VETERVM AVCTORVM
QVI IX. SÆCVLO
DE PRÆDESTINATIONE ET GRATIA,
SCRIPSERVNT
OPERA ET FRAGMENTA
Plurima nunc primùm in lucem edita

CVRA ET STVDIO

GILBERTI MAVGVIN, *Regi à Consiliis & in supremâ Monetarum Curiâ Præsidis.*

Cum eiusdem Chronicâ & Historicâ Synopsi, Geminâ Dissertatione & Pacificâ Operis Coronide.

IN DVOS TOMOS DISTRIBVTA.

TOMVS PRIMVS.

LVTETIÆ PARISIORVM,
Apud IOANNEM BILLAINE, viâ Iacobæâ, sub signo S. Augustini.

M. DC. L.

Cum Doctorum Sacræ Facultatis Approbatione.

PRÆFATIO.

Omnium hæreſeon vt nequiſſima, ita & periculoſiſſima Pelagiana: Eius quippe ſectatores vt Sacrilegâ ſuperbiâ in ſua virtute confidentes, gloriam Deo detrahere, & Chriſti crucem euacuare conati ſunt; ſic etiam ſubtiliſſimum hæreſis ſuæ virus humanæ libertatis prætextu, & ſubtiliſſimarum Philoſophiæ argutiarum obtentu, non vilioribus ingeniis, necnon pietatis ſpeciem habentibus propinare ſtuduerunt: fuit quoque Pelagianæ nequitiæ peculiare, Proſpero teſte Proſper de Ingratis Carm. 8.

Quod tota nefandæ

Hæreſeos ſumma exiguâ ſub parte legatur.

„ *& alibi*: Notum eſt ita ſe falſitatis iſtius habe- Idem cõtra collat. cap. 44.
„ re verſutias, vt ſi ei liceat prætentæ correctio-
„ nis imagine aliquod ſibi fauentium radicis ſuæ Idem Leo Papa Epiſt. 86 ad Nicætam.
„ germen excipere, totam ſe poſſit in exigua ſui
„ parte reparare.]

Sanctus Auguſtinus ſinceriſſimus gratiæ propugnator, virtute indutus ex alto, turrim fortitudinis ipſam gratiam tenens, Diabolicum elationis

Pelagianæ tumorem elisit, cuncta hostilium telorum machinamenta confregit, & omnem subterlabendi aditum versipellibus Pelagianis occlusit. Nec enim

S. Fulgēt. de verit. Prædest. lib. 2. cap. 18.

„ *(inquit S. Fulgentius)* solùm ipse de hoste vi„ ctoriam referens triumphauit, quin etiam Po„ steris certandi & vincendi ordinem, si quando „ victa prauitas reciduo ausu infandum caput „ erigere niteretur, ostendit.]

Quapropter quotquot deinceps excitatæ fuere eiusdem hæresis reliquiæ, quæsitis armis ex libris illius Sanctissimi Præsulis ab inuictis Catholicæ fidei & veræ Christi gratiæ defensoribus, prostratæ & profligatæ fuere. Illorum verò Assertores modò clam, modò palam, modò obliquè, modo rectâ viâ, vel Sanctissimo Præsuli, vel saluberrimæ eius de gratia & Præ„ destinatione doctrinæ aduersati sunt: Credētes se

Prosper cōtra collat. cap. 41.

„ omnia auctoritatū munimina posse conuellere, „ si hanc Pastoralis speculæ validissimam turrim „ Pelagiani arietis illisione pulsauerint.] *Sed eo ipso quod Augustino obloquerentur, nihil præter prauam suam de gratia intelligentiā in publicū proferebant.*

Ibidem cap. 39.

Sic eodem & proximo sæculo contigit Massiliensibus eorumque Coriphæo Cassiano, nec non etiam fraudum Architecto Fausto infausto Regiensi Episcopo, Pseudo-Prospero, Gennadio & similibus Pelagianæ nequitiæ sectatoribus, qui etiam fictâ Prædestinatianorum quæ nunquam fuit hæresi, necnon fictâ quæ nusquam pariter fuit Arelatensi Pseudo-

Synodo, & similibus commentis veram & Catholicam Sanctissimi illius Præsulis, & totius Ecclesiæ doctrinam infamare & exauctorare studuerunt. Contra verò Summi Pontifices, Cœlestinus, Leo Magnus Gelasius, Hormisda, Fœlix 4. Bonifacius 2. & Ioannes 2. S. Prosper, S. Auitus, S. Fulgentius, S. Cæsarius, Petrus Diaconus, & alij plurimi, necnon etiam Concilium Arausicanum II. ex saluberrimis S. Augustini sententiis (cuius præfati Summi Pontifices illibatam sanxerunt esse auctoritatem & doctrinam) nec aliunde quæsitis Canonibus, Decretis & Decisionibus, illos gratiæ Christi inimicos penitus prostrauerunt & proscripserunt.

Nec aliam originem, progressum, & exitum habuere IX. Sæculo solennes illæ ex sententia Gotteschalci, de gemina Prædestinatione, verâ Christi gratiâ, voluntate Dei, & Morte Christi contentiones, primùm in Italia, deinde in Gallia Orientali, tum Occidentali, necnon in Lugdunensi agitatæ, quæ etiam Sedis Apostolicæ iudicio reuictæ fuere, in quibus versati sunt præ reliquis Rabanus Moguntinus Archiepiscopus, Hincmarus Remensis, Pardulus Laudunensis, & Ioannes Scotus Erigena ex vna parte: Lupus Seruatus Presbyter Moguntinus, S. Prudentius Tricassinus Episcopus, B. Lupus Abbas Ferrariensis, Ratramnus Corbeiensis Monachus, S. Amolo Archiepiscopus Lugdunensis, S. Remigius eius successor, Florus Magister cum vniuersa Lug-

dunensi Ecclesia, Concilium Valent. III. & Lingonense ex altera. Illis (Rabanum excipio qui ex Libris Hypognosticon, & de Dogmatibus Ecclesiasticis quos falsò credens esse Augustini, hinc erroris ansam accepit, non leuiter hallucinatus; Hincmarū & Pardulum cum Ioanne Scoto loquor) auctoritate Regiâ suffulti anilibus commentis & repetitis Pelagianarum reliquiarum fabulis, confictâ etiam Carisiacâ Pseudo-Synodo, veram Catholicæ fidei de Prædestinatione Dei & gratia Christi doctrinam obscurare studuerunt. Alij verò pluribus eruditissimis scriptis, etsi locis longè dissiti, vno Spiritu Reuerendissimam S. Augustini auctoritatem & saluberrimam non modò eius, sed & totius Ecclesiæ doctrinam fortissimè propugnarunt, & inuictissimè tutati sunt.

Videlicet S. Prudentius primùm epistolâ cum Collectaneo ad Hincmarum & Pardulum, deinde libro amplissimo de Prædestinatione contra Ioannem Scotum; 3. Tractoria ad Vvenilonem Archiepisc. Senonensem & Episc. comprouinciales: B. Lupus Abbas Ferrariæ epistolâ ad Hincmarum & Pardulum, alterâ epistolâ ad Regem Karolum cum Collectaneo de Tribus Quæstionibus. Ratramnus libros duos, de Prædestinatione ad Karolum Regem. Lupus Seruatus, libellum edidit de Tribus quæstionibus. Florus Magister sermonem emisit de diuina Prædestinatione. Deinde cum Ecclesia Lugdunensi propositiones è Scoti Erigenæ libro excerptas refellit. S. A-

molo geminã edidit epiſtolam, vnam ad Gotteſchalcum, & alteram, vt veroſimile eſt, ad Hincmarum. Poſtremo S. Remigius cum eadem Eccleſia Lugdunenſi in confirmationem eiuſdem veritatis tres alios libros edidit, qui nomine Eccleſiæ Lugdunenſis inſcripti habentur, de Tribus Epiſtolis, Abſolutio quæſtionis, & de tenenda Scripturæ veritate. Deinde conſtans hæc & vnanimis quaſi vno ſpiritu, & ore vnico prolata tot tantorumque virorum doctrina, in Concilio trium Prouinciarum Valentino 3. confirmata, & iterum poſt quadriennium in alio Concilio earundem Prouinciarum Lingonenſi ſcilicet comprobata. Et tandem per Sedem Apoſtolicam à Nicolao primo Doctiſſimo æque ac piiſſimo totius Eccleſiæ Præſule collaudata fuit. Et licet Hincmarus, qui poſtremus & perſpectis illorum ſcriptis, in defenſionem Cariſienſium Capitulorum contra Canones Concilij Valentini & Lingonenſis, quibus ſe deſpectum & velut non Catholicum reprehenſum agnouit, librum de Prædeſtinatione ediderit, ibidemque nonnulla ſcriptorum illorum maligno dente arroſerit, & calumniatus ſit, vix minimam auctoritatum vel etiam rationum quæ in illis plurimæ continentur, attingere auſus eſt.

Hic fuit controuerſiarum illarum IX. ſæculò ſtatus, quæ poſtremò ratione hæreſeon Lutheri & Caluini, iterum in publicum prodiere. Nonnulli ſiquidem Catholicorum Doctorum (vt ab Illuſtriſſimis

Baronius Annal. Tom. 6. ad Annū 490. Bellarm. de Grat. & Lib. Arb. lib. 2. cap. 11.

Cardinalibus Baronio & Bellarmino obseruatum) quò facilius hæreticos illos impugnarent, non sine periculo à saluberrima S. Augustini de Prædestinatione & gratia doctrinâ recesserunt. Sed & scholasticorum aliqui, & præ aliis Ludouicus Molina & Leonardus Leßius Societatis Theologi, vanißima Masiliensium & aliarum Pelagianarum reliquiarum commenta renouantes, plurimas cùm in Belgio tum in Hispania turbas & contentiones mouerunt, quæ tandem ad Apostolicam Sedem euocatæ, post decennale Libri Molinæ de concordia liberi arbitrij cum gratiæ donis, in Congregatione de auxiliis examen, iudicio Summorum Pontificum Clementis VIII. & Pauli V. (vt in secunda Arausicana Synodo de primis Pelagianorũ reliquiis peractum fatetur R.P. Sirmondus) ex S. Augustini sententia compositæ fuere: sed & L. propositiones Molinæ proscriptæ, censura tamen diplomate, quod in scriniis Apostolicis cum Actis Congregationũ seruatur, pro bono pacis nondum euulgato, cùm opus Sedi Apostolicæ visum fuerit fulminando; inhibitâ interim contentiosâ obiurgandi licentiâ.

Sirmōdus Tom. 1. Conc. Gall. ad Aun. 475.

Cùm verò à Decennio Cornelij Iansenij Iprensis Episcopi, Augustinus in publicum prodiit, in quo non modo S. Augustini doctrina apprimè enucleata traditur, sed & solennes Molinæ & sociorum opiniones cum Maßiliensium erroribus notis lxxx. παραλλήλως *& quasi in statera apppenduntur, à Pa-*

tribus

tribus Societatis & fautoribus vndique conclamatum, nihil in librum illum & eos qui similia sapiunt ab illis intentatum relictum, ipsa S. Augustini doctrina miserrimè habita, eius auctoritas à pluribus illorum abiurata: vt cuilibet obuium. Inter reliquos & præ reliquis R.P. Sirmondus Societatis non ignobile decus, in collabentis causæ patrocinium fabulam illam de veteribus Prædestinatianis concinnare, & libros Hincmari & Rabani de Prædestinatione in publicum euulgare studuit. Primùm quidem ab Anno 1643. merum Pelagianorum commentum nomine Prædestinati edidit: Anno 1645. Opera Hincmari & præcipuè de Prædestinatione publici iuris ,, *fecit cum hac nota in præfatione:* Erunt etiam, *inquit*, qui nobilem illam aduersus Prædestinatianos dissertationem quæ nunc primum exoritur, opportunam hoc tempore ad eosdem refellendos optimámque arbitrentur.] *Anno 1647. Historiam Prædestinatianam eâ arte contexuit, vt eius iudicio, qui reluctentur:* Tam clara in luce vltro coecutientes, non tam ipsi, quid verũ sit, non videant, quàm videre se dissimulent.] *Postremò nudius tertius emisit Amolonis Lugdunensis epistolas, quoniam prima in Gotteschalci sententiam scripta videtur, cum subiecta (nomine Sancti Cæsarij) fausti Reiensis in Prædestinatorum refutationem homiliâ: Necnon etiam excerptas ex Sancto Augustino de Prædestinatione & Gratia sen-*

Sirmondus in Præfat. Hincmari.

Idem in Præfat. Hist. Prædest.

tentias aliquot, ut præfationi locus esset, in qua monetur lector, ne nimium fidat Augustino.

Veruntamen tantum abest ut è Reuerendi Patris proposito, & aliorum voto euenerit, quinimo singulari diuinæ bonitatis prouidētiâ, ex iisdem ipsis opusculis, quæ confirmandis fallacibus Pelagianornm commentis in lucem emissa sunt, ipsa veritas plenissimè cernitur, nec paruus ad veram Christi gratiam gradus erigitur. Non modo siquidem ex opusculis illis inquirendorum aliorum auctorum, qui in eadem causa versati Catholicæ veritatis defensionem susceperunt, bono cuique majus increuit studiū: sed etiam rerum IX. sæculo in Gotteschalcana controuersia gestarum, quæ densissimis inuolutæ tenebris huc vsque extiterant, ex iisdem ipsis libris Hincmari, Rabani & alijs synchronis qui à Patribus Societatis ab aliquot annis publici iuris facti fuere, veritas R. Patris sententiæ penitus aduersa sole clarior elucet.

Et reuera, perlectis memoratis Hincmari & Rabani de Prædestinatione opusculis, summæ curæ nobis fuit, reliqua inuestigare, inuenta, Doctorum & Piorum virorum consilio, vt vnà cum celeberrimis Ecclesiæ Lugdunensis in ipsamet controuersia scriptis emendatioribus publicæ vtilitati cederent, procurare. Nec aliter inspectâ R. Patris Historiâ seu verius fabula Prædestinatianâ, in animum subiit plenius veritatis ipsius indagini insudare, eorundem virorum judicio probatam, & auctoritate firmatam ge-

mina Dissertatione cum prioris Synopsi euulgare, & pacificâ operis coronide in lucem emittere, necnon vniuersum hunc Prædestinationis & Gratiæ apparatum, per quem vtriusque veritas tam densis inuoluta tenebris, támque altâ erroris & mendacij oppressâ caligine in libertatem vindicatur, VINDICIARVM Prædestinationis & Gratiæ, Titulo insignire.

Verum quoad Auctores ipsos vnde quæsiti fuerint, & quid à nobis præstitum sit; hîc recensere non erit inutile, vt qui voluerit Manuscriptos Codices consulere possit.

Liber Sancti Prudentij de Prædestinatione contra Ioannem Scotum, qui præcipuus, ex Manuscripto Codice Bibliothecæ Thuanæ desumptus fuit.

Liber Ioannis Scoti, cum breuiore Gotteschalci confessione, & Lupi Ferrariensis Epistolâ ad Karolum Regem, ex Manuscriptis Codicibus Corbeiensibus, qui in Bibliotheca Sancti Germani à Pratis religiosissimè seruantur.

Libri Ratramni ex Manuscripto Codice Cœnobij Lobbiensis, cuius authenticum exemplar curâ Doctoris Louaniensis, & R. P. Domni Lucæ Dacherij Benedictini S. Germani Bibliothecarij meritissimi, consecuti sumus.

Lupi Abbatis Collectaneum cum eiusdem Epistola ad Karolum Regem, ex Manuscripto Codice Domini Bouhier, in Parlamento Diuionensi Senatoris

Clarissimi, cuius exemplar eius manu descriptum precibus eruditissimi viri Domini Puteani Bibliothecarij Regij, nacti sumus.

Lupi Seruati opusculum ex Manuscripto Codice Sauiniacensis Monastery apud Boios, cuius exemplar à Religioso Monacho Benedictino obtinuimus, illudque contulimus, cum Manuscripto Codice S. Victoris sed imperfecto: Verùm inter moras contigit anno elapso vt eadem vtriusque Lupi opuscula confuso nomine Lupi Seruati Abbatis Ferrariensis, è Bibliotheca S. Amandi in Pabula publici iuris facta sint. Licet Collectaneum sit imperfectum, quod integrum hîc exhibetur.

Necnon etiam Ecclesiæ Lugdunensis quatuor scripta ad Manuscriptum Codicem Bibliothecæ Thuana, ex quo in publicum à XL. annis prodiere, à pluribus mendis vt correctiora præstentur purgare, & primum illorum etiam ad correctius & integerrimum Manuscriptum Corbeiense, quod in memorata S. Germani Bibliotheca nomine Flori Magistri inscriptum seruatur, & plurima quæ in illo huc vsque desiderantur supplere nobis cura fuit.

Opusculum verò S. Prudentij ad Hincmarum & Pardulum, in Bibliotheca Metensi S. Arnulphi iam dudum inimica manu subreptum frustra requisiuimus: Extat tamen eius exemplar apud R. P. Sirmondum, à quo præfationem hîc exhibitam, donec R. Pater integrum edat, vix impetrauimus.

Quid in reliquis à nobis præstitum sit legendo videbitur, de nulla nisi de sincerissima fide gloriamur.

Porrò pium Lectorem monitum cupimus, qualecunque hoc opus nostrum Deo Duce solo veritatis zelo, nullo contẽtionis studio susceptum. Immo etiam religioni fuisse R. Patris de re literaria optimè meriti, qui nobis etiam singulari venerationi semper fuit, & semper erit, sensa & scripta impetere: Sed vt omnibus præstat veritas, nihil à nobis præter moderationem in verbis legitimè requiri potuit, quod à nobis præstitum fuisse, non iniqui censoris iudicio vti speramus videbitur, & certissimè id nobis semper propositum fuit.

Deinde monemus in animo fuisse Synopsi & Geminæ Dissertationi, subycere pacificam totius operis coronidem, sed ne diutiùs protraheretur multùm expectata auctorum nostrorum editio, & nonnullis alijs ex causis, optimorum Virorum iudicio seorsim si Deus dederit, & vbi res tulerit, edendam commodius & vtilius visum est.

Denique pium Lectorem in legendis & perlegendis istis Sanctorum & piorum virorum de diuina Prædestinatione & vera Christi gratia operibus, meminisse optamus saluberrimæ S. Augustini sententiæ, de Dono perseuerantiæ Cap. vlt. Qui audiunt hæc, si intelligunt gratias agant Deo, qui autem non intelligunt: Orent vt eorum ille sit doctor interior, à cuius facie est scientia & in- S. Augustinus de Dono perseuer. cap. vlt.

S. Fulgét. de veritate Prædest lib. 2. cap. 18.

tellectus. *Nec dedignabitur Lector si S. Fulgentij verbis, quibus fideles omnes quotquot sunt ad Lectionem S. Augustini hortatur, exhortemur & nos ad lectionem auctorum illorum qui sensum Sanctissimi illius Doctoris non modo redolent, sed in omnibus uberrimè & saluberrimè exprimunt, & sententiis*
,, *eius abundant:* Hos legat omnis qui salutem
,, æternam adipisci desiderat, humiliter orans mi-
,, sericordiæ Dominum, vt eundem spiritum in-
,, telligentiæ legens accipiat, quem illi accepe-
,, runt, & eandem illuminationis gratiam adipis-
,, cantur vt discant, quam illi adepti sunt vt do-
,, cerent.]

TOMI PRIMI PARTE PRIMA CONTINENTVR

Opera & Fragmenta in quibus de sola Dei Prædestinatione agitur.

TOMI PRIMI PARTE ALTERA HABENTVR

Opera & Fragmenta in quibus de Prædestinatione, verâ Christi gratiâ voluntate Dei, & Morte Christi actum fuit.

APPROBATIO DOCTORVM.

NOS subsignati Theologiæ Facultatis Parisiensis Doctores, qui perlegimus librum, cui titulus est. VETERVM AVCTORVM QVI IX. SÆCVLO DE PRÆDESTINATIONE ET GRATIA SCRIPSERVNT, OPERA ET FRAGMENTA, plurima nunc primùm euulganda studio & curâ GILBERTI MAVGVIN Regi à Consiliis, & in supremâ Monetarum Curia Præsidis, testamur nihil in eo reperisse fidei Catholicæ, Apostolicæ & Romanæ contrarium; nec bonis moribus dissonum: Siquidem Ioannis Scoti Erigenæ errores à Sancto Prudentio Tricassino, & Floro Magistro, eodem libro plenissimè & saluberrimè correcti & refutati exhibentur. Datum Parisiis Anno Domini 1649. Die 15. Septembris.

CHASTELLAIN. P. COPPIN.

H. BACHELIER. BROVSSE.

FRAGMENTVM

FRAGMENTVM EPISTOLÆ HADRIANI PAPÆ. I.

CIRCA ANNVM 792. EDITÆ AD OMNES EPISCOPOS PER vniuerſam Hiſpaniam commorantes, quæ 97. habetur in Codice Karolino à Iacobo Gretſero Societatis IESV, publici iuris facto Ingolſtadij anno 1613. Habetur etiam Fragmentum illud in Epiſtola eiuſdem Papæ ad Egilam Epiſcopum, quæ eſt 96. in eodem Codice, & vtriuſque Epiſtolæ meminit Illuſt. Cardinal. Baronius Annalium Eccleſiaſt. tom. 9. ad Annum 795. num. 4. & 5.

ILLVD autem quod alij ex ipſis dicunt: quòd Prædeſtinatio ad vitam, ſiue ad mortem in Dei ſit poteſtate, & non noſtra: Iſti dicunt: vt quid conamur viuere, quod in Dei eſt poteſtate: Alij iterum dicunt: vt quid rogamus Deum ne vincamur tentatione, quod in noſtra eſt poteſtate, quaſi libertate arbitrij? Reuerà enim nullam rationem reddere, vel accipere valent ignorantes Beati Fulgentij Epiſcopi ad Eugypium Presbyterum contra ſermonem cuiuſdam Pelagiani Opuſcula directa quibus infra multa, idem Pater docens hæc verba ſubiungit. *De Prædeſtinatione Dei.*

Illi autem dum pro ſe gratiam ſolùm reprehenſibiliter intromittunt, in ſe damnabiliter calcauerunt, qui alios ad vitam, alios ad mortem aſſerunt deſtinatos. Aduerte quibus impie- *Verba Pelagiani.*

tatis se nexibus ligant. Si ad bonum prædestinatus sum, contra malum resistere mihi necesse non erit: si verò ad malum natus, bonum mihi exercere nihil proderit. Ac sic in vtraque parte intercluso appetitu laudis, & gloriæ, vnus securitate, alius desperatione torpebit: Ac per hoc ociabitur iustitiæ exercitatio, oratio cessabit, languebit operatio: sed non ita est. Quin potius incessanter oremus, quia ipse Dominus dicit, *Sine intermissione orate, ne intretis in tentationem.* Nihilominus Math. 26. v. 41.
contra omne peccatum non solùm oratione, sed etiam labore luctemur, quia ipse Dominus præsenti lectione testatus est, quia *vnusquisque propriam mercedem accipiet secundùm suum laborem.* Mat. 16 v. 27. 1. Cor. 3. v. 8.

S. Fulgentii refutatio.

Hæc verba quibus auctor sermonis illius veritatem prædestinationis nititur oppugnare, inconsideratè atque indiscretè prolata Deo nos adiuuante monstramus: Et post cætera. Opera ergo misericordiæ ac iustitiæ præparauit Deus in æternitate incommutabilitatis suæ, & sicut futurorum operum suorum nunquam fuit ignarus, sic in eorundem operum præparatione nunquam inprouidus. Præparauit ergo iustificandis hominibus merita, præparauit iisdem glorificandis & præmia. Malis verò non præparauit voluntates malas, aut opera mala, sed præparauit eis iusta & æterna supplicia. Hæc est æterna prædestinatio futurorum operum Dei, quam sicut nobis Apostolicâ doctrinâ semper insinuari cognoscimus, sic etiam fiducialiter prædicamus. Beatus enim Paulus prædestinationem eorum, quos Deus gratis saluat & euidenter & frequenter insinuat: ipse enim dicit de Deo: Nam *quos præsciuit, & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus.* Et post: *quos autem prædestinauit hos & vocauit, & quos vocauit, hos & iustificauit, quos autem iustificauit, hos glorificauit.* Nihil incertum in Dei operibus nutat, quia nihil suæ prædestinationis euacuat. Prædestinationis igitur suæ opera vocatione Deus inchoat, glorificatione consummat: Non tamen in omnibus quos vocat, sed quos secundùm propositum vocat: *Diligentibus* enim *Deum omnia cooperantur in bonum his qui secundum propositum vocati sunt.*

Rom. 8 v. 29. v. 30. Ibid. v. 28.

Necessaria gratuitæ Electorum prędestinationis fides.

Item & post multa: Teneatur ergo prædestinationis veritas à fidelibus cunctis: quia quisquis diuinum non credit in hac prædestinatione consilium, non perueniet ad gloriosum eiusdem prædestinationis effectum. Quisquis autem non est prædestinatus ad gloriam, inuenitur sine dubio præscitus ad pœnam; quæ ideò in Dei præparatione prædestinata cognoscitur, vt per eam infidelitas atque iniquitas puniatur. Propter quod Bea-

tus Iudas Apostolus quosdam prædestinatos dicit in iudicium
Iudæ v. 4. his verbis: *Subintroierunt enim quidam homines impÿ, qui olim præscripti & prædestinati erant in hoc iudiciū Dei nostri*. Vigilanter autem in doctrina Spiritus sancti prædestinatos impios non dicit ad peccatum, sed ad iudicium, idest, non ad impietatem, sed ad punitionem. Non enim prædestinati sunt ad hoc quòd vitiosas impietates admittunt, sed ad illud, quod iudicio æquitatis diuinæ recipiunt: ipsorum enim opus est, quod impiè faciunt: Dei autem opus est quod iustè recipiunt. De gemina prędestinatione.

Item post cætera. Proinde quod auctor illius sermonis subsequenter adiunxit dicens: quin potius incessanter oremus, quia
Matth. 26. v. 41. ipse Dominus dicit, *Sine intermißione orate, ne intretis in tentationem*, & post: Nihilominus contra omne peccatum non solùm oratione, sed etiam labore luctemur. Et iterum: sic laborantes
Mat. 11. v. 26. vocat Dominus dicens: *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego vos reficiam*. Sed nos à Deo humiliter gratiam poscamus, quam collaborantem iugiter habeamus, per quam nos Deus & in labore custodiat, & ad mercedem peracto labore perducat.

FRAGMENTA EX TRIBVS Rabani Archiepiscopi Epistolis.

Præfatio Epistolæ Rabani ad Notingum Episcopum.

NVper quando ad Serenissimum Imperatorem Ludouicum in transitu expeditionis hostilis in pago Loganæ venistis, & ibidem mecum locutus de hæresi quam quidam de prædestinatione Dei iniquè contendunt errantes & alios in errorem mittentes sermonem habuisti, conuenit inter nos vt è diuinis, & de Orthodoxorum Patrum sententiis aliquod opusculum conficerem ad conuincendum errorem eorum, qui de Deo bono & iusto tam nequiter sentiunt, vt dicant eius prædestinationem facere, quòd nec homo ad vitam prædestinatus possit in mortem incidere, nec ad mortē prædestinatus vllomodo se posit ad vitā recuperare: cùm auctor omniū rerum & conditor naturarum Deus nullius ruinæ, atque interitus causa sit, sed multorum origo salutis. Proinde accipe nunc Opusculum quod tibi rogaueras à nostra exiguitate confici: & si quid in eo gratum atque catholico sensu explicitum repereris, ei hoc tribuas à quo omne bonum esse nosti, meque noueris quicquid eius gratia pos-

ſum, tuæ charitatis vtilitati conferre per omnia & in omnibus paratum eſſe. Vale & Amantem te dilige, noſtræque paruitatis in ſacris orationibus memor fieri non omitte.

Explicit Præfatio.

IN FINE EIVSDEM EPISTOLÆ.

ECce habes dilectiſsime Frater, quod petiſti, ſenſum Orthodoxorum, atque Catholicorum Patrum breuiter in vno libello constructum de præſcientia & prædeſtinatione, de gratia & de libero arbitrio. Reſtat vt credas ac confitearis, immò firma fide & ſana doctrina aliis prædices, quod credant & intelligant Deum præſciſſe bonos & malos futuros: Bonos autem tantùm, vt vitam æternam accipiant, prædeſtinaſſe. Malos verò in æternum perituros tantùm præſciſſe, non prædeſtinaſſe &c.

FRAGMENTVM EPISTOLÆ RABANI ad Heberardum Comitem in principio.

QVia diuulgatum in iſtis partibus conſtat quendam ſciolum nomine Gotteſchalcum apud vos manere, qui dogmatizat, quòd prædeſtinatio Dei omnem hominem ita conſtringat, vt etiamſi quis velit ſaluus fieri, & pro hoc fide recta atque bonis operibus certet, vt ad vitam æternam per Dei gratiam veniat, fruſtra & in caſſum laboret, ſi non eſt prædeſtinatus ad vitam: quaſi Deus prędeſtinatione ſua cogat hominem interire, qui auctor eſt ſalutis noſtræ, non perditionis. Et iam hinc multos in deſperationem ſuimet hęc ſecta perduxit; itavt dicant: Quid mihi neceſſe eſt pro ſalute mea & vita æterna laborare? Quia ſi bonum fecero & prędeſtinatus ad vitam non ſum, nihil mihi prodeſt; ſi autem malum egero, nihil mihi obeſt, quia prędeſtinatio Dei me facit ad vitam æternam peruenire. Hęc traditio multis in iſtis partibus ſcandalum eſt, & prędicatoribus Euangelij homines inobedientes facit, quia iam deſperantes de ſemetipſis eos reddidit. Dicitur enim ipſe doctor veſter multa teſtimonia excerpſiſſe de opuſculis beatiſſimi & doctiſſimi Patris Auguſtini, quibus nititur ſuam ſententiam affirmare: Cùm memoratus Pater & Doctor Catholicus contra Pelagianos ſcribens, qui gratiæ Dei contrarij prędicatores fuerunt, defenſor eiuſdem gratiæ, non deſtructor rectæ fidei fuerit, &c.

FRAGMENTVM EPISTOLÆ RABANI ad Hincmarum Archiepiscopum in principio.

PRoximo vere (hoc est) in Martio mense in diebus Quadragesimæ appropinquante Paschali solemnitate, vester nuncius ad me veniens portauit vestram Epistolam simul & opusculum quod fecistis ad reclusos & simplices, qui in vestra parrochia consistunt contra Gotteschalci errorem: Afferebat etiam secum aliorum scripta, qui propemodum memorati hęretici dogma sequuntur, sed non vsquequaque. Nam Prudentius Tricassinæ Ciuitatis Episcopus ad vos & ad Pardulum scribens plura testimonia pręteritorum Patrum in quaternionibus suis collegit, in quibus aliquando nostro sensui concordat, hoc est vbi dicit peccati Auctorem Deum non esse, nec aliquem ad peccandum compellere: pręmium vero iustis immensa gratia misericorditer tribuere: pœnam autem condignam iniquis pro malis eorum operibus iustè reddere, quia iustus est Dominus in omnibus viis suis, & sanctus in omnibus operibus suis. Sed quando dicit, quod Deus sicut Electos prędestinatione sua ad pręmium ęternum perducit, ita prędestinatione sua cogat peccatores in interitum ire, hoc mihi videtur in Congregatione testimoniorum suorum facere velle, vt credamus & confiteamur iuxta traditionem Gotteschalci geminam esse prędestinationem, scilicet quod sicut Electos pręsciendo & prędestinando Deus ducit ad vitam: ita reprobos pręsciendo & prędestinando ducat ad pœnam: sed quia hoc nusquam in scripturis sacris ita mixtim positum inueni, eius traditionibus assentire non acquiesco, &c.]

FRAGMENTA PROFESSIONIS & libelli, vtriusque per Gotteschalcum Monachum Rabano Archiepiscopo in Placito Moguntino oblati ex Hincmari opere de Prædestinatione, cap. 5. p. 25.

Ex libelo. HIs ita præmissis ponamus quæ Gotteschalcus signifer & præuius atque huius prauæ doctrinæ modernus resuscitator de primo Capitulo vnde versatur quæstio in libro suæ virosæ conscriptionis Archiepiscopo Rabano porrecto scribat dicens. Tandem (inquit) legi librum (venerande Pontifex) tuum, in quo positum reperi quod impij quoq; siue reprobi non sint diuinitus ad damnationem prædestinati: Et post aliquanta: Præsciuit (inquam) illos pessimum habituros ortum, peiorem obitum; prædestinauit autem eos ad luendum perenne tormentum: Et iterum: post aliquanta: quia reuera sicut electos omnes prædestinauit ad vitam per gratuitum solius gratiæ suæ beneficium, quemadmodum veteris & noui Testamenti paginæ manifestissimum præbent solerter ac sobriè considerantibus indicium: Sic omnino & reprobos quosque ad æternæ mortis prædestinauit supplicium, per iustissimum videlicet incommutabilis iustitiæ suæ iudicium.]

Ex Profess. Inde & in Chartula suæ professionis ad eundem Rabanum Archiepiscopum ita dicit. Ego Gotteschalcus credo & confiteor, profiteor, & testificor ex Deo Patre per Deum Filium in Deo Spiritu sancto, & affirmo & approbo coram Deo & Sanctis eius quod gemina est prædestinatio siue Electorum ad requiem, siue reproborum ad mortem: Quia sicut Deus incommutabilis ante mundi constitutionem omnes Electos suos incommutabiliter per gratuitam gratiam suam prædestinauit ad vitam æternam: similiter omnino omnes reprobos qui in die Iudicij damnabuntur propter ipsorum mala merita, idem ipse incommutabilis Deus per iustum Iudicium suum incommutabiliter prædestinauit ad mortem meritò sempiternam.]

CONFESSIO GOTTESCHALCI Monachi damnati ex MS. Cod. Corbeiensi in Bibliotheca S. Germani à Pratis.

CRedo & confiteor Deum omnipotentem & incommutabilem præscisse & prædestinasse Angelos sanctos, & homines electos ad vitam gratis æternam, & ipsum diabolum caput omnium dæmoniorum cum omnibus suis Apostaticis, & cum ipsis quoque hominibus reprobis, membris videlicet suis, propter præscita certissimè ipsorum propria futura mala merita prædestinasse pariter per iustissimum iudicium suum in mortem merito sempiternam: quia sic ait ipse Dominus in
Ioa.16. Euangelio suo: *Princeps mundi huius iam iudicatus est*: Quod
v.11. beatus Augustinus exponens ad populum sic inde palam locu- „ AVGVST.
tus est (id est) iudicio ignis æterni irreuocabiliter destinatus.] „ in Ioannē tract. 95.
Ioan.3. Item de reprobis ipsa veritas: *Qui autem non credit iam iudi-*
v.18. *catus est*. Id est (vt prædictus auctor exposuit) iam damnatus „ AVGVST.
est. Nondum inquit apparuit iudicium, sed iam factum est „ tract. 12.
Ioan.3. iudicium:] Item exponens illud Ioannis Baptistæ, *Testimonium*
v.37. *eius nemo accepit*. Ita dicit: nemo, est quidam populus prępara- „ AVGVST.
tus ad iram Dei damnandus cum diabolo.] Item de Iudæis: „ tract. 14.
Isti indignantes mortui & morti sempiternæ prædestinati.] „ AVG.
Ioa.10. Item quare dixit Dominus Iudæis, *Vos non creditis, quia non* tract. 48.
v.26. *estis ex ouibus meis*: Nisi quia videbat eos ad sempiternum interitum prædestinatos, non ad vitam æternam sui sanguinis pretio comparatos.] Item exponens illa verba Domini: *Oues* AVG. D.
Ioa.10. *meæ meam vocem audiunt, & cognosco eas & sequuntur me, &* tract. 48.
v.27. *ego vitam æternam do eis, & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quisquam de manu mea: Pater meus quos dedit mihi maius omnibus est, & nemo potest rapere de manu Patris mei*: Ita
dixit quid potest lupus? Quid potest fur & latro? Non per- „ AVG.
dunt, nisi ad interitum prædestinatos.] Item de duobus loquens „ tract. 87.
mundis, Totus mundus Ecclesia est, & totus mundus odit „
Ecclesiam: Mundus igitur odit mundum, inimicus reconci- „
liatum, damnatus saluatum, inquinatus mundatum.] Item „ AVG.
1. Cor. 11. est mundus de quo dicit Apostolus. *Ne cum hoc mundo damne-* „ tr. 110.
v.32. *mur*, pro isto mundo Dominus non rogat: Neque enim quo sit „ AVG. tr.
prædestinatus ignorat.] Item filius perditionis dictus est Iu- „ 107.

Avg. Enchir. cap. 100. » das traditor Christi proditioni prædestinatus.] Item in Enchiridion ad eorum damnationem quos iuste prædestinauit ad
Avg. de perfect. iust. cap. 13. » pœnam.] Item in libro de perfectione iustitiæ hominibus hoc » (inquit) bonum quod est requirendum, *non erat qui faceret non* Rom. 3 v. 11. » *erat vsque ad vnum*: Sed in eo genere hominum quod prædesti- » natum est ad interitum. Super hos enim respexit Dei præscien-
Avg. de Ciu. Dei l. 22. cap. 24. » tia protulitque sententiam.] Item in libris de Ciuitate Dei, » quid dabit eis quos prædestinauit ad vitam, qui hæc dedit eis, » quos prædestinauit ad mortem.] Item beatus Gregorius Pa-
S. Greg. Moral. l. 34. c. 2. » pa: Leuiatham iste cum vniuersis membris suis æternis crucia- » tibus est deputatus.] Item sanctus Fulgentius in libro tertio
S. Fvlg. de verit. præd. l. 3. c. 5. » de veritate prædestinationis & gratiæ: Præparauit (inquit) » Deus peccatoribus pœnas illis vtique quos iuste prædestinauit » ad luenda supplicia.] Qui beatus Fulgentius composuit de » hac tantummodo quæstione vnum librum integrum (id est)
S. Fvlg. de præd. lib. 1. ad Monimũ. » de prædestinatione reproborum ad interitum, ad amicum » suum nomine Monimum. Vnde dicit & sanctus Isidorus: Ge-
S. Isid. sentent. 2 cap. 6. » mina est prædestinatio siue electorum ad requiem, siue repro- » borum ad mortem.] Sic ergo per omnia cum istis electis Dei, & Catholicis credo & confiteor, prout diuinitùs afflatus, animatus, armatus adiuuor. Amen.

Al. & ego.

Falsus enim testis est, qui in dictis quoruncunque aut sensum aut superficiem corrumpit.

Explicit Confessio Gottesschalci Monachi.

GOTTES-

GOTTESCHALCI CONFESSIO PROLIXIOR.

DOMINATOR Domine Deus meus, misericordia mea, Rex omnipotens & incomparabiliter clemens inęstimabili quoque circa humanum genus benignitate patiens, & inuestigabili penitùs profunditate sapiens. Cuius profectò sic semper indigent omnes electi tui, quo videlicet tibi de te solo semper valeant placere: Quemadmodum palmites indigent vite, quo fructum queant ferre, vel aër aut oculi luce, quo vel ille lucidus esse, vel illi possint videre: Alioquin & palmites absque vite arescunt, & in igne missi consequenter ardent, & aër absque luce tenebrosus est, & oculi frustra patent. Te igitur supplex inuoco (Cunctipotentissime, Clementissime & Gloriosissime, Trine & vne Domine Deus) vt gratis esse digneris piissimus adiutor & exauditor meus, dignanterque largiaris indigentissimo mihi per gratuitæ gratiæ tuæ inuictissimam virtutem, vt quod ex te, per te, & in te de præscientia & prædestinatione tua, iam dudum corde credo (tibi gratias) ad iustitiam, sicuti iam crebrò per gratiam tuam confessus sum, nunc quoque veraciter atque simpliciter ore confitear ad salutem, quatenus tandem aliquando mea de parte patefiat electis tuis veritas inuicta, & sine fine benedicta, & facescat iam iamque sicut oportet, falsitas deuicta & prorsus iure maledicta. Amen.

Credo siquidem atque confiteor præscisse te ante sæcula, quæcunque erant futura siue bona siue mala: prædestinasse verò tantummodo bona. Bona autem à te prædestinata bifariam sunt tuis à fidelibus indagata, immo te reuelante illis euidenter constat esse intimata, id est in gratiæ beneficia & iustitiæ simul iudicia. Quoniam quidem sicut certissimum Psalmista præbet indicium, vtrumque tu Domine *diligis & misericordiam* videlicet
Psa. 33. v. 5. *& iudicium*. Prædestinasse itaque in omnibus electis tuis vitam gratis æternam, & eos nihilominus ad gloriam sempiternam: quia certè frustra illis prædestinasses vitam, nisi & illos prædestinasses ad ipsam. Sic etiam propemodum diabolo & Angelis eius, & omnibus quoque reprobis hominibus, perennem merito prædestinasti pœnam, & eosdem similiter prædestinasti ad eam. Quia nimirum sine causa & ipsis prædestinasses mortis perpetuæ pœnam, nisi & ipsos prædestinasses ad eam. Non enim irent nisi destinati, neque profectò destinarentur, nisi essent prædestinati. Quippe cùm ipse, ante omnia sæcula semper esses,

quod ne ad momentum quidem modo quolibet potes esse mutabilis, & per omnia post modum sæcula probareris esse mutatus, si vel vllus, quod absit, reproborum illuc esset destinatus, qui non fuisset prædestinatus.

Proinde quia tu (Domine) *solus es qui es*, velut ipse testaris, & vt Dauid tibi quoque dicit, *Tu semper idem ipse es*, & vt aliàs etiam ipse dicis; *Tu es* (Domine) *& non mutaris*. Et sicut egregius quoque prædicator tuus perhibet Paulus, *Tu solus habes immortalitatem*, id est incommutabilitatem, *apud quem* (vt ab alio nihilominus asseritur Apostolo) *non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio*, liquet prorsus euidenter, & cuiuis sanum sapienti claret omnino satis patenter, præscisse ac prædestinasse te mox, absque vllo scilicet interuallo, vt pote simul & semel, ante sæcula tam cuncta quàm singula opera tua: quippe qui iuxta quod dictum est ab Isaia *fecisti quæ sunt futura*. Exod. 3. v. 14. Psal. 101. v. 28. Malac. 3. v. 1. 1. Tim. 6. v. 16. Iacob. 1 v. 17. Esai. c. 45. v. 11. iuxta 70.

Vnde etiam verissimè Dauid Prophetam sequendo, & exponendo fidelissimus famulus tuus Augustinus ita dicit: Deus, inquit secundùm illam voluntatem suam, quæ cum eius præscientia sempiterna est, profectò *in cœlo & in terra omnia quæcunque voluit*, non solùm præterita vel præsentia, sed etiam futura iam fecit.] AVGVST. in Psal. 135. v. 6.

Igitur cùm sempiterna sit (Domine) cum præscientiâ voluntas tua, sicut hîc ait Augustinus, & apud omnipotentiam tuam de operibus duntaxat tuis, hoc sit præscire quod velle, secundùm quod ad eundem Augustinum scribit Orosius, & ipsum quoque velle tuum fecisse sit, iuxta quod dicit Ambrosius, manifestum est procul dubio quicquid foras futurum est in opere, iam factum esse à te in prædestinatione, iuxta quod audet, & dicit, docet, & scribit, Papa Gregorius. Absit ergo vt inter præscientiam, & prædestinationem operum tuorum vllum vel momenti quilibet Catholicorum tuorum suspicetur interuallum fuisse: Dum omnia quæ voluisti te legit, vel audit creditque simul fecisse. Præsertim cùm prius omnino nihil in effectu feceris, quàm incomparabiliter futura præscieris, & ea sempiterno consilio prædestinando disposueris.

Sed iam tempus est Domine veridica diuinorum subiici testimonia librorum, quibus docetur absque scrupulo, & declaratur absque ambiguo prædestinatos esse reprobos ad æternorum incendia tormentorum. Ac primum tua Domine IESV-CHRISTE veritas inuicta proferenda censeo meritò dicta. *Qui non credit*, inquis, *iam iudicatus est*, id est, vt Augustinus exposuit, iam damnatus est. Nondum enim, inquit, apparuit iudicium, sed iam factum est iudicium. Item, *Princeps* (ais) *mundi huius iam iudicatus est*, id est, vt idem exposuit, iudicio ignis æterni irreuocabiliter destinatus est. Dauid etiam dicit, *Ideo non resurgent* Ioan. 3 v. 18. Ioa. 16. v. 11. Psal. 1. v. 5.

impij in iudicio, Augustinus exponit quia iam pœnis certissimis
Psal. 3. v. 7. destinati sunt. Item, *tu percussisti omnes aduersantes mihi sine causa*: Rectè (inquit) in prædestinatione dicitur de diabolo, & Angelis eius. Atque ne dicatur diabolum tantummodo cum Angelis eius ad mortem esse destinatum, quod omnino satis esse probatur absurdum; vt videlicet caput à corpore prædestinando sit
Psal. 21. v. 15. segregatum: Dicit iterum Dauid *in puluerem mortis deduxisti me*, id est, impios morti destinatos, quod omnino super hominibus de puluere scilicet factis, & in puluerem quoque relictis nemo prudentium ambigit dici. Salomon quoque, ait, *Vniuersa propter*
Pro. 16. v. 14. *semetipsum operatus est Dominus, impium quoque ad diem malum.* In libro quoque Ecclesiastico ita dicitur, *qui transgreditur à iusti-*
Eccl. 26 v. 27. *tia ad peccatum, Deus parauit illum ad rhomphæam*, quod profectò de reproborum populo intelligendum est esse dictum tantummodo.

Hinc etiam Iob ait, *Interrogate quemlibet de viatoribus, & hæc*
Iob. 21. v. 29. & 30. *eadem illum intelligere cognoscatis, quia in diem perditionis seruatur malus, & ad diem furoris ducitur.* Quod explanator ipsius ita exponit Gregorius, sæpe, inquit, diù diuina patientia tolerat, quos iam ad supplicia præscita condemnat: vnde cum exponeret
Iob. 12. v. 13. illud: *Ipse habet consilium & fortitudinem*, ait inter cætera: Potest quoque in consilii nomine ipsa occulta iudicii mora signari: vt quod aliquando tardiùs delinquentes percutit, non quia iniquorum culpa non conspicitur, sed vt damnationis eorum sententia quæ pro agenda pœnitentia differtur, quasi tardè & consilio prodire iubeatur. Quod ergo quandoque foris aperta sententia iudicat, hoc apud omnipotentem Deum
Iob. 14. v. 5. ante sæcula in consilio latebat.] Itemque exponens, *Constituisti terminos eius, qui præteriri non poterunt*, dicit, nulla quæ in hoc mundo hominibus absque omnipotentis Dei occulto consilio veniunt. Nam, cuncta Deus secutura præsciens ante sæcula decre-
Iob. 21. v. 18. uit qualiter per sæcula disponantur.] Item exponens illud de impiis. *Erunt sicut palea ante faciem venti, & sicut fauilla, quam turbo dispergit.* Ait: ante omnipotentis Dei oculos iniqui vita fauilla est, quia etsi apparet ad momentum viridis, ab eius tamen iudicio iam consumpta cernitur, quia consumptioni est æternæ deputata.]

De talibus quoque & eorum flagitiis tu ipse Domine per
Deut. 32. v. 34 & 35. Moysen dicis: *Nonne hæc condita sunt apud me, & signata in thesauris meis? Mea est vltio, & ego retribuam eis in tempore.* Item, *Iuxta est dies perditionis & adesse festinant tempora.* Item, *Leuabo*
Deu. 32 v. 40. &c. *ad Cœlum manum meam, & dicam, viuo ego in æternum si acuero vt fulgur gladium meum, & arripuerint iudicium manus mea, reddam vltionem hostibus meis, & his qui oderunt me retribuam: inebriabo*

sagitas meas sanguine, & gladius meus deuorabit carnes, de cruore occisorum, & de captiuitate nudati inimicorum capitis. Laudate gentes populum eius, quia sanguinem seruorum suorum vlciscetur & vindictam retribuet in hostes eorum.

Si quis hæc omnia & alia interminabiliter plura per Canonicarum latitudinem scripturarum multipliciter sparsa sic à te præsumit dicere prædicta, vt sint quidem præscita, sed nullomodo præfinita: fac illum quæso diligenter attendere, quàm sit contrarius veritati, quàmque noxiæ faueat falsitati, dum te tam temerariè subiicit mutabilitati, vt tum videlicet (iuxta quod sanctus ait Augustinus) nulla remaneret natura mutabilis, nisi tu Domine Deus noster, permaneres immutabilis: parui-pendat si ab æterno vsque in diem iudicii mutabilis esse (quod absit) ab Ecclesia tua puteris, immo credaris & prædiceris, & in ipso quoque die iudicii, quasi non prædestinata faciendo, id est, reprobos ad tormenta mittendo muteris: Et ita deinceps in sempiternum mutatus, id est, mortuus esse (quod absit) proberis: quoquomodo enim moritur qui mutatur, vt Augustini, & Gregorii, cæterorumque doctorum auctoritas attestatur, sed absit vt tu Domine, qui nullatenus mutari potuisti, potes vel poteris, aliquando vt vel ad momentum sis absque vllo initio mutabilis vsque in diem iudicii, & inde quoque mutatus appareas in æternum propter solummodo damnationem reproborum, debitumque sibi tormentum.

Verè Domine satius incommutabiliter fuisset, si nullus nisi te mutabili (ne dum mutato) creatus esset (ne dico saluatus) electorum, quantò magis absit vt immuteris propter vasa iræ & furoris, super quæ vultus tuus est ob mala quæ faciunt, *vt perdas de terra memoriam eorum?* De quibus etiam longè latéque die noctuque tibi veraciter psallitur à fidelibus. *Tu vero Deus deduces eos in puteum interitus*: De quibus ait & Apostolus Petrus *quibus iudicium iam in olim non cessat, & perditio eorum non dormitat.* Et Paulus: *Volens Deus ostendere iram, & demonstrare potentiam suam attulit in multa patientia vasa iræ apta vel aptata in interitum*, secundùm Hieronymum, vel præparata in interitum secundùm Ambrosium, vel perfecta in perditionem secundùm Augustinum, id est, sine dubio prædestinata, sicut ab ipso Augustino esse constat expositum. Item prædicator idem, *vt compleant peccata sua semper: peruenit enim ira Dei super eos vsque in finem.*

Psa. 34. v. 16.
Psal. 55. v. 23.
2. Petr. 2. v. 3.
Rom. 9 v. 22.
1. Thes. 2. v. 16.

Item Iudas Iacobi *subintroierunt*, ait, *quidam, qui olim præscripti sunt in hoc iudicium impij*, vbi dum eos non in hoc iudicio, sed in hoc iudicium, id est, in hanc damnationem præscriptos asseruit, non modò præscitos, verùm etiam prædestinatos pari-

Iudæ v. 4.

ter intelligi voluit. Quippe cum tu Deus æternus eos prius habeas prædestinatos, quàm vllus temporaliter natus eos cognouerit esse præscitos. Quia quos præscisti per ipsorum propriam miseriam in damnabilibus perseueraturos esse peccatis, illos profectò tanquam iustissimus iudex prædestinasti ad interitum iustè ac meritò fatis. Et non modò prædestinasti verùm etiam prædestinando iam vtique destinasti. Vnde dicit & Dauid quasi de iam in infernum prædestinando positis, licet adhuc essent illuc te
Psa. 49. iubente ponendi; Cùm enim prædixisset. *Et postea in ore suo*
v. 13. & *complacebunt*, subiecit: *sicut oues in inferno positi sunt.*]
14 Cui per omnia manifestissimè consonat, & Ioannes Apostolus in
Apocal. Apocal. dicens: *Et libri aperti sunt, & alius liber apertus est, qui*
20. v. 21 *est vitæ, & iudicati sunt mortui, ex his quæ scripta erant in libris*
Ap. 20. *secundùm opera ipsorum.*] Item, *& iudicatum est de singulis secun-*
v. 13. *dùm opera ipsorum, & mors & infernus missi sunt in stagnum ignis,*
(quod autem mortem & infernum in stagnum ignis asserit esse
Ap. 20. v. 10. missos diabolum dicit & suos) *& qui non est inuentus in libro vitæ*
scriptus, missus est in stagnum ignis. Item paulò ante, *& diabolus*
Ap. 21. *qui seducebat eos missus est in stagnum ignis & sulphuris.* Item pau-
v. 5. & 6. lò post, *Et dixit mihi, scribe quia hæc verba fidelissima sunt &*
vera, & dixit mihi factum est. Ac ne quis fortè dubitaret hæc audiens à Ioanne, sequéris ipse continuo, & dicis (Domine Iesu
Apoc. 2 Christe:) *Ego sum A & Ω initium & finis. Ego sitienti dabo de*
v. 6, 7. 8 *fonte vitæ aquæ gratìs, qui vicerit possidebit hæc, & ero illi Deus, & ipse erit mihi filius. Timidis autem & incredulis & execratis & homicidis, & fornicatoribus, & veneficis, & idololatris, & omnibus mendacibus pars illorum erit in stagno ardente igni & sulphure quod est mors secunda.* Timeant igitur, & caueant increduli simul atque mendaces, ne pars eorum sit cum supradictis complicibus, si tam perspicuæ resistendo veritati fore delegerunt pertinaces.

Ap. 22. Item, *Ecce venio cito & merces mea mecum est, reddere vni-* * Aliquid deest.
v. 12. *cuique secundum opera sua*, * Nisi in prędestinatione quam disposuisti, incommutabiliter, irretractabili præordinatione. Sequeris igitur & dicis: *Ego sum A & Ω, primus & nouis-*
Ap. 22. *simus, principium & finis. Beati qui lauant stolas suas, vt sit pote-*
v. 13. *stas eorum in ligno vitæ, & per portas intrent in Ciuitatem, foris*
&c. *canes & venefici, & impudici, & homicidæ & idolis seruientes, & omnis qui amat, & facit mendacium.* Audiant hæc generaliter vniuersi quidem mendaces, sed illi tamen potissimum, qui in doctrina religionis non modò non verentur, aut verecundantur, verum etiam nullatenus cunctantur esse fallaces. Quia profectò isto genere mendacij nullum grauius vnquam valet inueniri, immo nullum reperitur tam graue, licet nonnullis videatur esse

leue, siue putetur etiam suaue. Sed audiant sequentia, si flocci pendunt precedentia.

Ego Iesus misi Angelum meum testificari hæc vobis in Ecclesia, & paulò post: *Contestor ego omni audienti verba prophetiæ huius. Si quis apposuerit ad hæc, apponet Deus super illum plagas scriptas in libro isto. Et si quis diminuerit de verbis libri prophetiæ huius, auferet Deus partem eius de libro vitæ, & de Ciuitate sancta, & de his quæ scripta sunt in libro isto. Dicit qui testimonium perhibet istorum, etiam venio cito.* Ecce Domine Iesu in hoc sancto libro tuo Diabolum & Angelos eius, & omnes etiam homines reprobos in stagnum ignis & sulphuris (vt supra dictum est) te destinante iam esse missos inuenio. Negare te, id est, veritatem non audeo, quia negari à te timeo, quemadmodum videlicet, ipse testaris. *Qui me negauerit coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo, qui est in Cœlis.* Inde & Paulus, *Si nos*, inquit, *eum negauerimus, & ille negabit nos.* Negare igitur, sicut prædixi, te non audeo, quia negari à te timeo. Apponere verò vel diminuere nihil præsumo, quoniam vel plagas in hoc ipso libro scriptas mihi apponi, vel auferri partem meam de libro vitæ metuo.

Apoc. 22. v. 16. &c.

Mat. 10. v. 33. 2. Tim. 2. v. 12.

Igitur in nomine Patris, & Filij & Spiritus sancti. Supplico Domine prout amplius possum tibi, quò quemadmodum indigeo suffragari digneris mihi, neque permittas ab vllo diutiùs electorum tuorum (quod absit) hinc ambigi. Sed saluberrimam potiùs veritatem, huic innotescere non moreris, vt esse vides pernecessarium sibi. Quia Reuera secundùm Beati quoque Augustini veracissimam testificationem, quam palam protulit ad populum, Euangelicam luculenter ac fideliter explanando perplexitatem; qui mendacium, inquit, ędificant in hominibus, quid ab eis expellunt nisi veritatem? Immittunt diabolum excludunt Christum, immittunt adulterum excludunt sponsum, paranymphi scilicet vel potiùs lenones serpentis. Ad hoc enim loquuntur, vt serpens possideat, Christus excludatur, quando possidet falsitas, serpens possidet. Quando possidet veritas Christus possidet. Ipse enim dixit: *Ego sum veritas*: de illo autem: *Et in veritate non stetit, quia veritas in eo non est.*

Ioa. 14. v. 18. Ioan. 8. v. 44.

Quapropter & illud quod idem beatus minister tuus veraciter perhibere studuit Augustinus, præscientiâ videlicet reprobos esse damnatos, cùm alibi atque alibi ad mortem fateatur esse prædestinatione condemnatos: vtrumqueprorsus verum est, quia hîc hoc vtrumque verum est. Nam sicut idem sagaciter atque veraciter fatetur, interdum præscientia pro prędestinatione ponitur. Neque reuera repugnat (quod absit) sed veritati potiùs congruere videtur, quale illud videlicet est quod Apostolus dicit: *Non repulit Deus plebem suam, quam prescivit*, cùm tamen

Rom. 11. v. 7.

hoc alias, vtrumque quidem iungens, sed ab inuicem rationabili differentia distinguens mirabiliter definierit dicens. Prædestinatione Deus ea præsciuit, quæ fuerat ipse facturus. Vnde dictum est: *Facit quæ futura sunt.* Item quid sit prędestinatio planiùs & pleniùs cum præscientia connectens ita de Trinitate dicens: In sua, quæ falli mutarique non potest præscientiâ opera sua futura disponere, id omnino nec aliud quicquam est prædestinare.] Item breuiùs, sed in superiorem sensum multò apertiùs, cùm enim prædixisset Apostolum dixisse, *non repulit Deus plebem suam quam præsciuit*, & exposuisset cum nomine præscientiæ prędestinationem hoc in loco significare voluisse, paulò post ait. Sed prędestinasse est hoc præsciisse, quod fuerat ipse facturus.]

LXX. Isa. 45. v. 11.

Ergo vtrumque vt iam dixi verum est, id est, tam prędcientiâ quam prędestinatione reprobos esse damnatos, quos omnino constat ad interitum iure prędestinatos. Quod satis superque testimonia probant prædicta. Quæ certè Catholici nullatenus esse dubitant inuicta. Licet si huius rei testimonium penitùs debuisset esse, metalepticos id intelligi regulariter potuisset, & omnino debuisset. Vt videlicet id quod sequitur per id quod præcedit intelligeretur. Attamen si adhuc hinc audire plura desiderant ob amorem videlicet veritatis, quam nimis oppugnari considerant, aures audiendi precor accommodent, & tuendæ iam iamque veritati operam dent. Audiant (inquam) hinc adhuc loquentem mirabiliter Augustinum per sibi gratis infusum satis vbertim charisma diuinum. Hoc (inquit) bonum quod est requirere Deum non erat qui faceret, non erat vsque ad vnum, sed in eo genere hominum quod prædestinatum est ad interitum.] Item de duabus loquens ciuitatibus, quarum est inquit, vna quæ prędestinata est in ęternum regnare cum Domino, altera ęternum supplicium subire cum diabolo.] Item si de aliquibus ita certa esset Ecclesia, vt qui sint illi etiam nosset, qui licet adhuc in hac vita sint constituti, tamen prędestinati sunt in ęternum ignem ire cum diabolo, tam pro eis non oraret, quam nec pro ipso.] Item quid dabit his quos prędestinauit ad vitam, qui hęc dedit etiam eis, quos prędestinauit ad mortem?]

AVGVSTINVS.

Item in Enchiridion quod senex de Fide, Spe & Charitate, sensu subtilissimo, ingenio exercitatissimo, eloquio quoque purissimo, styloque luculentissimo, mirabiliter sibi ac singulariter, Deo fauente conscripsit & edidit. Ad eorũ (inquit) damnationem quos iustè prædestinauit ad pœnam.] Item in eodẽ dicuntur etiam filij gehennæ non ex illa nati, sed in illã prędparati, sicut filij regni præparantur in Regnũ. Quid quęritur euidentius? Quid sufficientius? Sicut, inquit, filij Regni prępar antur in Regnum, sic etiam filij gehennę in illam sunt prępar ati.] Quod omnino nihil aliud

est quàm prædestinari. Nempe hæc omnia & alia insuper plura si tantus auctor ille veracissima, & Catholicæ fidei per omnia congruentissima, non esse perspexisset, nullatenus incorrecta relinqueret, sed ea potiùs, quando libros suos diligentissimè retractando recensuit, corrigere studuisset. Ne inde prorsus tam frequenter ad populum impauidè simul & intrepidè, licenter, libenter, ac liberè, fidenter ac fiducialiter, ac gaudenter seruili postposito timore, luminosóque tui perfusus amore tua auctoritate locutus fuisset, si quid itidem periculi inesse cognouisset: vnde quidem nonnulla iam superiùs posui, & pauca hic etiam subiicienda censui.

Est quidam populus pręparatus ad iram Dei, damnatus cum diabolo.] Item est quidam populus natus ad iram Dei.] Item, quare dixit Dominus Iudęis, *Vos non creditis quia non estis ex ouibus meis*. Nisi quia videbat eos ad sempiternum interitum prędestinatos, non ad vitam ęternam sui sanguinis pretio comparatos.] Item quid potest lupus? Quid potest fur & latro, non perdunt nisi ad interitum prędestinatos.] Item isti indignantes mortui & morti sempiternę prędestinati.] Item mundus, inquit, odit mundum, inimicus reconciliatū, damnatus saluatū, inquinatus mundatum.] Item filius perditionis dictus est Iudas traditor Christi, damnationi prædestinatus.] Item pro isto mundo non rogat, neque enim quo sit prędestinatus ignorat. Ioa. 10. v. 16.

FVLGENTIVS. Beatus quoque Fulgentius inde taliter dicit: præparauit etiam Deus peccatoribus pœnas, illis vtique quos iustè prędestinauit ad luenda supplicia.] Vbi prorsus vtrumque satis apertè fatetur, & reprobis videlicet prędestinatas esse pœnas, & illos vicissim prædestinatos ad eas. Vnde nimirum Catholicissimè, nec non & copiosissimè disputauit in septem libris contra duos Fausti hæretici Lirinensis quondam Monachi, Regensis verò postmodum Episcopi: quem conuicit idem doctor mirabiliter, contriuítque commenta diaboli, & cum alijs 14. sanctis Coepiscopis suis, ab Ecclesia Christi repulit, & eliminauit lethiferum virus Anti-Christi. Nec non & tribus aliis de veritate prædestinationis & gratiæ. Sed & in vno illo, quem totum super hac tantummodo quæstione ad Monimum hinc consulentem cognoscitur edidisse.

GREGORIVS. Gloriosus quoque Gregorius (cuius inde aliquanta iam inserùi superiùs) taliter inter cætera inde est locutus: Tenebrosa ostia tunc Dominus vidit, cùm claustra inferni penetrans crudeles spiritus perculit, & mortis præpositos moriendo damnauit. Quod idcirco, inquit, non adhuc de futuro, sed iam de præterito dicitur: quia quicquid futurum erat in opere, nimirum iam factum est in prædestinatione.] Item Leuiatham ille cum vni-

uersis

uersis membris suis æternis cruciatibus est deputatus.] Item ipsum quoque diem iudicij dicit esse prædestinatum, exponens illud ex libro Iob: *Lampas contempta apud cogitationes diuitum,*

Iob. 12. v. 5. *parata ad tempus statutum*, inquit, contemptæ lampadis tempus est extremi iudicij prędestinatus dies.] Sanctus etiam Isidorus inde sic dicit: Gemina est prædestinatio, siue Electorum ad requiem, siue reproborum ad mortem.] Non enim ait duæ sunt, quia non sunt: Sed Gemina, id est bipartita: quia semel tu Domine locutus es: qualiter vna quidem, sed tamen gemina prædestinatione & electos gratis iustifices, ac perpetim salues, & reprobos quóque meritò refutes, iustéque condemnes. Et (sicut supradictus ait Gregorius) alios respiciens redimas, alios deserens perdas.]

ISIDORVS.

V. IOAN. Scotus, cap. 3.

Tale est autem quod dicitur prædestinatio gemina, in electos videlicet & reprobos bipartita, cùm sit vna, licet sit dupla; quale est quòd frequenter à B. Augustino, & cæteris patribus dicitur Charitas vel dilectio gemina, cùm vtique non sint duæ, sed vna, licet propter Deum & proximum sit etiam dupla. Quale est & illud Patris Augustini, quòd dicit bipartitum esse opus Dei: Geminum videlicet volens intelligi, & quòd quadripartitus ab ipso quoque dicitur mundus. Non quatuor tamen, sed vnus, & quod quinquepartitam fatetur esse continentiam, non quinque tamen esse docet, sed vnam. Hinc & sancto Gregorio Gemina Iudæorum scientia dicitur, & tamen licet dupla sit, vna esse cognoscitur. Quod & ipsum genus locutionis vsitatissimum est, & apud authores quoque sæcularis literaturæ: quòd quia rectissimum est ac verissimum, non abs re est, si & inde hìc ponantur aliqua, quæ valeant ad cumulum tuendæ sententiæ supradictæ: nam & eorum quidam geminam dixit arborem, non duas volens intelligi, sed vnam, & alius qualitatem nominis bipartitam, & vniuersorum pedum trinam conditionem, & tertius æque peritus Priscianus, quam ille dixerat trinam, exposuit tripartitam.

De gemina Charitate.

Nec sanè cuiquam piè sapientium videri debet absurdum, si gemina prędestinatio creditur, & cognoscitur, & incunctanter esse dicitur apud te Dominum nostrum naturaliter quidem vnum, sed simul etiam personaliter trinum: qui certè secundum hanc geminam prædestinationem tuam (quemadmodum Augustinus tuus fideliter credit, & fidenter asserit) bonus es in beneficio certorum, iustus in supplicio cæterorum. Et insuper vt profitetur consequenter, Bonus es in omnibus, quoniam bonum est cùm debitum redditur: Et iustus in omnibus quoniam iustum est cùm debitum sine cuiusquam fraude donatur. Hæc omnia sicut hìc (tibi gratias) & credo & confiteor (gratias tibi) prout gratis

largitus és mihi. Et quia in tuis, in libris tuorum scilicet ministrorum labore, immo gratiâ tuâ veraciter expositis, hæc à te dicta reperio, tam perspicuæ prorsus veritati contradicere (quod absit) non audeo. Quoniam prorsus à te veritate negari sicut minatus es metuens, & illam quoque repetitam Pauli sententiam vehementissimè timeo. *Si quis vobis annunciauerit præterquam quod accepistis, anathema sit.* Gala. 1. v. 8

Tantum siquidem amoris tibi (Domine Iesu veritas inuicta) perpetualiter debeo, vt quemadmodum ab Augustino perhibetur veraciter tuo, neque hominibus placendi studio, neque respectu deuitandorum quorumlibet incommodorum, detorquear (quod absit) à vero. Et (vt beatus etiam docet Gregorius) in quantum sine peccato possumus vitare proximorum scandala, debemus; si autem de veritate scandalum sumitur, vtiliùs permittitur nasci scandalum, quàm veritas relinquatur. Nec sanè cuiuscunque persona contrà recipienda modo quolibet excipitur, quando vel Angelus vel Apostolus adnuncians, ipsius ore Apostoli anathemate digno percellitur. Vt enim prædictus Gregorius veraciter fatetur: Dum salua fide res agitur, virtutis est meritum, si quicquid prioris est toleratur. Alioquin si fieri posset milliès potiùs pro veritate deberem prorsus & optarem occumbere, quàm semel (quod absit) cuilibet secùs loquenti cedendo succumbere: Illius videlicet tuæ memor sententiæ, *Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui est in cœlis.* Matth. 10. v. 32

Simulque illius quoque memini. *Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt Patres tui.* Quod nimirum (vt Gregorius exponit) hæretici faciunt, qui à sanctæ Ecclesiæ gremio extranei existunt. Ipsi (inquit) terminos transferunt, quia constitutiones Patrum præuaricando transcendunt, qui etiam greges diripiunt & pascunt, quia imperitos quoque peruersis ad se suasionibus trahunt, & donis pestiferis ad interficiendum nutriunt. Quos Beatus quoque Iob increpat dicens: *Nunquid Deus indiget vestro mendacio, vt pro illo loquamini dolos?* Deus mendacio non eget, quia veritas fulciri non quærit auxilio falsitatis. Hæretici autem quia ea quæ prauè de Deo intelligunt, ex veritate tueri non possunt, quasi ad approbandum radium luminis: vmbras falsitatis requirunt. Et pro eo dolos loquuntur, dum infirmas mentes ab intellectu illius stulta seductione decipiunt. Item, *Aut placebit ei, quem celare nihil potest? Aut decipietur, vt homo vestris fraudulentiis?* Fraudem Deo hæretici exhibent, quia ea adstruunt, quæ nequaquam ipsi pro quo loquuntur placent, eúmque dum quasi defendere nituntur, offendunt dum

Pro. 22. v. 28.
Iob. 13. v. 7.
Iob. 13. v. 9.

in aduersitatem eius corruunt, cui videntur ex prædicatione famulari.

Psal. 8. v. 3. Vnde & per Psalmistam dicitur. *Vt destruas inimicum & defensorem:* omnis quippè hæreticus omnipotenti Deo inimicus & defensor est, quia vnde hunc quasi defendere nititur, inde veritati illius aduersatur. Quia autem latere Deum nihil potest, hoc in eis iudicat, quod intùs sentiunt, non quod famulari foris videntur. Quia igitur eorum fraudulentiis Deus vt homo non fallitur, rectè subiungitur. *Ipse vos arguet, quoniam in abscondito faciem eius accipitis, statim vt se commouerit, turbabit vos, &* Iob 13. v. 10. *terror eius irruet super vos;* Hoc quod in abscondito accipi asserit faciem Dei, duobus modis valet intelligi. Sunt námque nonnulli qui & veritatem in corde sentiunt, & tamen quæ falsa sunt de Deo foràs loquuntur. Ne enim vinci videantur, & cognoscunt veritatem interiùs, & tamen hanc exteriùs impugnant. Vnde benè nunc dicitur. *Ipse vos arguet, quoniam in abscondito faciem eius accipitis.* Ac si apertè diceretur. Tantò magis de falsitate apud eum estis reprehensi, quantò & apud vos-metipsos quod verum est videtis.

Quid autem sit Hęreticus, ne cuilibet aliud pro alio fingere licitum sit, quidam Patrum, vt Cassiodorus dicit, pulcherrimè definiuit. Hęreticus inquit, is est, qui diuinæ legis vel ignorantia vel contemptu raptatus, aut noui pertinax inuenitur erroris, aut alicui sectator, Catholicæ veritati magis vult aduersari, quam subiici. Hoc autem ideo subinterferendum censui, quia plurimos hinc & falli & fallere comperi, volentes videlicet (vel mitiùs dixerim) suspicantes illos esse hęreticos, qui hanc Catholicæ fidei de prędestinatione reproborum necessariò contra resistentes & obloquentes credunt & confitentur (dante te) veritatem: & illos è contrario asseuerantes Catholicos, qui tam perspicuæ veritati inimicam non verentur susurrare, immo palam prædicare falsitatem, floccipendentes illud beati Basilij, qui diuinis saginantur eloquiis corrumpere de diuinis dogmatibus neque vnam sillabam patiuntur; sed pro his si contigerit, etiam omnes mortis species amplectuntur. Et illud quoque contemnentes Gregorij Nazianzeni: fortitudinis est perseuerare in veritate, licèt quispiam debelletur ad ea quæ nihil sunt: Nihil autem sunt falsitas & mendacium, quæ profectò super omnia corporalium genera mortium vitant & cauent, & horrent, vt debent, corda semper veracium. Maximè tamen in doctrina religionis euitant omninò pręcipitium falsidicæ locutionis. Hæreticus.

Hæc est (gratias tibi Domine Alma Trinitas) inuiolabilis fides & confessio mea de pręscientia scilicet, ac prædestinatione

tua, quam prædicauit ipsa veritas, & sic prædicti quoque ipsius discipuli contra falsiloquos fautores, & (nisi corrigantur) filios falsitatis & perditionis, & contra pestifera venena, & hæretica dogmata sua, qui si gratiâ tuâ respersi diligenter attendant, appendant atque perpendant, qualiter ab exordio prolapsionis Angelicæ (quemadmodum videlicet Petrus dicit Apostolus) *eisdem Angelis peccantibus non peperceris. Sed eos rudentibus & carceribus inferni, pœnisque aeris huius traditos, ad maiores in diem iudicij cruciatus reseruaueris.* Et qualiter etiam originalem mundum propter nequam hominum scelera perdideris. Nec non quomodo & nefanda facinora, simul & flagitia Sodomorum punieris, eosdem igne cœlesti conflagrantes deleueris, atque perennes in pœnas demerseris, quódque Pharaonem & exercitum eius in mare proieceris, & eos ibidem tanquam paleas excussos funditùs aboleueris. 2.Pet.2. v. 4.

Si hæc (inquam) animositate deposita solerter inspiciant, & te opitulante sapienter aduertant, perfacilè prorsùs intelligent, quòd supradictos Angelos, qui (vt scribit Iudas Iacobi) *non seruauerunt suum principatum, sed reliquerunt suum domicilium, in iudicium magni diei vinculis æternis sub caligine reseruasti*, nullatenus omninò sine sempiterno prędestinationis tuæ consilio, & in hunc caliginosi aeris carcerem præcipitaueris, & ad maiores etiam pœnas meritò per sæcula cruciandos (vt prædicti ambo testantur Apostoli) reseruaueris. Et quòd illa quoque, quæ consequenter de reprobis narrata sunt hominibus, non sine prædestinatione (quod absit) patraueris: Alioquin & ante omnia sæcula mutabilis, & in exordio quoque sæculorum iuxta fallacissimum horum dogma, mox mutatus (quodne ad momentum quidem esse potest) inuenireris: qui solus incommutabilis ab vniuersis prorsus Catholicis esse crederis, & luce clariùs te reuelante sciris. Iud. v.6.

Fac etiam quæso (Domine Deus) vt etiam atque etiam non iam procaces, pertinaces atque peruicaces, neque pugnaces, fallaces, atque mendaces (quia certè huiusmodi homines ad intuendam, cui repugnant, veritatem non possunt esse perspicaces, quantumlibet etiam naturaliter esse valuerint sagaces) sed potiùs effecti simplices veritatis amatores, totâ spiritali non luminum acie considerent, quòd si animas reproborum quæ ab eorum primo videlicet Caïn ad vsque nouissimum ante diem dumtaxat iudicij moriturum) de propriis corporibus extractæ sunt, sine coæterna tibi prædestinatione tua destinasti, postmodum & quotidiè destinas, ac destinabis (quoties videlicet cúmque mortui sunt, moriuntur, siue morientur) in tormenta sibi debita

meritóque prorsus dispoſita; non ſolùm mutabilis es ante ſęcula, ſed etiam (quod eſſe nullomodo potes) iam inde ab initio mortis eorumdem reproborum, immo ab exordio malignorum damnationis Angelorum, mutatus es creberrimis vicibus, immo innumeris viciſſitudinibus, & per ſingulos dies noctéſque mutaris atque mutaberis, & mutatus abſque dubio permanebis in ſæcula, propter ſolos videlicet filios gehennæ, quos inimici veritatis prędeſtinatos eſſe pertinaciter atque fallaciter negant ad ſupplicium perenne.

Hæc, inquam Domine, fac precor, vt ſicut oportet, attendant, appendant atque perpendant, & tandem aliquando videant, quod ſe hactenus non vidiſſe diſſimulant, quale ac quantum malum de te ſemper incommutabili Domino Deo noſtro in Eccleſia tua longè atque mendaciter, & exitialiter ad proprium ſuum ſuorúmque ſimul interitum palam prędicauerint, prędicent, aſſeuerauerint, aſſeuerent, & precor, vt reuoces eos miſeranter ad viam veritatis, ne in tam lethalis hæreſeos errore pertinaces perſeuerent. Videant, inquam, quale ſit & quantum malum, quod cùm omnes electi tui, omnia bona ſemper fecerint faciant, & facturi ſint, cum conſilio (prout videlicet adiuuantur à te gratuito tuæ benignitatis auxilio) pręſumant non ſolum mentiendo, ſed etiam peierando palam omnibus affirmare, quod tu qui totius es auctor, fonſque ſapientiæ, immo trina, & vna ſempiternáque ſapientia, volueris, vel valueris, vel etiam debueris quicquam (quod abſit) abſque conſilio patrare. Ne dico ab ipſo humani generis exordio morientium reproborum animas, vel ad extremum eaſdem ipſas cum receptis in die iudicij propriis corporibus, cum diabolo & Angelis eius abſque prædeſtinationis conſilio deſtinare. His autem ſicut oportet ſagaciter inſpectis, & viuaciter intellectis confundantur ſalubriter & erubeſcant, ſicque tandem aliquando veritati ſuppliciter acquieſcant, & à me demum quieſcant. Cęterum ſi attrita fronte ac ſine vllo permanentes pudore in falſitate malunt perſiſtere, quam recedere à tanto, vt oportuerat errore, viderint ipſi quò ſe perditi vertant.

Te precor (Domine Deus) gratìs Eccleſiam tuam cuſtodias, ne ſuâ diutiùs eam falſitate peruertant, hæreſeóſque ſuæ peſtifera de reliquo prauitate ſubuertant, licet ſe ſuoſque ſecum, lugubriter euertant. Ego verò gratìs edoctus ab ipſa veritate (quam ſequentes prædicti Eccleſiæ tuæ prędicauerunt Magiſtri, & eiuſdem veritatis fideliſſimi, deuotiſſimi, ac celeberrimi prorſus miniſtri) hic euidenter expreſſam de prędeſtinatione tua fidem Catholicam, gratìs à te piéque ſatìs afflatus, animatus, arma-

tus, misericorditérque simul, ac mirabiliter adiutus & tutus, fretus & fultus, fideliter (tibi gratias) credo, fortiter teneo, veraciter patentérque defendo, & quemcunque contraria dogmatizare cognosco, tanquam pestem fugio, & tanquam hæreticum abiicio, & (vt explicem cum mœrore maximo, quod consequenter de talibus à beatissimo præceptum constat Augustino) quemcunque prorsus inuictissimę veritati contumaciter repugnare audio, & ei contraria docere conspicio, hæreticum & fidei Christianæ inimicum, atque ex hoc omnibus Catholicis anathematizandum esse denuntio.

Porro conflictum cuiuslibet eorum, si semel his lectis & intellectis cedere noluerit, & instar Pharaonis induratus (hæretico videlicet more) tam manifestæ veritati acquiescere contempserit (secundùm consilium vel potiùs pręceptum Pauli Tit. 3. v. 10. Apostoli) iam mihi vitandum censeo, quia *qui huiusmodi est subuersum, & proprio iudicio condemnatum esse video.*

Optatur publicus conuentus.

Attamen propter minùs peritos, & ob id ab eis inlectos, & nisi corrigantur perditos, optarem publicum (si tibi Domine placeret) fieri conuentum: quatenus adstructâ palàm veritate, & destructâ funditùs falsitate, gratias ageremus communiter tibi, qui nobis tam diu optatum, etiam supra quam petimus, aut intelligimus, dare dignatus fueris prosperrimum prouentum. Quia profectò nimis ingentem patior dolorem, & maximum diu, noctúque perfero mœrorem, quod propter mei nominis vilitatem, vilem hominibus esse video veritatem: & quod erga te sinceram, vt debuerant, non seruant charitatem, qui vt tantummodo victores mei esse videantur, nihil vel omninò perparum dilexerunt & diligunt te, quem negare non refugerunt, neque refugiunt propter me.

Atque vtinam placeret tibi (omnipotentissime pariter ac clementissime Domine) vt sicut in te credo & spero (dato mihi gratis posse, prout iam dudum dare dignatus es, & dare quotidiè, dignaris etiam velle) coram vndique electa populorum te timentium multitudine, præsente etiam istius regni principe, cum Pontificum & Sacerdotum, Monachorúmque, ceu Canonicorum venerabili simul agmine, concederetur mihi, si secus hanc Catholicæ fidei de prædestinatione tua veritatem nollent recipere, vt isto quo dicturus sum (fauente gratiâ tuâ,) id approbarem cernentibus cunctis examine: Vt videlicet quatuor doliis vno post vnum positis, atque feruenti sigillatim, repletis aqua, oleo pingui, & pice, & ad vltimum accenso copiosissimo igne, liceret mihi (inuocato gloriosissimo nomine tuo) ad approbandam hanc fidem meam, immo fidem Catholicam,

De quatuor Doliis.

in singula introire, & ita per singula transire donec (te præueniente, comitante, ac subsequente, dexterámque præbente, ac clementer educente) valerem sospes exire, quatenus in Ecclesia tua tandem aliquando Catholicæ huic fidei claritas claresceret, & falsitas euanesceret, fidesque firmaretur, & perfidia vitaretur.

Vtinam hæc, Domine, legentibus,& intelligentibus huiusmodi (sicut est opus) inspirare digneris affectum, vt exorent te suppliciter, quo celeriter hoc animi mei desiderium meum sicut indiget Ecclesia tua, perducas ad effectum, & siquidem te suffragante de cunctis illæsus prodiero, amplexentur veritatem, & execrentur falsitatem: Sin autem quod ex te, per te, & in te credendo, confitendo, sperando, & amando, tuíque tantummodò securus, tuæque solummodò gratiæ certus polliceor, vel inchoare trepidauero vel consummare formidauero, in ignem me protinùs mittant, & ibidem meritò perire permittant. Suppliciter tamen te (Domine) rogo in dulcissimo nomine tuo, vt nemo me Catholicorum temerè (quod absit) reprehendat in animo suo, quia prorsus ausum talia petendi (sicut ipse meliùs nosti) à me propriâ temeritate non præsumo, sed abs te potiùs tuâ benignitate sumo.

Immo quisquis te timens verè, diligénsque sincerè dignatur hæc legere, vel auditu percipere, imploret gratuitam misericordiam tuam fraterna compassione, ac germana simul dilectione vt
Psal. 9. v. 9. tu (*qui solus es adiutor in oportunitatibus*) in tribulatione digneris instanter adiuuare, me credentem scilicet, sperantem in tua gratuita miseratione, ditésque me simul ad id & incipiendum,& perficiendum integrâ fide, corrobores quoque solidâ spe, ac dones etiam sincerissimâ charitate, atque gratis etiam decores verissimâ coram te semper humilitate. Depulsáque procul ab orthodoxa Ecclesiâ tua tam lethiferi dogmatis falsitate, facias me deinceps cum electis tuis gaudere pro patefacta fidelibus tuis Catholicæ fidei veritate: Sitque nobis de cætero in te solo gaudium verum,atque sincerum, tripudiúmque summum ac solidum, & gloriatio communis, quod ab hæreticorum tam graui perfidia tandem plebs & populus tuus, te miserante factus est immunis. Quia profectò nullus vnquam electorum tuorum tibi vel ad momentum placere potuit, potest, vel poterit de suo: sed omnes potiùs tui tibi per gratuitam gratiam tuam placuerunt hactenùs atque placent, ac placebunt semper de tuo.

Hâc ergo gratìs animatus fide, solidatus etiam spe, & inflammatus pariter charitate, per te ipsum (Deus optime) suppliciter obsecro, vt verâ mihi humilitate datâ, solido vitæ gau-

dio ſemper facias gaudere me. Denique tibi tuóque nomini debitam per ſæcula gloriam, & propter iuſtitiam quidem, quia meritò ſuperbos humilias, incuruas, & inclinas, propter gratiam autem, quia gratis humiles exaltas, eleuas, atque ſublimas: Per quam ſcilicet vtramque ſupplico tibi cunctipotens & clemens trinitas pariter & vnitas) vt omnibus inimicis meis (quicúnque ſint inuidiâ nominis tui, ſiue neſcienter, ſiue etiam ſcienter nocuerunt, immo nocere voluerunt mihi, nocuerunt autem potiùs abſque dubio ſibi) vniuerſa debita ſua indulgeas funditus, & ignoſcas, & omnia flagitia ſimul ac facinora remittas penitùs ac pareas. Amen. Gratias ago tibi quantaſcunque (Trine & vn dominator Domine Deus) quòd ad fidem Catholicam de deſtinatione credendam, & confitendam eſſe gratis dignatus & dignaris (& vt credo ac ſpero magis ac magis eſſe die noctúque deinceps dignaberis) inluſtrator, inflammator, ac ſuffragator meus. Amen.

Precor (quantumcúnque mihi datur diuinitùs humilitate) coram trinæ vnitatis, & vnius trinitatis præſentiſſima maieſtate, vt quiſquis hęc non liuore coruino, ſed amore potiùs columbino legeris, Gotteſchalci peccatoris ante Deum memineris, & paterno ſiue fraterno affectu ſimpliciter implores benigniſſimam ipſius clementiam, vt dignetur mihi gratuitâ pietate largiri veræ ſemper & vbíque coram ſe humilitatis excellentiam, & ſinceræ charitatis perpetualiter eminentiam: Sicque me *protegat indeſinenter in tabernaculo à contradictione linguarum* (id eſt) in fide recta Catholicæ Eccleſiæ à calumniis hæreticorum, vt potiùs incomparabiliter optem propter nomen Domini Dei noſtri, & amorem veritatis vniuerſa præſentialiter aduerſa perpeti perſecutionibus illorum, quàm vel ad momentum titubando deuiare, (quod abſit) à dilectione, vel confeſſione veritatis, vel à præſcripta fide Catholicorum, quæ & ipſius potiſſimum veritatis eſt ore declarata, & inuictiſſimis quoque ſuorum auctoritatibus miniſtrorum. Quia profectò proximo quidem meo tantam, quantam mihi charitatem debeo; Deo autem ex toto, quoniam quicquid nobis eſt boni, vel ipſe eſt, vel ab eo.

Pſal. 31. v. 20.

Tu vero quiſquis huius fidei, & confeſſionis meæ dignaris eſſe pius lector & peritus intellector * ſapienter admittis, tanquam patrem venerabiliter precor ſimul, vel ſicut fratrem fideliter exhortor, ſi vis in ęternum veritatem videre, & cum ſanctis Angelis & hominibus electis, fidelibúſque teſtibus eiuſdem veritatis, de ipſa perenniter veritate gaudere, feſtines omnino perniciosiſſimum & exitioſiſſimum genus mendacij, quod deteſtabiliter committitur in doctrina religionis, prę morte corporis exhorrere,

* Aliquid deeſt.

& ita

& ita secundùm quod per beatum diuinitùs dictum est Augustinum, suscipiat gratanter diffusa nostris in cordibus pulcherrima & modestissima charitas osculum columbarum, vt vel euitet cautissima humilitas, vel retundat solidissima veritas dentem caninum. Vbi nimirum per osculum columbinum, rectorum corde veraciúmque circa se, suáque dicta significat inspectionem: Per dentem autem caninum malignam peruersorum, irrisoriámque fallacium reprehensionem. Obsecra ergo & exora (quæso) Dominum Deum nostrum, eiúsque Majestatem, vt contra latratus hæreticorum, verissimam, simplicissimam, ac benignissimam habeamus charitatem, & ad extremum quoque retundamus dentes eorum, atque mordacissimam falsitatem per inuictissimam (velint nolint) ac solidissimam veritatem: Si quis verò mihi hæc loquenti iratus fuerit, de se dictum fatebitur, vt alius auctor asserit.

Talia igitur & eiusmodi quisquis adhuc damnabiliter præsumit, vel nihil scilicet, vel parum metuens veritatem, & ipsius judicium, neget audacter (contra eam) prædestinatos esse reprobos ad perenne supplicium, ille scilicet qui non timet eandem sibi veritatem in extremo die cunctis audientibus dicere. En ego nunc iure nego te, quia tu iniustè quondam negasti me. Talis (inquam) si vult & audet veritatem neget, qui eam non metuit offendere, cuius die noctúque nobiscum pariter eget.
Esa. 63. v. 4. Nos verò ab eadem audientes veritate: ***Dies vltionis in corde meo, & ecce Deus noster vltionem adducet retributionis***: Hanc ita noxiam conculcemus falsitatem, & prædicemus veritatem, quo
Esa. 35. v. 4. nostri misereatur eadem veritas Deus meus Deique filius, & nunc & tunc in die veniens vltionis: Si enim verè timuerimus furorem fallacium * dummodo placere possimus illi qui nos regat ac protegat, ac contra rabiem grassantium muniat in æuum. Amen. * Aliquid deest.

Domine Deus (benedicta simul & inuicta Trinitas & vnitas) infunde quæso legentibus hæc credendi fidem, & credentibus confitendi largire virtutem: ***Corde autem credentibus ad iustitiam, & ore confitentibus ad salutem***, retribue copiosæ mercedis amplitudinem, & æternæ tecum lucis beatitudinem. Amen.
Ro. 10. v. 10.

FINIS.

B. LVPI

ABBATIS FERRARIENSIS ORDINIS SANCTI BENEDICTI,

EPISTOLA

DE PRÆDESTINATIONE,

AD HINCMARVM REMENSEM ARCHIEPISCOPVM.

AD LECTOREM.

HÆC EPISTOLA *scripta videtur anno 859. à Lupo Ferrariensi ad consultationem Hincmari, qui Ratramni Corbeiensis Monachi censuram passus, quòd in libello suo ad reclusos & simplices suæ Parrochiæ cōtra confessiones Gotteschalci edito verba sancti Fulgētij,* » [quos præparauit seu prædestinauit ad luenda supplicia] *Sic exponenda scripsisset.* [Hoc est præparari permisit.] *De hac censura ab Hincmaro consultus Rabanus Epistolâ ad Hincmarum, pag. 10. hæc rescripsit,* [Quod autem ille Corbeiensis Monachus in » Epistola sua vituperauit vos non rectè Fulgentij sententiam ex» posuisse, scribendo de vobis ad amicum suum ita dicens. *Nam » quod ait dixisse Fulgentium præparauit Deus malos ad luenda sup» plicia, pro eo quod est præparari permisit, inuenit, quod diceret, non » verò dixit quod debuit*: Et vos seductos esse asserit, stilo cuiusdam » libelli, qui fertur esse Hieronymi de induratione cordis Pharao» nis, vt diceritis non Deum indurasse cor Pharaonis, sed indurari » permisisse: non rectè vos reprehendere mihi videtur. Quia non » Deus cuiusquam cor suâ factione indurat, vt semetipsum homo » ab errore non corrigat, sed iusto iudicio indurari permittit, aut » propriâ nequitiâ, aut diaboli malitiâ, &c.] *Lupus hâc Epistolâ Rectiùs.*

LVPI ABBATIS FERRARIENSIS EPISTOLA

AD HINCMARVM REMENSEM Archiepiscopum.

REVERENDISSIMO Præsuli HINCMARO LVPVS, perpetuam in Domino salutem. Sacramenti mihi diu, multúmque de prædestinatione, de qua in pace, in qua vocati sumus à Deo, quærimus & deliberamus, quid probabiliter esset sentiendum (ne
Rom. 8 illud Apostoli, *quos præsciuit, & prædestinauit* pateat; illud verò;
v. 29. *Vasa iræ perfecta*, siue parata, siue apta *in interitum*; & illud quod
Rom. 9 diuinitùs alibi scribitur, *nescit homo vtrum amore, an odio dignus*
v. 22.
Eccl. 9. *sit*, Itemque, *considera opera Dei, quòd nemo possit corrigere, quem*
v. 1. *ille despexerit*, & similia sparsim in diuinis reperta eloquiis, di-
Eccl. 7. gnum non habeant exitum.) Hæc verissima videtur sententia, vt
v. 14. *prædestinatio* sit in bonis, iuxta intellectum doctissimi Augustini AVGVSTIN.
gratiæ præparatio: Prędestinatio autem in malis, secundùm no- de Dono
stram capacitatem, *gratiæ substractio*. De quibus idẽ certissimus Perseuer.
author ita sentit; [*Quibus non vult subuenire non subuenit, de qui-* cap. II.
bus in sua prædestinatione aliud iudicauit:] Ita tamen vt in vtrisq; Creator æquissimus inueniatur; dum & illis gratiam misericordiâ impertitur; & istis eandem gratiam quamquam occulto, iusto tamen iudicio non largitur. Denique in Adam omnes recti creati fumus, & libertatem arbitrij absque illius difficultatis interpel-
Rom. 5. latione accepimus: Sponte autem peccante Adam, in quo, vt Apo-
v. 12. stolus testis est, *omnes peccauerunt*, ommes cum ipso, duntaxat vtroque sexu progeniti, conditionis dignitatem amisimus; & pœnam peccati, hoc est concupiscentiam, & mortem non animæ solùm, verùm etiam corporis, merito nostro incurrimus. Hinc est quòd qualis Adã à Deo creatus est, non nascimur; sed originaliter peccatores, damnatíque pœnâ peccati; quorum alterum fecit spontanea culpa nostri primi parentis: Alterum culpam puniens tremenda seueritas iustissimi iudicis. Cùm ergo communiter omnes damnati sumus, *cuius* nostrum *vult Deus miseretur, & quem*
Rom. 9 *vult indurat*, hoc est in propria duritia derelinquit: *Miseretur*
v. 18. magnâ bonitate; *Indurat* nullâ iniquitate. Sic itaque hos, quos *indurat*, prædestinauit non ad supplicium impellendo, sed à

†C ij

peccato, quod meretur supplicium, non retrahendo. Quemadmodum *indurauit cor Pharaonis* non id ad culpam cogendo; sed gratiâ emollitum à culpa non reuocando. Sic rectè possumus dicere induci à Deo in tentationem, qui non exaudiuntur orantes; *ne nos inducas in tentationem*; non quòd ipse inducat in malorum tentationem, qui vtique, vt alibi docetur, *intentator malorum est*: Sed quodam locutionis genere inducere dicitur, cùm iudicio desertos patitur in tentationem induci, quos à tentatione gratiâ non educit. Nemo tamen opinetur aut iustis, aut reprobis prædestinationis veritate fatalem necessitatem induci, cùm in vtrisque suspicionem necessitatis libertas voluntatis excludat: Siquidem electi accipientes à Deo & velle, & perficere, libenter agunt, vnde sempiternum præmium consequantur: peruersi autem deserti ab eodem Deo, non inuiti, sed & ipsi libenter agunt, vnde in æternum meritò puniantur. Quis verò, nisi (vt mitiùs loquar) tardissimus, ibi afferat necessitatem, vbi videat regnare voluntatem, vel adiutam misericordiâ, vel desertam diuino iudicio? Bonorum voluntatem sic diuina commendant eloquia; *Beatus vir qui timet Dominum, in mandatis eius volet nimis:* Porrò malorum voluntatem talem insinuant; *Noluit intelligere, vt benè ageret, iniquitatem meditatus est in cubili suo, astitit omni via non bonæ; malitiam autem non odiuit.* Permissus est ergò iniustus agere quod elegit, vt de malo, benè operante Deo, clarescerct quid esset inter seruientem ei, & non seruientem: Et saluati quantas habere, & agere deberent ipsi Deo gratias, agnoscêrent, dum eandem habentes damnationis causam, in isto aspicerent, quid liberatoris gratiâ euasissent. Hæc assertio voluntatis ne in recens quidem ortis nutat infantibus: nam aut perceptâ baptismatis gratiâ si decedant, voluntate Dei saluantur: aut eâdem gratiâ eiusdem Dei iudicio fraudati, hæreditarij peccati merito paternâ commissi voluntate, damnantur. Ego quod sentio simpliciter vobis aperui, vos vicissim si in aliquo diuersi estis, ne grauemini reuelare. Similem Pardulo nostro direxi. Cupio vos valere feliciter.

Exod. 7 v. 3.
Matt. 6 v. 13.
Iac. 1. v. 13.
Ps. 111. v. 1.
Psal. 35. v. 4. & 5.

FLORI MAGISTRI
CLARISSIMI ECCLESIÆ Lugdunensis Diaconi,

Sermo de Prædestinatione,
EX HINCMARIANO CODICE.

De Floro eiusque Sermone,
HINCMARI REMENSIS ARCHIEPISCOPI.

ELOGIA.

HINCM. in lib. de Prædest. cap. 6. pag. 27.

HOC CAPITVLVM, *sicut conferentes ex scripto* FLORI *Ecclesiæ Lugdunensis Ministri, quod olim in Bonoilo à Venerandæ memoriæ Heriboldo Episcopo Antissiodorensi accepimus, excerptum ex maximâ parte inuenimus. Quapropter vtcunque à ratione non inuenitur penitùs alienum. De præscientia enim Dei Catholicæ fidei aduersa non loquitur,* &c.

Ibidem pag. sequent.

Si enim ita constantem posuisset sententiam, sicut FLORVS *eam in sermone suo posuit, vnde hanc iste compilauit, benè eam quisque intelligeret, quia rectè constaret. Ait enim (Vt audiuimus & apparet) isdem* Vir doctus *penè in princ scripti sui,* &c.

Ibidem cap. 11. pag. 45.

Noluit hæc iste compilator sic ponere: Sicut illa FLORVS *in suo scripto benè studuit ponere, & in quantocunque illa verbis conuertit, in tanto à recto sensu peruertit:*

Ibidem cap. 12. pag. 47.

Sed iste commutator immutans verba & sensus FLORI *qui secutus fuerat sensum Augustini,* &c.

Idem in Præfatione eiusdem operis.

In Capite *indiculorum sequentis operis Sermonem* FLORI, *quem mutuante Heriboldo quondam Antissiodorensium Venerabili Episcopo in Synodali conuentu apud Bonoilum transcripsimus, & post reuersionem de tumultu Brionensi, quodam offerente Clerico, ex scrinio Ebonis, sicut ipse dixerat, venerabilis Gratianapolitani Episcopi accepimus, integrum hic ponere dignum duximus, quia & constructione & sensus veritate cautè incedit, exceptis duobus locis, in quibus eum ita dixisse non credimus, sicut in eo scripto inuenimus, quem de scrinio Venerabilis Ebonis accepimus, cùm in aliis sic Catholicè dixerit, sicut patebit legentibus: maximè quia in eodem scripto, quem per manus præfati Heriboldi, sicut ad se à prædicto Floro transmissum accepimus, aliter inuenerimus, quàm in isto quem postea accepimus reperiamus. Qua de re immutatum ab aliquo suspicamur. Quæ loca, antequam sermonem illum scribere adoriamur specialiter designare curabimus. Vbi enim*
„ *dicit*, sed quos præsciuit, & præuidit malos atque impios futu-
„ ros proprio vitio, ipse eos prædestinauit ad æternam damnationem iusto iudicio] *in illa rotula scriptum habetur quam de Heri-*
„ *boldo accepimus*: Sed quia eos præsciuit & præuidit malos atque
„ impios futuros proprio vitio, prædestinauit ad æternam damna-
„ tionem, quâ ipsi punirentur iusto iudicio.] *Et in eo loco vbi scri-*
„ *ptum est*, non enim ille aliquem prædestinauit vt malus esset, sed
„ verè omnem malum prædestinauit, vt impunitus non esset:] *Inuenimus in rotula, quam à prædicto Heriboldo accepimus*, sed
„ verè prædestinauit pœnam, vt omnis malus impunitus non esset.]
„ *Quod in sequentibus ipse demonstrat dicens*, pœnam eorum &
„ præscisse, quia Deus est, & prædestinasse, quia iustus est.] *Cætera Catholici Lectoris iudicio derelinquimus. Sed idcirco hunc sermonem ex integro ponere necessarium duximus, quia ex eo confictor in proximo subsequentium Capitulorum* duo Capitula de præscientia & prædestinatione, *confuso & præpostero ordine, ac sensu falsissimo, in secundo Capitulo studuit compilare, sicut qui hunc & illa legerit apertè intelliget.*

FLORI MAGISTRI CLARISSIMI ECCLESIÆ Lugdunensis Diaconi.

Sermo de Prædestinatione, SICVT EST DE EBONIS scrinio sumptus.

EX HINCMARIANO CODICE.

OMNIPOTENS Deus, quia verissimè verus & solus Deus est, omninò in sua æterna & incommutabili scientia præsciuit omnia antequam fierent, sicut scriptura te-
Dan. 13 v. 42. statur, dicens, *Deus æterne, qui es absconditorum cognitor, qui nosti omnia antequam fiant*. Præsciuit ergò sine dubio & bona quæ boni erant facturi, & mala quæ mali erant gesturi: Sed in bonis ipse fecit suâ gratiâ vt boni essent; in malis verò non ipse fecit, vt essent mali (quod absit) sed tantùm præsciuit eos ptoprio vitio tales futuros. Neque enim præscientia Dei imposuit eis necessitatem, vt aliud esse non possent; sed tantùm quod illi futuri erant ex propria voluntate, ille vt Deus præuidit ex sua omnipotenti maiestate. Vnde scriptura incontaminabilem iustitiam eius nobis insinuans, ait de illo, *Nemini mandauit impiè agere, & nemini dedit spatium peccandi.* Quòd ergo impiè agunt impij & iniqui, & spatium temporis vitæ huius, quod eis Deus dedit ad benè agendum, ipsi è contrario conuertunt ad malum exercendum, non Dei, sed ipsorum est culpa, & ideo rectè damnantur ipsius iustitiâ. Præsciuit autem idem omnipotens Deus etiam æternam illorum damnationem, sed ex merito ipsorum, quos in propria malitia perseueraturos preuidit, non ex sua, quod absit, iniquitate, qui nihil iniustè constituit, & *qui reddet vnicuique*
Rom. 2 v. 6. *secundùm opera sua*, id est, & benè agentibus bona æterna, & malè agentibus mala perpetua. Ergo bonos præsciuit omninò, & per gratiam suam bonos futuros, & per eandem gratiam æterna

præmia accepturos, id est, & in præsenti sæculo benè victuros, & in futuro fœliciter remunerandos, vtrumque tamen ex dono misericordiæ Dei. Vnde Apostolus, *Vasa Misericordiæ* eius appellat, dicens, *vt ostenderet diuitias gratiæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparauit in gloriam.* E contrario autem, malos & præsciuit per propriam malitiam malos futuros, & præsciuit per suam iustitiam æternâ vltione damnandos. Sicut præsciebat de Iuda proditore, *quod cum esset traditurus*, sicut Euangelium dicit, *cum esset vnus ex duodecim*: Præsciebat etiam ęternam eius damnationem cum diceret: *Væ autem homini illi per quem filius hominis tradetur. Bonum erat ei si natus non fuisset homo ille.* Sic & de impiis Iudæis præsciebat sine dubio eorum impietatem futuram, de qua prædixit in Psalmo, *Dederunt in escam meam fel, & in siti mea potauerunt me aceto*: Præsciebat & subsequentem ipsorum damnationem, de qua in eodem Psalmo subiunxit, *Deleantur de libro viuentium, & cum iustis non scribantur.* Sed in istis, & in omnibus iniquis illud prius ex propria est prauitate, istud sequens ex diuina æquitate. Hoc modo & de prædestinatione Dei omninò sentiendum est, quia in bonis prædestinauit, & ipsam eorum bonitatem futuram ex dono gratiæ suæ, & pro eadem bonitate æternam ipsorum remunerationem, vt ipsius dono fierent boni, ipsius dono essent remunerati. Vnde ait Apostolus, *Qui prædestinauit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum.* Et alio loco, *quos præsciuit & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui.* Prædestinauit itaque electos suos, vt & nunc assumerentur in adoptionem filiorum Dei per gratiam baptismi, & in futuro efficiantur conformes imaginis Filij Dei, per eandem Dei gratiam secundùm imaginem eius renouati & glorificati. Prędestinauit omninò vt & hic essent boni, non ex se, sed ex illo; & illic beati non per se, sed per illum. In vtroque ergo bona sua in eis & de eis futura præsciuit & prædestinauit: In malis verò & impiis non prædestinauit omnipotens Deus malitiam & impietatem, id est, vt mali & impij essent, & aliud esse non possent. * Sed quos præsciuit & prædestinauit malos, atque impios futuros proprio vitio, ipse eos prædestinauit ad æternam damnationem iusto iudicio: Non quia aliud esse non potuerunt, sed quia aliud esse noluerunt. Ipsi igitur sibimet ipsis extiterunt causa perditionis. Deus autem iudex iustus & ordinator iustus ipsius damnationis: Non enim prædestinauit iniusta, sed iusta: Prædestinauit tamen & coronas iustis, & pœnas iniustis, quia vtrumque est iustum. Quam iustitiam eius commendans nobis Apostolus, ait, *Nunquid iniquus Deus, qui infert iram? Absit.* Et quia modò omnibus prærogat patien-

Margin notes: Rom. 9 v. 23. — Ioan. 6 v. 72. — Marc. 14. v. 21 — Psa. 68. v. 22. — v. 29. — Eph. 1. v. 5. — Rom. 8 v. 29. — Rom. 3 v. 5.

* In Cod. Her. *Sed quia eos præsciuit.*

patientiam, vt conuertantur ad pœnitentiam: Et qui pereunt, suo contemptu & duritiâ pereunt; quia tantam bonitatem Dei
Rom. 2 v. 4. &c contempserunt, iterum alio loco dicit, *An diuitias bonitatis & patientiæ, & longanimitatis eius contemnis, ignorans quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Secundùm duritiam autem tuam, & cor impœnitens thesaurizas tibi iram in die iræ, & reuelationis iusti iudicij Dei, qui reddet vnicuique secundùm opera sua.* Hinc etiam alia scriptura testatur dicens,
Sap. 1. v. 13. *Deus mortem non fecit, nec lætatur in perditione viuorum. Impij autem manibus & verbis accersierunt illam, & æstimantes amicam defluxerunt, & sponsiones posuerunt ad illam, quoniam digni sunt qui sint ex parte illius.* Non ergo omnipotens Deus vlli hominum causa mortis vel perditionis existit, sed ipsam mortem & perditionem manibus & verbis ipsi impij sibi accersunt, dum nequiter operando, & nequiùs aliis persuadendo, & sibi & illis damnationem adducunt: dum viam iniquitatis & perditionis amantes, à recto itinere deflectuntur, & ad perpetuam damnationem, tanquam datis inter se dextris, pari consensu nequitiæ, quasi ex voto & sponsione festinant, fœderati mortis, & vitæ æternæ inimici, ipsi
d. v. 4. *secundùm duritiam suam, & cor impœnitens, thesaurizant sibi iram in die iræ.* In qua die iusti iudicij Dei: quia *vnusquisque secundùm opera sua* recipit, nemo ex Dei præiudicio, sed ex merito propriæ iniquitatis condemnatur. Non enim ille aliquem prædestinauit, vt malus esset, sed verè * omnem malum prædestinauit, vt impunitus non esset: quia & vnaquæque lex iusta crimen non habet, ne sit iniusta; & tamen criminosum punit, vt verè sit iusta. Qui ergo dicit quòd hi qui pereunt, prædestinati sunt ad perditionem, & ideo aliter euenire non potest, similiter quoque & de iustis, tanquam & ipsi ideo saluentur, quia prædestinati ad salutem aliud esse non potuerunt: Qui ergo hæc tam confusè & insulsè dicit, & illis tollit meritum damnationis, & istis meritum salutis: Ac per hoc quid aliud agit, nisi vt & pereuntibus secundùm illum sit imposita necessitas perditionis, & his qui saluantur sit imposita necessitas salutis? Atque ideo nec illi iustè damnentur, quia iusti esse non potuerunt, nec isti iustè remunerentur, quia aliud quàm iusti esse nequiuerunt. Vt in vtraque parte, & perditio & salus non sit ex iudicio propriæ actionis, sed ex præiudicio diuinæ præordinationis.
Rom. 2 v. 6. Et vbi erit illud, *qui reddet vnicuique secundùm opera sua?* Et iterum, *Nunquid iniquus Deus, qui infert iram? Absit.* Aper-
Rom. 3 v. 5. tè namque causa perditionis illorum, qui pereunt, in Deum refertur, si ipse eos ita ad interitum prædestinauit, vt aliud esse non possent: Quod sentire vel dicere horribilis blasphemia est. Sed

* In Cod. Her. *Prædestinauit pœnam, vt omnis malus impunitus non esset.*

D

Ecclesiæ Catholicæ fides, cuius filij & sectatores esse debemus, ita nobis firmissimè tenendum insinuat, vt superiùs iuxta scripturæ sanctæ auctoritatem breuiter designauimus. Videlicet, omnipotentem Deum in malis ipsorum malitiam præsciisse, quia ex ipsis est, non prædestinasse quia ex illo non est: pœnā verò eorū & præsciisse, quia Deus est, & prædestinasse quia iustus est, vt & in illis sit meritum suæ dānationis, & in illo potestas & iudiciū iustè damnantis. Non enim prædestinat Deus, nisi quæ ipse facturus est: Præscit verò multa, quæ ipse facturus non est, sicut omnia mala; quæ mala vtique mali faciunt, non ille. Ipsos quoque malos non ideo perire, quia boni esse non potuerūt, sed quia boni esse noluerunt, & suo vitio *Vasa iræ apta in interitum* perseuerauerunt, Rom. 9 v. 22.
& in massa damnationis vel originali vel actuali merito permanserunt. In bonis autem omnipotens Deus, sicut supra satìs ostensum est, vtrumque præsciuit & prædestinauit, vt & in præsenti vita per suam gratiam existerent boni, & in futura etiam beati. Vtriusque enim boni eorum, id est & præsentis & futuri, ipse est auctor, & ipse largitor, & idcirco sine dubio vtriusque præcognitor & prædestinator: Quia & ipsi ex se ipsis non solùm aliud esse potuerunt, sed etiam aliud fuerunt antequam per eum, qui iustificat impium, ex impiis iusti efficerentur. Siue autem in illis qui saluantur, siue in illis qui pereunt, voluntas propria remuneratur, voluntas propria damnatur. Sed in illis, quia per gratiam Domini Saluatoris est sanata, vt ex mala & praua fieret bona & recta, est proculdubio dignissimè coronata: In istis autem, quia non adquiescit per Saluatorem recipere sanitatem, iustissimè per eundem iudicem sentiet perpetuam damnationem. Et hoc est breuiter totum, quod de libero arbitrio iuxta veritatem fidei Catholicæ est tenendum. Quod scilicet omnem hominem liberi arbitrij condiderit Deus. Sed quia *per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccauerunt*, Rom. 5 v. 12.
ita istud liberum arbitrium in vniuerso humano genere illius præuaricationis merito vitiatum & corruptum, ita obcæcatum est & infirmatum, vt sufficiat homini ad malè agendum, id est, ad ruinam iniquitatis, & ad hoc solùm possit esse liberum: ad benè verò agendum, id est, ad exercitium virtutis & fructum boni operis, nullo modo assurgat & conualescat, nisi per fidem vnius mediatoris Dei & hominum hominis Christi Iesu & donum Spiritus sancti, instauretur, illuminetur, atque sanetur: Sicut ipse saluator in Euangelio Ioan. 8 v. 36.
promittit dicens, *Si vos filius liberauerit, tunc verè liberi eritis.* 2. Cor. 3
Et Apostolus ait, *vbi Spiritus Domini, ibi libertas.* Vt per v. 17.

hanc gratiam Christi & spiritus Christi, humanum liberum arbitrium, liberatum, inluminatum, atque sanatum, dicat gratulans illud Psalmistæ, *Dominus inluminatio mea, & salus mea,*
Psal. 26 *quem timebo?* Qui igitur hanc gratiam libertatis accipere desi-
v. 1. derat, vt ad benè & piè viuendum veraciter liber fiat, non de suis viribus præsumat, sed illi se fideliter sanandum corroborandúmque committat, de quo idem Psamista dicit, *Apud Domi-*
Psal. 36 *num gressus hominis dirigentur, & viam eius volet.* Illum oret
v. 23. Ps. 118. atque illi supplicet dicens, *Gressus meos dirige secundùm eloquium*
v. 133. *tuum, & non dominetur mei omnis iniustitia.* Et iterum, *Domi-*
Psal. 5. *ne deduc me in via tua, & ingrediar in veritate tua.* Et cætera si-
v. 9. milia. Hæc vobis breuiter rescripsi ad ea quæ iussistis: Nunc fideliter deprecor & exhortor, vt in simplicitate & sinceritate veræ fidei fundati, claudatis aures vestras aduersus linguam nequam illius vanissimi & miserrimi hominis, qui cùm sit paratus ad contentionem, & contumax aduersus veritatem, maluit se infœlix diabolico inflatus spiritu à Christi Ecclesia, & Sacerdotibus separare, quàm sua profana & inaniloquia deserere.

RATRAMNI

RATRAMNI

CORBEIENSIS MONACHI

ORDINIS S^ti^. BENEDICTI.

DE PRÆDESTINATIONE DEI.

LIBRI DVO.

Ad Regem Karolum Caluum.

VETERVM AVCTORVM DE his RATRAMNI libris testimonia.

HINCMARVS Remensis Archiepiscopus, de Prædestinatione, ad Karolum Regem cap. 5.

RATRAMNVS *nihilominus Monasterij Corbeiæ Monachus libellos duos, quos nobis examinandos dedistis ea intentione elaboratos porrexit, vt ostendat quatenus sicut electi à Deo prædestinantur ad Vitam: ita & Reprobi à Deo prædestinantur ad mortem.*

SIGEBERTVS Gemblacensis Monachus de scriptoribus Ecclesiasticis, cap. 95.

BERTRAMVS *scripsit librum de Corpore & Sanguine Domini, & ad Karolum librum de Prædestinatione.*

IOANNES Trithemus Abbas Spanhemensis de scriptoribus Ecclesiasticis.

BERTRAMVS *Presbiter, & Monachus in diuinis scripturis valdè peritus, & in libris sæcularium disciplinarum egregiè doctus, ingenio subtilis, & clarus eloquio, nec minus vitâ, quàm doctrinâ insignis, scripsit multa præclara opuscula, de quibus ad meam notitiam paucà peruenerunt: Ad Karolum Regem fratrem Lotharij Imperatoris scripsit commendabile opus.*

De Prædestinatione I.

De Corpore & Sanguine Domini lib. 1.

Claruit temporibus Lotharij Imperatoris anno 830.

Idem Trithemius in Chronico Hirsaugiensi.

BERTRAMMVS *Monachus in omni literatura doctissimus scripsit ad Karolum Regem de Prædestinatione. Item de Corpore & Sanguine Domini cum aliis multis, quæ ad notitiam nostræ lectionis non venerunt.*

De Ratramno vide in dissertatione ad annum 850. pag.

INCIPIT LIBER RATRAMNI.
DE PRÆDESTINATIONE DEI.

DOMINO GLORIOSO ATQVE praecellentißimo Principi Karolo.

RATRAMNVS.

PRÆFATIO.

CVM virtus & ſapientia Regiam Maieſtatem illuſtrent, virtus videlicet quâ aduerſarios expugnet, ſapientia quâ Reipublicæ corpus omne diſponat, Magnificentiam veſtram hęc duo clarius attollunt, quòd cæleſtis ſapientię ſecreta perquiritis, & religionis amore flagratis: hęc enim vos prioribus comparant principibus, qui virtutum potentiâ hoſtium colla ſubegerunt, & ſapientiæ fulgore, & religionis honore amici Dei facti ſunt. Dauid dicimus; & Salomonem, Ezechiam, & Ioſiam, quibus ſicut fuit ſtudium circa diuinę ſapientiæ myſteria detineri; ita eorum fama & immortalis exiſtit, & ſtipendiis æternę beatitudinis ornata refulget, quorum imitatores effecti, & admirabili prudentiâ reipublicæ veſtræ ſtatum diſponitis, & potenti virtute hoſtium vires ſubigitis; & ineffabili religionis amore cœleſtium ſapientiam ſecretorum diſquiritis; & quemadmodum Catholicæ fidei ſtatus inuiolabilis perſeueret, omni vigilantiâ elaboratis. Hoc autem ſtudium, & hæc virtutum inſignia non tanquam peregrina, & laborum ſtudiis comparata vobis adſunt,

sed veluti naturalia: Siquidem gloriosæ memoriæ Augusti Pater, & auus, & virtutum armis, & sapientiæ decore, & religionis sublimitate adeo effulserunt, vt virtutum magnificentiâ, & priores ante se Reges incomparabiles sibi monstrarent, & posteris imitationis exempla relinquerent, à quibus, vt originem sanguinis ducitis, ita vtriusque parentis & virtutem, & religionem possidetis. Sed si altiùs volumus nobilitatis vestrę progeniem speculari, videmus originis vestrę stemmata secularis potentiæ gloriam semper religionis honore decorasse. Vnde constat vos non solùm regali dignitate insignitatem habere, sed & sanctæ stirpis propagine religionis studium possidere. Cuius quoque religionis amore humilitati nostræ Maiestas vestra iniungere dignata est, vt de nuper exorta quæstione, sed olim iam à sanctis Patribus determinata, collecta ex sanctorum libris capitula vobis dirigerem, quibus qualiter de ea sentirent, manifestiùs vobis elucerect. Cùm enim vniuersa cautè disquiritis, & diligenter disponitis, tum quoque in hac quæstione, cuius profunditas multos caligare facit, studiosè valdè, & modostè inceditis, vt Sanctorum sententias ex ea cognoscentes, quid postea prudentiam vestram agere oporteat deliberetis. Ego autem cupiens parere magnitudinis vestræ imperio, colligere studui ex Catholicorum doctorum sententiis, quæ pro breuitate sui occupationibus vestris non fiant onerosæ, & pro sententiarum plenitudine rei veritatem non abscondant. Et quia huius quęstionis, id est, de Prædestinatione profundum valdè mysterium est, statui priùs de diuina dispositione sanctorum Patrum proferens testimonia dicere, deinde ad prædestinationis narrationem venire: Vt cùm probatum fuerit vniuersa quæ geruntur in mundo, diuinæ dispensationis secretis moderari, facilior intelligentiæ via pateat ad prędestinationis manifestationem: in quo opere sicut magnitudinis vestræ iussionem exequi cupimus, ita clementiam exoramus, vt eorum, quæ dixerimus & probator sitis, & iudex: Et si quid benè dictum fuerit, vestrâ sententiâ confirmetur: Si quid verò aliter vobis visum fuerit, per vos redarguatur, nobísque correctionis vestræ sententia propter pietatis vestræ clementiam non abscondatur, nec ad multorum conspectum veniat, nisi sapientia vestra comprobauerit rectè dicta esse, quæ protulerimus: Et quod hæc postulare præsumimus, non temerariæ præsumptioni deputet magnitudo vestra, sed humilitati & verecundiæ, quę non solùm pro erratis timent publicè discuti, verùm etiam in benè dictis verentur publicari.

Regium mandatum.

RATRAMNI,

DE PRÆDESTINATIONE.

LIBER PRIMVS.

SED iam ad propositum veniamus. Nemo quisquis De diuina
bene credit in Deum, dubitat præsentia illius cæ- dispositione.
lum, terrámque contineri, mundúmque prouiden-
tiâ diuinâ regi, & sicut nihil latet sapientiam eius,
ita dispositio illius vniuersa moderatur, & regit:
sicut enim nulla est creatura occulta in conspectu illius; ita &
actiones hominum, & cogitationes nouit; quia secundùm Scri-
pturæ diuinæ auctoritatem, *Nulla est creatura inuisibilis in con-*
Heb. 4. *spectu illius; sed omnia nuda sunt, & aperta oculis eius, & qui*
v. 13. *omnia nouit, disponit vniuersa.* Vnde liber sapientiæ loquitur: *In*
Sap. 7. *manu enim illius & nos, & sermones nostri & omnis sapientia, &*
v. 16. *operum scientia, & disciplina: ipse enim dedit mihi omnium quæ*
v. 17. *sunt, scientiam veram, vt sciam dispositionem orbis terrarum, &*
v. 18. *virtutem elementorum; initium & consummationem & medieta-*
tem temporum, vicissitudinum permutationes, & consummationes
v. 19. *temporum, morum mutationes, & diuisiones temporum: Anni*
v. 20. *cursus, & stellarum dispositiones: vim ventorum, & cogitationes ho-*
v. 21. *minum, differentiam, arborum & virtutes radicum; & quæcunque*
sunt absconsa & impræuisa didici: omnium enim artifex docuit me
sapientia.] Hæc dici non de aliquo mortali manifestum est, nisi
de solo mediatore Dei & hominum, qui ex eo quod virtus, &
sapientia Dei Patris est, ex eo autem quod homo factus est, acce-
pit vniuersorum scientiam & intelligentiam, quia secundùm
Euangelij protestationem *plenus gratia & veritate* consistens, si-
cut ex eo quod homo factus est, corpore circumscriptus fuit: ita
ex eo quod *Verbum caro factum est*, omnia quæcunque sunt ab-
sconsa & impræuisa nouit, & omnia prospicit, & capit omnes
spiritus intelligibiles, & sicut nouit omnia cum Patre, ita dis-
Ibid. ponit vniuersa cum illo. De ipsa autem sapientia subsequenter in
v. 24. eodem libro scribitur ita prosequendo: *Attingit autem vbique*
Sap. 8. *propter suam munditiam.* Item: *Attingit a fine vsque ad finem*
v. 1.

fortiter, & disponit omnia suauiter. Qui ergo omnia nouit, & omnia concludit, continet, atque disponit, præterita, præsentia, & futura, nequaquam eum latent, sicut & superiùs ait, quia dederit homini, vt cognosceret *initium & medietatem & consummationem temporum.* Si enim hoc homo ex dono Dei promeruit, quantò magis ille, qui hæc tribuit cognoscit: Ergo quia nouit & præterita, & præsentia, & futura, dispensat illa, atque disponit, & qui nouit *cogitationes hominum*, ipse vtique disponit eas non solùm bonas, verùm etiam & malas. Quamuis enim prauæ cogitationes hominum non sint à Deo, non tamen eius cogitationem effugiunt, aut voluntatis eius dispositionem transgrediuntur, vnde bonarum cogitationum & auctor est, & ordinator, malarum verò ordinator tantùm, non verò auctor, quia *attingit a fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter.*] Sicut ergo hæc, ita etiam & electorum numerum, & reproborum cognouit, & sicut vniuersorum ordinator est, sic etiam & eorum: Nec tantùm horum acta, quæ gerunt in præsenti vita, sed & fines eorum & nouit, & disponit. Qualiter autem de singulis agat non nouo consilio, nec nouâ cogitatione concipit, sed in æternitate dispositionis suæ vniuersa quemadmodum geruntur per successiones temporum disposita sunt. Quia (sicut ait Apostolus) *apud Deum non est vlla commutatio, nec vicissitudinis obumbratio.*] Sicut enim æternus est, ita & æternaliter omnia nouit, & sicut omnia comprehendit, ita scientiæ suæ lumine quæcunque sunt, & fuerunt, & futura sunt, vno intuitu contuetur. Et sicut nihil noui est apud illum, ita in æterna dispositione consistunt immobiliter fixa qualiter creaturarum ordo per successiones temporum agatur: In qua sempiternitatis dispositione, & electorum finem, & reproborum cognouit, & de singulis quid agendum sit, sempiterno consilio immutabiliter determinatum est. Hæc autem sempiterni consilij dispositio prædestinatio est operum Dei, quâ prædestinatione & electos disponit ad Regnum, & reprobos ad pœnas: de qua dispositione Dei B. Augustinus, in libro de libero arbitrio loquitur, demonstrans quod vniuersorum voluntates non solum bonas, sed & malas quocunque voluerit inclinat, & eius dispositioni seruiunt ita dicens: [Scriptura diuina, si diligenter inspiciatur, ostendit non solas bonas hominum voluntates, quas ipse facit ex malis, & à se factas bonas ad actus bonos, & ad æternam dirigit vitam; verùm etiam illas, quæ conseruant sæculi creaturam, ita esse in Dei potestate, vt eas quô voluerit, quando voluerit, faciat inclinari, vel ad beneficia quibusdam præstanda, vel ad pœnas quibusdam ingerendas, sicut ipse iudicat; occultissimo quidem iudicio, sed fine vlla dubitatione iustissimo,

Sap. 18. v. 18.
v. 20.
Sap. 8. v. 1.
Iacob. 1 v. 17.
S. AVGVST. de grat. & lib. arbit. cap. 20.

iustissimo. Nam inuenimus aliqua peccata etiam pœnas esse alio-
Rom. 9 rum peccatorum, sicut *sunt vasa iræ*, quæ dicit Apostolus, *perfe-*
v. 22. Ibid. *cta in perditionem*. Sicut est induratio Pharaonis, cuius & causa
v. 17. dicitur *ad ostendendam in illo virtutem Dei*: Sicut est fuga Israëlita-
Exod. 7 rum à facie hostium de Ciuitate Hai: In animo enim factus est
v. 3. timor, vt fugerent: Et hoc factum est, vt vindicaretur peccatum
Iosue 7 eo modo quo vindicandum fuerat. Vnde dicit Dominus ad Ie-
v. 4. & 5 Iof. 7. sum Naue *non poterunt filij Israël subsistere ante faciem inimico-*
v. 11. *rum suorum*: quid est *non poterunt subsistere?* Quare non subsiste-
bant per liberum arbitrium, sed per timorem turbata voluntate
fugiebant? Nisi quia Deus dominatur & voluntatibus hominum,
& quos vult in formidinem conuertit iratus? Nunquid non ho-
stes Israëlitarum aduersus populum Dei, quem ducebat Iesus
Naue, sua voluntate pugnarunt? Et tamen dicit scriptura, *quia*
per Dominum factum est confortari cor eorum, vt obuiam irent ad
Iof. 11. v. 20 *bellum contra Israël, vt exterminarentur*: Nunquid non sua volun-
tate homo improbus filius gemini maledicebat Regi Dauid? Et
tamen quid ait Dauid plenus vera & alta sapientia? Quid ait illi,
qui maledicentem percutere voluit? *Quid mihi* (inquit) *& vo-*
2. Reg. 16. v. 10 *bis filij sarniæ? dimittite eum vt maledicat, quia Dominus dixit*
illi maledicere Dauid; & quis dicet ei, quare fecisti sic? Deinde
scriptura diuina plenam sententiam Regis velut ab alio initio re-
petendo commendans: *Et dixit* (inquit) *Dauid ad Abizai, &*
v. 11. *ad omnes pueros eius: Ecce filius meus, qui exiuit de vtero meo,*
*quærit animam meam, * & adhuc modo filius gemini. Sinite illum*
vt maledicas, quoniam dixit illi Deus, vt videat Dominus humi- * al. quantò magis hic
v. 12. *litatem meam, & retribuat mihi bona pro maledicto eius in die isto.*
Quomodo dixerit Dominus homini huic maledicere Dauid, quis
sapiens & intelligens? Non enim iubendo dixit Deus, vbi obe-
dientia laudaretur: Sed quod eius voluntatem proprio suo vitio
malam in hoc peccatum iudicio suo iusto & occulto inclinauit,
ideo dictum est, *dixit ei Dominus*. Nam si iubenti obtemperasset
Deo, laudandus potiùs, quàm puniendus esset, sicut ex hoc
* peccatum postea nouimus esse punitum, nec causa tacita est, * al. peccato
d. v. 10. cur ei Dominus isto modo *dixerit maledicere Dauid*, hoc est cor
eius malum in hoc peccatum miserit, vel demiserit: *Vt videat,*
d. v. 18. (inquit) *Dominus humilitatem meam, & retribuat mihi bona*
pro maledicto eius in die isto. Ecce quomodo probatur Deum vti
cordibus & malorum ad laudem atque adiumentum bonorum:
Sic vsus est Iuda tradente Christum. Sic vsus est Iudæis crucifi-
gentibus Christum, & quanta inde bona præstitit populis cre-
dituris? qui & ipso Diabolo vtitur pessimo. Sed optimè ad exer-
cendam & probandam fidem, & pietatem bonorum, non sibi,

„ qui omnia ſcit antequam fiant, ſed nobis quibus erat neceſſa-
„ rium, vt eomodo ageretur nobiſcum. Nunquid non ſua volun-
„ tate Abſalon elegit conſilium quod ſibi oberat? Et tamen ideo
„ fecit, quia exaudierat Dominus eius patrem orantem, vt hoc fie-
„ ret. Propter quod ait ſcriptura: *Et Dominus mandauit diſſipare* 2. Reg.
„ *conſilium Achitophel bonum, vt inducat Dominus ſuper abſalon* 17. v. 14
„ *mala omnia. Bonum conſilium* dixit, quod ad tempus proderat
„ cauſæ, quia pro ipſo erat contra patrem eius, contra quem re-
„ bellauerat, vt eum poſſet opprimere, niſi Dominus conſilium
„ diſſipaſſet, quod dederat Achitophel, agendo in corde Abſa-
„ lon, vt tale conſilium repudiaret, & aliud quod ei non expedie-
Ibid. cap. 21. „ bat, eligeret. Quis non iſta diuina iudicia contremiſcat? qui-
„ bus agit Deus etiam in cordibus malorum hominum quicquid
„ vult, reddens eis tamen ſecundùm merita eorum? Roboam filius
„ Salomonis reſpuit conſilium ſalubre ſeniorum, quod ei dede- 3. Reg.
„ rant, ne cum populo dure ageret, & verbis coæuorum ſuorum 12. v. 6.
„ potiùs acquieuit reſpondendo minaciter, quibus leuiter debuit, &c.
„ vnde hoc niſi propria voluntate? Sed hinc ab eo receſſerunt decem
„ tribus Iſraël, & alium Regem ſibi conſtituerunt Hieroboam, vt 3. Reg.
„ irati Dei voluntas fieret, quod etiam futurum eſſe prædixerat. 12. v. 15.
„ Quid enim ſcriptura dicit, *Non audiuit Rex plebem quoniam* &c.
„ *erat conuerſio a Domino, vt ſtatueret verbum ſuum quod locutus*
„ *eſt in manu Abiæ Silonitæ de Hieroboam filio Nabath.* Nempe ſic
„ factum illud eſt per hominis voluntatem, vt tamen *conuerſio* eſſet
„ *a Domino.* Legite libros Paralipomenon, & inuenietis in ſecun-
„ do libro ſcriptum, *& ſuſcitauit Dominus ſuper Ioram, ſpiritum* 2. Par.
„ *Philiſtiim, & Arabum, qui finitimi erant Æthiopibus: & aſcen-* 21. v. 16
„ *derunt in terram Iuda, & diſſipauerunt eam, & cœperunt omnem*
„ *ſubſtantiam, quæ in domo Regis inuenta eſt.* Hic oſtenditur Deum v. 17.
„ ſuſcitare hoſtes eis terris vaſtandis, quas tali pœna iudicat di-
„ gnas. Nunquid tamen Philiſtiim, & Arabes in terram Iudæam
„ diſſipandam ſine ſua voluntate venerunt: aut ſic venerunt ſua vo-
„ luntate, vt mendaciter ſcriptum ſit quod *Dominus* ad hoc fa-
„ ciendum eorum *ſpiritum ſuſcitauit*? Immo vtrumque verum eſt,
„ quia & ſua voluntate venerunt, & tamen ſpiritum eorum Domi-
„ nus ſuſcitauit. Quod etiam ſic dici poteſt, & eorum ſpiritum
„ Dominus ſuſcitauit, & tamen ſuâ voluntate venerunt. Agit enim
„ omnia potens in cordibus hominum etiam motum voluntatis il-
„ lorum, vt per eos agat, quod per eos agere ipſe voluerit, qui
„ omnino iniuſtè aliquid velle non nouit; quid eſt quod *homo Dei*
„ dixit ad Amaziam Regem? *Non veniat tecum exercitus Iſraël:* 2. Par.
„ *non eſt enim Dominus cum Iſraël, & omnibus filiis Effrem. Quoniam* 25. v. 7.
„ *ſi putaueris obtinere te in illis, in fugam conuertet te Deus ante ini-* v. 8.

micos: quoniam est virtus Deo vel adiuuare, vel in fugam vertere.
Quomodo virtus Dei alios adiuuat in bello dando eis fiduciam,
alios immisso timore vertit in fugam? Nisi quia ille *qui in cœlo &*
Ps. 134. *in terra omnia quæcunque voluit fecit*, etiam in hominum cordibus
v. 6. operatur. Legimus quid dixerit Ioas Rex Israël mittens nun-
4. Reg. tium ad Amaziam Regem volentem pugnare cum illo. Nam post
14. v. 9. &c. aliqua dixit. *Nunc sede in domo tua, quid prouocas in te malum, &*
2. Par. *cades tu, & Iudas tecum?* Deinde scriptura subiunxit, *& non au-*
15. v. 19 *diuit Amazias, quoniam a Deo erat vt traderetur * in malum: quo-* * al. *in ma-*
v. 20. *niam quæsierunt Deos Edon:* Ecce Deus volens idolatriæ pecca- *nus eius.*
tum vindicare, hoc operatus est in eius corde, cui vtique iustè
irascebatur, vt admonitionem salubrem non audiret, sed ea
Ezech. contempta iret in bellum, vbi cum suo exercitu caderet. Per
14. v. 9. Ezechielem Prophetam dicit Deus, *& Propheta si errauerit, &*
locutus fuerit, ego Dominus seduxi Prophetam illum, & extendam
manum meam super eum, & exterminabo eum de medio populi mei
Hest. *Israël.* In libro Hester scriptum est quod mulier ex populo Israël
15. in terra captiuitatis facta erat vxor alienigenæ Regis Assueri:
Ergo in eius libro scriptum est, quod cum haberet necessitatem
interueniendi pro populo suo, quem Rex vbicunque in Regno
eius esset, iusserat trucidari, orauit ad Dominum: Cogebat enim
eam magna necessitas, vt pręter iussum Regis, & præter ordinem
suum ad illum auderet intrare, & vide quid scriptura dicat, *Et*
d. cap. *intuitus est eam tanquam Taurus in impetu indignationis suæ, & ti-*
15. v. 10 *muit Regina, & conuersus est color eius per dissolutionem, & incli-*
v. 11. *nauit se super caput delicatæ suæ, quæ præcedebat eam: Et conuertit*
Deus, & transtulit indignationem eius in lenitatem. Scriptum est &
Prou. in Prouerbiis Salomonis: *Sicut impetus aquæ, sic cor Regis in ma-*
21. v. 1. *nu Dei, quocunque voluerit declinabit illud*, & in Psalmo 104. le-
Ps. 104. gitur dictum de Ægyptiis quid fecerit eis Deus: *Et conuertit cor*
v. 25. *eorum vt odirent populum eius, & dolum facerent in seruos eius.* In
literis etiam Apostolicis vide quæ scripta sunt in Epistola Pauli
Rom. 1. Apostoli ad Romanos: *Propterea tradidit illos Deus in desideria*
v. 24. *cordis eorum in immunditiam.* Item paulò post: *Propter hoc tra-*
v. 26. *didit illos Deus in passiones Ignominiæ.* Item paulò post: *Sicut non*
v. 28. *probauerunt habere Deum in notitia, tradidit illos Deus in repro-*
2. Thes. *bam mentem, vt faciant quæ non conueniunt:* Et ad Thessaloni-
2. v. 10. censes in Epistola secunda, ait de quibusdam: *Pro eo quod dile-*
v. 11. *ctionem veritatis non receperunt, vt salui fierent, ideo mittet illis*
Deus operationem erroris, vt credant mendacio, & iudicentur om-
nes qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati. His &
talibus testimoniis diuinorum eloquiorum, quę omnia comme-
rare nimis longum, satis quantum existimo manifestatur operari

» Deum in cordibus hominum ad inclinandas eorum voluntates
» quocunque voluerit, siue ad bona pro sua misericordia, siue ad
» mala pro meritis eorum, iudicio vtique suo aliquando aperto,
» aliquando occulto, semper tamen iusto. Fixum enim debet esse
» & immobile in corde vestro, quia *non est iniquitas apud Deum,* Rom. 9
» ac per hoc quando legitis in literis veritatis à Deo seduci ho- v. 14.
» mines aut obtundi vel obdurari corda eorum, nolite dubitare
» precessisse mala merita eorum, vt iustè ista paterentur, ne in-
» curratis illud Prouerbium Salomonis. *Insipientia viri violat vias* LXX.
» *eius, Deum autem causatur in corde suo.* His beati Augustini ver- Pro. 19.
bis manifestimè docemur cogitationes hominum, & actus diui- v. 3.
næ obtemperare dispositioni, quamuis ipsi homines hoc nolint,
nec eorum intentio eius voluntati & imperio velit obedire. De
hac dispositione diuina beatus Gregorius in libro Moralium 29.

GREGORIVS lib. 29. cap. 18. siue vlt.

» Ita loquitur. *Ordinem cæli nosse* est supernarum dispositionum
» occultas predestinationes videre: Rationem verò eius internam
» ponere, est ante humana corda talium secretorum causas aperi-
» re: Rationem videlicet cæli in terra ponere, est supernorum iu-
» diciorum mysteria, vel considerando discutere, vel loquendo
» manifestare: quod vtique facere in hac vitâ positus nullus potest:
» vt enim à paruis ad maiora veniamus: quis intelligat quæ esse ra-
» tio secretorum potest, quod sæpè vir iustus à iudicio non solum
» non vindicatus, sed etiam punitus redeat, & iniquus eius aduer-
» sarius non solum non punitus, sed etiam victor abscedat? quis
» intelligat, cur viuit alius insidians mortibus proximorum, &
» moritur alius qui profuturus esset vitæ multorum? Alius culmen
» potestatis assequitur, qui non nisi lædere studet, alius tantum-
» modo læsos defendere concupiscit, & tamen ipse oppressus iacet.
» Alius verò vacare appetit, & innumeris negotiis implicatur:
» Alius implicari desiderat, & coactus vacat. Alius malè inchoans
» vsque ad vitæ suæ terminum ad peiora protrahitur, alius benè
» incipiens per longitudinem temporum proficit ad augmenta me-
» ritorum: Atque è contra alius malè viuens diu reseruatur, vt
» corrigatur: Alius verò benè quidem videtur viuere, sed in hac
» vita eo vsque durat, quo ad peruersa prorumpat: alius in errore
» infidelitatis natus, in errore deficit: Alius in Catholicæ fidei re-
» ctitudine genitus, in Catholicæ fidei rectitudine consummatur:
» E contra verò alius Catholicæ matris ventre editus, iuxta vitæ
» terminum erroris voragine deuoratur: Alius autem vitam suam
» in Catholica pietate consummat, qui ortus in perfidia cum lacte
» matris hauserat virus erroris. Alius celsitudinem benè viuendi
» appetere & volèt & valet, alius nec volet nec valet, alius volet &
» non valet: Alius valet & non volet: Quis ergo ista iudiciorum

cælestia secreta discutiat? Quis intelligat discretam lancem æ-
quitatis occultæ? Ad cognoscendos quippe istos iudiciorum se-
cretorum sinus nullus ascendit. Dicatur ergo homini, vt se ne-
scire cognoscat, nescientem verò se cognoscat, vt timeat, timeat
vt humilietur, humilietur ne præsumat in se, non præsumat in se
vt conditoris sui auxilium requirat, & qui in se fidens mortuus
est, auctoris sui appetens adiutorium viuat. Audiat itaque vir
iustus iam quidem se sciens, sed adhuc quæ supra se sunt nesciens:
Iob 38. *Nunquid nosti ordinem cæli, & pones rationem eius in terra.* Id est
v. 33. nunquid occultos ordines iudiciorum cœlestium comprehendis,
aut aperire humanis auribus sufficis? Beatus igitur Iob de Iudi-
ciorum incomprehensibilium inuestigatione requiritur, ac si ei
apertè diceretur: Cuncta quæ pateris tanto tolerare patientiùs
debes, quanto secretorum cælestium ignarus, cur hęc pateris
nescis.] De qua occulta secretorum iudiciorum dispensatione
loquens monstrat Iudaicum populum repulsum, & Gentilem su-
Iob 38. sceptum ita dicens. *In similitudinem lapidis aquæ durantur.* Aquas Idem d. lib. 29. cap. 15.
v. 30. enim populos accipi iam sæpius edocuisse me memini. Lapis ve-
rò pro ipsa duritia aliquando Gentiles populi designantur. Ipsi
quippe lapides coluerunt, & de eis per prophetam dictum est:
Ps. 113. *Similes illis fiant qui faciunt ea; & omnes qui confidunt in eis.* Vn-
v. 8. de Ioannes Iudæos aspiciens se de stemmate generationis extol-
lere, & Gentiles pręuidens ad Abrahæ prolem fidei cognatione
transire, ait: *Ne velitis dicere inter vos patrem habemus Abra-*
Matt. 3. *ham: Dico enim vobis, quia potens est Deus de lapidibus istis su-*
v. 9. *scitare filios Abrahæ.* Lapides vtique duros perfidiâ Gentiles vo-
cans. Quia ergo primùm Iudæa Deo credidit, Gentilitate om-
ni in perfidiæ suæ obstinatione remanente: Post modum verò ad
fidem corda Gentilium mollita sunt, & Iudæorum infidelitas ob-
durata, benè dictum est *in similitudinem lapidis aquæ indurantur*:
Ac si diceret illa mollia & penetrabilia fidei corda Iudæorum in
insensibilitate vestiuntur gentium. Cum enim misericors gentes
traxit, iratus Iudæam repulit, actumque est, vt sicut dudum ad
percipiendam fidem gentilitas fuerat obdurata: ita postmodum
ad fidem gentilitate susceptâ, Iudææ populus perfidiæ torpore
duresceret. Vnde Paulus Apostolus eisdem Gentibus dicit. *Sicut*
Ro. 11. *aliquando vos non credidistis Deo, nunc autem misericordiam con-*
v. 30. *secuti estis propter illorum incredulitatem: ita & isti non credide-*
v. 31. *runt in vestra misericordia, vt & ipsi misericordiam consequantur.*
v. 32. *Conclusit enim Deus omnia in incredulitate, vt omnium misereatur.*
Quam sententiam suam primò quidem de vocatione Iudęorum,
& repulsione gentium, postmodum verò de vocatione gentium,
& repulsione Iudæorum subtiliter pensans, seque occulta Dei

„ iudicia comprehendere non posse considerans, exclamando sub-
„ iunxit: *O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quàm in-* v. 33.
„ *comprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius.* Vn-
„ de hîc quoque cum de Iudæorum perfidia Dominus diceret: *In* Iob 38.
„ *similitudinem lapidis aquæ durantur*, vt de repulsione eorum oc- d. v. 30.
„ culta esse sua iudicia demonstraret, aptè subdit. *Et superficies* Ibid.
„ *abyssi constringitur*, quia superiecto quodam ignorantiæ nostræ
„ velamine incomprehensibilitas diuini iudicij humanæ mentis
„ oculo nullatenùs penetratur. Scriptum quippe est: *Iudicia tua* Psal. 35.
„ *abyssus multa.* Nemo ergo perscrutari appetat, cur cùm alius re- v. 7.
„ pelliatur, alius eligatur, vel cur cùm alius eligitur, alius repel-
„ latur: quia superficies abyssi constringitur & attestante Paulo Ro. 11.
„ *inscrutabilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius.*] Item in v. 33.
d. lib. 29. cap. 9. eodem libro de eadem dispositione cùm tractaret sententiam
beati Iob qua dicitur ei à Domino: *Indica mihi si nosti omnia: in* Iob 38,
„ *qua via habitet lux, & tenebrarum quis locus sit*; Ac si dicatur ei, v. 18. &
„ si plenam te habere scientiam suspicaris, dic vel in cuius corde 19.
„ ea, quæ nunc deest innocentia veniat, vel in cuius corde ea,
„ quæ nunc est malitia perseueret, *In qua via habitet lux*; id est
„ cuius mentem veniens iustitia impleat, *& tenebrarum quis locus*
„ *sit*: Id est, in quo iniquitas cœca perduret; *vt ducas vnumquodque*
„ *ad terminos suos*, id est, vt diiudices si vel is, qui nunc iniquus
„ cernitur, in iniquitate vitam finiat; vel is qui iustus cernitur, ex-
„ tremitatem vitæ suæ cum iustitiæ perfectione concludat, *& in-*
„ *telligas semitas domus eius*, id est consideres atque discernas, vel
„ cui bona actio perseuerans ęternam mansionem præstet in regno,
„ vel quem vsque ad terminum suum actio praua constringens in
„ æternum damnet supplicium. Domus quippe pro mansione poni-
„ tur, semita pro actione; semita igitur ad domum ducit, quia
„ actio ad mansionem pertrahit. Sed quis hominum ista discussus
„ dicat? Quis ista saltem imperterritus audiat? Multos enim vide-
„ mus quotidiè, quia iustitiæ luce resplendent, & tamen ad finem
„ suum nequitiæ obscuritate tenebrantur. Et multos cernimus pec-
„ catorum tenebris obuolutos, & tamen iuxta vitæ suæ terminum
„ repentè reddi luce iustitiæ liberos. Multos etiam nouimus semel
„ inuentam viam iustitiæ illibatè vsque ad obitum tenuisse, &
„ plerosque conspeximus, vsque ad exitum accepta semel crimina
„ sine cessatione cumulasse. Quis verò inter ista occultorum iudi-
„ ciorum nubilas mentis suæ radium mittat, vt aliqua consideratio-
„ ne discernat, vel quis perduret in malo, vel quis perseueret in
„ bono, vel quis ab infimis conuertatur ad summa, vel quis à
„ summis reuertatur ad infima? Latent hæc sensus hominum, nec
„ quicquam de cuiuslibet fine cognoscitur, quia diuinorum iudi-
„ ciorum abyssus humanæ mentis oculo nullatenus penetratur.

Vidimus namque quod illa Deo auersa Gentilitas iustitiæ luce
Luc 23. perfusa est, & Iudæa dudum dilecta perfidię est nocte cæcata:
v. 43. Scimus etiam quod latro de patibulo transiuit ad Regnum, Iu-
Mat.27 das de Apostolatus gloria est lapsus in tartarum. Rursumque quia
v.1. Act. 1. sortes aliquando quæ cœperint non mutantur, & latronem noui-
v. 18. mus alium peruenisse ad supplicium, & Apostolos scimus perce-
pisse propositum quod desiderauerant Regnum. Quis ergo di-
scutiat, *in qua via habitet lux & tenebrarum quis locus sit, vt du-*
Iob.38. v.18.& *cat vnumquodque ad terminos suos, & intelligas semitas domus*
19. *eius?* Video Paulum ex illa persecutionis sæuitia ad gratiam
Act. 9. Apostolatus vocatum, & tamen sic inter iudicia occulta formi-
v. 1. dat, vt reprobari se, etiam postquam vocatus est timeat. Ait
1.Cor.9 enim *castigo corpus meum, & seruituti subijcio: Ne fortè aliis*
v. 27. Phil. 3. *prædicans ipse reprobus efficiar!* Et rursum: *Ego me non arbitror*
v. 13. *comprehendisse: vnum autem, quæ retrò oblitus, in ea quæ sunt prio-*
v. 14. *ra extendens me: Ad destinatum sequor, ad palmam supernæ voca-*
tionis Dei in Christo Iesu. Sequor autem si comprehendam, in quo
& comprehensus sum. Et certè iam de illo voce Dominicâ dictum
Act. 9. fuerat: *Vas electionis mihi est*, & tamen adhuc castigans corpus
v.15. suum metuit ne reprobetur. Væ miseris nobis, qui de electione
nostra nullam adhuc Dei vocem cognouimus, etiam in otio quasi de securitate torpemus.] Quid enim his occultorum iudiciorum abditis Sanctus Gregorius nos edocet, nisi quod vniuscuiusque actus, & finis diuinâ moderatione disponitur, & humanas quidem mentes erroris nubila confundunt, ne vel de se, vel de aliis scire possint, quid apud se in iudiciis secretis agatur: Cum tamen scire omnimodo debent cælesti dispensatione omnia geri, & singulorum actus ad finem, quo cælestis sapientia iudicauerit,
Psal. 41 perduci. Item in libro 30. sumens testimonium Psalmi 41. *Ingre-*
v. 5. *diar in locum tabernaculi admirabilis vsque ad domum Dei, in vo-* GREGORIVS, Ibid.lib.30. cap.5.
ce exultationis, & confessionis sonus epulantis: Qui igitur intùs voce exultationis & confessionis, ac sonum Ciuitatis epulantis audierat, quid cœlum aliud, nisi cœli concentus excitauit, qui tamen concentus reprobis dormit, quia eorum cordibus nequaquam per vocem compunctionis innotescit. Non enim considerare illam desiderabilem supernorum ciuium frequentiam student, nullo ardoris radio illa solemnitatis internæ festa conspiciunt, nullâ in intimis contemplationis pennâ subleuantur: Solis namque visibilibus seruiunt, & idcirco nihil supernæ suauitatis intrinsecùs audiunt: quia eos (sicut & superiùs diximus) in aure cordis curarum secularium surdi tumultus premunt. Quia igitur occulti dispensatione iudicij, quod aliis aperitur, aliis clauditur; quod aliis detegitur, aliis occultatur; dicitur rectè: *Quis nar-*

rabit cœlorum narrationem, & concentum cœli quis dormire faciet? Iob 38. v. 37.
Quod hæc vox exultationis & cõfeſſionis aliorum cordibus inſonet, aliorum verò abſcondatur, occulti diſpenſatione Iudicij manifeſtat fieri demonſtrans vniuerſa ſupernis diſpoſitionibus moderari. Item in eodem libro: *Quando fundebatur puluis in terra & glebæ compingebantur:* Ac ſi diceret* cùm primo vocatione & diſcretione manifeſtâ ſecreta ſpiritalia, & non ſine miſericordiâ aliis aperui, & non ſine iuſtitiâ alijs clauſi, cum alios reſpuerem, & alios intra Eccleſiam concordiâ charitatis adunarem] Et hic quod alij reſpuuntur, & alij recipiũtur diuini docet eſſe diſpenſationem iudicij. Item in lib. 32. ſub *Behemoth* perſona de aduerſario hominũ loquens, eius ſæuitiam diuinâ docet moderatione frænari, ne amplius noceat, quàm ſuperna diſpoſitio permittit, ita dicens: *Qui fecit eam, applicauit gladium eius.* Gladius quippe Behemoth iſtius ipſa nocendi malitia eſt, ſed ab eo, à quo bonus per naturam factus eſt, eius gladius applicatur; quia eius malitia diuinâ diſpenſatione reſtringitur, ne ferire tantùm mentes hominum, quantùm appetit permittatur. Quod ergo hoſtis noſter, & multùm poteſt, & minùs percutit, eius gladium pietas conditoris adſtringit, vt replicatus intra eius conſcientiam lateat, & vltra quàm deſuper iuſtè diſponitur, ſeſe in mortes hominum eius malitia non extendat. Quòd igitur ad multa fortiter præualet, hoc de principio magnæ conditionis poteſt: quod verò à quibuſdam vincitur, eius nimirum gladius ab auctore replicatur. Iſte namque *Behemoth*, quia *principium viarum Dei eſt*, cum contra ſanctum virum licentiam tentationis accepit, gentes mouit, greges abſtulit, ignem de cœlo depoſuit, perturbato aëre ventos excitauit, domum concutiens ſubruit, conuiuantes filios extinxit, vxoris mentem in dolo prauæ perſuaſionis exercuit, mariti carnem inflictis vulneribus confodit; ſed eius gladius à conditore replicatur, cum dicitur: *Animam illius ſerua*, qui replicato gladio quantæ infirmitatis ſit, Euangelio atteſtante deſcribitur: quia nec manere in obſeſſo homine potuit, nec rurſus inuadere bruta animalia non iuſſus præſumpſit dicens. *Si eiicis nos, mitte nos in gregem porcorum:* Malitiæ quippe eius gladius, quàm ſit replicatus oſtenditur, cui ſi poteſtas ſuæ malitiæ non præbetur, graſſari nec in porcos valet. Quando ergo iſte ſuâ ſponte nocere factis ad Dei imaginem hominibus audeat, de quo nimirum conſtat, quod non iuſſus contingere nec porcos præſumat] Item in lib. 33. qualiter antiqui hoſtis nequitia nequaquam à diuino iudicio diſcordando diſcrepet, demonſtrat: cùm ſententiam tractaret quæ dicit de eo: *Nunquid feriet tecum pactum, & accipies eum ſeruum ſempiternum?* Subaudis, vt ego: ſed valde

Marginal notes: lib. 30. c. 6. in fine. — * al. tunc primum. — v. 38 — GREGORIVS. ibid. lib. 32 c. 19. ſiue vlt. — Iob 40 v. 14. — Iob. 2. v. 6. — Mat. 8. v. 31. — GREGORIVS. ibid. lib. 33. cap. 13. — Iob 40 v. 23.

valde solerter intuendum est, quod pactum cum Domino Leuia- «
than iste feriat, vt sempiternus ab eo seruus habeatur: In pacto «
namque discordantium partium voluntas impletur, vt ad votum «
suum quæque perueniat, iurgia desiderato fine concludat. Anti- «
quus itaque hostis à sinceritate diuinæ innocentiæ, malitiæ suæ «
succensus face discordat, sed ab eius iudicio etiam discordando «
non discrepat. Nam viros iustos semper maliuolè tentare appe- «
tit, sed tamen Dominus hoc vel misericorditer fieri, vel iustè «
permittit. Hæc ipsa ergo tentationis licentia pactum vocatur, in «
qua & desiderium tentatoris agitur, & tamen per eam miro mo- «
do voluntas iusti dispensatoris complctur: Erudiendos enim ele- «
ctos suos Dominus sæpè tentatori subiicit, sic vt post paradisi «
2. Cor. claustra, post tertij cœli secreta, ne reuelationum magnitudine «
12. v. 7. Paulus extolli potuisset, Ei *satanæ Angelus datus est*. Sed vt præ- «
fati sumus ipsâ hac tentatione disponitur, vt qui elati perire pote- «
rant, humiliati à perditione seruentur. Secreto ergo dispẽsationis «
ordine, vnde sæuire permittitur iniquitas Diaboli, indè piè per- «
ficitur benignitas Dei: Et benè ex hoc pacto, quod cum Domi- «
no ferire dicitur, seruus accipi perhibetur: quia indè obtempe- «
rat nutibus supernæ gratiæ, vnde exercet iram nequissimæ vo- «
luntatis suæ: seruus ergo ex pacto est, qui dum voluntatem suam «
implere permittitur, à superni consilij voluntate ligatur: vt ele- «
ctos Dei (sicut dictum est) volens tentet, in tentando nesciens «
probet.] Quid ergo hac sententia docemur, nisi quod antiqui
hostis tentamenta, dum nocere sanctis properant, & vnde eis no-
cere callidus hostis appetit, indè disponente supernâ gratiâ eo-
rum merita multiplicat. Secreto ergo dispensationis ordine, &
sæuire permittitur diabolus, & tamen ex eius accepta potestate,
dum fideles probantur, benignitas Dei commendatur, & indè
seruit inuitus, vnde malitiosè nititur opprimere Dei seruos.
Quoniam potestas inimici nihil valet, nisi quantùm superna po-
testas concesserit. Vnde voluntas inimici est iniqua: Sed dum
seruit superni iudicis dispositioni, iusta comprobatur. Item in GREGOR.
libro 12. nulla quæ in hoc mundo hominibus fiunt absque omni- « ibid. lib. 12.
potentis Dei consilio occulto veniunt; Nam cuncta Deus secu- « cap. 2.
tura præsciens ante sęcula decreuit, qualiter per sæcula dispo- «
nantur: Statutum quippe iam homini est, vel quantùm hunc «
mundi prosperitas sequatur, vel quantùm aduersitas feriat, nè «
electos eius, aut immoderata prosperitas eleuet, aut nimia ad- «
uersitas grauet: Statutum quoque est quantùm in ipsa vita mor- «
4. Reg. tali temporaliter viuatur. Nam etsi annos 15 Ezechiæ Regi ad «
20. v. 6. vitam addidit omnipotens Deus, cùm eum mori permisit, tunc «
ib. v. 1. eum præsciuit esse moriturum. Quâ in re quæstio oritur: quo- «

„ modo ei per Prophetam dicatur *dispone domui tuæ, quia morieris*
„ *tu, & non viues*: Cui cum mortis sententia dicta est, protinus ad
„ eius lacrymas est vita addita. Sed per Prophetam Dominus dixit,
„ quo tempore mori ipse merebatur: per largitatem verò miseri-
„ cordiæ illo eum tempore ad mortem distulit, quod ante sæcula
„ ipse præsciuit. Nec Propheta igitur fallax, quia tempus mortis
„ innotuit, quo vir ille mori merebatur, nec Dominica statuta
„ conuulsa sunt: Quia, vt ex largitate Dei anni vitæ crescerent,
„ hoc quoque ante sæcula præfixum fuit, atque spatium vitæ, quod
„ inopinatè foris est additum, sine augmento præscientiæ fuit in-
„ tùs statutum. Benè ergo dicitur *Constituisti terminos eius, qui præ-* Iob 14. v. 5.
„ *teriri non poterunt*. Quod tamen intelligi etiam iuxtà spiritum va-
„ let: quia nonnunquam in virtutibus proficere conamur, & quæ-
„ dam dona percipimus, à quibusdam verò repulsi in imis iacemus.
„ Nemo enim est, qui tantùm virtutes apprehendat, quantùm de-
„ siderat, quia omnipotens Deus interiora discernens ipsis spiri-
„ talibus profectibus modum ponit: vt ex hoc homo quod appre-
„ hendere conatur, & non valet, in illis se non eleuet, quæ valet: 2. Cor.
„ Vnde ille quoque egregius Prædicator, qui raptus ad tertium 12. v. 2.
„ cœlum fuerat, Paradisi arcana penetrauerat, esse post reuelatio-
„ nem tranquillus, atque intentatus volebat: Sed quia omnipotens
„ Deus terminos constituit homini, qui præteriri non poterunt, &
„ eleuauit hunc ad cognoscendum sublimia, & reduxit iterum ad
„ infirma toleranda, vt modi sui mensuras aspiciens, dum securi-
„ tatem comprehendere conaretur & non posset, ne per elationem
„ extra se iret, per humilitatem cogeretur intrà suos semper ter-
„ minos redire.] Quibus verbis B. Gregorius non solum in his, quæ
secundùm corpus homines patiuntur, diuinam dispensationem
moderatricem ostendit: verùm etiam in spiritalibus profectibus
diuinæ dispositionis mensuram esse demonstrat: vt vniuersa, quæ
siuè secundùm corpus, siuè secundũ animam aguntur, diuinæ mo-
Gregor. derationis constituta nequaquam transgredi comprobentur. Item
Ibid. lib. 12. cap. 23. „ in eodem libro. Præfixi dies singulis ab interna Dei præscientia,
„ nec augeri possunt, nec minui, nisi contingat vt ita præsciantur,
„ vt aut cum optimis operibus longiores sint, aut cum pessimis
„ breuiores. Sicut Ezechias augmentum dierum meruit impensio- 4. Reg. 20. v. 6.
„ ne lacrymarum: Et sicut de peruersis scriptum est *indisciplinatis*
„ *obuiat mors*. Sed sæpè iniquus, quamuis in occulta Dei præscien- Pro. 29. v. 1.
„ tia longa vitæ eius tempora non sint prædestinata, ipse tamen
„ quia carnaliter viuere appetit, longos animo dies proponit, &
„ quia ad illud tempus peruenire non valet, quod expectat, quasi
„ antequam dies illius impleantur perit.] Et hic dum dies humanæ
„ vitæ docet ex diuina prædestinatione definitos, monstrat actus

humanæ vitæ diuina dispensatione deseruire. Item in libro 16. Cum tractaret sententiam, quâ de iniquis dicitur: *Qui sublati* Gregor. Ibid. lib. 16. cap. 5.
Iob 22. v. 16. *sunt ante tempus suum, & fluuius subuertit fundamenta eorum*, hęc subsecutus est: Cum tempus vitæ à diuina præscientia nobis « sit procul dubiò pręfixum, quærendum valdè est, qua ratione « nunc dicit, quod iniqui ex pręsenti sæculo *ante tempus* proprium « subtrahantur. Omnipotens enim Deus, etsi plerumque mutat « sententiam, consilium nunquam: Eo ergo tempore ex hac vita « quisque subtrahitur, quo ex diuina potentia ante tempora præ- « scitur. Sed sciendum, quia creans & ordinans nos omnipotens « Deus, iuxtà singulorum merita disponit & terminum: Vt vel « malus ille breuiter viuat, ne multis benè agentibus noceat, vel « bonus iste diutiùs in hac vita subsistat, vt multis boni operis ad- « iutor existat: vel rursum malus longiùs differatur in vita, vt pra- « ua adhuc opera augeat, ex quorum tentatione purgati iusti ve- « riùs viuant, vel bonus filius subtrahatur, ne si hic diu vixerit, « eius innocentiam malitia corrumpat. Sciendum tamen quia be- « nignitas Dei est peccatoribus spatium pœnitentiæ largiri: Sed « quia accepta tempora non ad fructum pœnitentiæ, ad vsum verò « iniquitatis vertunt, quod à diuina misericordia mereri poterant, « amittunt: Quamuis omnipotens Deus illud tempus vniuscuiusque « ad mortem præsciat, quo eius vita terminatur: nec alio in tem- « pore quisquam mori potuit, nisi ipso quo moritur. Nam si Eze- «

Deus mutat sententiam non consilium.

4. Reg. 20. v. 6. chiæ anni additi ad vitam quindecim memorantur, tempus qui- « dem vitæ creuit ab illo termino, quo mori ipse merebatur: Nam « diuina dispositio eius tempus tunc præsciit, quo hunc post mo- « dum ex præsenti vitâ subtraxit. Cum ergo ita sit, quid est quod «
Iob. 22. v. 16. dicitur, *quia iniqui sublati sunt ante tempus suum?* Nisi quod « omnes qui pręsentem vitam diligunt, longiora sibi eiusdem vitæ « spatia promittunt: Sed cum eos mors superueniens à pręsenti « vita subtrahit, eorum vitæ spatia, quæ sibi longiora quasi in « cogitatione tendere consueuerant, intercidit.] Item in eodem libro cum tractaret sententiam beati Iob dicentis: *Et nemo auertere potest cogitationem eius*: Hęc subiungit: sicut enim immutabi- « Gregor. Ibid. lib. 16. cap. 17.
Iob 23. v. 13. lis naturæ est, ita immutabilis voluntatis: Cogitationem quippe « eius nullus auertit: quia nemo resistere occultis eius iudiciis prę- « ualet: Nam & fuerunt quidam, qui deprecationibus suis eius « cogitationem auertisse viderentur: Ita fuit eius interna cogitatio, « vt sententiam illius auertere deprecando potuissent, & ab ipso « acceperunt, quod agerent apud ipsum. Dicat ergo, *Et nemo* «
Ps. 148. v. 6. *auertere potest cogitationem eius*: quia semel fixa iudicia mutari « nequaquam possunt: Vnde scriptum est. *Præceptum posuit, &* «
Luc. 21. v. 33. *non præteribit*: Et rursum: *Cælum & terra transibunt, verba autem* «

„ *mea non transibunt:* Et rursum: *Non enim cogitationes meæ, sicut* Isa. 55.
„ *cogitationes vestræ, neque viæ meæ viæ vestræ.* Cum ergo exteriùs v. 8.
„ mutari videtur sententia, interiùs consilium non mutatur: Quia
Cap. 18. „ de vnaquaque re immutabiliter intùs constituitur, quicquid fo-
„ ràs mutabiliter agitur. Sequitur: *Et anima eius quodcunque vo-* d. v. 13.
„ *luit fecit.* Cum sit cunctis corporibus exteriùs, cunctis mentibus
„ interior Deus, ea ipsa vis eius, quâ omniâ penetrat, cuncta dis-
„ ponit, anima illius appellatur, cuius videlicet voluntati nec illa
„ obsistunt, quæ contra voluntatem illius fieri videntur: quia &
„ hoc nonnunquam permittit fieri, etiam quod non pręcipit, vt
„ per hoc illud certiùs impleatur quod iubet. Apostatæ quippe An-
„ geli peruersa voluntas est: sed tamen adeo mirabiliter ordina-
„ tur, vt ipsæ quoque eius insidiæ vtilitati bonorum seruiant, quos
„ purgant dum tentant. Sic itaque eius anima quodcunque voluit
„ hoc fecit, vt inde quoque voluntatem suam impleat, vnde vo-
„ luntati illius repugnare videbatur.] In omnibus istis sententiis beati Gregorij, interni dispositio secreti mirabiliter insinuatur, vt quæcunque agi videntur in tempore circa electos, eius æternitatis consilio apud eum definita consistant: non solùm actiones sanctæ, quas eius munere percipiunt electi, sed & tentamenta aduersarij, quibus electi probantur diuinæ dispositionis moderamine diriguntur, vt aduersus sanctos non aliud possint hostis insidiæ, quàm quod decreuit sententia dominatoris. Et quamquam prauæ cogitationes, & iniqua tentamenta siuè hominum, siuè dæmonum multa velint facere contra voluntatem Dei, ex eis semper tamen voluntas illius completur: quia etsi voluntates peruersæ ex iniquitate veniant rationalis creaturæ à Deo apostatantis, actiones tamen seruiunt cælesti dispositioni: quia sicut
„ ait Beatus Gregorius: Anima eius quodcunque voluit hoc fecit,
„ quoniam inde voluntatem suam implet, vnde putatur eius volun-
„ tati repugnari: quod adeo verum esse idem Sanctus Gregorius confirmat, Vt quæcunque sancti viri orando merentur obtinere, in pręđestinatione ante fuisse dicat dininitatis, vt hæc orando
Idem lib. 1. Dialog. cap. 8. perciperent: Nec alia possunt à Deo precibus promereri, nisi quæ diuinitatis consilio fuerint prædestinata, vt obtinerentur. In
„ Dialogo namque suo ita ait: obtinere nequaquam possunt nimi-
„ rùm sancti quæ prędestinata non fuerint; sed ea quæ sancti viri
„ orando efficiunt, ita prędestinata sunt, vt precibus obtinean-
„ tur. Nam ipsa quoque perennis Regni prędestinatio, ita est ab
„ omnipotente Deo disposita, vt ad hoc electi ex labore perue-
„ niant, quatenus postulando mereantur accipere, quod eis omni-
„ potens Deus, ante sæcula disposuit donare.]

Prosper de De hac iterum dispensatione diuinorum operum Prosper in

libro de vocatione gentium ita loquitur: Multa enim sunt in « vocat. gen-
dispensatione diuinorum operum, quorum causis latentibus « til. lib. 1.
soli monstrantur effectus, vt cum pateat quod geritur, non « cap. 14.
pateat cur geratur, negotio in medium deducto, & in occul- «
tum ratione subducta, vt in eadem re, & de inscrutabilibus «
præsumptio comprimatur, & de manifestis falsitas refutetur: «
Neque enim si nescio, cur ille Græcus creetur, hic barbarus, «
iste in diuitiis, ille in egestate nascatur, hunc valida proceri «
corporis pulchritudo sublimet, illum debilium membrorum «
exilitas contracta deformet, iste à Catholicis editus in verita- «
tis cunabulis nutriatur, ille hæreticorum progenies cum ipso «
lacte matris hauriat virus erroris: Si denique mille alias diffe- «
rentias in habitu corporum, in qualitatibus animorum, in con- «
ditione temporum, in more regionum diiudicare non possum, «
ideo quod omnium horum Deus sit conditor, atque ordinator «
ignoro; qui vtique singulorum hominum vita & corpora crea- «
uit & spiritus: Vt præter illam secuturam ex vniuscuiusque «
studio voluntariam diuersitatem, ipsa conditionis exordia «
dissimillimâ numerositate variaret. Turbarent autem nos, & in «
diuersum distraherent multæ vaniloquorum opiniones, qui de «
incognoscibilibus definire inconuenientia præsumpserunt, & «
has originales inæqualitates fatis, quæ nulla sunt, & syderibus «
deputarunt, nisi certissimâ notitiâ teneremus, Deum Creato- «
rem de elementis originalibus, prout vult, vas vnumquodque «
formare, & vnam naturam animarum, vnam naturam corpo- «
rum placitis sibi temperare mensuris: quæ vtique opera Dei «
humanæ intelligentiæ non substraherentur, si innotescere de- «
buissent, & manifestaretur, cur ita quidque fieret, nisi quod «
Exod. 4 ita fieret scire sufficeret. Dicit Dominus ad Moysen: *Quis dedit* «
v. 11. *os homini, & quis fecit mutum, & non audientem, videntem, &* «
Isa. 66. *cæcum. Nonne ego Dominus Deus?* Et per Esaiam: *Nonne ecce* «
v. 9. *ego fœcundam, & sterilem feci dixit Deus?* In libro Ecclesiasti- «
Eccl. 11 co legitur: *Bona & mala vita, & mors, paupertas & honestas* «
v. 14. *à Deo sunt:* Et Iob dicit: *Abundant tabernacula prædonum, &* «
Iob 12. *audacter prouocant Deum, cùm ipse dederit omnia in manibus* «
v. 6. *eorum.* Et idem de omnium rerum humanarum profectu, & «
defectu disputans, omnesque mutationes ad Dei iudicia refe- «
v. 13. rens: *Apud ipsum est*, inquit, *sapientia, & fortitudo: ipse habet* «
consilium, & intelligentiam, si destruxerit, nemo est qui ædificet: «
v. 14. *Si incluserit hominem, nullus est qui aperiat: Si continuerit aquas,* «
v. 15. *omnia siccabuntur. Si emiserit eas, subuertent terram: Apud ip-* «
v. 16. *sum est fortitudo, & sapientia: Ipse nouit & decipientem, & eum* «
v. 17. v. 18. *qui decipitur: adducit Consiliarios in stultum finem, & Iudices* «

„ *in stuporem: Baltheum Regum dissoluit, & praecingit fune renes* v. 19.
„ *eorum; Ducit Sacerdotes inglorios, & optimates supplantat; Com-* v. 20.
„ *mutans labium veracium, & doctrinam senum auferens: Effun-* v. 21.
„ *dens despectionem super principes, & eos qui oppressi fuerant rele-* v. 22.
„ *uans, qui reuelat profunda de tenebris, & producit in lucem vm-* v. 23.
„ *bram mortis, qui multiplicat gentes, & perdet eas, & subuersas* v. 24.
„ *in integrum restituet: Qui immutat cor principum terrae, & de-* v. 25.
„ *cipit eos, vt frustra inceaant per inuium: Palpabunt quasi in te-*
„ *nebris, & non in luce, & errare eos faciet quasi ebrios.* Et iterum Iob 23.
„ idem dicens voluntatem Dei irritam esse non posse. *Ipse enim,* v. 13.
„ inquit, *solus est & nemo auertere potest cogitationem eius, & ani-*
„ *ma eius quodcunque voluerit, hoc fiet.*] Item Saluianus Episco-

SALVIANVS lib. 3. de gubern. Dei sub initium.

pus in libro tertio de gubernatione Dei omnia quę in hoc mundo geruntur, cura & gubernaculo, & iudicio Dei moderari talibus verbis protestatur. [Quaeritur itaque si totum, quod in „ hoc mundo est, curâ & gubernaculo, & iudicio Dei agitur, cur „ melior multò sit barbarorum conditio, quàm nostra? Cur in- „ ter nos quoque ipsos sors bonorum durior, quàm malorum: „ cur probi iaceant, improbi conualescant? Cur iniquis, vel ma- „ ximè potestatibus vniuersa succumbant? Possim quidem ratio- „ nabiliter & satis constanter dicere, nescio: secretum enim con- „ silium diuinitatis ignoro. Sufficit mihi ad causae huius proba- „ tionem dicti coelestis oraculum, Deus à se (vt libellis supe- „ rioribus probauimus) omnia dicit aspici, omnia Regi, omnia „ iudicari: Si scire vis quid tenendum sit, habes literas sacras. „ Perfecta ratio est hoc tenere, quod legeris. Quâ causâ autem „ Deus hęc de quibus loquimur, ita faciat nolo à me requiras, ho- „ mo sum, non intelligo, secreta Dei inuestigare non audeo, & „ ideo etiam attentare formido: quia ex hoc ipsum genus, quasi „ sacrilegae temeritatis est, si plus scire cupias, quam finaris. „ Sufficiat tibi quod Deus à se agi, ac dispensari cuncta testatur. „ Quid me interrogas, quare alter sit maior, alter minor, alter „ miser, alter beatus, alter fortis, alter infirmus? quâ causâ qui- „ dem hęc Deus faciat non intelligo, sed ad plenissimam ratio- „ nem abundè sufficit, quod à Deo agi ista demonstro. Sicut enim „ plus est Deus, quàm omnis humana ratio, sic plus mihi debet „ esse, quàm ratio, quod à Deo agi cuncta cognosco. Nihil ergo „ in hac re opus est nouum aliquid audire, satis sit pro vniuersis „ rationibus auctor Deus. Nec licet, vt de his quae diuino agun- „ tur arbitrio aliud dicas iustum, aliud iniustum; quia quicquid „ à Deo agi vides, atque conuinceris, necesse est plus quàm iustum „ esse fatearis. Nec ergo de gubernaculo Dei atque iudicio ex- „ peditissimè, ac fortissimè dici possunt: Neque enim necesse est,

vt argumentis à me probetur, quod hoc ipso quia à Deo dicitur, comprobatur. Itaque cùm legimus dictum à Deo quia aspiciat iugiter omnem terram, hoc ipso probamus quod aspicit; quia aspicere se dicit. Cum legimus quod regat cuncta quæ fecit, hoc ipso approbamus quod regit, quia se regere testatur. Cum legimus quod præsenti iudicio vniuersa dispenset, hoc ipso euidens est quod iudicat, quia se iudicare confirmat. Alia enim omnia, id est humana dicta argumentis, ac testibus egent; Dei autem sermo ipse sibi testis est: quia necesse est quicquid incorrupta veritas loquitur, incorruptũ sit testimonium veritatis.] Multis igitur Catholicorum Doctorum sententiis credimus approbatum mundum, & vniuersa, quæ aguntur in mundo, diuina dispensatione Regi, & Iudiciorum eius staterà appendi, & secundùm voluntatis eius consilium moderari. Quod si ita est, immo quia ita est, quis negare potest, & electorum, & reproborum finem à Deo nosci, & quod de singulis eorum agendum sit, diuino iam examine determinatum haberi. Sicut enim nouit opera singulorum, id est electorum, & reproborum: Sic quoque nec numerum eorum ignorat. Qua propter is qui singulorum actus intuetur, qui finem aspicit vniuersorum, qui nouit quid singulis retribuat, iam apud se prædestinatum habet, quid ex eis sit acturus, & qui in fine gloriâ regni donentur, vel qui pœnarũ supplicio ferientur. Vt autem hæc manifestiora fiant de prædestinatione sanctorum quædam subiicere placuit, quæ breuitati sufficiant; & diuinam gratiam commendent, & prædestinationis consilium non abscondant. Quod fides donum Dei sit, & nullus pereat præstinatorum. Beatus Augustinus in expositione Euangelij Ioannis ita confirmat. *Credenti*, inquit, *in eum, qui iustificat impium, deputatur fides eius ad iustitiam.* In hoc opere faciamus opera Christi, quia & ipsum credere in Christo opus est Christi. Hoc operatur in nobis, non vtique sine nobis. Audi ergo iam & intellige: *Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet.* Priùs ego facio, deinde ipse faciet; quia facio, vt faciat; quæ opera, nisi vt ex impio iustus fiat, & maiora horum faciet? quorum obsecro nunquidnam omniũ operum Christi maiora facit, qui cum timore & tremore suam ipsius salutem operatur: quod vtique in illo, sed non sine illo Christus operatur: prorsus maius hoc esse dixerim, quàm est cœlum & terra, & quæcunque cernuntur in cœlo & in terra. Cœlum enim & terra transibit. Prædestinatorum autem, id est eorum quos præscit salus & iustificatio permanebit. In illis tantum opera Dei, in his autem est etiam imago Dei.] Item quod opera sanctorum donum Dei sit, sic idem doctor in eodem libro confirmat. *Sicut palmes*

De prædestinatione Sãctorum.

AVGVSTIN. tractat. 72. in Ioan.

Rom. 4. v. 5.

Ioa. 14. v. 12.

Idem tract. 81.

Ioa. 15. v. 4.

„ *non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite: Sic nec*
„ *vos, nisi in me manseritis:* Magna gratiæ commendatio fratres
„ mei corda instruit humilium, ora obstruit superborum. Ecce
„ cui si audent respondeant, qui *ignorantes Dei iustitiam, & suam* Ro. 10.
„ *volentes constituere iustitia Dei non sunt subiecti.* Ecce cui res- v. 3.
„ pondeant sibi placentes, & ad bona opera facienda Deum sibi
„ necessarium non putantes: Nonne huic resistunt veritati homi-
„ nes mente corrupti, & reprobi circa fidem, qui respondent, &
„ loquuntur iniquitatem, dicentes à Deo habemus, quod homi-
„ nes sumus, à nobis ipsis autem quod iusti sumus: quid dicitis?
„ quid vos ipsos decipitis? Non assertores, sed pręcipitatores li-
„ beri arbitrij, ex alto elationis, per inania pręsumptionis in pro-
„ funda submersionis. Nempe vox vestra est, quod homo ex se-
„ metipso facit iustitiam, hoc est altũ elationis vestræ: sed veritas
„ contradicit, & dicit: *Palmes non potest ferre fructum à semetipso,*
„ *nisi manserit in vite.* Ite nunc per abrupta, & non habentes vbi Ioa. 15.
„ figamini, ventosa loquacitate iactamini: Hęc sunt inania præ- v. 4.
„ sumptionis vestræ, sed quid vos sequatur videte, & si est in vo-
„ bis vllus sensus horrete. Qui enim à semetipso se fructum exi-
„ stimat ferre, in vite non est, qui in vite non est, in Christo non
„ est, qui in Christo non est Christianus non est. Hęc sunt profun-
„ da submersionis vestræ. Etiam atque etiam considerate, quid
„ adhuc veritas adiungat, & dicat: *Ego sum*, inquit, *vitis, vos* v. 5.
„ *palmites; qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum:*
„ *quia sine me nihil potestis facere.* Ne quisquam putaret, saltem
„ paruum aliquem fructum posse à semetipso palmitem ferre,
„ cum dixisset, *hic fert fructum multum*, non ait, quia sine me par-
„ uum potestis facere, sed *nihil potestis facere*, siue ergo parùm
„ siue multùm, sine illo fieri non potest, sine quo nihil fieri potest.]

Si ergo nihil fieri potest boni sine gratia Dei, omne opus bonum referendum est ad gratiam Dei. Item quod nos non elegimus Christum, sed Christus nos primus elegit, & cum essemus mali de malis effecit bonos, in eodem libro Doctor præfatus nos in- (AVGVSTIN. ibid. tract. 86.)
„ struit: *Non vos me elegistis*, inquit, *sed ego elegi vos.* Hæc est Ioa. 15.
„ illa ineffabilis gratia. Quid enim eramus quando Christum v. 16.
„ nondum elegeramus, & ideo non diligebamus? Nam qui eum
„ non eligit, quomodo diligit? Nunquid iam in nobis erat, quod
„ in psalmo canitur, *Elegi abiectus esse in domo Domini mei ma-* Psal. 83.
„ *gis, quam habitare in tabernaculis peccatorum:* Non vtique. v. 11.
„ Quid ergo eramus, nisi iniqui & perditi? Neque enim iam
„ credideramus in eum, vt eligeret nos. Nam si iam credentes
„ elegit, electos elegit: Cur ergo diceret: *Non vos me elegistis,* Psal. 58.
„ Nisi quia: *misericordia eius praeuenit nos:* Hic certè vacat vana v. 11.
illorum

illorum ratiocinatio, qui præscientiam Dei defendunt contra "
gratiam Dei, & ideo dicunt nos electos ante mundi constitu- "
tionem, quia præsciuit nos Deus futuros bonos, non se ipsum "
Eph. 1. nos facturum bonos. Non hoc dicit, qui dicit, *non vos me elegi-* "
v. 4. *stis*, quoniam si propterea nos elegisset, quia bonos futuros esse "
præsciuerat, simul etiam præscisset, quòd eum nos fuissemus "
priùs electuri: Non enim aliter esse possemus boni: Nisi fortè "
dicendus est bonus, qui non eligit bonum. Quid ergo eligit in "
non bonis; non enim electi sunt, quia boni fuerunt, qui boni "
Ro. 11. non essent, nisi electi essent: *Alioquin gratia iam non est gratia*, "
v. 6. si præcessisse contendimus merita. Hæc quippe electio gratia "
Ro. 11. est, de qua dicit Apostolus. *Sic ergo & in hoc tempore reliquiæ* "
v. 5. *per electionem gratiæ saluæ factæ sunt:* Vnde subiungit: *Si autem* "
v. 6. *gratia iam non ex operibus, alioquin gratia iam non est gratia.* "
Ioa. 15. Audi ingrate: Ingrate audi. *Non vos me elegistis. Sed ego vos* "
v. 16. *elegi*. Non est vt dicas antequam crederem iam bona operabar, "
ideo electus sum: quid enim est boni operis ante fidem? Cum "
dicat Apostolus. *Omne quod non est ex fide peccatum est.* Quid "
Ro. 14. ergo dicturi sumus audiendo: *Non vos me elegistis*, nisi quia "
v. 23. mali eramus, & electi sumus, vt boni per gratiam nos eligentis "
essemus. Non est enim gratia, si præcesserant merita: est autem "
gratia: Hæc igitur non inuenit, sed efficit merita. Et videte "
Charissimi quemadmodum non eligat bonos, sed quos eligit "
faciat bonos. *Ego*, inquit, *elegi vos & posui vos vt eatis, & fru-* "
Ioa. 15. *ctum afferatis, & fructus vester maneat.* Nonne iste est fructus, "
v. 16. de quo iam dixerat: *Sine me nihil potestis facere?* Elegit ergo, "
v. 5. & posuit, vt eamus, & fructum afferamus. Nullum itaque fru- "
ctum vnde nos elegit habebamus. *Vt eatis*, inquit, *& fructum* "
afferatis. Imus vt afferamus, & ipse est via quâ imus, in qua nos "
posuit, vt eamus. Proinde misericordia eius in omnibus præue- "
nit nos. Si in omnibus, profectò non solum in factis, verùm vt "
& fidem habeamus, & vt voluntatem boni eius misericordiâ "
præueniente consequamur: Nec cogitare enim bonum, nec vel- "
le, nec credere, nisi misericordiâ præueniente possumus; quia in "
omnibus misericordia Dei præuenit nos.] Item quia de mun- "
do damnato eligitur mundus, qui saluatur, sic idem Doctor in AVGVSTIN.
Ioa. 15. v. 19. eodem libro adstruit: *Si de mundo*, inquit, *essetis mundus quod* Ibid. tract.
2. Cor. *suum erat diligeret*: Vniuersæ vtique hoc dicit Ecclesiæ, quam " 87.
5. v. 19. plerumque etiam ipsam mundi nomine appellat: Sicut est illud: "
Ioan. 3. *Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi.* Itemque illud: "
v. 17. *Non venit filius hominis, vt iudicet mundum, sed vt saluetur* "
1. Ioa. 2 *mundus per ipsum:* Et in Epistola sua Ioannes ait: *Aduocatum* "
v. 1. v. 2. *habemus ad Patrem, Iesum Christum iustum, & ipse propitiator* "

,, *est peccatorum nostrorum, non tantùm nostrorum, sed etiam totius*
,, *mundi:* Totus ergo mundus Ecclesia est, & totus mundus odit
,, Ecclesiam. Mundus igitur odit mundum, inimicus reconciliatum, damnatus saluatum, inquinatus mundatũ, sed iste mundus,
,, quẽ Deus in Christo recõciliat sibi, & qui per Christũ saluatur,
,, & cui per Christũ peccatum omne donatur, de mundo electus est
,, inimico, damnato, contaminato: Ex ea quippe massa, quæ tota in
,, Adã perijt, fiunt *Vasa misericordiæ,* in quibus est mundus perti- Rom. 9.
,, nens ad reconciliationem, quem mundus odit ex eadem massa v. 22.
,, pertinens ad *vasa iræ, quæ perfecta sunt ad perditionem.* Denique v. 23.
,, cum dixisset, *Si de mundo essetis, mũdus quod suum erat diligeret,*
,, Continuò subiecit. *Quia verò de mundo non estis, sed ego elegi vos* Ioa. 15.
,, *de mundo, propterea odit vos mundus:* Ergo & ipsi inde erant, v. 19.
,, vnde vt non essent, electi sunt: Inde non meritis suis, quorum
,, nulla præcesserant bona opera, non naturâ, quæ tota fuerat per
,, liberum arbitrium in ipsa radice vitiata, sed gratuitâ, hoc est
,, verâ gratiâ. Qui enim de mundo mundum eligit, fecit quod
,, eligeret, non inuenit; quia: *reliquiæ per electionem gratiæ salua* Ro. 11.
,, *factæ sunt: Si autem,* inquit, *gratia iam non ex operibus, alioquin* v. 5. v. 6.
,, *gratia iam non est gratia.*] Hic monstratur & eos qui non saluantur in perditionis massa relinqui, & eos qui saluantur, de ipsa perditionis massa liberari, non suo merito, sed gratiâ Christi; quia si consideretur meritum, tales fuerunt qui saluantur, quales & illi qui salute indigni habentur: Omnes enim erant *filij iræ,* sed qui saluantur fiunt de filiis iræ, filij gratiæ. Item in eodem libro cum loqueretur de eo, quod ait filius ad Patrem.

AVGVSTIN. Ibid. tract. 104.

,, *Pater venit hora clarifica filium tuum.* Hoc interponitur qua
,, propter hoc quod ait; *Pater venit hora clarifica filium tuum,* Ioa. 17.
,, ostendit omne tempus, & quid quando faceret, vel fieri sineret, v. 1.
,, ab illo esse dispositum, qui tempore subditus non est, quoniam
,, quæ futura fuerant per singula tempora in Dei sapientia causas
,, efficientes habent, in qua nulla sunt tempora.] Quibus verbis docemur quicquid fieri diuersis temporibus videmus, vel certè facienda sunt, in Dei prædestinatione causas, cur fiant haberi, & secundum quod ipse qui ordinator est temporum disponit,

Id. Tract. 104.

,, vniuersa fieri: Vnde etiam & in consequentibus ait: qui enim
,, certis & immutabilibus causis omnia futura prędestinauit,
,, quod facturus est fecit. Nam & per Prophetam de illo dictum
,, est: *qui fecit quæ futura sunt.*] Si ergo omnia, quæ facturus est LXX.
Deus, in prædestinatione iam fecit, profectò quibus largiturus Isa. 45.
est regnum, in prædestinatione iam dedit, & quos iudicaturus v. 11.
ad pœnam, in prædestinatione iam iudicauit. Item quod electi secundum Dei propositum prædestinati, & vocati sunt, idem-

S. AVGVST. de corrept. & grat. cap. 6.

Doctor in libro de gratia & correptione sic loquitur: Quid est
Act. 13. etiam quod in Apostolorum Actibus legimus: *Audientes autem*
v. 48. *gentes gauisæ sunt, & exceperunt verbum Domini, & crediderunt*
quotquot erant praordinati in vitam eternam. Quis operatus est eos Ibid, cap. 7.
in vitam æternam, nisi qui vasa misericordiæ operatus est eos, qui
Eph. 1. & *elegit illos in filio suo ante constitutionem mundi* per electionem
v. 4. gratiæ: *Si autem gratia, iam non ex operibus, alioquin gratia iam*
Ro. 11. v. 6. *non est gratia.* Non enim sic sunt vocati, vt non essent electi, Pro-
Mat. 20 pter quod dictum est: *Multi enim vocati, pauci verò electi.* Sed
v. 16. quoniam secundùm propositū vocati sunt, profectò & electi sunt
per electionem (vt dictum est) gratiæ, non præcedentium meritorum suorum; quia gratia illis est omne meritum: de talibus
Ro. 8. dicit Apostolus: *Scimus quoniam diligentibus Deum omnia coope-*
v. 28. *rantur in bonum his, qui secundùm propositum vocati sunt: quoniam*
v. 29. *quos ante præsciuit, & prædestinauit conformes imaginis filij sui:*
vt sit ipse primogenitus in multis fratribus: quos autem prædestina-
v. 30. *uit, illos & vocauit, quos autē vocauit, ipsos & iustificauit, quos autē*
iustificauit, ipsos & glorificauit. Ex istis nullus perit, quia omnes electi sunt: electi sunt autem, quia secundùm propositum vocati sunt: propositum autem non suum, sed Dei.] Item quod nullus electorum qui prædestinati sunt, perire potest, & de Iuda, quod electus in Apostolatus honorem per Iudicium, vel ad effundendum sanguinem Christi, cùm loqueretur præfatus Doctor in eodem libro de Capitulo Apostoli, in quo ait: *Quos autem prædesti-* ...d, cap. 7.
Rom. 8 v. 28. *nauit illos & vocauit*, ita subiunxit. [Eos itaque vult intelligi, *quos secundùm propositum vocauit*, ne putentur in eis aliqui esse
Mat. 20 vocati, & non electi, propter illam Dominicam sententiam,
v. 16. *Multi vocati, pauci electi*: Quicunque enim electi, sine dubio etiam vocati: non autem quicunque vocati, consequenter electi. Illi ergo electi (vt sæpe dictum est) qui secundùm propositum vocati, qui etiam prædestinati atque præsciti. Horum si quisquam perit, fallitur Deus; sed nemo eorum perit: quia non fallitur Deus. Horum si quisquam perit, vitio humano vincitur Deus: Sed nemo eorum perit, quia nulla re vincitur Deus: Electi enim sunt ad regnandum cum Christo, non quomodo electus Iudas ad opus cui congruebat: Ab illo quippe electus est, qui nouit benè vti etiam malis, vt & per opus eius damnabile, illud propter quod venerat, opus venerabile compleretur. Cùm itaque audimus:
Ioan. 6. *Nonne ego vos duodecim elegi, & vnus ex vobis dia-*
v. 71. *bolus est*; Illos debemus intelligere electos per misericordiam, illum per iudicium, illos ad obtinendum regnum suum, illum ad fundendum sanguinem suum.] Et in hac sententiâ duplicem ostendit electionem, quod alij scilicet eligantur non permansuri in

operibus iustitiæ, de quibus dicitur: *Multi vocati*: Alij verò sic Mat. 20.
eliguntur, vt permaneant, de quibus ait Apostolus: *Quos præ-* v. 16.
destinauit, illos & vocauit. Ex istis autem nullus perire potest: Rom. 8
Nam & Iudam dicit electum, sed non ad regnum, sed ad Apo- v. 29.
stolatus honorem. Quod autem illum dicit electum ad funden-
dum sanguinem suum, propter illum occultæ prędestinationis
ordinem dicit, quâ vniuersorum actus, id est, bonorum & malo-
rum occulto iudicio disponit. Quia etsi bona opera, & cogitatio-
nes bonæ à Deo sunt tantùm; malæ autem cogitationes ex concu-
piscentia rationalis creaturæ, sicut & mala opera ex mala concu-
piscentia, non autem à Deo: Attamen diuinæ dispositionis ordi-
ne moderantur: Quia in hac republica, quæ est vniuersus mun-
dus, omnipotens Deus, sicut & rector, ita & dispositor est, &
omnia quę fiunt, illius dispositioni seruiunt. Nam quamuis mul-
ta fiant, quę contra illius voluntatem fieri videantur, vnde tamen
illius voluntati repugnare videntur, inde etiam eius dispositioni
...d. cap. 7. de corrept. & gratia. seruiunt. Item quod qui pereunt, de numero electorum non sunt,
„ in eodem libro sic docemur: [Horum, inquit, fides quæ per di-
„ lectionem operatur, profectò aut omninò non deficit; aut si qui
„ sint, quorum deficit, reparatur antequàm ist a vita finiatur, & de-
„ letâ quæ intercucurerrat iniquitate, vsque in finem perseuerantiæ
„ deputatur: qui verò perseueraturi non sunt, ac sic à fide Chri-
„ stiana, & conuersatione lapsuri sunt, vt tales eos vitæ huius finis
„ inueniat, proculdubiò nec illo tempore, quo benè piéque viuunt,
„ in istorum numero computandi sunt: Non enim sunt à massa illa
„ perditionis præscientiâ Dei & prędestinatione discreti, & ideo
„ nec secundùm propositum vocati, ac per hoc nec electi, sed in eis
„ vocati sunt de quibus dictum est: *Multi vocati*, & non in eis de Mat. 20.
„ quibus dictum est, *pauci vero electi*: Et tamen quis eos neget ele- v. 16.
„ ctos cum credunt, & baptizantur, & secundùm Deum viuunt?
„ Planè dicuntur electi à nescientibus quid futuri sunt, non ab illo
„ qui eos nouit non habere perseuerantiam, quæ ad beatam vitam
...cap. 8. „ perducit electos, scitque illos ita stare, vt pręscierit esse casuros.
„ Hic si à me quæratur, cur eis Deus perseuerantiam non dederit,
„ qui eam, qua Christianè viuerent dilectionem dedit, me ignora-
„ re respondeo: non enim arroganter, sed agnoscens modulum
„ meum audio dicentem Apostolum: *O homo tu quis es, qui res-* Rom. 9.
„ *pondeas Deo*, &, *O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ* v. 20.
„ *Dei, quàm inscrutabilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles* Ro. 11.
viæ eius. Quantùm itaque nobis iudicia sua manifestare di- v. 33.
...natur, gratias agamus: quantùm verò abscondere, non ad-
...ersus eius consilium murmuremus.] Et hîc geminam electio-
...em exponens, alios sic dicit electos, alios verò ad tempus

electos, sed non vsque in finem permansuros. Quare autem illi sic eligantur, & isti sic, sicut ignoratur à nobis, ita nec discutiendum. Item quod filijs infidelium dat Deus perseuerantiam, & filijs fidelium non dat, inscrutabilia esse iudicia Dei idem Doctor ostendit in eodem libro dicens. [Mirandum est quidem, multúmque mirandum; quod filiis suis quibusdam Deus, quos regenerauit in Christo, quibus fidem spem dilectionem dedit, non dat perseuerantiã, cũ filijs alienis scelera tanta dimittat, atq; impertitã gratiã suos faciat filios, quis hoc non miretur, quis hoc non vehementissimè stupeat? Sed etiam illud non minus mirũ est, & tamen verum atq; ita manifestũ, vt nec ipsi inimici gratiæ Dei, quomodo id negent valeant inuenire, quod filios quosdam amicorũ suorum, hoc est regeneratorum, bonorumque fidelium sine baptismo hinc paruulos exeuntes, quibus vtique si vellet, huius lauacri gratiam procuraret, in cuius potestate sunt omnia, alienat à regno suo, quò parentes mittit illorum, & quosdam filios inimicorum suorum facit in manus Christianorum venire, & per hoc lauacrum introducit in regnum, à quo eorum parentes alieni sunt: Cùm & illis malum, & istis bonum meritum nullum sit paruulis ex eorum propria voluntate. Certe hęc iudicia Dei, quoniam iusta & alta sunt, nec vituperari possunt, nec penetrari. In his est & illud de perseuerantia; de qua nunc dubitantes disputamus: de vtrisque igitur exclamemus: *O altitudo diuitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei, quàm inscrutabilia sunt iudicia eius?*] Item quod qui pereunt non erant de numero filiorum in eodem libro. Cum ergo filij Dei dicunt, de his qui perseuerantiam non habuerunt: *Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis*, & addunt: *quòd si fuissent ex nobis permansissent vtique nobiscum*: Quid aliud dicunt, nisi non erant filij, etiam quando erant in professione, & nomine filiorum?] Item quod prædestinati, etsi nondùm renati, iam tamen filij Dei sunt, & perire non possunt in eodem libro. Quicunque ergo in Dei prouidentissima dispositione pręsciti, prædestinati, vocati, iustificati, glorificati sunt, non dico etiam nondùm renati, sed etiam nondùm nati, iam filij Dei sunt, & omninò perire non possunt. Hi verò venient ad Christum, quia ita veniunt, quomodo ipse dicit. *Omne quod dat mihi pater ad me veniet, & eum qui venit ad me, non eijciam foras*: Et paulò post: *Hæc est* (inquit) *voluntas eius, qui misit me patris, vt omne quod dedit mihi parter non perdam ex eo*: Ab illo ergo datur etiam perseuerantia in bono vsque in fiem. Neque enim datur, nisi eis qui non peribunt, quoniam qui non perseuerant, peribunt. Talibus Deus *diligentibus eum omnia cooperatur in bonum*, vsque adeo prorsus *omnia*, vt etiam si qui eorum deuiant, & exorbitant, etiam hoc ipsum eis

Marginalia: d. cap. 8. — Ro. 11. v. 33. — ibid. cap. 9. — 1. Io. 2. v. 19. — dicto cap. 9. — Ioan. 6 v. 37. v. 39.

,, faciat proficere in bonum, quia humiliores redeunt atque doctio-
,, res: discunt enim in ipsa via iusta cum tremore se exultare debe-
,, re, non sibi arrogando tanquam de sua virtute fiduciam perma-
nendi.] Item quod qui sic cadunt vt pereant, de prædestinatorum
AVGVSTIN. numero non fuerint, in eodem libro cum Ioannis Apostoli sen-
Ibid.cap.12 tentia tractaretur dicentis: *est peccatum ad mortem non pro illo* 1. Io.5.
,, *dico, vt roget quis*, hæc verba beatus Augustinus subiungit. De v.16.
,, quo peccato, quoniam non expressum est, possunt multa & di-
,, uersa sentiri: Ego autem id esse peccatum fidem, quæ per dile-
,, ctionem operatur, deserere vsque ad mortem; huic peccato vl-
,, tra non seruiunt non primâ conditione sicut ille, liberi, sed per se-
,, cundum Adam Dei gratiâ liberati, & istâ liberatione habentes
,, liberum arbitrium, quo seruiunt Deo, non quo captiuentur à
,, Diabolo; *liberati enim à peccato serui facti sunt iustitiæ*, in qua sta- Rom.6
,, bunt vsque in finem, donante sibi perseuerantiam illo, qui *eos* v.18.
,, *præsciuit & prædestinauit, & secundum propositum vocauit, & iu-*
,, *stificauit*, quoniam illa, quæ de his promisit, etiam futura iam fe-
,, cit. Cui promittenti *credidit Abraham, & deputatum est illi ad* Ro. 4.
,, *iustitiam: dedit* enim *gloriam Deo plenissimè credens* (sicut scri- v. 3.
,, ptum est) *quia quæ promisit potens est & facere*. Ipse ergo bonos v.20.
,, illos facit, vt bona faciant. Neque enim eos propterea promisit v. 21.
,, Abrahæ, quia præsciuit à se ipsos futuros bonos. Nam si ita est
,, non suum, sed eorum est quod promisit; non autem sic *credidit*
,, *Abraham*, sed *non est infirmatus in fide dans gloriam Deo, plenissi-* d.v.19.
,, *mè credens, quia quæ promisit, potens est & facere*: non ait quæ præ- & 21.
,, sciuit, potens est promittere, aut quæ prædixit, potens est osten-
,, dere, aut quæ promisit, potens est præscire. Ipse igitur eos facit
,, perseuerare in bono, qui fecit bonos, qui autem cadunt & per-
,, eunt in prædestinatorum numero non fuerunt. Quamuis ergo de
,, omnibus regeneratis & piè viuentibus loqueretur Apostolus di-
,, cens, *Tu quis es, qui iudicas alienum seruum, suo Domino stat aut* Ro. 14.
,, *cadit*, continuò tamen respexit ad prædestinatos & ait. *Stabit* v. 4.
,, *autem*, & ne hoc sibi arrogarent: *Potens est enim Deus* (inquit) ibid.
,, *statuere eos*. Ipse itaque dat perseuerantiam, qui statuere potest
,, eos qui stant, vt perseuerantissimè stent, vel restituere qui ceci-
,, derant: *Dominus enim erigit elisos*.] Item quod certus est nume- Ps. 145.
AVGVSTIN. rus prædestinatorum in eodem libro cùm de his loqueretur, qui v.8.
ibid.cap.13. perseuerantiam à Deo acceperunt, vt perire non possint, hæc in-
,, terlocutus est. [Hæc de his loquor qui prædestinati sunt in Re-
,, gnum Dei, quorum ita certus est numerus, vt nec addatur quis-
,, quam, nec minuatur ex eis: non de his qui cùm annunciasset, &
,, locutus esset *multiplicati sunt super numerum*. Ipsi enim *vocati* Psal 39.
,, dici possunt, non autem *electi*, quia *non secundùm propositũ vocati*.] v.6.

Item quod omnis qui audit à Patre venit ad Christum in libro Idem de Prædestin. Sanct. cap. 8.
Ioan. 6 v. 45. de prædestinatione præfatus ita loquitur doctor: *Omnis, qui audiuit à Patre & didicit, venit ad me.* Quid est *omnis qui audiuit à Patre & didicit, venit ad me*? Nisi nullus est qui audiat à Patre, & discat, & non veniat ad me. Si enim *omnis qui audiuit à Patre & didicit venit*, profectò omnis, qui non venit, non audiuit à Patre, & non didicit: Nam si audisset & didicisset, veniret. Neque enim vllus audiuit, & didicit, & non venit. Sed *omnis*, vt ait veritas, *qui audiuit à Patre & didicit venit.*] Item quod diuina gratia à Ibidem.
nullo duro corde respuatur paulo infra: Multos videmus venire ad filium, quia multos credere videmus in Christum: sed vbi, & quomodo à Patre hoc audierint & didicerint, non videmus. Nimium gratia ista secreta est, gratiam verò esse quis ambigat? Hæc itaque gratia, quæ occultè humanis cordibus diuinâ largitate tribuitur, à nullo duro corde respuitur: ideo qnippe tribuitur, vt cordis duritia primitùs auferatur. Quando ergo pater intùs auditur, & docet, vt veniatur ad filium, *aufert cor lapideum,*
Ezech. 11. v. 19. *& dat cor carneum*: Sicut Prophetâ prædicante promisit. Sic quippe facit *filios promissionis, & vasa misericordiæ, quæ præparauit in gloriam.* Cur ergo non omnes docet, vt veniant ad Christum, nisi quia omnes quos docet, misericordiâ docet: quos autem non
Rom. 9 v. 18. docet, iudicio non docet; quoniam *cuius vult miseretur & quem vult obdurat*; Sed miseretur bona tribuens, obdurat digna retribuens.] Item quod quoscunque vult docere pater, veniant ad d. cap. 8.
Christum in eodem libro: Cur autem non omnes doceat aperuit
Rom. 9 Apostolus quantum aperiendum iudicauit: *Quia volens ostendere*
v. 22. *iram, & demonstrare potentiam suam, attulit in multa patientia*
v. 23. *vasa iræ, quæ perfecta sunt in perditionem, & vt notas faciat diuitias*
1. Cor. 1 *gloriæ suæ, in vasa misericordiæ, quæ præparauit in gloriam.* Hinc est
v. 18. quod: *Verbum crucis pereuntibus stultitia est, his autem qui salui fiunt virtus Dei est,* Hos omnes docet venire ad Christum Deus:
1. Tim. Hos enim *omnes vult saluos fieri, & in agnitionem veritatis venire.*
2. v. 4. Nam etsi illos quibus *stultitia est verbum Crucis*, vt ad Christum venirent docere voluisset, proculdubio venirent & ipsi. Non enim
Ioan. 6 fallit aut fallitur, qui ait: *Omnis qui audiuit à Patre, & didicit,*
v. 45. *venit ad me.* Absit ergo, vt quisquam non veniat, qui à patre audiuit & didicit. Quare inquiunt non omnes docet? Si dixerimus quia nolunt discere, quos non docet, respondebitur nobis, & vbi
Psal. 84 est, quod ei dicitur. *Deus tu conuertens viuificabis nos*? Aut si non
v. 7. facit volentes ex nolentibus Deus, vt quid orat Ecclesia secun-
Matt. 5 dùm præceptum Domini pro persecutoribus suis.] Item quod Ibid. in fine Al. cap. 9.
v. 44. aliis detur fides, qua saluantur, & aliis non detur, non esse discutiendum in eodem libro: fides igitur & inchoata, & perfecta

„ donum Dei est: Et hoc donum quibusdam dari, quibusdam non
„ dari, omninò non dubitet, qui non vult manifestissimis sacris li-
„ teris repugnare. Cur autem non omnibus detur fidelem mouere
„ non debet, qui credit *ex vno omnes esse in condemnationem* sine du-
„ bitatione iustissimam: Ita vt nulla Dei esset iusta reprehensio,
„ etiamsi nullus inde liberaretur. Vnde constat magnam esse gra-
„ tiam, quod plurimi liberantur, & quid sibi deberetur in eis, qui
„ non liberantur agnoscunt, vt *qui gloriatur* non in suis meritis, 1. Cor. 1. v. 31.
„ quæ paria videt esse damnatis, sed *in Domino glorietur*. Cur au-
„ tem istum potiùs quàm illlum liberet, *inscrutabilia sunt iudicia* Ro. 11.
„ *eius, & inuestigabiles viæ eius*. Melius enim & hic audimus, aut v. 33.
„ dicimus: *O homo tu quis es, qui respondeas Deo?* quàm dicere au- Ro. 9. v. 20.
„ demus, quasi nouerimus, quod occultum esse voluit, qui tamen
aliquid iniustum velle non potuit.] Item argumentum de paruu-
lis aduersus eos, qui gratiam repellunt in eodem libro: sed om-
„ nis hæc ratio, qua defendimus gratiam Dei per Iesum Christum
„ Dominum nostrum verè esse gratiam, id est non secundùm meri-
„ ta nostra dari, quamuis euidentissimè diuinorum eloquiorum te-
„ stimoniis asseratur, tamen apud eos, qui nisi aliquid sibi assignent,
„ quod priores dent, vt retribuatur eis, ab omni studio pietatis
„ reprimi se putant, laborat aliquantò in ætate maiorum iam vten-
„ tium voluntatis arbitrio: Sed vbi venitur ad paruulos, & ad ipsum
„ mediatorem Dei & hominum, hominem Iesum Christum, omnis
„ deficit præcedentium gratiam Dei humanorum assertio merito-
„ rum. Quia nec illi vllis bonis præcedentibus meritis discernun-
„ tur à cæteris, vt pertineant ad liberatorem hominum; nec ille
„ vllis humanis præcedentibus meritis, cùm & ipse sit homo, li-
„ berator factus est hominum.] Item cur aliis concedatur, vt ex
hac vita auferantur, cum iusti sunt, alij tamdiu retineantur donec
corruant, quod nemo iudicium Dei cõprehendere possit in eodem
„ libro: De hac quippe vita legitur in libro Iob. *Nunquid non ten-* Iob 7. v. 1.
„ *tatio est vita humana super terram?* Sed quare aliis concedatur,
„ vt ex huius vitæ periculis dum iusti sunt auferantur, alij verò
„ iusti donec à iustitia cadant, in eisdem periculis vitâ productio-
„ re teneantur, *Quis agnouit sensum Domini?* Et tamen hinc intel- Ro. 11.
„ ligi datur etiam illis iustis, qui bonos piósque mores vsque ad se- v. 34.
„ nectutis maturitatem, & diem vitæ huius vltimum seruant, non
„ in suis meritis, sed in Domino esse gloriandum. quoniam qui
„ vitæ breuitate rapuit iustum, *ne malitia mutaret intellectum eius*, Sap. 4.
„ ipse in quantacumque vitę longitudine custodit iustum, *ne malitia* v. 11.
„ *mutet intellectum eius*; Cur autem hîc tenuerit casurum istum,
„ quem priusquàm caderet, hinc posset auferre, iustissima omnino,
„ sed *inscrutabilia sunt iudicia eius*.] De gratia verò & prædesti-
natione

AVGVSTIN. de Prædest. Sanct. d. c. 12.

AVGVSTIN. ibid. cap. 14

natione vnum sufficit exemplum saluatoris, de quo in eodem libro ita scribitur. Est etiam præclarissimum lumen prædestinationis, & gratiæ ipse saluator, ipse mediator Dei, & hominum homo Christus Iesus: qui vt hoc esset, quibus tandem suis vel operum, vel fidei præcedentibus meritis natura humana, quę in illo est comparauit? Respondeatur quæso? Ille homo, vt à verbo Patri coæterno in vnitatem personæ assumptus filius Dei vnigenitus esset, vnde hoc meruit? Quod eius bonum qualecunque præcessit? quid egit ante? quid credidit? quid præiuit, vt ad hanc ineffabilem excellentiam perueniret? Nonnè faciente, ac suscipiente verbo ipse homo ex quo cœpit esse, Filius Dei vnicus esse cœpit? Nonnè Filium Dei vnicum fœmina illa gratià plena concepit? Nonnè de Spiritu sancto & Virgine Maria Dei Filius vnicus natus est, non carnis cupidine, sed singulari Dei munere? Nunquid metuendum fuit, ne accedente ætate homo ille libero peccaret arbitrio, aut ideo in illo non libera voluntas erat; ac non tanto magis erat, quanto magis seruire peccato non poterat? Nempe ista omnia singulariter admiranda, & alia, si qua eius propria verissimè dici possunt, singulariter in illo accepit humana, hoc est nostra natura, nullis suis præcedentibus meritis. Respondeat hic homo Deo, si audet, & dicat. Cur non & ego? Et si audierit; *O homo tu quis es, qui respondeat Deo?* Nec sic cohibeat, sed augeat impudentiam, & dicat: quomodo audio, *Tu quis es ô homo*, cum sim quod audio, id est homo, quod est & ille de quo ago. Cur non sim quod & ille? At enim gratià ille talis ac tantus est, cur diuersa est gratia, vbi natura communis est? Certè *non est acceptio personarum apud Deum:* Quis non dico Christianus, sed insanus hæc dicat? Appareat itaque nobis in nostro capite ipse fons gratiæ, vnde secundùm vniuscuiusque mensuram se per cuncta eius membra diffundit: Eà gratià fit ab initio fidei suæ homo quicunque Christianus, quà gratià homo ille ab initio suo factus est Christus. De ipso Spiritu & hic renatus est, de quo ille est natus: eodem spiritu fit in nobis remissio peccatorum, quo spiritu factum est, vt nullum haberet ille peccatum. Hæc se Deus facturum esse profectò præsciuit. Ipsa est igitur prędestinatio Sanctorum, quæ in sancto sanctorum maximè claruit, quam negare quis potest rectè intelligentium eloquia veritatis? Nam & ipsum Dominum gloriæ, inquantùm homo factus est Dei Filius prædestinatum esse didicimus: clamat Doctor Gentium in capite Epistolarum suarum: *Paulus seruus Iesu Christi vocatus Apostolus, segregatus in Euangelium Dei; quod ante promiserat per Prophetas suos in Scripturis sanctis: De filio suo qui factus est ei ex semine Dauid secundùm carnem; qui prædestinatus est filius Dei*

AVGVSTIN. ibid. cap. 15

Rom. 9 v. 20.

Col. 3. v. 25.

Rom. 1 v. 1. v. 2. v. 3. v. 4.

„ *in virtute secundùm spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum.* Prædestinatus est ergo Iesus, vt qui futurus erat secundùm carnem filius Dauid, esset tamen in virtute Filius Dei secundùm spiritum sanctificationis; quia natus est de Spiritu sancto ex Virgine Maria. Ipsa est illa ineffabiliter facta hominis à Deo verbo susceptio singularis, vt Filius Dei, & Filius hominis simul, & filius hominis propter susceptum hominem, & filius Dei propter suscipientem vnigenitum Deum veraciter, & propriè diceretur: Nè non trinitas, sed quaternitas crederetur. Prædestinata est ista naturæ humanæ tanta, & tam celsa & summa subuectio, vt quò attolleretur altiùs non haberet, sicut pro nobis ipsa diuinitas quò vsque se deponeret humiliùs non habuit, quàm suscepta natura hominis cum infirmitate carnis, *vsque ad mortem crucis.* Sicut ergo prædestinatus est vnus ille, vt caput nostrum esset: ita multi prędestinati sumus, vt membra eius essemus. Humana hic merita conticescant, quæ perierunt per Adam; & regnet quæ regnat *Dei gratia per Iesum Christum Dominum nostrum* vnicum Dei filium, vnum Dominum: Quisquis in capite nostro præcedentia merita singularis illius generationis inuenerit, ipse in nobis membris eius præcedentia merita multiplicatæ regenerationis inquirat. Neque enim Christo retributa est illa generatio, sed tributa, vt alienus ab omni obligatione peccati de spiritu & virgine nasceretur: Sic & nobis, vt *ex aqua & spiritu renasceremur* non retributum est pro aliquo merito, sed gratis tributum, & si nos ad lauacrum regenerationis fides duxit, non ideo putare debemus priores nos dedisse aliquid, vt retribueretur nobis regeneratio salutaris: ille quippe nos fecit credere in Christum, qui nobis fecit in quem credimus Christum: Ille facit in hominibus principium fidei, & perfectionem in Iesum, qui fecit hominem

Ibid. cap. 16. „ *principem fidei, & perfectorem Iesum.* Sic enim est appellatus (vt Heb. 12 v. 2. scitis in Epistola quæ est ad Hebræos.) vocat enim Deus prædestinatos multos filios suos, vt eos faciat membra prædestinati vnici filij sui.] Item infra: Ad hanc vocationem qui pertinent, *om-*

d. cap. 16. in fine. *nes sunt docibiles Dei*, nec potest eorum quisquam dicere: Cre- Isa. 54. v. 13. didi, vt sic vocarer: præuenit eum quippe misericordia Dei, quia sic est vocatus vt crederet. *Omnes* enim *docibiles Dei* veniunt ad filium quoniam audierunt, & didicerunt à patre per filium, qui euidentissimè dicit: *Omnis qui audiuit à patre, & didicit, venit* Ioan. 6 v. 45. *ad me.* Istorum autem nemo perit; *quia omne quod dedit ei pater* v. 39. *non perdit ex eo quicquam.* Quisquis ergo inde est, omninò non perit, nec erant inde qui perierunt propter quod dictum est: *Ex no-* 1. Io. 2. v. 19. *bis exierunt, sed non erant ex nobis. Nam si fuissent ex nobis, man-*

ibid. cap. 17 „ *sissent vtique nobiscum.* Intelligamus ergo vocationem, quâ fiunt

electi, non qui eliguntur, quia crediderunt; sed qui eliguntur, «
Ioa. 15. v. 16. vt credant: hanc enim & Dominus ipse satis aperit vbi dicit: *Non* «
vos me elegistis, sed ego vos elegi. Nam si propterea electi erant «
quia crediderant. Ipsi eum priùs vtique elegerant credendo in «
eum, vt eligi mererentur: Aufert autem hoc omninò, qui dicit: «
Nos vos me elegistis, sed ego vos elegi. Et ipsi quidem proculdubio «
elegerunt eum, quando crediderunt in eum: Vnde non ob aliud «
dicit: *Non vos me elegistis, sed ego vos elegi*, nisi quia non elege- «
runt vt eligeret eos, sed vt eligerent eum elegit eos, quia mise- «
ricordia eius præuenit eos secundùm gratiam non secundum de- «
bitum. Elegit ergo eos de mundo, cum hic ageret * carnem, sed « *al. in carne.
iam electos in se ipso ante mundi constitutionem: hæc est immo- «
bilis veritas prędestinationis & gratiæ.] Sicut enim ex his, quæ «
breuiter de beati Augustini libris collegimus, intelligi datur, omnia sanctorum facta, dicta, & cogitationes rectæ, quibus cœlestis regni beatitudinem mereantur accipere, non à semetipsis habent, sed gratiâ surperni muneris acceperunt, cúmque liberum voluntatis humanæ sit arbitrium, infirmum tamen & inualidum est ad opus iustitiæ, si non per Dei gratiam validum fiat & forte, quæ Dei gratia non solùm subsequitur nos, vt bona quę nouimus, possimus operari; verùm etiam pręuenit in omnibus faciens in nobis & voluntatem, quâ velimus, & possimus facere bonum, & tribuens fidem, quâ non solùm credamus in Deum; verùm etiam, per quam quæcunque postulauerimus, impetremus à Deo: id est & principium fidei, & plenitudinem eius nobis donans: sed & omnia opera recta, vt possimus facere gratiâ largiente possibilitatem accipimus faciendi. Hæc, cùm ex superioribus sententiis satis manifesta fiant, tùm quoque ex sanctorum Patrum dictis, quorum hîc testimonia propter breuitatem omisimus ponere, satis patescunt. Iam verò de prædestinatione Sanctorum, ita posita testimonia incunctanter loquuntur, vt omnium prædestinatorum numerum definitum esse doceant, & neminem eorum posse perire. Quæ cum ita sint iam videndum est, vtrum mali prædestinati sint ad pœnam: sed cum ex prædestinatione sanctorū hoc facilè possit colligi; quia, si illorum certa est prædestinatio, & nemo potest perire electorum, sequitur, vt etiam reproborum definita proculdubio sit prędestinatio: Neque enim Dei dispositio, quæ sanctorum numerum ita constituit, vt nemo ex eis perire possit, non etiam de reprobis aliquid iudicauit; sed quid ex hoc Sanctorum dicta loquantur sequenti libello monstrabitur.

Explicit liber primus de Prædestinatione.

Arn. Raymundi Notarius Publicus viso originali Manuscripto in Lobbienci Cœnobio, & per me ad longum collato testor præsentem copiam de verbo ad verbum esse eidem originali conformem hac 4. Februarij anni 1648.

INCIPIT
LIBER SECVNDVS
RATRAMNI,
DE
PRÆDESTINATIONE
DEI.

PRÆFATIO AD KAROLVM Regem.

SVPERIORE Libello (Rex Religiose) quâ valui breuitate Sanctorum dicta decerpens aperui pro qualitate ingenij nostri, quod omnia diuinis agantur dispensationibus, & licet iniquorum prauæ sint voluntates, & actiones peruersæ, nequaquam tamen effugere possunt diuinorum dispensationem iudiciorum: Sed vnde Deo aduersantur, inde illius voluntati seruiunt: Hinc quoque manifestum quantùm credimus elicuit, quia non solùm quæ sunt, sed & quæ futura sunt dispensat cœlestis sapientia, & vnumquodque ad suum finem perducit, non solùm bonos, verùm etiam malos secundùm quod ante sæcula æternaliter disposuit, moderatur & agit; & sicut non est noua cogitatio apud Deum, ita nec nouum Consilium;

& quid de singulis agatur, in æterna sapientia illius dispositum est, & immutabiliter determinatum. Ostendimus etiam prædestinationem sanctorum diuinâ gratiâ Regi, nec electorum numerum aut posse minui, aut vacillari: sed sicut ante sæcula electi sunt, ita eorum electio inconuulsa manebit; quæ omnia non nostris verbis, sed sanctorum dictis monstrauimus. Superest nunc, vt de prædestinatione iniquorum (iuxta quod magnificentia vestra dignata est nobis iniungere) sanctorum dicta exempla colligamus: Vbi etiam de Sanctorum prædestinatione pariter loquemur, quæ cum fuerint à nobis explicita, breuiter aperire conabimur, quemadmodum cum Deus malos prædestinatos habeat ad pœnam, non tamen auctor sit malorum, nec sit voluntatis eius perditio impiorum: *Qui omnes homines vult saluare, & ad agnitionem veritatis venire.* (1. Tim. 2. v. 4.) Obsecramus autem celsitudinem maiestatis vestræ, vt si quid in literis nostris, quod vobis displicuerit, inueneritis, misericorditer corrigatis, nobísque corrigenda significare non dedignemini: vel si quis reprehensor extiterit earum, detur nobis defensionis locus, vt vel acquiescamus iustè reprehendenti, vel confirmemus quæ vera fuerint dicta, vestrámque pietatem circa humilitatem nostram semper mereamur habere propitiam.

DE PRÆDESTINATIONE DEI.

LIBER SECVNDVS.

(De malorũ Prædestinatione.)

ANtequam de malorum prędestinatione loquamur. Quid sit prædestinatio beati Augustini dictis doceamus. Ait enim * Augustinus libro de prædestinatione, prędesti- (* immo Auctor. Hypognosticon lib. 6 cap. 2.)
„ natio quippe à * præmittendo, & præueniendo, vel præordi- (* al. præuidendo)
„ nando futurum aliquid dicitur.] Quibus verbis ostendit, quòd pręmissio & præordinatio, siue præuentio prædestinatio sit, & in verbis differre, sensu verò non discrepare. Et Fulgentius in
„ libro de prædestinatione ita ait: Neque enim est alia Dei præde- (FVLGENT. ad Monimũ de Gemina Prædest. lib. 1. cap. 10.)
„ stinatio, nisi futurorum operum eius æterna præparatio.] Et hic præparationem prędestinationem nominauit: Proinde siue præparationem siue prædestinationem in sanctorum dictis positum inuenerimus vnum idemque significari docemur. Et de prædestinatione ita venerabilis Doctor Augustinus in expositione Euangelij Ioannis dicit: *Qui de cœlo venit supra omnes est*; *Et* (AVGVSTIN. in Euang. Ioan. tract. 14.) (Ioan. 3. v. 31.)

v. 32. *qui. d vidit, & audiuit hoc testatur; testimonium eius nemo accepit:*
Si nemo, vt quid venit? quorumdam ergo nemo est quidam *po-*
pulus præparatus ad iram Dei, damnandus cum Diabolo, horum
nemo accepit testimonium Christi: Nam si omninò nemo, nul-
v. 33. lus homo. Quid est quod sequitur? *Qui accepit testimonium eius*
signauit, quia Deus verax est. Certè ergo nemo, sed tu ipse dicis:
Qui accepit testimoniū eius signauit, quia Deꝰ verax est. Respōderet
ergo fortasse interrogatus Ioannes, & diceret; noui quid dixerim
nemo. Est enim quidam populus natus ad iram Dei, & ad hoc præ-
cognitus. Qui sint enim credituri, & qui non sint credituri, nouit
Deus; qui sint perseueraturi in eo quod crediderūt, & qui sint lap-
suri nouit Deus, & numerati sunt Deo omnes futuri in vitam æter-
nam; & nouit iam populum illum distinctum, & si ipse nouit, &
prophetis dedit nosse per spiritum suum, dedit & Ioanni.] Cùm
enim superiùs multis testimoniis monstratum sit sanctorum esse
prædestinationem, & nunc dicitur: quidam populus pręparatus
ad iram Dei damnandus cum Diabolo, & præparatio prędesti-
natio sit, sicut superiùs patefactum est, monstratur esse Gemina
prædestinatio, id est & eorum qui numerati sunt Deo, & perti- Avgvstin.
nent ad vitam æternam, & eorum qui præparati sunt ad iram Dei ibid. tract.
Ioa. 10 damnandi cum Diabolo. Item in eodem: *Sed vos non creditis,* 48.
v. 26. *quia non estis ex ouibus meis:* Iam suprà didicistis quæ sint oues,
estote oues, oues credendo sunt, oues pastorem sequendo sunt,
oues redemptorem non contemnendo sunt, oues per ostium in-
trando sunt, oues exeundo & pascua inueniendo sunt, oues æter-
nâ vitâ perfruendo sunt: quomodo ergo istis dixit: *Non estis ex*
ouibus meis? quia videbat eos ad sempiternum interitum præde-
stinatos, non ad vitam æternam sui sanguinis pretio comparatos.]
Item inferiùs: *vitam æternam dabo eis*, id est, ouibus meis, *& non*
v. 28. *peribunt in æternum*: Subaudis tanquam eis dixerit, vos peribitis
in æternum, *quia non estis ex ouibus meis*; *Non rapiet eas quis-*
v. 29. *quam de manu mea*: Intentiùs accipite; *pater meus quod dedit mihi*
maius est omnibus. Quid potest lupus, quid potest fur & latro?
non perdunt, nisi ad interitum prædestinatos. De illis autem oui-
2. Tim. bus de quibus dicit Apostolus: *Nouit Dominus qui sunt eius*; &,
2. v. 19. *quos præsciuit, ipsos & prædestinauit*; *quos autem prædestinauit,*
Rom. 8 *ipsos & vocauit: quos autem vocauit, illos & iustificauit*; *quos*
v. 30. *autem iustificauit, illos & glorificauit:* De ouibus istis nec lupus
rapit, nec fur tollit, nec latro interficit. Securus est de numero
earum, qui pro eis nouit quod dedit, & hoc est quod ait: *Non*
d. v. 28. *rapiet eas quisquam de manu mea*, & item ad patrem. *Pater meus,*
& v. 29. *quod dedit mihi maius omnibus est.*] Et hic & superiùs dum qui
non sunt ex ouibus Christi, ad interitum dicit præparatos, osten-

AVGVSTIN. ibid. tract. 45. dit geminam esse prædestinationem; quia & sancti prędestinati sunt ad vitam, & qui in peccatis suis perseueraturi sunt, ad interitum. Item in eodem: Si Catholici fideles erant, oues erant, si oues erant, quomodo vocem alieni audire potuerunt? Cùm Dominus dicat: *Non audierunt eos oues*. Audistis fratres altitudinem quæstionis? Dico ergo: *Nouit Dominus qui sunt eius*, nouit pręscitos, nouit prędestinatos: de illo quippe dicitur: *Quos autem præsciuit, & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus: quos autem prædestinauit, ipsos & vocauit; & quos vocauit ipsos & iustificauit; quos autem iustificauit, ipsos & glorificauit: Si Deus pro nobis, quis contra nos?* Adde adhuc: *qui proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum, quomodo non & cum illo omnia nobis donauit?* Sed quibus *nobis*? Pręscitis, prędestinatis, iustificatis, & glorificatis. De quibus sequitur: *Quis accusabit aduersus electos Dei. Nouit* ergo *Dominus qui sunt eius*; ipsi sunt oues, aliquando se ipsas nesciunt: Sed pastor nouit eas, secundùm istam prædestinationem, secundùm istam Dei præscientiam, secundùm electionem ouium ante constitutionem mundi. Nam & hoc dicit Apostolus: *Sicut elegit nos in ipso ante constitutionem mundi*: Secundùm istam ergo præscientiam Dei & prædestinationem quàm multæ oues foris, & quàm multi lupi intùs, & quàm multæ oues intùs, & multi lupi foris, quid est quod dixi? quàm multæ oues foris; quàm multi modo luxuriantur, casti futuri? Quàm multi blasphemant Christũ, credituri in Christũ: quàm multi se inebriãt sobrij futuri; quàm multi rapiũt res alienas, donaturi suas: verumtamen modo alienam vocẽ audiunt, alienos sequuntur: Item quàm multi intús laudant, blasphematuri; casti sunt, fornicaturi; sobrij sunt, se vino postea sepulturi; stant casuri: non sunt oues: de prædestinatis enim loquimur, de his loquimur: quos *nouit Dominus qui sunt eius*: Et tamen ipsi quamdiu rectè sapiunt, Christi vocem audiunt: Ecce audiunt ipsi, non audiunt illi, & tamen secundùm prædestinationem non oues isti, & oues illi. Adhuc manet quæstio, quæ mihi interim nunc videtur ita posse dissolui: Est aliqua vox, est (inquam) aliqua vox pastoris, in qua oues non audiunt alienos, in qua non oues non audiunt Christum: Quæ est ista vox? *qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit*: Hanc vocem non negligit proprius, non audit alienus. Nam & ille hoc ei prędicat, vt perseueret apud ipsum vsque in finem, & non apud Deum perseuerando, non audit hanc vocem: venit ad Christum, audiuit alia & alia verba, illa & illa omnia, vera sana omnia, inter quæ omnia est & illa vox: *Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit*, Istam qui audierit ouis est. Sed audiebat illam

[Margin notes: Ioa. 10. v. 8. — 2. Tim. 2. v. 19. — Rom. 8 v. 29. — v. 30. — v. 31. — v. 32. — v. 33. — Eph. 1. v. 4. — 2. Tim. 2. v. 19. — Mat. 10 v. 22. — d. v. 22.]

illam nescio quis & desipuit, refriguit, audiuit alienam. Si «
prædestinatus est, ad tempus errauit, in æternum non perijt; re- «
dit vt audiat quod neglexit, faciat quod audiuit: si enim de his «
est qui prędestinati sunt, & errorem ipsius Deus præsciuit, & «
conuersionem futuram, si aberrauit redit, vt audiat vocem illam «
Mat. 10 v. 22. pastoris, & sequatur dicentem: *Qui perseuerauerit vsque in finem* «
hic saluus erit. Bona vox fratres, vera, pastoralis ipsa est: *Vox* «
Ps. 117. v. 15. *salutis in tabernaculis iustorum*. Nam facile est audire Christum, «
facile est laudare Euangelium, facile est acclamare disputatori; «
perseuerare vsque in finem hoc est ouium vocem pastoris audien- «
tium. Tentatio accidit, perseuera vsque in finem, vsque in quem «
finem perseuerabis? quousque finias viam: quamdiu enim non «
audis Christum, aduersarius tuus est in ista via, hoc est in ista «
mortali vita: Sed quid dicit? *Concorda cum aduersario tuo citò* «
Matt. 5 v. 25. *dum es cum eo in via*. Audisti, credidisti, concordasti, si aduersa- «
baris concorda: Si tibi præstitum est concordare; noli vlteriùs «
litigare: quando enim finiatur via nescis; sed tamen scit ille. Si «
ouis es, & si perseueraueris vsque in finem saluus eris. Ac per «
hoc istam vocem non contemnunt sui, non audiunt alieni.] Et hic «
cum dicit secundũ prædestinationem non oues istos, & oues illos,
ostendit geminam esse prædestinationem. Item in eodem. Quod AVGVSTIN. Ibid. tract. 42. in fine.
Ioan. 8 v. 47. verò sequitur: *Propterea vos non auditis: quia ex Deo non estis*, «
eis dictum est, qui non solum peccato vitiosi erant, nam hoc ma- «
lum commune erat omnibus, sed etiam pręcogniti, quod non «
fuerant credituri ea fide, quâ solâ possent à peccatorum obliga- «
tione liberari. Quapropter præsciebat illos, quibus talia dice- «
bat in eo permansuros, quod ex Diabolo erant, id est in suis pec- «
catis, atque impietate morituros, in qua ei similes erant, nec «
venturos ad regenerationem, in qua essent filij Dei, hoc est ex «
Deo nati, à quo erant homines creati: secundùm hanc prædesti- «
nationem locutus est Dominus, non quòd aliquem hominem in- «
uenerit, qui vel secundùm regenerationem iam esset ex Deo, vel «
secundum naturam iam non esset ex Deo,] Et hic dum secundum «
prædestinationem dicit locutum esse Dominum, vt aliqui es- AVGVSTIN. Ibid. tract. 110.
sent ex Deo, alij non ex Deo, geminam ostendit prædestinatio-
nem. Item in eodem cum de mundo fideli, & infideli loquere-
Ioa. 17. v. 9. tur sic ait: Isti autem omnes quid est nisi mundus? Non hostilis «
vtique, sed fidelis: Nam ecce, qui dixerat: *Non pro mundo rogo?* «
1. Cor. 11. v. 32. pro mundo rogat vt credat, quoniam est mundus de quo scri- «
ptum est: *Ne cum mundo damnemur*, pro isto mundo non ro- »
Ioan. 3. v. 17. gat, neque enim quo sit prædestinatus ignorat: & est mundus de «
2. Cor. 5 v. 19. quo scriptum est: *Non venit filius hominis, vt iudicet mundum*, «
sed vt saluetur mundus per ipsum: Vnde & Apostolus: *Deus*, «

» inquit, *erat in Christo mundum reconcilians sibi*.] Cum enim dicit, quia non ignorat quo sit prædestinatus mundus, pro quo non rogat, manifestè demonstrat prædestinationem reproborum: Et quia est prædestinatio electorum & reproborum, gemina esse » monstratur prædestinatio. Item in eodem: Quamdiu enim cre» dimus quod non videmus, nondum sumus ita consummati quem» admodum erimus, cum meruerimus videre, quod credimus. » Rectissimè igitur ibi: *vt credat mundus*, hic: *vt cognoscat mundus*: » tamen & ibi & hic *quia tu me misisti*, vt nouerimus quantum » pertinet ad patris & filij insuperabilem charitatem, hoc nos mo» do credere quo tendimus credendo cognoscere: si autem diceret » vt cognoscant quia tu me misisti tantumdem valeret, quantum » hoc quod ait: *vt cognoscat mundus*: Ipsi sunt enim mundus, non » permanens inimicus, qualis est mundus damnationi prædestina» tus, sed ex inimico amicus effectus, propter quem *Deus erat in* » *Christo mundum reconcilians sibi*, ideo dixit, *ego in eis, & tu in me*. » Tanquam diceret: *Ego in eis* ad quos misisti me, *& tu in me* mun» dum reconcilians tibi per me. Propterea sequitur etiam illud » quod ait: *Et dilexisti eos, sicut & me dilexisti*. In filio quippe pa» ter nos diligit, quia *in ipso nos elegit ante mundi constitutionem*.] Et hic dicens mundum damnationi prædestinatum, geminam ostendit prædestinationem. Item in eodem: Quomodo ergo non » erimus cum Christo vbi est, quando in patre cum illo erimus, in » quo est. Neque hinc Apostolus nobis quamuis nondum rem te» nentibus, sed tamen spem gerentibus tacuit: Ait enim: *Si resur*» *rexistis cum Christo, quæ sursùm sunt quærite vbi Christus est in* » *dextra Dei sedens; quæ sursùm sunt sapite, non quæ super terram:* » *Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in* » *Deo*: Ecce interim per fidem, ac spem vita nostra vbi Christus est, » cum illo est, quia cum Christo in Deo est. Ecce velut iam factum » est, quod orauit, vt fieret dicens, *Volo vt vbi ego sum, & illi sint me*» *cum*. Sed nunc per fidem, quando autem fiet per speciem? *Cum* » *Christus*, inquit, *apparuerit vita vestra, tunc & vos apparebitis* » *cum illo in gloria*: Tunc apparebimus, quod tunc erimus, quia » tunc apparebit nō inaniter nos id credidisse, ac sperasse antequàm » essemus facti, & cui filius cum dixisset: *Vt videant claritatem* » *meam, quam dedisti mihi*, Continuò subiunxit *quia dilexisti me* » *ante mundi constitutionem*, in illo enim dilexit nos ante mundi » constitutionem, & tunc prædestinauit, quod in fine futurum est » mundi. *Pater*, inquit, *iuste, mundus te non cognouit*, quia iustus » es: Ideo te non cognouit mundus; quippe ille damnationi præ» destinatus merito non cognouit: Mundus verò, quem per Chri» stum reconciliauit sibi, non merito, sed gratiâ cognouit.

[Left margin: dicto tract. 110. — AVGVSTIN. Ibid. tract. 111.]
[Right margin: Ioa. 17. v. 21. v. 23. — 2. Cor. 5. v. 19. — d. v. 23. Eph. 1. v. 4. — Col. 3. v. 1. v. 2. v. 3. — Ioa. 17. v. 24. Col. 3. v. 4. — Ioa. 17. d. v. 24. — v. 25.]

Quid est enim eum cognoscere, nisi vita æterna, quam mun- «
do damnato vtique non dedit, reconciliato dedit? Propter- «
ea vtique *mundus non cognouit*; quia iustus es: Meritis eius, «
vt non cognosceret tribuisti: Et propterea mundus reconci- «
liatus cognouit, quia misericors es, & vt cognosceret non ei «
merito, sed gratia subuenisti.] Et hîc mundum damnationi præ- «
destinatum dicens, geminam prædestinationem ostendit, quo- Avgvstin.
niam prædestinationem eorum qui saluantur superiùs posita Ench. cap.
exempla satis superque demonstrant. Item in libro Enchiridion. 100.
Ps. 110. v. 2. Hæc sunt *magna opera Domini exquisita in omnes voluntates eius,* «
& tam sapienter exquisita, vt cùm Angelica & humana creatura «
peccasset, id est non quod ille, sed quod voluit ipsa fecisset, «
etiam per eandem creaturæ voluntatem, quâ factum est, quod «
creator noluit, impleret ipse quod voluit, benè vtens & malis «
tanquam summè bonus, ad eorum damnationem, quos iustè præ- «
destinauit ad pœnam, & ad eorum salutem quos benignè prę de- « Idē de Ani-
stinauit ad gratiā.] Item in libro quarto de natura & origine ani- ma & eius
mæ ad vincentium victorem. Absit enim hoc volens diluere, vt origine lib.
dicam, quæ ipse dixisti: quod anima per carnem meruerit inqui- « 4. cap. 11.
nari, & esse peccatrix. Nullum habens ante peccatum, quo rectè «
id meruisse dicatur, & quod etiam sine baptismo originalia pec- «
cata soluantur, & quod regnum quoque cœlorum non baptizatis «
in fine tribuatur. Hæc atque huiusmodi venena fidei, nisi dicere «
timerem, fortassè de hac re definire aliquid non timerem. Quan- «
tò melius igitur non separatim de anima disputo, & affirmo quod «
nescio, sed quod apertissimè Apostolum video docuisse, simpli- «
citer teneo: *Ex vno homine omnes homines ire in condamnationem* «
Rom. 5. v. 18. qui nascuntur ex Adam, nisi ita renascantur in Christo, sicut in- «
stituit, vt renascantur antequam corpore moriantur, quos præ- «
destinauit ad æternam vitam misericordissimus gratiæ largitor, «
qui est & illis quos prędestinauit ad mortem æternam iustissi- « Avgvstin.
mus supplicij retributor.] In his duobus testimoniis manifestissi- de Peccat.
mè monstrat geminam venerabilis Augustinus prędestinationem. merit. &
Item in libro secundo de baptismo paruulorum: Vt autem inno- « rem. lib. 2.
tescat quod latebat, & suaue fiat, quod non delectabat, gratia « cap. 17.
Dei est, quâ adiuuat hominum voluntates, quâ vt non adiuuen- «
tur in ipsis itidem causa est, non in Deo, siue damnandi pręde- «
stinati sunt propter iniquitatem superbiæ, siue contra ipsam su- «
perbiam iudicandi, vt eruditi filij sint misericordiæ: Vnde Hie- «
Hier. 10 v. 23. remias cum dixisset: *Scio Domine, quia non est in homine vita* «
eius, nec viri est vt ambulet, & dirigat gressus suos, continuo sub- «
v. 24. iungit: *Corripe me Domine, verumtamen in iudicio, & non in* «

» *furore tuo*: tanquam diceret scio ad correptionem meam pertine-
» re, quod minus abs te adiuuor, vt perfectè dirigantur gressus
» mei, verumtamen hoc ipsum noli sic mecum agere, tanquam in
» furore, quo iniquos damnare statuisti; sed tanquam in iudicio,
» quo doces tuos non superbire: Vnde alibi dicitur: *Et iudicia tua* Psal. 118.
» *adiuuabunt me.* Nullius proinde humanæ culpæ in Deum referas v. 175.
» causam: vitiorum namque omnium humanorum causa superbia
est.] Hâc sententiâ ostendit venerabilis Augustinus malos propter iniquitatem superbiæ dãnationi prędestinatos, non autem ad peccatum: quoniam peccatum non est ex Deo. Neque enim auctor mali est Deus, pœnæ verò redditio ex Deo est. Quia iustum est, vt qui Deo per humilitatem subdi noluit, propter superbiam cœlesti vltione feriatur. Vndè prędestinatio Dei ad pœnam est, quam subituri sunt mali, qui perseuerabunt in iniquitate: non autem ad peccatum: quia Deus auctor mali non est, neque placet Deo iniquitas, & eorum quæ operatur Deus prędestinator est, videlicet, vel bonorum quæ redditurus est sanctis, vel pœnarum, quas iniquis puniendis illaturus est: At verò malorum sicut non est auctor, ita nec prædestinator. Non enim peccatum ex Deo est. Sed ex Diabolo. Atque propterea suorum operum quæ vel misericorditer respicit, vel iustè punit prędestinator est: Eorum autem quæ non agit, sicut vindex est, ita prædestinator non est.

AVGVSTIN. de Ciuitat. Dei lib. 15. cap. 1.

» Item in libro 15. de Ciuitate Dei: Arbitror nos satis iam fecisse
» magnis & difficillimis quęstionibus, de initio vel, de fine mundi,
» vel animæ, vel ipsius generis humani, quod in duo genera distri-
» buimus, vnum eorum, qui secundùm hominem, alterum eorum,
» qui secundùm Deum viuunt, quas etiam mysticè appellamus ciui-
» tates duas, hoc est duas societates hominum, quarum vna est,
» quæ prædestinata est in æternum regnare cum Deo, altera æter-
num supplicium subire cum Diabolo.] Item in libro nouissimo de Ciuitate Dei cùm de bonis, quæ largitur malis Deus loquere-

Idem ibidē lib. 22. cap. 24.

» tur ait: Quid igitur dabit eis quos prędestinauit ad vitam, qui
» hæc etiam dedit eis quos prędestinauit ad mortem.] Item in ex-
positione Psalmi 9. sumens testimonium ex Euangelio. *Qui au-*

AVGVST. in Psalm. 9. in proprio.

» *tem non credit*, inquit, *iam iudicatus est*: Id est isto occulto iudi- Ioan. 3. v. 18.
» cio iam præparatus est ad illud manifestum.] Item inferiùs: non

Ibid. paulo post.

» in toto corde confitetur Domino, qui de prouidentia eius in ali-
» quo dubitat. Sed quia iam cernit occulta sapientia Dei, quan-
» tum sit inuisibile pręmium eius qui dicit: *Gaudemus in tribula-* Rom. 5. v. 3.
» *tionibus*, & quemadmodum omnes cruciatus, qui corporaliter
» inferuntur, aut exerceant conuersos ad Deum, aut vt conuertantur
» admoneant, aut iustè damnationi vltimæ pręparent obduratos,
» & sic omnia ad diuinæ prouidentiæ regimen referantur, quæ

ſtulti quaſi caſu, & temerè, & nullâ diuina administratione fieri "
putant.] In his omnibus teſtimoniis prædeſtinati oſtenduntur mali ad pœnam, ſed non prædeſtinati ad peccatum: quoniam eorum, quæ facturus eſt Deus, prædeſtinator eſt; quæ verò non fecit, nec facturus eſt, ea non prædeſtinat: quia autem iudicaturus eſt mundum, & impios iuſto ſupplicio pro iniquitatibus ſuis damnaturus, propterea reos prædeſtinauit ad pœnam, & pœnam prædeſtinauit illis: ad peccatũ autem non eos prædeſtinauit: quoniam non eſt Deus auctor iniquitatis: quoniã ſicut iuſtitia ex Deo eſt, & omne opus bonũ: Ita iniquitas, & omne opus prauũ ex Diabolo. Vnde & S. Aug. hoc ipſum inſinuans ait paulò ſuperiùs. Nullius proinde culpæ humanæ in Deum referendam cauſam: vitiorũ namq; omnium humanorũ cauſa ſuperbia eſt.] Et Caſſiodorus cum dicit peccatores in prædeſtinatione repulſos eos, qui damnandi ſunt in iudicio, oſtendit propter iniquitatem damnandos, quæ prędeſtinata à Deo non eſt: damnandi verò ipſi prædeſtinati ſunt: quia iuſtum eſt, vt pœna inferatur eis, qui noluerunt obedire præceptis iuſtitiæ. Item in libro de perfectione iuſtitiæ: *Deus de Cælo reſpexit ſuper filios hominum, vt videat, ſi eſt intelligens, aut requirens Deum.* Hoc ergo *bonum* quod eſt requirere Deum, *non erat qui faceret, non erat vſque ad vnum*, ſed in eo genere hominum, quod prędeſtinatum eſt ad interitum; ſuper hos enim reſpexit Dei pręſcientia, protulitque ſententiam.] Quòd ſanctus Auguſtinus in hac ſententia malos dicit ad interitum prædeſtinatos, ne hoc (interitum) peccatum intelligamus; ſed peccati vindictam, quæ in ſe reddenda eſt peccatoribus, beatus Fulgentius in libro ad Monimum Diſcipulum ſuum ſatis manifeſtè demonſtrat: In quo libro & prędeſtinationem malorum docet ad ſupplicium, & quia Deus ad iniquitatem nullum prædeſtinat, veriſſimâ ratione inſinuat, de quo libro pauca excipere volui, & huic operi inſerere. Ait enim. Quod ergo ante gehennam mali pereunt, non eſt diuini operis, ſed humani: quod autem in gehenna perituri ſunt, hoc facit Dei æquitas, cui nulla placet peccantis iniquitas: *Qui enim diligit iniquitatem, odit animam ſuam:* Et dicit Ioannes. Quia *omnis, qui facit peccatum, & iniquitatem facit, & peccatum eſt iniquitas.* Et Deus per Prophetam dicit, *quia anima, quæ peccauerit, ipſa morietur:* De filio autem Dei Ioannes dicit. *Scimus quia ille apparuit, vt peccata tolleret, & peccatum in eo non eſt.* Sicut ergo peccatum in eo non eſt ita peccatum ex eo non eſt, quod autem ex eo non eſt, opus eius vtique non eſt: quod autem nunquam eſt in opere eius, nunquam fuit in prædeſtinatione eius. Non ergo prædeſtinati ſunt mali ad hoc, quod malè operantur à concupiſcentia ſua abſtracti & illecti, ſed

[Margin notes: Cassiodorvs. — Avgvstin. de Perfect. iuſt. cap. 13. — Pſal. 13. v. 2. — Prædeſtinati ad interitũ non ad peccatũ, ſed ad eius vindictam. — Fvlgent. ad Monimũ lib. 1. d. lib. 1. cap. 6. — Pſal. 10 v. 6. — 1. Ioa. 3 v. 4. — Ezech. 18. v. 4. — 1. Ioan. 3. v. 5. — Cap. 7.]

» ad hoc quod iustè patiuntur inuiti. Prædestinationis enim no-
» mine non aliqua voluntatis humanæ coactitia necessitas exprimi-
» tur, sed misericors & iusta futuri diuini operis sempiterna dis-
» positio prædicatur: *Deo* autem *misericordiam, & iudicium* can- Psal.100.
» tat Ecclesia, cuius hoc opus est in homine, vt occulto voluntatis v.1.
» suæ, non tamen iniusto consilio, aut gratuitam misericordiam
» proroget misero, aut debitam iustitiam rependat iniusto: immo
» aut misericorditer debitori donet, quod si vellet iustè posset exi-
» gere: aut iustè cum vsuris quod suum est exigat, & iniquo debi-
» tori quod debetur iniquitatibus reddat. Ac sic vt istum prorsus
» indignum misericordia præueniat, aut illũ ira dignum inueniat.
» Ipse etenim donat gratis indigno gratiam, quâ iustificatus im-
» pius illuminetur munere bonæ voluntatis, & facultate bonæ co-
» operationis; vt præueniente misericordiâ bonum velle incipiat,
» & subsequente misericordiâ bonum quod vult facere valeat:
» vtrumque autem prædestinando Deus, & præparauit in illa in-
» commutabili voluntate, in qua sic futurum effectum hominis re-
» nouandi disposuit, vt eius voluntas in opere nouo noua esse non
» possit. Donat etiam gratiam digno in retributionem mercedis
Cap. 8. » æternæ, vt scilicet siue cum impium piè iustificat iustus, quia de
» ipso Apostolus dicit: *Vt sit ipse iustus & iustificans eum, qui ex fide* Rom. 3
» *est Iesu*: ceu cum iustum iustè glorificat pius, *quia quos iustifica-* v. 26.
» *uit, illos & glorificauit*, eadem fit operatio gratiæ quæ meritum Rom. 8
» hominis bonum, & initiat ad iustitiam, & consummat ad glo- v. 30.
» riam, primò in homine inchoans voluntatem bonam, deinde
» eandem voluntatem adiuuans inchoatam, vt eadem voluntas &
» diuino dono bona sit, & diuino adiutorio malam superare con-
» cupiscentiam possit; & Deo perficiente talis postmodum ipsa vo-
» luntas sit, vt malam concupiscientiam habere non possit, ac sic
» in præsenti vita gratiæ adiutorio infirmitati non cedat, in futura
» autem gratiæ beneficio infirmitatem non habeat; Et nunc re-
» creetur continuo iuuamine medicaminis: Tunc verò fruatur æ-
» terna plenitudine suauitatis: Hęc autem Deus, sicut in prædesti-
» natione semper habuit, sic per gratiam sicut prędestinauerat facit.
» Prædestinationis itaque ipsius insinuatur agnitio cùm dicit scri- LXX.
» ptura *& præparatur voluntas à Domino*: Non autem ob aliud prę- Prou. 8
» parata dicitur, nisi quia danda prędicatur: A quo enim prępara- v. 35.
» tur per bonitatem sempiternam, ab ipso datur per indebitam
gratiam.] In hac sententia quid Deus prędestinat, & quid non prędestinat probabili ratione discernit, quia demonstrat peccatum non esse in prædestinatione Dei, sed pœnam peccati. At verò beata merita sanctorum & remunerationem vtrâque in prædestinatione Dei esse fatetur, quia vtraque à Deo sunt. Non enim

aliquid boni habent sancti, nisi à Deo, & renumeratio pro bonis, quæ gesserunt electi, à Deo est, propterea vtraque à Deo sunt prædestinata. Item in sequentibus: Ideo ergo in promissis Dei nulla est falsitas, quia in faciendis nulla omnipotenti est difficultas, & propterea ibi nunquam deest voluntatis effectus; quia voluntas ipsa non aliud inuenitur esse, quàm virtus. Quicquid autem vult potest, qui quantum vult tantum potest. Propterea de illo solo dignè dicitur: *Omnia quæcunque voluit fecit.* Et iterum. *Subest enim tibi cum voles posse.* Ideo diximus tantam ibi esse virtutem voluntatis, quanta & voluntas ipsa virtutis: quia cui semper subest cum volet posse, non aliud est in illo velle, quàm posse: quia ergo Deus nulla necessitate compellitur, vt aliquid nolens permittat, nullius vtique aduersitatis impeditur obstaculo, quo id quod promisit aut minùs, quàm vult, aut tardiùs faciat. Proinde potuit, sicut voluit, prædestinare quosdam ad gloriam, quosdam ad pœnam, sed quos prædestinauit ad gloriam, prędestinauit ad iustitiam: quos autem prędestinauit ad pœnam, non prędestinauit ad culpam.] Item paulo inferiùs: In sanctis igitur coronat Deus iustitiam, quam eis gratis ipse tribuit, gratis seruauit, gratísque perfecit: iniquos autem condemnauit pro impietate vel iniustitia, quam in eis ipse non fecit: in illis enim opera sua glorificat; in istis autem opera non sua condemnat. Hoc itaque prædestinauit Deus, quod erat ipse facturus, aut quod fuerat largiturus: Illud verò nullatenus prædestinauit, quod siue per gratiam, seu per iustitiam facturus ipse non fuit.] Item in eodem. Fidelibus congruit credere, & fateri Deum bonum, & iustum præscisse quidem peccatores homines, quia nihil eum latere potuit futurorum: Neque enim vel futura essent, si in eius prętscientia non fuissent, non tamen prædestinasse quemlibet hominem ad peccatum; quia si ad peccatum aliquod Deus hominem prædestinaret, pro peccatis hominem non puniret: Dei enim prædestinatione aut peccatorum præparata est pia remissio, aut peccatorum iusta punitio. Nunquam igitur Deus ad hoc hominem potuit prædestinare, quod ipse dispofuerat, & præcepto prohibere, & misericordiâ diluere, & iustitiâ punire. Iniquos itaque, quos præsciuit Deus hanc vitam in peccato terminaturos, prædestinauit supplicio interminabili puniendos, in quo sicut culpanda nón est præscientia humanæ iniquitatis: ita prædestinatio iustissimæ laudanda est vltionis: vt agnosceretur non ab eo prædestinatum hominem ad qualecunque peccatum, quem prædestinauit peccati merito puniendum. Deus itaque omnia hominum opera, siue bona siue mala præsciuit, quia eum latere nihil potuit, sed sola bona prædesti-

Fvlgent. ibid. cap. 12.

Psal. 113. & 134. Sap. 12. v. 18.

Ibid. cap. 13.

Ibid. cap. 13.

Fvlgent. ibid. cap. 23.

Cap. 24.

» nauit, quæ se in filiis gratiæ facturum esse præsciuit: Mala verò
» futura opera illorum quos non præstinauit ad regnum, sed ad in-
» teritum, præsciuit potentissimâ deitate, & ordinauit prouidâ
» bonitate: & quia præscius fuit, quòd eadem mala non solum ip-
» se facturus non esset: sed nec homo in quantū ei humiliter adhæsis-
» set, in eo nobis insuperabilem potentiam præscientiæ suæ magis
» ostendit: quia nec in malis prædestinationem iustitiæ suæ vaca-
» re permisit. Ostensurus itaque Deus quid reddendum præsciue-
» rit, quid donandum prædestinauit, illos ad supplicium, quos
» à se præsciuit malæ voluntatis vitio discessuros, & prædestina-
» uit ad regnum, quos ad se præsciuit misericordiæ præuenientis
» auxilio redituros, & in se misericordiæ subsequentis auxilio esse
» mansuros. In istis misericordiam custodiens, in illis iustitiam
» tenens: istis quod promisit piè tribuens. Sic autem Deus non om-
» nia promisit, quæ prædixit; quamuis prædixerit omnia quæ
» promisit; sicut non omnia prædestinauit quæ præsciuit, quamuis
» omnia prædestinata præsciuerit: præsciuit enim hominum vo-
» luntates bonas & malas: prædestinauit autem non malas, sed bo-
» nas solas: & licet in eius prædestinatione non fuerit, vt malitiam
» voluntati humanæ dedisset: fuit tamen in eius prædestinatione,
» quid humanæ voluntatis malitiæ reddidisset: propter hoc quia
» (sicut Psalmista testatur) *Misericors est Dominus & Iustus*, præ-
» destinauit iustos ad gloriam, iniquos ad pœnam; iustificandis Ps. 111. v. 4.
» ergo atque glorificandis prædestinatum misericordiæ suæ opus
» prædixit pariter, & promisit: iniquis autem prædestinatum iusti-
» tiæ suæ opus prædixit tantummodo, non promisit.] Item in eo-
Idem ibidē cap. 26. » dem: In sanctis igitur perfecturus est Dominus, quod vt essent
» boni, gratis dedit: Quod autem daturum se præsciuit, in æter-
» na bonitatis dispositione prædestinauit. Ipsa est enim prædestina-
» tio Dei sempiterna scilicet dispositio futuri operis Dei. Porro
» autem in iniquis puniturus est, quod vt essent mali non dedit, nec
» eos ad iniquitatem aliquam prædestinauit: quia vt iniquè vel-
» lent, hoc eis daturus ipse non fuit. Et quia malæ voluntatis per-
» seuerans iniquitas inulta remanere non debuit, tales ad interi-
» tum prædestinauit, quia talibus iustæ punitionis supplicium præ-
» parauit. Quod vtique manifesto Dominus ipse sermone perdo-
» cuit, in eo quod à se ostendit paratū non solùm regnū vbi lætentur
» boni, sed & ignem æternum vbi crucientur mali. Bonis etenim
» dicturus est: *Venite benedicti patris mei percipite regnum, quod* Mat. 25 v. 34.
» *vobis paratum est à constitutione mundi.* Malis autem dicturus est:
» *Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo, & Angelis* v. 41.
» *eius.* Ecce ad quod Deus iniquos & impios prædestinauit: id est
» ad supplicium iustum, non aliquod opus iniustum; ad pœnam,
non ad

non ad culpam; ad punitionem, non ad transgressionem; ad in- «
teritum, quem ira iusti iudici peccantibus reddidit, non ad in- «
teritum, quo in se iram Dei peccantium iniquitas prouocauit: «
quod beati Apostoli prædicatio manifestat, qui malos, quos in «
æternum damnaturus est Deus, *vasa* vocat *iræ*, non culpæ. Ait «
enim: *quod si volens Deus ostendere iram, & notam facere poten-* «
Rom. 9 v. 22. *tiam suam, sustinuit in multa patientia vasa iræ aptata in interi-* «
v. 23. *tum: vt ostenderet diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ* «
præparauit in gloriam.] In hac extrema sententia notandum quòd
de Euangelio sumens testimonium, ait prædestinatos malos in
ignem æternum, eo quòd dicturus est Dominus in iudicio, non
solum bonis, vt percipiant regnum sibi paratum à constitutione
mundi: verùm quod malis dicturus est: *Ite maledicti in ignem*
d. v. 41. *æternum, qui paratus est Diabolo & Angelis eius*: ex hoc enim ap-
probat quod iniquos & impios Dominus prædestinauerit ad sup-
plicium, eo quod illis dicturus est *ite in ignem æternum*. Vnde
qui volunt dicere quod pœna prædestinata sit iniustis, non iniusti — De' Hincmaro & similibus.
prædestinati sunt ad pœnam, viderint qualiter huius auctoris
dicta intelligant: cui enim paratur pœna, is nimirum præpara-
tur ad pœnam. Item in eodem. Vasis verò iræ nunquam Deus « FVLGENT. d. cap. 26.
redderet interitum, si non spontaneum inueniretur homo habe- «
re peccatum: quia nec Deus peccanti homini iustè inferret iram, «
si homo ex prædestinatione Dei cècidisset in culpam: sed quia «
Rom. 9 causam iniquitatis suæ ex propria homo habuit voluntate, pro- «
v. 22. pterea beatus Paulus *sustinuisse* asserit Deum *in multa patientia* «
vasa iræ aptata in interitum: hæc igitur ira, ideo talibus vasis in- «
teritum reddidit, quia in eis meritum voluntariæ iniquitatis in- «
uenit. Quando autem peccanti seruo iram iustus Dominus intu- «
lisset, si seruus ex prædestinatione Domini peccasset? In hoc ita- «
que ista vasa Deus aptauit, in quod prædestinauit, hoc est in in- «
teritum: Illum vtique interitum quem Paulus malis repentè su- «
1. Thes. 5 v. 3. peruenturum denuntiat dicens. *Cum enim dixerint pax & secu-* «
ritas, tunc repentinus eis superueniet interitus; quòd si Deus tales «
in peccatum prædestinaret, non eos Apostolus *vasa iræ* mallet «
nominare, sed culpæ; nec in interitum talia vasa, sed in pecca- «
tum dicerentur aptata: Nunc autem ideo *vasa iræ* dicuntur, vt «
ostendatur in talibus ex Dei prædestinatione hoc non esse, quod «
est malè ab eis admissum, sed quod est talibus benè redditum: « Cap. 27.
Benè quippe malis interitus à Deo redditur, quamuis sit malus «
interitus eis, qui nunc iustè deseruntur, & postmodùm iustè tor- «
quebuntur. In talibus enim iudicium suum Deus desertione in- «
choat, cruciatione consummat; Nam & hoc tempore, quo «
discedentes malos deserit, Deus non operatur in eis, quod ei «

K

» displicet, sed operatur per eos, quod ei placet, postmodùm eis
» redditurus, quod ab eius iustitia merentur. Recipient enim, non
» pro eo, quòd Deus benè vsus est eorum operibus malis; sed pro
» eo, quòd ipsi malè abusi sunt Dei operibus bonis. Tales itaque
» Deus aptauit in interitum punitionis, quem peccatori iustus iu-
» dex prædestinatione iusta decreuit, non in peccatum, quod ho-
» mo non ex prædestinatione diuina, sed ex voluntate sua malè
» concupiscendo cœpit, & malè operando perfecit. *Concupiscen-* Iacob. 1. v. 15.
» *tia* enim *concipiens peperit peccatum, peccatum vero consumma-*
» *tum* * *genuit mortem.* Non ergo iniqui prædestinati sunt ad mor-
» tem animæ primam, sed prædestinati sunt ad secundam, id est
» *ad stagnum ignis, & sulphuris:* De quo B. Ioannes dicit: *Et dia-* Apoc.
» *bolus qui seducebat eos, Missus est in stagnum ignis, & sulphuris:* 20. v. 9. ibid.
» Et alio loco: *& mors & infernus missi sunt in stagnum ignis:* hæc v. 15.
» mors secunda est *stagnum ignis:* & qui non est inuentus in libro Apoc.
» vitæ scriptus, *missus est in stagnum ignis.* Rursus dicit: *Dubijs* 21. v. 8.
» *autem & infidelibus contaminatis, & homicidis, & impudicis, &*
» *veneficis, & idolis seruientibus, & omnibus mendacibus pars eo-*
» *rum in stagno ardenti; & sulphure, quod est mors secunda:* Illam
» secundā nuncupat mortem quæ sequitur ex sententia iudicis, non
» illam quæ præcessit in mala concupiscentia peccatoris.] Per om-
nia doctor iste iniquos præordinatos esse ad pœnalem vitam ini-
quitatibus suis dogmatizat: ad peccatum verò non esse præor-
dinatos, quoniam iniquitas Deo non placet, nec eorum est præ-
destinator, quorum non est auctor. Sed cum scierit hominem
peccaturum, & in peccatis permansurum, prædestinauit eum ad
pœnas, quas iustè esset passurus, nec hæc prædestinatio compulit
eum ad peccatum, aut certè ex necessitate ad pœnas: quoniam
sicut ipse testatur, *qui omnia nouit*, nouit etiam & singulorum
facta, nouit & fines singulorum, & ex eo quod in eis vidit & co-
gnouit, ex eo etiam & prædestinauit, quid de singulis esset actu-
rus: sicut enim præscientia eius neminem compellit ad peccatum,
cum vtique præscierit singulorum ante sæcula æterna peccata:
Ita quoque & prædestinatio eius neminem compellit ad pœnam,
licet & antequam nascatur aliquis, prædestinatus sit, si perman-
surus est in iniquitate, ad pœnam: Ex eo enim quod præsciuit
singulos quid essent acturi, ex eo & prædestinauit æternitate con-
silij sui, quid esset de singulis facturus. Item Cassiodorus in ex-
positione Psalmi 108. cum tractaret versiculum eum qui dicit:
fiant nati eius in interitum, in generatione vna deleatur nomen eius, Psal.
» hæc subiunxit: Eosdem natos dicit, quos superiùs pupillos ait: 108. v. 13.
» Et quoniam solent aliqui peccatorum genus propagare longin-
» quum, ipsam quoque spem illis prosperitatis abscidit: nè quo se-

Margin notes: * al. gerat. — CASSIODORVS in psalm. 108.

bono pessimæ mentes consolarentur: siue magis vna generatio «
illa dicenda est, quando nascimur in peccatis, & ideo petit, vt «
ad secundam, idest ad regenerationem non perueniant: qui tamen «
in prædestinatione repulsi sunt, vt in prima peccatorum suorum «
fece dispereant, ne secundæ natiuitatis beneficio laqueum mor- «
tis euadant.] Sed hæc & illis similia dicuntur de illis, qui in Do- «
mini iudicatione damnandi sunt, & hic per prædestinationem repulsos dixit, quos in æternam damnationem in iudicio mittendos pronuntiat: vidit enim malos perseueraturos Deus in malo, & ideo apud ęternam pręscientiam suam talibus prædestinauit pœnam. Non ideo tamen compelluntur ad pœnam, quia non ex eo quòd prædestinati sunt iudicantur, sed ex eo quòd peccatores pręsciti sunt ad pœnas prędestinati cognoscuntur: sicut enim nemo potest imputare Deo quòd peccat, ita quoque quòd pro peccatis puniendus sit. Peccat enim propriâ voluntate delinquens, puniendus autem est iusto iudicio iudicantis: & sicut peccati causa non ex Dei pręscientia descendit: quia nullus idcirco peccat, quia Deus eum peccaturum pręscierit: sed idcirco quia magis proprię concupiscentiæ obedit, quàm præcepto prohibentis Dei à peccato: Ita quoque nullus idcirco ad pœnam vadit, quia hoc in Dei prædestinatione antè fuerat: ex eo enim quod præscitus est in peccatis permansurus, & sine pœnitentiæ fructu vitam præsentem terminaturus, ex eo deputatus est ad pœnam. Et sicut causa peccati concupiscentia est, quâ magis obeditur voluntati carnis, quàm præcepto diuino: ita pœnæ deputationis causa est peccati perpetratio, & postea pro peccato nulla digna satisfactio: hinc Sanctus Isidorus Hispalensis Episcopus vitæ meritis, & sapientiæ lumine præclarus, Catholicorum sequens doctrinam magistrorum in libro secundo sententiarum geminam fore prædestinationem tam sensuum quam verborum attestatione docet dicens.

Isidorus. Sentent. lib. 2. cap. 6.

Gemina est prædestinatio, siue electorum ad requiem, siue " 1.
reproborum ad mortem: vtraque diuino agitur iudicio, vt sem- " 2.
per electos superna & interiora sequi faciat, sempérque repro- "
bos, vt infima & exteriora delectent, deserendo permittat: sicut " 3.
ignorat homo terminum lucis & tenebrarum, vel vtriusque rei "
quis finis sit, ita pleniùs nescit, quis ante suum finem luce iusti- "
tię præueniatur, vel quis peccatorum tenebris vsque in suum ter- "
minum obscuretur, aut quis post lapsum tenebrarum conuersus "
resurgat ad lucem. Cuncta hæc Deo patent, hominem verò la- " 4.
tent: quamuis iustorum conuersatio in hac vita probabilis sit, in- " 5.
certum tamen hominibus esse, ad quem sint finem prædestinati: "
sed omnia reseruari futuro examini. Mira dispositio est supernę " 6.

» distributionis, per quam hic iustus ampliùs iustificatur, impius
» ampliùs sordidatur: Malus ad bonum aliquando conuertitur, bo-
» nus ad malum aliquando reflectitur: vult quis esse bonus & non
7. » valet, vult alter esse malus & non permittitur interire: datur ei,
8. » qui vult esse bonus: alius nec vult, nec datur ei, vt sit bonus: iste
» nascitur in errore & moritur; ille in bono quo cœpit vsque in fi-
9. » nem perdurat. Tamdiu iste stat quousque cadat: ille malè diu vi-
10. » uendo, in fine saluatur, respectusque conuertitur: vult prodesse
» in bono iustus nec præualet; vult nocere malus & valet. Iste vult
» Deo vacare, & sæculo impeditur: ille in negotijs implicari cu-
11. » pit nec perficit: Dominatur malus bono, bonus damnatur pro
» impio, impius honoratur pro iusto; & in hac tanta obscuritate
» non valet homo diuinam perscrutari dispositionem, & occultum
» prædestinationis perpendere ordinem.] Quibus verbis non so-
lum quòd sit electorum numerus præmio coronandus, & repro-
borum multitudo pœnâ in iudicio ferienda, diuinæ prædestina-
tionis ordine dispositum fore clarissimè demonstrat: verùm
vtriusque ordinis, id est tam electorum, quàm reproborum vita
quo cursu, quóue tramite volubilis mundi tempora pertranseat,
sicut superni moderaminis legem non egreditur: ita cœlestis dis-
positione secreti docet esse prædestinatum. Vtrorúmque de fine, (Expositio sententiæ sancti Isidori.)
» videlicet electorum, ceu reproborum loquens ait. [Gemina est
» prædestinatio siue electorum ad requiem, siue reproborum ad
mortem.] Hæc autem prædestinatio quemadmodum in singulis
1. » operetur sequenti sententia monstrat. [Vtraque (inquiens) diuino
2. » agitur iudicio, vt semper electos superna, & interiora sequi fa-
» ciat, semper reprobos, vt infima & exteriora delectent, dese-
» rendo permittat:] Docet enim quod prædestinationis ordo cœ-
lestis discrimine iudicij libretur, & electos diuini amoris flam-
mâ succendens, interiora id est spiritalia, & superna, id est cœ-
lestia concupiscere semper faciat & sequi: at reprobos iusto qui-
dem iudicio, mortalibus tamen occulto, dum desiderio supernæ
patriæ non irradiat, atque eos inuisibilis boni amore extorres de-
relinquit, non interiora, sed exteriora, non superna, sed infima,
hoc est non spiritalia sed corporalia, non cœlestia sed terrena bo-
na diligere, sequique permittit. Non enim veritatis quisquam
bonum, vel amare potest, vel assequi, nisi veritatis luce com-
monitus ipsa protestante veritate. *Nemo venit ad me, nisi pater* Ioan. 6.
attraxerit eum: Et alibi: *nemo nouit patrem, nisi filius, & cui vo-* v. 44.
luerit, filius reuelare: Attrahi autem ad Christum quid est, nisi Matth.
vt in eum credatur, & credendo sequatur. Sic quoque per filium 11. v.
reuelari patrem non est aliud, nisi fidei oculis patrem videre, & 27.
dilectionis obsequio venerari, quem verò pater trahat ad Chri-

ſtum, & cui filius reuelet patrem non humano, verùm diuino cenſetur iudicio. Et in hac quidem mortalitate, nulli cognitum, quis ita trahatur ad Chriſtum, vel cui ſic filius reuelet patrem, vt ſit de numero electorum. Hinc beatus Iſidorus proſequitur dicens.
[Sicut ignorat homo terminum lucis & tenebrarum, vel vtriuſque rei quis finis ſit: Ita pleniùs neſcit quis ante ſuum finem luce iuſtitiæ præueniatur, vel quis peccatorum tenebris vſque in ſuum terminum obſcuretur, aut quis poſt lapſum tenebrarum, conuerſus reſurgat ad lucem.] Terminum lucis & tenebrarum ignorat homo, quoniam neſcit in quo iuſtitiæ lux vſque ad terminum vitæ, quaſi vſque ad finem diei perſeuerabit: Neque cognouit, in quo iniquitatis tenebræ tanquam noctis vmbræ perpetuò debeant permanere. Quis enim ſit de numero electorũ, aut quis habeatur de ſorte reproborum Deo quidẽ manifeſtũ habetur: humanæ verò ſciẽtię penitùs eſt abſconſũ: Quod huius auctoris ſentẽtia declarat cum ait. [Cuncta hęc Deo patent, hominem verò latent.] Deinde quoque inculcans diuinæ prædeſtinationis ſecretum infert [quamuis iuſtorum conuerſatio in hac vita probabilis ſit, incertum eſt tamen hominibus, ad quem finem ſint prędeſtinati, ſed omnia reſeruari futuro examini.] Siquidem quamquam probabilis vitæ curſu videantur iuſti contendere, quid tamen diuino diſpoſitionis ſecreto eorum de fine decernatur, illius ſolummodo ſapientiæ manifeſtum eſt, cuius amplitudinem ſcientiæ nihil poteſt latere: At verò mortalitatis huius hominem tenebras patientem tantæ profunditatis abyſſus nequaquam illuſtrat, verùm denſiſſimæ noctis caligine inuoluuntur omnia, donec venturi luminis iudicij ſingulorũ facta quo fine ſudauerint innoteſcat. Tuncque ſanctorum vita, quæ probabili curſu huius in mundi volubilitate videtur dirigere, manifeſtabitur vtrum, quod egiſſe videbatur bonum, amore ſæculi, an amore cœleſtis patriæ peregerit: Diuinæ tamen dicit prædeſtinationis examine diſpoſitum, quem ſint ſinguli finem ſortituri: Hoc eſt qui cœleſtis patriæ beatitudinem percepturi, quique perennis miſeriæ calamitatem ſubituri ſint. Vnde ſecundo in loco geminæ prædeſtinationis intimat ſecretum dum dicit [ſanctos quamuis in hac vita probabiliter conuerſentur, incertum tamen eſſe ad quem ſint finem prædeſtinati] dicendo namque incertum eſſe ad quem ſint finem prędeſtinati, oſtendit non omnes homines ad vnum conſummationis contendere finem: verùm alios ſui laboris finem æternæ præmium remunerationis aſſecuturos, alios verò perpetuæ damnationis tormenta adepturos: qui verò ad illum, quiue ad iſtum pertineant finem in hac mortalitatis caligine, nullâ veritatis manifeſtatione comprehenditur; ſupernæ tamen diſpenſationis examine, prędeſtina-

3. 4. 5.

tum fore doctor iste testatur: Cuius sententiæ Dominus ad Iob loquens consentire videtur dicens: *Dic mihi si nosti omnia: per quam viam spargitur lux, & tenebrarum quis locus sit; vt ducas vnumquodque ad terminos suos:* Lucis nomine sanctorum vitam, tenebrarum verò nuncupatione reproborum designat; quia videlicet Deo, cui manifesta sunt omnia, certissimè claret quos lux supernæ gratiæ vsque in vitæ terminum illustrabit, & quos infidelitatis tenebræ ante mortis exitum non relinquent. Benè autem ait *per quam viam spargitur lux, & tenebrarum quis locus sit.* Lux enim diuinæ visitationis non vno, verùm multiplici modo electorum corda perfundit, alios isto, alios illo clarificans munere, atque istos ab vtero matris, illos à pueritiæ tempore, hos autem à iuuentutis feruore, nonnullos verò in senectutis processu de peccatorum tenebris ad lucem iustitiæ conuertit. Igitur quoniam diuerso gratiarum munere supernus iudex electos magnificat, diuersisque ętatis temporibus ad veritatis viam euocat, meritò dicitur *per quam viam spargitur lux*: Id est lux cœlestis gratiæ mentes electorum illuminans, quâ viâ id est quo supernæ dispositionis ordine dispertiatur, non humanæ mentis infirmitas comprehendit, sed cœlestis iudicij secreta nouerunt: similiter quoque *quis locus sit tenebrarum*, id est in quorum cordibus vel incredulitatis vmbræ, vel actionis peruersæ debeant vsque in finem tenebræ perseuerare, humanæ quidem scientiæ non patet, diuinæ verò sapientiæ notum est. Hinc etiam infertur: *Vt ducas vnumquod ad terminos suos.* Ad terminos suos vnumquodque ducitur, quando qui finis meritorum gratiâ suorum singulos maneat vnicuique confertur, vt istum pro benè gestorum certamine studiorum gloria condecoret; illum verò pro malè factorum intentione laborum pœna coerceat, quatenus illum sui cursus finem accipiat, quem certaminis sui proposito petebat, vt videlicet qui pro laboris sui studio cœlestis patriæ quæsiuit retributionem, accipiat in munere, quod expetiuit certamine: qui verò terrena pro cœlestibus, caduca pro manētibus appetiuit, non ęternæ beatitudinis præmium, quod non concupiuit, verùm sempiternæ damnationis pœnam inueniet, pro qua laborauit. Quoniam quamuis inuitus ad eam perueniat, nec licet malè operans pœnas in fine, sed gloriam concupiscat; quando tamen æternæ præmia vitæ non est accepturus, pro qua non laborauit, pœnas capiat damnationis æternas: quisquis enim sempiterni boni fiet expers, perpetui compos mali efficitur. Qui sint autem, vel hæc, vel illa percepturi, ille tantum nouit, *qui ducit vnumquodque ad terminos suos*: Solus etenim singulorum terminos nouit, qui cordis intentionem vniuscuiusque cognouit, atque quo sit in propo-

Iob 38. v. 18. & 19. v. 20.

d. v. 20.

d. v. 20.

sito mentis perseueraturus non ignorat. Isque *vnumquemque ad*
terminos suos perducit: quia illum singulis retributionis daturus
est terminum, ad quem mentis intentio suam direxit actionem.
Sic ergo verum esse conuincitur, quod sanctus Isidorus dicit,
quia [quamuis iustorum conuersatio in hac vita probabilis sit, «
incertum tamen hominibus esse ad quem sint finem prędestinati, «
sed omnia reseruari futuro examini.] Hinc etiam subiungens ait «
[mira dispositio est supernæ distributionis per quam hic iustus « 6
ampliùs iustificatur, impius ampliùs sordidatur, & quæ sequun- «
tur.] Superiùs de fine singulorum superna prędestinatione dis-
posito disputauit, nunc iam docere incipit, quod tam electorum
quàm reproborum vita diuinæ dispositionis ordine dirigatur in
huius curriculo temporis. Et quemadmodum singulorum actio-
nes in hac vita conditor disponat sempiterno prouidentiæ suæ
consilio prædestinatum habet. Etsi enim actiones humanæ nouæ
sunt, quia temporales, diuinæ tamen dispositionis consilium non
est nouum, quia ęternum: Ait autem: mira est itaque dispositio «
supernæ distributionis, per quam hic iustus amplius iustificatur, «
& impius amplius sordidatur: Vnde scribitur in Apocalipsi: *Iu-* «
Apoc. *stus iustificetur adhuc, & qui in sordibus est sordescat adhuc.* Ma-
22.v.11. lus ad bonum aliquando conuertitur, bonus ad malum aliquando
Rom.9 reflectitur. Et Apostolus, *ergo cuius vult Deus miseretur, & quem*
v.18. *vult indurat.* [Vult quis esse bonus, & non valet: vult alter esse
malus, & non permittitur interire.] Et scriptura sancta dicit,
Eccl.7. *considera opera Domini, quia nemo potest corrigere quem ille despe-*
v.14. *xerit.* [Datur ei qui vult esse bonus, alius nec vult, nec ei datur, « 7.
Rom.9 vt sit bonus.] Apostolus quoque. *An non habet potestatem figulus* «
v.21. *luti ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud verò* «
in contumeliam: [Iste nascitur in errore & moritur, ille in bono « 8.
Apoc.3 quo cœpit vsque in finem perdurat] & de sapientia psallitur: *Quæ* «
v. 7. *aperis, & nemo claudit; claudis, & nemo aperit.* [Tandiu stat « 9.
iste quo vsque cadat, ille diu malè viuendo in fine saluatur, res- «
Deut. pectúsque conuertitur:] Et Dominus per Moysen, *ego occidam* «
32.v.39 *& viuificabo, percutiam & ego saluabo, & non est qui de manu* «
mea possit eruere: [Vult prodesse iustus in bono, nec preualet: vult « 10.
nocere malus & valet: iste vult Deo vacare & sæculo impeditur, «
Eccl.10 ille negotiis implicari cupit, nec perficit: Dominatur malus bono, «
v. 5. bonus damnatur pro impio, impius honoratur pro iusto.] Eccle- «
v. 6. siastes quoque: *Est malum, quod vidi sub sole quasi per errorem*
v. 7. *egrediens à facie principis: positum stultum in dignitate sublimi, &*
Eccl. 3. *diuites sedere deorsum; vidi seruos in equis, & principes ambulan-*
v.16. *tes quasi seruos super terram*: Item *vidi sub sole in loco iudicij im-*
1. Reg. *pietatem, & in loco iustitiæ iniquitatem*: Annè quoque prophetia:
2. v. 6.

Dominus mortificat & viuificat, deducit ad inferos & reducit: Dominus pauperem facit & ditat, humiliat & sublimat: Cumque hęc omnia diuino fieri iudicio nemo Catholicorum dubitare debeat, causa cur ita gerantur soli Deo nota est, quæ tamen non potest esse nisi iusta, est enim ab illo, cuius dispositio non potest esse iniusta: Et quoniam humanâ nequit scientiâ comprehendi, meritò sic huius sententiæ finem beatus Isidorus terminat dicens. v. 7.

11. [Et in hac tanta obscuritate non valet homo diuinam perscrutari dispositionem, & occultum prędestinationis perpendere ordinem.] Ecce pręfatus Doctor manifestè nos docuit fines tam electorum, quàm reproborum prædestinatos à Deo, & non solùm fines, verùm etiam quis in bono quo cœpit vsque in finem perseueret, quísque malum, quod cœpit vsque in vitæ terminum non relinquat, vel quis quouè tempore de malo ad bonum conuertatur: Ceu quis quandoque de bono ad malum reflectatur, diuinæ dicit prædestinationis ordine disponi. Nec solùm ista, verùm etiam cursum vitæ humanæ diuinæ legis moderatione testatur contineri: Cuius quóque dictis sacrarum paginas scripturarum cernimus attestari. Quæ cum ita sint negare geminam fore prędestinationem nescio quâ fronte possimus. Quòd si quis auctoris huius sententiam repudiat, videat quemadmodum scripturæ sanctæ contradicat, cuius testimonia condemnare huius doctoris sensibus omninò cognoscimus. Nisi fortè dicat aliquis à Deo mundum non regi: Quod quia Catholicorum nemo negare præsumit, claret quia diuinâ dispositione non solùm præsentia, verùm etiam præterita reguntur, & futura. Quod cùm ita sit, nullus fidelium dubitat in Deo nihil mutabile, nihílque variabile fieri: quod cùm certissimè credatur, sequitur, vti nec nouum consilium, nec nouam dispositionem, nec nouum apud Deum ordinem esse sentiamus. Quare sequitur, vt vniuersa, quæ per varia temporum curricula iudicat Deus, aut disponit aut ordinat in creatura sua, semper in æternitate consilij sui, sic iudicata, disposita, ordinata fuerunt, quemadmodum in temporibus ab ipso iudicantur, disponuntur, ordinantur. Finis autem tam malorum, quàm bonorum ad diuinam respicit dispositionem: humanæ quoque cursus vitæ diuinæ dispositionis iudicium nequaquam fugit: vtraque igitur sempiterni dispositione consilij prę destinata sunt. Cúmque non idem, verùm distinctus sit finis electorum, seu reproborum, quemadmodum etiam vitæ cursus eorum, sequitur, vt diuinæ prędestinationis ordo, quo finis bonorum malorúmque dirimitur, non idem sit, sed diuersus. Quemadmodum doctoris istius sententia docemur dicentis: gemina est prædestinatio & cętera. Satis igitur doctorum auctoritate Catholicorum instructi

instructi sumus geminam esse prædestinationem. Verùm ne ista
fortassis alicui minùs sufficiant, addamus etiam aliquid ex libris
istius ipsius auctoris, quos nosse cupientibus satisfiat, & acquie-
scere nolentes testimoniorum copia superentur. In libro itaque ISIDORVS
differentiarum, dum diuinæ gratiæ infusionem ab humani distin- different.
gueret arbitrij libertate, sic ait.] Inter gratiæ diuinę infusionem, « lib. 2. diff.
& humani arbitrij voluntatem hoc interest; arbitrium est volun- « 27. 11. 2.
tas liberæ potestatis, quæ per se spontè vel bona vel mala appe- « 1.
tere potest: Gratia autem est diuinæ misericordiæ gratuitum do- «
num, per quod & bonæ voluntatis initium, & operis promeremur «
effectũ. Diuinâ quippe gratiâ pręuenitur homo vt bonus sit, nec « 2.
humanum arbitriũ Dei gratiam antecedit, sed ipsa gratia Dei «
nolentem hominem præuênit, vt etiam benè vellet. Nam pondere « 3.
carnis homo sic agitur, vt sit ad peccatum facilis, ad pœnitendum «
tardus, habet de se vndè corruat, & non habet vnde surgat, nisi «
gratia conditoris, vt erigatur, manum iacenti extendat. Deni- «
que homini per Dei gratiam liberum restauratur arbitrium, quod « 4.
primus homo perdiderat, nam ille habuit inchoandi boni libe- «
rum arbitrium, quod tamen Dei adiutorio perficeretur: Nos ve- «
rò & inchoationem liberi arbitrij, & perfectionem de Dei sumi- «
mus gratiâ, quia & incipere & perficere bonum de ipso habe- «
mus, à quo & gratiæ donum datum, & liberum arbitrium in no- «
bis est restauratum. Dei ergo est bonum, quod agimus, propter « 5.
gratiam pręuenientem, & subsequentem: Nostrum propter ob- «
sequentem liberi arbitrij voluntatem. Nam si Dei non est cur illi «
gratias agimus? Et si nostrum non est, cur retributionem bono- «
rum operum expectamus? Proinde ergo in eo quod gratiâ Dei « 6.
præuenimur, Dei est: In eo verò quod ad benè operandum præ- «
uenientem gratiam sequimur, nostrum est. Nemo autem Do- «
mini gratiam meritis antecedit, vt tenere eum quasi debitorem «
possit: Sed miro modo ęquus omnibus conditor, alios prædesti- « 7.
nando præelegit, alios verò in suis prauis moribus iusto iudicio «
dereliquit. Vnde verissimum est gratiæ munus non ex humana « 8.
virtute, vel ex merito arbitrij consequi, sed solâ diuinæ pietatis «
bonitate largiri. Quidam enim gratissimæ misericordiæ eius prę- « 9.
uenientis dono saluantur, effecti *Vasa misericordiæ*, quidam ve- «
rò reprobati, ad pœnamque prædestinati damnantur effecti *Vasa* «
iræ, quod exemplo de *Esau & Iacob* necdum natis colligitur, qui « 10.
dum essent vna conceptione vel partu editi, parique nexu origi- «
nalis peccati adstricti, alterum tamen eorum ad se misericordiæ «
diuinæ præueniens bonitas gratuitâ gratiâ traxit; alterum qua- «
dam iustitiæ seueritate odio habitum in massa perditionis reli- «
ctum damnauit. Sicut & per Prophetam idem Dominus loquitur «

11\. " dicens, *Iacob dilexi, Esau autem odio habui.* Vnde consequens Malac. 1.
" est nullis præuenientibus meritis conferri gratiam, sed solâ vo-
" catione diuinâ: Neque quemquam saluari siue damnari, eligi vel Rom. 9.
" reprobari, nisi ex proposito prædestinantis Dei, qui iustus est in
" reprobatis, misericors in electis: *Vniuersa via Domini misericor-* Psa. 24.
" *dia & veritas.* Omne autem donum gratiæ non omnibus ad in- v. 10.
" tegrum datur, sed singulis dona singula diuiduntur scilicet, vt
" quasi corporis membra singula officia habeāt, * & alter indulgeat
" alteri, quod non habet alter. Proinde omnium fiant communia,
" dum fiunt sibimet membra inuicem necessaria.] Totius Capituli textum ponere libuit, ne quis nobis calumniam intorqueret, si partem excerpere, partem verò voluissemus omittere, tanquam corrumpentibus auctorum sententias, & ad nostræ seriem adinuentionis detorquentibus. Cuius quoque calumniæ denotationem vitare volentes supra positorum sententias auctorum, Augustini videlicet, & reliquorum longiori circulo, ac penè superfluo annotare maluimus; delegentes potiùs superflui de loquacitate videri, quàm reprehensionis crimen de sententiarum violatione contrahere. Si quis tamen huius sententiæ voluerit diligentiùs verba sensúmque perpendere, fortassis ad præsentis causam negotij nihil in ea superfluum nos posuisse iudicabit. Commendatur enim in ea quid humano arbitrio, quid diuinæ gratiæ debeamus assignare, quódque eiusdem gratiæ donum non hominis merito, verùm superni muneris benignitate conferatur, cuique largiatur, cuique negetur, diuini moderaminis sit æquitate dispositum. Sic ergo commendans causam, quâ vel electi iustificantur, vel reprobi deseruntur, prędestinationis ordinem docet esse diuersum, non simplicem; vt autem quæ diximus manifestata fiant, totius texti capitulum breuiter expendamus. [Inter gratiæ,

* al. indigeat altero

Expositio Sententiæ Sancti Isidori.

1\. " (inquit) diuinæ infusionem, & humani arbitrij voluntatem hoc
" interest. Arbitrium est voluntas liberæ potestatis, quę per se
" spontè, vel bona vel mala appetere potest: Gratia autem est di-
" uinæ misericordiæ gratuitum donum, per quod & bonæ volun-
" tatis initium, & operis promeremur effectum.] Hæc dicens insinuat, quòd liberi sit arbitrij, vt proprię voluntatis intentionem, vel ad bona eligenda, vel ad mala reprobanda dirigat, vt autem vel bonæ voluntatis exordium, vel rectæ operationis obtineat effectum, non suis viribus, verùm cœlestis gratię dono consequatur. Nam quòd bonæ voluntatis inchoationem habere nequeamus, nisi superni gratiâ largitoris, Apostolus testis est, qui ait: *Quid habes quod non accepisti.* Si ergo nihil habemus, nisi 1. Cor.
quod superno concessum munere nobis fuerit, nec bonę volun- 4. v. 7.
tatis quantulumcunque valemus adipisci arbitrij viribus humani,

ſi non diuini muneris de fonte nobis emanauerit: Quod autem
aliquid boni ſine diuina gratia nequeamus efficere, ipſius ore
Ioan. veritatis inſtruimur, ita loquentis: *Sine me nihil potestis face-*
15. v. 5. *re.* Iam verò, quod diuina gratia præueniamur, & ad benè vo-
lendum, & ad rectè agendum ſequenti Beatus Iſidorus lectio- «
ne teſtatur dicens. [Diuinâ quippe gratiâ prȩuenitur homo, vt « 2.
bonus ſit, nec humanum arbitrium Dei gratiam antecedit, ſed «
ipſa gratia Dei nolentem hominem prȩuênit, vt etiam benè «
vellet.] Cùm enim malus eſſet, arbitrij ſui voluntatem ad ma-
lum committendo diuina clementer eum gratia reſpexit, & volun-
tatis bonȩ principium inſpirando, deſiderium malitiæ ad bonita-
tis amorem conuertit, vt qui malus fuerat diligendo, agendo-
que malum, bonus fieret amando, gerendóque bonum. Hanc
Rom. præuentionis gratiam commendans ſcriptura dicit. *Quis prior*
11. v. 35. *dedit ei, & retribuetur illi? quoniam ex ipſo, & per ipſum, & in*
v. 36. *ipſo ſunt omnia:* annectitur autem cauſa, quæ vires hominis ad
benè agendum efficit imbecillas, niſi diuini muneris fuerit auxi-
lio roboratus: dicit itaque. [Nam pondere carnis homo ſic agi- « 3.
tur, vt ſit ad peccandum facilis, ad pœnitendum tardus: habet «
de ſe vnde corruat, & non habet vnde ſurgat, niſi gratia condi- «
toris, vt erigatur, manum iacenti porrigat.] Pondus itaque car- «
nis quid eſt, niſi corruptela peccati? hanc itaque corruptelam
incidit, quando poſt ligni vetiti guſtum aperti ſunt ei oculi, &
nuditatis ſuæ ſqualorem aſpexit, apertio denique illa oculorum,
concupiſcentia carnalium extitit paſſionum, & inde ſe nudum
obſtupuit, quo ſe virtutum veſte ſpoliatum erubuit: nec iam in
calore ſuperni amoris conſiſtens, verùm ad carnalis concupiſ-
centiæ deſiderium corruens, diuinæ viſitationis alloquium ad
auram audit poſt meridiem. Hoc itaque pondere peccati videli-
cet concupiſcentiâ carnalium paſſionum agitur homo, vt ſit ad
peccandum facilis, ad pœnitendum autem tardus: quia ex quo
cordis oculos ad delectationem peccati aperuit, ex eo clauſos
ad amorem iuſtitiæ tenuit, & poſtquam virtutis veſtem amiſit,
infirmitatis nuditatem accepit. Qua de re cum per cordis cæci-
tatem nequit bonum conſpicere, per infirmitatis autem debili-
tatem, quæ recta ſunt non valet operari, conſtat profectò iuxta
ſancti huius ſententiam: Quod mortalitas noſtra habet de ſe vn-
de corruat, & non habet vnde ſurgat. Et benè de ſe quod infir-
mitatis eſt homo habere dicitur: quoniam & cæcitatis damnum,
& infirmitatis penuriam de ſe ſuſcepit, quando ſuperni luminis
præſidium, quo ſapientiæ lumen, & ſalutis virtutem conſeque-
batur, per inobedientiam ſuperbus amiſit: neque ſuis viribus
adipiſci iam valet, quod culpæ ſuæ meritis perdidit, niſi gratia

conditoris misericordiæ suæ manu, & cordis cœcitatem remoueat, & virtutis incolumitatem tribuat, quatenus ei iustitiæ lumen refulgeat, & ei quam cernit, iustitiæ per virtutis gressum inhærere possit. Quod autem protoplasto liberi vires arbitrij successerint ante transgressionis ruinam, insinuat cùm subiungit.
4 „ [Denique homini per Dei gratiam liberum restauratur arbi-
„ trium, quod primus homo perdiderat: Nam ille habuit boni in-
„ choandi liberum arbitrium, quod tamen Dei adiutorio perfice-
„ retur: nos verò & inchoationem liberi arbitrij, & perfectionem
„ de Dei sumimus gratia; quia & incipere, & perficere bonum de
„ ipso habemus, à quo & gratiæ donum datum, & liberum arbi-
„ trium in nobis est restauratum.] Docemur itaque ante diuinæ gratiæ perceptionem longè nos iacere infra primi hominis conditionem. Ille denique talis conditus fuerat, vt liberi arbitrij potestate iustitiæ bonum, & velle posset, & operari; nos verò caremus vtroque: Nec enim vel velle, vel facere bonum adiacet nobis, nisi diuini muneris largitate fuerit præstitum. Manemus itaque in eiusdem sorte conditionis, in quam lapsus ille decidit post transgressionem: vt enim illi priùs quàm peccasset, & inchoatio, & consummatio boni per liberi facultatem patebat arbitrij: Ita post delicti reatum, nec incipere, nec perficere bonum illi possibile mansit. Infirmitatis siquidem propriæ culpâ premebatur ad lapsum, qui noluit rectitudinis statum seruare ante reatum. Nos quoque illius de radice germinis propagati, cum delicti contagio traximus infirmitatis conditionem, vt nec bonum inchoare per voluntatis bonæ possimus desiderium, nec illud exequi per sanctæ deuotionis obsequium. Quâ de re, vt ad vtrumque reddamur idonei, liberi vires arbitrij, quas in parente primo perdidimus, diuini muneris gratiâ nobis restituuntur, vt & incipere, & perficere bonum per Dei gratiam iam valeamus, qui priùs inefficaces per infirmitatis debilitatem ad ista reddebamur: vnde bonum quod agimus, nostrum pariter, diuinique muneris esse subsequenter erudimur. Dicit itaque
5 „ [Dei ergo est bonum quod agimus propter gratiam præuenientem, &
„ subsequentem: Nostrum autem propter obsequentem liberi ar-
al. Voluntatem. „ bitrij facultatem. Nam si Dei non est, cur illi gratias agimus?
„ & si nostrum non est, cur retributionem bonorum operum ex-
„ pectamus?] Claret itaque bonum quod agunt sancti, nec sic diuinæ gratiæ deputari, vt liberi arbitrij facultas auferatur, aut sic libero deputandum arbitrio, vt diuinæ gratiæ munus abdicemus, quorum alterum humani laboris meritum tollit, alterum autem gratiæ donum denegat, vtrumque blasphemum, vtrumque catholico dogmati claret esse contrarium. Quapropter vt

& diuinæ gratiæ munus confiteamur, & humani meriti præmium non negemus secundùm doctoris huius eruditionem bonum, quod gerimus, & Dei esse dicamus, & nostrum; Dei propter gratiam præuenientem & subsequentem; Nostrum propter arbitrij libertatem obsequentem. Proinde igitur sicut idem do- 6.
ctor ait. [In eo quod gratiâ præuenimur Dei est: in eo verò, " quod ad benè operandum præuenientem gratiam sequimur, no- " strum est: Nemo autem Dei gratiam meritis antecedit, vt tene- " re eum quasi debitorem possit.] Si nemo Domini gratiam ante- " cedit, nec in aliquo bono quisquam opere debitorem eum tenere potest, sequitur vt omne opus bonum, & omnis recta voluntas Dei gratiâ præueniente conferantur homini: quæ si Dei gratiâ tribuuntur, constat omnes malos esse antequam gratiæ dono corrigantur: si autem omnes sunt mali antequam gratiâ præueniente de malis boni efficiantur, nullus est bonus, nisi quem gratia fecerit bonum: Et si nullus bonus est, nisi quem bonum gratia præstat, vt aliquis bonus fit gratiâ præuenitur: vt autem aliquis non bonus efficiatur, eâdem gratiâ deseritur: quibus autem donum gratiæ tribuat, & quibus abscondat in illius est iudicio, cuius & donum. Vnde & sequitur. [Sed miro modo 7.
æquus omnibus conditor, alios prædestinando prælegit, alios " verò in suis prauis moribus iusto iudicio derelinquit.] Hæc est " igitur gemina prædestinatio superni iudicij librata discrimine, videlicet vt eis gratiæ munus diuinitùs largiatur, quos æternitatis suæ consilio cœlestis auctor ad hoc disposuit. Eis verò muneris huius donum abscondat, quos dispositio superni iudicis in suis relinquere prauitatibus decreuit. Etenim dum vnusquisque (sicut superiora testantur) non sui merito sed diuinâ gratiâ ad bonum de malo conuertitur, ille tantummodo gratiâ præuenitur, quem cœleste iudicium statuit præueniendum. Ille verò huius extorris gratiæ deseritur, quem supernus arbiter decreuit non præueniendum. Hinc quoque subiungitur. [Vnde verissi- 8.
mum est gratiæ munus non ex humana virtute, vel ex merito " arbitrij, sed solius diuinæ bonitatis pietate largiri.] Etenim cùm " constet omne genus humanum in radice suæ originis fuisse damnatum, sicut omnes ab vno parente nascimur, sic omnes in vno homine mortis sententiâ multati sumus: qui verò ab ea liberantur, diuinæ pietatis bonitate liberantur; qui autem ab ea non liberantur, in ea quâ damnati sunt sententia dimittuntur. Nec habent non liberati, quod de damnationis suæ pœna querantur: quoniam hoc eis redditur, quod iustè merentur. Habent verò liberati vnde gratias ereptori suo soluant, quoniam similis & hos pœna contineret, si diuinæ pietatis bonitas eis non subuenisset.

Ergo cui gratiæ munus impertiatur, & cui non tribuatur diuinæ dispositionis iudicio ponderatur. Quapropter apparet geminæ prædestinationis esse censuram, quoniam alter eorum ordo est, qui per gratiam liberantur, & alter eorum qui sub damnationis
9. ,, suæ sententia deferuntur. Sequitur autem. [Quidam enim gra-
,, tissimæ misericordiæ eius præuenientis auxilio saluantur effecti
,, *vasa misericordiæ:* Quidam verò reprobi ad pœnam prædestina-
,, ti damnantur effecti *vasa iræ:*] Qui saluantur gratiæ dono saluantur; qui autem à salute remanent alieni, non fuere de numero ad salutem prædestinatorum. Illi denique diuini muneris dignatione sunt facti *vasa misericordiæ*; Isti verò sententiâ iustæ damnationis effecti *vasa iræ*: vtrique itaque prædestinati; quia & illi, qui salute digni efficiuntur, ex prædestinationis proposito *vasa misericordiæ* effecti sunt, & isti, qui salute redduntur indigni, similiter ex prædestinationis proposito effecti sunt *vasa iræ*. Siquidem sicut proposuit diuina censura, quos gratiæ suæ dono iustificaret, sic quoque proposuit quos ab huius gratiæ munere vacuos relinqueret: Cuius prædestinationis geminum doctor iste commendans propositum, de electorum salute sic intulit: Quidam enim gratissimo misericordiæ eius præuenientis
,, auxilio saluantur effecti *vasa misericordiæ:* Ecce vnius prædesti-
,, nationis propositum, quod commendans Apostolus ait: *quos* Rom.
præsciuit, hos & prædestinauit. At verò de reproborum damna- 8. v. 29.
,, tione doctor Isidorus ita dicit. Quidam verò reprobati ad pœnam prædestinati damnantur effecti *vasa iræ*, nihilominus aliud ostendens prædestinationis propositum. Doctoris ergo istius institutione cognoscimus manifestè geminam prædestinationem, quam etiam sub exemplo duorum geminorum confirmans sub
10. ,, intulit. [Quod exemplo *de Esau & Iacob* necdum natis colligi-
,, tur, qui dum essent vnâ conceptione & partu editi, parique nexu
,, peccati originalis adstricti, alterum tamen eorum ad se miseri-
,, cordiæ diuinæ præueniens bonitas gratuitâ gratiâ traxit, alte-
,, rum quâdam iustitiæ seueritate odio habitum in massa perditio-
,, nis relictum damnauit: sic & per Prophetam idem Dominus lo-
,, quitur dicens. *Iacob dilexi Esau autem odio habui.*] Ostendit ita- Mala.
,, que doctor Catholicus vtrumque fratrem pari lege nascendi, si- 1. v. 2.
mili conditione peccati fuisse deuinctos, attamen alterum eorum cœlestis gratiæ munere saluatum, alterum verò iustitiæ seueritate in massa perditionis derelictum, alterum Deo dilectum fuisse, alterum autem à dilectionis gratiâ procul repulsum: Nec tamen aliquid aut hunc, aut illum egisse, vnde vel ille diligi, vel hic odio haberi meruisset. Sed in vtroque diuinæ dispositionis iudicium diuersam meritorum sortem exhibuit, vt Iacob vide-

ſicet eligeret, Eſau verò reprobaret. Quod de duobus geminis diuinâ auctoritate docemur Deum feciſſe; hoc quóque de vniuerſo generis humani corpore diuinam agere diſpoſitionem dubitare nequaquam debemus: Neque enim diſpenſationis ſuæ gubernationem, quâ mundum regit vniuerſum, infra duorum hominum anguſtias coarctauit: Verùm in paucis nos erudire cœleſtis prudentia voluit, quid de vniuerſis ſentire debemus. Vnde cœleſte oraculum matri in vtero habenti, & ſuper eiſdem paruulis ſciſcitanti ait: *Duæ gentes in vtero tuo ſunt, & duo populi ex vtero tuo egredientur*, id eſt figura ſiue prophetia duorum populorum: neque enim illi duo populi poterant appellari, ſed appellati ſunt nomine, quod gerebant myſterio; videlicet dicti ſunt duo populi, quoniam totius humani generis figuram gerebant, in duas ſortes tanquam in duos populos diſtributi, vnam videlicet electorum, quæ ſub Iacob, alteram reproborum quæ ſub Eſau ſpecie figurabatur. Qui duo populi duabus quoque ciuitatibus per ſanctarum paginas ſcripturarum Ieruſalem videlicet, ac Babylon ſignificantur. Igitur quemadmodum duorum geminorum videmus, alterum quidem electionis gratiâ dilectum, alterum verò ſeueritate iuſtitiæ odio habitum: Sic nimirùm intelligendum eſt electionis populum gratiâ diuinâ ſaluatum, reproborum autem multitudinem cœleſtis iuſtitiæ ſeueritate damnatam: Atque in diuinæ diſpoſitionis iudicio definitum, quem gratia ſaluet, aut quem iuſtitia damnet. Hinc quoque beatus Iſidorus infert. (Vnde conſequens eſt nullis præuenientibus meritis conferri gratiam, ſed ſola vocatione diuinâ, neque quemquam ſaluari ſiue damnari, niſi ex propoſito prædeſtinantis Dei, qui iuſtus eſt in reprobatis, miſericors in electis: *Vniuerſæ viæ Domini miſericordia, & veritas.*) Si enim Iacob iuſtificatus quidem eſt, nullis tamen præcedentibus meritis, ſed ſola vocatione diuinâ, conſequens eſt, vt omnes electi nullis præcedentibus, ſed ſolâ vocatione diuinâ iuſtificentur, vt quod in vno accepimus factum, hoc in vniuerſo electorum numero cognoſcamus agi: Dúmque dicit vnumquemque ſaluari ſiue reprobari, eligi vel reprobari ex propoſito prædeſtinantis Dei, docet manifeſtè geminæ prædeſtinationis arcanum. Neque enim noui conceptione conſilij, aut hunc ſaluat, illum damnat, aut hunc eligit, illum reprobat: Verùm ità de ſingulis per temporum momenta decreuit; ſicut in æternitatis ſuæ conſilio ante omnia tempora prædeſtinauit, ſicut & de eo ſcriptura dicit: *Qui fecit quæ futura ſunt:* Id eſt omnia quæ diuerſitate labentium temporum à Domino fiunt, in prædeſtinatione diuinitatis facta ſemper fuerunt. Habent quidem opera Dei ſecundùm ſtatus ſui creationem

Gen. 25. v. 23. — II. — Pſ. 24. v. 10. — LXX. Iſa. 45. v. 11.

noua principia, verùm secundùm creatoris dispositionem nunquam esse cessarunt; vt quanquam in substantiæ suæ specie ex tempore cœpissent existere, nunquam tamen æterna sapientia temporalem sumpserunt inchoationem: Et quia bonorum electio, malorúmque reprobatio, in diuinæ consistit dispositionis consilio, sicut vniuersa priusquam fiant facta sunt à Deo, sic nimirum & hęc quemadmodum in efficentia per singulos temporaliter actitantur, apud Dominum semper effecta manserunt. Quis namque ad electionis gratiam ex tempore fuerit assumendus semper in diuinæ sapientiæ dispositione mansit assumptus: quísque verò ab hac salutari gratia reprobus ad damnationis pertinet sortem, semper in diuinæ dispositionis iudicio reprobus extitit: Ita quisquis æternæ beatitudinis hæreditatem est accepturus, semper eam in diuinæ prędestinationis arcano possedit: Et quisquis æterternarum pœnas flammarum est sortiturus, in cœlestis iudicij prędestinatione semper ad eas extitit deputatus: Et sicut ęternitatis consilium nunquam valet infirmari: Sic omnis electorum numerus saluabitur, neque eorum aliquis poterit perire: Sic quoque vniuersus reproborum cœtus damnabitur, nec quisquam eorum salutis æternę particeps efficietur. Hæc est igitur geminæ prędestinationis dispositio, quam beatus Isidorus manifestâ satis Catholicâque ratione commendat: Nemo tamen dicat idcirco reprobos ad peccatum prædestinatos, quia prædestinati sunt ad pœnas: Ea námque quæ facturus est Deus prędestinauit, non illa quæ puniturus: facturus quidem est iudicium: Electis vitam: reprobis verò pœnas est redditurus: Hęc quemadmodum in operis exhibitione facienda sunt, sic iam in ęterna dispositione facta sunt: quoniam apud Deum, nec nouum consilium, nec noua dispositio, nec noua ratio potest esse: Nihil enim accidens Deo est: At verò peccati sicut Deus auctor non est, sic quoque nec prædestinator: non enim quod malum est ab illo potest oriri, qui summum bonum existit: Peccatum autem malum esse quis ignorat? Non igitur à Deo qui summè bonus est descendit: Vnde quod non pertinet ad eius operationem, non respicit ad illius prędestinationem. Homo autem bonus malúsve sit, diuini est operis: Non quidem quod malus est. Bonum enim illum Deus fecit. Sed quod omnis creatura opus est Dei. Quapropter bonus sit, malus sit homo, disponitur à Deo: Et quid de singulis vel in præsenti vita, vel in futuro iudicio fiat, suæ prædestinationis consilio definitum tenet. Prędestinauit igitur Deus hominem ad illud, quod facturus est de eo, non ad illud, quod puniturus fuerat in eo. Æstimamus quod non paucis Ecclesiasticorum doctorum sententiis monstratum sit malos ad pœnam prędestinatos

prædeſtinatos, non tamen ad peccatum: Si quidem ex eo quòd præſciuit Deus eos peccatores futuros, & in ſuis peccatis perſeueraturos, prædeſtinauit, id eſt, præordinauit eos ad ſupplicium, quę tamen præordinatio, ſiue prædeſtinatio non eos neceſſitate quâdam conſtringit, vel impellit ad pœnam: quamuis neceſſe ſit fieri, quod Deus prędeſtinauit, nec poſſit mutari, quod diſpoſuit, nec aliter contingat, quàm ordinauit. Cùm enim omnia nouit, & nihil eum poſſit latere, diſponit de omnibus ſecundùm voluntatis ſuæ conſilium iuſto iudicio, quamuis mortalibus abſconſo: vt autem vnuſquiſque ad pœnas deputetur ſempiternas non eſt ex iniquitate iudicantis, ſed ex iuſtitia decernentis. Tales enim nouit eos quos ad pœnas diſpoſuit, vt digni eſſent, de quibus ſic diſponeretur: propriâ enim voluntate deliquerunt, & cognoſcentes viam veritatis, noluerunt ſequi: elegerunt enim iniquitatem, & hanc ſequuti ſunt; & quia veritatem reſpuerunt, meritò eos debita pœna comprehendet: quoniam verò non poſſunt latere Deum omnia comprehendentem, præterita & futura, tanquam præſentia contuentem, qui nouit opera ipſorum, diſpoſuit & debitum iudicium de operibus eorum: non tamen ex eo quod apud ſe diſpoſitum eſt, iudicat aliquem; ſed ex eo, quod vnuſquiſque operatur: Et quamuis in occultis Dei iudiciis ſingulorum vel merita vel pœnæ maneant, tunc iudicatur vnuſquiſque quando vel pro benè geſtis recepturus eſt præmium, vel pro prauis operibus tormentum. Sicut enim Dei præſcientia neminem compellit ad peccatum, ita & occulta ſecretorum eius (in quibus quæcunque facturus eſt iam prædeſtinauit) neminem condemnant, neminem remunerant. Sed vnuſquiſque proprio actu, vel remuneratur, vel condemnatur: Et licet hæc ſupradicta ſatìs doceant doctorum teſtimonia, nullum ad peccatum prædeſtinatum, cùm tamen conſtet reprobos ad pœnam prædeſtinatos, conabimur tamen id manifeſtiùs approbare; quamuis ſupra poſiti doctores ſatìs manifeſtè id doceant, qui dicunt Deum ad peccatum neminem prædeſtinaſſe: Quandoquidem illa prædeſtinauerit, quæ ſit ipſe facturus, id eſt opera ſua in æternitatis conſilio diſ-
LXX. poſuerit, de quo ſcribitur, quod *fecerit ea quæ facturus eſt*, id eſt
Iſa. 45. quæ per interualla temporum à Deo facienda ſunt, in prædeſti-
v. 11. nationis conſilio iam facta ſunt: At verò peccata quia non ſunt à Deo, id eſt, non ſunt opus Dei, ſed rationalis creaturæ à Deo apoſtatantis, non ſunt in prædeſtinatione Dei: Damnator eſt enim eorum, non auctor; quorum autem auctor non eſt, nec prædeſtinator eſt. Porrò quoniam electos ſuos immortalitatis gloriâ eſt muneraturus, & reprobos æternâ pœnâ puniturus, hæc prædeſtinauit, id eſt & præmia quæ donaturus eſt ſanctis, & ſupplicia

M

quæ pro prauis operibus redditurus est impiis. Siquidem pœnæ, quas subituri sunt reprobi, quamuis illis videantur malæ, qui torquentur; bonæ tamen sunt qnia iustæ, & omne quod iustum est bonum est. Hinc beatus Augustinus in libris retractationum:

AVGVSTIN. li. 1. retract. cap. 9.

" Malorum, inquit, pœna, quæ à Deo est, malum est quidem malis, " sed in bonis Dei operibus est; quoniam iustum est, vt mali puniantur, & vtique bonum est omne, quod iustum est.] Sunt igitur supplicia pœnarum, quæ mali Deo iudicante subeunt opera Dei, & propterea prædestinata, non autem peccata inter opera Dei reputanda, ac per hoc nec prædestinata sunt à Deo, nec qui peccant ex prædestinatione peccant; sed propriâ concupiscentiâ abstracti & illecti. Et quidem mali ad pœnas cùm sint prædestinati, non tamen prędestinati sunt ad peccatum, suprà nominatorum doctorum sententiis satis patefactum est. Vt verò clariùs hoc eliquescat, placet ex hoc adhuc aliquid disputare. Sed quoniam nonnulli fortassis cùm audiunt iniquos ad pœnam prędestinatos, arbitrantur quâdam necessitate ad eam trahi, nec ab hac necessitate aliquo modo posse mutari, non inconueniens nobis videtur manifestiùs id patefieri, vt & prędestinatio malorum ad pœnam doceatur, nec tamen ideo ad eam perueniant, quia prędestinati sunt, sed causa peruentionis ex culpa sit delinquentis, non ex necessitate prædestinantis. Sicut enim iniqui, quia prædestinati sunt ad pœnam, non idcircò prædestinati sunt ad peccatum: vnusquisque enim propriâ concupiscentiâ victus trahitur ad peccandum: ita & qui peccant, propterea quia peccatores præsciti sunt, nec pro peccatis pœnitentiam gessuri, idcircò ad pœnam prædestinati sunt. Quod ex subiectis forsitan, clarius elucescet.

Nec Præscientia cōpellit ad peccatum, nec prædestinatio ad pœnam.

VI exēplis probatur.

De Lucifero.

Scripturâ sacrâ docente cognouimus, quod is qui nunc perditorum princeps est Angelorum à principio in paradiso Dei positus, inter cœlestis militiæ principatus plenus sapientiâ, & perfectus decore constiterit, iuxta quod propheta de eo loquitur dicens. *Tu signaculum similitudinis plenus sapientiâ, & perfectus decore, in delicijs paradisi Dei fuisti, omnis lapis pretiosus operimentum tuum.*] Nunquid cum in conditionis suæ principio talis in paradiso manebat, qualem prophetalis sermo describit, Deus qui omnia nouit priusquam fiant, eum propter superbiam ab hac beatitudine casurum nesciebat? Aut scientia Dei compulit eum ad ruinam? Non vtique, sed quæ res impulerit eum ad ruinam sacra lectio non tacet, quæ dicit: *In medio lapidum ignitorum ambulasti perfectus in viis tuis à die conditionis tuæ, donec inuenta est iniquitas in te: In multitudine negotiationis tuæ repleta sunt interiora tua iniquitate, & peccasti.*] Ecce vnde cecidit. Non enim ideo conditus est vt caderet, nec idcirco cœlestibus prælatus

Ezech. 28. v. 12.

v. 14.

agminibus, vt superbiret; nec propterea perfectus in viis suis est à die conditionis suæ, vt ad iniquitatem declinaret, & aduersùs sui conditoris benignitatem superbiâ tumidus extolleretur. Ille tamen qui nouit omnia, & cui nihil est prçteritum, nihilque futurum, sed vniuersa præsenti contemplatur intuitu, nouerat illum ita casurum; nec tunc tantùm nouit quando cecidit, aut quando interiora sua repleuit iniquitate, sed antequam illum crearet, hæc cognoscebat; nec tamen cognitio Dei compulit eum ad ruinam, sed iniquitas eius. Deinde ser-
v. 16. mo propheralis prosequitur, *Et eieci te de monte Dei, & perdidi te o Cherub protegens de medio lapidum ignitorum.*] Causa
v. 17. quoque eiectionis, & perditionis eius subnectitur. *Eleuatum est cor tuum in decore tuo, perdidisti sapientiam tuam in decore tuo.* Id est non ego te ad perditionem compuli, sed tu tibi causa perditionis fuisti, qui propter superbiam aduersùs auctorem intumuisti, & sapientiam, quam tibi tribui perdidisti; dum per eam noluisti timore sancto subditus fieri conditori: Sed considerans celsitudinis tuæ gloriam, vnde subiectus esse
Id. v. 17. despexisti, inde celsitudinem amisisti, atque idcirco, *in terram*
v. 18. *proieci te, ante faciem Regum dedi te: In multitudine iniquitatum tuarum, & iniquitate negotiationis tuæ polluisti sanctificationem tuam. Producam ergo ignem de medio tui, qui comedat te, & dabo te in cinerem super terram in conspectu omnium videntium te. Omnes qui viderint te in gentibus, obstupescent super*
v. 19. *te. Nihil factus es, & non eris in perpetuum:*] Ecce pœna superbientis Angeli, vt de paradiso in terram proiectus sit, & pro sanctificatione pollutionem commutauerit, pro decore cinerem, pro sapientiæ lumine combustionis ignem, vt ad nihilum redactus nihil sit in perpetuum. Audiuimus enim quia post præuaricationem superbientis Angeli, data sit vltionis sententia, sed nunquid postquam Angelus peccauit, tunc primùm cogitauit omnipotens quam inferret ei pœnam peccanti: Si hoc est, non erit verum, quod ait Apostolus, quòd *apud Deum nulla sit*
Iacob. 1 v. 17. *commutatio, nec vicissitudinis obumbratio*, Vbi namque cogitatio, quæ priùs non erat oritur, prior mentis status commutatur. Nec potest de vno ad alterum non transferri animus, quem cogitationis varietas confundit: Sed talia sentire de incommutabili summa impietas est. Quapropter quia nulla commutatio apud Deum est, nulla est noua cogitatio, & si nulla noua cogitatio, nullum nouum consilium, si nullum nouum consilium nulla noua definitio, nullum nouum iudicium. Et quidem iudicia Dei tunc noua videntur, quando ab interni dispositione secreti foràs procedunt, sed in æternitatis consi-

lio nunquam sunt noua, quia quæcunque per interualla temporum à Deo nouiter fiunt, in diuinitatis æternitate semper facta fuerunt. Quapropter etsi culpam superbientis Angeli post transgressionem vindicta secuta est, in diuinitatis tamen cognitione semper fuit, quoniam sicut antequam peccaret, sciuit Deus eum peccaturum, ita quoque pœnam, quam peccanti redditurus erat, in æternitatis consilio definitam semper habuit. Sed sicut præscientia Dei non compulit diabolum ad præuaricationem, sic nec præordinatio pœnæ traxit eum ad ruinam. Bonus enim conditus, suo vitio malus factus est, & malitiæ reatum vltrix pœna comprehendit. Primi quoque parentes humani generis sine contagio peccati ante serpentis colloquium in paradiso degebant: Nunquid verò Deus antequam peccarent peccaturos nesciebat? Nec tamen hæc Dei præscientia illos compulit ad peccatum, sed causa peccati fuit eis astuti hostis callida persuasio, & diuini præcepti prçuaricatio: Non enim ideo peccauerunt, quia præsciuit Deus eos peccaturos, sed ideo quia dati prçcepti neglexerunt esse seruatores, & præuaricationis reatum præsens pœna subsecuta est, vt inobedientiæ culpa mortis sententiâ plecteretur. Non tunc tamen primùm, quando peccauit homo, excogitauit Deus, quâ delinquentem vltione feriret, neque tunc quando dans obedientiæ præceptum, simul & vltionem comminatus est dicens, *In quacunque die comederitis ex eo*, Id est de ligno experientię boni & mali, *morte moriemini.* Sed sicut eius scientię nihil noui potest contingere, ita nec iudicio. Vt enim sciuit à principio hominem peccaturum: sic & à principio nouit quemadmodum peccantem puniret, quoniam apud Deum, sicut non est noua cogitatio, sic nec nouum consilium, & sicut non nouum consilium, ita nec nouum iudicium. Apud quem enim nulla est commutatio, nulla vicissitudo, vniformis est sapientia, & sempiterna deliberatio; quâ de re sicut antequam peccaret homo, nouerat eum peccaturum; sic antequam puniret illum, decreuerat pœnam, quâ fuerat puniendus. Nec tamen propterea, quia Deus decreuerat hominem puniendum, idcirco punitus est, sed propterea quia peccauit. Sicut non idcirco deliquit, quia Deus illum peccaturum præsciuit, sed quia serpentis persuasionem magis, quàm Dei præceptum audiuit. Consurgit Caïn aduersus Abel fratrem suum, & inuidiæ liuore cœcatus innocentem persequitur, fraternæ cædis cruore terram contaminat: quod scelus nequaquam Deum latuit: Parricida redarguitur, fusi sanguinis clamor conuincit negantem; Nunquid autem Deus tunc Caïn primò nouerat parricidam, quando fratrem enecauit? Si hoc conceditur, sequitur, vt aliquid ignoret Deus,

De Adam & Eua.

Gen. 2. v. 17.

De Caïn.

quod per temporis interualla discat: sed nihil potest discere Deus, quod priùs ignorabat: Omnia namque nouit præsentia, præterita, & futura. Igitur quid erat Caïn aduersus fratrem acturus, nunquam ignorauit: si nunquam ignorauit, semper sciuit. Nunquid autem, quia quod scit Deus futurum esse, sine dubio futurum erit, nec auerti aut immutari potest, idcirco scientia Dei compulit Caïn ad necem fraternam? quis hoc impius dixerit? quæ res enim impulerit eum ad tanti sceleris patrationem

Gen. 4. v. 4. Geneseos lectio nequaquam silet, quæ docet *Dominum respexisse ad Abel, & ad munera eius, ad Caïn verò, & ad munera eius non respexisse.* Hinc parricidalis immanitas odiorum fomenta coaceruans, nec diuinâ castigatione compescitur, sed cœpti furoris insania fraternâ cæde completur. Non igitur Dei præscientiâ compulsus est Caïn ad parricidium, sed inuidiæ malignitate, aut furoris insaniâ, qui fratris gloriam videre non potuit, ferre nequiuit, extinguere molitus est. At cœlestis vltio tam ferale scelus non impunitum reliquit, *vagus & profugus super terram*, agitur, & parricidalis iniquitas vltionis septenariæ verberibus expiatur. Nùm verò postquam tanti facinoris piaculum est admissum, tunc primùm deliberauit Deus qualiter impius parricida puniretur, & recentis delicti commissio impulit eum in noui consilij meditationem? vt quemadmodum adhuc inexcogitatum scelus confudit orbem, sic Deum inexcogitatæ priùs pœnæ deliberatio permoueret? quod quia prudentis aures non recipiunt; constat quia sicut præscierit Deus malitiam Caïn futuram, sic quoque quemadmodum puniretur, apud se definitum habuit: Nec tamen idcirco ille punitus est, quia in prædestinatione sua Deus eum decreuerat puniendum, sed quia ipse admiserit, vt puniretur. Non enim ex prædestinatione Deus aliquem condemnat, sicut ex præscientia neminem peccare compellit; sed peccat vnusquisque propriâ cupiditate illectus, & quia peccauit, supernæ vltionis vindictâ feritur. Completur orbis multitudine hominum, & cum generis multiplicatione crescit numerositas vitiorum, videns Deus humani cordis malitiam ad malum de die in diem deteriùs ruere, & iniquitatis cumulum in peius semper assurgere, atque cordis humani intentione omni tempore ad vitiorum profunda descendere, nec ad boni aliquem vel meditationem, vel studium manus extendere, sed malignitatum gurgitem præcipitanter expetere, *pœnituit eum* (dicente De Diluuio.

Gen. 6. v. 6. scripturâ) *quod hominem fecerit:* vtque tantâ malorum pernicie mundum expiaret, arcam, in qua seruaretur sæculo semen, fabricari iubet, mundo diluuium indicit, terram vniuersam aquarum moles obruit, montium cacumina vastitas abyssi cooperuit,

atque per totum orbem oceani gurges sese diffudit, & quicquid sub cœlo fuerat, pelagus superduxit: Quid plura? *A reptili vsque ad volucre ab homine vsque ad pecudem vniuersa* delentur: solus *Noë* cum domo sua arcæ beneficio saluatur, & ijs tantum, quæ arcæ sinus continuerat, saluatis, quicquid viuentium extra fuerat vno diluuio deletur. Hoc ita fuisse gestum scripturæ veritas protestatur. Numquid tamen cogitare debemus, quod impiorum profanatio tunc primùm Deo nota facta fuerit, quando ipsi peccauerunt? Cùm de illo scriptum sit, quod *nouerit omnia* Dan.
priusquam fiant, & psalmista proclamet *intellexisti cogitationes* 13. v.
meas à longè? Si cogitationes à longè non solum cognoscit, ve- 42.
rùm etiam intelligit; humanorum actuum seriem antequam Ps. 138.
fiant sine dubio à longè cognoscit, quâ de re eorum, quos spu- v. 3.
mante diluuio perdidit, antè nouit opera, quàm facta sint: non tamen propter eius notitiam, quâ gesturos illos talia qualia gesserunt à longè cognouit, sed propter suæ malignitatis adinuentiones, ea fecerunt, pro quibus perire meruerunt. Nam si considerentur facta illorum, & Dei præscientia, non facta eorum ex Dei præscientia descenderunt, sed infra diuinam scientiam, quæ vniuersa comprehendit, etiam illa fuerunt. Causam verò & originem non ex illa sumpserunt, sed humani cordis præsumptione, non enim de fonte bonitatis, nisi bonitas manare potest; nec vitium aliquando de virtute sumpsit originem. Itaque sicut delicta, quibus offenderunt intra latitudinem diuinæ scientiæ conclusa fuerunt: sic quoque & pœna, quâ iudicati sunt, non postquam peccauere æternitatis consilio concepta est, sed sicut Dei scientiam nunquam eorum facta latuerunt, sic nec pœnæ modus, quâ talia gesta damnarentur, diuini prædestinationem iudicij aliquando præteriuit. Verùm quemadmodum æterna fuit illorum scelerum scientia: Ita & definita in secretis cœlestibus pœnæ sententia: & sicut præscientia veritatis non eos impulit ad nequitiam, ita nec prædestinatio coëgit ad pœnam. Denique concupiscentiæ malum traxit eos ad culpam, culpa misit ad pœnam. Porro diuinitas quemadmodum omni-scienti sapientiâ suâ nouit omnia, sic vniuersitatis consilio disponit vniuersa, & quæ facturus est in tempore, in æternitatis consilio iam prædestinata consistunt. Proinde quoque supplicium, quo tunc illi mulctati sunt, in æterna prædestinatione iam decretum manebat; illi verò tunc dediti sunt pœnæ, quando scelerum immanitas pœnâ dignos esse patefecit. Sic itaque nec præscientia eos compulit ad
De Pentapoli. reatum, nec prædestinatio traxit ad pœnam. At nunc Pentapolin cœlestibus flammis æstuantem in medium deducamus, & causam perditionis, & vindictæ qualitatem inspiciamus. Cùm

enim omnium turpitudine vitiorum detinerentur, nec esset facinus, quo non vexarentur: Erant enim superbiâ tumidi, ventris ingluuie turgidi, luxuriæ fœditate corrupti, otiositatis veterno grauati, inhumanitatis feritate duri, hospitalitatis benignitate alieni, tantorum scelerum tumultus aëra supra volat, nubes scindit, cœlum irrumpit, & vsque ad solium diuinæ maiestatis pro-
Gen. currit: hinc ex persona superni iudicis genescos lectio dicit: *Cla-*
18. v. *mor sodomorum venit ad me, descendam & videbo, vtrum clamo-*
20. v. *rem, qui venit ad me opere compleuerint, an non est ita, vt sciam.*]
21.
Heb. 4. Numquid is quem nihil latet, & de quo scribitur, quod *omnia*
v. 13. *nuda & aperta sint oculis eius, & non est vlla creatura inuisibilis in conspectu eius*, nesciebat opera sodomitarum? & paucorum hominum non videbat actus, cuius oculus contemplatur bonos & malos. Sed dissimulat scire, quod non vult videre, & mauult ignorare, quod optat non punire. Quàm sit autem pronus
Gen. ad veniam, & difficilis ad vltionem ostenditur, cùm pro-
18. v. pter decem iustos vult multis millibus parcere peccatorum.
32. Quid multa? vbi vniuersos vno impetu cernit ad malum, nec in tanta multitudine aliquis inuenitur, qui de malo quærat ad bonum reuerti, cœlestis flamma cunctos inuoluit, & scelere pares par vindicta consumit. Si facta reorum considerentur, quid iustius, quàm talium scelera puniri: si clementiam iudicis respiciamus, quid misericordius, quàm tales nolle feriri? En videmus iniquitatem reorum scelere suo cœlum fatigare, superni regis secretum irrumpere, & tamen misericordiam iudicis vindictam differre, occasionem quâ parcat inquirere. Sed mentis oculos iam ad Dei præscientiam referamus, & videamus, quòd sodomitarum scelera, non solùm postquam facta, verùm priusquam facta fuerint, Deus cognouerit, & vltionis vindictam in prædestinationis suæ iudicio, antequam eos comprehenderet, dispositam habuerit? Sed carnis desideriis inseruientes sodomitæ, ad tanta scelera proruperunt, vt eorum merito cœlesti igne conflagarent. Fons igitur & origo tantorum scelerum voluptas carnis extitit; at verò peccatorum moles vindictæ sententiam
Exod. extorsit. Nec prædestinationi ergo adscribendum est quòd pe-
8. & riere, nec præscientiæ quòd peccauere. Ægyptus Dei populum De Ægyptijs.
seqq. iugo dominationis premit, labore seruitutis affligit, liberorum interfectione percellit: Moyses mittitur, vt populus Dei dimittatur. Pharao induratur, vt multis plagis Ægyptus feriatur; nouissimè primogenita Ægyptiorum occiduntur, & tandem Israël dimittitur. Rursus Ægyptios poenitentia inuadit, Israëlem dimissum insequitur, pristinæ seruituti subiicere properat, demum diuina mirabilia innouantur, mare rubrum diuiditur in simili-

tudine murorum, dextrâ leuâque pelagus suspenditur, nudatur tellus in mediis fluctibus, & sicco pede Israëliticæ plebis multitudo per patentem maris alueum incedit, Ægyptios insequentes vndarum vertices obruunt, fluctus inuadit, pelagus absorbet, fit mirabile inter pios impiosque discrimen, istos abyssus liberat, illos demergit, istos placito gressu in littus exponit, illos vorago profundi mersos retentat: Sic omnipotentis misericordia pios liberat, & censura iudicis impios damnat. Hæc si libeat diligentiùs intueri, videbimus & Israëlitarum afflictionem, & liberationem, & Ægyptiorum crudelitatem, & condemnationem, & in prẹscientia diuina olim fuisse, & qualiter de vtroque populo ageretur prædestinatum esse. Ad Abraham Deus loquitur, *Scito prænoscens, quod peregrinum futurum sit semen tuum in terra non* Gen. 15 v. 13.
sua, & subiicient seruituti, & affligent quadringentis annis: verumtamen gentem, cui seruierint ego iudicabo, & post hoc egredientur
cum magna substantia.] Nondum nati erant, & adhuc in lumbis v. 14.
Abrahæ consistebant, & iam seruituri prædicuntur, iam liberandi promituntur, iam Ægyptus iudicanda comminatur: Ad Moysen quoque, cùm mitteret eum Deus Ægyptum, sic loquitur. *Ingredieris tu, & seniores Israël ad Regem Ægypti, & dices ad* Exod. 3 v. 18.
eum: Dominus Deus Hebræorum vocauit nos, ibimus viam trium
dierum per solitudinem, vt immolemus Domino Deo nostro: Sed v. 19.
ego scio, quod non dimittet vos Rex Ægypti, nisi per manum va- v. 20.
lidam: Extendam enim manum meam, & percutiam Ægyptum in cunctis mirabilibus meis, quæ facturus sum in medio eorum, & post hæc dimittet vos.] Nonnè manifestè docemur qualiter punirentur Ægyptij dispositum, id est prædestinatum fuisse? An aliud est quod ait, *Percutiam Ægyptum in cunctis mirabilibus meis, quæ facturus sum in medio eorum?* Ostenditur enim in prædestinatione diuina fuisse, quibus, & quot plagis feriretur Ægyptus, & quando dimitteret Israëlem; quid est enim quod ait: *Ego indurabo cor Pharaonis, & induratum est cor Pharaonis:* Nisi Exod.
quod non prius emolliretur ad dimittendum Dei populum, do- 4. v. 21.
nec plagis omnibus feriretur Ægyptus, quibus diuina censura disposuerat eam feriendam: Vnde cum nouem plagis fuisset Ægyptus attrita, nec adhuc cor Pharaonis emollitum, ait Dominus ad Moysen, *adhuc vna plaga percutiam Ægyptum, & tunc*
dimittet vos Pharao: Ergo in diuini dispositione iudicij prædesti- Exo. 11
natus fuerat numerus, & modus plagarum, quibus Ægyptus v. 1.
attrita est, & obduratio cordis Pharaonis mox emollita est, cùm decretus vltionis modus cõpletus est. Et quod nouissimè in mari rubro Pharao cum exercitu suo perierit, & Israël illęsus transierit, sicut magni continet mysteriũ Sacramenti, ita constat diuinæ dispensationis

pensationis secreto gestum, vt illi perirent, illi saluarentur. Cùm ergo liquet, quòd in prescientia Dei, sicut afflictio Israëlitarum, & crudelitas Ægyptiorum constiterit: Ita quoque & istorum liberatio, & illorum perditio in predestinationis iudicio semper fuerit: Non tamen crudelitas Ægyptiorum diuinæ prescientiæ tribuenda est, sicut nec condemnatio predestinationis occultæ secreto: Presciuit enim Deus quales futuri forent Ægyptij, id est, crudelitatem eorum semper notam habuit, non tamen crudeles effecit. Quamuis Psalmista de eis testetur: quod *Conuerterit cor*
Ps. 104. v. 25. *eorum* (id est Ægyptiorum) *Deus, vt odirent populum eius, & dolum facerent in seruos eius*: Non tamen eos Deus aut dolosos fecit, aut malignitatis odio inflammauit: Sed cùm tales essent qui & odio sæuirent, & dolo deciperent, per eos populum suum flagellare disposuit, vt qui per prospera Deum reliquerat, flagellis admonitus ad Deum confugeret. Præsciuit igitur Deus Ægyptiorum crudelitatem, non eam fecit, nec ideo tales effecti sunt, quia tales futuri esse præsciti sunt; suâ denique nequitiâ, non Dei præscientiâ mali effecti sunt, & ideo prædestinati occultâ dispositione iudicij ad pœnam, quâ puniti sunt. Nam quòd non ex prædestinatione damnantur impij, sed ex sua iniquitate testatur sacra scriptura, quæ de Amorræis ad Abraham dictum fuisse confirmat: Nam cum loqueretur Deus ad Abraham quòd *semen eius peregrinum futurum esset in terra aliena quadringentis*
Gen. 15 v. 16. *annis*, post hæc intulit. *Generatione autem quartâ reuertentur huc: Necdum enim completæ sunt iniquitates Amorræorum vsque ad præsens tempus.* Quibus verbis ostenditur tunc iniquitates eorum ad summum malignitatis peruenturas, quando semen Abraham de seruitutis iugo liberari, & ad terram perduci, & gentes Amorræorum deleri mererentur: Vt quòd nationes illæ, quæ priùs terram repromissionis obtinuerant, deletæ sunt, non diuinæ prædestinationis, sed suæ malignitatis fuisse monstretur. Itaque nemo ex diuinæ prædestinationis censura condemnatur; quamuis perseueraturos in peccatis iustitia iudicis decreuerit damnandos: Sed vnusquisque tunc condemnatur, quando damnari peccatorum merito censetur. Longum erit, & modum breuitatis excederet, si voluerimus seriem diuinarum scripturarum percurrere, & ex omnibus diuinorum iudiciorum gestis præscientiam, & prædestinationem Dei comprobare, Et quòd nec præscientia compellat ad peccatum, nec prædestinatio ad pœnam. Et fortassis non sit necessarium, cùm & quæ supra diximus fortè sufficiant, & pietas fidei, sicut Deum nihil ignorare credit, sic eius præscientiâ neminem impelli ad peccatum: Cùmque diuinæ dispositionis iudicio confiteatur omnia Regi, neminem tamen

ex prædestinatione damnandum recipiat, quamuis prædestinatos malos ad pœnam non ignoret. Prædestinati enim sunt mali ad pœnam: quoniam quæcunque facturus est Deus in æternitatis dispositione, iam prędestinatum habet: iudicaturus enim est impios, & pœnâ sempiternâ damnaturus: Et quia hoc inter opera Dei computatur, negari non potest prædestinatum: Nisi fortè iudicium, quo iudicandus est mundus, aliquis dicat opus Dei non esse. Quod cùm nemo fidelium abnuat, negari quoque non potest à Deo in prædestinatione dispositum, quemadmodum de singulis iudicet: Vt enim non est in Deo noua scientia, sic quoque nec noua dispositio. Simplex etenim natura diuinitatis, sicut nihil recipit mutabile, sic nihil compositum. Vnde in Deo scientia & dispositio non variantur, vt alio tempore Deus sciat, & alio disponat; sed simul scit, simul etiam disponit, quamquam nonnulla sciat, quæ non disponat, sicut sunt peccata: Neque enim ad dispositionem illius pertinent, quæ ipse non facit, quamuis qui peccant, diuinæ potestatis iudicium non euadant, & vnde prauitatis suæ nequitiam exercent, inde occulto Dei iudicio deseruiant: Itaque non est in Deo scientia sine dispositione, nec dispositio sine scientia. Alioquin si scientia inest ei sine dispositione, vt alio tempore sciat, & alio disponat, iam non erit simplicis naturæ Deus, iam non erit incommutabilis; vbi namque interualla temporum succedunt, mutabilitas inest, & in Deo temporis erit interuallum; si non simul scit, simul etiam disponit, vt antecedat scientia, & postea sequatur dispositio. Quod cùm simplicis naturæ ratio non admittat, sequitur, vt cum scientia Dei, pariter sit & dispositio: qua de re quos scit in finem in malo perseueraturos, dispositum habet, quid sit de eis acturus: Non tamen idcirco puniendi sunt; quia sic dispositi sunt, sed idcirco quòd in malo perseueraturi sunt. Sed Anti-Christum in medium deuocemus, de quo nemo fidelium dubitat, quòd & præscitus est malus futurus, & diuino iudicio prædestinatus ad pœnam, & ex eo cognoscamus, qnòd nec præscientia Dei compellat ad culpam, nec prędestinatio trahat ad pœnam, & quod de capite diximus, de corpore illius intelligamus. Sicut enim caput electorum Christus, sic Antichristus caput est reproborum: Et sic Corpus Christi omnes sancti, ita corpus Antichristi omnes iniqui, ille certè homo perditionis nondum natus: Et tamen iam eius malitia ab omnibus præscitur, iam ad interitum prædestinatus esse non ignoratur, de quo Apostolus ad Thessalonicenses scribens ait; *Nequis vos seducat vllo modo, quoniam nisi venerit discessio primùm, & reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis; qui aduersatur, & extollitur supra omne quod dicitur Deus, aut colitur, ita vt in tem-*

[Margin: De Antichristo.]

[Margin: 2. Thess. 2. v. 3. — v. 4.]

v. 8. *plo Dei sedeat, ostendens se tanquam sit Deus.*] Et Paulò post:
quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustra-
v. 9. *tione aduentus sui eum: cuius est aduentus secundum operationem*
v. 10. *Satanæ in omni virtute; Signis, & prodigiis mendacibus: & in*
omni seductione iniquitatis his qui pereunt, eo quod charitatem ve-
ritatis non receperunt, vt salui fierent; & ideo mittet illis Deus ope-
v. 11. *rationem erroris, vt credant mendacio; vt iudicentur omnes qui*
non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati.] His Aposto-
li verbis, & malitia demonstratur Antichristi, & perditio, & non solùm eius, verùm etiam illorum, qui de sorte illius erunt. Cùm enim appellatur homo peccati, & filius perditionis, cùm extollentia eius tanta esse denuntiatur, vt supra Deum eleuetur, & se pro Deo coli velit, manifestè malignitatis eius nequitia describitur: Cum verò aduentu saluatoris eum interficiendum, atque destruendum prædicat, damnationem illius manifestè designat. Rursum cùm signis, & prodigiis eius mendacibus multos credituros insinuat, & eos iudicandos esse denuntiat, & peccatum, & pœnam eorum manifestat: quâ de re cùm de Antichristo talia dicat Apostolus, nonnè demonstrat, quod iniquitas eius iam præscita sit, & prædestinatus ipse ad pœnam sit? homo denique erit animâ rationali, & carne consistens, de prima parente, vnde & omnes homines, ducens originem. Itaque Apostolus eum & hominem, & filium perditionis appellans, cuius erit conditionis insinuat: Et quamquam vas diaboli futurum sit, tamen hoc erit, quod sunt cæteri, de Adam natiuitatis exordium trahentes. Cùm ita sit, sicut nondum natus existit; ita necdum aliquid vel boni, vel mali fecit; iam tamen prædestinatum eum ad pœnam esse Apostolus testis est: Numquid tamen propterea quia præscitus est malus futurus, ideo malus erit: Aut quia prædestinatus ad pœnam iam nunc est, idcirco damnandus erit? quod si dicat aliquis, quia vas diaboli erit, & per eum Satanas malitiæ suæ pœnam exercebit, idcirco cum eo iam damnationi deputatus habetur. Si homo ille à diabolo creatus esset, vel ipse diabolus esset, iure hoc diceretur; at verò cùm Dei creatura erit, cùm de eodem parente, quo cuncti nascuntur homines, nascetur, cùm Dei manibus, & plasmatus, & factus erit, cùm homo purus erit anima rationali & carne subsistens, cur diabolo tanta potestas de eo dabitur, vt vas eius acceptissimum habeatur?
Rom. Nonnè hic cum Apostolo dicendum est, *O homo tu quis es, qui*
9. v. 20. *respondeas Deo? An non habet potestatem figulus luti de eodem luto*
Rom. *aliud quidem vas fingere in honorem & aliud in contumeliam?* Et
11. v. *ô altitudo diuitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei, quàm inscrutabi-*
33. *lia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius: quis cognouit sen-*

N ij

ium Domini, aut quis prior dedit ei, & retribuetur ei, quamuis v. 34.
omnium operum eius nequeamus rationes comprehendere, scimus quod non iniustè aliquid facit, qui est fons iustitiæ. Redeamus igitur ad superiora: Cùm ergo homo ille iniquitatis iam præscitus sit malus futurus, & prædestinatus habeatur ad pœnam, nunquid propter hanc præscientiam malus erit, aut propterea peribit, quia perditioni deputatus est? quod si ita est, non erit eius culpæ malignitas illius, vnde nec merito damnabitur: sed absit, vt Deus alicui sit causa, quo malus fiat, aut aliquem damnet, qui non damnari mereatur; Cùm scriptum sit: *Vniuersa* Psal.
opera Domini misericordia, & veritas: sua igitur culpa damna- 24. v.
tur, quisquis à iudice veritatis damnatur. Quapropter homo ille 10.
iniquitatis non idcirco iniquus erit, quia talis futurus esse præscitus est, sed suâ voluntate delinquens malignabitur: sicut non ideo pœnis gehennæ traditur cruciandus, quia iam prædestinatus ad pœnas est, sed propter suarum pondus iniquitatum, propter quas etiam nunc prædestinatus est ad mortem. Nisi fortè dicat aliquis eum non prædestinatum ad interitum: Cùm dicat Apostolus *eum spiritu oris sui Dominum Iesum interfecturum, &* 2. The.
aduentus sui præsentia destructurum. Et Ioannes in Apocalipsi suâ 2. v. 8.
sub figura bestiæ de illo loquens. *Bestia* (inquit) *quam vidistis,* Apoc.
fuit & non est, & ascensura est de abysso, & in interitum ibit, & mi- 17. v. 8.
rabuntur inhabitantes terram, quorum non sunt nomina scripta in libro vitæ à constitutione mundi.] Vbi notandum quia non solum in interitum bestiam ire significat, verùm etiam illos quorũ non sunt nomina scripta in libro vitæ à constitutione mundi. Ex quo apparet ad interitũ ire, qui nõ sunt de numero electorũ: De numero electorũ non sunt, qui nõ sunt scripti in libro vitæ; illi enim perire non possunt. Peribunt autẽ, qui non sunt illic scripti ab initio sæculi. Quòd si ab initio sæculi scripti non sunt in libro vitæ, ad vitam non pertinent: Et idcirco ad mortis pœnam deputati sunt. Item de eadem bestia in eodem libro. *Et bestia quæ erat, & non* v. 11.
est, & ipsa octaua est, & de septem est, & in interitum vadit.] Sub specie bestiæ Antichristum designans, & eum ad interitum prædestinatum insinuans. Igitur cùm prædestinatus sit ad interitum, non propterea interibit; quia prædestinatus est ad hoc, sed propter nequitiam suam, propter quam prædestinatus esse cognoscitur perditioni. Sicut igitur ille præscitus est malignus futurus, & prædestinatus ad interitum, nec tamen propter Dei præscientiam, siue prædestinationem, vel malignus erit, vel interibit, sed propria voluntate fiet malus, & propter multitudinem malignitatum suarum peribit: sic nimirùm omnes reprobi, cùm sint præsciti mali, & prædestinati ad pœnam, non ta-

men propter Dei præscientiam mali effecti sunt, aut efficientur:
sed propter quòd libero voluntatis arbitrio malignitatem opera-
ti sunt: ita quoque non idcirco, quia prædestinati sunt ad pœ-
nam, torquebuntur; sed quia fecerunt talia, pro quibus pœ-
nam subire merebantur: Nam de quibus ait Apostolus quòd
2. Thes. *quia veritatem non receperunt, vt salui fierent, ideo mittet illis*
2. v. 10. *Deus operationem erroris, vt credant mendacio; vt iudicentur om-*
v. 11. *nes, qui non crediderunt veritati; sed consenserunt iniquitati:* Non-
nè hos omnes & præscitos esse constat malos futuros, & non
ignorari, quòd ad sortem pertineant damnatorum? quòd si ad
damnatorum sortem pertinent, nonnè ad eam deputati sunt? &
si ad illam deputati sunt, nonnè etiam prædestinati sunt? non ta-
men idcirco quia prædestinati propterea damnandi, sicut non
propterea mali futuri sunt, quia hoc eos futuros præscientiam Dei
non latet. Damnabuntur enim propter malitiam suam, non pro-
pter Dei prædestinationem: Quemadmodum mali futuri sunt
propterea quod hoc esse propriæ voluntatis arbitrio elegerunt,
non propter diuinam præscientiam. Quod si præscientiam ma-
lorum, non autem prædestinationem quisquam esse contenderit,
eo quod quicquid prædestinatum est, necesse est, vt fiat; hoc
etiam & de præscientia sentiendum est. Quicquid enim præscit
Deus, futurum sine dubio erit, nec aliter erit quemadmodum
præscitum est, quoniam si vera est, præscientia est, si verò non
est vera, non est præscientia. Quâ de re quicquid Deus præscit
faciendum erit sine dubio, & sic erit quemadmodum præscitur.
Quem namque præscit de numero electorum esse, is erit sine du-
bio electus, quem verò præscit de numero reproborum, erit si-
ne dubio reprobus. Quapropter quoniam & hos, & illos iam scit,
& ab initio sæculi præsciuit, illi erunt electi, quos electos esse
præsciuit, & illi reprobi, quos similiter reprobos esse præsciuit,
& noti sunt Deo, & hi & illi. Quâ de re si prædestinatio propte-
rea refugienda est, quia quicquid prædestinatum est immutabi-
le est, refugienda præscientia est, quia quicquid præscitum est,
Dan. immutabile est. Quòd si præscientia omniscientem Dei cogni-
13. v. tionem insinuat, non autem aliquem ad peccatum cogit, & præ-
42. destinatio operum diuinorum præordinationem, & præparatio-
xxx. Isa. 45. nem significat, nullum autem ad pœnas impellit, non est cur
v. 11. præscientia recipiatur, & prædestinatio abdicetur. Sicut enim
Ps. 110. pium atque religiosum est de Deo credi, quod *nouit omnia prius-*
v. 2. *quam fiant:* sic pium & religiosum est de Deo sentire quod *fecit*
Ps. 61. *quæ futura sunt:* & *magna opera Domini exquisita in omnes volun-*
v. 12. *tates eius,* & psalmista *semel locutus est Deus:* Et beatus Iob *semel*
Iob. 33. v. 14. *loquitur Deus, & secundo id ipsum non repetit:* At Sanctorum sen-

tentia est Catholicorum, prædestinationem esse operum Dei æternam dispositionem, vnde quia quæcunque facturus est Deus, in æterno iudicij sui consilio iam dispositum habet: sequitur, vt opera Dei vniuersa sint prædestinata. Quapropter cùm dicitur de malis, quia ad pœnas prædestinati sunt: hoc dicitur; quia Deus secreto iudiciorum suorum sacramento dispositum habet, quid de his facturus sit. Non est igitur diuinæ dispensationi repugnans, si mali dicuntur esse prædestinati ad pœnam, quoniam prædestinatio est operum Dei, in quibus operibus Dei etiam iudicium dispositum, quo iudicandi sunt reprobi. Egimus igitur (vt potuimus) quemadmodum prædestinatio qua dicuntur iniqui ad pœnas deputati; non necessitate aliqua constringat eos ad pœnam. Sed tali locutione exprimi diuinorum operum ordinationem. Et quia superiùs ostendimus sanctorum dicta, quibus mali prædestinati dicuntur ad pœnas, quisquis prædestinationem malorum abnegat, non nobis, sed illis quorum sequimur auctoritatem, contradicit. Ne nos in culpam ideo trahamur, si Sanctorum auctoritatem sequimur. Si enim quod illi dicunt Catholicum est, nec repugnans rectæ fidei: nos quoque non à Catholicæ fidei rectitudine discrepare iudicemur, si hoc dicimus & sentiamus, quod illi dixerunt & senserunt: illorum enim doctrinâ fides Ecclesiastica munitur; & nos, qui intra sinum Ecclesiæ continemur de illorum institutione imbuimur, nec aliud sentire præsumimus, nisi quòd illi nos instituerunt, nec aliò ire, nisi quò ducunt, nec dicere aliud, nisi quod illi dicunt. His ita obsecramus magnitudinis vestræ pietatem, vt hæc scripta, si sapientiæ vestræ non displicuerint, penes vos habeantur, nec in publicum proferantur, donec huius quæstionis controuersia diligenter ab omnibus fuerit euentilata, & quid tenendum ab omnibus, sit comprobatum. Quod si displicuerit libellus iste, per vos obsecramus, vt corrigatur, & nobis quæ correcta fuerint non abscondantur.

Epilogus.

FINIS.

Præsens copia est extracta ex quodam manuscripto cœnobij Lobbiensis, atque per me infra scriptum cum illo sedulò collata de verbo ad verbum comperta conformis, quod testor hac 21. Martij 1648.

Arn. Raymundi Notarius publicus
ad præmissa rogatus.

LIBER IOANNIS SCOTI, SEV ERIGENÆ. DE DIVINA PRÆDE- *stinatione*, CONTRA GOTESCHALCVM Monachum.

Ecclesiastici 37. vers. 23.
Qui sophisticè loquitur odibilis est: In omni re defraudabitur: Non est illi data à Domino gratia: Omni enim sapientiâ defraudatus est.

VETERVM AVCTORVM DE IOANNE SCOTO seu Erigena,

EIVSQVE LIBRO DE PRÆDEstinatione Testimonia.

Ex libello Ecclesię Lugdunensis de tribus Epistolis in Responsione ad secundam.

Anno 853. QVOD *autem inter cæteros qui de tanta quæstione diuinæ scilicet præscientiæ & prædestinationis apud eos scripsisse memorantur, etiam Amalarius ponitur, &* SCOTVS IOANNES *ab eis ad scribendum compulsus esse refertur, multum molestè & dolenter accepimus, vt Ecclesiastici & prudentes viri tantam iniuriam sibimetipsis fecerint, vt Amalarium, &c. Et quod maioris est ignominiæ atque opprobrij* SCOTVM *illum ad scribendum compellerent, qui sicut ex eius scriptis verissimè comperimus, nec ipsa verba scripturarum adhuc habet cognita: Et ita quibusdam fantasticis adinuentionibus, & erroribus plenus est, vt non solùm de fidei veritate nullatenus consulendus, sed etiam cum ipsis omni irrisione & despectione dignis scriptis suis, nisi corrigere & emendare festinet, vel sicut demens sit miserandus, vel sicut hæreticus anathematizandus.*

Ex Concil. Valent. 3. Can. 4.

Anno 855. PORRO *Capitula quatuor, quæ à Concilio fratrum nostrorum minus prospectè suscepta sunt, propter inutilitatem vel etiam noxietatem, & errorem contrarium veritati: sed & alia* XIX *Syllogismis ineptissimè conclusa, & licet iactetur nullâ sæculari literaturâ nitentia, in quibus commentum Diaboli potiùs, quàm argumentum aliquod fidei deprehenditur, à pio auditu fidelium penitus explodimus,*

mus, & ut talia, & similia caueantur, per omnia auctoritate Spiritus sancti interdicimus: Nouarum etiam rerum introductores, ne districtius feriantur, castigandos esse censemus.

Ex Concil. Lingonensi, Can. 4.

PORRO Capitula numero XIX. *syllogismis ineptissimè ac mendacissimè* à quodam SCOTO *conclusa: Ubi non argumentum fidei, sed potiùs commentum perfidiæ paret, nullâ omnino philosophiæ arte, ut arroganter à quibusdam iactatur, constructum: sed inani fallaciâ, & deceptione imperitissimè confusum, à pio auditu fidelium penitùs explodimus, &c. ut in Concil. Val. 3.* Anno 859.

Ex Decreto B. Iuonis Carnot. Episcopi, Parte 4. Cap. 104.

De Ioanne SCOTO quòd in quibusdam bene non senserit.
Nicolaus Papa Karolo Regi.

RELATUM *est Apostolatui nostro, quod opus Beati Dionysij Areopagitæ, quod de diuinis nominibus, vel cælestibus ordinibus Græco descripsit eloquio, quidam vir* IOANNES *genere* SCOTUS *nuper in Latinum transtulerit, quod iuxta morem nobis mitti, & nostro debuit iudicio approbari præsertim cum* Idem IOANNES, *licet multæ scientiæ esse prædicetur, olim non sanè sapere in quibusdam frequenti rumore * diceretur. Itaque quod hactenùs omissum est, vestra industria suppleat, & nobis præfatum opus sine ulla cunctatione mittat, quatenus dum à nostri Apostolatus iudicio fuerit approbatum, ab omnibus incunctanter nostrâ auctoritate acceptius habeatur.* Circa annũ 865. * al. dicatur.

Ex Epistola Berengarij ad Lanfrancum tunc Abbatem, postea Archiepiscopum Cantuarensem.

In notis & obseruat. ad vitam Lanfranci, pag. 21.

PERUENIT *ad me, Frater Lanfrance, quiddam auditum ab Ingelranno Carnotensi, in quo dissimulare non debui ammonere dilectionem tuam. Id autem est. Displicere tibi, immò hæreticas habuisse sententias* IOANNIS SCOTI *de Sacramento Altaris, in quibus dissentit à suscepto tuo Paschasio; hâc ergo in re, si ita est, (Frater) indignum fecisti ingenio, quod tibi Deus non aspernabile contulit, præproperam ferendo sententiam, &c.*

O

Ex libro Lanfranci Archiep. Cantuar. ad Berengarium, De Corpore & Sanguine Domini, cap. 4.

Anno 1050. *Igitur cum à quodam Remensi Clerico literas tuas Romam perlatas recitator legeret, intellecto quod* IOANNEM SCOTVM *extolleres, Paschasium damnares, communi de Eucharistia fidei aduersa sentires, promulgata est in te damnationis sententia priuans te communione sanctæ Ecclesiæ, quam tu priuare sanctâ eius communione satagebas,* &c. Et paulò post.

DEHINC *declarata est Synodus Vercellensis, quæ proximo Septembri eodem præsidente Pontifice est celebrata Vercellis, ad quam vocatus non venisti; Ego verò præcepto ac precibus Præfati Pontificis vsque ad ipsam Synodum secum remansi: in qua in audientia omnium, qui de diuersis huius mundi partibus illuc conuenerant,* IOANNIS SCOTI LIBER *de Eucharistia lectus est, ac damnatus, sententia tua exposita ac damnata. Fides sancta Ecclesiæ, quam ego teneo & tenendam adstruo, audita, & concordi omnium assensu confirmata.*

Idem apud Baronium Annal. Tom. 11. ad annum 1050.

Ex Mathæo VVestmonasteriensi ad annum 883.

EODEM *anno venit in Angliam Magister* IOANNES *natione* SCOTVS *vir perspicacis ingenij, & facundiæ singularis: hic dudum relictâ patriâ ad partes Gallicanas transiens Karolum Caluum adiit, atque in magna ab eo dignatione susceptus indiuiduus comes ei fuerat mensæ & cubiculi,* &c. *Rogatu eiusdem Regis Hierarchiam Dionysij Areopagitæ de Græco in Latinū transtulit, & alium librum edidit quem* περὶ φύσεως μερισμοῦ, *id est, de natura diuisione intitulauit, quem esse vtilissimum ait ad varias quæstiones ferè insolubiles enodandas: Si tamen ei in quibusdam ignoscatur, in quibus à Latinorum tramite deuiauit, cùm in Græcos acriter oculos intendit.* Vnde & hæreticus à quibusdam putatus est. Scripsit enim contra eum FLORVS quidam, qualis ille fuerit ignoratur, qui & eius scripta deprauando damnauit. *Sunt enim reuera in prædicto libro perplurima, quæ nisi diligenter discutiantur, aliena à fide Catholica iudicātur,* &c. *De supradicta epist. Nicolai Papæ,* &c. *Propter hanc infamiam idem* IOANNES *Franciā relinquens, venit in Angliam, vbi post aliquot annos à pueris, quos docebat, graphiis perforatus animā exhalauit tormento graui & acerbo: Iacuit autem aliquandiu in humili sepultura in beati Laurentij basilica: Sed vbi diuinitùs cecidit super eam sepulturam radius ignis cælestis, Monachi de talibus animati reuelationibus in maiorem transtulerunt Ecclesiam, & ad sinistram altaris partem honorabiliter locauerunt,* &c.

INDEX CAPITVLORVM XIX. libri IOANNIS SCOTI, ſeu ERIGENÆ etiam libris S. PRVDENTII & FLORI Magiſtri ſeu Eccleſię Lugdunenſis deſeruiens.

IOANNIS SCOTI ERIGENÆ

DE DIVINA PRÆDESTINATIONE.

LIBER, CAP. XIX.

PRÆFATIO.

DOminis Illustribus & merito Christianæ fidei tuendæ præstantissimis atque diuino Episcopalis gratiæ dono desursum à patre luminum muneratis Hingmaro & Parthulo.

IOANNES SERVVS VESTER DEVOTVS in Domino salutem.

FARI non possum quantas,qualésq; gratiarum actiones vobis rependere debeam, in eo quod vestræ dilectionis copiosissima sublimitas me tãquam aliquid valentem in defendẽda omnium nostrum salute, quæ est professio Catholica, non est dedignata cooperatorem eligere. Impos quidem longè virium vestrarum, sermone, atque intelligentiâ, compos verò fide & deuotione in asserendæ veritatis fiducia:Studiumquippe vestrum parũ sursum versùs contemplatiuè erigitur ad speculãdam veritatem, parũ verò deorsum versùs actiuè reprimitur ad regendam Ecclesiam: Nos verò è diuerso inter vndosum,veliuolúmq; Pelagus Imperij senioris nostri Domini videlicet gloriosissimi Karoli quasi quædam nauicula, diuersis fluctibus agitati, quandoque tamen in portu serenitatis eius stabilitanda occupati, vix aliquando ad vestigia sapientiæ intuenda breuissimo temporis sinimur interuallo: Modus tamen nostræ capacitatis, qualiscunque sit, de vestra prudentissima, sanissimáque doctrina testimonium perhibebit : vt enim maxima, clarissimáque mundi luminaria stellarum lucubrationes non despiciunt, sed ad expellendas omnium tenebrarum caligines earum radiis ad perfectionem sui splendoris vtimur : sic vos, religiosissimi patres, cum vestræ nobilitas eloquentiæ ad omnes

nouellarum hæresium versutias cauendas, conuincendas, destruendas sufficiat, nostræ tamen ratiocinationis astipulationibus vestram perfectissimam de fide prædestinationis definitionem roborare non spreuistis. Ita vt & vestræ pietatis pulcherrima virtus omnibus pateat, & nostræ obedientiæ non spernenda humilitas clarescat.

In hoc itaque opusculo nostro, quod ad testimonium vestræ orthodoxæ professionis vobis iubentibus scribere curauimus, quæ vera esse perspexeritis, tenete, & Ecclesiæ Catholicæ tribuite, quæ falsa respuite, & nobis, qui homines sumus, ignoscite, quæ dubia, credite, donec aut respuenda esse, aut vera esse, aut semper credenda esse præcipiat auctoritas. De connexionis autem verborum inhonestate non facilè animi vestri constantiam crediderim esse commouendam, vt priùs tædium audiendi aures vestras preoccupet, quam amor perueniendi ad ea quæ suadere sudauimus, quæ si vera sunt, in eis absque verborum consideratione diligenda est veritas: bonorum siquidem ingeniorum (vt ait Augustinus) insignis est indoles in verbis verum amare non verba; quid enim prodest clauis aurea, si aperire quod volumus, non potest, aut quid obest lignea si hoc potest, quando nihil quærimus nisi patescere, quod clausum est.] Munuscula igitur nostri ingenij libenter accipite, plus eorum vtilitatem, si qua est consideraturi, quàm honestatem dictionis, quæ aut vix, aut nulla est, quæsituri: deinde suppliciter vestram exoramus clementiam, vt quotiescunque reperiatis nos dixisse æqualitatem diuinæ præscientiæ atque predestinationis, quantùm ad vnitatem diuinæ substantiæ, in qua vnum sunt, nos sensisse sciatis. Item quod diximus, ea que non sunt, nec à Deo sciri, nec præsciri posse, non eâ prauitate, quâ quidam prescientiam Dei auferre conantur, dixisse nos arbitremini; sed eâ ratione, quâ docemur nesciri, quæ non sunt, & scientiam Dei esse substantiam, substantiam autem eius non in nihilo, sed in aliquo esse: Pax Christi abundet in cordibus vestris.

AVGVSTINVS.

Cæsare sub Carolo Francorum gloria pollet,
Littore seu Pelagi piscibus, atque salo.
Secta Diabolici damnatur dogmatis, atque
Pastorum curâ splendet amœna fides.

IOANNIS SCOTI ERIGENÆ.

DE DIVINA PRÆDESTINATIONE.

CAPVT PRIMVM.

** QVADRVVIO REGVLARVM TOTIVS Philosophiæ quatuor omnem quæstionem solui.* N. PRVDENTII, * I. FLORI refutationẽ notat.

I. CVM omnis piæ perfectæque doctrinæ modus, quo omnium rerum ratio, & studiosissimè quæritur, & apertissimè inuenitur, in ea disciplina, quæ à græcis Philosophia solet vocari, sit constitutus, de eius diuisionibus, seu partitionibus quædam breuiter edisserere necessarium duximus. Sic enim (vt ait Sanctus Augustinus) " creditur, & docetur quod est humanæ salutis caput, non aliam " esse Philosophiam, idest sapientiæ studium, & aliam religionem, " cum hi, quorum doctrinam non approbamus, nec sacramenta " nobiscum communicant.] Quid est aliud de Philosophia tractare " nisi veræ religionis, quâ summa, & principalis omnium rerum causa Deus, & humiliter colitur, & rationabiliter inuestigatur, regulas exponere ? Conficitur inde veram esse Philosophiam veram religionem, conuersímque veram religionem esse veram Philosophiam, quæ dum multifariam diuersísque modis diuidatur, bis binas tamen partes principales ad omnem quæstionem soluendam necessarias habere dinoscitur, quas græcis placuit nominare ΔΙΑΙΡΕΤΙΚΗ, ΟΡΙΣΤΙΚΗ, ΑΠΟΔΕΙΚΤΙΚΗ, ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ, Easdémque latialiter possumus dicere diuisoriam, diffinitiuam, demonstratiuam, resolutiuam. Quarum

AVGVSTIN. de vera religione cap. 5.

Num. 2.

enim prima vnum in multa diuidendo segregat: secunda vnum de multis diffiniendo colligit: tertia per manifesta occulta demonstrando aperit, quarta composita in simplicia separando resoluit.

II. Earum etiam exempla in processu huius operis, quantùm ipsa lux, quæ illuminat cor quærentium se, nobis aditum rerum, quas conamur ingredi, aperuerit, ostendemus. His enim, tanquam vtili quodam, honestóque humanæ ratiocinationis quadruuio ad ipsam disputandi disciplinam, quæ est veritas, omnis
Num. 3. in ea eruditus perueniri non dubitat. Cuius disciplinæ regulis necessariò vti iubemur, dum aduersus quendam saphrophilum nomine Gotteschalcum suæ hæreseos, & inuentorem simul, & assertorem, fautorésque eius, si tamen sunt nescio, atque vtinam ne sint, respondere compellimur, iubentibus videlicet Catholicæ Ecclesiæ vigilantissimis pastoribus, in quorum ouili tale venenum serpere molitur, annuente præsertim, Ortodoxissimo principe Domino venerabili Carolo. Cuius maximum studium est piè rectéque de Deo sentire, praua hæreticorum dogmata veris rationibus, Sanctorúmque patrum auctoritate refellere, ad vltimum penitùs eradicare.

III. Ne igitur defensores veritatis inermes cum assertoribus falsitatis confligere videamur, non incongruè regulis disputatoriæ artis vtemur. Cum enim per artem Rethoricam, & vera suadeantur, & falsa, quis audeat dicere aduersùs mendacium in defensoribus suis inermem debere consistere veritatem, vt videlicet illi, qui res falsas persuadere conantur, nouerint auditorem, vel beneuolum, vel intentum, vel docilem proëmio facere, isti autem non nouerint; illi falsa breuiter, apertè, verisimiliter; & isti vera sic narrent, vt audire tædeat, intelligere non pateat, credere postremò non libeat; illi fallacibus argumentis veritatem oppugnent, asserant falsitatem; isti nec vera defendere, nec falsa valeant refutare: illi animos audientium in errorem mouentes, impellentésque dicendo terreant, contristent, exhilarent, exhortenter ardenter: isti pro veritate lenti, frigidíque dormitent: quis ita desipiat vt hoc sapiat. Sed quoniam verissimè dictum est *oportet multas hæreses esse vt probati manifesti fiant inter vos*, vtamur etiam isto diuinæ prouidentiæ beneficio: Ex his enim hominibus hæretici fiunt, qui etiam si essent in ecclesia, nihilominus errarent. Cum autem foris sunt, plurimùm prosunt, non verum docendo, quod nesciunt, sed ad verum quærendum carnales, & ad verum aperiendum spirituales catholicos excitando. Sunt enim innumerabiles in sancta Ecclesia Deo probati viri, sed manifesti viri non fiunt inter nos, quandiu imperitiæ nostræ

1. Cor. 11. v. 19.

nostræ tenebris delectati dormire malunt, quàm lucem veritatis intueri: quapropter multi, vt diem Dei videant, & gaudeant per hæreticos de somno excitantur. Vtamur ergo etiam hæreticis, non vt eorum approbemus errores, sed vt Catholicam disciplinam aduersus eorum insidias asserentes, vigilantiores, & cautiores simus, etiamsi eos ad salutem reuocare non possimus.

IV. Quoniam igitur antiqui hostis miseria humanæ beatitudini semper inuidet, & insidias nostræ saluti præparare non cessat: salus autem nostra ex fide inchoat; fidem igitur destruere laborat, quærens vasa sibi conuenientia, quibus ea venena, quæ eius argumentosa malitia interiùs exagitat, in aures credentium impetúmque astutiæ suæ cauere non valentium, exteriùs infundat; sed quia ipsius omnes adinuentiones, quibus vnitatem Catholicæ fidei vsque modo conatus est scindere, operante diuinâ gratiâ per eos, qui beati, & immaculati in via legis diuinæ ambulauerunt, & testimonia eius scrutati sunt, funditùs explosæ, ne vllum nequitiæ suæ argumentum prætereat nouo non machinamento murum munitæ fidei soluere tentat: per ministrum namque suum scilicet. G. * duas prædestinationes in Deo esse asserit, quibus, & æquissima iustitiæ merita, & misericordissima gratiæ dona nititur auferre. Cum enim genus humanum diuidatur in bonos, malósque: Omnis namque homo aut bonus, aut malus est; *malorum* autem, vt ait veritas, *finis est supplicium æternum, bonorum verò vita æterna:* qui sunt mali nisi impij, & boni nisi iusti? iustorum omnium, vt ipse adstruit, ineuitabilis, effectiuáque causa constituta est in prædestinatione vna. Impiorum verò similiter in altera; Vna quippe, vt ait, iustorum est, altera impiorum: in tantum vt nemo, nisi necessitate immutabili vnius neque ad iustitiæ meritum, neque ad finem eius, vitam videlicet æternam possit peruenire. Nemo nisi alterius necessitate fari. Nec in meritum impietatis, nec in eius terminum æternum quidem supplicium compellatur cadere: quæ stultissima, crudelissimáque insania primò auctoritate diuinâ refellitur; Deinde veræ rationis regulis annullatur. Quid enim, nunquid per prophetam dicitur *vniuersæ viæ Domini misericordia & veritas:* quod apertiùs alibi aperitur: *misericordiam, & iudicium cantabo tibi Domine.* Quibus verbis lucidissime & donorum Dei largitas, & iustitiæ eius æquitas commendatur.

*2. (margin, beside "G. *")

Rom. 6. v. 21. (margin, beside "malus est; malorum autem...")

Psal. 24. v. 10. (margin, beside "prophetam dicitur...")

Psal. 100. v. 1. (margin, beside "bo tibi Domine...")

CAPVT II.

ARGVMENTO NECESSITATIS colligitur duas prædestinationes fieri non posse.

I. VBi sunt ergo G. duarum prædestinationum tuarum necessitudines; tuarum dico, non diuinarum? Tua etenim eas peruersitas finxit, & ideo non sunt, nec fieri possunt. Quomodo enim potest esse, quod conatur auferre, quod est? vbi autem est necessitas, ibi non est voluntas. Atqui in Deo est voluntas; in eo igitur non est necessitas. Deus quidem omnia quæ fecit suâ propriâ voluntate, nulla verò necessitate fecit. Quid enim cogeret Deum, vt aliquid faceret? quod si aliqua cum causa compelleret ad faciendum, ea meritò maior, meliórque eo crederetur; ac per hoc ipsa non ipse summa omnium causa Deúsque coleretur. Si verò vna, & principalis totius vniuersitatis causa voluntas Dei, & piè creditur, & rectè intelligitur: frustrà in ipsa, vel ante ipsam necessitas fingitur. Age iam, si omne, quòd in Deo est, Deus est, voluntas autem Dei in Deo est; Deus est igitur Dei uoluntas. Non enim aliud est ei esse & velle, sed quod est esse, hoc est & velle. Proinde si voluntas Dei libera est (aliter enim credere impium est) libera verò voluntas, omni caret necessitate. Igitur nulla necessitas voluntatem Dei possidet: atqui quidquid de diuina voluntate sanè intelligitur, de eius quoque prædestinatione necesse est similiter intelligatur: Expulsa est autem omnis necessitas à diuina voluntate. igitur expulsa est & ab eius prædestinatione.

Num. 4. II. An fortè dicis hæretice ad substantiam Dei voluntatem suam, non autem prædestinationem suam pertinere? Ita vt, non aliud sit Deo esse, & velle; aliud vero esse, & prædestinare. Sed hoc facilè possumus refellere argumento, quod sumitur à definitione: Est enim diuina prædestinatio (vt ait Augustinus) omnium quæ Deus facturus est ante sæcula præparatio, atque dispositio.] Si ergo ante sæcula nihil creditur, & intelligitur, præter solum Deum fuisse: prædestinationem autem Dei ante omnem creaturam esse nullus sanus ambigit: Colligitur prædestinationem Dei ipsum Deum esse, atque ad naturam eius pertinere. Sed ne fortè dicas, quæ de Deo ante mundum dicuntur, non vtique, semper secundùm substantiam dicuntur: quædam enim prædicantur substantialiter, quædam verò relatiuè: non enim secundùm substantiam, sed secundùm relationem.

Avgvstinvs de dono perseu. Cap. 17.

dicitur pater, dicitur filius, dicitur Dominus: Similiter prædestinatio eius relatiuè ad ea, quæ prædestinata sunt, profertur. Audi scripturam de Christo dicentem: *In quo sunt omnes thesauri scientiæ, & sapientiæ absconditi.* Dic quæso? quid in his verbis intelligere conaris? an fortè scientiam, & sapientiam Christi esse iudicas accidentia: non autem eius secundùm suam diuinitatem substantiam, quod absurdissimè creditur, & falsissimè suadetur: Summus enim ille intellectus, in quo sunt vniuersa, immo ipse est vniuersa, quamuis diuersis significationibus nominum ab ipsa rationali natura, quæ ad inquirendum eum creata est, appelletur. Ipse tamen in se ipso vnus, atque idem est, cum sit omnium naturarum causa simplex, & multiplex. * Quod est ergo Deo esse, hoc est ei sapere: & quod est ei sapere hoc est scire, & quod est scire, hoc est destinare. Cum enim omnis prædestinatio præscientia, non autem omnis præscientia prædestinatio dicatur: non tamen eo modo dicimus omnem prędestinationem esse præscientiam; non omnem verò præscientiam esse prædestinationem, quo solemus dicere in generibus, eorúmque formis: verbi causa in virtutibus, quibus anima rationalis ornatur, omnis prudentia virtus est, non autem omnis virtus prudentia: sed sicut rectè dicimus: quod est virtus, hoc est prudentia, & quod est prudentia, hoc est virtus: non enim hoc modo generalem virtutem, & formam eius significamus, sed solam vnitatem naturæ virtutis, & prudentiæ exprimimus. Rectè ergo dicitur omnis prædestinatio præscientia, non omnis præscientia prædestinatio: vt intelligamus, quod est præscire, hoc est prædestinare, & quod est prædestinare, hoc est præscire: vnius enim, eiusdémque substantiæ sunt diuinæ videlicet, & naturæ. Nec tamen omne, quod intelligimus audientes Dei præscientiam, cogimur intelligere audientes eius prædestinationem: sicut non omne, quod quærimus audiendo virtutem, necesse sit quæramus audiendo prudentiam. Hoc autem argumentum, quod ab effectibus ad causam sumitur, non incongruum, si paulò latiùs aperiatur.

Coloss. 2. v. 3.

* 2.

V. AVGVST. de prædest. sanct. Cap. 10.

III. Si ergo virtutes animi, quæ verè nihil aliud sunt, nisi effectus vnius ipsius summæ omnium causæ, diuinæ scilicet voluntatis, ita intelligantur, vt cum sint multę, simul tamen inseparabiliter sint, quia eiusdem naturæ sunt: quarum enim vna colligitur causa, conficitur eadem esse natura: in eo námque, in quo vna vera virtus inuenitur, omnes virtutes fieri rationabiliter probantur: appellationibus tamen varijs significari, in genera, formásque eius vsque ad species indiuiduas diuidi patiuntur, deinde in numeros multiplicari: tot enim virtutes esse dicuntur, quot sunt,

in quibus donantur. Quid mirum de ipsa ineffabili causa omnium, quæ dum generibus, formis indiuiduis, numerisque careat, ab ea tamen est omne genus, omnis forma, omne totum, omnis numerus: quoniam ipsa est prima vniuersitatis essentia; omne quippe quod est, ab ea hoc est vt sit, ipsa est forma omnium summa: quid enim appetit, nisi eam omne, quod appetit, principium omnium siue sciens, siue nesciens. Ab ea est omne totum, quæ in se ipsa vbique tota est. Ab ea omnis numerus, quia in se ipsa est multiplex sine fine, sine numero numerus. Cum igitur ipsa diuina substantia, vel essentia, vel natura, vel quoquo modo dici potest, in se ipsa vnum indiuiduum, inseparabiléque sit: vnitas enim simplex est, atque incommutabilis, varijs tamen verborum significationibus nominatur secundùm affectus humanæ
* 3. mentis, quibus ad notitiam creatoris sui redire nititur: * homo námque malè vtens libero arbitrio sui, ad eum quem sine labore deseruerat, sine laboris studio, & cooperantis gratiæ dono peruenire non potest.

IV. Proinde humana ratio duce veritate Deum suum multipliciter intelligens, ipsum secundùm modos suæ intelligentiæ diuersis vocationum signis appellat: vt enim exempli causâ, pauca de multis ponamus, cùm æternum intellectum, in quo sunt omnia, hoc est ipsum Deum, rationis intuitus attingit, vt in eo aspiciat, quod ipse diuinus intellectus æternæ suæ, immutabilisque substantiæ plenissimam, perfectissimámque habeat notionem, quæ omnem exsuperat intellectum creaturæ, ipsa diuina notio, quâ semetipsum Deus intelligit, sapientia propriè vocatur: Cùm autem eadem ratio æterno intellectui copulatur, vt in eo videat esse omnium naturarum, quæ ab eo creatæ sunt, incomprehensibilem notionem: ipsa mox appellat scientiam, quę iterum tunc quasi propriè scientia vocatur, cùm non solum cernitur in omnibus bonis, quę Deus de sua, & in sua vniuersa creatura facienda esse, antequam fierent omnia, disposuit: sed etiam in omnibus malis, quę peruerso motu fiunt, rationalis creaturę malè quidem libero vtentis arbitrio; hoc est conditorem suum deserentis, & in rerum infimarum ab eo tamen creatarum libidinosam cupiditatem corruentis.

V. Ipsa igitur, vt dictum est, omnium bonorum Dei, malorúmque peruersę creaturę diuina & quodammodo generalis pręnotio pręscientia meruit vocari: Ac per hoc Deus dicitur pręscire bonos, & malos (si tamen mala pręsciri possunt) qui modus locutionis in sequentibus ostendetur. Eadem autem scientia ad discretionem scilicet significationum prędestinatio expressè nominatur, dum in diuinis tantùm operibus conspicitur. Opera-

tio quippe diuina non solùm in condendis omnibus creaturis dinoscitur: sed etiam in his, quos Deus per suæ gratię propositum ad vitam pręparauit ęternam, in ea quoque occultissima operatione, quâ de malis motibus reproborum, (quos iustè deserit) ad exercitationem iustitię consulit eorum, quos suâ pręde stinatione vocauit; in ipsis etiam qualitatibus elementorum, quę dum naturâ sui bona esse videantur, quoniam à summo bono sunt, pœnaliter tamen sentiuntur ab eis, quibus iudex iustus merito suæ iustitiæ tormenta præparauit æterna, ideóque mala dicuntur, cum sint naturaliter bona: huius ergò ratiocinationis connexione conficitur * prædestinationem in deo secundùm substantiam esse, relatiuè autem fieri non posse. *4.

VI. Quapropter summam incommutabilem Dei essentiam, indiuisibilémque eius simplicitatem nomine sapientiæ, nomine scientiæ, cæterísque nominibus, sicut virtutis, potestatis, iustitiæ, veritatis, æternitatis, operationis, similibúsque non incongruis significamus: necessariò sequitur prædestinationis quoque vocabulo eiusdem inseparabilis essentiæ naturam conuenientissimè insinuari: Deinde si impium est duas essentias in Deo doceri vel duas sapientias, scientias, virtutes, * cæteráque quæ de Deo dicuntur geminari, vel triplicari, vel quacúmque multiplici specie cumulari, * quicunque duas in Deo prædestinationes asserere conuincitur, reatu impietatis ligatur. Vna est enim diuina prædestinatio, sicut vna est diuina operatio, diuina sapientia, diuina substantia, diuina voluntas. Dic ergo G. vbi possunt inueniri duæ prædestinationes tuæ quas astruis? Eas enim * vera ratio in Deo esse non sinit, maximé propter vim necessitatis, quam inesse ipsis asseris. Clamat enim scriptura *Magna opera Domini exquisita in omnes voluntates eius* & alibi *omnia quæcunque voluit Dominus fecit*. Non dixit in omnes necessitates eius, sed in omnes voluntates, quæ omni carent necessitate: quamquam enim omnia, quæcunque Deus voluit, necesse sit, vt sint: Nulla tamen necessitas voluntatem eius, aut ad aliquid faciendum impellit, aut ab aliquo faciendo retrahit: voluntati enim eius quis resistit? Sed eo modo dicimus, quæcunque Deus voluit fieri, necesse est vt sint, quo debemus intelligere omne, quod voluit Deus fieri, necesse est, vt non aliter, quàm ipse voluit, sit; quæ enim voluit esse, sunt, & ideo sunt, quia ipse voluit ea fieri: Ac per hoc benè videntibus nihil aliud occurrit voluntatis diuinæ necessitas, nisi ea ipsa voluntas: sicut itaque voluntate Dei fiunt, quæ fiunt, ita voluntate eius non aliter fiunt, nisi sicut ipsa voluit. Nam si omnium naturarum est necessitas Dei voluntas, erit Dei voluntas naturarum necessitas. Est autem Dei voluntas natura-

Margin notes: Num. 1. — *5. — *6. — *7. — Psal. 110. v. 2. Num. 2. — Psal. 113. v. 3. Num. 3.

rum, quæ ipsa creauit necessitas. Erit igitur necessitas creaturarum quæ Deus creauit Dei voluntas, colligitur Dei voluntas ipsa
* 8. esse necessitas, & necessitas ipsa est Dei voluntas: * quicquid autem de diuina voluntate intelligimus, de prædestinatione quoque Dei omnino sentire debemus.

CAPVT III.

DE EO QVOD DVAS PRÆDESTInationes ratio non sinit esse.

I. IAm nunc breuiter omnia, quæ prædicta colliegit ratiocinatio, repetamus. Primò igitur vera ratio suasit diuinam voluntatem summam; principalem, solámque esse causam omnium, quæ pater per veritatem suam fecit, ipsámque voluntatem omnimodo cunctâ necessitate carere, quæ vel eam impelleret, vel ei impediret, sed ipsa est sua necessitas. Tota igitur est voluntas. Deinde quemadmodum rectissimè de Deo secundùm substantiam voluntas dicitur, sanissimé prædestinatio prædicatur. Quod potest probari argumento sapientiæ, & scientiæ & veritatis, cæterisque, quæ substantialiter de Deo prædicari nullus fidelium dubitat. Proinde si omnis necessitas diuinâ tollitur voluntate, certissimè tollitur diuinâ prædestinatione. Non enim Deo aliud est velle, aliud prædestinare; quoniam omne quod fecit, prædestinando voluit, & volendo prædestinauit. Multi modas etiam voces quibus Deum suum rationalis anima significare appetit vnum, atque idem innuere, hoc est ipsam ineffabilem creatoris essentiam, quamuis nominum quædam relatiuè dicantur. Motus etenim humani animi, quo principium sui repetit, gradatim ascendere nititur, ideoque iuxta modos ascentionis suæ signa vocis inuenit, quibus ea, quæ intùs intelligit, sensus secum conscendentium, vel conscendere volentium caritati obediens erudit. Deinde contexitur: si omnia quæ de Deo prædicantur vnum sunt, nihil autem & veriùs, & honestiùs de Deo dicitur, quam
* 2. prædestinatio: * vna est igitur, quam, & errando separat, & blasphemando negat, atque pro ea duas à se ipso finxit, quarum, nec vna, nec altera stare nequit: iure igitur penitùs non sunt, quia neque veræ, neque falsæ sunt: veræ quidem non sunt, quoniam omne quod veritati contradicit, à veritate non est: omne quod à veritate est, verum esse necesse est: omne igitur quod veritati contradicit, verum non esse necesse est. Duæ autem G. prędestinationes veritati contradicunt; verę igitur non sunt;

falsæ non sunt: Omne enim falsum sub quadam similitudine veri appetit esse, quod non est, cuius exemplum in natura rerum est. Vocis imago, quæ à Græcis ΗΧΩ vocatur, vmbráque corporum, in arte verò picturarum figura, cæteráque id genus: Similitudo etenim, sed non omnis, falsitatis causa esse videtur: Ac per hoc omne, quod similitudine aliquâ veri vacat, non est falsum. Prædestinationes G. nullam verisimilitudinem habere conuincuntur; falsæ igitur non sunt; sed quid sint non inuenio, nihil enim sunt. (Quis autem potest inuenire nihil) fabulosæ ergo repertæ: fabulosum namque est quod nec verum, nec verisimile, vt volatus Dædali, qui nunquam fuit, nec fieri potuit.

II. Est etiam aliud argumentum, quod dicitur ab effectibus ad causam, quo conficitur duas prædestinationes Dei non esse: Cuius argumenti maxima propositio est: omnium, quæ sunt inter se contraria, necesse est eorum causas inter se fieri contrarias; vnam enim eandémque causam diuersa inter se contraria efficere ratio prohibet: quid autem est contrarium essentiæ, nisi non esse? Quid vitæ, nisi interire? Quid iustitiæ, nisi peccatum? Quid beatitudinis, nisi miseria? Si ergo hæc omnia inter se contraria esse manifestum est: sequitur eorum quoque causas inter se fieri contrarias. Non enim, aut ab vna causa, aut duabus eiusdem generis nasci possunt. Igitur, vt hæreticus asserit, si duæ prędestinationes sint in Deo, quarum vna, vt ait, non solum efficit, sed etiam violentiâ sui cogit vitam quod est esse, deinde iustitiam, quam sequitur Beatitudo; Altera verò quæ per omnia contraria est prædictæ, ipsa enim è diuerso non solùm efficit, sed etiam cogit peccatum quod est non esse, deinde mortis interitum, quem necessariò sequitur miseria; ipsæ igitur sibimet contradicunt. Si autem diuina natura summa omnium, quæ sunt causa multiplex, cùm sit simplex, & vna saluberrimè creditur, consequenter necesse est, nullam in se ipsa controuersiam recipere credatur. Relinquitur ergo in Deo duas non esse prędestinationes, quæ inter se discordantia, & efficiant, & fieri cogant, nec earum vlla fieri potest: quomodo enim creditur in Dei natura causa necessariò aliquid cogens, qui omnia quæ fecit bonitate voluntatis & voluntate bonitatis suæ fecit? Cuius bonitas sua est voluntas, & voluntas sua est bonitas.

III. Non est igitur illa prędestinatio quæ cogat ineuitabili necessitate suâ vitam, iustitiam, beatitudinem, nec illa quæ cogeret prædictorum bonorum contraria, * videlicet mortem, peccatum, miseriam; quæ ratio enthymematis argumento concluditur quod semper est à contrario, cuius expositio talis est. Num & Deus summa essentia sit, & eorum tantum quæ ab eo sunt causa Numer. 1. *3.

non ſit? Eſt autem Deus ſumma eſſentia, eſt igitur eorum tantum quæ ab eo ſunt cauſa: Peccatum, mors, miſeria, à Deo non ſunt. Eorum igitur cauſa Deus non eſt. Idem quoque ſyllogiſmus hoc modo connectitur; Non & Deus eorum quæ ſunt cauſa ſit, & eorum, quæ nihil ſunt, cauſa ſit? Eſt autem Deus eorum cauſa, quæ ſunt. Igitur non eſt cauſa eorum, quę non ſunt. Peccatum, eiúſque effectus, mors profectò, cui adhæret miſeria, non ſunt: Eorum igitur nec Deus, nec eius prędeſtinatio, quæ eſt, quod ipſe eſt, cauſa eſſe poteſt.

IV. Sed quia hæretice iam de tua prima congreſſione, quâ duas prædeſtinationes, & aſſerere mendosè cœpiſti incautus, & defendere contumeliosè ſudaſti ſuperbus, & modicâ conuictus auctoritate fugiſti, & apertiſſimâ veritate proſtratus occubuiſti, occumbendo ſiluiſti, ſilendo poſteriora prioribus peiora excogitaſti, vt in te impiorum conuicium impleatur, quod ſcriptum eſt: *Et erit nouiſſimus error peior priore.* Vt enim non te piget negare te prædicaſſe duas prædeſtinationes, quod tamen dixiſſe à multis conuinceris, ita non te pudet iterum proferre vnam eſſe, ſed duplam: Scribis enim in deliramentis confeſsionum, immò perfidiarum tuarum tanquam originem erroris tui defendere volens ſententiam videlicet Iſidori: [Gemina eſt prædeſtinatio ſiue electorum ad requiem, ſiue reproborum ad mortem] quam ſic exponis; non enim ait duæ ſunt quia non ſunt, ſed gemina, id eſt bipertita, Vt quid imprudentiſsimè, debilis, eneruatus, omni veritatis auxilio deſertus, lites renouas, quibus conaris te à prima illa impudentia latenter ſubtrahere, tanquam tolerabilius ſit, & minùs veritati reſiſtat geminam id eſt bipertitam Dei prædeſtinationem prædicare, quàm duas: quam geminationem, vel bipertitionem exemplo charitatis probare contendis, [Tale enim, (inquis) eſt quod dicitur prædeſtinatio gemina in electos videlicet, & reprobos bipertita, cum ſit vna, licet ſit dupla, quale eſt quod dicitur charitas vel dilectio gemina: Cum vtique non ſint duæ, ſed vna; licet ſit etiam propter Deum, & proximum duplâ.]

[Margin: Mat. 27 v. 64. — Num. 2. ISIDORVS Sentent. li. 2. cap. 6. V. Confeſſ. Mai. Goteſch.]

V. O quam verè de te dictum eſt: *De locuſta egredietur bruchus,* de blaſphemia tua in prędeſtinationem, egreſſa eſt blaſphemia tua in charitatem, ita vt prioris peccati pœna ſit ſequens peccatum. Eandem itáque fidem videris habere de charitate, quam profiteris de prędeſtinatione, vtramque ſiquidem duplam aſſeris eſſe. Concedis ni fallor, ſi non inſanis, Deum eſſe Charitatem ſcripturâ perhibente, quæ ait: *Deus eſt Charitas.* Non negare auſus es prædeſtinationem Deum eſſe, quod patenter in confeſſionibus tuis profeſſus es. Deo enim prædeſtinationem ſuam coæternam eſſe

[Margin: Num. 3. — 1. Io. 4. v. 16.]

esse scripsisti; atque vtinam veritatem consuleres in cæteris, quæ dixisti de prędestinatione, sicut in eius coæternitate. Conuenit itaque inter nos de Charitate, & de prædestinatione in eo, quod, & Charitas Deus, & prædestinatio Deus, & vnus Deus, vna essentia diuina, æterna, incommutabilis. Proinde si Charitas, & prędestinatio essentialiter de Deo prædicantur; essentia autem diuina nullo Catholico dubitante vnitas est, summa, & vera charitas. Itaque & prędestinatio vnitas sit, quæ si vna, & sola est, incommutabilis, numero carere necesse est, cùm ab ea sint omnes numeri, quod si incommutabilitate careat, multiplicari non potest. Primus multiplex est duplus: dupla igitur non est vnitas, quæ est diuina substantia. Prędestinatio essentialiter de Deo prædicari non est dubium. Essentia autem vnitas, prædestinatio igitur vnitas, vnitas dupla non est. Prædestinatio itaque dupla non est, ac per hoc nec gemina, quomodo enim sit geminatio, vbi non sit numerus, & pluralitas. Diuina vnitas numerosâ caret pluralitate, caret igitur duplicitate. Similis ratio de bipertione. Si prædestinatio de vnitate diuinæ substantiæ rectissimè prædicatur, & omnis vera vnitas partium sit expers. Prædestinatio itaque bipertita non est: quia partibus composita non est. Sicut enim diuina natura generum, eorúmque formarum, differentiarum, numerorum quóque capax non est, cum horum omnium causa sit. Ita omnium partium, quibus totum conficitur, cùm omnis totius auctor sit, compactione caret. Quali itaque impudentiâ non dubitas pronuntiare prædestinationem quæ Deus est, & charitatem bipartitas, additâ expositione, id est duplas? proinde sicut nullus fidelium audet dicere geminum siue bipertitum siue duplum Deum: quia impium est. Ita etiam * prædestinationem & charitatem geminare, vel duplicare, vel bipertiri sacrilegum est: Quicquid enim de Deo creditur, necesse est de eius quoque prædestinatione, & charitate credatur. *4.

VI. O æterna charitas quantâ cæcitate percussi sunt, qui te duplam esse prædicant! Cum inueniunt præcones tuos pronuntiare te esse gemina, non valentes discernere intellectuali visione, quid intersit inter te, & præceptum tui: præceptum tuum dominatrix potentissima geminari dicitur, quoniam ad te ipsam primò, quæ Deus es, dirigitur. Deinde ad proximum, cùm & tu diligeris in illo. Nihil enim amatur in omnibus, nisi dilectio, quæ tu es simplex, indiuidua, incommutabilísque substantia, & nihil perfectè diligit, nisi tu vinculum insolubile, quo continentur omnia. Tu itaque diligis, tu diligeris: ideoque præceptum tuum geminum dicitur, partim siquidem iubes, vt nullâ interpositâ naturâ diligaris, item & ipsâ partim interpositâ creatâ na-

turâ diligaris in proximo. Nunquid propter hoc (indiuidua vnitas) debemus te credere esse geminam? Nunquid noster amor multiplicabitur secundum numerum rerum quas amamus? nonne eodem amore diligimus omnia quæ diligimus; Cum vnus, atque idem amor non æqualiter omnibus distribuitur; alijs quippè plùs, alijs minùs accommodatur, ipso tamen in se ipso sine augmento, sine detrimento status sui manente: Non enim alio amore iubemur diligere Deum, & alio diligere proximum: Neque parte vnâ vnius amoris præcipimur adhærere creatori, parte alterâ adhærere creaturæ; sed vno, eodémque toto & Deum & proximum debemus amplecti: præceptum igitur charitatis est geminum, non ipsa charitas: & ideo geminum, quia talis differentia est in præcepto, vt Deus diligatur propter semetipsum, proximus verò non propter semetipsum, sed propter Deum. Chritas igitur in omnibus Deum id est se ipsam diligit, & in ea nulla geminatio est, ac per hoc nulla duplicatio.

VII. Confectum est itaque argumento charitatis, quid accipere debemus de geminatione prædestinationis quæ similiter in semetipsa, nec gemina, nec bipertita, nec dupla est, quamuis videatur aliqua differentia in effectibus eius secundùm rationes misericordiæ atque iustitiæ. Vnâ siquidem, eâdémque prædestinatione suâ Deus iustus, & misericors, potens in omnibus, de massa humani generis originaliter in cunctis, excepto Christo, vitiata, quosdam elegit, quibus daturus fuerat, quod à semetipsis non habituri, id est dona sua, quibus essent victuri: quosdam reliquit, qui à semetipsis inuenturi peccata sua, quibus essent perituri: illis dedit vnde beatitudo esset futura, istis non dedit, sed permisit, vnde miseria eorum pœnas passura; illis, non illi, sed ipse præparauit vitam, istis non ipse, sed ipsi, præparauerunt mortem: illis illius misericors bonitas causa fuit regnandi, istis sua propria superbia causa fuit, & effectus cruciandi. Cætera quoque exempla, quæ ad complicandam absurdissimè prædestinationem cumulas, plùs dementiæ tuæ sunt indicia, quam erroris tui. Dic quæso quâ ratione sumpsisti argumentum ab opere Dei bipertito ad suadendam prædestinationis & charitatis duplicem complicationem? Cùm opus Dei sit numerosum, quia creatum est: prædestinatio verò & charitas sicut pluralitate, ita etiam numerositate carent. Nunquid quia opus diuinum, id est vniuersitas creaturarum (verbi gratiâ) in duas quasi principales species diuiditur, spiritualem videlicet & corporalem; propterea cogemur prędestinationem, quâ Deus opera sua futura disposuit, duplicare? quòd si cogimur, necessariò & quadruplam
AVGVSTINVS. credere compellemur. Quoniam Augustinus in opusculis suis

opera diuina (inquit) quæ sæcula creauit, & gubernat quadri " formi ratione distinguitur.] Virtus quoque communis, quâ om- " nis anima sapiens formatur quadruplicabitur: quoniam in quatuor virtutes habitus animi de ipsa exprimitur, quasi vnitas dum sit omnium specierum partiumque expers, ab ea tamen omnis species, omnésque partes non oriantur: Aut tanquam de impressione vnius annulli multa vestigia in cera fieri non possint? Quid est quod dixisti de mundo quadripertito? ô plumbeum pugionem! an fortè æstimas prædestinationem duabus constare partibus, quemadmodum mundus quatuor elementis componitur, cum sit vnus? simili modo de gemina arbore quid deliras? an fortè putas prædestinationis simplicitatem comparandam esse ramis arborum. Inter illa vt video dolia, quæ tibi præparari iubes iam inuolutus suffocaris; merito quippe in oleo, atque pice ardere debuisti, qui & lumen charitatis, & mysterium prædestinationis perperam docere non timuisti.

De quatuor doliis V. Conf. Goth.

CAPVT IV.

DE VNA VERA SOLAQVE DEI *prædestinatione.*

I. Restat itaque de vna vera, soláque incommutabili æterna prædestinatione diuinæ voluntatis omnipotentissimæ, quæ nunquam, nusquámque fallitur tractari, sed de proprietate illius hæresis quæ eam lacerat prius dicendum. Hæc igitur * hæresis Gothesealcana, si tali nomine potest vocari inter duas alias hæreses sibi inuicem aduersantes, medietatis loco constituta est, inter illam planè, quæ dicitur Pelagiana, & illam, quæ ei repugnat, quarum vna dono diuinæ gratiæ derogat, altera libertatem arbitrij condemnat. Pelagiana si quidem secta libertatem arbitrij rationalis naturæ in tantum commendat, vt sine dono gratiæ ad perficiendam hominis iustitiam sufficiat: Eius verò secta contraria gratuitæ gratiæ donum confirmat, vt eo solo in homine operante omni conatu liberi arbitrij contempto omnis fidelis fastigium iustitiæ contingat. Vna igitur, vt dictum est, donum gratiæ contemnit, altera donum libertatis arbitrij, ambæ impietate pares, sectâ vero dispares: hæc autem de qua nunc agitur sic est in medio inter vtrasque prędictas tanquam extremitates inter se contrarias coniuncta, vt ipsis partim consentiat, partim contradicat, propriúmque sibi vindicet, quod ipsas non habere contendat. Dum enim omnium vitutum quibus perueni-

Num. 1.

* 1. De Tribus hæresibus. Num. 16.

tur ad beatitudinem, omniumque vitiorum quibus præcipitatur ad miseriam, in prædestinationibus diuinis, vt ipsa fingit, necessarias ineuitabilésque causas conatur constituere, quid aliud videtur suadere nisi Dei dona, hoc est liberum voluntatis arbitrium, & gratiæ auxilium destruere, quibus duobus profectò plenitudo iustitię hominis, & inchoatur, & perficitur.

II. Hęc igitur noua secta pelagianę consentit in eo, quod donum gratiæ gratuitę nihil homini prodesse asserit ad faciendam iustitiam, sed solam prędestinationis necessitatem: ab ea verò dissentit, eo quòd vires liberi arbitrij penitùs euacuauit, neque ad benè facere, neque ad mala committere pręualere, omnia hęc in necessitate prędestinationis impudentissimè ponendo. Ast in eo quòd appetitum liberi arbitrij laborat auferre, aduersantibus Pelagianę videtur consentire, cui iterum resultat dum dona diuinę gratię nihil homini proficere commendat: neque enim dona sunt, quę non voluntate, sed necessitate fiunt. Cum omnibus sapientibus, & insipientibus notissimum sit omnia, quæ donantur, & voluntate donantis largiri, & voluntate accipientis percipi; proprium verò huius hęreseos, quo ipsę, inter quas medietatis loco ponitur, carere probantur: Pelagiana enim vires liberi arbitrij sine adiutorio diuinę gratię, eius verò aduersans donum solummodò gratię absque liberi arbitrij nisu ad iustitiam perpetrandam sufficere arbitratur. Sed earum nulla pręsumpsit dicere prędestinationis nęcessitatem homines, aut ad benè viuendum iustè, aut ad malè viuendum impiè retorquere. Relinquitur ergo ipsa vana prędestinationis necessitas huius tertię hęresis proprietas.

III. Sed hæc omnia venenosa diabolicę impietatis iacula munitis inexpugnabilis fidei propugnaculis facillimè repelluntur. Illâ igitur rationis specie, quæ dicitur ΑΠΟΔΙΚΤΙΚΗ vtamur. Primùm aduersus eos qui, vel negant, vel dubitant gratiam Dei esse, & ad mundi salutem præualere: non quod nostrum propositum sit debellare pelagianos, aut eorum ex aduersa parte, pari tamen malitiâ contrarios, quod satis à sanctis patribus est actum, sed quòd huius hæresis, de qua nunc agitur, sit depulsio, ipsarum duarum refutatio; ex eis enim manare non dubium est. Qui ergo non possunt videre Dei gratiam, videant mundi salutem: non enim simul possunt esse, salus mundi est, & gratia Dei non est. Si enim gratiâ Dei mundus non liberaretur, quomodo salus eius sequeretur? simul autem esse possunt, & salus mundi, & gratia Dei, Si igitur est salus mundi, necessariò erit gratia Dei; firmissimè autem tenemus salutem mundi venisse: Certissimè igitur teneamus gratiam Dei illuxisse. Audiant Apo-

stolum dicentem: *Illuxit enim gratia Dei*. Deinde his, qui liberum voluntatis humanæ arbitrium, vel penitùs negant, vel de eo dubitant, eodem modo est respondendum. Si liberum arbitrium credere non poteritis, iudicium mundi futurum esse non creditis: si autem iudicium mundi non potestis negare, cogemini liberum arbitrium fateri. Non enim, & iudicium mundi futurum est, & liberum arbitrium non est. Hæc quippe simul fieri non possunt: Nam quâ iustitiâ futurum est iudicium, si non est liberum arbitrium? simul verò fieri possunt, & liberum arbitrium est, & iudicium futurum. Si ergo mundi iudicium est futurum, necessariò erit liberum voluntatis arbitrium. Futurum autem de mundo iustum iudicium impium est negare: liberum ergo arbitrium homini à Deo datum impium est non credere. Conclusum est igitur & liberum hominis esse arbitrium, & gratiæ donum, ex eo quod concessum est, & salutem mundi venisse, & iudicium esse futurum. Viâ igitur regiâ gradiendum, nec ad dexteram nec ad sinistram diuertendum, hoc est ne sic defendatur liberum arbitrium, vt ei bona opera sine Dei gratia tribuantur, nec sic defendatur gratia, vt quasi de illa securi mala opera diligantur. Num. 2. Num. 3.

IV. Huic verò tertiæ hæresi, quam peruersa Gotteschalci cogitatio inspirante diabolo addidit, respondendum: mirâ siquidem diabolicâ subtilitate ex duabus prædictis hæresibus manare non est dubium, dum earum videatur partim esse negatiua, partim confessiua. Illarum namque (vt dictum est) vna libero contendit arbitrio, altera gratiæ: hæc verò & liberum arbitrium simul, & gratiæ munus destruere molitur, ac per hæc consequenter, & mundi salutem, & iudicium. Huic ergo resistitur tali modo, qui non potest videre, immò qui non vult fateri nullam ineuitabilem, compellentémue necessitatem inesse diuinæ prædestinationi, quæ vel eam cogat, vt aliquid in creatura sua faciat, neque eam ipsam esse causam necessariam, quæ violenter vrgeat rationalem vitam, vt vel piè viuendo Deo suo adhæreat, vel impiè Deum suum deserat. Videat liberum voluntatis arbitrium & munera gratiæ, non enim simul possunt esse, vt & liberum arbitrium, gratiæque donum sint simul, & necessitas prædestinationis: quomodo quippe possint fieri in vno, & causa necessaria cogens, & voluntaria efficiens? Non enim locum habet, aut gratiæ, aut voluntatis libertas, vbi est naturæ immutabilis captiuitas. Simul autem fieri possunt, vt & liberum arbitrium cum dono gratiæ sint, & prædestinationis necessitas non sit; aufert enim planè libertas captiuitatem. Si ergo vbi libertas arbitrij cum dono gratiæ sunt, ibi prædestinationis necessitas esse non potest.

Conuersim sequitur, vbi prædestinationis necessitas est, ibi nec liberum arbitrium, nec gratiæ potest esse donum. Rectissimè autem credimus, & lucidissimè sentimus, & liberum arbitrium, & gratiæ donum in homine posse esse. Firmissimè igitur intelligamus, necessitudinem prædestinationis in homine non posse esse. Omni namque homini libertas data est propriæ voluntatis generaliter, sed non in omnibus, sed tantùm in prædestinatis dono gratiæ præparatur, adiuuatur, custoditur, finitur, coronatur, in nullo autem generaliter diuinâ prædestinatione vrgetur, captiuatur; sed peccato, & originali, & proprio impeditur, occulto, iusto tamen Dei iudicio.

Gratia electorum.

V. Proinde vt ad veram prædestinationem redeam, duce ipsâ firmissimè credimus, apertissiméque videmus eam esse vnam, solámque substantialem. Deus est enim verus vera Dei prædestinatio, quæ antequam omnia fierent quæ ab ipsa, & per ipsam, & in ipsa facta sunt in mensura, & numero & pondere facienda præuidit, & factura disposuit. Est enim omnium creaturarum causa voluntaria, & voluntas causatiua, inter quas rationalem creaturam condidit ad se intelligendam, vt summo sui bono, hoc est contemplatione creatricis suæ, frui posset, largiens ei suum donum, id quidem suæ voluntatis liberum arbitrium, vt eo munere benè vtendo, hoc est creatoris sui præcepto, piè humilitérque obediendo, iustè, atque beatè semper viueret. Si verò eodem munere malè vteretur, quod est summum bonum, creatorem videlicet suum deserere, corruptibilibúsque bonis voluntate peruersâ inhærere, debita miseria pœnaliter sequeretur: iustissimè quippe desertorem copiosissimæ, pulcherrimæque beatitudinis, sequitur egestas turpissimæ voluntatis. Ars igitur ipsa, per quam facta sunt omnia, quæ est summa, incommutabilísque Dei sapientia, ita rationalem creaturam faciendam esse prædestinando disposuit, vt ei nullam necessitatem imponeret, quæ etiam nolentem Deo suo seruire, ineuitabili violentiâ vrgeret, vel volentem ei adhærere, cogeret deserere. In vno nempe videretur conditæ rationis captiuitas, in altero conditoris iniquitas. Eo enim modo iustissimo, benignissimóque pulchritudinis totius vniuersitatis consuluit naturæ, quam ad imaginem, & similitudinem suam creauit, vt sibi voluntate non necessitate seruiret, rectissimo quidem diuinæ sapientiæ moderamine. Non enim aliter debuit fieri rationalis vita, nisi voluntaria, cùm ab ea voluntate, quæ est causa omnium, creata sit ad imaginem, & similitudinem sui: aut quomodo eam diuina voluntas, summa videlicet vniuersitatis ratio, quæ nullâ necessitate stringitur, quoniam suá liberrimâ potentiâ potitur, imaginem sui similem faceret, si non

Num. 4.

eius substantiam crearet, voluntatem liberam rationalem.

VI. Hoc apertissimo probatur argumento, quod sumitur ex primi hominis peccato, quamuis enim beatam vitam peccando perdidit, substantiam suam non amisit, * quæ est esse, velle, scire. Est enim & vult & scit, vult se esse, & scire, scit se esse, & velle, quid ergo primus homo habuit ante peccatum quod perdidit post peccatum. (Non enim adhuc habebat vitam beatam, quæ ei tribuenda fuerat, si præceptum seruaret) si dixerimus liberam voluntatem, perdidit igitur suam naturam. Si autem ratio edocet * nullam naturam posse perire, prohibemur dicere liberam voluntatem perdidisse, quæ sine dubio substantialis est. Non enim in homine creauit Deus voluntatem captiuam, sed liberam, quæ libertas post peccatum remansit. Nulla enim anima peccatrix est, quæ non velit beatitudinem & velit miseriam, quid ergo plus habuit ante peccatum? antequam enim perpetraret peccatum, voluit peccare, noluit autem miser fieri: quis verò audet dicere noluisse eum se beatum fieri, cùm adhuc in natura per eum corrupta beatitudinis appetitus remaneat? an forte * liberæ voluntatis vigorem, potestatemque quâ solâ potuit custodire præceptum, si vellet, peccando perdidit? Ac per hoc vigor, & potestas liberi arbitrij non erat in primo homine ex substantia, sed ex creatoris gratia, quod magnum munus amisit malè vtens libero voluntatis arbitrio. Noluit enim facere quod potuit, hoc est mandatum custodire, quod post peccans non potest si velit, si gratia non iuuerit.

Num. 5. *2. Num. 6. Num. 7. *3. Num. 9. Num. 10. Num. 11. *4. Num. 8. & 12. Num. 13. Sine gratia mandatum non potest custodiri. Num. 14.

VII. Hinc Augustinus in libro de dono perseuantiæ: Si ergo « alia documenta non essent, hæc dominica oratio nobis ad causam « gratiæ, quam defendimus, sola sufficeret, quia nihil nobis « reliquit, in quo tanquam in nostro gloriemur. Siquidem vt non « discedamus à Deo, non ostendit dandum esse nisi à Deo, cùm « poscendum ostendit à Deo: qui enim non infertur in tentationem, « non discedit à Deo, non est hoc omninò in viribus liberi « arbitrij, quales nunc sunt, fuerat in homine antequam caderet, « quæ tamen libertas voluntatis, in illius primæ conditionis præstantia, « quantum valuerit, apparuit in angelis, qui diabolo cum « suis cadente in veritate steterunt, & ad securitatem perpetuam « non cadendi, in qua nunc eos esse certissimi sumus, peruenire meruerunt. « Post casum autem hominis, non nisi ad gratiam suam « Deus voluit pertinere, vt homo accedat ad eum, neque nisi ad gratiam « suam voluit pertinere, vt homo non recedat ab eo. Hanc « gratiam posuit in illo, in quo sortem consecuti sumus, prædestinati « secundùm propositum eius, qui vniuersa operatur.] Quomodo « ergo debemus intelligere quod sanctus Augustinus in li-

Augustinus de dono perseu. Cap. 7. Augvst. Enchirid. Cap. 30.

" libro Enchiridion loquens ait: Libero arbitrio malè vtens ho-
" mo, & se perdidit & ipsum;] Nisi fortè credendum est, hoc eum docere voluisse, non vt his verbis accipiamus primum Adam substantiam suam perdidisse, quòd non potuit, sed eam in inferius mutauit, quod potuit: Melior quippe fuerat humana natura tunc dum haberet velle, & posse. Vnum quidem substantiâ, alterum verò gratiâ, quàm nunc cum habet solum velle sine pos-
Num. 15. se, id est naturam dono desertam.

Num. 16. VIII. Hinc Dominus in Euangelio suis ait discipulis: *sine me* Ioan.
Num. 17. *nihil potestis facere.* * Non dixit nihil potestis velle. Et Aposto- 15. v. 5.
* 5. lus *velle adiacet mihi, perficere autem non.* Item quod ait idem Rom. 7. v. 18.
Apostolus: *non volentis, neque currentis, sed Dei est miserentis.* Ibid. 9.
Non aliter intelligitur, nisi dum sit volens, & currens. Natura- v. 16.
liter enim hæc duo insita sunt homini, siquidem vult, vnde est
Num. 18. volens, & appetit beatitudinem, vnde est currens: Non tamen volentis, neque currentis bona opera, vel inchoare, vel agere, vel
Num. 19. perficere: Hoc enim est miserentis Dei donum. Sicut enim homo in densissimis tenebris positus habens sensum videndi quidem nihil videt, quia nihil potest videre, antequam extrinsecùs veniat lux, quam etiam adhuc clausis oculis sentit, apertis verò, & eam, & in ea cuncta circumposita conspicit: Sic voluntas hominis quamdiu originalis peccati, propriorúmque vmbrâ tegitur, ipsius caligine impeditur. Dum autem lux diuinæ misericordiæ illuxerit, non solum noctem peccatorum omnium, eorúmque reatum destruit, sed etiam obtutum infirmæ voluntatis sanando aperit, & ad se contemplandum bonis operibus purgando idoneam facit. Sed iam tempus est ad propositum redire.

CAPVT V.

*1. **DE EO QVOD * PRÆSCIENTIA, ET** *prædestinatione Dei nemo compellitur, seu benè seu malè facere,*

I. QVæ cum ita sint, ordo rerum, quas exequendas esse præsentis causæ flagitat vtilitas, consequenter postulat, vt quoniam malorum omnium, quorum Deus auctor non est, eius quoque necessariò effectiuam causam non esse prædestinationem, apertè rationis regulis, vt opinor, confectum, ex præscientia Dei firmissima sumamus argumenta, ea scilicet monstraturi. Primò quemadmodum præscientia Dei peccata, quæ præscit, fieri non cogit; ita eius prædestinatio peccata, quæ nunquam prædestinat,

destinat, fieri non efficit. Si enim præscientia non omnia, quæ præsciuit fecit, quo pacto prædestinatio omnia, quæ non prædestinauit, efficit? Præscientiâ suâ Deus malefacta hominum futura præuidit, non tamen eorum est factor, prædestinatione suâ malefacta hominum futura creditur non prædestinasse, quomodo ergo putatur facere? Quid enim? Nunquid dementis est dicere * id, quod Deus præscit, & non facit, prædestinatione suâ fieri cum illud non prædestinat? Si igitur, & auctoritate creditur, & ratione videtur, Deus omnia peccata præsciisse, non fecisse (quomodo enim potest esse peccatorum factor, qui est eorum, & destructor, & vltor) nullum autem peccatum prædestinauit: quâ impudenti stultitiâ, immo nequitia æstimatur prædestinatione suâ cogere, vt sint, quæ non prædestinauit, cum eadem præscientiâ suâ fieri non cogit, sed permittit?

Num. 1.

* 2.

II. Deinde si auctoritas quæritur, quæ Deum omnium malorum, quæ ab eo non sunt, esse præscium, causam verò eorum efficientem adstruat non esse, vnius Patris Augustini dicta sufficiunt ex libro tertio de libero arbitrio: Nisi fallor, non continuò tu « peccare cogeres, quem peccaturum esse præscires, neque ipsa « præscientia tua peccare eum cogeret, quamuis sine dubio pec- « caturus esset: Non enim aliter id futurum esse præscires. Sicut « itaque non sibi aduersantur hæc duo, vt tu præscientiâ tuâ noue- « ris, quod alius suâ voluntate facturus est, ita Deus neminem * ad « peccandum cogens, præuidet tamen eos, qui propriâ voluntate « peccabunt. Cur ergo non vindicet iustus, quæ fieri non cogit « præscius: Sicut enim tu memoriâ tuâ non cogis facta esse, quæ « præterierunt: Sic Deus præscientiâ suâ non cogit facienda, quæ « futura sunt: Et sicut tu quædam, quæ fecisti, meministi, nec ta- « men, quæ meministi, omnia fecisti. ita Deus omnia, quorum ipse « se auctor est, præscit, nec tamen omnium, quæ præscit, ipse au- « ctor est, quorum autem non est * malus auctor, iustus est vltor. « Hinc ergo iam intellige, quâ iustitiâ Deus peccata puniat, quia « quæ nouit futura, non facit. Nam si propterea non debet retri- « buere supplicium peccantibus, quia præuidet peccaturos, nec re- « ctè facientibus debet præmia retribuere, quia & rectè facturos « nihilominus præuidet: Immò verò fateamur, & ad præscientiam « eius pertinere, ne quid eum lateat futurorum, & ad iustitiam, vt « peccatum, quia voluntate committitur, ita iudicio eius impunè « non fiat, sicut præscientiâ non cogitur fieri.] Quæ cum ita se ha- « beant tantùm abest à vero, quod creatori deputanda existimantur peccata creaturæ, quamuis necesse est fiant, quæ ipse futura præsciuit, vt cùm tu dixeris non te inuenire, quomodo non ei deputetur, quicquid in eius creatura fieri necesse est; Ego contra

AVGVSTIN. de libero arbit. lib. 3. cap. 4.

* al. ad peccatum.

* al. deest malus.

R

non inueniam modum, neque inueniri posse, atque omnino non esse confirmem, quo ei deputetur, quicquid in eius creatura, ita fieri necesse est, vt voluntate peccantium fiat: omninò igitur non inuenio, nec inueniri posse, & prorsus non esse confirmo quomodo tribuantur peccata nostra creatori nostro Deo, quando & in ipsis eum laudabilem inuenio, non solùm quod ea punit, sed etiam quod tunc fiunt, cùm ab eius veritate receditur.

Num. 2. III. Quocirca firmissimè fatendum est, simul fieri non posse, peccatorum, quæ Deus in creatura sua permittit, præscientiam eius, quâ ea præsciuit, causam non esse; prædestinationem verò
Num. 3. eius, quæ ea non prædestinauit, causam esse. Quicquid autem de
* 3. Num. 4. peccato, vel generali, vel speciali confiteitur, * necesse est de eius quoque pœna sentiatur. Pœna peccati mors est. Quicquid ergo de peccato dicitur, necesse est de morte dicatur. Non dico de om-
Num. 5. ni morte, sed tantùm de illa, quę sequitur peccatum. Dicimus enim morimur peccato, id est merito peccati morimur. Item morimur peccato dicimus, dum liberati à peccato iustitiæ viui-
Num. 6. mus. Si ergo omnis peccati causa, nec in præscientia Dei; nec in eius prædestinatione sic est futura, euidentissimè omnis mortis, quæ sequitur peccatum, sicut in Dei præscientia causa non est, in eius similiter prædestinatione non esse certissimum est: quam-
Num. 7. uis sancti auctores modo quodam abusiuæ locutionis soleant dicere prædestinatos ad mortem, vel interitum, vel pœnam: de quo
Num. 8. posteà, prout Dominus aperuerit, dicemus.

Num. 9. IV. Nunc interim considerare debemus, vtrùm, sicut Deus,
* 4. nec præscientiâ, nec prædestinatione suâ * neminem compellit
De cōpulsione. peccare, ita neminem compellat piè viuere: Vbi intendendum est nullius voluntatis esse veram libertatem, si aliqua causa eam coëgerit. Igitur si humanam voluntatem aliqua causa pręcedit,
Num. 12. quæ eam inuitam extorqueat, ad bona malanè, vel cogitanda, vel
* 5. agenda; * sequitur non esse eam verè liberam, sed penitùs eam
Num. 11. non esse, vbi enim est causa, quæ compellit, Ibi non est natura,
Num. 13. quæ velit. Atqui humana natura non solùm voluntas est, sed &
De libertate. libera, nec eius libertas falsa, sed vera est, quamuis ipsa libertas post peccatum in tantum vitiata sit, vt pœnâ eius impediatur, ne aut rectè viuere velit, aut si velit, non possit, de qua miseria li- Rom. 7
beratur, vt ait Apostolus; *Gratia Dei per Iesum Christum*, ma- v. 25.
nente tamen adhuc naturali libertate, quæ intelligitur beatitudinis appetitu, qui ei naturaliter insitus est.

Num. 14. V. Non ergo vllo modo concedendum aliquam causam com-
Num. 10. pulsatiuam, siue bonam, siue malam præcedere voluntatem hominis, ceù alterius rationalis naturæ, ne ab ea meritum suæ libertatis auferatur, siue bonum, si benè vixerit cooperante diui-

nâ gratiâ, siue malum, si malè vixerit suo motu irrationabili,
peruersóque. Proinde nulla causa constringit hominem, seu benè, Num.15.
seu malè viuere. Non enim Deus omnium bonorum causa est ne-
cessaria, sicut ignis ardendi, sol calefaciendi, illuminandi, aut Num.16.
coactiua, vt sensus dormiendi, sitis bibendi, sed est voluntaria, Num.12.
vt sapientia sapientis, visus videntis, ratio ratiocinantis simili-
ter. Sed è contrario, cùm sit omnium malorum causa peruersus
motus rationalis substantiæ libero voluntatis suæ arbitrio malè
vtentis: Ea tamen non est necessaria, vt peccatum mortis, mors
miseriæ, nec coactiua, vt passio doloris, dolor tristitiæ; sed est
voluntaria, vt libido auaritiæ, auaritia fraudis.

VI. In quo loco respondendum est his, qui nolentes, immò Num.17.
spernentes sua peccata corrigere, sed queruntur de diuina opera-
tione procaciter dicere solent. Cur Deus dedit homini liberum
arbitrium quo solo peccare conuincitur? Nonne melius erat, si
eum ita faceret, vt peccare non posset? Quod etiam conantur fal-
sissimo paralogismo concludere proponentes: si liberum arbi-
trium donum Dei est: Omne autem donum bonum est, omne bo-
num non nocet, & liberum igitur arbitrium non nocet: quomodo
autem non noceat liberum arbitrium, quando eo peccamus, aut
quomodo videtur esse Dei donum peccandi occasio? Deus autem Num.18.
nullam mortis occasionem dare debuit: oportuerat quippè Deum
facere hominem, qui non peccaret, quia potuit talem facere:
Melius est enim non esse, quam misere esse: quæ peruersa opinio
refellitur facilè consultâ ratione. Interrogandi quidem sunt: vos
autem, qui peccatorum vestrorum auctoritatem creatori omniũ
referre non pertimescitis, cur peccare timetis? An quia mortem
non vultis? Nunquid Deus iniustus est, quod absit, quando pec-
cata punit, quorum occasionem dedit? Non est igitur liberum ar-
bitrium peccatorum causa, cum sit Dei donum.

VII. Item interrogandi cur mori timetis, an quia viuere vultis?
ob hoc enim maximè mors timenda, quod vitam auferat, siue cor-
poris, siue animæ, seu vtriusque. Si autem viuere vultis, dicite, Num.19.
vtrum beatè, an miserè? Nullus est, qui vitam miseram velit,
quandoquidem nullus est, qui vitam beatam non appetat, quæ Num.20.
tamen nulla est, si vel coactâ voluntate acquiritur, vel sine liber-
tate possideatur, aut si Deus liberum arbitrium homini non de-
disset, quo beatitudinem desideraret, purgarétque se bonis ope-
ribus, quibus eam merito retribueret, quomodo iustè eum bea-
tæ vitæ gloriâ coronaret, qui sibi suâ propriâ voluntate seruire
non posset?

VIII. Si verò dixeritis cur Deus homini tale liberum arbi-
trium non dedit, cum potuit, quo non nisi piè iustéque viuere

vellet, nec aliter velle posset, impiè verò, iniustéque viuere, nec vellet, nec posset; continuò vobis respondebitur, si Deus in homine talem voluntatem condidisset, quæ non omnimodo mouere se posset, siue rectè, siue peruersè, nō omnimodo libera esset, sed esset ex parte libera, ex parte non libera; libera quidem iustè, non autem libera iniustè viuere. Si ergo esset aliqua ex parte necessitas non esset perfecta libertas. Aut quomodo de eadem voluntate posset simul dici libera est, libera non est, hæc enim contradictoriè dicuntur, quia simul fieri non possunt: Si enim verum est libera est, falsum est libera non est, si autem verum est libera non est, falsum est libera est. Ac per hoc liberum arbitrium nullomodo staret, si in aliquo claudicaret. Si dixeritis, quid homini noceret, si liberum suum arbitrium parte aliquâ claudicaret, id est eo malè vti non posset, tantùm vt eo benè vtendo, ad vitam perueniret æternam. Melius est enim beatè viuere, quàm plenam voluntatis libertatem habere. Miranda est vestra cœcitas atque potiùs miseranda. An nescitis quid sit iustitia? Vtique nescitis: Si enim sciretis certissimè, certissimè taceretis. Audite ergò quid sit iustitia. Ita namque definitur. Iustitia est sua cuique tribuere, si ergo iustitiam Dei nemo potest auferre, desinite contra eam latrare: Quomodo quippe Deus iudex iustus coronam vitæ dat homini, nisi piè sibi seruienti, quis autem Deo piè seruit, nisi qui eius mandata custodit, & quis mandata Dei custodit, nisi ille qui ea quæ ipse prohibet, abhorret, ne faciat, & ea quæ iubet desiderat, & contendit, vt faciat, adiuuante gratiâ eius, sine qua nihil boni potest facere. Sed quid prohibet, nisi peccare, aut quid iubet, nisi non peccare? Superuacuò autem prohibetur homo, ne peccatum committeret, si eius committendi liberam potestatem non haberet: Non enim prohibetur, quod non potest esse, aut quâ ratione iuberetur ei non peccare, si nullomodo posset peccare? Illud enim Deus debuit iubere, quod posset homo facere: Quod autem non posset homo facere, quomodo Deus voluit iubere non video. Si quidem vt vultis, si Deus tale liberum arbitrium in homine crearet, vt eo tantùm non peccare posset; eo verò peccare non posset, quomodo vnum prohibuit, id est peccare: quia etsi non prohiberetur, non esset, quod esse lege naturæ non finente non posset: Alterum verò quomodo iussit, hoc est non peccare, quandoquidem, si non iuberetur, vt fieret, necessariò fuisset: Si enim peccare non posset naturali vi cogente, quo pacto peccaret?

IX. His ergo rationibus confectum est Deum primo homini talem voluntatem, & dedisse, & in eo eam condidisse in tantùm liberam, vt per eam posset peccare, posset non peccare, sicut po-

tuit mori, potuit non mori. Proinde primum mandatum in medio constitutum est, inter peccandum & non peccandum, vnum enim prohibuit, quod fieri libertate naturæ potuit: alterum iussit, quod fieri, & natura, & gratia non negauit, vt si ei obedire vellet, & iustè vitam beatam reciperet; sin verò illud contemneret, iustè debitam mortem subindéque miseriam subiret. Quæ cum ita sint nullus Christianorum dubitare debet Deum vniuersitatis conditorem dedisse homini liberum arbitrium, id est electionem, siue boni, siue mali, nec aliter eum dare debuisse, nisi omninò liberum: Eo scilicet & monstraturus quid in homine præualeret natura sine gratia, quid gratia posset in natura, quid iustitiæ meritum, quid peccati, quid deinde suæ ineffabilis largitatis donum, in tantum, vt quisquis libertati arbitrij deroget, aut minuendo, aut penitùs auferendo, aut blasphemando, eum totius Christianæ disciplinæ proculdubiò inimicum, & diuina, & humana conuincat authoritas. Hinc Augustinus in libro de vera religione: Defectus autem iste ait qui peccatum vocatur, si tanquam febris inuitum occuparet, rectè iniusta pœna videretur, quæ peccantem consequitur, & quæ damnatio nuncupatur. Nunc verò vsque adeo peccatum voluntarium malum est, vt nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium, & hoc quidem ita manifestum est, vt nulla hinc doctorum paucitas, nulla indoctorum turba dissentiat: quare, aut negandum est peccatum committi, aut fatendum est voluntate commiti. Non autem rectè negat peccasse animam, qui & pœnitendo corrigi eam fatetur, & veniam pœnitenti dari, & perseuerantem in peccatis * infra Dei legem damnari. Postremò si non voluntate malè facimus, nemo obiurgandus omninò, aut monendus est: quibus sublatis Christiana lex, & disciplina omnis religionis auferatur, necesse est. Voluntate ergo peccatur, & quoniam peccari non dubium est, nec hoc quidem dubitandum video habere animas liberum voluntatis arbitrium: tales enim seruos suos meliores esse Deus iudicauit, si ei seruirent liberaliter, quod nullo modo fieri posset, si non voluntate, sed necessitate seruirent.]

Num. 21.

Avgvstinvs de vera relig. Cap. 14.

* al. *iustâ Dei lege.*

CAPVT VI.

Num. 1. *DE EO * QVOD NON ALIVNDE SIT omne peccatum, nisi libero propriæ voluntatis arbitrio.*

*1. I. * FIrmissimè igitur tenendum nullum peccatum, hoc est maléfactum, nullámque eius pœnam aliunde nasci, nisi propriâ hominis voluntate, libero malè vtentis arbitrio: neque enim aliter fieri vera ratio inuenit, cuius rei ostendendæ causâ vtendum est eo argumento, quod sumitur à rei comparatione:
Num. 2. Si humana voluntas est secundùm naturam (vnde dubitare stultissimum) nulli dubium eam non esse summam omnium voluntatem, eo maximè argumento quòd mutabilis sit: si enim summa omnium esset, quomodo mutabilis esse posset? Non igitur summa: quoniam verò eam rationis summæ participem esse videmus,
*2. * dubitare non possumus ipsam rationalem substantiam esse. Deinde, si rationalis natura irrationalem meritò præcedit, sequitur vt rationalis natura mutabilis minor sit rationali incommutabili: maior verò irrationali, mutabilíque. Summam igitur omnium diuinam voluntatem nullomodo voluntati rationali, quam creauit, vel suasisse peccare, vel eam coëgisse ad peccandum credere debemus. Irrationalis verò voluntas, sicut est animalium, quomodo meliorem se voluntatem vinceret, præsertim cùm ipsa peccare non possit carens ratione, quomodo potuit, aut suadere, aut cogere ad peccandum fortiorem se voluntatem, ratione quippe vtentem? Restat par eius voluntas, quæ si aliqua est, aut vitio caret, aut vitiata est, sed si vitio careat, quomodo, vel suadere, vel cogere potest, vitium fieri in sua pari voluntate? nulla enim voluntas carens vitio in alia voluntate vitium efficit. Si verò vitiata est, non erat par humanæ voluntatis ante peccatum; Melior est enim omnis voluntas corruptione carens eâ non carente. Concluditur omnis malè facti occasio, pœnáque eius omnis, in propria hominis voluntate.

Num. 3. AVGVST. de lib. arbit. lib 1. cap. 11. II. Hinc Augustinus in primo lib. delib. arbit. Ergo relinquitur vt quoniam regnanti menti, compotíque virtutis quicquid » par, aut prælatum est, non eam facit seruam libidinis propter » iustitiam: quicquid autem inferius est, non possit hoc facere » propter infirmitatem, sicut ea quæ inter nos constiterunt docent. » Nulla res alia mentem cupiditatis comitem faciat, quàm pro» pria voluntas, & liberum arbitrium, iustéque illam pro peccato » tanto pœnas pendere. Quid enim num ista ipsa pœna parua exi-

stimanda est; quod ei libido dominatur, expoliatámque virtutis opulentiâ per diuersa inopem, atque indigentem trahit, nunc falsa pro veris approbantem, nunc etiam defensitantem, nunc improbantem, quæ antea probauisset, & nihilominus in alia falsa irruentem, nunc assensionem suspendentem suam, & plerúmque perspicuas ratiocinationes formidantem, nunc desperantem de tota inuentione veritatis, & stultitiæ tenebris penitùs inhærentem, nunc conantem in lucem intelligendi, rursúsque fatigatione decidentem; Cum interea cupiditatum illud regnum tyrannicè sæuiat, & varijs, contrariísque tempestatibus totum hominis animum, vitámque perturbet. Hinc timore, inde desiderio, hinc anxietate, inde inani falsáque lætitiâ, hinc cruciatu rei amissæ, quæ diligebatur, inde ardore adipiscendæ, quæ non habebatur, hinc acceptæ iniuriæ doloribus, inde facibus vindicandæ, quaquaversum potest coarctare auaritia, dissipare luxuria, * adurere ambitio, inflare superbia, torquere inuidia, desidia sepelire, peruicacia concitare, afflictare subiectio, & quæcunque alia innumerabilia regnum illius libidinis * frequentantur, & exercent. Possumusné tandem nullam istam pœnam putare, quam, vt cernis, omnes, qui non † adhærent sapientiæ, necesse est perpeti?] Quid autem quisque sectandum & amplectendum eligat, in voluntate esse positum constitit, nulláque re de arce dominandi rectóque ordine mentem deponi nisi voluntate, & est manifestum non rem vllam, cum eâ quisque malè vtitur, sed ipsum malè vtentem esse arguendum.

*al. addicere ambitio.

al. *frequentant.

† al. inhærent.

III. Quocirca licet nunc animaduertere & considerare, vtrùm sit aliud malè facere, quàm neglectis rebus æternis, quibus per se ipsam mens fruitur, & per se ipsam percipit, & quæ amans amittere non potest temporalia, & quæque per corpus partem hominis vilissimam sentiuntur, & nunquam esse certa possunt, quasi magna & miranda sectari: nam hoc vno genere omnia malefacta, id est peccata mihi videntur hoc vno genere contineri, cùm quisque auertitur à diuinis veréque manentibus, & ad mutabilia atque incerta conuertitur. Quæ quamquam in ordine suo rectè locata sint, & suam quandam puchritudinem peragant, peruersi tamen animi est, & inordinati eis sequendis subiici, quibus ad nutum suum ducendis potiùs diuino ordine, ac iure prælatus est.

CAPVT VII.

Num. 1.
* 1.

*QVOD * LIBERVM VOLVNTATIS arbitrium numerandum sit inter bona, quæ Deus homini largitur, quamuis eo malè vtatur: quæ est causa peccati, & peccatum.*

I. NOn ergo liberum arbitrium malum est cum eo quisque malè vtatur, sed est numerandum inter bona, quæ homini diuinâ largitate donata sunt, præsertim cùm potiùs ad benè vtendum eo datum sit: in hoc enim maximè arguitur humana voluntas, quod eo dono, quod ei datum est ad rectè vtendum, maluit peruersè vti: Sed meritò quæritur, cur eo malè vti potuit? Respondetur quia non est magnum bonum, quo nemo malè vti potest. Sunt enim magna bona, quæ homini à Deo donantur, sunt media, sunt minimina, & quidem magnis nullus malè vtitur. Quis enim prudentia, temperantia, fortitudine, iustitia malè vti potest? mediis verò bonis, minimisque, pro arbitrio vtentis & rectè vtitur & peruersè. Potest enim aliquis in disciplina verbi causâ disputandi, quæ dicitur dialectica, peritus, quæ nullo dubitante à Deo homini donatur, si voluerit, benè vti; quoniam ad hoc certissimè data est, dum ea ignorantes eam erudit, vera falsáque discernit, confusa diuidit, separata colligit, in omnibus veritatem inquirit. Potest è contrario perniciosè vti ad quod non est data, dum falsa pro veris approbans, alios in errorem mittat, falsísque ratiocinationibus simplicium sensus confundat, confundendo caliginat, ne eorum oculus interior, qui est animus ad notitiam puræ ipsius veritatis perueniat. Sicut ergo ipsa disciplina, si inter magna bona numeraretur, nullus eâ falleret, nullus falleretur: Ita si liberum arbitrium in numero magnorum bonorum collocaretur, nullus eo malè vtens primò laberetur, nullus consequenter malè vtendo puniretur: quis autem non videat frequentissimè homines malè vtentes minimis bonis, à Deo tamen commissis, vt sunt species corporeæ, earúmque pulchritudines, quibus maxima hominum multitudo ad varias eorum libidines explendas mortiferè vtitur, cum eisdem ipsis piè, iustè, rectéque vterentur ad meritum beatitudinis suæ, si eas ad laudem creatoris referrent.

AVGVSTINVS de lib. arbit. lib. 2. Cap. 18.

II. Sed vt hæc apertiùs approbemus sancti Patris Augustini suauiloqua verba ponenda sunt: ait enim in lib. 2. de libero arbitrio: » Constitit inter nos naturam corporis, inferiore gradu esse,

esse, quàm animi naturam, ac per hoc animum maius bonum esse, quàm corpus. Si ergo in corporis bonis inuenimus aliqua, quibus non rectè vti homo possit, nec tamen propterea dicimus non ea dari debuisse, quoniam esse cõfitemur bona: Quid mirum, si & in animo sunt quędam bona, quibus etiam non rectè vti possumus, sed * quæ bona sunt, non potuerunt dari, nisi ab illo, à quo sunt omnia bona. Vides enim quantùm boni desit corpori, cui desunt manus, & tamen manibus malè vtitur, qui eis operatur, vel sæua, vel turpia: sine pedibus aliquem si aspiceres, fateteris deesse integritati corporis plurimum bonum, & tamen eum, qui ad nocendum cuipiam, vel seipsum dehonestandum pedibus vteretur, malè vti pedibus non negares. Oculis hanc lucem videmus, formásque * cognoscimus corporum, ídque & speciosissimum est in nostro corpore: vnde in fastigio quodam dignitatis hęc membra locata sunt, & ad salutem tuendam, multáque alia vitæ commoda refert vsus oculorum: oculis tamen plerique pleraque agunt turpiter, & eos militare cogunt libidini. Et vides quantum bonum desit in facie, si oculi desunt: Cum autem adsunt, quis hos dedit, nisi bonorum omnium largitor Deus. Quęmadmodum ergo ista probas in corpore, & non intuens eos qui malè his vtuntur, laudas illum qui hæc dedit bona; sic liberam voluntatem, sine qua nemo potest rectè viuere, oportet, & bonum, & diuinitùs datum, & potiùs eos damnandos, qui hoc bono malè vtuntur, quàm eum qui dederit, dare non debuisse fatearis.

† al. quia.

* al. internoscimus.

III. Virtutes igitur quibus rectè viuitur magna bona sunt, species autem quorumlibet corporum, sine quibus rectè viui potest minima bona sunt: potentiæ verò * animi, sine quibus rectè viui non potest, media bona sunt: Virtutibus nemo malè vtitur. Cæteris autem bonis, idest medijs, & minimis, non solum benè, sed etiam malè quisque vti potest. Et ideo virtute nemo malè vtitur, quia opus virtutis est bonus vsus istorum, quibus etiam non benè vti possumus: Nemo autem benè vtendo malè vtitur: Quare abundantia, & magnitudo bonitatis Dei non solùm magna, sed etiam media, & minima bona esse præstitit. Magìs laudanda est bonitas eius in magnis, quàm in medijs, & magis in medijs, quàm in minimis bonis: sed magìs in omnibus, quàm si non omnia tribuisset.

Augustinus ibidem cap. 19.

* al animæ.

IV. Voluntas ergo adhærens communi, atque incommutabili bono imperat prima, & magna hominis bona, cùm ipsa sit medium quoddam bonum: voluntas autem auersa ab incommutabili, & communi bono, & conuersa ad proprium bonum, aut ad exterius, aut ad inferius, pęccat: Ad proprium conuertitur,

Avgvst. d. cap. 19. in fine.

S

» cùm suæ potestatis vult esse, ad exterius cùm aliorum propria, » vel quæcunque ad se non pertinent, cognoscere studet, ad inferius cùm voluptatem corporis diligit: atque ita homo superbus, » & curiosus, & lasciuus effectus, excipitur ab alia vita, quæ in » comparatione superioris vitæ, mors est: Quæ tamen regitur administratione diuinæ prouidentiæ, quæ congruis sedibus ordinat » omnia, & pro meritis sua cuique distribuit. Ita fit, vt neque illa » bona quæ à peccantibus appetuntur, vllo modo mala sint: neque » ipsa voluntas libera, quam in bonis quibusdam medijs numerandam esse comperimus: sed malum sit auersio eius ab incommutabili bono, & conuersio ad mutabilia bona; quæ tamen auersio » atque conuersio, quoniam non cogitur, sed est voluntaria, digna & iusta eam miseriæ pœna subsequitur.

AVGVST. Ibid. cap. 20. in principio. » V. Sed tu fortassè quæsiturus es, quoniam mouetur voluntas, » cùm se auertit ab incommutabili bono ad mutabile bonum, vnde ei iste motus existat, qui profectò malus est, tametsi voluntas » libera, quia sine illa nec rectè viui potest, in bonis numeranda » sit? Si enim motus iste, idest, auersio voluntatis à Domino Deo » sine dubitatione peccatum est, num possumus auctorem peccati » Deum dicere? non erit ergo iste motus ex Deo, vnde igitur erit? » Ita quærenti tibi si respondeam nescire me, fortasse eris tristior, » sed tamen vera responderim: sciri enim non potest, quod nihil » est; tu tantùm pietatem inconcussam tene, vt nullum tibi bonum, vel sentienti, vel intelligenti, vel quoquomodo cogitanti » occurrat, quod non sit ex Deo: ita enim nulla natura occurrit, » quæ non sit ex Deo: omnem quippè rem, vbi mensuram, & numerum, & ordinem videris, Deo artifici tribuere ne cuncteris. » Vnde autem ista penitùs detraxeris, nihil omnino remanebit, quia » etsi remanserit aliqua formæ alicuius inchoatio, vbi neque mensuram, neque numerum, neque ordinem inuenias, quia vbicunque

* al. *etiam ipsam.* » ista sunt, forma perfecta est. Oportet auferas * istam inchoationem formæ, quæ tanquam materies ad perficiendum subiacere videtur artifici. Si enim formæ perfectio bonum est, nonnullum iam bonum est, & formæ inchoatio ita detracto penitùs » omni bono non quidem non nihil, sed nihil omninò remanebit. » Omne autem bonum ex Deo: Nulla ergo natura est, quæ non » sit ex Deo: motus ergo ille auersionis quod fatemur esse peccatum, quoniam defectiuus motus est, omnis autem defectus ex » nihilo est, vide quò pertineat, & ad Deum non pertinere non dubites; qui tamen defectus quoniam est voluntarius in nostra est

* al. *potestate.* » positus * possibilitate. Si enim times illum, oportet vt nolis, » si autem nolis, non erit. Quid ergo securius quàm esse in ea vita, vbi non possit tibi euenire quod non vis. Sed quoniam, non

sicut spontè homo cecidit, ita etiam spontè surgere potest, por- «
rectam nobis desuper dexteram Dei, idest Dominum nostrum «
Iesum Christum firmâ fide teneamus, & expectemus certâ spe, «
& charitate ardenti desideremus.]

CAPVT VIII.

DE DIFFERENTIA INTER NATVram hominis, & liberum eius arbitrium. Num. 1.

I. IAm nunc pulsanda est diuina misericordia, vt nobis aperire dignetur imminentis quæstionis difficultatem. Longè Num. 7.
namque remotum est, & in profundæ intelligentiæ secreto sinu repositum, quid * distat inter liberam hominis voluntatem, quæ *3.
ex natura est, & liberum eius arbitrium, quod proculdubiò donum creatoris esse manifestum. Sancto si quidem Augustino mul- Num. 5. AVGVST. Confess. lib. 13. Cap. 11.
toties nobis inculcante apertissime credimus interioris hominis
* substantialem trinitatem in his tribus essentiâ videlicet, & vo- «
luntate, & scientiâ contineri:] Si enim summa sapientia, quæ hu- « * 1.
manam naturam sui similem creare voluit, in se ipsa vna, trináque est, meritò hominem sic fecit, essentiam profectò, voluntatem, scientiam, * quæ tria vnum sunt: non enim aliud est ratio- *2.
nali vitæ esse, & velle, nec aliud velle, & scire, sed esse eius voluntas sciens, & voluntas eius essentia sciens, & scientia eius volens essentia est.

II. Hæc igitur tria vnum sunt, & vna natura. Tota deinde Num. 6.
animæ natura voluntas est. Sed considerandum, vtrùm ea voluntas, sicut naturaliter est, ita libera est naturaliter: an tantùm, vt voluntas sit, ex natura habeat, vt autem libera ex dono creatoris. Cùm enim omne bonum, aut Deus ipse est, aut quicquid ab eo est, non tamen omnia bona quæ ab eo sunt, eodem modo ab eo fieri dicimus: omnium quippè bonorum, quæ Deus creauit, quædam sunt eius bonitate, quædam verò eius largitate: quæ autem ab ipsius bonitate fiunt, substantialiter fiunt, cum omnibus accidentibus quæ eis naturaliter adhærent, vt sunt qualitates, quantitates, relationes, situs, habitus, loca, tempora, agere, pati; quo numero denario & omnis creata substantia, & omnia ei naturaliter accidentia comprehendi possunt. Nec nos moueat, si dicantur accidentia quædam, quæ ex natura non sunt: non enim sunt verè accidentia, sed naturalium accidentium, aut absentiæ, aut defectus; idest corruptiones: quæ verò largitate conditoris veniunt, profectò dona eius appellantur, nec aliter credi oportet,

quoniam quidem tria quædam intelligi necesse est in omni donandi actu, qui dat, quod datur, cui datur.

III. Proinde Deus omnium opifex primò vniuersitatis à se condendæ substantias condidit bonitate suâ, deinde vnicuique pro gradibus suis dona dare disposuit largitate suâ, inter quas

Num. 2. videlicet substantias naturam hominis in voluntate rationali substituit: Non enim ideo homo voluntas est, quia voluntas est, sed quia rationalis voluntas est: Tolle namque rationalem voluntatem non erit homo, quod tamen non recurrit, vt si tollas hominem, non sit rationalis voluntas, quæ non in homine tantùm, verùm etiam in Angelo, atque ipso Deo cognoscitur. Hinc necessariò est considerandum, quid ista humana voluntas habeat ex natura, quid ex dono. Sed si luce clarius est naturaliter eam habere quod sit substantialis voluntas, restat quæri vnde sit ei libertas: Non enim absolutè dicitur voluntas, sed libera voluntas. Si ergo tantùm ex * substitutione sua habeat, vt sit voluntas, non autem libera; relinquitur si libera est, quod negare absurdum, dono sui creatoris ei donatam esse libertatem. Et erit talis differentia inter naturam, & liberum arbitrium, ac si humana voluntas non solùm suâ * substitutione accepit, vt sit, sed etiam vt libera sit.

* fortè institutione.

* fortè institutione.

IV. Adhuc non est quæstio proposita referata: prædictis quippè argumentationibus collectum est, omnipotentissimam diuinam voluntatem, quæ nulla lege coarctatur, nec impeditur, debuisse voluntatem sui similem creare, quæ æternis legibus creatricis regeretur, nullâ vi ab agendo quid vellet, arctaretur, vel ad agendum quod nollet, cõpelleretur: quicquid enim facere maluisset, siue boni, siue mali sapientissimam creatricis suæ disciplinam non excederet, quæ omnes motus liberæ voluntatis, siue rectos, siue peruersos congruis ordinibus exciperet: Non enim credendus est vniuersitatis conditor rationalem voluntatem fecisse seruilem. An fortè non est homini substantialiter ratio; quis audeat hoc dicere, cùm sit vera hominis definitio? Homo est substantia rationalis sapientiæ capax, quid ergo mirum humanæ voluntati ex natura sui esse libertatem, cùm non sit, mirum eâ ferè rationem, aut quomodo fieri potuit naturâ seruilis voluntas, cui merito obedientiæ promittitur illa futura libertas; quoniam non erit peccandi cupiditas? nullo enim pacto Deus destruit quod in natura creauit, sed quædam bona naturalia, quæ condidit, in melius eadem conuertit, non vt ab eis quod fecit, eruat; sed vt eis quod addere voluit, adiiciat.

Num. 3. V. Exemplo sit corpus hominis ante peccatum, quod erat primùm animale, deinde futurum spirituale merito obedientiæ nul-

sta interposità morte. Cur primùm animale? an quia adhuc deerat quod ei propter præcepti custodiam fuerat addendum, id est spirituale, ac per hoc, ex eo quod aliquid à perfectione naturæ defuit, erat animale, ex eo quod nihil ei deesset, futurum spirituale. Hinc datur intelligi primam hominis voluntatem liberam naturaliter fuisse creatam, cui tamen aliquid adderetur, si præceptum Dei seruare vellet, vt * sicut animale corpus potuit mori, quia adhuc non erat perfectum: Ita voluntas libera adhuc animalis, meritò, quia mortalis, potuit peccare, quoniam adhuc non erat perfecta, quæ vtique perfectio libertatis post mandati custodiam impleretur, dum ea peccandi voluntas, penitùs auferretur, qualis erit illa futura, quam Dominus noster Iesus Christus daturus est diligentibus se. Sed vt hæc ratio roboretur argumento vtamur illo, quod sumitur à minori ad maius: si naturaliter habemus liberum sensum in oculis nostri corporis, vt eorum lumine vtamur ad videnda honesta, seù turpia; quid mirum, si Deus talem in homine voluntatem substituisset, quæ suâ naturali libertate vteretur honestè si non peccaret, aut turpiter si peccaret. Quod ergo agitur naturaliter in corpore nostro, cur in anima nostra non ageretur, præsertim vbi est rationabilitas, ibi necessariò erit libertas? Est autem rationabilis substantialiter voluntas humana: est igitur substantialiter libera. * 4.

VI. Quæ cùm ita sint diligentiùs considerandum, quid est liberum arbitrium, quod procul dubiò à Deo est humanæ naturæ concessum: eisdem enim verbis, & substantiam hominis, & donum solemus enuntiare, ita vt dubium sit, quid in eis natura insinuet, quid donum: quid enim aliud sentimus audientes liberum voluntatis arbitrium, nisi liberæ voluntatis motum, quæ omnia naturam humanæ voluntatis exprimunt: Est enim voluntas libera, rationalis, mutabilis, an fortè si mutabilis est (quod omninò fatendum, si solus Deus immutabilis esse rectissimè creditur) quæri potest vnde mutabilis est. Ad quod verissimè respondetur, vnde est libera, inde mutabilis: est autem ex natura libera: Est igitur ex natura mutabilis.

VII. Deinde quæritur vnde mouetur: Cui redditur: à se ipsa, quia libera est: potest aliunde? Potest, quia ea maior, meliórque voluntas est, quæ moueri potest: quæ est illa? Non alia, nisi summa, diuináque, quæ eam creauit & mouet: potest nè moueri à pari, aut à minori? Non potest: Si enim omne, quod mouet, plus est, quàm quod mouetur, necessariò maiora à minoribus moueri non sinunt, simili ratione paria non possunt paria mouere: Alioquin non erunt paria mouentibus mota; ac per hoc fortiore se causâ mouentur paria; Restat planè humanam voluntatem aut à

S iij

se ipsa moueri, aut ab ea quæ eam condidit: quid cùm à se ipsa moueatur, potest ne, & rectè, & peruersè moueri? Vtrumque potest, vt velit: quia liberum habet motum. Quid si ab ea moueatur, quæ eam creauit, inde rectum motum fieri quis dubitare
Num. 9. audeat? Proinde quia de hominis voluntate ante peccatum quæritur, concedendum est motu suo proprio potuisse, & ad Deum suum velle conuerti, ne peccaret, & ab eo auerti, vt peccaret: à superiori autem causa moueri tantùm, ne vellet peccare. Si ergo vt prædictæ rationis edocet inuestigatio, humanæ substantiæ motus naturalis, quo videlicet ad Deum suum cognoscendum, diligendúmque primò conuerteretur, deinde ad se ipsam duplici causâ effici persuasum est: quarum vna superior, quæ naturarum communis est omnium, altera vera inferior, quæ in ipsa humana substantia est constituta, quid nos prohibet, & omnes rectos motus animi nostri conditori nostro referre, qui cùm se ipsum moueat sine tempore, & loco, mouet conditum nostrum spiritum per tempus sine loco, mouet corpora nostra per tempus & locum. Nostræ quoque naturę inseruit causam, quâ nos metipsos possemus mouere, liberè, rationabiliter, voluntariè, ad ea quæ nobis sequenda fuerant, assequenda: qui motus meritò vocatur liberum arbitrium nostræ voluntatis, quoniam potestati nostræ subiectus est: Possemus quippè pro nostro iudicio, recto cursu eum dirigere, possemus cohibere. Vnde igitur haberemus talem motum, talémque potentiam, nisi à Deo, qui nobis largitus est hoc proprium, quod esset, & nostræ naturæ non minimum bonum, & creatoris laudabile donum? Cui debemus ineffabiles gratias reddere non solùm quòd naturam nostræ mentis bonitatis suæ copiâ condiderit rationalem, liberam, voluntariam, mobilem: Sed quod nobis largitatis suæ munere concessit, proprio nostro nutu rationabiliter, liberè, voluntariè posse nos mouere.
*5. * Qui motus nulli animalium, præter hominem, concessus est. Si enim præcipimur eam laudare de pulchritudine naturarum, quas sine rationabili voluntatis libertate creauit, quantò magìs de nostra substantia, cui tale munus donauit, vt suo proprio motu conditori suo adhæreret, ipsúmque motum cohibere posset, si vellet, ne ab eo recederet: qui quidem motus, si in propria humanæ voluntatis potestate non fieret, quis rectè viuere posset, quis deinde peccaret, cùm ad benè viuendum à Deo datus sit, nullomodo ad malè viuendum.

Num. 3. VIII. Hinc sanctum audiamus Augustinum. Si homo aliquod
AVGVSTIN. de lib. arbit. lib. 2. cap. 1. » bonum esset, & non posset nisi cum vellet rectè facere, debuit habere liberam voluntatem, sine qua rectè facere non posset: non » enim, quia per illam etiam peccatur, ad hoc eam Deum dedisse

credendum est. Satis ergo causæ est, cur dari debuerit: quoniam «
sine illa homo rectè non posset viuere: ad hoc autem datam, vel «
hinc intelligi potest, quia si quis ea vsus fuerit ad peccandum, di- «
uinitùs in eum vindicatur, quod non iustè fieret, si non solùm, vt «
rectè viueretur, sed etiam vt peccaretur, libera esset voluntas «
data: Quomodo enim iustè vindicaretur in eum, qui ad hanc «
rem vsus esset voluntate, ad quam rem data est. Nunc verò Deus «
cùm peccantem punit, quid aliud tibi videtur dicere, nisi, cur «
non ad eam rem vsus es liberâ voluntate, ad quam tibi eam de- «
di: Hoc est ad rectè faciendum: deinde illud bonum quo com- «
mendatur ipsa iustitia in damnandis peccatis, rectéque factis ho- «
norandis, quomodo esset, si homo careret libero voluntatis ar- «
bitrio: non enim, aut peccatum esset, aut rectè factum, quod «
non fieret voluntate; ac per hoc, & pœna iniusta esset, & præmium, «
si homo voluntatem liberam non haberet; debuit autem & in «
supplicio & in præmio esse iustitia; quoniam hoc vnum est bono- «
rum, quæ sunt ex Deo. Debuit igitur Deus dare homini liberā vo- «
luntatem.] In quibus verbis debemus intēdere, ne quis substātiam «
confundat, & motum, audiens liberam voluntatem, quæ pro- Num. 4.
culdubiò substantialis est. Eo itáque locutionis modo sanctus Pater Augustinus vsus est, dicendo liberam voluntatem, pro eo quod est liberæ voluntatis motum, siue arbitrium, quo solemus vti, dum per causas substantiales, earum significamus effectus: Hinc est veræ rationis circuitus, pro veræ ratiocinationis circuitu: Vera siquidem ratio substantialiter est in homine, cuius motus ratiocinatio, manus pro opere, pes pro ambulatu, lingua pro verbis, cæteráque id genus.

IX. Hoc ergo nisi fallor prolixæ ratiocinationis ambitu confectum est, causas omnium rectè factorum, quibus ad coronam
iustæ beatitudinis peruenitur, in libero humanæ voluntatis arbi- Num.10.
trio, præparante ipsum, ipsique cooperante gratuito diuinæ gratiæ, multiplicique dono constitutas esse: malefactorum verò, quibus in contumeliam iustæ miseriæ ruitur, in peruerso motu liberi arbitrij suadente diabolo principalem radicem esse fixam.
Quanta igitur dementia est eorum, qui talium causas ineuitabi- Num. 11.
les, coactiuásque necessitates in prædestinatione diuina falsissimè fingunt, impudentissimè adstruunt. Postremò, quod valde dolendum, se ipsos, consentientésque sibi ad perpetuæ mortis in-
teritum merito errroris detrudunt. Siue itaque * talis differentia *6.
inueniatur, inter liberum arbitrium hominis, & eius substantiam, ita vt natura in voluntate rationali, liberum verò arbitrium in eius sit libertate constitutum, siue in motu liberæ naturaliter voluntatis, siue in munere intelligentiæ, quod omnibus in com-

mune donatum est, siue vt probabilius æstimatur * hæc tria in
* 7. vnum collecta, id est liber, motus, intelligentia liberum arbitrium inter se componunt, Eâ videlicet ratione, vt quemadmodum substantia ipsa, in qua est, trina sit: Est enim, & vult, & scit: ita & illud trinum fiat, liber, motus, intelligens; Constat tamen peccatum omne, pœnásque peccati peruerso eius vsu originem duxisse, & in omni peccatore ad malè viuendum vigere.

CAPVT IX.

*1. Num. 1. *DE EO QVOD NON PROPRIE, SED * temporalium rerum similitudine prædicantur de Deo præscientia & prædestinatio.*

IAm nunc textus principalis quæstionis exigit nos considerare vtrùm propriè, an abusiuè in sacris literis, & sanctæ scripturæ, & sanctorum patrum dicatur Deus præscisse, vel prædestinasse, siue omnem vniuersitatem, quam ipse condidit substantialiter, siue quicquid administrationis diuinæ temporaliter apparet in illa, in his videlicet, quæ ipse facit, non quæ fieri sinit: Vbi pri-
Num. 2. mò notandum, quoniam nihil dignè de Deo dicitur, omnia penè siue nominum, siue verborum, aliarúmque orationis partium signa propriè de Deo dici non posse: quomodo enim signa sensibilia, id est corporibus adhærentia remotam illam omni sensu corporeo naturam ad liquidum significare possent, quæ vix purgatissimâ mente attingitur, omnem transcendens intellectum?
Num. 3. Eis tamen vtitur humanæ ratiocinationis post peccatum primi hominis laboriosa egestas, vt quodammodo credatur, & innuatur copiosa conditoris sublimitas: Ampliùs si omnia vocum signa secundùm naturam non sunt, sed ex complacito hominum inuenta, quid mirum, si non ad illam naturam, quæ sola verè dicitur esse, sufficiant exprimendam?

II. Proinde signorum verbalium, quibus humanæ locutionis consuetudine ad significandum ipsum Deum, aut eius administrationem in vniuersa creatura vtitur diuina humanáque industria, quædam sunt quasi propria, quorum exempla sunt; in verbis quidem sum, es, erat, esse; in nominibus verò essentia, veri-
Num. 5. tas, virtus, sapientia, scientia, destinatio, cateráque huiusmodi, quæ quoniam in natura nostra quicquid primum, optimúmque sit, significant, id est ipsam substantiam, & eius optima, sine quibus immortalis esse non potest, accedentia non absurdè referuntur ad vnum, optimúmque principium omnium bonorum, quod

quod est Deus: quædam verò aliena, hoc est translata, quæ tribus sedibus venire solent: A similitudine videlicet, à contrario,
Isa. 53. v. 1. à differentia. Primæ sedis exempla sunt *Brachium Domini cui reuelatum*; Item *manus tuæ fecerunt me*: similiter. *Oculi Domini*
Iob. 10. v. 8. *super iustos, & aures eius in preces eorum*; quæ meritò aliena dicuntur,
Psal. 33. v. 16. cùm diuina substantia talibus corporalium membrorum omnimodo careat lineamentis: similitudine tamen quâdam de ea non incongruè prædicantur: in brachijs quippè vires corporum, in manibus operationem, in oculis visum, auditum in auribus, tanquam in sedibus suis natura locauit. Itaque diuina virtus, & operatio, visio quoque eius, & largitas aptissimè sedium illarum nominibus vocitantur. Tertiæ sedis exemplo fiunt quæ ab animorum nostrorum perturbationibus sumuntur ad significandam incommutabilem substantiam; vt sunt, ira, furor, indignatio, timor, tristitia, cæteráque, quæ de differentię loco trahuntur, quorum nulla similitudo cum diuina natura inuenitur, sed solâ necessitate significationis remotissimo abusionis modo solent transferri.

III. Restant ea, quæ contrarietatis loco sumuntur, quibus tanta vis inest significandi, vt quodam priuilegio excellentiæ suæ merito à Græcis enthymemata dicantur, hoc est conceptiones mentis. Quamuis enim omne, quod voce profertur, priùs mente concipiatur; non tamen omne quod mente concipitur, eandem vim significationis, dum sensibus feruore infunditur, habere videtur. Sicut ergo argumentorum omnium fortissimum est illud, quod sumitur à contrario, ita omnium signorum vocalium aptissimum est, quod ducitur ab eodem contrarietatis loco, quorum quædam absolutè dicuntur, quædam coniunctè. Absolutorum
1. Cor. 1 v. 19. forma est *perdam sapientiam sapientum, & prudentiam prudentum reprobabo*. Quod rectè intelligitur à contrario, ac si apertè diceret: perdam insipientiam insipientum, imprudentiam imprudentum reprobabo. Quod apertè intelligitur ex verbis Apostoli di-
1. Cor. 3 v. 19. centis. *Sapientia huius mundi stultitia est apud Deum*. Si enim omnis sapientia à Domino Deo est, quâ ratione intelligetur Deus destruere, quod ab eo est? Quod autem de sapientia creditur, de prudentia similiter credendum. Nullam quippe virtutem in homine Deus perdit, cuius formæ absolutiuæ exemplum non facilè de Deo inueniri potest.

IV. Nec mirum cùm nihil Deo contrarium sit, nisi non esse,
Exod. 3 v. 14. quoniam ipse solus est qui dixit. *Ego sum qui sum*, cætera verò quæ dicuntur esse, nec omninò sunt, quia non sunt, quod ipse est, nec omninò non sunt, quia ab ipso sunt, qui solus est esse: Nisi fortè dicamus ea, quæ de Domino nostro Iesu Christo dicta Num. 4.

sunt secundùm humanitatis suæ proprietatem, de diuinitate similiter eius dici posse, propter vnius personæ in duabus substantiis inseparabilem vnitatem. Si autem illud non absurdè creditur fieri, videamus quod scriptum est in lege; *Maledictus omnis qui pependit in ligno*, hoc de Christo proculdubiò dictum est, *qui est super omnia benedictus in sæcula*: Nos enim qui in primi hominis peccato mortis, & seruitutis meruimus maledictionem, in secundi hominis iustitia vitæ, & libertatis accepimus benedictionem. Nam quòd pendenti Christo in Cruce Iudæi maledixerunt, plùs benedictionis insinuat, quàm maledictionis. Hæc igitur forma locutionis absolutè contrarietatis loco deducta est, quo etiam Apostolus sumpsit, quod ait: *Eum qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit*, quis enim dubitat hostiam & peccatum inter se esse contraria, cum hostiâ nihil agatur, nisi vt peccatum deleatur. Christus hostia generalis est pro peccato totius mundi: Rectè igitur è contrario per peccatum significatur.

Deu. 21. v. 23. Galat. 3. v. 13. 2. Cor. 5. v. 21.

V. Deinde coniuncti contrarij consideremus exempla, quæ quidem coniuncta propterea dicuntur, quòd duobus locis conueniant, similitudini videlicet, atque contrarietati. Partim quippè eadem nomina, ceù verba similitudine, partim sumuntur contrarietate, quorum pragmata sunt præscientia, & prædestinatio, quando de Deo prædicantur. Et primùm quidem considerandum hæc, & huiusmodi, ceù nomina, ceù verba de Deo propriè prædicari non posse: quâ enim ratione diceretur Deus pręscire aliquid præscientiâ, vel prædestinare prędestinatione, cui nihil futurum, quia nihil expectat, nihil præteritum quia nihil ei transeat: in eo enim sicut nulla locorum spatia sunt, ita nulla temporum interualla. Ac per hoc nulla recta ratio permittit talia de Deo iure proprietatis intelligi, quomodo quippè præscientia eius dicitur, cui nulla futura sunt. Sicut enim nulla eius memoria propriè dicitur, cui nihil est præteritum, ita nulla pręscientia, quia nullum futurum. Et tamen dicitur: *In memoria æterna erit iustus*: eodem námq; modo Deus vidit, præuidit, sciuit præsciuit omnia facienda priusquam fierent, quo videt, & scit eadem pòstquam facta sunt: quoniam sicut ipse semper æternus est, ita vniuersitas quam fecit, semper in ipso æterna est. Ps. 111. v. 7.

VI. De prædestinatione quoque eius eadem sentienda sunt, præsertim cùm * omnis prædestinatio præscientia sit, quo iure
* 2. potest dici prædestinatio, id est præparatio, in eo qui nullo temporis interuallo præcessit, quo disponeret ea, quæ facturus esset, cuius operationem non præcedit præparatio: non enim aliud ei est præparare, & operari: vtque proprium hominis est præparare, quæ facturus, ita Deo alienum est prædestinare, quæ nun-

quam facturus: quomodo autem facturus esset aliquid, quoniam semel, & simul fecit, aut quomodo non omnia fecit, qui semper omnia habuit, qui semper suum verbum habuisse creditur, per quod facta sunt omnia, & in quo incommutabiliter viuunt omnia, non solùm quæ fuerunt, sed etiam quæ futura, nec tamen in illo fuerunt, nec futura sunt, sed tantummodò sunt, & omnia vnum sunt. Proinde quoniam aliter sub illo sunt ea, quæ per illum facta sunt, aliter in eo sunt ea, quæ ipsa est in eis quæ sub illo sunt, quia locis temporibusque suis & creata & ordinata sunt, propriè fiunt verba locorum temporúmque significatiua, in eis verò, quæ æternaliter in illo sunt translatiuè proferri possunt. Ac per hoc sicut abusiuè de Deo dicitur fecisse, vel facturum esse, ita de eo dicitur abusiuè præscisse, præscire, præsciturum esse: simili modo prædestinasse, prædestinare, prædestinaturum esse.

VII. Conficitur ergò præscientiam & prædestinationem similitudine rerum temporalium ad Deum transferri, qui locus à contrario videretur, si temporalia æternitati contradictoriè opponerentur. Iam verò, quoniam æternitatis quædam similitudo temporalibus est insita, non solùm quòd ab ea facta sunt, sed etiam quòd temporalium illa pars, de qua sumuntur hæc nomina, videlicet humana natura in similitudinem quandam veræ æternitatis transitura sit: Quomodo à contrario sumitur dum à temporali ad intemporale alia quædam significatio transferatur, loco igitur similitudinis veniunt. Sed quis est ille similitudinis modus quæri oportet: & quidem dicimus (ante) quatuor modis, quorum primus dicitur ante temporis, secundus ante dignitatis, tertius ante originis, quartus ante æternitatis, illorum exempla sunt hæc: Tempore præcedit flos fructum, dignitate præcedit fructus florem, vox origine præcedit verbum, Deus æternitate creaturam antecedit. Illo igitur modo, quo Deus omnia, quæ fecit antecedit, id est æternitate, eo scilicet præsciuit, & prædestinauit ea, quæ facturus esset; hinc colligitur talia verba transferri à primo modo ad quartum, à loco videlicet temporis ad locum æternitatis.

CAPVT X.

* I. Num. I. ***DE EO QVOD * A CONTRARIO INTELligendum sit, quando dicitur Deus præscire, aut prædestinare peccata, vel mortem, vel pœnas hominum, vel Angelorum.***

RESTAT Considerare locum, qui, vt prædiximus, à Dialecticis, ac Rethoricis entimema vocatur, à Grammaticis verò κατ᾽ ἀντίφρασιν, & est omnium argumentorum, signorúmque verbalium nobilissimus: dictum est autem præscientiam, & prædestinationem, sicuti & præparationem, & præuisionem, & huiusmodi translatiuè de Deo prędicari: duabúsque sedibus significationum posse transferri, meritóque coniuncta dici, quoniam, & loco similitudinis, & loco, qui dicitur à contrario venire probantur. Vbi apertissimè intelligitur, & firmissimè tenetur in his verbis, quando similitudine sumuntur, nihil aliud significari potest, quod ipse creator omnium facturus est, & siuè in construenda vniuersitatis substantia, naturalibúsque eius qualitatibus, siuè in eius administratione, in his tantummodò, *quos præsciuit, & prædestinauit secundùm propositum gratiæ suæ conformes imaginis* Rom. 8. *filij sui* esse futuros; quando vero de loco, qui est à contrario v. 29. transferuntur eadem ipsa verba, nihil in eis intelligendum, nisi quod Deus in creatura, quam ipse condidit, fieri finit motu proprio, liberóque rationalis naturæ peruersè vtentis naturalibus bonis, quæ sui creatoris largitate suscepit, & hoc est totum quod dicitur malum, & pœna eius varia, multimodáque miseria.

Num. 2. II. Cum ergo audimus: præsciuit Deus, vel prædestinauit, vel præparauit peccata, seu mortem, siuè pœnas eorum, quos iustè deseruit, Id est suâ propriâ peruersitate puniri permisit, omninò è contrario intelligere debemus, ne nos hæretica prauitas seducat, quæ talibus verbis malè vtens originem sumpsit. Non enim vident lumen oculorum interiorum pendentes, quòd omne malum peruersâ voluntate descendens nihil sit. Vt omittam illud malorum genus, quod eadem contrarietatis regula malum dicitur, cùm naturaliter sit bonum. Vt est ignis ille æternus, qui prҫparatus est diabolo, ministrísque eius: Cætera omnia, quæ propriè vocantur mala, vnáque de causa nascentia, peruerso, scilicet, vt sæpe dictum est, motu liberæ voluntatis, mutabilis, auertentis se à creatore, maléque vtentis creaturâ, inter duos terminos colliguntur, quorum vnus peccatum, alter pœna eius est.

III. Omne igitur malum aut peccatum est aut pœna pecca- * 2.
ti, quę duo si nulla ratio vera finit Deum pręscire, quantò ma- Num. 6.
gis prędestinare, quis audeat dicere, nisi è contrariò? quid Num. 4.
enim? nunquid possumus rectè sentire de Deo, qui solus est vera essentia, qui fecit omnia quę sunt, in quantum sunt, eorum quę nec ipse est, nec ab eo sunt, quia nihil sunt, pręscientiam seu prędestinationem habere? si enim nihil aliud est scientia, nisi rerum, quę sunt, intelligentia, quâ ratione in his, quę non sunt, scientia, vel pręscientia dicenda est? Simili modo, si nihil aliud est
prędestinatio, nisi eorum, quę Deus facienda pręuidit, pręparatio; quomodo eorum, quę Deus, nec fecit, nec facienda pręparauit dicenda est prędestinatio? Deinde, si nihil aliud est malum, nisi boni corruptio, & omne bonum, aut Deus est quod corrumpi non potest, aut à Deo est, quod corrumpi potest: omnis autem corruptio nihil appetit, nisi vt bonum non sit: quis dubitare potest esse malum, quod appetit bonum delere, ne sit? malum igitur nec Deus, nec à Deo est: Ac per hoc, sicut Deus mali auctor non est: ita nec pręscius mali, nec prędestinans est: sed si quis dubitat nihil esse malũ, nisi boni corruptionem, videat quid de hac ratione Augustinus dicat scribens contra Epistolam fundamenti. Discite non substantiam malum esse, sed sicut in corpore commutatione formæ in deterius amitti speciem, vel potiùs minui, & fœdum dicitur, quod pulchrum antea dicebatur; & displicere corpus, quod antea placuerat: sic in animo rectè voluntatis decus, quo piè, iustéque viuitur, cõmotâ in deterius voluntate deprauari, quo peccato effici animam miseram, quę honestate rectæ voluntatis beatitudinem obtinebat, nullâ additâ, detractâue substantiâ. Quis dubitet totum illud, quod dicitur malum, nihil esse aliud, quàm corruptionem: possunt quidem alijs, atque alijs vocabulis alia, atque alia mala vocari: sed quod omnium rerum malum sit, in quibus mali aliquid animaduerti potest, corruptio est: sed corruptio peritæ animæ imperitia vocatur, corruptio prudentis imprudentia, corruptio * iustitiæ iniustitia, corruptio * fortitudinis ignauia, corruptio quietis, atque tranquillitatis cupiditas, vel metus, vel tristitia, vel iactantia: Deinde in corpore animato corruptio sanitatis dolor, & morbus; corruptio virium lassitudo: corruptio quietis labor: Deinde in ipso corpore corruptio pulchritudinis fœditas; corruptio rectitudinis prauitas; corruptio ordinis peruersitas; corruptio integritatis discissio, aut fractura, aut diminutio. Longum est, & difficile, & harum rerum quas commemoraui, & aliarum innumerabilium omnes corruptiones nominatim enuntiare: Cùm etiam multæ, quæ dicuntur in corpore, possint & in

Num. 7.

AVGVSTINVS.

AVGVST. contra Epistolam fundam. cap. 35.

* al. iusta.

* al. fortis.

T iij

» animа dici, & innumerabilia sunt, in quibus propria vocabula
» corruptio teneat.]

IV. Quæ cùm ita sint quis non videat nisi qui sensu caret to-
* 3. tum, quod dicitur * peccatum, eiúsque consequentias in mor-
te, atque miseria constitutas, non aliud esse, quàm integræ vi-
tæ, beatæque corruptiones: ita, vt singula singulis opponantur,
integritati quidem peccatum, vitæ mors, beatitudini miseria:
illa sunt, ista penitùs non sunt, illa sursum versus appetunt vnum
Num. 8. omnium principium, ista deserunt, deorsúmque in nihilum bo-
na, quæ corrumpunt, redire contendunt: illarum causa Deus
est, istarum nulla, illa intra terminos naturalium formarum in-
telliguntur, ista in earum defectu, atque priuatione nesciendo
sciuntur. Sicut enim causa malæ voluntatis, neque inueniri, ne-
que sciri potest: ita omnium defectionum meritò eam conse-
AVGVSTINVS de ciuit. Dei lib. 12. Cap. 7. quentium, neque causæ efficientes sciri possunt, neque ipsæ de-
fectiones, quia nihil sunt. Cui loco sancti Augustini testimo-
nium adhibendú esse arbitror, ait enim in lib. 12. de ciuitate Dei:
» nemo quærat efficientem causam malæ voluntatis, nō est enim ef-
† al. deficiens quia nec illa effectio est sed defectio. » ficiens, sed † defectio: deficere námque ab eo, quod summè
» est, ad id, quod minùs est, hoc est incipere habere voluntatem
» malam. Causas porrò defectionum istarum, cùm efficientes non
» sint, sed deficientes, velle inuenire, tale est, ac si quisquam velit
» videre tenebras, vel audire silentium, quod tamen vtrúmque
» nobis notum est, neque illud, nisi per oculos, neque hoc, nisi per
† al. ergo. » aures, non sanè in specie, sed in speciei priuatione: nemo † au-
» tem ex me scire quærat quod me nescire scio, nisi fortè vt nescire
» discat, quod sciri non posse sciendum est: Ea quippè, quæ non
» in specie, sed in eius priuatione sciuntur, si dici, aut intelligi po-
» test, quodammodo nesciendo sciuntur, vt sciendo nesciantur:
» Cùm enim acies etiam oculi corporalis currit per species corpo-
» rales, nusquam tenebras videt, nisi vbi cœperit non videre, ita
» etiam non ad aliquem alium sensum, sed ad solas aures pertinet
» sentire silentium, quod tamen nullomodo, nisi non audiendo
» sentitur: sic species intelligibiles, mens quidem nostra intelli-
† al. condiscit. » gendo conspicit, sed vbi deficiunt, nesciendo † discit. *Delicta* Psal.
» *enim quis intelligit.* 18.

* 4. V. His itaque rationibus inconcussè colligitur * omnem per-
uersæ voluntatis defectum, vel priuationem, vel peccatum, vel
quoquo modo vocari possit motus ille lætifer, quo summum bo-
num deseritur, efficitúrque spiritus vadens, & non rediens, finis-
que ipsius mors planè, miseriáque suppliciorum æternalium, om-
ninò nihil esse: omne quippè carens materia, forma, speciéque
proculdubiò nihil est: omnis autem rerum absentia, carúmque

defectus tribus prædictis carere manifestum est: omninò igitur non sunt: ac per hoc nec præsciri, nec prædestinari ab eo, qui summè est, possunt. O miranda, immò dolenda cœcitas eorum, qui è contrario intelligere nolunt, si quando in diuina, seu humana legerint auctoritate Deum præscijsse, vel prædestinasse peccata, mortem, supplicia, quæ penitùs nihil sunt, quia defectus sunt: (quid enim est peccatum nisi defectus iustitiæ, quid mors nisi vitæ, quid suppliciū nisi beatitudinis) qui si diligentiùs attenderent, omnia, quæ sunt, non ob aliud esse, nisi quia præscita, & prædestinata sunt: omnia verò quæ non sunt, non ob aliud non esse, nisi quod, nec præscita, nec prædestinata sunt, fortassis se ipsos emendarent, & resipiscerent, animúmque suum ad lucem veritatis conuerterent, vt in ea, & per ea cernere possent in omni rerum natura: quicquid verò inuenitur esse, non aliud id esse, nisi vnam, verámque essentiam, quæ vbique in se ipsa tota est, & quæ est illa, nisi omnium naturarum præsciens prædestinatio, & præscientia prædestinans: si autem apertissimè intelligitur omnium naturarum non esse summam, principalémque substantiam, præter diuinam præscientiam & prædestinatiouem: quomodo credendum est in eis esse, quæ omninò non sunt. Si enim in eis essent, proculdubio non nihil, sed aliquid substetissent. At verò nihil sunt: in eis igitur, nec præscientia, nec prædestinatio diuina sunt.

Num. 5.

Num. 9.

CAPVT XI.

*QVOD DIVINA, HVMANAQVE auctoritate comprobari possit, * non esse Dei prædestinationem, nisi de his, qui preparati sunt ad æternam fœlicitatem.*

Num. 1.

* 1.

I. QVoniam verò huius nostræ actionis principalis quæstio proposita est de diuina præscientia, & prædestinatione, propter quam necessario diligentiùs tractandam, incidentes quæstiones introductæ sunt, eadem paulò apertiùs exemplorum luminibus discutienda: sed priùs nostrarum literarum lectoribus suadere curauimus, si tamen sint, qui eas legendas iudicauerint, atque vtinam eorum charitas ad eas perlegendas accedat, plùs in ipsis nostræ obedientiæ deuotionem consideraturi, quàm vtilissimæ disputationis, si tamen aliqua vtilitas in ea sit, despecturi. Ne fortè, quasi commoti in nos irruant dicturi, nos esse destructores, & præscientiæ, & prædestinationis diuinæ: quia si

studiosiùs inspexerint, assertionis earum plurimùm in eis inuenient, destructionis verò nihil. Quid enim? nunquid, vel præscientiam Dei destruit, vel eius prædestinationem contemnit, qui eas translatè de Deo prædicari asserit, quasi non possit à temporalibus ad æterna translatio fieri, modo quodam similitudinis, aut ab his quæ sunt, ad ea quæ non sunt modo pulcherrimo contrarietatis? aut quasi rectæ fidei resistat, si quis dicat præscientiam, & prædestinationem propriè fieri in his, quæ ordine

*2. temporum præcedunt ea, quæ & præsciuit, & prædestinauit, * abusiuè verò dici in eo, cui nulla futura sunt: quoniam nullo

Num. 2. tempore, sed suâ æternitate præcedit omnia, quæ ab eo sunt: aut quomodo à veritate abhorreat, si dicatur à simili, præsciuit Deus omnia, quæ facturus esset, & dicatur à contrario pręsciuit quæ facturus non esset, pro nesciuit: similiter de prędestinatione intelligendum à simili. Prædestinauit Deus, quos pręparauit ad

Num. 3. suam gratuitam gratiam accipiendam. A contrario prædestinauit impios ad interitum, vel supplicium æternum, quos tamen non prędestinauit. Si enim prædestinati sunt, necessariò peribunt, pœnásque patientur ineuitabiles: quòd si ita est, quomodo iustè iudicabitur mundus, quem necessitas prędestinationis cogit perire; quod impietatis proprium est æstimari.

II. Proinde, ne nostra ista ratiocinatio videatur nullâ diuinæ, seu humanę auctoritatis formulâ esse suffulta, quid diuinæ scripturę paginis, quid sancti patris Augustini dictis potest effici, inuestigare debemus. Nunquid aliorum Catholicorum patrum exemplis hæc eadem concludere non possimus? illius auctoris dicta ponere, cui maximè Gotescalcus hęreticus sui nefandi dogmatis causas solet referre. Nulla etenim scriptura est, de qua non facilè non intelligentes eam, praua possint sentire. Hinc est quòd prędictus Sanctorum Patrum mendosus adulterator meritò, dum veritatis, neque sit inuestigator, neque inuentor non ea, quæ pater Augustinus suis verbis insinuare voluit, intellexit: sed vt ea, quę ipse à se ipso, atque diabolo finxit suaderet, prędicti patris verba, non sibi quidem conuenientia, sed planè resistentia violenter retorsit.

*3. III. Vbi primò notandum, quòd * sanctæ scripturę auctoritas inconcussa pręscientiam, simul & prędestinationem, aut solam absolutè prędestinationem, non nisi in his quos Deus elegit ad ęternam beatitudinem possidendam, inueniatur posuisse; ad quod probandum Apostoli dicta sufficiunt: Agens quippè ad Romanos: *Scimus*, inquit, *quoniam diligentibus Deum omnia* Rom.
cooperantur in bonum, his, qui secundum propositum vocati sunt: 8. v.
quoniam, quos ante præsciuit, & prædestinauit conformes fieri imaginis 28 &c.

ginis filij sui, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus: quos autem prædestinauit, illos & vocauit: & quos vocauit, ipsos & iustificauit: quos autem iustificauit, ipsos & glorificauit. Item ad Ephesios: *Benedictus Deus, & pater Domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spirituali in cœlestibus, in Christo Iesu, sicut elegit nos in ipso ante constitutionem mundi, vt essemus sancti, & sine macula, in conspectu eius, in charitate; prædestinans nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum, secundùm placitum voluntatis suæ, ad laudem gloriæ gratiæ suæ in qua gratificauit nos in dilecto filio suo, in quo habemus redemptionem per sanguinem eius, remissionem peccatorum secundùm diuitias gratiæ eius, quæ superabundauit in nos in omni sapientia, & prudentia: Ostendens nobis sacramentum voluntatis suæ, secundùm bonum placitum eius, quod proposuit in eo ad dispositionem plenitudinis temporum, vt restaurentur omnia in Christo, quæ sunt in cælis, & quæ super terram in ipso, in quo & sorte vocati sumus prædestinati secundùm propositum Dei ab eo, qui omnia operatur secundùm consilium voluntatis suæ.* Contra istam veritatis tam claram tubam, quis homo sobriæ, vigilantísque fidei voces admittat humanas? quis in ea non audiat prædestinationem omnimodo esse Sanctorum, nullo modo posse fieri reproborum?

[Ephes. 1. v. 3. &c.] [Num. 4.]

IV. Quoniam verò * Sanctus pater Aurelius Augustinus eloquentiæ Christianæ copiosissimus auctor, solertissimus veritatis inquisitor, propriæ, translatæque locutionis, ad exercitium eorum, qui eum lecturi essent, nobilissimus doctor, aliquotiens in librorum suorum serie inuenitur dixisse: Deum prędestinasse impios ad interitum seù pœnas, ac per hoc intelligentibus eum (vt ait Apostolus) *factus est odor vitæ in vitam*, non intelligentibus verò *odor mortis in mortem*; præsentis causæ ratio postulat ipsius verba, quasi sibimet repugnantia ponamus: vti lector intelligens faciliùs intendat, quo genere locutionis dixerit, prædestinationem diuinam vtrique hominum generi conuenire, videlicet electis per gratiam, relictisque per iustitiam: Eadémque dicta, quibus malè vtendo hæreticus erroris sui perfidiam conatur adstruere, ponenda esse iudicauimus, vt eisdem sagittis, quas in corda simplicium incautus extorserat, vulneratus recedat.

[* 4. De D. AVGVSTINO.] [2. Corinth. 2. v. 16.]

V. Ait ergo Augustinus in quadam homilia ad populum exponens illud Euangelij: *princeps huius mundi iam iudicatus est,* « idest iudicio ignis æterni irreuocabiliter destinatus est,] in ex- « positione quoque Euangelij secundùm Ioannem vbi testimonium præcursoris sui de Christo explanat, dicit: ft quidam populus « præparatus ad iram Dei damnandus cum diabolo.] Item de iu- « dæis isti indignantes mortui & morti sempiternæ prędestinati.] «

[Ioa. 16. v. 11.] [AVGVSTINVS homilia 95. in Euang. Ioan.] [AVGVST. ibid. tract. 14.] [AVGVST. ibid. tract.]

AVGVST. ibid. tract. 48. » Item quare dixit Dominus Iudæis, *vos non creditis, quia non* Io. 10.
» *estis ex ouibus meis*, nisi quia videbat eos ad sempiternum interi- v. 46.
AVGVST. ibid. » tum prædestinatos.] Identidem: quod Dominus dicit *nemo po-* Io. 10.
» *test rapere de manu patris mei*, explanando persequitur dicens: v. 29.
» quid potest lupus, quid potest fur & latro non perdunt, nisi ad
AVGVST. Enchir. cap. 100. » interitum prędestinatos.] In libro quem vocat Enchiridion:
» hęc sunt, inquit, *magna opera Domini exquisita in omnes volun-* Ps. 110. v. 2.
» *tates eius*, & tam sapienter exquisita, vt cùm Angelica & huma-
» na creatura peccasset, idest, non quod ille, sed quod voluit ipsa,
» fecisset, etiam per eandem creaturæ voluntatem, quâ factum est,
» quod creator noluit, impleret ipse, quod voluit benè vtens &
» malis tanquam summè bonus ad eorum damnationem, quos iustè
» prędestinauit ad pœnam, & ad eorum salutem, quos benignè
AVGVST. ibid. cap. » prędestinauit ad gratiam.] Item ex eodem libro. Dicuntur etiam
» *filij gehennæ*, non ex illa nati, sed in illam pręparati, sicut filij
AVGVST. de perfect. iust. cap. 13. » regni pręparantur in regnum.] In lib. de perfect. iust. hominis:
» In eo ait genere hominum quod prædestinatum est ad interitum,]
AVGVST. de ciuit. Dei lib. 22. cap. 24. » in lib. de ciuit. Dei. Quid dabit eis, quos prædestinauit ad vi-
» tam, qui hæc dedit eis, quos prædestinauit ad mortem.]

Num. 5. VI. His, & huiusmodi verbis Catholici auctoris solet hæretica insanire vecordia, fidémque minùs eruditorum lupinis dentibus laniare. Quis enim ignorantium modos locutionum, quibus sancti Patres vti solent, non facilè possit seduci, audiendo prædestinatos æterno igni, præparatos ad iram Dei, prædestinatos morti sempiternæ, prædestinatos ad interitum, ad pœnam, cæteráque id genus, vt sine vlla hæsitatione concedat, aut duas prædestinationes, vnam planè Sanctorum, alteram impiorum, sibimet per omnia contrarias, aut vnam, eandémque diuinam prædestinationem, sanctósque, impiósque amplecti, eamque simul contrariorum, quod ratio denegat, esse capacem. Cui dolendæ miseriæ vtilimè succurritur, quandò eadem prædestinatio secundùm eundem Augustinum definitur, eiusque definitio suis dictionibus defenditur. Esto igitur hæretice paratus, aut te defendere, quod nullo modo vales, aut te emendare, quod potes, si veritati contradicere desinas: Audi prædestinationis diuinæ terminos definitionis, quos nullus rectè credentium aut minùs arctare, aut plùs audet extendere, nullus contentiosus po-
AVGVST. de præd. Sanct. c. 10. » test infirmare: in lib. ad Prosperum & Hilarium. Prædestinatio
» est, inquit, quæ sine præscientiâ non potest esse, potest autem
» esse sine prædestinatione præscientia: prædestinatione quippè
» Deus ea præsciuit, quæ fuerat ipse facturus: vnde dictum est
» fecit, quæ futura sunt: præscire autem * potest etiam, quæ ipse
» non facit, sicut quæcunque peccata.]

* al. potens est.

VII. Attende qualis sit ista definitio quæ à differentia est assumpta: est igitur talis differentia inter prædestinationem, & præscientiam, quod omnis prædestinatio præscientia, non autem omnis præscientia prædestinatio: præscientia námque ipsa, quâ Deus præsciuit ea, quæ fuerat ipse facturus, prædestinatio verè, specialitérque dicitur. Ea verò præscientia, quâ ea, quæ non facit, præsciuit, id est, peccata, eorumque pœnas, præscientia absolutè placuit vocari. Itavt ea tantummodò præscientia, quæ dicitur prædestinatio, in bono semper intelligatur: sola verò præscientia sine prædestinatione omninò malorum est, quæ Deus non facit, & ne vllus inde dubitaret, adiecit: quocirca prædestinatio Dei, quæ in bono est, gratiæ est preparatio: Gratia verò est ipsius prædestinationis effectus.] Idem in libro de dono perseuerantiæ eadem planiùs aperit dicens: Ista igitur sua dona quibuscúnque Deus donat, proculdubiò se daturum esse præsciuit, & in sua præscientia preparauit, *Quos ergo prædestinauit, ipsos & vocauit*, vocatione illâ, de qua dictum est: *Sine pœnitentia sunt dona, & vocatio Dei*; námque in sua quæ falli, mutaríque non potest præscientia, opera sua futura disponere, id omninò, nec aliud quicquam est prędestinare.] Huic clarissimæ tubæ, atque apertissimæ Christianorum castrorum quis dissonare præsumat? Quæ apertissimâ voce resonare non desinit? Id omninò nec aliud esse deū prædestinare, quàm præsciētiâ suâ opera, quæ ipse facturus fuerat, disponere. Dic quæso, vtrum ista definitio prædestinationis vera sit an falsa? Si falsa est, reprehende Augustinum: Si vera est, talis fieri necesse est, qualis ipse ait in libro de animæ quantitate. Definitio nihil minus, nihil amplius continet, quàm id, quod susceptum est explicandum, aliter omninò vitiosa est] vtrùm autem huiusmodi vitiis careat, conuersione exploratur.

Marginalia: Num. 6. — Num. 7. — Num. 8. Augustin. d. cap. 10. — Augvst de dono perseuer. c. 17. — Rom. 8 v. 3. — Ro. 11 v. 29. — Augustin. de quantit. animæ cap.

CAPVT XII.

DE DEFINITIONE PRÆDESTINATIONIS.

Num. 1.

I. FIAT igitur huius definitionis conuersio sic, si verum est suâ quæ falli, mutaríque non potest præscientiâ opera sua futura disponere, id omninò, nec aliud quicquam est prædestinare: Verum est id omninò, nec aliud quidquam est prædestinare, quàm in sua quæ falli mutaríque non potest præscientia opera sua futura disponere. Hinc conficitur alia conuersio. Si omnis præscientia, quâ Deus opera sua futura disposuit, diuina præde-

Marginalia: Ex Augvst. vt suprà d. c. 17. — Num. 2.

Num. 3. ſtinatio eſt: omnis prædeſtinatio, quâ Deus opera ſua futura diſ-
Num. 4. poſuit, diuina præſcientia eſt: Conficitur ergò prædeſtinationem Dei non eſſe, niſi in operibus eius, quando nihil minus, nihil amplius continetur in eius definitione, præter diuinorum operum diſpoſitionem.

II. Sed ad hæc dicturus es; ad Dei opera pertinere iuſtè damnandos prædeſtinare ad pœnam, ſicut ad eius opera pertinet gratiâ ſaluandos prædeſtinare ad beatitudinem, & hoc teſtimoniis eiuſdem ſancti Auguſtini firmare conaberis, quæ eo, quo poſuiſti ordine poſuimus: vt in eis non quod tu, ſed quod ille voluit, videamus: quorum, ſi vnum rectè fuerit expoſitum ſufficiet ad cætera intelligenda: ponamus ergò illud: *Magna opera Domini, exquiſita in omnes voluntates eius*, & tam ſapienter exquiſita, vt cum Angelica & humana creatura peccaſſet, id eſt non, quod ille, ſed quod voluit ipſa, feciſſet, etiam per eandem craturæ voluntatem quâ factum eſt, quod creator noluit, impleret ipſe quod voluit, benè vtens & malis, tanquam ſummè bonus, ad eorum damnationem, quos iuſtè prædeſtinauit ad pœnam, & ad eorum ſalutem, quos benignè prædeſtinauit ad gratiam.] Ecce in vna, eadémque ſententia: prædeſtinauit, inquit, ad pœnam, prædeſtinauit ad gratiam. Vbi quęſumus reſpondeas ad ea, quæ interrogamus: Vtrum ad iuſtitiam Dei, an ad eius gratiam pertineat prædeſtinare impios ad pœnam? Reſpondebis credo ad iuſtitiam: ait enim quos iuſtè prædeſtinauit ad pœnam, non igitur ad gratiam, ac per hoc ſi pœnæ prædeſtinatio donum Dei non eſt, ſed peccati iudicium, neceſſariò ſequitur, vt aut falſum ſit quòd ipſe Auguſtinus ait: Prædeſtinatio Dei, quæ in bono eſt, gratiæ eſt præparatio.] Aut è contrario accipitur prædeſtinatio pœnarum. Eſt autem verum & immutabile quod dixit prædeſtinatio Dei quæ in bono eſt, gratiæ eſt præparatio: E contrario igitur intelligi voluit, quod poſuit, prædeſtinauit ad pœnam.

(Margin: AVGVSTIN. Ench. cap. 100. — Pſ. 110. v. 2. — AVGVST. de præd. ſanct. cap. 10.)

III. Sed ne fortè obiicias: non dixit prædeſtinatio Dei eſt gra-
Num. 5. tiæ præparatio, ſed prædeſtinatio Dei, quæ in bono eſt, gratiæ eſt præparatio. Vbi videtur locus relinqui alterius prædeſtinationis, quę tanquam in malo ſit: aut eadem prædeſtinatio, ſi vna, ſoláque eſt, in bono, & in malo fieri poſſe non negatur. Primùm attende vnam definitionem duas prædeſtinationes omninò non poſſe continere, deinde quod ſi nulla alia definitio prædeſtinationis verior, aptiórque inueniatur, quàm illa, quæ prædicta eſt, & nihil, niſi opera diuina comprehendit, quæ nullo piè credentium dubitante bona ſunt: quid nos cogit aliud aliquid ſubaudire audientes prædeſtinationem Dei, quæ in bono eſt, niſi ſemper eam, & bonam, & in bono eſſe.

IV. Si autem dicis bonum est prędestinare impios ad pœnam, & ideo inter opera Dei reputandum: Respondemus bonum, quia iustum: Sed quoniam non est Dei donum, cùm eius sit iudicium, * omnis autem prædestinatio Dei omninò est præparatio gratiæ, Omnísque gratia donum: Necessariò colligitur, omnis diuina prædestinatio donorum eius præparatio, * pœna proculdubiò, impios iustè torquet, quod donũ non est, alioquin si esset donum, non torqueret, sed vtiq; liberaret: Nõ est igitur prædestinatio pœna, quod si esset, non esset pœna, sed gratia: Est autẽ pœna: Non est igitur prędestinatio eius. Proinde prędestinationẽ in donis diuinę largitatis semper intelligendam esse. Si quis adhuc dubitat, librũ sancti Augustini de dono perseuer. intentus perspiciat in eo loco « vbi ait: Hæc, inquam, Dei dona, si nulla est prædestinatio, quam « defendimus, non præsciuntur à Deo, præsciuntur autem: Hæc « est igitur prædestinatio quam defendimus: Vnde aliquando ea- « dem prædestinatio significatur etiam nomine præscientiæ. Sicut « ait Apostolus, *Non repulit Deus plebem suam, quam prescivit.* « Hoc quod ait pręsciuit non rectè intelligitur, nisi prædestinauit, « quod circunstantia ipsius lectionis ostendit. Loquebatur enim de « reliquiis Iudæorum, quæ *salue facta sunt* pereuntibus cæteris. « Nam superiùs dixerat ad Israël dixisse Prophetam. *Tota die * extendi manus meas ad populum non credentem, & contradicentem,* « & tanquam responderetur. Vbi sunt ergò factæ promissiones Dei « ad Israël, continuò subiunxit: *Dico ergò nunquid repulit Deus plebem suam? Absit: nam & ego Israëlita sum, ex semine Abraham, de tribu Beniamin:* Tanquam diceret. *Nam & ego ex ipsa plebe sum*, deinde addidit, vnde nunc agimus, *non repulit Deus plebem suam, quam præsciuit.* Atque vt ostenderet Dei gratiâ fuisse relictas reliquias, non meritis operum eorum, secutus adiungit. *An nescitis in Helia * quod dicit scriptura: quemadmodum interpellat Deũ aduersus Israël,* & cętera, *sed quid dicit illi* (inquit) *responsum diuinum: Reliqui mihi septem millia virorum, qui non curuauerunt * genua ante Baal.* Non enim ait, relicta sunt mihi, aut reliquerunt se mihi, sed *reliqui mihi. Sic ergò*, inquit, *& in hoc tempore reliquiæ per electionem gratiæ saluæ factæ sunt. Si autem gratiâ, iam non ex operibus, alioquin gratia iam non est gratia*, & connectens illa, quæ iam suprà interposui: *Quid ergo?* Et huic interrogationi respondens, *quod quærebat*, inquit, *Israël, hoc non est consecutus, electio autem consecuta est, cæteri verò excæcati sunt.* « In hac ergò electione, & in his reliquiis, quæ *per electionem gratiæ salua facta sunt*, voluit intelligi plebem quam propterea Deus « non repulit, quia pręsciuit: Hæc est illa electio, quâ eos, quos « voluit *Elegit in Christo ante mundi constitutionem, vt essent sancti,* «

Marginalia (right): Num. 6. — * 2. Num. 7. — * 3. Num. 8. — Num. 9. Avgvst. de dono perseuer. c. 17. in fine, & c. 18. — cap. 18. — * al. expandi — * al. quid dicat — * al. genu

Marginalia (left): Ro. 11. v. 2. — Ro. 10. v. 21. — Isai. 65 v. 2. — Ro. 11. v. 1. — Ib. v. 2. — Ib. v. 4. — 3. Reg. 19. v. 18 — Ro. 11. v. 5. & 6 — Ro. 11. v. 7. — Eph. 1. v. 4. & 5

" *& immaculati in conspectu eius in Charitate prædestinans eos in adoptionem filiorum.* Nullus igitur qui hæc intelligit negare vel dubitare permittitur, vbi ait Apostolus. *Non repulit Deus plebem suam quam præsciuit,* prædestinationem significare voluisse. Præsciuit enim reliquias, quas secundùm electionem gratiæ fuerat ipse facturus, hoc est ergo prædestinauit, sine dubio enim præsciuit si prædestinauit. Sed prædestinasse est hoc præscisse quod fuerat ipse facturus. Quid ergo nos prohibet quando apud aliquos verbi Dei tractatores legimus Dei præscientiam, & agitur de vocatione electorum, eandem prędestinationem intelligere, magis * enim fortasse voluerunt hoc verbo in ea re vti, quod & facilius intelligitur, & non repugnat, immo & congruit veritati, quæ de prædestinatione gratiæ prædicatur: Hoc scio neminem contra istam prædestinationem, quam secundùm scripturas sanctas defendimus, nisi errando disputare potuisse.]

Ro. 11. v. 2.

* al. autem

V. Si ergo sancti Augustini credendum est auctoritati, immo per eam veritati inconcusse debemus hanc regulam tenere, vt quotiescunque, seu in sancta scriptura, seu in tractatoribus eius præscientiam diuinam reperiamus, si de sanctorum electione sermo fuerit, nullatenùs per eam nisi prædestinationem significari accipiamus. Et si sic est, quis non videat * omnem Dei præscientiam ad sanctos pertinentem nihil aliud esse, nisi eorum prędestinationem. Proinde connexione veræ ratiocinationis colligi potest: omnis præscientia pertinens ad electos prædestinatio est: Nulla prædestinatio, nisi electorum est. Nulla igitur præscientia pertinens ad electos prædestinatio non est. Nullus eligitur ad pœnam, quomodo ergo * prædestinatur pœna, quæ reproborum est propria. An fortè quemadmodum electi dicuntur, qui non sunt electi, ita prædestinati, qui non sunt prædestinati, & filij Dei, qui non sunt filij eius prędicto contrarietatis modo ab auctoribus sæpè solent vocari.

* 1. Num. 10. Num. 11. Num. 12. * 4.

VI. Si autem quæris, vbi inueniuntur reprobi appellari electi, cùm non sint electi, & filij Dei, qui non sunt filij eius: Lege sanctum Augustinum in lib. ad Prosper. & Hilar. huiusmodi verbis loquentem: Quicunque *electi* sine dubio etiam *vocati*, non autem quicunque vocati consequenter electi; illi ergo electi, vt sæpè dictum est, *qui secundùm propositum vocati, qui* etiam *prædestinati, atque præsciti:* Horum si quisquam perit, fallitur Deus: sed nemo eorum perit: quia non fallitur Deus: Horum si quisquam perit, Vitio humano vincitur Deus: Sed nemo eorum perit, quia nullâ re vincitur Deus. Electi * enim sunt ad regnandum cum Christo, non quomodo electus est Iudas, ad opus cui congruebat, ab illo quippè electus est, qui nouit benè vti etiam malis,

AVGVST. de correp. & grat. c. 7. Matth. 20 v. 16. * al. autem

Ioan. 6 v. 71. vt & per eius opus damnabile, illud propter quod ipse venerat, " opus venerabile complecteretur. Cùm itaque audimus, *Nonne ego vos duodecim elegi, & vnus ex vobis diabolus est*, illos debemus " intelligere electos per misericordiam, illum per iudicium, illos " ergò elegit, ad obtinendũ regnum suum, illum ad fundendum san- " guinem suum.] *Firmum autem fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc. Sciuit Deus qui sunt eius*; horum *fides, quæ per dilectionem operatur*, profectò aut omninò non deficit, aut si qui sunt, " quorum deficit, reparatur antequam vita ipsa finiatur, & deletâ, * " quam incurrerat, iniquitate vsque in finem perseuctantia deputatur: qui verò perseueraturi non sunt, ac sic à fide Christiana & conuersatione lapsuri sunt, vt tales eos vitæ huius " finis inueniat, proculdubiò nec illo tempore, quo benè, piéque " viuunt, in * istorum numero computandi sunt: non enim sunt à " massa illa perditionis præscientiâ Dei, & prædestinatione discreti: Et ideo, nec secundùm propositum vocati, ac per hoc nec electi, sed in eis vocati, de quibus dictum est, *multi vocati*, & non " in eis de quibus dictum est, *pauci verò electi*. Et tamen quis eos " neget electos cùm credunt, & baptisantur, & secundùm Deum " viuunt: * tamen dicuntur electi à nescientibus, quid futuri * sunt: " Non ab illo, qui eos nouit non habere perseuerantiam, quæ ad " beatam vitam perducit electos, scitque illos ita stare, vt * præscierit esse casuros.] Nec nos moueat quod filiis suis quibusdam " Deus non dat istam perseueratiam, absit enim vt ita esset, si de " illis prædestinatis essent, *& secundùm propositum vocatis*: * qui " verò non sunt filij promissionis, iam isti cum piè viuunt, dicuntur filij Dei; sed quoniam victuri sunt impiè, & in eadem impietate morituri, non eos dicit filios Dei, præscientia Dei. Sunt " enim filij Dei, qui nondum sunt nobis, & sunt iam Deo, de quibus ait Euangelista Ioannes: *Quia Iesus moriturus erat pro gente, nec tantùm pro gente, sed etiam vt filios Dei dispersos congregaret in vnum*, quod vtique credendo futuri erant per Euangelij prædicationem, & tamen antequam esset factũ, iam filij Dei erant in " memoriali patris sui inconcussâ stabilitate cõscripti; & sunt rursus " quidam, qui filij Dei propter susceptam vel temporaliter gratiam, " dicuntur à nobis, nec sunt tamen Deo, de quibus ait idem Ioannes: *Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis*, &c. Cum ergo filij Dei " dicuntur de his, qui perseuerantiam non habuerunt, *ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis*, & addunt, *quod si fuissent ex nobis permansissent vtique nobiscum*, quid aliud dicunt, nisi non erant filij, " etiam quando erant in professione, & nomine filiorum?] "

Marginal notes: 1. Tim. 2. v. 19. — Galat. 5 v. 6. — Mat. 20 v. 16. — Ioa. 11. v. 51. — 1. Ioa. 2 v. 19.

AVGVST. d. c. 7. sub finem.

* al. *quæ intercurrerat*

* al. *isto*

* al. *planè dic* * al. *sint*

* al. *præsciret*

Aug. ibid. cap. 9.

* al. qui verè sunt *filii promissionis*. Nam isti, &c.

CAPVT XIII.

Num. 1. Ex Avgvs. d.c.7.vt supra.

QVID POTEST COLLIGI EX PRÆDICTA *sancti Augustini sententia.*

I. CVIVS sententiæ dicta paulò diligentiùs considerata sufficiunt his quæ suadere conamur probandis. Assumens
Num. 2. itaque quod Dominus suis dixit Discipulis, *Nonne ego vos xij elegi, & vnus ex vobis diabolus est*, subiunxit & ait: Illos debemus intelligere (videlicet Apostolos xj. tunc numero) vocatos secundùm propositum gratiæ: Illum per iudicium, scilicet proditorem secundùm æquamen iustitiæ repulsum, illi ad gloriam electi, ille ad pœnam: In illis omnes saluandi per gratiam ad finem huius vitæ in bono mansuri accipiendi, in illo omnes morituri per iudicium; Ad tempus vocati, mox propositum piè viuendi deserturi. Omnes tamen dicuntur electi, cùm non sint electi, nisi *conformes imaginis filij Dei*: Cæteri verò putantur electi à nescientibus quid futuri sunt, ac pec hoc non electi, sed reprobi sunt. Dicuntur filij Dei, cùm sint filij perditionis, quos omnes in perditore suo Dominus signauit: Orans quippè patrem pro electis suis: *Quos, ait, dedisti mihi custodiui, & nemo ex his periit nisi filius perditionis.* * Electus igitur dicebatur Iudas, quia vocatus est in- Ioa. 17. v. 12.
*1. ter electos, filius dicebatur, quia inter fratres Christi à nescientibus connumerabatur: Sicut autem nullus ambigit è contrario vocari filios præter eos quibus hæreditas paterna destinatur; ita è contrario vocari electos, nisi quia consortio aliorum, quos iustè massa damnata in miseria detinet, ad beatitudinis gaudium segregantur: Et quemadmodum non sunt filij, si non sint hæredes,
Num. 4. sic electi non sunt, si non sint dilecti: quomodo ergo nisi è contrario diceretur Iudas electus, dum non esset dilectus? si enim diligeretur, vtique non repelleretur; aut quomodo electus ad iudicium ignis æterni, qui si esset electus, proculdubiò ad vitam pertineret æternam.

Ioan. 6 v. 71.

II. Quòd si ad hæc impudenter resistitur, debemus accipere per Iudæ proditoris abusiuam electionem, iustam eius reprobationem; per eius verò, quâ ad tempus vocatus, filiolitatem, iustam eius meritóque æternam abdicationem, quia nunquam electus
Num. 5. fuit, sicut nunquam non reprobus fuit: similiter amicus, qui semper erat inimicus: Proinde non video cur sancti patres dubitarent puchro locutionis modo fiducialiter enunciare prædestinatos ad pœnam, vel interitum, cæteráque huiusmodi, quoties eis in librorum

librorum suorum serie placuit ponere; Cùm ipsam veritatem non dubitarint eodem modo locutam fuisse, quatenùs & summæ sapientiæ, quæ in eis loquebatur vestigia non desererent, & suam eloquentiam lecturis exemplo futuram pretiosissimis figuratæ pronuntiationis lapidibus ornarent. Si ergo Dominus proditorem suum non erubuit appellare electum; Cur eius imitator Sanctus Augustinus erubesceret eundem scilicet proditorem vocare prædestinatum? Similitérque iudaïcum populum inuidiæ perfidiâ refertum, Domini nostri Iesu Christi traditorem, ac per hoc interemptorem cur hæsitaret prædestinatum dicere ad interitum? Cur non deinde generaliter omnes impij ad supplicium prædestinati enuntiarentur, cùm & verissima ratio suadeat, & apertissima comprobet auctoritas, non esse Filios Dei præter electos eius, neque electos eius præter ab eo prædestinatos; Et conuersim non esse prædestinatos præter electos, neque electos præter filios. Num. 5.

III. Hinc conficitur incommutabili conclusione, si omnes Filij Dei electi sunt, quod impium est negare, Omnes autem electi proculdubio prædestinati. Omnes igitur Filij Dei prædestinati sunt, quæ connexio conuersione sui vitium non recipit, Nec vllo modo vacillat: si omnes prædestinati sunt electi, vnde nemo fidelium dubitat: omnes autem electi omninò Filij Dei sunt. Omnes igitur prædestinati Filij Dei sunt. Quæ connexio stare nullo modo posset, si hi tres termini æquales non essent, idest filiolitas, electio, prædestinatio; quantùm enim comprehendit filiolitas, tantùm electio, & tantùm electio quantum prædestinatio. Ideóque tres pares termini sine vllo vitio currunt, atque recurrunt. Sicut ergo * frustrà quæruntur Filij Dei præter eius electos, ita frustrà putantur eius electi præter ab eo prædestinatos, & reciprocatím: * Sicut impiè putantur prædestinati à Deo præter eius electos: ita superuacuò æstimantur electi Dei præter eius filios. Non sunt igitur prædestinati, si non sunt Dei Filij; vt enim simul non potest esse, vt & Filij Dei electi sint, & prædestinati non sint: ita simul non potest esse, vt & prædestinati à Deo sint, & electi filij eius non sint. Proinde quemadmodum Iudæi perfidi, quibus saluator ait: *vos ex patre diabolo estis*, à Deo prædestinati sunt ad interitum, cùm omnis à Deo prædestinatus, necesse est, vt sit eius electus, ac per hoc eius filius, inuenire quis potest, si non in illum, quem sæpè diximus oppositorum locum respiciatur, quo sumitur talis à contrario forma dicendi?

* 2. * 3. Num. 6. Ioan. 8. v. 44.

IV. Iaceat ergo hæreticorum garrula procacitas, teneat sana fides prædestinatorum, electorum, Filiorum Dei hanc inconcussè

* 4. regulam, * vt quotiescunque, vel audierint, vel legerint prædestinatos ad malum, ad pœnas, ad interitum, seù supplicium, nihil aliud sentiant, nisi non prędestinatos, sed à massa damnabili merito peccati originalis, atque proprij non esse separatos, ideóque impiè viuere permissos relictos, subinde æterno igni plectendos.

CAPVT XIV.

Num. 1. *TESTIMONIA SANCTI AVGVSTINI simul collecta, quibus apertè conficitur non esse nisi vnam prædestinationem, eámque solummodò ad sanctos pertinere.*

Num. 2. I. ET ne quis fortè nos æstimet nostro sensu proprio talia dixisse nullius auctoritatis grauitate suffulti, placuit nobis testimonia sancti Patris Augustini simul colligere, vt prudens quisque cognoscat * nullo modo eum duas prædestinationes docuisse, nec vnam bipertitam, nec duplam, vt G. edocet, & illam vnam videlicet & diuinam, non nisi ad sanctos pertinere; impiorum verò nullo modo posse esse in lib. de correp. & grat. » Sanctis, inquit, in regnum Dei per gratiam Dei prædestinatis » * donum perseuerantiæ datur non solùm, vt sine isto dono perse- » uerantes esse non possint: verùm etiam, vt per hoc donum non » nisi perseuerantes sint,] & post aliquanta: Ipse igitur eos facit » perseuerare in bono, qui * fecit bonos; qui autem cadunt, & » pereunt, in prædestinatorum numero non fuerunt.] Attende quàm absolutè dixit, qui cadunt, & pereunt, in prædestinatorum numero non fuerunt, quomodo hæc diceret, si vel duas prædestinationes vellet asserere, vel vnam in duas partes diuisam, vel duplam: vnam quidem Sanctorum, alteram verò impijs deputatam: siue enim duæ essent, necesse esset vnam eis, quibus datur donum perseuerantiæ, alteram quibus cadentibus, & pereuntibus non datur, distribui. Nullus tamen hominum excluderetur numero prædestinatorum: Nam si expelleretur numero prædestinatorum, qui stando viuunt, reciperetur numero illorum prædestinatorum, qui cadendo pereunt. Similiter si vna esset partita in duas partes, vel dupla, necessariò in vna sui parte perditos, in altera liberatos concluderet. Quis ergo hominum, seu Angelorum bonorum, vel malorum non sit in numero prædestinatorum? An fortè hæreticus docet tertium genus & hominum, & Angelorum, quod quia nec bonum, nec malum sit, prę-

* 1. AVGVST. de correp. & grat. cap. 12.

* al. *Non tantum tale adiutorium perseuerantiæ datur, sed tale vt eis perseuerantia ipsa donetur.*

AVGVST. d. cap. 12.

* al. *facit.*

destinatorum numerum excedit. Quod si mendosissimum est, relinquuntur duo tantùm genera esse & hominum, & Angelorum: sic enim ratio diuidit, omnis homo aut bonus aut malus est, similiter de Angelo. Num. 3.

II. Si igitur prędestinatio (vt dictum est) diuideretur in duas species aut partes, quarum vna bonos, altera malos includeret: quis extra prędestinatorum numerum reperiri posset, & si ficesset, quomodo prædictus auctor pronuntiaret, qui cadunt & pereunt in prædestinatorum numero non fuerunt? Non enim ait, in prędestinatorum ad vitam numero non fuerunt: Sed absolutè in prædestinatorum numero non fuerunt; si ergo in numero prędestinatorum non fuerunt, extra eorum numerum fuerunt; quo conficitur cadentes, & pereuntes non esse vllomodo prędestinatos, quod apertissimè in sequentibus aperitur, vbi ait; Pastoralis necessitas habet, ne per plures serpant dira contagia, separare ab ouibus sanis morbidam, ab illo, cui nihil est impossibile ipsâ forsitan separatione sanandam. Nescientes enim quis pertineat ad prædestinatorum numerum, quis non pertineat, sic affici debemus charitatis affectu, vt omnes velimus saluos fieri.] Proinde quantùm ad nos pertinet, qui prædestinatos à non prædestinatis discernere non valemus, & ob hoc omnes saluos fieri velle debemus, omnibus ne pereant, vel ne alios perdant, adhibenda est à nobis medicinaliter seuera correptio; Dei est autem illis eam facere vtilem, quos ipse præsciuit, & prædestinauit conformes imaginis filij sui.]

Num. 4.

Num. 5.

Avgvstinvs de correp. & grat. cap. 15.

Avgvst. ibid. cap. 16.

III. Vbi datur intelligi totius rationalis creaturæ bipertita diuisio in eos proculdubiò, qui in numero prędestinatorum sunt, & in eos qui extra numerum prædestinatorum sunt. Nescientes enim, inquit, quis pertineat ad prædestinatorum numerum, quis non pertineat: Et iterum: qui prædestinatos à prædestinatis discernere non valemus.] Hinc texitur quadrifariam inquisitio veritatis per tetragonum; omnis homo, aut iustus est, aut iniustus est. Item omnis homo aut prædestinatus est, aut prædestinatus non est. Si verum est omnis homo iustus prædestinatus est, falsum est, omnis homo iustus prædestinatus non est: Item si verum est, omnis homo iniustus prædestinatus non est, falsum est, omnis homo iniustus prædestinatus est. Vide vim rationis: Duo affirmatiua vniuersalia sibi inuicem respondent, sicut enim omnis homo iustus prædestinatus est, ita omnis homo prædestinatus iustus est, simili modo duo vniuersalia negatiua sibi inuicem consentiunt: Quemadmodum enim omnis homo iniustus prædestinatus non est; Ita omnis homo non prædestinatus iniustus est. Item vt verbis vtamur ipsius Augustini. Omnis homo

D. cap. 15.

aut ad numerum prædestinatorum pertinet, aut non pertinet; omnium autem hominum duo genera esse quis sapientium dubitat? Dum veritas sine caligine clamet non esse humani generis nisi duos fines, vnum quidem pertinentium ad supplicium æternum, alterũ verò fruentium vitâ æternâ: Duo itaque sunt sibi aduersantia, vita æterna, & supplicium æternum: proinde pertinentium ad numerum prædestinatorum finis est vita æterna, non pertinentium verò ad numerum prædestinatorum finis est supplicium æternum. Sed quoniam promisimus nos testimonia sancti Augustini collecturos, placuit ea tantum assumere, quibus luce clariùs perhibetur diuina prædestinatio non, nisi ad præparationem donorum Dei, quæ suis electis largiturus, pertinere: Ac per hoc ad ea, quæ non ad eius dona misericordissima, sed ad eius iudicia iustissima, occultissimáque nullo modo respicere. Quamuis vt sæpè dictum inueniantur auctores tropo illo solito contrarietatis » enuntiare prædestinatos ad pœnas. In lib. de dono perseuer. Ex » duobus paruulis, inquit, originali peccato pariter obstrictis, » cur iste assumatur, ille relinquatur, & ex duobus ætate iam » grandibus impijs, cur iste ita vocetur, vt vocantem sequatur, ille » autem aut non vocetur, aut non ita vocetur, vt vocantem sequa- » tur, inscrutabilia sunt iudicia Dei. Ex duobus autem pijs cur huic » donetur perseuerantia vsque in finem, * illi non detur, inscruta- » biliora sunt iudicia Dei. Illud tamen fidelibus debet esse certis- » simum, hunc esse ex prædestinatis, illum non esse.] In eodem. » An quisquam dicere audebit Deum non præscijsse, quibus esset » daturus vt crederent, aut quos daturus esset filio suo, vt ex eis » non perderet quemquam, quæ vtique si præsciuit, profectò be- » neficia sua, quibus nos dignatur liberare præsciuit. * Hæc est » prædestinatio Sanctorum, & nihil aliud: præscientia scilicet, & » præparatio beneficiorum Dei, quibus certissimè liberantur qui- » cunque liberantur. Cæteri autem vbi nisi in massa perditionis iu- » sto diuino iudicio relinquuntur, vbi Tyrij relicti sunt & Sydo- » nij, qui etiam credere * potuerant, si mira illa Christi signa vi- » dissent. Sed quoniam vt crederent non erat eis datum, etiam vn- » de crederent est negatum. Ex quo apparet habere quosdam in » ipso ingenio diuinum naturaliter munus intelligentiæ, quo mo- » ueantur ad fidem, si congrua suis mentibus vel audiant verba, vel » signa conspiciant, & tamen si Dei altiore iudicio à perditionis » massa non sunt gratię prædestinatione discreti, nec ipsa eis adhi- » bentur, vel dicta diuina, vel facta, per quæ possint credere) & » paulo ante finem eiusdem: Nullum est (inquam) illustrius prędestinationis exemplum quàm ipse mediator: quisquis fidelis vult » eam benè intelligere attendat ipsum, atque in illo inueniat & se

AVGVST. De dono perseuer. cap. 8.

* al. *Illi autem non donetur.*

AVGVST. ibid. cap. 14.

* al. *Hæc prædestinatio Sanctorum nihil aliud est quam præsc.*

* al. *potuerunt.*

Num. 6. AVGVST. ibid. cap. vltimo.

ipsum.] Præclarè concludens omnes prædestinatos in Christo, «
extra quem quisquis est, prædestinatus non est.

IV. Quod autem Deus neminem prædestinauit ad pœnam,
pœnam verò præparasse, hoc est prædestinasse merito damnan-
dis, talibus eius dictis lucidissimè declaratur. Ait enim quia iu- Num. 7.
stus & misericors Deus, præsciúsque futurorum ex hac damna- « Hypognosticon lib.
bili massa non personarum acceptione, sed iudicio æquitatis suæ « 6. cap. 2.
irreprehensibili, quos præscit, misericordiâ gratuitâ præparat, «
idest prædestinat ad æternam vitam. Cæteros autem pœna, vt «
prædixi, debita punit, quos ideo punit, quia quid essent futuri «
præsciuit, non tamen puniendos ipse fecit, vel prædestinauit, sed «
tantum, vt dixi, in damnabili massa præsciuit.] Diximus nám- « Hypogn. d.
que de damnabili humani generis massa Deum præscire miseri- « lib. 6. cap. 5.
cordia, non meritis, quos * electionis gratiâ prædestinauit ad « * al. & electione gratiæ.
vitam, cæteros verò qui iudicio iustitiæ eius, * gratiæ efficiun- «
tur expertes, præscijsse tantùm vitio proprio perituros, non vt « * al. ab hac gratia.
perirent prædestinasse: * his verò qui salutis fidem, aut prædica- « * Multa inuersa.
tam sibi accipere nolunt, aut Deo iudice non possunt, vel acce- «
pta malè vtuntur, & ob hoc traduntur in reprobum sensum, * vt « * al. Vt faciant ea quæ non conueniunt.
non faciant ea, quæ conueniunt, pœnam prædestinatam esse ritè «
fatemur.] Tenenda est igitur inconcussæ huius disputationis re- «
gula, quæ diuinis testimonijs claruit, * peccatores in malis pro- « Hypogn.
priis * esse in mundo præscitos tantùm, non prædestinatos: pœ- « d. lib. 6.
nam autem + prædestinatam, secundùm quod præsciti sunt.] « cap. 6.

V. His & huiusmodi sanctissimi patris Augustini dictionibus * 2.
satis, vt opinor, piè credentibus persuaderi potest, quod vera + al. antequam essent impe.
* ratio commendat: Deum videlicet, & ad pœnam nullo modo
peccantes prædestinasse, sed suis meritis supplicia condigna præ-
destinata eis ab eo esse, * quod etiam legibus humanis possu- * al. eis esse.
mus conijcere. Nulla enim temporalia iura hominem definiunt Num. 8.
ad peccandum: pœnas autem peccaturis difiniendo nihil aliud * 3.
videntur appetere, quàm pronos ad peccandum suppliciorum Num. 9.
atrocitate territos cohibere: Ac per hoc non minùs misericor-
diæ, quàm vindictæ transgressoribus suis efficere. Nunquam
enim respublica homines decreuit peccare, decreuit autem reos
iustâ pœnâ corrigere. Quod si ita est in legibus mutabilitate
temporum transitoriis, quid putandum fieri in æternis pietatis,
iustitiæque immutabili vigore refertis?

CAPVT XV.

Num. 1. *QVO GENERE LOCVTIONVM DICITVR*
* 1. *præſcire Deus peccata, cùm nihil ſint, aut prædeſtinare eorum ſupplicia, quæ ſimiliter nihil ſunt.*

I. MAIORE autem conſideratione indiget quod diuina, humanáque doctrina ſæpiſſimè nobis inculcat, Deum videlicet & præſcire creaturæ ſuæ illicita peccata, & eorum iuſta prædeſtinare ſupplicia: Cùm ratio pronunciare non dubitet peccata, eorúmque ſupplicia nihil eſſe, ac per hoc nec præſciri, nec prædeſtinari poſſe: quomodo enim vel præſciuntur, vel prædeſtinantur quæ non ſunt; quibus igitur locutionum tropis talia proferri poſſunt, edicendum eſſe arbitror. Siquidem, vt opinor, in prioribus, prout ſuadere potui, rationibus aperui, & exemplo ſimilium roboraui: nullo alio meliori modo nos poſſe intelligere, quotieſcunque inuenire poſſimus talem dicendi formam, qualem maximè in libris ſancti Auguſtini ſolemus legere. * Deum
* 2. ſcilicet prædeſtinaſſe impios ad peccata, & eorum merita ſupplicia, quàm eo qui ſumitur à contrario, vt ſæpe dictum eſt.

II. Cuius formæ apertiſſimum in traditore impiiſſimo Domini noſtri inuenitur exemplum: eodem quippè loquendi modo idem dicitur prædeſtinatus, quo à Domino *dicebatur electus*, vbi rectè Ioan. 6
debemus accipere per electum, non electum, ſed meritò perfidiæ ſuæ neglectum, atque expulſum: Non aliter eundem prædeſtinatum, niſi non prædeſtinatum, in maſſa iræ relictum, munere diuinæ gratiæ priuatum, inimicum non amicum, & tamen ex ore v. 71.
Num. 2. illius, quem tradidit, audiuit, *Amice ad quid.* Item alibi tanquam conſors diuinæ electionis inter veros prædeſtinatos, electos, amicos, abuſiuè collectus audierat. *Non dico vos ſeruos,* Mat. 26 v. 50.
Num. 3. *ſed amicos.* Simili modo ab omni cœleſti paternitate abdicato quaſi filio inter filios Dominus dicebat: *Nolite vocare vobis patrem in terra, vnus eſt enim pater veſter, qui in cælis eſt*: Ac ſi ſapienti inter ſapientes donum intelligentiæ conceſſum videtur, Ioa. 15. v. 14. & 15. Mat. 23 v. 9.
Num. 4. dum Apoſtolis dicitur: *Vobis datum eſt noſſe myſteria Regni*: Si hæc, & eiuſmodi de impiiſſimo homine intelligenda ſunt è contrario, quid mirum & ipſum, conſortéſque malitiæ ſuæ iure ſimili prædeſtinati dicantur. Sicut enim nullus impiorum eligitur ad gloriam, ita nullus eorum prædeſtinatur ad pœnam: quemadmodum quippè nullo modo excedit electio numerum prædeſtinatorũ, ita prædeſtinatio nullomodo excedit numerũ electorum, Marci 4. v. 11.

III. Hæc eadem dicendi species, quâ dicitur Deus prædestinasse iniustos ad pœnas, vel eorum peccata, videretur rectè accipi posse, Ac si diceretur præsciisse Deus iniustos peccatores esse futuros, pœnásque passuros; vt quemadmodum scientia semper dum agitur de electis loco prædestinationis aptè accipitur; ita prædestinatio quotiescunque de reprobis tractatur pro præscientia compensatiuè accipiatur: Si vera non obiiceret ratio præscientiam eorum, quæ non sunt fieri non posse. Ac per hoc eodem modo dicitur Deus prædestinare quemquam ad supplicia pœnarum, quo etiam asseritur præscius esse peccatorum. In tantum vt penè vno, eodémque tropo prędicetur de eo peccatorum præscientia, quo & prędestinatio eorum ad tormenta; excepto quòd vsitatiùs, atque frequentiùs in sacris lectionibus inueniatur pręsciisse, quàm prædestinasse & peccata, & pœnas. Hinc ipse Augustinus acutissimus quidem veritatis & inquisitor, & assertor, talium nobis exempla locutionum in suis exemplaribus relinquere procurauit. Vti nos accipere non pigeat in prędestinatione, atque præscientia diuina eundem omnimodo intellectum, quamuis non æqualiter omnimodo eas inueniamus in scripturis vsitatas. Num. 5. De S. Augustino.

IV. Ac per hoc saluberrimo, verissimóque sensu debemus sentire quod ipse tanquam nos admonens ait. « Omnis prædestinatio præscientia, sed non omnis præscientia prædestinatio: » Ac si apertè diceret, quanquam præscientia non transcendat fines prædestinationis, quippè cùm sint vnius, eiusdémque diuinæ videlicet naturæ, in qua aliud alio plùs, minusvè non est, meritò vbi est naturæ simplicitas, non est vlla diuersitas, quoniam in ea omnia vnum sunt. Tantùm ergo in Deo valet pręscientia, quantùm prædestinatio, planè quia vnum sunt non tamen tantùm latè, atque frequenter scriptura vtitur prædestinatione quantùm præscientiâ: In diuinis siquidem operationibus condendis, administrandísque præscientiam, & prædestinationem, & simul, & semper inseparabili iugo connexas reperimus. In malis autem quæ cùm à Deo non sint pœnitùs nihil sunt, præscientiam sæpissimè, rarò autem prædestinationem nominari, quod consultò vtilitatis nostræ contigisse credendum; Probè quidem, vt eo modo dicendi admoneremur, non aliud esse præscientiam, aliud prędestinationem; Sed vnum, quando simul semper, in his quæ ab eis vel creata, vel donata sunt, intelliguntur: In his verò, quæ nec substantialiter ab eis operata, nec largitatis earum thesauro donata, eas verò deesse quamuis abusiuè dicantur adesse, passim quidem præscientia, per loca autem prædestinatio, in tantum vt tanquam species in genere vna videatur in altera, prædestinatio in præscientia. Num. 6. V. August. de prædest. Sanct. cap. 10.

V. Sed si quem moueat quod veritas suadere mentibus sanis
non cessat, Deum videlicet præscium priusquam destinatorem
omnium quæ ab eo sunt esse, eorum verò quæ ab eo non sunt, ideó-
que nihil sint, non esse, in se ipsum redeat, altiùs intendat, ipsam
veritatem consulat. In ea námque luciflué absque caligine re-
fulget præsciens prædestinatio, & præscientia prædestinans es-
sentialiter, sané quidem quando de DEO nihil accidentaliter præ-
dicatur. Quomodo ergo summa essentia in his, quæ nihil sunt, est
Num. 7. credenda? Age iam si DEI præscientia DEUS est, est necessariò &
V. Aug. de veritas. Hoc dixerim de prædestinatione. Si & ipsa DEUS pro-
vera Relig. » culdubiò veritas. Veritas autem (vt ait Augustinus) necesse est
cap. 36. » vt in aliquo sit, hoc est in veris, atque manentibus rebus.] Pro-
inde si præscientia, & prædestinatio veritas sunt; veritas autem
verorum est veritas, quæ ideo vera sunt, quia ab eo facta sunt,
Præscientia igitur, & prædestinatio non sunt, nisi eorum quæ à
Num. 8. veritate facta sunt, si peccatorum, vt opinor, non est veritas,
Quomodo potest eorum esse præscientia, vel prædestinatio?
Item si necessariò in veris rebus est veritas, in eis igitur sunt præ-
scientia, & prædestinatio. Si omne quod naturaliter est, ex ve-
ritate esse necesse est, quicquid verò secundùm naturam non sit,
quis dubitarit ex veritate non esse: Peccatum contra naturam est,
non igitur ex veritate, ac per hoc nec ex eius præscientia, nec
prædestinatione. Colligamus breuiter de peccatis: Si veritas ue-
rorum est, vera autem plané non nisi quæ sunt, præscientia, &
prædestinatio diuina proculdubiò veritas: verorum igitur pec-
cata quis ambigat falsa esse, nisi qui ambigit à veritate non esse.
Conficitur eorum neque præscientiam, neque prædestinationem
fieri posse.

VI. DE peccato conclusum, videamus de pœna, vel supplicio
interituvé, vel qualicúnque modo vocari possit vniuersitas mise-
Num. 9. riæ, quæ iusté sequitur peccatum. Prædiximus siquidem aucto-
ritate Patris Augustini vtentes diuinæ prædestinationis elemen-
tiâ nullum præparari ad tormenta, quamquam (vt sæpé iam re-
petitum) eâ dicatur prædestinare impios ad ipsa, vt docui-
mus, aut per similitudinem prædestinatio pro præscientia poni-
Num. 10. tur, aut per illum tropum qui dicitur ὑπαλλαγή, quem possumus
nominare subalternationem, congrué quidem, quoniam non eo-
dem ordine verba proferuntur, quo & sensus, cuius exemplum
Poëta posuit: dare classibus austros, quod é diuerso accipitur da-
re classes Austris. Non ab re igitur per hunc tropum possent au-
thores dicere prædestinatos esse impios ad pœnam, ac si dixis-
sent pœnam impiis prædestinatam; possent (inquam) si ratio
fineret propriè pronuntiari pœnam impiis esse prædestinatam.

Si autem

Si autem eodem loquendi genere, vt sequentia monstrabunt, dicuntur impij prędestinati ad supplicia, quo etiam supplicia prædestinata impiis, relinquitur vnus ille sæpè præfatus modus, qui dictur enthymema, quoniam illa mentis conceptio à contrario semper assumitur.

VII. Hinc aptè à Grammaticis, vt prędiximus, vocatur Κατ'ἀντίφρασις. Cuius exemplum in sæcularibus literis, parcæ quod nulli parcant, item lucus quod non luceat, & huiusmodi, quæ Grammatici in singulis ponunt verbis. In dictionibus verò Rethorum Marcus Tullius pro ligario nouum crimen Cai Cæsar.
1. Cor. In diuinis quoque apicibus multoties hæc species luce clarior
12. v.13 arridet. Apostolus: *Donate mihi hanc iniuriam*, & quod su-
1. Cor. 1 prà posuimus: *Perdam sapientiam sapientum, & prudentiam pru-*
v.19. *dentum reprobabo.* Et Dominus in Euangelio de Ioanne Bapti-
Mat. 11 sta Iudæis ait: *Vt quid existis in desertum videre Arundi-*
v.7. *nem ventis agitatam?* Item proditori suo: *Amice ad quid ve-*
Mat. 26 *nisti*, & cætera, quæ ei (vt prędiximus) quasi Apostolicæ gra-
v.50. tiæ consorti dicta sunt. Exemplo hæc sufficiunt redeamus ad propositum.

VIII. Hoc est considerandum, vtrùm omnia, quæ de peccato diximus, de pœna similiter eius dicere debeamus. Diximus autem omnia peccata non esse à Deo, rectè videlicet, quia non secundùm naturam, sed contra eam sunt. Audiamus Apo-
1. Cor. stolum, *Aculeus autem mortis peccatum:* si ergo ex peccati vul-
15. v.56 nere mors necessariò euenit, ex peccato planè erit mors, quæ profectò pœna peccati est; Ac per hoc vnde peccatum inde mors, mortem sequitur miseria; Vnde igitur mors inde miseria, quæ est pœna, vel supplicium; proinde malorum omnium quædam quasi inseparabilis catena connexa est. Ex liberi siquidem arbitrij peruerso, culpabilique motu deserentis videlicet summum bonum, hoc est Deum suum, quo frui posset, factum est peccatum inobedientis superbiæ, peccatum subinde subsecuta est mors, mortem pœnarum miseria, de quibus omnibus quis
Rom. 7 nos liberare potest, *Gratia Dei per Iesum Christum*. Illa pro cer-
v. 25. to ab illo non sunt, qui nos ab eis liberat. Si enim ab illo essent nullo dubitante non mala, sed bona essent; Atqui mala sunt; ab ipso igitur fieri non possunt; aut cui non facilè pateat ab vna ori-
gine nasci non posse inuicem sibi aduersantia; profectò quidem Num. 11.
vnde bonum sit, inde malum non erit, vnde humilitas non inde superbia, ex fonte iustitiæ nunquam manat iniquitas, ex vitæ principio nunquam procedit mors, beatitudo non est causa mi-
seriæ *, postremò summa essentia nullomodo efficit quæ non sunt, f.3.
peccatum, mors, pœna, iustitiæ, vitæ, beatitudinis defectus sunt,

ab eo igitur qui est, non sunt, ac per hoc si ab eo non sunt, quis audeat dicere in eis aliquid esse?

Num. 12. Num 13. Num. 14. * 4. IX. Peractum ni fallor & peccata, & pœnas, nec à Deo fieri, nec ab eo præsciri, vel prędestinari; *Delicta enim quis intelligit*: Sed sicut dicimus nos * pręscire tenebras post solis occasum esse futuras, & silentium post acclamationem, & dolorem post sanitatis abscessum, & tristitiam postquam transierit gaudium, & laborem pereunte quiete, stultitiam perditâ sapientiâ, cæteráque id genus, quæ omnia, vt ait Augustinus; Nesciendo sciuntur quorum inscitia eorum est scientia.] Sic nimirùm sancta auctoritas Deum asserit, vel præsciisse, vel prædestinasse peccata, vel pœnas, quæ nec præsciri, nec prædestinari possunt: Non enim in definitionibus formarum sciri, sed in defectibus earum nesciri noscuntur: quid enim, nunquid aliud significat nihil, nisi notionem cogitantis, vel lucem, vel vocem deesse: Cùm dico sole super terras rutilante, scio tenebrâs esse sub terris, non aliud significare volo nisi lucem super terras esse, sub terris verò abesse; quicquid horum dixero in animo meo de sole imaginatur notio, siue enim sol sit præsens, siue absens, semper erit eius imaginatio præsens in memoria, quæ quidem sole præsente nomen lucis, absente tenebrarum recipit. Hoc dico notio præsentis lux nominatur, notio absentis tenebræ. Psa. 18. v. 13.

Avgvst. de Ciuit. Dei. lib. 12. c.

Num. 16. * 5. * 6. Num. 15. Num. 17. X. Hæc ergo, & huiusmodi signa non nisi rerum, quę sicut notionem absentiæ, aut defectus ostendunt: Proinde * qui dolet, quid scit, nisi abesse sanitatem: dolendo igitur non ipsum dolorem, sed ipsam sanitatem nouit, quam profectò non nosset, si de illa notionem quandam non haberet: * Recordatio quippè sanitatis in sensibus remanet, ipsa verò in illa substantia, quam Deus creauit, residet: Non enim creator punit, quæ fecit, nec ab eis naturalia munera tollit. Nam si in ipsa natura dolentis quodammodo sanitas non inesset, eam penitus ignoraret, neque ab eius occulta scientia memoria patientis, ipsius absentiâ formaretur, neque amore præsentiæ eius torqueretur: Nulla siquidem rationalis natura est, quæ non velit fugere miseriam, & peruenire ad beatitudinem, aut gustatâ beatitudine velit recedere, miseráque esse.

Caput XVI.

*De eo quod * nulla natura naturam punit, & * nihil aliud esse pœnas peccatorum, nisi peccata eorum.* Num. 1. * 1. * 2.

I. IN * magno itaque æterni ignis ardore nihil aliud sit pœnalis miseria, quàm beatæ fœlicitatis absentia,* in qua tamen nul- Num. 2. * 3.
lus erit, qui non habeat insitam sibi naturaliter absentis beatitu- Num. 3.
dinis notionem, eiúsque desiderium, vt eo maximè torqueatur, * 4.
quo ardenter appetat, quòd iustum Dei iudicium comprehendere non sinat, qui proculdubiò appetitus in misero non esset, si penitùs quod appetit non haberet. Occultissimo itaque, verissimóque modo in profundissima suppliciorum miseria damnati habebunt fœlicitatem, & non habebunt eam: Habebunt quidem quandam notionem ad eius memoriam: Vultum verò eius in fructum contemplationis non habebunt, quam profectò fœlicitatis notionem miseri, vt diximus, non haberent in sua memoria, si non aliqua eius scientia fieret in sua natura: Sicut autem nullus extra se veritatis habet notionem, ita & eius scientiam. Veritas est fœlicitas; nullus ergo extra naturam suam fœlicitatis & notionem, & scientiam habiturus sit: In miserorum itaque natura erit veritas. Erit igitur fœlicitas. Ast quomodo illa natura misera erit, cui fœlicitas inerit, quæ est veritas, quid si nulla natura fuerit punita, nunquid erit misera? non video: quâ enim causâ aliqua natura erit misera, nisi fuerit punita. Itaque si nulla natura puniri potest, nulla natura misera erit: quis autem non crediderit omnem naturam aut Deum esse, aut ab eo factam, naturam creatricem miseriæ esse capacem dementissimum est suspicari: Creatrix autem natura quali iustitiâ punitura sit naturas, Num. 4.
quas ipsa creauit non inuenio. Nulla dehinc natura punietur, non punita non erit misera.

II. Sed si quis fortè huic rationi concedere noluerit, auctoritatem patris Augustini, vt opinor, non refutabit qui in xj. exe- Num. 5.
meron libro his verbis pronuntiare non dubitat. Cuilibet occur- « AVGVSTIN.
rit, & verum est, atque manifestum iustitiæ ipsi esse contrarium, « de Genesi ad lit. li. 11.
vt nullo præcedente merito hoc ipsum † in quoque Deus damnet, « cap. 11.
quod in eo ipse creauerit, certáque, & euidens damnatio dia- « † al. in quoquam
boli, & Angelorum eius ex Euangelio recitetur, vbi se dicturum «
Mat. 25 Dominus † pronuntiauit eis, qui à sinistris sunt. *Ite in ignem eter-* « † al. prænuntiauit
v. 41. *num qui præparatus est diabolo, & Angelis eius*, nullomodo in eo « Num. 6.

» naturam, quam Deus creauit, sed malam propriam voluntatem
» pœnâ ignis æterni plectendam esse credendum est: Nec eius na-
Ibid. cap. 22. » turam esse significatam quòd dictum est: *Hoc est initium figmen-* Ps. 103. v. 26.
» *ti Domini, quod fecit, vt illudatur ab Angelis eius*; Sed vel cor-
» pus aëreum, quod tali voluntati congruenter aptauit, vel ipsam
» ordinationem, in qua eum fecit etiam nolentem vtilem bonis, vel
» quòd præsciens eum propriâ voluntate malum futurum, fecit eum
» tamen non abstinens bonitatem suam in præbenda vita, atque
» substantia: futuræ etiam noxiæ voluntati simul præuidens quan-
» ta de illo bona esse suâ mirabili bonitate ac potestate facturus.]
Num. 7. Si ergo * Angelica natura in Diabolo iustè non finitur puniri,
*5. quid mirum si humanam substantiam in hominibus etiam impijs-
Num. 8. simis eadem diuina iustitia prohibeat torqueri: Non enim iustè
Num. 9. punitur, nisi quod delinquere conuincitur. Nullius hominis in-
uenitur iniquitas, nisi suæ propriæ voluntatis culpabilis peruersi-
tas, quæ verissimè natura non est, quæ ex Deo omnium creatore
in nulla substantiam est creata; iustè igitur punita, fit misera:
AVGVSTINVS. » Hinc Augustinus: Nimis impiùs, & indoctus est, qui vitium na-
» turæ non discernit ab auctore naturæ, à quo prorsus alienum est,
» quicquid in vno quoque damnandum est, Creat enim homines, vt
» sint homines, nec multiplicandis generationum successionibus
» opificium suum subtrahit, secundùm consilium bonæ voluntatis
» suæ reparaturus in multis quod ipse fecit, puniturus in multis
Num. 10. » quod ipse non fecit.]
V. AVGVST. de peccatorum meritis lib. 3. c. 7. III. Cùm itaque omnium hominum vniuersam naturam in pri-
mo homine Deus condiderit, adhuc enim (vt ait Aug.) ille vnus
omnes fuit] quod in ipso naturaliter creatum est, nullomodo po-
tuit naturalem legẽ creatoris transire. Non igitur in illo peccauit, Rom. 5 v. 12.
quod in illo Deus creauit, *in quo* tamen *omnes peccauerunt*, ac
Num. 11. per hoc in ipso omnes moriuntur, & consequenter omnes puniun-
tur. Proinde rectissimè creditur, quemadmodum in illo Deus ge-
neralem humani generis creare voluit substantiam, ita & omnium
hominum propriam substituit voluntatem: Si enim in vno com-
munis omnium, & corporalis, & spiritualis naturæ humanæ ple-
nitudo sit constituta, necessariò ei inerat singulorum voluntas
*6. propria: * non itaque in eo peccauit naturæ generalitas, sed vnius
Num. 12. cuiusque indiuidua voluntas: Siquidem * si ea natura delinqueret,
*7. cùm vna sit, tota profectò periret: Sed non perijt, quando medi-
camentum vulneris, hoc est substantia redemptoris in ea reman-
sit incorruptum, præter quod omnes peccauerunt simul in vno
homine, non enim ille peccauit in omnibus, sed omnes in illo, si-
cut enim ille habebat propriam voluntatem, ita & proprium
peccatum; & quemadmodum in illo vnusquisque voluntatis suæ

indiuiduum possederat numerum, ita in illo per se ipsum singulus quisque potuit proprium committere delictum; in nullo quippe vindicatur iustè alterius peccatum. * Proinde in nullo natura *8.
punitur, quia ex Deo est, & non peccat. Motus autem voluntarius libidinosè vtens naturæ bono, meritò punitur, quia naturæ legem transgreditur, quam proculdubiò non transgrederetur, si substantialiter à Deo crearetur.

IV. Hinc apertè colligitur * in impijs supplicia non perpeti *9.
quod Deus fecit, sed quod superbia vitiosè inuenit; * libido *10.
siquidem peruersæ voluntatis cruciatur, dum ea, quæ malè, aut indignè appetit, habere non finitur: hoc enim nomine, videlicet libidinis, generalitas omnium vitiorum comprehenditur; quòd si nullam naturam puniri ratio suasit, necessariò nullam naturam Num. 13.
punire suadebit. Neque enim creatrix, neque creata punit creatam: quia nulla substantia alterius substantiæ contraria esse potest: Alioquin iniustissimè puniretur aliqua natura, cuius malum meritum non præcederet tormentum. Quod apertè Augu- Avgvst.
stinus in sua prædicta sententia voluit declarare dicens: iustitiæ "
ipsi esse contrarium, vt nullo præcedente merito hoc ipsum in "
quoque Deus damnet, quod in eo ipse creauit, quæ ratio hinc " Num. 14.
maximè probatur quòd nullius peccati auctoritas, nisi mendosissimè, impiissiméque ad Deum refertur, at si peccatum ex natura, natura autem ex Deo: profectò peccatum ex Deo esse sequeretur, quod absit nos credere, aut falsissimum illum paralogismum accipere, qui sic falsò colligitur. Omnis natura ex Deo est, omne autem peccatum ex natura: Ex Deo est igitur omne peccatum: quòd si hoc absurdissimum est concedere, relinquitur verissimus ille atque piissimus syllogismus, & charitatis & Catholicæ fidei plenissimus, qui sic proponitur. Omne bonum aut Deus est, aut ex Deo factum est, omne quod ex Deo factum Num. 15.
est, nullum vitium boni efficit: omne igitur bonum nullum vitium boni efficere potest: Et reflexim: nullum igitur vitium boni ex bono est: omne peccatum, quia malum est, vitium boni est: Omne vitium boni ex bono non est: omne igitur peccatum, quia malum est, ex bono esse non potest; omnis creatura rationis
particeps magnum bonum est, * ex nullo bono malum. Ex nul- *11.
la igitur creatura rationis participe peccatum est.

Mat. 12. v. 35. V. Hinc ipsa veritas ait: *bonus homo de bono thesauro cordis* Num. 16.
sui profert bona: malus homo de malo thesauro cordis sui profert mala; ac si diceret: omne bonum, quod ex cogitatione sua bona bo-
Coloss. 2. v. 3. nus homo profert, ex bono thesauro donatur; idest ex eo, *in quo sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ absconditi*: Omne malum, quod cogitatione suâ malâ malus homo profert ex malo

thesauro est, ex superbia scilicet, *quæ est initium omnis peccati,* Eccles. 10. v. 15.
AVGVST. de vera relig. cap. 20. » de quo thesauro malitiæ Augustinus in lib. de vera religione lo-
» quens ait : Est autem vitium primum animæ rationalis voluntas
» ea faciendi, quæ vetat summa, & intima veritas : ita homo de pa-
» radiso in hoc sæculum expulsus est, idest ab æternis ad tempora-
» lia, à copiosis ad egena, à firmitate ad infirma, non ergo à bono
» substantiali ad malum substantiale, quia nulla substantia malum
» est : sed à bono æterno ad bonum temporale, à bono spirituali ad
» bonum carnale, à bono intelligibili ab bonum sensibile, à bono
» summo ad bonum infimum. Est igitur quoddam bonum, quod
* al. *diligit.* » si * diligat anima rationalis, peccat, quia infra illam ordinatum
» est; quare ipsum peccatum malum est, non ea substantia, quæ
* al. *mala.* » peccando diligitur. Non ergo arbor illa * malum est, quæ in
* al. *paradisi.* » medio * paradiso plantata esse scribitur, sed diuini præcepti
» transgressio, quæ cum consequentem habet iustam damnatio-
» nem, contingit ex illa arbore, quæ contra vetitum tacta est di-
» gnoscentia boni, & mali, quia cùm suo peccato anima fuerit im-
» plicata, luendo pœnas discit, quid intersit inter præceptum,
» quod custodire noluit, & peccatum quod fecit : atque hoc modo
» malum, quod cauendo non didicit, discit sentiendo, & bonum
» quod non obtemperando minùs diligebat, ardentiùs diligit
» comparando. Vitium ergo animæ est, quod fecit, & difficultas
Num. 17. » ex vitio pœna est, quam patitur. Et hoc est totum malum; face-
» re autem & pati non substantia est. Quapropter substantia non est
» malum : sic enim nec aqua malum est, nec animal quod viuit in
» aëre, nam istæ substantiæ sunt : sed malum est voluntaria præci-
» pitatio in aquam, & suffocatio, quam mersus patitur. Stilus fer-
» reus alia parte, qua scribamus, alia qua deleamus, à fabro factus
» est, & in suo genere pulcher, & ad vsum nostrum accommoda-
» tus : at si quispiam eâ parte scribere, quâ deletur, & eâ velit de-
» lere, quâ scribitur, nullo modo stilum malum fecerit, cùm ipsum
» factum iure vituperetur, quod si corrigat, vbi erit malum? Si
» quis repentè meridianum solem intueatur, repercussi oculi tur-
» babuntur, non ideo aut sol malum erit, aut oculi, nullo modo;
» sunt enim substantiæ : sed malum est in ordinatus aspectus, & ip-
» sa quæ consequitur perturbatio, quod malum non erit cum oculi
» fuerint recreati, & lucem suam congruenter aspexerint.] Et
AVGVST. ibid. cap. 11. » paulo ante in eodem : Si quæritur quis instituerit corpus, ille
» quæratur, qui est omnium speciosissimus : omnis enim species
» ab illo est : quis est autem hic, nisi vnus Deus, vna veritas, vna sa-
» lus omnium, & prima, atque summa essentia, ex qua est omne
» quicquid est, in quantum est, quia in quantum est, quicquid est Sap. 1.
» bonum est, Et ideo ex Deo non est mors, *non enim Deus mortem* v. 13.

fecit, nec lætatur in perditione viuorum, quoniam summa essentia « facit esse omne quod est, vnde & essentia dicitur. Mors autem « non esse cogit quicquid moritur in quantum moritur. Nam si ea « quæ moriuntur pœnitùs morerentur, ad nihilum sine dubio per- « uenirent, sed tantum moriuntur, quantùm minùs essentiæ parti- « cipant: quod breuiùs ita dici potest, tantò * minus moriuntur, « *al. magis. quantò minus sunt. Corpus autem minùs est quàm vita quæli- « bet, quoniam quãtulumcunque manet in specie, per vitam manet, « siue quâ vnumquodque animal, siue quâ vniuersa natura mundi « administratur. Corpus ergo magìs subiacet morti, & ideo vici- « nius est nihilo. Quapropter vita, quæ fructu corporis delectata « Ibid. cap. 12. negligit Deum, inclinatur ad nihilum, & ista est nequitia; hoc « autem pacto vita carnalis, & terrena efficitur, & ob hoc etiam « carò, & terra nominatur, & quamdiu ita est, regnum Dei non « 1. Cor. 15. v. 50. possidebit, & * eripitur ei quod amat, id enim amat quod & « *al. eripitur. minus est, quàm vita: quia corpus est, & propter ipsum pecca- « tum quo amatur fit corruptibile, vt fluendo deserat amatorem « suum, quia & ille hoc amando deseruit Deum; præcepta enim « eius neglexit dicentis hoc manduca, & hoc noli. Trahitur ergò « Num. 17. bis. ad pœnas, quia diligendo inferiora in ægestate voluptatum sua- « rum, & in doloribus apud inferos ordinatur: quid est enim dolor « *al. corruptioni fecit obnoxiam. qui dicitur corporis, nisi corruptio repentina salutis eius rei, « quam malè vtendo anima * corruptionibus noxiauit? quid au- « Quid est autem. tem dolor, qui dicitur animi, nisi carere mutabilibus rebus, « quibus fruebatur, aut frui se posse * sperabat? hoc est totum, « *al. sperauerat. Vt hoc. quod dicitur malum, idest peccatum, & pœna peccati.] Quo- « circa diuina æquitas non punit, quod suâ bonitas creare voluit.

VI. Proculdubio igitur tenendum nullam naturam ab alia natura puniri, ac per hoc nullam pœnam à Deo esse factam, subindéque nec ab eo præscitam, nec prædestinatam: quamuis sæpe dicatur & fecisse, & præscijsse, vel prædestinasse: ad exercitium quippè nostræ intelligentiæ Deus procurauit, & in scripturis suis, & in tractatoribus eius, vt audientes tales locutionum modos euigilaret nostra intentio ad intelligendum quod in eis mysticum lateat, nón quid verborum simplex superficies ostendat. Quæ cùm ita sint, meritò quæritur, quid punitur in miseris suppliciorum cruciatibus plectendis, & quid punit. Cui inquisitioni beatus pater Augustinus respondeat, qui in expositione psalmi septimi sic ait: intelligamus vnicuique homini supplicium fie- » Avgvst. in psalm. 7. sub finem. ri de peccato suo, & eius iniquitatem in pœnam conuerti, nec » putemus illam tranquillitatem, & ineffabile lumen Dei de se pro- » ferre vnde peccata puniantur, sed ipsa peccata sic ordinare, vt »

* al. *fuerunt.* " quæ * fuerant delectamenta homini peccanti, fiant instrumenta " Domino punienti:] pulchrè quidem, atque præclarè definiens, non esse alia instrumenta torquendæ impietatis præter illam ipsam impietatem. Omne siquidem peccatum, quod in hac vita inchoatur ab homine delectabiliter, perficitur in futuro pœnaliter, nisi ab eo gratia diuina per Iesum Christum Dominum, & saluatorem mundi liberauerit, priusquam de hoc sæculo transeatur. Nullum autem peccatum est, quod peccantem non puniat: in omni enim peccatore simul incipiunt oriri, & peccatum, & pœna eius, quia nullum peccatum est, quod non se ipsum puniat; occultè tamen in hac vita, apertè verò in altera, quæ est futura.

Num. 18.

VII. Quod manifestissimè probatur virtutis argumento. Omnis quippè virtus necesse est in hac vita incipi, & in futuro perpetrari: ita vt si vera sit, simul cum ea beatitudo sua initium sortiatur occultè, apertè verò laborem propter aduersantia sibi, eámque penitùs auferre volentia, & hoc in huius vitæ spatio fieri semper ineuitabile est. In ea verò vita, in qua omnis pietas perficitur, consumpto omni labore defendendæ virtutis, ipsa sibimetipsi erit pax, & beatitudo. Sic igitur è contrario omne peccatum, de quo hominem diuina non absoluit clementia, in præsentis temporis studio, libidinosè forinsecùs miserum peccantem, in eóque perseuerantem delectat, intrinsecùs verò se ipsum punit. In futuro autem cùm plenitudo impietatis peracta fuerit, omnia illa, quæ hîc fuerant delectamenta peccati committendi, illic vertentur in instrumenta peccati cruciandi. Peccatum itaque omninò peccato & hîc occultè incipitur puniri, & illic apertè perficietur torqueri; hîc initium dolorum, illic finis

Num. 19. suppliciorum: hîc falsa lætitia de voluntaria libidine, illic vera tristitia de necessaria passione. Merito quippe perniciosa hîc dul-

* 12. cedo libidinis illic vertetur in amaritudinem vltionis, vt * quia hîc donum diuinę largitatis, hoc est liberum voluntatis arbitrium, quod est naturalis intelligentiæ munus, id est mentis acies, quam conditor omnibus generaliter donauit ad se quærendum, diligendum, fruendum, in vsus turpitudinis mutare superbiendo nequissimè voluerat, illic ne omninò veritatis honestate fruatur, iustitiâ perdat, & eo carcere iniquitatis propriæ, in quo hîc se

Num. 20. " ipsum incluserat, tenebras æternæ ignorantiæ inextricabiliter

AVGVST. de vera relig. cap. 54. " pœnaliterque non euitet.

" VIII. Hinc Augustinus in libro de vera religione: Qui ergo, " inquit, malè vtuntur tanto mentis bono, vt extra eam visibilia " magis appettant, quibus ad conspicienda, & diligenda intelli" gibilia commemorari debuerunt, dabuntur eis exteriores tenebræ:

bræ: harum quippe initium est carnis prudentia, & sensuum cor- «
poreorum imbecillitas, & qui certaminibus delectantur, alie- «
nabuntur à pace, & summis difficultatibus implicabuntur. Ini- «
tium enim summæ difficultatis est bellum atque contentio, & «
Mat. 22. v. 13. hoc significare arbitror, quòd *ligantur eis manus & pedes*, idest «
facilitas omnis aufertur operandi, & qui sitire & esurire volunt, «
& in libidinem ardescere & defatigari, vt libenter edant & bi- «
bant, & concumbant, & dormiant, amant indigentiam, quod «
est initium summorum dolorum. Perficietur ergò in eis quod «
Mat. 13. v. 50. amant, *vt ibi eis sit ploratus, & stridor dentium:* plures enim sunt «
qui hæc omnia initia simul diligunt, & quorum vita est spectare, «
contendere, manducare, bibere, concumbere, dormire & in «
cogitatione sua nihil aliud, quàm phantasmata, quæ de tali vita «
colligunt, amplexari, & ex eorum fallacia superstitionis vel im- «
pietatis regulas * figere, quibus decipiuntur, & quibus inhæ- « * al. *fingere.*
rent, etiamsi ab illecebris carnis conentur abstinere, quia non «
benè vtuntur talento sibi commisso, idest mentis acie, quâ viden- «
tur omnes, qui docti, aut vrbani, aut faceti nominantur, ex- «
Lucæ 19. v. 20. cellere; sed habent eam *in sudorio * obligatam*, aut in terra obru- « * al. *ligatam.*
tam, idest delicatis & superfluis rebus, aut terrenis cupiditati- «
Mat. 25. v. 18. bus inuolutam & oppressam. *Ligabuntur ergo his manus, & pe-* «
des, & mittentur in tenebras exteriores, ibi erit ploratus, & stridor «
dentium, non quia ipsa dilexerunt, quis enim hæc diligat, sed «
Mat. 22. v. 13. quia illa quæ dilexerunt initia istorum sunt, & necessariò dile- «
ctores suos ad ista perducunt: qui enim magis amant ire, quàm «
Psalm. 77. redire, aut peruenire, * in longinqua, mittendi sunt. Quoniam « * al. *in longinquiora.*
caro sunt, & spiritus ambulans, & non euertens. «

IX. Cui consentit sanctissimus, veracissimúsque Papa Gre- « Num. 21.
Iob. 12. v. 14. gorius in XI. libro in Iob exponens quod scriptum est. *Si inclu-* « Gregor. Moral. in Iob. lib. II. cap. 5.
serit hominem nullus est qui aperiat; quia omnis homo per id quod «
malè agit, quid sibi aliud, quàm conscientiæ suæ carcerem facit. «
Vt hunc * animæ reatus premat, etiam si nemo exteriùs * ac- « * al. *animi.*
cusat. Qui cùm iudicante Deo in malitiæ suæ cœcitate relinqui- « * al. *accuset.*
tur, quasi intra semetipsum clauditur, ne euadendi locum inue- «
niat, quem inuenire minimè meretur. Nam sæpe nonnulli exire «
à prauis actibus cupiunt: sed quia eorumdem actuum pondere «
premuntur, in malæ consuetudinis carcere inclusi, à semetipsis «
exire non possunt. Et * quidem culpas proprias punire cupien- « * al. *quidam.*
tes hoc, quod rectè se agere æstimant, * in grauioribus pecca- « * al. *in grauiores culpas.*
tis vertunt, fitque modo miserabili, vt quod exitum putant, hoc «
Mat. 27. inclusionem inueniant: sic videlicet reprobus *Iudas, cum mortem* «
sibi contra peccatum intulit, ad æternæ mortis supplicia perue- «
nit, & peiùs de peccato pœnituit, quàm peccauit. Dicatur ergò «

Z

» *si incluserit hominem, nullus est qui aperiat*: quia sicut nemo obsi- Iob. 12.
» stit largitati vocantis, ita nullus obuiat iustitiæ relinquentis: in- v. 14.
*al. Dei, est. » cludere itaque † dicitur, clausis non aperire; vnde & ad Mosem
» dicitur de Pharaone *ego obdurabo cor eius*; obdurare quippè per
» iustitiam dicitur Deus, quando cor reprobum per gratiam non Exod.
» emollit. Recludit itaque hominem, quem in suorum operum te- 4. v. 7.
Idē Greg. d. lib. 11. cap. 8. » nebris relinquit.] Idem in eodem *Regum* itaque *balteum disso-* Iob. 12.
» *luit*, quando in his qui benè regere sua membra videbantur, pro- v. 18.
» pter elationis culpam castitatis cingulum destruit: quid verò in
» fine accipitur nisi peccatum, sicut per Salomonem dicitur. *Ini-*
» *quitates suæ capiunt impium, & funibus peccatorum suorum con-*
» *stringitur.*]

CAPVT XVII.

*1. Num. 1. *CVR * DEVS DICITVR PRÆDESTI-*
nasse pœnas, cum eas non faciat, nec prædestinet.

I. PRoinde ratione, atque auctoritate conficitur firmissimè tenendum Deum prorsus suppliciorum, quibus superba impietas æterno torquebitur cruciatu, nullomodo esse auctorem, nullomodo eorum esse factorem, nullomodo prædestinatorem.
Num. 2. Eâ tamen ratione auctor eorum esse dicitur & factor, & prædestinator, quâ verissimè creditur totius vniuersitatis, in qua sunt factor, & ordinator; Ita enim vniuersæ creaturæ suæ, antequam ipsam crearet, statum pulchritudinis prædestinauit esse futurum, vt malorum turpitudo, quam non prædestinauit, quia non eam facturus esset, in vniuerso turpis non esset, malitia nocentium non noceret, error errantium non erraret, miseria torquendorum fœlicitatem non turbaret electorum: Nullius enim turpitudo, vel malitia, vel error seu miseria prædestinatum ante sæcula naturalem ordinem dehonestare permittitur.

Num. 3. II. Cùm ergò audimus prædestinauit Deus illos, vel illos ad interitum, vel supplicium, vel pœnas seu cruciatum, seu quoquomodo vocari solet miseria, quâ torquetur iniquitas à se ipsa, in se ipsa, per se ipsam, non aliud intelligere iubemur, quàm ipsum ante tempora præscijsse, & prædestinasse, quo ordine vni-
Num. 4. uersitatis futuri sunt illi, quos occultissimo, iustissimo tamen iudicio amaritudinem peccatorum suorum sentire permisit: quia eos in damnabili origine reliquit, seruatâ illâ notissimâ differentiâ inter præscientiam, & prædestinationem: vt cùm tantùm latè pateat prædestinatio quantùm præscientia, vnum quippè

atque idem diuinam profectò substantiam significantes, * prædestinatio ad ea tantùm quæ in bono sunt pertineat, præscientia verò ad bona, maláque; quæ tamen differentia non est ex natura, sed ex vsu locutionum. * 2.

III. Quemadmodum enim dicitur de Deo * vbique est præsentiâ potestatis, sed non vbique est gratiâ habitationis: ita de eo dici possit vbique præscientiâ, sed non vbique prædestinatione. Cùm apertissimè veritas clamet de Deo; vbicunque Deus fuerit præsentiâ, ibi profectò erit habitatione: similiter vbicunque fuerit præscientiâ, necessariò erit prædestinatione. Proinde * quemadmodum præsentia & habitatio Dei non est, nisi in his quæ ab eo facta sunt: ita eius præscientia & prædestinatio, non nisi eorum, quæ ipse facturus esset credenda sunt. Ac per hoc quemadmodum præsentia eius & habitatio in his, quæ nec ab eo sunt, nec ea fecit, è contrariò esse dicuntur, cùm in eis non sint: ita præscientia eius & prædestinatio è contrario pronuntiantur in illis, quæ nec fecit, nec donauit, quia nihil sunt: Non incongruè tamen æstimantur esse in his, quæ vitio creaturæ orta sunt, cùm non solùm ipsam creaturam sapienter ordinet, sed etiam vitium eius suas leges excedere non sinat. *3. Num. 5. * 4. Num. 6.

IV. Quòd autem latebræ pœnarum hominum, & tenebrosissimæ contritiones filiorum Adam, in hac mortali vita etiam benè volentes viuere non desinunt occultè punire: Beatus Augustinus in libro confessionum suarum 8. humanæ miseriæ impetum in se ipso deplorans apertè voluit ostendere: Ego (inquit) cùm " deliberabam, vt iam seruirem Domino Deo meo sicut diu dispo- " sueram, ego eram qui volebam, ego qui nolebam, ergò ego " eram, nec plenè volebam, nec plenè nolebam, & ideo mecum " contendebam, & dissipabar à me ipso, & ipsa dissipatio me inui- " to quidem fiebat, nec tamen ostendebat naturam mentis alienæ, " sed pœnam † meam, & ideo non iam ego operabar illam, sed " quod † habitat in me peccatum de supplicio liberioris peccati, " quia eram filius Adam.] Non itaque ille punit, qui semetipsos " lædentes amaritudinémque suorum criminum in semetipsis patientes in illis vniuersitatis sedibus honestissimè ordinat, quibus eos laborare rectissimè decet. Avgvst. Confess. lib 8. cap. 10. † al. mea. † al. habitabat.

V. Vt enim quadam similitudine fungamur. Quid si pater multarum familiarum qui per artem suam voluit amplissimam sibi domum construere, longitudine, latitudine, profunditatísque capacitate spatiosam, laterum, angulorum, absidum, diuersorúmque schematum varietate numerosam, altitudine fundamentorum stabilitam, basium, stilorum, capitellorúmque tramitibus ordinatam, arcuum, tectorúmque multiformium elatâ

proceritate eminentissimam, excellentissimo turrium acumine consummatam, exteriùs, interiúsque innumerabilium colorum formarúmque pulchritudine in tanta picturarum varietate decoram, omnium metallorum, pretiosissimorúmque lapidum honestate refertam, per varias, multimodásque fenestrarum species copiosa luminis effusione illustratam, cæteráque ad perfectissimam pulchritudinis gloriam pertinentia, quæ numerare longum est: ita vt nullum in ea inueniatur spatium, quod non omnes habitatores eius amplitudine sui capiat; Nulla pars, quæ non omnium aspicientium oculos pulchritudine sui pascat: Nullus locus, quem preclarissima lux vbique diffusa auri, gemmarúmque honor à superficie resultans, corúmque mirabiles colores trahens non profundat: Nulla in ea sedes, quæ non sit regia, honoribus, quietíque apta. In tanta deinde ac tam mirabili æde, vt diximus, pater ipse auctor videlicet eius & ordinator, aliter in ea filios suos disponeret, aliter seruos, aliter gratiâ perpetuæ sanitatis muneratos, aliter inopiâ malarum cupiditatum, quas intemperantiâ suæ libidinis traxerant, cruciatos, dentibus frendentes, vermibus scatentes, diuersis perennis tristitiæ generibus laborantes. Nunquid rectè æstimaretur durissimus punitor, qui laudaretur iustissimus ordinator. Neque enim honestatē domus suæ debuit confundere, ne videretur peruersè intuentibus eos quos ordinat, punire, aut quam formam pœnarū fecisse conuinceretur, quoniam qui omnia quæ fecit, non in vsus miseriarum, sed in vniuersitatis plenitudinem, pulchritudinísque ei gratiam fieri voluit.

VI. Hinc Augustinus in lib. de vera religione animæ. Vi-
Num. 7. AVGVST. de vera relig. cap. 23. „ tium, inquit, non natura eius, sed contra naturam eius est, nihilque aliud est, quàm peccatum, & pœna peccati: † vnde intelligitur nullā naturam, vel si meliùs ita dicatur, nullā substantiā, siue essentiam malū esse: neque de peccatis, pœnísq; † animæ efficitur, vt vniuersitas vlla deformitate turpetur, quia rationationalis substantia, quæ ab omni peccato mūda est, Deo subiecta, subiectis sibi cæteris dominatur: * Et verò, quę peccauit, ibi ordinata est, vbi esse tales decet, vt Deo cōditore, atque rectore vniuersitatis decora sint omnia. Et est pulchritudo vniuersę creaturę per hęc tria inculpabilis, damnatione peccatorum, exercitatione iustorum, perfectione beatorum.] Et post aliquanta de anima loquens ait: Defectu autem suo in pulchritudines corruptibiliores, id est pœnarum ordinem præcipitatur: nec miremur quòd adhuc pulchritudines nomino. Nihil enim est ordinatum quod non sit pulchrum. Et sicut ait Apostolus: *omnis ordo à Deo est*.] Rom. 13. v. 1.

† al. *inde*. † al. *eius anime*. * 7.

AVGVST. ibid. cap. 41. „ VII. Quid ergò mirum est, si hominis anima, quæ vbicunque sit; & qualiscunque sit omni corpore est melior, dicam pulchrè

ordinari, & de pœnis eius alias pulchritudines fieri, cùm ibi non sit quando misera est, vbi esse beatos decet, sed ibi sit vbi esse miseros decet. Proinde nullâ vniuersitatis parte punitur impius, sed suâ propriâ impietate, in se ipso, vt prædictæ sanctorum Patrum sententiæ testantur. Vt enim Deus non ideo fecit solem, vt eius Num. 8.
radijs inordinatè eum aspicientis occulorũ visus refringat, eósq; in tenebras repercutiat, quas profectò non ipse, sed ipsa inordinata visio efficit, neque vt patientem oculorum grauissimã passionẽ retorqueat: Cùm illi in sua passione nihil tãtùm noceat, quãtùm splendor solaris, dum ipsa passio non extrinsecùs naturâ rerum contingat. Sed intrinsecùs aliquâ corporalis sanitatis corruptione dolentem torqueat: Sic nimirùm ignis ille æternus, *qui præ-*
Mat. 25 v. 41. *paratus est diabolo, & Angelis eius*, nullomodo ad hoc creatus, præsertim si quartum mundi elementum sit, probabiliùs creditur ad vniuersitatis integritatem, quàm Deus faciendam præuidit, esse conditus, quàm ad vrendum apostatam, cui sua superbia sufficeret ad tormentum: Huic rationi additur, * quòd cùm in Num. 9. * 5.
æthereo corpore primùm à Deo creatus sit, in quo nihil pati potuit, corpus eius æthereum, postquam superbiâ intumuit à supernis sedibus videlicet æthereis in hunc aërem humiditate crassum, caligine tenebrosum, perturbationibus passibilem detrusus est. Vt ei inde corpus meritis suis condignum ipso nolente copularetur, ac per hoc in eo iniquitate suâ torqueretur.

VIII. Siue itáque ignis ille corporeus (vt ait Augustinus) Num. 10.
siue incorporeus (vt Gregorio placet.) Pro sui vt opinor subtilitate, propterea prædestinatus, vel præparatus dicitur diabolo, quoniam in eo fuerat ordinandus, cùm omnibus malitiæ consortibus puniendus: Et quemadmodum idem ignis bonus profectò, quoniam à bono factus, non aliam ob causam malum dicatur, nisi quòd in eo mali ordinatissimè disponantur: Ita etiam pœna non incongruè asseritur, quoniam ijdem mali in eodem criminibus suis libidinosè commissis, laboriosè, miserabiliterque cruciantur.* Non ergò ille ignis est pœna, neque ad eam præparatus, vel prędestinatus, sed qui fuerat prædestinatus, vt esset in * 6.
vniuersitate omnium bonorum, sedes factus est impiorum. In quo proculdubiò non minùs habitabunt beati, quàm miseri: sed sicut Num. 11.
vna, eadémque lux sanis, vt diximus, oculis conuenit, impedit dolentibus, vnus idémque cibus, vel potus faucibus languentium amarus, sanitate fruentium dulcis: Illis quippè suæ salutis placet integra lætitia, istis suæ corruptionis displicet pœnalis tristitia, vna eadémque aqua natantem eleuat, cadentem suffocat: Duorum in aula regali vno eodémque loco positorum, vnus febricitat, alter gaudet: Gaudenti omnia totius aulæ ornamenta delectabi-

liter placent, laudabiliter apparent, honorabiliter concordant: febricitanti verò intra se ipsum, doloribúsque suis ardenti omnium, quæ extrinsecùs videt, nihil eum delectat, nihil laudabile, quia omnia vituperat, nihil consentiens, quia omnium abhorret meritò. Quid enim bonorum illi non noceret, quando ei auctor omnium placere non poterat, aut vbi nullum bonum non nocebit, cui summo bono frui non placuit.)

Num.12. IX. Proinde si nulla beatitudo est, nisi vita æterna: vita autem æterna est veritatis cognitio: Nulla igitur beatitudo est, nisi veritatis cognitio. Sed ne ista collectio nullomodo in mentibus nostris nutet, audiamus illam ipsam veritatem apertè clamantem. *Qui diligit me, diligitur à patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo meipsum illi.* Item alibi: *Hæc est autem vita æterna, vt cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum.* Ioa.14. v.21. ibid.17. v.3. Quicquid autem de beatitudine creditur, de eius defectu, id est miseria necesse est è contrario credatur. * Ita si nulla miseria est,
* 7. nisi mors æterna, æterna autem mors est veritatis ignorantia,
Num. 13. nulla igitur miseria est, nisi veritatis ignorantia: Vbi itaque igonoratur veritas, ibi nulla vita; vbi autem nulla vita, ibi necesse est continuam mortem adesse. Quæ si ita sint, quis audeat dicere Deum esse prædestinatorem pœnæ, nisi qui audet eum asserere auctorem ignorantiæ, dum ab eo sit omnis intelligentia. Vnumquemque igitur sua punit contumacia, quæ nullomodo à Deo est: ac per hoc eius auctor nullomodo credendus est.

Num. 1.

CAPVT XVIII.

* 1.

QVOD * ERROR EORVM, QVI ALITER, quàm Patres sancti sentiunt de Prædestinatione, ex liberalium disciplinarum ignorantia inoleuit.

Num. 2. I. ERROREM * itaque sæuissimum eorum qui Venerabilium
* 2. Patrum, maximéque sancti Augustini sententias confusè, ac per hoc mortiferè ad suum prauissimum sensum redigunt, ex
Num. 4. vtilium disciplinarum (quas ipsa sapientia suas comites, inuestigatricésque fieri voluit) ignorantia crediderim sumpsisse primor-
Num. 5. dia. Insuper etiam, ex Græcarum literarum inscitia. In quibus prędestinationis interpretatio nullam ambiguitatis caliginem gignit. Quæ si diligentiùs ab inquisitoribus veritatis non ab assertoribus falsitatis attendantur, quotiescúnque siuè de bonis vsitatè, siuè de malis abusiuè prędestinatio, frontis suæ sapientibus quidem notissimæ, inflatis verò superbiæ typho abstrusissi-

mæ primas partes aperuerit, tota nimirùm; nullâ interstante morâ, piè intelligentibus eam patebit.

II. Est * igitur verbum apud Græcos ὁρῶ quod apud Latinos tribus excipitur verbis : ὁρῶ quippè & video, & definio, & destino, interpretatur : similiter compositum προορῶ, prouideo, prędefinio, prædestino, quod ex contextu sanctæ scripturæ facillimè colligitur : in Epistola ad Romanos τοῦ ὁρισθέντος υἱοῦ Θεοῦ ἐν δυνάμει, *destinati filij Dei in virtute* ad Ephesios : ἐν ἀγάπῃ προορίσας ἡμᾶς : *In charitate prædestinans nos :* Et paulò post : προορισθέντες κατὰ πρόθεσιν τοῦ. *Prædestinati secundum propositum Dei.* In his omnibus interpres verbo prædestinationis vsus est, cùm posset & aliis vti, id est & præuisionis, & prædefinitionis : quoniam hæc tria verba, vt diximus, vnius Græci verbi sensum exprimunt. Hinc illud nomen ὅρισμα vel προόρισμα quod apud illos à verbo ὁρῶ vel προορῶ, deriuatur apud nos dicitur visio, vel definitio, vel destinatio, & eorum composita præuisio, prędefinitio, à composito Græco veniunt, quod προόρισμα. Dehinc apertè conficitur, in his tribus verbis aut eundem sensum esse, aut tantam intelligentiæ viciniam, vt vnumquódque alterius loco poni possit.

(* 2. — Rom. 1 v. 4. — Eph. 1. v. 4. & 5 — Eph. 1. v. 11.)

III. Quæ ratio ab Augustini dictionibus firmissimè comprobatur. Cùm enim ipse in libro qui vocatur Enchiridion Psalmographi exponeret versum: *Magna opera Domini exquisita in omnes voluntates eius.* Inter cætera dixit : „Quos iustè prædestinauit ad pœnam, & continuò, quos benignè prædestinauit ad gratiam,] „Eundem versum in xj. ΕΞΗΜΕΡΩΝ libro exponens eodem modo: *Magna* (inquit) *opera Domini exquisita in omnes voluntates eius* : Prǫuidet bonos futuros & creat, præuidet malos futuros & creat. Se ipsum ad fruendum præbens bonis, multa munerum suorum largiens & malis, misericorditer ignoscens, iustè vlciscens : Item misericorditer vlciscens, iustè ignoscens, nihil metuens de cuiusquam malitia, nihil indigens de cuiusquam iustitia, nihil sibi consulens nec de operibus bonorum, & bonis consulens etiam de pœnis malorum.] Vbi profectò intelligendum non aliud voluisse in verbo prędestinationis, quàm quod voluit in verbo prǫuisionis.

(Avgvstin. Ench. cap. 110. — Psal. 110. — Avgvst. de Gen. ad lit. lib. 11. cap. 11.)

IV. Quis ergò nisi insaniens non videat, non esse aliud Deo prędestinare, quàm prædefinire, nec aliud esse prędefinire, quàm præuidere : Non aliud igitur prædestinare, quàm præuidere. Proinde sicut dicimus Deum prǫuidisse quæ facturus & quæ non facturus ! Cùm proculdubiò quæ ipse non facturus, nihil sunt. *Omnia*, quippè *per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil.* Nihil autem videri non potest : Ita sæpè auctores dicere inuenimus : Deum prædestinasse, quæ facturus, & quæ non facturus

(Ioan. 1. v. 3.)

similiter pręfinisse: Si enim in Græcis codicibus inuenientes ωρισεν non dubitamus intelligere pręuidit, vel prædefiniuit, accipere præuidit vel pręde finiuit seruatâ illâ incommutabili ratione, quâ hęc, & huiusmodi verba in his tantùm quæ Deus fecit intelligantur inesse: In illis verò, quæ Deus non fecit, è contrario dici posse, cùm non sint. O æterna veritas, & vera charitas ostende temetipsam quærentibus te in omnibus, in quibus es. Ostende creatrix sapientissima nihil esse extra te, & omnia quæ sunt intra te, & tantùm à te præuisa, & prædestinata prædefinita & præscita esse: * Illa verò quæ dicuntur esse, cùm non sint,
* 3. nec à te esse, nec in te esse: Ideóque nec à te pręde stinata, nec prædefinita, nec præscita, nec præuisa. O Domine misericordissime peccatum non fecisti, neque mortem, neque interitum, neque supplicium, & ideo non sunt, nec à te porest esse, quod tu noluisti: *Non vis mortem peccatoris, sed vis vt conuertatur & viuat.* Ezech. 33. v. 11. O æterna Sapientia, da qui videat vitam creatricem nullomodo fecisse mortem vitæ creatæ, quando si moreretur pœnas non pateretur. Quòd si anima peccatrix pœnas patitur, viuere conuinçitur.

V. Mors igitur animæ peccatum est: Deus non fecit peccatum animæ, quandoquidem de eo liberat eam: Non itaque mortem vitæ fecit. Pœna peccati mors est: Deus mortem non fecit: non fecit igitur pœnam. Supplicium pœna est, Deus non fecit pœnam; non igitur fecit supplicium. Pœna peccati mors est, mors vitæ peccatum est; pœna itaque peccati est peccatum, pœna est supplicium; Supplicium igitur peccati peccatum est. Vita æterna Iesus Christus est, Iesus Christus mors mortis ęternæ est: Vi- Sap. 1. v. 13.
Num. 5. ta itaque æterna mors mortis æternæ est: Sicut ipse dixit: *Caro mors tua ô mors, & morsus tuus, ô inferne.* Proinde vita non est Osee 13. v. 14 mors vitæ quam fecit, sed est mors mortis, quam destruxit in his, quos pręde stinauit ad se fruendum: In his verò, quos prædestinauit ad interitum, non destruxit; * quia eos in massa originalis
* 4. peccati remotissimo à nobis suo iudicio reliquit, relictos deseriüit, desertos lumine tenebræ torquent, desertos vitâ mors interimit. * Non quod in eis ipse fecit, relinquit vel deserit, alioquin eorum natura ad nihilum rediret, si summa essentia in eis non esset; sed quod in eis non fecit, id est superbiam spreuit?
Num. 6. * 5.
Num. 7. * 6. * Deus enim in ęa natura, quam ad se creauit semper habitar, ac per hoc semper ea manet, in qua qui semper est resider.

Num. 8. AVGVSTIN, supra cap. 11. pag. De S. AVG. VI. Quod verò dixi *quos prædestinauit ad interitum*, propterea dixi, quoniam Beatum Augustinum talia dixisse sæpè reperio, demonstraturus adiuuante Domino, quid tali locutionum genere insinuare voluit piissimus doctrinæ pater, pulcherrimum exemplar

exemplar eloquentiæ, acutissimus veritatis inquisitor, studiosissimus liberalium artium magister, prouidentissimus animorum exercitator, humillimus persuasor: ne in suis dictionibus quis æstimet eum voluisse, quod videatur veritati resistere. Non itaque eodem modo voluit intelligi, quod dixit, quos iustè prædestinauit ad pœnam, quò voluit quod dixit, quos benignè prędestinauit ad gratiam.] Attende in hæc quæ sequuntur. Omnis creatura priúsquam fieret, ita est à creatore prædestinata, idest prædefinita, & præuisa, vt terminos naturæ suæ, intra quos fuerat condenda, omninò impleret, nullomodo excederet: termini autem omnium naturarum constituti in arte omnipotentis artificis, quæ est patris sapientia, in qua & per quam cuncta sunt condita. Naturarum deinde creatarum quædam sunt, quæ ordinem legis æternæ transgredi, nec volunt, nec possunt, vti sunt omnia ratione, & intellectu carentia: quædam verò sunt quibus ratio, & intellectus substantialiter insitus, quarum quidem pars vna conditoris sui gratiâ liberata æternis legibus volendo seruit, adhærendo beata fit: altera verò merito relicta superbiæ, atque inobedientię, intra ordinem prædictæ legis videlicet æternæ coarctari noluit: sed eam transcendere non potuit. Quoquomodo enim se moueat turpiter rationalis voluntas in æterna inueniet arte terminum, in quo turpitudo sua ordinabitur honestè. Ita vt de ipsius detestabili nequitia honestetur laudanda sapientiæ disciplina, & vnius partis inordinata deformitas totius vniuersitatis ordinatissimam pulchritudinem non minuat.

AVGVST. Enchirid. cap. 100.

VII. Proinde * summa & ineffabilis diuina sapientia prædestinauit in suis legibus modos, vltrà quos impiorum malitia progredi non potest: non enim sinitur alicuius malitia in infinitum prout velit extendi, diuinis legibus progrediendi modum imponentibus; quid enim * appetit impiorum omnium, & sui capitis, quod est diabolus, nequitia, nisi ab eo qui est summa essentia recedere? In tantum vt eorum natura, si lex diuina sineret, in nihilum rediret: hinc námque nequitia est dicta, quod nequicquam, idest nihilum esse contendit. Sed quoniam ei difficultas ex æternis legibus obsistit, ne in tantum cadat, quantùm vellet, ex ea difficultate laborat, laborando torquetur, punitur, cruciatur, & vnde fit misera inanium voluptatum egestate. Prædestinauit itaque Deus impios ad pœnam, vel interitum, hoc est circunscripsit eos legibus suis incommutabilibus, quas eorum impietas euadere non permittitur: ad pœnam profectò suam; * ea quippè difficultas, vt est dictum, quâ prohibentur peruenire ad ea, quæ libidinosè appetunt efficitur eis pœnalis interitus, & suæ miserrimæ cupidinis iustissimus cruciatus. Sicut enim Deus electorum,

*7.

*8.

Num. 9.

Num. 10. *8.

quos prædestinauit ad gratiam, liberauit voluntatem, eamque
charitatis suæ affectibus impleuit; vt non solùm intra fines æter-
næ legis gaudeant contineri, sed etiam ipsos transire nec velle,
nec posse maximum suæ glorię munus esse non dubitant: ita re-
proborum, quos prędestinauit ad pœnam turpissimam coercet vo-
luntatem, vt è contrario quicquid illis pertinet ad gaudium bea-
tæ vitę, istis vertatur in supplicium miseriæ.

* 9. VIII. Itaque * vtriúsque partis prædestinatus est numerus: in
vtraque quippè, Deus substantialem naturæ numerum substituit,
substantiam prædefiniuit. Vna enim eadémque natura numerosè
multiplicatur in omnibus, ita vt vna in singulis, & singuli in una
sint: neque est aliud ipsa nisi vnusquisque, neque aliud vnusquis-
Num. 15. que nisi ipsa. Omnium igitur quos Deus creauit, prædestinatus
est numerus; sed quoniam conditor præuidit ipsum numerum in
primo homine generaliter periturum (excepto vulneris medica-
mento quod est Christus) prædestinauit; hoc est antequam fie-
rent, definiuit & eorum numerum, quos suâ gratiâ liberaturus,
& eorum quos suâ iustitiâ relicturus, in illis clementiæ suæ dona
daturus, in istis naturæ numerum, quo vniuersitas perficeretur
Num. 11. De gratia Dei. impleturus. In vtrisque diuitias bonitatis suæ demonstraturus,
omnibus tribuens leges suas seruandi potestatem, si vellent, an-
tequam omnes in vno peccarent, sed non omnibus tribuens vt ve-
lint, post peccatum præparans electos ad beatitudinem, dispo-
nens reprobos vt suis quamuis inuiti legibus seruiant: Cùm non
vt sic sibi seruirent, prædestinauit eos faciendos, sed vt ei volun-
* 10. tate perfectâ adhærerent: * inuiti autem ei seruiunt, non illo-
rum naturâ, quam in eis fecit, & in eis non punit: sed malâ vo-
lunrate, quam in eis non fecit, & in eis punit: in eo enim quod ei
Num. 12. inuiti seruiunt, puniuntur in seipsis suâ pœnâ, de qua quos iustè
Deus non liberat, ad eam illos quodammodo præparat, dum
eos ad eam se ipsos præparare permittat: Cùm veritas doceat, &
nullum prædestinasse ad interitum, & nulli interitum præpa-
rasse.

Num. 16. IX. Prædestinauit itaque impios æternis suis iustissimisque
legibus inuitè seruituros, eásque nullo impetu impietatis suæ in
profundum malitiæ tendentis transituros, eóque modo puniendi
interituros: nulla quippè grauior pœna infligitur seruo iniquo,
quàm vt cogatur seruire inuitus iusto Domino: plus etenim in se
ipso interiùs superbæ voluntatis patitur incitamenta, quàm ex-
teriùs in corpore durissima flagella. Quia cùm Domini sui vo-
luntatem spernere non sinatur, intra semetipsum à se ipso cru-
ciatur. Quis autem rectè iudicantium talis pœnæ auctoritatem
iusto Domino, & non potiùs referat iniusto seruo: quandoqui-

dem intra se ipsum inobedientię suæ facibus incenditur, priusquàm à Domino extrinsecùs ad cumulum pœnæ tormentum aliquod addatur. Eo igitur loquendi modo Deus dicitur impios ad interitum prędestinasse, quo diceretur eorum impietatem quâ intereunt, legibus suis circumscripsisse, impetúmque libidinosæ eorum superbiæ iustissimo sui moderaminis temperamento refręnasse, vt miro atque ineffabili modo diuinarum legum pulcherrima moderatio, eorum nequitiæ esset deterrima damnatio: vna eademque lex æquissimo rempublicam ordine disponens, sicuti benè viuere volentibus adhibet vitam, ita malè viuere eupientibus interitum: intra eadem septa regalis aulæ, febricitans suâ miseriâ torquetur, sanitate pollens lætatur. Duorum solem simul aspicientium, vnus ordinato visu illuminatur, alter inordinato tenebris percutitur. Vnus idémque cibus amarus infirmo, dulcis sano: vna eadémque spiritualis doctrina, alijs odor vitæ in vitam, alijs odor mortis in mortem.

De prædestinatione ad pœnam.

X. Proinde diuina prędestinatio, quæ proculdubiò nihil aliud est, quàm diuina pręuisio, *omnia quæ voluit fecit*, omnia substantialiter constituit, omnia legibus suis pulcherrimis, iustissimis, misericordissimísque ordinauit, vt liberati per vnigenitum Dei filium Dominum nostrum Iesum Christum liberè, beatéque in eis regnarent, ab eo tamen relicti inuiti eis seruirent, ac per hoc sub eis perirent: Non vt de eorum natura, quam ipse fecit aliquid pereat, sed vt in eis, quod ipse non fecit, puniri cogat. Cùm itaque audio quos iustè prędestinauit ad pœnam, intelligo, quorum malitiam, quâ puniuntur legibus suis refrænandam prędestinauit. Sicut enim nullomodo malos prędestinauit ad malitiam: ita nullomodo prædestinauit malitiam ad puniendos malos. Et sicut prędestinauit malos inuitos legibus suis seruituros: ita leges suas prędestinauit malos malitiâ suâ punitos non euasuros. Vbi subtiliter intelligendum, quod prędestinatio ipsa sit lex, & lex ipsa sit prędestinatio. Si enim omnis prędestinatio definitio est, & omnis lex definitio: omnis igitur prędestinatio lex est, & omnis lex prędestinatio. Diuina itaque prędestinatio est lex omnium naturarum ęterna, & incommutabilis disciplina, ruinas mutabilis creaturę in his, quos gratiâ suâ elegit, misericorditer renouans: in his verò quos iustè repulit, potenter ordinans. Ita vt ipsa disciplina, dum sit eadem in se semper æqualiter manens, diligentibus eam, sit beatitudinis gloria, odientibus eam sit suppliciorum contumelia, dum diligentium nihil aliud sit beatitudo, nisi gaudium de veritate. Odientium nulla sit miseria, nisi dolor de veritatis æquitate, illos sua inuidia torquet inuitos, istos sua charitas coronat beneuolos.

CAPVT XIX.

Num. 1. *DE IGNE ÆTERNO.*

Num. 2. I. DE Æterno verò igne, de quo Dominus in Euangelio ait, *Ite maledicti in ignem æternum, qui præparatus est diabolo, & Angelis eius*; Nulli dubitandum corporeum esse, quamuis pro subtilitate naturæ incorporeus esse dicatur, quemadmodum solemus dicere æthereum spiritum cùm quarta pars sit corporalis creaturæ. Nec facilè crediderim alium ignem præparatum ad puniendum diabolum cum omnibus suis membris, præter istum ipsum, qui est quartum mundi elementum. Quid enim? nunquid mirum, si illa impiorum corpora, quæ profectò de his quatuor corporalibus elementis sunt compacta, in eadémque resoluenda tempore quoque prædefinito, ab eisdem iterum resurrectionis momento reuocanda, in illo igne quo resurrectura omnium corpora maximè substantialiter constabunt; merito impietatis suæ tormenta patiantur æterna. Mat. 25 v. 41.

Num. 3. II. Vbi non incongruè credendum quod * corpora sanctorum in æthercam mutabuntur qualitatem, quæ ab alia qualitate
* 1. consumi non potest; Cùm inferiorum corporum qualitates in se mutare posset: impiorum verò corpora in aëream qualitatem
Num. 4. transitura, vt à superiore igne patiantur. Hinc est quod Diabolus post lapsum detrusus ab æthereo spatio, adiunctum est ei inuito aëreum corpus, in quo pœnas suæ superbiæ luat: Miro atque ineffabili naturarum modo peragitur, occulto tamen, iustóque iudicio, vt quod elementa mundi inter se quasi quodam naturalis amoris vinculo complexa, inseparabiliterque coniuncta ordinatissimo motu appetunt, veritatem odientibus vertatur in supplicium. Ignea quippè qualitas superior naturali vi inferiorum elementorum qualitates in se transfundere semper appetit naturali motu, quasi quoddam sui alimentum.

III. Cùm ergò vt diximus suprema omnium corporum qualitas, quæ est ætherea, inferiores qualitates, & intra se ambiendo coarctat, & in se prout lex naturarum finit, commouere non de-
* 2. sinat: * Naturarum intra se mirabile perficitur gaudium, mala-
* 3. rum verò voluntatum ineffabile tormentum. Proinde * impiorum omnium Angelorum videlicet hominúmque peruersorum corpora, ita sunt supplicia ignis æterni perpessura, vt integritate eorum substantiæ nullomodo defuturâ, eorum naturali incolumitate permansurâ, omnibus deinde naturæ bonis ad vniuersi-

tatis ornamentum mirabili ordine refulsuris, exceptâ beatitudine, quâ priuabuntur, quæ non est ex natura, sed ex gratia; * Superioris ignis corporei cum inferioris aëris corporibus qualitate colluctante naturali vi seruatâ, infœlicium animarum intentio de corpo[illegible]us suis æternas patiatur ærumnas. * Ita videlicet, vt idem ipse ignis omnibus corporibus fiat gloria, quo damnandis animabus intrinsecùs iniquitate propriâ, extrinsecùs cumulabitur pœna. * 4. * 5.

IV. Quòd si alicui incredibile videtur corpora quidem semper arsura, & de ipsorum nihil periturum natura, videat illum lapidem, qui in Arcadia sub monte nascitur Erimanthi, qui cum sit ferrei nitoris tacto accensus ab igne extingui nequit, quem Graij nomine verò asbestum, id est inextinguibilem, memorant, ita vt & color ei præbeatur igneâ naturâ, & nihil minuatur de eius substantia. Videat salamandram in igne viuentem. Hinc potest Num. 6.
conijci non substantiam, atque eius qualitates gehennali flammâ torquendas, sed sensum patientis, & animum reluctantis æternâ miseriâ luctaturos.

EPILOGVS DE DIVINA Prædestinatione.

I. QVÆ cùm ita sint ecce vnum Deum colo, vnum omnium Num. 1.
principium, & sapientiam, quâ sapiens est quæcunque anima Num. 2.
sapiens est, & ipsum munus, quo beata sunt quæcunque beata sunt, & eius vnam & solam & veram prædestinationem pro- Num. 3.
fiteor, quæ est quod ipse est, quia lex eius æterna, & incommutabilis est, quæ sicut neminem prædestinauit ad malitiam, quia Num. 4.
bona est, ita neminem prædestinauit ad interitum quia vita est. Et reflexim, sicut nulli malo prædestinauit malitiam, quæ interitus est, ita nulli malo prædestinauit interitum, quia malitia est; nulli námque Catholico licet credere summam bonitatem, ex qua est omne bonum, prædestinasse alicui aliquam malitiam, & summam vitam, ex qua & in qua, & per quam omnia viuunt, alicui prædestinasse interitum vel pœnam, quando nec id quidem, quod se inuicem perdit, perire permittat.

II. Proinde cùm audio prędicatores tuos (ô beatissima veri- Num. 5.
tas, vita omnium communis) dicentes te prædestinasse impios ad interitum, aut interitum impiis, continuò (lux clarissima) te illuminante tenebras meas in te video te prædestinasse, id est ante sæcula definiisse intra leges tuas incommutabiles certum numerum eorum qui in sua impietate (quam nunquam & nusquam prædestinasti) interituri essent: quod alio modo dici potest: Num 7.

prædestinasti (Domine) in tua præscientia, quæ falli mutaríque
Num. 6. non potest, numerum illorum, qui suæ impietatis, & pœnam, &
Num. 8. interitum præparaturi essent, non in eis quod fecisti puniturus,
sed in eis, quod non fecisti, puniri relicturus : Hæc est fides
Num. 9. mea (ò æterna lux mentium) de tua prædestinatione quæ
Num. 10. tu es!

III. Ac per hoc cum omnibus orthodoxis fidelibus anathematizo eos qui dicunt duas prædestinationes esse, aut vnam
Num. 11. geminam, aut bipertitam aut duplam. Si enim duæ sunt, non est vna diuina substantia : Si gemina non est indiuidua : Si bipertita non est simplex, sed partibus composita : Si dupla est complicata est, quòd si prohibemur diuinam vnitatem dicere triplam, quâ dementiâ audet hæreticus eam asserere duplam? Tali igitur monstroso, venenoso, mortifero dogmate à cordibus nostris radicitùs exploso, credamus vnam æternam prædestinationem Dei
Num. 12. Domini esse, & non nisi in his quæ sunt esse, ad ea verò quæ non sunt, nullo modo pertinere.

EXPLICIT.

LIBER IOANNIS SCOTI CORRECTVS A PRVDENTIO, SIVE A CÆTERIS PATRIBVS:

VIDELICET,

A GREGORIO, HIERONYMO, FVLGENTIO ATQVE AVGVSTINO.

IN AVERSA TITVLI PAGINA habetur.

HIc Liber qui quasi ad defensionem fidei contra infidelitatem loquitur, & testimonia Scripturarum,& Catholicorum nomina profert, cautè legendus est, & in eius lectione Apostoli est sequenda sententia, quâ dicit, *Omnia probate, quod bonum est tenete.* Nam compositor eius Prudentius de quibusdam Ecclesiasticis dogmatibus non sensit Catholicè, sicut alia eius scripta demonstrant.

CENSVRA NICOLAI CAMVZAT TRICASSINI, Ad præcedentem Notam in Promptuario Antiquitatum Tricassinæ Diœcesis, *fol. 163.*

Sed hoc iudicium tanti Viri sanctimoniam, limatámque & sanam doctrinam minuere non debet. Ex alicuius fortasse capite profectum, cuius non erat ea doctrinæ capacitas, vt operibus D. Prudentij perlegendis peruidendísque sufficeret, quæ mysterijs ex reconditissimis Theosophiæ adytis, ac penetralibus petitis refertissima sunt, quod perspicuè palàm erit, cùm memoratus liber è tenebris in lucem prodierit.

Ibidem *fol. 160.*

DE S. PRVDENTIO.

Eius Reliquiæ ligneâ capsulâ insitæ in Primaria Tricassium æde seruantur, in qua festum eius. 6. Aprilis peragitur 9. Lectionibus & Officium fit de Communi Confessorum.

In Catalogo generali Sanctorum qui in Martyrologio Romano non sunt; Auct. Philippo Ferrario Theologiæ Professore ad Vrban. PP. VIII. 6. Aprilis, seu 8. Idus Aprilis.

TRECIS in Gallia SS. Prudentij Episcopi & Vvermebaudi Abbatis. Ibidem in Notis.

PRVDENTII Episcopi ex Maurol. hac die: Hic fuit 38. Episcopus Trecensis, vti Tabulæ Democh. habent.

In Notis IOANNIS BOLLANDI & GODEFRIDI HENSCHENII Societatis Iesu Theologorum, ad 8 Ianuarij in Vita sancti Frodoberti Abbatis.

Colitur sanctus PRVDENTIVS Trecensis, 6. Aprilis, recensetur 37. Trecensis Episcopus, interfuit Conc. Parisiensi Anno 846. Turonensi 4. anno 849. Suessonensi 2. anno 853.

SANCTI

SANCTI PRVDENTII EPISCOPI TRICASSINI

De Prædestinatione,

CONTRA IOANNEM SCOTVM COGNOM. ERIGENAM;

SEV

LIBER IOANNIS SCOTI CORRECTVS A PRVDENTIO,

SIVE

A CÆTERIS PATRIBVS,

VIDELICET,

A GREGORIO, HIERONYMO, FVLGENTIO ATQVE AVGVSTINO.

SANCTI PRVDENTII EPISCOPI TRICASSINI DE PRÆDESTINATIONE, CONTRA IOANNEM SCOTVM.

PRÆFATIO.

REVERENDISSIMO Patri & beatissimo Pontifici inter Pastores Christi eminentiâ vitæ, doctrinæque eximietate Clarissimo Guehiloni. Prudentius æternam in Domino salutem. Accensus prout decet atque oportet, zelo Catholicæ fidei, & veræ charitatis affectu (Pater beatissime) misisti mihi quandam scedulam decem & nouem capitula continentem ex libro cuiusdam Scoti selecta, à nostro, vt ais, se quodammodo intellectu diuertentia, rogans & monens, vt quæcunque in eis à vero exorbitantia comperissem, vnicuique de libris Euangelicis & Catholicorum doctorum auctoritatibus deuianti capitulo congrua depromerem abundè responsa. Quibus decursis, sollicitéque perspectis reperi in eis Pelagianæ venena perfidiæ, & aliquoties Origenis amentiam, Collyrianorúmque hæreticorum furiositatem, quorum merito à Catholicæ fidei cultoribus, ac propugnatoribus validissimis confutati, censuráque iustissimæ seueritatis, multo ante nostra tempora damnati sunt.

Intremui fateor, & expaui tot olim errores cum suis auctoribus iam sopitos nostris denuò temporibus pullulare, & deficientes quondam fumos nouâ rursum accensione erumpere, suíque noxietate multorum oculos caligare: quibus vt iusseras refellendis cum animum pararem appellere, laboris difficultate perterritus deli-

berabam penitùs omittendum. Verùm monentis authoritate perpensâ, duxi satiùs cum fructu obedientiæ & si minùs pleno, aliquatenus labi, quàm paternæ reuerentiæ, timiditate stupidâ contraire.

Animatus itaque meritis rogantis, orationúmque instantissimâ puritate scribentis, visum est librum eundem, si quâ fortè inueniri posset, diligenti curiositate perquirere, cuius serie salebrosas tantorum errorum tortiones valerem faciliùs intueri: quo gratiâ Dei, sine qua nihil sum, & nihil possum, vt optaueram assecuto, deprehendi quantùm diuinitùs inspiratus potui, Pelagij, Cælestij, eorúmque sequacis, ac defensoris acerrimi Iuliani per omnia sectatorem Ioannem videlicet Scotum tantâ impudentiâ orthodoxæ fidei, patribúsque Catholicis oblatrantem, ac si vnus spiritus Iulianum, Ioannémque docuerit. Vnus idémque spiritus in eis fuerit, nec dispar spiritus per eorum linguas, tot tantásque blasphemiarum nauseas euomuerit. Nam & gratuitam Dei gratiam pariliter impugnant, & Dei iustitiam similiter denegant, & originale peccatum, quod nascentes trahimus, quóque non nisi cœlesti gratiâ per mysterium baptismatis soluimur, indissimili garrulitate dissuadent, argutiisque dialecticis simillimâ vanitate desipiunt. Rectissimum etiam sanctarum scripturarum intellectum, patrúmque Catholicorum sensum sanissimum tam concinnâ varicositate peruertunt, ac si nunquam aduersus eorum errores quippiam fuerit actitatum.

Quibus cùm à patribus, præcipuéque beatissimo Augustino competentissimè, abundantissiméque responsum fuerit, nequaquam me præsumptionis à pijs lectoribus credidi iudicandum, si tuis monitis dictante pietate libenter obsequens, offeram pro vili portione in donaria tabernaculi Domini mei, quæ possim, relinquens potioribus ac doctioribus, quæque meliùs valuerint & voluerint offerenda. Nec posse vt ait S. Hieronymus, alterius opes, alterius paupertate fœdari.

Fidens igitur in eius gratia, quâ præuenimur vt benè velimus, subsequimur ne frustrà velimus, reuolutis Patrum consonis per omnia paginis, quid quisque eorum antidoti contra eadem venena confecerit, decerpere fideliter curaui, pręfixo cuiusque doctoris nomine, libróque pariter intimato. Verba quoque eiusdem Ioannis vt ab eo digesta sunt pluribus locis inserui, pręposito etiam nomine ipsius cum pręcedente illud nota quæ Græcè dicitur Θῆτα quam sententiis capitalibus damnandorum aliqui pręscribere solebant. In multis enim non verba eius interposui, quæ loquacitate nimiâ legentibus fastidium ingerunt, sed sensibus eorum pro captu meæ pusillitatis veraciter obuiaui. Vbicúmque

autem mei ſermonis interpoſitio, neceſſarium locum expetit, ne quid mihi tribuerem, ſi quid boni ſupernâ gratiâ per meæ linguæ organum loqueretur, notam ſuperponere ſtudui, quæ ab Aſtigraphis criſimon nuncupatur, quoniam velut monogramma nominis Chriſti effigiare quodam modo cernitur, vt eius totum oſtenderem quicquid benignitatis ipſius largifluis indebitiſque muneribus inbibiſſem, illud etiam neceſſariò credidi præmonendum vt tuæ beatitudinis perſpicacia ſubtiliter, ſollicitéque attendat, quantis ſe idem Ioannes contrarietatibus impugnet, qui ea quæ nunc affirmat, poſt denegat, & quæ modo loquaci vanitate diffitetur, poſtmodùm loquacitate confitetur. Adeo vt aut non viderit quid dixerit, aut à nullo vnquam videri putauerit.

Quæſo igitur vt omnia vigilanter, ſtudioſéque permetiens, quidquid fideliter dictum iudicaueris, auctori Domino gratias agendo deputes. Si quid verò (quod abſit) ſecùs reperies, imbecillitati meæ compatiens emendare ne differas. Sicque fructum piæ deuotionis duplicato fænore conſequeris, ſi & votis piè iubentis piè prolata reſpondeant, & aliò nitentia ad ſuum tramitem dirigantur. Orantem pro meis multipliciter præualentibus mentis & corporis infirmitatibus ſanctiſſimam paternitatem tuam virtus omnipotentis gratiæ Dei vigentem ac ſoſpitem ſeruare dignetur.

S^TI PRVDENTII EPISCOPI TRICASSINI

DE PRÆDESTINATIONE,

CONTRA IOANNEM SCOTVM ERIGENAM. LIBER.

In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.
Prudentius famulus Christi familiæque eius.

CAPVT PRIMVM.

QVADRVVIO REGVLARVM TOTIVS Philosophiæ quatuor omnem quæstionem solui.

BLASPHEMIAS tuas, Ioannes, atque impudentias, quibus in Dei gratuitam gratiam, iustitiámque inflexibilem procax inueheris, percurso tuæ peruersitatis libro, quem sub nomine cuiusdam Gotteschalci aduersus omnes Catholicos effudisti, eo molestiùs accepi, quò te familiariùs amplectebar, peculiariùs diligebam: quippè qui in tantum vesaniæ proruperis, vt grauissimam sanctarum scripturarum auctoritatem tuis prauis interpretationibus detorqueres, sensáque Catholicorum patrum peruersis inuertenda sensibus edoceres: nimirùm quadruuium quoddam nobis intelligendi scripturas affingens, quod patres nostri videlicet omnes Catholici tractatores diuinâ, humanâque sapientiâ præfulgentes, cùm multa eruditissimè, luculentissiméque cœlitus imbuti, exponendo, atque intelligendi regulas, modósque locutionum multiplices aperiendo reliquerint, in quibus nullam tui quadruuij mentionem fecisse probantur, penitùs contempserunt: proponentes nobis videlicet & multò meliores, sanctiores, doctioresque vias, quarum opitulatione subnixi, & stropharum tuarum fœculentias euitare, & puritatem simplicissimæ fidei clarissimis ac suauissimis fontibus haurire & propinare in nomine & adiutorio auxiliatricis immò præuentricis gratiæ Dei possimus.

IOANNES SCOTVS.

Cap. I. num. I. sect. I.

Θ. *Conficitur inde, veram Philosophiam esse veram religionem, conuersímque veram religionem esse veram Philosophiam, quæ dum multifariam diuersísque modis diuidatur, bis binas tamen partes principales ad omnem quæstionem soluendam necessarias habere dinoscitur, quas Græcis placuit nominare* ΔΙΑΙΡΕΤΙΚΗ, ΟΡΙΣΤΙΚΗ, ΑΠΟΔΙΚΤΙΚΗ, ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ, *easdémque latialiter possumus dicere diuisoriam, difinitiuam, demonstratiuam, resolutiuam: quarum enim prima vnum in multa diuidendo segregat, secunda vnum de multis definiendo colligit, tertia per manifesta occulta demonstrando aperit, quarta composita in simplicia separando resoluit, eorum etiam exempla in processu huius operis, quantùm ipsa lux, quæ illuminat cor quærentium se, nobis aditum rerum, quas conamur ingredi, aperuerit, ostendimus: his enim tanquam vtili quodam honestóque humanæ ratiocinationis quadruuio ad ipsam disputandi disciplinam, quæ est veritas, omnis in ea eruditus perueniri non dubitat.*

CORRECTIO.

℟. Quanta enim contra diuersas hæreses maiores nostri egerint, testantur concilia multis totius orbis patribus sancto Spiritu aggregata, testantur acta synodica, attestantur etiam doctorum probabilium scripta veridica, quibus auctoritate insuperabili simplicitas, atque soliditas de re fidei defensa, atque inuincibiliter approbata non tui quadruuij tricis inuoluta, ac deteriùs implicata dignoscitur. Nam quemadmodum gestorum ordine patrúmque literis fideliter edocemur: Cùm & apud Nicæam & penes Chalcedonem, Ephesum, Constantinopolim, Antiochiam, Mesopotamiam, Africam, Romam, aliáque loca quàm plurima aduersùs Catholicæ fidei impugnatores, diuersis quidem modis, sed eâdem fidei sinceritate vnanimiter ageretur, & inter confligendum pars aduersa Dialecticis, immò Sophisticis conclusionibus niteretur, sancti proculdubiò Spiritus incordatione à patribus cautum est, vt defensores propugnatorésque simplicis fidei, nequaquam sophisticis illusionibus, sed scripturarum Sanctarum euidentissimis allegationibus vterentur: quæ quoniam multa sunt & tam notissima, vt huic operi cuncta inserere longum ac superfluum iudicetur, vnius tantum patris sententiam ponendam duximus, cuius adstipulatione fidei cæteris nullatenus credulitas derogetur.

Leo Epistola ad Leonem imperatorem. *non extat inter reliquas.*

» Leo Episcopus Leoni Augusto: Multis manifestísque documen-
» tis probatum esse mihi gaudens, quantùm vniuersali Ecclesiæ
» consulatis affectu, præceptis pietatis vestræ (vbi primùm licuit)
» parere non distuli, dirigens Donatianum & Geminianum fratres,

& coepiscopos meos, qui apud vos preces meæ sollicitudinis exe- «
quentes pro quiete vobis doctrinæ Euangelicæ supplicarent, & «
libertatem fidei, in qua secundùm eruditionem Spiritus sancti in «
se præcipuè omnes obtinerent; Repulsis procul hostibus Christi, «
qui etiam si voluissent furorem suum tegere, non laterent: quia «
alia est Dominici gregis sancta simplicitas, alia sub vestitu «
ouium simulatio latentium bestiarum; nec possunt iam per hy- «
pocrisim irrepere, quos tantæ furor manifestauit insaniæ. Agnos- «
ce igitur (venerabilis imperator) in quantum totius mundi præ- «
sidium diuinâ sis prouidentiâ præparatus, & quid auxilij matri «
tuæ Ecclesiæ debeas, quæ te filio maximè gloriatur; intellige «
non sinceriter contra dexteræ omnipotentis triumphos rediuiuis «
assurgere motibus extincta certamina, præsertim, cùm id dam- «
natis iamdudum hæreticorum ausibus omninò non liceat, & hic «
fructus pijs laboribus debeatur, vt omnis Ecclesiæ plenitudo in «
suæ vnitatis soliditate secura permaneat, nihilque prorsùs de be- «
nè compositis retractetur: quia post legitimas, & diuinitùs in- «
spiratas constitutiones velle mouere non pacifici est animi, sed «
2. Tim. rebellis dicente Apostolo: *Noli verbis contendere: ad nihil est vti-* «
2. v. 14. *le, nisi ad subuersionem audientium*: nam si humanis persuasioni- «
bus semper disceptare sit liberum, nunquam deesse poterit qui «
veritati audeant reluctari, & de mundanæ sapientiæ loquacitate «
confidere: Cùm hanc nocentissimam vanitatem, quantùm debeat «
fides Christiana vitare, ex ipsa Domini nostri Iesu Christi institu- «
tione cognoscat, qui omnes nationes ad illuminationem fidei vo- «
caturus, non de Philosophis, aut de oratoribus, qui prædican- «
do Euangelio famularentur, elegit; sed de humilibus & piscato- «
ribus, per quos manifestaret, assumpsit, ne doctrina cœlestis, «
quæ erat plena virtutum * vnde Apostolus protestatur, & dicit: « * deest verbum.
1. Cor. *non enim misit me Christus baptizare sed Euangelisare, non in sa-* «
1. v. 17. *pientia verbi, ne euacuetur crux Christi: verbum enim crucis per-* «
v. 18. *euntibus quidem stultitia est; his autem qui salui fiunt virtus Dei* «
Isa. 29. *est. Scriptum est enim perdam sapientiam sapientium, & pruden-* «
v. 14. *tiam prudentium reprobabo, vbi sapiens, vbi scriba, vbi conquisi-* «
v. 20. *tor huius sæculi, nonne stultam fecit Deus sapientiam huius mundi.* «
Argumenta enim rethorica, & institutæ ab hominibus versutiæ «
disputandi in eo præcipuè gloriantur, si in rebus incertis & opi- «
nionum varietate confusis ad hoc audientium trahant sensum, «
quod asserendum ingenio, atque eloquio suo quisque delegerit: «
& ita fit, vt quod maiore facundiâ defenditur, verius æstimetur: «
sed Christi Euangelium hâc arte non indiget, in quo doctrina «
veritatis suâ luce manifestatur, nec quæritur quid auribus pla- «
ceat, vbi verè fidei sufficit scire, quis doceat.] «

Idem ibid.

℟. Item *post aliqua*, Leo. Vtatur obsecro clementia tua prædictorum fratrum meorum suggestionibus, quos sicut iamdudum in præmissa Epistola sum locutus non disputaturos cum damnatis, sed supplicaturos vobis pro Catholicæ tantùm fidei stabilitate direxi.

Idem Epistola 78. ad Leonem Aug. * al. 86.

℟. Item *ad eundem*. Leo. Detestandum ergò nobis est, perseuerantérque vitandum, quod fraus hæretica nititur obtinere, nec in aliquam disceptationem piè & plenè definita reuocanda sunt, * nec ad arbitrium damnatorum ipsi de his videamur ambigere, quæ manifestum est per omnia Propheticis, & Euangelicis, atque Apostolicis auctoritatibus consonare: vnde si qui sunt, qui ab his, quę cœlitùs sunt constituta, dissentiunt, suis opinionibus relinquantur, & ab vnitate Ecclesię cum ea, quam elegerunt peruersitate discedant: Nam nullomodo fieri potest, vt qui diuinis audent contradicere sacramentis, aliquâ nobis communione socientur. Iactent se in sui eloquij vanitate, & de argumentationum suarum versutia, quę inimica est fidei, glorientur; nobis placet Apostolicis obedire pręceptis. * *Videte ne quis vos decipiat per Philosophiam & inanem seductionem hominum.* ℟. Quibus auctoritate & ratione indubitanter prolatis, certum est omnes Catholicę fidei astipulatores, magis scripturarum Sanctarum, patrúmque lucidis explanationibus, quàm vanę, inflantísque scientię conludijs agendum censuisse, quibus Christiana simplicitas offenditur, & humanę iactantię typhus augetur.

* add. *dicentibus*.

Coloss. 2. v. 8.

IOANNES SCOTVS.

Cap. 1 nu. 1. sect. 2.

Θ *Cuius disciplinæ regulis necessariò vti iubemur, dum aduersus quendam saphrophilum nomine Gotteschalcum suæ hereseos & inuentorem simul, & assertorem, fautorésque eius, si tamen sunt nescio, atque vtinam ne sint, respondere compellimur: Iubentibus videlicet Catholicæ Ecclesiæ vigilantissimis patribus, in quorum ouili tale venenum serpere molitur; annuenti præsertim orthodoxissimo principe Domino venerabili Karolo, cuius maximum studium est piè, rectéque de Deo sentire; praua hereticorum dogmata veris rationibus, sanctorúmque patrum auctoritate refellere; ad vltimum penitùs eradicare. Ne igitur defensores veritatis inermes cum assertoribus falsitatis confligere videamur, non incongruè regulis disputatoriæ artis vtemur.*

CORRECTIO.

Greg. homil. 22. in Sabbato Paschæ sub finem.

℟. Gregorius in homilia Paschali GREGORIVS. *Non comeditis ex eo crudum quid, neque coctum aqua*; Ecce iam nos ipsa verba historię ab intellectu historico repellunt, nunquid fratres charissimi Israëliticus ille populus in Ægypto constitutus comedere agnum crudum consueuerat, vt ei lex dicat; *Non comedetis ex eo crudum*

Exod. 12. v. 9.

crudum quid, vbi & additur *neque coctum aquâ :* sed quid aqua «
nisi humanam scientiam designat iuxta hoc, quod per Salomo- «
Prou 9. nem sub hæreticorum voce dicitur. *Aquæ furtiuæ dulciores sunt*, «
v. 7. quid crudæ agni carnes nisi inconsideratam ac sine reuerentia co- «
gitationis relictam illius humanitatem *significant :* omne enim «
quod subtiliter cogitamus, quasi mente coquimus : sed agni ca- «
ro nec cruda edenda est, nec aquâ cocta, quia redemptor noster, «
neque purus homo æstimandus est, neque per humanam sapien- «
tiam qualiter incarnari Deus potuit cogitandus. Omnis enim «
qui redemptorem nostrum purum hominem credit, quid iste «
aliud, quàm agni carnes crudas comedit, quas videlicet coque- «
re per diuinitatis eius intelligentiam noluit : omnis verò qui in- «
carnationis eius mysteria iuxta humanam sapientiam discutere «
conatur, carnes agni aquâ vult coquere:Id est dispensationis eius «
mysterium per dissolutam vult scientiam penetrare. Qui igitur «
Paschalis gaudij solemnitatem celebrare desiderat, agnum ne- «
que aquâ coquat, neque crudum comedat, vt neque per huma- «
nam sapientiam profunditatem incarnationis illius penetrare ap- «
petat, neque in eum tanquam in hominem purum credat ; sed as- «
sas igni carnes comedat, vt dispensari omnia per sancti Spiritus «
potentiam sciat. «

Exod. 3. v. 22. ℞. Quamuis non ignoremus præcepto Domini vasa aurea, at- PRVD.
Ibidem que argentea, vestiúmque, ac gemmarum variam pulchritudi-
12. v. 35. nem *ab Ægyptiis mutuata*, eius tabernaculo fuisse oblata, &
& 35. v. esse deuotiùs offerenda : verùm id quotiescúnque contra eos agi
22. necessitas summa coëgit, qui talibus inflati gloriabantur in va-
nitatibus suis, & simplicitatem nostræ fidei stultitiam deputa-
bant, exequi pro tempore non est inhibitum, sed fideliter pru-
dentérque à patribus vsurpatum : Tu autem à contrario de fide
aduersus fideles nullis sophismatibus innitentes impudentiùs
scribens, quare ad sophistica te deliramenta verteris ? In prom-
ptu est nimirum iactantiæ studens, & non iam Philosophus sed
philocompos videri appetens, ea nobis ingerere delegisti, quæ à
nullo nostrum vel intelligi, vel deprehendi, vel certè confutari
posse crediderás : Et dum studes placere hominibus, quibus id
cordi esse noueras (si tamen sunt aliqui,quod auertat veritas sem-
piterna) nequaquam vel cauisti, vel formidasti illi displicere, de
Ps. 52. quo super talibus Propheta intentando prædicit : *Quoniam Deus*
v. 6. *dissipauit ossa eorum, qui hominibus placent confusi sunt, quoniam*
Iosue *Deus spreuit eos.* Nec metuisti cum Achan *auream regulam* ex
7. v. 21. Hiericonthino anathemate contra inhibitum castris Dominicis
inferre, jamjámque cum ipso sententiam diuinæ animaduersio-
nis, nisi citiùs humiliter resipiscendo pœnitueris, meritò subi-

turus: quicunque enim Propheticas vel Apostolicas nobis literas diligenter scrutati sunt, viuaciter intellexerunt, fideliter enodarunt, abstrusa aperientes, plana exornantes, nodosissima enucleantes, allegorica detegentes, hoc potissimum sategerunt, vt illo loquendi genere quàm maximè vterentur, quo etiam à simplicioribus absque graui difficultate, quæ vel audirent, vel legerent, caperentur.

Quod cùm ab omnibus prouidè fuerit obseruatum, præcipuè beatissimi atque doctissimi patris Augustini venerandæ memoriæ Episcopi opusculis specialiùs elucescit, quæ de doctrina Christiana composuit, in quibus vel maximè tuorum tibíque similium figmenta portentorum cauenda & fugienda eruditissimâ humilitate, humillimáque eruditione & sanxit, & docuit. Nec non in illis quos quæstionum vel locutionum Eptatheuci mirabili elucidatione exaratos nomine voluit prænotari. Beatissimus quoque Hieronimus tot linguarum atque librorum literis incomparabiliter eruditus, in omnibus tam Propheticis, quàm Apostolicis explanationibus id sibi summoperè studij fuisse crebriùs replicando inculcat, malle per se sanctarum Scripturarum dicta intelligi, quàm rethorum controuersijs inseruire. Instructus videlicet tremendi iudicis verbere, quo propter nimiam Ciceronis lectionem adductus, acritérque cæsus, tandem circumstantium precibus liberatus iurauerat se Ciceronis libros nunquam de cætero meditaturum, nunquam lecturum, quin Epistolâ ad Galatas contemptum huiusce disputationis ita deprompsit dicens.

HIERONIMVS in proœmio 3. lib. comment ad Galat. * al. cudimus.

» HIERONIMVS. Tertium ad Galatas (ô Paula & Eustochium) volumen hoc * condimus, non ignari imbecillitatis nostræ, & exilis ingenij riuulum vix paruo strepentem murmure sentientes: Iam enim & in Ecclesijs ista queruntur, omissáque Apostolorum simplicitate, & puritate verborum, quasi ad Athenæum, & ad auditoria conuenitur, vt plausus circunstantium suscitentur, vt oratio rethoticæ artis fucata mendacio, quasi quædam meretricula procedat in publicum, non tam eruditura populos, quàm fauorem populi quæsitura, & in modum psalterij & tibiæ dulce canentis sensus demulceat audientium: vt verè illud Prophetæ Ezechielis nostris temporibus possit aptari, dicente Domino ad eum: *& factus es eis quasi vox cytharæ suauè canentis & benè compositæ. Et * audient verba tua & non * facient ea*: verum quid agam, taceámne, sed scriptum est: *non apparebis in conspectu Dei tui vacuus.* Et Isaias sicut in Hebræis tamen habetur voluminibus ingemiscit. *Væ mihi misero, quia tacui*, loquar. Sed * omnis sermonis elegantiam, & latini eloquij venustatem stridor lectionis Hebraicæ sordidauit. Nostis enim & ipsæ; quòd

* al. audiunt. * al. faciunt. * al. omnem.

LXX. Ezech. 33. v. 32. Exod. 23. v. 15. Isa. 6. v. 5.

plusquam quindecim anni sunt, ex quo in manus meas nunquam Tullius, nunquam Maro, nunquam gentilium literarum quilibet auctor ascendit. Et si quid fortè indè dum loquimur obrepit, quasi antiqui per nebulam somnij recordamur. Quid autem profecerim ex linguæ illius infatigabili studio, aliorum iudicio derelinquo. Ego quid in * me amiserim scio: accedit ad hoc, quia propter oculorum & totius corpusculi infirmitatem manu meâ ipse non scribo, nec labore & diligentiâ compensare queo eloqui tarditatem, quod de Virgilio quoque tradunt, quia libros suos in modum vrsorum fœtum * linguendo figurauerat. Verum accito notario aut statim dicto quodcunque in buccam venerit, aut si paululum voluero cogitare, melius aliquid prolaturus, tunc me tacitus ille reprehendit, manum contrahit, frontem rugat, & se frustrà adesse toto gestu corporis contestatur. Oratio autem licet de bonæ indolis ingenio sit profecta, & distincta inuentionibus, & ornata flore verborum: tamen nisi auctoris sui manu limata fuerit & polita, non est nitida, non habet mixtam cum decore grauitatem, sed in modum diuitum rusticorum opibus suis magis arguitur, quàm eo ornatur: quorsum ista, videlicet vt & vobis & cæteris qui fortè legere voluerint, sit responsum; me non panægyricum, aut controuersiam scribere, sed commentarium, idest hoc habere propositum, non vt mea verba laudentur, sed vt quæ ab alio benè dicta sunt, ita intelligantur, vt dicta sunt. Officij mei est obscura disserere, manifesta perstringere, in dubijs immorari. Vnde & à plerisque commentariorum opus explanatio nominatur: si quis eloquentiam quærit, aut declamationibus delectatur, habet in vtraque lingua Demosthenem, & Tullium, Polemonem, & Quintilianum: Ecclesia Christi non de academia, & licia, sed de vili
1. Cor. plebicula congregata est; vnde & Apostolus *Videte* (inquit) *vo-*
1. v. 26. *cationem vestram fratres, quia non multi sapientes secundùm car-*
v. 27. *nem, non multi potentes; non multi nobiles; sed quæ stulta sunt hu-*
ius mundi elegit Deus, vt confundat sapientes, & infirma mundi
v. 28. *elegit Deus, vt confundat fortia, & ignobilia huius mundi, &*
Ibid. *contemptibilia elegit Deus, & quæ non sunt, vt ea quæ sunt destrue-*
Ibid. v. *ret: quia enim ex creaturarum ordine, varietate, constantia,*
21. *non cognouerat mundus per sapientiam Deum, placuit Deo per*
Ibid. v. *stultitiam prædicationis saluos facere credentes non in sapientia*
17. *verbi, vt non * euacuetur crux Christi. Vbi enim scriba? vbi*
v. 20. *Grammaticus?* vbi causarum naturalium scrutatores? *nec in*
1. Cor. *persuasibilibus sapientiæ verbis, sed in ostensione virtutis & spiri-*
2. v. 4. *tus, vt fides credentium non esset in sapientia hominum, sed in vir-*
v. 5. *tute Dei*: quamobrem & ipse Apostolus ad eosdem Corinthios

* al. *mea.*

* al. *lambendo figurauerit.*

* al. *euacuetur.*

*al. *sublimitatem.* » loquebatur. *Et ego veniens ad vos (fratres) veni non per * sub-* Cap. 2. v. 1.
» *tilitatem sermonis & sapientiæ annuntians vobis testimonium*
» *Domini. Non enim iudicaui scire me aliquid inter vos, nisi Chri-* v. 2.
» *stum Iesum & hunc Crucifixum:* Et ne forsitan putaretur hæc
» dicens esse insipientiæ prædicator, mente præsagâ, quod op-
» poni poterat, euertit. *Sed loquimur* (inquit) *Dei sapientiam* v. 7.
» *in mysterio, quæ abscondita est; quam nemo principum huius se-* v. 8.
» *culi cognouit.* Quotus quisque nunc Aristotelem legit? quanti
» Platonis vel libros nouere vel nomen? vix in angulis otiosi eos
» senes recolunt; rusticanos verò & piscatores nostros totus or-
» bis loquitur, vniuersus mundus sonat. Itaque sermone simpli-
*al. *pandenda.* » ci simplicia eorum verba * ponenda sunt. Verba inquam non
» sensus. Cæterùm si orantibus vobis illum * possem in expo-
al. *passim.* » nendis Epistolis eorum habere spiritum, quem illi in dictando
*al. *videritis.* » habuerunt: tunc * videretis tantam maiestatem & latitudinem in
» his veræ fuisse sapientiæ, quanta in sæculi literatis arrogantia &
*al. *fateor.* » vanitas fuit. Breuiter vobis meæ mentis * fatear arcanum, qui
» per me intellecturus est Apostolum, nolo vt mea scripta difficul-
» ter intelligat, & ad interpretem cognoscendum alium quærat
» interpretem.

PRVD. ℟. Nec minùs Cassiodorus in opere mirabili quod psalmorum expositione contexuit; Cùm plures earundem artium figuras interponeret, non per illas psalmos exposuit, sed eas sacris eloquiis inesse perdocuit, quatenùs earum auctorem Dominum, qui eisdem diuinis eloquiis prædicatur, non eos qui se inuentores talium iactabant, cúmque aut minimè, aut ex parte cognouerant, patenter ostenderet, de quo dicitur: *Omnis sapientia à Domino Deo est & cum illo fuit semper & est ante eum,* vbi ne- Eccles. 1. v. 1.
cessariò additur *omnis*, vt demonstretur quicquid bonarum artium atque ingeniorum rectè vtiliterque sapitur, illo authore dari omnibus, atque dispertiri: de quo legitur: *Diuidens singu-* 1. Cor. 12. v. 11.
lis prout vult, qui solus essentialiter, incommutabiliter, ac sempiternè sapiens, immo sapientia veraciter creditur, & fideliter prædicatur. De qua re cùm in præfatione eiusdem amplectendi operis de eloquentia totius legis diuinæ dissereret, ita locutus est.

CASSIODORVS in Psal. prologo cap. 15. » CASSIODORVS. Vnde ad probationem pertinet, & maxi-
» mam, quia lex diuina per cunctas mundi partes cognoscitur fuis-
» se suscepta, hæc multis modis genera suæ locutionis exercet,
» & definitionibus succincta, schematibus decora, verborum
» proprietate signata, syllogismorum complexionibus expedi-
» ta, disciplinis inrutilans; non tamen ab eis accipiens extra-
» neum decorem, sed potiùs illis propriam conferens dignita-

tem. Hæc enim quando in diuinis scripturis splendent, certa, atque purissima sunt: Cùm verò ad opiniones hominum, & quæstiones inanissimas veniunt, ambiguis altercationum fluctibus agitantur, vt quod hic firmissimè semper verum, frequenter alibi reddatur incertum. Sic & lingua nostra dum psalmodiam canit, nobilitate veritatis ornatur: Cùm ad fabulas ineptas, & blasphema se verba conuerterit, ab hono-

Iacob. 3. v. 9. re probitatis excluditur. Sicut Apostolus Iacobus dicit: *Ex ipso ore benedicimus Deum, & Patrem, & ex ipso ore maledicimus hominem, qui ad imaginem & similitudinem Dei factus est:* hæc mundanarum artium periti, quos tamen multò posteriùs ab exordio diuinorum librorum extitisse manifestum est, ad collectiones argumentorum, quæ Græci topica dicunt, & ad artem dialecticam, & rethoricam transtulerunt, vt cunctis euidenter appareat, priùs ad exprimendam veritatem iustis mentibus daturis, quod posteà gentiles humanæ sapientiæ aptandum esse putauerunt: hæc in lectionibus sacris tanquam clarissima sydera lucent, & significantias rerum vtillimis compendiis decenter illuminant, quæ nos breuiter locis aptissimis admonebimus, quoniam res ipsæ commodissimè deducentur ad medium, per quas concepti sensus clariùs elucebunt. Nam & pater Augustinus in lib. 3. de doctrina Christiana ita professus est: Sciant autem literati modis omnium locutionum, quas grammatici Græco nomine tropos vocant, auctores nostros vsos fuisse: Et paulò post sequitur: quos tamen tropos, ideſt modos locutionum, qui nouerunt, agnoscunt in literis sanctis, eorúmque scientiâ ad eas intelligendas aliquantulum adiuuantur, cuius rei, & in aliis codicibus suis fecit euidentissimam mentionem; in libris quippè, quos appellauit de modis locutionum diuersa schemata sæcularium literarum inueniri probauit in literis sacris: Alios autem proprios modos in diuinis eloquiis esse declarauit, quos Grammatici siue rethores nullatenùs attigerunt, dixerunt hoc apud nos & alij doctissimi patres, ideſt Hieronymus, Ambrosius, Hilarius, vt nequaquam nos præsumptores huius rei, sed pedissequi esse videamur. Sed dicet aliquis, nec partes ipsæ syllogismorum, nec nominis schematum, nec vocabula disciplinarum, nec alia huiuscemodi vllatenùs inueniuntur in Psalmis? inueniuntur planè in virtute sensuum, non in effectione verborum: Sic enim vina in vitibus, messem in semine, frondes in radicibus, fructus in ramis arboris, ipsas nuces contemplamur in nucleis. Nam & de profundissima abysso & deliciosus piscis attingitur, qui tamen ante conceptionem suam hu-

Avgvst. de doctr. Christ. li. 3.

» manis oculis non videtur. Meritò ergo esse dicimus, quæ inesse
» nihilominùs virtute sentimus: Nam & Apostolus vetat, *nos se-* I. Cor. 3
» *duci per vanam sapientiam mundi*; Ita verò non abnegat in literis v. 18.
» esse diuinis.

℟ Ac per hoc quandocunque, sicut diximus, talibus vti necessitas impellit, aduersus eos sine dubio, qui illudentes sinceritati nostræ fidei eis inflati tument, agendum piè humiliterque non improbatur cùm legamus *Mosen* Prophetarum eximium *omni Ægyptiorum sapientiâ eruditum*, & *Danielem*, ac socios eius omnes Chaldæorum Magos, atque aruspices eorundem scientiâ decuplùm superasse. Iam nunc in nomine & adiutorio labyrinthum tuarum hæreseon adituri gratiam eius, sine quo nihil sumus, scimus, & possumus, inuocemus, vt ipsâ duce tuas inextricabiles moras penetrare, easque inoffenso gressu euadere valeamus, nequaquam tui quadruuij innodationibus ac deprauationibus, sed auctoritati & veritati medullitùs innitentes.

PRVD. — Dan. 5. v. 14. & 15.

Igitur per copiosam præfationis tuæ disputationem, quâ veram philosophiam veram esse religionem veraciter adstruis, sed inueniendam disciplinarum sæcularium eruditione fallaciter affirmas, cùm vera Religio fide & Dei gratiâ, non humanis adinuentionibus assequatur atque approbetur; ponis sententiam Gotteschalci, quâ affirmare conetur necessitate prædestinationis tam bonos ad bona, quàm malos ad mala ineuitabiliter impelli. Hoc vtrùm vel quare dixerit ipse viderit, nos destinatione Dei ad aliquid necessitate impelli, vel (sicut à multis dicitur) fataliter cogi neminem credimus & confitemur, sed eius prouidentiâ sempiternâ, & omnipotentissimâ præscientiâ omnia ordinari, disponi, dispensari, destinari, regi ac gubernari modis cuique cõgruis nullomodo dubitamus: dicente veraciter de eo Scriptura: *Quia attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter*, quibus verbis vniuersa Dei sapientia præueniri, attingi, atque disponi breuiter, innutabiliterque definitur: Nunquam enim attingeret, atque disponeret, nisi præueniret, nunquam verò præueniret, nisi essentialiter ac sempiternè, omnipotentérque existeret.

De Prædestinatione. — Sap. 8. v. 1. — Ps. 118. v. 91.

Constat ergò nihil esse nisi Creatorem & creaturam, Creatorem à nullo, creaturam à Creatore. Creatorem sine initio, mutabilitate, & fine. Creaturam cum initio, & mutabilitate, partímque cum fine: Rationalis enim creatura Angelorum & hominum cœpit, nec desinit; cætera verò vsibus hominum facta atque attributa, partim desinunt, partim permanent; nec tamen eâdem permansione æternitati coæquantur authoris, de quibus nunc longum est disputare. Cùm ergo constet nihil aliud esse

quàm Creatorem, & creaturam, eandémque non à se ipsa, sed à Creatore existendi sumpsisse principium, nihilominùs ad Creatorem pertinuit disposuisse, ordinauisse, destinasse, ac prædestinasse
Sap. 8. quod fecerat, quemadmodum dictum est. Quod *attingat à fine*
v. 1. *vsque ad finem fortiter, & disponat omnia suauiter*, à fine videlicet inuisibilis atque incorporeæ creaturæ, vsque ad finem visibilis corporéæque creaturæ: Id est ab eo quod in creaturis omnibus summum est: vsque ad id quod in creaturis omnibus infimum est: quod si negatur, aut inuidus (quod absit) aut impotens Deus asseritur. Quia si non ordinauit, disposuit, dispensauit, destinauit, siue prædestinauit quod fecit, colligitur vt nullatenùs facturæ suæ curam habuerit: Habuit autem curam creaturarum quas fecit, quia de eo verax scriptura confitetur dicendo: *Cui*
Sap. 12 *cura est de omnibus*, & ad quem propheta loquitur: *Ordinatione*
v. 13. *tuâ perseuerat dies, quoniam omnia seruiunt tibi*: Et cui in pre-
Ps 118. cibus orantes dicimus: *Deus cuius prouidentia in sui dispositione*
v. 91. *non fallitur*: Et qui in Euangelio loquitur: *Nonnè duo passeres*
Mat. 10 *asse veneunt, & vnus ex illis non cadit super terram sine patre vestro.*
v. 29. Et rursùm: *Si ergo fœnum, quod hodie in agro est, & cras in Cli-*
Mat. 6. *banum mittitur, Deus sic vestit: quantò magis vos minimæ fidei:*
v. 30. Et cetera, quibus abundare diuina eloquia nullus ignorat: quo conficitur Deum omnia sicut creasse, ita curasse, ordinasse, dis-
LXX. posuisse, dispensasse, destinasse, seù prædestinasse, quæ vel fe-
Isa. 45. cit, vel facturus est iuxta illud *qui fecit quæ futura sunt*. Qui enim
v. 11. omnes creaturas initio condidisse creditur, quid est, quod facturus erat, nisi gubernatio, multiplicatio, ac dispositio rerum quas fecerat? Vnde & in Euangelio ipsa veritas loquitur dicens:
Ioan. 5. *Pater meus vsque modo operatur, & ego operor*, siue *fecit quæ*
v. 17. *futura sunt*, quia in præscientia sua quæ falli, mutaríque nequit, prædestinauit, quid forinsecùs operis effecturus, & ad quem finem opus, quod faceret esset perducturus: quę operatio nisi illius dispositio? quod tantumdem valet, nec aliud prorsùs rectè intelligitur, quàm si dicatur, destinatio, ac prædestinatio bifariam diuiditur, in bona videlicet & mala; sed bona quæ non sunt nisi auctore bono & summo, id est Deo: Mala nullatenùs. Ea quæ non auctore Deo, sed voluntate creaturæ rationalis à suo auctore deflexa, atque inde deteriora culpabiliter auersa fiunt.

Proinde bonorum omnium auctor est Deus; Malorum autem id est vitiorum, atque peccatorum auctor Deus non est, sed præscitor prouidentissimus, examinator sapientissimus, iudex potentissimus atque iustissimus; eorum ergò malorum id est tribulationum, afflictionum, atque infirmitatum, seu quarumlibet

pœnarum, quas vel in hac interim vita, & iustis & iniustis mixtim ingerit: Illic autem id est in gehenna solis impiis diuina æquitas iustè meritóque retribuit, auctor dicitur Deus dicente Prophetâ: Amos
Si est malum in ciuitate, quod Dominus non fecit: Et iterum ipse 3. v. 6.
Dominus per Isaiam inducitur dicens: ***Faciens bonum, & creans*** Isa. 45.
malum, formans lucem, & creans tenebras: Ego Dominus faciens v. 7.
omnia hæc. Item idem in Euangelio dicturum se impiis in iudi- Mat. 25
cio testatur. *Ite* (inquiens) ***in ignem æternum, qui paratus est dia-*** v. 41.
bolo, & angelis eius: Quid est, quod ait paratus, nisi creatus atque destinatus? à quo autem creatus, nisi ab illo, qui per Pro-
phetam dixerat sese *creasse malum & tenebras?* Ab ipso indubi- cap. 30.
tanter etiam destinatus impiis dicitur, testante Isaiâ Prophetâ: v. 33.
Parata est enim ab heri à Rege Tophet parata, & dilatata, vbi & creationem & destinationem ignis gehennæ à Deo factam atque ordinatam patenter intimat. *Tophet* enim gehennam dicit, *ab heri* autem ab initio, *à Rege* verò nihilominùs ab omnipotente Deo (sicut sanctus Hieronymus exponit) intelligitur. Cùm igitur horum malorum Deus absque contradictione dicatur auctor, ordinator, atque dispositor: quid, quæso te, obest veritati, si dicatur etiam destinator, ac prædestinator: Cùm nihil aliud destinare, & prædestinare, quàm ordinare, & præordinare, disponere, vel antè disponere, seu aliud quid simile à sanis mentibus intelligatur: hinc Augustinus in libro primo, de libero arbitrio.

AVGVSTIN. lib. 1. de lib. arbitr. in principio.

AVGVSTINVS. Dic mihi quæso te, vtrùm Deus non sit auctor mali? Dicam si planum feceris de quo malo quæras: duobus enim modis appellare malum solemus, vno cùm malè quémque
» fecisse dicimus, alio cùm mali aliquid esse perpessum. De vtro-
» que scire cupio. At si Deum bonum esse nosti vel credis: (Ne-
» que enim aliter fas est) malè non facit. Rursus si Deum iustum fa-
» temur (nam & hoc negare sacrilegum est) vt bonis præmia, ita
» supplicia malis tribuit: quæ vtique supplicia patientibus mala
» sunt: quamobrem si nemo iniustè pœnas luit, quod necesse est
» credamus, quandoquidem diuinâ prouidentiâ hoc vniuersum
» regi credimus: illius primi generis malorum nullomodo, huius
» autem secundi auctor est Deus.

PRVD.

℟ Quod autem ordinare, vel præordinare, pro eo quod est destinare, vel prædestinare ponatur. Liber Actuum Apostolorum indicat, dicente Beato Luca Euangelista scriptore Actuum eorumdē; *Et crediderunt quotquot erant præordinati in vitam æternam.* Act. 13.
Quod nihil rectiùs intelligitur, quàm prædestinati in vitam v. 48.
æternam, & quod destinatio, vel predestinatio, Dei dispositio debeat

debeat intelligi, sanctus antistes Fulgentius in libro de prædestinatione ad Monimum declarat.

Fulgentius: In sanctis igitur (inquiens) perfecturus est " Dominus, quod vt essent boni gratis dedit, quod autem daturum " se præsciuit, in æterna bonitatis dispositione prædestinauit. Ipsa " est enim prędestinatio Dei sempiterna scilicet dispositio futuri " operis Dei.] "

Fulgent. libr. 1. de prædest. ad Monimum cap. 26.

Prud. Quæ prędordinatio, dispositio, destinatio, vel prædestinatio Dei certissima, scientissima, omnipotentissima, nullum ad peccatum adigit, nullum incitat, nullum cogit: Sed voluntariè in crimina labentes, atque in eis obstinatissimè perdurantes, iustè punit, iustè condemnat: Nequaquam enim iustitiam seruaret, nisi à se voluntariâ defectione auersos ac recedentes, neque vllâ conuersione ad se redeuntes præuaricatores meritis pœnis addiceret. Quia autem iustus est, & iustitiam seruat, & tam diu inexhaustæ bonitatis suæ patientiâ malos tolerat, muneribus donat, pręmiis inuitat; nec tamen vllo tantæ benignitatis medicamine molliuntur, quin potiùs obduratione irreuocabili, & ingratitudine horribili in suis voluntariis iniquitatibus perseuerant, æquitati eius omnimodo dignissimè competit, vt quos inuicta bonitas nullatenùs reuocauit à scelere, æterna ęquitas puniat in tormentis.

Hanc iustissimam, proindéque irreprehensibilem facinorosorum hominum damnationem Deum, & pręscisse, & prædestinasse à sanctis patribus fideliter dictum, veraciter prędicatum, & dicimus, & fatemur. Hinc Augustinus in libro 3. de lib. arbit.

Augustinus: Nunc autem, quia ita est non est bonus, nec " habet in potestate vt bonus sit, siue non videndo qualis esse de- " beat, siue videndo, & non valendo esse, qualem debere esse se " videt, pœnam istam esse quis dubitet? Omnis autem pœna si " iusta est, peccati pœna est, & supplicium nominatur: Si autem " iniusta est pœna, quoniam pœnam esse nemo ambigit, iniusto " aliquo dominante homini imposita est. Porrò quia de omnipo- " tentia Dei, & iustitia dubitare dementis est, iusta hæc pœna est, " & pro peccato penditur aliquo: Non enim quisquam iniustus " dominator, aut subripere hominem potuit, velut ignorante Deo, " aut extorquere inuito, tanquam inualidiori, vel terrendo vel " confligendo, vt hominem iniusta pœna cruciaret. Relinquitur " ergo, vt hæc iusta pœna de damnatione hominis veniat. Nec mi- " randum est, quòd vel ignorando non habeat liberum arbitrium " voluntatis ad eligendum quid rectè faciat, vel resistente carnali " consuetudine, quę violentiâ mortalis successionis quodammo- " do naturaliter inoleuit, videat quid rectè faciendum sit, & velit, "

Augustin. lib. 3. de lib. arb. cap. 18.

» nec posſit implere: illa eſt enim peccati pœna iuſtiſsima, vt amit-
» tat vnuſquiſque quo benè vti noluit, cùm ſine vlla poſset difficul-
» tate, ſi vellet; Id eſt autem, vt qui ſciens rectè non facit, amittat
» ſcire, quid rectum ſit, & qui rectè facere cùm poſset, noluit,
» amittat poſse, cùm velit. Nam ſunt reuerâ omni peccanti animæ
» duo iſta pœnalia, ignorantia, & difficultas; Ex ignorantia de-
» honeſtat error, ex difficultate cruciatus affligit: Sed approbare
» falſa pro veris, vt erret inuitus, & reſiſtente atque torquente
» dolore carnalis vinculi non poſse à libidinoſis operibus tempera-
» re, non eſt natura inſtituti hominis, ſed pœna damnati.]

CAPVT II.

ARGVMENTO NECESSITATIS COLLIgitur duas Prædeſtinationes fieri non poſſe.

Cap. 2. PRVD. ℟ TV verò tantæ auctoritati impudenter obuians ſecundâ fœtorum tuorum exhalatione conaris tuis argumentationibus obruere veritatem, & dicta luce clariùs patentia nebuloſis concluſionibus offuſcare. Nam agens aduerſus GOTTESCHALCVM (vt ita dixerim) inficiaris duas eſse prædeſtinationes, quæ à patribus in vnum vocabulum rediguntur, vt dicantur prędeſtinatio bonorum & prædeſtinatio malorum. Sanctus enim

S. ISIDORVS Sent. 2. cap. 6. „ ISIDORVS Hiſpalenſis Epiſcopus gemina eſt (inquit) prædeſtinatio;] quam tu occaſione neceſsitatis euertis, cùm nullus orthodoxorũ neceſſitate prędeſtinationis quemquam ad aliquid vel bonum, vel malũ compelli, vel crediderit vel prædicauerit: Et ob id vel duas, vel geminam non eſse præ deſtinationẽ affirmas, adhibitóq; non neceſſario argumento diſputas multipliciùs, quàm neceſſe eſt de diuina eſſentia, eóque tuę diſputationis intentionem perducis, vt adſtruas, *Ita in Deo prædeſtinationem ſicut eſſentiã debere intelligi, nec differre in Deo vtrùm eſſentia, an ſapientia, an Iuſtitia, ſeu poteſtas, ac veritas, æternitas, voluntas, operatio, ſiue prædeſtinatio nuncupentur:* Deinde infers.

IOANNES SCOTVS.

Cap. 2. N. 1. ſect. 6. ϴ *Si impium eſt duas eſſentias in Deo doceri, vel duas ſapientias, ſcientias, virtutes, cæteráque omnia, quæ de Deo dicuntur, geminari, vel triplicari, vel quacúnque multiplici ſpecie cumulari, quicunque duas in Deo prædeſtinationes aſſerere conuincitur, reatu impietatis ligatur, vna eſt enim diuina prædeſtinatio, ſicut vna eſt diuina operatio, diuina Sapientia, diuina ſubſtantia, diuina voluntas.*

CORRECTIO.

℟ In quibus tuæ disputationis verbis impios te denotauisse quicunque Catholici atque orthodoxi prædestinatos ad interitum vel scripsere, vel sentiunt, impudenti superbiâ, superbâque impudentia demonstrasti. Deinde blasphemia intolerabilis aperitur, cùm asseris, nihil aliud esse Dei prædestinationem, quàm substantiam, naturam atque voluntatem, & hoc tuis fœneis (vt ita dixerim) ratiunculis astipulari, non auctoritate, quâ nostræ fidei veritas solidatur atque defenditur, adstruere maluisti: Cùm te in tantum tua peruersitas obfudit tenebris erroris, vt nec videres, nec consuleres veritatem. Negas enim geminari, vel triplicari, vel quâcunque multiplici specie cumulari, ac per hoc pluraliter prædestinationes dici, sicut essentias, sapientias, scientias, virtutes, voluntates, operationes. *Vna est* inquiens *prædestinatio, sicut vna est diuina operatio, diuina sapientia, diuina substantia, diuina voluntas*, & subsequeris. PRVD.

IOANNES SCOTVS.

Ps. 110. v. 1. ☉ *Clamat enim Scriptura,* Magna opera Domini exquisita in omnes voluntates eius. Cap. 2. N. 2 Sect. 6.

℟ Et inferius. PRVD.

☉ *Non dixit in omnes necessitates eius, sed* in omnes voluntates eius. Cap. 2. N. 3 Sect. 6.

CORRECTIO.

℟ Erige nunc mentis oculum, si tamen adest ad intuitum veritatis; si autem abest humiliare fideliter, petens ab ea, vt eum tibi vel mundare, vel illuminare, vel certè reddere dignetur. Dixisti voluntatem Dei, sicut essentiam, nec geminari, nec multiplicari posse, id est pluralitate carere, quod tamen ipsâ, quam subiunxisti propheticâ sententiâ refellitur. Cum dicitur *in omnes voluntates eius*: Ecce *voluntates* Dei multipliciter, ac per hoc pluraliter prolatas; Tu ipse protulisti: & tamen impium esse dixisti, si quis voluntatem, quæ in Deo est, multipliciter, id est pluraliter proferet. Nempe cum *Pharisæo*, quem Euangelicus sermo iactantem sua merita reprehendit, ad inflatissimam tuam scientiolam oculum nebulosissimum, quantùm in te fuerat arroganter ostentandam aperuisti, cum publicano veraciter humiliari, contemnens, à veritatis aspectu intelligentiam detorsisti. Quòd si aliud esse dixeris in Deo voluntatem, atque aliud voluntates Dei, & in hoc quantâ impietate insanieris auctoritate detegeris; quamuis enim, & sciamus, & fateamur in Deo nihil aliud velle, quàm esse, nihílque aliud esse, quàm velle. Voluntas quippè illius essentia est, & essentia voluntas: tamen ipse, qui ipse sibi est essentia, ipse voluntas, loquitur per Prophetam: *Sanctis, qui sunt* PRVD.

Ps. 110. v. 2.

Luc. 18 v. 11. & 12.

Psal. 15. v. 3.

in terra eius, mirificauit omnes voluntates meas in eis: Non enim aliud ipse est, & aliud voluntates eius, quia si aliud sunt extra eum sunt: Si extra eum sunt, iam non ipse est voluntas sua. Est autem ipse voluntas sua: sunt ergò intra ipsum voluntates suæ.

Falsum est igitur quod dixisti voluntatem in Deo non multiplicari, id est non dici pluraliter, cùm id quod multiplicatur, pluraliter efferri necesse sit: Licet enim essentia Dei indubitabiliter simplex sit, neque vllâ multiplicitate, vel geminetur, vel triplicetur, vel multiplicetur: Quædam tamen sunt, quæ in Deo, vel de Deo essentialiter prædicantur, quæ sine contradictione in diuinis eloquiis pluraliter prolata reperiuntur. Dicitur quippè voluntas Dei essentia eius, dicuntur etiam voluntates eius pluraliter, nec tamen essentiæ eius pluraliter proferuntur, sed manente incommutabiliter, remotáque ab omni multiplicitatis capacitate essentiâ illius, voluntas eius pluraliter effertur, non vt ipsa essentia multiplicetur, sed vt voluntatis eius effectus, pro distributionum eius congruentiis atque diuersitatibus multiplices declarentur: Reclamat autem aduersus te Scriptura sancta, quæ in libro sapientiæ de Spiritu Dei: qui vtique Deus est, ita inter cætera potentiæ illius præconia. *Per me Spiritus* (inquiens) *intelligentiæ sanctus, vnicus, multiplex, subtilis;* Itaque quomodo vnicus Sap. 7. v. 22.
idem dicatur & multiplex, &c. noli garrire contra veritatem: prædestinationis etiam vocabulum, quod Dei substantia est, coæquans, dixisti nullatenùs multiplicari. Beatissimus Gregorius Apostolicæ sedis Antistes, & quemadmodum veraciter asscruisti, veracissimus scripturarum explanator, tuarum conclusionum disputationes ante flocci pendens, vel potiùs damnans, quàm legens pluraliter enuntiare non metuit: nam in lib. 29. admirandi atque amplectendi operis, quod in beati Iob explanationem elo- (De occultis prędestinationibus.)
» quentissimâ suauitate composuit, inter cætera GREGORIVS or-
» dinem, inquit, cœli nosse est supernarum dispositionum occultas (GREGOR. in Iob. lib. 29. cap. vlt.)
» prędestinationes videre.

(PRVD.) ℟ Ac deinde quas prædestinationes dixerit, copiosâ explanatione perdocuit: Egit enim affluentiæ suæ dulcedine super bonorum gratuita electione, malorúmque iustissima reprobatione, quod vt clarius enitescat, totam eiusdem loci continentiam proponamus.

(GREG. dicto lib. 29. cap. 17.)
» GREGORIVS Pater quippè in suo tempore Luciferum pro-
» duxit, quia sicut scriptum est *cum venit plenitudo temporis misit* Gal. 4.
» *Deus filium suum natum ex muliere, factum sub lege, vt eos qui sub* v. 4.
» *lege erant redimeret;* qui natus ex virgine velut lucifer inter te- v. 5.
» nebras nostræ noctis apparuit, quia fugatâ obscuritate peccati
» æternum nobis mane nunciauit; Luciferum verò se innotuit, quia

diluculo ex morte surrexit, & fulgore sui luminis mortalitatis nostræ tetram caliginem pressit: Cui benè per Ioannem dicitur,
Apoc. 22. v. 16 *Stella splendida & matutina*: Viuus quippè * apparendo post *al. apparens
mortem, matutina nobis stella factus est: Quia dum in semetipso exemplum nobis resurrectionis præbuit, quæ lux sequatur iudi-
Iob 38. v. 32. cauit. *Vesperum verò super terræ filios consurgere Dominus facit*, quia infidelibus Iudæorũ cordibus dominari Anti-christum eorum merito exigente permittit, qui idcircò à Domino huic * vesperæ *al. Vesperi
iustè subduntur, quia ipsi spontè suâ filij terrę esse voluerunt: terrena quippè & non cælestia requirentes, à perspicienda luciferi nostri claritate excæcati sunt, & dum pręesse sibi vesperum expetunt, subsequentis damnationis ęternâ nocte merguntur. Hinc
Ioan. 5. v. 43. in Euangelio Dominus dicit: *Ego veni in nomine Patris mei, & non accepistis me. Alius venit in nomine suo * illum accipietis.* Hinc *al. & ipsum
Paulus dicit: *Eo quòd charitatem veritatis non receperunt, vt salui*
2 Thes. 2. v. 10. *fierent: ideo mittet illis Deus operationem erroris, vt credant men-*
v. 11. *dacio, vt iudicentur omnes, qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati.* Nequaquam ergo super eos vesper consurgeret, si cœli filij esse voluissent: Sed dum visibilia appetunt, amisso cordis lumine sub noctis duce tenebrescunt. Quod tamen si moraliter discutimus, quomodo quotidiè agatur inuenimus. Quia nimirùm & electis lucifer oritur, & vesper reprobis Deo permittente dominatur, vnus enim atque idem sermo Dei est in ore prędicantis, quem dum isti gaudendo, illi verò inuidendo audiunt, claritatem Luciferi sibi in vesperi tenebras vertunt. Dum isti humiliter vocem sanctæ prædicationis accipiunt, quasi ad stellæ lucem oculos cordis aperiunt: Dum verò illi benedicenti inuident, & non salutis causam, sed elationis gloriam quærunt, prorumpente iniquitatis suę vespere, in somnum mortis oculos claudunt. Per * electis
occultum ergo iudicium is, qui * electo est lucifer, * reprobo au- *al. reprobis auditoribus
ditori fit vesper, quia exhortatione sanctâ, quâ boni ad vitam redeunt, praui deteriùs in culpa moriuntur: vnde benè per Paulum
2. Cor. 2. v. 15. dicitur: *Christi bonus odor sumus Deo in his, qui salui fiunt, & in his qui pereunt: Aliis quidẽ odor mortis in mortem, aliis autem odor*
v. 16. *vitæ in vitam.* Verbum itaque suum auditoribus esse luciferum simul & vesperum vidit, per quod & alios ab iniquitate suscitari, & contrà alios sopiri in iniquitate conspexit: Quod quia occultis
2. v. 16. Dei iudiciis agitur, quæ in hac vita ab hominibus comprehendi non possunt, rectè illic subdidit: *Et ad hæc quis tam idoneus?* Ac si diceret idonei quidem sumus ad hæc consideranda * quia *al. qua
fiunt; sed idonei non sumus ad hæc inuestigãda cur fiant: Vnde hìc quóque Dominus, quia aliis produci luciferum, aliis verò consurgere vesperum dixerat, ne perscrutari homo occulta Dei iudicia audeat,

Ibid. cap. 18, & vlt. » Illicò subiungitur: *Nunquid nosti ordinem cœli, & pones rationem* Iob 38. v. 33.
» *eius in terra?* Ordinem cœli nosse est supernarum dispositionum
» occultas prædestinationes videre: Rationem verò eius in terra po-
» nere est ante humana corda talium secretorum causas aperire.
» Rationem videlicet cœli in terra ponere est supernorum iudicio-
» rum mysteria vel considerando discutere, vel loquendo manife-
» stare: quod vtique facere in hac vita positus, nullus potest. Vt enim
*al. *subtilitas* » à paruis ad maiora veniamus, quis intelligat, quæ esse * ratio se-
» cretorũ potest, quòd sæpè vir iustus à iudicio non solùm non vin-
» dicatus, sed etiam punitus redeat, & iniquus eius aduersarius,
» non solùm non punitus, sed etiam victor abscedat? Quis intelligat
» cur viuit alius insidians mortibus proximorum, & moritur alius,
» qui profuturus esset vitæ multorum? Alius culmen potestatis as-
» sequitur, qui non nisi lædere studet, alius tantummodò læsos de-
» fendere cõcupiscit, & tamen ipse oppressus iacet, alius vacare ap-
» petit, & innumeris negotiis implicatur, alius negotiis implicari
* al. *inchoans* » desiderat, & coactus vacat: Alius malè * inchoatis vsque ad vitæ
» suæ terminum ad peiora protrahitur: alius benè incipiens per lon-
*al. *Atcontra.* » gitudinem temporum proficit ad augmenta meritorum: * atque è
* al. *Vtse corrigat* » contra, alius malè viuens diu reseruatur, * vt corrigatur; alius ve-
» rò benè quidem videtur viuere, Sed in hac vita eo vsque durat,
» quo ad peruersa prorumpat: Alius in errore infidelitatis natus in
» errore deficit, alius in Catholicæ fidei rectitudine genitus, in Ca-
» tholicæ fidei rectitudine consummatur: E contra verò alius Ca-
» tholicæ matris vẽtre editus iuxta vitæ terminum erroris voragine
» deuoratur: Alius autem vitam suam in Catholica pietate consum-
» mat, qui ortus in perfidia, cum lacte matris hauserat virus erroris.
* al. *Vult* » Alius celsitudinem benè viuendi appetere & * volet & valet, alius
» nec volet nec valet; alius volet & non valet; alius valet & non volet.
» Quis ergo ista iudiciorũ cœlestiũ secreta discutiat, quis intelligat
» discretam lancem æquitatis occultæ? Ad cognoscendos quippè
» istos iudiciorum secretorum sinus, nullus ascendit. Dicatur ergò
» homini, vt se nescire cognoscat. Nescientem verò se cognoscat &
» timeat, timeat vt humilietur, humilietur, nè præsumat in se; non
» præsumat in se, vt conditoris sui auxilium requirat, & qui in se fi-
» dens mortuus est, auctoris sui adiutoriũ appetens viuat. Audiat ita-
» que vir iustus iam quidẽ se sciens, sed adhuc quæ supra se sunt ne-
* al *rationes* » sciens, *Nunquid nosti ordinem cœli & pones * rationem eius in terra!* Iob. 38. v. 33.
» id est nunquid occultos ordines iudiciorũ cœlestium cõprehẽdis;
» aut aperire humanis auribus sufficis? Beatus igitur Iob de iudicio-
» rum incomprehensibilium inuestigatione requiritur, ac si ei aper-
» tè diceretur. Cuncta quæ pateris, tantò tolerare patientiùs debes,
* al. *hac* » quantò secretorum cœlestium ignarus, cur * hoc pateris nescis.]

℟. Quem secutus tam fide, quàm sensu & verbis sanctus Isidorus Hispalensis Episcopus eandem penè sententiam dictis suis interposuit, quos quisquis conferre voluerit inueniet ita vno eos spiritu atque ore locutos, vt eundem spiritum Sanctum vtrisque affuisse, & per vtrumque vnanimiter locutum minimè dubitet Isidorvs, Gemina est prædestinatio, siue electorum ad " requiem siue reproborum ad mortem: vtráque diuino * agita- " tur iudicio, vt semper electos superna & interiora sequi faciat, " sempérque reprobos, vt infimis & exterioribus delectentur, de- " serendo permittat. Sicut ignorat homo terminum lucis & tene- " brarum, vel vtriusque rei quis finis sit: ita pleniùs nescit, quis " ante suum finem, luce iustitiæ præueniatur, vel quis peccatorum " tenebris vsque in suum terminum obscuretur, aut quis post lap- " sum tenebrarum, conuersus resurgat ad lucem. Cuncta hæc Deo " patent, homini verò latent. Quamuis iustorum conuersatio in " hac vita probabilis sit, incertum tamen hominibus esse, ad quem " sint finem prædestinati. Sed omnia reseruari futuro examini. Mi- " ra dispositio est supernæ distributionis, per quam hîc iustus am- " pliùs iustificatur, impius ampliùs sordidatur; Malus ad bonum " aliquando conuertitur, bonus ad malum aliquando reflectitur: " vult quis esse bonus, & non valet, vult alter esse malus & non " permittitur interire: datur ei qui vult esse bonus, alius nec vult, " nec datur ei, vt sit bonus: iste nascitur in errore & moritur, ille " in bono quo cœpit vsque in finem perdurat: tamdiu iste stat quo " vsque cadat, ille diu malè viuendo in fine saluatur, respectus- " que conuertitur. Vult prodesse in bono iustus nec præualet, vult " nocere malus & valet, iste vult Deo vacare, & sæculo impeditur, " ille negotijs implicari cupit, nec perficit: Dominatur malus bo- " no, bonus damnatur pro impio; impius honoratur pro iusto: & " in hac tanta obscuritate non valet homo diuinam perscrutari " dispositionem, & occultum prædestinationis perpendere or- " dinem. "

Prvd.

De gemina prædestinatione.

Isidorvs sentent. lib. 2. cap. 6. de prædest.

* al. *agitur.*

℟. Quod enim beatus Gregorius prædestinationes pluraliter, hoc Sanctus Isidorus Geminam prædestinationem vocauit, quoniam sicut vtriúsque dicta testantur intellexerat eum cum cæteris Catholicis tractatoribus sensisse prædestinatos quosdam ad gloriam, quosdam ad ignominiam: Illos ad regnum, istos ad tormentum; illos ad beatitudinem supernorum, istos ad supplicium inferorum. Perpende nunc quibus contradicas quósque reatu impietatis notaueris, qui antè tuas nænias contriuerunt, quàm nascereris. Ac per hoc constituamus te, & beatum Gregorium, illum prædestinationes pluraliter efferentem, te pluraliter efferri impium iudicantem: quis te iam audiat? quis non

Prvd.

horreat? quem in tantum vesaniæ prorupisse viderit, vt impios tantæ auctoritatis viros dixisse, & quod est blasphemius, scripsisse nultatenùs erubueris? quis enim te audiat pluralitatem prædestinationis negantem, qui tantos patres vel legerit vel audierit pluraliter efferentes? quis tuis disputatiunculis aurem adhibeat, vt tantis patribus dictorum, scriptorúmque veracium fidem deroget? & quis tibi veritatem, illis mendacium deputet? vertere in quaslibet vel fabulosi Promethei formas, vel Chameleontis colores, certè nunquam effugies, nunquam euadendi locum capies: aut verum est enim quod negasti, & falsum est quod Gregorius & Isidorus dixerunt: aut (quia hoc impium est vel credere quempiam vel sentire) si verum est quod Gregorius & Isidorus protulerunt, literísque venerabilibus mandauerunt, falsum est quod tu cæcatissimus adfirmasti. Qui cùm in hoc non solùm deprehensus, verùm etiam conuictus minimè dubiteris, de cæteris quæ simili insaniâ, rictu pestifero vomuisti, iuuante Domino iam facilis erit agressus: quoniam cui in prioribus mendacij character inuritur, in sequentibus fides pœnitùs abrogatur.

De operationibus Dei.

Negas similiter operationem in Deo pluraliter efferri: id est multiplicari vel geminari, vel cætera huiusmodi: & quid est quòd omnes scripturæ operationes, vel opera diuina decantant? Clamat vas electionis doctor gentium in fide & veritate *Diuisiones gratiarum sunt, idem autem spiritus: & diuisiones ministrationum sunt, idem autem Dominus: & diuisiones operationum sunt, idem verò Deus:* At ne more furentium aliud clamares adiungit, *qui opatur omnia in omnibus.* Enumeratis quoque earundem operationum distributionibus: *hæc autem* (inquit) *omnia operatur vnus atque idem spiritus diuidens singulis, prout vult.* Quòd si aliud operationem Dei, & aliud opera esse contenderis: videris quomodo tam grauis auctoritatis literis videlicet diuinis, earúmque fidelissimis tractatoribus, quorum libri eorundem vocabulorum pluralitatibus referti esse noscuntur, valeas contraire. Quæro tamen abs te interim, vt de cæteris sileam, quid magis Dei essentiæ congruat: Potentia an operatio? mihi quippè videtur nullum operari posse absque potentia: quo enim pacto dicendus est operari, qui non possit, potentiam excellere non negabis? itaque potentia magis Dei essentiæ congruit, quàm operatio: Quoniam operatio potentiæ est effectus, & tamen cùm essentia Dei pluralitatem abdicet, potentias eius pluraliter enunciatas legimus dicente Propheta: *Quis loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudes eius?* Si ergò potentia Dei à pluralitate vel multiplicitate non excluditur, cur operatio, quæ sequax

1. Cor. 12. v. 4. v. 5. v. 6.
d. v. 6. v. 11.
Psl. 105. v. 2.

quæ eius non dubitatur, à multiplicitate excludenda iudicatur? Quod si inter operationem Dei, & opera quid distinguendum erit, mihi interim nihil aliud occurrit quo vsque diligentiùs exquiratur, quàm operationem esse dum fit, opus verò quod fit. Quod si ita est quis dubitet ad Deum vtraque pertinere?

Augvstinvs. Cùm operatio patris dicitur, non eam sine filio & spiritu Sancto intelligatur operari: & cùm operatio filij non sine patre & spiritu Sancto, & cùm operatio spiritus Sancti, non sine patre & filio satis notum est rectè credentibus, vel etiam vt possunt intelligentibus: & illud ideo dictum esse de patre: *Ipse facit opera*, quòd ab illo sit origo etiam operum, à quo est existentia cooperantium personarum: quia & filius de illo natus est, & spiritus Sanctus principaliter de illo procedit, de quo natus est filius, & cum quo illi communis est idem Spiritus. Et illud quod ait Dominus: *Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit*, non ad patrem vel Spiritum retulisse, quòd ei non sint in illis operibus cooperati: Sed ad homines, à quibus leguntur multa facta miracula, & tamen à nullo, quæ filius fecit. Et quod ait Apostolus de spiritu Sancto: *Omnia autem hæc operatur vnus atque idem Spiritus*, non ideo dictum, quia non ei cooperatur pater & filius, sed quia in his operibus non sunt multi, sed vnus Spiritus, & in vniuersis suis operationibus non est à se ipso diuersus. Nec tamen inaniter, sed rationabiliter & veraciter dicitur patrem dixisse, non filium & spiritum Sanctum; *Tu es filius meus dilectus in quo complacui*. Sed hoc miraculum de cælo sonabilis verbi, quamuis ad personam patris tantummodò pertinere, cooperatos esse filium & spiritum Sanctum non negamus: neque enim quia tunc filius carnem portans cum hominibus conuersabatur in terra, ideo non erat etiam in sinu patris, tanquam vnigenitum verbum, quando illa de nube vox facta est, aut sapienter & spiritaliter credi potest Deum patrem operationem verborum suorum sonantium atque transeuntium à sua sapientia, suique Spiritus cooperatione separasse: eodem modo cùm rectissimè dicamus non patrem, nec spiritum Sanctum, sed filium *super mare ambulasse*, cuius humus caro erat illa, & plantæ fluctibus innitentes; illud tamen opus tanti miraculi patrem, & spiritum Sanctum cooperatos esse quis abnuat? sic enim & solum filium verissimè dicimus ipsam suscepisse carnem, non patrem, aut spiritum Sanctum, & tamen hanc incarnationem ad solum filium pertinentem, quisquis negat cooperatum patrem, aut Spiritum, non rectè sapit. Item dicimus nec patrem, nec filium, sed solum spiritum Sanctum *& in columbæ specie*, & *in linguis* velut *igneis* apparuisse, & sedisse, pronuntiasse illis, in quos venerat multis & varijs linguis

Margin notes: Augustin. — Ioan. 14. v. 10. — Ioan. 15. v. 24. — 1. Cor. 12. v. 11. — Mat. 17. v. 5. — Mat. 14. v. 25. & 26. — Mat. 3. v. 16. — Act. 2. v. 2. 3. &c. v. 11.

» magnalia Dei: à quo tamen miraculo ad solum spiritum San-
» ctum pertinente cooperationem patris & verbi vnigeniti separa-
» re non possumus. Ita singulorum quoque in trinitate opera trini-
» tas operatur, vnicuique operanti cooperantibus duobus conue-
» nientè in tribus agendi concordiâ, non in vno deficiente effica-
» ciâ peragendi. Quæ cum ita sint hinc est quod Dominus *Iesus in* Mat.
» *spiritu Sancto Dæmones eiecit*, neque enim & solus hoc implere 12. v.
» non poterat, atque illud adiutorium tanquam huic operi non suf- 28.
» ficiens adsumebat, sed Spiritum diuisum in semetipsum eo spiri-
» tu congruebat expelli, quem pater & filius non diuisi in semet-
» ipsis communiter habent. Sic & peccata quia præter Ecclesiam Ioan.
» non dimittuntur, in eo Spiritu dimitti oportebat, quo in vnum 20. v.
» Ecclesia congregatur. 21. & 23.

PRVD. ℞. Iam verò si secundum te operatio est in Deo, sicut eius essentia atque voluntas, necessariò sequitur, vt cætera quæ à Dei voluntate prodire non dubitantur, velut Dei essentia prædicantur: Verbi gratiâ, cogitatio, visio, præuisio, creatio, dispositio, dispensatio, statutio, decretio, paratio, præparatio, iudicium, afflictio, correptio, infirmatio, interfectio, occisio, perditio, disperditio, inclusio, obduratio, induratio, derelictio, desertio, noluntas, seductio, in errorem inductio, deceptio, morbi, fames, pestilentiæ, tempestates, naufragia, insidiæ, & alia complura, quæ in diuinis eloquijs indita, & patrum literis vsitatissima, prudentium nullus ignorat: Quæ voluntate Dei indubitabiliter bona semper & iusta fieri, quisquis negat, iustitiæ & iudicio conditoris nimis impiè contradicit: quæ quia nunc exemplis longum est approbare, interim differantur, vt si denuò vel hydra caput leuare, vel excetra nisa fuerit sibilare, largiente Domino latiùs, atque commodiùs proferantur. Vnum tamen de voluntate Dei ex sancti Augustini dictis testimonium interposuisse sufficiat, de qua in lib. Enchiridion tali sermocinatione disseruit.

AVGVSTIN. Enchir. c. 100. » AVGVSTINVS. Hæc sunt *magna opera Domini exquisita in* Ps. 110.
» *omnes voluntates eius*, & tam sapienter exquisita, vt cum Ange- v. 2.
» lica, & humana creatura peccasset, id est non quod ille, sed quod
» voluit ipsa fecisset, etiam per eandem creaturæ voluntatem, quâ
» factum est, quod creator noluit, impleret ipse quod voluit: be-
» nè vtens & malis tanquam summè bonus, ad eorum damnatio-
» nem, quos iustè prædestinauit ad pœnam, & ad eorum salutem,
» quos benignè prædestinauit ad gratiam. Quantum enim ad ipsos
» attinet, quod Deus noluit fecerunt, quantum verò ad omnipo-
» tentiam Dei, nullomodo id efficere valuerunt: hoc quippè ipso
» quòd contra voluntatem Dei fecerunt, de ipsis facta est voluntas

eius. Propterea namque *magna opera Domini exquisita sunt in omnes voluntates eius*, vt miro & ineffabili modo non fiat præter eius voluntatem, quod etiam contra eius fit voluntatem, quia non fieret si non fineret. Nec vtique nolens finit, sed volens; nec fineret bonus fieri malè, nisi omnipotens & de malo facere posset benè.

Aliquando autem bonâ voluntate homo vult aliquid, quod Deus non vult, etiam * ipsâ bonâ multò ampliùs, multóque certiùs voluntate: nam illius mala voluntas esse nunquam potest: tanquam si bonus filius patrem velit viuere, quem Deus bonâ voluntate vult mori; & rursus fieri potest, vt hoc velit homo voluntate malâ, quod Deus vult bonâ: velut si malus filius velit mori patrem; velit hoc etiam Deus: nempe ille quod non vult Deus, iste verò id vult quod vult & Deus: & tamen Dei bonæ voluntati pietas illius potiùs consonat, quamuis aliud volentis, quàm huius idem volentis impietas; tantùm interest quid velle homini, quid Deo congruat, & ad quem finem suam quisque referat voluntatem, vt aut approbetur, aut improbetur. Nam Deus quasdam voluntates suas vtique bonas ita implet per malorum hominum voluntates malas, sicut per Iudæos maliuolos, bonâ voluntate pâtris Christus occisus est pro nobis, quod tantum bonum factum est, vt Apostolus *Petrus* (quando id fieri nolebat) *Satanas* ab ipso qui occidi venerat, diceretur: quàm bonæ apparebant voluntates piorum fidelium, *qui nolebant Apostolum Paulum Ierusalem pergere*, ne illic pateretur mala, quæ Agabus Propheta prædixerat: & tamen Deus hæc illum pati volebat pro adnuntianda fide Christi, exercens martyrem Christi. * Neque istam bonam voluntatem suam impleuit per Christianorum voluntates bonas, sed per Iudæorum malas, & ad eum potiùs pertinebant, qui nolebant quod volebat, quàm illi, per quos volentes factum est quod volebat; quia idipsum quidem, sed ipse per eos bonâ, illi autem malâ voluntate fecerunt.

Ibid. cap. 101. * al. *ipse.* Mat. 16. v. 23. Act. 21. v. 12. al. *neque enim iste.*

Sed quantælibet sint voluntates vel Angelorum vel hominum, vel bonorum vel malorum, vel illud quod Deus, vel aliud volentes, quàm Deus, Omnipotentis voluntas Dei semper inuicta est, quæ mala esse nunquam potest; quia etiam cùm mala irrogat iusta est, & profectò * quæ iusta est, mala non est. Deus igitur omnipotens siue per misericordiam cuius vult misereatur, siue per iudicium quem vult obduret, nec iniquè aliquid facit, nec nisi volens quicquam facit, & omnia quæcunque vult facit.

Ibid. cap. 102. * al. *quia.*

Ac per hoc cùm audimus, & in sacris literis legimus quòd *velit omnes homines saluos fieri*, quamuis certum sit nobis non omnes homines saluos fieri: Non tamen ideo debemus omnipoten-

Ibid. cap. 103. 1. Tim. 2. v. 4.

» tissimæ Dei voluntati aliquid derogare, sed ita intelligere quod
» scriptum est, *qui omnes homines vult saluos fieri*, tanquam diceretur: nullum hominem fieri saluum, nisi quem saluum fieri ipse voluerit; non quòd nullus sit hominum, nisi quem saluum fieri velit, * sed quia nullus fiet, nisi quem velit. Et ideo sit rogandus vt velit: quia necesse est fieri, si voluerit: De orando quippè Deo agebat Apostolus, vt hoc diceret. Sic enim intelligimus id quod in Euangelio scriptum est: *qui illuminat omnem hominem.* Non quia nullus est hominum; qui non illuminetur: sed quia nisi ab ipso nullus illuminatur. Aut certè sic dictum est *qui omnes homines vult saluos fieri*, non quòd nullus hominum esset, quem saluum fieri * nolit, qui virtutes miraculorum facere noluit apud eos, quos dicit acturos fuisse pœnitentiam si fecisset. Sed vt *omnes homines*, omne genus * hominum intelligamus, per quascunque differentias distributum, reges, priuatos, nobiles, ignobiles, sublimes, humiles, doctos, indoctos, integri corporis, debiles, ingeniosos, tardicordes, fatuos, diuites, pauperes, mediocres, mares, fœminas, infantes, pueros, adolescentes, iuuenes, seniores, senes, in linguis omnibus, in moribus omnibus, in artibus omnibus, in professionibus omnibus. In voluntatum & conscientiarum varietate innumerabili constitutos; Et si quid aliud differentiarum est in hominibus. Quid est enim eorum, vnde non Deus per vnigenitum suum Dominum nostrum per omnes gentes saluos fieri homines velit? & ideo faciat quia omnipotens velle inaniter non potest, quodcunque voluerit. Præceperat enim Apostolus, *vt oraretur pro * omnibus hominibus,* & specialiter addiderat *pro regibus & ijs qui in sublimitate sunt,* qui putari poterant fastu & superbiâ sæculari à fidei Christianæ humilitate abhorrere. Proinde dicens: *hoc enim bonum est coram saluatore nostro Deo*, id est vt etiam pro talibus oretur, statim vt desperationem rolleret, addidit: *qui omnes homines vult saluos fieri, & in agnitionem veritatis venire.* Hoc quippè Deus bonum iudicauit, vt orationibus humilium dignaretur salutem præstare sublimium, quod vtique iam videmus impletum. Isto locutionis modo & Dominus vsus est in Euangelio, vbi ait Pharisæis: *Decimatis mentham & rutam, & omne olus*: neque enim Pharisæi & quæcunque aliena, & omnium per omnes terras alienigenarum omnia olera decimabant. Sicut ergo hîc *omne olus*, omne olerum genus, ita & illic *omnes homines* omne hominum genus intelligere possumus. Et quocunque alio modo intelligi potest, dum tamen credere non cogamur aliquid omnipotentem Deum voluisse fieri, factúmque non esse: qui sine vllis ambiguitatibus si *in cœlo & in terra* (sicut

[Marginal notes, left: *al. *sed quod nullus fiat.* — * al. *nollet.* — * al. *humanum.* — * al. *pro singulis.*]

[Marginal references, right: 1. Tim. 2. v. 4. — Ioan. 1. v. 9. — 1. Tim. 2. v. 4. — Math. 11. v. 21. — 1. Tim. 2. v. 1. v. 2. — v. 4. — 1. Tim. 2. v. 4. — Luc. 11. v. 42.]

Psalm. 113. v. 3. & veritas cantat) *omnia quæcunque voluit fecit*, profectò facere noluit quodcúnque non fecit.

Quapropter etiam primum hominem Deus in ea salute, in qua conditus erat, si custodire voluisset, eumque opportuno tempore post genitos filios sine interpositione mortis ad meliora perducere, vbi iam non solùm peccatum nos committere, sed nec voluntatem posset habere peccandi, si ad permanendum sine peccato, sicut factus erat, perpetuam voluntatem habiturum esse præscisset. Quia verò eum malè vsurum libero arbitrio, hoc est peccaturum esse præsciebat, ad hoc potiùs præparauit voluntatem suam, vt benè ipse faceret, etiam de malè faciente, ac sic hominis * voluntas mala non euacuaretur, sed nihilominus impleretur omnipotentis bona. Ibid. cap. 104. * al. *voluntate.*

Sic enim oportebat priùs hominem fieri, vt & benè velle posset & malè, nec gratis si benè, nec impunè si malè: postea verò sic erit vt malè velle non possit, nec ideo libero carebit arbitrio, mutlò quippè liberius erit arbitrium, quod omninò non poterit seruire peccato, neque enim culpanda est voluntas, aut voluntas non est, aut libera dicenda non est, quâ beati esse sic volumus, vt esse miseri non solùm nolimus, sed nequaquam prorsus velle possimus. Sicut ergò anima nostra etiam nunc nolle infælicitatem, ita tunc nolle iniquitatem semper habitura est. Sed ordo prætermittendus non fuit, in quo Deus voluit ostendere quàm bonum sit * animæ rationali, quòd etiam peccare possit, quamuis sit melius, quòd peccare non possit: Sicut minor fuit immortalitas, sed tamen fuit, in qua posset etiam mori, quamuis maior futura sit, in qua non possit mori. Ibid. cap. 105. *al. *animal rationale.*

Illam natura humana perdidit per liberum arbitrium, & hanc est acceptura per gratiam, quam fuerat si non peccasset acceptura per meritum. Quamuis sine gratia nec tunc vllum meritum esse potuisset; Quia etsi peccatum in solo erat libero arbitrio constitutum, tamen iustitiæ retinendæ non sufficiebat liberum arbitrium, nisi participatione immutabilis boni, diuinum adiutorium præberetur: sicut enim mori est in hominis potestate cùm velit, nemo est enim, qui non se ipsum (vt nihil aliud dicam) vel non vescendo possit occidere: Ad tenendam verò vitam voluntas non sat est, si adiutoria siue alimentorum, siue quorumcúnque tutaminum desint. Sic homo in paradiso ad se occidendum relinquendo iustitiam idoneus erat * pro voluntate, vt autem ab eo teneretur vita iustitiæ, parùm erat velle, nisi ille qui eum fecerat adiuuaret: Ibid. cap. 106. *al. *per voluntatem.*

» sed post illam ruinam maior est misericordia Dei, quando & ip-
» sum liberum arbitrium liberandum est à seruitute, cui domina-
» tur cum morte peccatum, nec omninò per se ipsum, sed per solam
» Dei gratiam, quæ in fide Christi posita est, liberatur, *vt voluntas* LXX. Prou. 8
» *ipsa* (sicut scriptum est) *à Domino præparetur*, quâ cætera Dei v. 35.
» munera capiantur, per quæ veniatur ad munus æternum.]

PRVD. ℟ Oportuerat te ista legentem potiùs ori tuo silentium imponere, quàm aliquid tam procaciter strepere vel mutire: sicut enim cùm vna sit & semper eadem essentia Dei, volũtates tamen eius ita multipliciter efferũtur, vt eis obsistere nec possis nec debeas: Eodẽ modo de prædestinatione sentire debueras: quoniã nihil aliud prędestinauit, nisi quod à se fieri voluit, misericordiam videlicet, & iudicium: Et sicut voluntates, ita prædestinationes multipliciter efferri vera ratio perdocet. Iure itaque dictum est prædestinauit ad pœnam, prædestinauit ad gratiam: Quia in illo seruauit iustitiam, in isto exhibuit misericordiam.

Verùm quia quicquid de voluntate Dei intelligatur, totum de eius prædestinatione sentiendum dixisti, audi quid de ea verax
» scriptura clamet. Legitur in libro Dabre Iamin. Quòd *venit Ro-* 2. Paral 11. v. 1.
» *boam in Ierusalem, & conuocauit vniuersam domum Iuda, & Ben-*
» *iamin in centum octoginta millibus electorum, atque bellantium, vt*
» *dimicaret contra Israël, & conuerteret ad se Regnum suum; factúsque* v. 2.
» *que est sermo Domini ad Semeiam hominem Dei dicens. Loquere ad* v. 3.
» *Roboam filium Salomonis Regem Iuda, & ad vniuersum Israël;*
» *qui est in Iuda & Beniamin. Hæc dicit Dominus: non ascendetis* v. 4.
» *neque pugnabitis contra fratres vestros, reuertatur vnusquisque in*
» *domum suam, quia meâ hoc gestum est voluntate.*
» ℟ In eodem: Igitur *Ochozias* filius Ioram Rex Iuda *descendit vt* v. 6.
PRVD. » *inuiseret Ioram filium Ahab in Israël ægrotantem. Voluntas quippè* v. 7.
» *fuit Dei aduersùm Ochoziam, vt veniret ad Ioram, & cùm venis-*
» *set, vt egrederetur cum eo aduersùm Iehu filium Nasi, quem vnxit*
» *Deus, vt deleret domum Ahab: Cùm ergo euerteret Iehu domum*
» *Ahab inuenit Principes Iuda & filios fratrum Ochoziæ, qui mini-* v. 8.
« *strabant ei, & interfecit illos; ipsúmque perquirens Ochoziam* v. 9.
» *comprehendit latentem in Samaria, adductúmque ad se occidit.*
» ℟ In eodem: *Noluit audire Amazias, eo quod Domini esset vo-* 2. Paral 25. v. 20
PRVD. » *luntas, vt traderetur in manibus hostium, propter Deos Edom.*

In his voluntatem Dei aut negabis vllam, & contradices scripturæ veritatis: aut si hanc inficiari non audes, recipe iustam, & identidem de eius prædestinatione admitte. Neque enim aliud voluit, quàm prædestinauit; neque aliud prędestinauit, quàm voluit. Et sicut voluntates eius pluraliter, ita prædestinationes efferri, nequaquam vlteriùs contradicas. Intereà miranda est

admodum astutia, vel potiùs cæcitas tua, qui cùm dialecticis vti delegeris argumentis, & opponi tibi meritò præuideres præscientiam & prædestinationem relatiuè non essentialiter prædicari, prætermissis relatiuorum veracibus instrumentis, ad essentialium confirmationem repentè transieris. Ita vt etiam relatiua essentialium naturæ coniunxeris, & nullâ discretionis interpositâ differentiâ vnum idémque multiloquâ disputatione adstruxeris: hęc enim sunt verba tua.

IOANNES SCOTVS.

Θ *An fortè dicis (hæretice) ad substantiam Dei voluntatem suam, non autem prædestinationem suam pertinere? Ita vt non aliud sit Deo esse & velle, aliud verò esse & prædestinare; Sed hoc facilè possumus refellere argumento, quod sumitur à definitione:* Est enim diuina prædestinatio (*vt ait Augustinus*) omnium quæ Deus facturus est ante sæcula præparatio atque dispositio.] *Si ergo ante sæcula nihil creditur & intelligitur præter solum Deum fuisse, prædestinationem autem Dei ante omnem creaturam esse nullus sanus ambigit: Colligitur prædestinationem Dei ipsum Deum esse, atque ad naturam eius pertinere: Sed ne fortè dicas, quæ de Deo ante mundum dicuntur, non vtique semper secundùm substantiam dicuntur; quædam enim prædicantur substantialiter, quædam relatiuè: non enim secundùm substantiam, sed secundùm relationem dicitur Pater, dicitur Filius, dicitur Dominus: Similiter prædestinatio eius relatiuè ad ea quæ prædestinata sunt prefertur. Audi scripturam de Christo dicentem,* In quo sunt omnes Thesauri scientiæ & sapientiæ absconditi. *Dic quæso quid in his verbis intelligere conaris? An fortè scientiam & sapientiam Christi esse Iudicas accidentia, non autem eius secundùm suam diuinitatem substantiam? Quod absurdissimè creditur & falsissimè suadetur. Summus enim ille intellectus,* inquo sunt vniuersa, *immo ipse est vniuersa, quàm diuersis significationibus nominum ab ipsa rationali natura, quæ ad inquirendum eum creata est appelletur: Ipse tamen in se ipso vnus atque idem est, cùm sit omnium naturarum causa simplex & multiplex: quod est esse ergò Deo esse, hoc est ei sapere: Et quod est ei sapere, hoc est scire, & quod est scire hoc est destinare.*

Cap. 2. nu. 4. sect. 2.

« AVGVST. de dono Perseu. c. 17.

Col. 2. v. 3.

Col. 1. v. 16.

CORRECTIO.

℟ Ecce absque nubilo dubietatis relatiua essentialiter asseris contra omnium opiniones, qui acutè atque prudenter de talibus tractauerunt; Cùm enim constet cathegoriarum species decem esse, earumdémque primam vsiam, reliqua nouem accidentia id est quæ accidunt in substantia, certúmque sit relationem secundùm accidens, non secundùm vsiam prædicari, quâ fronte accidens substantiam nuncupes, nequaquam video: Nam destinare, PRVD.

& prædestinare, ficut facere, creare, difponere, difpenfare, ordinare, adminiftrare, gubernare, iudicare, damnare, & cætera fimilia relatiuè dici nullus, qui horum aliquantulam affecutus eft peritiam, prorsùs ignorat. Quod enim deftinatur aliud necefse eft fit deftinans, aliud deftinatum: Ac per hoc non fubftantialiter ita dicitur deftinare, ficut dicitur effe: Effe quippè fubftantiam, deftinare verò eius accidens, id eft relationem fignificat. Itáque cùm dicitur homo, fubftantia eft, cùm verò dicitur deftinator, eius accidens, id eft relatio prædicatur; & vfia quidem vnum aliquid effentialiter demonftrat: Accidens verò illius iam plura complectitur. Dicendo etenim homo, nihil aliud, quàm hominem pronuntio: At cùm dixero deftinator, & hominem & eius accidens pariter enuntio. Nam deftinator necefse eft aliquid deftinet, homo verò ad nihil aliud relatum fimpliciter fubftantia indicatur.

Apparet igitur accidentaliter, non efsentialiter deftinationem dici, cùm non de fubiecto, fed in fubiecto predicetur: Si enim fubftantia dicitur ab eo quòd omnis res ad fe ipfam fubfiftat, corpus quippè fubfiftit, & ideo fubftantia eft, nimirum accidentia, quæ in fubfiftente atque fubiecto funt, fubftantiæ non funt, quia non fubfiftunt, fed mutantur, ficut homo vel equus, vel lapis, eadem efse necefse eft: Bonum autem, vel malum, vel fapientem, vel hebetem, vel pulchrum, vel deformem non femper idem dicitur, quoniā quandocúnque, & quomodocúnque mutabile comprobatur; proinde cùm femper poffit efse homo, nequaquam fequitur femper fit deftinator. Verbi gratiâ: quando nihil habet quod deftinet, non rectè deftinator appellatur; dicitur autem homo, etiam fi nihil deftinat. Quod cùm de creaturis rationabilibus iure dicitur; de Deo cui foli nihil accidit multò aliter prædicatur: quicquid enim de DEO ab homine dicatur, aut fecundum fubftantiam, aut fecundùm relationem, vel propriè, vel tranflatè dici necefse eft. Deus quippè magnus, bonus, omnipotens, fapiens, iuftus, fempiternus, efsentialiter dicuntur. Creator, conditor, factor, operator, difpofitor, deftinator, ordinator, gubernator, Iudex, relatiuè proferuntur, quæ tamen relatio in DEO partìm ad fe, partìm ad creaturas refertur: Pater enim, & Filius, & Spiritus fanctus ad fe fe utique referuntur, Pater enim Filij Pater eft, Filius Patris Filius eft, Spiritus fanctus Patris & Filij Spiritus eft: Dominus verò ferui Dominus eft: Creator, operator, deftinator creaturæ fine dubio creator, operator, & deftinator eft: Conficitur ergò nullatenùs deftinationem de DEO effentialiter prædicari. Quapropter cùm ipfe efsentialiter femper fuerit, tamen nunquam antea Dominus appellatus eft, quàm

ipfe

ipse faceret, cuius Dominus diceretur: Similiter cùm semper habuerit in æterno voluntatis suę consilio quid, quando, & quomodo, vel vbi faceret, destinaret, atque disponeret, non priùs factor, destinator atque dispositor dictus est, quàm faceret, destinaret, atque disponeret. Quamobrem nullomodo substantiam eius demonstrat, cùm dicitur facere, operari, destinare, atque disponere: Sed effectum omnipotentissimæ voluntatis illius, in qua semper fuit ratio, quâ quæque voluisset ipse nulli aut temporalitati aut mutabilitati obnoxius temporalia & mutabilia, temporaliter & mutabiliter sine labore & fatigatione quietissimus destinaret, operaretur, & faceret. Verùm Augustini definitio, quam ponere voluisti, non habet prædestinationem Dei esse substantiam, sed præparationem ac dispositionem omnium, quæ erat ipse facturus. Avgvst. de dono Perseuer. cap. 17.

Porro sapientiam & scientiam de Deo essentialiter prædicari quis nesciat? non enim relatiuè dicuntur: Est quippè sapiens Pater, sapiens filius, sapiens Spiritus sanctus; sciens Pater, sciens Filius, sciens Spiritus sanctus: Immo sapientia Pater, sapientia Filius, sapientia Spiritus sanctus: Scientia Pater, scientia Filius, scientia Spiritus sanctus, sicut Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus sanctus: Et tamen non tres sapientes, aut tres scientes, vel tres sapientiæ, siue tres scientiæ, sicut nec tres Dij. Sed vnus sapiens, vnus sciens, vel vna sapientia, vna scientia, sicut vnus Deus. Sapere quidem & scire illi est essentialiter quod esse: Non enim ad aliquid refertur: At destinare atque disponere, quoniam ad aliquid refertur, nullatenus de eo essentialiter prædicatur. Cum igitur constet translatiuè prædestinationem in Deo proferri, liquet profectò non essentialiter, sed relatiuè depromi. Nam si essentialiter de Deo diceretur predestinare, sicut esse, sapere, & scire, consequens esset, vt eius prædestinatio non ad aliquid referretur, sicut nec essentia, magnitudo, bonitas, potentia, sapientia, scientia, iustitia illius ad aliquid referuntur; magnitudo, bonitas, potentia, sapientia, scientia, iustitia cum de Deo dicuntur, quid essentialiter ipse sit indicatur: prædestinatio non quid ipse sit, sed quid velit, disponat, & operetur enuntiat. Substantia Dei nunquam pluraliter effertur. Prædestinātiones eius sicut dispositiones, dispensationes, ordinationes, operationes, distributiones eius, pluraliter enuntiari & ostendimus, & vbi commodum fuerit fauente Domino ostendemus. Sed quoniam de his in processu operis huius adhibito Augustini fauore vel copiosiùs, vel fastidiosiùs, seu certè fallaciùs agis, cùm ad idem locorum ventum fuerit, ipsius Patris Augustini testimonio (annuente Domini Iesu Christi gratiâ) confutaberis.

CAPVT III.

DE EO, QVOD DVAS PRÆDESTINATIONES ratio non sinit esse.

CAP. III.

Nulla ex Dei prædestinatione necessitas.

DEINDE tantis tertio vanitatum tuarum ludicro argumentorum superfluitatibus res non necessarias replicantibus scates, vt pudeat audire, nedum legere quemlibet honestorum, qui dum multiloquio insudas, prorsus euadere nequiuisti quod dicitur *in multiloquio non effugies peccatũ.* Ais enim & multiloquè repetis à Dei voluntate atque essentia, perindéque prædestinatione omnem abesse necessitatem: Quis hoc ignoret? Quis nesciat Deum nulli subiectum esse noxiæ necessitati: Proinde quamuis omnia quæcunque Deus voluit, disposuit, ac destinauit, necesse est, vt ita nec aliter omninò fiant: Nulli tamen violentiam ad vtrumuis eius prædestinationem inferre iam & diximus & fatemur: Ac per hoc cùm neminem huic assertioni fauere, aut legerim, aut audierim, videre nequeo quamobrem de necessitate prædestinationis tantisper disputaueris; nisi quia non habens quid veri diceres, quæsisti quo insanires, vnde prædestinationem impiorum à Patribus sæpius inculcatam funditus abrogares. Post multa enim. Prou. 10.v.19

IOANNES SCOTVS.

Cap.3.nu.1 sect. 3.

ϴ *Non est igitur* (ais) *illa prædestinatio, quæ cogit ineuitabili necessitate, vitam, iustitiam, beatitudinem, nec illa, quæ cogeret prædictorum bonorum contraria videlicet mortem, peccatum, miseriam, quæ ratio,* inquis, *enthymematis argumento concluditur, quod semper est à contrario, cuius propositio talis est. Non & Deus summa essentia sit, & eorum tantùm quæ ab eo sunt causa non sit, est autem Deus summa essentia, est igitur eorum tantùm quæ ab eo sunt causa. Peccatum, mors, miseria, à Deo non sunt; eorum igitur causa Deus non est. Idem quoque syllogismus hoc modo connectitur. Non & Deus eorum quæ sunt causa sit, & eorum quæ nihil sunt causa sit: Est autem Deus eorum causa, quæ sunt. Igitur non est causa eorum quæ non sunt, peccatum, eiusque effectus, mors profectò cui adhæret, miseria non sunt; eorum igitur nec Deus, nec eius prædestinatio, quæ est quod ipse est, causa esse non potest.*

CORRECTIO.

℟ Mirari satis nequeo, quare præsumpseris dicere quod nullus auctor tractatorue diuinorum eloquiorum dixit. Prædestinationem dicis esse Deum, hoc Prophetica, & Apostolica scriptu-

ra nunquam dixit: tractatores eius nunquam dixisse reperiuntur: quâ fronte ausus es fingere, quod scripturæ auctoritate nequeas affirmare? Iam verò quod dicis prædestinationi Dei nullam inesse vim, quâ quis cogatur ad aliquid & nos dicimus & probamus: Similiter quod addis Deum & prædestinationem eius non esse causam eorum quæ non sint, & hoc nihilominus approbamus id est peccati, mortis, atque miseriæ, & peccati quidem Deus, sicut non auctor, ita nec causa est.

Mortis autem quæ vt ais effectus peccati est, atque miseriæ causa non est: Auctor tamen atque irrogator æquissimus est. Nam mortis quę fit cùm deserit anima veram, summam, & sempiternam vitam, & vertitur libidinosè ad infima, & caduca, nec causa, nec author est Deus, de qua dicitur *quia mortem Deus non*
Sap. 1. v. 13. *fecit*, quoniam eam creator non condidit, sed maliuolentia vel Angeli, vel superbientis hominis adinuenit, sibique superbiendo consciuit. Mors verò quæ fit cùm anima discedit à corpore, (teste scripturâ) à Deo est dicente ad primos nostri generis ho-
Gen. 2. v. 16. mines, atque interminante Deo, *Ex omni ligno quod est in Paradiso edite, de ligno autem scientiæ boni & mali ne comedatis: Quacunque autem die comederitis ex eo, morte moriemini.* In quibus verbis mortem animæ prędixit tantùm, non etiam irrogauit. Ac per hoc nec causa, nec author eius esse conuincitur. Deinde præsumpto inhibiti ligni edulio iterum Dominus post piissimam atque inæstimabilem redargutionem & patientiam, quâ eos ad pœnitentiam misericorditer inuitabat, quam illi è contrario obstinacissimè repellebant, causámque prolapsionis propriæ, in Deum superbissimè contumacissiméque referebant, ineuitabili iudicio sententiam damnationis deprompsit dicens in
Gen. 3. v. 17. Adam quidem ita. *Quia fecisti hoc, & audiuisti vocem vxoris tuæ plus quàm me, Maledicta terra in opere tuo: Cùm operatus fueris eam non dabit fructus suos, sed spinas & tribulos germinabit tibi. In sudore vultus tui comedes panem tuum cunctis diebus vitæ tuæ, donec reuertaris in terram, de qua sumptus es; quia pul-*
Gen. 3. v. 16. *uis es & in puluerem reuerteris.* In Euam verò: *Multiplicabo ærumnas tuas & conceptus tuos; in dolore paries filios, & sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tibi.*]

Huius mortis atque miseriæ Deus, cùm causa non sit, auctor tamen, id est iustissimus irrogator certissimè creditur, quemadmodum verbis præcedentibus declaratur, quibus si quispiam contraire voluerit, puto quia me tacente impietatis reus addicetur. Mors corporis discessio est animæ à corpore, ideo huius auctor dicitur Deus: quoniam ipso puniente ac volente abstra-

hitur à corpore, donec ipso volente ac iudicante resurgentibus omnibus suo quæque corpori, vel mala pro meritis receptura, vel bona restituatur. Iustum est enim, vt quo auctore creatur, datur, atque immititur corpori, ipso auctore, quia promeruit, abstrahatur, & cuius primùm bonitate donata est, eius postmodùm iustitiâ subtrahatur, vt quod benignitas contulit, æquitas demat: Quæ cùm corpori inseritur, vitam tribuit, cùm aufertur, adimit, & hæc ipsa ademptio, vel ablatio, vel subtractio mortis vocabulo nuncupatur, quod cùm non nisi Deo iudice fiat, quis negare audeat Deum mortis huius esse auctorem?

Sic etiam de miseria sentiendum, Quæ cum beatitudinis dicitur indigentia, non Deo auctori deputatur, sed creaturæ rationali, quæ voluntariâ auersione à veræ beatitudinis summo bono, atque adhæsione damnabili in infimo bono, sibi eam contraxisse nullatenùs ambigitur. Cùm verò miseria pœnalis huius vitæ conuersatio, vel subsequentis in gehenna retributio dicitur; quis Deum auctorem illius nesciat, cuius atque iudicio dispensari omnia non ignoratur? Si enim dicente Scripturâ, *Nihil sine causa fit super terram*, profectò liquet, quia sicut Iob. 5.
bona Deo auctore constant; Ita & mala atque miseriæ vel ad v. 6.
probationem piorum, vel ad reprobationem impiorum, vel hic vel illic pœnaliter inflictæ non alio, quàm auctore Deo nimirum iustissimo fieri credenda sunt: Consideratis quippè quæcunque pœnaliter ingeruntur, nullas ferè absque creaturis Dei pœnas atque miserias inuenimus. Et quia docente Beato Gregorio omne iudicium in hominibus per Angelos exercetur, patet profectò quicquid Deo Iudice pœnaliter hominibus infertur, nequaquam nisi per creaturas eius fieri: Verbi gratiâ, aut aëre corrupto, aut ventorum inæqualitatibus, aut Solis caloribus nimiis, aut pluuiarum effusionibus aduersis, seu quibuscunque aliis animaduersionis supernæ generibus: De quibus Propheta testatur. *Misit* (inquiens) haud Psa. 77.
dubium, quin Deus, *in eos iram indignationis suæ, indigna-* v. 49.
tionem, & iram, & tribulationem immissionem per Angelos malos, &c. Vbi quamuis per Angelos malos immissionem missam dixerit: Legimus tamen etiam per bonos Angelos identidem Deo vindice actitari: Quemadmodum *apud Sodomam* Gen. 19
actitatum, *& ei finitimas ciuitates ignem cælitùs pluente Domino* v. 24.
Verax narrat historia. Quos Beatos fuisse Angelos nullus qui eandem historiam fideliter legit ignorat.

Cùm igitur vel in hoc sæculo, vel in igni Gehennæ debitæ

peccatoribus pœnæ per creaturas Dei fieri minimè nesciantur, quis earum auctorem Deum iustissimum audeat diffiteri? quarum si causam quæris, peccatores è vestigio occurrunt, qui malis suis operibus Deum summè bonum & iustum ad hæc sibi meritò retribuenda concitauerunt: quamuis de anima & Angelis Apostaticis, quibus pœnis vrgeantur, necessariò quæratur, quæ id est pœnæ, siue tormenta quocunque alio commodiùs vocabulo enuntientur, non idcircò mala vocantur, quòd verè, id est naturaliter sint mala, quippè cum Dei creaturæ sint: *vidit enim*
Gen. 1. v. 31. *Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona.* Sed quia patientibus contraria proculdubiò fiunt, ab eorum nimirum sensu mali vocabulo denotantur.

Vnde & beatus Augustinus inter retractandum libros suos cùm ventum esset ad eius libri retractationem, cuius titulum esse voluit de 83. quæstionibus ait Avgvstinvs. Vtrum Deus mali auctor non sit. Vbi videndum est, ne malè intelligatur, quod dixi: mali auctor non est, quia omnium quæ sunt auctor est, quia in quantum sunt, in tantum bona sunt: & ne hinc putetur non ab illo esse pœnam malorum, quæ vtique malum est his, qui puniuntur: sed hoc ita dixi, quemadmodum dictum est. *Deus mortem non fecit*, cùm alibi scriptum sit, *mors & vita à Domino Deo est*. Malorum ergò pœna, quæ à Deo est, malum est quidem malis, sed in bonis Dei operibus est, quoniam iustum est, vt mali puniantur, & vtique bonum est omne quod iustum est. (Avgvstinvs retract. lib. 1. cap. 26.; Sap. 1. v. 13.; Sap. 16. v. 13.)

℟. Sed & Sanctus Hieronymus in explanationibus Prophetarum, qui vel maximè huius locutionis genere pleni sunt, eisdem vestigijs, quia eodem spiritu graditur, qui explanans Ionam Prophetam. Hieronymvs hîc (inquit) malitiam pro afflictione, & calamitate accipere debemus secundùm illud *sufficit diei malitia sua*, & in Amos Propheta. *Si est malitia in ciuitate quam Dominus non fecerit*. Et in Isaia. *Ego Dominus qui facio pacem & creo mala.* In alio verò loco malitia contraria virtuti intelligitur, iuxta quod in hoc eodem Propheta suprà legimus *ascendit clamor malitiæ eius ad me.* (Prvd.; Hieron in Ionæ cap. 1. v. 7.; Mat. 6. v. 34.; Amos 3. v. 6.; Isa. 45. v. 7.; Ionæ 1. v. 2.)

℟. Quibus omnibus patenter indicatur Deum nec authorem, nec causam esse peccati; malorum verò, id est pœnarum quarumlibet, atque afflictionum auctorem quidem fideliter prædicari: causam verò eorum peccatores, eorúmque peccata nullatenùs dubitari. (Prvd.)

Progrederis inde ad alia, & veluti primâ de hoste congressione victor effectus gloriabundus, ad alia reuincenda furibundus pro-

cedis, multis hostem conuitijs impetens, & maledictis incessens, qui si ea legeret, sibíque facultas suppeteret, fortassis aut mitiora aut congrua responderet: quibus omissis, quoniam ea tantùm in quibus à Catholica veritate dissentis discutienda, & quantùm diuinitùs adiuti possumus refutanda suscepimus, eis tantummodò considerandis, atque aduertendis stilo imperauimus. Ais de charitate quod vna sit, licet duo sint eius præcepta, idem & nos dicimus adstipulante beato Gregorio, quia sicut vna est charitas & duo præcepta, ita vnus Spiritus & duo data. Dicis charitatem esse Deum, & nos annuimus, instructi à beatissimo Dominici pectoris recubo, qui ait *Deus charitas est.* Sed quòd his omnibus ad destructionem geminæ prædestinationis vteris improbamus. Dicit enim scriptura *Deus charitas est.* Sed nunquam dicit Deus prædestinatio est, quid ampliùs quæritur? nam & si nihil nobis aliud ad tuæ peruersitatis confutationem suppeditaret, hoc tantùm sufficeret, quòd nulla id Prophetica, Euangelica, vel Apostolica scriptura testatur. Lego charitatem Domini, non lego prædestinationem Domini, non hoc Prophetę prædixerunt, non Euangelistæ annuntiauerunt, non Apostoli prędicauerunt. Nullus Patrum venerabilium, per quos nobis eædem Propheticæ, Euangelicæ, atque Apostolicæ scripturæ diuersis locis & temporibus fideliter ac salubriter enodatæ sunt, dixisse reperitur. Non igitur admittimus, quod non in sacris literis inuenimus, præsertim cùm id tuis ratiocinatiunculis adfingas, non diuinorum eloquiorum testimonijs adsciueres; Et quia nihil extrà recipitur, quicquid à te extrà dicitur, meritò reprobatur.

Nota.

Vna charitas.

Ioan. 4. v. 8 & 16. v. 8.

Quamuis sicut suprà monstratum est Sanctorum Patrum venerabilibus scriptis, & geminæ prædestinationis veritas approbetur, & tuæ, id est solitariæ prædestinationis falsitas improbetur: quis enim te barbarum, & nullis Ecclesiasticæ dignitatis gradibus insignitum, nec vnquam à Catholicis insigniendum, aduersus Romanæ vrbis, & Apostolicæ sedis Antistitem Gregorium, & eius sicut doctrinæ & fidei, ita dignitatis atque officij socium beatum videlicet Isidorum Episcopum audiat oblatrantem: verùm si beati Isidori solius contemnendam duxeris authoritatem, quis te audiat, quis sequatur, nisi mente captus? Cùm eum eiúsque doctrinam in causa fidei Catholicis omnibus congruentem tantâ annositate temporum & probabilem videat & susceptam, maximè cùm & hodiéque Leo venerabilis Apostolicæ sedis antistes missâ *ante triennium* ad Episcopos Britannorum, qui Galliæ inferiores partes incolunt, super quibusdam quæstionibus suæ responsionis Epistolâ censuit, vt quicquid in dubium deueniret,

Cap. 3. n. 2. sect. 4. De sancto Isidoro.

Nota.

atque in sacris canonibus minimè inueniri posset, ad Catholicorum Patrum volumina confugiendum, & in eis quicquid esset ambigui requirendum atque sequendum, quos cùm nominatim exprimeret, beatum ISIDORVM cum cæteris eodem honore & dignitate pariter adnotauit: huius quoniam doctrina in causa fidei ab Apostolica sede approbata cernitur, quicquid contrà garrire molitus es, effœtatur, nullis in posterum viribus fulciendum.

Attamen quòd geminam charitatem quemadmodum geminam prædestinationem negas, eiusque assertores velut hæreticos damnas, videris ipse quid egeris. Nam patres orthodoxi geminam charitatem vel dilectionem, nonnunquam in suis opusculis posuisse reperiuntur, quorum Beda venerabilis presbyter in expositione tabernaculi, quod Moses iubente Domino statuisse legitur. BEDA. Vel certè, inquit, forcipe, duplici videlicet ferramento sacerdotes ignem altaris emendant, cùm in omnibus quæ docent prædicatores sancti, virtutem nobis geminæ charitatis infundere, & huius gratiâ nos ardere, simul & lucere præcipiunt. ℟. Idem in eod. BEDA. Non in vna parte superhumeralis aurum, in altera hyacinthus, in alia rursum alij atque alij colores fuerunt. Sed omnes colores vtique per omnia cum auro ipso fuere contexti, quia nimirum in actione sacerdotali, nûquam aliqua magnarum virtutum vel ad horam debet intermitti, sed semper auro sapientiæ lucidus, semper hyacintho spei in superna erectus, semper regni cœlestis purpurâ aduersus vitiorum bella magnanimus, semper cocco bis tincto geminæ dilectionis flammeus, semper retortâ bysso castigatæ carnis sacerdos siue doctor fidelium debet esse nitidus.

[Margin: Num. 5. sect. 5. — De gemina charitate. — BEDA de Tabernac. lib. 2. c. 11. — Id. Ibidem lib. 3. cap. 4.]

℟. AVGVSTINVS in sermone de languido 38. annos infirmitatê habente. AVGVSTINVS: Meritò apud Samaritanos biduum fecit Iesus, vt eos charitate firmaret: Binario ergo isto numero, cùm aliquid boni significatur, maximè bipartita charitas commendatur. ℟. Id. lib. 4. de consensu Euangelistarum AVGVSTINVS: Eum, qui filius Dei semper est propter nos filium hominis factum, vt sempiterna virtus eius & diuinitas nostræ infirmitati & mortalitati contemperata, de nostro nobis in se, atque ad se faceret viam, cum magna spei lætitia fideliter teneat, ne peccet à rege Christo regatur. Si fortè peccauerit, ab eodem sacerdote Christo expietur, atque ita in actione bonæ conuersationis & vitæ nutritis pennis geminæ dilectionis, tanquam duabus alis validis euectus à terris, ab eodem ipso Christo verbo illuminetur.] ℟. Id. in libro annotationum in Iob. AVGVSTINVS: Expansis pennis immobilis, & respiciens ad austrum ex-

[Margin: PRVD. AVGVST. tract. 17. in Euang. Ioannis. — PRVD. AVGVST. lib. 4. de cons. Euãg. sub finem. — AVGVST. in annotat. in Iob sub finem.]

« plicatis ab omni impedimento sæculari virtutibus geminæ dile-
« ctionis, permanens inconcussus in fide: Non tamen in hoc ipso de
* al. *in illum reuocans intentionem.* « se ipso præsumens, sed sperans in Deum & * nullum reuocans in
« tentationem, à quo ipse charitatis ardor inspiratur, vt fortitudi-
« dinem suam ad ipsum custodiat dicens: *nonnè Deo subiecta erit* Ps. 61.
« *anima mea, ab ipso enim salutare meum: Etenim ipse Deus meus* v. 1.
« *& salutaris meus, susceptor meus, non mouebor amplius.*] v. 2.

« ℟. Leo in sermone de ieiunio mensis septimi. LEO. Et cùm inde
Leo. de ieiunio 7. mensis à secun. 7. « dicatur *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & diliges* Math.
« *proximum tuum sicut teipsum* Christo Domino dicente * *cognos-* 22. v.
« *cimus, quoniam in his duobus mandatis tota lex pendet & Prophe-* 37.
* al. *cognoscimus quod.* « *tæ*, tantáque est sub huius geminæ charitatis edicto vtriúsque co- v. 40.
« pula testamenti, vt sine istarum connexione virtutum, nec lex
Idem. Ibidem ser. 9. « quemquam inueniatur iustificasse, nec gratia. ℟. Ideóque in eo-
« dem LEO. Dilectio proximi dilectio Dei est, qui plenitudinem
« legis & Prophetarum in hac geminæ charitatis vnitate consti-
* al. *quod.* « tuit, vt nemo ambigeret Deo se offerre, * quicquid homini
« contulisset dicente Domino saluatore, cùm de alendis iuuandis-
« que pauperibus loqueretur, *quod vni eorum fecisti, mihi fecistis.* Math.

PRVD. ℟. Sanè non video quid rationi & veritati obsistat si gemina 25. v.
charitas nuncupetur, quamuis *Deus charitas* appelletur: Cùm 40.
multa in sacris literis reperiantur, & de Deo dicta, & pluraliter
enunciata: quis enim nesciat misericordiam, miserationem, iu-
stitiam, iustificationem, scientiam, bonitatem, laudem, lauda-
tionem, veritatem, & multa alia Domini dici, & tamen plura-
liter elata quisquis piè aduertit, facillimè inuenit: dicit enim
Propheta *Deus meus misericordia mea*, & idem *misericordias Do-* Ps. 58.
mini in æternum cantabo. Idem *Reminiscere miserationum tuarum* v. 18.
Domine. Idem *iustitia Domini recta.* Idem *in iustificationibus* Psal. 88. v. 2.
tuis meditabor. Et alibi *quoniam Deus scientiarum Dominus est.* Ps. 24.
Et iterum: *quia fortitudo mea & laus mea Dominus Deus.* Et Id. v. 6.
fortitudo mea & laudatio mea Dominus. Item. *Vt annuntiem om-* Ps. 18.
nes laudationes tuas. Idem *quoniam veritates requirit Dominus* & v. 9. Psal.
diminutæ sunt veritates à filijs hominum: Quibus omnibus paten- 118. v.
ter innuitur talia de Deo quidem posse proferri, & tamen mini- 16.
mè à pluralitate præpediri. Nam saluatorem, salutarem, & 1. Reg.
Christum Dominum nostrum veraciter, & propriè appellari nul- 2. v. 3. Ps. 117.
lus ignorat: nec tamen præiudicat quin saluatores, salutares, & v. 14.
Christi pluraliter efferantur. Quorum exempla quisquis diuino- Psal. 9.
rum eloquiorum scientiam vsu & memoriâ imbibit, nullatenùs v. 15.
nescit. Psa. 30.

Nec prætereundum, quòd ideo prædestinatipnem ad Dei na- v. 24. Psal. 11.
turam pertinere dicas, quia ante omnem creaturam sit, sicut v. 2.
Deus.

Deus. Dic ergo & electionem Dei esse naturam quoniam docente Apostolo addiscimus, quòd *in Christo Iesu Domino nostro elegerit nos ante mundi constitutionem*. Dic etiam promissionem Dei eius esse substantiam, quoniam idem Apostolus testatur, *quam promisit non mendax Deus ante tempora secularia*, & omnia quæcunque ex æterno consilio voluntatis eius, quam nulla tempora vel inchoant, vel angustant, cui nec præterita transeunt, nec futura succedunt, nobis per tempora & loca fieri, inchoari, procurrere, finirique decreuit. Cùm igitur constet, quia quæcunque naturaliter sunt, quomodocunque sint, non nisi voluntate ipsius sunt, consequens erit, vt quicquid voluntate eius fit, ad eius essentiam pertinere dicatur: quoniam eius facere, operari, præscire, prædestinare, dispensare, gubernare, iudicare, damnare, & cætera his similia, non nisi velle ipsius est. Non enim in labore fatigatur, aut opere inquietatur: sed voluntas eius opus est eius: Proinde cùm velle Dei sit esse ipsius; non nisi impiè dicitur, ad naturam eius pertinere quicquid ex voluntate eius prodire cognoscitur. Iudicat quippè Deus: nunquid propterea iudicium eius erit natura ipsius? Eodem modo de cæteris sentiendum quæcunque de eo relatiuè dicuntur.

Eph. 1. v. 4. Tit. 1. v. 2.

CAPVT IV.
DE VNA VERA SOLAQVE praedestinatione.

PERGIS ad alia, & quarto mendaciorum tuorum ludibrio tertiam ex duabus hæresem factam asseueras, duarum alteram auctoris nomine insinuas, alteram tacito nomine repræsentas. Dicis enim. Cap. 4.

IOANNES SCOTVS.

❸ *Hæc igitur hæresis Gothescalcana, si tali nomine potest vocari, inter duas alteras hæreses sibi inuicem aduersantes medietatis loco constituta est: Inter illam planè, quæ dicitur Pelagiana, & illā quæ ei repugnat, quarum vna dono diuinæ gratiæ derogat, altera libertatem arbitrij condemnat: Pelagiana siquidem secta libertatē arbitrij rationalis naturæ in tantum cōmendat, vt sine dono gratiæ ad perficiendam hominis iustitiam sufficiat: Eius verò secta contraria gratuitæ gratiæ donum confirmat, vt eo solo in homine operante, omni conatu liberi arbitrij contempto, omnis fidelis fastigium iustitiæ cōtingat. Vna igitur (vt dictum est) donum gratiæ contemnit, altera donum libertatis arbitrij: ambæ impietate pares, sectâ verò dispares. Hæc autem de qua nunc agitur, sic est in medio inter vtrasque prædictas, tanquam extremitates inter se contrarias coniuncta, vt ipsis partim consentiat, partim contradicat, propriúmque sibi vindicet, quod ipsas*

Cap. 4. n. 1. sect. 1.

non habere contendat. Dum enim omnium virtutum, quibus peruenitur ad beatitudinem, omniúmque vitiorum, quibus præcipitatur ad miseriam in prædestinationibus diuinis, vt ipsa fingit necessarias, ineuitabiléſque causas conatur constituere: quid aliud videtur suadere nisi Dei dona, hoc est liberum voluntatis arbitrium, & gratiæ auxilium destruere, quibus duobus profectò plenitudo iustitiæ hominis & inchoatur, & perficitur.

CORRECTIO.

PRVD. De tribus hæresibus iuxta Scotum.

℟. Huc vſque tuorum dictorum verba latiùs poſuimus, non vt noſtra profuſiùs dilataremus, ſed vt tua quibus venenis eſſent infecta panderemus. De Pelagiana ſiquidem, quòd libertatem arbitrij adeo extulerit, vt abſque auxilio gratiæ Dei propriis viribus niteretur; & nouimus, & deteſtamur. Secundam quam duabus inſeris, & ex duabus compactam aſſeris, videlicet in prædeſtinationis neceſſitate tam bonorum, quàm malorum omnium conſtituta, quámque Gotheſcalcanam nouo vocabulo nuncupas, nec defendimus, nec tenemus. Tertiam verò quam pelagianis contrariam aſſeris, quâ ita donum gratiæ prædicetur, vt libertas arbitrij funditus auferatur, nec legimus, nec audiuimus: perſpecto ſi quidem beati Auguſtini de nonaginta hæreſibus libro hanc penitùs non inueni. Debueras igitur expreſſiùs intimare, quo hæc authore ſubſiſteret, & quo ei faciliùs, immò competentiùs reſponderi poſſet. Sed diù de ea cogitanti, & ancipiti ſententiâ nimiùm fluctuanti mihi nihil aliud te in ea expreſſiſſe occurrit: niſi quòd in hac, quemadmodum & in geminæ prædeſtinationis nomine omnibus Catholicis, qui nos vel iam in Domino præceſſerunt, vel qui adhuc infirmitate carnis grauati ad eorum ſocietatem dono gratiæ peruenire ſuſpirant, obliquè derogare volueris, qui omnes vnâ prorſus, concordique ſententiâ ita donum gratiæ prędicant, vt abſque eo libertatem arbitrij ad bonos conatus nihil valere confirment. Et quia de gratia & libero arbitrio ſatis abundéque & à patribus actum, & à nobis atque alijs adæque Catholicis nimirùm viris eruditiſſimis decerptis atque collectis eorum ſententijs elaboratum eſt, vnam tantummodò beati patris Auguſtini ſententiam ad medium deduxiſſe ſufficiat, qui in libro, quem de correptione & gratia ad Valentinum & eius monachos edidit inter cætera ſic ait.

Nota.

AVGVSTIN. de correp. & gratia. Cap. 1. * al. conſitendum.

» AVGVSTINVS. Ac per hoc & deſiderare auxilium gratiæ, initium gratię eſt. De quo ait ille *& dixi nunc cœpi. Hæc eſt immutatio dexteræ excelſi:* liberum itaque arbitrium & ad malum & ad bonum faciendum * certum eſt nos habere. Sed in malo faciendo liber eſt quiſque iuſtitię, ſeruúſque peccati: in bono autem liber eſſe nullus poteſt, niſi fuerit liberatus ab eo, qui dixit: *ſi vos filius* Pſal. 76. v. 11. Ioan. 8. v. 36.

liberauerit tunc verè liberi eritis. Nec ita vt cùm quisque fuerit à peccati * Dominatione liberatus iam non indigeat sui liberatoris auxilio, sed ita potiùs, vt ab illo audiens, *sine me nihil potestis facere*, dicat ei & ipse. *Adiutor meus esto ne derelinquas me.* ℟. Et paucis interpositis. Avgvstinvs: Est enim (inquit) gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum, quâ solâ homines liberantur à malo, & sine qua nullum bonum prorsùs siue cogitando, siue volendo, & amando, siue agendo faciunt: Non solùm vt monstrante ipsâ quid faciendum sit, sciant, verùm etiam, vt præstante ipsâ faciant cum dilectione, quod sciunt: hanc quippè inspirationem bonæ voluntatis, atque operis poscebat Apostolus eis, quibus dicebat *oramus autem ad Dominum ne quid faciatis mali: non vt nos probati appareamus, sed vt vos quod bonum est faciatis?* ℟. Et cætera quæ latiùs in eodem opere exsequitur. Quæ cùm sit Catholicæ fidei vera perfectáque consensio, nescio quem elogio tertiæ tuæ hæreseos denotare volueris nisi beati Augustini dictorum quæ præmisimus, immò Catholicorum omnium fideliter, veracitérque sequaces. Quod igitur de hac quam asseris tertiam hæresim ais argumento prorsùs superfluo, nec ad rem pertinente.

Ioan. 15. v. 5. Psal. 26. v. 9. 2. Cor. 13. v. 7.

* al. damnatione. — Idem ibid. cap. 2. — Nota. — Prvd.

I'oannes Scotvs.

⊖ *Si liberum inquiens arbitrium credere non potestis, iudicium mundi futurum esse non creditis.* Cap. 4. nu. 2. sect. 3.

℟. Et infrà.

⊖ *Liberum ergò arbitrium homini à Deo datum impium est non credere.* Cap. 4. nu. 3. sect. 3.

Correctio.

℟. Quis vnquam nisi à fide & nomine Christiano penitùs alienus, aut liberum hominis arbitrium à conditore datum, aut iudicium futurum neget? Datum igitur homini liberum arbitrium pulsâ procul omni retractatione credimus, & confitemur: Sed ita à peccantibus vitiatum atque corruptum, vt prorsùs nisi præueniente gratiâ Dei ad nullum bonum propriâ voluntate atque virtute possit assurgere, quid enim habere virium ad boni quippiam per se, vel ex se poterat venditus sub peccato? qui enim sese vendere, Dominióque tyranni subdere liberum habuit, proculdubiò iam seruituti addictus, nequaquam liberari, & à seruitute tyrannica absolui liberum habuit, nisi per eius indebitam gratiam liberaretur, cuius filio protestante didicimus, *quia si vos filius liberauerit, verè liberi eritis.* Hoc ipse Dominus Iudæis sese de nobilitate generis iactantiùs efferentibus, & seruitutis næuum à sese mendaciter abrogantibus, dicentibusque *nos liberi sumus, & nemini seruiuimus vnquam*, respondisse legitur: *si*

Prvd. De libero arbitrio. — Ioan. 8. v. 36. — Ioan. 8. v. 33. v. 36.

vos filius liberauerit, tunc verè liberi eritis: quis enim eos nesciat primò Ægyptijs, deinde in terra repromissionis varijs gentibus, ac post regni adeptam potentiam Assyrijs, Chaldæis, Medis, Persis, Græcis, & ad extremum Romanis, iugo miserabili deseruisse? Nam & tunc quando hæc aduersùs Dominum loquebantur Romanis subditos, eisque tributa pendentes etiam Euangelica prodit historia. Quid est ergò quod ait Dominus *si vos filius liberauerit tunc verè liberi eritis?* nunquid Romanos subacturus, & mundum suo terreno imperio subiecturus, sicque apud terrigenas cum his liberatis venerat regnaturus, vt ideo dixerit: *si vos filius liberauerit, tunc verè liberi eritis;* Cùm ipse fraudulentâ interrogatione sciscitantibus: *vtrùm liceret censum dare Cæsari* responderit: *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari:* Absit hoc à fidelium cordibus, qui eum propter liberationem nostram morti proximantem terrenæque potestatis tribunalibus spontè subditum, præsidi respondisse legunt & credunt. *Regnum meum non est de hoc mundo. Si de hoc mundo esset regnum meum, ministri mei vtique decertarent, vt non traderer Iudæis: Nunc autem regnum meum non est hinc.* Vnde ergò si à filio liberarentur, eruendos liberósque futuros pronuntiat peccatis eos omnibus substratos, & maximè quòd in Dei filium non solùm non crediderint, verùm etiam morti eum addixerint, quis ambigat, quis ignoret?

Math. 22. v. 17.

Ioan. 18. v. 36.

Restat ergò vt de peccati seruitio, quo ineuitabiliter tenebantur adstricti, & diaboli Dominio famulabantur adnexi, Dominum dixisse intelligamus: *Si vos filius liberauerit, tunc verè liberi eritis:* Et vbi est illa libertas, quâ de Ægyptia seruitute liberati, Circũcisionis mysterio in typo fundendi sanguinis Domini nostri Iesu Christi; à nexu originalis noxę nõ dubitantur absoluti? quod enim nunc in fide eiusdẽ sanguinis iam fusi nobiscũ agit baptisma, hoc apud antiquos in fide ipsius adhuc fundendi egisse circumcisionem nullus orthodoxorũ dubitat: quomodo ergò liberandi censentur, qui iã liberati noscũtur? Nisi quia secundùm Apostolũ qui ait: *spe enim salui facti sumus,* adhuc verã idest perfectam libertatem expectamus: si enim iam liberati atq; saluati nisi in spe sumus, quare oramus vt liberemur à malo? quare clamantes dicimus Domino: *Exsurge adiuua nos, & libera nos propter nomen tuũ?* Liberatorum atque redemptorũ quis hanc esse vocẽ dubitet, quis ignoret? sed sicut premisimus Apostolico documento instruimur: *Quia in spe salui facti sumus: Spes autẽ non videtur, quod autẽ videt quis quomodo sperat? si autem quod non videmus speramus per patientiam expectamus.* Et rursùm quia *omnis creatura ingemiscit & parturit reuelationem filiorũ Dei expectans: Vanitati enim creatura subiecta est non volens, sed propter eum qui subiecit eam in spe. Quia & ipsa creatura*

Ioan. 8. v. 36.

Spe salui.

Rom. 8. v. 24.

Psal. 43. v. 26.

Rom. 8. v. 24. &c.

d. cap. 8. v. 22.

Ibid. v. 20. & 21.

liberabitur à seruitute corruptionis in libertate gloriæ filiorũ Dei. Apostolicâ igitur docemur auctoritate quod liberati sumus, sed liberandi: liberati à vinculo primæ præuaricationis, liberandi ab omni vitio corruptionis; liberati in spe, liberandi in re; liberati vt cum hoste pugnemus, liberandi vt nunquam hostem metuamus: Ibi enim erit vera libertas, vbi certa securitas; ibi secura libertas, vbi nulla impugnabit iniquitas: ibi vera liberatio, vbi nulla superetit corruptio; ibi vera possidebitur libertas, vbi nulla vrgebit captiuitas. Hîc autem vbi indefessus obsistit aduersarius, vbi acerrimus continuúsque cum vitiis instat conflictus, vbi libertas etiam contra votum multoties seruire compellitur, humiliari nos, atque auxilium gratiæ liberantis petere iugiter oportet: Ita vt cum Apostolo humiliati, & nihil de propriæ libertatis
Rom. 7 v. 22. viribus præsumentes dicamus. *Condelector legi Dei secundùm interiorem hominem;*
v. 23. *video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuum me ducentem in lege peccati, quæ est in membris meis.* Hácque humilitate, salubríque confu-
ibid. v. 24. sione compuncti exclamemus cum eodem Apostolo *Infelix ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius?* Sicque de misericordia nullatenùs diffidentes subiungamus,
v. 25. *Gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum.* Ecce hostis impugnans, ecce captiuitas trahens, ecce lex rebellans, ecce corpus mortis, & vbi libertas: Sed audi vbi *Gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum.*]

Inest igitur homini liberum arbitrium, sed ad bonum tam languidum, tam inualidum, tam infirmum, vt nisi præcedente gratiâ, nec velle bonum possit, nec agere. Vnde & Beatus Augustinus in libro de dono perseuerantiæ. Avgvstinvs. Non est hoc (inquit) omninò in viribus liberi arbitrij, quales nunc sunt: fuerat in homine antequam caderet, quæ tamen libertas voluntatis, in illius primæ conditionis præstantia, quantum valuerit, apparuit in Angelis, qui, diabolo cum suis cadente, in veritate steterunt, & ad securitatem perpetuam non cadendi, in qua nunc eos esse certissimi sumus, peruenire meruerunt; post casum autem hominis non nisi ad gratiam suam Deus voluit pertinere, vt homo accedat ad eum, neque nisi ad gratiam suam voluit pertinere, vt homo non recedat ab eo. Hanc gratiam posuit in illo, *in quo sortem consecuti sumus prædestinati secundùm propositum eius, qui vniuersa operatur.*

De libero arbitrio ad Bonum.

Avgvst. de dono perseuer. cap. 7.

Eph. 1. v. 11.

℟ Quod tantò apertiùs quantò breuiùs idem Beatus Augustinus in libro Enchiridion manifestat, vbi ait Avgvstinvs: Libero arbitrio malè vtens homo, & se perdidit, & ipsum ℟ His breuibus & veracibus atque fidelibus verbis Beatus Augustinus

Prvd. Avgvs. Enchirid. c. 30. Prvd.

Liberum arbitrium quo modo perditum.

* pro notam exhibuit. infirmitatem liberi arbitrij patenter * innotuit, dicendo quòd homo malè vtens libero arbitrio, & se perdidit & ipsum, id est liberum arbitrium: quomodo autem idem liberum arbitrium perdiderit præmissa declarant. Perdidit enim se, quia morti subiecit: perdidit liberum arbitrium, quia se hosti vendidit. Perdidit (inquam) sed ad bonum vel volendum vel faciendum: Nam ad malum semper ei affuit seruilis (vt ita dixerim) libertas: Ac per hoc, vt iam vel benè velit, vel benè possit, non nisi ad gratiam Dei pertinet per Iesum Christum Dominum nostrum. Sanetur ergò vt liberetur, sanetur illius limi perunctа medicamine, quo à natiuitate cæci oculi sunt sanati: Sanitate etenim opus habet qui dicit. *Ego dixi Domine miserere mei: Sana animam meam,* Ps. 40.
quia peccaui tibi. Et iterùm, *Miserere mei Domine, quoniam in-* v. 5.
firmus sum, sana me Domine, quoniam conturbata sunt mea; & ani- Psal. 6.
ma mea turbata est valde, sed tu Domine vsquequo. Conuertere Do- v. 3.
mine, eripe animam meam, saluum me fac propter misericordiam v. 4. v. 5.
tuam. Hâc sanitate atque libertate indigebant de quibus Dominus in Euangelio dicebat: *Non est sanis opus medicus, sed malè* Mat. 9. v. 12.
habentibus. Non enim veni vocare iustos, sed peccatores in pœnitentiam. Et rursùm: *Venit enim filius hominis quærere, & saluum fa-* Luc. 19
cere quòd perierat. Id est venit filius hominis quærere fugitiuum, v. 10.
& liberare captiuum: Si liber erat quomodo perierat, sed nimirùm perierat, qui à vero lumine auersus, vitiis, & dæmonibus additus seruiebat, vt autem liberaretur, venit ille, *in quo nihil habuit princeps mundi, & qui solus fuit inter mortuos liber,* ad cu- Ioa. 14. v. 30.
ius veram perfectámque libertatem si peruenire desideramus, Psa. 87.
eius præuentrici atque auxiliatrici gratiæ humiliter submissé- v. 6.
que subdamur, *qui venit quærere, & saluum facere quod perierat.* Luc. 19
Deinde subnectis. v. 10.

IOANNES SCOTVS.

Cap. 4. nu. 4. sect. 5. ● *Non aliter debuisse fieri rationalem vitam, nisi voluntariam, cùm ab ea voluntate, quæ est causa omnium creata sit ad imaginem, & similitudinem sui: Aut quomodo* (inquis) *eam diuina voluntas summa videlicet vniuersitatis ratio, quæ nullâ necessitate stringitur, quoniam suâ liberrimâ potentiâ potitur, imaginem sui similem faceret, si non eius substantiam crearet voluntatem liberam rationalem.*

CORRECTIO.

PRVD. ※ In quo quòd dicis substantiam imaginis Dei, id est hominis voluntatem liberam rationalem esse: Nouum quid atque ante hac inauditum auribus nostris insonuit, cum voluntatem hominis substantiam eius adseueras, quódque profusiùs explicas adiungendo.

Ioannes Scotvs.

Ꝋ *Hoc inquiens apertissimè probatur argumento, quod sumitur ex primi hominis peccato: quamuis enim, ais, beatam vitam peccando perdidit, substantiam suam non amisit.* Cap. 4. nu. 5. sect. 6.

℟ Et quænam esset ipsa substantia, subiungis.

Ꝋ *Quæ est inquiens esse: velle scire. Est enim & vult & scit: Vult se esse & scire: Scit se esse & velle.* Cap. 4. nu. 6. sect. 6.

Correctio.

℟ Ecce voluntatem atque scientiam hominis adstruis eius esse essentiam, quod cùm tuis adinuentionibus atque argumentationibus adstruas, auctoritate non munis: Quis enim nesciat rationalem animam esse, eique inesse velle & scire? Sed esse est eius natura atque substantia: Velle, & scire non sunt eius substantia atque natura, sed ornamenta substantiæ, dono conditoris attributa: Vt esset enim creator faciendo contulit, vt vellet & sciret, liberaliter tribuit: Animam enim hominis ad imaginem sui conditoris non in velle & scire, sed in rationali mentis factam auctoritate solidissimâ comprobatur, dicente Apostolo, *Renouamini spiritum mentis vestræ, & induite nouum hominem, qui secundùm Deum creatus est in iustitia & sanctitate veritatis:* Quibus verbis Apostolus imaginem Dei in spiritu mentis cum iustitia & sanctitate ac veritate nuncupans, non voluntatem atque scientiam eius substantiam appellauit: * Liberum enim arbitrium quid, nisi" libera animi voluntas? Quod ita quantùm existimo rectè defini-" ri potest Liberum arbitrium voluntas animi, quæ siue ad bonum" siue ad malum suâ sponte, suâ potestate mouetur: Velle natu-" rale est nobis sicut intelligere & meminisse. Hæc enim tria, id est" intellectus, memoria, voluntas, sic insunt naturaliter animo hu-" mano, vt tamen non dicantur esse ipse animus: Sed in animo: Si-" cut ergò istæ naturales animi affectiones non ipse animus;" quapropter illæ multipliciter variari possunt, animus idem" manet. "

Prvd. (margin)

Eph. 4. v. 23. (margin)

*Nota quæ sequuntur hâc sect. & seq. integrâ non sunt in textu, sed in margine forsan addita. (margin)

De libero Arbitrio. (margin)

Igitur velle naturæ, bonum autem vel malum velle, non est na-" turæ, sed motus quidam & officium naturæ: Nam si naturâ no-" bis esset bonum velle, vel malum velle, in vtramlibet partem a-" liud esse non posset, sic nec ipsa animi natura aliud esse potest," essétque nobis tam naturale benè vellè aut malè velle, quàm na-" turale est nobis ipsum velle: Atque hoc modo iam ipsum benè" velle, vel malè velle, non esset in nobis virtus, aut vitium, sed" natura: Nec iam vllomodo esse possemus nisi aut tantummodò" boni, aut solummodò mali: Nec deberetur nobis iustè vel in" bono præmium, vel in malo supplicium: Cùm aliud esse mini-" mè possemus, nec vllum esset meritum nostrum, vel bonum vel"

» malum, sed sola conditoris, aut gratia, aut (quod absit) culpa, » qui talem naturā in vtrolibet inconuertibilem condidisset. Igitur » velle ab initio naturaliter insitum est homini: Motus autem ipsius » voluntatis ita ei bonus est datus, vt nisi suâ sponte moueretur ad » bonum, suâ sponte etiam inclinaretur ad malum: Essétque illi ex » suæ voluntatis arbitrio meritum bonum siue malum, & conse- » quenter iustum præmium, vel supplicium. Lapsus ergò homo in » peccatum, non amisit esse quod à natura, non amisit velle, quod » est ei naturale: Sed amisit benè velle, & incurrit malè velle, ita » mutatus est in illo, vel etiam amissus motus, vel officium natu- » ræ, mutata est & ipsa in deterius natura, mutata tamen, non » amissa: Perdidit itaque homo liberum arbitrium peccando, quo » ante vigebat ad bonum, amisit motum & officium bonæ volun- » tatis, non amisit se ipsum; non amisit animi naturam, sed amisit » animi sanitatem, amisit bonæ voluntatis vigorem: Hoc vtrum- » que in ea per Christi gratiam instauratur, & natura scilicet in » deterius commutata, & voluntas in malum deprauata: Bona ita- » que voluntas sanitas est liberi arbitrij, mala voluntas languor est » liberi arbitrij: Hanc sanitatem amisit homo, & hunc languorem » incurrit Deum deserendo, & contra voluntatem eius faciendo. » Sic homo ægrotus effectus amittit vtique pristinæ sanitatis sta- » tum, non amittit seipsum; cùm autem curatus fuerit instauratur » in eo sanitas, & natura vegetatur, quæ non fuerat perdita, sed lan- » guore corrupta.]

Cùm enim constet, quòd omnia quæ creata sunt Deo auctore sint condita, nimirùm liquet, quia omnia, quæ auctor summè bonus condidit, bona sunt attestante Scripturâ; *Et vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona.* Gen. 1. v. 31. Patet ergò quod omnis creatura Dei (sicut Apostolus ait) bona est. *Nulla creatura Dei* 1. Tim. *non est bona.* 4. v. 4. Omnis autem voluntas hominis non est bona: quædam enim voluntas mala. Non est igitur voluntas hominis creatura Dei: Nulla enim creatura Dei mala, nonnulla autem hominis voluntas mala. Vnde luce clarius colligitur quòd voluntas hominis atque scientia non sunt eius substantia, sed dona Dei indita humanæ substantiæ, id est animæ rationali; quibus si benè vsa fuerit, seruat atque exornat in se imaginem & similitudinem Dei: Si autem eis voluptuosè abusa fuerit, quemadmodum & cæteris donis Dei, deformat eam nequiter, ac deturpat. Quid enim sunt virtutes, nisi habitus, atque ornatus rationali animæ diuino munere contributus: Quid verò vitia nisi animæ rationalis à vero & summo bono auersæ nuditas & turpitudo.

Si enim velle hominis est eius substantia, quare dicit Apostolus Phil. 2. *Deus est enim qui operatur in vobis velle, & perficere pro bona vo-* v. 13. *luntate*

luntate. Profectò, quibus ista dicebat Apostolus, iam opere Dei facti erant, iam substantiam existendi secundùm animam & corpus acceperant. Si ergò (sicut tu dicis) voluntas hominis essentia illius est, quam iam habebant: quid necesse erat, vt iam factam substantiam in eis operaretur Deus, præsertim cùm verbo præsentis temporis vtens ostenderit, non se de præterito, & de iam facta creatura: Sed de dono gratuitæ gratiæ, quod semper in nobis Dominum operari necesse est, locutum fuisse? Vnde & Prophe- Donũ gratuitę gratię semper in nobis Dominũ operari necesse est.
Psa. 50. v. 12. ta deprecatur dicens. *Cor mundum crea in me Deus.* Qui cùm iam cor creatum haberet, & quam ob causam creandum posceret, manifestat subiungens, *Et spiritum rectum innoua in visceribus meis:* Vbi declarat, quia creationem pro innouatione posuerit, quâ indiget sanctus quisque, quamdiù *corpus, quod corrumpitur,*
Sap. 9. v. 15. *aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem.* Si (inquam) scientia hominis est eius essentia, quare monet Iacobus Apostolus eam à Domino postulari? Ait enim, *si quis indiget sapientiâ, postulet illam à Domino, qui dat omnibus af-*
Iacob. 1 v. 5. *fluenter, & non improperat, & dabitur ei.* Et Psalmista exorat di-
Ps. 118. v. 66. cens: *Bonitatem & disciplinam & scientiam doce me.* Stultum est enim quasi accipiendum petere, quod iam habeatur. Si ergò scientia est tibi natura quare petis, vt docearis naturam tuam?

Augustinus in lib. Confessionum 13. Avgvstinvs. Trinitatem omnipotentem quis intelligit, & quis non loquitur eam, * sed tamen rara anima, quæ dum de illa loquitur, † scit quod loquitur, & contendunt & dimicant, & nemo sine pace videt istam visionem, vellem vt hæc tria cogitarent homines, in se ipsis, longè aliud sunt ista tria, quàm illa Trinitas, sed dico vbi se exerceant & probent & sentiant quàm longè sit. Dico autem hæc tria esse, nosse, velle. Sum enim, & noui, & volo. Sum sciens, & volens, & scio esse me & velle, & volo esse & scire: In his igitur tribus quàm sit inseparabilis vna, & vna vita & vna mens & vna essentia, quàm denique inseparabilis distinctio, & tamen distinctio, videat qui potest. Certè coram se est, attendat in se & videat & dicat mihi: sed cùm inuenerit in his aliquid & dixerit, non iam se putet inuenisse illud, quod supra ista est, incommutabile, quod est incommutabiliter, & scit incommutabiliter, & vult incommutabiliter. Et vtrùm propter tria hæc, & ibi trinitas: An in singulis hæc tria, aut * tria singulorum sint, an vtrumque? Miris modis simpliciter & multipliciter, infinito in se sibi fine, quod est & sibi notum est, & sibi sufficit incommutabiliter id ipsum copiosâ vnitatis magnitudine quis facilè cogitauerit, quis vllo modo dixerit? quis quolibet modo temerè pronuntiauerit?

Avgvstin. Cõfessionũ lib. 13. c. 11. *al. si tamen eam? † al. sciat quod loquatur *al. terna

℟ Idem Augustinus in sermone de verbis Apostoli. Avgvstinvs Idẽ de ver-

bis Aposto- li sermone 4. in fine. » *Cùm enim essemus in carne, passiones peccatorum, quæ per legem sunt,* Rom. 7
» *operabantur in membris nostris, vt fructum ferrent morti.* Qui ergò v. 5.
» non quia venisti ad te venit, liberat te, vbi te inuenit venundatum
» sub peccato, iacentem in morte primi hominis, trahentem peccatũ
» primi hominis, habentem reatum, antequam habere posses arbi-
* al. *paruuli ætatem* » trium: Ecce vbi te inuenit, quando paruulum inuenit. Sed * paruu-
» lus ætate excessisti, ecce creuisti, primo peccato multa addidisti,
* al. *superabundauit &* Idem in Euangel. Ioan. tract. 2. » legem accepisti, præuaricator extitisti: Sed noli esse sollicitus, *vbi* Rom. 5
» *abundauit peccatum, * abũdauit gratia.* ℟ Idem in Euangelio beati v. 20.
» Ioannis sermone AVGVSTINVS, *In principio erat verbum.* Id Ioan. 1.
» ipsum eodem modo est, sic est, semper sic est, mutari non potest, v. 1.
» hoc est, Deus est, quod nomen suum dixit famulo suo Mosi: *Ego*
» *sum qui sum, & misit me qui est.* Quis ergò hoc capiet? Cùm vi- Exod. 3 v. 14.
» deatis omnia mortalia mutabilia, cùm videatis non solùm corpora
» variari per qualitates nascendo, crescendo, deficiendo, morien-
» do, sed etiam ipsas animas per affectum diuersarum voluntatum
» distendi, atque discindi, cùm videatis homines & percipere posse
» sapientiam, si se illius luci & calori admouerint, & amittere pos-
» se sapientiam, si inde malo affectu recesserint. Cùm videatis ergò
» ista omnia esse mutabilia: Quid est, quod est, nisi quod transcen-
» dit omnia, quæ sic sunt vt non sint. ℟ Verùm tu ad confirman-
» dum quod dixeras prosequeris multipliciùs, & dicis.

IOANNES SCOTVS.

Cap. 4. nu. 7. sect. 6. ϴ *Quid ergò primus homo habuit ante peccatum quod perdidit post peccatum? Non enim adhuc habebat vitam beatam, quæ ei tribuenda fuerat, si præceptum seruaret. Si dixerimus liberam voluntatem; perdidit igitur suam naturam: Si autem ratio edocet nullam naturam posse perire, prohibemur dicere liberam voluntatem perdidisse, quæ sine dubio substantialis est: non enim in homine creauit Deus voluntatem captiuam, sed liberam, quæ libertas post peccatum remansit.*

℟ Et post pauca.

Cap. 4. nu. 8. sect. 6. ϴ *An fortè liberæ voluntatis vigorem potestatémque, quâ solâ potuit custodire præceptum, si vellet, peccando perdidit, ac per hoc vigor & potestas liberi arbitrij non erat in primo homine ex substantia, sed ex creatoris gratia? Quod magnum munus amisit, malè vtens libero voluntatis arbitrio: Noluit enim facere quod potuit, hoc est mandatum custodire, quod post peccans non potest si velit, si gratia non iuuerit.*

CORRECTIO.

PRVD. ℟ Quibus dictis quantùm gratiæ deroges, quando plus iusto naturæ attribuis, satis claret. Nam dicendo *si liberam voluntatem perdidit, perdidit suam naturam*, falsum est: quoniam voluntas

non est natura, sed ab auctore naturæ insita: quòd verò addis: *Nullam naturam posse perire*, & hoc falsum est: sententia enim omnium tractatorum Ecclesiæ, aut penè omnium in hoc vel maximè sibi concordat, quòd omnis creatura Dei ex nihilo facta, partìm manu conditoris ita sit solidata, vt nunquam perire possit, partìm verò in nihilum resoluatur; id est quædam, vt facta sunt permaneant, quædam in melius commutanda expectentur, quædam verò penitùs deficiant, vt non sint: Ac per hoc multò meliùs & credibiliùs diceres, quòd certum sit, nullam rationalem creaturam, perire posse: Sicut sanctus Hieronymus in expositione beati Pauli Apostoli ad Galatas dicit: Hieronymus: Qui enim diligit quempiam, semper in eius fœlicitate lætatur, & si eum viderit aliquo errore deceptum, & peccatorum lubrico concidisse, dolebit quidem, & eruere festinabit: Sed non poterit gaudium mutare tristitiâ; sciens nullam rationalium creaturarum apud Deum perire perpetuò.] ☧ Idem in commentario Mathæi Hieronymus *Respicite volatilia cœli, quoniam non serunt neque metunt, neque congregant in horrea, & Deus pascit illa.* Simpliciter ergò accipiendum, quòd si volatilia absque cura & ærumnis, Dei aluntur prouidentiâ, quæ hodie sunt & cras non erunt, quorum anima mortalis est, & cùm esse cessauerint, semper non erunt, quantò magìs homines, quibus æternitas repromittitur, Dei regantur arbitrio.] ☧ Fulgentius in libro ad Petrum de fide. Fugentius: Quosdam igitur spiritus sic Deus creauit, vt semper essent, quosdam verò, vt esse spiritus quandóque desinerent. ☧ Et post multa. Fulgentius: Cæteri verò spiritus omnium animalium, quibus non est intellectus: quia quidam eorum de terra, quidam de aquis originem ducunt. De aquis enim sunt reptilia & volatilia, de terra verò quædam quæ reptant, quædam verò quæ gradiuntur exorta sunt: Tamdiù spiritus sunt, quamdiù in corporibus viuunt. Anima quippè quæ rationis capax diuinitùs facta non est, cum carne sua & incipit, & desinit viuere; quia quando corpori vitam non tribuit, & ipsa non viuit. Atque ita miro modo cùm omni carni anima viuẽdi sit causa, spiritus tamen irrationalis tamdiù viuit, qumdiù in carne manere potuerit, & dùm à carne sua separatur, * extenuatur. Ita fit, vt cùm ipse vita carnis suæ sit, viuere ipse nequeat, quando vitam carni * ministrare destiterit. Et si non sit caro, cui vitam dare valeat, ipse quoque eam protinus non habebit. Ideo nec æternitas irrationabilibus spiritibus data est, nec aliquod eis iudicium præparatur, in quo eis vel beatitudo pro bonis, vel damnatio pro malis reddatur operibus. Ideo autem in eis nulla operum discretio requiritur, quia nullam intelligendi facultatem diuinitùs acceperunt. Propterea igitur eorum corpora

Hieronymus ad Galatas cap. 5. vers. 22.

idem Comment. in Math. c. 6. v. 26.

Mat. 6. v. 26.

Fulgentius lib. de fide ad Pet. diac. col. 343.

Idem ibidẽ col. 348.

* al. extinguitur

* al. subministrare

resurrectura non sunt: quia nec ipsis animabus eorum, aut æquitas aut iniquitas fuit, pro qua eis æterna, vel beatitudo sit tribuenda, vel pœna. ℟ Beda in Genesi.

BEDA in Genesim. BEDA. *Cunctis diebus terræ sementis & messis, frigus & æstus,* Gen. 8. *æstas & hyems, nox & dies non requiescent.* v. 22. Cùm enim dixisset cunctis diebus mox addidit terræ, vt intelligeres cunctis diebus, quibus terra modernum habitura est statum, securos homines ab impetu vniuersalis diluuij esse debere. Nec tamen defuturum tempus, quando cessante hâc labentium rerum vicissitudine, quæ annuatim geritur, orbis vniuersus cū animantibus sit igne periturus.

Idem. ℟ In eodem BEDA. Idcirco requirit Deus animas hominum à bestijs vel hominibus à quibus fuerant effugatæ de corpore: quia *ad imaginem suam fecit hominem,* Gen. 1. v. 26. & in eo quòd hunc manere ad æternitatem voluit, neque ad similitudinem animantium cum corporis Gen. 5. morte perire. v. 1. ℟. Gregorius dialogorum lib. 4. GREGORIVS.

Greg. dial. lib. 4. c. 3. Tres quippè vitales spiritus creauit omnipotens Deus, vnum qui carne non tegitur, alium qui carne tegitur, sed non cum carne moritur; Tertium qui carne tegitur, & cum carne moritur: spiritus námque est, qui carne non tegitur, Angelorum: Spiritus qui carne tegitur, sed cum carne non moritur, hominum: Spiritus qui carne tegitur, & cum carne moritur, iumentorum, omniúmque brutorum animalium.

PRVD. Cap. 4. Nu. 9. sect. 6. De libera voluntate. ℟ Quod verò addis, *prohibemur dicere liberam voluntatem perdidisse.*] Et hoc falsum esse Beatus Augustinus redarguit quod & suprà posuimus, cùm dicit: libero arbitrio malè vtens homo & se perdidit & ipsum] quod dixit & ipsum subauditur liberum arbitrium; perdidit ergò liberum arbitrium id est libertatem voluntatis ad boni electionem, non autem perdidit libertatem voluntatis ad mali electionem, ac perpetrationem: quia qui se peccato volūtariè subdidit, nequaquā in eius potestate, sed in dono gratiæ permansit, vt eius inspiratione bonum vellet, & posset. ℟ Hoc ipsum edocet ipse in epistola ad Vitalem. Ita enuntians: AVGVSTIN.

AVGVST. Ench. c. 30.

AVGVST. Epist. 107. ad Vital. propè medium. Non est igitur gratia Dei in natura liberi arbitrij, & in lege atque doctrina, sicut Pelagiana peruersitas desipit, sed ad singulos actus datur illius voluntate, de quo scriptum est: *Pluuiam voluntariam* Psa. 67. *segregans Deus hæreditati tuæ*: v. 10. Quia & liberum arbitrium ad diligendum Deum primi peccati granditate perdidimus, *Et lex Dei* Rom. 7 *atque doctrina quamuis sancta, & iusta & bona, tamen occidit, si non* v. 12. *viuificet spiritus*, per quem fit, non vt audiendo, sed vt obediēdo, 2. Cor. 3 neque vt lectione, sed vt dilectione, * teneamur. v. 6. Quapropter vt in Deum credamus, & piè viuamus, *non volentis neque currentis, sed* Rom. 9 v. 16. *miserentis est Dei:* Non quia velle non debemus, & currere, sed Phil. 2. quia *ipse in nobis, & velle operatur & currere.* v. 13.

*al. teneatur

℟. Adstipulante Sancto Isidoro qui de gratia Dei & libero arbitrio disputans hanc differentiam expediuit.

Isidorvs * inter gratiæ diuinæ infusionem, & humani arbitrij voluntatem hoc interest, arbitrium est voluntas liberæ potestatis, quæ per se spontè, vel bona vel mala appetere potest. Gratia autem est diuinæ misericordiæ gratuitum donum, per quod & bonæ voluntatis initium, & operis meremur effectum; diuina quippè gratia est, quâ præuenitur homo vt bonus sit, nec humanum arbitrium Dei gratiam antecedit, sed ipsa gratia Dei nolentem hominem præuenit, vt etiam benè velit. Nam pondere carnis homo sic agitur vt * ad peccandum sit fragilis, tepidus ad pœnitendum. Habet de se vnde corruat, & non habet vnde consurgat; nisi gratia conditoris, vt erigatur manum iacentibus tendat. Denique homini per Dei gratiam liberum restauratur arbitrium, quod primus homo perdiderat; nam ille habuit inchoandi boni liberum arbitrium, quod tamen Dei adiutorio perficeretur. Nos verò & inchoationem liberi arbitrij, & perfectionem de Dei sumimus gratia, quia & incipere & perficere bonum, de ipso habemus, à quo & gratiæ donum datum, & liberum arbitrium in nobis est restauratum. Dei est ergo donum, quod agimus propter gratiam præuenientem & subsequentem: Nostrum verò est propter obsequentem liberi arbitrij voluntatem: nam si Dei non est, cur ei gratias agimus? & si nostrum non est, cur retributionem bonorum operum expectamus? Proinde ergo in eo quod gratiâ præuenimur, Dei est: in eo verò quod * benè operando preuenientem gratiam sequimur, nostrum est. Nemo autem Deum meritis antecedit, vt tenere eum quasi debitorem possit. Sed miro modo æquus omnibus conditor, alios * prædestinando prælegit, alios verò in suis prauis moribus iusto iudicio derelinquit. * Vnde verissimum gratiæ munus non ex humana virtute, vel ex merito arbitrij consequi, sed solius diuinæ pietatis bonitate largiri. Quidam enim * gratis misericordiæ eius præuenientis dono saluantur, effecti vasa misericordiæ, quidam verò reprobi habiti, ad pœnam predestinati damnantur, effecti vasa iræ. Quod exemplo de Esaü & Iacob, necdùm natis colligitur, qui dum essent vnâ conceptione vel partu editi, parique nexu peccati originalis adstricti, alterum * tamen eorum ad se * misericordiæ diuinæ præueniens bonitas gratuitò traxit, alterúmque iustitiæ seueritate odio habitum in massa perditionis relictum damnauit. Sicut & per prophetam idem Deus loquitur
Malac. 1. 2. dicens *Iacob dilexi, Esaü autem odio habui*. Vnde consequens est,
Ro. 9. v. 13. nullis præuenientibus meritis conferri gratiam, sed solâ vocatione diuinâ: neque quemquam saluari, siue damnari, eligi vel

Isidorvs de differentiis lib. 2. cap. 27.

* al. *inter gratiam diuinæ effusionis.*

* al. *ad præuaricandum sit facilis, tardus ad &c.*

* al. *ad benè operandum.*

* al. *prædestinatos.*

* al. *inde.*

* al. *gratissimè eius &c.*

* al. *tantum.*

* al. *misericordia præueniens traxit, alterum quâdam &c.*

* *hic locus corruptus in impressis.*

" reprobari nisi ex proposito prædestinantis Dei, qui iustus est in " reprobatis, misericors in electis: *vniuersæ enim viæ Domini mi-* Psal. 24. v. 10. " *sericordia & veritas.*]

Cap. 4. nu. 10. sect. 6. De voluntate.

" ℟. Quodque infers, *quæ idest voluntas hominis sine dubio sub-* " *stantialis est*] & hoc secundùm ea, quæ præmissa sunt, falsum est, quoniam voluntatem substantiam asserere niteris; aliàs autem substantialis & naturalis rectè voluntas dicitur. Quæ substantialiter & naturaliter eidem substantiæ atque naturæ indita, primæ conditionis munere non ignoratur. Substantiam autem eam idest voluntatem esse nullatenùs dicimus. Quia si substantia esset mala non esset, quòd voluntas plurimum tam in Apostaticis Angelis, quàm in peruersis hominibus esse non dubitatur: omnis enim creatura Dei bona, non autem omnis voluntas hominis bona. Ex diuersis enim visis diuersus appetitus animarum est: Ex diuerso appetitu diuersi sunt adipiscendi successus: Ex diuerso successu diuersa consuetudo; ex diuersa consuetudine diuersa est voluntas: Diuersa autem visa ordo rerum facit occultus quidem, sed sub diuina prouidentia certus tamen. Non itaque ob hoc putandum est diuersas esse naturas animarum, quia diuersæ sunt voluntates, quin etiam vnius animæ voluntas pro temporum diuersitate variatur: siquidem alio tempore diues esse cupit, alio tempore contemptis diuitijs sapiens esse desiderat, & in ipso temporalium appetitu alio tempore vni homini negotiatio, alio tempore militia placet. Et multa similia.

Cap. 4. nu. 11. sect. 6.

Quodque subdis *non enim in homine creauit Deus voluntatem captiuam, sed liberam quæ libertas post peccatum remansit.* Et hoc falsum est. Quia Deus animam liberam creauit eíque voluntatem indidit liberam non captiuam: quam tamen in deterius deflectendo ipsa anima fecit esse captiuam: quia videlicet cùm adiutorio gratiæ posset eam tenere liberam, si præcepto conditoris liberaliter obedire vellet, maluit damnabili auersione per inobedientiam venundare diabolo, à quo deinceps captiua teneretur, ac per hoc ipsa se captiuam fecit, quæ vendidit, non conditor, qui liberam creauit: perdidit ergo non substantiam, sed libertatem, nec ipsam ex toto, sed ex aliquo, videlicet, vt bonum velle non posset absque gratia, & malum posset ex natura, quam non perdidit, sed in deterius commutauit. Proinde post peccatum remansit ei libertas malum & volendi & faciendi; nec tamen remansit libertas per se à malo recedendi, atque ad bonum se conuertendi; quæ enim habuit ex se vt caderet, nequaquam ex se habuit vt resurgeret: vnde arctatus dictis euidentissimis beatissimi patris Augustini, quem dixisse legeras quod homo ipsum idem liberum arbitrium perdidisset] ne forte veracissimis illius

dictis contraire videreris, quo nullus Catholicorum tuam dementiam sequeretur, vertis more serpentis huc illúcque caput, & quæris quonam ictus ferientis euadas.

Tandémque inuenis *perdidisse hominem vigorem & potestatem liberæ voluntatis.*] In quo non multùm à nobis discrepas: si enim vigorem & potestatem libertatis perdidit, prorsus nec libertas remansit. Quomodo enim libertas est si vigorem & potestatem non habet, quomodo libera est quæ vigore & potestate caret? Si igitur perdidit vigorem & potestatem, proculdubiò perdidit & libertatem: nulla est enim libertas si careat vigore & potestate. Quis enim liber cui desunt vigor, atque potestas, ac per hoc dùm ligata soluere niteris, potiùs illigas, & dùm soluendis dolosè insudas, ligata nodosiùs innectis; Et hoc est totum, quod dicimus perdidisse hominem peccando libertatem, vigorem & potestatem arbitrij, quoniam qui ex se ruere potuit, nequaquam per se surgere valuit. Cap. 4. nu. 12. sect. 6.

Et quod ais *quâ sola idest potestate potuit custodire præceptum si vellet,*] multùm à pietate deuias. Quantâlibet enim excellentiâ liberi arbitrij creatura rationalis munere conditoris eminuerit: semper tamen gratiâ vel fulciente, vel solidante, vel recuperante, opus habuit, quod est perspicuum in transgressoribus Angelis, qui si eam fulcientem, vel solidantem habuissent, nunquam proculdubiò tam grauiter cecidissent, quæ quia Sanctis Angelis diuinitùs impensa est, eâ & certitudinem permanendi, & securitatem nunquam cadendi percipere meruerunt; quæ idcircò peccanti homini recuperando misericorditer impenditur, quia non tam suâ præuaricatione, quàm deceptoris suasione corruit: quamuis enim rationali creaturæ tantum munus, idest libertatem arbitrij Deus contulerit, nullo modo tamen sibi coæqualem facere voluit, quin semper eius gratiâ opus haberet, cuius bonitate hoc ipsum vt esset, & vt liberaretur acceperat. Sed cùm in verbis manifestis atque euidentibus expositionem expraauatricem adhibes, profectò veritati nebulam erroris inducere conaris. Cur enim præcedentia eiusdem loci ac subsequentia suppressisti, quibus diligenter attentis, prorsùs tua expositio, deprauatio, errórque conuincitur, quod vt manifestius fiat totam eiusdem beati patris, sicut ab ipso edita est sententiam proponamus, quæ ita se habet. Cap. 4. nu. 13. sect. 6. De Angelis. Cap. 4. nu. 14. sect. 7. Avgvst. in Enchir. c. 30.

Avgvstinvs. Verùm hæc pars generis humani, cui * libertatem Deus regnumque * promittit æternum, nunquid meritis operum suorum reparari potest? absit. Quid enim boni * operatur perditus, nisi quantùm fuerit à perditione * reparatus. Et hoc absit nam libero arbitrio malè vtens homo & se perdidit,

* al. *liberationem.*
* al. *promisit.*
* al. *operari potest.*
* al. *liberatus. Nunquid libero voluntatis arbitrio, & hoc absit &c.*

» & ipsum: sicut enim qui se occidit vtique viuendo se occidit, sed
* al. *potest* » se occidendo non viuit, nec seipsum * poterit resuscitare, cùm
» occiderit. Ita cùm libero peccaretur arbitrio, victore peccato
» amissum est & liberum arbitrium: *à quo enim quis deuictus est, huic* 2. Petr.
» *& seruus addictus est*. Petri certè Apostoli est ista sententia, quæ 2. v. 19.
» cùm vera sit, qualis quæso potest serui addicti esse libertas, nisi
» quando eum peccare delectat. Liberaliter enim seruit qui sui
» Domini voluntatem libenter facit: Ac per hoc ad peccandum li-
» ber est, qui peccati seruus est: Vnde ad iustè faciendum liber non
» erit, nisi à peccato liberatus, esse iustitiæ cœperit seruus. Ipsa
* al. *recti facti licentiam simul propter acepti.* » est vera libertas propter * rectè faciendi lætitiam, quia simul &
» pia seruitus, propter præceptionum obedientiam: sed ad benè
» faciendum ista libertas vnde erit homini addicto & vendito, nisi
» redimat ille cuius illa vox est. *Si vos filius liberauerit, tunc verè* Ioan.
» *liberi eritis*, quod antequam fieri in homine incipiat, quomodo 8. v.
» quisquam de libero arbitrio in bono glorietur opere, qui non- 36.
» dum est liber ad operandum benè, nisi se vanâ superbiâ inflatus
» extollat, quam cohibet Apostolus dicens *gratiâ salui facti estis* Eph. 2.
» *per fidem*. v. 8.
Cap. 31. » Et ne ipsam sibi saltem fidem sic homines arrogarent, vt non 1. Cor.
» intelligerent diuinitùs esse donatam, sicut idem Apostolus alio 7. v. 25.
» loco se dicit, *vt fidelis esset, misericordiam consecutum*, hîc quo- d. v. 8.
» que adiunxit atque ait, *& hoc non ex vobis sed Dei donum est; non* v. 9.
» *ex operibus, ne forte quis extollatur*: Et ne putarentur fidelibus
» bona opera defutura, rursum adiecit, *ipsius enim sumus figmen-* v. 10.
» *tum, creati in Christo Iesu in operibus bonis, quæ præparauit* Deus,
» *vt in illis ambulemus*. Hinc ergo efficimur verè liberi cùm Deus
» nos fingit, idest format & creat, non vt homines quod iam fecit,
» sed vt boni homines simus, quod nunc gratiâ suâ facit, *vt simus* Gal. 6.
» *in Christo Iesu noua creatura*, secundùm quod dictum est: *Cor* v. 15.
» *mundum crea in me Deus*. Neque enim cor eius quantum perti- 2. Cor. 5. v. 17.
» net ad naturam cordis humani non iam creauerat Deus. Psa. 50.
Ibidem c. 32. » Item. Ne quisquam etsi non de operibus, de ipso glorietur li- v. 12.
» bero voluntatis arbitrio, tanquam ab ipso incipiat meritum, cui
» tanquam debitum reddatur præmium benè operandi ipsa liber-
» tas. Audiat eundem gratiæ præconem dicentem: *Deus est enim* Phil. 2.
al. *& alio loco igitur non &c.* PRVD. » *qui operatur in nobis & velle & operari pro bona voluntate*. * Et v. 13.
» Item: *non volentis neque currentis sed miserentis est* Dei. ℞. Ad- Rom. 9. v. 16.
dis insuper ad confirmandum errorem tuum quo astruis velle in
homine eius esse substantiam, testimonium Domini dicentis in
Euangelio ad discipulos suos, *sine me nihil potestis facere* & adiun- Ioan.
gis exponendo vel potius deprauando. 15. v. 5.

IOANNES

Ioannes Scotvs.

ϴ *Non dixit, nihil potestis velle.* Cap. 4. nu. 15. sect. 8.

Correctio.

℟ Quem tuum peruersissimum intellectum necesse est, vt veri- Prvd.
tas atque auctoritas damnet: ita enim sentiri cupis dixisse Domi-
Ioan. 15. v. 5. num: *Sine me nihil potestis facere*; Ac si absque illo boni quic- Bona voluntas à Deo.
Phil. 2. v. 13. quam possimus velle, & contradicis Apostolo, qui ait: *Deus est*
enim qui operatur in nobis & velle, & perficere pro bona volunta-
te: Si ergò secundùm Apostolum *Deus est qui operatur in nobis*
velle: liquet profectò, quia fallaciter asseris posse nos velle bo-
ni quippiam sine ipso, quasi verò ipsa voluntas hominis non ad
opus pertineat, cùm scriptura clamet Deum homines, non solùm
pro factis, verùm etiam pro cogitationibus, quæ solâ volunta-
te fieri adsolent, iudicaturum: vnde & per Prophetam Isaiam
Isai. 66. v. 18. idem Dominus loquitur: *Ego autem opera eorum & cogitationes*
eorum venio, vt congregem cum omnibus gentibus & linguis: quod
Sanctus Hieronymus ita explanat.

Hieronymvs: venit ergò Deus vt opera, & cogita- Hieronymvs in Isaiam c. 66. v. 18.
tiones congreget singulorum, ex quo discimus, non solùm
opera, sed & cogitationes esse in die iudicij iudicandas: *qui* enim
viderit mulierem ad concupiscendum, iam mæchatus est eam in
Mat. 5. v. 28. *corde suo:* De quibus dicitur: *Nunc circundederunt eos cogitatio-*
nes suæ, quando iudicabit Dominus abscondita hominum secun-
Ose 7. v. 2. dùm Euangelium Iesu Christi, vt illud quod Apostolus scribit
Luc. 8. v. 17. veritate iudicij comprobetur. *Inuicem cogitationibus accusanti-*
bus, & satisfacientibus in die, quâ iudicabit Deus abscondita ho-
Rom. 2. v. 15. v. 16. *minum:* Vt cogitationes nostræ omnes vno tempore congrega-
tæ iustum iudicem probent: Dùm aut accusat nos nostra con-
scientia, aut satisfacit pro delicto. Vtrùm plura sint peccata,
Osee 4. v. 9. an bona opera, & vtrùm vetera an noua, vtrum deleta pœniten-
Psal. 32. v. 15. tiâ, an nouis sceleribus instaurata: quando dicit Dominus: *Vias*
eorum dedi in capita eorum, & cogitationes eorum reddam eis, qui
2. Par. 6. v. 30. *finxit sigillatim corda eorum, & intelligit omnia opera eorum.* De
quibus & in alio loco legimus: *tu cognoscis corda hominum solus:*
1. Cor. 2. v. 11. *nemo enim scit quæ sunt in homine, nisi spiritus hominis, qui est in*
eo. Vnde & per Hieremiam loquitur Deus *Ego Deus apropinquãs*
Hier. 23. v. 23. *& non de longè dicit Dominus, nunquid absconditse in abscondi-*
Luc. 16. v. 15. *tis homo, & ego ignorabo?* Denique ad Scribas, dicitur & Pha-
risæos. *Vos estis qui iustificatis vosmetipsos coram hominibus:*
Deus autem cognoscit corda vestra, in quo considerandum, quòd
Ioan. 1. v. 1. non dixerit pater iuxta hæreticorum blasphemias, ne filium vi-
deretur excludere: sed Deus quod patri filióque commune est:
In principio enim erat verbum & verbum erat apud Deum, & Deus

» *erat verbum. Hoc erat in principio apud Deum.* De quo idem Ioan. 1.
» Ioannes scribit. *Ipse autem Iesus non credebat se eis: quia sciebat* v. 24.
» *omnes, & non habebat necesse vt aliquis testimonium daret ei de ho-* Luc. 6.
» *mine. Ipse enim sciebat quid esset in homine.* Cui & illud con- v. 8.
» gruit, *sciens autem Iesus cogitationes eorum:* Et in alio loco: *sciens* Math.
» *autem Iesus malitiam eorum*, ac ne aliqua sit dubitatio hæreticis 12. v. 18.
» calumniam facientibus de verbo Dei, quòd nouerit omnia in Hebr.
» Epistola, quæ ad Hebræos scribitur prolixiùs dicitur: *viuens* 4. v. 12.
» *enim sermo Dei & euidens & acutus super omnem gladium bicipi-*
» *tem, & diuidens vsque ad partitionem animæ & spiritus, artuum* v. 13.
» *quoque, & medullarum, & iudex cogitationum & sensuum cordis*
» *nullàque est creatura inuisibilis in conspectu eius, omnia autem nu-*
» *da & aperta sunt oculis illius*, de quo nobis sermo est. Postquam Rom.
» autem omnes cogitationes in vnum fuerint congregatæ accusan- 2. v. 15.
» tes nos vel defendentes: tunc omnes gentes & linguæ cum co-
» gitationibus suis pariter adducentur in medium. Linguas autem
*al. aëre. » iuxta Apostolum Paulum, non solum hominum legimus: Sed & 1. Cor.
» & Angelorum legimus: ex quo intelligitur omnes creaturas à 13. v. 1.
» Domino iudicandas, non solùm super terram, sed in * mari &
» in cœlestibus iuxta quod ipse in superioribus dixerat: *inebriatus* Isa. 34.
PRVD. *est gladius meus in cœlo ad terrámque descendet.*] v. 5.

℟. Siquidem cogitationes solâ voluntate conceptas ad opus Psal. 57.
pertinere Propheta manifestat cùm dicit: *Etenim in corde ini-* v. 3.
quitates operamini, in terra iniustitias manus vestræ concinnant;
quæ etenim causa est, vt de cogitationibus quisque iudicetur,
nisi quia tales sunt, vt pro operibus deputatæ, aut coronen- Math.
tur merito, aut damnentur, Domino id etiam declarante, qui 5. v. 28.
dicit: *qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœ-*
chatus est eam in corde suo? patenter indicatur hâc sententiâ vo-
luntatem, & cogitationem ad opus pertinere, cùm quis eo af-
fectu cogitat, vult, & videt, vt nihil aliud intersit, quàm per-
petrandi facultas. Nempè mirari satis non valeo te dixisse
sine Deo nos nihil posse facere; posse autem velle. Cùm si se-
cundùm te nobis velle est esse, & sine dubio sine Deo esse nul-
latenus possimus, quomodo sine ipso velle possimus? si enim
sine Deo velle possumus, quia sicut astruis velle nobis est es-
se, possumus esse sine Deo. Non autem possumus esse sine Deo;
sequitur ergò vt nec velle bonum possimus sine Deo. Quo enim
pacto possit velle sine Deo, qui non possit esse sine Deo? nam
& si in hoc Domini sermone de solo opere intelligendum, quis 2. Cor.
censet, audi quid Apostolus dicat. *Fiduciam* (inquit) *ta-* 3. v. 4. & 5.
lem habemus ad Dominum non quod sufficientes simus cogitare ali-
quid à nobis, quasi ex nobis. Sed sufficientia nostra ex Deo est.

Vbi ostendit ipsum bonæ voluntatis concipiendæ atque cogitandæ Initium, non nobis esse à nobis atque ex nobis, sed ex Deo, & refellitur falsitas tua, quâ dixeras posse nos velle sine

Phil. 1. v. 29. Deo: fidem Dei donum esse quis ambigat? Dicente Apostolo *vobis enim datum est à Deo non solùm vt credatis in eum, verùm etiam vt patiamini pro illo.* Patet autem nullum credere nisi voluntate. Quid ergò est donatum credentibus, vt in eum credant atque patiantur? nisi data diuinitus voluntas, quâ in illum credant, quáque pro illo patiantur? Si ergò à Deo donatur voluntas in eum credendi, & pro illo patiendi: Nimirùm constat,

Ioan. 15. v. 5. quia sine illo nihil boni possumus velle. Ac per hoc verba Domini dicentis: *Sine me nihil potestis facere.* Ita saniùs & rectiùs intelligenda sunt, vt facere ad vtrumque referatur, ad factum mentis, & factum corporis, quoniam vtrumque opus scriptura appellat, quod non solum facto fieri, sed etiam voluntate concipi solet.

Respiciamus sanè beati Petri Apostoli negationem, & perspicuè quòd à Deo nobis velle sit non ex nobis liquidò cognoscemus. Qui enim propriâ voluntate negauit, nequaquam propriâ voluntate pœnituit: Donec respectus desuper ad se rediit, qui paululum derelictus, vt ita dixerim, à se ipso recesserat. A se ipso (inquam) qualis fuerat, quando Dominum etiam à longè De S. Petro.

Math. 26. v. 74. & 75. sequens in atrium principis sacerdotum intrauerat. Dicit enim Euangelista; *postquam tertiò Gallus cantauerat, & respexit Dominus Petrum, & recordatus est Petrus verbi Domini quo dixerat priusquam Gallus cantet, ter me negabis. Et egressus foras fleuit amare:* tantúmne obsurduisti, vt non audias? *respexit Dominus, & recordatus est Petrus:* non enim priùs ille recordatus est, & Dominus postmodum respexit: sed primò respexit Dominus, & post recordatus est Petrus. Priùs respexit gratia, & post recordata est pœnitentia. Priùs respexit misericordia, & post fleuit miseria. Cuius est quæso nunc velle: respicientis, an post respectum recordantis; donec negauit, non vtique habuit velle Dominum confitendi: Respectus autem accepit velle, non so-

v. 75. lùm confessionis, sed etiam confusionis. Inde est quod ait Euangelista *Et recordatus est Petrus verbi Domini quo dixerat an-*

Math. 26. v. 35. *tequam Gallus cantet ter me negabis. Et egressus forás fleuit amarè. Recordatus est,* quia nimium de se præsumpserat dicendo: *Etiamsi oportuerit me mori tecum non te negabo:* & confessus est salubriter, quia ad vocem ancillulæ negauerat damnabiliter: Ideóque *Egressus forás fleuit amare.* Prorsus qui non priùs est recordatus quàm respectus, patenter indicat non à se sibi fuisse velle, sed accepisse se ab illo, à quo respectus est.

Vbi est nunc interpretatio tua, quâ dixisti cùm dixisset Dominus: *Sine me nihil potestis facere* non dixit velle? videsne non potuisse recordari Petrum, nisi prius Dominus respexisset, idest voluntatem recordandi, ac flendi misericorditer infudisset.

De S. Mathæo. Videamus etiam Coapostolum eius Mathæum, vtrùm & ipse gratiâ præuentus, an voluntate propriâ Dominum sit secutus. Scribit ipse in Euangelio suo. *Vidit Iesus publicanum sedentem in telonio Mathæum nomine, & ait illi sequere me, & surgens secutus est eum:* quod ait *vidit Iesus*, non tam ad visum hominis, quàm ad intuitum gratiæ respicientis debemus accipere: *vidit* quia misertus est: *vidit* quia voluntatem se videndi infudit, *vidit* quia videri se fecit, sedebat *in telonio publicanus* lucris inhiabat, negotijs terrenis concupiscibiliter inseruiebat; oculos mentis pariter cum oculis corporis ad quæstus publicos & priuatos depresserat, cogitare de cœlestibus minimè satagebat; nunquid dicendus est habuisse velle, quo vsque visus non est? visus est, & continuò voluit, quoniam visio illa de gratiæ rore manabat. Nam & quòd ait *publicanum* satìs indicat, quia rore superni respectus madefactus atque commollitus sit, non propriâ, quam necdum habuerat, voluntate conuersus. In quo admiranda est nimium, vis ac potentia gratiæ videntis, quæ mox vt videt perficit: videre illius nullâ intercapedante morulâ opus est: quæ tantâ vi penetrauit mentem publicani, vt statim vocantem gratiam sequeretur. Agit hoc nimirùm instinctu occulto Dei omnipotentia in cordibus hominum, vel lenitate, vel terrore incomprehensibili, causis nostram scientiam latentibus, vt respectum suæ gratuitæ gratiæ omni tarditate propulsâ humiliter deuotéque sequantur. Math. 9. v. 9. & 10.

De S. Paulo. Intueamur etiam illum gratuitæ gratiæ acerrimum propugnatorem & veracissimum defensorem, ac fidelissimum prædicatorem, & liquidò videbimus gratiæ fuisse quòd talis ac tantus est, non voluntatis propriæ: scribit de eo relator veracissimus actuum illius, coméfque peregrinationis eius indiuiduus sanctus Lucas Euangelista dicens: *Saulus adhuc spirans minarum, & cædis in discipulos Domini abijt ad principes sacerdotum: & petijt ab ijs Epistolam, vt vbicúnque inueniret huius viæ viros ac mulieres, vinctos perduceret in Ierusalem.* Audis lupum sæuientem & vbi voluntas; audis persecutorem carnificinæ ouium insudantem, & vbi voluntas? Prorsùs erat in eo velle, sed malum. Cui insistebat, & cui tanto studio satagebat: Audiamus se- Actuũ 9. v. 1. v. 2.

d. cap. quentia. *Et contigit dùm iret Damascum circumfulsit eum lux de*
9. v. 3. *cœlo: Et cadens in terram Audiuit vocem de cœlo dicentem sibi.*
v. 4. *Saule, Saule, quid me persequeris? Ille autem dixit, quis es Domi-*
v. 5. *ne: Et ait ad eum* Dominus: *Ego sum Iesus Nazarenus, quem tu persequeris. Durum est tibi contra stimulum calcitrare:* Deo gratias. Audieramus lupum frementem, audiamus agnum mitescen-
d. v. 5. tem: *Quis es* (inquit) *Domine.* Priùs nec hominem saltem dignabatur agnoscere, & repentè tremens Dominum confitetur: Vnde hoc vno eodémque momento & lupus & agnus ostenditur? Lupus antequàm prostratus, prosternitur & agnus efficitur: Prosternitur ferocissimus persecutor, & erigitur mitissimus prædicator: ferociebat & cæcatus est: Cæcatur, & illuminatur. Vnde quæso te? An de proprio velle? Absit. Sed de rore gratiæ: velle
ib. v. 1. ferocientis antequam prosterneretur, Audiuimus: *Saulus adhuc spirans minarum & cædis*, Audiamus & gaudeamus balatum agni
d. v. 5. mitescentis: *Quis es Domine?* Prorsùs non hoc ex voluntate propria, quam ante circumfulsionem haberet, sed ex voluntate, quàm inspirante gratiâ in eadem circumfulsione nouam accepit.
Galat. 1 Accepit inquam, quia minimè habebat. Audi quid ipse de se te-
v. 15. stetur: *Cùm autem* (inquiens) *complacuit ei, qui me segregauit ex vtero matris meæ, & vocauit per gratiam suam, vt reuelaret filium suum in me:* Qui enim ex matris vtero se se à Deo segregatum testatur, profectò non id propriæ voluntatis, sed gratiæ prędestinantis atque vocantis fuisse declarat. Nunquid in vtero matris positus habebat velle, vt segregaretur antequam nasceretur, qui ab vtero materno profusus, atque adultus habuit velle, vt tantâ instantiâ segregatoris sui notitiam impugnaret? Minimè. Accepit ergò cœlesti lumine circumfulsus hanc subitam voluntatem, vt quod priùs iniquissimé oppugnabat, postmodùm obedientissimè prædicaret. Videamus, an hoc ipsum idem confirmet. *Quid*
1. Cor. *enim habes* (inquiens) *quod non accepisti, quid gloriaris quasi non*
4. v. 7. *acceperis?* Si igitur secundùm interpretationem tuam, velle essentialiter habebat Paulus. Falsum est quod ait, *quid enim habes quod non accepisti?* Accipere se fatebatur. Vtique in illa circum-
d. v. 7. fulsione, quod non habuisse nouerat ex natiuitate, accepisse se cœlesti munere gratulatur, quod se habuisse naturaliter diffitetur. Rursùs abuteris eiusdem Apostoli alio testimonio, quod prorsùs te non intellexisse, ac per hoc prauis interpretationibus peruertisse certum est. Ais enim subiungens.

Ioannes Scotus.

Rom. 7 ϴ *Et Apostolus* (inquis) velle adiacet mihi, perficere autem Cap. 4. nu.
v. 18. non. 16. sect. 8.

CORRECTIO.

PRVD. ℞ Quod ita intellexisse videris, vt velle sibi esse dixerit ex natura, perficere autem non nisi ex gratia; quam peruersitatem tuam quamuis idem Apostolus secundùm ea quæ permissa sunt euacuet, tamen vt lucidior verborum illius intellectus pateat, ne fortè nostra superbè respueres, quid de his beatus Augustinus in libro sexto, contra Iulianum Episcopum Pelagianum senserit non in-

» congruè duximus inserendum. AVGVSTINVS: Quod autem
AVGVSTIN. contra Iulian. lib. 6. cap. 23. » inquiens verba Apostoli vbi dicit: *Scio quia non habitat in me hoc* Rom. 7
» *est in carne mea bonum*, & cætera. Vsque ad illud vbi ait: *Miser* v. 18.
» *ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius?* Me affirmas v. 24.
* al. eorum » aliter intelligere, quàm * totum ipsum caput debet intelligi nesciens mihi plurimùm tribuis: Non enim ego solus aut primus sic istum locum intellexi, quo euertitur hæresis vestra, quemadmodum verè intelligendus est: imò verò ego priùs eum aliter intellexeram, vel potiùs non intellexeram, quod mea quædam illius temporis etiam scripta testantur. Non mihi enim videbatur Apostolus & de se ipso dicere potuisse: *Ego autem carnalis sum*, cùm v. 14.
» esset spiritalis, & quòd *captiuus duceretur sub lege peccati, quæ in* v. 23.
» *membris erat eius*: Ego enim putabam dici ista non posse, nisi de iis, quos ita haberet carnis concupiscentia subiugatos, vt facerent quicquid illa compelleret, quod de Apostolo dementis est credere: cùm etiam innumerabilis multitudo sanctorum, nè concupiscentias carnis perficiat, contra carnem spiritu concupiscat: Sed posteà melioribus & intelligentioribus cessi, vel potiùs ipsi quod fatendum est veritati, vt viderem in illis Apostoli vocibus gemitum esse sanctorum, cõtra carnales concupiscentias dimicantium: qui cùm mente sint spiritales, adhuc tamen isto corruptibili corpore quod aggrauat animam, rectè intelliguntur esse carnales, quia erunt & corpore spiritales, quando seminatum fuerit corpus animale, & resurget corpus spiritale: Et rectè adhuc intelliguntur eâ parte *Captiui sub lege peccati*, quæ desideriorum,
» quibus non consentiunt, motibus subiacet. Hinc factum est, vt sic v. 23.
» ista intellgerem quemadmodum intellexit Hilarius, Gregorius, Ambrosius, & cęteri Ecclesiæ sancti notique Doctores, qui & ipsum Apostolum aduersus carnales concupiscentias, quas habere nolebat, & tamen habebat, strenuè conflixisse, eumdémque Conflictum suum illis suis verbis contestatum fuisse senserunt. Contra quos motus priùs vtique debellandos, nè dominentur, & posteà sanandos, vt penitùs extinguantur, etiam ipse gloriosa certamina sanctos exercere confessus es; simul itáque cognoscamus verba pugnantium, si pugnamus; hoc enim modo non viuimus nos, sed viuit Christus in nobis, si & ad pugnam contra

concupiſcentias exercendam, & ad victoriam vſque ad conſum-
ptionem eorumdem hoſtium capeſſendam in illo fidimus, non in
1. Cor. nobis. *Ipſe* quippè *factus eſt nobis ſapientia à Deo & iuſtitia &*
1. v. 30. *ſanctificatio, & redemptio, vt quemadmodum ſcriptum eſt; qui glo-*
v. 31. *riatur, in domino glorietur.* Non eſt ergò contrarium ſicut putas,
Gal. 2. vt qui dicit *Viuo non ego, iam viuit verò in me Chriſtus.* Dicat etiam
v. 20. Rom. 7 *Scio quia non habitat in me, hoc eſt in carne mea bonum:* In quan-
v. 18. tum quippè in illo viuit Chriſtus, in tantum expugnat, & ſuperat
quod non habitat bonum in eius carne, ſed malum. Neque enim
rectè cuiuſquam ſpiritus concupiſceret aduerſus carnem ſuam,
niſi habitaret in illo ſpiritus Chriſti. Abſit ergò, vt dicamus, quod
nos dicere inſimulas, Apoſtolum ſic iſta dixiſſe, quaſi qui ſe
v. 20. vellet intelligi renitentem, in ſcorto aliquâ manu peſtiferæ vo-
luptatis adduci, cum dicat *non ego operor illud.* Oſtendens con-
cupiſcentias carnis ſolum impulſum libidinis operari ſine conſen-
ſione peccati. Quid eſt, quòd in Iudæorum ſuperbiam fruſtrà
conaris iſta verba transferre, tanquam ipſos in ſe transfiguraret
Apoſtolus, qui contemnebant dona Chriſti, velut ſibi non neceſ-
ſaria: Sic enim ſuſpicaris, atque vtinam ipſa dona Chriſti ſal-
tem ita ſaperes, vt ad vincendam concupiſcentiam valere aliquid
crederes: Sed ideo dicis à Iudæis fuiſſe contempta, quod veniam
daret ille peccatis, quæ * in legis admonitione vitaſſent, quaſi hoc * al. *ipſi legis*
conferat homini remiſſio peccatorum, vt caro non concupiſcat
d. v. 18. aduerſus ſpiritum, vnde illa verba nata ſunt: *Scio quia non habi-*
tat in me hoc eſt in carne mea bonum, & cætera eiuſmodi. Verùm
tu à veſtro dogmate non recedis, quo putatis gratiam Dei per
Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum ſic in ſola peccatorum re-
miſſione verſari, vt non adiuuet ad vitanda peccata, & deſideria
vincenda carnalia, *diffundendo charitatem in cordibus noſtris, per*
Rom. 5 *ſpiritum ſanctum, qui ab illo datus eſt nobis:* Neque conſideras
v. 5. eum qui dicit, *Video aliam legem in membris meis repugnantem*
Rom. 7 v. 23. *legi mentis meæ*, & ab hoc malo non ſe liberari clamat, *niſi gra-*
v. 25. *tiâ Dei per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum*, nec Iudæum eſſe,
nec quia peccauit, ſed ne peccet potius laborare: Exaſperat, in-
quis, Apoſtolus vim conſuetudinis. Tu ergò reſponde vtrum
contra hoſtem iſtam vim non dimicet baptizatus? Quod ſi negas,
omnibus Chriſtianis ſenſibus contradicis: Si autem dimicat, cur
non in verbis Apoſtoli vocem dimicantis agnoſcis? Per legem
inquis bonam, & per mandatum ſanctum prauorum animi fero-
ces erant, quoniam ſine voluntate propriâ nulla eruditio poterat
inſpirare virtutem. O acutum intellectorem, ô diuinorum elo-
Ib. v. 15 quiorum egregium tractatorem! quid agis de verbis dicentis,
v. 18. *non quod volo ago, & velle adiacet mihi & quod nolo hoc ago, &*

„ *condelector legi Dei secundùm interiorem hominem?* Audis hæc & v. 22.
„ dicis, quia voluntas defuit, ideo defuisse virtutem. Quid quòd
„ non solùm voluntas, verùm etiam virtus affuit, nè consentiret
„ concupiscentiæ carnis, quæ legi peccati prauis ipsis motibus
„ seruiebat, quibus ille non cedens, nec arma iniquitatis exhibens
„ membra peccato, & tamen quod nollet sentiens in carne contra
„ spiritum concupiscente, & aduersùs eam vicissim spiritu concu-
„ piscens, verissimâ castitatis voce dicebat. *Igitur ipse ego mente* v. 25.
„ *seruio legi Dei, carne autem legi peccati.*

„ ℟ Idem in 4. AVGVSTINVS: Bonam dicis hominum natu-
AVGVSTIN. contra Iulian. lib. 4. cap. 3. „ ram, quæ talis gratiæ opitulationem mereatur, quod gratanter
„ audirem, si hoc propterea, quia natura rationalis est, diceres. Ne-
„ que enim gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum la-
„ pidibus aut lignis pecoribúsue præstatur. Sed qui imago Dei est,
„ meretur hanc gratiam, non tamen, vt eius bona voluntas possit
„ præcedere præter gratiam, nè vel ipsa *prior det, vt retribuatur* Ro. 11.
„ *illi: ac sic gratia iam non sit gratia*, dùm non donatur gratuita, v. 35.
„ sed redditur debita. Quid est ergò, quod secundùm modum ve-
„ strum effectum voluntatis humanæ dona cælestia me crediderás
„ nuncupasse? tanquam voluntas hominis sine Dei gratia mouere-
„ tur ad bonum, vt ei debitus à Deo retribueretur effectus? Itanè
„ oblitus fueras nos cum Scriptura dicere contra vos *præparatur vo-* LXX.
„ *luntas à Domino:* Vel quod *in nobis Deus operetur & velle*. O in- Prou. 8
„ grati gratiæ Dei. O inimici gratiæ Christi, & solo vocabulo v. 35.
„ Christiani. Nonnè pro inimicis suis orat Ecclesia? quid orat ob- Phil. 2.
„ secro? Si vt eis suæ voluntatis retribuatur pretium, quid eis orat, v. 13.
„ nisi grande supplicium, quod iam contra eos est, non pro eis.
„ Orat autem pro eis: non ergò quia est illis voluntas bona, sed vt
„ conuertatur in bonam voluntas mala. Quoniam *præparatur vo-* LXX.
„ *luntas à Domino & Deus est enim* (vt ait Apostolus) *qui operatur* Prou. 8
„ *in vobis & velle.* v. 35.

PRVD. ℟ His beati Augustini præferendis expositionibus luce cla-
riùs perdocemur: Verba illa Apostolica hominem describere sub
gratia constitutum, contráque carnis suæ concupiscentiam pu-
ritate mentis pugnantem, non ab eadem gratia alienum: Ac per
hoc sub gratia constitutus dicit: *Velle adiacet mihi*: Hoc est vo- Rom. 7
luntas mihi ex dono gratiæ inest, vt castus sim, & castè viuam v. 18.
perficere autem non: Repugnante videlicet concupiscentiâ carnis
cuius stimulos & titillationem per omnia extinguere nequeo
dùm *Corpus quod corrumpitur aggrauat animam*, non à gratia
alienus, qui necdum hanc voluntatem ex gratiæ munere perce- Rom. 7
perat. Nam quod ait: *Mente seruio legi Dei*: Idem dicit: *Velle* v. 18.
adiacet mihi: Et quod ait: *Carne autem legi peccati*: Idem est v. 25.
cùm

cùm dicit. *Perficere autem non*. Itaque si velle natura nobis est, id est essentia veluti asseris, Omnes homines id habere quis nesciat? Omnes autem homines, præter quos gratiæ respectus illustrat, non habere voluntatem castè viuendi, & aduersùs carnis concupiscentias dimicandi, quinimò obstinatissimè & ardentissimè eis subdi, quis ignoret? Si ergo secundùm te omnes homines habent essentiam velle, non autē omnes homines habent velle vt resistant, immò habent, vt obediant concupiscentijs carnis: Patet profectò nequaquam ex naturæ bono, id omnes homines assequi, sed ex largitate gratiæ eos tantummodò, *qui prædestinati sunt in filios*
Rom. 8 v. 29. *Dei*, vt per eandem gratiam possint *conformes fieri proprij & vnici Filij Dei*: Quod verò adiungis dicens.

IOANNES SCOTVS.

Rom. 9 v. 16. ⊖ *Item quòd ait idem Apostolus* non volentis neque currentis, sed Dei est miserentis. *Non aliter intelligitur nisi dùm sit volens & currens: Naturaliter enim hæc duo insita sunt homini. Siquidem vult, vnde est volens, & appetit beatitudinem, vnde est currens*: non volentis, neque currentis *bona opera vel inchoare vel agere vel perficere: hoc enim* est miserentis Dei *donum*. Cap. 4. nu. 17. sect. 8.

CORRECTIO.

℞ Satìs apparet te ad peruersum tuæ interpretationis intellectum confirmandum ista exagerare: Ideóque verba Apostolica in aliud, quàm ab eo dicta sunt detorquere: Quod enim dicis PRVD.
Rom. 9 v. 16. non aliter intelligi, *Non volentis, neque currentis, nisi dùm sit volens & currens, id est dùm ex natura habeat velle & currere*] Falsum est. Non enim Apostolus de naturæ voluntate, & cursu agebat, sed de homine, qui iam per gratiam illuminatus, voluntatem & cursum, id est actionem boni operis acceperat. Ne fortè post gratiam illustrantem propriis viribus de cætero cum Pelagianis fideret, & absque adiutorio gratiæ sese posse præsumeret: Cùm autem dicis *naturaliter enim hæc duo insita sunt homini*,] rectè diceres, si non te aliter intelligere circumstantia comprobarent. Nam insitum homini naturaliter velle & currere, id est naturæ factæ hæc ab auctore concessa, quemadmodum & alia suæ munia largitatis Catholica fatetur Ecclesia: Naturam autem esse voluntatem prorsùs non recipit: tu è contra nitens, tantùm gratiæ derogas, dùm naturæ vltra veritatem arrogas: vt mirabili cæcitate tam lucidæ veritati impudentiùs obuians, crebriùs quàm necesse sit, eadem inculcare non erubescas: Et ideò subnectis.

IOANNES SCOTVS.

Rom. 9 v. 16. ⊖ Non *tamen* volentis neque currentis *bona opera vel inchoare, vel agere, vel perficere, hoc enim* est miserentis Dei *donum*. Cap. 4. nu. 18. sect. 8.

CORRECTIO.

PRVD. ℞ Vt ostendas voluntatem, & appetitum, quem cursum nominas, non esse præuenientis Dei donum, sed miserentis, id est retribuentis, & adiuuantis munus; Et vbi est quod idem Apostolus proclamat: *Quid enim habes quod non accepisti?* Et rursùm: *Quis enim nouit sensum Domini: Aut quis consiliarius eius fuit, aut quis prior dedit illi & retribuetur ei? Quoniam ex ipso & per ipsum & in ipso sunt omnia, ipsi gloria in sæcula sæculorum, Amen.* Si enim ex te, id est naturâ voluntatem & appetitum boni habes, sequitur inchoare, agere, seu perficere, non miserentis Dei donum, sed retribuentis sit munus, & falsum erit quod ait Apostolus *quis prior dedit illi & retribuetur ei?* Si inquam tibi ex natura voluntas & appetitus boni fuit, nimirum constat, quia tu prior dederis Deo voluntatem tuam, quàm ille vel inchoandi, vel agendi vel perficiendi munere compensaret: Retributum est igitur tibi iustitiâ rependentis, non datum munificentiâ gratuitò largientis: quia verò omni ambiguitate seclusâ verum est quod Apostolus ait: *Aut quis prior dedit illi & retribuetur ei:* Profectò liquet quòd ipsa voluntas atque appetitus boni donũ sit gratiæ præuenientis, non naturæ existentis, lippientis. *Quid enim habes quod non accepisti?* Si ergò boni voluntatem habes, proculdubiò accepisti: Accepisti autem non naturæ cæcutientis bono, sed gratiæ miserentis dono: *Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso, sunt omnia:* Proculdubiò [illegible] liberalitas bonæ voluntatis: *Ipsi gloria in sæcula sæculorum, amen.* Hinc beatus Augustinus, in retractatione propositionum Epistolæ ad Romanos ita loquitur.

1. Cor. 4. v. 7. Ro. 11. v. 34. v. 35. v. 36. d. v. 35. d. v. 35. 1. Cor. 4. v. 7. Ro. 11. v. 36.

AVGVSTIN. retract. lib. 1. c. 23.

» AVGVSTINVS: Proinde quod continuò dixi: dicit enim » idem Apostolus, *idem Deus qui operatur omnia in omnibus*, nusquam ante dictum est: Deus credit omnia in omnibus:] Ac deinde » subiunxi: Quod ergò credimus nostrum est: Quod autem bonum » operamur illius est, qui credentibus dat Spiritum sanctum;] Profectò non dicerem si iam scirem, etiam ipsam fidem inter Dei munera reperiri, quæ dantur in eodem spiritu: vtrumque ergò nostrum est, propter arbitrium voluntatis: & vtrumque tamen datum per spiritum fidei & charitatis: Neque enim sola charitas, » sed sicut scriptum est, *Charitas cum fide à Deo patre & Domino nostro Iesu Christo:* Et quod paulò post dixi: nostrũm est enim credere & velle, illius autem dare credentibus, & volentibus facultatem benè operandi per Spiritum sanctum, *per quem charitas Dei diffunditur in cordibus nostris:*] Verum est quidem, sed eâdem » regulâ, & vtrumque ipsius est, quia ipse præparat voluntatem, & » vtrumque nostrum, quia non fit nisi volentibus nobis: Ac per hoc » quod etiam posteà dixi: quia neque velle possumus, nisi vocemur;

1. Cor. 12. v. 11. Eph. 6. v. 23. Rom. 5 v. 5. LXX. Prou. 8 v. 35.

& cùm post vocationem voluerimus, non sufficit voluntas nostra, "
& cursus noster, nisi Deus & vires currẽtibus præbeat, & perducat "
Rom. 9 v. 16. quò vocat:] Ac deinde subiunxi. Manifestum est ergò *non volentis* "
neque currentis, sed miserentis Dei *esse*, quòd benè operamur;] om- "
nimò verissimum est: Sed parùm de ipsa vocatione differui, quæ "
fit secundùm propositum Dei: non enim omnium, qui vocantur "
talis est, sed tantùm electorũ. Itaque quod paulò post dixi: Sicut "
enim in iis, quos elegit Deus, nõ opera, sed fides inchoat meritum, "
vt per munus Dei benè operentur: Sic in ijs, quos damnat, infide- "
litas & impietas inchoat pœnę meritum, vt per ipsam pœnã etiam "
malè operẽtur:] verissimè dixi, sed fidei meritum etiam ipsum esse "
donum Dei nec putaui quærendum esse, nec dixi: & alio loco: cuius "
enim miseretur (inquã) facit eum benè operari, & quem obdurat, "
relinquit eum, vt malè operetur: Sed & illa misericordia præce- "
denti merito fidei tribuitur, & ista obduratio præcedenti impie- "
tati] quod quidem verum est; sed adhuc quærendum erat vtrùm "
& meritum fidei ex misericordia Dei veniat: Id est vtrùm ista "
misericordia ideò tantummodo fiat in homine, quia fidelis est: An "
1. Tim. 1. v. 13. etiam facta fuerit, vt fidelis esset: legimus enim dicente Apostolo: "
Misericordiam consecutus sum, vt fidelis essem, non ait, quia fidelis "
eram. Fideli ergò datur quidem, sed data est etiam, vt esset fidelis. "
Rectissimè itaque alio loco in eodem libro dixi: quoniã si non ex "
operibus, sed misericordiâ Dei & vocamur vt credamus, & creden- "
tibus præstatur, vt benè operemur: Non est gẽtibus ista inuidenda "
misericordia:] quamuis minùs ibi diligenter de illa quæ per Dei "
propositum fit vocatione tractauerim. "

℟ Quod Apostolicum testimonium quo sensu accipi debeat bea- Prvd.
tus August. in lib. Enchirid. manifestat dicens. Avgvstinvs: Item
ne quisquam etsi non de operibus, de ipso glorietur libero volun- " Avgvstin. Enchirid. cap. 32.
tatis arbitrio, tanquam ab ipso incipiat meritum, cui tanquam de- "
Phil. 2. v. 13. bitum reddatur præmiũ benè operandi, ipsa libertas: Audiat eun- "
dem gratiæ præconem dicentem *Deus est enim qui operatur in vo-* "
Rom. 9 v. 16. *bis & velle & operari pro bona voluntate*. Et alio loco: *Igitur non* "
volentis neque currentis, sed miserentis est Dei. Cùm proculdubiò, "
si homo eius ætatis est, vt ratione iam vtatur, non possit crede- "
re, sperare, & diligere, nisi velit, nec peruenire ad palmam super- "
LXX. Prou. 8 v. 35. næ vocationis Dei, nisi voluntate cucurrerit. Quomodo ergò *non* "
volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei, nisi quia & ipsa *vo-* "
d. v. 16. *luntas* (sicut scriptum est) *à Domino præparatur*: Alioquin si pro- "
pterea dictum est *non volentis neque currentis, sed miserentis est Dei*: "
Quia ex vtroque fit, id est ex voluntate hominis, & misericordia; "
vt sic dictum accipiamus: *Non volentis neque currentis, sed miseren-* "
tis est Dei, tanquam diceretur, non sufficit sola voluntas hominis, "

» si non sit etiã misericordia Dei:non ergò sufficit sola misericordia
» Dei, si non fit etiam voluntas hominis: Ac per hoc si rectè dictum
» est, *non volentis hominis, sed miserentis est Dei*, quia id voluntas ho- d. v. 16.
» minis sola non implet, quare non & è contrario rectè dicitur:non
» miserentis est Dei,sed volentis est hominis: quia id misericordia
» Dei sola non implet? Porrò si nullus dicere Christianus audebit,
» Non miserentis Dei,sed volentis est hominis, Ne Apostolo aper-
» tissimè contradicat,restat,vt propterea rectè dictum intelligatur:
» *Non volentis neque currentis, sed miserentis est Dei*, vt totum de- d. v. 16.
» tur Deo, qui hominis voluntatem bonam, & præparat adiuuan-
» dam,& adiuuat præparatam.Præcedit enim bona voluntas homi-
» nis multa Dei dona,sed non omnia, quæ autem non præcedit ipsa,
» in eis est & ipsa.Nam vtrumque legitur in sanctis eloquiis, *Et mi-* Psa. 58.
» *sericordia eius præueniet me, & misericordia eius subsequetur me:* v. 11.
» Nolentem præuenit vt velit: Volentẽ subsequitur ne frustrà velit. Psal. 22
» Cur enim admonemur orare pro inimicis nostris, vtique nolenti- v. 6.
» bus piè viuere,nisi vt Deus in eis operetur * & velle? Itémque cur
» admonemur petere, vt accipiamus, nisi vt ab illo fiat quod volu-
» mus,à quo factum est,vt velimus? Oramus ergò pro inimicis no-
» stris,vt misericordia Dei præueniat eos,sicut præuenit & nos:Ora-
» mus autem pro nobis ,vt misericordia eius subsequatur nos.

*al. vt velint

PRVD. Cap. 4. nu. 19. sect. 8. Gratiæ necessitas.

℟ Huic asseuerationi tuæ adhibes exemplũ hominis in densissimis tenebris positi habentis sensum videndi quidem,sed nihil videntis quia nihil possit videre, antequam extrinsecùs veniat lux, quam etiam oculis clausis sentiat,apertis verò & eam & in ea cuncta circumposita conspiciat, & explanas sic voluntatem hominis quamdiù originalis peccati, propriorúmque vmbrâ tegitur, ipsius caligine impediri; dùm autem lux diuinæ misericordiæ illuxerit, non solùm noctem peccatorum omnium, eorúmque reatum destruere, sed etiam obtutum infirmæ voluntatis sanando aperire, & ad se contemplandũ bonis operibus purgando idoneam facere. Sed quæro abs te cuius hominis voluntatem quandiù originalis peccati, propriorúmque vmbrâ tegitur, ipsius caligine impediri dicas? Vtrùm baptizati, an nondum gratiam baptismatis consecuti? Si enim nondum baptizati velis intelligi, certùm est ita tenebris tam originalis, quàm proprij peccati quemque obscuratum, vt nisi respectu diuinæ gratiæ nec bonum possit scire nec velle: percepto verò cœlestis rore misericordiæ, eâque ab originalis,propriorúmque peccatorum labe purgatus,& baptismatis mysterio innouatus, progressu temporis, & incremento fidei,bonísque operibus adhærentibus,& voluntatem atque appetitũ boni & procursũ perfectionémq; actionis bonæ & facultatem contemplationis diuinæ assequi minimè dubitatur. Sin de homine iam

Erga infideles.

De baptizatis.

Christianæ fidei mysteriis initiato intelligẽdum censes, mirum est cur originalis eum peccati caligine impediri dicas, quod ei iam in baptismate relaxatũ Ecclesia Catholica veraciter confitetur & prædicat: quod quàm sit à fide Catholica alienũ sole clarius patet.

Et quòd ais lucem diuinæ misericordiæ obtutum infirmæ voluntatis sanando aperire, & ad se contemplandum bonis operibus purgando idoneam facere.] Quomodo est libera, si infirma? qui enim infirmatur nequaquam libertatem & facultatem faciendi quod voluerit, habere conuincitur, aut quomodo sentit lucem non videndo, qui penitùs ignorat lucem? perpende quàm multi sint, qui lucem aut nunquam viderunt, aut oculis capti videre nunquam possunt. Quo pacto igitur sentire lucem non videndo dicitur, qui facultatem videndi nullam habere comprobatur? recede ergò à vitiatæ naturæ morbo, & quære diligentiùs gratiæ curantis medicamentum, vt assecuto præuenientis dono, consequi etiam perfectionis consummationem & gloriam opitulantis valeas adiumento. Cerne tot millia paruulorum, qui inter ipsa baptismatis Sacrosancta misteria vix satagentium sacerdotum manibus vndis viuifici fontis educti expirantes ad regna cœlestia perducuntur: quæ in eis voluntas naturæ? quæ libertas eos ad tantam beatitudinem sustollit? Nulla indubitanter propria: quid ergo? nimirùm gratuita gratia Dei miserantis, non retributio substantiæ volentis. Quomodo est enim gratia, si non gratis datur, nam si tua præcedit voluntas, iam non gratia, sed retributio vocanda est, quæ non datur gratis, sed rependitur præcedentis merito voluntatis, Et euacuatur sententia Apostoli dicentis *aut quis prior dedit illi & retribuetur ei*. Quia verò explosâ omni ambiguitate, verum est quod Apostolus dicit, sequitur vt falsum sit, quod mendaciter, & impudenter asserere non metuisti. Liberè igitur, ac fideliter confiteatur Ecclesia Catholica gratiam Dei gratis, idest nullis naturæ voluntatis, aut appetitus meritis dari, & gratias non cesset rependere tanti muneris largitori, quoniam verum est, quòd *nullus prior dederit illi, vt retribuatur ei. Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia, ipsi gloria in sæcula sæculorum Amen.* Reclamat aduersùm te Propheta *Deus meus* inquiens, *misericordia eius præueniet me, præueniet* vtique inspirando bonam voluntatem, non inueniendo: Si enim inueniret, nullatenùs præueniret. Quia igitur præuenit, non vtique inuenit: vnde & per Prophetam Dominus pollicetur: *Auferam à vobis cor lapideum, & dabo vobis cor carneum:* quid hoc loco cordis nomine nisi voluntas? quid lapidis nisi duritia? quid carnis, nisi mollitudo intelligitur? *Auferam* ergò *à vobis* voluntatem duram, quâ meis præceptis ac voluntati obstinatè

[Margin notes: Rom. 11. v. 35. — Rom. 11. v. 35. v. 36. — Psa. 58 v. 11. — Ezech. 11. v. 19.]

resistitis, *Et dabo vobis* voluntatem mollem, idest non repugnantem: sed docilem & meis disciplinis habilem, quâ meis præceptis méæque voluntati beneuolentissimè obsequamini.

Quòd si præueniri te misericordiâ Dei ad inchoandum tantùm, non etiam ad volendum dixeris: vide quot, quantísque Catholicis tractatoribus contra eas, qui hoc nō solùm de inchoatione operis boni, verùm etiam inspiratione voluntatis bonæ sanissimè intellexerunt, & fidelissimè prædicauerunt. Fulgentius

FVLGENTIVS de fide ad Petrum col. 344.

» in libro de fide ad Petrum Diaconum. FVLGENTIVS: Deus » autem misericors & iustus, sicut diabolo, atque Angelis eius pro» priâ cadentibus voluntate, cæteros Angelos in suæ dilectionis » æternitate firmauit, sic etiam humani generis massam non totam » in sempiternum perire permisit: sed quos voluit eius gratuita » bonitas repulsis tenebris, in quibus omnis humana natiuitas pec» cati originalis condemnatione versatur, reducendos prædestina» uit ad lucem. In eo præcipuè demonstrans, quòd istos originalis » peccati vinculis indebita gratia liberatoris absolueret, cùm » alios, & quàm maximè paruulos, quibus nulla possunt vel bona » vel mala inesse propriæ merita voluntatis, insolubili nexu æterna » damnatio retineret: bonæ quoque voluntatis & cogitationis initium non homini ex se ipso nasci, sed diuinitùs & præparari, & » tribui, in eo Deus euidenter ostendit; quia neque diabolus, ne» que aliquis Angelorum eius, ex quo ruinæ illius merito in hanc » sunt inferiorem detrusi caliginem, bonam potuit aut poterit re» sumere voluntatem: quia si possibile esset, vt humana natura, » post quam à Deo auersa bonitatem perdidit voluntatis, ex se ipsa » rursùs eam habere potuisset, multò possibiliùs hoc natura habe» ret Angelica, quæ quantò minùs grauatur terreni corporis pon» dere, tantò magis hâc esset prædita facultate: sed ostendit Deus, » vnde bona voluntas hominibus detur, quam sic amiserunt Ange» li cùm haberent, vt amissam deinceps habere non possint.] ✠

Idem col. 349.

» Idem post aliqua FVLGENTIVS: qui enim eos tales prædesti» nando præparauit, vt regno digni essent, præparauit vtique se» cundùm propositum vocandos vt obediant, præparauit iustifi» candos, vt acceptâ gratiâ rectè credant, & benè viuant, præparauit » etiam glorificandos, vt Christi cohæredes effecti regnum cœlo» rum sine fine possideant: ad quod regnum diuersis temporibus » per sacramenta, quæ ad fidem incarnationis suæ Christus insti» tuit, illi peruenerunt, quos Deus gratìs nullo bonæ voluntatis, » vel boni operis merito præcedente saluauit.]

INNOCENTIVS Epistolâ 91. apud Aug.

» ✠ Beatus Innocentius Apostolicæ sedis antistes ad Afros Epis» copos contra Pelagium scribens INNOCENTIVS: liberum » enim (inquit) arbitrium olim ille perpessus, dum suis inconsul-

tiùs vtitur bonis, cadens in præuaricationis profunda demersus, «
nihil quemadmodum exinde surgere possit, inuenit, suâque in «
æternum libertate deceptus, huius ruinâ iacuisset opressus, nisi «
eum pòst Christi pro sua gratia releuasset aduentus. ℞ Episcopi Africanæ Prouinciæ ducenti quatuordecim in Epistola ad beatum Zozimum Romanæ sedis Episcopum; constituimus in- «
quiunt, in Pelagium atque Cœlestium per venerabilē Episcopum «
Innocentium de beatissimi Apostoli Petri sede prolatam manere «
sententiam, donec apertissimâ confessione fateantur gratiâ Dei «
per Iesum Christum Dominum nostrum, non solùm ad cognos- «
cendam, verùm etiam ad faciendam iustitiam nos per actus sin- «
gulos adiuuari: Ita vt sine illa nihil veræ * iustæque pietatis ha- «
bere, cogitare, dicere, agere valeamus. ℞ Sanctus Zozimus «
Papa ad vniuersum orbem contra Pelagianos scribens Zozimus: Nos tamen, ait, instinctu Dei: (omnia enim bona ad aucto- «
rem suum referenda sunt, vnde nascuntur) ad fratrum & coepisco- «
porum nostrorum conscientiam vniuersa retulimus. ℞ Quam «
eius veracem sententiam Afri Episcopi veracissimam approbantes
ita ad eum rescribunt: illud verò, quod in literis tuis, quas ad «
vniuersas Prouincias curasti esse mittendas, posuisti dicens: nos «
tamen instinctu Dei (omnia enim bona ad auctorem suum refe- «
renda sunt, vnde nascuntur.) Ad fratrum & Coepiscoporum «
nostrorum conscientiam vniuersa retulimus] sic accepimus di- «
ctum, vt illos, qui contra Dei adiutorium extollunt humani ar- «
bitrij libertatem, districto gladio veritatis, velut cursim tran- «
siens amputares; quid enim tam libero fecisti arbitrio, quàm «
quòd vniuersa in nostræ humilitatis conscientiam retulisti? Et «
tamen instinctu Dei factum esse fideliter, sapienterque vidisti, «
veraciter fidenterque dixisti. Ideò vtique quoniam *præparatur* «
voluntas à Domino, & vt boni aliquid agant, paternis inspirationi- «
bus suorum ipse tangit corda filiorum: *quotquot enim spiritu Dei* «
aguntur, hi filij sunt Dei. Vt nec nostrum deesse sentiamus arbi- «
trium, & in bonis quibusque voluntatis humanæ singulis moti- «
bus magis illius valere non dubitemus auxilium.] «

[Prud. Epistola Afrorū ad Zozimum apud Prosperum cōtra collat. cap. 10.]
[* al. *sanctæque*.]
[Zozimus in Epistola cœlest. c. 8.]
[Episcopi Afri Epistola ad Zozimum ibidem.]
[LXX. Prou. 8. v. 35. Rom. 8. v. 14.]

℞ Prosper vir eloquentissimus atque doctissimus scribens iam inde aduersùm te sub nomine Cassiani Pelagianæ hæreseos assertoris ita inter cætera locutus est Prosper. Quid de elisarum «
argumentationum ratiunculis fracta studes arma colligere? quid «
cineres extincti dogmatis refouendo deficientis fumi nidorem in »
rediuiuam flammam conaris accendere? non est periculum liberi «
arbitrij ex gratia Dei, nec voluntas aufertur cùm in ipsa benè vel- «
le generatur: Nam si ideò non putanda est nostra, quia forma- «
tur, regitur, ordinatur, imbuitur; spoliantur libertate filij Dei, «

[Prud. Prosper contra collatorem cap. 11.]
[Ibid. ca. 12.]

» *qui aguntur spiritu* Dei, perdunt vigorem rationalis animi, & Rom.
» omni voluntariæ deuotionis laude priuantur, quibus datur *Spi-* 8.v.14.
» *ritus sapientia & intellectus, consilij & fortitudinis, scientia, ac pie-* 1. Cor. 12.
» *tatis, & timoris Domini:* Prorsùs qui his reformationibus se non Isa. 11.
» putant indigere, de veteris morbi consuetudine in frenesim tran- v. 2.
* al. *respuentes.* » sierunt: * Respuunt remedium, clamant, insaniunt, reluctantur.
Idem ibid. » Sed si promissionis sunt filij, quiescent & sanabuntur. ℞ Idem
cap. 8. » in eodem. PROSPER. Falsò ergo secundùm hanc definitionem
» antè dixisti non solùm actuum, verùm etiam cogitationum bo-
» narum ex Deo esse principium, qui & incipit quæ bona sunt, &
» exsequitur, & consummat in nobis, sed hoc nullo modo ex ali-
* al. *cui.* » qua parte potest esse falsum: * quia nequaquam inferri contra-
» ria debuerunt, vt quod rectè professus es ex gratia incipere, id
» posteà confirmares per naturæ bonum, & per liberum arbitrium
» nos habere. Dicit quidem beatus Apostolus *velle enim adiacet* Rom. 7. v. 18.
» *mihi, perficere autem bonum non inuenio:* Sed idem dicit: *non quia* 2. Cor.
» *idonei sumus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis: sed sufficien-* 3. v. 5.
» *tia nostra ex Deo est.* Et idem dixit: *Deus est enim qui operatur in* Phil. 2.
» *nobis & velle & operari pro bona voluntate.* Non ergò Apostolus v. 13.
» sibi contrarius est. Sed quia cùm donatum nobis fuerit bonum
» velle, non statím inuenimus & facere, nisi petentibus, quæren-
» tibus, atque pulsantibus, vt qui dedit desiderium, præstet effe-
» ctum. Vox námque ista dicentis *velle enim adiacet mihi, perfi-* Rom.
» *cere autem bonum non inuenio*, vocati est, etiam sub gratia con- 7. v. 18.
» stituti, qui condelectatur quidem legi Dei secundùm interiorem
» hominem, sed *videt & aliam legem in membris suis repugnantem* v. 23.
» *legi mentis suæ, & captiuantem se in lege peccati:* & quamuis acce-
» perit scientiam rectè volendi, virtutem tamen in se non inuenit
» eorum, quæ optat operandi, donec pro bona voluntate, quam
* al. *mereatur inuenire qui faciat.* » sumpsit, * virtutum mereatur facultatem inuenire, quam
» quærit.
FVLGENTIVS de fide ad Petrum col. 360. » ℞ Sanctus Fulgentius vir absque cunctatione eruditissimus ac
» fidelissimus in libro de fide ad Petrum Diaconum. FVLGEN-
» TIVS. Firmissimè tene, & nullatenùs dubites, neminem hîc
» posse hominum pœnitentiam agere, nisi quem Deus illuminaue-
» rit, & gratuitâ suâ miseratione conuerterit: Apostolus enim di-
» cit: *ne fortè det illis Deus pœnitentiam ad cognoscendam veritatem* 2. Tim.
» *& resipiscant à diaboli laqueis:* firmissimè tene, & nullatenus du- 2. 25. v. 26.
» bites, posse quidem hominem, quem nec ignorantia literarum,
» nec aliqua prohibet imbecillitas, vel aduersitas, verba sanctæ le-
» gis, & Euangelij siue legere, siue ex ore cuiusquam prædicato-
» ris audire, sed diuinis mandatis obedire neminem posse, nisi
» quem Deus gratiâ suâ præuenerit. Vt quod audit corpore, corde

etiam

etiam mente percipiat, & acceptâ diuinitùs bonâ voluntate, at-
1. Cor. que virtute, mandata Dei facere & velit, & possit: *neque enim*
3. v. 7. *qui plantat, neque qui rigat sed qui incrementum dat Deus, qui*
Phil. 2. v. 13. *etiam operatur in nobis & velle & * operari pro bona voluntate.*] (* al. perficere.)
℟. Beda venerabilis presbyter in homilia Euangelij de aduentu
Ioan. 1. Domini cùm exponeret: *nos omnes de plenitudine eius accepimus &*
v. 16. *gratiam pro gratia* subiunxit. BEDA: Quia ergò de plenitudi- (BEDA. in Euang. Ioan. c. 1.)
ne conditoris nostri non quidam, sed omnes quicquid boni ha-
bemus accepimus, curandum summoperè est, ne quispiam de sua
se bona actione vel cogitatione incautus extollat, nisi ingratus
largitori remanserit, perdat bonum quod accepit, ac dignè Apo-
1. Cor. stolicâ increpatione percellatur; quâ dicitur: *quid enim habes*
4. v. 7. *quod non accepisti, si autem accepisti quid gloriaris, quasi non ac-*
ceperis? Vnde ipse Apostolus, quia nihil dignum nosse vel opera-
ri posset, si non de plenitudine Christi acciperet, alibi manifestè
2. Cor. testatur dicens: *non quia sufficientes simus cogitare aliquid à nobis,*
3. v. 5. 1. Cor. *quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est*, & alio loco. *Et*
15. v. *gratia eius*, inquit, *in me vacua non fuit, sed plus illis omnibus la-*
10. *boraui: non autem ego, sed gratia Dei mecum*: quod ipsum suis au-
ditoribus humiliter cogitandum sedulus inculcat: Vnde est illud:
Phil. 2. *Cum metu, & tremore vestram salutem operamini: Deus est enim*
v. 12. v. 13. *qui operatur in vobis & velle & perficere pro bona voluntate:* Cùm
Ioan. 1. autem dixisset Euangelista: *nos omnes de plenitudine Christi acce-*
v. 16. *pisse* confestim subiunxit & ait: *gratiam pro gratia*: Geminam er-
gò nos gratiam accepisse testatur, vnam videlicet in præsenti, al-
teram verò in futuro: In præsenti quidem fidem, *quæ per dile-*
ctionem operatur, in futuro autem vitam æternam. Fides quip-
pè, *quæ per dilectionem operatur*, gratia Dei est, quia vt creda-
mus, vt diligamus, vt operemur bona, quæ nouimus non vl-
lis præcedentibus meritis nostris, sed ipso largiente percipimus,
Ioan. qui dicit: *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, & posui vos vt ea-*
15. v. 16. *tis, & fructum afferatis.* Et vt vitam propter fidem, dilectionem,
& opera bona percipiamus æternam, Gratia Dei est, quia ne
à bono deuiemus itinere, ipso duce semper opus habemus, cui di-
Psal. 85. citur: *Deduc me Domine in via tua, & ambulem in veritate tua.*
v. 11. Ac si apertè dicatur: nisi te duce ingrediens viam veritatis, quam
cœpi tenere, nequaquam sufficio: Ne in bonis deficiamus operi-
Ioan. bus, illius auxilio debemus semper inniti, qui ait, *quia sine me*
15. v. 5. *nihil potestis facere:* Vnde rectè Psalmista, vt initium fidei & bo-
Ps. 58. næ actionis à Domino nobis dari significaret ait, *Deus meus mise-*
v. 11. *ricordia eius praueniet me.* vt bona quæ agimus illo opitulante
Ps. 22. perficienda doceret, iterùm dicit: *& misericordia tua subseque-*
v. 6. *tur me omnibus diebus vitæ meæ:* vt mercedem vitæ æternæ, quæ

» bonis redditur operibus gratis tribui nobis ostenderet ait: *qui coronat te in miseratione & misericordia:* In misericordia quippè & miseratione nos coronat quando propter bona opera, quæ nobis ipse misericorditer exercenda donauit, supernæ beatitudinis præmia retribuit, & hoc est quod dicitur *accipere nos gratiam pro gratia:* quia nimirùm pro gratia bonæ conuersationis, quam dedit, & ne deficere possit, ipse seruans adiuuat, dabit gratiam beatæ remunerationis, in qua misericordias eius in æternum cantemus. Denique Apostolus ipsam vitæ æternæ perceptionem, quæ vtique meritis præcedentibus redditur, gratiam vocare non dubitauit, qui cùm præmisisset *stipendium peccati* esse mortem, noluit è contrario dicere stipendium iustitiæ esse vitam æternam, sed ait *gratia autem Dei vita æterna in Christo Iesu Domino nostro:* non quia non iustè meritis bonis à iusto iudice datur, sed quia ipsa merita quibus dantur, primò sunt gratis à pio saluatore donata.]

Psal. 102. v. 4.

Ioan. 1. v. 16.

Rom. 6. v. 23.

Gregorius moral. lib. 22. cap. 5.

» ✠ Gregorius in moralibus lib. 22. GREGORIVS. Sancti autem viri sciunt post primi parentis lapsum de corruptibili stirpe se conditos, & non virtute propriâ, sed præueniente supernâ gratiâ ad meliora se vota, vel opera commutatos, & quicquid sibi mali inesse cognoscunt, de mortali propagine sentiunt meritum: quicquid verò in se boni inspiciunt, immortalis gratiæ cognoscunt donum, eíque de accepto munere debitores fiunt, qui & præueniendo dedit eis bonum velle, quod noluerant, & subsequendo concessit bonum posse quod volunt. ✠

PRVD.

Hæc tot, tantorúmqum doctorum agente in eis incunctanter spiritu Sancto concordissima veritas, veracissimáque concordia confirmatur nihilominus totius Sanctæ Catholicæ Ecclesiæ humillimâ, fidelissimâque ac iugi petitione, quæ in precibus Domino non cessat continuò supplicare dicens: Deus qui omnes in Christo renatos genus regium & sacerdotale fecisti, da nobis velle & posse quæ pręcipis, vt populo ad ęternitatem vocato vna sit fides cordium & pietas actionum.] Et item: Largire nobis Domine quęsumus semper Spiritum cogitandi quę recta sunt propitius & agendi, vt qui sine te esse non possumus, secundùm te viuere valeamus.] Item: Deus qui hodiernâ die per vnigenitum tuum ęternitatis nobis aditum deuictâ morte reserasti, vota nostra, quæ pręueniendo adspiras, etiam adiuuádo prosequere.] Vnde & Sanctus Innocentius ad Afros Episcopos in condemnationem Pelagiani erroris scribens, pr[illegible] Romanę Ecclesię gratiâ Dei sonare dicit] Consurge nunc Lernæum mo[illegible] tuo quadruuio fidem atque humilitatem totius orbis destrue, vt nullus te prohibente audeat credere quod petit, aut humiliter petere, [illegible]

Orationes Ecclesiæ.

Innocentius.

credit. Insia vtrem tui arbitrij, vt euacues gratiam Christi, quem impugnas, quem persequeris, cuius gratiam euertere conaris. Nempè illius qui Saulo adhuc prætumido cœlesti tonitruo increpitans dixit. *Ego sum Iesus Nazarenus, quem tu persequeris: Durum est tibi contra stimulum calcitrare.*

Act. 9. v. 5.

Cap. 4. n. 10. sect. 1.

Finxeras initio huius veneniuomæ tuæ perioches trium hæreseon diuersitates, quarum primam Pelagianam, secundam Gothescalcanam nuncupaueras, tertiam absque auctore & nomine interponens, quam vel maximè in processu ipsius oppugnare peruicaciter non destitisti, quam nos nequaquam hæresim, sed fidem Catholicam & asserimus & probamus, fatentes veracissimè & constantissimè diuinitùs nobis voluntatem boni gratis, idest non merentibus, nec vllatenùs habentibus dari, perindéque adiuuari, vt quod eius inspiratione benè volumus, ipsius adiutorio benè operemur, benéque perficiamus: non ex vitiatæ naturæ bono id possidentes, sed ex indebitæ gratiæ dono consequentes. Præuenimur enim Dei gratiâ, vt benè velimus, subsequimur ne

Ps. 58. v. 11. Ps. 22. v. 6.

frustrà velimus: Canentes Domino cum Psalmista. *Deus meus misericordia eius praueniet me, & misericordia tua subsequetur me omnibus diebus vitæ meæ:* nisi fortè tu solus auctoritatem Apostolicæ sedis euacuans, & concordiam totius mundi pestiferè dissipans, omnes sacramentorum codices aut eradi aut obliterari censor potentissimus iudicabis, & cum Antichristo contra Deum

2. Thes. 2. v. 4.

Deorum loquens: *In templo Dei sedere conaberis tanquam sis Deus.* Quid enim Deo relinquis, qui tibi à te velle confingis? sed tu mirificus hæreticorum debellator, ita Pelagianos confutas, vt tamen ipse Pelagianus esse conuincaris: Qui sic vnam partem Pelagianorum detestaris, vt alteram confirmare modis omnibus comproberis: nam dicendo nos absque Dei gratia bona inchoare, vel agere, vel perficere, nullatenus posse, nobiscum Pelagianos refellis ac proteris: Dicendo verò velle nobis essentiam esse, proculdubiò Pelagianos foues, qui in tantum de naturæ bono intumuerant, vt & velle & posse sibi, suæque potestati adscriberent, neque ex gratuitæ gratiæ largitate id se consequi confirmarent, quibus te pertinaciter assentiri nullus, qui ea quæ præmissa sunt fideliter, intelligentérque legit, poterit ignorare. Verùm quia de his satis esse putamus, ad cætera non minoris impudentiæ portenta iuuante Domino videnda transeamus.

CAPVT V.

DE EO QVOD PRÆSCIENTIA, ET prædestinatione Dei nemo compellitur seu benè, seu malè facere.

POST hæc quinto blasphemiarum tuarum tomo iterata repetis, & repetita fastidiosiùs iterare non desinis, more nimirùm illius, qui Eliu, qui non ipse quidem meretur à Domino argui, sed de eo ad beatum Iob dicitur: *quis est ille inuoluens sententias sermonibus imperitis:* quod cùm cauere pernecessariò debuisses, maluisti multiloquijs arrogantiùs incubare, quàm veritati purissimæ tenaciùs inhærere. Dicis enim argumento præscientiæ Dei prędestinatione eius peccata non effici: videlicet vt quemadmodum pręscientia Dei peccata, quæ præscit, fieri non cogit; ita eius prędestinatio peccata quæ nunquam prædestinat, fieri non efficiat. Iob. 38. v. 2.

IOANNES SCOTVS.

Cap. 5. nu. 1. sect. 1. ⊖ *Sic enim* (inquis) *præscientia non omnia quæ præsciuit facit, quo pacto prædestinatio omnia, quæ non prædestinauit, efficit? præscientiâ suâ Deus malefacta hominum futura prauidit, non tamen eorum est factor. Prædestinatione suâ malefacta hominum futura creditur non prædestinasse, quomodo ergò putatur facere?*

CORRECTIO.

PRVD. ℟ Et cætera quæ etiam beati Augustini sententiâ confirmas, quasi verò aut quisquam tam dementis animi sit, qui id negare præsumat, aut libros memorabilis Augustini pręter te nullus aut legerit aut intellexerit; concludis ergò, & dicis.

IOANNES SCOTVS.

Cap. 5. nu. 2. sect. 3. ⊖ *Quocirca firmissimè fatendum est simul fieri non posse peccatorum, quæ Deus in creatura sua permittit, præscientiam eius, quâ ea præsciuit, causam non esse: Prædestinationem verò eius, quâ ea non prædestinauit, causam esse.*

℟ Hoc & nos dicimus, deinde adiungis.

Cap. 5. nu. 3. sect. 3. ⊖ *Quicquid autem de peccato vel generali vel speciali conficitur, necesse est de eius quoque pœna sentiatur,*

CORRECTIO.

PRVD. ℟ Quod si eodem modo dicis, vt pręscientia & prędestinatio Dei, sicut non est causa peccati, ita non sit causa pœnæ peccati non erras: si verò ita vt Dei pręscientiam & prędestinationem non peccatis dispofuisse, & irrogasse meritò pœnam sentias, multùm erras, continuóque subnectis.

IOANNES SCOTVS.

☉ *Pœna peccati mors est: quidquid ergò de peccato dicitur necesse est de morte dicatur.* Cap. 5. nu. 4. sect. 3.

CORRECTIO.

℟ Et in hoc si Dei præscientiam, & prædestinationem causam non esse mortis dicas, & nos sequimur. Si verò prædestinatorem, dispositorem, irrogatorem, retributorémque earumdem negas, PRVD.
Eccl. 39 vehementer erras: dicit enim scriptura in libro Ecclesiastico, *Non*
v. 26. *est dicere quid est hoc & quid est illud; omnia enim in tempore suo*
v. 27. *quærentur: benedictio illius quasi fluuius inundabit; & quomodo*
v. 28. *cataclysmus aridam inebriauit: Sic ira ipsius gentes quæ non exqui-*
v. 29. *sierunt eum, hæreditabit; & quomodo conuertit aquas in siccitatem, & siccata est terra & viæ illius viis illorum directæ sunt. Sic pec-*
v. 30. *catoribus offensiones in ira eius: bona bonis creata sunt ab initio, sic*
v. 31. *nequissimis bona & mala: Initium necessariæ rei vitæ hominum, aqua ignis & ferrum lac & panis similagineus, & mel & botrus vuæ, &*
v. 32. *oleum & vestimentum. Hæc omnia* * *sic sanctis sunt in bonis, sic &* * al. *sanctis sic sunt in bona.*
v. 33. *impiis & peccatoribus in mala conuertentur: sunt spiritus qui ad vindictam creati sunt, & in furore suo confirmauerunt tormenta sua:*
v. 34. *In tempore consummationis effundent virtutem & furorem eius, qui*
v. 35. *fecit illos,* * *confundet: Ignis, grando, famis & mors: omnia hæc ad* * al. *placabunt.*
v. 36. *vindictam creata sunt: Bestiarum dentes & scorpij & serpentes &*
v. 37. *rumphæa vindicans in exterminium impios; in mandatis eius epulabuntur & super terram in necessitate præparabuntur, & in tempo-*
Ibid. c. *ribus suis non præterient verbum.*] Et item; *Ad hæc mors sanguis &*
40. v. 9 *contentio & romphæa oppressiones famis & contritio & flagella super iniquos creata sunt hæc omnia, & propter illos factus est cataclysmus.* Deinde exponis, de qua morte dixeris.

IOANNES SCOTVS.

☉ *Non inquiens dico de omni morte, sed tantùm de illa, quæ sequitur peccatum: Dicimus enim morimur peccato, id est merito peccati morimur. Item morimur peccato dicimus dùm liberati à peccato iustitiæ viuimus: Si ergò omnis peccati causa nec in præscientia Dei, nec in eius prædestinatione sit constituta, euidentissimè omnis mortis, quæ sequitur peccatum, sicut in Dei præscientia causa non est, in eius similiter prædestinatione non esse certissimum est.* Cap. 5. nu. 5. sect. 3.

CORRECTIO.

℟ Quibus verbis conaris asserere mortem corporis, quę vtique sequitur peccatum auctore Deo, id est iudice, non esse, videlicet eò tuæ mentis intentionem porrigens, vt prædestinationem à præscientia in nullo differre confirmes, veluti sequentia demonstrabunt. Et quod ais. PRVD.

IOANNES SCOTVS.

Cap. 5. nu. 6. sect. 3. ❍ *Si ergo omnis peccati causa nec in præscientia Dei, nec in eius prædestinatione sit constituta, euidentissime omnis mortis, quæ sequitur peccatum, sicut in Dei præscientia causa non est, in eius similiter prædestinatione non esse certissimum est.*

CORRECTIO.

℟ Satis mirari nequeo, quamobrem subitò mutare volueris disputationis ordinem, vt qui priùs dixeris: Dei præscientiam & prędestinationem causam non esse peccati, vel eius pœnæ vel mortis, posteà diceres in Dei præscientia & prædestinatione causam non esse mortis, quæ sequatur peccatum: Cùm aliud videatur dici Dei præscientiam & prædestinationem non esse causam peccati, vel pœnæ, vel mortis; aliud in Dei præscientia & prædestinatione causam non esse peccati, pœnæ, vel mortis. Dei enim præscientia & prædestinatio non est causa peccati, pœnæ, vel mortis: quia non ipsa compellit vel iubet quempiam peccare, vt peccans pœnas luat & mortem subeat, quia non est auctor peccati. Sed Iudex, vltor, atque punitor: In Dei autem præscientia non esse dicitur causa peccati: quia in ea præsciuit voluntatem animæ rationalis malam esse futuram, quæ auersa à vero & summo bono deflecteretur voluptuosè ad infima bona, id est, peccaret; quam id est voluntatis auersionem esse causam peccati nullus ambigit, quâ solâ fit, vt culpabiliter damnabiliterque peccetur, nec tamen eâdem præscientiâ quis impellitur ad peccatum: In prædestinatione quoque Dei nullatenùs dicitur causa esse peccati: quia nullum vt peccaret prædestinauit, aut iussit, aut compulit; sed in eius prædestinatione sicut & præscientiâ retributio dicitur pœnæ & mortis, quia disposuit atque iudicauit vt quos certissimè peccaturos atque in peccatis perseueraturos præsciuerat, iustè pœnis dignissimis plecterentur. Quod tu quia negare susceperas, & tamen vsquequáque negare non poteras, subiungis dicens.

IOANNES SCOTVS.

Cap. 5. nu. 7. sect. 3. ❍ *Quamuis sancti auctores modo quodam abusiua locutionis soleant dicere prædestinatos ad mortem, vel interitum, vel pœnam, de quo posteà prout Dominus aperuerit dicemus.*

CORRECTIO.

PRVD. ℟ Vbi quia figmenti tui demonstrationem differs & nos responsionem veritatis interim differamus, quibus dilatis reuerteris ad id, quod plùs iusto adstruxeras, voluntatem naturam tibi esse, non donum; dicis enim.

IOANNES SCOTVS.

Cap. 5. nu. 8. sect. 4. ❍ *Nunc interim considerare debemus vtrùm, sicut Deus nec præ-*

ſcientiâ, nec prædeſtinatione ſuâ neminem compellit peccare, ita neminem compellat piè viuere: Vbi intendendum eſt nullius voluntatis eſſe veram libertatem, ſi aliqua cauſa eam coëgerit. Igitur ſi humanam voluntatem aliqua cauſa præcedit, quæ eam inuitam extorqueat ad bona malauè vel cogitanda vel agenda, ſequitur non ſolùm non eſſe eam verè liberam, ſed penitùs eam non eſſe. Vbi enim eſt cauſa quæ compellit, ibi non eſt natura quæ velit. Atqui humana natura non ſolùm voluntas eſt, ſed & libera, nec eius libertas falſa, ſed vera eſt. De cauſa quæ compellit.

Correctio.

℟ De his licet in ſuperioribus & auctoritate & patrum concordiâ ſatìs actum ſit, non abs re tamen videtur, ſi tecum paululùm deſipiamus, & ex ſuperfluo eadem repetamus. Quòd ergò ais: [*Nullius voluntatis eſſe veram libertatem ſi aliqua cauſa eam coëgerit,*] conaris adſtruere voluntatem humanam nullo diuinæ inſpirationis munere præueniri, quia inuitam ad bonum aliquod non vis impelli, quâ de re cùm argumentationibus vanis tempus inſumpſeris, operæ pretium fuerat te conſulere veritatem, & quicquid auctoritas ſuaderet edicere: Quid eſt quæſo te, quod poſtulans Propheta precatur. *Conuerte nos Domine, & conuertemur ad te*: Quomodo enim conuertit nos niſi præueniente gratiâ voluntatem conuertendi miſericorditer infundendo? Ipſe enim prior conuertit, quia voluntatem ad ſe conuertendi inſpirat, & nos conuertimur ad eum, quia vocantis gratiam ipſo adiutore humiliter ſequimur. Nunquid dicendi ſunt corda non habuiſſe, quibus ſecundus Machabæorum liber inter orandum fratribus imprecari dicit: *Det vobis cor omnibus, vt colatis eum, & faciatis eius voluntatem?* Si enim cor eos habuiſſe dubium non eſt, quid neceſſe fuerat petere eis dari quod habebant, niſi quia cordis nomine voluntatem bonam videlicet colendi Deum, & faciendi eius voluntatem volebant intelligi. Dicendo ergò, *Det vobis cor omnibus, vt colatis eum, & faciatis eius voluntatem*, nihil aliud, quàm det vobis voluntatem, vt colatis eum, & faciatis eius voluntatem debet ſentiri.

Prud. — Cap. 5. nu. 9. ſect. 4. — Demunere diuinæ inſpirationis. — Thren. 5. v. 21. — 2. Machab. 1. v. 3. — d. v. 3.

Si autem ad amandum, timendúmque Deum nullus compellitur: Quid eſt quod Dominus per Prophetam dicit, *Faciam vt in præceptis meis ambuletis, & iudicia mea cuſtodiatis?* Quid eſt quòd tot comminationibus in Propheticis ſcriptis ſuperna miſeratio erga peccatores vti legitur, quibus eos ab errore conuerteret? Lege Prophetas, & eorum veraciſſimum explanatorem Hieronymum, & ibi patenter inuenies: quia Deus multis terrorum generibus, & tunc vſus fuerit, & nunc vti non deſinat, quibus peccantes ad pœnitentiam, id eſt bonam volunta-

De cōpulſione Dei ad bonum. — Ezech. 18. v. 20

tem conuertat, ad quam minimè verterentur, nisi auersi fuissent.
Cùm autem diuinitùs conuertuntur, humiliter prostrati postulare
non desistunt, quod poposcisse legunt eum, qui adulterio fœdatus, 2. Reg.
homicidióque turpatus, tandémque à Propheta Domino iubente 12. v. 7.
correptus, post prolatam in huiuscemodi à se ipso mortis senten- &c.
tiam, cùm audiret se ipsum esse, qui eidem sententiæ subiaceret.
Dicendo (mortem continuò subsequentem metuens) *peccaui*, v. 13.
postmodùm inter fletus & lachrymas suppliciter precabatur di-
cens: *Cor mundum crea in me Deus*, &c. qui vtique cor habebat, Psa. 50.
sed immundum, quíque quod à se sibi, neque esse, neque fieri posse v. 12.
certissimè sciebat, à Domino creari humiliter deposcebat: quem-
admodum & alius Propheta Domino confitens aiebat: *Scio Do-* Ierem.
mine quia non est hominis via eius, nec viri est vt ambulet & diri- 10. v. 23
gat & corrigat gressus suos. Corripe me Domine, verumtamen in & 24.
iudicio, & non in furore tuo, nè fortè ad nihilum redigas me: Qui
dùm se corripi postulat nimirùm non in voluntate propria corre-
ctionem suam, sed in Dei miserentis correptione saluberrimâ
consistere manifestat. Vnde & aliàs admonens paterno affectu fi-
lium instruit dicens, *Fili mi ne deficias à disciplina Domini, neque* Prou. 3.
fatigeris, dùm ab eo argueris: quem enim diligit Deus corripit, fla- v. 11.
gellat autem omnem filium quem recipit; & iterùm patrem com- Heb. 12
monet *tunde latera filij tui dùm infans est. Noli subtrahere à puero* v. 5. & 6
disciplinam. Si enim percusseris eum virgâ non morietur. Tu enim Eccl. 30
virgâ percutis eum, & animam eius de inferno liberas. Et Aposto- v. 12.
lus *omnis disciplina in præsenti videtur non esse gaudij, sed mœroris;* Pro. 23.
postea autem fructum paccatissimum reddet iustitiæ exercitatis. Et v. 13. &
item *in disciplina perseuerate: tanquam filijs vobis offert se Deus:* 14.
quis enim filius, quem non corripit pater? Si autem extra discipli- Heb. 12
nam estis, videte cuius filij estis. Et iterùm: *Corripite inquietos,* v. 11.
& rursùm *peccantes coram omnibus argue, vt & cæteri timorem ha-* d. c. 12.
beant. Et item: *Argue, obsecra, increpa, cum omni imperio.* Deus v. 7.
quoque sicut in Euangelio dicitur cùm fecisset quasi flagellum v. 8.
de funiculis *omnes eiecit de templo*, qui etiam in Apocalypsi lo- 1. Thess.
quitur. *Ego quos amo arguo & castigo.* Cur & Propheta gratula- 5. v. 14.
bundus aiebat *castigasti me Domine & eruditus sum quasi iu-* 1. Tim.
uenculus indomitus: Conuerte me & reuertar, quia tu Dominus 5. v. 20.
Deus meus, postquam enim conuertisti me, egi pœnitentiam, 2. Tim.
& postquam ostendisti mihi, percussi femur meum. Confusus sum 4. v. 2.
& erubui, quoniam sustinui opprobrium adolescentiæ meæ. Ioan. 2.
Et alius gloriatur dicens: *Castigans castigauit me Dominus,* v. 15.
& morti non tradidit me: Et multa alia, quæ longum, & non Apoc. 3
necessarium est persequi: quoniam legentibus in propatulo v. 19.
sunt. Ierem. 31. v. 18. &c. v. 19. Ps. 117.

Verùm

Verùm quia in hac tuæ peruersitatis assertione, compulsatiuam causam frequenter nominas, petenda necessaria nobis est sempiternæ sapientiæ gratia, vt nobis aperire dignetur idem vocabulum ita in sacris eloquiis positum, quò tua mortua iactantia comprimatur. Refert sanctus Euangelista Lucas cùm parabolam hominis cænam magnam facientis multósque vocantis describeret dixisse Dominum seruo, *Exi in vias & sepes, & compelle intrare: vt impleatur domus mea*: Vnde & beatus Gregorius in Holia eiusdem lectionis ait.

Cap. 5. nu. 10. sect. 5. De causa compulsatiua.

Luc. 14 v. 23.

GREGORIVS. Notandum verò quòd in hac inuitatione tertia non dicitur inuita, sed compelle intrare: Alij enim vocantur, & venire contemnunt, alij vocantur & veniunt, alij autem nequaquam dicitur quia vocantur, sed compelluntur vt intrent. Vocantur & venire contemnunt, qui donum quidem intellectus accipiunt, sed eundem intellectum operibus non sequuntur: Vocantur & veniunt, qui acceptam intellectus gratiam operando perficiunt: Quidam verò sic vocantur, vt etiam compellantur. Nam sunt nonnulli qui bona facienda intelligunt, sed hæc facere desistunt, vident quæ agere debeant, sed hæc ex desiderio non sequuntur: His (vt superiùs diximus) plerúmque contingit, vt eos in carnalibus desiderijs suis mundi huius aduersitas feriat, apprehendere temporalem gloriam conentur & nequeant, * vt dùm per alta Pelagi quasi ad grandiores curas huius sæculi nauigare proponunt, semper aduersis flatibus ad deiectionis suæ litora repellantur: Cúmque se frangi in desiderijs suis aduersante mundo conspiciunt, quid de se auctori suo debeant, * commemorantur: Ita vt ad eum erubescentes redeant, qui eum superbientes pro mundi amore deserebant; sæpè namque nonnulli ad temporalem gloriam proficere volentes, aut longâ ægritudine tabescunt, aut afflicti iniurijs concidunt, aut percussi grauibus damnis affliguntur, & in mundi dolore vident, quia nihil confidere de eius voluptate debuerunt, séque ipsos in suis desiderijs reprehendentes, ad Deum corda conuertunt. De his quippè Dominus per Prophetam dicit *Ecce ego sepiam viam tuam spinis, & sepiam eam maceria, & semitas suas non inueniet, & sequetur amatores suos, & non apprehendet eos, quæret & non inueniet eos, & dicet: Vadam & reuertar ad virum meum priorem, quia benè mihi erat, tunc magis, quàm nunc*;] Vir vniuscuiusque fidelis animæ Deus est, quia hæc videlicet ei est coniuncta per fidem; sed illa quæ coniuncta Deo fuerat anima, amores suos sequitur, quando mens, quæ iam per fidem credidit, adhuc se immundis spiritibus in operatione substernit, mundi gloriam quærit, carnali delectatione pascitur, exquisitis voluptatibus nutritur: sed plerumque omnipotens Deus

GREGOR. homil. 36. in Euangelia.

* al. & dum

* al. commi-nentur

Oseę 2. v. 6.

Mm

» talem animam misericorditer respicit, & eius voluptatibus ama-
» ritudines permiscet. Vnde dicit, *Ecce ego sepiam vias tuas spinis*; d. v. 6.
» viæ enim nostræ spinis sepitæ sunt, quando in hoc quod malè cu-
» pimus, dolorum punctiones inuenimus, *& sepiam eas maceria &*
» *semitas suas non inueniet*. Viæ enim nostræ maceria sepiuntur, cùm
» desideriis nostris duræ in hoc mundo obiectiones resistunt, & se-
» mitas nostras inuenire non possumus, quia hoc quod malè quæri-
» mus adipisci prohibemur. *Et sequetur amatores suos, & non appre-*
» *hendet eos, quæret & non inueniet eos*, quia malignos spiritus, qui-
» bus se in desideriis suis anima subdidit, ad desideriorum suorum
» effectum minimè comprehendit. Sed de hac salubri aduersitate
» quanta vtilitas nascatur, adiungit cùm subditur, *Et dicet: Vadam* d. v. 7.
» *& reuertar ad virum meum priorem, quia mihi benè erat tunc ma-*
» *gis quàm nunc*: Post quam ergò vias suas spinis septas inuenit, post-
» quam amatores suos apprehendere non valuit, ad amorē viri prio-
» ris redit: quia plerumque postquam in hoc mundo non possumus
» obtinere quæ volumus, postquam in terrenis desideriis de impos-
» sibilitate lassamur, tunc ad mentem Deum reducimus, tunc pla-
* al. *quod* » cere incipit * qui displicebat, & is cuius nobis amara fuerant præ-
» cepta, repētè dulcescit in memoria, & peccatrix anima, quæ adul-
» tera conata est esse, nec tamen aperto opere potuit, decernit esse
» fidelis coniux: qui ergò huius mundi aduersitatibus fracti ad Dei
» amorem redeunt, atque à præsentis vitæ desideriis corriguntur.
» Quid isti fratres charissimi nisi compelluntur, vt intrent.]

PRVD. Cap. 5. nu. 10. sect. 5. ℟ Ecce veritas dicit compelle intrare, & tu dicis nullam compulsatiuam causam præcedere voluntatem hominis ad bonum: prædicator veritatis te quoque assentiente veracissimus modos etiam exponit, quibus animæ humanæ ad bona (vt ita dixerim) volenda compellantur: Et tu è contra susurras non solùm non esse verè liberam voluntatem, sed penitùs eam non esse. *Vbi enim est* (inquis) *causa quæ compellit, ibi non est natura quæ velit.*] Cap. 5. nu. 11. sect. 4. Videamus quid etiam sanctus Hieronymus in expositione Oseæ Prophetæ super memorato capitulo sentiat, qui cùm historiam iuxta vtramque editionem poneret, exponendo adiunxit. HIERO-

HIERONY. in Oseæ c. 2. vers. 6.
» NYMVS. Dixerat meretrix, *Vadam post amatores meos*, qui om- Oseę 2.
» nium rerum mihi abundantiam præbuerunt, respondit Dominus: v. 5.
» *Ego sepiam viam tuam spinis*, siue sudibus, ne possis ire quò v. 6.
» desideras, & interponam maceriam, siue murum, & semitas tuas
* al. *triuerat pede* » quas crebro * triuerant pedes, non inuenies, ne apprehendas eos,
» quos tanto studio sequebaris, & rerum necessitate compulsa, re-
» uertaris ad virum tuum, & dicas illud de Euangelio, *Quanti mer-* Luc. 15. v. 17.
» *cenarij in domo patris mei abundant panibus, ego autem hîc fame* v. 18.
» *pereo; Surgam & ibo ad patrem meum & dicam ei. Pater peccaui* v. 19.

in cœlum & coram te, & iam non sum dignus vocari filius tuus, fac "
me sicut vnum de mercenariis tuis. Ex quo intelligimus, quòd "
prouidentiâ Dei sæpè nobis accidant mala, ne habeamus ea, quæ "
cupimus, & variis calamitatibus huius sæculi, ac miseriis ad Dei "
seruitutem redire cogamur. *Amatores* autem Ierusalem & gentis "
Iudææ secundùm historiam illius temporis Assyrios atque Chal- "
dæos & Ægyptios, Nationésque cæteras intelligamus, cum "
quorum idolis fornicata est, à quibus bellorum tempore & pre- "
mentibus malis frustrà sperauit auxilium: Hos *amatores* iuxta "
intelligentiam spiritalem sequuntur hæretici, à quibus sæpè de- "
serti malorum pondere ad sinum matris Ecclesię reuertuntur. Per "
omnia enim flagella atque tormenta eruditur Israël. "

Luc. 15. v. 12. ℟ Aduertamus vtrumnam prodigus filius compulsus, an spon-tè redierit, qui cùm nepotando partem substantiæ suæ prodige-ret, & peregrè profectus adhæsit vni ciuium regionis illius, vbi cùm haris porcorum illius inseruiret, cœpit egere, & cupiebat saturari de siliquis, quas porci manducabant, & nemo illi da-bat, tandémque in se reuersus dixit, *Quanti mercenarij patris* (v. 17.) *mei abundant panibus, ego autem hic fame pereo.* Longè quippè à se discesserat quando peccabat, & si non esuriisset, in semetip-sum minimè redisset: Quia postquam terrenis rebus indiguit, tunc cogitare cœpit, quid de spiritalibus amisit: Refert quoque (2. Paral 33. v. 11.) liber Dabrejamin quòd Manasses multis impietatibus sese aduer-sus Deum erexerit, à quo humiliatus, & Babylonijs traditus, atque in carcere catenatus, recordatus Domini Dei egerit pœ-nitentiam, adhuc in carcere vinctus, sicque & à vinculis absolu-tionem & Regni pristini meruerit restitutionem: Quid de Antio- (1. Mach 9. v. 7.) cho Rege nefario replicem? Qui cùm, vt alia quæ super eo re-feruntur taceam, contra Dei populum cultum Templúmque eius adeò fureret, vt Circumcisionem prohiberet, leges il-lius aboleret, atque in Templo Ierosolymis suam Iouísque (v. 9.) Olympij statuam constitueret, ad extremum percussus cælitùs (v. 10.) morbo insanabili, itavt fœtorem illius exercitus ferre nulla- (v. 12.) tenùs posset, infructuosâ pœnitentiâ confessus est Deum es-se verum, quem eatenus impugnauerat; seséque Iudæum (v. 17.) futurum, Deo seruiturum, aliáque plura facturum com-pellente nimirùm dolore nimio cassis pollicitationibus fate-batur.

PRVD. De filio Prodigo.

Quod autem ad mala etiam multi compellantur etsi exempla deficerent, quotidianus rerum exitus poterat edocere, cùm vi-deamus sæpissimè quosdam fame, alios morbis, plerósque minis & terroribus cogi, & ad tantam scelerum immanitatem prorum-pere, vt fides fortassis dicentibus demeretur, si non instantia ma-

Cap. 5. nu. 12. sect. 4. De compulsione.

nifestæ visionis factorum certitudinem intimaret. Quanti prohdolor! in martyrio positi ab ineunte ætate integritatem fidei morum probitate commendantes, ad extremum tormentis, exquisitisque pœnarum generibus coacti sunt negare, quod hactenùs constanter visi fuerant prædicasse. Vnde & in libro Machabæorum legitur, quia iussu Regis Antiochi compellebantur Iudæi porcinam carnem manducare, & alia multa agere contra leges diuinitùs promulgatas. Quamuis & Apostolus identidem de se ipso parique conditione ingemescentibus non taceat cùm dicit. *Non enim quod volo bonum hoc ago, sed quod nolo malum illud facio.* Et rursùm, *video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuum me ducentem in lege peccati, quæ est in membris meis. Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum*: Et cætera quæ ad eundem sensum petinentia latius ex sequitur. Antichristus quoque quanta fidelibus, aliísque partìm suasionibus, partìm muneribus, nunc signis, nunc terroribus sit illaturus, vt Deus credatur, & Propheticæ & Apostolicæ Scripturæ patenter innuunt, & præcipuè ipse Dominus, qui cùm aduentus eius præstigias, efficientiásque detestabiles perindéq; importabiles prædiceret: *Erit enim* (inquit) *tunc tribulatio talis, qualis non fuit ab initio sæculi, neque fiet; ita vt in errorem inducãtur, si fieri potest, etiam electi*: Ecce iudex omniũ induci terrorum immanitatibus, si fieri possit, etiam electos testatur, & tu audes obstrepere nullâ compulsatiuâ causâ præcedente quempiam vel ad bonum vel ad malum cogi? sed quia fieri non potest, vt electi in illum errorem plenè inducantur, datur intelligi, quia plenè inducentur qui non sunt electi. Audis tribulationem talem futuram, qualis non fuerit, ab initio sæculi, quâ inducantur in errorem, & audes garrire nullam compulsatiuam causam præcedere.

1. Mach 6. v. 18. & 7. v. 1

Rom. 7 v. 15. d. c. 7. v. 23. v. 24. v. 25.

Mat. 24 v. 23. &c.

Saluâ semper arbitrij libertate.

Quæ cùm ita sint nullatenùs tamen aufertur libertas arbitrij, sed talibus sempiternæ sapientiæ modis, voluntatibus atque consilijs vel ad hoc compellitur, vt ex seruili fiat liberalis, & de cætero liberâ seruitute liberatori suo liberata deseruiat, aut deserta pro meritis tenaciùs delectabiliúsque seruili libertati inhæreat, vt impleatur vtrumque, quod in Apocalypsi terribiliter dicitur: *Sanctus sanctificetur adhuc, & iustus iustificetur adhuc, & qui in sordibus est sordescat adhuc*: Quatenùs vtrobique propriâ voluntate delectabiliter, sed diuerso formite nitentibus iustus iudex iustè rependat vnicuique quod merentur. Proinde nulli quamlibet tenuiter consideranti restat ambiguum: quia falsum sit, quod dixisti: *Vbi enim est causa quæ compellit, ibi non est natura quæ velit*] Quid enim? nunquid non est natura homo, qui secundùm

Apocal 22. v. 11

præcedentem auctoritatem, nunc ad bona, nunc ad mala, prout vult ille qui omnia iudicat, compellitur, alius sic, alius autem sic? Certum est autem præuaricatores Angelos Dominum nostrum Iesum Christum nunquam voluisse, aut velle à quopiam prædicari, quos tamen filium Dei confessos Euangelica narrat
Math. 8. v. 29. historia; dicunt enim *Quid nobis, & tibi Fili Dei, venisti ante tempus torquere nos?* quibus verbis profectò indicant eorum testimonium nequaquam fuisse amoris & laudis, sed timoris nec voluntarij, sed inuiti, neque honoris munia spontè soluentis, sed inter tormenta, & verbera quod extorquebatur, inuitè confitentis: quod cùm negari nequeat, quis eos asserat perdidisse naturam, cùm iam olim irrecuperabiliter bonam perdiderint voluntatem? quæ cùm non sit vnquam per Dominum nostrum Iesum Christum liberanda atque sananda, cui non pateat falsam esse definitionem tuam, quâ dixisti: *vbi enim est causa, quæ compellit, ibi non est natura quæ velit?*

Compulsos esse ad confitendum Deum dæmones, ipsa eorum
Math. 8. v. 29. verba testantur quibus dicunt. *Venisti ante tempus torquere nos,* profectò qui torquebantur, constat quia inuiti confitebantur: Ecce cùm Apostatarum naturam Angelorum nequeas abnegare, voluntatem eorum bonam post primæ auersionis ruinam irrecuperabilem nunquam poteris inuenire, quorum cor tantâ obstinatione induruit, vt nunquam ad bonum eorum pertinacia molliatur, de quorum etiam capite Dominus ad beatum Iob loquitur:
Iob 41. v. 15. v. 24. *cuius cor indurabitur, vt malleatoris incus:* & rursùm: *qui factus est vt nullum timeret.*] Qui enim nullum timet, videlicet nec ipsum Deum, claret proculdubiò quia bonam voluntatem perdiderit, non naturam. Natura autem eius, quia bona sit, quis
Gen. 1. v. 31. ignoret? *vidit enim Deus cuncta quæ fecit, & erant valde bona.* Vnde & sæpè in Scripturis Sanctis Domini Spiritus appellatur, sed cum additamento vel malus vel nequam vel ad aliud quid: Ne bonitas voluntatis eius vlla putaretur, quam cùm semel amiserit, nunquam recepturus, nunquam creditur habiturus. Nisi fortè ei cum Origene pœnitentiam repromittis, & post multa sæculorum curricula status perditi decus integrum, atque dignitatem, & honorificentiam, quam in conditione perceperat, polliceris: Cùm Dominus se in iudicio impijs dicturum testetur. *Ite,*
Math. 25. v. 41. inquiens, *in ignem æternum, qui paratus est diabolo & Angelis eius. Æternum* dixit non finitiuum, nec temporalem, quem & alibi *inextinguibilem* nuncupat, vt eius terminus nullus vnquam fieri credatur, quod si negare volueris, parati sumus largiente Domino pro viribus respondere: Si verò non id de Angelica, sed de humana natura te dixisse responderis, cohibebunt hunc sen-

sum ea quæ iam superiùs multoties inculcasti: Rationalis creaturæ Angelorum scilicet, atque hominum hanc fuisse arbitrij libertatem; Est igitur natura, vt ad hominem redeamus, quæ compellitur, vt velit bonum quod nolebat, imò fugiebat atque oppugnabat. Compellitur vtique vt velit liberè, vtque cælitùs boni voluntate perceptâ, deinceps libera teneatur diuinitùs, atque fulciatur ne frustrà velit. Sequeris deinde & dicis.

IOANNES SCOTVS.

Cap. 5. nu. 13. sect. 4. ʘ *Atque humana natura non solùm voluntas est, sed & libera: nec eius libertas falsa, sed vera est: quamuis ipsa libertas post peccatum, in tantum vitiata sit, vt pœnâ eius impediatur, ne aut rectè viuere velit, aut si velit non possit: de qua miseria* liberatur, *vt ait* Rom. *Apostolus*, gratiâ Dei per Iesum Christum: *manente tamen adhuc naturali libertate, quæ intelligitur beatitudinis appetitu, qui ei naturaliter insitus est.* 7. v. 25.

CORRECTIO.

PRVD. De voluntate libera. ℞ Quo igitur pacto affirmas liberam, quam post peccatum in tantum asseris vitiatam, vt pœnâ eius impediatur, ne aut rectè viuere velit, aut si velit non possit? Quomodo libera dicitur, quæ rectè viuere non vult? quomodo libera prædicatur, quæ si rectè viuere velit, non possit? Quis enim liber dicitur, si non libertate propriâ pro sui voluntate vtatur? quis cœcus lumen videre possit, si velit? quis Claudus aut debilis, vel agere vel ambulare possit si velit? potest ei inesse voluntas: Nunquid libertas? non enim est liberum vel cœco videre, vel claudo ambulare, vel muto loqui, vel surdo audire, vel mente capto intelligere: hæc tamen exempla ad hoc sunt adhibita, vt * libertas deesse libera comprobetur, non vt voluntatis bonæ vel malæ inductio vel depulsio confirmetur. Mirum quippè valde est, Liberam dicere voluntatem, quæ aut non velit quod volendum sit, aut si velit omninò non possit. Hoc licet tuis disputatiunculis adstruas nunquam auctoritate poteris approbare. Quippè in id totis viribus elaborans, vt prorsùs gratiam abroges liberantis, sine qua (vt se habet sana orthodoxa Catholicáque doctrina) nullus initium saltem bonæ voluntatis concipere valet aut valebit.

* al. *forte voluntas.*

Cap. 5. nu. 14. sect. 5. Cùm verò dicis: De qua miseria *liberatur* (vt ait Apostolus) *gratiâ Dei per Iesum Christum*, manente tamen adhuc naturali libertate.] Mirum si non etiam libertatem, sicut & voluntatem naturam adseueras. Cùm veritas ea naturæ diuinitùs concessa atque attributa prædicet & defendat. Vnde post, si Dominus voluerit, videbimus. Quòd verò nullomodo concedendum censes aliquam causam compulsatiuam siue bonam siue malam præcedere Rom. 7. v. 25.

voluntatem hominis, seù alterius rationalis naturæ, ne ab ea meritum suæ libertatis auferatur siue bonum si benè vixerit, cooperante diuinâ gratiâ, siue malum si malè vixerit suo motu irrationabili peruersóque, satis apparet Pelagianorum te dogma peruersissimum confirmare. Quos cùm in vna parte confutaueris, in altera defendis: Cùm verò in quibusdam compellentis gratiæ donum orthodoxè in bonis prædicetur, nullatenus libertatis meritum aufertur, sed vt esse possit, tribuitur atque adiuuatur: Cùm verò in malis compulsatiua necessitas dicitur, neque ibi meritum libertatis aufertur, sed accrescentibus malis, atque de bono quod priùs habuerat in malum conuersis seueriùs iudicatur, atque damnatur.

Ioannes Scotus.

Cap. 5. nu. 15. sect. 5.

◎ *Proinde in quibus nulla causa constringit hominem seù benè seù malè viuere.*

Correctio.

1. Cor. 5. v. 5. ℟ Et quidem quòd Apostolus apud Corinthios eum, qui vxorem Patris sibi contra fas copulauerat, *tradi* iubet *Satanæ in interitum carnis, vt Spiritus saluus sit in die Domini:* quid est quod & auctoritas Canonica pręcipit, & consuetudo Ecclesię tenet ad coërcenda vitia, vti verberibus, carceribus, neruis, excommunicationibus, alijsque compluribus disciplinæ medentis generibus: vnde beatus Augustinus in libro Enchiridion. Cùm de dimittendis peccatis ageret inter cætera dixit: Agustinvs. Et qui emendat verbere in quem potestas datur, vel coercet aliquâ disciplinâ, & tamen peccatum eius, quo ab illo læsus aut offensus est dimittit ex corde, vel orat, vt ei dimittatur. Non solùm in eo, quod dimittit * vel orat, verùm etiam in eo quod corripit, & aliquâ emendatoriâ pœnâ plectit, eleemosynam dat, quia misericordiam præstat. Multa enim bona pręstantur iniustis, quando eorum consulitur vtilitati, non voluntati, quâ ipsi sibi inueniuntur esse inimici; amici verò eorum potiùs illi, quos inimicos putant, & reddunt errando mala pro bonis, cùm reddere mala Christianus non debeat, nec pro malis.

Prvd. Iterùm de causa compulsiua.

Avgvstinvs Enchiridion cap. 72.

* al. *atque.*

℟ Hinc beatus Gregorius in expositione beati Iob. lib. 6.

Iob 5. v. 15. Gregorivs: *Porrò saluum faciet egenum de gladio oris eorum, & de manu violenti pauperem*: Pauper quippè est quisquis apud semetipsum elatus non est: Vnde per Euangelium veritas dicit:

Math. 5. v. 3. *Beati pauperes Spiritu: quoniam ipsorum est regnum cælorum.* Duobus autem modis ad culpam vnusquisque pertrahitur: aut delectatione enim ducitur, aut terrore superatur: gladius namque oris est, iniquitas persuasionis: Manus autem violenti est aduersitas potestatis: sed quia veraciter humilis, qui hoc loco

Gregor. moral. in Iob. lib. 6. cap. 13.

» pauper vocatur, quô nulla huius mundi prospera appetit, eò au-
» denter etiam aduersa contemnit, rectè dicitur: *Saluum faciet* Iob 5.
» *egenum de gladio oris eorum; & de manu violenti pauperem.* Ac si v. 15.
» apertè diceretur. Sic in se Deus mentes humilium solidat, vt eas
» ad perpetrandam nequitiam nec blandimenta suasionum pertra-
» hant, nec dolores suppliciorum frangant.

PRVD. Cap. 5. nu. 16. sect. 5. Deus causa necessaria ad bonum.

℟ Iam verò quod addis *Deum omnium bonorum non esse causam necessariam, sed voluntariam*] volens eo argumento peruersum motum rationali substantiæ ostendere, non esse causam necessariam, sed voluntariam: debueras aduertere beati Augustini sententiam, quam tu quoque ante inserere voluisti ex libro eius, quem de dono perseuerantiæ sapienter fideliterque conscripsit,

AVGVST. de de dono perseu. c. 7.

» in quo ita loquitur. AVGVSTINVS: Si ergò alia documenta non
» essent, hæc Dominica oratio nobis ad causam gratiæ, quam de-
» fendimus sola sufficeret, quia nihil nobis reliquit, in quo tan-
» quam in nostro gloriemur: siquidem vt non discedamus à Deo
» non ostendit dandum esse nisi à Deo, cùm poscendum ostendit à
» Deo: qui enim non infertur in tentationem, non discedit à Deo:
» non est hoc omninò in viribus liberi arbitrij, quales nunc sunt,
» fuerat in homine antequam caderet, quæ tamen libertas volunta-
» tatis in illius primæ conditionis præstantia quantùm valuerit ap-
» paruit in Angelis, qui diabolo cum suis cadente in veritate ste-
» terunt, & ad securitatem perpetuam non cadendi, in qua nunc
» eos esse certissimi sumus, peruenire meruerunt. Post casum au-
» tem hominis non nisi ad gratiam suam Deus voluit pertinere, vt
» homo accedat ad eum, neque nisi ad gratiam suam voluit perti-
» nere, vt homo non recedat ab eo. Hanc gratiam posuit in illo, *in* Ephes.
» *quo sortem consecuti sumus, prædestinati secundum propositum eius* 1. v. 11.
» *qui vniuersa operatur.*

PRVD.

℟ Audis quia nihil nobis reliquit, audis non esse hoc omninò in viribus liberi arbitrij, quales nunc sunt, fuerat in homine antequam caderet? Audis post casum autem hominis non nisi ad gratiam suam Deus voluit pertinere, vt homo accedat ad eum, & audes impudentissimè tantisper tibi arrogare liberam voluntatem? fuerat certè in homine antequam caderet: sed nunquid absque gratia? absit: Post casum autem hominis non nisi ad gratiam Dei petinet, vt homo accedat ad eum, idest non nisi per gratiam Dei voluntatem accipit, vt velit accedere ad Deum per Iesum Christum Dominum nostrum, sicut & ipse dixit: *Nemo potest venire ad me, nisi pater qui misit me* Ioan.
traxerit eum. Audis trahentem & vbi liber: audis tractum & vbi 6. v. 44.
libera voluntas? qui trahitur profectò inuitus trahitur: si inuitus trahitur proculdubiò nolens ducitur: sed vt ex nolente fiat volens, audi quod adiunxit. *Est scriptum in Prophetis: erunt omnes* v. 45.
docibi-

docibiles Dei. Si ergo omnes qui à patre trahuntur ad filium *erunt docibiles Dei*, liquet profectò, quia non ex se habeant voluntatem veniendi ad filium, sed à patre trahente accipiant voluntatem atque scientiam, vt & velint & sciant venire ad quem trahuntur.

De hac gratia gratuita, quam tantoperè negando impugnas, beatus Augustinus in libro Enchiridion, cùm de vtraque substantia Filij Dei loqueretur ait. AVGVSTINVS. Hìc omninò granditer & euidenter gratia Dei commendatur. Quid enim natura humana in homine Christo meruit, vt in vnitatem personæ vnici Filij Dei singulariter esset assumpta? quæ bona voluntas? Cuius boni propositi studium? quæ bona opera præcesserunt, quibus mereretur iste homo * fieri vna persona cum Deo? nunquid antea fuit homo, & hoc ei singulare beneficium præstitum est, vt singulariter promereretur Deum, nempè ex quo esse homo cœpit, non aliud cœpit esse homo, quàm Dei filius, & hoc vnicus, & propter Deum verbum, quod illo suscepto caro factum est;

Ioan. 1. vtique Deus, vt quemadmodum est vna persona quilibet homo,
v. 14. anima scilicet rationalis, & caro: Ita sit Christus vna persona verbum & homo. Vnde naturæ humanæ tanta gloria, nullis præcedentibus meritis sine dubitatione gratuita? nisi quia magna hìc, & sola Dei gratia fideliter & sobriè considerantibus, euidenter ostenditur, vt intelligant homines per eandem gratiam se iustificari à peccatis, per quam factum est, vt homo Christus nullum posset habere peccatum: Sic & eius matrem Angelus sa-
Luc. 1. lutauit, quando ei futurum nuntiauit hunc partum: *Aue* (inquit)
v. 28. *gratia plena*: Et paulò post *inuenisti* (ait) *gratiam apud Deum*,
v. 30. & hæc quidem gratiâ plena, & inuenisse apud Deum gratiam dicitur, vt Domini sui, immò Domini omnium mater esset. De ip-
Ioan. 1. so autem Christo Ioannes Euangelista cùm dixisset: *Et verbum*
v. 14. *caro factum est & habitauit in nobis & vidimus* (inquit) *gloriam*
v. 15. *eius, gloriam quasi vnigeniti à patre, plenum gratia & veritatis*. Quod ait *verbum Caro factum est* hoc est plenum gratiæ, quod ait *gloriam vnigeniti à patre*, hoc est plenum veritatis; veritas quippè ipsa vnigenitus Dei filius non gratiâ sed naturâ, gratiâ suscepit hominem tantâ vnitate personæ vt idem ipse esset etiam hominis filius.

Ps. 20. ℞ De hac Propheta loquitur ad Deum *Quoniam præuenisti eum*
v. 4. *in benedictionibus dulcedinis*, quomodo enim præuentus est in benedictionibus dulcedinis, nisi quia solâ Dei gratuitâ gratiâ factum est, vt neque nascendo traheret vitium, neque viuendo committeret. Beata siquidem Dei genitrix semper virgo, cùm consuetudine generandi atque nascendi generata & nata

AVGVSTINVS Enchiridion cap. 36.

*al. Vt fieret.

traxerit ex parentibus originale peccatum, quomodo absque eodem traduce generare filium potuisset, nisi hoc in eo singulariter Dei gratia in ipso conceptionis articulo faceret, *vt esset solus inter mortuos liber?* Ac per hoc natus absque propagatione humani concubitus, factúsque homo Dei filius solus nullam compulsionem, nullámque necessitatem ad bonum malúmue perpessus est: Cæteri autem homines post primæ transgressionis admissum, tantis necessitatibus adstricti tenentur, vt volentes etiam cogantur agere, quæ nec deberent, nec vellent, à quibus se liberari poscebat Propheta, qui dicebat *tribulationes cordis mei multiplicatæ sunt: De necessitatibus meis erue me:* qui enim sponte lapsus est in peccatum, necesse est vt merito eiusdem voluntariæ prolapsionis multis inuoluatur difficultatibus, ab his non voluntate aut libertate propriâ, sed Dei gratiâ liberandus. Quemadmodum beatus Augustinus in lib. Enchiridion loquitur.

Ps. 17. v. 6.

Ps. 24. v. 17.

AVGVSTIN. Enchirid. cap. 80.

„ AVGVSTINVS: Sic nostris temporibus, ita multa mala etsi „ non talia in apertam consuetudinem iam venerunt, vt pro his non „ solùm excommunicare aliquem laïcum non audeamus, sed nec „ clericum degradare; vnde cùm exponerem antè aliquot annos „ Epistolam ad Galatas in eo ipso loco vbi ait Apostolus: *timeo ne* „ *forte sine causa laborauerim in vobis* exclamare compulsus sum. „ Væ peccatis hominum, quæ sola inusitata exhorrescimus. Vsitata „ verò pro quibus abluendis Filij Dei sanguis effusus est, quamuis „ tam magna sint, vt omninò claudi contra sese regnum Dei faciant, „ sæpe videndo omnia tolerare, sæpe tolerando nonnulla „ etiam facere cogimur. Atque vtinam (ô Domine) non omnia quæ „ non potuerimus prohibere, faciamus. Sed videro vtrùm me immoderatus „ dolor incautè aliquid compulerit dicere. Hoc nunc dicã, „ quod quidem & in aliis opusculorum meorum locis sæpe iã dixi: „ Duabus ex causis peccamus, aut nondum videndo quid facere debeamus, „ aut non faciendo, quod debere fieri iã videmus. Quorum „ duorũ illud ignorantiæ malũ est, hoc infirmitatis: Contra * quam „ quidem pugnare nos conuenit: Sed profectò vincimur, nisi diuinitùs „ adiuuemur: vt non solùm videamus quòd faciendum sit, sed „ etiam accedẽte sanitate delectatio iustitiæ vincat in nobis earum „ rerum delectationes, quas vel habere cupiendo, vel amittere metuendo „ scientes videntésque peccamus. Iam nõ solùm peccatores „ quod eramus, etiã cùm per ignorantiã peccabamus, verùm etiam „ legis præuaricatores, cùm id non facimus, quod faciendũ esse iam „ nouimus, vel facimus, quod non faciendum esse iam scimus.

Gal. 4. v. 11.

Cap. 81.

* al. *quæ.*

PRVD: Necessitates humanæ infirmitatis.

✠ Hæ sunt necessitates, quibus ita adstringitur humana infirmitas, vt semel in quodlibet peccatum sponte ruens, nisi quantociùs supernæ gratiæ respectu resipiscat, necessariò in aliud deterius, vel

Prou. vnum vel plura corruat, ac competenter dicatur, *quia peccator*
18. v. 3. *cum venerit in profundum malorum contemnit.* Ab his se saluatum
Psal. 30. gloriabatur Propheta, qui dicebat: *Ego autem in Domino sperabo,*
v. 8. *exultabo, & lætabor in misericordia tua, quoniam respexisti humili-*
v. 9. *tatem meam, saluasti de necessitatibus animam meam: nec conclu-*
v. 10. *sisti me in manibus inimici.* Motus itaque animæ rationalis an-
te peccatum tam fuerat liber, quàm voluntarius; post peccatum
autē seruitio durissimæ necessitatis addictus, Domino suo etiam
nolens seruire compellitur: vnde & Dominus mentium humana-
rum perspicacissimus speculator, viuacissimus perscrutator, iustis-
simus examinator in lege sua peccātium differentias oblationum
discretione corrigi præcipiens, nolentem à volente discreuit: ali-
ter hunc aliter illum vel puniri vel mundari definiens. Hinc etiam
ciuitates fugitiuorum separari decreuit, ad quas qui nolēs sangui-
nem funderet, confugere, persequentísque gladiū fugere potuis-
Num. set: scriptum est enim in lib. numeri: *Ait Dominus ad Mosen. Lo-*
35. v. 9. *quere filijs Israël, & dices ad eos, quando transgressi fueritis Iordanem*
v. 10. *in terra Chanaam, decernite, quæ vrbes esse debeant in præsidia fugiti-*
v. 11. *uorū, qui nolentes sanguinem fuderint:* Et infrà; *vt cōfugiat ad eas, qui*
v. 15. *nolens sanguinē fuderit.* In eodem *Et rogabit sacerdos pro omni multi-*
Num. 15. v. 25. *tudine filiorum Iraël, & dimittetur eis: quoniā non spontè peccauerūt.*]

Hanc secuti auctoritatem venerabiles patres sacrorū Canonum
constitutores, & ipsi nolentis homicidium à voluntario discernen-
tes, aliâ hunc, aliâ illum pœnitentiæ satisfactione sanādos censue-
runt. Has necessitatum inextricabiles vicissitudines beatus Papa
Gregorius acutissimè discutiens in libro moralium 25. ita loqui-
tur. GREGORIVS. Sciendū summoperè est, quod *iniquus* quis-
Iob 34. que duobus modis *in nocte conteritur,* vel cùm exterioris * iudicij « GREGORIVS moral. lib. 25.
v. 25. tribulatione percutitur, vel cùm occultâ sententiâ interiùs cæca- « cap 9.
tur. *In nocte* corruit cùm per extremum iudicium viuendi lumen in « * al. *pœna.*
perpetuum amittit, vnde scriptū est, * *ligatis manibus, & pedibus* « * al. *ligate ei manus & pedes.*
Math. 22. v. 13. *mittite eum in tenebras exteriores,* tūc enim coactus in tenebras ex- «
teriores mittitur, quia nunc in interioribus excæcatur voluntariè. «
Rursùm *in nocte iniquus conteritur:* Cùm peccatorū præcedentium «
confusione dānatur, & veritatis lumen nō inuenit, & quid deinceps «
agere debeat non agnoscit: omne quippè peccatum, quod tamē ci- «
tiùs pœnitendo non tergitur, Aut peccatum est, * aut causa pecca- « * al. &
ti; aut peccatum, & pœna peccati: peccatum namque quod pœni- «
tentia non diluit, ipso suo pondere mox ad aliud trahit: vnde fit vt «
non solùm peccatū sit, sed peccatū & causa peccati: Ex illo quip- «
pè vitio culpa subsequēs oritur, ex quo cœca mens ducitur, vt pe- «
iùs ex alio ligetur. Sed peccatū, quod ex peccato oritur, non iam «
peccatum tantūmodò, sed peccatum est, & pœna peccati: quia iu- «

" sto iudicio omnipotens Deus cor peccantis obnubilat, vt præce-
" dentis peccati merito etiã in aliis cadat: quem enim liberare no-
" luit, deserendo percussit. Non ergò immeritò pœna peccati dici-
" tur, quod iustâ desuper irrogatâ cæcitate ex præcedentis peccati
" vltione perpetratur: quod videlicet agitur dispositione superiùs
" ordinatâ, sed inferiùs iniquitate confusâ, vt & præcedens culpa sit
" causa subsequẽtis, & rursùm culpa subsequens, sit pœna præceden-
" tis. Quod benè in infidelibus & lubricis Paulus quasi quoddã se-
" men erroris aspexerat cùm dicebat. *Qui cùm cognouissent Deũ non* Rom. 1.
" *sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt, sed euanuerunt in co-* v. 21.
" *gitationibus suis:* Sed quod ex eius erroris semine pullulauit illicò
" adiunxit, dicens: *Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis* v. 24.
" *eorũ, in immunditiã, vt contumeliis afficiant corpora sua in semetip-*
" *sis.* Quia enim cognoscentes Deum peccatũ superbiæ intelligendo
" cõmiserunt, cæcantur etiam, ne intelligant quid cõmittunt: Et qui
" intelligentiã suam sequi nolunt in peccato & causa peccati, & ipsũ
" lumen intelligentiæ perdunt in peccato & pœna peccati. Prioris
" ergò peccati merito peccatorũ subsequentiũ fouea tegitur, vt qui
" malum sciens perpetrat, deinceps iustè in aliis etiã nesciens cadat:
* al. *culpæ feriantur.* " hoc quippè agitur, vt culpis * culpa feriatur: quatenus supplicia
" fiant peccantiũ, ipsa incrementa vitiorum: Nam quia omnipotens
" Deus ad pœnitentiã tempus indulget, quod tamen humana malitia
" ad vsum suæ iniquitatis intorquet, nimirũ iusto iudicio augeri cul-
" pa permittitur, vt ad feriendũ altiùs quandoque cumuletur. Hinc
" enim rursùm de quibusdã Paulus Apostolus dicit: *vt impleant pec-* 1. Thes.
" *cata sua semper:* hinc voce Angelicâ ad Ioannẽ dicitur: *qui nocet no-* 2. v. 16.
" *ceat adhuc, & qui in sordibus est sordescat:* hinc Dauid ait: *Appone* Apoc.
" *iniquitatem super iniquitatem ipsorũ, & non intrent in tuã iustitiam,* 22. v. 11.
" Hinc rursùs de Domino ab eodem Psalmista dicitur. *Immissiones* Psal.
" *per Angelos malos: viam fecit semita iræ suæ.* Cor quippè Dominus 68. v.
" prioribus meritis aggrauatũ iustè permittit etiam subsequentibus 28.
" malignorũ Spirituum persuasionibus falli, quod dùm dignè in cul- Psal. 77. v. 49.
" pa trahitur, reatus eius in pœna cumulatur, vnde & iræ suę * viã fa- v. 50.
" cere, est iræ causas districtè iudicando dilatare. Vt qui illuminati
" agere rectè noluerunt, iustè cæcati adhuc faciãt, vnde ampliùs pu-
" niri mereantur: hinc per Mosen dicitur: *nondum completa sunt pec-* Gen. 15
" *cata Amorræorũ:* hinc per eundẽ Moysen Deus dicit: *Ex vinea enim* v. 16.
" *Sodomorum vitis eorũ & propago eorum ex Gomorra, vua eorum vua* Deut.
" *fellis, & botrus amaritudinis ipsis: furor draconũ vinum eorum, & fu-* 32. v. 32.
" *ror aspidum insanabilis. Nonne hæc congregata sunt apud me, & si-* v. 33.
" *gnata in thesauris meis? In die vltionis reddã eis:* quàm multa eorum v. 34.
" mala narrauit? Et tamen illicò adiunxit: *In tẽpore quo lapsus fuerit* v. 35.
" *pes eorũ.* Ecce atrocissima illorũ facinora describuntur, & tamen ad

* al. *Dominus viam de semita fecisse perhibetur: Latior enim est via quàm semita: Ex semita verò iræ suæ viam, &c.*

vltionis diem adhuc subsequens lapsus aspicitur, quo eorum culpæ «
cumulentur: habent iam quidē vnde feririmereantur; sed sustinetur «
tamen adhuc peccatum crescere, vt peccantes possit atrocior pœna «
cruciare. Iam meretur supplicium peccatum & causa peccati: sed «
expectatur adhuc, vt augmentum supplicij subroget peccatum & »
pœna peccati. Plerumque verò vnum idémque peccatum, & pec- «
catum, & pœna est, & causa peccati: quod meliùs ostendimus si «
res ipsas ad medium deducamus. Effrænata enim ventris inglu- «
uies in feruore luxuriæ plenitudinem carnis instigat: Perpetrata «
autem luxuria sæpè aut periurio, aut homicidio tegitur, ne hu- «
manarum legum vltione puniatur. Ponamus ergò ante oculos, «
quòd quidam voracitatis sibi fræna laxauit, quâ voracitate supe- «
ratus, adulterij facinus admiserit, deprehensus autem in adulte- «
rio latenter virum adulteræ, ne ad iudicium traheretur, occidit. «
Hoc itaque adulterium inter voracitatem & homicidium posi- «
tum, de illa videlicet nascens, hoc generans peccatum est, & «
pœna, & causa peccati, peccatum profectò est per se ipsum, pœ- «
na verò peccati est, quia culpam voracitatis auxit, causa autem «
peccati est, quia subsequens etiam homicidium genuit. Vnum er- «
gò idemque peccatum & pœna præcedentis, & causa culpæ sub- «
sequentis est. Quia & transacta dùm exagerat damnat, & adhuc «
subsequentia, quæ damnari debeant, seminat. Igitur quia pec- «
catis præcedentibus cæcatur oculus cordis, ipsa cæcitas, quæ «
peccantis animam ex ante actæ culpæ damnatione confundit, me- «
Iob. 34 v. 25. ritò *nox* vocatur, quia per hanc ab oculis delinquentis lumen ve- «
ritatis absconditur. Benè itaque dicitur, *Nouit enim opera eorum* «
d. v. 25. *& idcircò inducit noctem & conterentur*: Quia (vt sæpe dictum est) «
præcedentia nimirùm mala faciunt, vt ad peccandum iterùm te- «
nebris subsequentibus inuoluantur, vt eò iam lumen iustitiæ vi- «
d. v. 25. dere non possint, quâ illud & quando poterant, videre noluerunt. «
Inducere autem *noctem Dominus dicitur*, non quòd ipse tenebras «
inferat, sed quod obscura corda peccantium misericorditer non «
illustret, vt hoc ipsum * noctem induxisse sit, à cæcitatis tene- « * al. *id nocte cecasse.*
bris liberare noluisse. «

℞ Deinde respondes his, qui nolentes immò spernentes sua PRÆD.
peccata corrigere, queruntur de diuina operatione: Cur Deus Cap. 5. nu.
dederit homini liberum arbitrium, quo solo peccare conuincatur. 17. sect. 6.
In qua responsione quod dicis, *Deum occasionem peccatorum*
dedisse, falsum est. Non enim dedit occasionem, sed libertatem. Cap. 5. nu.
Si ergò sicut adnectis: *Non est liberum arbitrium peccatorum cau-* 18. sect. 6.
sa, cùm sit donum: Sequitur, vt nec occasio peccatorum sit. Si
igitur secundùm te libertas atque voluntas humana naturæ sunt,
quomodo natura peccatorum occasio dicenda sit, non video.

Si (inquam) liberum arbitrium non est causa peccati, sed eius motus peruersus atque in infima & inhibita damnabilis inflexio; quo pacto peccati occasio dicitur? Mandatum equidem poterat dici occasio peccati: quemadmodum & Apostolus dicit: *Peccatum autem occasione acceptâ per mandatum, per illud occidit me.* Rom. 7 v. 11. Non dixit per liberum arbitrium, quod est donum Dei, nec per naturam, quæ est opus Dei: Sed *per mandatum* quod dici potest experimentum eius, quo experiatur quid sequendum eligat creaturæ rationalis voluntarius appetitus. Item eosdem alloquens dicis.

IOANNES SCOTVS.

Cap. 5. nu. 19. lect. 7. ⊖ *Si autem viuere vultis, dicite vtrùm beatè an miserè: nullus est qui vitam miseram velit, quandoquidem nullus est qui vitam beatam non appetat.*

CORRECTIO.

PRVD. Vita beata.

℟ Cùm dicatur beata vita, castè, sobriè, iustè, piéque viuere, probísque moribus cælitùs collatis abundare, Deo inhærere, & ad æternam beatitudinem totis viribus anhelare: Misera autem vitijs, sceleribus, atque flagitijs incubare, certum est omnes Paganos, & quod dolendum est multos Christianorum illam non appetere, immò refugere, hanc autem tanto desiderio, tantâque sequi flagrantiâ, vt nunquam ab ea diuelli cupiant, sed in cœno vitæ damnabilis delectabiliter infixi, ad illam ne aspirare quidem, aut de ea vel audire, vel cogitare quippiam velint: quod & si audire contigerit, continuò auertuntur, indignantur, refugiunt, persequuntur: de quibus & Propheta loquitur: *Noluit intelligere, vt bene ageret, iniquitatem meditatus est in cubili suo, adstitit omni viæ non bonæ, malitiam autem non odiuit.* Psal. 35. v. 4. & 5. Quomodo enim appetit vel Paganus quod ignorat, vel falso nomine Christianus quod oppugnat? Nam de illis dicitur: *Qui ignorat ignorabitur*: 1. Cor. 14. v. 38. De istis autem *multi dicent mihi in illa die Domine Domine nonne in nomine tuo Prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in tuo nomine virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis quia nunquam noui vos. Discedite à me operarij iniquitatis.*] Mat. 7. v. 22. v. 23.

Tu verò vt confirmes errorem tuum, quo gratiam Dei omnem boni voluntatem in nobis operantem euacuare moliris, asserens ex te immò te ipsum tibi esse velle, & non id dono supernæ inspirationis percipere: Asseueras *omni homini naturaliter inesse appetitum beatitudinis*, id est benè viuendi desiderium, & nullum cupere miseram vitam, hoc est flagiosam atque sceleratam, cùm vtrobique tam sit euidens certitudo, quàm quotidiana immò continua multitudo. Vnde & Dominus in Euangelio, *Contendite intrare per angustam portam, quia angusta porta & arcta via est, quæ* Mat. 7. v. 13. 14

Appetitus Beatitudinis à Deo.

ducit ad vitam, & pauci sunt qui inueniunt eam: Isti sunt quibus inspiratur diuinitùs beatitudinis appetitus, non inflatur naturæ
Ib.v.14. typhus. Item ait, *Quàm lata porta est & spaciosa via, quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui intrant per eam.* Horum nullus appetit beatè viuere: Quia vel ignorat quid sit, vel non vult sequi quod nouit: quam peccandi differentiam beatus Augustinus in sententia paulò superiùs præmissa liquidò perdocuit. Nos autem & appetitum benè viuendi, & desiderium atque facultatem miserias euadendi atque vitandi gratiæ gratuitæ dono nobis dari liberè confitemur, & humiliter postulamus. Si autem vitam beatam, vitam æternam nuncupas, secundùm ea quæ iam dicta sunt, etiam tua assertio confutatur.

Sed quod ais, *quæ tamen nulla est, si vel coacta voluntate acquiritur, vel sine libertate possidetur.*] Si nulla est, qualiter quocunque modo acquiritur? Si nulla est, quatenùs etiam sine libertate possidetur? Non enim vel acquiritur vel possidetur quod omninò non est. Quocircà fatendum est esse vitam beatam, & hìc eam diuinæ gratiæ inspiratione appetitam, morum deinceps probitate adiutorio gratiæ acquiri; & postmodùm iusti iudicis retributione libertate liberrimâ possideri. Miseram verò vitam, si à contrario gehennam appellas, certum est neminem spontè subire; omnes tamen vt subeant spontè contrahere, quamuis ad vtramque diuinæ dispensationis occultis inscrutabilibúsque iudiciis multi adigantur, atque cogantur, ita vt nec libertas arbitrij auferatur, nec omninò gratia denegetur.† [Et quidem iuxta id quod homini libertas addicta atque seruilis remansit, dicitur ei ad testimonium suę damnationis relictus beatitudinis appetitus, vt hoc audito vocabulo, eius dulcedine illectus appetat beatitudinem, ad cuius perceptionem benè rectè piéque viuendo peruenire non vult: Et quia talis appetitus ex testimonio, vt ita dixerim, seruilis libertatis, non ex dono gratiæ procedit, in sese relisus atque comminutus emarcessit continuò & euanescit.]

Cap. 5. nu. 20. sect. 7.

† Additio marginalis.

Iam verò libertas arbitrij qualis ante peccatum, qualis post peccatum fuerit satis superque monstratum est. Quòd verò liberum arbitrium ac voluntatem in homine Deum nunc creasse & condidisse, nunc dedisse homini scribis: Mirum nisi secundùm Pelagianos Patres tuos ipsam naturam humanam gratiam nuncupas, vt posteà quicquid cælitùs datur non sit gratuitæ gratiæ datio, sed meriti retributio; qui tamen quamuis in naturæ conditione constituerint gratiam, nunquam tamen leguntur dixisse, voluntatem & libertatem vel hominis vel alterius creaturę rationalis esse substantiam, vbi manifestè coniicitur tantò te deteriorem esse Pelagianis Patribus tuis, quantò in erroris eorum asser-

tione ea superaddere presumas, quæ nec ipsi nec alij ante te dixisse vspiam reperiuntur. Errores etenim Pelagianorum qui fuerint quamuis actis Synodicis, quibus damnati sunt, cognoscantur, precipuè tamen ex libris beatæ memoriæ Augustini, quos vel aduersùs eos, vel de nonaginta hæresibus edidit, facillimè deprehenduntur: Quibus inspectis nusquam reperire valui quod portentorum tuorum fœtoribus exhalasti. Item quod ais.

IOANNES SCOTVS.

Cap. 5. nu. 21. sect. 9. ⊖ *Quemque libertati arbitrij derogantem, aut minuendo, vut penitùs auferendo, aut blasphemando totius Christianæ disciplinæ proculdubiò inimicum.*

CORRECTIO.

PRVD. ℟ Quis minuat nisi qui peccat, quis penitùs auferat, nisi qui ignorat, quis blasphemet, nisi qui à pietate discedit? Minuit quippè sibi libertatem arbitrij, qui spontè peccando seruituti se addixit, à qua de cetero non habuit liberum à seruitutis Dominio, nisi per Dei & hominum mediatoris gratiam liberari. Aufert autem nullus nisi auctoritatis ignarus, & rationis expers, neque bonitatem Dei, neque iustititiam Dei valens mentis oculis contueri: Blasphemat verò quisquis à pietate discedens, suisque impietatibus vituperabiliter innodatus, de iudicijs Dei mauult iniquissimè queri, quàm de suis sceleribus aut argui aut emendari, aut certè iudicari, omnésque non solùm à disciplina, verùm etiam à societate Catholicæ Ecclesiæ alieni, exsortes nullatenus dubitantur. Peccatum autem esse voluntarium quisquis negat, modum primæ transgressionis minimè diligenter aduertit. Postеà verò quamuis illius necessitate omnes præter vnum mediatorem Dei & hominum constringantur: Proindéque ad multa, quæ priùs noluerant, nec meditati fuerant, compellantur; fatendum est tamen non absque voluntate ea committi, quibus iusta pœnæ retributio compensetur: Ita vt & inuiti quidam ad ea perpetranda cogantur, & tamen voluntas quamuis iam captiua & addicta non desit, quæ meritò puniatur.

CAPVT

CAPVT VI.

CAP. VI.

DE EO, QVOD NON ALIVNDE SIT omne peccatum nisi libero propriæ voluntatis arbitrio.

CVM verò fastidiosiùs & non necessariò sexto superuacuitatum tuarum articulo replicas, quòd non aliunde sit omne peccatum, nisi libero propriæ voluntatis arbitrio, vnde nullus piæ mentis potest ambigere, vteris argumento, quod sumitur à comparatione dicens. Cap. 6. nu. 1. sect. 1.

IOANNES SCOTVS.

ⴱ *Si humana voluntas est secundùm naturam, vnde dubitare stultissimum, nulli dubium eam non esse summam omnium voluntatem, eo maximè argumento, quòd mutabilis sit: Si enim summa omnium esset, quomodo mutabilis esse posset: non igitur summa; quoniam verò eam rationis summæ participem esse videmus, dubitare non possumus ipsam rationalem substantiam esse.* Cap. 6. nu. 2. sect. 1.

CORRECTIO.

☧ Et addis beati Augustini sententiam quæ quamuis in quibusdam tua, immò Catholica confirmet: In eo tamen nullatenùs aut conuenit aut suffragatur, quòd humanam voluntatem rationalem substantiam adseueras, quia nunquam id eius literæ continere probantur. PRVD. Cap. 6. nu. 1. sect. 2.

CAPVT VII.

CAP. VII.

QVOD LIBERVM VOLVNTATIS ARBITRIVM numerandum sit inter bona, quæ Deus homini largitur, quamuis eo malè vtatur: quæ est causa peccati & peccatum.

IN eo autem quòd septimo nausearum tuarum tædio liberum voluntatis arbitrium numerandum censes inter bona, quæ homini diuinâ largitate donata sunt, & amplectimur & gaudemus: sed quòd illud superiùs à Deo creatum dixeris, miramur: Cùm aliud sit creare, aliud donare; licet in ipsa creatione data diuinitùs homini multa bona non ignoremus: Veluti (vt de cæteris sileam) facto corpori animam, factæ animæ voluntatem, scientiam, aliáque suæ naturæ competentia, quibus imago Dei in ea decenter teneatur ac decoretur: Non quòd aliquod veluti spatium, aut Cap. 7. nu. 1. sect. 1.

Oo

loci aut temporis inter creationem & donum asseramus; sed creando donatum non dubitemus. Nam voluntatem atque scientiam augeri, vel minui in creatura rationali quis nesciat? Dicit enim Propheta de sanctis & Dei tabernaculo dignis: *Ibunt de virtute in virtutem*; Quid est enim ire de virtute in virtutem, nisi piæ voluntatis, sanæque scientiæ incrementis eò vsque proficere, donec videatur Deus Deorum in Sion? Crescere autem sapientiâ animam rationalem Euangelista manifestat, qui de Domini & saluatoris infantia narrans ait: *Et Iesus proficiebat sapientiâ & ætate & gratiâ apud Deum & homines*: Sapientia quidem ad animam, ætas ad corpus, gratia pertinet ad vtrumque. Qui igitur proficere, id est crescere augeríque dicitur, sapientiâ nimirùm non ętatum spatiis augetur, sed virtutum incrementis attollitur. Et quisquis scientiâ & sapientiâ proficere dicitur, non substantiâ augeri, sed virtutibus sublimari credendus est, aut à contrario quisquis vitiorum fæcibus inquinatur, quantò magìs, ac delectabiliùs eis inhæserit, tantò virtutibus decrescit.

Psal. 83 v. 8.

Luc. 2. v. 52.

Quâ de re colligitur voluntatem atque scientiam, aliáque Dei dona animæ rationali data atque insita non esse substantiam eius: quoniam si naturæ sunt, necesse est naturas incorporeas more corporearum naturarum augmentis crescere, detrimentis minui: Quod alienum penitùs à creatura incorporea nullus ignorat: Crescere autem voluntates hominum id est augeri vel minui, sicut & cogitationes, quæ non nisi ex voluntate prodeunt, quotidiana immò iugis docet alternitas: Substantiam creaturæ rationalis nullis naturæ suæ augmentis crescere, vel decrescere certum est, scientiam & sapientiam in creaturis rationalibus augeri vel minui dubium non est: quisquis ergò voluntatem atque scientiam hominis naturam eius esse confirmat, proculdubiò creaturam incorpoream augmentis corporalibus subiectam esse asserat, necesse est. Quod quàm fit à ratione alienum, nemo nisi rationis expers ignorat: Dona autem Dei, quæ sunt vel magna, vel media, vel minima, animæ rationali pro voluntate largientis distributa, Apostolus indicat, qui enumeratis quibusdam donorũ Dei conclusit dicens: *Hæc autem omnia operatur vnus atque idem spiritus diuidens singulis prout vult.* Qui igitur scientiam in homine naturam asserit, nimirùm Apostolo contradicit, qui eam inter Dei dona enuntians dixit: *Alii datur per spiritum sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ in vno spiritu*, & cætera. Datur dixit non conditur vel creatur; quod ergo datur donum est, non natura: quod autem datur in voluntate dantis est, non in potestate naturæ accipientis; qui enim dat pro voluntate tribuit: qui verò accipit non propriæ voluntatis potentiâ aut desiderio, sed pro donantis

1. Cor. 12. v. 11

v. 8.

arbitrio percipit, quid, quantum, aut qmomodo dispensat ille, qui *omnia in mensura & pondere & numero* constituit. Non est igitur creatura liberum arbitrium, id est humanæ voluntatis electio, sed donum Dei inter media donorum illius bona numerandum. Vnde & facili motu à summo bono auerti, atque ad inferiora deflecti potuit, inde & meritò plectitur, meritóque voluntariæ suæ auersionis dignissimas pœnas luit.

Capvt VIII. Cap. VIII.

De differentia inter natvram hominis, & liberum eius arbitrium.

Octavo disputationis tuæ ordine conaris inter liberam hominis voluntatem, quæ (sicut ais) ex natura est & liberū eius arbitrium, quod proculdubiò donum creatoris esse manifestum est, distantiam facere: In qua cùm diù, multúmque labores, definis voluntatem liberam esse substantiam humanam: liberum autem arbitrium liberæ voluntatis motum, quòd cùm propriâ adinuentione confinxeris, miror te tantâ cæcitate obtusum, vt videre nequiueris contra omnium Catholicorum sensa rectissima te impudentiùs garrire, loquacitatémque tuam omnibus ridendam, summam fallaciter putauisse prudentiam. Cúmque beati Augustini sententiam confirmandarum tuarum gratiâ definitionum adhiberes, & eum nihil aliud liberum arbitrium, quàm liberam voluntatem in eadem sua sententia, quemadmodum in omnibus appellauisse cognosceres, illiúsque auctoritate friuolas argumētationes tuas euelli metueres, addidisti portentosam expositionem dicens.

Cap. 8. nu. 1. sect. 1.

Cap. 8. nu. 2. sect. 3.

Cap. 8. nu. 3. sect. 8. Avgvst. de lib. arbitr. cap. 2. lib. 1.

Ioannes Scotvs.

☉ *In quibus verbis debemus intendere, ne quis substantiam confundat & motum, audiens liberam voluntatem, quæ proculdubiò substantialis est: eo itaque locutionis modo sanctus Pater Augustinus vsus est, dicendo liberam voluntatem, pro eo quod est, liberæ voluntatis motum siue arbitrium, quo solemus vti, dùm per causas substantiales eorum significamus effectus: hinc est vera rationis circuitus, pro vera ratiocinationis circuitu.* Cap. 8. nu. 4. sect. 8.

Correctio.

☧ Quæ tua non expositio, sed deprauatio ipsius beati Augustini verbis è vestigio cassetur necesse est, qui liberam voluntatem liberum motum esse definiens in libro quem contra Manichæos de duabus animabus edidit ita locutus est. Avgvstinvs. Voluntas est animi motus cogente nullo, ad aliquid vel non admit-

Prvd.

Avgvst. de duabus animabus cap. 10.

PRVD. » tendum, vel adipiscendum. ℟. Quibus verbis manifestè tuum errorem detruncat, quo voluntatem humanam eius essentiam definisti, quam sententiam ne fortè Pelagianis Patribus tuis suffragari videretur, ita retractauit: AVGVSTINVS: Quod inquiens

AVGVSTIN. retractat. l. 1. c. 15.

» propterea dictum est, vt hâc definitione volens à nolente discerneretur, & sic ad illos referretur intentio, qui primi in Paradiso fuerunt humano generi origo mali, nullo cogente peccando, hoc est liberâ voluntate peccando, quia & scientes contra præceptum fecerunt, & ille tentator suasit, vt hoc fieret non coëgit. Nam & qui nesciens peccauit non incongruenter nolens peccasse dici potest: Quamuis & ipse quod nesciens fecit, volens tamen fecit: Ita nec ipsius esse potuit sine voluntate peccatum, quæ voluntas vtique (sicut definita est) animi motus fuit cogente nullo ad aliquid vel non admittendum, vel adipiscendum: quod enim * si noluisset non fecisset, non coactus est facere; quia voluit ergò fecit, etiam si non quia voluit peccauit, nesciens peccatum esse quod fecit: ita nec tale peccatum sine voluntate esse potuit, sed voluntate facti non voluntate peccati, quod tamen factum peccatum fuit; hoc enim factum est, quod fieri non debuit: quisquis autem sciens peccat, si potest cogenti ad peccatum sine peccato resistere, nec tamen facit, vtique volens peccat, quoniam qui potest resistere, non cogitur cedere: qui verò cogenti cupiditati bonâ voluntate resistere non potest, & ideo facit contra præcepta iustitiæ, iam hoc ita peccatum est, vt sit etiam pœna peccati,

*al. nisi voluisset.

PRVD. » ℟ Ecce doctor veracissimus duobus tuis erroribus fortissimè contradicit: Qui enim voluntatem motum animi definiuit, proculdubiò non esse aliud liberum arbitrium, quàm voluntatem liberam intellexit, intelligendúmque literis mandauit. Falsum est ergò quod inter liberam voluntatem, liberúmque arbitrium hanc distantiam finxeras, vt liberam voluntatem ad naturam, liberum autem arbitrium ad motum liberæ voluntatis referẽda docuisses: quod in eiusdem libri retractatione haud dubiè manifestat, cùm

AVGVSTIN. ibidem dicto c. 15.

» dicit: AVGVSTINVS: Quod autem, inquiens, dixi illæ animæ quicquid faciunt, si naturâ non voluntate faciunt, id est si libero & ad faciendum & ad non faciendum motu animi carent: Si denique his abstinendi ab opere suo potestas nulla conceditur, peccatum earum tenere non possumus, propterea non perturbat de paruulis quæstio, quia ex illius origine rei tenentur, qui voluntate peccauit, quando libero & ad faciendum & * ad non faciendum motu animi non carebat, eíque ab opere malo abstinendi summa potestas erat.

* al. non ad fac

PRVD. ℟ Ecce & in hac sententia voluntatem à natura discreuit, eámque motum animi liberum non tacuit, rursùm in eo quòd ad

peccandum cogi perdocuit, errori tuo viuaciter contradixit, quo asseris neminem vel ad bona vel ad mala facienda compelli: Quod ex quo vel ob quam rem fieri certissimum teneatur, in eadem retractatione secutus adiunxit.

AVGVSTINVS. Itemque (inquiens) definitio peccati, quâ « dximus peccatum est voluntas retinendi vel consequendi, quod « iustitia vetat, & vnde liberum est abstinere, propterea vera est, « quia id definitum est quod tantummodò peccatum est, non quod « est etiam pœna peccati: nam quando tale est, vt idem sit & pœna « peccati, quantum est quod valet voluntas sub dominante cupiditate, « nisi fortè si pia est, vt oret auxilium: In tantum enim libera « est, quia in tantum liberata est, & in tantum appellatur voluntas: « Alioquin tutiùs cupiditas, quàm voluntas propriè nuncupanda « est. Quæ non est, sicut Manichæi desipiunt, alienæ naturæ ad- « ditamentum, sed nostræ vitium, à quo non * sanatur, nisi gra- « tiâ saluatoris: Quòd si quisquam dicit etiam ipsam cupiditatem « nihil esse aliud, quàm voluntatem, sed vitiosam, peccatóque ser- « uientem, non resistendum est, nec de verbis cùm res constet « controuersia facienda est: sic enim ostenditur sine voluntate nul- « lum esse peccatum siue in opere siue in origine. «

Avgvst. dicto cap. 15. De oratione. * al. sanamur.

℟. Hinc etiam ita paulò superiùs retractauit AVGVSTINVS: « Item quod dixi: nusquam scilicet nisi in voluntate esse peccatum, « possunt Pelagiani pro se dictum putare propter paruulos, quos « ideo negant habere peccatum, quod eis in baptismo remittatur, « quia nondum arbitrio voluntatis vtuntur: quasi verò peccatum, « quod eos ex Adam dicimus originaliter trahere, id est reatu eius « implicatos, & ob hoc pœnæ obnoxios detineri, vsquam * po- « tuit nisi in voluntate, quâ voluntate commissum est, quando di- « uini præcepti est facta transgressio. Potest etiam putari falsa esse « ista sententia, quâ diximus nusquam nisi in voluntate esse pecca- «
Rom. 7. v. 16. tum: quia dixit Apostolus: *Si autem quod nolo hoc facio, iam* «
v. 17. *non ego operor illud, sed id quod in me habitat peccatum.* Hoc enim «
v. 19. peccatum vsque adeò non est in voluntate, vt dicat *quod nolo hoc* « *facio.* Quomodo ergò nusquam est, nisi in voluntate peccatum? « sed hoc peccatum, de quo sic est locutus Apostolus, ideò pecca- « tum vocatur, quia peccato factum est, & pœna peccati est, quan- « doquidem hoc de concupiscentia carnis dicitur; quod aperit in «
v. 18. consequentibus dicens: *Scio quia non habitat in me hoc est in carne* « *mea bonum: velle enim adiacet mihi, perficere autem bonum non:* « perfectio quippè boni est, vt nec ipsa concupiscentia peccati sit « in homine: Cui quidem quando benè viuitur, non consentit vo- « luntas, verumtamen non perficit bonum, quia inest adhuc con- « cupiscentia, cui repugnat voluntas, cuius concupiscentiæ reatus «

Idem dicto cap. 15. * al. esse potuerit.

» in baptismate soluitur, sed infirmitas permanet, cui donec sane-
» tur omnis fidelis, qui benè proficit, studiosissimè reluctatur.
» Peccatum autem quod nusquam est nisi in voluntate, illud præ-
» cipuè intelligendum est, quod iusta damnatio consecuta est; hoc Rom.
» enim per vnum hominem intrauit in mundum: quamquam & hoc 5.v.12.
* al. *peccati.* » peccatum, quo consentitur * peccato concupiscentiæ, non nisi
» voluntate committitur.]

PRVD. ☩. Idem cùm retractaret acta contra fortunatum Manichæum
AVGVST. retract. lib. 1. cap. 16. » dixit. AVGVSTINVS: Item alio loco ego dico inquam pecca-
» tum non esse si non propriâ voluntate peccetur. Vbi peccatum
» illud intelligi volui, quod non est etiam pœna peccati: Nam de-
» tali pœna dixi alibi in eadem disputatione quod dicendum fuit.

Idem retract. lib. 1. cap. 13. ☩ Item in retractatione libri de vera religione. AVGVSTI-
» NVS: Et alibi vsque adeò (inquam) peccatum voluntarium ma-
» lum est, vt nullomodo sit peccatum, si non sit voluntarium; po-
» test videri falsa hæc definitio: sed si diligenter discutiatur inue-
» nietur esse verissima: peccatum quippè illud cogitandum est,
» quod tantummodò peccatum est, non quod est etiam pœna pec-
» cati, sicut superiùs ostendi cùm quædam commemorarem ex
» lib. 3. de libero arbitrio. Quamuis & illa quæ non immeritò non
» voluntaria peccata dicuntur, quia vel à nescientibus, vel à coa-
* al. *omnino.* » ctis perpetrantur, non * omnimodo possunt sine voluntate com-
» mitti: quoniam & ille qui peccat ignorans, voluntate vtique
* al. *facit.* » * peccat, quod cùm faciendum non sit, putat esse faciendum; &
» ille, qui concupiscente aduersùs spiritum carne, non ea quæ vult
* al. *inde.* » facit; concupiscit quidem nolens, & * ideo non facit quod vult,
» sed si vincitur, concupiscentiæ consentit volens, & in eo non fa-
» cit nisi quod vult, liber scilicet instiriæ, seruúsque peccati &c.
» Ideò gratiâ Dei non solùm reatus omnium præteritorum soluitur
» in omnibus qui baptizantur in Christo, quod fit spiritu regene-
» rationis: verùm etiam in grandibus *voluntas* ipsa sanatur, *& pre-* LXX.
» *paratur à Domino*: Quod fit Spiritu fidei & charitatis. Alio loco Prou. 8.
» in eo quod dixi de Domino Iesu Christo, nihil egit vi, sed omnia v. 35.
» suadendo, & monendo, non mihi occurrerat quòd *vendentes &* Math.
» *ementes flagellando eiecit de templo,* sed quid hoc aut quantum est? 21. v.
» quamuis & dæmones nolentes ab hominibus non sermone sua- 12.
» sionis sed vi potestatis eiecerit.

PRVD. ☩ Et quia ex libris eius de libero voluntatis arbitrio multa su-
periùs posuisti, quibus errores tuos potissimùm communires, non
incongruum duximus ad medium deducere quicquid in retra-
ctatione eorumdem librorum suorum posuit, vt cuiuis facillimè
AVGVST. retract. lib. 1. cap. 9. pateat, antè etiam ab illo damnatos errores tuos, quàm nascere-
» ris: ita enim eorum retractationem exorsus est. AVGVSTINVS:

In his libris ita multa disserta sunt, vt incedentes nonnullæ quæ- "
stiones, quas vel enodare non poteram, vel longam sermocina- "
tionem in præsenti requirebant, ita differentur, vt vel ex vtra- "
que parte, vel ex omnibus earumdem quæstionum partibus, in "
quibus non apparebat, quid potiùs congrueret veritati, ad hoc "
tamen ratiocinatio nostra concluderetur, vt quodlibet eorum ve- "
rum esset, laudandus crederetur vel etiam ostenderetur Deus. "
Propter eos quippè disputatio illa suscepta est, qui negant ex li- "
bero voluntatis arbitrio mali originem duci, & Deum si ita est "
creatorem omnium naturarum culpandum esse contendunt. Eo "
modo volentes secundùm suæ impietatis errorem, Manichæi "
enim sunt, immutabilem quandam, & Deo coæternam introdu- "
cere naturam mali. De gratia verò Dei, quâ suos electos sic præ- "
destinauit, vt eorum, qui iam in eis vtuntur libero arbitrio, ipse "
etiam præparet voluntates, nihil in his libris disputatum est, * " ** al. propter hoc propositâ quæstione.*
propter hanc propositam quæstionem: vbi autem incidit locus, vt "
huius gratiæ commemoratio fieret, transeunter commemorata "
est, Non quasi inde ageretur operosâ retrocinatione defensa: "
Aliud est enim quærere vnde sit malum, & aliud est quærere vn- "
de redeatur ad pristinum, vel ad maius perueniatur bonum. Qua- "
propter noui hæretici Pelagiani, qui liberum sic asserunt volun- "
tatis arbitrium, vt gratiæ Dei non relinquant locum, quando- "
quidem eam secundùm merita nostra dari asserunt, non se extol- "
lant, quasi eorum egerim causam, quia multa his libris dixi "
pro libero arbitrio, quæ illius disputationis causa poscebat. "

Dixi quippè in primo libro malefacta iustitiâ Dei vindicari, & "
addidi: non enim iustè vindicarentur, nisi fierent voluntate. Item "
cùm ipsam bonam voluntatem tam magnum bonum esse mon- "
strarem, vt omnibus corporeis & externis bonis meritò antepo- "
neretur, dixi: vides igitur iam (vt existimo) in voluntate nostra "
esse constitutum, vt hoc vel fruamur vel careamus tanto & tam "
vero bono: quid enim tam in voluntate, quàm ipsa voluntas si- "
ta est; & alio loco. Quid ergo causæ est, inquam, cur dubitan- "
dum putemus, etiamsi nunquam antè hac sapientes fuimus, vo- "
luntate nos tamen laudabilem & beatam vitam, voluntate tur- "
pem & miseram mereri ac degere? Itémque alio loco. Ex quo "
conficitur, inquam, vt quisquis rectè honestéque vult viuere, si "
id se velle præ fugacibus rebus velit, adsequatur tantam rem tan- "
tâ fœlicitate, vt nihil aliud ei, quàm ipsum velle sit, habere quod "
voluit; Itémque alibi dixi: hoc enim æterna lex illa, ad cuius "
considerationem redire iam tempus est, incommutabili stabili- "
tate firmauit; vt in voluntate meritum sit, in beatitate autem & "
miseriâ præmium atque supplicium. Et alio loco. Quid inquam, "

» quisque sectandum & amplectendum eligat, in voluntate esse po-
» situm constat. Et in lib. 2. homo enim ipse, inquam, in quan-
» tum homo est, aliquod bonum est; quia rectè viuere, cùm vult
» potest. Et alio loco dixi: rectè fieri non posse, nisi eodem libero
» voluntatis arbitrio. Et in lib. tertio. Quid opus est quæri, in-
» quam, vnde iste motus existat, quo voluntas auertitur ab incom-
» mutabili bono, ad commutabile bonum, Cùm eum non nisi
» animi, & voluntarium, & ob hoc culpabilem esse fateamur: Om-
» nísque de hac re disciplina vtilis ad id valeat, vt eo motu impro-
» bato atque cohibito voluntatem nostram ad perfruendum sem-
» piterno bono à lapsu temporalium conuertamus? Et alio loco:
» optimè, inquam, de te veritas clamat: non enim posses aliud sen-
» tire esse in potestate nostra, nisi quod cùm volumus facimus. Qua-
» propter nihil tam in nostra potestate, quàm ipsa voluntas est. Ea
» enim prorsùs nullo interuallo mox, vt volumus præsto est.
» Item alio loco. Si enim tu laudaris, inquam, videndo quid
» facere debeas, cùm id non videas, nisi in illo, qui est incommu-
» tabilis veritas, quantò magis ille qui & velle præcepit, & posse
» præbuit, & non impunè nolle permisit? Deinde subiunxi, di-
» cens. Si enim hoc debet quisque quod accepit, & sic homo fa-
» ctus est, vt necessariò peccet, hoc debet vt peccet. Cùm ergò
» peccat, quod debet facit, quod si scelus est dicere, neminem na-
» tura sua cogit vt peccet. Et iterùm: quæ tandem esse poterit,
» inquam, ante voluntatem causa voluntatis? aut enim & ipsa vo-
» luntas est, & à radice ista voluntatis non receditur, aut non est
» voluntas, & peccatum nullum habet. Aut igitur voluntas est pri-
» ma causa peccandi, aut nullum peccatum est prima causa peccan-
» di, nec est cui rectè imputetur peccatum, nisi peccanti. Non est
» ergò cui rectè imputetur peccatum nisi voluntati. Et paulò
» post: quis inquam peccat in eo, quod nullo modo caueri potest:
» Peccatur autem: Caueri igitur potest. Quo testimonio meo in
» quodam libro suo Pelagius vsus est, cui libro cùm respondis-
» sem titulum libri mei esse volui de natura & gratia.
» In his atque huiusmodi verbis meis, quia gratia Dei comme-
» morata non est, de qua tunc non agebatur, putant Pelagiani, vel
» putare possunt suam nos tenuisse sententiam, sed frustrà hoc pu-
» tant: Voluntas quippè est, quâ & peccatur, & rectè viuitur.
» Quod his verbis egimus. Voluntas ergo ipsa, nisi gratiâ Dei li-
» beretur à seruitute, quâ facta est serua peccati, & vt vitia supe-
» ret adiuuetur, rectè, piéque viui à mortalibus non potest; Et
» hoc diuinum beneficium quo liberatur, nisi eam præueniret, iam
» meritis eius daretur, & non esset gratia, quæ vtique gratis datur,
» quod in alijs opusculis nostris satis egimus; Istos inimicos huius
gratiæ

gratiæ nouos hæreticos refellentes, quamuis & in his libris, qui non contra illos (omnino quippè illi nondum erant) sed contra Manichæos scripti sunt de libero arbitrio, non omnimodo de ista Dei gratia reticuimus, quam nefandâ impietate conantur auferre: Diximus quippè in secundo libro: non solùm magna, sed etiam minima bona non posse esse nisi ab illo, à quo sunt omnia bona, hoc est Deo: & paulò post: virtutes (inquam) quibus rectè viuitur, magna bona sunt: species autem quorumlibet corporum, sine quibus rectè viui potest, minima bona sunt: potentiæ verò animi, sine quibus rectè viui non potest, media bona sunt. Virtutibus nemo malè vtitur; Cæteris autem bonis, idest medijs, & minimis non solùm benè, sed etiam malè quisque vti potest. Et ideò virtute nemo malè vtitur; quia opus virtutis est bonus vsus istorum, quibus etiam non benè vti possumus. Nemo autem benè vtendo malè vtitur: quare abundantia & magnitudo bonitatis Dei non solùm magna, sed etiam media & minima bona esse præstitit: magis laudanda est bonitas eius in magnis, quàm in medijs, & magis in medijs quàm in minimis bonis; sed magis in omnibus, quàm si non omnia * omnibus tribuisset.

Et alio loco. Tu tantùm (inquam) pietatem inconcussam tene, vt nullum tibi bonum vel sentienti vel intelligenti, vel quoquo modo cogitanti occurrat, quod non sit ex Deo. Itémque alio loco dixi: sed quoniam non sicut spontè homo cecidit, ita etiam spontè surgere potest, porrectam nobis desuper dexteram Dei, id est * Domini nostri Iesu Christi firmâ fide teneamus. Et in lib. 3. Cùm dixissem illud, quo Pelagium de meis opusculis vsum fuisse commemoraui: quis enim peccat in eo quod nullo modo caueri potest; peccatur autem: Caueri igitur potest: continuò secutus adiunxit: Et tamen etiam per ignorantiã facta quædam improbantur, & corrigenda iudicantur, sicut in diuinis au-
1. Tim. 1. v. 13. ctoritatibus legimus: ait enim Apostolus *Misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci*; Ait & Propheta: *Delicta iuuentutis*
Psal. 24. v. 7. *& ignorantiæ meæ ne memineris*: Sunt etiam necessitate facta improbanda, vbi vult homo rectè facere, & non potest: Nam vnde
Rom. 7. v. 15. sunt illæ voces: *Non enim quod volo facio bonum, sed quod odi malum hoc ago?* Et illud: *Velle adiacet mihi, perficere autem bonum*
Ibid. v. 18. *non*: Et illud: *Caro concupiscit aduersus Spiritum, Spiritus autem*
Gal. 5. 17. *aduersus carnem: Hæc enim sibi inuicem aduersantur, vt non ea quæ vultis faciatis.* Sed hæc omnia hominum sunt, ex illa mortis damnatione venientium. Nam si non est ista pœna hominis, sed natura, nulla ista peccata sunt: si enim non receditur ab eo modo, quo naturaliter factus est, ita vt meliùs esse non possit, ea quæ debet facit, cùm hæc facit: si autem bonus homo esset, aliter esset.

* al. *omnibus abest.*

* al. *dominum nostrum Iesum Christum.*

" Nunc autem, quia ita est, non est bonus, nec habet in potestate, " vt bonus sit, siue non videndo qualis esse debeat, siue videndo, & " non valendo esse, qualem debere esse se videt, pœnam istam esse " quis dubitet? omnis autem pœna si iusta est, peccati pœna est, & " supplicium nominatur. Si autem iniusta pœna est (quoniam pœ- " nam esse nemo ambigit) iniusto aliquo dominante homini im- " posita est: porrò quia de omnipotentia Dei, & iustitiâ dubitare " dementis est, iusta hæc pœna est, & pro peccato aliquo pendi- " tur, non enim quisquam iniustus dominatur, aut subripere homi- " nem potuit, vel vt ignoranti Deo, aut extorquere inuito tan- " quam inualidiori, vel terrendo, vel conturbando, vt hominem " iniusta pœna cruciaret; Relinquitur ergò, vt hæc pœna iusta de " damnatione hominis veniat. Et alio loco: Approbare inquam fal- " sa pro veris, vt erret inuitus, & resistente atque torquente dolo- " re carnalis vinculi non * possit à libidinosis operibus temperare, " non est natura instituti hominis, sed pœna damnati.

* al. *posset*.

" Cùm autem de illa voluntate rectè faciendi loquimur, de illa " scilicet, in qua homo factus est loquimur. Ecce tam longè ante- " quam Pelagiana hæresis extitisset sic disputauimus, velut iam " contra illos disputaremus: Cùm enim omnia bona dicerentur ex " Deo, idest & magna, & media, & minima: in medijs quidem " bonis inuenitur liberum voluntatis arbitrium, quia & malè illo " vti possumus: sed tamen tale est, vt sine illo rectè viuere ne- " queamus: bonus autem vsus eius, iam virtus est, quæ in magnis " reperitur bonis, quibus malè vti nullus potest. Et quia omnia " bona sicut dictum est, & magna & media & minima ex Deo sint, " sequitur vt ex Deo sit etiam bonus vsus liberæ voluntatis, quæ " virtus est, & in magnis numeratur bonis. Deinde dictum est: " Ex qua miseria peccantibus iustissimè inflictâ liberet Dei gratia, " quia spontè homo, idest libero arbitrio cadere potuit, non etiam " surgere. Ad quam miseriam iustæ damnationis, pertinet igno- " rantia, & difficultas, quam patitur omnis homo ab exordio na- " tiuitatis suæ: Nec ab isto malo quisquam, nisi Dei gratiâ libera- " tur; quam miseriam Pelagiani nolunt ex iusta damnatione des- " cendere, negantes originale peccatum; quamuis ignorantia & " difficultas etiam si essent hominis primordia naturalia, nec sic " culpandus, sed laudandus Deus esset, sicut in eodem libro tertio " disputauimus.

PRVD. ℟. Vides doctor eximius quantis tuas peruersas interpreta- tiunculas viribus conterat, qui toties liberum voluntatis arbi- trium nuncupando, motúmque animi, & nihil aliud definiendo tuis differentijs adeò veritate vallatus obsistit, vt eas prorsùs ni- hil esse confirmet; tu ipse quoque tantùm tibi contrarius existis,

vt aut non videris, aut ab alijs minimè videri putaueris te eatenùs liberum voluntatis arbitrium defendisse, vt definires liberam voluntatem electionem esse liberæ voluntatis, & perdidisse hominem naturam suam, si liberum voluntatis arbitrium perdidisset: nunc autem, aut tui oblitus, aut legentes tua ludificare molitus, motum animi à voluntate conaris secernere, quasi aliud possit esse animæ moueri, quàm velle. Mouetur enim volendo, quemadmodum pater memorabilis definiuit, in tantum vt motus
LXX. eius nequaquam sit aliud, quàm voluntas. Hanc etiam à Domino præparari, & scripturæ auctoritas, & tantorum Patrum consensus euidenter atque immutabiliter docet, prædicat, immò confirmat. Tu verò cùm id hactenùs negaueris, atque vt ita dixerim inficiatus fueris, nouâ adinuentione ausus es dicere, *motum tuum præparari à Domino, non voluntatem*,] quod quia & aduersum veritati, & contrarium auctoritati monstratum est, adiuuante Domino ad alia calumniarum tuarum venena, quanta sint, videnda transeamus,

Prou. 8. v. 35.

Dicis: *Sancto Augustino multoties nobis inculcante apertissimè credi interioris hominis substantialem trinitatem in his tribus, essentiâ videlicet, & voluntate, & scientiâ contineri,*] Et post pauca. *Hæc igitur tria vnum sunt, & vna natura: tota deinde anima natura voluntas est, & cætera:*] quæ verba tua quam sint mendaciorum nebulis caligata, eiusdem sanctissimi Patris Augustini verbis eluceat: AVGVSTINVS. Qui in libro de sancta Trinitate 8. ad eam veraciter quantùm mortalibus conceditur cognoscendam ita inuitando docet, docendo inuitat, vt per veritatem quæ intellecta conspicitur, & per bonum summum à quo est omne bonum, & per iustitiam propter quam diligitur animus iustus ab animo etiam nondum iusto, vt naturâ non solùm incorporalis, verùm etiam immutabilis, quod est Deus, quantùm fieri potest intelligeretur, admonuit, & per charitatem, quæ in scripturis sanctis Deus dicta est, per quam cœpit vtcunque etiam trinitas intelligentibus apparere, sicut sunt amans, & quod amatur, & amor; In 9. ad imaginem Dei, quod est homo, secundùm mentem peruenit disputatio, & in ea quædam trinitas inuenitur, idest mens, & notitia, quâ se nouit, & amor quo se notitiámque suâm diligit: Et hæc tria æqualia inter se, & vnius ostenduntur essentiæ. In 10. hoc idem diligentiùs subtiliúsque tractatum est, atque ad id perductum, vt inueniretur in mente euidentior trinitas eius: In memoria scilicet, & intelligentia, & voluntate. Sed quoniam & hoc compertum est, quod mens nunquam esse ita potuerit, vt non sui meminisset, non se intelligeret, & diligeret: quamuis non semper se cogitaret: Cùm autem se co-

Cap. 8. n. 5. sect. 1.
Cap. 8. nu. 6. sect. 2.
AVGVSTINVS de trinit. lib. 15. cap. 3.
1. Ioan. 4. v. 8.

" gitaret, non se à corporalibus rebus eâdem cogitatione discerne-
" ret, dilatata est de trinitate, cuius hæc imago est, disputatio; vt
" in ipsis etiam corporalibus visis inueniretur trinitas, & distinctiùs
" in ea lectoris exerceretur intentio. In 11. Ergò electus est sensus
" oculorum in quo id quod inuentum esset, etiam in cæteris qua-
" tuor sensibus corporis, & non dictum posset agnosci: Atque ita
" exterioris hominis trinitas primò in his quæ cernuntur extrinse-
" cùs, ex corpore scilicet quod videtur, & formâ, quæ inde in acie
" cernentis imprimitur, & vtrumque copulantis intentione volun-
" tatis apparuit. Sed hæc tria non inter se æqualia, nec vnius esse
" substantiæ claruerunt: Deinde in ipso animo ab his, quæ extrinse-
" cùs sensa sunt, velut introducta, inuenta est altera trinitas, vbi ap-
" parerent eadem tria vnius esse substantiæ: imaginatio corporis,
" quæ in memoria est, & inde informatio cùm ad eam * vertitur
" acies cogitantis, & vtrumque coniungens intentio voluntatis. Sed
" ideò & ista trinitas ad exteriorem hominem reperta est pertinere,
" quia de corporibus illata est, quæ sentiuntur extrinsecùs. In 12.
" discernenda visa est sapientia ab * scientia, & in ea quæ propriè
" scientia nuncupatur, quia inferior est, priùs quædam sui generis
" trinitas inquirenda, quæ licet ad interiorem hominem iam perti-
" neat, nondum tamen imago Dei vel appellanda sit vel putanda,
" Et hoc agitur in 13. per commendationem fidei Christianæ. In 14.
" autem de sapientia hominis vera, idest * Dei munere in eius ip-
" sius Dei participatione donato, quæ ab scientia distincta est dis-
" putatur, & eò peruenit disputatio, vt trinitas appareat in imagine
" Dei, quod est homo, secundùm mentem, quæ renouatur in agni-
" tionem Dei secundùm imaginem eius, qui creauit hominem ad
" imaginem suam, & sic percipit sapientiam vbi contemplatio est
" æternorum.]

* al. conuertitur.

* al. scientia à sapientia.

* al. de munere eius in ipsius Dei participatione donata.

℟ Ecce tot trinitatibus sagaciter inuuetis, subtiliter pertractatis, eâ nimirùm profunditate inuentionum, vt non nisi capacissimis gratiâ superni numeris infundente perspicua sint, nusquam anima dicta sunt, nusquam animæ essentia appellatæ, sed in se quæcunque trinitates inuentæ sunt vnius essentię, qualiscunque ipsa essentia sit, existere disputatum, atque pertractatum est. Esse autem ea in anima, non verò substantiam animæ, & ipsa tantorum librorum effusissima disputatio perdocet, nec vllatenùs ratio dissuadet: quò tamen id etiam simplicioribus liquidiùs pateat, eiusdem memorandi & memorabilis Augustini sententiam ex libro eiusdem operis præferendi 15, ponamus, quâ easdem trinitates ab essentia animæ veraciter, subtilitérque secernit, quæ ita se habet. AVGVSTINVS: Ecce inquiens ergò trinitas sapientia scilicet, & notitia sui, & dilectio sui: Sic enim

AVGVST. de trinit. lib. 15. cap. 6.

& in homine inuenimus trinitatem, id est mentem, & notitiam "
quâ se nouit, & dilectionem, quâ se diligit: Sed hæc tria ita sunt " Cap. 7.
in homine, vt non ipsa sint homo: homo est enim (sicut ve- "
teres definierunt) animal rationale mortale: Illa ergò excel- "
lunt in homine, non ipsa sunt homo, & vna persona, id est singu- "
lus quisque homo habet illa tria in mente. Quòd si etiam definia- "
mus hominem vt dicamus homo est substantia rationalis constans "
ex anima & corpore, non est dubium hominem habere animam, "
quæ non est corpus, habere corpus, quod non est anima; Ac per "
hoc illa tria non homo sunt, sed hominis sunt, vel in homine sunt: "
detracto etiam corpore si sola anima cogitetur, aliquid eius est "
mens, tanquam caput eius vel oculus vel facies, sed non hæc vt "
corpora cogitanda sunt: non igitur anima, sed quod excellit in "
anima mens vocatur. Nunquid autem possumus dicere trinitatem "
sic esse in Deo vt aliquid Dei sit, nec * ipse sit Deus? Quaprop- " * al. *ipsa*
ter singulus quisque homo, qui non secundùm omnia quæ ad na- "
turam pertinent eius, sed secundùm solam mentem imago Dei "
dicitur, vna persona est, & imago est trinitatis in mente. Trinitas "
verò illa, cuius imago est, nihil aliud est tota, quàm Deus; nihil "
aliud est tota quàm trinitas, nec aliquid ad naturam Dei perti- "
net, quod ad illam non pertineat trinitatem, & tres personæ sunt "
vnius essentiæ, non sicut singulus quisque homo vna persona. "
Itémque in hoc magna distantia est, quòd siue mentem dicamus "
* hominem, eiúsque notitiam & dilectionem, siue memoriam, in- " * al. *in homine.*
telligentiam, voluntatem nihil mentis meminimus nisi per me- "
moriam, nec intelligimus nisi per intelligentiam, nec amamus "
nisi per voluntatem: At verò in illa trinitate quis audeat dicere "
Patrem nec se ipsum nec Filium, nec Spiritum sanctum intellige- "
re nisi per Filium, vel diligere nisi per Spiritum sanctum: per se "
autem meminisse tantummodò vel sui, vel Filij, vel Spiritus sancti. "
℟ Et cætera quæ de incomprehensibilitate tantæ maiestatis PRVD.
subtilissimus disputator, & veracissimus pertractator, copiosè
disseruit. Item post multa cùm de scientia Dei dissereret.

AVGVSTINVS. Scriptum est, inquit, in libro Ecclesiastico, " AVGVSTIN. ibid. cap. 13.
Antequam crearentur omnia nota sunt illi, sic & postquam consum- "
Eccl. 23 v. 29. *mata sunt:* Sic, inquit, non aliter, & antequam crearentur, & "
postquam consummata sunt, sic ei nota sunt: Longè est igitur "
huic scientiæ scientia nostra dissimilis, quæ autem scientia Dei "
est ipsa & sapientia, & quæ sapientia ipsa essentia, siue substantia; "
quia in illius naturæ simplicitate mirabili non est aliud sapere, "
aliud esse, sed quod est sapere, hoc est & esse. Sicut & in superio- "
ribus libris sæpè iam diximus: Nostra verò scientia in rebus "
plurimis propterea & amissibilis est & receptibilis, quia non hoc "

» est nobis esse, quod scire vel sapere: quoniam esse possumus etiam
» si nesciamus, neque sapiamus ea, quæ aliunde didicimus. Propter
» hoc sicut nostra scientia illi scientiæ Dei, sic & nostrum verbum,
» quod nascitur de nostra scientia, dissimile est illi verbo Dei,
» quod natum est de Patris essentia. Tale est autem ac si dicerem
» de Patris scientia, de Patris sapientia vel quod est expressiùs de
» Patre scientiâ, de Patre sapientiâ.]

» ℟. Item in eodem. AVGVSTINVS: Quocircà ridenda est dia-
Idem ibid. cap. 20. » lectica Eunomij, à quo Eunomiani hæretici exorti sunt, qui cùm
» non potuisset intelligere, nec credere voluisset, vnigenitum Dei
» verbum, per quod facta sunt omnia, filium Dei esse naturâ, hoc
» est de substantia Patris genitum, non naturæ vel substantiæ suæ
» siue essentiæ dixit esse filium, sed filium voluntatis Dei, acciden-
» tem scilicet Deo volens asserere voluntatem, quâ gigneret fi-
» lium: Videlicet ideò quia nos aliquid aliquando volumus, quod
» antea non volebamus, quasi non propter ista mutabilis intelliga-
» tur nostra natura, quod absit vt in Deo esse credamus. Neque
» enim ob aliud scriptum est, *multæ cogitationes in corde viri, con-* Pro. 19. v. 21.
» *silium autem Domini manet in æternum*. Nisi vt intelligamus siue
» credamus, sicut æternum Deum, ita æternum esse consilium eius: Psa. 32. v. 11.
» Ac per hoc immutabile, sicut ipse est: quod autem de cogitatio-
» nibus, hoc etiam de voluntatibus verissimè dici potest. Multæ
» voluntates in corde viri, voluntas autē Domini manet in æternum.

Idem dicto cap. 20. » ℟ Et post pauca. AVGVSTINVS: De creatura etiam, quam
» fecit Deus, quantùm voluimus admonuimus eos, qui rationem
» de rebus talibus poscunt, vt inuisibilia eius, per ea quæ facta sunt,
» sicut possent intellecta conspicerent, & maximè per rationalem
» vel intellectualem creaturam, quæ facta est ad imaginem Dei,
* al. *per quā velut per speculum*. » * quòd velut speculum quantùm possent, si possent cernerent tri-
» nitatem Deum in nostra memoria, intelligentia, voluntate, quæ
» tria in sua mente naturaliter diuinitùs instituta, quisquis viuaci-
» ter perspicit, & quàm magnum sit in ea vnde potest etiam sempi-
» terna immutabilisque natura recoli, conspici, amplecti, concupi-
» sci, reminiscitur per memoriam, intuetur per intelligentiam, am-
» plectitur per dilectionem, profectò reperit illius summæ trini-
» tatis imaginem, ad quam summam trinitatem reminiscendam,
» videndam, diligendam, vt eam recordetur, eam contempletur,
» eâ delectetur, totum debet referre quod viuit; verùm ne hanc
» imaginem ab eadem trinitate factam, & suo vitio in deteriùs
» commutatam ita eidem comparet trinitati, vt omnimodo existi-
» met similem, sed potiùs in qualicunque ista similitudine, magnam
» quoque dissimilitudinem cernat, quantùm satis esse videbatur
PRVD. admonui. ℟. Et multa alia, quibus doctor subtilissimus eadem

prudenter exequitur, quæ ob sui longitudinem inserere huic operi deuitamus.

Quid ô dialectica facis? Calumniaris beatissimum Augustinum dixisse sæpiùs, quod nunquam (sicut à te fingitur) dixisse reperitur. *Tu dicis essentiam animæ voluntatem atque scientiam.* Beatus Augustinus dicit voluntatem atque scientiam non esse illius essentiam: creando quippè Deus vniuersitatis conditor animæ rationali contulit, vt meminisset, intelligeret, vellet, sciret, saperet, diligeret, posset, discerneret, & alia complura, quæcunque sempiterna illius bonitas ei conferenda iudicauit: Ac per hoc falsa indubitanter conuincitur assertio tua, quâ Pelagianis fauens, eorumdémque errores peruicaciter confouens, tantùm voluntati humanæ tribuere præsumpsisti, quantùm nec ipsi Pelagiani, nec alius quispiam tribuisse reperitur: Hæccinè est oratio tua, quâ initio huius Pericopes Dei misericordiam dixeras postulandam, vt te in tantorum errorum labyrinthum induceret. Nimi- Cap. 8 nu. 7. sect. 1.

Iac. 4. v. 3. rùm impleta est Apostolica protestatio, quæ dicit: *Petitis, & non accipitis, eò quòd malè petitis:* Viderat enim omnipotẽtissimo suo

Psal. 93 v. 11. intuitu *Dominus sciens cogitationes hominum quoniam vanæ sunt*, intentionem animi tui vanitati deseruire potiùs, quàm veritati: Idcircò auertit auditum clementiæ à prece dementiæ, quoniam voluntate & veritate desertâ in hæc tam impia lapsus es. [Augustinus Confessionum lib. 13. Avgvstinvs: Aut quid te promeruit inchoatio creaturæ spiritalis, vt saltem tenebrosa fluitaret similis abysso tui dissimilis, nisi per idem verbum conuerteretur ad idem à quo facta est, atque ab eo illuminata lux fieret, quamuis non æqualiter, tamen conformis formæ equali tibi: Sicut enim corpori non hoc est esse quod pulchrum esse, alioquin deforme esse non posset: Ita etiam creato spiritui non id est viuere, quod sapienter viuere, alioquin incommutabiliter saperet: bonum autem illi est hærere tibi semper ne quod * adeptus est conuersione, auersione lumen amittat, & relabatur in vitam tenebrosæ abyssi similem ☧ Isidorus in librô Etymologiarum. Isidorvs. Dicuntur autem & alia nomina quædam in Deum substantialiter: Simplex autem dicitur siue non amittendo id quod habet, seù quia non aliud est ipse & aliud quod in ipso est, sicut in homine, cuius est aliud esse, & aliud sapere.] ☧

(additio in calce paginæ. Avgvstin. confess. lib. 13. cap. 2. — *al. adhuc est* — Isidorvs originum lib. 7. c. 1.)

Prvd. Videamus aliam falsitatem tuam qualiter membra carnium Behemoth sibi cohæreant, & squamæ altera alteri coniungatur, dicis enim:

Ioannes Scotvs.

Cap. 8. nu. 8. sect. 5. *Ideò primùm animale corpus hominis ante peccatum, quia adhuc deerat quod ei propter præcepti custodiam fuerat addendum, id*

est spiritale: Ac per hoc ex eo quòd aliquid à perfectione naturæ defuit, erat animale, ex eo quòd nihil ei deesset futurum spiritale. Hinc, inquiens, *datur intelligi primam hominis voluntatem liberam naturaliter fuisse creatam, cui tamen aliquid adderetur, si præceptum Dei seruare vellet, vt sicut animale corpus potuit mori, quia adhuc non erat perfectum, ita voluntas libera adhuc animalis meritò, quia mortalis, potuit peccare, quia adhuc non erat perfecta; quæ vtique perfectio libertatis post mandati custodiam impleretur, dùm ei peccandi voluntas penitùs auferretur.*

CORRECTIO.

PRVD. ℟ Videris primorum nostri generis propagatorum sequi sententiam, qui cùm voluntate propriâ peccauissent, causam in Deum contumaciter retorserunt: Nam interrogata *mulier* respondit *serpens decepit me, & comedi*: *Vir* autem: *Mulier quam dedisti mihi sociam, dedit mihi & comedi*: Nimirùm eò suæ responsionis contumaciam porrigentes, vt non suæ voluntati culpam præuaricationis, sed dispositioni conditoris adscriberent, qui vel serpentem Paradiso admiserit, vel mulierem viro sociam dederit; quasi creatura qualibet, non naturæ conditor auctórque præcepti solus audiendus sequendúsque indubitanter foret, cùm transgressionis eorum causa nulla sit alia, quàm liberæ voluntatis spontanea in inferiora deflexio. Tu è contra, quia mortem corpori atque animæ propter imperfectionem sui obuenisse dicis, causam mortis Deo assignas, qui hominem fecerit imperfectum: Si enim secundùm te imperfectus est conditus, sequitur, vt lapsus eius de imperfectione veniens, non ipsi deputetur, sed Deo: quod quàm sit impium & à veritate alienum, perfectò nulli dubitare permittitur: Fides autem Catholica inconcussè tenet & prędicat, humanam naturam rectam atque perfectam à creatore summè & singulariter bono conditam, omnibúsque, quibus eam secundùm vtramque substantiam consistere iudicauit, bonis donatam: Quippè cui secundùm corpus nihil honesti defuit, & secundùm animam nihil decoris abfuit, adeò vt liberrimâ voluntate donata semper haberet liberum inhærere conditori, si mandati custodiam obedienter seruauisset: Ac per hoc nullâ necessitate, sed voluntatis propriâ libertate peccauit, quam nullatenùs potuit euitare, quia secundùm te imperfectus est conditus: imperfectio ergò ipsa necessariò impulit ad peccandum: qui enim imperfectione mandatum auctoris transgredi compulsus est, iam non libertate voluntatis, sed necessitate imperfectionis lapsus esse dicendus est.

Gen. 3. v. 14. v. 12.

Constat igitur imperfectionis auctori deputetur, quicquid imperfectionis necessitate peccatũ est: quod quia absurdissimum, immò

immò nefarium est credere, restat vt hominem & perfectum conditum & voluntatis libertate mandati custodiam præuaricatum esse, fateamur: Si enim imperfecta libertas voluntatis est data, prorsùs nec libera est dicenda: Omnis enim liber aut perfectè liber est, aut si non perfectè, profectò nec liber: quomodo enim liber est, qui aliquâ sui parte est imperfectus: Non est igitur dubitandum perfectum primum hominē conditum, nulli adhuc morti obnoxium, quæ illi ob peccati admissionem iustè est retributa; Cùm post peccati commissum iam morti obnoxios legamus secundùm quendam modum esse perfectos: Scriptum est enim in
Gen. 6. v. 9. Genesi: *Noë vir iustus atque perfectus:* Et Dominus in Euangelio
Mat. 5. v. 48. moneat: *Estote perfecti sicut & pater vester cælestis perfectus est:* Et
Apostolus: *Quotquot ergò perfecti hoc teneamus*, & reliqua. Con-
Phil. 3. v. 15. stat autē superioribus infaustæ disputationis tuæ partibus te fategisse, vt rationali creaturæ, id est & Angelis & hominibus liberam voluntatem, id est liberum arbitrium secundùm te creatum diuinitùs approbares, quod tamen donū indebitæ largitatis Dei cùm fides Catholica intellectuali creaturę & Angelicæ videlicet & humanæ collatum prædicet, nimirùm sequitur, vt eandem imperfectionis notam Angelicæ creaturæ aduras: Si enim vterque Angelus scilicet & homo liberum arbitrium largitate conditoris est cōsecutus, necesse est aut vtrumque imperfectum asseras, aut non æqualiter arbitrij libertate donatum, quod te nullatenùs reor ausurum, qui toties liberam voluntatem vtriusque rationalis creaturæ etiam plusquam necessitas posceret adstruxisti: Si ergò constat vtrumque libertate donatum, constat vtrumque non vt somnias imperfectè, sed vt habet veritas perfectè creatum; perfectum verò Angelum primordialiter cōditum testatur Propheta, qui la-
Ezech. 28. v. 12 psui eius voluntario exprobrans ait: *Tu signaculum similitudis Dei perfectus decore in deliciis Paradisi Dei fuisti:* Et Dominus ad Iob:
Iob. 40 v. 14. *Ipse est principium viarum Dei*; quorum explanationem beatus Gregorius in lib. moralium 32. Ita exequitur.

Gregorivs velut si apertè diceret: Idcircò ad tam multa « fortiter sufficit, quia in natura rerū hunc creando per substantiam « Gregor. moral. lib. 32. cap. 18.
Id. v. 14. conditor primùm fecit. Quid enim *Vias Domini*, nisi eius actio- «
Isa. 55. v. 8. nes accipimus, de quibus per Prophetam dicit, *Non enim sunt viæ* «
meæ, sicut viæ vestræ, & *principium viarum Dei Behemoth* dicitur, «
quia nimirùm cùm cuncta creans ageret hunc primum condidit, «
quem reliquis Angelis eminentiorem fecit, huius primatus emi- «
nentiam conspicit Propheta cùm dicit: *Cedri non fuerunt altiores* «
Ezech. 31. v. 8. *illo in Paradiso Dei: Abietes non adæquauerunt summitatem eius*; «
Platani non fuerunt æquæ frondibus illius: Omne lignum Paradisi «
v. 9. *Dei non est adsimilatū illi, & pulchritudini eius, quoniam speciosum* «

Q q

» *fecit eum in multis, condensisque frondibus.* Qui namque accipi in
» cedris, abietibus, & platanis possunt, nisi illa virtutum cœlestium
» proceræ celsitudinis agmina, in æternæ lætitiæ viriditate plãtata,
» quæ quamuis excelsa sunt condita, huic tamen nec prælata sunt,
» nec æquata: qui *speciosus factus in multis condensisque frondibus*
» dicitur, quia prælatum cæteris legionibus, tantò illum species
† al. *quanta.* » pulchriorem reddidit, † quantò & supposita Angelorum multitu-
» do decorauit. Ista arbor in Paradiso Dei tot quasi condensas fron-
» des habuit, quot sub se positas supernorum spirituũ legiones at-
» tendit: qui & idcircò peccans sine venia damnatus est, quia ma-
» gnus sine comparatione fuerat creatus. Hinc ei rursùm per eun-
» dem Prophetam dicitur: *Tu signaculũ similitudinis Dei plenus sa-* Ezech.
» *pientiâ, & perfectus decore in deliciis Paradisi Dei fuisti.* Multa enim 28. v. 12
» de eius magnitudine locuturus primo verbo cuncta cõplexus est:
* al. *sigillo* » quid namq; boni non habuit, si signaculum Dei similitudinis fuit?
» De * signaculo quippè annuli talis similitudo imaginaliter expri-
» mitur, qualis in sigillo eodem essentialiter habetur; & licet homo
» ad similitudinem Dei creatus sit, Angelo tamen quasi maius ali-
» quid tribuens, non eum ad similitudinem Dei conditum, sed ip-
» sum signaculum Dei similitudinis dicit, vt quò subtilior est in
* al. *plenitus.* » natura, eò in illo similitudo Dei * pleniùs credatur expressa: Hinc
» est quod primatus eius potentiam adhuc insinuans idem Propheta
» subiungit: *Omnis lapis pretiosus operimentum tuum sardius, & to-* v. 13.
» *pazius, & jaspis, chrysolitus, onix, & berillus, saphirus, carbunculus,*
» *& smaragdus,* nouem dixit genera lapidum, quia nimirùm nouem
» sunt ordines Angelorum: nam cùm per ipsa sacra eloquia Angeli,
» Archangeli, Throni, Dominationes, Virtutes, Principatus, Pote-
» states, Cherubin atque Seraphin apertâ narratione memorantur,
» supernorum ciuium quantæ sint distinctiones ostenditur, quibus
» tamen Behemoth iste opertus fuisse describitur; quia eos quasi
» vestem ad ornamentum suum habuit, quorum dùm claritatem
» transcenderet, ex eorum comparatione clarior fuit, de cuius illic
» adhuc descriptione subiungit: *Aurum opus decoris tui, & forami-* d. v. 13.
» *na tua in die qua conditus es, præparata sunt. Aurum* opus decoris
» eius extitit, quia sapientiæ claritate canduit, quam benè creatus
» accepit: *Foramina* verò idcircò in lapidibus fiunt, vt vinculati au-
» ro in ornamenti compositione iungantur, & nequaquam à se
» dissideant, quos interfusum aurum repletis foraminibus ligat.
* al. *præparata.* » Huius ergò lapidis in die cõditionis suæ foramina * reparata sunt,
» quia videlicet capax charitatis est conditus, quâ si repleri voluis-
» set, stantibus Angelis tanquam positis in Regis ornamento lapi-
» dibus potuisset inhærere. Si enim charitatis auro sese penetra-
» bilem præbuisset, sanctis Angelis sociatus in ornamento (vt

diximus) regio lapis fixus maneret. Habuit ergò lapis iste foramina, sed per superbiæ vitium charitatis auro non sunt repleta: Nam quia idcircò colligantur auro ne cadant, idcircò iste cecidit, quia etiam perforatus manu artificis, amoris vinculis ligari contempsit. Nunc autem cæteri lapides, qui huic similiter fuerant perforati penerante se inuicem charitate ligati sunt, atque hoc in munere, isto cadente meruerunt, vt nequaquam iam de ornamento regio cadendo soluantur. Huius Principatus celsitudinem adhuc isdem Propheta intuens adiungit: *Tu Cherub extentus & protegens in monte sancto Dei, in medio lapidum ignitorum perfectus ambulasti*: *Cherub* quippè plenitudo scientiæ inpretatur, & idcircò iste *Cherub* dicitur, quia transcendisse cunctos scientiâ non dubitatur, qui in medio lapidum ignitorum perfectus ambulauit, quia inter Angelorum corda charitatis igne succensa clarus gloriâ conditionis extitit, quem benè extentum ac protegentem dicit: Omne enim quod extenti protegimus, obumbramus: Et quia comparatione claritatis suæ obumbrasse cæterorum claritatem creditur, ipse extentus, & protegens fuisse perhibetur; reliquos enim quasi obumbrando operuit, qui eorum magnitudinem excellentiâ maiore transcendit. Quod ergò illic *speciosus in multis frondibus*, quod illic *signaculum similitudinis*, quod illic *Cherub*, quod illic protegens dicitur, hoc hîc voce Dominicâ *Behemoth, iste viarum Dei principium* vocatur. De quo idcircò tam mirè in quibus fuit, & quæ amisit insinuat, vt territo homini ostendat, quid ipse (si superbiat) de elationis suæ culpa passurus sit, si feriendo illi parcere noluit, quem creando in gloriâ tantæ claritatis eleuauit. Consideret ergò homo, quid elatus in terra mereatur, si & prælatus Angelis, Angelus in cœlo prosternitur: Vnde & benè per Prophetam dicitur: *Inebriatus est in cœlo gladius meus*: Ac si apertè diceret, quâ irâ feriam superbos terræ perpendite, si ipsos etiam, quos in cœlo iuxta me condidi, pro elationis vitio percutere non peperci. PRVD.

Ezech. 28. v. 14

Iob 40 v. 14.

Isa. 34. v. 5.

℟ Quibus auctoritatibus suspiciendis ac per omnia venerandis sole lucidiùs claret, & Angelum & hominem perfectos conditos, ruinámque eorum non de imperfectione naturæ, sed de abusione liberæ voluntatis accidisse; quòd si corpus hominis, ideò mori potuit, quia imperfectum fuit, & anima peccare, quia imperfecta facta est, iam non erit causa mortis eius peccatoris voluntas, sed conditoris (quod absit) iniquitas, videlicet, qui ideò fecerit imperfectum, vt necessariò peccaret, perindéque moreretur. Et vbi est quod Apostolus ait: *Nunquid iniquitas apud Deum?* Et quod adiungit. *Absit*, si ergò vt habet veritas, nulla est ini-

Rom. 9 v. 14.

quitas apud Deum, constat quia nullas necessitates intellectuali creaturæ condendo inflixerit, quibus inuita, atque captiua peccato sese addicere cogeretur: Quòd si hanc imperfectionem mortalitati assignas, nequaquam ab eadem impietate recedis, quoniam & si homo ita primordialiter factus est, vt posset non mori si non peccaret, posset etiam mori si peccaret, non ideò imperfectus dicendus est, quia peccare potuit; fecit enim quod voluit, non imperfectione adactus, sed voluntate allectus, nec ideo mortuus, quia fuerit imperfectus, cùm & mors propter peccatum, & peccatum propter liberæ voluntatis auersionem spontaneam peccanti acciderunt.

Cōc. Africani cap. 1. Faues omninò Pelagianis, ac per hoc dic etiam cum eis: Adam siue peccaret siue non peccaret mortalem factum & moriturum, quod totum Catholica Ecclesia prædamnauit: qui (inquam) ita est conditus, vt possit non mori, si non peccaret; colligitur, vt non imperfectus dicatur conditus, sed perfectus; quippè cui ad sui perfectionem nihil deesset: si non peccaret: nempè absque vlla mortis, aut morbi cōtaminatione ligni vitæ pabulo salutariter cibatus, Angelicæ societatis vnitus beatitati, in perpetuum exultaret. Hanc imperfectionem, si humanæ naturæ deputas, necesse est vt Dominum nostrum Iesum Christum eidem imperfectioni subiuges: quis autem audeat dicere imperfectam eius esse naturam, de quo fideliter canimus, quia sit perfectus Deus, perfectus homo ex anima rationali & humana carne subsistens? Neque enim vel Apollinaris audiendus est, qui eum habuisse animam negat dicens quicquid animæ fuerat, operatam in eo diuinitatem suam, neque Manichæi, qui eum corpus assumpsisse fantasticum delirant: Sed fide plenissimâ, & auctoritate fundatissimâ confitendum verum habuisse & habere corpus, veram & animam, nihilque illi aliquatenùs defuisse, quod perfectioni humanæ primordiali conditione ipse cum Patre & sanctoSpiritu omnipotēti bonitate contulerat: Hoc vtrumque veraciter eum assumpsisse Isaias Propheta testatur, cùm dicit: *Ecce Virgo in vtero concipiet, & pariet filium, & vocabunt nomen eius Emmanuel, butirum & mel comedet, vt sciat reprobare malum, & eligere bonum.* Isa. 7. v. 14. Neque enim fœmina quæ est homo aliud concipere, aut parere potuit, nisi quod erat, id est hominem, neq; *Emmanuel*, id est nobiscū Deus, aliud appellari poterat, nisi homo verus, qui esset & Deus: Neque *butirum & mel*, quibus omnes humano corpori cibi necessarij cōprehenduntur, comedere poterat, nisi corpus, neque cadauer inanime vel scire, vel appetere, vel attrectare cibos, nisi per animam sese vegetantem, de quo & idem Propheta ait. *Quiescite ab homine, cuius spiritus in naribus eius.* Isa. 2. v. 22. Vbi vtramque naturam hominis comprehensam nemo

dubitat, de quo ad Abraham diuina promiſſio loquitur dicens:
Gen. 22. v. 18. *In ſemine tuo benedicentur omnes tribus terræ:* Et Moſes ad filios Iſraël: *Prophetam ſuſcitabit vobis Dominus Deus veſter de fratribus veſtris, tanquam me ipſum audietis.*
Deut. 18. v. 18. Quid enim eſt, *tanquam me,* niſi hominem ſicut ego ſum homo; Et ad Dauid ipſe Dominus: *De fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam:* Cui
Pſ. 131. v. 11. Apoſtolus concinit dicens: *Qui factus eſt ei ex ſemine Dauid ſecundùm carnem.*
Rom. 1 v. 3. Gabriel quoque in eadem conſentiens beatæ Mariæ virgini nuntians: *Et dabit,* inquit, *ei Dominus Deus ſedem Dauid patris eius.*
Luc. 1. v. 32. Ipſe etiam Dominus interrogans Phariſæos, cuius filium dicerent eſſe Chriſtum, & reſpondentibus
Math. 22. v. 42. Dauid, continuò adiunxit: *Si ergò filius eius eſt, quomodo vocat eum Dominum?* Vbi cùm eorum reſponſioni adſtipulans, ſeſe filium Dauid, id eſt hominem ex homine non negaret, diuinitatis ſuæ eminentiam extulit, qui ſe patris ſui, id eſt Dauid Dominum comprobauit: Quomodo enim ſemen Abraham, & filius Dauid, niſi homo verus atque perfectus, ex hominibus veris atque
Hebr. 2. v. 16. &c. v. 17. perfectis? hinc & Apoſtolus: *Nunquam enim Angelos apprehendit, ſed ſemen Abrahæ apprehendit: vnde & debuit per omnia fratribus ſimilari, tentatus per omnia abſque peccato.*

Heb. 4. v. 15. Qui igitur omnes tentationes hominis abſque peccato ſubiit, profectò plenum atque perfectum ſe hominem declarauit. Habet autem fides Catholica Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum eius conditionis hominem ex intemerato virginis vtero in vnitatem ſuæ, id eſt Filij Dei perſonæ ſumpſiſſe, in qua primum hominem ipſe condiderat: quòd ſi imperfectione mortuum primum hominem adſeueras; ſequitur vt & ſecundum hominem id eſt Chriſtum, eâdem imperfectione mortuum adſeueres: atqui non imperfectione, ſed poteſtate & voluntate propriâ ſe mortuum
Ioan. 10. v. 18. eſſe teſtatur cùm dicit: *Poteſtatem habeo ponendi animam meam, & poteſtatem habeo iterùm ſumendi eam: nemo tollit eam à me, ſed ego pono eam, & iterùm ſumo eam:*
Ioan. 19. v. 30. Et Euangeliſta de illo: *Et inclinato capite tradidit Spiritum.* Qui igitur poteſtate ſe animam ponere demùmque reſumere teſtatur, profectò non neceſſitate imperfectionis, ſed poteſtate propriæ voluntatis mortem ſe ſubiſſe demonſtrat. Ac per hoc ſi diſtantiam animalis hominis ab ſpiritali monſtrandam neceſſarium duxeras, inſolenti nimirùm vocabulo vſus es, vt imperfectum diceres pro nondum ſpiritali, qui ſeruatâ mandati cuſtodiâ, expletóque curſu vitæ mundiſſimæ voluntate Dei ligno vitæ deguſtato beatitudini, ac gloriæ Angelicæ nectoretur.

Exploſâ igitur neceſſitate imperfectionis, fatemur eum libertate voluntatis peccauiſſe, meritóque peccati, non imperfe-

» gitaret, non se à corporalibus rebus eâdem cogitatione discerne- » ret, dilatata est de trinitate, cuius hæc imago est, disputatio; vt » in ipsis etiam corporalibus visis inueniretur trinitas, & distinctiùs » in ea lectoris exerceretur intentio. In 11. Ergò electus est sensus » oculorum in quo id quod inuentum esset, etiam in cæteris qua- » tuor sensibus corporis, & non dictum posset agnosci: Atque ita » exterioris hominis trinitas primò in his quæ cernuntur extrinse- » cùs, ex corpore scilicet quod videtur, & formâ, quæ inde in acie » cernentis imprimitur, & vtrumque copulantis intentione volun- » tatis apparuit. Sed hæc tria non inter se æqualia, nec vnius esse » substantiæ claruerunt: Deinde in ipso animo ab his, quæ extrinse- » cùs sensa sunt, velut introducta, inuenta est altera trinitas, vbi ap- » parerent eadem tria vnius esse substantiæ: imaginatio corporis, » quæ in memoria est, & inde informatio cùm ad eam * vertitur » acies cogitantis, & vtrumque coniungens intentio voluntatis. Sed » ideò & ista trinitas ad exteriorem hominem reperta est pertinere, » quia de corporibus illata est, quæ sentiuntur extrinsecùs. In 12. » discernenda visa est sapientia ab scientia, & in ea quæ propriè » scientia nuncupatur, quia inferior est, priùs quædam sui generis » trinitas inquirenda, quæ licet ad interiorem hominem iam perti- » neat, nondum tamen imago Dei vel appellanda sit vel putanda. » Et hoc agitur in 13. per commendationem fidei Christianæ. In 14. » autem de sapientia hominis vera, idest * Dei munere in eius ip- » sius Dei participatione donato, quæ ab scientia distincta est dis- » putatur, & eò peruenit disputatio, vt trinitas appareat in imagine » Dei, quod est homo, secundùm mentem, quæ renouatur in agni- » tionem Dei secundùm imaginem eius, qui creauit hominem ad » imaginem suam, & sic percipit sapientiam vbi contemplatio est » æternorum.]

* al. conuertitur.

* al. scientia à sapientia.

* al. de munere eius in ipsius Dei participatione donata.

℟ Ecce tot trinitatibus sagaciter inuentis, subtiliter pertractatis, eâ nimirùm profunditate inuentionum, vt non nisi capacissimis gratiâ superni numeris infundente perspicua sint, nusquam anima dicta sunt, nusquam animæ essentia appellatæ, sed in se quæcunque trinitates inuentæ sunt vnius essentię, qualiscunque ipsa essentia sit, existere disputatum, atque pertractatum est. Esse autem ea in anima, non verò substantiam animæ, & ipsa tantorum librorum effusissima disputatio perdocet, nec vllatenùs ratio dissuadet: quò tamen id etiam simplicioribus liquidiùs pateat, eiusdem memorandi & memorabilis Augustini sententiam ex libro eiusdem operis præferendi 15, ponamus, quâ easdem trinitates ab essentia animæ veraciter, subtiliterque secernit, quæ ita se habet. AVGVSTINVS: Ecce inquiens ergò trinitas sapientia scilicet, & notitia sui, & dilectio sui: Sic enim

AVGVST. de trinit. lib. 15. cap. 6.

& in homine inuenimus trinitatem, id est mentem, & notitiam « quâ se nouit, & dilectionem, quâ se diligit: Sed hæc tria ita sunt « Cap. 7. in homine, vt non ipsa sint homo: homo est enim (sicut ve- « teres definierunt) animal rationale mortale: Illa ergò excel- « lunt in homine, non ipsa sunt homo, & vna persona, id est singu- « lus quisque homo habet illa tria in mente. Quòd si etiam definia- « mus hominem vt dicamus homo est substantia rationalis constans « ex anima & corpore, non est dubium hominem habere animam, « quæ non est corpus, habere corpus, quod non est anima; Ac per « hoc illa tria non homo sunt, sed hominis sunt, vel in homine sunt: « detracto etiam corpore si sola anima cogitetur, aliquid eius est « mens, tanquam caput eius vel oculus vel facies, sed non hæc vt « corpora cogitanda sunt: non igitur anima, sed quod excellit in « anima mens vocatur. Nunquid autem possumus dicere trinitatem « sic esse in Deo vt aliquid Dei sit, nec * ipse sit Deus? Quaprop- « * al. *ipsa* ter singulus quisque homo, qui non secundùm omnia quæ ad na- « turam pertinent eius, sed secundùm solam mentem imago Dei « dicitur, vna persona est, & imago est trinitatis in mente. Trinitas « verò illa, cuius imago est, nihil aliud est tota, quàm Deus; nihil « aliud est tota quàm trinitas, nec aliquid ad naturam Dei perti- « net, quod ad illam non pertineat trinitatem, & tres personæ sunt « vnius essentiæ, non sicut singulus quisque homo vna persona. « Itémque in hoc magna distantia est, quòd siue mentem dicamus « * hominem, ciúsque notitiam & dilectionem, siue memoriam, in- « * al. *in homine.* telligentiam, voluntatem nihil mentis meminimus nisi per me- « moriam, nec intelligimus nisi per intelligentiam, nec amamus « nisi per voluntatem: At verò in illa trinitate quis audeat dicere « Patrem nec se ipsum nec Filium, nec Spiritum sanctum intellige- « re nisi per Filium, vel diligere nisi per Spiritum sanctum: per se « autem meminisse tantummodò vel sui, vel Filij, vel Spiritus sancti. «

℟ Et cætera quæ de incomprehensibilitate tantæ maiestatis PRVD. subtilissimus disputator, & veracissimus pertractator, copiosè disseruit. Item post multa cùm de scientia Dei dissereret.

Avgvstinvs. Scriptum est, inquit, in libro Ecclesiastico, « Avgvstin. ibid. cap. 13. *Antequam crearentur omnia nota sunt illi, sic & postquam consum-* « Eccl. 23 v. 29. *mata sunt:* Sic, inquit, non aliter, & antequam crearentur, & « postquam consummata sunt, sic ei nota sunt: Longè est igitur « huic scientiæ scientia nostra dissimilis, quæ autem scientia Dei « est ipsa & sapientia, & quæ sapientia ipsa essentia, siue substantia; « quia in illius naturæ simplicitate mirabili non est aliud sapere, « aliud esse, sed quod est sapere, hoc est & esse. Sicut & in superio- « ribus libris sæpè iam diximus: Nostra verò scientia in rebus « plurimis propterea & amissibilis est & receptibilis, quia non hoc «

» est nobis esse, quod scire vel sapere: quoniam esse possumus etiam » si nesciamus, neque sapiamus ea, quæ aliunde didicimus. Propter » hoc sicut nostra scientia illi scientiæ Dei, sic & nostrum verbum, » quod nascitur de nostra scientia, dissimile est illi verbo Dei, » quod natum est de Patris essentia. Tale est autem ac si dicerem » de Patris scientia, de Patris sapientia vel quod est expressiùs de » Patre scientiâ, de Patre sapientiâ.]

Idem ibid. cap. 20.

» ℟. Item in eodem. AVGVSTINVS: Quocircà ridenda est dia- » lectica Eunomij, à quo Eunomiani hæretici exorti sunt, qui cùm » non potuisset intelligere, nec credere voluisset, vnigenitum Dei » verbum, per quod facta sunt omnia, filium Dei esse naturâ, hoc » est de substantia Patris genitum, non naturæ vel substantiæ suæ » siue essentiæ dixit esse filium, sed filium voluntatis Dei, acciden- » tem scilicet Deo volens asserere voluntatem, quâ gigneret fi- » lium: Videlicet ideò quia nos aliquid aliquando volumus, quod » antea non volebamus, quasi non propter ista mutabilis intelliga- » tur nostra natura, quod absit vt in Deo esse credamus. Neque » enim ob aliud scriptum est, *multæ cogitationes in corde viri, con-* Pro. 19. v. 21. » *silium autem Domini manet in æternum.* Nisi vt intelligamus siue » credamus, sicut æternum Deum, ita æternum esse consilium eius: Psa. 32. v. 11. » Ac per hoc immutabile, sicut ipse est: quod autem de cogitatio- » nibus, hoc etiam de voluntatibus verissimè dici potest. Multæ » voluntates in corde viri, voluntas autē Domini manet in æternum.

Idem dicto cap. 20.

» ℟ Et post pauca. AVGVSTINVS: De creatura etiam, quam » fecit Deus, quantùm voluimus admonuimus eos, qui rationem » de rebus talibus poscunt, vt inuisibilia eius, per ea quæ facta sunt, » sicut possent intellecta conspicerent, & maximè per rationalem » vel intellectualem creaturam, quæ facta est ad imaginem Dei, » * quòd velut speculum quantùm possent, si possent cernerent tri- » nitatem Deum in nostra memoria, intelligentia, voluntate, quæ » tria in sua mente naturaliter diuinitùs instituta, quisquis viuaci- » ter perspicit, & quàm magnum sit in ea vnde potest etiam sempi- » terna immutabilisque natura recoli, conspici, amplecti, concupi- » sci, reminiscitur per memoriam, intuetur per intelligentiam, am- » plectitur per dilectionem, profectò reperit illius summæ trini- » tatis imaginem, ad quam summam trinitatem reminiscendam, » videndam, diligendam, vt eam recordetur, eam contempletur, » eâ delectetur, totum debet referre quod viuit; verùm ne hanc » imaginem ab eadem trinitate factam, & suo vitio in deteriùs » commutatam ita eidem comparet trinitati, vt omnimodo existi- » met similem, sed potiùs in qualicunque ista similitudine, magnam » quoque dissimilitudinem cernat, quantùm satis esse videbatur

* al. *per quā velut per speculum.*

PRVD. admonui, ℟. Et multa alia, quibus doctor subtilissimus eadem

prudenter exequitur, quæ ob sui longitudinem inserere huic operi deuitamus.

Quid ô dialectica facis? Calumniaris beatissimum Augustinum dixisse sæpiùs, quod nunquam (sicut à te fingitur) dixisse reperitur. *Tu dicis essentiam animæ voluntatem atque scientiam.* Beatus Augustinus dicit voluntatem atque scientiam non esse illius essentiam: creando quippè Deus vniuersitatis conditor animæ rationali contulit, vt meminisset, intelligeret, vellet, sciret, saperet, diligeret, posset, discerneret, & alia complura, quæcunque sempiterna illius bonitas ei conferenda iudicauit: Ac per hoc falsa indubitanter conuincitur assertio tua, quâ Pelagianis fauens, eorumdémque errores peruicaciter confouens, tantùm voluntati humanæ tribuere præsumpsisti, quantùm nec ipsi Pelagiani, nec alius quispiam tribuisse reperitur: Hæccinè est oratio tua, quâ initio huius Pericopes Dei misericordiam dixeras postulandam, vt te in tantorum errorum labyrinthum induceret. Nimi- Cap. 8 nu. 7. sect. 1.
Iac. 4. v. 3. rùm impleta est Apostolica protestatio, quæ dicit: *Petitis, & non accipitis, eò quòd malè petitis:* Viderat enim omnipotētissimo suo
Psal. 93 v. 11. intuitu *Dominus sciens cogitationes hominum quoniam vanæ sunt*, intentionem animi tui vanitati deseruire potiùs, quàm veritati: Idcircò auertit auditum clementiæ à prece dementiæ, quoniam voluntate & veritate desertâ in hæc tam impia lapsus es. [Augustinus Confessionum lib. 13. Avgvstinvs: Aut quid te promeruit inchoatio creaturæ spiritalis, vt saltem tenebrosa fluitaret similis abysso tui dissimilis, nisi per idem verbum conuerteretur ad idem à quo facta est, atque ab eo illuminata lux fieret, quamuis non æqualiter, tamen conformis formæ æquali tibi: Sicut enim corpori non hoc est esse quod pulchrum esse, alioquin deforme esse non posset: Ita etiam creato spiritui non id est viuere, quod sapienter viuere, alioquin incommutabiliter saperet: bonum autem illi est hærere tibi semper ne quod * adeptus est conuersione, auersione lumen amittat, & relabatur in vitam tenebrosæ abyssi similem ☩ Isidorus in librô Etymologiarum. Isidorvs. Dicuntur autem & alia nomina quædam in Deum substantialiter: Simplex autem dicitur siue non amittendo id quod habet, seù quia non aliud est ipse & aliud quod in ipso est, sicut in homine, cuius est aliud esse, & aliud sapere.] ☩ Videamus aliam falsitatem tuam qualiter membra carnium Behemoth sibi cohæreant, & squamæ altera alteri coniungatur, dicis enim:

additio in calce paginæ. Avgvstin. confess. lib. 13. cap. 2.

*al. adhuc est

Isidorvs originum lib. 7. c. 1.

Prvd.

Ioannes Scotvs.

● *Ideò primùm animale corpus hominis ante peccatum, quia adhuc deerat quod ei propter præcepti custodiam fuerat addendum, id* Cap. 8. nu. 8. sect. 5.

est spiritale: Ac per hoc ex eo quòd aliquid à perfectione naturæ defuit, erat animale, ex eo quòd nihil ei deesset futurum spiritale. Hinc, inquiens, *datur intelligi primam hominis voluntatem liberam naturaliter fuisse creatam, cui tamen aliquid adderetur, si præceptum Dei seruare vellet, vt sicut animale corpus potuit mori, quia adhuc non erat perfectum, ita voluntas libera adhuc animalis meritò, quia mortalis, potuit peccare, quia adhuc non erat perfecta; quæ vtique perfectio libertatis post mandati custodiam impleretur, dum ei peccandi voluntas penitus auferretur.*

CORRECTIO.

PRVD. ℟ Videris primorum nostri generis propagatorum sequi sententiam, qui cùm voluntate propriâ peccauissent, causam in Deum contumaciter retorserunt: Nam interrogata *mulier* respondit *serpens decepit me, & comedi*: *Vir* autem: *Mulier quam dedisti mihi sociam, dedit mihi & comedi*: Nimirùm eò suæ responsionis contumaciam porrigentes, vt non suæ voluntati culpam præuaricationis, sed dispositioni conditoris adscriberent, qui vel serpentem Paradiso admiserit, vel mulierem viro sociam dederit; quasi creatura quælibet, non naturæ conditor auctórque præcepti solus audiendus sequendúsque indubitanter foret, cùm transgressionis eorum causa nulla sit alia, quàm liberæ voluntatis spontanea in inferiora deflexio. Tu è contra, quia mortem corpori atque animæ propter imperfectionem sui obuenisse dicis, causam mortis Deo assignas, qui hominem fecerit imperfectum: Si enim secundùm te imperfectus est conditus, sequitur, vt lapsus eius de imperfectione veniens, non ipsi deputetur, sed Deo: quod quàm sit impium & à veritate alienum, perfectò nulli dubitare permittitur: Fides autem Catholica inconcussè tenet & prædicat, humanam naturam rectam atque perfectam à creatore summè & singulariter bono conditam, omnibúsque, quibus eam secundùm vtramque substantiam consistere iudicauit, bonis donatam: Quippè cui secundùm corpus nihil honesti defuit, & secundùm animam nihil decoris absuit, adeò vt liberrimâ voluntate donata semper haberet liberum inhærere conditori, si mandati custodiam obedienter seruauisset: Ac per hoc nullâ necessitate, sed voluntatis propriâ libertate peccauit, quam nullatenùs potuit euitare, quia secundùm te imperfectus est conditus: imperfectio ergò ipsa necessariò impulit ad peccandum: qui enim imperfectione mandatum auctoris transgredi compulsus est, iam non libertate voluntatis, sed necessitate imperfectionis lapsus esse dicendus est.

Gen. 3. v. 14. v. 12.

Constat igitur imperfectionis auctori deputetur, quicquid imperfectionis necessitate peccatû est: quod quia absurdissimum, immò

immò nefarium est credere, restat vt hominem & perfectum conditum & voluntatis libertate mandati custodiam præuaricatum esse, fateamur: Si enim imperfecta libertas voluntatis est data, prorsùs nec libera est dicenda: Omnis enim liber aut perfectè liber est, aut si non perfectè, profectò nec liber: quomodo enim liber est, qui aliquâ sui parte est imperfectus: Non est igitur dubitandum perfectum primum hominē conditum, nulli adhuc morti obnoxium, quæ illi ob peccati admissionem iustè est retributa; Cùm post peccati commissum iam morti obnoxios legamus secundùm quendam modum esse perfectos: Scriptum est enim in
Gen. 6. v. 9. Genesi: *Noë vir iustus atque perfectus:* Et Dominus in Euangelio
Mat. 5. v. 48. moneat: *Estote perfecti sicut & pater vester cælestis perfectus est:* Et
Phil. 3. v. 15. Apostolus: *Quotquot ergò perfecti hoc teneamus*, & reliqua. Constat autē superioribus infaustæ disputationis tuæ partibus te fategisse, vt rationali creaturæ, id est & Angelis & hominibus liberam voluntatem, id est liberum arbitrium secundùm te creatum diuinitùs approbares, quod tamen donū indebitæ largitatis Dei cùm fides Catholica intellectuali creaturę & Angelicæ videlicet & humanæ collatum prædicet, nimirùm sequitur, vt eandem imperfectionis notam Angelicæ creaturæ aduras: Si enim vterque Angelus scilicet & homo liberum arbitrium largitate conditoris est cōsecutus, necesse est aut vtrumque imperfectum asseras, aut non æqualiter arbitrij libertate donatum, quod te nullatenùs reor ausurum, qui toties liberam voluntatem vtriusque rationalis creaturæ etiam plusquam necessitas posceret adstruxisti: Si ergò constat vtrumque libertate donatum, constat vtrumque non vt somnias imperfectè, sed vt habet veritas perfectè creatum; perfectum verò Angelum primordialiter cōditum testatur Propheta, qui lapsui eius voluntario exprobrans ait:
Ezech. 28. v. 12 *Tu signaculum similitudis Dei perfectus decore in deliciis Paradisi Dei fuisti*: Et Dominus ad Iob:
Iob. 40 v. 14. *Ipse est principium viarum Dei*; quorum explanationem beatus Gregorius in lib. moralium 32. Ita exequitur.

Gregorivs velut si apertè diceret: Idcircò ad tam multa « fortiter sufficit, quia in natura rerū hunc creando per substantiam « conditor primùm fecit. Quid enim *Vias Domini*, nisi eius actio- « nes accipimus, de quibus per Prophetam dicit, *Non enim sunt viæ* « *meæ, sicut viæ vestræ*, & *principium viarum Dei Behemoth* dicitur, « quia nimirùm cùm cuncta creans ageret hunc primum condidit, « quem reliquis Angelis eminentiorem fecit, huius primatus emi- « nentiam conspicit Propheta cùm dicit: *Cedri non fuerunt altiores* « *illo in Paradiso Dei: Abietes non adæquauerunt summitatem eius*; « *Platani non fuerunt æquæ frondibus illius: Omne lignum Paradisi* « *Dei non est adsimilatū illi, & pulchritudini eius, quoniam speciosum* «

Greg. moral. lib. 32. cap. 18.
d. v. 14. Isa. 55. v. 8.
Ezech. 31. v. 8. v. 9.

» *fecit eum in multis, condensisque frondibus.* Qui namque accipi in
» cedris, abietibus, & platanis possunt, nisi illa virtutum cœlestium
» proceræ celsitudinis agmina, in æternæ lætitiæ viriditate plãtata,
» quæ quamuis excelsa sunt condita, huic tamen nec prælata sunt,
» nec æquata: qui *speciosus factus in multis condensisque frondibus*
» dicitur, quia prælatum cæteris legionibus, tantò illum species
† al. *quanta.* » pulchriorem reddidit, † quantò & supposita Angelorum multitu-
» do decorauit. Ista arbor in Paradiso Dei tot quasi condensas fron-
» des habuit, quot sub se positas supernorum spirituũ legiones at-
» tendit: qui & idcircò peccans sine venia damnatus est, quia ma-
» gnus sine comparatione fuerat creatus. Hinc ei rursùm per eun-
» dem Prophetam dicitur: *Tu signaculũ similitudinis Dei plenus sa-* Ezech.
» *pientiâ, & perfectus decore in deliciis Paradisi Dei fuisti.* Multa enim 28. v. 12
» de eius magnitudine locuturus primo verbo cuncta cõplexus est:
* al. *sigillo* » quid namq; boni non habuit, si signaculum Dei similitudinis fuit?
» De * signacalo quippè annuli talis similitudo imaginaliter expri-
» mitur, qualis in sigillo eodem essentialiter habetur; & licet homo
» ad similitudinem Dei creatus sit, Angelo tamen quasi maius ali-
» quid tribuens, non eum ad similitudinem Dei conditum, sed ip-
» sum signaculum Dei similitudinis dicit, vt quò subtilior est in
* al. *plenitus.* » natura, eò in illo similitudo Dei * pleniùs credatur expressa: Hinc
» est quod primatus eius potentiam adhuc insinuans idem Propheta
» subiungit: *Omnis lapis pretiosus operimentum tuum sardius, & to-* v 13.
» *pazius, & jaspis, chrysolitus, onix, & berillus, saphirus, carbunculus,*
» *& smaragdus,* nouem dixit genera lapidum, quia nimirùm nouem
» sunt ordines Angelorum: nam cùm per ipsa sacra eloquia Angeli,
» Archangeli, Throni, Dominationes, Virtutes, Principatus, Pote-
» states, Cherubin atque Seraphin apertâ narratione memorantur,
» supernorum ciuium quantæ sint distinctiones ostenditur, quibus
» tamen Behemoth iste opertus fuisse describitur; quia eos quasi
» vestem ad ornamentum suum habuit, quorum dùm claritatem
» transcenderet, ex eorum comparatione clarior fuit, de cuius illic
» adhuc descriptione subiungit: *Aurum opus decoris tui, & forami-* d. v. 13.
» *na tua in die qua conditus es, præparata sunt. Aurum* opus decoris
» eius extitit, quia sapientiæ claritate canduit, quam benè creatus
» accepit: *Foramina* verò idcircò in lapidibus fiunt, vt vinculati au-
» ro in ornamenti compositione iungantur, & nequaquam à se
» dissideant, quos interfusum aurum repletis foraminibus ligat.
* al. *praeparata.* » Huius ergò lapidis in die cõditionis suæ foramina * reparata sunt,
» quia videlicet capax charitatis est conditus, quâ si repleri voluis-
» set, stantibus Angelis tanquam positis in Regis ornamento lapi-
» dibus potuisset inhærere. Si enim charitatis auro sese penetra-
» bilem præbuisset, sanctis Angelis sociatus in ornamento (vt

diximus) regio lapis fixus maneret. Habuit ergò lapis iste foramina, sed per superbiæ vitium charitatis auro non sunt repleta: Nam quia idcircò colligantur auro ne cadant, idcircò iste cecidit, quia etiam perforatus manu artificis, amoris vinculis ligari contempsit. Nunc autem cæteri lapides, qui huic similiter fuerant perforati penerante se inuicem charitate ligati sunt, atque hoc in munere, isto cadente meruerunt, vt nequaquam iam de ornamento regio cadendo soluantur. Huius Principatus celsitudinem adhuc isdem Propheta intuens adiungit: *Tu Cherub ex-*
Ezech. 28. v. 14 *tentus & protegens in monte sancto Dei, in medio lapidum ignitorum perfectus ambulasti*: *Cherub* quippè plenitudo scientiæ inpretatur, & idcircò iste *Cherub* dicitur, quia transcendisse cunctos scientiâ non dubitatur, qui in medio lapidum ignitorum perfectus ambulauit, quia inter Angelorum corda charitatis igne succensa clarus gloriâ conditionis extitit, quem benè extentum ac protegentem dicit: Omne enim quod extenti protegimus, obumbramus: Et quia comparatione claritatis suæ obumbrasse cæterorum claritatem creditur, ipse extentus, & protegens fuisse perhibetur; reliquos enim quasi obumbrando operuit, qui eorum magnitudinem excellentiâ maiore transcendit. Quod ergò illic *speciosus in multis frondibus*, quod illic *signaculum similitudinis*, quod illic *Cherub*, quod illic protegens dici-
Iob 40 v. 14. tur, hoc hîc voce Dominicâ *Behemoth, iste viarum Dei principium* vocatur. De quo idcircò tam mirè in quibus fuit, & quæ amisit insinuat, vt territo homini ostendat, quid ipse (si superbiat) de elationis suæ culpa passurus sit, si feriendo illi parcere noluit, quem creando in gloriâ tantæ claritatis eleuauit. Consideret ergò homo, quid elatus in terra mereatur, si & prælatus Angelis, Angelus in cœlo prosternitur: Vnde & benè per Pro-
Isa. 34. v. 5. phetam dicitur: *Inebriatus est in cœlo gladius meus*: Ac si apertè diceret, quâ irâ feriam superbos terræ perpendite, si ipsos etiam, quos in cœlo iuxta me condidi, pro elationis vitio percutere non peperci.

℟ Quibus auctoritatibus suspiciendis ac per omnia venerandis sole lucidiùs claret, & Angelum & hominem perfectos conditos, ruinámque eorum non de imperfectione naturæ, sed de abusione liberæ voluntatis accidisse; quòd si corpus hominis, ideò mori potuit, quia imperfectum fuit, & anima pecccare, quia imperfecta facta est, iam non erit causa mortis eius peccatoris voluntas, sed conditoris (quod absit) iniquitas, videlicet, qui ideò fecerit imperfectum, vt necessariò peccaret, perindéque moreretur. Et vbi est quod Apostolus ait: *Nunquid iniquitas apud Deum?* PRVD.
Rom. 9 v. 14. Et quod adiungit. *Absit*, si ergò vt habet veritas, nulla est ini-

dubitat, de quo ad Abraham diuina promissio loquitur dicens:
Gen. *In semine tuo benedicentur omnes tribus terræ :* Et Moses ad filios
22. v. Israël: *Prophetam suscitabit vobis Dominus Deus vester de fra-*
18. Deut. *tribus vestris, tanquam me ipsum audietis.* Quid enim est, *tan-*
18. v. *quam me,* nisi hominem sicut ego sum homo; Et ad Dauid ipse
18. Dominus: *De fructu ventris tui ponam super sedem tuam :* Cui
Ps. 131. Apostolus concinit dicens: *Qui factus est ei ex semine Dauid se-*
v. 11. Rom. 1 *cundùm carnem.* Gabriel quoque in eadem consentiens beatæ
v. 3. Mariæ virgini nuntians: *Et dabit,* inquit, *ei Dominus Deus se-*
Luc. 1. *dem Dauid patris eius.* Ipse etiam Dominus interrogans Phari-
v. 32. sæos, cuius filium dicerent esse Christum, & respondentibus
Math. Dauid, continuò adiunxit: *Si ergò filius eius est, quomodo vocat*
22. v. *eum Dominum?* Vbi cùm eorum responsioni adstipulans, sese fi-
42. lium Dauid, idest hominem ex homine non negaret, diuinitatis suæ eminentiam extulit, qui se patris sui, idest Dauid Dominum comprobauit: Quomodo enim semen Abraham, & filius Dauid, nisi homo verus atque perfectus, ex hominibus veris atque
Hebr. perfectis? hinc & Apostolus: *Nunquam enim Angelos apprehen-*
2. v. 16. &c. *dit, sed semen Abrahæ apprehendit: vnde & debuit per omnia fra-*
v. 17. *tribus similari, tentatus per omnia absque peccato.*

Heb. 4. Qui igitur omnes tentationes hominis absque peccato subiit,
v. 15. profectò plenum atque perfectum se hominem declarauit. Habet autem fides Catholica Dominum nostrum Iesum Christum eius conditionis hominem ex intemerato virginis vtero in vnitatem suæ, idest Filij Dei personæ sumpsisse, in qua primum hominem ipse condiderat: quòd si imperfectione mortuum primum hominem adseueras; sequitur vt & secundum hominem idest Christum, eâdem imperfectione mortuum adseueres: atqui non imperfectione, sed potestate & voluntate propriâ se mortuum
Ioan. esse testatur cùm dicit: *Potestatem habeo ponendi animam meam,*
10. v. *& potestatem habeo iterùm sumendi eam: nemo tollit eam à me, sed*
18. Ioan. *ego pono eam, & iterùm sumo eam:* Et Euangelista de illo: *Et in-*
19. v. *clinato capite tradidit Spiritum.* Qui igitur potestate se animam
30. ponere demùmque resumere testatur, profectò non necessitate imperfectionis, sed potestate propriæ voluntatis mortem se subiisse demonstrat. Ac per hoc si distantiam animalis hominis ab spiritali monstrandam necessarium duxeras, insolenti nimirùm vocabulo vsus es, vt imperfectum diceres pro nondum spiritali, qui seruatâ mandati custodiâ, expletóque cursu vitæ mundissimæ voluntate Dei ligno vitæ degustato beatitudini, ac gloriæ Angelicæ necteretur.

Explosâ igitur necessitate imperfectionis, fatemur eum libertate voluntatis peccauisse, meritóque peccati, non imperfe-

Num. 8. 615. ctionis necessitate, mortis supplicium recepisse: Sed cùm asseris *Ideò corpus mori potuisse, quia necdum spiritale factum erat*] contradicis veritati, quæ per egregium prædicatorem clamat: *Corpus quidem mortuum est propter peccatum:* Et item: *Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?* hoc semper & sensit & docuit Catholica Ecclesia, hoc aduersùs Pelagianos fortissimè defendit, veracissimè vindicauit, inuictissimè adstruxit. Non enim necessitate ingenitæ fragilitatis humana natura in primis suis propagatoribus compulsa est in mortem, sed merito sui spontanei facinoris, æquitate districti iudicis addicta: verùm qui necessitatem penitùs naturis creatis abrogas, mirum est, cur non videris, quia dùm imperfectione sui naturam humanam peccare, ac per hoc mori potuisse asseris, eam ineuitabilis iugo necessitatis substernas; vt ideò nec peccatum, nec eius meritum, idest mortem vitare potuerit, quoniam imperfectione conditionis tam inextricabili necessitati substrata fuerit. Videris itaque mihi in duobus non ferendam conditori vniuersitatis inferre iniuriam; videlicet in bonitate, atque iustitia: nam dùm peccatum ad mortem hominis imperfectioni suæ adscribis, bonitati auctoris immodicè contradicis, qui (quod absit) noluerit perfectum condere, quem conditum haberet, vnde damnaret: Rursùm Deum pœnam idest mortem hominis imperfectionis necessitati deputas, iustitiam iudicantis abiuras, aut certè fato, siue fortunæ cum paganis fræna laxans, Dei prouidentiam funditùs absumis; quæ quàm sint Catholicæ fidei aduersa, nullus vel tenuiter, tamen fideliter Scripturas sanctas intelligens ignorat.

Rom. 8. v. 10. Rom. 7. v. 24.

Cap. 8. nu. 9. sect. 7. Iam verò quod extraordinariè de hominis voluntate ante peccatum quæri asseris, quis non videat quantâ absurditate tuas disputationes inuolueris, vt qui hactenus de voluntate post peccatum etiam liberâ tractaueris, subitò ad eandem ante peccatum qualis fuerit euolaueris: De qua cùm nullus dubitet, aut quærendum existimet, verbositati, atque iactantiæ te studuisse procacissimus innuisti. Sed Deo agimus gratias, qui te motum animæ, quam nos voluntatem illius non dubitamus, quamuis aliò intentionem tuam porrexeris, à se idest Deo fieri tandem aliquando, facere dignatus est confiteri: Vnde & scriptura clamat: *Præparatur voluntas à Domino.* Et Apostolus: *Deus est enim, qui operatur in vobis & velle, & operari pro bona voluntate.* Et omnes Catholici tractatores consentiunt, & Sanctæ Ecclesiæ fides orthodoxa non tacet, nec vnquam est vllatenùs tacitura.

Motus animæ à Deo. Cap. 8. nu. 10. sect. 9.

LXX. Prou. 8. v. 35. Phil. 2. v. 13.

Cap. 8. n. 11 sect. 9. Postremò cùm eorum dementiam exageras, qui causas peccatorum ineuitabiles, coactiuásque necessitates in prædestinatione diuina falsissimè, vt asseris, fingunt, impudentissimè adstruunt,

quódque sit valdè dolendum, se ipsos consentientésque sibi ad
perpetuæ mortis interitum merito erroris detrudunt; miror cur-
non te ipsum priùs attenderis, qui imperfectionis necessitates ita
nouus assertor induxeris, vt eâ, & mortuum, & peccasse primum
hominem absque auctoritatis munimine prædicares. Nam quòd
non prædestinationis necessitate, sed iusto, perindéque ineuita-
bili Dei iudicio post primæuæ transgressionis iustissimam dam-
nationem omnes (illo vno singulariter excepto, in quo nihil ha-
buit princeps huius mundi) voluntariè serui peccati effecti, ad
Rom. peccandum etiam compellantur, & suprà satis actum est, & Apo-
1.v.21. stolus manifestat dicens; *Quia cùm cognouissent Deum, non sicut*
Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt, sed euanuerunt in cogi-
v. 22. *tationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum: Dicentes*
v. 23. *enim se esse sapientes, stulti facti sunt; & mutauerunt gloriam incor-*
ruptibilis Dei, in similitudinem imaginis corruptibilis hominis,
v. 24. *& volucrum, & quadrupedum, & serpentum: propter quod tradi-*
dit illos Deus in desideria cordis eorum, in immunditiam, vt con-
v. 25. *tumelijs afficiant corpora sua in semetipsis; qui commutauerunt ve-*
ritatem Dei in mendacium, & coluerunt & seruierunt creaturæ,
v. 26. *potiùs quàm creatori, qui est benedictus in sæcula amen: Propterea*
tradidit illos Deus in passiones ignominiæ, nam fœminæ eorum im-
v. 27. *mutauerunt naturalem vsum in eum vsum qui est contra naturam;*
similiter autem & masculi relicto naturali vsu fœminæ exarserunt
in desiderijs suis: inuicem masculi in masculos turpitudinem ope-
rantes, & mercedem, quam oportuit, erroris sui in semetipsis reci-
v. 28. *pientes; & sicut non probauerunt Deum habere in notitia, tradidit*
v. 29. *illos Deus in reprobum sensum, vt faciant ea, quæ non conueniunt;*
repletos omni iniquitate, malitiâ, fornicatione, auaritiâ, nequitiâ,
plenos inuidiâ, homicidio, contentione, dolo, malignitate, susur-
v. 30. *rones, detractores, Deo odibiles, contumeliosos, superbos, elatos, in-*
v. 31. *uentores malorum, parentibus non obedientes; insipientes, incompo-*
v. 32. *sitos, sine affectione, absque fœdere, sine misericordia: qui cùm iu-*
Psal. *stitiam Dei cognouissent, non intellexerunt, quoniam qui talia*
106. v. *agunt digni sunt morte, non solùm qui faciunt ea, sed etiam qui con-*
40. *sentiunt facientibus.*] Et Propheta *Effusa est confusio super princi-*
Ezech. *pes & errare fecit eos in inuio, & non in via:* Et ipse Dominus
14. v. 9. per Prophetam: *Cùm errauerit Propheta ille; Ego Dominus se-*
3. Reg. *duxi eum:* Et de Achab decipiendo vt iret & caderet in Ramoth
22. v. 20. Galaad, audiens potiùs fanaticos suos, quàm Prophetæ Domini
&c. acquiescens, Spiritus erroris, quærente Domino; quis iret ad
v. 21. decipiendum illum; Cùm diceret: *Ego ero Spiritus mendax in ore*
v. 22. *omnium Prophetarum eius*, audit ab illo: *Decipies & praualebis,*
d. v. 22. *egredere & fac*: & rursùm Apostolus: *Cuius enim vult miseretur,*
Rom.
9. v. 18.

& quem vult indurat: & ipse Dominus. *Ego indurabo cor Pharaonis*: & iterùm: *In hoc ipsum excitaui te vt ostendam in te fortitudinem meam.* Quæ omnia pius animus nequaquam vitio Dei facientis, sed æquitati tribuit iustissimè punientis. Exod. 10. v. 27. Rom. 9. v. 17.

CAPVT IX.

DE EO QVOD NON PROPRIE, SED temporalium rerum similitudine prædicantur de Deo præscientia & prædestinatio.

Cap. IX. Cap. 9. nu. 1. sect. 1. NONO disputationum tuarum articulo conaris ostendere præscientiam, & prædestinationem de Deo non propriè, sed temporalium rerum similitudine prædicari. In quo cùm dicis.

IOANNES SCOTVS.

Cap. 9. nu. 2. sect. 1. ⊖ *Nihil dignè de Deo dici.*

CORRECTIO.

℟ Verum est quidem illam ineffabilem, incorpoream, immutabilémque naturam, quæ est Trinitas, vnus & verus Deus, nullis corporalium rerum signis, ac vocibus proferri valere, quantùm tamen ipso vniuersitatis auctore datur, atque conceditur ipsis, quibus humanam naturam vti dedit verborum significationibus pro munere distribuentis, & capacitate sumentis dignè, quæ sua sunt, voluit atque instituit prædicari. Sed cùm dicis *eis vti humanæ ratiocinationis post peccatum primi hominis laboriosam egestatem*:] Nonne fideliùs veraciúsque diceres diuinorum eloquiorum auctoritatem? quæ enim humana ratiocinatio vnquam Deum plenè cognouit, satìs asseruit? licet namque quidam Philosophorum de Deo, quantùm ab ipso tacti sunt, quędam competenter protulerint, nunquam tamen ante diuinę legis promulgationem tantæ rei sublimitatem perspicere, aut suis ratiocinationibus inuenire valuerunt: ac per hoc diuinæ magìs deputandum est bonitati, qui cùm se à suis vellet fideliter & veraciter nuntiari, tales quoque idest à cultu sui nominis alienos, suæ maiestatis quantulàcunque notitiâ non fraudauit: qui tamen secundùm Apostolum *cùm cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt, sed euanuerunt in desideriis suis; Dicentes enim se esse sapientes stulti facti sunt.* Porrò cùm Deum cognouissent, ac de Deo ratiocinati dicantur: Nunquid Deum sanctam videlicet trinitatem cognouisse, aut suis disputationibus comprehendisse dicentur? Quis tam mentis inopis ita desipiat, vt hæc

(Cap. 9. nu. 3. sect. 1.) (Rom. 1. v. 21. v. 22.)

hæc eos apprehendisse confirmet? Credibilius est igitur à veris prædicatoribus hunc eos auditum primitùs imbibisse, ac supernæ largitatis munere super re tanta aliquatenùs tactos, eius considerationi mentis oculum intendisse. *Deus enim* (vt ait Apostolus) *Illis reuelauit*, sed quia Deum non glorificauerint, aut gratias egerint, euanuisse in desiderijs suis: Vt quem suis ratiocinationibus; non autem pietate, & auctoritate diuiuinâ sese comprehendere putauissent, ipsâ sui præsumptione relisi, quid suis viribus nequiuerint, monstraretur. Quod tibi etiam meritò contigisse certum est, qui dùm eorum ratiocinationibus Deum subdere non metuis, veritate fraudatus, ipso infirmitatis pondere prægrauatus, iure succumbis: Relictis enim Catholicorum Patrum regulis, quas diuinorum eloquiorum perscrutationibus prudenter ac congruè præfixerunt, dum noua fingis, ita in ipsis deficis, vt quibus approbes minimè nanciscaris: siquidem disputans de his, quæ contrarietatis loco sumuntur, quorum quædam absolutè, quædam coniunctè dicantur, absolutiuæ Formæ exemplum de Deo non posse inueniri testatus es: Quid ergò profuit regulam Deum prædicandi affigere, cuius exemplum nequeat inueniri? satiùs enimverò dixerim premenda fuisse silentio, quàm pro regulis nullo exemplo firmandis ad medium deduxisse.

Phil. 3. v. 15.

Verùm quod addidisti non facilè, vt de his quæ homini Christo tantùm, non etiam deitati eius conueniunt, quamuis inseparabilis post vnitionem Dei & hominis vnitas veraciter prędicetur, perindéque quæ sunt hominis Deo, & quæ Dei sunt homini soleant deputari, quod protuleras affirmares, prorsùs rationi non conuenit: aliud est enim diuina, aliud humana tractari. Multò itaque meliùs fuerat Patrū regulis inhærere, quàm proprijs adinuentionibus euanescere: Beatus namque Augustinus cùm de hac eadem re acutissimè, & iuxta nomen suum Augustissimè disputaret, ita in libro de sancta Trinitate 5. locutus est. AVGVSTINVS: « Quapropter illud præcipuè teneamus, quicquid ad se dicitur prę- « stantissima illa & diuina * Trinitas substantialiter dici, quod au- « tem ad aliquid non substantialiter, sed relatiuè: tantámque vim « esse eiusdem substantiæ in patre & filio & Spiritu sancto, vt quic- « quid de singulis ad seipsos dicitur, non pluraliter in summa, sed « singulariter accipiatur; quemadmodum enim Deus est pater, & « filius Deus est, & spiritus Sanctus Deus est, quod secundùm sub- « stantiam dici nemo dubitat; non tamen tres Deos, sed vnū Deum « dicimus, eandem ipsam præstantissimam Trinitatem: ita magnus « pater, magnus filius, magnus spiritus Sanctus: nec tamen tres ma- « gni, sed vnus magnus; non enim de patre solo sicut hæretici per- «

Cap. 9. nu. 4. sect. 4.

AVGVST. de trinit. lib. 5. cap. 8.

* al. *sublimitas.*

» uersè ſentiunt, ſed de patre & filio, & ſpiritu Sancto ſcriptum eſt. Pſal.
» *Tu es ſolus Deus magnus:* Et bonus pater, bonus filius, bonus & 85. v.
» ſpiritus Sanctus, nec tres boni, ſed vnus bonus: de quo dictum 10.
* al. *ſolus*, » eſt: *Nemo bonus niſi * vnus Deus.* Etenim Dominus Ieſus ne ab Luc.
» illo qui dixerat *Magiſter bone* tanquam hominem compellans ſe- 18. v.
» cundùm hominem tantummodò intelligeretur, ideò non ait ne- 19.
» mo bonus niſi ſolus pater, ſed *nemo bonus niſi vnus Deus:* in patris v. 18.
» enim nomine, ipſe per ſe pater pronuntiatur: In Dei verò & ipſe
» & filius & ſpiritus Sanctus, quia Trinitas vnus eſt Deus. Situs ve-
» rò, & habitus & loca & tempora non propriè, ſed tranſlatè, ac per
» ſimilitudines dicuntur in Deo: nam & *ſedere ſuper Cherubin* dici- Pſal.37.
» tur, quod ad ſitum dicitur: *Et abyſſum tanquam veſtimentum* v. 16.
» *amictus* quod ad habitum. *Et anni tui non deficient*, quod ad tem- Pſal.
» pus, *Et ſi aſcendero in cœlum tu ibi es*, quod ad locum. Quod autem 103. v. 6.
« ad faciendum attinet fortaſſis de ſolo Deo veriſſimè dicatur. So- Pſal.
» lus enim Deus facit, & ipſe non fit, neque patitur, quantùm ad 101. v.
* al. *quâ*. » eius ſubſtantiam pertinet * quia Deus eſt. Itaque omnipotens 28.
» pater, omnipotens filius, omnipotens ſpiritus Sanctus; nec tamen Pſal.
» tres omnipotentes, ſed vnus omnipotens; *ex quo omnia, per quem* 138. v. 8.
» *omnia, in quo omnia: ipſi gloria.* Quicquid ergò ad ſe ipſum di- Rom.
* al. *ſingulariter*. » citur Deus, & de ſingulis perſonis * ſimiliter dicitur; id eſt patre, 11. v. 36.
» & filio, & ſpiritu Sancto, & ſimul de ipſa Trinitate non plurali-
» ter, ſed ſingulariter dicitur: quoniam quippè non aliud eſt Deo
» eſſe, & aliud magnum eſſe: ſed hoc idem eſt eſſe, quod eſt & ma-
» gnum eſſe: propterea ſicut non dicimus tres eſſentias, ſed vnam eſ-
» ſentiam; ſic non dicimus tres magnitudines, ſed vnam magnitu-
» dinem: Eſſentiam dico quæ vſia Græcè dicitur, quam vſitatiùs
» ſubſtantiam vocamus.

Ibid. cap. 10. » Sicut ergò non dicimus tres eſſentias, ita non dicimus tres ma-
» gnitudines, neque tres magnos: in rebus enim quæ participatio-
» ne magnitudinis magnæ ſunt, quibus aliud eſt eſſe, aliud magnas
» eſſe: ſicut magna domus, & magnus mons, & magnus animus, in
» his ergò rebus aliud eſt magnitudo, aliud eſt quod ab ea magni-
» tudine magnum eſt: Et prorſus non hoc eſt magnitudo, quod eſt
» magna domus; ſed illa eſt vera magnitudo, quâ non ſolùm magna
» eſt domus quæ magna eſt, & quâ magnus eſt mons, quiſquis ma-
» gnus eſt, ſed etiam quâ magnum eſt, quicquid aliud magnum di-
» citur: vt aliud ſit ipſa magnitudo, aliud ea quæ ab illa magna di-
» cantur. Quæ magnitudo vtique primitùs magna eſt, multóque
» excellentiùs, quàm ea quæ participatione eius magna ſunt; Deus
» autem, quia non eâ magnitudine magnus eſt, quæ non eſt quod eſt
» ipſe, vt quaſi particeps eius ſit Deus, cùm magnus eſt: alioquin il-
» la erit maior magnitudo quàm Deus, Deo autem non eſt aliquid

maius; Eâ igitur magnitudine magnus est, à qua ipse est eadem « magnitudo. Et ideò sicut non dicimus tres essentias, sic nec tres « magnitudines, hoc est enim Deo esse quod est magnum esse: Eâ- « dem causâ nec tres magnos dicimus, sed vnum magnũ: quia non « participatione magnitudinis Deus magnus est, sed se ipso magno « magnus est, quia ipse sua est magnitudo. Hoc & de bonitate & de « æternitate, & de omnipotentia Dei dictum sit, omnibúsque omni- « nò prędicamentis, quæ de Deo possunt pronuntiari, quod ad se « ipsum dicitur non translatè, ac per similitudinem, sed propriè: « si tamen de illo propriè aliquid dici ore hominis potest. * Quòd « *al. *quæ.*
autem propriè singula in eadem Trinitate dicuntur, nullomodo « Ibid. cap.
ad se ipsa, sed ad inuicem, aut ad creaturam dicuntur: Et ideò re- « 11.
latiuè non substantialiter ea dici manifestum est: sicut enim Tri- « nitas vnus dicitur Deus magnus, bonus, æternus, omnipotens: « Idemque ipse sic sua dici potest deitas, ipse sua magnitudo, ipse « sua bonitas, ipse sua æternitas, ipse sua omnipotentia. Non sic di- « ci potest Trinitas pater. «

Ioan. 8. Dicitur ergò relatiuè pater, idemque relatiuè dicitur princi- « Ibid. cap.
v. 25. pium, & si quid fortè aliud, sed pater ad filium dicitur. Princi- « 13.
pium verò ad omnia quæ ab ipso sunt: Item dicitur relatiuè filius, « relatiuè dicitur & verbum, & imago, & in omnibus his vocabulis « ad patrem refertur, nihil autem horum pater dicitur. *Et princi- pium* dicitur filius: Cùm enim diceretur ei: *Tu quis es:* Respon- « dit *Principium qui & loquor vobis:* Sed nunquid patris princi- « pium? Creatorem se quippè ostendere voluit cùm se dixit esse « *principium*, sicut & pater *principium* est creaturæ, eo quòd ab ip- « so sunt omnia: Nam & creator relatiuè dicitur ad creaturã, sicut « Dominus ad seruum, & ideò cùm dicimus & patrem principium « & filium principium, non duo principia creaturæ dicimus: quia & « pater & filius, simul ad creaturam vnum principium est, sicut vnus « creator, sicut vnus Deus. Si autem quidquid in se manet, & gignit « aliquid vel operatur, principiũ est ei rei quam gignit, vel ei quam « operatur, non possumus negare etiam spiritum Sanctum rectè di- « ci principium quia non eum separamus ab appellatione creatoris; «
Ioan. 5. Et scriptum est de illo, *quod operetur*, & vtique in se manens ope- «
v. 17. ratur; non enim in aliquid eorum, quæ operatur, ipse mutatur & «
1. Cor. 12. v. 7. vertitur, & quæ operatur videt. *Vnicuique autem* (inquit) *datur* «
v. 8. *manifestatio spiritus ad vtilitatem, alij quidem datur per spiritum* «
v. 9. *sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ, secundùm eundem spiritum, al-* «
teri autem fides in eodem spiritu, alij donatio curationum in vno spi- «
v. 10. *ritu, alij operationes virtutum, alij Prophetia, alij diiudicatio spiri-* «
tuum, alteri genera linguarum; Omnia autem hæc operatur vnus «

 «

» *atque idem spiritus ; diuidens propria vnicuique , prout vult.* v. 11.
» Vtique sicut Deus : quis enim tanta illa potest operari nisi Deus? Ibid. v.
» *Idem autem Deus qui operatur omnia in omnibus.* Nam & sigil- 6.
» latini si interrogemur de spiritu Sancto, verissimè responde-
» mus, quòd Deus sit, & cum patre & filio simul vnus Deus est.
» Vnum ergò principium ad creaturam dicitur Deus, non duo vel
» tria principia.

Ibid. cap. 16. » Quomodo igitur obtinebimus nihil secundùm accidens dici in
» Deum, nisi quia ipsius naturæ nihil accidit, quo mutetur, vt ea sint
» accidentia relatiua, quæ cum aliqua mutatione rerum, de qui-
» bus dicitur accidunt: sicut amicus relatiuè dicitur, neque enim
» esse incipit nisi cùm amare cœperit. Fit ergò aliqua mutatio vo-
» luntatis, vt amicus dicatur : Nummus autem cùm dicitur pre-
» tium, relatiuè dicitur, nec tamen mutatus est, cùm esse cœpit
» pretium, neque cùm dicitur pignus, & si qua sunt similia. Si er-
» gò nummus potest nullâ sui mutatione multoties dici relatiuè,
» vt neque cùm incipit dici, neque cùm desinit, aliquid in eius na-
» tura vel forma (quâ nummus est) mutationis fiat : quantò fa-
» ciliùs de illa incommutabili Dei substantia debemus accipere, vt
» ita dicatur relatiuè aliquid ad creaturam , vt quamuis tempo-
» raliter incipiat dici , non tamen ipsi substantiæ Dei accidisse ali-
» quid intelligatur , sed illi creaturæ ad quam dicitur. *Domine,* Psal.
» inquit, *refugium factus es nobis : refugium* ergò nostrum Deus 89. v. 1.
» relatiuè dicitur , ad nos enim refertur : Et tunc *refugium* no-
» strum fit, cùm ad eum refugimus : Nunquid tunc fit aliquid in
» eius natura, quod antequam ad eum refugeremus non erat ? In
» nobis ergò fit aliqua mutatio ; deteriores enim fuimus ante-
» quam ad eum refugeremus , & efficimur ad eum refugiendo
» meliores, in illo autem nulla : Sic & pater noster esse incipit,
» cùm per eius gratiam regeneramur , quoniam *dedit nobis po-* Ioan. 1.
» *testatem Filios Dei fieri.* Substantia itaque nostra mutatur in v. 12.
» melius, cum filij eius efficimur , simul & ille pater noster esse
» incipit , sed nullâ suæ commutatione substantiæ : quod ergò
* al. *Deus.* » temporaliter dici incipit * Dominus, quod anteà non dicebatur,
» manifestum est relatiuè dici : non tamen secundùm accidens Dei,
» quod ei aliquid acciderit : sed planè secundùm accidens eius , ad
* al. *dici aliquid Deus incipit.* » quod dici * Dominus incipit relatiuè: Et quod amicus Dei iustus
» esse incipit, ipse mutatur : Deus autem absit vt temporaliter ali-
» quem diligat quasi nouâ dilectione , * quòd in ipso ante non
» erat, apud quem nec præterita transierunt, *& futura iam fa-* Ixx.
* al. *quæ in illo.* » *cta sunt.* Itaque omnes Sanctos suos ante mundi constitutio- Isa. 45.
» nem dilexit , sicut prædestinauit, sed cum conuertuntur , & v. 11.

inueniunt illum, tunc incipere ab eo diligi dicuntur, vt eo «
modo dicatur, quo poteſt humano affectu capi, quod dicitur. Sic «
etiam cùm iratus malis dicitur, & placidus bonis, illi mutantur «
non ipſe, ſicut lux infirmis oculis aſpera, firmis lenis eſt, ipſorum «
ſcilicet mutatione, non ſuâ.] «

✠ Has beatiſſimus Auguſtinus afflatus Deo regulas nobis de eo acutiſſimè veracitérq; dereliquit reſpondens Arrianorum verſutiis, qui inæqualitatem ſanctæ trinitatis argumentis dialecticis ore & corde peſtifero inclamabant. Tu verò frigeſcente in te veræ charitatis ardore, nec contra dialecticum ſophiſticè agere, nec ſimplicioribus fratribus conſulere delegiſti: quippe dùm affingis ſuperflua, obſcuras etiam manifeſta. Quapropter quod in catalogo ſubſtantiuorum nominum *deſtinationem* ponere voluiſti, falſum eſſe quis neſciat? Nunquam enim relatiua ſubſtantiam ſignificant, ſed ad aliquid ea pertinere non dubium eſt: deſtinare autem relatiuè dicitur, ſicut creare, ſicut facere, ſicut operari, ſicut diſponere, diſpenſare iudicare, quæ non ſubſtantiam vtique demonſtrant, ſed ad aliquid relata promuntur, nempè qui deſtinat, ſiue prædeſtinat, aliquid nimirùm deſtinat, ſiue prædeſtinat. Ergò cùm dicimus deſtinare, non eſſe dicimus, ſed aliquid diſponere, vt creare, facere, atque operari. Non igitur deſtinatio ſubſtantiuè, ſed dicitur relatiuè: relatiuorum autem non eſt ſubſtantiam demonſtrare, hoc non ſolùm diuinæ, verùm etiam humanæ literæ clamant, & ipſe vſitatiſſimus etiam in literatis quibúſque loquendi modus, quòd omnes aut penè omnes deſtinare, pro eo quòd eſt ordinare atque diſponere, dicendi frequentiâ celebrare ſæpiùs non deſiſtunt. Non eſt igitur deſtinatio Deus, neque ſubſtantiuum illius, ſed potiùs relatiuum, quo ſignificatur diſpoſuiſſe ante ſæcula quicquid in tempore, vel poſt tempora erat ipſe facturus. Proinde quamuis relatiuè, quoniam ſunt relatiua hæc, in Deo, vel de Deo nequaquam fallaciter prædicentur; nulli naturæ id quod prędeſtinare dicitur competentiùs aptatur, quàm illi, quæ ſolâ omnipotentiæ ſuæ virtute vniuerſa, quæ fuerat ipſa factura, potuit pręſcire, potuit præuidere, quæ
Eph. 1. v. 11. cùm ſit Trinitas vnus ſolus & verus Deus *operatur* (ſecundùm Apoſtolum) *omnia ſecundùm conſilium voluntatis ſuæ*. Licet itaque dicantur homines etiam creatores, conditores, factores, operatores, ordinatores, diſpoſitores, deſtinatores, prædeſtinatores, & multa ſimilia: Ille tamen modo quodam proprio, etſi relatiuè dicendus eſt creator, conditor, factor, operator, diſpoſitor, deſtinator, ac prædeſtinator, qui ſolus antè cuncta potuit
Pſ. 113. v. 3. præuidere, quàm faceret; quoniam ipſe ſolus, *Omnia quæcunque voluit fecit, in cœlo, & in terra, in mari & in omnibus abyſſis, ex*

PRVD.

Cap. 9. nu. 5. ſect. 2.

quo omnia, per quem omnia, in quo omnia ipsi gloria in sæcula sæcula sæculorum, amen. Ro. 11. v. 36.

Quis porrò non stupeat fatuitatem tuam? Qui cùm superiùs præscientiam & prædestinationem Dei eius substantiam asserueris, nunc translatè in eum dici more Latinorum adseueres, quæ substantiam nunquam demonstrant, esse autem hæc relatiua, & nullatenùs substantiua cuiuis etiam simpliciori patet: Verumtamen prędestinationem quoque non substantialiter, sed relatiuè Deum dici posse sicut refugium, laudem, laudationem, protectionem nullomodo abnuerim, quamuis id diuina eloquia minimè commendent: Alioquin veluti non creatio, operatio, atque conditio, ita nec destinatio, ac prædestinatio Deus substantialiter vlli catholico pronuntiandus, atque fatendus est, ne euidentissimæ rationi, auctoritati, ac Patris Augustini veracissimis disputationibus impudenter, immò infideliter repugnare conuincatur.

CAP. X.

CAPVT X.

DE EO QVOD A CONTRARIO INTELLIgendum sit, quando dicitur Deus præscire, aut prædestinare peccata, vel mortem, vel pœnas hominum, vel Angelorum.

DECIMVS blasphemiarum tuarum titulus est.

IOANNES SCOTVS.

Cap.10.nu. 1. sect.1. *De eo quòd è contrario intelligendum sit, quando dicitur Deus præscire, aut prædestinare peccata, vel mortem, vel pœnas hominum, vel Angelorum.*

CORRECTIO.

PRVD. ℟ In quo dùm inseruis dialecticis ac rethoricis, prorsùs à veritate desereris: Subdiuidis enim præscientiam & prædestinationem, sicuti & præparationem & præuisionem, duabúsque sedibus significationum in Deum translatas asseris, vt quando similitudine sumuntur, nihil aliud significent præter, quod ipse creator omnium facturus esset, siue in constituenda vniuersitatis substantia, naturalibúsque eius qualitatibus, siue in eius administratione in his tantummodò, *quos præsciuit & prædestinauit secundùm propositum gratiæ suæ conformes imaginis filij sui* esse futuros. Rom. 8 v. 28. v. 29.
Quandò verò de loco qui est à contrario nihil in eis intelligendum, nisi quod Deus in creatura, quam ipse condidit, fieri sinit motu proprio, liberóque rationalis naturæ peruersè vtentis na-

turalibus bonis, quæ sui creatoris largitate suscepit: Et hoc esse totum quod dicitur malum, & pœna eius varia, multimodáque miseria; quod vt compendiosiùs propter mei similes eloquar, Vis intelligi Deum præscire & prædestinare, tantummodò quæ bona sunt, mala verò nec prescire nec prædestinare: quam peruersitatem nullus ante te presumpsisse reperitur, cùm omnes diuinorum librorum paginæ Deum omnipotentissimum & iustissimum scire & præscire, ac per hoc prohibere, iudicare atque punire peccata, non solùm factorum, verùm etiam dictorum, cogitationúmque multoties inculcent.

Quid enim? nunquid nescisse Deus dicendus est peccaturos
Gen. 2. nostri generis primos propagatores? Cur ergò eos ab inobedien-
v. 17. tiæ malo, & prius benignè prohibuit, & post iustè damnauit?
Gen. 3. v. 15. Nimirùm quia peccando prohibuit, & præuidit, & præsciuit, quid malo inobedientiæ esset homo facturus, & quid merito iustitiæ recepturus: Si neque præuidit neque præsciuit peccata hominum diluuio periturorum, quid est quod per annos centum arcam æ-
Gen. 6. v. 3. &c. fidicari præcipit, vt cæteris propter peccata deletis solus Noë
Gen. 7. cum domo sua saluaretur? Quid est quod Mosi liberationem
v. 1. &c. Israëlis prædicens, Pharaonem atque Ægyptios induratos inter
Exod. 4. v. 21. tot & tanta percussionum genera contumaciter corda sua non tacet? Si non præsciuit neque præuidit scelera, multáque flagitia eiusdem Israëlitici populi, cur eos nominatim ab omnibus peccatis abstinere præcepit? qui cùm homines diuinâ maiestate atque auctoritate dignatus est per ignem & caliginem tonitruum ac
Deut. 5 fulgura discurrentia compellare, ita exorsus est: *Ego sum Domi-*
v. 6. &c *nus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, de domo seruitutis:*
v. 7. *non habebis Deos alienos coram me, non facies tibi sculptile, neque*
v. 8. *omnem similitudinem, quæ est in cœlo desuper, & quæ in terra deorsùm, nec eorum quæ sunt in aquis sub terra: Non adorabis ea, neque coles: Non adsumes nomen Domini Dei tui in vanum; Me-*
v. 9. *mento vt diem Sabbathi sanctifices. Honora patrem tuum & ma-*
v. 11. *trem tuam, vt sis longæuus super terram, quam Dominus Deus tuus*
v. 12. *dabit tibi: Non occides, non machaberis, non furtum facies, non*
v. 16. *loqueris contra proximum tuum falsum testimonium; non concu-*
v. 17. *pisces domum proximi tui, nec desiderabis vxorem eius, non seruum,*
v. 18. *non ancillam, non bouem, non asinum, nec omnia quæ illius sunt.*}
v. 19. v. 20. v. 21. Et cætera quæ legis diuinæ serie continentur; Quæ omnia quo pacto Deus prohibuisse creditur, si nec præsciuit, nec præuidit homines ea facturos? Cur toties & tantâ instantiâ, tantâque, (vt ita dixerim) importunitate, sed opportunâ per tot Prophetas futura hominum peccata, eorúmque supplicia prædicebat, si ea nec presciebat nec preuidebat? Sed quid necesse est ea diu-

tiùs replicare, quæ omnibus tam sunt nota, quàm lectionibus vsitata. Non ergò vt malè sentis à contrario, sed veraciter Deus peccata pręuidisse & præscisse dicitur, qui ea & fieri prohibuit, & punienda prædixit, factáque damnauit. Verùm quòd dicis.

IOANNES SCOTVS.

Cap. 10. nu 2. sect. 1. ⊖ *Cùm ergo audimus præsciuit Deus, vel prædestinauit, vel præparauit peccata, seu mortem, siue pœnas eorum, quos iustè deseruit.*

CORRECTIO.

PRVD. ℞ Quis hoc dixerit, quis saltem cogitatione conceperit? Dicitur enim Deus præscisse peccata, mortem, vel pœnas: prędestinasse autem vel præparasse peccata nunquam ante te dictum comperi, numquam legi; prædestinasse verò vel præparasse mortem, siue pœnas peccantibus Propheticæ & Apostolicæ literæ clamãt. Tu verò quia præscientiam & prædestinationem confundis, ita vt vnum esse dogmatizes, dicis Deum prædestinasse & præparasse peccata, quod Catholicorum nullus vnquam vel sensit vel dixit. Differre porrò præscientiam à prędestinatione & suprà iam egimus, & vbi opportunum fuerit agere non pigebit. Proinde cum dicitur Deus præscisse peccata, mortem, & pœnas, non à contrario debemus intelligere per tropum, qui dicitur antiphrasis, vt deliras, sed secundùm eam regulam, quæ ab omnibus orthodoxis tractatoribus nobis præfixa est, quâ iuxta auctoritatem sanctarum scripturarum Deus ea non solùm pręscisse, verùm etiam punisse, & puniturus esse describitur. Quódque adiungis.

IOANNES SCOTVS.

Cap. 10. n. 3. sect. 2. ⊖ *Illud malorum genus, quod cùm naturaliter sit bonum eâdem contrarietatis regulà malum dicitur, vt est ignis ille* æternus, qui præparatus est diabolo, ministrísque eius. Mat. 25 v. 41.

CORRECTIO.

PRVD. ℞ Falsum esse Catholicorum doctorum expositione conuincitur, qui ea nuncupari mala non à contrario, vt desipis, sed à sensu patientium, qui ea mala deputant crebro expositionis famine docent, quorum sanctus Hieronymus in expositione Amos Prophetę exponens, quod idem Propheta dixit: *Si erit malum* Amos 3
» *in ciuitate, quod Dominus non fecit.* HIERONYMVS: Malum v. 6.
HIERON. in Amos cap. 3. v. 6. » autem, inquit, quod Dominus facit in ciuitate non contrarium
» est virtuti, sed afflictio atque cruciatus, de quo legimus: *Sufficit* Mat. 6.
» *diei malitia sua*, id est tribulatio & angustia, & in Propheta le- v. 34.
» gimus; *Ego Deus, qui feci lucem & tenebras, qui facio pacem &* Isa. 45.
» *condo mala*: Sicut enim tenebræ contrariæ sunt luci & diei, sic v. 7.
» & paci bellum contrarium est, quod non per se malum est, sed ma-
» lum videtur his esse, qui sustinent: Et vt sciamus in scripturis san-
» ctis malitiam interdum non contrariam virtuti accipi, sed affli-

ctionem

ctionem pœnásque & angustiam, vnum adhuc de Iona sumamus «
exemplum; Et *vidit Deus opera eorum, quia conuersi sunt à viis* «
Ionæ 3. *suis pessimis, & pœnituit eum super malitia, quam locutus est vt fa-* «
v. 10. *ceret eis: Malitia* vtique ibi * subuersionis Niniuitarum est, quam « * al. *sub-*
per Prophetam Deus fuerat comminatus, & non virtuti contra- « *uersio*
ria, quæ ad peccatum pertinet, pro quo * comminatur tormenta « * al. *cōmi-*
peccatoribus. « *nabatur*

℟ Hoc idem in omnibus penè libris suis exequitur: quod au- Prvd.
tem Deus peccata pœnásque præscierit, idem in expositione Mala-
chiæ Prophetę ita locutus est. Hieronymus: Israël hoc est Iu- « Hieron.
das, ad quem solebat fieri verbum Dei & visio Domini, onus eius « in Malach.
& pondus suppliciorum grauissimum portare compellitur, vt gra- « c. 1. v. 2.
uiora peccata deponat, & sentiat per tormenta, quem non sensit «
per beneficia: Et ne pœna in suos videatur iniusta, subiicit Domi- «
Heb. 12 nus: *Dilexi vos; quem enim diligit Dominus corripit*; * *flagellat au-* «
v. 6. *tem omnem filium, quem recipit:* Et dicendo *dilexi*, præsens ne- « * al. *casti-*
gat, dùm præteritum confitetur: Illíque respondent temeritate, « *gat.*
Mal. 1. v. 2. quâ peccant, obliti beneficiorum eius, *in quo dilexisti nos?* Ad «
quæ Dominus, vt cætera, inquit, taceam, & quod nuper de Ba- «
bylonis captiuitate venistis incunabula vestra tractabo: *Ante-* «
Gen. 25 *quam nasceremini, immò priusquam Rebecca Esaü & Iacob vtero* «
v. 23. *suo funderet, in Iacob vos dilexi, in Esaü Idumæos odio habui.* Quem «
locum Apostolus Paulus mysticâ disputatione euentilans scribit «
ad Romanos duo pariter testimonia de Genesi Malachíque con- «
Rom. 9 v. 10. iungens: *Sed & Rebecca de vno concubitu habent Isaac patris no-* «
&c. *stri: Nam cùm nondùm nati essent, aut aliquid egissent boni vel ma-* «
li, vt secundùm electionem propositum Dei maneat: non ex operi- «
v. 11. *bus, sed ex vocante dictum est ei: quia maior seruiet minori: Sicut* «
v. 12. Mal. 1. *scriptum est: Iacob dilexi, Esaü autem odio habui.* Hoc enim quod «
v. 2. dicitur, *sicut scriptum est*, & ad Geneseos librum, & ad Prophe- «
Gen. 25 tam Malachi refertur: non solùm ait *dilexi Iacob* antequam na- «
v. 23. sceretur, *& odio habui Esaü* priusquam ex matris vtero fundere- «
tur, sed in posteros eorum amorem meum & odium conseruaui. «
Mal. 1. Odium in Esaü cuius *montes* qui appellantur Seir *redegi in soli-* «
v. 3. *tudinem, & vrbes feci esse desertas, & à serpentibus atque bestiis* «
obtineri. Si autem dixerit Edom hoc est Esaü *destructi quidem su-* «
v. 4. *mus* ad iram Dei, *sed rursùm ædificabimus* * *ciuitates:* Hæc Domi- « * al. *ciui-*
no prædicente cognoscite quod *illis ædificantibus ego destruam*, « *tatem*
& iram meam æterna eorum vastitas approbabit. Odium igitur in «
Esaü rebus ostendi: amorem autem in vos, hoc est in Iacob se- «
quentibus approbabo illis destructis & redactis ad solitudinem. «
v. 5. *Videbunt oculi vestri & dicetis: magnificetur Dominus super ter-* «
minum Israël, & ex cōparatione malorū, quæ frater vester patitur, «

S s

» Dei in vos beneficia sentietis, &c. Porrò dilectio, & odium Dei vel
» ex præscientia nascitur futurorū, vel ex operibus ℞. Idem in ex-
HIERON. in Amos c. 5. v. 12. » positione Amos. HIERONYMVS. *Cognoui* (inquiens) *multa sce-* Amos 5
» *lera vestra & fortia peccata vestra:* Hæc cognitio non iuxta illud v. 12.
» intelligenda est quod alibi legimus, *Cognouit Dominus eos qui eius* 2. Tim.
» *sunt*, sed quod Deum nihil lateat, & omnia peccantium secreta co- 2. v. 19.
» gnoscat: cognoui, inquit, multas impietates quæ non solùm mul-
» tæ, sed & fortes sunt, & opprimentes, siue conculcantes iustum,
» vel ipsam iustitiam, vel eum qui iustus est.

PRVD. ℞ Ecce doctor vbique gentium sacræ eruditionis celebritate diffamatus nequaquam à contrario (vt somnias) verba Prophetica exponenda dilucidat, sed secundùm regulam, de qua diximus, omnibus tractatoribus vsitatā: Si Deus mala non præsciuit, quid est quod ad Abraham sub nomine vaccæ trimæ, capræ, arietis, columbæ, & turturis statum nasci turi ex eo populi prædicens, in quo erant futuri spiritales, qui ad semen eius, *in quo benedicendæ erant omnes gentes*, id est Dominum nostrum Iesum Christum pertinent; erant etiam futuri carnales, qui eiusdem seminis expertes fierent loquitur ita inquiens: *Scito prænoscens, quia peregrinum erit* Gen. 15
semen tuū, & affligent eos quadringentis annis in terra non sua: Gentē v. 13.
autem cui seruituri sunt ego iudicabo. Ante tot Annos mala Ægyptiorum, quibus in populum Dei bacchaturi erant, & vindictam iustissimæ retributionis Dominus Abrahæ prænoscere & scire præcipit & prædicit: *Et tu negas à Deo mala præsciri.*] Vtique quæ
Cap. 10. nu. 4. sect. 3. homini prænoscendo scire denuntiat, sese & scire & præscire eadem demonstrat. Hoc Propheta confirmat dicens: *Dominus scit* Psal. 93.
cogitationes hominum, quoniam vana sunt: Et rursùm: *Deus tu scis* v. 11.
insipientiā meam, & delicta mea à te non sunt abscondita: Et iterùm: Psa. 68.
Et omnes vias meas preuidisti, quia non est sermo in lingua mea. Ec- v. 6.
ce Domine tu cognouisti omnia nouissima & antiqua. Et item. *Tu* Ps. 138. v. 4.
solus nosti corda filiorum hominum. Et Salomon: *Quæ sunt in corde* v. 5.
hominis oculi tui vident Domine, & in libro tuo omnia scribentur, Pro. 15.
homo videt in facie, Dominus autem intuetur cor. Et item: *Omnia* v. 11.
enim corda scrutatur, & vniuersas mentium cogitationes intelligit. Ps. 138.
Et Apostolus: *Vnus est enim Dei sermo, & efficax, & penetrabilior* v. 16. 1. Paral.
omni gladio ancipiti, pertingens quoque ad diuisionem artuum & 28. v. 9.
medullarum, & discretor cogitationum, & non est vlla creatura inui- Heb. 4
sibilis in conspectu eius; omnia enim nuda & aperta sunt oculis eius; v. 12.
qui discretor cogitationū dicitur, vtique & bonas & malas scire, & v. 13.
iudicare comprobatur. Cui etiam beatus Iob humiliter confitetur. *Scio quia omnia potest, & nulla te latet cogitatio*: Si nulla, se- Iob 42.
quitur quia nec mala, vnde & Dominus in Euangeliis crebrò vi- v. 2.
disse cogitationes maliuolorum describitur, qui cùm paralytico

Mat. 9. diceret: *Remittuntur tibi peccata*, cœperunt Scribæ & *Pharisæi*
v. 2. &c *intra se*, id est in cogitationibus suis *dicere hic blasphemat, quis*
v. 3. *potest peccata dimittere nisi solus* DEUS? *Quorum cogitationes vt vi-*
v. 4. *dit* DOMINUS *dixit, quales rogo cogitationes*, audi quales, *vt quid co-*
gitatis mala in cordibus vestris? Proculdubiò mala eorum cogita-
ta, se videre ac reprehendere manifestans: quomodo autem mala
eorum aut videre, aut obiurgare poterat, si nesciret? Identidem
Luc. 7. apud Pharisæum fecisse dicitur, ad cuius prandium euocatus dùm
v. 39. meretricis pœnitudinem lacrymis crinibúsque misericorditer
&c. suscepit. *Pharisæi cogitationes & videt* & cohibet *dicebat* enim
d. v. 39. *Pharisæus intra se. Hic si esset Propheta sciret vtique quæ & qualis*
v. 40. *est mulier, quæ tangit eum, quia peccatrix est.* Cuius cogitationibus
sine dubiò prauis ac pessimis Dominus & potenter obuiat, & pœ-
nitentem fœminam clementer absoluit. Idem Dominus cùm à
Mat. 15 Pharisæis incesseretur, eò quòd *discipuli eius non lotis manibus*
v. 2. &c. *manducarent, respondit: Non lotis manibus manducare non coïn-*
v. 11. & *quinat hominem, sed ea quæ de corde exeunt coïnquinant hominem:*
18. DE *corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, for-*
v. 19. *nicationes, furta, falsa testimonia, inuidiæ, blasphemiæ; & hæc sunt,*
v. 20. *quæ coïnquinant hominem.*]

Quæro igitur vtrùm illa sciebat an nesciebat, si nesciebat, quo-
modo exponebat? Patet ergò Dominum scire peccata quæ re-
prehendit, & fieri prohibet, factáque non impunita prætermittit.
Nunquid malum *Iudæ* proditoris ac Iudæorum persequentium
Mat. 26 ignorabat, qui tanto ante prædicebat? Ait enim: *Ecce ascendimus*
v. 18. *Ierosolymam, & consummabuntur omnia quæ scripta sunt de filio ho-*
minis; tradetur enim gentibus, & illudetur, & flagellabitur, & con-
Mat. 20 *spuetur & crucifigetur.* Et inter cænandum: *Vnus ex vobis tradet*
v. 21. Ioa. 13. *me*: Et ad ipsum proditorem: *Quod facis fac citiùs*: Et ad Apo-
v. 27. stolos: Omnes *vos scandalum patiemini in me in ista nocte*; Et
Mat. 26 specialiter beato Petro fidelissimo Cōfessori suo: *Amen, Amen di-*
v. 31. *co tibi, quia in hac nocte, antequam Gallus bis vocem dederit, ter me*
Marc. *negabis*: Et in Apocalypsi: Et *Angelo Laodiceæ Ecclesiæ scribe hæc,*
14. v. 30 Apoc. 3 *dicis amen testis fidelis & verus qui est principiū creaturæ* DEI: *scio*
v. 15. *opera tua, quia neque frigidus es neque calidus: Vtinam frigidus*
v. 16. *esses, aut calidus: Sed quia tepidus es, & nec frigidus, nec calidus,*
incipiam te euomere ex ore meo: Quia dicis quod diues sum, & lo-
v. 17. *cupletatus & nullius egeo: Et nescis quia tu es miser & miserabilis*
& pauper & cæcus & nudus.] Si inquam Deus nec præsciit mala,
nec præparauit pœnas, quare tantò ante prædixit filios Israël ab
Assyriis, & Babyloniis, itémque Assyrios, aliásque quam plures
gentes à Babyloniis, ipsósque Babylonios à Medis & Persis, hos

etiam à Græcis, Græcos à Romanis capiendos, eosdémque Romanos ad vltimum destruendos? Nam quod propter eorum scelera & impietates in Deum ab eo traditi, atque persecutores eorum excitati sunt, omnes Propheticæ paginæ resonant, quemadmodum & ipsi persecutores aliquoties fassi reperiuntur. Veluti
* al. Nichao. *Rapsaces qui dixit, *quòd Dominus ei præceperit Ierusalem venire.* 2. Paral 35. v. 21.
Legitur quoque in Genesi dixisse Dominus *ad Caïn: quid fecisti? maledictus eris super terram quæ aperuit os suum, & suscepit sanguinem fratris tui de manu tua, vagus & profugus siue tremens eris super terram*: Ecce & peccatum eius arguitur, & pœna à Domino irrogatur: Si Dominus nec mortem nec pœnam præsciuit, quis aquas diluuij, quibus præter arcam omnis caro deleretur, induxit? Nempè ipse qui ad Noë dixit: *Venit finis vniuersæ carnis coram me. Repleta est terra iniquitate à facie eorum, & ego disperdam eos cum terra. Ecce ego adducam diluuij aquas super terram, vt interficiam omnem carnem, in qua spiritus vitæ est subter cœlum, vniuersa quæ in terra sunt consumentur:* Si nec præsciuit mortem & pœnas impiorum, quis igne cœlesti *Pentapolim* concremauit? Atqui verax scriptura testatur, quòd *pluerit Dominus à Domino ignem & sulphur in Sodomam, eique finitimas ciuitates*: Quis Dominus à Domino nisi filius à patre.

Gen. 4. v. 12.

Gen. 6. v. 13. v. 17.

Gen. 19 v. 24.

Si Dominus pœnas peccatoribus non præparauit, quis *Pharaonis* seruorúmque illius duritiam vlciscens, tot plagis attriuit? Certè scriptura Dominum hæc omnia fecisse & intulisse clamat: Vnde & ipse Dominus Pharaoni per Mosen loquitur: *Ad hoc enim excitaui te vt ostenderem in te fortitudinem meam, & narretur nomen meum in omni terra.* Quis postremò aquas rubri maris super eos induxit tantâ pernicitate potentiæ, vt hinc inde fluentis circundati, adeò omnes obruerentur, vt nullus eorum euaderet? Vbi si dicere volueris Deum quidem maria diuisisse, sed alium nescio quem reduxisse, quis fatuitatem tuam non rideat? Dicit enim scriptura: *Ingressus est enim equus Pharao cum curribus & equitibus in mare, & reduxit super eos Dominus aquas maris:* Et item: *Dextera tua Domine magnificè in fortudine, dextera tua Domine percussit inimicum, & in multitudine gloriæ tuæ deposuisti aduersarios meos*, & cætera. Si nec prædestinauit, nec præparauit Dominus mortem & pœnas, quis homines mandatorum suorum transgressores vel lapidari, vel aliis mortium generibus occidendos decreuit? Nam hæc omnia Deum pręcipisse atque fecisse scriptura manifestissimè protestatur, quæ etiam post mortem Iosue peccantibus filiis Israël Deū suscitasse aduersarios sæpenumerò inculcat: Sed & de Salomone Regum narrat historia, quod post offensam ei suscitauerit Deus aduersarios ad Idumæum

Rom. 9 v. 17.

Exod. 15. v. 19

d. c. 15. v. 6.

& alios; Quæ omnia si iuxta tuam prauitatem à contrario intelligentur, prorsus omnis ab eis veritas auferetur. Non autem (vt fingis) intelligenda beatissimus Augustinus in omnibus poenè opusculis suis, præcipuéque in libris 14. quos in Eptateuchum mirabili eruditione confecit, clarissimè manifestat. Loquitur

Amos 4. v. 9. v. 10. Dominus per Amos Prophetam, *Percussi vos in vento vrente, & in ærugine multitudinem hortorum vestrorum, & vinearum vestrarum, olivueta vestra & ficeta vestra comedit eruca, & non redistis ad me dicit Dominus: misi in vos mortem in via Ægypti: percussi in gladio iuuenes vestros vsque ad captiuitatem equorum vestrorum, & ascendere feci putredinem castrorum vestrorum in nares vestras, & non redistis ad me, dicit Dominus:*] Vnde Sanctus Hieronymus ita effatus est.

HIERONYMVS. Per omnia flagella & tormenta eruditur « Israël, vnde & eo tempore quo ab Ægyptijs auxilia postulabant, « mittitur in eos mors, & percutiuntur in gladio iuuenes eorum, & « equos quos sibi contra Dei præceptum * multiplicarunt, capti- « uitas sæua concludit, vt putredo castrorum & fætor morientis « exercitus viuentium nares impleat, cúmque & hæc fecerit, vt « corriperet delinquentes, & emendaret errantes, nec sic quidem « redierunt ad eum dicit Dominus. «

HIERON. in amos cap. 4. v. 10.

† al. *multiplicauerant.*

Ionæ 4. v. 7. ℟ Et in Iona Propheta legitur; *Et parauit Deus vermem ascensione diluculi, & percussit ederam & exaruit, & cùm ortus fuisset sol præcepit Deus vento calido & vrenti, & percussit sol super caput Ionæ & æstuabat.* Ecce parasse Deus vermem dicitur, qui in vltionem inobedientis Prophetæ κικαιον vnâ nocte mirabili Dei potentiâ surgentem, protectionémque virentis vmbraculi repentè præbentem exederet, Prophetámque orto sole ventus vrens & calidus præcipiente Domino adeò percuteret, vt æstuans peteret animæ suæ vt moreretur. Idem doctor exponens Michæam Prophetam. HIERONYMVS: Et hæc inquit vniuersa patientur, « quia pessimè egerunt in studijs, & in voluptatibus suis, & non re- « ges fuere, sed tyranni, nec præpositi, sed Leones, neque ma- « gistri discipulorum, sed lupi ouium, & satiauerunt se carnibus, & « incrassati sunt, & * sub pinguissima hostia * interfectioni, & « supplicijs Domini præparati. ℟ Idem in expositione Abacuc

PRED.

HIERON. in Michæâ cap. 3. v. 4.

* al. *sicut.*
* al. *interfectionis sunt supp.*

Abac 3. v. 1. Prophetæ exponens dictum Propheticum *Domine audiui auditionem tuam, & timui*: HIERONYMVS. Audiui inquit pœnas, « quas Nabuchodonosor & diabolo præparasti. ℟ Item in expo- « sitione Zachariæ Prophetæ HIERONYMVS. Cùm autem se- « cundùm septuaginta legimus: *Et Pascam oues occisionis in terra* « *Chanaan*, sic possumus intelligere, quòd populum iudæorum, qui « destinatus est morti in toto orbe dispersum, hoc est in terra «

Idem in Abacuc c. 3. v. 1.
Idem in Zachar. c. 11. v. 7.

» Chanaan atque gentilium, pascat Dominus & nutriat ad im-
Idem ibid. » molandum. ✠ In eodem. HIERONYMVS: Cognoscet po-
d.cap.11.v. » pulus iudæorum ad quem dictum est: *semen Chanaan & non Iu-*
11. » *da; qui nunc ceremonijs meis custoditur*, siue quia Chananæi
» interpretantur parati ad humilitatem, cognoscent, quia olim pa-
PRVD. » rati sunt, vt humilientur à Domino. ✠ Idem in expositione Ha-
bacuc Prophetæ exponens verba Domini dicentis *Ecce ego suf-* Habac
citabo Chaldæos gentem amaram & velocem, ambulantem super la- 1.v. 6.
titudinem terræ, vt possideat tabernacula non sua horribilis & terri-
bilis est, & cætera post fundamenta historię interpretationem al-
HIERON. » legoricam ita coaptauit. HIERONYMVS: Comminatur Deus
in Habac. » aduersum contemptores, & * calumniatores prouidentiæ suæ,
cap. 1.v.6. » suscitaturum se Chaldæos, qui interpretantur quasi dæmonia,
* al. *ca-* » vel Angelos pessimos significans, qui ministrant furori eius, &
lumnian- » iræ & tribulationi, quam infert in peccatores, vel animas homi-
tes proui- » num pessimorum, per quas merentes cruciat: hi autem Chaldæi
dentiam » gens amara est, & velox, non parcens, & citò explens quod sibi
suam » fuerit imperatum, & ambulat super latitudinem terræ, *lata* enim Math.
» *& spaciosa via est quæ ducit ad mortem*. ✠ Item in Abdia Pro- 7.v. 13.
HIERON. » pheta HIERONYMVS: *Quomodo enim* in nece eorum lætatus
in abdiam » es, conuiuiúmque celebrasti, *& in monte sancto meo*, hoc est in
cap. 1. v. » Ecclesia *bibisti*, non meum calicem, sed diaboli: De quo in
16. » Abacuc dicitur *Væ qui potat proximum suum subuersione turbidâ*; Habac
» Ita vniuersæ gentes vel fortitudines contrariæ supplicijs delega- 2. v. 15.
» tæ, vel aduersariæ quæque virtutes bibent, & absorbebunt san-
» guinem tuum.

PRVD. ✠ Iam verò quòd hæreseos elogio denotatos nec habentes lu-
Cap. 10. n. men, quo videre possumus, quod malum à peruerso motu liberæ
5. sect. 5. voluntatis prodeat, acriùs insimulas. Nos è contrà & scientes
per gratiam Dei, & intelligentes vnde sit malum, veluti pręmis-
sa satis abundéque informant, dicimus atque optamus: vtinam
lumen, quod nobis superbissimè demis, cælitùs adeptus hu-
millimè possideres, & non in tanta, tam praua támque peruersa
impingeres: videres enim quàm non veraciter dixeris: *Quos iu-*
stè deseruit, id est suâ propriâ peruersitate puniri permisit.

Vis quippè intelligi non aliud esse pœnam punitionémque pec-
catoris, nisi suam propriam peruersitatem: Ita vt & mortem &
pœnas Dei iusto iudicio peccatoribus irrogatas, penitùs auferas
& eis solam propriam conscientiam pœnam esse confingas: quod
quia Origenes mendaciter docuit, sententiam iustę damnationis
excepit. Cùm ergò dicis *Omne igitur malum aut peccatum est, aut*
pœna peccati:] Mirum est cur non attenderis nihil à nihili nulla-
tenùs posse puniri. Si itaque peccatum nihil est, & pœna eius si-

militer nihil est, quo pacto nihil à nihili puniatur non video: immò hoc totum nihil esse confirmo, sed cum Ecclesia Catholica confiteor, peccatum Deo iudice puniri, Cuius prohibitor atque reprobator certissimè comprobatur. Quoties verò legitur quisque propriâ iniquitate damnari, ita potiùs intelligendum est, quòd merito eius peccator ab illo, qui omnia iudicat, iustè damnetur. Quemadmodum etiam quandocunque dicitur peccatum iniquitas, scelus atque impietas eorum patratoribus reddi; ita pij sanitas intellectus percipit, vt merito eorum pœna dignissima rependi iustissimè sentiatur, non peccata pro peccatis, aut scelera pro sceleribus compensari. Sic etiam cùm peccata visitari dicuntur. Non ipsa quę non sunt substantię, sed eorum auctores atque amatores, vltionis æquissimę sententiam recipere creduntur: quódque subnectis.

IOANNES SCOTVS.

☉ *Quæ duo* (inquiens) *si nulla ratio sinit Deum præscire, quantò magis prædestinare, quis audeat dicere nisi à contrario?* Cap. 10. n. 6. sect. 3.

CORRECTIO.

℞ Iam diximus Deum veraciter pręscire tantùm peccata, non etiam prędestinare; pœnam verò illorum & pręscire & prędestinare, liberè confitemur: verùm quantum super tui cęcitate stupeam, nequeo explicare; vt qui hactenus præscientiam & prædestinationem vnum esse adstruxeris, adeò vt nihil differre asseueraueris, nunc cum quadam discretione posueris dicendo siquidem: quę duo si nulla ratio vera sinit Deum pręscire, & addendo: quantò magis prędestinare, nullatenus ea sine aliqua differentia intelligi debere permittis. Hoc Ipsum in consequentibus confirmas dicens, PRVD.

IOANNES SCOTVS.

☉ *Simili modo si nihil aliud est prædestinatio, nisi eorum quæ Deus facienda præuidit, præparatio, quomodo eorum quæ Deus nec fecit, nec facienda præparauit, dicenda est prædestinatio.* Cap. 10. nu. 7. sect. 3.

CORRECTIO.

℞ Confirmans igitur nihil aliud esse prędestinationem, nisi eorum quæ Deus facienda pręuidit pręparationem, profectò eam à præscientia separare conuinceris: quia omnis pręparatio nullomodo absque præscientia dicitur, præscientia verò absque pręparatione creberrimè reperitur: Multa enim pręscimus vel à seruis nostris, vel ab alijs quibuslibet facienda, quæ ipsi minimè pręparamus. Constat ergò prędestinationem à præscientia plurimùm distare, cùm eam nihil aliud, quàm eorum, quæ Deus facienda pręuidit, pręparationem insinuas: quia Deum cōditorem omnium quæ sunt, in quantum sunt, pręscire omnia dicimus, vel PRVD.

quæ ab ipso sunt, vel ab ipso non sunt. Sunt enim ab eo creaturæ omnes, quas præsciendo prędestinauit, atque creauit, sicut ordinauit atque disposuit: Non sunt ab eo peccata, quæ nec creauit, nec fieri voluit, quinimò prohibuit, quæ ideò nihil dicuntur, quia non sunt creatæ substantię; sed creatarum à Deo rationalium substantiarum prauę voluntates, peruersíque motus in infima culpabiliter, ac damnabiliter distorti: Deum autem nec videre nec scire, nec iudicare motus quoslibet creaturarum, quas ipse fecit, quàm sit impium dicere, quámque veritatis & pietatis alienum, nulli fidelium ambigere conceditur. Videt porrò quandocunque, quomodocúnque, & vbicúnque mouentur creaturæ suæ, perindéque & iudicat, ac per hoc non ita modò ea videre dicendus est, ac iudicare, quasi hactenùs ignorata, sed quæ antequam fierent præscierat, præuiderat, ac iudicauerat. Eadem dum fiunt, scit videt & iudicat, factáque non aliquo nouo, sibique eatenus ignoto iudicio, sed quod ante sęcula prædestinauit secundùm eam præscientiam, quę nec fallitur, nec mutatur, punit æquissimus redditor, atque condemnat. Verum est igitur eorum, quæ Deus nec fecit, nec facienda præparauit prędestinationem non esse: esse autem eorum, quæ Deus vel fecit, vel facienda præparauit prædestinationem, idest dispositionem, ac præordinationem & auctoritas diuinorum eloquiorum, & tractatorum orthodoxorum vnitas concordissima docet. Itaque malum quod est peccatum, siue corruptionem, seù defectum boni appellare malis, nec Deum esse, nec ab ipso creatum, nec ipsi placitum frequenter diximus & fatemur: At consequentias eius, idest pœnas nullo nisi Deo auctore & iudice fieri fronte liberrimâ proclamamus; quia dicente Prophetâ: *Iustus Dominus iustitias* Psal. *dilexit, equitatem vidit vultus eius*; ad eius iustitiam indubitan- 10. v. 8. ter nouimus pertinere, vt puniat transgressorem, qui prohibuit à transgressione, nec inultum relinquat præuaricatorem, qui benignè monuit, ne præuaricaret.

Cap. 10. nu. 8. sect. 4. Si verum lumen attenderes, eóque illustrari humiliter peteres, videres, quàm contraria tibi ipsi poneres dicendo: *Ista idest peccatum, mors, miseria, deserto vno omnium principio deorsùm in nihilum bona quæ corrumpunt, redire contendunt.*] Cùm suprà dixeris nullam naturā perire. Nam quæ in nihilum redeunt, perire quis nesciat? Argumentare igitur quantumlibet, & nega à Deo nec præsciri, nec prædestinari peccata, mortem, supplicia, eò quòd nihil sint, & quandocunque tale aliquid in scripturis legitur à contrario intellige. Fides verò Catholica secundùm regulas à patribus diligenter exaratas, & scire & præscire Deum peccata, & prædestinare, & præparare illis mortem, atque supplicia fideliter

fideliter edocebit: quoniam Deus sempiterna & vera sapientia, atque iustitia, non à nihilo, sed ab aliquo prohibet, non nihil sed aliquid punit: Eum autem & prohibere à peccatis, idest peruersis motibus malæ voluntatis, prauisque vsibus membrorum corporis, eisque meritò inferre condigna supplicia, omnes diuinæ paginæ resonant, sicuti iam paucis attigimus.

Quamobrem tua potiùs miranda immò dolenda est cæcitas, qui omnibus hominibus ante te inaudito portento moliris omnem Sanctarum Scripturarum veritatem inconcussam sensu prauissimo peruertere, docens veraciter dicta, fallaciter debere intelligi, etiam nostra, à te nobis toties malevoléque impactâ inscitiâ, qui illuminante Domino tenebras nostras, quantùm ipse dare & adiuuare dignatur, eandem veritatem innutabiliter & asserimus & tenemus, quæ si tibi aliquatenus illuxisset, nunquam profectò dixisses: *Prædestinationem & præscientiam Dei naturam esse:*] Quoniam sicut præmissa affatim adstipulantur, relatiua naturas, atque substantias non demonstrant: Esse autem hæc relatiua dubitat nemo. Falsum est ergò Dei naturam esse præscientiam & prædestinationem, præsciens quippè aliquid præscit, & prædestinans aliquid vtique prædestinat. Si (inquam) Dei natura est præscientia & prædestinatio, consequens erit, vt se futurum præscierit atque prædestinauerit, hoc autem fieri nullatenùs potuit, nisi eius præscientia & prædestinatio ante ipsum fuisse mendaciter dicatur; & impiè in duo aliqua diuidatur. Quod quàm sit impium & blasphemum nemo non videt: non enim est illi aliud esse, aliud scire, sed hoc est illi scire quod esse. Non est quippè illi accidens hoc tantum bonum, sicut nobis, quibus multa contingit nescire. Non autem euenit non esse, sed natura eius atque substantia, etiam scientia sicut & sapientia veraciter prædicatur. Cap. 10. nu. 9. sect. 5.

Non enim (vt ait Augustinus) AVGVSTINVS. Eius scientia variatur vllomodo, vt aliud in ea faciat, quæ nondum sunt, « aliud quæ iam sunt, aliud quæ fuerunt. Non enim more nostro « ille, vel quod futurum est prospicit, vel quod præsens est aspicit, « vel quod præteritum est respicit, sed alio modo quodam à nostrarum cogitationum consuetudine longè alitérque diuerso. Ille quippè non ex hoc in illud cogitatione mutatâ, sed omninò incommutabiliter videt, ita vt illa quidem quæ temporaliter fiunt, « & futura nondum sint, & præsentia iam sint, & præterita iam non « sint. Ipse verò hæc omnia stabili ac sempiternâ præsentiâ comprehendat, nec aliter oculis, aliter mente: non enim ex animo constat & corpore, nec aliter nunc, & aliter anteà, & aliter posteà, « quoniam non sicut nostra, eius quoque scientia trium temporum, « AVGVSTIN.

Tt

præsentis videlicet, & præteriti, vel futuri varietate mutatur, apud quem non est immutatio, nec momenti obumbratio: Neque enim ei intentio de cogitatione in cogitationem transit, in cuius incorporeo intuitu simul adsunt cuncta quæ nouit, quoniam temporalia mouet, nullis suis temporalibus motibus. Ibi ergò vidit bonum esse quod fecit, vbi bonum esse vidit, vt faceret, nec quia factum vidit, scientiam duplicauit, vel ex aliqua parte auxit, tanquam minoris scientiæ fuerit priusquàm faceret, quod videret, qui tam perfectè non operaretur, nisi tam perfectâ scientiâ, cui nihil ex eius operibus adderetur: Neque enim sicut hominem ita Deum cuiusquam facti sui pœnitet, cuius de omnibus omninò rebus tam est fixa sententia, quàm certa præscientia.

AVGVSTIN. ad simplicianum lib. 2. quæst. 2. per totum.

Quomodo ergo pœniteat aliquid Dominum in quo est omnis præscientia: Nos verò cùm hoc de Deo in diuinis Scripturis audimus, indignum arbitramur hoc de illo sentire: sed necesse est, vt aliquid dicatur, per quod hoc aliquo modo demonstretur: Cùm verò verba omnia, quibus humana colloquia conseruntur, illius sempiterna virtus & diuinitas mirabiliter, atque incunctanter excedat, quicquid de illo humanitùs dicitur, quod etiam hominibus aspernabile videatur, ipsa humana admonetur infirmitas, etiam illa quæ congruenter in Scripturis Sanctis de Deo dicta existimat, humanæ capacitati aptiora esse, quàm diuinæ sublimitati. Ac per hoc etiam ipsa esse transcendenda * est sanior intellectus; sicut ista qualicúnque transcensa sunt: quis est enim hominum, cui non occurrat in Deo cuncta præsciente pœnitentiam esse non posse: Et certè tamen hæc duo verba sunt pœnitentia, & præscientia, quorum quia vnum * congruere credimus Deo, idest præscientiam, negamus in eo esse pœnitentiam: Cùm verò alius liquidiore consideratione ista pertractans, quæsierit quemadmodum vel ipsa præscientia Deo congruat, & inuenerit huius etiam verbi notionem illius ineffabili diuinitate longè latéque superari, non * miratur vtrumque de illo propter homines dici potuisse, de quo vtrumque propter ipsum incongruè diceretur: quid est enim præscientia, nisi scientia futurorum; quid autem futurum est Deo, qui omnia tempora supergreditur: Si enim * scientia Dei res ipsas habet, non sunt ei futuræ, sed præsentes: Ac per hoc non iam præscientia, sed tantùm scientia dici potest: si autem sicut in ordine temporalium creaturarum, ita & apud eum nondum sunt quæ futura sunt, sed ea præuenit sciendo: bis ergò ea sentit, vno quidem modo secundùm futurorum præscientiam, altero verò secundùm præsentium scientiam. Aliquid ergò temporaliter * accidit scientiæ Dei, quod absurdissimum atque falsissimum est: nec enim potest

* al. saniore intellectu.

* al. congruè credimus in Deo.

* al. miraretur.

* al. in scientia.

* al. accedit.

quæ ventura prænoſcit, noſſe cùm venerint, niſi bis innoteſcant, «
& prænoſcendo antequam ſint, & cognoſcendo cùm iam ſunt. «
Ita fit vt quod longè à veritate ſecluſum eſt, temporaliter ali- «
quid * accidat ſcientiæ Dei, cùm temporalia, quæ præſciuntur, « * al. acce-
etiam præſentia ſentiuntur, quæ non ſentiebantur antequam fie- « dat.
rent, ſed tantummodo * præſentiebantur. Si verò etiam cùm « * al. præ-
venerint quæ præſciebantur eſſe * ventura, nihil noui * accidet « ſciebātur.
ſcientiæ Dei, ſed manebit illa pręſcientia ſicut erat, etiam priuſ- « * al. futu-
quàm venirent quæ præſciebantur, quomodo iam præſcientia « ra.
dicetur, quando non eſt rerum futurarum? Iam enim præſentia « * al. acce-
ſunt, quæ futura cernebat, & paulò poſt erunt pręterita: Pręte- « dit.
ritatum autem rerum, ſicut pręſentium nullomodo poteſt dici «
pręſcientia: Reditur ergò ad id, vt fiat rebus iam pręſentibus «
ſcientia, quæ iiſdem rebus futuris erat pręſcientia, & cùm ea «
quæ pręſcientia erat priùs, poſteà ſcientia fiat in Deo, admittit «
mutabilitatem & temporalis eſt, cùm ſit Deus qui verè ſummé- «
que eſt, nec vlla ex parte ſit mutabilis, nec vllo motu nouitio «
temporalis. Placet igitur vt non dicamus pręſcientiam Dei, «
ſed tantummodò ſcientiam; quæramus & hoc quomodo: non «
enim ſcientiam ſolemus dicere in nobis, niſi cùm ſenſa & intel- «
lecta memoriâ retinemus ideſt, cùm meminimus aliquid ſenſiſſe «
nos vel intellexiſſe, vt id * quod volumus recolamus. Quod ſi « * al. cùm.
ita in Deo eſt, vt poſſit propriè dici intelligit, & intellexit; Sen- «
tit & ſenſit, amittit tempus, & ſubripit nihilominus illa muta- «
bilitas, quæ longè à Dei ſubſtantia remouenda eſt: Et tamen & «
ſcit Deus, & præſcit Deus ineffabili modo: Sic enim & pœnitet «
ineffabili modo: Cùm enim ſcientia Dei longè diſtet ab huma- «
na ſcientia, Itaut irridenda ſit comparatio, vtraque tamen «
1. Cor. ſcientia vocatur, & hæc quidem humana talis eſt, vt de illa di- «
13. v. 9. cat Apoſtolus *Etiam ſcientia deſtruetur*, quod nullo modo rectè «
de ſcientia Dei dici poteſt. Sic & ira hominis turbida eſt, & «
non ſine cruciatu animi; Ira verò Dei, de qua dicitur in Euan- «
Ioan. 3. gelio: *Sed ira Dei manet ſuper eum*: Et Apoſtolus: *Reuelatur* «
v. 36. *enim ira Dei de cœlo ſuper omnem impietatem*, illo in tranquil- «
Rom. 1. v. 18. litate iugiter manente in creatura ſubdita exercet admirabili «
æquitate vindictam. Miſericordia quoque hominis habet non- «
nullam cordis miſeriam: vnde etiam in latina lingua nomen ac- «
Rom. cepit: nam inde eſt etiam quòd non ſolùm *gaudere cum gau-* «
12. v. 15. *dentibus*, ſed etiam *Flere cum flentibus* hortatur Apoſtolus. «
Pſal. 85. Quis autem ſano capite dixerit vllâ miſeriâ tangi Deum, quem «
Exod. 20. v. 5. tamen vbique Scriptura * miſericordem eſſe teſtatur. Ita & Ze- « * al. mul-
Ibid. lum humanum non ſine peſte liuoris intelligimus: Zelantem ve- « ta miſeri-
34. v. 14 rò Deum non ita, ſed eodem verbo non eodem modo: longum « cordia.

» est percurrere cætera, & sunt innumerabilia, quibus ostendi-
» tur multa diuina iisdem nominibus appellari, quibus humana,
» cùm incomparabili diuersitate seiuncta sunt: nec tamen frustrà
» eadem sunt rebus vtrisque indita vocabula: nisi quia hæc cogni-
» ta, quæ in quotidiana consuetudine versantur, & experimentis
» vsitatioribus innotescunt, nonnullam ad inteligenda illa subli-
» mia præbent viam: Cùm enim dempsero de humana scientia
» mutabilitatem, & transitus quosdam à cogitatione in cogitatio-
» nem, cùm recolimus vt cernamus animo quòd in contuitu eius
» paulò ante non erat, atque ita de parte in partem crebris recor-
» dationibus transilimus: vnde etiam *ex parte* dicit esse Aposto- 1. Cor.
» lus nostram scientiam: Cùm ergò hæc cuncta detraxero, & re- 13. v. 9.
» liquero solam viuacitatem, certæ atque inconcussæ veritatis,
» vnâ atque æternâ contemplatione cuncta collustranti, immò non
» reliquero, non enim habet & hoc humana scientia, sed pro vi-
» ribus cogitauero, insinuatur mihi vtcumque scientia Dei: quod
» tamen nomen ex eo quòd sciendo aliquid non latet hominem,
» potuit esse rei vtrique commune: quanquam & in ipsis homini-
» bus solet discerni à sapientia scientia. Vt etiam Apostolus di-
» cit: *Alij quidem datur per spiritum sermo sapientiæ, alij sermo* 1. Cor.
» *scientiæ secundùm eundem spiritum:* In Deo autem nimirùm non 12. v. 8.
» sunt hæc duo sed vnum, & in hominibus quidem hæc ita discerni
» probabiliter solent, vt sapientia pertineat ad intellectum æter-
» norum, scientia verò ad ea quæ sensibus corporis experimur: sed
» licet alius aliam differentiam proferat, nisi tamen diuersa essent,
» non sic ab Apostolo distinguerentur: quod fanè si ita est, vt no-
* al. *de-* » men scientię rebus, quas per sensum corporis experimur * depu-
putatum. » tandum sit, nulla est omninò scientia Dei: non enim Deus per se
» ipsum ex corpore & animâ cōstat, sicut homo: sed meliùs dicitur
» aliam esse scientiam Dei, & non eiusdem generis, cuius ista est quę
» hominum dicitur: sicut etiam id ipsum quod Deus dicitur longè Psal. 81
» aliud est, quàm quemadmodum est dictum quòd *stetit in synagoga* v. 1.
» *Deorum*, tamen ad non latere quoquomodo pertinet cōmunicatio
» ipsa vocabuli. Sic etiā de ira hominis detraho turbulentū motum,
» vt remaneat vindictæ vigor: Atque ita vtcunque adsurgo in noti-
» tiā illius quę appellatur ira Dei: Item de misericordia si auferas
» cōpassionem, cùm eius, quem miseraris, participatus es miseriæ, vt
» remaneat tranquilla bonitas subueniendi, & à miseria liberandi;
» insinuatur misericordię diuinæ qualiscunq; cognitio. Zelum quo-
» que Dei non repudiemus & aspernemur, cùm scriptum inuenia-
» mus; sed auferamus de humano zelo pallidam tabem doloris, &
» morbidam perturbationem animi, remaneátque illud solú indi-
» cium, quo corruptio castitatis impunita esse non finitur, & assurgi-
» mus, vt incipiamus aliquo modo capere zelum Dei: quapropter

1. Reg. 15. v. 11. Cùm legimus etiam Deum dicentem, *pœnitet me*, consideramus quid id esse soleat in hominibus opus pœnitendi, cùm proculdubiò reperitur voluntas mutandi; sed in homine cum dolore animi est; reprehendit enim in se quod temerè fecit. Auferamus ergò ista quæ de humana infirmitate atque ignorantia veniunt, & remaneat solùm velle, vt non ita sit aliquid, quemadmodum erat, sic potest aliquantulum intimari menti nostræ quâ regulâ intelligatur, quòd pœnitet Deum: cùm enim pœnitere dicitur, vult non esse aliquid, sicut fecerat vt esset, sed tamen, vt cùm ita esset, ita esse debeat, & cùm ita esse iam non finitur, iam non debet esse ita; perpetuo quodam, & tranquillo æquitatis iudicio, quo Deus cuncta mutabilia incommutabili voluntate disponit. Sed quoniam præscientiam & scientiam cum laude solemus in hominibus * appellare, irámque ipsam solet humanum genus in magnis potestatibus timere potiùs, quàm reprehendere, congruenter putamus talia dici de Deo: qui autem zelat, & quem aliquid pœnitet, * quamquam vel culpari solet, vel in se culpam corrigere, atque ideò cum reprehensione ista de hominibus dici, propterea mouet cùm legimus esse aliquid in Deo eiusmodi: sed illa scriptura omnibus consulens, propterea magis & ista ponit, ne illa quæ placent sic intelligantur in Deo, quomodo consueuerunt in hominibus intelligi: Per hæc enim quæ displicent, cùm ea non audeamus sic intelligere in Deo, vt inueniuntur in homine, discimus etiam illa sic quærere, quæ apta esse atque conuenientia putabamus. Nam si propterea non est illud de Deo dicendum, quia in homine displicet: Non dicamus incommutabilem Deum, quia de hominibus cum reprehensione

* al. *dicere*

* al. *quoniam*

Psal 54 v. 20. dictum est. *Non enim est illis commutatio.* Item sunt quædam quæ in homine laudabilia sunt, in Deo autem esse non possunt, sicut pudor quæ ætatum viridiorum magnum est ornamentum, sicut timor Dei * non enim tantùm in veteribus libris laudatur, sed

2. Cor. 7. v. 1. Apostolus etiam dicit, *Perficientes sanctificationem in timore Dei,* qui vtique nullus in Deo est. Sicut ergò quędam laudabilia hominum non rectè dicuntur in Deo: Sic quędam culpabilia hominum rectè intelliguntur in Deo, non ita vt in hominibus, sed vocabulis tantummodò communibus longè aliâ ratione & modo: Nam paulò post idem Samüel, cui dixerat Dominus *pœnitet me*

* al. *non est tantùm in veteribus libris laudatus.*

1. Reg. 15. v. 11 v. 29. *quod constituerim Regem* Saül, Ipsi Saüli ait de Deo, *quoniam non est sicut homo, vt pœniteat eum.* Vbi videlicet satis ostēdit etiam cùm dicit Deus *pœnitet me*, non humano more accipiendum esse, sicut iam quantùm valuimus disputauimus.

Gal. 5. v. 21. ℞ Audi etiã qualiter idem subtilissimus disputator præscientiam Dei à natura discernat in sermone de verbis Apostoli: *Si enim* Prvd.

AVGVST. de verbis Apostoli serm. 11. » *data esset lex quæ posset viuificare, omninò ex lege esset iustitia.* AVGVSTINVS: Eliguntur qui non sunt, nec errat qui eligit, nec vanè eligit; eligit tamen, & habet electos, quos creaturus est eligendos, habet autem apud se ipsum, non in natura sua, sed in præscientia sua. ℟. Idem in lib. 14. de Ciuitate Dei.

AVGVST. de Ciuit. Dei lib. 14. c. 11. AVGVSTINVS: Sed quia Deus cuncta præsciuit, & ideò quoque hominem peccaturum ignrare non potuit, secundùm id, quòd præsciuit atque disposuit ciuitatem sanctam, eam debemus asserere, non secundùm illud, quod in nostra * cogitatione peruenire non potuit, quia in Dei † dispensatione non fuit: neque enim homo peccato suo diuinum potuit perturbare consilium, quasi Deum quod statuerat mutare compulerit: Cùm Deus præsciendo vtrumque præuenerit: Id est & homo quem bonum ipse creauit, quàm malus esset futurus, & quid boni etiam sic de illo esset ipse facturus. Deus enim etsi dicitur statuta mutare (Vnde tropicâ locutione in Scripturis sanctis etiam pœnituisse legitur Deum.) Iuxta id dicitur, quod homo sperauerat, vel naturalium causarum ordo gestabat, non iuxta id, quod se omnipotens facturum esse præscierat. *Fecit* itaque *Deus* (sicut scriptum est) *hominem rectum*, ac per hoc voluntatis bonæ; non enim rectus esset bonam non habens voluntatem: bona igitur voluntas opus est Dei; cum ea quippè ab illlo factus est homo: mala verò voluntas prima, quoniam omnia opera mala præcessit in homine, defectus potiùs fuit quidam ab opere Dei ad sua opera, quàm opus vllum. Et ideò mala opera quia secundùm se, non secundùm Deum, vt eorum operum tanquam fructuum malorum voluntas ipsa esset velut arbor mala, aut ipse homo in quantùm malæ voluntatis. Porrò mala voluntas quamuis non sit secundùm naturam, sed contra naturam, quia vitium est, tamen eius naturæ est cuius est vitium, quod nisi in natura non potest esse, sed in ea quam creauit ex nihilo, non quam genuit creator de † se in se ipso: Sicut genuit verbum, per quod facta sunt omnia: quia etsi de terræ puluere Deus finxit hominem, eadem terra * hominísque terrena materies omninò de nihilo est: animámque de nihilo factam dedit corpori, cùm factus est homo: vsque adeò autem mala vincuntur à bonis, vt quamuis sinantur esse ad demonstrandum quàm possit & † ipsis benè vti iustitia prouidentissima Creatoris; bona tamen sine malis esse possunt, sicut Deus ipse verus & summus, sicut omnis super istum caliginosum aërem cœlestis inuisibilis visibilísque creatura: mala verò sine bonis esse non possunt; quoniam naturæ in quibus sunt, in quantum naturæ sunt vtique bonæ sunt, detrahitur porrò malum non aliqua natura, quæ accesserat, vel vllâ eius parte sublatâ, sed eâ quæ vitiata ac deprauata fuerat, sanatâ atque correctâ.

[Marginalia, left: * al. *cognitionem* | † al. *dispositione* | † al. *semetipso* | * al. *omnisque* | † al. *ipse benè vti iustitiâ prouidentissimâ creatori.*]

[Marginalia, right: 1. Reg. 15. v. 11 | Eccl. 7. v. 30.]

Arbitrium igitur voluntatis tunc est verè liberum, cùm vitiis "
peccatísque non seruit: Tale datum est à Deo, quod amissum pro- "
prio vitio, nisi à quo dari potuit, reddi non potest. Vnde veritas "
Ioan. 8 v. 36. dicit: *Si vos filius liberauerit, tunc verè liberi eritis*, id ipsum est "
autem ac si diceret si vos filius saluos fecerit, tunc verè salui eri- "
tis. Inde quippè liberator vnde saluator. "

℟ Sed quia cum Cicerone & Stoïcis Dei præscientiam conaris PRVD.
euertere, audi quid de eo vel contra eum aduersus Mathemati-
cos agentem sanctus Augustinus in libro de Ciuitate Dei quinto
Christianâ veritate disputauerit. AVGVSTINVS: Hos, inquiens, " AVGVST. de Ciuit. Dei lib. 5. c. 9.
Cicero ita redarguere nititur, vt non existimet aliquid se aduer- "
sùs eos valere, nisi auferat diuinationem, quam sic conatur aufer- "
re, vt neget esse scientiam futurorum, eámque omnibus viribus "
nullam esse omninò contendat, vel in homine, vel in Deo, nullám- "
que rerum prædictionem: ita & Dei præscientiam negat, & om- "
nem Prophetiam luce clariorem conatur euertere vanis argu- "
mentationibus, & opponendo sibi quædam oracula, quæ facilè "
possunt refelli, quæ tamen nec ipse conuincit. In his autem Ma- "
thematicorum coniecturis refutandis eius regnat oratio; quia "
verè tales sunt, vt se ipsæ destruant & refellant. Multò sunt au- "
tem tolerabiliores, qui vel sydera fata constituunt, quàm iste "
qui tollit præscientiam futurorum: Nam & confiteri esse Deum, "
& negare esse præscium futurorum apertissima insania est: quod "
& ipse cùm videret etiam illud tentauit asserere, quod scriptum "
Psal. 13. v. 1. est: *Dixit insipiens in corde suo non est Deus:* Sed non ex sua per- "
sona: Vidit enim quàm esset inuidiosum & molestum: ideóque "
Cottam fecit disputantem de hac re aduersus Stoïcos in libris de "
Deorum natura, & pro Lucilio Balbo, cui Stoïcorum partes "
defendendas dedit, maluit ferre sententiam, quàm pro Cotta, "
qui nullam diuinam naturam esse contendit: In libris verò de di- "
uinatione ex se ipso appertissimè oppugnat præscientiam futuro- "
rum: Hoc autem totum facere videtur, ne fatum esse consentiat, "
& perdat liberam voluntatem: putat enim concessâ scientiâ futu- "
rorum, ita esse consequens fatum, vt negari omninò non possit. "
Sed quoquomodo se habeant tortuosissimę concertationes, & dis- "
putationes Philosophorum, nos, vt confitemur summum & verum "
Deum, ita voluntatem summámque potestatem, ac præscientiam "
eius confitemur: Nec timemus, ne ideò non voluntate faciamus, "
quod voluntate facimus, quia id nos facturos ille præsciuit, cu- "
ius præscientia falli non potest, quod Cicero timuit, vt oppu- "
gnaret præscientiam, & Stoïci vt non omnia necessitate fierent "
dicerent: quamquam omnia fato fieri contenderent. Quid est "
ergò quod Cicero timuit in præscientia futurorum, vt eam labe- "

» factare disputatione detestabili niteretur: Videlicet quia si præsci-
» ta sunt omnia futura, hoc ordine venient, quo futura esse præscita
» sunt, & si hoc ordine venient, certus est ordo rerum præscienti
» Deo, & si certus est ordo rerum, certus est ordo causarum: non
» enim fieri aliquid potest, quod non aliqua efficiens causa præ-
» cesserit: Si autem certus est ordo causarum, quo fit omne quod
» fit: Fato, inquit, fiunt omnia quæ fiunt, quod si ita est, nihil est in
» nostra potestate, nullúmque est arbitrium voluntatis, quod si con-
» cedimus (inquit) omnis humana vita subuertitur, frustrà leges
» dantur, frustrà obiurgationes, laudes, vituperationes, exhorta-
» tiones adhibentur, neque vllà iustitià bonis præmia, & malis sup-
» plicia constituta sunt. Hæc ergò ne consequantur indigna & ab-
» surda & perniciosa rebus humanis, non vult esse præscientiam fu-
» turorum, atque in has angustias Cicero coarctat animum reli-
» giosum, vt vnum eligat è duobus, aut esse aliquid in nostra vo-
» luntate, aut esse præscientiam futurorum: quoniam vtrumque
» arbitratur esse non posse; sed si alterum confirmabitur, alterum
» tolli: Si elegerimus præscientiam futurorum, tolli voluntatis
» arbitrium; Si elegerimus voluntatis arbitrium, tolli præscien-
» tiam futurorum. Ipse itaque vt vir magnus & doctus, & vitæ
* al. elegit » humanæ plurimùm ac peritissimè consulens ex his duobus * eli-
» git liberum voluntatis arbitrium, quod vt confirmaretur, ne-
» gauit præscientiam futurorum, atque ita dùm vult facere libe-
» ros, fecit sacrilegos. Religiosus autem animus vtrumque eligit,
» vtrumque confitetur, & fide pietatis vtrumque confirmat.
» Quomodo, inquit, nam si est præscientia futurorum, sequentur
» illa omnia quæ connexa sunt, donec eò perueniatur, vt nihil sit
» in nostra voluntate: Porrò si est aliquid in nostra voluntate eis-
» dem recursis gradibus eò peruenitur, vt non sit præscientia
» futurorum: Nam per illa omnia sic recurritur; Si est voluntatis
» arbitrium, non omnia fato fiunt, si non omnia fato fiunt, non
» est omnium certus ordo causarum, si certus causarum ordo
» non est, nec eorum certus est ordo præscienti Deo, quæ fieri
» non possunt, nisi præcedentibus & efficientibus causis: Si rerum
» ordo præscienti Deo certus non est, non omnia sic veniunt, vt ea
» ventura præsciuit: Porrò si non omnia sic veniunt vt ab illo
» ventura præscita sunt, non est (inquit) in Deo præscientia om-
» nium futurorum. Nos aduersus istos sacrilegos ausus atque im-
» pios, & Deum dicimus omnia scire antequam fiant, & volunta-
» te nos facere quicquid à nobis non nisi volentibus fieri sentimus,
» & nouimus. Omnia verò fato fieri non dicimus: Immò nulla
» fieri fato dicimus: Quoniam fati nomen vbi solet à loquenti-
» bus poni, id est in constitutione syderum, quâ quisque con-
ceptus

ceptus aut natus est, quoniam res ipsa inaniter asseritur, nihil valere monstramus: Ordinem autem causarum, vbi voluntas Dei plurimùm potest, neque negamus, neque fati vocabulo nuncupamus: Nisi fortè vt fatum à fando dictum intelligamus, id est à loquendo: non enim abnuere possumus esse scriptum in literis sanctis; *Semel locutus est Deus, duo hæc audiui, quoniam*
Psa. 21. *potestas Dei est, & tibi Domine misericordia * qui reddis* (* al. *quia tu reddes*)
v. 12. *vnicuique secundùm opera eius.*] Quod enim dictum est, *semel*
v. 13.
d. v. 16. *locutus est*, intelligitur immobiliter, hoc est incommutabiliter est locutus, sicut nouit incommutabiliter omnia quæ futura sunt, & quæ ipse facturus est: Hâc itaque ratione possemus à fando fatum appellare, nisi hoc nomen iam in alia re soleret intelligi, quo corda hominum nolumus inclinari: Non est autem consequens, vt si Deo certus est omnis ordo causarum, ideò nihil sit in nostræ voluntatis arbitrio: Et ipsæ quippè nostræ voluntates in causarum ordine sunt, qui certus est Deo, eiusque præscientiâ continetur, quoniam & humanæ voluntates humanorum operum causæ sunt: Atque ita qui omnes rerum causas præsciuit, profectò in eis causis etiam nostras voluntates ignorare non potuit, quas nostrorum operum causas esse præsciuit. Nam & illud quod idem Cicero concedit, nihil fieri, si causa efficiens non præcedat, satis est ad eum in hac quæstione redarguendum: Quid enim eum adiuuat quod dicit, nihil quidem fieri sine causa, sed non omnem causam esse fatalem, quia est causa fortuita, est naturalis, est voluntaria: Sufficit quia omne quod fit, non nisi causâ præcedente fieri confitetur: Nos enim eas causas, quæ dicuntur fortuitæ, vnde etiam fortuna nomen accepit, non esse dicimus nullas, sed latentes: Eásque tribuimus vel Dei veri, vel quorumlibet spirituum voluntati, ipsásque naturales nequaquam ab illius voluntate seiungimus, qui est auctor omnis conditórque naturæ. Iam verò causę voluntariæ aut Dei sunt, aut Angelorum, aut hominum, aut quorúmque animalium, si tamen voluntates appellandæ sunt * animarum rationis expertium motus illi, quibus aliqua faciunt secundùm naturam suam, cùm quid boni maliue vel appetunt, vel euitant: (* al. *animalium*) Angelorum autem voluntates dico ceú bonorum, quos Angelos Dei dicimus, ceú malorum quos Angelos Diaboli, vel etiam Dæmones appellamus, sic & hominum bonorum scilicet & malorum. Ac per hoc colligitur non esse causas efficientes omnium quæ fiunt, nisi voluntarias illius naturæ scilicet quæ spiritus vitæ est: Nam & aër iste seù ventus dicitur spiritus, sed quo-
2. Esdr. niam corpus est, non est spiritus vitæ. Spiritus ergò vitæ, qui
9. v. 6. viuificat omnia creatorque est omnis corporis & omnis creati

» ſpiritus, ipſe eſt Deus, ſpiritus vtique non creatus ; in eius vo-
» luntate ſumma poteſtas eſt, * quæ creatorum ſpirituum bonas
* al. *qui* » voluntates adiuuat, malas iudicat, omnes ordinat, & quibuſ-
» dam tribuit poteſtatem, quibuſdam non tribuit. Sicut enim om-
» nium naturarum creator eſt, ita omnium poteſtatum dator non
» voluntatum: Malę quippè voluntates ab illo non ſunt, quoniam
» contra naturam ſunt, quæ ab illo eſt. Corpora igitur magìs ſub-
» iacent voluntatibus, quędam noſtris, id eſt omnium animan-
» tium mortalium, & magìs hominum, quàm beſtiarum ; quæ-
» dam verò Angelorum : Sed omnia maximè Dei voluntati ſubdi-
» ta ſunt : Cui etiam voluntates omnes ſubiiciuntur, quia non
» habent poteſtatem, niſi quam ille concedit. Cauſa itaque re-
» rum, quæ facit nec fit Deus eſt, aliæ verò cauſæ & faciunt &
» fiunt, ſicut ſunt omnes creati ſpiritus maximè rationales ; Cor-
» porales autem cauſæ, quę magìs fiunt, quàm faciunt, non ſunt
» inter cauſas efficientes annumerandæ : Quoniam hoc poſſunt,
» quod ex ipſis faciunt ſpirituum voluntates : Quomodo igitur
» ordo cauſarum, qui præſcienti certus eſt Deo, id efficit, vt ni-
» hil ſit in noſtra voluntate, cùm in ipſo cauſarum ordine magnum
» habeant locum noſtræ voluntates ? Contendat ergò Cicero cum
» eis, qui hunc cauſarum ordinem dicunt eſſe fatalem, vel potiùs
» ipſum fati nomine appellant, quod nos abhorremus præcipuè
» propter vocabulum, quod non in re vera conſueuit intelligi.
» Quòd verò negat ordinem omnium cauſarum eſſe certiſſimum,
» & Dei præſcientiæ notiſſimum, plùs eum, quàm Stoïci deteſta-
» mur : Aut enim eſſe Deum negat, quòd quidem inductâ alteriùs
» perſonâ in libris de Deorum natura facere molitus eſt) aut ſi eſ-
» ſe confitetur Deum, quem negat præſcium futurorum, etiam ſic
» nihil dicit aliud, quàm quod ille, *Dixit inſipiens in corde ſuo*
» *non eſt Deus* : Qui enim non eſt præſcius omnium futurorum, Pſa. 13. v. 1.
» non eſt vtique Deus. Quapropter & voluntates noſtræ tantùm
» valent, quantùm Deus eas valere voluit atque præſciuit ; & ideò
» quicquid valent certiſſimè valent, & quod facturæ ſunt, ipſę om-
» ninò facturæ ſunt : quia valituras atque facturas ille pręſciuit,
» cuius præſcientia falli non poteſt ; quapropter ſi mihi fati nomen
» alicui rei adhibendum placeret, magìs dicerem fatum eſſe infir-
» mioris, potentioris voluntatem, qui eum habet in poteſtate, quàm
» illo cauſarum ordine, quem non vſitato, ſed ſuo more Stoïci fa-
» tum appellant arbitrium noſtræ voluntatis auferri.

Idem cap. 10. » Vnde nec illa neceſſitas formidanda eſt, quam formidando
» Stoïci laborauerunt, cauſas rerum ita diſtinguere, vt quaſdam
» ſubtraherent neceſſitati, quaſdam ſubderent : atque in his quas
» eſſe ſub neceſſitate noluerunt, poſuerunt etiam noſtras volunta-

tes: ne videlicet non essent liberæ, si subderentur necessitati: Si «
enim necessitas nostra illa dicenda est, quę non est in nostra pote- «
state, sed etiam si nolimus efficit, quod potest, sicut est necessi- «
tas mortis, manifestum est voluntates nostras, quibus rectè vel «
perperàm viuitur, sub tali necessitate non esse: multa enim faci- «
mus, quę si nollemus non vtique faceremus, quo primitùs per- «
tinet ipsum velle: Nam si volumus est, si nolumus non est: Non «
enim vellemus, si nollemus: Si autem illa definitur esse necessitas «
secundùm quam dicimus, necesse esse, vt ita sit aliquid, vel ita «
fiat, nescio cur eam timeamus, ne nobis libertatem auferat vo- «
luntatis: neque enim & vitam Dei & præsciētiam Dei sub necessi- «
tate ponimus, si dicamus necesse esse Deū semper viuere, & cuncta «
præscire: sicut nec potestas eius minuitur cùm dicitur mori falli- «
que non posse. Sic enim hoc non potest, vt potiùs si posset mi- «
noris esset vtique potestatis: rectè quippè omnipotens dicitur, «
qui tamen mori, & falli non potest: Dicitur enim omnipotens fa- «
ciendo quod vult, non patiendo quod non vult; quòd si ei accide- «
ret, nequaquam esset omnipotens. Vnde propterea quędam non «
potest, quia omnipotens est: sicut etiam cùm dicimus necesse esse, «
vt cùm volumus libero velimus arbitrio, & verum proculdubiò «
dicimus, & non ideo ipsum liberum arbitrium necessitati subiici- «
mus, * quâ adimimus libertatem. Sunt igitur nostrę voluntates, & « * al. *quâ*
ipsæ faciunt quicquid volendo facimus, quod non fieret si nolle- « *adimit*
mus: quicquid autem aliorum hominum voluntate nolens quisque «
patitur, etiam sic voluntas valet, & si non illius * tamen hominis « * al. *tan-*
voluntas, sed potestas Dei est: Nam si voluntas tantùm esset nec « *tùm*
posset quod vellet, potentiore voluntate impediretur, nec sic ta- «
men voluntas, nisi voluntas esset; nec alterius, sed eius esset, qui «
vellet, etsi non posset implere quod vellet. Vnde quicquid præter «
suam voluntatem patitur homo non debet * tribuere humanis vel « * al. *retri-*
Angelicis, vel cuiusquam creati spiritus voluntatibus, sed eius po- « *buere*
tiùs, qui dat potestatem volentibus. Non ergò propterea nihil est «
in nostra volūtate, quia Deus præsciuit quid futurū esset in nostra «
voluntate: non enim qui hoc præsciuit, nihil præsciuit: Porrò si ille «
qui præsciuit, quid futurum esset in nostra voluntate, non vtique «
nihil, sed aliquid prę́sciuit, profectò & illo præsciēte est aliquid in «
nostra voluntate. Quocircà nullomodo cogimur, aut retentâ præ- «
scientiâ Dei tollere voluntatis arbitrium, aut retento voluntatis «
arbitrio Deum, quod nefas est, negare præscium futurorum: Sed «
vtrumq; amplectimur, vtrumq; fideliter & veraciter confitemur: «
Illud vt benè credamus, hoc vt benè viuamus: malè autē viuitur si «
de Deo nō benè creditur. Vnde absit à nobis eius negare prę́scien- «
tiam vt liberi esse velimus, quo adiuuāte sumus liberi, vel erimus. «

» proinde non frustrà sunt leges, obiurgationes, exhortationes, » laudes & vituperationes, quia & ipsas futuras esse præsciuit, & » valent plurimùm quantùm eas valituras esse præsciuit, & preces » valent ad ea impetranda, quæ se precantibus concessurum esse » præsciuit, & iusta præmia bonis factis, & peccatis supplicia con- » stituta sunt: neque enim ideò peccat homo, quia Deus illum pec- » caturum præsciuit, immò ideò non dubitatur ipsum peccare » cùm peccat, quia ille cuius præscientia falli non potest, non fa- » tum, non fortunam, non aliquid aliud, sed ipsum peccaturum esse » præsciuit, qui si nolit * vtique non peccat: sed si peccare nolue- » rit, etiam hoc ille præsciuit.

* al. *omninò.*

Ibidem cap. 11.

» Deus itaque summus & verus, cum verbo suo, & Spiritu San- » cto, quæ tria vnum sunt, Deus vnus omnipotens creator & fa- » ctor omnis animæ atque omnis corporis, cuius sunt participatio- » ne fœlices, quicunque sunt veritate, non vanitate fœlices, qui » fecit hominem rationale animal ex anima & corpore, qui eum » peccantem nec impunitum esse permisit, nec sine misericordia » dereliquit, qui bonis & malis essentiam etiam cum lapidibus, » vitam seminalem etiam cum arboribus, vitam sensualem etiam » cum pecoribus, vitam intellectualem cum solis Angelis, de- » dit; à quo est omnis modus, omnis species, omnis ordo, à quo » est mensura, numerus, pondus, à quo est quicquid naturaliter » est, cuiuscunque generis est, cuiuslibet æstimationis est, à quo » sunt semina formarum, formæ seminum, motus seminum atque » formarum, qui dedit & carni originem, pulchritudinem, vale- » tudinem, propagationis fœcunditatem, membrorum dispositio- » nem, salutem, concordiam, qui & animæ irrationali dedit me- » moriam, sensum, appetitum; rationali autem insuper mentem, » intelligentiam, voluntatem, qui non solùm cœlum & terram, » nec solùm Angelum & hominem, sed nec exigui & contemptibi- » lis animantis viscera, nec auis pennulam, nec herbæ flosculum, » nec arboris folium sine suarum partium conuenientia, & quâ- » dam veluti pace dereliquit, nullomodo est credendus regna ho- » minum, eorúmque dominationes & seruitutes à suæ prouiden- » tiæ legibus alienas esse voluisse. ℞ Idem in homilia 53. in Euan- » gelium Ioannis.

Idem in Euang. Ioan. homilia 53.

» AVGVSTINVS: *Cùm autem tanta signa fecisset coram eis non* » *crediderunt in eum, vt sermo Isaiæ Prophetæ impleretur, quem di-* » *xit: Domine quis credidit auditui nostro, & brachium Domini* » *cui reuelatum est?* Vbi satis ostendit *brachium Domini*, ip- » sum Dei filium nuncupatum, &c. Quidam ergò inter se mussitant, » & vbi possunt aliquando proclamant, & turbulentâ disceptatione » contendunt dicentes: quid fecerunt Iudæi vel quæ culpa eorum

Ioan. 12. v. 37. Isa. 53. v. 1.

fuit, si necesse erat, vt sermo Isaiæ Prophetæ impleretur? quibus « respondemus Deum præscium futurorum per Prophetam prædi- « xisse infidelitatem Iudæorum, prædixisse tamen non fecisse: non « enim propterea quemquam Deus ad peccatum cogit, quia futura « hominum peccata iam nouit? Fecerunt ergò peccatum Iudæi, « quod eos facere non compulit, cui peccatum non placet, sed fa- « cturos esse prædixit, quem nihil latet. Et ideò si non malum, « sed bonum facere voluissent, non prohiberentur, & hoc facturi « præuiderentur ab eo, qui nouit quid sit quisque facturus, & quid « ei sit pro eius opere redditurus. ℞ Quibus enucleatissimis bea- « PRVD. ti Patris sententijs penè omnes superiùs comprehensi sententiarum tuarum fœtores exhausti sunt. Verùm non ab re esse duximus, si adhuc eiusdem patris dicta ad medium producamus, qualiter de pœnis à Deo retributis atque retribuendis senserit ex libro videlicet eius contra aduersarium legis & Prophetarum.

AVGVSTINVS. Porrò autem cui displicet peccator prohibitus à ligno vitæ, quid nisi impunè vult malè viuere, nec magnum « erat Deo & alio quolibet modo vitam subtrahere homini, quem « viuere noluisset, sed quoniam rationales animæ de sapientia vi- « uunt, quarum mors est insipientia, huius rei significandæ gratiâ « *lignum vitæ* in paradiso fructu suo mori hominem nec corpore si- « neret. Quod ergò inde separatus traditus est morti consumendus « ætate, quod nequaquam illi accidisset, si semper eodem cibo « frueretur, significatum est quòd priùs ab spiritali vitæ ligno pro- « pter peccatum anima eius exclusa est, & ita quâdam suâ inte- « riore morte iam mortua: Nam de sapientiâ scriptum est. *Lignum vitæ est amplectentibus eam.* Quod iste non intelligens ait: « Quatenùs ergò ante maledictum immortalis homo perpetuò vi- « uere poterat, qui nondum ex ista arbore cibum sumpserat, quasi « aliquis ei dixerit, aut in illo libro alicubi legerit, Quod non- « dum Adam sumpserat ex cibo arboris vitæ, quin potiùs intelli- « gendus est, quoniam inde illi vita in corpore perpetua suppete- « bat, ne vetustate consumeretur ætatis: Ad hoc inde prohibitus, « vt ex peccati pœna iam illi esset necessitas mortis: quomodo, in- « quit, ex Dei maledicto mori cœperit, cùm vita ipsa nunquam ex « ipso initium sumpserit, quasi optauerit ei Deus mortem, sicut « homo homini, ac non Dei verba ad sententiam pertineāt punien- « tis, non ad iram maledicentis: punire autem morte corporali, « fuit à vitæ arbore separare, cùm iam fuisset spiritaliter mortuus, « animo vtique separatus ab alimento sapientiæ: Deus itaque quid « ei contigisset in animo significare voluit, separando eum à ligno « vitæ, quo significabatur sapientia, sed ista (inquit) arbor, quæ in «

AVGVST. contra aduersar. leg. & Proph. lib. 1. cap. 15.

Gen. 2. v. 9. Gen. 3. v. 22. & 23.

Prou. 3. v. 18.

» paradiso vitæ fructus ferebat, cui proderat? Cui? nisi priùs illis
» primis hominibus masculo & fœminæ, qui priùs in paradiso fue-
» rant constituti. Deinde istis de paradiso pro merito suæ iniqui-
» tatis eiectis mansit ad memoriam significandæ spiritalis arboris
« vitę, quod est vt diximus, ipsa sapientia, beatarum cibus im-
» mutabilis animarum. Vtrùm autem illo cibo nunc vescatur ali-
» quis, nisi fortè Enoch & Helias non temerè asseuerandum puto:
» ligno tamen illo vitæ, quod est in spirituali paradiso, nisi ale-
» rentur animæ beatorum, non pro munere pietatis & fidelissimæ
» confessionis latronis animæ credentis in Christum legeremus pa-
» radisum eodem Die fuisse concessum: *Amen*, inquit, *Dico tibi*, Luc. 23.
» *hodie mecum eris in Paradiso*: Esse autem ibi cum Christo, hoc v. 43.
» est esse cum vitę ligno: Ipse est quippè sapientia, de qua vt supe- Prou. 3.
Cap. 16. » riùs commemoraui scriptum est, *lignum vitæ est amplectentibus* v. 18.
» *eam*. Nunquid nam & hoc refellendum est, quod velut acutè, vt
» sibi videtur, irridet primò Deum non præscisse quod contigit,
» deinde implere non valuisse quod magnoperè cogitauit, tertiò ad
» maledictum se conuertisse superatum. Vnde scit Deum non prę-
» scisse quod contigit, an quia contigit? quin imò si non contigis-
» set, nullomodo id præscisset futurum, quia non erat futurum, aut
» si putat propterea non præscisse, quia si præscisset, ne contingeret
* al. *prævidisset*. » * prouidisset, potest hoc & de Christo dicere, qui talentum de- Math.
» dit homini nihil acquisituro, quod propterea vtiq; dederat vt eius 25. v.
» augeretur pecunia, quicquid est quod illa significat. Ergò quia 24. &c.
» contigit vt ille suâ pigritiâ nihil acquireret, hoc non præsciuit il-
» le qui dedit? Dicere etiam potest non implesse de hoc lucro
» Christum, quod magnoperè cogitauit: potest & illud tertium ad
» maledictum se conuertisse superatum, quoniam dixit: *Ligate illi* Math.
» *manus & pedes, & proijcite eum in tenebras exteriores*, sicut de 22. v. 13.
* al. *deficientis*. » Adam dictum est, vt à ligno vitæ separatus morte etiam corpo- Gen. 3. v. 22. &
» ris plecteretur: huic enim homini deserto * deficientis maledi- 23.
» ctum videtur impotentis imperium. Dicat ergò impotentem
» Christum, quoniam de acquirenda spiritali pecunia non potuit
» quod cupiebat efficere; Dicat æmulum ac malitiosum, quod
» seruo suo inuiderit lucem ac salutem, quem proiici iussit *in tene-* Mat. 22
» *bras, vbi esset fletus & stridor dentium*. Si autem de Christo ista v. 13.
» non dicit, ne hoc modo se iudicet non esse Christianum: Cur au-
» det dicere de hominis conditore, & peccati meritò damnatore,
» quod non audet dicere de hominis redemptore? Et si eius præ-
» cepta contempserit, pœnâ æternæ mortis plectetur vltore eo-
» dem ipso scilicet. Nam in quem alium nisi in Christum hæc ma-
» ledicta nesciens iste iaculatur? Quandoquidem ille ait: *Si cre-* Ioa. 5.
» *deretis Moysi, crederetis & mihi: De me enim ille scripsit*. Quid v. 46.

enim pater sine filio, vel tunc fecit vel vnquam facit. Si ergò sa- "
lubriter non solùm bonitatem, verùm etiam seueritatem Dei "
Sancta Scriptura commendat, quoniam & amatur Deus vtiliter, "
& timetur: vnde Apostolus eodem loco vtrumque commemorat "
Rom. 11. v. 22. dicens: *Vides ergò bonitatem & seueritatem Dei*, quid est quod "
iste insanus & præceps, cùm Christianum esse se iactet, & hoc "
reprehendit in Deo Prophetarum, quod in Deo iuuenit Aposto- "
lorum: quoniam idem Deus est & illorum & istorum, quod au- "
Mat. 25. v. 24. tem de isto commemoraui, quem *pigrum seruum misit in tenebras* "
exteriores, seueritas est Dei, vbi nec futurorum improuidus dici- "
tur, quia tali pecuniam suam credidit; nec impotens, quia quem "
vt benè ageret, non ipse rexit, ipse correxit; nec æmulus ac ma- "
litiosus; quòd à luce separatum in tenebras misit, hoc de omnibus "
pœnis hominum, quæ leguntur in Propheticis libris inflictæ fuis- "
se peccantibus, debet fidelis lector aduertere. Hoc ergò etiam *de* "
diluuio. Neque enim Dominus Iesus non tale aliquid futurũ in suo "
Luc. 17. v. 26. prænuntiauit aduentu, quãdo ait: *Sicut in diebus Noë mãducabant,* "
& bibebãt, nouellabant, ædificabant, nubebant, vxores ducebant, venit "
diluuium & perdidit omnes. Sic erit & aduentus filij hominis. Hoc "
& de *obduratione cordis Pharaonis:* Neque enim noui testamenti "
Rom. 1. v. 28. literæ non dicunt de quibusdam: *Tradidit illos Deus in reprobam* "
mentem, vt faciant quæ non conueniunt. Hoc de *spiritu mendaci*, "
3. Reg. 22. v. 20 quem Deus, qui benè vtitur etiam malis, iustissimo iudicio ad "
impium regem decipiendum misit. Sicut Michæas Propheta sibi "
in visione Prophetica demonstratum esse testatur: neque enim du- "
bitauit tale aliquid dicere Apostolus Paulus, cùm se sciret veris- "
2. Thes. 2. v. 10. simè dicere vbi ait: *mittet illis Deus operationem erroris, vt cre-* "
dant mendacio, & iudicentur omnes, qui non crediderunt veritati, "
sed consenserunt iniquitati. Hoc de facto per Moysen, cui Deus di- "
Num. 25. v. 4. xit *Accipe omnes duces populi & victima illos Domino contra so-* "
lem, hoc est in manifesto per diem. Vel quod factum idolũ Moy- "
Exod. 32. v. 27. & 28. ses ita vindicauit, vt nec proximo suo quisque parceret ferro pe- "
rimens impios: Neque enim & Dominus Iesus non dixit: *Eos* "
autem, qui noluerunt me regnare sibi adducite, & interficite co- "
Luc. 19. v. 27. *ram me:* Vbi profectò quia mortem significat animarum, ma- "
gìs est vtique illa fidelibus horrenda & metuenda, quàm "
corporum. Vnde idem Dominus dicit: *Nolite timere eos qui* "
Mat. 10. v. 28. *occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. Sed potius* "
eum timete, qui potest & animam, & corpus perdere in Gehen- "
nam. Huius generis mortes, per quas animæ mittuntur in Gehen- "
nam, si quis fideli mente (vt dignum est) cogitauerit, valde "
viliter æstimabit quamlibet ingentissimam stragem, & san- "
guinis fluuios mortalium corporum, & quomodocunque quan- "

» docunque moriturorum, quas cædes iste exagerans & scho-
» lasticâ vanitate describens, ad blasphemandum Deum, qui talibus
» mortibus eos, quibus huiusmodi terror vtilis fuerat, flagellabat;
» horrorem incutit mortalibus sensibus, & aliquid se agere putat
* al. *mittatur* » calces aduersus stimulum iaciendo, vt cùm de morte carnis accu-
» sat Dei prouidentiam, in morte cordis * intratur in gehennam.
» Quis autem vtriuslibet sexus homo non mallet gladio trucidari,
» etiam illo modo quo trucidauit Sacerdos *Phinees* fornicarios in
» ipso complexu nefariæ voluptatis, terribile constituens aduersùs Nu. 25. v. 7. & 8.
» execrandas libidines vltionis exemplum, propter quod maximè
» Deo placuit, quis (inquam) non mallet tali genere mortis inter- v. 11.
» fici? Quis non postremò igne consumi, vel ferinis morsibus per
» ipsa pudenda laniari; quàm mitti in gehennam ignis ęterni. Cur
» igitur Deus Christianorum peccantes talibus mortibus puniat,
» vt post corporis interitum transitorium, sequatur in gehen-
» nam sine fine supplicium, Nisi quia testamenti vtriusque vnus est
* al. *nonne* » Deus? * Nam possent Iudæi dicere aduersus huius impietatem
» quantumlibet exageret bella, cædes, vulnera, funera, sanguinem,
» longè incomparabiliter Deo nostro Deum se habere mitiorem:
» longè scilicet mitiùs punientem † transituris mortibus corpo-
† al. *transitoriis* » rum, quàm flammis perpetuis gehennarum. At enim propterea
» videtur huic Deus legis & Prophetarum, qui vnus & verus est
» Deus, crimine crudelitatis arguendus, quia propter leuissimas
» causas vel etiam erubescendas pœnam mortis vel corporalis infli-
» xit, quòd Dauid populum numerasset, quòd infantes, sicut iste
» dicit, filij Heli Sacerdotis de ollis vel cacabis Deo præparatis 2. Reg.
» aliquid degustassent: quâ in re non disputo quantùm & quàm 24. v. 10 &c.
» perniciosum elationis vitium tam sancto viro, vt vellet Dei po-
» pulum numerare subrepserit, eorúmque mortibus non æternis, 1. Reg. 2 v. 12. &c.
» sed iam iámque humana conditione venturis, & celeriter transi-
» turis fuerit flagellatus, quorum fuerat multitudine inflatus. Nec
» dico filios Heli non fuisse infantes, vt iste loquitur, nesciens quid
» loquatur, sed eius ætatis, quâ possent & deberent pro sacrilego
» ausu, quo se Domino Deo in sacrificiis pręferebant, dignâ co-
» ercitione cohiberi; quod neglectum Deus non sibi consulens,
» sed populo cui religio, pietásque profuisset, bello etiam vindi-
» cauit, vbi Dei timorem potuerunt augere victuri, per eorum
» mortes qui fuerant, & si se nescirent, post non longa temporum
» spatia morituri. Mortibus quippè corporum legimus alios etiam
» mortuos propter non sua, sed aliena peccata: Vbi magis est in
» dolore cordis plaga viuentium, quàm in resolutione carnis pœ- 1. Reg.
» na morientium; vbi animæ de corporibus exeuntes suas causas 4. v. 10.
» habent vel malas vel bonas, non propterea grauatæ quia exutæ;

Animarum

Animarum verò morte alius pro alio plectitur nemo. Sed hoc di- «
co, quantum existimet iste fuisse peccatum, *Quod in conuiuio nu-* «
ptiali inuentus est homo non habens vestem nuptialem: puto si hu- «
manâ consideratione ista metiamur, huic aliquantulùm sufficere «
debuit erubescere, & vt plurimùm inuitantis indignatio proten- «
Mat. deretur, vestem mutare compelli: Et tamen dictum est: *Liga-* «
22. v. *te illi manus & pedes, & proiicite eum in tenebras exteriores, ibi* «
12. & 13. *erit fletus & stridor dentium*. * Sed quod dicitur non leuem cul- « * al. *sed*
pam significat vestem non habuisse nuptialem, quoniam ista par- « *dicit.*
ua magnarum signa sunt rerum. Sic ergò & sacrificia visibilia, «
cùm sint in terrenis rebus exigua, magnarum,* quoniam diui- « * al. *&*
narum signa sunt rerum, in quibus filij sacerdotis se ipsos Deo, «
cuius honor in sacrificijs attenditur, præferebant. Non autem «
ille conuiua se prætulit sponso, sed tantùm non congruit, quia «
* nuptiarum tunicam non habebat: verumtamen inter ipsas pœ- « * al. *nu-*
nas, quibus vtrumque vindicatum est, ille quid distet aduertit, « *ptialem.*
quámque incomparabiliter ista illam vincat intelligit, qui cor- «
poralibus & temporalibus spiritalia & sempiterna præponit. Ve- «
rùm quid opus est de mysticis significationibus sacrificiorum ve- «
stísque nuptialis inconuenientem carnalibus sensibus velle incul- «
care sermonem? Ecce quod est manifestius proferamus Euange- «
lium legi veteri comparans Dominus, & non illud malum quod «
homines ante didicerant, sed quod ipse docebat perfectius esse «
Mat. 5. contestans. *Audistis* (inquit) *quia dictum est non occides. Qui* «
v. 21. *autem occiderit, reus erit iudicio: Ego autem dico vobis, quicun-* «
v. 22. *que iratus fuerit fratri suo, reus erit iudicio; qui autem dixerit,* «
v. 23. *Racha, reus erit consilio: qui autem dixerit, fatue, reus erit ge-* «
henna ignis. Quid tam paruum in peccatis, quam fratri dicere «
fatue, quid tam magnum in supplicijs, quam *Gehenna ignis?* Si in «
lege, vel Prophetis iste inuenisset aliquem, quoniam dixisset fra- «
tri suo, *fatue*, lapidare iussum fuisse diuinitùs, quanræ Deum cru- «
delitatis argueret? Quis non autem non dico lapidari, sed per «
singulos artus, immò per singula corporis frusta paulatìm atque «
minutatìm viuens & sentiens dilaniari, consumique maluisset, «
quàm gehennæ ignibus mancipari? Absit tamen, vt crudeliorem «
quisquam dicat Euangelij, quàm legis Deum, intelligens vtriusf- «
que esse vnum & eumdem Deum: In lege terrentem carnalibus, «
in Euangelio spiritalibus pœnis, & ibi & hìc fidelem, nusquam «
crudelem. Quid illud? nonnè si à Christo linguam reperiret alie- «
nam, in cùmque blasphemam & (qualis est huius) impiâ garru- «
litate damnabilem acerbiùs & amariùs exagitaretur, quàm quòd «
iste de obsonio sacrificij prægustato, corporalem temporalém- «
que pœnam, pro sacrilegio sic indignatur ingestam, vbi ventu- «

» rum se Dominus & ad sinistram positis gentibus minatur esse di-
» ctúrum: *Ite in ignem æternum, qui paratus est diabolo & Angelis* Math.
*al. quæris. » *eius.* Huius tanti supplicij * quæro causam. *Esuriui*, inquit, & 25. v.
» *non dedistis mihi manducare*, Ecce pro esca temporali, non abla- 41.
» tâ sed non datâ æternum & horrendum supplicium comminatur, v. 42.
» & rectè si consulas veritatem. Perparum est enim quod in ele-
» emosinis datur: sed cùm piè datur, æternum inde meritum compa-
» ratur; & ideò potiùs, quia parum est quod datur, magnâ impie-
» tate non datur. Vnde non mirum est, quòd tantæ sterilitati ve-
» lut infructuosarum arborum ignis æterni supplicium præparatur:
*al. tibi. » si autem consulas hominem, vt de suo respondeat * *Vbi omnis ho-*
» *mo mendax* contemnit culpam & exagerat pœnam, illam quippè
» non videt mente carnali, hanc exhorret carne mortali. Talis est
» iste in omnium hominum qui puniuntur vel corripiuntur in vete-
» ri testamento longè mitioribus, quàm leguntur in Euangelio
» corporalibus pœnis: quod enim diluuium comparari æternis
» ignibus potest? quæ cædes? quæ vulnera? quæ corporum mor-
» tes cruciatibus sempiternis? viginti quatuor millia cadentium Num.
» tanto buccarum strepitu inflat insanus, quasi non innumerabilia 25. v. 9.
» millia quotidiè moriantur toto orbe terrarum, sed transitoria
*al. corporum. » ista * corporis mors est. Quis verò æstimare possit, quot millia
» stabunt ad sinistram ex omnibus gentibus, quæ sempiternis dam-
» nanda sunt ignibus? Eat iste & clamet ore aperto, & oculis clau-
» sis, quasi confessus sit Deus suam crudelitatem, quia dicit per
» Prophetam: *Exacuam sicut fulgur gladium meum, inebriabo sa-* Deut.
» *gittas meas sanguine, & gladius meus manducabit carnes, de san-* 32. v. 41.
» *guine vulneratorum*, de quibus verbis sic istè accusat Deum ve- & 42.
» lut semper humanum sanguinem esurientem: quasi dixerit ine-
» briabo me sanguine, & manducabo carnes de sanguine vulnera-
» torum. Sed quantumlibet hanc vtilem Dei comminationem
» tanquam facinoris auidam, & vt dicit in sola crudelitate malis
» tantummodò gloriantem vanus & vesanus exhorreat; Quid aut
» quantum valet verbis comparata dicentis: *Discedite à me male-* Math.
» *dicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & Angelis eius.* Ibi 25. v.
» non sanguine inebriabuntur sagittæ, sed non satiabuntur mem- 41.
» bris omnibus flammæ, nec carnes gladius manducabit, sensum
» doloris citiùs auferens mortuis, quàm inferens vulneratis: sed
» nemo cruciatibus saltem moriendo subtrahitur, ne in moriente
» simul etiam ipsa pœna moriatur. Cur non hîc dicit colendum ne
» istum, an potiùs execrandum fugiendúmque esse dicemus? An
» timet de Christo ista dicere, ne ipsius ignis æterni supplicium
» non euadat, quo ille impios præparat mittere? Et ignorat mi-
» ser hæc dicendo de Deo Prophetarum, de ipso se dicere, cu-

lus tam tremendā seueritatem in Euangelio formidat offendere. "
Deut. Reprehendit etiam quòd pœnas impiorum significatas *Per* "
32.v.32. *vuam fellis & botrum amaritudinis & furorem draconum atque* " Ibid. c. 15.
& 33. *aspidum collectas dicit esse Deus apud se, & signatas in thesauris* "
v. 34. *suis reddendas in tempore, cùm lapsus fuerit pes eorum.* Igno- "
rans thesauros hic appellatos occultas dispositiones Dei qui dis- "
Rom. ponit *reddere vnicuique secundùm opera eius.* Vnde Apostolus "
2. v. 5. dicit; *Tu autem secundùm duritiam cordis tui & cor impœnitens* "
v. 6. *thesaurisas tibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij Dei,* "
qui reddet vnicuique secundùm opera eius. Apud quem enim sibi "
thesaurisat iram cor impœnitens, nisi apud eum qui viuos est iu- "
Prou. dicaturus & mortuos? neque enim nesciunt etiam illi veteres li- "
21. v. 20. bri thesaurum desiderabilem, de quo ibi scriptum est, *Quod re-* "
Prou. 2. v. 8. *quiescat in ore sapientis*: Et in prouerbijs legitur; *Quia Deus* "
Isa. 33. *thesaurisat diligentibus se salutem*: Et Isaias Propheta dicit: *In the-* "
v. 6. *sauris est salus nostra, ibi sapientia & disciplina & pietas ad Do-* "
minum. Hi sunt thesauri iustitiæ, sed vaniloqui & mentis sedu- "
ctores aduersantes literis sacris, quas intelligere nolunt, eligunt "
ex eis aspera quæ ibi leguntur, ad commendandam seueritatem "
Dei, & de literis Euangelicis atque Apostolicis leuia, quæ ibi "
leguntur ad commendandam bonitatem Dei, & apud homines "
imperitos hinc ingerunt horrorem, inde quærunt fauorem, qua- "
si difficile sit, vt quisquam similiter blasphemus, atque impius "
eo modo aduersetur nouo testamento, quo iste veteri, carpens de "
veteri quibus ibi commendatur Dei bonitas, & è contrario de "
nouo, quibus ibi commendatur Dei seueritas; Et clamet inui- "
Ps. 102. diosus atque venenosus: Ecce qui Deus colendus est *Misericors* "
v. 8. *& miserator longanimis & multæ misericordiæ: qui non in finem* "
v. 9. *irascetur, nec in æternum indignabitur, qui non secundùm peccata* "
v. 10. v. 12. *nostra facit nobis, neque secundùm iniquitates nostras retribuit no-* "
v. 13. *bis: sed quantum distat oriens ab occidente, longe * facit à nobis* " * al. fecit.
Ezech. *peccata nostra, qui sicut miseratur pater filios, sic miseratur timen-* "
18. v. 23. *tes se: qui dicit nolo mortem * impij, * quantùm vt reuertatur &* " * al. peccatoris,
Math. *viuat.* Non ille qui propter lucrorum auaritiam etiam cum ser- "
25. v. 24. uum, qui non perdidit talentum quod acceperat; sed tantùm " * al. tantùm vt conuertatur.
Math. 22. v. quia non ampliùs acquisiuit *Ligatis manibus & pedibus * proie-* "
12. &c. *cturus sit in tenebras exteriores, vbi esset ei fletus & stridor dentium,* "
& qui hominem *non habentem vestem nuptialem* de conuiuio suo "
tollit, & similiter alligatum simili supplicio punit, & qui ve- " * al. proijci iussit.
Math. nientibus ad se & pulsantibus & dicentibus: *Domine aperi nobis,* "
25. v. 12. respondet; *Non vos noui*, tantùm quia oleum secum quod infun- "
derent suis lampadibus, non tulerunt, & qui propter vnum con- "
tumeliosum verbum mittit in gehennam, & qui pro temporali "

» cibo, non accepto igne damnat æterno; hæc atque huiusmodi si Math.
» quis vesanâ mente sacrilegus inde lenia, hinc aspera colligat, ac sic 5. v. 22.
» homines vtrarúmque literarũ imperitos à Christo tanquam sæuo &c.
» & crudeli conetur auertere, & ad Deum Prophetarũ misericordem
» mitémq; conuertere, nonnè & huic ipsi qui hoc facit, veteri testa-
» mento, quod ab homine similiter sacrilego posset fieri nouo, impu-
» rus atque impius apparebit? qui autẽ rectè colit Deum, & profe-
» ctò vtriusque testamenti inuenit vnũ Deum, & eiusdem vnius Dei
» in vtroque diligit bonitatem, in vtroque metuit seueritatẽ, in illo
» intelligens promissum Christum, in isto accipiens redditum Chri-
» stum. Nonne ibi priùs in illis veteribus libris lectum est *non red-* Exod.
» *dendum malum pro malo*, vbi pręcipitur, vt si iumentum inimici sui 23. v. 5.
« errare quisque inuenerit, reuocet Domino eius, & si cecidisset in
» via, non pertranseat, sed leuet cum illo? nonnè ibi priùs scriptũ est,
» quod Apostolus ponit. *Si esurit inimicus tuus, ciba illum, si sitit, po-* Rom.
» *tum da illi?* nonne ibi priùs homo Dei Deo suo quod ei vtique scit 12. v.
» placere dicit: *Domine Deus meus si feci istud, si est iniquitas in ma-* 20. Prou. 25.
» *nibus meis, si reddidi retribuentibus mihi mala?* nõne ibi priùs Hie- v. 21.
» remias Propheta describit sancti patientiam præbentis percu- Psal. 7.
» tienti se maxillam? nonne ibi priùs per alium Prophetam pręcipi- v. 4.
» tur, vt malitiæ vnusquisque fratris sui non reminiscatur? quid est Thren.
» ergò quod iste blasphemus, hæc tanquam contraria veteri testa- 3. v. 30.
* al. *sciẽs.* » mento de nouo colligit, aut vtrasque literas nesciens, aut vt deci- Leuit. 19. v. 18.
» piat imperitos se * scire dissimulás; A quo tamen, si quæratur, vtrũ Math.
» non reddat malum pro malo, qui pro cibo non accepto in ignem 25. v.
» mittit æternũ, profectò turbabitur, & admonebitur incomparabi- 42.
» liter esse mitius *oculum pro oculo, dentem pro dente* homini auferre, Exod. 21. v.
» vbi mensura vindictę modũ nõ transit iniurię, quàm quòd propter 24.
* al. *re-pendere.* » exhibitam humanitatem tantam * reprehendere seueritatem, vbi Leuit.
» transitoria est culpa, & finem non habet pœna: atque ita discet si 24. v.
» peruicax non est, in vtroque Dei vnius testamento, & amandá bo- 19. & 20.
» nitatem, & timendam seueritatem: Quamuis enim in vetere testa-
» mento propter temporalium bonorum promissionem, malorúm-
» que comminationem seruos pariat tẽporalis Hierusalem: In nouo
» autem, vbi fides impetrat charitatẽ, quâ lex possit impleri non ma-
* al. *dile-ctione.* » gìs timore pœnę, quàm * delectatione iustitiæ liberos pariat ęter-
» na Hierusalem: tamen & illis temporibus fuerint iusti spiritales,
» quos non occidebat litera iubens, sed viuificabat spiritus iuuans:
» vnde & fides venturi Christi habitabat vtique in Prophetis ventu-
» rum pronuntiantibus Christum, & nunc sunt plurimi carnales, qui
» vel hęreses faciunt, non intelligendo scripturas, vel in ipsa Catho-
» lica, aut adhuc paruuli lacte nutriuntur, aut tanquã palea perseue-
» rans futuris ignibus pręparantur: sicut autem Deus vnus & verus,

creator bonorum est, & temporalium & æternorum: Ita idem ipse «
auctor est amborum testamentorũ, quia & nouum in vetere est fi- «
guratum, & vetus in nouo est reuelatum. Ignoscẽdi autem miseri- «
Mat. 18 v. 22. cors mansuetudo, propter quam dictum est, *Non solùm septies, sed* «
etiã septuagies septies fratri remittenda esse peccata, nõ ad hoc valet, «
vt sit iniquitas impunita, aut torpens & dormiens disciplina, quod «
potiùs obsit, quàm diligens vigilánsque vindicta: Claues quip- «
pè Regni Cœlorum sic dedit Christus Ecclesiæ, vt non solùm di- «
Mat. 16 v. 19. ceret: *Quæ solueritis super terram, soluta erunt & in cœlis*: Vbi «
apertissimè bonum, non malum pro malo reddit Eccesia: Verùm «
d. v. 19. & adiungeret, *Quæ ligaueritis in terra, erunt ligata & in cœlo*, quia «
Mat. 18 v. 17. bona est, & vindicandi iustitia: illud enim quod ait: *Si nec Ec-* «
clesiam audierit, sit tibi tanquam Ethnicus & Publicanus, grauius «
est quàm si gladio feriretur, si flammis absumeretur, si feris «
* subrigeretur. Nam ibi quoque subiunxit: *Amen dico vobis, quæ* « * al. *subi-*
ligaueritis in terra, erunt ligata & in cœlis. Vt intelligeretur quàm « *ijceretur*
grauiùs sit punitus, qui velut relictus est impunitus. Hic dicat «
iste si placet, siccine mandata saluatoris accepimus iubentis? *Ne-* «
Mat. 5. v. 39. *mini reddideritis malum pro malo*: Sed *si quis vos percusserit in* «
vnam maxillam, præbete & alteram, & dimittite iniurias fratribus «
vestris: Ecce ab hominibus non reddentibus malum pro malo al- «
ligatur homo amariùs & infœliciùs Ecclesiæ clauibus, quàm qui- «
buslibet grauissimis & durissimis ferreis, vel adamantinis ne- «
xibus.

CAPVT XI.

Cap. XI.

QVOD DIVINA HVMANAQVE AVCTORItate comprobari possit non esse Dei Prædestinationem, nisi de his qui præparati sunt ad æternam fœlicitatem.

℞ VNDECIMO portentorum tuorum monstro ais. Prvd.

Ioannes Scotvs.

⊖ *Quod diuinâ humanâque auctoritate comprobari possit non esse Dei prædestinationem, nisi de his, qui præparati sunt ad æternam fœlicitatem.* Cap. 11. num. 1.

℞ In quo cùm dicta replicas, tuam insaniam manifestas, ais enim. Prvd.

Ioannes Scotvs.

⊖ *Aut quomodo à veritate abhorreat, si dicatur à simili præsciuit Deus omnia quæ facturus esset, dicatur à contrario præsciuit, quæ facturus non esset pro nesciuit: similiter de prædestinatione intelli-* Cap. 11. nu. 2. sect. 1.

gendum à simili prædestinauit Deus, quos præparauit ad suam gratuitam gratiam accipiendam, à contrario prædestinauit impios ad interitum vel supplicium æternum, quos tamen non prædestinauit.

CORRECTIO.

PRVD. ℟ O ingenium venenis infectum, ô sensum errorum tenebris incomparabiliter obscuratum, nunquam quippè etiam hæreticorum quilibet ante te hunc nefarium intellectum admisit: Nullus Catholicorum saltem mente concepit, vt Deum scire pro eo quod est nescire, & prædestinare pro eo quod est non prædestinare, aut intelligerent, aut intelligendum suaderent: Nempè omnes sanctarum Scripturarum fidelissimi & doctissimi tractatores nunquam à contrario Deum scire, vel prędestinare mala quælibet docuerunt. Sed sicut se habet veritas lectionis, ita vt sonat seposito omni obscuritatis nubilo intelligendam veraciter prædicarunt. Itaque si secundùm tuam prauitatem (quod absit) accipitur, vt scire pro nescire, & prędestinare pro non prędestinare intelligatur, quid absurdius, immo peruersius dici queat non video: omnia enim, quæcunque in diuinis, vel patrum literis similia proferuntur, eidem insaniæ subiacebunt: Videlicet vt quotiescunque legitur Deus facere, creare, scire, præscire, destinare, prędestinare, ordinare, pręordinare, disponere, deputare, delegare, decernere, statuere, constituere, tradere, punire, excitare, suscitare, conuertere, damnare, condemnare, iudicare, perdere, disperdere, ducere, inducere, indurare, occidere, parare, præparare, à contrario intelligatur: Videlicet non facere, non creare, nescire, non pręscire, non destinare, non prædestinare, non ordinare, non præordinare, non disponere, non deputare, non delegare, non decernere, non statuere, non constituere, non tradere, non punire, non excitare, non suscitare, non conuertere, non damnare, non condemnare, non iudicare, non perdere, non disperdere, non ducere, non inducere, non indurare, non occidere, non parare, non præparare; quod si admittitur, prorsùs omnis iudiciorum Dei veritas abrogatur.

Nam si ea quæ diximus & multa alia vbicunque de Deo dicuntur, additâ negatiuâ particulâ accipiantur, sequitur, vt Deum nequaquam curare mortalia fateatur, & auferatur Dei iudicium, quod ideò constitutũ Scripturæ clamitant, vt in eo de iustis & peccatoribus iudicetur, separatísque impiis à societate iustorum, sequatur vtrosque remuneratio merita, vt secundùm Domini dictum: *Eant hi in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternam.* Mat. 25 v. 46. Ergò si nescit Deus peccatores, eorúmque peccata, nec iudicaturus credendus est. Quicquid enim aut nunc particulariter in peccatores agit, aut ad extremum generaliter acturus cre-

ditur, teste Scriptura vero iudicio agere, acturúsque sine dubio prędicatur. Porrò cùm vel in diuinis eloquiis, vel in patrum literis de Deo talia referuntur, ab omnibus, ita vt sonant intellecta atque exposita inuenimus: quis verò non horreat hanc tuæ peruersitatis amentiam, vt orthodoxos tractatores sanctarum paginarum, quibus omninò studij fuit abstrusa aperire, clausa reserare, figurata explanare, obscura elucidare, dicat vel ea non intellexisse, vel inuidè suppressisse: nullus sanè illorum reperitur, qui iuxta tuam prauitatem ea vel intellexerit, vel tractauerit, vel docuerit: quo etenim pacto credendi sunt à contrario talia intellexisse, qui vbicunque necessarium fuit de eisdem contrariis nullatenus tacuerunt, aut quomodo in suis literis atque explanationibus figuratæ locutionis modo vterentur, qui adhoc ipsum easdem expositiones susceperant, vt omnes figuratas locutiones apertis dictionibus expedirent.

O monstrum horrendum, ô linguam precidendam, quæ vel ignorantiam, vel inuidiam tantis doctoribus importare non metuit, vt qui obscura reuelare subierant, obscurioribus dictis ea implicasse credantur, præcipuéque in sermonibus ad populos, lucidissimè vel dictatis vel enuntiatis, quos apertis oportebat sermocinationibus informari, non figuratis locutionibus impediri: De qua re testes nobis sunt libri beatissimi Patris Augustini, quos de doctrina Christiana plenus veræ charitatis edidit, in quibus cuique prędicatori ita loquendum persuasit, vt postpositis totius plausibilitatis appetentiis, fucóque cothurnati sermonis propulso, ita audientium auribus inseruiat, vt mentibus eorum per omnia prodesse contendat, neque in 14. libris quęstionum atque locutionum (quorum sæpè meminimus) vllam huius tuę prauitatis inuenitur fecisse mentionem, quinimò prędestinare, & deputare, sicut in omnibus penè libris suis atque sermonibus, in his quoque posuisse reperitur: Nam in libro quęstionum septimo cùm exponeret Iepte historiam ita vtrumque, & prædestinare scilicet, & deputare sub vno eodémque intellectu posuit, vt differre nihil penitùs edoceret. AVGVSTINVS: Profectò autem « (inquiens) illi significantur inimici, qui ex ipsa gente perseuerantes « in infidelitate prędicti sunt, aut omninò * omnes gehennæ « prædestinati, *Vbi erit eis fletus & stridor dentium*, tanquam po- « pulo mœroris, quamquam populus mœroris etiam diabolus & « Angeli eius, non inconuenienter intelliguntur, siue quia æter- « nam miseriam eis, quos decipiunt acquirunt, siue quia & ipsi æter- « næ miseriæ deputati sunt. «

AVGVST. in Eptateuch. lib. 7. c. 49.

* al. *pœnis*

Mat. 25 v. 30.

☩ Huius rei testis est sanctus Antistes Fulgentius qui super hoc sermone sciscitanti Monimo plenissimè planissiméque respondens

PRVD. De sancto Fulgentio.

pulcherrimum volumen edidit, in quo nihil tuorum figmentorum secutus est, sed planâ eloquentiâ prædestinasse Deum impios ad interitum veritate Catholicâ docuit & probauit. Aut igitur vera sunt quæ adstruis, & falsa quæ tantus doctor fideliter exarauit, aut quia hoc de tanto talique doctore nefas est credere, falsa sunt omnimodis quæ mendaciter conscripsisti, & vera sunt proculdubiò quæ tantus doctor fideliter ac veraciter intimauit. Certè si nulla nobis alia aut auctoritas aut ratio suppeditaret, solus ille nobis in huius sermonis intelligentia sufficere poterat, cuius doctrina atque scientia tanto in Catholica Ecclesia honore & amore conualuit, vt de illius scriptis nullus vnquam dubitauerit, nullus derogauerit, quippè qui & liberalium disciplinarum eruditionibus splendidus, & Scripturarum sanctarum doctrinâ præfulgidus, & non minùs Græci, quàm Latini eloquij peritissimus inuenitur. Testis est etiam sanctus PROSPER vir in omni literarum eruditione doctissimus, ac facundissimus, qui Gallorum, aliorúmque Pelagii sequacium impudentiis, & libris fideliter editis, & Romani Pontificis Edicto suâ instantiâ impetrato propugnator fortissimus ac fidelissimus obuiauit. Proinde impudentior cæteris tuis similibus comprobaris, qui cùm eorum venerabilia scripta legeris, quippiam secùs ausus es mussitare. Nam etsi nusquam eorum scripta legisses, satis ea te poterant, de his omnibus informare, quæ *ante biennium* ex illorum libris deflorata quibusdam *fratribus consensu Synodi mittere curaui*, quæ ad te peruenisse si nosse aliter nequiuissem, infaustissimus liber tuus, cui largiente Domino respondemus probabiliter nos instruere poterit. In quo earundem deflorationum pleráque interposita atque ad tuas prauitates detorta, violentérque inflexa reperimus.

De sancto Prospero.

Nota.

Abfit, absit inquam à cordibus Catholicorum, vt ignorantia Deo vllatenus deputetur. Tribus tamen modis in diuinis eloquiis, quantùm mea fert memoria, Deus nescire tropicos dicitur. Scilicet aut non experiendo, aut reprobando, aut nescire faciendo, dicit quippè ipse Dominus per Prophetam, *Quæ ignorabam interrogabant me*, quia videlicet peccatum ab eo exigebant, quod nunquam cognouerat, id est, nunquam expertus fuerat. Nunquam fecerat dicente beato Petro Apostolo: *Qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius*: Et beato Paulo Apostolo, *qui cum non cognouisset peccatum*, id est non fuisset expertus, neque commisisset. Nouit ergò peccatum per eam scientiam, quam nihil latet, non nouit autem per experientiam, quâ nunquam corrumpi potuit. Iterùm idem loquitur in Euangelio dicturum se quibusdam in iudicio, *Nescio vos vnde sitis*, id est non approbo in

Nescire.

Psa. 34. v. 11.

1. Petr. 2. v. 22.

2. Cor. 5. v. 21.

Mat. 25 v. 12.

in arte disciplinæ meæ, quam prauis semper operibus impugnastis. Rursum ipse ad Discipulos ait, *De die autem illa & hora nemo scit, neque Angeli in cœlo neque filius nisi pater solus*, qualiter enim nescire filius poterat diem, quem ipse ineffugibili potentiâ, etiam ante temporaneos dies statuisse non dubitatur? Itaque nescire diem intelligendus est, pro eo quod est nescire facere Apostolos, quod non vtiliter scirent. Vnde & eis postmodùm loquitur. *Non est vestrũ nosse tempora vel momenta, quæ pater posuit in sua potestate.* His tropicis locutionibus cùm Deus nescire vel ignorare quid legatur, secundùm proprietatem verò maiestatis, essentiæ atque scientiæ suæ, nihil prorsùs potuit, potest aut poterit ignorare: hanc Dei scientiam intuitus fuerat Propheta, qui ad Deum humiliter loquebatur: *Mundi sunt oculi tui, ne videant malum*, id est, ne approbent vel experiantur: Item alius Propheta: *Ecce enim oculi Domini super Regnum peccans, vt disperdat illud:* Et rursùm: *in omni loco oculi Domini contemplantur bonos & malos:* Et rursùm: *Vultus autem Domini super facientes mala, vt perdat de terra memoriam eorum.* Non hæc à contrario intelligenda omnes Catholici tractatores, sed veritate dictorum simplicium sentienda, tenendáque sanxerunt. Abi igitur, & esto hæreticorum omnium deterrimus, qui contra vniuersorum opinionem Deo ignorantiam affingere impudentissimè præsumpsisti. Iam verò quod addis de impiis ad interitum prædestinatis.

Mat. 24 v. 36. Act. 1. v. 7. Habac. 1. v. 13. Amos 9. v. 8. Pro. 15. v. 3. Psal. 33. v. 17.

IOANNES SCOTVS.

⊖ *Si enim prædestinati sunt, necessariò peribunt, pœnásque patientur ineuitabiles; quod si ita est, quomodo iustè iudicabitur mundus, quem necessitas prædestinationis cogit perire?* Cap. 11. nu. 3. sect. 1.

CORRECTIO.

℟ Licet super hoc satis abundéque actum fuerit, non piget veraciter iterare, quod te non puduit mendaciter inculcare: Prædestinatio Dei, sicut & præscientia nullam vim futuris ingerit, nullam necessitatis violentiam importat; quamuis enim, quicquid Deus præsciuit, & prædestinauit, ita, nec omninò aliter necesse sit fieri: non tamen ideò, quia præscita vel prædestinata sunt, fiunt; sed quia futura indubitabiliter sciebantur, præscita ac prædestinata potentissimè intelliguntur. Non ergò ideò fit aliquid, quia Deus præsciuit, sed ideò ille præsciuit, quia futurum sciuit. Ac per hoc non est culpa præscientis, & prædestinantis Dei, si aliquis perit, sed creaturæ rationalis, quæ sibi meritum pereundi malè viuendo, eiúsque bonitatis largitatibus abutendo comparauit. Prædestinauit igitur Deus peccantem ad supplicium æternum, secundùm id quod eum præsciuit malè victurum, & in malis operibus obstinatissimè perseueraturum: Proinde culpa est

eius,qui talis futurus præscitus est, non Dei, qui talem præsciens, meritò prædestinauit ad pœnam: Nunquid non eadem calumniandi licentiâ potes garrire, vt afferas: Si prædestinati ad vitam non sunt,necessariò peribunt, pœnásque patientur ineuitabiles? quod si ita est quomodo iustè iudicabitur mundus, quem necessitas prędestinationis cogit perire,quoniam prędestinatus ad vitam non est? Similiter si quidam misericorditer electi sunt,cæteri verò iustè derelicti,necessariò peribunt,pœnásque patienter ineuitabiles: quod si ita est quomodo iustè iudicabitur mundus, quem necessitas electionis, vel derelictionis cogit perire, quoniam non electi, sed derelicti sunt?

Hæc calumniandi libido tam latè patet,vt in omnibus quæcunque super misericordia Dei, atque iustitia fideliter prędicantur, obliquè possit affingi: quapropter proturbanda est penitùs damnabilis assertio prauitatis, & fatendum iustè mundum hunc à Domino iudicandum; neque enim ideò peccant,quicunque peccant, quia iudicabuntur, sed quia peccant, vtique idcircò ineuitabiliter iudicabuntur:non ergò necessitas iudicij peccantes cogit perire, sed necessitas peccandi,quam sibi volendo insolubiliter consciuerunt, compellit ineuitabiliter interire. Sicut itaque necessitas iudicij nullum perire cogit,ita necessitas prædestinationis nulli vim pereundi imponit. Verùm si diligenter attendas,omnia, aut penè omnia quæ sunt iudicij Dei, eadem prædestinationis inuenies: Statuit Deus futurum iudicium,in quo *reddat vnicuique secundùm opera sua*,electis præmia, impiis supplicia sempiterna, & hoc est totū quod de prædestinatione fideliter ac salubriter confirmatur, vt iudex omnium electis per misericordiam beatitudinē,relictis per iustitiam pœnas tormentáque retribuat. Legimus *quia qui non credit iam iudicatus est*, id est damnatus: Exurgat nunc sycophanta impudoratus & causetur: Si qui non credit iam iudicatus est, necessariò peribit, pœnásque patietur ineuitabiles, quod si ita est quomodo iustò iudicabitur mundus,quem necessitas iudicationis, id est damnationis cogit perire? Dicit etiam Euangelista Ioannes de Iudęis non credentibus Domino. *Propterea non poterant credere, quia dixit Isaias Propheta: Excæca cor populi huius, & aures eius aggraua, vt non videant oculis, & corde non intelligant, & conuertantur, & sanem eos.* Si propterea non poterant credere,quia hoc prædixit Isaias, necessariò non crediderunt, pœnásque patienter ineuitabiles; quod si ita est: quomodo iustè iudicabitur mundus, quem necessitas Prophetiæ coëgit non credere? Et ipse Dominus *Propterea vos non auditis,quia ex Deo non estis*: Et iterùm: *Propterea vos non creditis, quia non estis ex ouibus meis*: Et rursùm: *Nemo potest venire ad me, nisi pater, qui misit me, traxerit eum*: *Et nemo*

Mat. 16. v. 27.
Ioan. 3. v. 18.
Ioa. 12. v. 39.
Ioan. 8 v. 47.
Ioa. 10. v. 26.
Ioan. 6 v. 44. v. 66.

potest venire ad me nisi datum fuerit ei à patre meo. Et omnia quæcunque de Dei occultis iudiciis Propheticæ, & Apostolicæ paginæ protestantur, eisdem calumniis subiacebunt. Omnis igitur ab his necessitas coactiua propellatur, & iudiciorum Dei humiliter
Ro. 11. v. 33. profunditas stupeatur, dicatúrque cum Apostolo: *O altitudo diuitiarum scientia ac sapientia Dei.*]

Nunc ad videnda reliqua fauente Domino transeamus: Denique volens probare quòd sanctæ Scripturæ auctoritas inconcussa præscientiam simul, & prædestinationem, aut solam absolutè prædestinationem non nisi in his, quos Deus elegit ad æternam beatitudinem possidendam inueniatur posuisse, ponis Apostolica testi-
Rom. 8 monia ad Romanos: *Scimus*, inquientis, *quoniam diligentibus*
v. 28. &c. *Deum omnia cooperantur in bonum: His, qui secundùm propositum*
vocati sunt; quoniam quos antè præsciuit, & prædestinauit confor-
v. 29. *mes fieri imaginis filij sui, vt sit ipse primogenitus in multis fratri-*
v. 30. *bus: quos autem prædestinauit illos & vocauit, & quos vocauit ipsos & iustificauit, quos autem iustificauit ipsos & glorificauit.* Item ad
Eph. 1. Ephesios: *Benedictus Dominus & pater Domini nostri Iesu Chri-*
v. 3. &c. *sti, qui benedixit nos in omni benedictione spiritali in cœlestibus in*
v. 4. *Christo: Sicut elegit nos in ipso ante constitutionem mundi, vt esse-*
v. 5. *mus sancti, & sine macula in conspectu eius in charitate; prædesti-*
nans nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum secun-
v. 6. *dùm placitum voluntatis suæ: ad laudem gloriæ gratiæ suæ: In qua*
v. 7. *gratificauit nos in dilecto filio suo; in quo habemus redemptionem per*
sanguinem eius: remissionem peccatorum secundùm diuitias gratiæ
v. 8. *eius, quæ superabundauit in nos, in omni sapientia, & prudentia,*
v. 9. *ostendens nobis Sacramentum voluntatis suæ secundùm bonum pla-*
v. 10. *citum eius, quod proposuit in eo: ad dispositionem plenitudinis temporum, vt restaurentur omnia in Christo, quæ sunt in cœlis, & quæ*
super terram: In ipso in quo, & sorte vocati sumus prædestinati se-
v. 11. *cundùm propositum Dei: Ab eo qui omnia operatur secundùm consilium voluntatis suæ.*] quibus præmissis adiungis dicens.

IOANNES SCOTVS.

℟ *Contra istam veritatis tam claram tubam quis homo sobriæ vigilantísque fidei voces admittat humanas, quis mea non audiat, prædestinationem omnimodo esse sanctorum, nullomodo posse fieri reproborum?* Cap. 11. nu. 4. sect. 3.

CORRECTIO.

℟ O quàm tibi necessaria fuerat sobrietas, vigilantiáque veræ fidei, vt videres quid tuba Apostolica diceret, & nequaquam excogitares quod tantæ cōcentus tubæ minimè sonuisset: Apostolus siquidem in his quæ proposuisti exemplis totam intētionem suam ad electorum Dei prædestinationem, & glorificationem cōmendandam prædicator veritatis direxerat, nullámque reproborum, PRV 8.

vel prædestinationem, vel damnationem adnotare subierat, quod iam sese in præcedentibus eiusdem Epistolæ dumtaxat ad Romanos partibus satis egisse meminerat. Nihil ergò tuam insaniā verba Apostolica iuuant: Non enim aut tantummodò electos prædestinatos, aut reprobos non prædestinatos dixit, quod tamen vbi commodum duxit vtrumque alternatim commendare non distulit: Ait enim in eadem Epistola cùm de electione gentium, & reprobatione Iudæorum subtiliter veracitérque tractaret: *Sin autem Deus volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam,* Rom. 9 v. 22. &c. *sustinuit in multa patientia vasa iræ* secundùm Ambrosium *preparata*, secundùm Augustinum & omnes Africanos *perfecta*, secundùm nostrorum codicum consuetudinem *apta vel aptata in interitum: Vt ostenderet diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparauit in gloriam, quos & vocauit nos non solùm ex Iudæis, sed etiam ex gentibus*, & cætera quæ sequuntur. v. 23. v. 24. Si secundùm ea quæ in præcedentibus confirmare molitus es, nihil est aliud Dei prædestinatio, quàm præparatio operum illius, quare manifestè Apostolus, *Vasa iræ preparata vel perfecta vel apta siue aptata in interitū* clamitat: Nam de varietate interpretū non est meum iudicare: quantùm tamen ad meam attinet simplicitatem cuncta & recipio, & approbo. Si (inquam) secundùm Ambrosium *vasa iræ preparata sunt in interitum*, & iuxta definitiones tuas prædestinare nihil est aliud quàm paæparare: Liquet profectò Apostolum *vasa iræ preparata in interitum*, nequaquam aliud sensisse quam prædestinata, quoniā omnis eiusdem Apostolicę disputationis circunstantia, hoc idem cōtinet, adeò vt nullus sobriæ mētis aliter locū eūdem Apostolicæ prędicationis intellexisse, aut docuisse vllatenus reperiatur.

Et licet mihi tantorum Pontificum Ambrosij videlicet, & Augustini in assertione huius rei sufficiat auctoritas, ne cui tamen interpretationis displiceat varietas: Idem Apostolus scribens ad Corinthios, ait: *Puto nos Deus elegit nouissimos Apostolos tanquam morti destinatos*, quod ne amicissimā tibi peruersitate detorqueas, 1. Cor. 4. v. 9.

AMBROS. in 1. Corinth. cap. 4. vers. 9.

„ audi qualiter sanctus Ambrosius exponat. AMBROSIVS: Hoc
„ ideò personæ suæ deputat, quia semper in necessitate fuit, perse-
„ cutiones, & pressuras vltra cæteros passus, sicut passuri sunt Enoch 2. Cor. 11. v. 23
„ & Elias, qui vltimo tempore futuri sunt Apostoli: Mitti enim Apoc.
„ habent ante Christum ad præparandum populum Dei, & munien- 11. v. 3.
„ das omnes Ecclesias ad resistendum Antichristo, quos & persecu- ibid.
„ tiones pati & occidi lectio Apocalypsis testatur: Horum ergò v. 7.

PRVD.

„ tempus suo tempori comparauit Apostolus dicens, *quasi morti*
„ *destinatos* ad hoc enim venturi sunt vt occidantur. ℟. Et in libro Ecclesiastico legitur: *Deus parauit illum ad romphæam.* Eccl. 26 v. 27.
Et ipse Dominus ad Iob cùm ei malitiossima, & extra Deum

Iob. 38. v. 23. inuictissima arma atque argumenta diaboli exponeret. *Quæ præparaui* (inquit) *in diem pugnæ & belli* quibus documentis manifestè destruitur tuorum adstructio mendaciorum, quibus præscientiam & prædestinationem, vel præparationem Dei in electis tantùm ad vitam, non etiam in reprobis vel ad pœnas, confirmare pertinaciter studuisti: quamuis de his omnibus satis in superioribus, quantùm pro opportunitate visum est egerimus. Aut igitur reprehende Ambrosium, & Augustinum, eósque mendacij, immò hæreseos argue: aut quia id fieri nullomodo potest, humiliare tantorum patrum saluberrimis sensis, & fatere, quod verum est, præscientiam, prædestinationem & præparationem Dei bifariàm, idest & ad electos, & ad reprobos pertinere.

His Apostolicis sententiis nullâ obscuritate quantùm ad præscientiam, & prædestinationem Dei attinet, inuolutis, nullatenùs ad eorum, quæ adstruere conatus es pertinentibus, ideóque veritate priuatus transis ad ea testimonia, quæ ex beati Augustini scriptis Gotteschalcus decerpserit, atque ad suum errorem, (vt ais) detorserit, quæ dùm non intellecta asseris secundùm 2. Cor. 2. v. 16. Apostolum *alijs odorem vitæ in vitam, alijs odorem mortis in mortem* facta; Vtinam & ipse sano capite ad ea perscrutanda simpliciter accederes, né tantas de eis vomituum nauseas eructares. Tanta quippè dictorum eorundem piis mentibus perspicacia elucet, vt in eorum intelligentiis fide atque auctoritate dignis nullus piorum valeat hæsitare. Tibi itaque nisi citiùs resipueris, facta sunt odor mortis in mortem, quem non vt ab eo dicta, sed vt à tua prauitate interpolata sunt, interpretari fallaciter non erubuit. Iste quippè mos cunctis hæreticis fuisse dignoscitur, vt quæcunque Prophetica & Apostolica, Patrúmque orthodoxorum dicta suis figmentis contraria, aut de suis codicibus eraderent, aut eosdem libros exauctorarent; Aut certè peruersis interpretationibus deprauarent, suísque erroribus confirmandis quocunque conludio agglutinare satagerent: Cui te vitio vltra cæteros inseruisse, nullus, qui tua legit ignorat. Positis igitur testimoniis memorati patris, quibus impios ad interitum prædestinatos, vel præparatos creberrimè dixerit, quia negare nullatenùs poteras, deprauare contendis, vt eum figuratè, idest à contratio ea dixisse mentiaris, quod nec ille, nec quispiam doctorum duntaxat Catholicorum fecisse conuincitur. Dicis itaque.

Ioannes Scotvs.

ϴ *Quis enim ignorantium modos locutionum, quibus sancti patres vti solent, non facilè possit seduci, audiendo prædestinatos æterno igni, præparatos ad iram Dei, prædestinatos morti sempiternæ, prædestinatos ad interitum, ad pœnam, cateráque id genus, vt sine vlla* Cap. 11. nu. 5. sect. 6.

hæsitatione concedat, aut duas prædestinationes, vnam planè sanctorum, alteram impiorum sibimet per omnia contrarias, aut vnam eandémque diuinam prædestinationem sanctósque, impiósque amplecti, eámque simul contrariorum, quod ratio denegat, esse capacem.

CORRECTIO.

PRVD. ℞ Figuratis locutionibus, nec Augustinum, nec cæteros adæque Sanctos Patres, maximéque isto contrariorum genere in tractatibus suis, sermonibúsque ad populum enuntiatis, vsos fuisse iam diximus: præcipuè tamen à vocabulo prædestinationis diuinæ, Id genus locutionis procul abesse Sanctus FVLGENTIVS proprio in hoc ipsum edito volumine, & Prosper alijque complures omni ambage semotâ perspicuè edocent: prædestinationes etiam pluraliter efferri, beati Gregorij Papæ, atque Isidori Episcopi sententiis indicauimus. Verùm quod ad rem attinet, quæro vtrùm iudicia Dei vel duo vel quotlibet, vel vnum singulariter censeas? nam mihi prædestinatio, & iudicium Dei in tantùm conuenire videntur, vt vnum sine altero esse non possit: sicut enim prædestinatio, ita & iudicium Dei quosdam ducit ad regnum, quosdam damnat in tartarum: Illos per misericordiam, istos per iustitiam. Iudicari autem & bonos, & malos cum omnes Scripturæ testentur, sufficere præsenti actioni vnum ex Euangelio Domini testimonium credimus: quo ait. *Cùm venerit filius* Math.
hominis in maiestate sua, & omnes Angeli cum eo, tunc sedebit su- 25. v. 31. &c.
per sedem maiestatis suæ: & congregabuntur ante eum omnes gentes, v. 32.
& separabit eos ab inuicem, sicut pastor segregat oues ab hædis: Et v. 33.
statuet quidem oues à dextris suis, hædos autem à sinistris: Tunc di- v. 34.
cet Rex his, qui à dextris eius erunt: venite benedicti patris mei,
possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi: Esuriui v. 35.
enim & dedistis mihi manducare, sitiui & dedistis mihi bibere,
hospes eram & collegistis me; nudus, & operuistis me; infirmus & v. 36.
visitastis me; in carcere eram, & venistis ad me: Tunc responde- v. 37.
bunt & iusti dicentes: Domine quando te vidimus esurientem, &
pauimus? sitientem & dedimus tibi potum? quando autem te vidi-
mus hospitem, & collegimus te? aut nudum & cooperuimus te? aut v. 38.
quando te vidimus infirmum, aut in carcere, & venimus ad te? Et v. 39.
respondens Rex dicet illis, Amen dico vobis, quamdiù fecistis vni v. 40.
de his fratribus meis minimis, mihi fecistis: tunc dicet & his, qui
à sinistris eius erunt: Discedite à me maledicti in ignem æternum, v. 41.
qui paratus est diabolo, & Angelis eius: Esuriui enim, & non de- v. 42.
distis mihi manducare; sitiui & non dedistis mihi potum; hospes v. 43.
eram & non collegistis me, nudus & non operuistis me, infirmus & v. 44.
in carcere eram, & non visitastis me; tunc respondebunt & ipsi di-

centes: Domine quando te vidimus esurientem, aut sitientem, aut hospitem, aut nudum, aut infirmum vel in carcere, & non mini-
v. 45. *strauimus tibi? tunc respondebit illis dicens: Amen dico vobis, quamdiu non fecistis vni de minoribus his, nec mihi fecistis. Et*
v. 46. *ibunt hi in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternam.*]

Ecce ipse Dominus rex Regum omnipotentissimus & sempiternus, qui ante sæcula diem iudicij futurum constituit, ipse in fine temporum seipsum identidem agitaturum prædixit, & absque cuiusquam figuratæ locutionis fuco iustis paratum regnum, diabolo & Angelis eius paratum ignem æternum testatus est, nullo prædicatorum fidelium docente immò sentiente, quod solus omnium hominum fingere nullatenùs metuisti, videlicet vti bonis paratum regnum non figuratè, impiis verò paratum supplicium figuratè, idest non paratum intelligatur: Contra omnem penitùs diuinam & humanam auctoritatem, quæ vtrisque paratum à Deo vel regnum, vel supplicium inclamant; iudicium autem vel bifariàm, vel quadrifariàm agitandum beato Gregorio in libris moralibus exponente discamus, qui in libro 26. ita eloquitur,

Iob. 36. v. 6. GREGORIVS. *Sed non saluat impios, & iudicium pauperibus tribuit*, idest elatos destruit, humiles verò per iudicium liberos reddit, vel certè iudicium pauperibus tribuit, quia hi, qui nunc nequiter opprimuntur, ipsi tunc super oppressores suos iudices veniunt: Duæ quippè sunt partes, electorum scilicet atque reproborum, sed * bini ordines eisdem singulis partibus continentur, alij namque iudicantur, & pereunt: alij non iudicantur, & pereunt: alij iudicantur & regnant; alij non iudicantur, & regnant. Iudicantur & pereunt, quibus Dominicâ * inclamatione dicitur. *Esuriui & non dedistis mihi manducare; sitiui, & non dedistis mihi potum: hospes eram, & non collegistis me, nudus, & non operuistis me, æger & in carcere & non visitastis me*: quibus præmittitur. *Discedite à me maledicti in ignem æternum qui præparatus est diabolo & Angelis eius:* Alij verò in extremo iudicio non iudicantur, & pereunt: De quibus * per Prophetam Dominus ait, *non * resurgunt impij in iudicio:* Et de quibus Dominus dicit: *Qui autem non credit iam iudicatus est:* & de quibus Paulus ait, *qui sine lege peccauerunt sine lege peribunt:* Resurgunt verò etiam omnes infideles sed ad tormenta, non ad iudicium; non enim eorum tunc causa discutietur quia ad conspectum districti iudicis iam cum damnatione suæ infidelitatis * descendunt: professionem veræ fidei retinentes, sed professionis opera non habentes redarguuntur vt pereant: qui verò nec fidei sacramenta tenuerunt, increpationem iudicis in extrema examinatione non au-

[Margin, left: Math. 25. v. 42. — v. 41. — Psal. 1. v. 5. — Ioan. 3. v. 18. — Ro. 2. v. 12.]

[Margin, right: Greg. moral. lib. 26. cap. 20. — * al. boni. — * al. voce in damnatione. — * al. Propheta ait. — * al. resurgent. — * al. accedunt.]

» diunt: quia præiudicati, infidelitatis suæ tenebris eius, quem
» despexerant inuectione redargui non merentur; illi saltem ver-
* al. saltem. ba iudicis audient, quia eius fidei * sola verba tenuerunt; isti in
damnatione sua æterni iudicis nec verba percipiunt, quia eius re-
* al. maluerunt. uerentiam nec verbo tenùs seruare * voluerunt. Illi legaliter
pereunt, quia sub lege positi peccauerunt; Istis in perditione sua
de lege nihil dicitur: quia nihil legis habere conati sunt: prin-
ceps namque terrenam rempublicam regens aliter punit ciuem
interiùs delinquentem, atque aliter hostem exteriùs rebellan-
tem, in illo iura sua consulit, eúmque sub verbis dignæ inuectio-
nis addicit: Contra hostem verò bellum mouet, instrumenta
perditionis exercet, dignáque eius malitiæ tormenta retribuit,
* al. quid. de malo verò eius, * quæ lex habeat non requirit. Neque enim
lege necesse est perimi, qui lege nunquam potuit teneri. Ita er-
gò in extremo iudicio, & legalis illum inuectio percutit, qui ab
eo quod professione tenuit, actione declinauit, & iste sine iudi-
cij inuectione perimitur, qui lege fidei non tenetur. Ex electo-
rum verò parte alij iudicantur, & regnant, qui vitæ maculas la-
chrymis tergunt, qui mala præcedentia factis sequentibus redi-
mentes, quicquid illicitum aliquando fecerunt, ab oculis iudi-
cis elemosynarum superductione cooperiunt; quibus iudex ve-
niens in dextera consistentibus dicit: *Esuriui, & dedistis mihi* Math.
manducare; sitiui, & dedistis mihi bibere: hospes eram & collegi- 25. v. 35.
stis me; nudus, & operuistis me; infirmus & visitastis me. In car-
cere eram, & venistis ad me; quibus præmittit dicens: *Venite* v. 34.
benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutio-
ne mundi. Alij autem non iudicantur & regnant, qui etiam præ-
cepta legis perfectione virtutum transcendunt: quia nequaquam
hoc solùm quod cunctis diuina lex præcipit, implere contenti
sunt: sed præstantiore desiderio plus exhibere appetunt, quàm
* al. dominicâ. præceptis generalibus audire potuerunt; quibus * diuinâ voce
dicitur: *Vos qui reliquistis omnia vestra, & secuti estis me, cùm* Math.
sederit filius hominis in sede maiestatis suæ sedebitis & vos super 19. v.
duodecim thronos iudicantes duodecim tribus Israël: Et de quibus 28.
Propheta ait: *Dominus ad iudicium veniet cum senioribus popu-* Isa. 3. v. 14.
li sui. Et de quibus Salomon cùm de sanctæ Ecclesiæ * sponso Prou. 31
* al. sponsa. loqueretur intulit dicens: *Nobilis in portis vir eius, quando sede-* v. 23.
rit cum senatoribus terræ. Hi itaque in extremo iudicio non iudi-
cantur & regnant, quia eum auctore suo etiam iudices veniunt:
* al. iubere. Relinquentes quippè omnia plus promptâ deuotione executi
sunt, quàm iuberi * generaliter audierunt: speciali quippè ius-
* al. omnia quæ. sione paucis perfectioribus, & non generaliter omnibus dicitur Math. 19. v.
hoc, quod adolescens diues audiuit: *Vade vende * quod habes,* 21.
& da

Marc. 10. v. 21. Luc. 18. v. 22. *& da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo, & veni & sequere* "
me. Si enim sub hoc præcepto cunctos iussio generalis adstrin- "
geret, * culpæ profectò esset aliquid nos de hoc mundo possi- " *al. *culpa*.
dere. Sed aliud est quod per Scripturam Sacram generaliter om- "
nibus præcipitur, aliud quod specialiter perfectioribus impera- "
tur. Hi ergò rectè sub generali iudicio non tenentur, quia & "
præcepta generalia viuendo vicerunt: sicut enim non iudicantur "
& pereunt qui suadente perfidiâ lege teneri contemnunt: Ita non "
iudicantur, & regnant qui suadente pietate etiam vltra * gene- " *al. *genera-*
ralia diuinæ legis præcepta proficiunt. Hinc est quod Paulus " *ralis*.
etiam specialia præcepta transcendens plus opere exhibuit, quàm "
institutione * promissionis accepit: Cùm enim accepisset, vt " *al. *per-*
1. Thes. 2. v. 9. Euangelium prædicans de Euangelio viueret, & Euangelium " *missionis*.
audientibus contulit, & tamen Euangelij sumptibus sustentari "
recusauit. Cur ergò iste iudicetur vt regnet, qui minùs quod ser- "
uaret accepit, sed maius, quod viueret inuenit. Dicatur igitur "
rectè, ***Iudicium pauperibus tribuit***, quia quantò huic mundo ma- "
gnâ humilitate dispecti sunt, tantò tunc acceptis sedibus maiore "
culmine potestatis excrescunt. "

℟ Quicquid de hoc Dei omnipotentis ineuitabili, tremendó- PRVD.
que iudicio, vel ipse vel prædicatores eius pietatis intimæ literis
mandauerunt, id & nihil aliud de ipsius prædestinatione senti-
mus: Itaut nec prædestinationem absque iudicio, neque iudi-
cium sine prædestinatione fateamur: quoniam quod se iudicatu-
rum præsciuit, hoc vtique nec quicquam aliud facturum præde-
Ps. 110. v. 2. stinauit, & hæc sunt *Magna opera Domini exquisita in omnes vo-*
luntates eius. Misericordia videlicet *& iustitia*, quibus *reddit*
Psa. 61. v. 13. *vnicuique secundùm opera sua*; hæc se facturum prædestinauit,
Math. 16. v. 27. quoniam hæc se iudicaturum, retributurúmque præsciuit, atque
præuidit: hoc est illud Dei iudicium capax contrariorum quod
tibi displicet, quod etsi tua ratio denegat, veritas probat; iudi-
cium vtique malorum & bonorum, & si negare voles, destruere
nunquam vales, cuius tanta est euidentia, vt de eo nulli liceat du-
bitare. Hunc contrariorum capacitatem si denegas in prædesti-
natione, deneges necesse est in iudicio: quoniam (sicut dixi-
mus) quod se iudicaturum Deus præsciuerat, hoc se facturum
nec aliud prædestinauerat: huic rei per omnia concinit definitio
super nomine prædestinationis beatissimi patris Augustini, quam
conaris peruertere: perindéque euertere. Ait enim vt ponis in li-
bro ad Prosperum & Hilarium AVGVSTINVS: prædestinatio est AVGVSTIN. de prædest. sanct. cap. 10.
LXX. quæ sine præscientia non potest esse: potest autem esse sine præde- "
Isa. 45. v. 11. stinatione præscientia: prædestinatione quippè Deus ea præsci- "
uit, quæ fuerat ipse facturus: vnde dictum est *fecit quæ futura* "

* al. potens est. PRVD.

» sunt. Præscire autem * potest etiam quæ ipse non facit, sicut
» quæcunque peccata,

℟ Hoc & nos dicimus, hoc fatemur, nec ab ista definitione vllatenùs aberramus, quam si veritatis lumine fuisses intuitus, nunquam ita præscientiam & prædestinationem confunderes, vt vnum atque idem, nec aliud omninò esse firmares: præsciuit enim Deus omnia, & quæ fuerat ipse facturus, vt sunt quæcunque bona, & quæ non fuerat ipse facturus, vt sunt quæcunque peccata: prędestinauit autem prorsùs nihil aliud, nisi quod fuerat ipse facturus. Idest misericordiam & iudicium, siue iustitiam, seu veritatem, quod tantundem valet: de quibus duobus loquitur & Propheta: *Semel locutus est Deus: Duo hæc audiui, quia potestas Dei, & tibi Domine misericordia: quia tu reddes vnicuique iuxta opera* Psal. 61. v. 12.
sua. Hæc sunt *magna opera Domini exquisita in omnes voluntates* v. 13.
eius, Nimirum hæc sunt *opera Domini* & nulla alia, quæ se factu- Psal.
rum prædestinauit, videlicet gratìs misereri, & iustè damnare. 110. v.
Horum misereri, non quia meruerunt, illos damnare sine dubio 2.
quia meruerunt: istis gratìs, idest nullis præcedentibus meritis impendere misericordiam, illis propter mala pręcedentia iustissimè rependere vltionem: de quibus Apostolus proclamat: *Quoniam cuius vult miseretur, & quem vult indurat:* nempè *miseretur* Rom. 9. v. 18.
nullo debito, *indurat* nullâ iniquitate suâ: *quoniam non est iniquitas apud Deum*, dicente eodem Apostolo: *Nunquid iniquus Deus,* v. 14.
qui infert iram: cui humiliter veracitérque correspondemus, *absit* omnino *absit*, vt esse vllatenùs iniquitas valeat apud Deum. *Qui infert iram*, idest, vel *indurat* eum qui meretur, vel vindicat atque vlciscitur in eum, qui proculdubiò promeretur.

Auferens ergò prædestinationem malorum, aufer iudicium, quo sublato consequenter tolle iustitiam, ablatâ iustitiâ, nega ipsum etiam Deum, qui est non accidentaliter, sed essentialiter, perindéque immutabiliter sempiterna iustitia. Quomodo ergò *reddet vnicuique secundùm opera sua?* An vnicuique bonorum, & Psal. 61.
nulli malorum? peccet ergo quisque quantumlibet, quoniam su- v. 13.
blato iudicio, detractâque iustitia, impunè peccabit, & dic cum illis qui *posuerunt in cœlo os suum, & lingua eorum transiuit in terra;* Psal. 72.
Et dixerunt: quomodo scit Deus, & si est scientia in excelso; atque v. 9.
iudicandos & bonos & malos superiori Domini sententia decla- v. 11.
ratum est, & Apostolus testatur dicens; *Scimus enim quoniam iu-* Rom.
dicium Dei est secundùm veritatem in eos, qui talia agunt. Existi- 2. v. 2. &c.
mas autem hoc ô homo, qui iudicas eos, qui talia agunt, & facis ea, v. 3.
quia tu effugies iudicium Dei? an diuitias bonitatis eius & patientiæ & longanimitatis contemnis? Ignoras quoniam benignitas Dei v. 4.
ad pœnitentiam te adducit? secundùm duritiam autem tuam, & im- v. 5.

v. 6. *pœnitens cor thesaurisas tibi iram in die iræ, & reuelationis iusti iu-*
v. 7. *dicij Dei: qui reddet vnicuique secundùm opera eius, his quidem qui*
v. 8. *secundùm patientiam boni operis, gloriam & honorem & incorru-*
ptionem quærentibus vitam æternam: his autem, qui ex contentione,
v. 9. *& qui non acquiescunt veritati, credunt autem iniquitati, ira & in-*
dignatio tribulatio, & Angustia in omnem animam hominis operã-
v. 10. *tis malum, Iudæi primùm, & Græci: Gloria autem & honor & pax*
omni operanti bonum, Iudæo primùm, & Græco: non est enim perso-
v. 11. *narum acceptio apud Deum.*

Quia igitur iustitia, iudiciúmque Dei negari minimè possunt, sequitur vt prędestinatio & pręparatio illius nullatenùs denegentur, in his dumtaxat, quibus iustitia illius, atque iudicium prædicantur, quoniam ea sunt, quæ beatus Augustinus in definitione prædestinationis dixit. Quæ Deus se facturum esse præuidit siue præsciuit; quæ definitio quoniam tuis assertiunculis plurimùm repugnat, conaris eam inuertere, & quod neque Augustinus dixit, neque sensit affingere. Dicis enim.

IOANNES SCOTVS.

⊖ *Est igitur talis differentia inter prædestinationem, & præscientiam, quòd omnis prædestinatio præscientia; non autem omnis præscientia prædestinatio: præscientia namque ipsa, quâ Deus præsciuit ea, quæ fuerat ipse facturus, prædestinatio verè specialitèrque dicitur: Ea verò præscientia, qua ea, quæ non facit, præsciuit, idest peccata, eorúmque pœnas, præscientia absolutè placuit vocari. Ita vt ea tantummodò præscientia, quæ dicitur prædestinatio, in bono semper intelligatur: sola verò præscientia sine prædestinatione omninò malorum est, quæ Deus non facit.* Cap. 11. nu 6. sect. 7.

CORRECTIO.

℞ Agimus vtique Deo gratias, qui te nolentem fortassis, nesciẽtémque fecit aliquatenùs quod verũ est confiteri; qui enim hactenùs præscientiam & prædestinationem vnum esse adstruxeras, nũc differre quamuis subdolè confiteris. Dicendo quippè *omnis prædestinatio præscientia, non autem omnis præscientia prædestinatio,*] profectò ea aliquomodo differre demõstras: verùm quòd pręsciẽtiam prædestinationem nuncupas, à vero deuias: neque enim præscientia est prædestinatio, neque prędestinatio pręscientia, quamuis præscientia pro prędestinatione soleat aliquoties poni; veluti cùm dixit Apostolus *secundùm præscientiam Dei electos*, vtiq; pręscientiam pro prędestinatione posuisse intelligitur: prędestinatio verò pro præscientia nusquã posita reperitur. Proinde dicendum fuerat, sicut memorandus pater Augustinus dixit, quia prædestinatio sine præscientia non potest esse, potest autem esse sine prædestinatione præscientia: quid claritatem di&ctorũ obnubilas? quid aquas purissimas fœculentis disputationibus turbas? Cur nos à vi- PRVD.

1. Petr. 1. v. 2.

« « « » Auctor. de prædestin. Sanct. cap. 10.

ui fontis potu purissimo ad *Cisternas, quæ non valent aquas contine-re*, traducis? nēpè cùm aliquid pro altero ponitur, aliud necesse est sit quod ponitur, aliud pro quo ponitur: Et cùm dicitur prædestinatio non potest esse sine præscientia, pręscientia autem potest esse sine prædestinatione, perspicuè declaratur aliud esse præscientiam, atque aliud prædestinationem: Ideò quippè prędestinatio non potest esse sine pręscientia, quia nullus nisi pręsciendo prędestinat: nemo enim nesciendo prædestinat; præscientia verò idcircò sine prędestinatione potest esse, quoniam multa possunt sciri, atque præsciri, quę nullatenùs prędestinentur. Hier. 2. v. 13.

Hoc habet definitio beatissimi Augustini, hanc sequuntur omnes Catholici diuinorum eloquiorum tractatores, quorum Prosper ita aduersùs Pelagianos parentes tuos agens loquitur: PROSPER: qui præscientiã Dei in nullo ab ipsius prædestinatione discernit, quod tribuendũ est Deo de bonis, hoc ei etiã de malis conatur adscribere: sed cùm bona ad largitorem cooperatorémque eorũ Deum, mala autem ad voluntariã rationalis creaturę nequitiã referenda sint, dubium non est sine vlla temporali differentia Deum & pręscisse simul & prędestinasse quę ipso erant auctore facienda, vel quę malis meritis iusto erant iudicio retribuenda: præscisse autẽ tantummodò non etiam prædestinasse, quę non ex ipso erant causam operationis habitura. ℟ Fulgentius initium responsionum secundi libri ad Monimum ita exorsus est. FVLGENTIVS: satis (vt arbitror Monime charissime) quæstionẽ de diuersitate prædestinationis iustorum scilicet & iniquorũ, hoc est eorũ, quos gratuita misericordia Dei pręueniens iustificandos conuertit, glorificatura cõuersos, & eorum quos iusta Dei seueritas in peccatis derelinquit punitura damnatos, superior sermo, in quantũ Dominus pusillitatem nostrã dignatus est adiuuare, & pertractatã continet & solutam: Itaut plerique, licet in ea solent non leuiter permoueri, facilè possint & diuinorũ librorum testimoniis instrui, & S. Augustini libris, & Prosperi eruditissimi viri responsionibus informari, quibus agnoscant prædestinationem Dei nihil aliud esse, nisi pręparationem operum eius, quæ in æterna sua dispositione, aut misericorditer se facturum pręsciuit, aut iustè: Et quia in peccatis nec misericordia inuenitur nec iustitia: ideóque omnem iniquorum malam voluntatem quâ peccant à Deo præscitã, non tamen esse à Deo prædestinatam, cùm ipsam voluntatem malam non aliter essent habituri, nisi in eo quòd fuissent à Domino recessuri, nec Deum prædestinasse discessioné hominis à se, cùm causa ipsius discessionis sola voluntaria esset auersio peccatoris, quę quia Deum futura non latuit in æterna pręscientia eius pręparatã sibi pœnam iustæ retributionis inuenit.

PROSPER ad capit. Gallor. c. 15.

FVLGENTIVS li. 2. ad Monimum in principio.

PRVD. Cap. 11. nu. 7. sect. 7.

℟ Quibus definitionibus Sanctorum Patrũ liquet aliud esse præ-

ſcientiam, aliud prædeſtinationem. Sed cùm dicis: *Sola verò præſcientia ſine prædeſtinatione omninò malorũ eſt, quæ Deus non facit.*] Verum eſt, ſi tamen malorum nomine peccata, non etiam eorum pœnas intelligis quas Deo vindice retribui nullus Catholicorum negat. Porrò malorum pręſcientiam dicens, vt quid ſuperiùs malorum præſcientiam tantiſper negaueris, aut vtrum in his etiam verbis tuis à contrario identidem velis intelligi non elucet: Quòd ſi admittitur prorsùs nihil eſſe conuincitur: Verum nè de contrariorum adhuc capacitate queraris, fatendum eſt fide inconcuſsâ, quòd neque prædeſtinatio, neque iudicium Dei ſecundum quendam modum contrariorum capacia rectè dicantur, cùm in eis nihil ſit omninò contrarium: Ad prædeſtinationem namque ac iudicium Dei nihil præter miſericordiam, & iuſtitiam, vel quibuſcunque aliis vocabulis nuncupentur, pertinere certum eſt, quæ nullatenùs ſibi dici valent contraria: quoniam & miſericordia & iuſtitia abſque contradictione bona ſunt, illo nimirum auctore, qui ſummè verè, ſempiternéque bonus eſt, & à quo eſt quicquid boni eſt. Ac per hoc ſi quis miſericordiam & iuſtitiam Dei bona eſſe negauerit, fidei Catholicæ inimicus abſque dubio comprobatur. Sit ergò prædeſtinatio & iudicium Dei nequaquam contrariorum capax, quia quæ bona bono auctore videlicet Deo exiſtunt, contraria ſibi eſſe nullatenùs poſſunt. « Prosper ad obiect. galloz. cap. 6.
Prosper: Prędeſtinationem autem Dei ſiue ad bonum, ſiue « ad malum in hominibus operari ineptiſſimè dicitur, vt ad vtrum- « que homines quædam neceſſitas videatur impellere; cùm in bo- « nis voluntas ſit intelligenda de gratia, in malis autem voluntas « Idẽ ibidem cap. 14.
intelligenda ſine gratia. ℞. Idem Prosper. Prędeſtinatio « igitur Dei ſemper in bono eſt, aut ad retributionem iuſtitiæ, aut « Idẽ ibidem ſentent. 6.
ad donationem pertinet gratiæ. ℞. Idem Prosper. Prædeſtinatio quoque Dei ſemper in bono eſt, quæ peccatum ſolâ hominis voluntate commiſſum, aut remittendum nouit cum laude miſericordiæ, aut plectendum cum laude iuſtitiæ. ℞ Adiungis & dicis.

Ioannes Scotus.

ϴ *Et ne vllus inde dubitaret adiecit: quocircà prædeſtinatio Dei quæ in bono eſt, gratiæ eſt præparatio, gratia verò eſt ipſius prædeſtinationis effectus.*] *Idem in libro de dono perſeuerantiæ eadem planiùs aperit dicens, Iſta igitur ſua dona quibuſcunque Deus donat, proculdubiò ſe daturum eſſe præſciuit & in ſua præſcientia præparauit*, quos ergò prædeſtinauit ipſos & vocauit, *Vocatione iſtâ de quâ dictum eſt:* Sine pœnitentia ſunt dona, & vocatio Dei; *Namque in ſua, quæ falli mutarique non poteſt præſcientia, opera ſua futura diſponere, id omninò nec aliud quicquam, eſt prædeſtinare.*] « Cap. 11. nũ. 8. ſect. 7. Avgvst. de Prædeſt. ſanct. cap. 10. Idẽ de don. Perſeuer. c. 17. Ro. 11. v. 29.

Huic clariſſimæ tubæ atque apertiſſimæ Chriſtianorum caſtrorum

» *quis dissonare præsumat? quæ apertissimâ voce resonare non desinit.*
» *Id omninò nec aliud esse Deum prædestinare, quàm præscientiâ suâ*
» *opera, quæ ipse facturus fuerat disponere.*]

CORRECTIO.

PRVD. ℞ Tu sine dubiò huic clarissimæ tubæ ausus es dissonare, qui contra Augustini definitionem magnis quantùm in te est disputationibus efficere voluisti, nihil aliud prædestinationem Dei, quàm præscientiam eius debere accipi. Et inter opera illius pœnas, quas peccantibus iustè præparauit, nullo modo computari. Hoc ipsum definitionis ratione moliens affirmare, transis ad conglutinatas tibi, consuetissimásque ratiocinatiunculas, quibus veritatis munimenta confringere machinaris, eáque ab alio disputationis initio ordiris.

CAP. XII

CAPVT XII.

DE DEFINITIONE PRÆDESTINATIONIS.

Num. 1. sect. 1. DVODECIMVS igitur disputionum tuarum titulus est.

IOANNES SCOTVS.

⊖ *De definitione prædestinationis. Fiat igitur* (inquiens) *huius definitionis conuersio sic: Si verum est suâ, quæ falli mutaríque non potest præscientiâ opera futura disponere, id omninò, nec aliud quicquam est prædestinare, quàm in sua quæ falli mutaríque non potest præscientiâ opera sua futura disponere.*

CORRECTIO.

PRVD. ℞ Huic definitionis conuersioni quoniam vera est, tibíque per omnia repugnans, conficis aliam conuersionem prorsùs contra-
» riam, cùm in fine superioris ex verbis Augustini posueris. Defi-
» nitio nihil minùs nihil ampliùs continet, quàm id quod susceptum
» est explicandum, aliter omninò vitiosa est] hinc colligitur falsam esse aliam tuam conuersionem, quæ ita se habet.

IOANNES SCOTVS.

Cap. 12. nu. 2. sect. 1. ⊖ *Si omnis præscientia, quâ Deus opera sua futura disposuit diuina prædestinatio est, omnis prædestinatio, quâ Deus opera sua futura disposuit diuina præscientia est.*

CORRECTIO.

PRVD. Et Augustino de dono Perseu. cap. 17. ℞ Non hoc continetur in definitione Augustini: non enim dixit quòd omnis præscientia, quâ Deus opera sua futura disposuit,
» diuina prædestinatio est: Sed quòd in sua, quæ falli mutaríque non
» potest præscientiâ, opera sua futura disponere id omninò, nec
» aliud quicquam est prædestinare] nec dixit præscientia est dis-

positio operum Dei futurorum, sed in præscientia posuit dispositionem, id est prædestinationem. Aliud est ergò præscientia, in qua disponuntur hoc est prædestinantur opera Dei futura: Aliud dispositio, hoc est prædestinatio futurorum operum illius in eius præscientia constituta; præscientiâ enim disposuit, hoc est prædestinauit opera sua futura, non prædestinatione præsciuit opera sua futura: pręscientia quippè ratione prędestinationem pręcedit, videlicet quia ex præscientia prædestinatio, non ex prædestinatione prodit præscientia: Et sicut rectè dicitur præsciendo prædestinat, prædestinando præscit: Ita non rectè generaliter dicitur præscientiâ prędestinat, prædestinatione præscit: Id est cùm rectè dicatur præscientiâ prædestinare, non tam latè rectè dicatur prædestinatione præscire: non enim ex prædestinatione præscientia, sed ex præscientia prędestinatio sumitur: Ideóque possunt multa præsciri absque prędestinatione, id est quæ præsciantur tantùm, & non prædestinentur, nulla verò possunt prædestinari nisi præsciantur. Nusquam sanè vel Augustinum vel cęteros Patres dixisse inuenimus, omnem præscientiam esse prædestinationem, vel omnem prædestinationem esse præscientiam. Sed posse præscientiam esse sine prędestinatione, prædestinationem verò sine præscientia nunquam. Igitur falsitatis conuincitur conuersio tua, quæ definitionis metas excedens, commenta est, quod non habet veritas definitionis. Nec mirum si conuersionem nomines, quæ à veritate discedens conatur inducere falsitatem, cùm vocabulum conuersionis ambiguum habeatur, tam scilicet à malo in bonum quod est laudabile, quàm à bono in malum, quod est vituperabile. Non itaque dicendum est omnis præscientia, quâ Deus opera sua futura disposuit, diuina præscientia est: Et omnis prædestinatio, quâ Deus opera sua futura disposuit diuina præscientia: Sed in præscientia Dei, quâ opera sua futura disposuit diuina prædestinatio est, & omnis prędestinatio eius, quâ opera sua futura disposuit in diuina præscientia est. Verum est igitur quod concludis dicendo.

Ioannes Scotvs.

ϴ *Conficitur ergò prædestinationem Dei non esse nisi in operibus eius, quando nihil minùs, nihil ampliùs continetur in eius definitione prater diuinorum operum dispositionem.* Cap.12.nu. 3.sect. 1.

Correctio.

℟ Verùm quòd hoc dolosè protuleris manifestas, cùm protinùs adiungis.

Ioannes Scotvs.

ϴ *Sed ad hæc* (inquiens) *dicturus es ad Dei opera pertinere iustè damnandos prædestinare ad pœnã: Sicut ad eius opera pertinet gratiâ saluandos prædestinare ad beatitudinem; & hoc testimoniis eiusdem* Cap.12.nu. 4.sect.2.

S. Augustini firmare conaberis, quæ eo, quo posuisti ordine posuimus, vt in eis non quod tu, sed quod ille voluit videamus, quorum si vnum rectè fuerit expositum, sufficiat ad cætera intelligenda. Ponamus Pſ. 110. v. 2.

AVGVSTIN. Enchirid. cap. 100.

» *ergò illud*: Magna opera Domini exquisita in omnes voluntates
» eius. *Et tam sapienter exquisita, vt cùm Angelica & humana creatura*
» *peccasset, id est non quod ille, sed quod voluit ipsa fecisset; etiam*
» *per eandem creaturæ voluntatem, quâ factum est, quod creator no-*
» *noluit, impleret ipse quod voluit. Benè vtens & malis tanquam sum-*
» *mè bonus, ad eorum damnationem, quos iustè prædestinauit ad pœ-*
» *nam, & ad eorum salutem, quos benignè prædestinauit ad gratiam.*] *Ecce in vna eadémque sententia prædestinauit* (inquit) *ad pœnam, prædestinauit ad gratiam: Vbi quæsumus respondeas ad ea, quæ interrogamus: Vtrùm ad iustitiam Dei, an ad eius gratiam pertineat prædestinare impios ad pœnam? Respondebis credo ad iustitiam? Ait enim quos iustè prædestinauit ad pœnam: Non igitur ad gratiam: Ac per hoc, si pœnæ prædestinatio donum Dei non est, sed peccati iudicium, necessariò sequitur, vt aut falsum sit, quod ipse Au-*
» *gustinus ait: Prædestinatio Dei, quæ in bono est, gratiæ est præpara-*
tio] *aut è contrario accipietur prædestinatio pœnarum. Est autem*
» *verum & immutabile quod dixit: prædestinatio Dei, quæ in bono*
» *est, gratiæ est præparatio.*] *E contrario igitur intelligi voluit quod posuit prædestinauit ad pœnam.*

CORRECTIO.

PRVD. ℞ Quicunque veritatis lumine illustratur, omninò videt, quàm falsò ista protuleris dicendo beatum Augustinum prędestinationem impiorum à contrario posuisse, cuius absurditatem intellectus tam auctoritate Scripturarum, quàm exemplis Patrum venerabilium suprà refellimus: omissis siquidem cæteris solus vel maximè ad hoc sanctus Fulgentius sufficit, qui posthabitâ immo nec cogitatâ peruersitate tuâ beatum Augustinum prędestinatos ad pœnam non contrariè, sed rectè, non negatione, sed veritate sensisse atque dixisse confirmat: proinde cùm pœnæ prædestinatio donum Dei non sit, sed peccati iudicium, id est iustitiæ retributio, non necessariò sequitur, vt aut falsum sit,
» quod ipse Augustinus ait: Prędestinatio Dei, quæ in bono est,
» gratiæ est præparatio.] Aut à contrario accipiatur prædestinatio pœnarum: qui enim non dicit absolutè prędestinatio Dei gratiæ est præparatio, aut omnis prædestinatio Dei gratiæ est prę-paratio, aut prędestinatio Dei nihil est aliud, quàm gratiæ præparatio, sed addidit quæ in bono est, profectò innuit se eam tantummodò prędestinationem quæ ad electos pertinet, non illam quæ reprobos iustè punit, definisse: Sed vnâ eadémque sententiâ, sicut veraciter dixit prędestinatos ad gratiam, ita veraciter

intulit

intulit prædestinatos ad pœnam. Quod cùm tibi displiceat, neque alios latere videris, quin quod nunc breuiter prælibauimus, tibi quisque prudens posset opponere. Secutus adnectis.

Ioannes Scotus.

Θ *Sed ne fortè* (inquiens) *obiicias, non dixit prædestinatio Dei est gratiæ præparatio, sed prædestinatio Dei, quæ in bono est, gratiæ est præparatio, tibi videtur locus relinqui alterius prædestinationis, quæ tanquam in malo sit, aut eadem prædestinatio, si vna soláque est, in bono & malo fieri, posse non negatur. Primùm attende vnam definitionem duas prædestinationes omninò non posse continere: Deinde quòd si nulla alia definitio prædestinationis verior, aptiórque inueniatur, quàm illa quæ prædicta est, & nihil nisi opera diuina comprehendit, quæ nullo piè credentium dubitante bona sunt, quid nos cogit aliud aliquid subaudire, audientes prædestinationem Dei, quæ in bono est, nisi semper eam & bonam & in bono esse.* Cap. 11. nu. 5. sect. 3.

Correctio.

℟ O Regule de radice colubri egrediens, de quo canitur. O tortuose serpens, qui mille per meandros, fraudésque flexuosas agitas quieta corda, & item cui sunt mille nocendi artes; quid veritati tantâ obstinatione obsistis? quid perspicuitatem veritatis mendaciorum cuniculis inficere satagis? Si taliter Fulgentius Augustinum sensisse, atque dixisse nouisset, nunquam diuersitatem prędestinationis protulisset, nunquam Gregorius prædestinationes pluraliter enuntiasset: Nunquam Isidorus geminam prædestinationem nuncupasset; nunquam cæteri quique Catholici doctores in suis scriptis toties destinatos, prædestinatos, paratos, præparatos, deputatos, delegatósque ad pœnas, vel interitum intimassent: Ac per hoc & nos semper Dei prędestinationem bonam, & in bono esse indubitanter, sicut & iudicium illius fatemur: quoniam cùm nihil aliud in Dei prædestinatione atque iudicio, quàm misericordia & iustitia contineatur, nequaquam eius prædestinatio, & iudicium vel mala vel in malo esse possunt, quæ non aliud quàm bona in se continent, misericordiam videlicet, & iustitiam: quæ (sicut diximus) licet semper bona, & in bono sit, aliud tamen beatus Augustinus in sua definitione attendit dicendo: prædestinatio Dei, quæ in bono est « gratiæ est præparatio] quæ in bono est (inquit) id est quæ ad bo« num electionis sanctorum pertinet: vt altera intelligatur in malo, quæ non sit omnino mala, quia ad Dei iustitiam pertinet, sed tamen iustè puniat reprobos: quia nullo obsistente iustitia vtique bona est: quod ita se intellexisse ex aliis suorum librorum dictis ipse manifestat, qui in libro Enchiridion dicit. Avgvstinvs: Aliquando enim iudicium Dei ponitur in malo: Vnde illud est: « Prvd. Avgvst. de Prędestin. Sanct. cap. 10. Avgvstin. Enchirid. cap. 55.

AA 2

» *Qui autem malè egerunt in resurrectionem iudicij* aliquando, & in Ioan. 5. v. 29.
» bono: secundùm quod dictum est. *Deus in nomine tuo saluum me* Psal. 53. v. 3.
» *fac, & in virtute tua iudica me*. Per iudicium quippè Dei fit ipsa
» bonorum malorúmque discretio* vt liberandi à malo, non per- (* al. *vbi*)
» dendi cum malis, boni ad dexteram segregentur, propter quod Mat. 25 v. 33.
» ille * clamat, *Iudica me Deus*. Et quid dixerit velut exponens. (* al. *clamabat*)
» *Et discerne* (inquit) *causam meam*. ℞. Sicut ergò iudicium vel Pf. 42. v. 1.
PRVD. in malo, vel in bono, ita incunctanter prædestinationem vel in malo, vel in bono, & dici & intelligi voluit, quæ à Dei iudicio nequaquam differt. Intereà subnectis.

IOANNES SCOTVS.

Cap. 12. nu. 6. sect. 3. ⊖ *Si autem dicis bonum est prædestinare impios ad pœnam, & ideò inter opera Dei reputandum; respondemus bonum, quia iustum, sed quoniam non est Dei donum, cùm eius sit iudicium: omnis autem prædestinatio Dei omninò est præparatio gratiæ, omnisque gratia donum; necessariò colligitur omnis diuina prædestinatio donorum eius præparatio, pœna proculdubiò impios iustè torquet, quæ donum non est, alioquin si esset donum, non torqueret, sed vtique liberaret, non est igitur prædestinatio pœnæ; quod si esset, non esset pœna, sed gratia: est autem pœna: non est igitur prædestinatio eius.*

CORRECTIO.

℞ Quantùm à veritate abhorreas, & cum Baalam apertis oculis cadas: quisquis diligenter legerit, facilè peruidebit: dicens itaque *bonum esse prædestinare impios ad pœnam quia iustum.*] Proculdubiò apertis oculis verùm vides. Adiungens autem: *Sed quoniam non est Dei donum, cùm eius sit iudicium: non est igitur prædestinatio pœnæ, quod si esset non esset pœna, sed gratia.*] Perspicuè iustitiam Dei atque iudicium aut penitùs negas, aut omninò mala esse confirmas: Si enim nihil aliud pertinet ad bonitatem Dei, quàm dona gratìs tribuere, restat, vt iustitia iudiciúmque illius, quibus reprobi puniuntur, aut mala sint, aut omninò non sint: Omnes autem Scripturæ Deum, & iustum, & iudicem clamant; quæ si bona non sunt, quia dona non sunt, quid aliud restat, nisi vt neges Deum esse, qui & iustus & iudex est? Ita quippè ad omnes eius iudicium separasti, ac si malum velles intelligi iudicium: Ita enim se habent verba tua: *Sed quoniam non est Dei donum cùm eius sit iudicium*,] quasi nihil aliud possit esse bonum, nisi Dei donum: Est autem iudicium, estque iustitia & omninò bona: Si ergò & iustitia & iudicium indubitanter bona sunt, necessariò colligitur prędestinare impios ad pœnam bonum esse, cùm sit Dei iustitia atque iudicium, quę quisquis bona esse negauerit, sine dubio impietatis reus esse conuincitur. (2. Pet. 2 v. 15.)

Itémque quod ais. *Omnis autem prædestinatio Dei omninò est præparatio gratiæ.*] Falsum ex definitione beati Augustini arguitur, qui nusquam dixisse reperitur: omnis prædestinatio Dei gratiæ est præparatio, sed simpliciter, quia veraciter, prædestinatio Dei, quæ in bono est, gratiæ est præparatio. Sicut ergò iustitia Dei atque iudicium bonis bona, & malis mala retribuunt: Ita prædestinatio bonis bona, & malis mala retribuenda disposuit. Cap. 12. nu. 7. sect. 4.

Deinde inferens, *Pœna proculdubiò impios iustè torquet, quæ donum non est: alioquin si esset donum, non torqueret: Sed vtique liberaret: non est igitur prædestinatio pœnæ:*] Cur non perpendis, quia iusta est, & ad Dei iustitiam pertinens pœna? Itaque quia concedis iustè impios pœnâ torqueri, concedas necesse est bonum esse, quia omne iustum bonum. Ergò si bonum est quia iustum, constat impios pœnâ torqueri, falsum est non esse prædestinationem pœnæ: quia quemadmodum iustum est retribuere, ita nimirùm iustum, perindéque bonum fuit identidem prædestinasse: nisi enim esset iustitia, nec prædestinatio præcessisset, neque iudicium futurum esset. Est autem iudicium, quo retribuatur vnicuique secundùm opus eius. Est igitur prædestinatio eiusdem iudicij, id est præparatio atque dispositio in præscientia Dei futurorum operum eius: Est etiam pœna quæ retribuatur impiis, sicut est præmium quod retribuatur piis. Et hoc est totum prædestinasse Deum, quod erat ipso auctore futurum, misericordia scilicet, atque iudicium: Planè miror cæcitatem tuam interdum negare, interdum confirmare pœnas: Nam qui hactenùs pœnas peccatis debitas vsquequáque negaueras, nunc confiteris dicendo *pœna proculdubiò impios iustè torquet.*] Et item: *est autem pœna,*] cúmque iam pœnam fatearis, insaniæ plenum deprehenditur prædestinationem eius negare, quæ iusta est. Omne quippè iustum bonum: bona est ergò prædestinatio pœnæ, sicut iudicij, quia sine dubio iusta: nihil autem iniustum bonum: omne autem iustũ bonum: Bonum igitur prædestinatio pœnæ, quia proculdubiò iustum. Cap. 12. num. 8. sect. 4.

Quapropter friuola prorsùs conuincitur argumentatio tua, cùm id conaris euertere, quod & auctoritas & ratio perspicuè persuadent: Sententiam verò Augustini, quam confirmationi prædestinationis adhibes, semper in donis diuinæ largitatis intelligendæ, prorsùs in nullo tuæ adminiculatur assertioni: dicendo enim: hæc Dei dona, si nulla est prædestinatio, quam defendimus, non præsciuntur à Deo: præsciuntur autem: Hæc est igitur prædestinatio, quam defendimus. Vnde aliquando eadem prædestinatio significatur etiam nomine præscientiæ, sicut ait Apostolus; *Non repulit Deus plebem suam, quam præsciuit.* Hoc quod ait prȩsciuit, non rectè intelligitur nisi prædestinauit,] Et cætera Cap. 12. num. 9. sect. 4. AVGVST. de don. perseuer. cap. 17. in fine. Ibid. cap. 17. Ro. 11. 1. 2.

quæ sequuntur de ea quæ ad sanctos pertinet se tantummodo dixisse manifestauit, addendo videlicet, quam defendimus, eam quippè defendendam susceperat: quoniam eadem iam impugnabatur à tuis; vt ita dixerim propugnatoribus, sicut Epistola Prosperi & Hilarij ad eum, & responsio eius, titulúsque libri, atque actio satis apertéque declarant: Necdùm námque prædestinatio
Nota. impiorum cœperat denegari, quam frequenter in Pelagianorum etiam libris atque Origenis positam inuenimus, quorum idcircò testimonia proferre non necessarium duximus; quoniam Catholicorum munimentis nos abundare fauente Domino copiosiùs congaudemus. Hinc interpositâ beati Augustini sententiâ, quam ex libro illius de dono perseuerantiæ decerptam tuis actionibus inserendam quamuis ineptè prorsùs censuisti, quâ de prędestinatione sanctorum fideliter disputans præscientiam pro ea aliquando poni solere edocuit, consueto tibi errore argumentaris.

IOANNES SCOTVS.

Cap.11.nu. 10.sect.5. ❂ *Omnis* (inquiens)*præscientia pertinens ad electos prædestinatio est: nulla prædestinatio nisi electorum est; nulla igitur præscientia pertinens ad electos prædestinatio non est, nullus eligitur ad pœnam: quomodo ergò prædestinatur pœna, quæ reproborum est propria?*

CORRECTIO.

℞ Quæ argumentatio ex præcedentibus falsa esse conuincitur. Dicens quippè *nulla prædestinatio nisi electorum est*] mentiris, quia & Scripturæ sanctæ auctoritas, & sanctorum Patrum vnanimitas destinatos vel prædestinatos, paratos vel pręparatos, ac deputatos ad pœnam vel interitum infucatè atque concorditer
Cap.11.nu. 11. sect.5. indicat. Quódque infers, *Nullus eligitur ad pœnam: quomodo ergò prædestinatur pœna, quæ reproborum est propria.*] Videris intelligere electionem & prædestinationem vnum esse, cùm plurimùm interesse nullus ignoret: Nã aliud eligere, aliud esse prædestinare quis nesciat? Sicut enim aliud est eligere, aliud disponere: Ita aliud est eligere aliud destinare: quoniã destinare vel prædestinare non esse aliud, quàm disponere vel pęrparare, vel quicquid idem significat, iam suprà monstratum est. Porrò eligi quemquam ad pœnam vel interitum diuina eloquia raro testantur, prædestinari verò pœnas omnis veteris & noui Instrumenti Scriptura testatur.

Cap.11.nu. 12. sect.5. Sed quod dicis *pœnam esse reproborum propriam.*] mirum est quare propriam reproborum dixeris, cùm veritas Christianæ fidei habeat, excepto DEO, & Domino nostro Iesu Christo nullũ ex peccatrice propagine, nisi peccatorẽ nasci, perindéq; pœnam iusto DEI iudicio promereri; Ac per hoc quemadmodum omnes peccatores naturæ traduce; Ita omnes pœnis debitos incunctanter tenemus, & sicut à peccato non nisi gratuita gratia, ita à pœnis non nisi eadem

misericordia liberat. Propria est ergò peccatorum omnium pœna; sicut post primam transgressionem peccatrix est omnium natura: Et ita omnium communis est pœna, sicut communis est omnium culpa: dicente Apostolo: *Sicut per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors*; Et iterum: *In quo omnes peccauerunt.*

Rom. 5. v. 12. Ibid.

Certè traditione maiorum primum hominem quamuis tam grauiter peccauerit, vt omne hominum genus ex sua propagine per concubitum maris & fœminæ nasciturum peccato mortique substrauerit, saluatum Dei gratiâ, sanctorúmque collegio sociatum credimus, & fatemur: qui sicut primus omnium hominum cum coniuge sua peccauit, ita primus pœnam damnationis excepit. Quære itaque vtrum propria eius pœna fuerit, an extranea: proprium autem eius fuisse peccatum, nemo cunctatur: Iustum igitur fuit, vt ipse propriè pœnam perciperet, licet inuitus, qui propriâ voluntate peccatum commiserat non inuitus: propria ergo peccatorum omnium pœna dicenda est, non tantummodò reproborum, quia omnium culpa communis est, quâ pœnam meruerunt, non solummodò reproborum. Et hoc est quod fideliter dicitur Deum prædestinasse, vel præparasse, vel disposuisse, vel deputasse, vel delegasse peccatoribus pœnas, quas peccantibus se præuiderat meritò redditurum: si enim non prædestinauit pœnas, quid est quod præceptum obedientiæ dans primis hominibus dixit: *Quacunque die comederitis ex eo, morte moriemini?* & rursùm: Si ipse non rependit meritas pœnas, quid est quod eisdem iam peccatoribus dicit: *donec reuertaris in terram, de qua sumptus es, quia puluis es & in puluerem reuerteris?* Si (inquam) nec præsciuit, nec prædestinauit hanc pœnam, quomodo eam & ante peccatum prædixit futuram, & post peccatum reddidit consecutam? proinde sicut propriam culpam, ita propriam pœnam illius dicendam omni peccatori fortasis non incongruè dixerim: quoniam secundùm Apostolum *Omnes peccauerunt, & egent gloriâ Dei.* Et *conclusit scriptura omnia sub peccato vt omnium misereatur.*

Gen. 2. v. 17. Gen. 3. v. 19. Rom. 3. v. 23. Gal. 3. v. 22.

Verùm quia electionis vocabulum ad amicissimam tibi contrarietatis peruersitatem detorques, adhibitâ beati Augustini sententiâ, quâ satagis confirmare reprobos apellari electos, cùm non sint electi; te needùm plenè intellexisse quid senserit euidentissimè indicas: dicit enim Augustinus. Electi enim sunt « ad regnandum cum Christo, non quomodo *Electus est Iudas ad* « *opus, cui congruebat*: ab illo quippe electus est, qui nouit benè « vti etiam malis, vt per eius opus damnabile, illud propter quod « ipse venerat opus venerabile compleretur. Cùm itaque audimus «

Avgvst. de corrept. & grat. c. 7.

Ioan. 6. v. 71.

» *Nonnè ego vos duodecim elegi, & vnus ex vobis diabolus est?* Illos Ioan. 6.
» debemus intelligere electos per misericordiam, illum per iudi- v. 71.
» cium: Illos ergò elegit ad obtinendum regnum suum, illum ad
Et paulo post. » fundendum sanguinem suum: *Firmum autem fundamentum Dei* 2. Tim.
» *stat habens signaculum hoc, sciuit Dominus qui sunt eius.* Horum 2. v. 19.
» *fides quæ per dilectionem operatur,* profectò aut omninò non defi- Gal. 5.
» cit, aut si qui sunt quorum deficit reparatur antequam vita ista v. 6.
» finiatur, & deletâ quæ incurrerat iniquitate, vsque in finem
» perseuerantia deputatur: qui verò perseueraturi non sunt, ac sic
» à fide Christiana, & conuersatione lapsuri sunt, vt tales eos vitæ
» huius finis inueniat, proculdubiò nec illo tempore, quo benè pié-
» que viuunt in istorum numero computandi sunt: non enim sunt à
» massa illa perditionis præscientiâ Dei, & prædestinatione discre-
» ti. Et ideò nec secundùm propositum vocati, ac per hoc nec ele-
» cti, sed in eis vocati de quibus dictum est, *multi vocati* & non in Math.
» eis de quibus dictum est *pauci verò electi.* Et tamen quis eos ne- 22. v.
» get electos, cùm credunt, & baptizantur, & secundùm Deum vi- 14.
» uunt? planè dicuntur electi à nescientibus quid futuri sunt, non
» ab illo qui eos nouit non habere perseuerantiam, quæ ad beatam
* al. *scit-que.* » vitam perducit electos * sícque illos ita stare vt * præscierit es-
» se casuros.

* al. *præ-sciret.* » Nec nos moueat quòd filijs suis quibusdam Deus non dat istam
» perseuerantiam; absit enim vt ita esset, si de illis prædestinatis es-
Idem ibid. cap. 9. » sent & secundùm propositum vocatis: * qui verò non sunt filij Rom.
* al. *qui verè sunt filij promissionis. Nam isti &c.* » promissionis, iam isti cùm piè viuunt dicuntur Filij Dei; sed 8. v. 28.
» quoniam victuri sunt impiè, & in eadem impietate morituri, non
» eos dicit Filios Dei præscientia Dei: sunt enim Filij Dei, qui non-
» dum sunt nobis, & sunt iam Deo, de quibus ait Euangelista
» Ioannes: *Quia Iesus moriturus erat pro gente: & non tantùm pro* Ioan.
» *gente, sed etiam vt Filios Dei dispersos congregaret in vnum:* Quod 11. v. 51.
» vtique credendo futuri erant per Euangelij prædicationem: & & 52.
» tamen antequam esset factum, iam Filij Dei erant in memoria
» patris sui inconcussâ stabilitate conscripti. Et sunt rursùs qui-
* al. *qui Filij Dei.* » dam, * filij, qui propter susceptam temporaliter gratiam dicun-
» tur à nobis, nec sunt tamen Deo, de quibus ait, idem Ioannes: *Ex* 1. Ioan.
» *nobis exierunt, sed non erant ex nobis &c.* Cùm ergò Filij Dei di- 2. v. 19.
» cuntur, de his qui perseuerantiam non habuerunt, *ex nobis exie-*
* al. *& addunt.* » *runt sed non erant ex nobis.* * Et additur, *quod si fuissent ex nobis,*
» *permansissent vtique nobiscum.* Quid aliud dicuntur nisi non erant
PRVD. » filij etiam, quando erant in professione & nomine filiorum. ℟ Cu-
ius sententiæ documentum, quia in aliam pericopen differs. Et
nos responsionem eatenùs differamus.

CAPVT XIII.

QVID POTEST COLLIGI EX PRÆdicta sancti Augustini sententia. Cap. xiii.

TERTIA decima itaque tali titulo prænotatur.

IOANNES SCOTVS.

❷ *Quid potest colligi ex prædicta sancti Augustini sententia.*

CORRECTIO.

℟ In qua, cùm ex verbis sancti Augustini colligere niteris sufficientia his quæ suadere conaris probandis, multùm à sensu eiusdem Augustini recedis: nam cùm poneret testimonium dicentis
Ioan. 6. Domini: *Nonne ego vos duodecim elegi, & vnus ex vobis diabolus* « Cap. 13. nu.
v. 71. *est*, subiunxit & ait. Illos debemus intelligere electos per mise- « 2. sect. 1.
ricordiam, illum per iudicium; illos ad obtinendum regnum « AVGVST. de
suum, illum ad fundendum sanguinem suum] quæ verba piè « corrupt. &
considerata sobriéque perpensa multò aliud, quàm quod colligis grat. cap.
resonant. Dixit enim electos vndecim per misericordiam, Iu- 7.
dam proditorem per iudicium. Colligenda sunt ergò etiam ex aliis eius vel libris vel sermonibus, omnia vel penè omnia, quæ super Iudæ electione, diuersimodis, sed non diuersâ fide tractauit, quibus liquidò perpendi queat, vtrùm à contrario vspiam docuerit intelligendum, vt tu somnias, an veritate manifestâ dictorum, sicut omnibus orthodoxis doctoribus absque vlla discrepantia concorditer visum est, de qua re idem doctor venerabilis in libro quæstionum de Genesi ita locutus est: exponens
Gen. 35. quippè scripturæ locum quo dicitur, *Hi sunt filij Israël, qui nati*
v. 26. *sunt ei in Mesopotamia & computantur duodecim*, Cùm Benjamin longè posteà natus est. AVGVSTINVS. Nulla inquit tamen est « AVGVSTIN.
facilior solutio quæstionis huius, quàm vt per sinecdochen acci- « quæstion.
piatur: vbi enim pars maior est, aut potior, solet eius nomine « in Genesin
etiam illud comprehendi, quod ad ipsum nomen non pertinet: si- « quæst. 117.
cut ad duodecim Apostolos iam non pertinebat Iudas, qui etiam «
mortuus fuit cùm Dominus resurrexit à mortuis: Et tamen ip- «
sius duodenarij numeri nomen Apostolus in Epistola sua tenuit, «
1. Cor. vbi ait *eum apparuisse illis duodecim:* Cum articulo enim hoc «
15. v. 5. Græci codices habent, vt non possint intelligi quicunque duo- «
decim, sed illi in eo numero insignes: Eo modo locutionis puto «
Ioan. 6. & illud à Domino dictum: *Nonne ego vos duodecim elegi, & vnus* «
v. 71. *ex vobis diabolus est*, vt non ad electionem etiam ipse pertinere «
videatur: non enim facilè inuenitur electorum nomen in malo, «

» nisi quando mali eliguntur a malis. Quod si putauerimus & il-
» lum electum, vt per eius traditionem Domini passio complere-
» tur, idest malitiam eius ad aliquid electam benè vtente Deo
» etiam malis; illud attendamus vbi ait: *Non de omnibus vobis di-* Ioan.
» *co: Ego scio quos elegi.* Vbi declarat ad electionem non pertine- 13. v. 18.
» re, nisi bonos; Ac per hoc illud quod dictum est: *Ego vos duo-* Ibid. v.
» *decim elegi* per synecdochen dictum est, vt nomine maioris, 71.
» meliorisque partis, etiam illud complecteretur, quod ad ipsum
» nomen non pertinet.

℟ Quâ sententiâ deliratio tua frustratur, quâ contrarietatis nobis intelligentias imponis. Cùm per tropum synecdochen dictum potiùs aperitur, quibus cassatis intelligendum est electionis vocabulum à Deo semper in bono poni, aut secundùm memoratas sententias ad percipiendum regnum æternum, aut secundùm alios orthodoxos Ecclesiæ tractatores ad aliquod bonum Dei voluntate, & iussione etiam temporaliter exhibendum; quemadmodum de Saüle Scriptura refert dicente Samuele ad populum: *Certè videtis, quem elegerit Dominus, quoniam non sit* 1. Reg.
similis illi in omni populo: Vbi electionis nomen, nequaquam 10. v.
æterni regni perceptionem, sed transitorii administrationem si- 24.
gnificat. Quod diligentiùs idem Propheta Genealogiam patris eius describens ita exequitur: *Et erat vir de Benjamin nomine Gis* 1. Reg.
filius Abiel filij Seor filii Bechorathi, filii Sared, filii Aphia, filii 9. v. 1.
viri Iemini fortis robore & erat ei filius vocabulo Saül electus & bo-
De electione Iudæ.
nus: Et non erat vir de filiis Israël melior illo. Si de electione forsitan ambigebas, boni & melioris vocabula omnem hæsitationis nebulam exploserunt; ita & Iudam electum à Domino ad Apostolatus temporale officicium, non tamen ad Apostolatus præmium sempiternum. Nam eum cum cæteris accepisse à Domino Luc. 10.
potestatem calcandi super serpentes, & scorpiones, & omnem v. 19.
virtutem inimici, & post patrata miracula potestatis acceptæ reuersum cum eisdem ad Dominum Euangelium indicat. Quibus Marc.
exemplis docetur eos à Domino haud quaquam fallaciter, aut 6. v. 13.
dolosè vel simulatè electos, sed omninò veraciter, quamquam non ad æternam beatitudinem capescendam; verùm ad aliquam temporariæ dispensationis administrationem. Et ne Saülis ele- 1. Reg.
ctionem à contrario accipiendam censeas, vel ad malum infle- 9. v. 2.
ctas, liquidò verax Scriptura testatur *Quia esset bonus, & non esset melior illo in filiis Israël*: Hoc nequaquam à nescientibus putatum dictúmue fuit, sed à Propheta, quem eius bonitas, inspirante Domino non latebat. Augustinus in homilia 27. In Euangelia Ioannis.

AVGVST. in Euang. Ioan. homilia 27.

» AVGVTINVS. Ait ergò Dominus Iesus *nonne ego vos duo-* Ioan. 6. v. 17.
decim

decim elegi, & vnus ex vobis diabolus est? * Ergò electus est & « * al. *an.*
iste de quo nolente & nesciente, magnum aliquid * bonum fie- « * al. *boni.*
ret: hoc est proprium Dei, contrarium iniquis: sicut enim iniqui «
malè vtuntur bonis operibus Dei; sic contra Deus benè vtitur «
malis operibus hominum iniquorum: sicut iniqui inquam audite «
& intelligite, sicut iniqui malè vtuntur operibus Dei bonis, sic «
contrà Deus benè vtitur malis operibus iniquorum. Quàm bo- «
num est membra corporis ita esse, quemadmodum disponi non «
possent, nisi ab artifice Domino? Petulantia tamen quàm malè «
vtitur oculis? fallacia quàm malè vtitur lingua? falsus testis «
nonnè linguam suam, & animam suam priùs trucidat, & alte- «
rum lædere se perempto conatur? Malè vtitur lingua, nec ideò «
malum est lingua; opus Dei est lingua, sed bono opere Dei malè «
vtitur illa nequitia: quomodo vtuntur pedibus qui currunt ad «
scelera, quomodo vtuntur manibus homicidæ, & illis adjacen- «
tibus forinsecùs bonis creaturis Dei: quàm malè vtuntur mali «
auro? iudicia corrumpunt, innocentes opprimunt: Luce ista ma- «
li malè vtuntur: malè viuendo enim, etiam ipsam lucem * quâ « * al. *quã.*
vident ad ministerium suorum scelerum vsurpant: vadens vt fa- «
ciat aliquid mali malus, lucere sibi vult ne offendat, qui iam in- «
tùs offendit, & cecidit. Quod timet in corpore iam incurrit in «
corde: omnibus ergò bonis Dei: ne per singula currere longum «
sit, malè vtitur malus: contrà malis hominum malorum benè vti- «
tur bonus. Et quid tam bonum, quàm * bonus Deus? quandoqui- « * al. *vnus.*
Marc. 10. v. 18. dem ipse Dominus dixit. *Nemo bonus nisi solus Deus*; quantò er- «
gò ille melior, tantò meliùs vtitur & malis nostris. Quid Iudâ «
Ioan. 12. v. 6. peius? Inter omnes adhærentes magistro, inter duodecim loculi «
ei commissi sunt, & dispensatio pauperum distributa, ingratus «
tanto beneficio, honori tanto, accepit pecuniam, perdidit iusti- «
tiam, tradidit vitam mortuus, quem vt discipulus secutus, vt ini- «
micus persecutus est. Totum hoc malum Iudæ, sed malo eius be- «
nè vsus est Dominus, tradi se pertulit, vt redimeret nos. Ecce «
malum Iudæ in bonum conuersum est; Satanas quantos martyres «
persecutus est? si Satanas à persequendo cessaret, hodiè tam glo- «
riosam coronam sancti Laurentij non celebraremus. Si ergò ip- «
sius diaboli malis operibus benè vtitur Deus, quod facit malus «
malè vtendo, sibi nocet, non bonitati Dei, contradicit, artifex il- «
lo vtitur, & magnus artifex. Si illo vti non posset nec eum esse «
Ioan. 6. v. 71. permitteret. *Ergò vnus ex vobis diabolus est*, ait *Cùm ego vos duo-* «
decim elegerim. ℞ Idem in homilia 7. de cœna Domini. «

Idem homilia 7. De cœna Domini.

Ioan. 13. v. 21. Avgvstinvs. *Vnus ex vobis tradet me*, vnus ex vobis nume- «
ro non merito, specie non virtute, commixtione corporali, non «
vinculo spiritali, carnis adiunctione, non cordis socius vnitate: «

» Proinde non qui ex vobis est, sed qui ex vobis exiturus est. Nam
» quomodo erit verum, quod protestatus est Iesus & dixit *Vnus ex*
» *vobis*, Si verum est quod ait idem ipse in Epistola sua cuius est
» hoc Euangelium, *Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis? nam* 1. Ioan.
» *si fuissent ex nobis mansissent vtique nobiscum*; secundùm commu- 2. v. 19.
» nionem sacramentorum ex nobis, secundùm suorum proprieta-
» tem criminum non ex nobis? ℟ Idem in homilia 32. de cœna
Idem homil. 32. De cœna Domini. » Domini. AVGVSTINVS. *Non vos me elegistis sed ego elegi vos,* Ioan.
» Hæc est illa ineffabilis gratia. Quid enim eramus quando Chri- 15. v. 16.
» stum nondum elegeramus, & ideò nondum diligebamus? nam
» qui cum non eligit quomodo diligit? Nunquid iam in nobis erat
» quod in Psalmo canitur. *Elegi abiectus esse in domo Dei mei, ma-* Psal. 83.
» *gis quàm habitare in tabernaculis peccatorum*? Non vtique: quid v. 11.
» ergò eramus, nisi iniqui, & perditi: neque enim iam credidera-
» mus in eum, vt eligeret nos. Nam si iam credentes elegit, electus
» elegit. Cùm ergò diceret: *Non vos me elegistis*: Quid aliud di- d. v. 16.
» xit, nisi quia *Misericordia eius praeuenit* nos, generaliter vtique Psal. 58.
» non personaliter, vt sibi circa omnes constet diuina iustitia? Hîc v. 11.
» certè vacat vana illorum ratiocinatio, qui præscientiam Dei de-
» fendunt contra gratiam Dei, & ideò nos dicunt electos ante
» mundi constitutionem, quia præsciuit nos Deus futuros bonos,
» non se ipsum nos facturum bonos. Non hoc dicit, quid dicit? non
» vos me elegistis, quoniam si propterea nos elegisset quia bonos
» futuros esse præscierat, simul etiam præscisset, quod eum fuisse-
» mus priùs electuri. Elegit ergò per gratiam, sicut elegit & Iu-
» dam, sed opus est, vt diuinæ electioni humanæ obedientiæ & di-
» ligentiæ cura respondeat.

PRVD. Cap. 13. nu. 3. sect. 2. ℟ Ecce vir Sanctus toties de vna eadémque re prudenter & fideliter elocutus, nusquam à contrario intelligendum electionis vocabulum docuisse inuenitur. Porrò quod in assertionem contrarietatis addis. Similiter amicus, qui semper erat inimicus, mirum quâ auctoritate id proloqui ad temperaueris, cùm inter eligendum minimè credatur aut legatur vspiam inimicum animum habuisse, donec post tantorum beneficia munerum proditioni animum præpararet. Nam in ipso vocationis suæ articulo, necdum de perditione Domini poterat cogitare, quem à Iudæis non dicam insequi, verùm nec Prophetam aut Dominum cognosci sciebat: neque enim credibile est eum à Domino inimicum electum: quamuis enim non ignorauerit id futurum, sed processu temporis de bonitate ad malitiam commutatum: sicut Angelus & homo boni sine dubio à summo bono creatore conditi, deinceps suâ voluntariâ auersione mali effecti sunt; Dicente Math.
siquidem Euangelistâ cùm alabastri erga pedes Domini fractio- 26. v. 8.

Math. 26. v. 8. nem narraret Iudam murmurasse. *Vt quid perditio hæc vnguenti, potuit enim venundari multò, & dari pauperibus: hoc autem dixit, quia fur erat, & loculos habens ea quæ mittebantur portabat.* Ex eo proditionis malum concepisse credendum est, ex quo & ipse à Domino dispensationis officium percepit, & Iudæorum rabiem in illum concitari cognouit. Hoc ipsum beatus Gregorius sentiens; nobísque sentiendum venerabilitatis suæ scriptis relinquẽs in homilia Euangelij vocatorũ ad nuptias, cùm de eo qui Math. 22. v. 11. & 12. veste nuptiis minùs dignâ solemnitatem nuptiarũ dehonestauerat, atque à Rege sub amici nomine increpatus fuerat, tractaret ait.

GREGORIVS: Mirandum valdè est (fratres charissimi) quòd hunc & amicum vocat, & reprobat, ac si ei apertiùs dicat. Amice, & non amice, amice per fidem, sed non amice per operationem: Hieronymus amicum vocat, quòd inuitatus ad nuptias est, arguit impudentiæ, quod veste sordidâ munditias polluerit nuptiales. ※ Qui etiam identidem in Iudæ salutatione sentiendum perdocuit. Item Gregorius moralium lib. 3. GREGORIVS. Hæretici autem, quia Sanctam Ecclesiam sua docere desiderant, ad eam quasi consolantes appropinquant, nec mirum, quòd qui aduersantium formam exprimunt, amici vocantur, cùm ipsi quoque traditori dicitur, *Amice ad quid venisti*, Et diues qui in inferno igne exuritur Abraham filius vocatur, quia & si per nos mali corrigi negligunt, dignum tamen est vt à nobis, non ex sua nequitia, sed ex nostra benignitate amici nominentur. ※ Idem moralium lib. 6. GREGORIVS: Quo contrà rectè sub Babylonis specie per Prophetam menti reprobæ dicitur: *Descende, sede in puluere virgo filia Babylonis, sede in terra, non est solium filiæ Chaldæorum:* Hoc enim loco humana mens virgo non incorrupta, vt arbitror dicitur, sed infœcunda: Et quia Babylon confusio interpretatur, rectè infœcunda mens Babylonis filia vocatur, quæ in eo, quòd nequaquam bona opera germinat, dùm nullo ordine rectæ vitæ componitur, quasi confusione matre generatur: sin autem virgo non infœcunda dicitur, sed incorrupta, postquam statum salutis perdidit, ad confusionis suæ cumulum appellatur quod fuit. ※ Hieronymus contra Iouinianum lib. 2. HIERONYMVS: *Arbor mala bonos fructus non facit, nec bona malos:* Si hoc ita est responde mihi quomodo Paulus cùm esset arbor mala persequens Ecclesiam Christi fecerit postea fructus bonos, & Iudas cùm esset arbor bona, signa faciens cum Apostolis, posteà versus in proditorem fecerit fructus malos. Tamdiù ergo nec arbor bona fructus malos facit, nec mala bonos, quamdiù vel in bonitate sua, vel in malitia perseuerant. ※ Idem quod dicis.

Marginalia: Greg. homil. 38. — Idem moral. lib. 3. cap. 14. — Math. 26. v. 50. — Luc. 16. v. 25. — Idem moral. lib. 6. cap. 11. — Isa. 47. v. 1. — Hieron. contra Iouinianum lib. 2. circa medium. — Mat. 7. v. 17.

IOANNES SCOTVS.

Cap. 13. nu. 4. sect. 1. ☉ *Et quemadmodum non sunt filij, si non sunt heredes, sic electi non sunt si non sint dilecti quomodo ergo nisi è contrario diceretur Iudas electus, dùm non esset dilectus.*

CORRECTIO.

PRVD. ℟ Debueras diligentiùs inuestigare vocabulum dilectionis, & electionis in Scripturis sanctis, quarum auctoritate fultus, non eis repugnantia susurrares: Nam in libris regum & verbis dierum legimus *Salomonem Ididiam*, idest dilectum Domini vocatum 2. Reg.
Eo quod (inquit) *Diligeret eum Dominus*, hoc non à nesciente 12. v.
quolibet, sed à Propheta vtique sciente Domini voluntatem di- 24. &
ctum est. Sic & Euangelista cùm adolescentem diuitem, magna- 25.
rúmque opum ad Dominum venientem, & mandatorum legalium obseruationem promentem describeret secutus adiunxit, *Intuitus autem eum Iesus, dilexit eum:* Nimirùm ob custodiam præ- Marc. 10. v. 21.
ceptorum Dei, qui tamen quoniam erat multas possessiones habens, *audito* perfectionis consilio *abiit tristis*. Ecce Propheta & Euangelista dilectos à Domino pronuntiant quos filios promissionis forsitan non esse, minimè dubitabant: nam bonam actionem etiam in impiis Deo placere ostendit Sanctus Gregorius qui in expositione Prophetæ Ezechiel ita loquitur. GREGORIVS.

Greg. in Ezechiel lib. 1. homil. 10.

» Sic Achab iniquus rex à Propheta reprehensus cùm contra se diui-
» nam sententiam audisset, pertimuit, & magno mœrore depressus
» est, itaut Prophetæ suo Dominus diceret: *Nonnè vidisti humilia-* 3. Reg.
» *tum Achab coram me? quia igitur humiliatus est causâ mei, non in-* 21. v. 29
» *ducam malum in diebus eius.* In quibus Domini verbis pensan-
» dum est, quomodo ei in electis suis mæror amaritudinis placeat,
» qui amittere timent Dominum, si sic ei & * in reprobo pœniten-
» tia placuit qui timebat perdere præsens sæculum: aut quomodo
» ei gratia sit spontanea afflictio pro culpis in eis qui placent, si hæc
» ad tempus placuit * in illo qui displicebat.

* al. reprobi.

* al. & in eis qui displicebant.

PRVD. ℟ Debuerat igitur attendere à Patribus vocabula dilectionis, & electionis, non à contrario intellecta & posita, sed pro varietate causarum aut beatitudini æternę, aut dispositioni temporariæ deputata: Et licet ex Augustini sensu super electionis positione, quæ præmissa sunt protulerim, tamen in malo etiam à Propheta Eze- Ezech.
chiel positum nomen electionis reperitur, qui ait: *Traducam vos* 20. v. 35.
in desertum populorum, & iudicabor vobiscum ibi facie ad faciem, &c.
sicut iudicio contendi aduersum patres vestros in deserto terræ Ægy- v. 36.
pti: sic iudicabo vos, dicit Dominus, & subiiciam vos sceptro
meo, & inducam vos in vinculis fœderis, & eligam de vobis v. 37.
transgressores & impios, & de terra incolatus eorum educam illos,
& in terram Israel non ingredientur, & scietis quia ego Dominus v. 38.

quod Hieronymus ita exponit. Hieronymus: Faciam ait Hierony. in Ezechiel cap. 20. v. 35.
vobis qui estis in Babylone, & nunc seruitis idolis, quod feci
d. v. 36. patribus vestris in Ægypto, vt *educam vos in desertum populorum*,
& ibi iudicer vobiscum facie ad faciem, sicut aduersùm illos iu-
dicio contendi, quando egressi sunt de Ægypto: Et postquam
vos iudicauero subiiciam vos sceptro meo & Imperio, & iniibo
pactum vobiscum, & inducam vos in terram vestram in vinculis
charitatis, vt ligati amore meo nequaquam à me possitis recede-
re: transgressores autem, & impios qui cordis duritiâ in malis
operibus perseuerant, eligam de vobis non ad possidendum, sed
ad abiiciendum. Et educam quidem eos de terra incolatus eorum,
vt educti non ingrediantur terram Israël, sed in diuersis pereant
regionibus, & distinctione bonorum, & malorum cognoscatis
* quod ego sim Dominus qui facio cuncta iudicio. * al. *quia ego sum*

℟. Claret itaque electionem Dei etiam in malo poni secundùm Prvd.
Propheticam adstipulationem, & Domini comminationem: Ve-
rùm quòd temporariàm quoque dispensationem significet testan-
tur eximij diuinorum eloquiorum tractatores, qui nunquam à
contrario tuo, sed à temporali quadam Dei dispositione id ple-
rumque fieri docuerunt, vnde per Ezechielem Dominus dicit:
In die, quâ elegi Israël, & leuaui manum meam pro stirpe domus
Ezech. 20. v. 5. *Iacob*, & cætera. Hieronymus: Iuxta literam verò (inquit) Hierony. d. cap. 20. vers. 5.
inclitam esse terram Iudææ, & cunctis terris fertiliorem dubitare
non poterit, qui à Rhinocorura vsque ad Taurum montem & Eu-
fratem fluuium cunctam considerauerit terram: & vrbium po-
tentiam, amænitatémque regionum, Palestinam videlicet, & Fœ-
nicem, Arabiam, Syriam, Cœlem, Ciliciam, & cæteras Regio-
nes, quas Israëli, si Dei præcepta seruasset, Dominus repromi-
sit, quas quia non accepit vitium fuit incredulitatis eius, nam &
in ipsa Palæstina, Iudæáque Prouincia, Gentes plurimæ reman-
serunt, quæ non sunt eiectæ. Neque enim sponsor in crimine est,
si ille, cui repromittitur indignum se fecerit sponsione, præser-
Isa. 1. tim cùm proponatur optio promittentis. *Si volueritis, & audie-*
v. 19. *ritis me, quæ bona sunt terræ comedetis: Sin autem nolueritis gla-*
v. 20. *dius deuorabit vos.* Eliguntur ergò * præscientiâ, nec statim qui * al. *præsentia*
eligitur tentari non potest nec perire, quia & Saül electus in Re-
gem, & Iudas in Apostolum suo posteà vitio corruerunt. ℟. Idem
in eodem. Hieronymus: Quomodo igitur crebris micat Idem in Ezech. cap. 1. vers. 13. & 14.
ignibus æther, & in ictu oculi, atque momento discurrunt ful-
gura, & reuertuntur non amittentia matricem; & vt ita dixerim
fontem ignis atque materiam: Ita & hæc animalia cùm inoffenso
pergant pede ad priora festinant; sin autem conatui suo aliquid
* oppositum viderint, non tam reuertuntur, quàm contrahunt se * al. *obsitum*

*al. *extendenda rursum* » * extendentia sursùm, & præbitura lumen, quod parumper absconderant, vt dent seruis cibaria in tempore suo, nec tribuant sanctum canibus, nec mittant margaritas ante porcos. Vnde & Paulus dicit: *Lac vobis potum dedi non escam, necdum enim capere poteratis.* (1. Cor. 3 v. 2.) Electióque Iudæ, & Saülis vnctio, non arguunt Deum ignorantiæ futurorum, sed præsentium monstrant esse iudicem ℞ Ambrosius in Epistola ad Romanos.

AMBROS. in Epist. ad Romanos cap. 9. vers. 11.

» AMBROSIVS. Præscientia Dei flagitat in his causis, quæ non aliud potest euenire, quam quòd Deus futurum, * sciendum (*al. *sciẽdo*) enim quod vnusquisque illorum qualis futurus esset, dixit: Hic erit dignus, qui erit minor, & qui maior erit indignus, (Gen. 25 v. 23.) vnum elegit præscientiâ, & alterum spreuit; (Mal. 1. v. 2.) & in illo quem elegit propositum Dei manet, quia aliud non potest venire, quam scit & proposuit in illo, vt salute dignus sit. (Rom. 9 v. 13.) Et in illo quem * spernit (* al. *spreuit*) simili modo manet propositum, quod proposuit de illo quia indignus erit: (2. Tim. 1. v. 9.) Hoc quasi præscius non personarum acceptor: Nam neminem damnat, antequam peccet, & nullum coronat antequam vincat; (Ioan. 8 v. 39. & 40.) hoc pertinet ad causam Iudæorum qui sibi * prærogatiuâ (*al. *prerogatiuam*) defendunt; quod filij sint Abrahæ: Apostolus autem consolatur se, vt quia dixerat, dolorem habere se cordis, † continuò causam incredulitatis illorum, († al. *continuum causa*) (Rom. 9 v. 2. v. 4.) quorum adoptio erat filiorum, & legis constitutio, & ex quibus Christus Saluator; sicut & ipse ait: *Quia salus ex Iudæis est*; (Ioan. 4 v. 22.) tractatâ lege inuenit, *quia non omnes qui ex Israël sunt, credituri sunt: neque qui dicuntur filij Abrahæ, omnes Abrahæ* filios dicendos: (Rom. 9 v. 7.) sicut suprà * memoraui: (*al. *commemoraui*) Minuit ergò dolorem suum inueniens olim prædictum, quòd non essent omnes credituri, vt † hi soli doleant, († al. *his solis doleat.*) qui per inuidiam in incredulitate laborant: possunt tamen credere, quod ex subiectis aperit: incredulis tamen prædictis, non valdè dolendum est: quia non sunt prædestinati ad vitam; præscientia enim Dei olim hos non saluandos decreuit: quis enim plangat eum, qui olim mortuus habetur, sed subintrantibus gentibus, quæ sine Deo priùs erant, & salutem, quam illi perdiderunt accipientibus exsuscitatur dolor; (Eph. 2. v. 3.) sed iterum quia ipsi sibi perditionis causa sunt, sopitur. (Ioan. 6) Præscius itaque Deus malæ illos voluntatis futuros, non illos habuit in numero bonorum; quamuis dicat Saluator illis septuaginta duobus discipulis, quos elegerit secundâ classe, qui ab illo posteà recesserunt, *nomina vestra scripta sunt in cælo.* (Luc. 10 v. 20.) Sed hoc propter iustitiam, quia hoc est iustum, vt vnicuique pro merito respondeatur: quia enim boni erant, electi sunt ad ministerium, & erant scripta nomina illorum in cœlo propter iustitiam, sicut dixi: secundùm præscientiam verò in numero erant malorum, De iustitia enim Deus iudi-

Exod. cat non de præscientia, vnde & Mosi dicit. *Si quis peccauerit ante* «
32. v. 32. *me, deleam eum de libro meo.* Vt secundùm iustitiam iudicis, tunc «
& 33. videatur deleri cùm peccat, iuxta præscientiam verò nunquam in «
1. Io. 2. v. 19. libro vitæ fuisse; hinc & Apostolus Ioannes de huiusmodi ait. *Ex* «
Col. 3. *nobis exierunt, sed non fuerunt ex nobis: Si enim fuissent ex nobis,* «
v. 25. *permansissent vtique nobiscum:* Non est personarum acceptio in «
præscientia Dei: præscientia * verò est, quæ definitum habet qua- « *al. *enim*
lis vniuscuiusque futura voluntas erit, in qua mansurus est, per « *Dei est,*
quam aut damnetur aut coronetur. Denique quos scit in bono « *quâ*
mansuros frequenter antè sunt mali, & quos malos scit perman- «
suros, aliquoties priùs sunt boni: vnde cesset querela, quia *Deus* «
d. v. 25. *personarum acceptor non est:* Nam & Saül, & Iudas Iscariotes antè «
1. Reg. 9. v. 2. fuerunt boni, dicente Scripturâ *de Saül: Erat vir bonus & non* «
Act. 1. *erat illo melior in filijs Israël:* Et de *Iuda* Iscariotes dicit Petrus «
v. 17. Apostolus, *qui sortitus est sortem ministerij huius in signis ac pro-* «
digijs faciendis: Quomodo igitur ministerium salutare sortire- «
tur, nisi esset bonus? in sorte enim Dei iudicium fuit, dignum il- «
Ioan. 6 lum fuisse tempore quo electus est. Sicut & illi septuaginta duo, «
v. 67. quos suprà memoraui; hinc est vnde & Iudas post mali totius ad- «
Mat. 27 missum scelus pœnitentiâ motus laqueo vitam finiuit: non enim «
v. 5. potest in aliquo omne bonum pœnitùs obliterari; quippè cùm «
natura non possit immutari, sed voluntas: non in omnibus ta- «
men causis, quia remanet in natura quod testimonio sit crea- »
tori.

℟ His omnibus euidenter ostenditur sanctos Patres tuæ contrarietatis modum in sanctarum Scripturarum explanationibus minimè secutos, sed vbicunque necessitas postulauit per tropum antiphrasim, quæ fuerant elucidanda locutos; in suis verò locutionibus eos isto loquendi modo vnquam vsos fuisse, prorsùs ratio contradicit: quoniam qui ad hoc obscura diuinorum eloquiorum tractanda susceperant, vt eorum mysteria suis auditoribus aperirent, nullomodo ratio finit eos figuratis dictionibus insudasse, quibus auditores suos non instruerent, quin potiùs obscurarent. Quocircà nullatenùs eadem locutio putanda est, quandiù legitur prædestinatos ad pœnam, vel interitum, quæ est cúm dicitur electus Iudas, quia electionis nomine sanctæ Scripturæ, carúmque fidelissimi tractatores raró, nisi in bono vel æterno, vel temporali vsi fuisse reperiuntur. Prædestinationis verò significatione bifariàm sæpenumerò publicè priuatímque, vel in sermonibus videlicet ad populum, vel in tractatibus, minimè in vulgum enuntiatis, tantâ frequentiâ vti maluerunt, vt super eo nulli studioso nisi infideliter pertinaci liceat dubitare: dicens itaque. PRVD.

IOANNES SCOTVS.

Cap. 13. nu. 5. lect. 2. ☉ *Si ergò Dominus proditorem suum non erubuit appellare electum: Cur eius imitator sanctus Augustinus erubesceret eũdem scilicet proditorem vocare prædestinatum? similitérque Iudaïcum populum inuidiæ perfidiâ refertum Domini nostri Iesu Christi traditorem, ac per hoc interemptorem, cur hæsitaret prædestinatum dicere ad interitum?*

CORRECTIO.

℞ Quia aliud nomine prædestinationis, aliud electionis vocabulo intellexit: Electionem quippè Dei noluit, nisi in bono accipi, prædestinationis verò significationem, sicut iustitiæ atque iudicij eius, bifariàm prędicauit. Et ideò non erubuit dicere sæpiùs, prędestinatos ad pœnam vel interitum, quoniam nouerat id veritati iustitiæque iudiciorum Dei per omnia conuenire. Aliud est autem electos vel filios Dei per æternam misericordiam, atque aliud vel per creationem vel per temporalem aliquam, nullomodo autem falsam vel fictam dispositionem appellari. Quia & cùm venitur ad sacræ regenerationis mysterium, nequaquam fictè aut dolosè peccatis omnibus, absoluuntur: Et si postmodùm propriæ iniquitatis inquinatione eiusdem sanctæ absolutionis atque vnctionis munere priuentur; itaque si absolutio sacrosancti baptismatis in abolendis criminibus vera fuit, necesse est, vt gratię regeneratricis filiatio vera fuerit. Proinde sicut mali filij secundùm terrenam generationem, si à paternis moribus exorbitent, iure exhæredantur, cùm tamen filij non esse nequaquam possint; ita & hi quos gratia regenerat, haud fallaciter vocantur filij, quamuis à parentis moribus iniquissimè desciscentes, illius sese muneribus adeò indignos efficiant, vt hæreditatis sortem minimè nanciscantur: nam dicente Domino *filios genui & exaltaui, ipsi autem me spreuerunt*: quis tam vecors sit, vt audeat saltem putare Dominum, non hoc veraciter, sed à contrario dixisse, pro non genui filios? nempè si dixeris *filios genui* pro eo quod est non filios genui vel filios non genui, quid in dictis sequentibus intelligi valeat, dicere non poteris: Si enim filij non fuerunt, nequaquam eos genuit, aut si non genuit nullomodo filij fuerunt, quomodo ergò spreuisse patrem, Gignentémque dicuntur, qui vel filij, vel geniti non fuerunt. Isaiæ 1. v. 2.

Siquidem filij in Scripturis sanctis multis modis appellari solent, quorum vsitatiores sunt, naturâ, adoptione, imitatione, doctrinâ. Natura Isaac & Ismaël filij Abraham. Item filij Isaac, Iacob & Esaü: quorum Ismaël & Esaü quamuis paternæ sortis funiculos ex repromissione minimè percepissent, nequaquam tamen filij esse destiterunt. Adoptione sicut & humanæ consuetu-

dinis

dinis affectionibus fieri assolet, & quod est multò excellentius, quando per indebitam gratiam adoptamur, vt simus filij Dei: Vnde dicit Apostolus: *Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore: sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus Abba Pater; itaque iam non sumus serui, sed filij; quòd si filij, & hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi.* Imitatione vt idē Apostolus admonet: *Imitatores Dei estote, sicut filij charissimi*, & sicut Dominus Iudæis naturalem Abrahæ generationem obtendentibus, proindéque sese superbiùs efferentibus dixit: *Vos ex patre Diabolo estis*, quod quo sensu dixerit, aperit cùm subiungit: *Et desideria patris vestri vultis facere.* Iudæi quippè imitatione, non naturâ erant filij diaboli. At cùm essent naturâ filij Abrahæ, longè à morum illius imitatione discesserant. Vnde & eis Dominus exprobrabat: *Si essetis filij Abrahæ, opera Abrahæ feciβetis*, vbi non naturam negauit, sed imitationem dissimilem obiurgauit doctrinæ, vt Apostolus ait: *Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis*; Et rursùm: *Nam per Euangelium in Christo Iesu, Ego vos genui.* Dicuntur etiam, *filij Regni*, & *filij lucis*, & *filij resurrectionis*: Sicut è contrario *filij tenebrarum*, & *filij perditionis*, & *filij gehennæ*, non ab ea geniti, sed ad eam destinati. Dicitur quoque *Filius iniquitatis*, non ab ea generatus, sed ei inseparabiliter sociatus, quos omnes cùm auctoritate Scripturæ sacræ Patrum traditione perceperimus, nusquam tuæ contrarietatis modum accepimus.

Rom. 8 v. 15. &c. — Eph. 5. v. 1. — Ioan. 8 v. 44. d v. 44. — Ib. v. 39 — Gal. 4. v. 19. — 1. Cor. 4. v. 15. — Mat. 8. v. 12. — Ioa. 12. v. 36. — Ioa. 17. v. 12. — Mat. 23 v. 15.

Filij multis modis.

Quamobrem, quod ait in superiore sententia beatus Augustinus, vel electos vel filios dici à nescientibus quid futuri sunt, « non ab illo, qui eos nouit non habere perseuerantiam, quæ ad « beatam vitam perducit electos; neque illos stare, vt præscierit « esse casuros: nec vos moueat quòd filiis suis quibusdam Deus « non dat istam perseuerantiam, absit enim vt ita esset, si de illis « prædestinatis essent, & secundùm propositum vocatis; qui verò « non sunt filij promissionis, iam isti cùm piè viuunt dicuntur filij « Dei, sed quoniam victuri sunt impiè, & in eadem impietate mo- « rituri, non eos dicit filios Dei præscientia Dei.] Nequaquam in- « telligendus est prædictis filietatis modis, quos tam se, quàm alios adeque Catholicos Patres nouerat diligenter fuisse complexos, alium superaddere voluisse, sed quantùm humana infirmitas, ac per hoc & ignorantia à diuina scientia remota sit intimasse, cui diuinorum consiliorum atque iudiciorum mimine patet intuitus. Dicuntur ergò à nobis filij Dei, nec tamen mendaciter propter susceptam temporaliter gratiam, quâ non fallaciter, sed veraciter generantur, quamuis non sint ad hoc electi, vt hæreditatem cum repromissionis filiis consequantur. Sunt itaque filij, sed

AVGVST. de corrept. & grat. cap. 9.

temporaliter; non sunt filij, sed æternaliter: Si enim veraciter generantur, veraciter sunt filij, licet minùs in eadem generatione permansuri, nec ad hæreditatem permanentium peruenturi. Sunt ergò filij regenerationis, sed temporaliter, non sunt filii repromissionis, sed perpetualiter: *Exierunt ex nobis* fidei communione, quam ad tempus nobiscum perceperant: *Sed non erant ex nobis* electione gratiæ perseuerantiam largientis: *Exierunt ex nobis* participatione mysterij, quod perceperant; sed *non erant ex nobis* adoptione regni, quà se prauè viuendo indignos effecerant. Erant ergò *filij* temporaliter regenerationis, *non erant filij* promissæ æternaliter hæreditatis. 1. Io. 2. v. 19.

Cap. 13. nu. 6. sect. 3. Quocircà cùm dicis *non esse filios Dei, præter electos eius, neque electos eius præter ab eo prædestinatos: Et conuersim non esse prædestinatos præter electos, neque electos præter filios:*] Verum est, si de his tantummodò, qui ad regnum prædestinati sunt, intelligatur. Nam sicut diximus non mendaciter, neque à contrario, sed veraciter vtiquè loquitur Deus: *Filius meus primogenitus Israel*, cùm hoc de populo Ægyptiis seruiente diceret; & *Filios genui & exaltaui, ipsi autem spreuerunt me.* Et rursùm: *Nunquid non ipse est pater tuus, qui possedit te, & fecit & creauit te, Deum qui te genuit dereliquisti, & oblitus es Domini creatoris tui: Vidit Dominus, & ad iracundiam concitatus est: quia prouocauerunt eum filii sui & filiæ: generatio enim peruersa est, & infideles filii.* Cùm itaque solâ etiam creatione dicantur omnes homines Filii Dei. Numquid, quia non sunt omnes beatitudinem percepturi, ideò à contrario dicendi sunt appellati filii Dei? Si inquam pater omniũ creatione dicitur Deus, & non à contrario, sequitur vt filii quoque creatione non à contrario dicti intelligantur: Quòd si & filios & patrem à contrario intelligas: Sequitur vt & creationem & facturam à contrario intelligens, creatorem hominum Deum neges: qui enim non veraciter, sed à contrario dicuntur Pater hominum, vel filii Dei, quos ipse creauerit, consequenter creator & factor à contrario dicitur. Ipse etiam Dominus in Euangelio dicit: *Filii autem regni eiicientur in tenebras exteriores.* Nunquid & hic dicturus es à nesciente filios regni appellatos; quod quia absurdissimum, immò impiissimum est, necesse est vt fateamur non à contrario filios Dei, etiam qui sanctorum illius sortem sunt minimè percepturi. Exod. 4 v. 22. Isaiæ 1. v. 2. Deut. 32. v. 6. &c. v. 18. &c. Mat. 8. v. 12.

Avgvstin. contra aduersarii legis & Prophet. lib. 1. cap. 22. Verùm ne nostrâ nos id coniecturâ æstimare causeris accipe, quid ipse quoque contra aduersarium legis & Prophetarum scribens hinc in defensionem veritatis protulerit. Avgvstinvs. De „ testimonio quoq; Isaiæ Prophetæ calumniatur atq; blasphemat: „ eò quòd dixerit *Filios genui & exaltaui: Ipsi autem me spreuerunt.* Isaiæ 1. v. 2.

v. 4. Et eosdem paulò post appellauerit *semen pessimum*, tanquam se «
ostendens * genitorem malorum, cuius filii sunt *semen pessimum*: « * al. *generatorem*
nesciens ob hoc eos dici *semen pessimum*: quoniam gratiæ Dei, quâ «
filii facti erant, peccando degeneres extiterant, eorum filii facti, «
Ezech. 16. v. 3. quorum imitatores esse voluerunt: Vnde illis alio loco dicitur, «
Pater tuus Amorræus, & mater tua Cethæa: quarum gentium sunt «
impietatem malitiámq; sectati, ex quibus tamen carnis originem «
Luc. 11. v. 13. non ducebant: sed soluat iste quæstionem Euangelicam, vbi Do- «
minus dicit. *Si vos cùm sitis mali, nostis bona data dare filiis ve-* «
stris, quantò magis pater vester, qui in cœlis est, dabit bona petenti- «
bus se: Dicat quemadmodum sit bonus Deus malorum pater: «
vtrumque enim veritas dixit. An non erant mali quibus ait, *Si er-* «
gò vos cùm sitis mali? an non habebant Deum bonum patrem, qui- «
bus ait: *Quantò magis pater vester qui in cœlis est, dabit bona pe-* «
tentibus se? Porrò si mali appellati sunt propter peccata, sine qui- «
bus non est in hac infirmitate mortalium quorumlibet etiam vita «
iustorum, quantò conuenientiùs *semen pessimum* diceretur, quod «
nasceretur impiâ voluntate, & moribus execrabilibus pullularet. «
℟. Hieronymus in Isaia Propheta lib. 1.

Hieronymvs. Nec mirùm si Sion appelletur filia, cùm etiam Hierony. in Isaię cap. 1. v. 8.
Babylon sæpissimè filia nuncupetur: omnes enim naturâ, Dei filii
* sunt, sed nostro vitio alieni † efficiútur. ℟. Idem in Esaia lib. 16. * al. *sumus*
Hieronymvs. *Nunquid non vos filii scelesti, semen mendax,* « † al. *efficimur*
Isa. 57. v. 5. vel iuxta lxx. *filii perditionis, semen iniquum,* vos (inquit) ista fe- «
cistis, quæ præteritus sermo narrauit, qui estis filii scelerati seu « Idē in Isai. cap. 57. v. 5.
Ioa. 17. v. 12. perditionis, qualis fuit & Iudas proditor, qui appellatus est *filius* «
perditionis, & semen iniquum siue mendax atque mendacij, cùm «
ergò manifesta sit historia, quòd filii sunt interfectores Christi «
ista facientium, occurrit quæstio quomodo filii dicantur *filii per-* «
ditionis aduersùm eos, qui volunt diuersas esse naturas: Aliam quæ «
perdita sit & mala, & saluari nequeat, & aliam bonam, quæ peri- «
re non possit. Si enim vt illi putant filii perditionis naturæ pessi- «
Luc. 15. v. 4. mæ sunt, quomodo *inuentum est quod priùs perditum fuerat*: De- «
nique in Parabolis pœnitentium & *ouis perdita* de centum ouibus, «
v. 8. &c. & *drachma* quæ de decem perierat reperiuntur, & *perditus filius* «
v. 12. &c. inuenitur: de quo ad maiorem natu dixerat pater, *Iste frater tuus* «
v. 32. *perierat & inuentus est, mortuus erat, & reuixit,* nunquam enim pe- «
rit, nisi quod priùs saluum fuit, & nunquam moritur, nisi quod «
antè vixerat. Ergò isti, qui nunc appellantur *filii perditionis*, siue «
Isa. 1. v. 4. iniquitatis ac sceleris, proprio vitio dereliquerunt Deum, & de «
filiis Domini, filii perditionis esse cœperunt, dicente ad eos hoc «
Isa. 65. v. 11. eodem Prophetâ: *Dereliquistis Dominum, & ad iracundiam pro-* «
uocastis sanctum Israël. ℟. Ambrosius in Epistola ad Ephesios. «

AMBROS. In Epistola ad Ephes. cap. 2. v. 3.

» AMBROSIVS. *Eramus naturâ filii iræ, sicut & cæteri*: Naturæ
» enim cùm mala voluntas supponitur, fit natura iræ, id est quæ vl-
» tioni subiicienda sit, immutatâ non substantiâ, sed malâ volunta-
» te: hoc enim deputatur naturæ quòd sequitur: Vnde ait in Isaia:
» *semen pessimum*, & quare sit semen pessimum subiecit: *Reliquistis*
» *enim Dominum ait, & ad iracundiam prouocastis sanctum Israel*, vt Isa. 1. v. 4.
» natura quæ deserit Deum *pessimum semen* dicatur: degenerare d. v. 4.
» enim est ab auctore recedere, & cùm malum exemplum cæteris
» præbet malum est semen, fructus enim pessimos facit; si verò re- Mat. 3.
» deat ad auctorem bona erit natura secundùm Apostolum, qui im- v. 10.
mutatus dùm cognoscit creatorē suum *Vas electionis* appellatur. Act. 9.
» ℟ Beda in expositione Parabolarum Salomonis, v. 15.

BEDA in Prouer. Salom. lib. 3. cap. 31. sub finem.

» BEDA: *Multæ filiæ congregauerunt diuitias, tu supergressa es* Prou. 1.
» *vniuersas*. Multas filias Ecclesias dicit hæreticorum & malorum v. 29.
» turbas Catholicorum, quæ filiæ dicuntur, vel Christi, vel Eccle-
» siæ: quia etiam ipsæ sunt Dominicis renatæ Sacramentis, & ado-
» ptionem filiorum, quam non custodiere, perceperunt. Vnde &
» Ioannes ait: *De nobis exierunt, sed non erant ex nobis, quæ congrega-* 1. Ioa. 2
» *uerunt diuitias* videlicet bonorum operum operationes, ieiunia, v. 19.
» eleemosinas, afflictionem, & castimoniam carnis, continentiam
» linguæ, meditationem Scripturarum, & cætera huiusmodi, quæ
» veræ sunt diuitiæ spiritus, vbi purâ mentis sinceritate geruntur.
» Vbi autē sine *fide, quæ per dilectionem operatur fiunt*, nihil agētibus
» prosunt: Sed & illę filiæ frustrà congregarunt diuitias. De quibus Mat. 7.
» Dominus ait. *Multi dicēt mihi in illa die: Domine Domine nonnè in* v. 22.
» *nomine tuo prophetauimus, & in tuo nomine dæmonia eiecimus, & in* v. 23.
» *tuo nomine virtutes multas fecimus. Et tunc cōfitebor illis, quia nun-*
» *quā noui vos*: Sed oīs istiusmodi filias Eccl. Cath. supergreditur:
» quę fide castâ, & opere perfectâ redemptoris sui vestigia sectatur.

RYD.

℟. Negabisne quempiam à bono proposito exorbitantium, vel bonum vel in bono fuisse? Nempè multò aliud Dominus per Prophetam clamat: *Iustus* (inquiens) *si auerterit se à iustitia* Ezech. *sua, omnes iustitiæ eius non recordabuntur*. Et in Apocalypsi Ioan- 18. v. 24 nis: *Scio opera tua & laborem & patientiam tuam & quia non po-* Apoc. 2 *tes sustinere malos & tentasti eos, qui se dicunt Apostolos esse & non* v. 2. *sunt, & inuenisti eos mendaces: Et patientiam habes, & sustinuisti* 3 v. *propter nomen meum & non defecisti: Sed habeo aduersùs te, quòd* v. 4. *Charitatem tuam primam reliquisti: Memor esto itaque vnde ex-* v. 5. *cideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac. Sin autem venio tibi, & monebo candelabrum tuum de loco suo, nisi pœnitentiam egeris: Sed hoc habes quia odisti facta Nicolaïtarum, quæ & ego* v. 6. *odi*.] Petrus etiam Apostolus: *Sicut & in vobis erunt Magistri* 2. Pet. 2 *mendaces, qui introducent sectas perditionis, & eum qui emit eos* v. 1.

v. 20. *Dominum negant:* Et infrà: *Si enim * resurgentes coïnquinationes* * al. *refugientes*
mundi in cognitione Domini nostri, & Saluatoris Iesu Christi, his
rursùm implicati superantur, facta sunt eis posteriora deteriora prio-
v. 21. *ribus: Melius enim erat eis non cognoscere viam iustitiæ; quàm*
post agnitionem retrorsùm conuerti, ab eo quod illis traditum est
v. 22. *sancto mandato: Contigit enim eis illud veri Prouerbij. Canis re-*
Hebr. 6 *uersus ad suum vomitum, & sus lota in volutabro luti.* Item Paulus:
v. 4. *Impossibile est enim eos, qui semel sunt illuminati; gustauerunt e-*
v. 5. *tiam donum cœleste, & participes sunt facti spiritus sancti, gusta-*
uerunt nihilominùs bonum Dei verbum, virtutésque sæculi venturi;
v. 6. *Et prolapsi sunt, renouari rursus ad pœnitentiam; rursùm crucifi-*
gentes sibimetipsis filium Dei, & ostentui habentes. Voluntariè enim
Ibid. c. *peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, iam non relin-*
10. v. 26 *quitur pro peccatis hostia: Terribilis autem est quædam expectatio*
v. 27. *iudicij, & ignis æmulatio, quæ consumptura est aduersarios: Ir-*
v. 28. *ritam quis faciens legem Moysi sine vlla miseratione duobus vel*
v. 29. *tribus testibus moritur: quantò magìs putatis deteriora mereri sup-*
plicia, qui filium Dei conculcauerit, & sanguinem testamenti pol-
lutum duxerit, in quo sanctificatus est, & spiritui gratiæ contumeliam
v. 30. *fecerit? Scimus enim, qui dixit, mihi vindictam, ego reddam.* Et
v. 31. iterùm: *quia iudicabit Dominus populum suum, horrendum est in-*
cidere in manus Dei viuentis.

Aut igitur hæc, & similia denegans tuæ modo contrarietatis in peruersum detorque, aut si hoc impium est, sine castos, pudicos, sobrios & humiles, misericordes, iustos, filios, electos, sanctificatos, illuminatos, emptos non phantasticè, nec perfunctoriè, neque fallaciter, sed veraciter in diuinis eloquiis nuncupari, quamuis tantis muneribus se ipsos aberrando, pessiméque viuendo indignos effecerint & expertes. Quocircà quicquid in conclusionibus, & conuersionibus tuis agere machinaris, si de his tantùm vt diximus, qui ad regnum prædestinati, electi atque adoptati sunt agitur, verum est: Si verò in hoc laboras, veluti apparet, vt prædestinationem impiorum, & pœnarum illis debitarum neges, omninò falsum est: quapropter quemadmodum Iu-
dæi perfidi, quibus Saluator ait: *Vos ex patre Diabolo estis,*
Ioan. 8 v. 44. à Deo prædestinati sunt ad interitum, inuenire facillimè quisque Catholicus potest, qui nouit Dei iustitiam & ratione, & auctoritate perpendere: quoniam quos præsciuit in massa perditionis perpetuò interituros, ipsos prædestinauit, hoc est præparauit, deputauit, atque disposuit suo iusto iudicio puniendos.

Rom. 8 Attende quæso Apostolū dicentem, *scimus quoniam diligentibus*
v. 28. *Deum omnia cooperantur in bonum, his qui secundùm propositum*

vocati sunt sancti : nam quos præsciuit, & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus; quos autem prædestinauit hos & vocauit, & quos vocauit hos & iustificauit, quos autem iustificauit, illos & glorificauit : Et ad Timotheum: *Noli erubescere testimonium Domini nostri, neque me vinctum eius, sed conlabora Euangelio secundùm virtutem Dei, qui nos liberauit, & vocauit vocatione sanctâ : Audis secundùm propositum vocatis* ? Audis *quos autem prædestinauit, illos & vocauit, & quos vocauit illos & iustificauit* ? Audis *qui liberauit nos, & vocauit vocatione suâ sanctâ* ? Audi quid Dominus dicat *Multi sunt vocati pauci verò electi :* Quænam est hæc rogo vnius eiusdemque vocabuli tanta diuersitas ? seruus fidelis dicit : *Secundùm propositum vocatos sanctos, & quos prædestinauerit vocatos*, & quos vocauerit iustificatos, & item *vocatos vocatione sanctâ*, & Dominus clamat *multi sunt vocati pauci verò electi :* putandumne est fidelissimum seruum Domino suo contraria prædicasse ? an alia potuit in ministerio sibi credito seminare, quàm à cælesti præceptore perceperat ? absit : atqui ipse sese non ab hominibus, neque per hominem electum, vel doctum, sed à Deo patre per Dominum nostrum IesumChristum liberrimâ assertione testatur: Quia ergò nulla potuit fidelis dispensator erogare, nisi quæ à creditore susceperat, fatendum est nusquam Domino suo vel sensisse vel docuisse contraria : Proinde alia vocatio intelligenda est, quam Dominus protulit, alia quam seruus edocuit. Aliter enim vocantur secundùm propositum Dei, qui sortem consequantur æternam, aliter non secundùm propositum, qui pœnam recipiant sempiternam. Sicut itaque alia est vocatio electorum, alia reproborum, ita alia intelligitur præscientia, & prædestinatio piorum, alia impiorum, qui sicut vocari dicuntur electi, sed vocatione sanctâ : Ita vocari dicuntur multi, qui non sunt electi. Certè nullomodo dixisset Apostolus, *Secundùm propositum sanctos vocatos*, & vocatione sanctâ nisi discretionis gratiâ ab ea vocatione, quâ vocantur multi, qui non sunt electi. Ergò quemadmodum negari non potest diuersitas vocationis, ita nullatenùs debet abnui diuersitas præscientiæ, iustitiæ, iudicij, electionis & prædestinationis. Aut igitur diuersitatem vocationis nega, aut si hoc blasphemum est, varietatem prædestinationis admitte. Non ergò vt impudenter præcipis tacebit fidelissima integritas, & purissima charitas orthodoxorum, quin veraciter prædicet Dei prædestinationem, sicut iudicium iustissimum perditorum. Neque prædestinatos à contrario, pro eo quod est non prædestinatos admittet, vt desipis, sed Dei inflexibili iustitiâ credet irreuocabiliter puniendos.

Marginalia: v. 30. — 2. Tim. 1. v. 8. — v. 9. — Math. 20. v. 16. — De diuersa vocatione. — Math. 22. v. 14. — Gal. 1. v. 1. — 2. Tim. 1. v. 8.

Capvt XIV.

Testimonia Sancti Avgvstini simul collecta, quibus apertè conficitur non esse, nisi vnam prædestinationem, eámque solummodò ad sanctos pertinere. Cap. XIV.

Qvarta decima phantasmatum tuorum periodos hoc habet.

Ioannes Scotvs.

Num. 1. in T. Cap. 14. n. 1. sect. 1.

ʘ *Testimonia sancti Augustini simul collecta, quibus apertè conficitur, non esse, nisi vnam prædestinationem, eámque solummodò ad sanctos pertinere: Et ne quis fortè (inquiens) nos æstimet nostro sensu proprio talia dixisse, nullius auctoritatis grauitate suffulti, placuit nobis testimonia sancti Patris Augustini simul colligere: Vt prudens quisque cognoscat nullomodò eum duas prædestinationes docuisse, nec vnam bipertitam, nec duplam vt Gothescalcus edocet. Et illam vnam videlicet diuinam non nisi ad sanctos pertinere. Impiorum verò nullomodo posse esse; In libro de correptione & gratia:* Sanctis (*inquit*) in regnum Dei per gratiam Dei prędestinatis * donum perseuerantiæ datur, non solùm vt sine isto dono perseuerantes esse non possint, verùm etiam, vt per hoc donum non nisi perseuerantes sint.] *Et post aliquanta,* ipse igitur eos facit perseuerare in bono, qui * fecit bonos: qui autem cadunt & pereunt, in prędestinatorum numero non fuerunt.] *Attende quàm absolutè dixit,* qui cadunt & pereunt in prædestinatorum numero non fuerunt.] *Quodmodo hæc diceret, Si vel duas prædestinationes vellet asserere, vel vnam in duas partes diuisam, vel duplam, vnam quidem Sanctorum, alteram verò impijs deputatam.*

Avgvst. de corrept. & gr. c. 12.

" * al. *non tantum tale adiutorium perseuerantiæ datur, sed tale vt eis perseuerantia ipsa donetur*

* al. *facit.*

Prvd.

Correctio.

℟ O disputatorem subtilissimum, qui cùm hæc diceret neque cum Aristotele calamum in mente tingebat, neque cum Dominici pectoris recubo de fonte veræ sapientiæ fluenta doctrinæ salutaris hauriebat: Nimirùm etiam in te videmus impletum, quod Apostolus loquitur: *Perdam sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium reprobabo.* Nempè aut non vidisti interiore aspectu quod videndum erat, aut te non videre finxisti, perindéque ad eas calumnias prærupisti, vt beatum Augustinum, quod nunquam cogitauit dixisse confingeres, & tua legentibus ita illuderes, ac si ea intelligere nequiuissent. Te solum omnium acutissimum Galliæ transmisit Hibernia, vt quæ nullus absque te scire

1. Cor. 1. v. 19.

poterat, tuis eruditionibus obtineret: sed absit, vt Celtica eloquentia tot tantisque fluuiorum exundationibus debriata, tuas nubilationes admittat, quamuis Christianæ humilitatis eminentia, alterutro charitatis officio vicissim suppeditari minimè prohibeat: immò vndecunque commodum duxerit, alternatim, quæ recta sunt, exhiberi percenseat.

Itaque puritatem mentis adhibe, & simplicitatem charitatis benignitate intellectus ostende, quâ duce, quæ piè sunt dicta, piè intelligas, & pietatis abundantiâ piorum instructionibus cultor pietatis exhibeas: quòd si quando ista dictabas agere voluisses, profectò vidisses, quia non absolutè (vt somnias) beatus Augustinus solam esse electorum prędestinationem vel asseruerit vel confirmauerit, sed eam tantùm, de qua agendum susceperat defendere, & contra hæreticorum versutias munire Catholicâ veritate studuerit. Agebat quippè aduersus nouos sui temporis hæreticos, videlicet Pelagianos, qui Sanctorum prædestinationem omnimodis denegabant; dicentes Deum esse personarum acceptorem, si quosdam & non omnes homines generaliter ad vitam prædestinasset æternam, quorum dementiæ doctor beatissimus orthodoxæ fidei armis instructus obuiare festinans, semper de memorata Sanctorum prędestinatione sermonem intulit, quemadmodum in eius verbis, quisquis sobriè attendit, intelligit. Dicit enim frequenter de ea, quam defendimus, vel quam defendendam suscepimus, vel quam asserimus; & stultum erat prætermissâ eâ, cui contradicebatur, quæque oppugnabatur, ad aliam transilire: cui negandę vel impugnandæ, necdùm aliquis insurrexerat: nam de prædestinatis ad pœnam Patrum temporibus nullam fuisse motam quæstionem euidenti iudicio comprobatur: quòd nullus pro ea contra eius vel assertores, vel negatores scripserit præter Monimum, qui nullatenùs reprehendendo, verùm intelligentiam illius piè requirendo Sanctum Fulgentium ad hoc suâ inquisitione impulit: vt qualiter à beato Augustino intellecta fuerit, siue prolata volumine ad hoc solùm permagnificè edito vir per omnia suspiciendus intimaret.

Sed & in memorata sententia beatus Augustinus, vnde dixerit „ perspicuè declarat, quam ita inchoat: Sanctis (inquit) in regnum „ Dei per gratiam Dei prædestinatis: Et infrà: Ipse igitur eos facit „ perseuerare in bono qui fecit bonos: qui autem cadunt & per„ eunt, in prædestinatorum numero non fuerunt.] Quid apertius, quid manifestius? De sanctis enim in regnum Dei per gratiam Dei prædestinatis loqui cœperat, deque ipsis subiecit, quod ipse eos faciat perseuerare in bono, qui fecit bonos: qui autem cadunt & pereunt in prædestinatorum, eorumdem videlicet Sanctorum

AVGVST. de corrept. & grat. cap. 12.

atque

atque bonorum numero non fuerunt. Nisi fortè nouas oratorum declamationes inducere paras, vt res de qua agitur, nunquam nisi crebrâ, immò continuâ sui repetitione signetur, & quæ semel vel quoties oportunitas expetit, memorata sufficeret, frequenti iteratione fastidiû suis auditoribus ingerat. Incunctanter itaq; dico quia si vel te, vel quempiam aliû siue hebetem seu certè calumniosum intellectorem scriptorum suorum in hac dumtaxat causa futurum putauisset, omninò tantâ perspicuitate scripsisset; vt quæcúque calumniatoribus congrua præuidisset, oportuniùs expedisset.

Idem vtique Prosper & Hilarius satìs indicant, qui super oblatratoribus eius ad eum pro studio scribentes, de Sanctorum solummodò prędestinatione motis quæstionibus responderi peti-
Psal. uerunt, quorum petitionibus satisfaciens ad interrogata respon-
77. v. 25 Psal. siones congruas elimauit, quarum vel maxima de Sanctorum
90. v. prædestinatione vertebatur, cui enucleandæ doctor suauissimus
11. ac veracissimus, quantùm satis putauit operam impendit, nec ta-
Psal. men adeò suppressit alteram, quin sic vbi oportunum iudicauit, il-
102. v. lam etiam commendaret.

20. v. 21. Quasi verò in sanctis tam veteribus, quàm nouis Scripturis
Psal. nequam iste modus locutionis inueniri possit, cùm dicat Psalmi- De Angelis.
103. v. sta, *Panem Angelorum manducauit homo*, vbi non nisi Sancto-
4. rum Angelorum intelligi debet: Nam cùm Angeli dicantur &
Ps. 148. v. 2. boni & mali, crebriùs cum additamento propriæ distinctionis
Math. poni solent. *Vt Angelis suis mandauit de te*, Et *benedicite Domi-*
13. v. *num Angeli eius potentes virtute facientes verbum eius, ad audien-*
41. *dam vocem sermonum eius. Benedicite Domino omnes virtutes eius,*
Prou. *ministri eius, qui facitis voluntatem eius. Et qui facit Angelos suos*
17. v. 11. Psal. *spiritus, & ministros suos ignem vrentem*. Et *laudate eum Angeli*
77. v. *eius, laudate eum omnes virtutes eius*. Et Dominus in Euangelio:
49. *Mittet filius hominis Angelos suos, & separabit malos de medio iu-*
Math. *storum, & mittet eos in caminum ignis*. De malis autem: *Angelus*
25. v. 31. Math. *crudelis mittetur contra eum, & immissionem per Angelos malos*. Et
13. v. *spiritus Domini malus*, & rursùm sine additamento de bonis qui-
39. dem: *cùm venerit filius hominis in maiestate sua, & omnes Angeli*
Heb. 1. *cum eo*. Et item: *messores Angeli sunt*, Et item: *qui sedes super*
v. 13. *Cherubin*: Et rursùm: *Cui enim Angelorum dixit: filius meus es*
Heb. 13. v. 2. *tu: Ego hodie genui te*: Et item: *Et ad Angelos quidem dicitur*: Et
Ezech. rursùm: *Placuerunt quidam Angelis hospites receptis*. De malis au-
28. v. tem: *In Cherub extentius, & protegens in monte sancto Dei*: Et *nescitis*
14. *quod Angelos iudicabitis, quanto magis sæcularia*. Et *solutis qua-*
1. Cor. 6. v. 3. *tuor Angelis, qui parati erant in horam & diem & annum, vt occi-*
Apoc. *derent tertiam partem hominum*.
9. v. 15. Nunquid vbicunque absque additamento ponuntur, ideò lice-

DDd

bit cuicunque pro libitu suo, vel malos pro bonis, vel bonos pro malis accipere? Absit hoc quippè aspirante Domino, pijs intellectibus reseruatur, vt perpensâ fideliter ac veraciter loci, reique circunstantiâ, quid qualiter accipi debeat perscrutetur. Hoc modo & Dominus in Euangelio locutus est cum ait: *Omnia quæ vultis, vt faciant vobis homines, & vos facite illis similiter:* Nunquid Mat. 7. v. 12.
hic peruersitas Maliuolorum gestiens dicet à Domino sibi præceptum, vt libidinibus aliisque sceleribus implicati, quæcunque volunt ab aliis sibi nequiter fieri, eadem & ipsi illis faciant? & hoc absit: Pietas quippè beneuolorum modo quodam proprio id Dominum dixisse intelligit, vt quæcunque bona & honesta, ac secundùm Dei voluntatem charitate non fictâ, nobis fieri volumus, eadem aliis faciamus; & multa alia, quæ exequi non necessarium iudicamus. Quod ergò dicis.

IOANNES SCOTVS.

Cap. 14. nu. 3. sect. 1. ⊖ *Omnis homo aut bonus, aut malus est, similiter de Angelo.*

CORRECTIO.

℟ Et nos eandem definitionem tenentes secundùm auctoritatem scripturarum, Patrúmque venerandorum concordiam dicimus bonos prædestinatos ad vitam, malos ad pœnam: quia hæc Psal. 110. v. 2.
sunt *Opera Domini magna exquisita in omnes voluntates eius misericordia* videlicet *& iudicium: omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi; vt referat vnusquisque propria corporis,* 2. Cor. 5. v. 10.
prout gessit siue bonum, siue malum. Si ergò omnes manifestabimur ante tribunal Christi, omnes iudicabimur. Si omnes iudicabimur de omnibus prædestinatum est, qualiter iudicemur. Et hoc est quod ait Apostolus: *Vt referat vnusquisque propria corporis, prout gessit siue bonum siue malum.* Non enim celebrabitur fortuitum iudicium, & quod nullus ante præscierit, vel præfinierit, præsciuit, & præfiniuit atque disposuit, vel prædestinauit, atque præordinauit iudicium suum Deus tantummodò: Angelus autem & homo præsciuit non etiam prædestinauit neque disposuit: quia igitur iudicium Dei futurum negari non potest bonorum atque malorum: neque prædestinatio, idest dispositio illius vllatenùs, nisi infideliter denegatur: pertinuit quippè ad præscientiam Dei, vt in ea disponeret ipse, ac prædestinaret quod fuerat facturus. Habiturus est itaque iudiciũ, in quo iudicaturus est bonos & malos, & hoc prędestinauit, hoc est disposuit, in ea præscientia, quæ nec falli valeat nec mutari. Si ergò non sunt prædestinati mali ad id, quod merentur, consequenter nec iudicabuntur, iudicabuntur autem, prædestinati sunt ergò iudicandi. Est igitur prædestinatio malorum, *Quia ille reddet vnicuique secundùm opus suum*, qui omnes
Cap. 14. nu. 4. sect. 2. iudicaturus est, cuique dedit pater omne iudicium.

Porrò quòd cauillaris *Beatum Augustinum non dixisse in præde-*

ſtinatorũ ad vitam numero non fuerunt, ſed abſolutè in prædeſtinatorũ numero non fuerunt.] Sufficere pijs mentibus debet, quod dixi eum à ſanctis & bonis in regnũ Dei per gratiam Dei prędeſtinatis cœpiſſe, déque ipſis ſermonẽ ſaluberrimum conſeruiſſe, nec opus fuiſſe, vt itidem crebriùs, ac per hoc tœdioſiùs inculcaretur, quod ſanis cordibus ſemel inhibitum haberetur: quod facilè quiſquis piè legit, aduertit. Cognoſcens videlicet eundem librũ idcircò editũ; quoniam cùm cœpta eſſet Sanctorum prædeſtinatio prędicari, inſurgentes quidã, & maximè Pelagiani cœperunt omnẽ Eccleſiaſticam diſciplinam atque correptionem funditùs euertere, dicentes: Nullam fore neceſſariam obiurgationem, vbi totum Dei gratia operaretur, ſed agente vnoquoque impunè quod vellet, gratia in eis operaretur, vt boni eſſent, cui querelæ doctor facundiſſimus Catholicâ ſuauitate reſpondens; quantùm correptiones & diſciplinæ Eccleſiaſticæ per Dei gratiam in regnum prædeſtinatis ſanctis prodeſſent, edocuit: Et ideò quoties prędeſtinatorum mentio adhibenda fuit, ſuperfluè, iteratò repeteretur, quod iam piorũ ſenſibus inculcatum, ſatìs ad omnia, quæ ſuper eadem re dicenda fuerant, extitiſſet. Quod euidenter in ſententiis eius, quas ponendas iudicaſti oſtenditur cùm dicitur: Hæc eſt prædeſtinatio Sancto- " Avgvstin.
rum, & nihil aliud præſcientia ſcilicet & præparatio beneficio- " de dono
rum Dei, quibus certiſſimè liberantur, quicunque liberantur.] Et " perſeu. cap. 14.
per totam libri eiuſdem ſeriem eâ moderatione differentis ſermo libratur, vt de quorum prædeſtinatione tantæ prolixitatis ſermone ſubiecit, luce clarius videatur.

Verumtamen miranda eſt, vel potiùs horrenda, ac deteſtãda verſutiarum tuarũ aſtutia, quâ tacitis omnibus, quę de prędeſtinatione malorũ licet id rarò contigerit poſuit, ita ea ſolùm, quæ de Sanctorũ prędeſtinatione diſſeruit, decerpſeris, ac ſi nihil de illa fuerit elocutus. Audi igitur quid etiã de illa in eodem libro proſecutus (Cap. 14. nu. 5. ſect. 2.)

Rom. 9. v. 16. ſit. Avgvstinvs: Proinde inquiens, ſicut Apoſtolus ait, *non volentis, neque currentis, ſed miſerẽtis eſt Dei*, qui & paruulis, quibus vult " (Avgvst. de dono perſeuer. cap. 11.)
" etiã non volentibus neque currentibus ſubuenit, quos ante conſtitutionẽ mundi elegit in Chriſto, daturus eis gratiã gratìs, hoc eſt "
nullis eorũ vel fidei vel operũ meritis pręcedentibus, & maioribus "
etiam his, quos pręuidit, ſi apud eos facta eſſent ſuis miraculis cre- "
dituros, quibus non vult ſubuenire, non ſubuenit, de quibus in ſua "
Rom. 9. v. 14. prędeſtinatione occultè quidem, ſed iuſtè aliud iudicauit: *Non eſt enim iniquitas apud Deum*, ſed *inſcrutabilia ſunt indicia eius, & in-* "
Rom. 11. v. 33. *ueſtigabiles viæ eius: vniuerſæ autẽ viæ Domini miſericordia, & veritas*. Inueſtigabilis ergò eſt miſericordia, quâ *cuius vult miſe-* "
Pſal. 24 v. 10. *retur*, nullis eius præcedentibus meritis, & inueſtigabilis veritas, "
quâ *quem vult obdurat*, Eius quidem præcedentibus meritis; "

fuit quidam in nostro monasterio qui corripientibus fratribus, «
cur quædam non facienda faceret, & facienda non faceret, res- «
pondebat qualiscunque nunc sim, talis ero, qualem Deus me fu- «
turum esse præsciuit, qui profectò & verum dicebat, & hoc «
vero non proficiebat in bonum: sed vsque adeò profecit in ma- «
lum: vt desertâ monasterij societate, fieret *canis reuersus ad* «
2. Pet. 2. v. 21. *suum vomitum:* & tamen adhuc qualis sit futurus incertum est: «
Nunquid ergò propter huiusce modi animas, ea quæ de præscien- «
tia Dei vera dicuntur vel neganda sunt vel tacenda, tunc scilicet « Idem ibidem cap. 22.
quando si non dicantur in alios itur errores? ✠ Item post multa. «

AVGVSTINVS. Quamuis ergo ita se habeat de prædesti- «
natione definita sententia voluntatis Dei, vt alij ex infidelitate, «
acceptâ voluntate obediendi conuertantur ad fidem, vel perse- «
uerent in fide: cæteri verò, qui in peccatorum damnabilium de- «
lectatione remorantur, si & ipsi prædestinati sunt, ideò nondùm «
surrexerunt, quia nondùm eos adiutorium gratiæ miserantis «
erexit. Si qui enim nondùm sunt vocati, quos gratiâ suâ præde- «
stinauit eligendos, accipient eandem gratiam, quâ electi esse «
velint, & sint; si qui autem obediunt, sed in regnum eius & glo- «
riam, prædestinati non sunt, temporales sunt, nec vsque in finem «
in eadem obedientia permanebunt. Quamuis ergo hæc vera sint, «
non tamen isto modo dicenda sunt audientibus multis, vt sermo «
ad ipsos etiam conuertatur, eisque dicantur illa istorum verba, «
quæ vestris literis indidistis, & quæ superiùs interposui. «

✠ Et cætera quæ de modo prædicandæ prædestinationis ex-
equitur. Et rursùm in eo, quod ante finem libri eiusdem eum PRVD.
posuisse dixisti. Nullum est (inquam) illustrius prædestinationis «
exemplum quàm ipse mediator, quisquis fidelis vult eam benè in- « Cap. 14. n. 6. lect. 3.
telligere, attendat ipsum atque in illo inueniet & seipsum.] Quid- « AVGVSTIN. de dono perseu. cap. vlt.
quid vel multò ante hanc sententiolam, vel post vsque in fi-
nem libri locutus est, prorsùs de Sanctorum prædestinatione
tantummodò locutum quisque pius intellector accedit, absque
scrupulo dubietatis agnoscit. Ac per hoc nullum tuæ assertioni
adiumentum conferre probatur, quasi solam Sanctorum præde-
stinationem probauerit, malorémque negauerit; his ita se ha-
bentibus diuertis ad aperta mendacia, & ponis sententiam no-
mine Augustini, quâ ostenderetur, quòd Deus neminem prædesti-
nasset ad pœnam, pœnâ verò præparasset, & hoc est prædestinasset
merito damnandis. Vbi primò notandum video, quantâ te ipsum
repugnantiâ dictorum tuorum ludibrium audientibus exponas,
qui cùm priùs pœnas à Deo præscitas, prædestinatas vel præ-
paratas negaueris, iam asseuerandis atque confirmandis senten-
tiarum testimoiis munire adoriaris.

Dein sententia, quâ id roborare nisus es, non est Augustini, neque ex vllo librorum epistolarum, sermonumvè ipsius excerpta, de qua cùm anceps diutiùs hæsitarem, vbinam dictorum eius reperiri posset, repentè subiit in mentem recensendum quendam Pseudographum libellum qui falsò Hypomnesticon Augustini inscribitur, quem non esse Beatissimi Augustini plurima documenta sunt: Videlicet quia nec cum cæteris libris suis ab ipso retractatus est, neque in indice sermonum, librorum, epistolarúmque illius à sancto Possidio Episcopo discipulo eius enumeratus inuenitur, neque quibuscunque eius dictis concors facillimè comprobatur. Ipsâ quoque loquendi facie quisquis tanti Patris literis iugi meditatione pascitur, & delectatione nutritur, perfacilè alterius esse perpendit, qui licet iuxta quod ipse confitetur proficienter scripserit, & tantò gratiæ Dei munere donatus sit, vt librorum suorum partem maximam retractaret, perindéque perperàm dicta corrigeret, nunquam in vna eadémque re tantis librorum sermonúmque suorum speculis indita, vno solummodò libello adeò contrariùs extitisset, qui tot, vt dixi librorum sermonúmque illius magnitudinem suâ contrarietate fuscaret, immò inter retractandum sua opuscula illud minimè præterisset, quin censoriâ seueritate, Christianáque humilitate & notasset, & correxisset: Nam & in libro quæstionum voluminis, quod Iudicum vocitamus, cùm quæque figurata vel obscura dissolueret, ita sicut & suprà posuimus de eadem prædestinatione locutus est, dùm historiam, factúmque Iepte iudicis pertractaret.

Cap. 14 nu 7. sect. 4. De libro Hypomnesticon.

Augustin. quæstionũ in Eptat. lib. 7. quæst. 49.

,, AVGVSTINVS. Quòd verò (inquit) contra filios Ammon *Iudic. 11. v. 8.*
,, Dux quærebatur Iepte, quibus victis liberarentur, qui eo duce
,, aduersùs illos bellare cupiebant: quoniam interpretatur Ammon
,, filius populi mei, seu populus mœroris, profectò illi significantur
,, inimici, qui ex ipsa gente perseuerantes in infidelitate
,, prædicti sunt, aut omninò * omnes gehennæ prædestinati, *Vbi erit* *Mat. 25 v. 3.*
,, *eis fletus & stridor dentium*, tanquam populo mœroris, quamquam
,, populus mœroris etiam diabolus & Angeli eius non in-
,, conuenienter intelliguntur, siue quia æternam miseriam eis, quos
,, decipiunt, acquirunt; siue quia & ipsi æternæ miseriæ deputati sunt.

** al. pœnis*

Prvd. ℞: Vides quòd & homines & diabolum cum Angelis suis prædestinatos & deputatos gehennę, æternæque miserię doceat, & affers contradictorium sui, quod nunquam dixit, nunquam scripsit: sed & hoc notandum, quod si secundùm tuam fictionem figuratè intelligi deberet, omninò in expositione quæstionum, & figurarum nullomodo figuratè loqui delegisset, vbi aperta etiam non dissolueret, sed ligaret. Prędestinasse igitur, hoc est dispo-

fuisse, & iudicasse Deum peccatores suppliciis, & supplicia pec-
Psa. 10. v. 8. catoribus, tùm auctoritas, tùm ratio persuadet, quoniam *iustus Dominus iustitias dilexit, æquitatem vidit vultus eius*. Qui nequaquam se à contrario idem vocabulum posuisse manifestat,
Ioan. 12 v. 31. cùm exponens verba Domini dicentis *Nunc princeps huius mundi iudicatus est*, quid in iudicati vocabulo deberet accipi explanando subiecit. Avgvstinvs. vtique *iudicatus est*: quoniam iudicio ignis æterni irreuocabiliter destinatus est: ℟. Et item. Avgvstinvs. *Quos dedisti mihi custodiui, & nemo ex eis periit nisi filius perditionis. Filius perditionis* dictus est traditor Christi, perditioni prædestinatus. ℟. Quæ si vt desipis à contrario vellet intelligi, profectò non obscura populis aperiret, sed aperta magnis obscuritatibus innodaret. Avgvstin. in Euang. Ioan. hom. 95. Idē ibidem homil. 106. Prvd.

Mirum etiam valde est, quòd ex Patris Augustini dictis Deum ad pœnam nullomodo peccantes prædestinasse dicis, sed suis meritis supplicia condigna prædestinata eis ab eo esse, quod cùm creberrimè dixeris, vt tamen veritatem prædestinationis aboleas, aliò verteris, & nunc isto, nunc illo modo sentiendo diuaricas; ita vt, quæ priùs adstruxeras, postmodùm negare contendas, quemadmodum sequentia satìs indicabunt; quòd autem humanarum legum coniecturâ vis approbare, nullatenùs homines suppliciis destinatos, sed peccaturis pœnas definitas: nisi cæcus esses, profectò vidisses homines legibus iudicari, atque damnari, vt pœnis cuique condignis intereant. Quid enim agitur tot Senatorum, iudicúmque Conciliis, nisi vt discussus atque conuictus peccator debitæ pœnæ cunctorum iudicio destinatus ac iudicatus addicatur? priùs quippè iudicatur, ac destinatur merito supplicio, ac postmodùm plectitur: Ita sanè dicis. Cap. 14. n. 8. sect. 5.

Ioannes Scotvs.

ϴ *Nulla enim temporalia iura hominem definiunt ad peccandum*. Cap. 14. n. 9. sect. 5.

Correctio.

℟ Quasi tantâ quis vecordiâ hebetetur, vt Deum quempiam, vel Angelorum, vel hominum ad peccandum præfinisse dixerit. De qua re quia satis suprà actum videtur, cætera videamus. Inter quæ mirari non desino hominem acutissimum, & quem nulla vel legum humanarum vel historiarum pagina fugerit, potuisse eius vel scientiam vel memoriam præterire, labente quondam multis, immo iugibus bellorum incursionibus statu Reipublicæ, Senatusconsulto Romæ Proletarios institutos, quorum vsu in quaslibet fœminas continuò iuuentus bellicosa, atque multimoda Reipublicæ gigneret. Et quod sanctus Augustinus in libro de Ciuitate Dei 3. inter cætera memorat. Prvd.

AVGVST. de Ciuit. Dei lib. 3. cap. 21. » AVGVSTINVS: Nam tunc, inquit, id est inter extinctum » secundum, & postremum bellum Carthaginense lata est etiam lex » illa Voconia: ne quis hæredem fœminam faceret, nec vnicam fi- » liam, quâ lege quid iniquius dici aut cogitari possit, ignoro. ℟.

PRVD. Illud etiam, vt de cæteris sileam, quod post passionem Domini Senatus censuit, nullum nisi sui decreto deorum numero deputandum: nec non & illud, quod toties in persecutiones Christianorum, & abolitionem fidei, & nominis Christi leges Imperatorum, & Consulum cautæ sunt: Sed & Semiramis prima omnium legitur decreuisse filios matrum connubio sociandos, quæ iam eodem flagitio fœdabatur. Quid Nabuchodonosor Rex Babyloniorum? Nunquid non factam à se statuam auream edictis Regiis censuit adorandam, interpositâ pœnâ inobedientibus fornacis ardentis? Hoc ipsum statuisse Darius Medorum, Persarúmque Ducibus Arctatus legitur: Vnde & Daniel Propheta malitiosorũ factione leonibus exponitur. Sed Dei veri potentiâ mirabiliter liberatur. Ælius Adrianus tantâ Catamito suo Antinoo turpitudine adhæsit, vt ei mortuo Templum, Sacerdotes, & sacra etiam legibus sanciret. Quid Antiochus? Nonnè pro abolendis Dei veri sacris, & legibus non solùm decreta edidit, verùm etiam calamitatibus, persecutiones & mortes Dei cultoribus inuexit? omnis diuinæ legis censura vsuras resecat, ab vsuris prohibet, earúmque appetitores damnat: Lex autem Romani iuris earum lucra certis etiam dimensionibus exigenda sancit. Valentinianus etiam Christianus Imperator libidine superatus, priori coniugi alteram superinducens legem constituit: quemcunque virorum duabus pro libitu pariter vti coniugibus. Quæ cùm tanta sint, & tam euidentia vt à me vel superfluò retricentur, vel non necessariè recenseantur, cassato quod dixeras, *Nunquam enim Respublica homines decreuit peccare.*] Animum videndis sequentibus (duce Domini nostri Iesu Christi gratiâ) intendamus.

[Dan. 3. v. 5.] [Dan. 6. v. 16. v. 22.] [1. Mach 6. &c.] [Deut. 23. v. 19 & 20.] [Hoc fabulosum.] [Socratis hist. 4. cap. 26.]

Intereà nequaquam negligenter prætereundum videtur, quòd quorundam fauens improbitatibus, ad hoc terrorem legum humanarum adhibitum peccaturis dixisti: vt suppliciorum atrocitate territi cohiberentur: Ac per hoc magis misericordiæ quàm vindictæ transgressoribus suis efficerent: quam peruersitatem cùm & fides Catholica iam dudùm censuræ seueritate damnauerit, & Patrum reuerenda canicies resciderit, nullatenùs nobis in eo destruendo est diutiùs immorandum. Nam ita id possumus è diuerso colligere: Si falsum est pœnas peccatoribus redhiberi, falsum erit & iustis præmia rependi: Si autem verum est sanctis beatitudinem retribui, verũ est impiis pœnas meritas, & supplicia reddi: qui enim dixit, *Ibunt hi in suppliciũ æternum.* Ipse dixit, [Mat. 25 v. 46.]

iusti

iusti autem in vitam æternam. Qui etiam se dicturum veraciter
v. 41. protestatus est; impiis quidem *discedite á me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & Angelis eius.* Iustis autē: *Venite*
v. 34. *benedicti patris mei percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi.* Sicut ergò iusti beatitudinem veraciter cōsequentur, ita impij pœnis debitis veraciter addicentur. Falsū est igitur, quod mundanarum legum similitudine nihil aliud appeti earum seueritate dixisti, quàm pronos ad peccandum suppliciorum atrocitate territos cohiberi: ac per hoc non minùs misericordiæ, quàm vindictæ transgressoribus suis effici: quippè cùm non solùm mundanæ, verùm etiam diuinæ leges multos etiam temporaliter, tam morte, quàm diuersis suppliciorum generibus dignos plecti decernant, quibus iam nulla valet superesse correctio. An diuina correptio in Antiochum, & Herodem correctionis dicenda est
2. Mach. 9. medicamentum, & non potiùs æterni supplicij incrementum? hîc
v. 11. quippè temporaliter cæptum est, quod illic æternaliter paterentur. Fatendum est igitur diuinas humanásque leges ad hoc supplicia peccantibus intentare, vt eorum terroribus admoniti peccare desistant: quibus tamen si obstinatè potiùs obuiare, quàm humiliter obsecundare delegerint, non eos iam misericordiam, quam contumaciter respuerunt, consecuturos, verùm pœnam inextricabilem, quam propriā sibi iniquitate consciuerunt, meritò perpessuros.

CAPVT XV.

CAP. XV.

Quo genere locutionum dicitur præscire Deus peccata, cùm nihil sint, aut prædestinasse eorum supplicia, quæ similiter nihil sunt.

QVINTVS decimus laruarum tuarum horror tali inscriptione signatur. Num. 1.

IOANNES SCOTVS.

Quo genere locutionum dicitur præscire Deus peccata, cùm nihil sint, aut prædestinare eorum supplicia, quæ similiter nihil sunt.

CORRECTIO.

℞. Vbi nulla nos vrget refellendi necessitas diutiùs immorari, quàm satis superque ex præcedētibus, & à te replicata, & auctoritate rescisa noscuntur. Vis enim, sicut & in superioribus vomituum tuorum nauseis fastidiosiùs ingerens intimasti, à cōtrario intelligi quotiescunque Deus dicitur præscisse peccata, vel eorum prædestinasse supplicia, id est nescisse, & non prædestinasse omninò con- PRVD.

tra omnium Catholicorum sensum, vel certè omnium hominum opinionem, in quibus nullum auctorem inuenire poteris, cuius te sequacem valeas approbare: Nullus quippè isto loquendi genere præscientiam, & prædestinationem accipiendam vspiàm annotauit: Nullus scientiam & dispositionem eius à peccatis & eorum pœnis vllatenùs denegauit: de quibus iam loqui supersederem, nisi comprimendæ gratiâ tuæ iactantiæ, nè quod fingeret falsitas inueniret, & non haberet veritas, quod responderet. Ideóque quod inter tuæ abnegationis testimonia de proditore Iuda dicis.

IOANNES SCOTVS.

Cap. 15. nu. 2. sect. 2. ⊖ *Item alibi tanquam consors diuinæ dilectionis inter veros prædestinatos, electos, amicos, abusiuè collectus audierat*; non dico vos seruos, sed amicos. Ioa. 15. v. 14.

CORRECTIO.

PRVD. ℞ Falsum esse consulta Euangelij veritas edocet, quâ hunc Domini sermonem post buccellam proditori porrectam, ab eóque impudentissimè sumptam, monitionémque Domini, *quod facis fac citiùs* & egressum illius celebratum, quisquis aduertit, intelligit. Vnde coniicitur te potiùs tuis sophismatibus fidere, quàm Scripturarum meditationibus inseruire. Sed & illud quod continuò subiungis. Ioa. 13. v. 27.

IOANNES SCOTVS.

Cap. 15. nu. 3. sect. 3. ⊖ *Simili modo ab omni cœlesti paternitate abdicato, quasi filio inter filios Dominus dicebat:* Nolite vocare vobis patrem in terra, vnus est enim pater vester, qui in cælis est: *Ac si sapienti inter sapientes donum intelligentiæ cõcessum videtur, dùm Apostolis dicitur.* vobis datum est nosse mysteria regni. Mat. 23 v. 9. Marc. 4. v. 11.

CORRECTIO.

PRVD. De Iuda. ℞ Idcircò ab re interpositum videtur, quia *mysterium Regni Dei* cum cæteris Apostolis prædicasse teste Euangelio reperitur. Nunquam vtique prædicaret, si ignoraret: Sciendo etenim prædicauit, prædicando sciuit: Nisi fortè iuxta quosdam hæreticos insanisse Prophetas, & Apostolos adstruis: vt quemadmodum Poëta ludit, dat sine mente sonum, nescisse eos quid prophetauerint, vel prædicauerint asseras, quod quia & veritate, & ratione exploditur: Fatendum est eum *Mysteria regni Dei* veraciter adsecutum, sed auaritiæ magnitudine, & proditionis impietate iusto Dei iudicio tantò munere priuatum, atque damnatum; nequaquam planè credendus est Dominus ei quantùm præsenti dispensationi competens præuidebat, inter cætera donorum suorum munera intelligentiam secretorum cœlestium denegasse, *qui solem suum oriri facit super bonos, & malos; & pluit super iustos,* d. v. 11. Math. 5 v. 45.

& *iniustos*; quatenùs & concessis muneribus proditoris rabiem mitigaret, & ingratitudinem iustiùs vindicaret. Nam vt cætera prætercam, certè post damnatum Dominum, tribunalibúsque

Mat. 27 v. 3. velPontificum, velPræsidis addictum, vt ait Euangelista, *Pœnitentiâ ductus retulit triginta argenteos dicens: peccaui, tradens sanguinem iustum*; quem nullomodo iustum confiteretur, nisi iustum sciret; iustum nullatenùs cognouisset, nisi mysterium regni cælestis aliquatenùs hausisset: Neque in desperationis mortiferæ præcipitia irremediabiliter incidisset, nisi enormitatem non ferendi sceleris agnouisset.

Absque illa quippè exceptione verba diuini oraculi cum cæteteris audiebat, & ad prędicandum regnum Dei pariter mittebatur: quod quânam ratione prædicare potuerit, si eius mysteria ignorabat, nullatenùs video; ac per hoc nihil suffragij in eo te assecutum credideris, quod à contrario ei dictum asseris. *Vobis*

Marc. 4. v. 11. *datum est nosse mysteria regni Dei:* Datum est certè & illi, quamuis Cap. 15. nu. 4. sect. 2. danti ingratus tanto se munere fecerit alienum. Nihil quippè (vt ait beatus Gregorius) simplex veritas per duplicitatem agit: Ea enim est natura veritatis, vt si dolosè quippiam egerit, veritas non sit. Dedit ergò ei veritas simplex veraciter nosse mysterium Regni Dei, quantùm instanti dispensationi suo occulto Consilio congruere iudicauit, quem certissimè præsciebat in eiusdem regni muneribus nullatenùs permansurum: vt vel beneficiorum magnitudine ab impietatis immanitate dulciùs reuocaretur, vel ea contemnens ac despuens iustiùs damnaretur. Proinde quod asseris Augustinum acutissimum veritatis inquisitorem & assertorem talium nobis exempla locutionum in suis exemplatibus relinquere procurasse, vti nos accipere non pigeat in prædestinatione atque præscientia diuina eundem omnimodò intellectum, ideó falsum est. Quoniam beatissimus Augustinus præscientiam & prędestinationem vnum esse nusquam dixisse reperitur, quamuis præscientiam pro prædestinatione interdúm positam veraciter docuerit. Et quod addis. Cap. 15. nu. 5. sect. 3.

Ioannes Scotvs.

Ac per hoc saluberrimo, verissimóque sensu debemus sentire, quod ipse tanquam nos admonens ait, Omnis prædestinatio præscientia, sed non omnis præscientia prædestinatio] *ac si apertè diceret quamquam præscientia non transcendat fines prædestinationis, (quippè cùm sint vnius eiusdémque diuinæ videlicet naturæ) in qua aliud alio plùs, minusvè non est: meritò vbi est naturæ simplicitas, non est vlla diuersitas: quoniam in ea omnia vnum sunt: tantùm ergò in Deo valet præscientia, quantùm prædestinatio, planè quia vnum sunt.* Cap. 15. nu. 6. sect. 4. Avgvstin. de Prædest. Sanct. cap. 10.

CORRECTIO.

℟ Si saluberrimo verissimóque sensu sentires quod Augustinus
" ait, omnis prædestinatio præscientia, sed non omnis præscientia
" prædestinatio.] Nunquam te ad has imposturas verteres, vt quod ille, neque sensit, neque dixit, in eius dictis effingeres. Transcendit siquidem præscientia fines prædestinationis; quia præsciuntur, vel ab ipso Deo, vel à rationalibus creaturis ea etiam quæ ab ipsis non fiunt: prædestinantur verò tantùm ea, quæ ab ab ipsis vel fiunt, vel facienda disponuntur. Vnius quoque vt desipis, eiusdémque diuinæ videlicet naturæ non sunt, quia nullà auctoritate Dei natura præscientia vel prædestinatio nuncupatur, præsertim cùm sint relatiua, quorum non est demonstrare substantias, neque in Deo tantùm valet præscientia, quantùm prædestinatio omninò, quia non vnum sunt: præscit enim Deus quæcunque peccata, quæ ipse non facit, prædestinat autem solùm quæ ipse facit vel benignè, vel misericorditer, vel iustè. Quódque infers.

IOANNES SCOTVS.

Cap. 15. nu. 7. sect. 5. ⊖ *Si Dei præscientia Deus est, necessariò & veritas. Hoc dixerim de prædestinatione, si & ipsa Deus, procul dubiò veritas.*

CORRECTIO.

PRVD. ℟ Si puro & simplici mentis oculo perspexisses, profectò vidisses, quia veritas substantiam Dei demonstret, tam auctoritate, quàm ratione. Ipse enim dixit: *Ego sum veritas*, atqui nusquam dixit ego sum præscientia, vel prædestinatio. Veritas non est relatiuum, sicut nec sapientia, nec scientia, nec iustitia, nec bonitas: ideóque quoties de Deo dicitur, essentialiter prædicatur. Præscientia verò, & prædestinatio ad aliquid referuntur: Deus se nec præsciuit, nec prædestinauit: aliud ergò aliquid extra se præsciuit, & prædestinauit, id est, quod ipse non sit. Non sunt igitur præscientia, & prædestinatio Deus, sicut veritas: quia veritas essentialiter, præscientia & prædestinatio relatiuè dicuntur. Ioan. 14. v. 6.

Cap. 15. nu. 8. sect. 5. Item quòd argumentaris *peccatum non esse ex veritate, esse autem nihil, perindéque nec ex præscientia, nec ex prædestinatione Dei,*] quis hoc vel demens existimauerit? præsciri autem ab eo peccata omnis & auctoritas, & ratio edocet: præsciri quoque & prædestinari ab ipso iustissimas eorum retributiones videlicet pœnas, tormenta, atque supplicia similiter, & auctoritate, & ratione instruimur.

Cap. 15. nu. 9. sect. 6. Quódque subnectis *beati Augustini te auctoritate predixisse diuina prædestinatione nullum preparari ad tormenta*, non est

mirum fallax falsitati adstruendæ falsitatem inieceris : cùm constet libellum ex quo illud exemeras nunquam ab Augustino editum : quippè qui in multis à sensu, locutione, & libris illius nimium sit auersus immò aduersus. Nèpè cùm idem vir beatissimus opuscula sua retractaret, & ad locum retractandi libri sui, cuius est titulus de octoginta tribus quæstionibus perueniret ita locutus est. Avgvstinvs. Vtrùm Deus mali auctor non sit : vbi videndum est (inquit) ne malè intelligatur quod dixi : mali auctor non est ; quia omnium quæ sunt auctor est, quia in quantum sunt, in tantum bona sunt. Et ne hinc putetur non ab illo esse pœnam malorum, quę vtique malum est iis, qui puniuntur : sed hoc ita dixi, quemadmodum dictum est *Deus mortem non fecit*. Cùm alibi scriptum sit. *Mors & vita à Domino Deo est*. Malorum ergò pœna, quæ à Deo est, malum est quidem malis, sed in bonis Dei operibus est, quoniam iustum est, vt mali puniantur, & vtique bonum est omne, quod iustum est. ☩ Idem in libro quæstionum Iudicum.

De lib. Hypognost, supra.

Avgvst. Retract. l. 1, cap. 26.

Sap. 1. v. 13.

Eccl. 11 v. 14.

Avgvstinvs quid est autem quod Angelus Domini inter cætera diuinæ comminationis dicit : *non adijciam transmigrare populum, quem dixi eiicere. Non auferam eos à facie vestra, & erunt vobis in angustias, & Dii eorum erunt vobis in scandalum* : nisi vt intelligamus nonnulla etiam de ira Dei venire peccata : vt enim Dij Gentium, inter quas non à se exterminatas Israëlitæ habitare voluerunt, essent eis in scandalum, id est facerent eos scandalisari in Domino Deo suo, eóque offenso viuere, indignans hoc comminatus est Deus quod certè manifestum est magnum esse peccatum. ☩ Idem in libro quæstionum Deuteronomii. Avgvstinvs. *Et noluit Seon rex Ezebon transire nos per ipsum, quoniam indurauerat Dominus Deus noster spiritum eius, & confortauit cor eius, vt traderetur in manus tuas sicut in hac die*, hęc dicens Moyses, dùm populum alloquitur, tale aliquid commemorat, quale dicebat in Exodo. *Ego indurabo cor Pharaonis*: & quod in Psalmis legitur *conuertit cor eorum, vt odissent populum eius* nec tacetur hic causa indurationis huius cum dicitur, *vt traderetur in manus tuas, sicut in hac die*, id est vt vinceretur à te, quod non fieret nisi resisteret ; non autem resisteret nisi corde obdurato. Cuius rei iustitiam, si quæsierimus, *inscrutabilia sunt indicia Dei, iniquitas autem non est apud Deum*. Sanè notandum est corfortatum cor posse dici & * in malo. ☩ Idem in quæstionibus Exodi Avgvstinvs. *Et propitiatus est Dominus de malitia, quam dixit facere populo suo*. Malitiam hic pœnam intelligi voluit sicuti est : *æstimata est malitia exitus illorum*. Secundum hanc dicitur & bonum & malum à Deo non secundùm malitiam,

Idem lib. quæst. Iudic. quæst. 15.

Iud. 2. v. 3.

Idem lib. Deuteron. quæst. 2.

Deut. 2. v. 30.

Exod. 10. v. 1.

Ps. 104. v. 25.

d. v. 30.

Rom. 11. v. 33.

Rom. 9. v. 14.

Exod. 31. v. 14

Sap. 3. v. 2.

Exod. 32. v. 35.

* al. *etiam*

Idem in Exod. quæst, 148.

" quà homines mali sunt. Malus enim Deus non est: sed malis ingerit
Idem ibid. quæst. 148. " mala, quia iustus est. ※ In eodem AVGVSTINVS. Meritò quæritur
" cùm superiùs populum dissipasse dictus sit Aaron, cur in ipsum
" vindicta nulla processerit: neque cùm Moyses interfici iussit om-
" nem, qui Leuitis euntibus ad portam, & redeuntibus ocurrisset ar-
" matis; neque cùm postea factum est, quod scriptura dicit, *Et per-* d. v. 35.
" *cussit Dominus populum.*

Hic scissum folium integrum deest in M.S. Cod. Sed Residuum sententiæ S. Augustini repositum, cum Pericope Ioannis Scoti, quæ in sequentibus corrigitur.

" * *Propter facturam vituli, quem fecit Aaron:* maximè quia &
" hic hoc idem repetendo inculcatum est. Non enim dictum
" est: Et percussit Dominus populum propter facturam vituli quem
" fecerunt, sed *quem fecit Aaron*: & tamen non est percussus Aaron;
" quin etiam illud, quodde Sacerdotio eius ante peccatum eius
" Deus præcipiebat impletum est: sed iussit & ipsum & filios ablui,
" & sic ordinati sunt in sacerdotio. Ita nouit ille, cui parcat vsque Rom.
" ad commutationem in meliùs, & cui parcat ad tempus, quamuis 11. v. 33.
" eum præscierit in melius non mutari: & cui non parcat, vt mute-
" tur in melius, & cui non parcat ita vt vitæ mutationem eius expe-
" ctet: & hoc totum ad id redit, quod Apostolus dicit exclamans:
Quàm inscrutabilia sunt iudicia eius & inuestigabiles viæ eius.

IOANNES SCOTVS.

Cap. 15. nu. 10. sect. 6. ⊖ *Aut per similitudinem prædestinatio pro præscientia ponitur; aut per illum tropum, qui dicitur Ypallage, quem possumus nominare subalternationem, &c.*

CORRECTIO.

PRVD. † *Hic aliqua desũt.* ※ † * * * * * * fieri, vt destinati vel prædestinati ad pœnã, vel à cõtrario, id est per tropũ, qui dicitur antiphrasis, vel per illũ, qui vocatur Ypallage deberent intelligi. Nunquid tam multa alia atque ad idem pertinentia passim tam per Scripturas Sanctas, quàm apud Catholicos auctores inueniuntur eò detorquenda sunt, vt simili insaniæ supponantur; quod quia fieri nulla ratio, nullàque sinit auctoritas, fatendum est, & eloquia diuina, & orthodoxos tractatores ea, ita vt resonant intellexisse, Deique absque nubilo cuiusquam interpretationis, iustissimis iudiciis deputasse. Peccata à Deo non esse nullus ambigit, pœnas peccatoribus vel factas ab ipso, vel illatas omnis & auctoritas, & ratio comprobat. Ac per hoc, sicut & superiùs ex verbis beati Augustini posuimus, omnes peccatorum pœnæ bonæ sunt, quia iustæ sunt. Omne enim iustum bonum, nullum autem iustum, non bonum. Proinde quicquid à summè bono, & summè iusto est, bonum est. Iustum est autem retribui peccatori-

bus, quemadmodum & bonis, quod merentur. Verè enim verò se nequaquam à contrario id vel intellexisse vel posuisse satis lucidè subindéque ipse intimat, qui tacito prædestinationis vocabulo identidem verbis aliis euidenter inculcat. Quid quæso te, maius esse censes prædestinare an facere? nempè vel semper vel

Rom. 9. v. 22. penè semper verba Apostoli interserens, de vasis iræ, præparatis, vel aptis ad interitum, perfecti seu facti vocabulo vtitur, vt innueret se nunquam prædestinationis significationem à contrario sensisse siue protulisse: vnde & in libro de ciuitate Dei 15. Ita locutus est.

Avgvstinvs. Sicut enim in vno homine, quod dixit Apostolus experimur, *Quia non primùm quod spiritale est, sed quod animale, postea spiritale:* Vnde vnusquisque, quoniam ex damnata propagine exoritur, primò fit, necesse est, ex Adam malus, atque carnalis. Quod si in Christo renascendo profecerit, * poterit esse bonus & spiritalis: sic in vniuerso genere humano cùm primùm duæ istæ cœperunt nascendo atque moriendo procurrere ciuitates, priùs est natus vt ciuis huius sæculi, * posteriùs autem isto peregrinus in sæculo, & pertinens ad ciuitatem Dei, gratiâ prædestinatus, gratiâ electus, gratiâ peregrinus deorsùm, gratiâ ciuis sursùm. Nam quantùm ad ipsum attinet ex eadem massa ortus, quæ originaliter est tota damnata. Sed * tamen figulus Deus (hanc enim similitudinem, non impudenter, sed prudenter introducit Apostolus) *Ex eadem massa fecit aliud vas in honorem, aliud in contumeliam*, priùs autem factum est vas in contumeliam, posteà verò alterum in honorem. Quia & in ipso vno (sicut iam dixi) homine priùs est reprobum, vnde necesse est incipiamus, & vbi non est necesse, vt remaneamus. Posteriùs verò probum, quò proficientes veniamus, & quò peruenientes maneamus. ✠ Idem in libro de nuptiis, & concupiscentia.

[Margin: 1. Cor. 15. v. 46. — Avgvst. de Dei ciuit. lib. 15. c. 1. — * al. posteà erit. — * al. posterior. — * al. tanquam. — Rom. 9. v. 21.]

Avgvstinvs. Quid ergò est, quod dicit, *Si natura opus Dei per opus Dei opus diaboli transire non sinitur.*] Nonnè opus diaboli quando primùm in Angelo, qui diabolus factus est, ortum est, in opere Dei ortum est? quapropter si malum, quod omninò nusquam erat in Dei opere, oriri potuit, cur malum, quod alicubi iam erat per opus Dei transire non potuit? præsertim cùm ipso verbo vtatur Apostolus dicens: *Et ita in omnes homines pertransiit.* Nunquid homines non sunt opus Dei? pertransiit ergò peccatum per homines; hoc est opus diaboli per opus Dei; atque vt alio modo id ipsum dicam, quia diaboli opus, idest peccatum, per ipsum diabolum exortum, qui factura, vel opus est Dei, per aliud opus Dei, idest hominem pertransit, opus operis Dei per opus Dei: Et ideò Deus est solus immutabilis, & potentissimę boni-

[Margin: Avgvst. de nuptiis & concupiscentia lib. 2. cap. 28. — Rom. 5. v. 12.]

» tatis, qui & antequam esset vllum malum, *bona opera fecit omnia*, & de malis, quæ in bonis ab eo factis orta sunt, benè operatur per omnia. Gen. 1. v. 31.

» In vno, inquit, homine iure vituperatur intentio, & origo laudatur, quia duo sunt quæ contrariis applicentur: in paruulo autem vnum est natura tantùm, quia voluntas non est. Illud ergò vnum inquit, aut Deo adscribitur, aut Dæmoni: si natura, inquit, per Deum est, potest in ea esse originale malum: si à diabolo, nihil erit. Per quod homo diuino operi vindicetur: Perfectè * Itaque Manichæus est, qui malum originale defendit: audiat potiùs aduersùm ista quod verum est. In vno homine iure vituperatur intentio, & natura laudatur, quia duo sunt, quæ contrariis applicentur: sed etiam in paruulo non vnum est tantùm, idest natura, in qua creatus est homo à Deo bono: habet enim & vitium, quod *per vnum in omnes homines pertransiit*, sicut sapit Apostolus, non sicut desipit Pelagius, vel Cœlestius, vel eorum quicunque discipulus. Horum itaque duorum, quæ in paruulo esse diximus, vnum adscribitur Deo, alterum diabolo. Et quod vtrumque propter vnum horum idest propter vitium subiicitur potestati diaboli, ideò non est incongruum: quia non fit ipsius diaboli potestate, sed Dei: subiicitur autem vitium vitio, natura naturę, quia & in diabolo vtrumque est, * & cùm dilecti, & electi de potestate tenebrarum eruuntur, cui iure subduntur, appareat quid donetur iustificatis bonis à Deo bona benè operante de malis. Quod autem iste sibi quasi religiosè dicere visus est. *Si natura per Deum est, non potest in ea esse originale malum.*] Nonne religiosiùs sibi alius videretur dicere: si natura per Deum est, non potest in ea oriri vllum malum: Et tamen falsum est: hoc enim Manichæi asserere voluerunt, & non creaturam Dei factam de nihilo, sed ipsam naturam Dei malis omnibus implere conati sunt: Non enim ortum est malum, nisi in bono, nec tamen summo, & immutabili, quod est natura Dei, sed facto de nihilo per sapientiam Dei. Est itaque per quod homo diuino operi vindicetur, quia non esset homo, nisi diuino opere crearetur, malum * natura non esset in paruulis, nisi voluntate primi hominis peccaretur, & ex origine vitiata peccatum originale traheretur. ℞ Idem in libro de consensu Euangelistarum 3.

Ibidem c. 29.

* al. *autem.*

Rom. 5. v. 12.

* al. *vt.*

* al. *autem idest natura.*

AVGVST. de consensu Euang. lib. 3. in medio cap. 13.

» AVGVSTINVS. Dignetur ergò consilio Marci Euangelistæ superari consilium suum, qui eo loco id ponendum iudicauit, quo loco diuinâ inspiratione suggestum est: Recordationes enim eorum eius manu gubernatæ sunt, qui *gubernat aquam* (sicut scriptum est) *qualiter illi placuerit*. Fluitat enim humana memoria per varias cogitationes, nec in cuiusquam potestate est, quid, & quando Luc. 8. v. 24. & 25.

quando ei veniat in mentem. Cùm ergò illi * scilicet veraces viri, « * al. *sancti*
quasi fortuita recordationum suarum, propter narrationis ordi- « *&*.
nem, occultæ Dei potestati (cui nihil fortuitum est) commisis- «
sent, non oportet quemquam hominum dicere longè abiectum «
ab oculis Dei, & longè peregrinantem hoc loco poni debuit, «
2. Cor. quod valdè ignorat, cur eo loco Deus poni voluerit, quia *etsi ob-* «
4. v. 3. *uelatum est Euangelium nostrum* (vt ait Apostolus) *in his qui per-* «
2. Cor. 2. v. 16. *eunt obuelatum est*. Et eùm dixisset: *Aliis quidem sumus odor vitæ* «
in vitam, aliis odor mortis in mortem: Subiecit statim: *Et ad hæc* «
quis idoneus? Idest *quis idoneus* est intelligere, quàm iustè fiat, «
Ioan. 9. v. 39. quod idem Dominus dicit: *Ego veni, vt qui non vident videant,* «
Rom. *& qui vident cæci fiant*. Ipsa est enim *Altitudo diuitiarum scien-* «
11. v. 33. *tiæ & sapientiæ Dei*, quâ fit *ex eadem massa aliud vas in honorem,* «
Rom. *aliud in contumeliam*. Et dicitur carni & sanguini. *O homo tu quis* «
9. v. 20. *es, qui respondeas Deo, quis* ergò & in hac re *cognoscit intellectum* «
Rom. *Domini, aut quis consiliarius illi fuit*, vbi sic gubernauit corda re- «
11. v. 34. miniscentium Euangelistarum, & in Ecclesiæ fastigio tanto au- «
ctoritatis culmine sublimauit, vt per hæc ipsa, quæ in eis contra- «
Rom. 1. ria videri possunt, multi excœcarentur, dignè *traditi in concu-* «
v. 28. *piscentias cordis sui & in reprobum sensum*, & multi exercerentur, «
ad elimandum pium intellectum secundùm occultam omnipo- «
Psa. 91. tentis iustitiam: dicit enim Propheta Domino: *Nimis profundæ* «
v. 6. *factæ sunt cogitationes tuæ, vir imprudens non cognoscet, & stultus* «
non intelliget hæc. Peto autem & admoneo eos qui hæc legunt per «
nos adiuuante Domino elaborata, vt huius sermonis, quem hoc «
loco interponendum arbitratus sum in omni simili quæstionum «
difficultate menimerint ne sæpiùs eadem repetenda sint. ℟ Idem «
in Epistola ad Sixtum.

Rom. 9. v. 23. Avgvstinvs. Quamuis itaque Deus faciat *Vasa iræ in per-* « Idem Epistolâ 105. ad Sixtum.
ditionem: vt ostendat iram, & demonstret potentiam suam, quàm «
benè vtatur etiam malis, *& vt notas faciat diuitias gloriæ suæ in* «
vasa misericordiæ, quæ fecit in honorem, non damnabili massæ «
debitum, sed suæ gratiæ largitate donatum: tamen in eisdem «
iræ vasis propter meritum massæ in contumeliam debitam factis, « † al. *in abest*.
idest † in hominibus propter naturæ quidem bona creatis, sed «
propter vitia supplicio destinatis, iniquitatem, quam rectissimè «
veritas improbat, damnare nouit ipse, non facere: sicut enim vo- «
luntati eius tribuitur humana natura nullo dubitante laudanda: «
sic hominis voluntati culpa tribuitur nullo recusante damnanda. «
℟ Quæ quia incunctanter bona sunt, & iusta, non sunt in eo contraria à quo sunt, licet patientibus, vel non patientibus videantur contraria. Augustinus in libro confessionum.

FFf

PRVD. AVGVSTIN. Confess. lib. 8. cap. 5.

» AVGVSTINVS. Quippè ex voluntate peruersa facta est libido; » & dum seruitur libidini facta est consuetudo, & dum consuetu- » dini non resistitur facta est necessitas: quibus quasi ansulis qui- » busdam sibimet innexis, vnde catenam appellaui, tenebat me » obstrictum dura seruitus; voluntas autem noua, quæ mihi esse » cœperat, vt te gratis colerem, fruíque te vellem (Deus sola » certa iucunditas) nondùm erat idonea ad superandam priorem » vetustate roboratam, ita duæ voluntates meæ, vna vetus, alia no- » ua, illa carnalis, illa spiritalis confligebant inter se atque discor- » dantes dissipabant animam meam. Sic intelligebam meo ipso ex- » perimento, id quod legeram: † *Quòd caro concupisceret aduer-* » *sùs spiritum, & Spiritus aduersùs carnem*: Ego quidem in vtro- » que, sed magìs ego in eo, quod in me approbabam, quàm in » eo, quod in me improbabam. Ibi enim magìs *iam non ego*, quia » ex magna parte, id patiebar inuitus, quod faciebam volens.

† al. *quomodo*. — Gal. 5. v. 17. — Rom. 7. v. 20.

Idem ibid. cap. 9. & 10.

» ☙ In eodem AVGVSTINVS. Et ideò sunt duæ voluntates, » quia vna earum tota non est, & hoc adest alteri, quod deest alte- » ri. Pereant à facie tua Deus, sicut pereunt vaniloqui & mentis » seductores, qui cùm duas voluntates in deliberando animaduer- » terint duas naturas duarum mentium esse asseuerant, vnam bo- » nam, alteram malam. ☙ Et infrà AVGVSTINVS. Ego eram » qui volebam, ego qui nolebam: ego ego eram, nec plenè vole- » bam, nec plenè nolebam: Ideò mecum contendebam, & dissi- » pabar à me ipso, & ipsa dissipatio me inuito quidem fiebat, nec » tamen ostendebat naturam mentis alienæ, sed pœnam meæ: Et » ideò *iam non ego* operabar illam, sed *quod habitabat in me pec-* » *catum* de supplicio liberioris peccati, quia eram filius Adam: » nam si tot sunt contrariæ naturę, quot voluntates sibi resistunt, » non iam duæ, sed plures erunt. ☙ Augustinus contra aduer- sarium legis & Prophetarum.

Idem ibid. d. cap. 10. — Rom. 7. v. 9.

Idem contra aduers. legis & proph. lib. 1. cap. 22.

» AVGVSTINVS. Sed *hunc, inquit, Dominus Christus ap-* » *pellauit arborem bonam, facientem fructus malos.*] Immò ve- » rò huius talia sentientis, tanquam malæ arboris iste ipse sermo » blasphemus fructus est malus: Nam hominem malum dixisse » Dominum *Arborem malam, cuius fructus mali essent* opera » mala; *& hominem bonum arborem bonam, cuius fructus boni* » *essent* opera bona, idest ipsas hominum voluntates, vel ma- » lam mali hominis, vel bonam boni hominis, diuersas esse arbo- » res diuersos fructus ferentes, satis euidenter ipse testatur dicens: » *Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bona, & malus* » *homo de malo thesauro cordis sui profert mala.* Quomodo autem » diceret *aut facite arborem bonam, & fructum eius bonum, aut*

Math. 7. v. 17. — Math. 12. v. 35. — Ibid. v. 33.

facite arborem malam & fructum eius malum. Nisi homo posset, "
nunc in hoc, nunc in illud mutatâ voluntate conuerti. ℟ Qua- "
propter quod ais.

IOANNES SCOTVS.

☉ *Aut cui non facilè pateat ab vna origine nasci non posse inuicem sibi aduersantia. Profectò quidem vnde bonum sit, inde malum non erit, vnde humilitas, non inde superbia, ex fonte iustitiæ nunquam manat iniquitas, ex vita principio nunquam procedit mors, beatitudo non est causa miseriæ: postremò summa essentia nullomodo efficit, quæ non sunt, peccatum, mors, pœna, iniustitia, vita, beatitunis defectus sunt: ab eo igitur, qui est, non sunt: ac per hoc, si ab eo non sunt, quis audeat dicere, in eis aliquid esse.* Cap. 15. nu. 11. sect. 8.

CORRECTIO.

℟ Quamuis satis vt æstimo, iam ex his quæ præmisimus euacuatum sit: tamen quia de contrariis tua confirmare satagis, miror dialecticorum subtilissimum nullatenùs perspexisse animæ naturam, tam boni quàm mali esse capacem, & ex voluntate, quæ ab ea procedit, vel malum, vel bonum siue cogitari, siue dici, seu perfici. Immò vno eodémque momento bona & mala concipi, atque diutiùs in eadem alternatione versari. Cuius rei vnum ex libro beati Augustini, qui Enchiridion dicitur, sumamus testimonium. PRVD.

AVGVSTINVS. Quid est autem, inquit, malus homo nisi " AVGVST.
mala natura, quia homo natura est: porrò si homo aliquod bo- " Enchirid.
num est, quia natura est, quid est malus homo, nisi malum bo- " cap. 13.
num? tamen cùm dico ista discernimus, inuenimus nec ideò ma- "
lum, quia homo est, nec ideò bonum, quia iniquus est; sed bonum "
quia homo, malum quia iniquus. Quisquis ergo dicit malum esse "
hominem esse, aut quod bonum est iniquum esse, ipse incidit in "
propheticam illam sententiam, *Væ, qui dicunt, quod bonum, est* "
Isa. 5. v. 20. *malum, & quod malum, est bonum:* opus enim Dei culpat, quod "
est homo, & vitium hominis laudat, quod est iniquitas. Om- "
nis itaque natura etiamsi vitiosa est, in quantum natura est, bona "
est; in quantum vitiosa est, mala est. "

Quapropter in his contrariis quæ mala, & bona vocantur, illa " CAP. XIV.
dialecticorum regula deficit quâ dicunt, nulli rei duo semel in- "
esse contraria; nullus enim aër simul est, & tenebrosus, & luci- "
dus; nullus cibus aut potus simul dulcis, & amarus; nullum "
corpus simul vbi album, ibi & nigrum: nullum simul ibi defor- "
me vbi formosum, & hoc in multis ac penè omnibus contrariis "
reperitur, vt in vna re simul esse non possint. Cùm autem bona, "
& mala nullus ambigat esse contraria, non solùm simul esse pos- "
sunt, sed etiam mala omninò sine bonis, & nisi in bonis esse non "

» possunt, quamuis bona sine malis esse possint: potest enim homo,
» vel Angelus non esse iniustus: iniustus autem non potest esse,
» nisi homo, vel Angelus: & bonum, quòd homo, bonum quòd An-
» gelus, malum quòd iniustus; & hæc duo contraria, ita simul sunt, vt
» si bonum non esset, in quò malum esset, prorsùs nec malum esse
» potuisset: quia non modò vbi consisteret, sed vnde oriretur
» corruptio non haberet, nisi esset quod corrumperetur, quod nisi
» bonum esset, nec corrumperetur: quoniam nihil est aliud corru-
» ptio, quàm boni exterminatio. Ex bonis igitur mala orta sunt;
» & nisi in aliquibus bonis non sunt, nec erat aliàs vnde oriretur
» vlla mali natura: Nam si esset in quantùm natura esset, profectò
» bona esset: & aut incorruptibilis natura magnum esset bonum,
» aut etiam natura corruptibilis nullo modo esset, nisi aliquod bonū,
» quòd bonum corumpendo, posset ei nocere corruptio.

Cap. 15. » Sed cùm mala ex bonis orta esse dicimus, non putetur hoc » Dominicæ sententiæ refragari, quâ dixit: *Non potest arbor bona* » *fructus malos facere, neque arbor mala fructus bonos facere*: *non po-* » *test* enim, sicut veritas ait, *colligi vua de spinis*, quia non potest » vua nasci de spinis. Sed ex bona terra, & vites nasci posse vide- » mus, & spinas: * eomodo tanquam *arbor mala fructus bonos*, id » est opera bona *non potest facere* voluntas mala: sed ex bona ho- » minis natura oriri voluntas, & bona potest, & mala: nec fuit » prorsùs vnde primitùs oriretur voluntas mala, nisi ex Angeli, » & hominis natura bona. Quod & ipse Dominus eodem loco vbi » de arbore & fructibus loquebatur apertissimè ostendit. Ait * au- » tem; *Aut facite arborem bonam & fructum eius bonum, aut facite* » *arborem malam & fructum eius malum.* Satis admonens ex ar- » bore quidem bona malos, aut ex mala bonos nasci fructus non » posse: ex ipsa tamen terra cui loquebatur vtrâq; arborē oriri posse.

Mat. 7. v. 18. — Ib. v. 16. — * al. eo demmodo. — * al. enim — Mat. 12. v. 33.

PRVD. ℞ Vides euersam omnem tuæ argumentationis machinam, quâ à bona origine nasci non posse inuicem sibi aduersantia conabaris adstruere? Docuit omninò vir disertissimus ab vna origine, id est natura vel Angeli, vel hominis prodire contraria. Vnde ergò humilitas, inde superbia, id est ex natura Angeli, vel hominis bona, ex qua voluntas, vel bona, vel mala; ita vt humilitas voluntas bona, superbia dicatur voluntas mala, quæ tamē voluntas bona, cùm primitùs naturæ rationali dono creatoris fuerit insita, propriâ deprauatione corrupta, nequaquā ex se, vel per se bona valet existere, donec sanetur reparetur, atq; infundatur ab illo, qui semper summè & essentialiter est, voluntas bona: ex fonte iustitiæ nunquam manare iniquitatem, id est ex Deo nullus ignorat. *Quia non est iniquitas apud Deum*: attamen iustè retribuit peccatoribus supplicia, quæ merentur. Quia *tu reddes*, inquit, *vni-* Rom. 9. v. 14.

Eccl. 11 v. 14. *cuique secundùm opera sua*; ex vitæ principio, id est Deo, infertur mors peccatoribus: quia testante Scripturâ: *ab ipso est vita, & mors.* Beatitudo non est causa miseriæ, quia Deus non est causa cuiusquam peccati ac pœnæ; est tamen irrogator atque illator miseriæ, mortis, & pœnæ: quæ cum à Deo auctoritate sacri eloquij, vel præsentialiter, vel postmodùm æternaliter meritis iustè rependantur, præscita, & prædestinata ab ipso rectissimè censentur, quo iudice inferuntur. Quâ verò impudentiâ negantur peccatores & impij à Deo præsciti, aùt pœnis debitis destinati, cùm vtrumque, & ratio, & auctoritas fieri Deo iudice protestetur.

Verùm de pœnis à Deo etiam temporaliter in peccatores, & impios irrogatis, vnum ex Prophetis testimonium adhibuisse sufficiat: nam in eo loco, vbi Propheta Ioël ait. (Ioël. 2. v. 24.) *Et reddam vobis annos, quos comedit locusta, brucus, & rubigo, & eruca, fortitudo mea magna, quàm misi in vos:* Sanctus Hieronimus exponens eundem locum, ita post quædam effatus est. HIERONYMVS. (HIERONYMVS in Ioël cap. 2. v. 24.) « Quærimus, cur *eruca* fortitudo, vel virtus Domini appellata sit, & non « solùm virtus, sed virtus magna, quomodo potentia Dei in Ægy- « ptiis plagis ostensa est, per parua animalia, & præcipuè sciniphes, (Exod. 8 v. 16. & 17.) « qui tam parui sunt culices, vt vix cernantur oculis: sic & nunc in « paruo, tardóque vermiculo, qui vix moueri potest, & leui tactu « conteritur, Dei potentia, & humana fragilitas demonstratur, non « quòd Deus ad nutum suum & potētię maiestatem nequeat terram « subuertere, & operire cuncta diluuio, vel fulmine concremare, « sed per parua, & vt ita dicam, puncta corporum ostendit humanam « fragilitatem. Vnde & illud solemus Marcioni, & cæteris respondere Hæreticis, qui vetus laniant Testamentum, quod & pulices, « & culices, & cimices, & huiuscemodi animantia idcircò fecerit « Deus, vt fragilitatem, & imbecillitatem nostrę carnis ostenderet, « quæ in tantùm nihil est, vt ab his, quæ parua sunt, vulneretur: si au- « tem *eruca* paruúsque vermiculus fortior homine est, quid gloria- (Eccles. v. 9.) « tur terra, & cinis, & elata per superbiam, cùm ex humo sit, à qua « homo appellatur, humana contemnit? quidam autem locum istum « sic interpretātur *à dextris, & à sinistris virtutes & fortitudines* Dei « legimus quas Græci ΔΙΝΑΜΕΙΣ vocant: à dextris Seraphin, & « Cherubin, cunctásque Angelicas Potestates: à sinistris contrarias « fortitudines, de quibus scriptum est, (Psal. 77 v. 49.) *Misit in eos iram indignationis suæ, furorem, & iram, & tribulationem immissionem per Angelos* « *malos.* De quibus & Micheas in Regum volumine loquitur. (3. Reg. 22. v. 19) *Vidi* « *Dominum Deum Israël sedentem super thronum suum, & omnis exercitus Cœli stabat iuxta eum à dextris & à sinistris.* Ego puto sini- « strum fuisse spiritum, qui egressus est, & stetit coram Domino, & «

Achab. » ait, *Ego decip.am & egrediar, & ero spiritus mendax in ore omnium* Ibid. v.
» *Prophetarum eius.* Ad quam sinistram, & contrariam potestatem 21.
» quæ apta erat ad decipiendum, & exercitata ad ruinas, & mul-
» tos antè deceperat, loquitur Deus: *Decipies & praualebis, egredere,* d. v. 22.
» *& fac sic* spiritus quoque qui suffocabat Saül, de quo dixerunt ad 1. Reg.
» eum pueri sui. *Ecce Spiritus Dei malus te obstupescere facit*, de 16. v. 14.
** al. qui ministrãt Domino.* » sinistris partibus erat * qui missi erant à Domino ad puniendos v. 15.
» eos, qui cruciari meruerunt propter peccata. Non solùm enim ho- Rom.
» mines ministri sunt, & vltores iræ eius in his, qui malum operan- 13. v. 4.
» tur, & non sine causa portant gladium, sed etiam contrariæ forti-
» tudines, qui appellantur furor, & ira Dei, quos Propheta decli-
» nans ait. *Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corri-* Psal. 6.
» *pias me*: Istiusmodi (vt ita dicam) quæstionariis atque tortori- v. 1.
** al. peccatorem.* » bus tradidit Apostolus * peccatores, *In interitum carnis, vt spi-* 1. Cor.
» *ritus saluus fieret*: de quibus & satanas est, cui tradidit alios, *vt* 5. v. 5.
» *discerent nõ blasphemare* hæc de eruca, cur Dei appellata sit virtus. 1. Tim.
℟ Deinde infers. 1. v. 20.

IOANNES SCOTVS.

Cap. 15. n. 12. sect. 9. ⊖ *Peractum (ni fallor) & peccata & pœnas nec à Deo fieri, nec ab eo præsciri, vel prædestinari*: delicta enim quis intelligit. Psal. 18. v. 13.

CORRECTIO.

PRVD. ℟ Sæpè diximus peccata à Deo nullatenùs fieri, præsciri autem
auctoritate probauimus, dicẽte beato Iob: *Ipse nouit & decipientẽ,* Iob. 12.
& eum qui decipitur, adducit consiliarios in stultum finem, & iudices v. 16.
GREGORIVS Moral. lib. 11. cap. 7. » *in stuporẽ.* GREGORIVS. Cùm omnis, qui proximũ suum decipere
» conatur, iniquus sit, & iniquis veritas dicat: *Nunquam noui vos,* Math.
» *discedite à me omnes qui operamini iniquitatem*, qualiter hoc in 7. v. 23.
» loco dicitur: *Quia Dominus decipientem nouit?* Sed quia scire Iob 12.
» Dei aliquando cognoscere dicitur, aliquando approbare, & scit v. 16.
» iniquum quia cognoscendo dijudicat: neque enim iniquum
» quempiam iudicasset, si nequaquam cognosceret, & tamen ini-
» quum nesci t, quia eius facta non approbat: & nouit ergò quia de-
» prehendit, & non nouit, quia hunc in suæ sapientię specie non reco-
» gnoscit: sicut de veraci quolibet viro dicitur, quia falsitatem ne-
» sciat: non quia cùm vel ab aliis falsum dicitur, hoc reprehendere
» ignorat: sed eandem ipsam fallaciam, & scit in examine, & ne-
» scit in amore, vt videlicet ipse hanc non agat, quam actam ab
» aliis damnat: & fit plerumque vt nonnulli in insidiis vacantes alie-
» næ vitæ, peruersitatis suæ laqueos tendant, & cùm quis nesciens
» eisdem laqueis capi conspicitur, vtrùm hæc Diuinitùs videantur,
** al. hæc.* » fortasse dubitatur: mirantúrque homines si * hoc Deus videat,
» cur fieri permittat. *Sed ipse nouit decipientem, & eum qui* d. v. 16.

decipitur. Nouit etenim *decipientem*; quia plerumque anteriora eius mala conspicit, & hunc iusto iudicio cadere etiam in alia peccata permittit. *Nouit decipientem*: quia in manu suorum operum, dimissum hunc, vt ad peiora proruat, deserit, sicut scriptum est: *qui nocet noceat adhuc, & qui in sordibus est, sordescat adhuc: Nouit* quoque *& eum qui decipitur*, quia sæpè committunt homines mala, quæ sciunt: Et idcircò permittuntur decipi, vt cadant etiam in mala, quæ nesciunt, quod tamen deceptis aliquando ad purgationem, aliquando vero ad vltionis initium fieri solet. ℞. Ast pœnas eum præsciisse & prædestinasse, quoniam ad iudicium iustitiæ illius pertinet, & auctoritas, & ratio conuincit.

Apoc. 22. v. 11. — Prvd.

Testimonium sanè Propheticum quod adhibuisti prorsùs ad rem de qua agitur non pertinet, quod à Patribus rectè intellectum atque tractatum tuam prauitatem funditùs euertit. Hieronymus in Epistola ad Ephesios. Hieronymvs: Manifestè autem mors animæ dicitur esse peccatum in eo, quod ait, *& vos cùm essetis mortui delictis & peccatis vestris*, iuxta illud quoque quod in Ezechiel scriptum est *Anima quæ peccauerit ipsa morietur*; & quia delicta quæ Græcè παραπτώματα nuncupantur, iuxta eiusdem linguæ etymologiam propriè verbum est Scripturarum licet delicta πλημμέλειας rectiùs transferantur; quæramus quid significent, quovè distent à peccatis, id est quid intersit inter παραπτώματα, & ἁμαρτίας: aiunt enim quod παραπτώματα quasi initia peccatorum sint, cùm cogitatio tacita subrepit, & aliqua ex parte * conuenientibus nobis necdùm tamen nos impulit ad ruinam: Vnde & in 18. Psalmo scribitur *delicta* (hoc est παραπτώματα) *quis intelligit*, quia scilicet difficilè sit radices & initia intelligere peccatorum. Peccatum verò esse, cùm quid opere consummatum peruenit ad finem. ℞. Gregorius moralium libro 11.

Cap. 15. nu. 13. sect. 9. — Hierony. ad Ephesios cap. 2. v. 1. — d. v. 1. — Ezech. 18. v. 20 — Psa. 18. v. 13. — * al. *contiuentibus*

Gregorivs. Inter scelera, & delicta hoc distat, quod scelus etiam pondus peccati transit, delictum verò pondus peccati non transit, quia & cum offerri sacrificium per legem iubetur, nimirùm præcipitur, sicut pro peccato, ita etiam pro delicto, & nonnunquam scelus in opere est, delictum verò plerumque in sola cogitatione: Vnde & per Psalmistam dicitur *delicta quis intelligit*, quia videlicet peccata operis tantò citiùs cognoscuntur, quantò exteriùs videntur: peccata verò cogitationis eò ad intelligendum difficilia sunt, quò inuisibiliter perpetrantur. ℞. Cassiodorus in Psalmo 18. Cassiodorvs. Illud tamen debemus aduertere quùm multa peccata sunt quæ omnimodis ignoramus, quorum nec origines possumus, nec subreptiones agnoscere. Vnde subaudiendum est *delicta*, omnia, *quis intelligit*. Nam

Gregor. moral. lib. 11. cap. 21. — Leuit. 7 v. 7. — Psal. 18. v. 13. — Cassiodorvs in Psalm. 18. — Psal. 18. v. 13.

cùm dicturus sit in 50. *delictum meum coram me est semper*. Et alibi Psal. 50. v. 5.
Delictum meum cognitum tibi feci. Quomodo non potest intelligi, Psal. 50. v. 5.
quòd peccans cogitur confiteri? sed si adieceris omnia, tunc hæc quæstio probatur exclusa. ℟. Augustinus in quęstionibus Leuit.

Avgvst. in Leuit. quæstion. 20.

AVGVSTINVS. Quid est quod de *ariete pro delicto* cùm dixisset, legémque sacrificij exposuisset ait: *Quomodo quòd est pro peccato ita & id quod pro delicto, lex vna est eorum*, quæritur inter peccatum, & delictum, quæ sit differentia? quoniam si nulla esset, nullomodo diceretur, *quomodo quòd est pro peccato, ita & quod pro delicto*. Quamuis enim lex eiusque sacrificium nihil distet, quia *lex vna est eorum*, tamen ipsa duo, quorum vnum est sacrificium, id est peccatum & delictum, si inter se nihil differrent, * & vnius rei duo nomina essent, non curaret Scriptura tam diligenter commendare vnum esse vtriusque sacrificium: Fortassis ergò peccatum est perpetratio mali, delictum autem desertio boni: Vt quemadmodum in laudabili vita, aliud est declinare à malo, aliud facere bonum, quod admonemur dicente Scripturâ: *declina à malo, & fac bonum*: Ita in damnabili aliud sit declinare à bono, aliud facere * malum: Et illud delictum, hoc peccatum sit. Nam & ipsum vocabulum si discutiatur, quid aliud sonat delictum, nisi derelictum, & * quid dereliquit, qui deliquit, nisi bonum. Gręci etiam duo nomina vsitata huic pesti imposuerunt: Nam delictum apud eos & * paraptoma dicitur, & plemmelia; isto ipso quippè loco Leuitici *plemmelia* est: Apostolus autem vbi dicit, *Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, paraptomati* Gręcus habet, quorum nominum si origo discutiatur in paroptomate, tanquam decidere intelligitur, qui delinquit: Vnde cadauer, quod Latini à cadendo dixerunt, Gręcè * ptoma dicitur ἀπὸ τοῦ πίπτειν, id est ab eo, quod est cadere: qui ergò peccando malum facit priùs delinquendo à bono cadit: & plemmelia simile nomen est negligentiæ: Nam Græcè negligentia Amelia dicitur, quia curæ non est, quod negligitur. Sic enim Græcus dicit non curo ἀμελοῦμαι; particula ergò, quæ additur, * plem, vt dicatur plemmelia, præter significat, vt * amelia quod vocatur negligentia, videatur sonare sine cura, plemmelia præter curam, quod penè tantumdem est. Hinc & quidam nostri plemmeliam, non delictum, sed negligentiam interpretari * voluerunt. In Latina autem lingua quid aliud negligitur, nisi quod non legitur, id est non eligitur: Vnde etiam legem à legendo, id est ab eligendo Latini auctores appellatam esse dixerunt: his quodammodo vestigiis colligitur, quòd ille delinquit, qui bonum dereliquit, & relinquendo à bono cadit, quia negligit, id est non legit: Peccatum verò vnde sit dictum, quod Græcè * amartia dicitur, in neutra

Leuit. 7. v. 7.

* al. *etsi*

Psa. 36. v. 27.

* al. *mala*

* al. *qui delinquit, quid dereliquit*

* al. παράπτωμα πλημμέλεια.

Gal. 6. v. 1.

* al. πτῶμα

* al. πλὴν

* al. πλημμέλεια

† al. *maluerunt*.

* al. ἁμαρτία

in neutra lingua mihi interim occurrit. Potest etiam videri illud « esse delictum quod imprudenter id est ignoranter, illud pecca- « tum, quod à sciente committitur: huic differentiæ videntur ista «
Psa. 18. v. 13. testimonia consonare diuina: *Delicta quis intelligit*, & illud, *quo-* « *niam tu scisti imprudentiam meam*: Continuò quippè secutus ad. «
Ps. 68. v. 6. iunxit; *Et delicta mea abs te non sunt abscondita*, vel vt alio modo « repetens eandem sententiam, nec ab eadem ratione discordat, «
Gal. 6. v. 1. quod paulò ante commemoraui Apostoli dictum. *Si praeoccupatus* « *fuerit homo in aliquo delicto*; hinc enim, quod præocupatum dicit « †imprudentem lapsum esse significat: Peccatum verò ad scientiem « († al. *imprudenter.*)
Iac. 4. v. 17. pertinere Apostolus Iacobus tanquam definiens ait: *Scienti igitur* « *bonum facere, & non facienti, peccatum est illi.*

℟. Post hæc adhibes plura exempli gratia, quibus pœnarum atque suppliciorum veritatem deneges, videlicet tenebras, silentium, dolorem, tristitiam, laborem, stultitiam, quæ non possunt vllatenùs sciri, nisi nesciendo: quia cùm deesse lux dicitur, aut acclamatio, aut sanitas, aut gaudium, aut quies, aut sapientia, tunc eorum vel absentiæ, vel defectus talibus vocabulis censeantur. Scriptura sancta *à Deo paratum ignem gehennæ Diabolo & Angelis eius*, ac peccatoribus perspicuè clamat, dicente ipso Domino: *Ite in ignem æternum, qui paratus est Diabolo, & Angelis eius.* Et Isaiâ Prophetâ: *Parata est enim ab heri à Rege, Tophet parata, & dilatata*; quem ignem si nihil esse dixeris, mendacem facis Deum, qui tam per se, quàm per Prophetam suum cum à se ipso paratum dicit: Non enim paratur nihil, sed quod paratur, aliquid sit necesse est: si verò à contrario pro eo quod est non paratum asseris, videris ipse quibus auctoribus id persuadere queas: Nam veritatis filij penitus illa non audient. An eâdem insaniâ dicturus es frigus nihil esse, calorem, cibum, & potum, humores noxios, ventos, dæmones, & multa alia, quæ pœnæ, vel supplicia nominantur? Verùm plus aliquid Dionysio Philosopho adstruis, qui cùm priùs dolorem non esse malum asseuerasset, posteà oppressus calamitatibus, & dolore cruciatus cœpit affirmare, quòd dolor esset summum omnium malorum. Et quia cum Epicuro dicis: Mors ipsa nihil est, poteras etiam cum ipso dicere, post mortem nihil est, & cum peccatoribus quibusdam, *comedamus, & bibamus, cras enim moriemur*: Si itaque Deus pœnam merentibus non infligit, quid est quod per Prophetam Isaiam dicitur? *Stulti facti sunt principes Taneos, Emarcuerũt principes Mempheos, deceperũt Ægyptum angulum populorum eius: Dominus miscuit in medio eius spiritum vertiginis.* Hinc sanctus Hierony. ita loquitur.

(Prvd. Cap. 15. nu. 14. sect. 9.)
(Mat. 25 v. 41.)
(Isa. 30. v. 33.)
(1. Cor. 15. v. 32.)
(Isa. 19. v. 13.)

Hieronymvs. Hoc significat quod regnum sapientiæ sæcu- « laris stultum esse monstretur, & singulorum dogmatũ principes, «
(Hieron. in Isaiam cap. 19. vers. 13.)

» qui interpretantur tribus, arguantur stultos habuisse doctores: » *Dominus enim miscuit eis spiritum vertiginis*, siue * erroris, iuxta » illud quod scriptum est: Et *sicut non probauerunt Deum habere in* » *notitia, tradidit illos Deus in reprobũ sensum*, & quomodo qui san- » ctus est cum Isaia dicere potest: *Spiritum salutis tuæ faciemus su-* » *per terram*, sic qui peccator est, * *bibet erroris*, hoc est malitiæ *spi-* » *ritum*, secũdum quod & in Ieremia legimus: *Arguet te præuarica-* » *tio tua, & malitia tua corripiet te:* Sin autem scandalizatur hæreti- » cus, qui vetus non recipit testamentum, quod Dominus miscere » dicatur erroris vel *vertiginis spiritum*, audiat scriptũ in Apostolo; » Hoc est in nouo Testamento, *Tradidit illos Deus in desideriis cor-* » *dis sui, in immunditiam:* Et iterùm: *Propterea tradidit eos Deus in* » *passiones ignominiæ:* Et rursum: *Tradidit eos Deus in reprobum* » *sensum, vt faciant quæ non conueniunt.* Traduntur autem in deside- » riis cordis, *quia mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in similitu-* » *dinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupe-* » *dum, & reptilium.* Quod quidem non solùm in Epistola ad Roma- » nos, sed ad Thessalonicenses de Antichristo legimus, *pro eo quòd* » *charitatem veritatis non * receperunt, vt saluarentur, mittet eis Deus* » *operationem erroris, vt credant mendacio & iudicentur omnes, qui* » *non crediderunt veritati, sed * placuerunt sibi in mendacio.*

[Margin: Isaiæ 1. v. 13. — * al. errorum — Rom 1. v. 28. — Isa. 26. v. 18. — * al. faciet — Ierem. 2. v. 19. — Rom. 1. v. 28. — 2. Thess. 12. v. 10. v. 11. — * al. susceperunt. — * al. complacuerũt,]

PRVD. ℟. Audis Traditionem, missionem, mixtionem Dei in impios, & audes negare pœnas à Deo præsciri, & prædestinari? Quod si à contrario velis intelligi: quid facies in eis locis, in quibus tractatores verbi Dei sub vno eodémque vocabulo destinatos, vel prædestinatos ad pœnam vel gloriam crebrò fatentur? Nam sanctus Hieronymus in expositione Isaiæ Prophetæ ita eloquitur.

[Margin: HIERONY. in Isaiæ, cap. 24. v. 1.]

» HIERONYMVS. Et reuelabit faciem eius, vt procedant mor- » tui de sepulchris suis: siue nudabit eam vt omnia opera eius pro- » ferantur in publicum, & dispergantur habitatores eius in diuersa » loca præmiis vel suppliciis destinati. ℟. Augustinus in libro de Ciuitate Dei 15.

[Margin: AVGVST. de Ciuit. Dei lib. 15. c. 1.]

» AVGVSTINVS. Quas etiam mysticè appellamus Ciuitates » duas, hoc est duas societates hominum, quarum est vna quæ præ- » destinata est in æternum regnare cum Deo, altera æternum suppli- » cium subire cum diabolo. ℟. Cernis absque vlla exceptione destinatos præmiis, vel suppliciis dici, & latras à contrario debere intelligi, nempè si suppliciis destinati pro nõ destinatis accipiuntur, proculdubiò & præmiis destinati ex æquo pro non destinatis accipiendi sunt. Quod quia absurdissimum est saltem cogitare, incunctanter fatendum est, & præmiis, & suppliciis destinatos remotâ omni contrarietate Deo iustissimo iudice, fide inconcussâ liberè confitendos.

[Margin: PRVD.]

Quocunque igitur vis modo, vel sensu, accipe vel peccata vel pœnas Deum, rationaléſque creaturas ſcire, vel prædeſtinare: nos auctoritate diuinorum eloquiorum, & conſenſu omnium orthodoxorum fatebimur Deum peccata præſciſſe, & ſcire, iudicare atque damnare, pœnáſque eorum conſtituiſſe, feciſſe, creaſſe, præſciſſe & prædeſtinaſſe, intuliſſe, irrogaſſe, miſiſſe, voluiſſe, decreuiſſe, paraſſe, diſpoſuiſſe, & præparaſſe, vel antè ſæcula in præſcientia & prædeſtinatione, vel in ſæculis per loca, & tempora opportuna, vel poſtmodùm in æternitate. Porrò quod infers.

IOANNES SCOTVS.

ϴ *Non enim creator punit quæ fecit, nec ab eis naturalia munera tollit.* Cap. 15. nu. 15. ſect. 10.

CORRECTIO.

℟ Quàm ſit veritati aduerſum liquidò patet: ſi enim Deus PRVD.
Gen. 6. non punit quæ fecit, fallitur ipſe qui dicit, *Delebo hominem,*
v. 7. *quem creaui à facie terræ, ab homine vſque ad animantia, à repti-*
v. 13. *li vſque ad volucres cœli, pœnitet enim me feciſſe eos.* Et item: *Fi-*
nis vniuerſæ carnis venit coram me, repleta eſt terra iniquitate à
v. 17. *facie eorum, & ego Deus perdam eos cum terra*: Et infrà: *Ecce ego*
adducam diluuij aquas ſuper terram, vt interficiam omnem carnem, in qua ſpiritus vitæ eſt ſubter cœlum: vniuerſa quæ in terra
Math. *ſunt conſumentur.* Et in Euangelio: *Nolite timere eos, qui occi-*
10. v. *dunt corpus, animam autem non poſſunt occidere, ſed potiùs eum*
28. *timete, qui poteſt & animam, & corpus perdere in gehenna*: Et
Math. rurſùs: *Eſto conſentiens aduerſario tuo dùm es in via cum eo: ne for-*
5. v. 25. *tè tradat te aduerſarius iudici, & iudex tradat te miniſtro, & in*
carcere mittaris: Amen dico tibi, non exies inde, donec reddas nouiſſimum quadrantem. Si Deus non punit quæ fecit, quis iudica-
Mat. 25 turus eſt viuos, & mortuos? quis dicturus eſt impiis: *Ite in ignem*
v. 41. *æternum, qui paratus eſt diabolo, & Angelis eius*? Si (inquam)
Deut. non punit quæ fecit, cuius vox eſt interminantis? *Ignis ſuccen-*
32. v. 22. *ſus eſt in furore meo, & ardebit vſque ad inferni nouiſſima, deuo-*
Ibid. v. *rabitque terram cum germine ſuo, & montium fundamenta combu-*
39. &c. *ret*; & rurſùm: *Ego occidam, & ego viuere faciam; percutiam, &*
v. 40. *ego ſanabo, & non eſt, qui de manu mea poſſit eruere: leuabo ad cæ-*
v. 41. *lum manum meam, & dicam: viuo ego in æternum: ſi acuero vt*
v. 42. *fulgur gladium meum, & arripuerit iudicium manus mea. Reddam vltionem hoſtibus meis, & his qui oderunt me retribuam: inebriabo ſagittas meas ſanguine, & gladius meus deuorabit carnes. De cruore occiſorum, & de captiuitate nudati inimicorum capitis*] & alia multa, quæ nequeunt niſi à nolentibus ignorari.

Si Deus ab his quæ fecit naturalia munera non tollit, quid eſt,

vt de cæteris sileam, quod tot homines, cœcos, surdos, mutos, debiles, claudos, infirmos, pigros, hebetésque videmus: adeò vt nihil omninò sensus habere videantur, quos vulgò moriones vocant? quid est quod ipse in Euangelio dicit aduersùs pecuniæ suæ repositorem: *Tollite ab eo mnam, & date illi, qui habet decem* Luc. 19.
mnas: omni enim habenti dabitur, & abundabit, ei autem qui non v. 24.
habet, & quod habet auferetur ab eo: Et per Isaiam: *Ideò ecce ego* Isa. 29.
addam, vt admirationem faciam populo huic miraculo grandi, & v. 14.
stupendo: peribit enim sapientia a sapientibus eius, & intellectus prudentium illius abscondetur: Quod Sanctus Hieronymus ita exponit.

HIERONY. in Isaiam cap. 29. v. 14.

» HIERONYMVS: Vt perdat (inquiens) eorum sapientiam qui non receperunt Dei virtutem; Deique sapientiam & intellectum prudentium abscondat & celet, ne scilicet eum reperiant, qui in litera continetur. De hoc loco Apostolus Paulus scribens ad Corinthios posuit testimonium, *Perdam sapientiam* 1. Cor.
» *sapientium, & intellectum prudentium reprobabo.* Aliis verbis eun- 1. v. 19.
» dem sensum edisserens. Non quòd Deus sit inimicus sapientiæ, cuius pater est, & per quam omnis est in hominibus sapientia, sed cum additamento posuit, vt in Hebraïco est: *Sapientiam populi & prudentiam* illius, idest populi Iudæorum. Et reuerà grande miraculum Deus fecit in populo post aduentum Domini saluatoris, vt vno atque eodem tempore arderet Ierusalem, templúmque corrueret, & * omni magistro scientia tolleretur, impleto illo quod suprà dictum est: *Ecce dominator Dominus Sabaoth auferet* Isa. 3.
» *ab Ierusalem & à Iuda validum & validam, omnem fortitudinem* v. 1.
» *panis, & omne robur aquæ; gigantem, & hominem bellatorem, & iu-* v. 2.
» *dicem, & Prophetã & * collectorem, & senem, & quinquagenarium, & admirabilem & consiliarium, & sapientem architectum,* & prudentem auditorem, & cætera quæ Propheticus sermo contexuit.

* al. *omnis magistrorum.*

* al. *coniectorem.*

☧ Post interfectionem quippè illius, omnes gratiæ, & donationes sublatæ sunt Iudæis, & secundùm quod in Euangelio scriptum est. *Lex & Prophetæ vsque ad Ioannem Baptistam.* ☧

PRVD. Hinc ipse Dominus loquitur ad Mosen: *Quis fecit surdum, &* Luc. 16. v. 16.
mutum, videntem & cœcum nonne ego? Dicens ergò. Exod. 4. v. 11.

IOANNES SCOTVS.

Cap. 15. n. 36. sect. 10.

ϴ *Proinde qui dolet quid scit, nisi abesse sanitatem, dolendo igitur non ipsum dolorem, sed ipsam sanitatem nouit, quam profectò non nosset, si de illa notionem quandam non haberet. Recordatio quippè sanitatis in sensibus remanet, ipsa verò in illa substantia, quam Deus creauit residet: non enim creator punit quæ fecit, nec ab eis naturalia munera tollit. Nam si in ipsa natura dolentis quodammodo sanitas non inesset, eam penitùs ignoraret, neque ab eius occulta scientia me-*

moria patientis ipsius absentia formaretur, neque amore præsentiæ eius torqueretur.

CORRECTIO.

℞ Studes omnem iudiciorum Dei potentiam,& veritatẽ abrogare, quibus sæpissimè peccatores merito suæ impietatis donis Dei priuantur, etiã ipsa sanitas corporis creberrimè non solùm à peccatoribus, verùm etiam à iustis subtrahitur, causis nostram infirmitatem latentibus;Deo verò indubitanter patentibus:& quoties quis infirmatur,vel quocunque languore deprimitur, nunquid inest ei sanitas? Si vnquam decubuisses, potuisses agnoscere defuisse PRVD.

Psal. 37. tibi sanitatem; Dicendo cum Propheta salutariter pœnitẽte, *Non*
v. 4. *est sanitas in carne mea, à facie iræ tuæ, non est pax ossibus meis à fa-*
v. 8. *cie peccatorum meorum*,& paulò post; *quoniam lumbi mei impleti*
Isa. 1. v. *sunt illusionibus, & non est sanitas in carne mea:* Et Dominus per
6. Prophetam: *Omne caput languidum, & omne cor mærens; à planta pedis vsque ad verticem non est in eo sanitas.* Nam licet ægrotantibus nobis in memoria nostra sit recordatio sanitatis, quam appetimus, & optamus; deesse tamen nobis sanitatem cognoscimus,& plurimùm dolemus. Ac per hoc non est tunc in natura nostra sanitas, quamuis in memoria recordemur illius, quæ non est animæ nostrę substantia, sed donum diuini muneris, collatum nostræ substantiæ. Vnde Augustinus in libro de ciuitate Dei 14.

AVGVSTINVS. Denique vt breuiter dicatur, in illius peccati pœna quid inobedientię, nisi inobedientia retributa est? nã quæ hominis est alia miseria, nisi aduersùs eum ipsum inobedietia eius ipsius, vt * qui quod voluit potuit,quod non potest velit? in paradiso enim etiãsi non omnia poterat ante peccatũ, quicquid tamen non poterat,non volebat,& ideò poterat omnia quę volebat:nunc verò sicut in eius stirpe cognoscimus & diuina Scriptura testatur, *homo vanitati similis factus est*; Quis enim enumeret quàm multa, quę non potest velit, dùm sibi * ipse, idest ipse animus eius, eòque inferior caro eius non obtemperat; ipso namque inuito, & animus plerumque turbatur, & caro dolet,& veterascit, & moritur, & quicquid aliud patimur, quod non pateremur inuiti, si voluntati nostræ nostra natura omnimodo,atque ex omnibus partibus obediret. At enim aliquid caro patitur,quo seruire non finitur, quid interest vnde: dùm tamen * pro iustitia damnantis Dei, cui subditi seruire noluimus, caro nostra * nobis, quæ subdita fuerat, non seruiendo molesta sit;quamuis nos,Deo non seruiẽdo, molesti nobis potuerimus esse,nõ illi: neque enim sic ille nostro,vt nos seruitio corporis indigemus, & ideò nostra est quod * recipimus, non illius pœna, quod fecimus. Dolores porrò qui dicuntur carnis,animæ sunt in carne, & ex carne; quid enim caro per se ip-

(Margin: AVGVST. de ciuit. Dei lib. 14. cap. 15. — Ps. 143. v. 4. — * al. *vt quoniam noluit quod potuit* — * al. *ipsi.* — * al. *voluntati.* — * al. *per iustitiam dominantis.* — * al. *quæ nobis.* — * al. *percipimus.*)

» sam sine anima vel dolet, vel cõcupiscit? sed cùm cõcupiscere caro
» dicitur, vel dolere, aut ipse homo est, sicut disseruimus, aut aliquid
« animæ, quod carnis afficit passio, vel aspera, vt faciat dolorem,
* al. *lenis* « vel * lenis vt voluptatem: sed dolor carnis tantummodò offen-
« sio est animæ ex carne, & quædam ab eius passione dissensio;
« sicut animæ dolor, qui tristitia nuncupatur dissentio est ab his
« rebus, quæ nobis nolentibus acciderunt, sed tristitiam plerum-
« que præcedit metus, qui & ipse in anima est, non in carne: do-
« lorem autem carnis non præcedit vllus quasi metus carnis, qui
« ante dolorem in carne sentiatur: voluptatem verò præcedit ap-
« petitus quidam, qui sentitur in carne, quasi cupiditas eius, sicut
« fames & sitis, & ea quæ in genitalibus vsitatius libido nomina-
tur, cùm hoc sit generale vocabulum omnis cupiditatis. ℟ Item subdendo.

IOANNES SCOTVS.

Cap. 15. nu. 17. sect. 10. ⊖ *Nulla siquidem rationalis natura est, quæ non velit fugere miseriam, & peruenire ad beatitudinem, aut gustatâ beatitate velit recedere miserámque esse.*

CORRECTIO.

PRVD. ℟ Cur non attendis Diabolum, & Angelos eius gustatâ beatitate voluntatiè recessisse, miserósque factos nunquam à miseria velle recedere, neque ad beatitudinem peruenire. Maximè dicente Domino ad Iob, *Qui factus est, vt nullum timeret.* Vnde Beatus Gregorius in Moralibus lib. 34. GREGORIVS * *factus* Iob. 41. v. 24.

GREGORIVS Moral. lib. 34. cap. 17.
» *est* ergò, *vt nullum timeret*: *Nullum* videlicet, quia nec Deum,
» sed neque hoc, quod passurus est metuit. Cui fœliciùs nimirùm
* al. *factum.* » fuerat timendo vitare supplicia, quàm non timendo tolerare; ap-
» petitum itaque celsitudinis vertit in rigorem mentis, vt damna-
* al. *egisse* » tus iam per duritiam se malè * esse non sentiat, qui præesse per
» gloriam quærebat. Nam quia ius quæsitæ potestatis non obti-
» nuit, quasi quoddam superbiæ suæ remedium insaniam insensi-
» bilitatis inuenit, & quia profectu transgredi cuncta non potuit,
Idem ibid. » despectu se contra cuncta præparauit. ℟ In eodem GREGORIVS.
» Cor eius indurabitur quasi lapis, cor enim antiqui hostis vt lapis
« indurabitur, quia nullâ vnquam conuersionis pœnitentiâ mol-
PRVD. lietur. ℟ De qua re quia in sequentibus multa prosequeris, & nos interim fauente Domino respiremus.

CAPVT XVI.

Cap. XV

De eo, quod nulla natura naturam punit, & nihil aliud esse pœnas peccatorum, nisi peccata eorum.

SExtvs decimus phantasiarum tuarum horror à veritate, atque auctoritate veteris, & noui Testamenti omnimodo conuincitur alienus. Ita quippè virus tuæ perfidiæ cuditur.

IOANNES SCOTVS.

⊖ *De eo quod nulla natura naturam punit, & nihil aliud esse pœnas peccatorum, nisi peccata eorum.* Num. I. in T.

CORRECTIO.

Isa. 51. ℞ Quòd Deus puniat peccatores, omnes diuinorum eloquio- Prvd.
v. 9. rum paginæ testantur. Negas ergò Deum esse naturam, qui punit, & Angelos apostatas, atque homines transgressores, quos
Psal. 88 punit? nam de diabolo per Prophetam ad Deum dicitur: *Nun-*
v. 11. *quid non tu percussisti superbum, vulnerasti draconem*; & item: *Tu*
Psal. 73. *humiliasti, sicut vulneratum superbũ. In brachio virtutis tuæ disper-*
v. 14.
Gen. 3. *sisti inimicos tuos*? & rursùm, *Tu confregisti capita draconis: dedisti*
v. 17. *eum escam populis Æthyopum*: Peccanti verò homini dictum est
&c. vtique à Deo, *Maledicta terra in opere tuo: Cùm operatus fueris*
v. 18. *eam, non dabit fructus suos; Spinas & tribulos germinabit tibi:*
v. 19. *In sudore vultus tui comedes panem tuum cunctis diebus vitæ tuæ, donec reuertaris in terram de qua sumptus es, quia puluis es, & in puluerem reuerteris.*] Audis Deum punientem, hominémque punitum, & non solùm hominem: Verùm etiam terram in pœnam illius punitam, & negas naturâ puniri naturam? Item dixit Do-
v. 14. minus Deus ad Serpentem: *Quia fecisti hoc, maledictus es inter*
&c. *omnia animantia, & bestias terræ: Super pectus tuum gradieris, &*
v. 15. *terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ. Inimicitias ponam inter te, & mulierem, & semen tuum, & semen illius, ipsa conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo eius.* Mulieri quoque dixit:
v. 16. *Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos; In dolore paries filios, & sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui.* Audis punitum Angelum, paritérque fœminam, & diffiteris naturâ puniri naturam.

Gen. 4. An non erat natura Caïn, qui primus omnium mortalium in-
v. 8. uidiæ facibus accensus fratrem suum occidit? Audi qualiter &
v. 10. ipse punitus sit: *Dixitque ad eum Dominus: Quid fecisti? vox*

sanguinis fratris tui clamat ad me de terra: Nunc ergo maledictus
eris super terram, quæ aperuit os suum, & suscepit sanguinem fra- v. 11.
tris tui de manu tua: Cum operatus fueris eam non dabit fructus v. 12.
suos: vagus, & profugus eris super terram. Dixitque Caïn ad Do- v. 13.
minum: Maior est iniquitas mea, quàm vt veniam merear: ecce v. 14.
eiicies me hodie à facie terræ, & à facie tua abscondar, & ero va-
gus, & profugus in terra: omnis igitur, qui inuenerit me, occidet
me: Dixitque ei Dominus: nequaquam ita fiet; sed omnis, qui oc- v. 15.
ciderit Caïn, septuplum punietur: Posuitque Dominus Caïn signum,
vt non eum interficeret omnis, qui inuenisset eum.] Item. *Dixit-* d. c. 4.
que Lamech vxoribus suis Adæ, & Sellæ: Audite vocem meam v. 23.
vxores Lamech, auscultate sermonem meum, quoniam occidi vi-
rum in vulnus meum, & adolescentulum in liuorem meum; septu- v. 24.
plum vlto dabitur de Caïn, de Lamech verò septuagies septies: Au-
dis punientes, audis punitos, & audes gannire naturâ non puniri
naturam?

Aut igitur falsum est, quod verax Scriptura testatur, & verum erit quod fallax fictio comminiscitur; aut si nullatenùs ratio admittit veritatis scripturam posse mentiri, sequitur per omnia falsum esse, quod tua falsitas ad inuenit: an non est natura, qui
dicit. *Delebo hominem, quem creaui, à facie terræ, ab homine* Genes.
vsque ad animantia, à reptili vsque ad volucres cœli. Pœnitet enim 6. v. 7.
me fecisse eos: Et infrà: *Finis vniuersæ carnis venit coram me: re-* v. 13.
pleta est terra iniquitate à facie eorum, & ego disperdam eos cum
terra: Et rursùm: *Ecce ego adducam diluuij aquas super ter-* v. 17.
ram, vt interficiam omnem carnem, in qua spiritus vitæ est subter
cœlum. Vniuersa, quæ in terra sunt, consumentur. Et iterum: Genes.
Cùmque transissent septem dies, aquæ diluuij inundauerunt super 7. v. 10.
terram: Ruptique sunt omnes fontes abyssi magnæ, & cataractæ cœ- v. 11.
li apertæ sunt, & factæ sunt pluuiæ super terram quadraginta die-
bus, & quatraginta noctibus: Et infra: *Quindecim cubitis altior* v. 20.
fuit aqua super montes, quos operuerat. Consumpta est omnis v. 21.
caro, quæ mouebatur super terram volucrum, animantium, bestia-
rum, omniumque reptilium, quæ reptant super terram, vniuersi
homines; & cuncta in quibus spiraculum vitæ est, in terra mortua v. 22.
sunt; & deleuit omnem substantiam, quæ erat super terram, ab ho- v. 23.
mine vsque ad pecus tam reptile, quàm volucres Cœli, & deleta
sunt de terra.] Quid manifestius, aut certius quæritur? Deus vtique natura est incorporea, incommutabilis, omnipotens, sempiterna, creatrix aliarum omnium naturarum, corporalium atque incorporalium, & mutabilium. Ecce verax Scriptura Deum clamat deleuisse creaturas hominum, volucrum, bestiarum atque reptilium, quæ quia mentiri nunquam potest, cer-

tissimè

tissimè nos docet credere, & liberè confiteri naturam, punire naturam.

Quæ tamen punitio in quibusdam abolitionem omnimodam, in quibusdam temporariam operatur. Nam animantia rationis expertia omnimodè consumi ratio, & auctoritas indicant: Rationales verò creaturas non omnimodè, ita vt non sint: verùm ita vt iustè ac congruè pro modis sibi competentibus ordinatę atque iudicatæ, sint quidem per substantiam, sed non sint per misericordiam, quam in pœnis meritis constitutæ, nunquam consequi merebuntur: nempè, *Ignem & sulphur pluit Dominus a Domino, & consumpsit homines, & omnia quæ fuerant in Pentapoli;* (Genes. 19. v. 24.) In tot plagis à Domino in Ægyptios illatis, semper Dominus facere, & creaturæ Domini voluntatem exequentes inducuntur: nùm erant naturæ maris rubri fluenta, quæ Pharaonem, & eius exercitum interfecerunt? (Exod. 14. v. 28.) Non erant naturæ ignis in heremo serpentes, & exterminator, qui tot hominum millia peremerunt? (Num. 21. v. 6. 7. &c.) Sed quid de Scripturis tanta congeri necesse est? cùm facta quotidiana nos doceant, nunquam naturam nisi naturâ puniri. Aut enim ipse creator naturarum rebelles sibi, atque inobedientes naturas rationales nutu omnipotentissimo punit, aut aliquando manifesto, aliquando occulto, nunquam tamen iniusto iudicio naturas creatas à naturis creatis puniri iubet, vel finit.

Nunquid homo hominem interficiens, aut bestia bestiam, vel auis auem, seù ignis ligna, siue ferrum, quælibet animantia non sunt naturę punientia, & punita? Siquidem veneno, boletis, nimiáque quorumlibet ciborum edacitate, potúsque superflui ebrietate, multos perimi & audiuimus & dolemus: de qua re nulla inter Catholicos tractatores vnquam dissonantia fuit.

Illud verò quod addis *peccatorũ pœnas nihil esse aliud, quàm peccata eorum.*] Quomodo nunc peccata pœnas peccatorũ enuntias, quæ hactenùs nihil esse confirmare molitus es? Quomodo peccata, quæ nihil sunt, pœnæ poterunt esse, quæ secundùm te similiter nihil sunt? Sed quia pœnas nihil aliud, quàm conscientiam peccatorum iuxta Origenem, vel secundùm te solum absentiam beatitudinis vis intelligi. Et in sequentibus loquaciùs immò falaciùs ea exequeris, locis suis (Christo propitio) de singulis videamus: sequeris igitur, & dicis.

IOANNES SCOTVS.

⊖ *In magno itaque æterni ignis ardore nihil aliud sit pœnalis miseria, quàm beatæ fælicitatis absentia.* Cap. 16. n. 2. sect. 1.

HHh

CORRECTIO.

PRVD. ℟ Ast orthodoxi tractatores non solùm aliam pœnam, verùm etiam duplicem esse pœnam gehennæ sentiunt auctoritate sanctæ Scripturæ, quâ per beatum Iob dicitur: *Ad nimium calorem transeat ab aquis niuium:* Quorum sanctus Hieronimus in expositione Euangelij secundùm Matthæum ita edisserit. Iob 24. v. 19.

HIERONY. in Matth. cap 11. v. 28. » HIERONYMVS. Duplicem autem esse gehennam nimij ignis, & frigoris in Iob plenissimè legimus. ℟ Beda in Expositione Parabolarum Salomonis. BEDA. *Non timebit domui suæ à frigoribus niuis:* possunt autem frigora niuis etiam tormenta æterna intelligi, quæ igne & frigore mixta esse legimus. Cùm dicitur, Ibi *fletus & stridor dentium*, fletum quippè oculis, ignis, & fumus; stridorem verò dentibus solet frigus gignere. Vnde & beatus Iob de pœnis reproborum loquens æternis. *Ad calorem*, inquit, *nimium transeant ab aquis niuium.* Prou. 31. v. 21. Mat. 8. v. 12. BEDA in Prouerb. Salom. lib. 3. cap. 31. in medio.

PRVD. ℟ Sin verò eadem duplex pœna non ad duplicem substantiam aquę, & ignis: sed ad vnam videlicet ignis referenda potiùs æstimatur, potest secundùm Philippum Presbyterum explanatorem beati Iob & ita intelligi, qui de memoratis beati Iob verbis ita locutus est. Iob. 24. v. 19.

PHILIPP. in Iob lib. 2. cap. 24. sub finem. » PHILIPPVS. Quasi duas gehennas Sanctus Iob dicere videtur ignis, & frigoris, per quas Diabolus, Hæreticus, & homo impius commutetur. Cùm in Euangelio duplicis huius pœnæ sibi dissimilis auctoritatem non habeamus. Certum quidem est non minùs quàm in igne esse adustionis in frigore, sed si gehenna tantummodò ignis est, fortè in ipsa talis sensus cruciatuum fiet illis, qui in ea torquebuntur, vt nunc quasi ignem ardentem sentiant, nunc nimij algoris incendium, & pœnalis commutatio, nunc frigus sentientibus, nunc calorem, quasi de loco ad locum alium transitus æstimetur. Et inde fortassis illud fit, quod Dominus ait in Euangelio: *Mittite illum in tenebras exteriores, illic erit fletus, & stridor dentium;* vt hic *stridor dentium* de rigore frigoris oriatur. Vbi & similitudinem quandam ex nostris corporibus aliquatenùs possumus inuenire, in quibus ex fellis ruffi abundantia, quod est calidissimum in topicis morbis, intolerabilis rigor præcedit ignem febri ardentissimâ secuturum. Et dicuntur à Medicis hæc duo quæ sibi contraria dignoscuntur, ex vna fellis materia in homine procreari. ℟ Beatus Gregorius in Expositione Iob lib. 12. Math. 22. v. 13.

GREGOR. in Iob lib. 12. cap. 25. » GREGORIVS. *Et ignis deuorabit tabernacula eorum, qui munera libenter accipiunt:* sin verò eorum tabernacula corpora debemus accipere, in quibus illorum animæ habitant, ignis Iob 15. v. 34.

eorum tabernacula deuorat: quia qui hic in mente ardent igne a- «
uaritiæ, illic etiam in carne concremantur ignibus gehennæ. ℟. « Idē ididem lib.16. cap. 7.
Idem in libro 16. Gregorius. *Nonne succisa est erectio eorum,* «
Iob 22. v.20. *& reliquias eorum † deuorabit ignis?* Hic namque iniqui erecti « † al. *deuorauit*
sunt, quia in prauis actionibus extolluntur, quia & peruersè a- «
gunt, & tamen pro peruersis actibus minimè feriuntur: peccant «
& florent, peccata augent, & terrena bona multiplicant: sed eo- «
rum erectio tunc succidetur, cùm vel à præsenti vita ad interi- «
tum, vel à conspectu æterni iudicis ad æternum gehennæ incen- «
dium pertrahuntur. Quia etsi hic mortuam suam carnem relin- «
quunt, ipsam quoque in resurrectione recipiunt, vt cum carne «
ardeant, in qua peccauerunt: Sicut enim eorum culpa in mente «
fuit & corpore: ita eorum pœna in anima erit pariter & carne. «
Quia ergò, nec hoc eis erit liberum à tormento, quod hic mor- «
d. v.20. tuum relinquunt, rectè nunc dicitur *reliquias eorum deuorabit* «
Iob.21. v.18. *ignis.* ℟. In eodem. Gregorius. *Et sicut fauilla quam tur-* « Idē ibidem lib.15. cap. 30.
bo dispergit ante omnipotentis Dei oculos: Iniqui vita *fauilla* est, «
quia etsi apparet ad momentum viridis, ab eius tamen iudicio «
iam consumpta cernitur, quia consumptioni est æternę deputata, «
Ps. 49. hanc fauillam turbo dispergit; quia *Deus manifestus veniet, Deus* «
v.3.& 4 *noster & non silebit. Ignis in conspectu eius ardebit, & in circuitu* «
eius, tempestas valida:] Huius enim tempestatis turbine ab «
æterni conspectu iudicis iniqui rapiuntur, & qui hic mentem de- »
siderio peruerso solidauerunt, ibi paleæ & fauillæ videbun- »
tur, quia eos ad æterna supplicia turbo rapiens asportat. ℟. In «
eodem.

Iob 20. v. 26. Gregorius. *Deuorabit eum ignis, qui non * succenditur*: Mi- « Idem d. lib. 15. cap.17. * al. *succendetur*
ro valdè modo paucis verbis expressus est ignis gehennæ; ignis «
namque coporeus, vt esse ignis valeat, corporeis indiget fomen- «
tis, qui cùm necesse est vt seruetur, per congesta ligna procul- «
dubiò nutritur, nec valet nisi succensus esse, & nisi refotus sub- «
sistere: At contrà gehennæ ignis cùm sit incorporeus, & in se «
missos reprobos corporaliter exurat, nec studio humano succen- «
ditur, nec lignis nutritur: Sed creatus semel, durat inextingui- «
bilis, & succensione non indiget, & ardore non caret. Benè ergò «
d. v.26. de hoc iniquo dicitur, *deuorabit eum ignis, qui non succenditur:* «
Quia omnipotentis iustitia futurorum præscia, ab ipsa mundi «
origine gehennæ ignem creauit, qui in pœna reproborum esse «
semel inciperet, sed ardorem suum etiam sine lignis nunquam «
finiret. Sciendum verò est, quòd omnes reprobi, quia ex anima «
simul, & carne peccauerunt, illic in anima pariter, & carne cru- «
Ps. 20. ciantur, Vnde per Psalmistam dicitur: *Pones eos, vt clibanum ignis,* «
v. 10. *in tẽpore vultus tui, Dominus in ira sua conturbabit eos, & deuorabit* «

» *eos ignis*. Clibanus namque intrinsecùs ardet: Is verò qui ab igne » deuoratur, ab exteriori incipit parte concremari. Vt ergò sacra » eloquia ardere, & exteriùs, & interiùs reprobos demonstrarent, » eos & ab igne deuorari, & sicut Clibanum poni testantur, vt per » ignē crucientur in corpore, & per dolorem ardeant in mēte. Vnde » hic quoque cùm de hoc impio diceretur, *deuorabit eum ignis qui* » *non succenditur*, protinùs de eius spiritu additur. d. v. 26.

*al. *Affligetur* Cap. 18. » *Affligitur relictus in tabernaculo suo*; iniqui enim tabernaculum caro est, quia ipsam lætus inhabitat, & si fit possibile optat, » vt eam nunquam relinquat: Iusti verò, quia gaudium suum in spe » cælestium ponunt, *eorumque conuersatio in cælis est*, & cùm adhuc » in carne sunt, quasi in carne iam non sunt, quia nullâ carnis dele» ctatione pascuntur: Vnde & quibusdam dicitur: *Vos autem in car-* » *ne non estis, sed in spiritu*: Neque enim in carne non erant, qui per » Magistri Epistolas exhortationis eloquia suscipiebant; sed qua» si iam non in carne esse est, de amore carnalium nihil habere. At » contra iniquus iste, quia omne gaudium suum in carnali vita po» suit, in tabernaculo carnis habitauit, quam videlicet carnem, cùm » in resurrectione receperit, cum ea gehennæ ignibus traditus ar» debit, tunc ab ea educi appetit, tunc eius tormenta euadere si » valeat quærit, tunc incipit velle vitare quod amauit: sed quia » eandem carnem Deo præposuit, iudicante Deo agitur, vt ex ea » ampliùs in igne crucietur. Hìc itaque eam relinquere non vult, & » tamen ab ea abstrahitur. Illìc eam relinquere appetit, & tamen in » ea propter supplicia seruatur: ad augmentum itaque tormenti & » hìc de corpore nolens educitur, & illic in corpore tenetur inui» tus: quia ergò eius spiritus carnem, quam sibi malè amando præ» posuit, euadere in tormento volet, & non valet, rectè nunc di» citur affligetur relictus in tabernaculo suo. ℟. Idem in libro » nono. Phil. 3. v. 20. Rom. 8 v. 9.

Idē ibidem lib. 8. cap. 38. » GREGORIVS. *Antequam vadam & non reuertar ad terram* » *tenebrosam & opertam mortis caligine*: Quid enim terræ tenebro» sæ nomine nisi tetra tartari claustra signantur, quæ æternæ mor» tis caligo operit? quia damnatos quosque in perpetuum à * vita » lucis disiungit: nec immeritò infernus terra dicitur, quia * qui» qui ab eo capti fuerint, stabiliter tenentur. Scriptum quippè est; » *Generatio præterit, & generatio aduenit, terra verò in æternum stat.* » Rectè igitur inferni claustra tenebrosa terra nominantur, quia » quos puniendos accipiunt, nequaquam pœnâ transitoriâ vel fan» tasticâ imaginatione cruciant, sed vltione solidâ perpetuæ dam» nationis seruant, quæ aliquando tamen laci appellatione signan» tur, Prophetâ attestante qui ait: *Portauerunt ignominiam suam* » *cum his qui descendunt in lacum*: Infernus ergò & terra nomina- Iob. 10. v. 21. Eccl. 1. v. 4. Ezech. 26. v. 20

* al. *vita luce.*
* al. *quicunque*

tur, quia susceptos stabiliter tenet, & lacus dicitur, quia hos quos «
semel cœperit semper fluctuantes, & trepidos tormentis circum- «
fluentibus absorbet. Sanctus autem vir siue suâ, seu humani ge- «
Iob 10. neris voce dimitti se postulat, *antequam vadat*, non quia ad ter- «
v. 20. ram tenebrosam qui culpam defleturus est: sed quia ad hanc pro- «
culdubiò qui plangere *neglexit, vadit. Sicut debitori suo credi- « *al. *negligit*
tor dicit, solue debitum priusquam pro debito constringaris, qui «
tamen non constringitur, si quod debet soluere non moratur. «
Vbi & rectè subditur: *Non reuertar*: quia nequaquam vltrà mise- «
ricordia parcentis liberat, quos semel in locis pœnalibus iustitia «
iudicantis damnat: quæ adhuc subtiliùs loca describuntur. Cum «
v. 21. dicitur *terra miseriæ & tenebrarum*, miseria ad dolorem pertinet, «
& tenebræ ad cæcitatem. Ea ergò quæ à conspectu districti iu- «
dicis expulsos tenet miseriæ & tenebrarum terra perhibetur, quia «
foris dolor cruciat, quos diuisos à vero lumine intùs cæcitas ob- «
scurat; quamuis miseriæ, & tenebrarum terra intelligi & aliter «
potest. Nam hæc quoque terra in qua nascimur, est quidem mi- «
seriæ, sed tenebrarum non est, quia multa hìc corruptionis nostræ «
mala patimur, sed tamen adhuc in ea per conuersionis gratiam ad «
lucem redimus veritate suadente, quæ ait, *Ambulate dùm lucem* «
Ioan. 12 *habetis, ne vos tenebræ comprehendant*. Illa verò simul *miseriæ* «
v. 35. *& tenebrarum* terra est, quia quisquis ad toleranda eius mala de- «
scenderit, nequaquam vlteriùs ad lucem redit. In cuius adhuc «
d. v. 22. descriptione subiungitur: *Vbi vmbra mortis, & nullus ordo*: Sicut «
mors exterior ab anima diuidit carnem, ita mors interior à Deo «
separat animam: Vmbra ergò mortis est obscuritas * visionis, « *al. *diuisionis*
quia damnatus quisque cùm æterno igne succenditur, ab interno «
lumine tenebratur. Natura verò ignis est, vt ex se ipso & lucem «
exhibeat, & concremationem, sed transactorum illa vltrix flam- «
ma vitiorum concremationem habet, & lumen non habet. Hinc «
Mat. 25 est enim quòd reprobis veritas dicit: *Discedite à me maledicti in* «
v. 41. *ignem æternum, qui paratus est Diabolo, & Angelis eius*, quorum «
Mat. 22 rursùs omnium corpus in vnius persona significans dicit: *Ligate* «
v. 13. *ei manus & pedes, & mittite eum in tenebras exteriores*: Si itaque «
ignis, qui reprobos cruciat, lumen habere potuisset, is, qui re- «
pellitur, nequaquam mitti in tenebras diceretur. Hinc etiam Psal- «
Psal. 57 mista ait: *Super eos cecidit ignis, & non viderunt Solem*: Ignis «
v. 9. enim super impios cadit, sed Sol igne cadente non cernitur; quia «
quo illos gehennæ flamma deuorat, à visione veri luminis cæcat, «
vt & foris eos dolor combustionis cruciet, & intùs pœna cęcita- «
tis obscuret. Quatenùs qui authori suo corpore & corde delique- «
runt, simul corpore & corde puniantur, & vtrobique pœnas sen- «

» tiant, qui dùm hîc viuerent prauis suis delectationibus ex vtroque
» seruiebant. Vnde benè per Prophetam dicitur: *Descenderunt in* Ezech.
» *infernum cum armis suis.* Arma quippè peccantium sunt mem- 32. v. 27
» bra corporis, quibus peruersa desideria, quæ concipiunt, exe-
» quuntur: Vnde rectè per Paulum dicitur; *Neque exhibeatis*
» *membra vestra arma iniquitatis peccato*, cùm armis ergò ad in- Rom. 6
» fernum descendere est, cum ipsis quoque membris, quibus de- v. 13.
» sideria voluptatis expleuerunt, æterni iudicij tormenta tole-
» rare. Vt * cunctos vndique dolor absorbeat, qui nunc suis de-
* al. *tunc eos* » lectationibus subditi, vndique contra iustitiam iustè iudicantis
» pugnant.

Ibidem cap. 39. » Mirùm verò est valdè, quod dicitur: *Vbi nullus ordo.* Neque d. v. 22.
» enim omnipotens Deus, qui mala benè punit, inordinata esse nul-
» lomodo vel tormenta permittit, quia ipsa quoque supplicia, quæ
» ex lance iustitiæ prodeunt, inferri sine ordine nequaquam pos-
» sunt: quomodo namque in suppliciis ordo non erit, dùm dam-
» natum quemque iuxta modum criminis retributio sequitur vltio-
» nis. Hinc quippè scriptum est: *Potentes potenter tormenta patientur,* Sap. 6. v. 7. & 9
» *& fortioribus fortior instat cruciatio:* Hinc in Babylonis damna-
» tione dicitur. *Quantùm exaltauit se, & in deliciis fuit, tantùm* Apoc. 18. v. 7.
» *date illi tormenta, & luctum.* Si igitur iuxta modum culpæ pœ-
» na distinguitur, constat nimirùm quòd in suppliciis ordo serua-
» tur: Et nisi tormentorum summam meritorum acta dirimerent,
» nequaquam iudex veniens dicturum se messoribus esse perhibe- Mat. 13
» ret: *Colligite primùm zizania, & ligate ea in fasciculos ad combu-* v. 30.
» *rendum.* Si enim nullus in suppliciis ordo seruabitur, cur com-
» burenda zizania in fasciculis ligantur? Sed nimirùm fasciculos
» ad comburendum ligare est, hos qui æterno igni tradendi sunt,
» pares paribus sociare, vt quos similis culpa inquinat, par etiam
» pœna constringat, & qui nequaquam dispari iniquitate polluti
» sunt, nequaquam dispari tormento crucientur: quatenùs simul
» damnatio conterat, quos simul elatio sublcuabat; quosque non
» dissimiliter dilatauit ambitio, non dissimilis afflictio angustet, &
» par cruciet flamma supplicii, quos in igne luxuriæ par succen-
» dit flamma peccati. Sicut enim *in domo patris mansiones multæ* Ioa. 14. v. 2.
» *sunt* pro diuersitate virtutis: Sic damnatos diuerso supplicio
» gehennæ ignibus subiicit disparilitas criminis: quæ scilicet ge-
» henna quamuis cunctis vna sit, non tamen cunctos vnâ eâdem-
» que qualitate succendit. Nam sicut vno Sole omnes tangimur,
» nec tamen sub eo vno ordine omnes æstuamus, quia iuxta quali-
» tatem corporis, sentitur etiam pondus caloris; Sic damnatos &
» vna est gehenna, quæ afficit, & tamen non vnâ omnes quali-
» tate comburit: Quia quod hîc agit dispar valetudo corporum,

hoc illic exhibet dispar causa meritorum. Quomodo ergò nul- "
d. v. 22. lus inesse ordo supplicij dicitur, in quibus profectò quisque iux- "
ta modum culpæ cruciatur? sed Sanctus vir postquam vmbram "
mortis intulit, quanta sit confusio in damnatorum mente subiun- "
git: *Et nullus ordo.* Quia ipsa quoque supplicia, quæ ordinata "
sunt, ordinata proculdubiò in corde morientium non sunt. Vt "
enim paulò superiùs diximus, dùm damnatus quisque foris flam- "
mâ succenditur, intùs cœcitatis igne deuoratur. Atque in dolo- "
re positus, exteriùs interiùsque confunditur, vt suâ deteriùs con- "
fusione crucietur. Repulsis ergò ordo in supplicio non erit, "
quia in eorum morte atrociùs ipsa confusio mentis sæuit, quam ta- "
men mirâ potentiâ iudicantis æquitas ordinat, vt pœna * ani- " * al. *ani-*
mum quasi * inordinatè confundat. Vel certè abesse ordo sup- " *mam.*
pliciis dicitur, quia quibuslibet rebus in pœnam surgentibus, pro- " * al. *inor-*
d. v. 22. pria qualitas non seruatur, vnde & protinùs subinfertur: *Et sem-* " *dinata.*
*piternus horror * in habitans*, in huius vitæ tormentis timor dolo- " * al. *in-*
rem habet, dolor timorem non habet. Quia nequaquam men- " *habitat.*
tem metus cruciat, cùm pati iam cœperit, quod metuebat: infer- "
num verò & vmbra mortis obscurat, *& sempiternus horror inhabi-* "
tat, quia eius ignibus traditi, & in suppliciis dolorem sentiunt, "
& in doloris angustia pulsante se semper pauore feriuntur, vt & "
quod timent tolerent, & rursùs quod tolerant, sine cessatione "
Isa. 66. pertimescant. De his etenim Scriptum est: *Vermis eorum non* "
v. 24. *morietur, & ignis eorum non extinguetur*, hinc flamma, quæ suc- "
cendit illuminat, illinc (vt superius verba Psalmistę edocuimus) "
Psal. 37. ignis qui cruciat obscurat. Hinc metus amittitur cùm tolerari "
v. 9. iam cœperit, quod timebatur: Illinc & dolor dilaniat, & pauor "
angustat. Horrendo igitur modo erit tunc reprobis dolor cum "
formidine, flamma cum obscuritate: sic sic videlicet à damnatis "
sentiri pondus summæ æquitatis debet. Vt quia à voluntate con- "
ditoris nequaquam sunt veriti discrepare dùm viuerent, in eorum "
quandoque interitu ipsa à suis qualitatibus etiam tormenta dis- "
cordent, quatenùs quo se impugnant, cruciatus augeant, & cum "
variè prodeunt, multipliciter sentiantur. Quæ tamen supplicia in "
se diuersos, & vltra vires cruciant, & in eis vitæ subsidium † ex- " † al. *ex-*
tinguentes seruant, vt sic vitam terminus puniat, quatenùs sem- " *tinguendo.*
per sine termino cruciatus viuat: quia & ad finem per tormenta "
properat, & sine fine deficiens durat † sic ergò miseris mors sine " † al *fit.*
morte, finis sine fine, defectus sine defectu, quia & mors viuit, "
& finis semper incipit, & deficere defectus nescit. Quia igitur & "
mors perimit, sed non extinguit, dolor cruciat, sed nullatenùs "
pauorem fugat, flamma comburit, sed nequaquam tenebras " † al. *dis-*
† decutit: quantùm per notitiam præsentis vitæ colligitur, sup- " *cutit,*

» plicia ordinem non habent, quæ non suam per omnia qualitatem
» tenent: quamuis illic ignis, & ad consolationem non lucet, &
* al. *quo-* » tamen vt magis torqueat ad aliquid lucet: nam sequaces * quos-
que. » que suos secum in tormento reprobi flammâ illustrante visuri
» sunt, quorum amore deliquerunt; quatenùs qui eorum vitam car-
» naliter contra præcepta conditoris amauerant, ipsorum quoque
* al. *aug-* » eos interitus in * augmento suæ damnationis affligat. Quod pro-
mentum. » fectò Euangelio teste colligimus, in quo veritate nunciante, diues Luc. 16.
» ille, quem contigit ad æterni incendij tormenta descendere, v. 27.
» quinque fratrum describitur meminisse. Qui Abraham petijt vt v. 28.
» ad eorum eruditionem eum mitteret, ne illuc eos quandoque ve-
» nientes par pœna cruciaret: qui igitur ad doloris sui cumulum
» propinquorum absentium meminit, constat proculdubiò, quia
» eos ad augmentum supplicij paulò post potuit etiam præsentes vi-
» dere; quid autem mirum, si secum quoque reprobos aspiciat cre-
» mari, qui ad doloris sui cumulum eum, quem despexerat, in sinu
* al. *ergo* » Abrahæ Lazarum vidit? Si * ei cui vt pœna cresceret, & vir electus
ei. » apparuit; Cur non credendum sit, quòd videre in supplicio eos
» etiam quos contra Deum dilexerat possit? qua ex re colligitur,
» quòd eos quos inordinatè nunc reprobi diligunt, miro iudicij or-
» dine secum tunc in tormentis videbunt, vt pœnam propriæ puni-
» tionis exaggeret illa auctori præposita carnalis cognatio pari an-
» te oculos vltione damnata. Ignis itaque qui in obscuritate cru-
» ciat, credendum est quia lumen ad tormentum seruat, quod si ap-
» probare testimoniis in sua expressione non possumus, superest vt
» è diuerso doceamus. Tres quippè Hebrææ gentis pueri per Chal- Dan. 3.
» dæi regis imperium succensis camini ignibus, ligatis manibus pe- v. 21.
» dibusque proiecti sunt, quos tamen cùm idem rex in camini in-
» cendio, miseratus exploraret, *illæsis vestibus deambulantes vidit.* v. 24.
* al. *dis-* » Vbi apertè colligitur, quia mirâ * dispensatione conditoris ignis v. 50. &c.
positione. » qualitas in diuersa virtute temperata & vestimenta non attigit, & v. 92.
» vincula succendit, sanctisque viris & ad inferendum tormentum
» flamma friguit, & ad solutionis ministerium exarsit. Sicut ergò
» electis ignis ardere nouit ad solatium, & tamen ardere ad suppli-
» cium nescit, ita è diuerso gehennæ flamma reprobis, & nequaquam
» lucet ad consolationis gratiâ, & tamen lucet ad pœnam. Vt dam-
» natorum oculis ignis supplicij & nullâ claritate candeat, & ad do-
» loris cumulum dilecti qualiter crucientur, ostendat. Quid autem
» mirum, Si gehennæ ignem credimus habere supplium simul ob-
» scuritatis, & luminis, quando experimento nouimus, quia & tæda-
» rum flamma lucet obscura, tunc edax flamma comburit, quos
» nunc carnalis delectatio polluit: tunc infinitè patens inferni bara-
» trum deuorat, quos nunc inanis elatio exaltat, atque qui quolibet

cx

ex vitio hic voluntatem callidi persuasoris expleuerunt, tunc eum «
duce suo reprobi ad tormenta perueniunt. Et quamuis Ange- «
lorum atque hominum longè sit natura dissimilis, vna tamen «
pœna implicat, quos vnus in crimine reatus ligat, quòd bene ac «
Ezech. 32. v. 22. breuiter insinuat Propheta qui ait. *Ibi assur, & omnis multitudo* «
eius, & in circuitu eius sepulchra illius. Quis namque assur super- «
bi regis nomine, nisi ille per elationem cadens antiquus hostis «
exprimitur, qui pro eo, quòd multos ad culpam pertrahit, cum «
cuncta sua multitudine ad inferni claustra descendit. Sepulchra «
autem mortuos tegunt. Et quis alius mortem acriùs pertulit, «
quàm is qui conditorem suum despiciens, vitam reliquit? quem «
videlicet mortuum cùm humana corda suscipiunt, eius procul- «
dubiò sepulchra † fiunt; *Sed in circuitu illius sepulchra eius sunt,* « † al. *sunt.*
quia in quorum se mentibus nunc per desideria sepelit, hos sibi «
postmodùm per tormenta coniungit. Et quoniam nunc in semet- «
ipsis reprobi malignos spiritus illicita perpetrando suscipiunt, «
tunc sepulchra eorum cum mortuis ardebunt. «

℟ Cur autem incredibile sit illic iam in æternum damnatos fore Prvd.
miseros, cùm in hac vita adhuc sub spe pœnitentiæ degentes
multis miseriis contingat inuolui? De quibus beatus Gregorius
Iob 30. v. 3. in libro moralium 20 Ita differit Gregorivs. *Squalentes* « Gregorivs Moral. lib. 20. cap. 15.
calamitate, & miseriâ: Ægra namque caro si studiosè curari ne- «
gligitur, squalore desuperducto in infirmitate deteriùs grauatur, «
& dùm calamitati ægritudinis negligentiæ miseria additur, gra- «
uior molestia † oborto squalore toleratur. Natura igitur hu- « * al. *ob orta.*
mana benè condita, sed ad infirmitatem vitio propriæ voluntatis «
lapsa, in calamitatem cecidit, quia pressa innumeris necessitati- «
bus, nihil in hac vita, nisi vnde affligeretur inuenit; sed cùm eis- «
dem naturæ nostræ necessitatibus plerumque, plusquàm expedit, «
deseruimus, mentisque curam negligimus, ex miseria negligen- «
tiæ infirmitati nostræ addimus squalorem culpæ: necessitates «
namque naturales hoc habere valde periculosum solent, quòd «
sæpe in eis minimè discernitur, quid circa illas per vtilitatis stu- «
dium, & quid per voluptatis vitium agatur: Crebrò enim occa- «
sione seductionis inuentâ, dùm necessitati debita reddimus, vo- «
luptatis vitio deseruimus, & infirmitatis velamine ante discretio- «
nis oculos excusatio nostra se palliat, ac quasi sub patrocinio ex- «
plendæ voluptatis occultat; infirmitatem verò naturæ nostræ «
pernegligentiam relaxare, nihil est aliud, quàm calamitati mi- «
seriam addere, ac vitiorum squalorem ex eadem miseria multi- «
plicare. Vnde sancti viri in omne quod agunt studiosissimâ in- «
tentione discernunt, ne quid plus ab eis naturæ suæ infirmitas, «
quàm sibi debetur exigat, ne sub necessitatis tegmine in eis vi- «

» tium voluptatis excrescat. Aliud enim ex infirmitate, aliud
» ex tentationis suggestione sustinent: Et quasi quidam rectissimi
» arbitri inter necessitatem voluptatémque constituti, hanc † consulendo subleuant, illam premendo frænant. Vnde fit, vt & infirmitatis suę calamitatem tolerent, & tamen ad squalorem miseriæ per negligentiam non descendant. Hoc ipsum enim esse in calamitate est, necessitates naturæ ex carnis adhuc corruptibilis infirmitate sustinere; quas videlicet necessitates cupiebat euadere, qui dicebat: *De necessitatibus meis eripe me*: Sciebat enim plerumque voluptatum culpas ex necessitatum occasione prorumpere, & ne quid spontè illicitum admitteret hoc ipsum satagebat euelli, quod nolens ex radice tolerabat. At contrà praui gaudent in his corruptionis suæ necessitatibus, quia nimirùm eas ad vsum voluptatum retorquent: Cùm enim reficiendis cibo corporibus naturæ seruiunt, per delectationem gulæ in voluptatis ingluuie distenduntur: Cùm tegendis membris vestimenta quærunt, non solùm quæ tegant, * sed etiam quæ per mollitiem delectent, non solùm quæ per molliciem tactum mulceant, sed etiam quæ per colorem oculos seducant: necessitatis igitur causam in vsum voluptatem vertere, quid est aliud, quàm calamitati suæ squalorem miseriæ sociare? pressâ itaque tempore aduersitatis Ecclesiâ, reminiscatur eorum, ex quorum merito talia sustinet; Et dicat: *Qui redebant in solitudine squalentes calamitate & miseriâ, calamitate* scilicet non squalerent si * insitis necessitatibus voluptatum miseriam non superadderent, quas videlicet necessitates, ex parentis primi culpa meruimus.

† al. *consolando.*

Psa. 24. v. 17.

* al. *sed etiam quæ extollant expetunt, & contra torporem frigoris nō solùm quæ per pinguedinem muniant.*

* al. *in istis.*

Iob 30. v. 3.

PRVD. ℟ Post hæc addis blasphemias, & mala peioribus aggeras, qui cònttra omnium opiniones fœlicitatem in inferno damnatis attribuis, & à miseris miseriam demis; dicis enim.

IOANNES SCOTVS.

Cap. 16. n. 3. sect. 1.

℣ *In qua tamen nullus erit, qui non habeat insitam sibi naturaliter absentis beatitudinis notionem, eiúsque desiderium, vt eo maximè torqueatur, quò ardenter appetat, quod iustum Dei iudicium comprehendere non sinat, qui proculdubiò appetitus in misero non esset, si penitùs quod appetit non haberet. Occultissimo itaque verissimóque modo in profundissima suppliciorum miseria damnati habebunt fœlicitatem, & non habebunt eam, habebunt quidem quandam notionem ad eius memoriam; vultum verò eius in fructum contemplationis non habebunt: quam profectò fœlicitatis notionem, miseri vt diximus, non haberent in sua memoria, si non aliqua eius scientia fieret in sua natura: sicut autem nullus extra se*

veritatis habet notionem, ita & eius scientiam: veritas est fœlicitas. Nullus ergò extra naturam suam fœlicitatis & notionem, & scientiam habiturus sit. In miserorum itaque natura erit veritas, erit igitur fœlicitas. Ast quomodo illa natura misera erit, cui fœlicitas inerit, quæ est veritas. Quid si nulla natura fuerit punita? nunquid erit misera? non video: quâ enim causâ aliqua natura erit misera, nisi fuerit punita? itaque si nulla natura puniri potest, nulla natura misera erit: quis autem non crediderit omnem naturam aut Deum esse aut ab eo factam? naturam creatricem miseriæ esse capacem dementissimum est suspicari. Creatrix autem natura qualis iustitia punitura sit naturas quas ipsa creauit, non inuenio. Nulla dehinc natura punietur, non punita non erit misera. Cap. 16. nu. 4. sect. 2

Correctio.

℟ O disputationem vanissimam, ô dogma pestiferum, ô vanitatem venenis lethalibus oblitam: nempè paulò antè dixeras, *quòd in magno æterni ignis ardore, nihil aliud esset pœnalis miseria, quàm beatæ fœlicitatis absentia.*] Nunc autem eò vsque disputatio tua producta est vt auferres miseriam, quàm priùs dederas, & dares fœlicitatem, quàm priùs abstuleras. Tantis itaque contrarietatibus te ipsum impedis, vt labyrinthum ingressus, quia filum rectricis gratiæ non quæris, quâ elabi valeas minimè inuenias. Quid igitur, nunquid cæcatus quispiam ideò non carebit oculis, quia notionem habitorum quondam oculorum adhuc in memoria retinet? Nunquid claudus ideò rectis pedibus erit, quia vel se vnquam fuisse rectum meminit, vel esse desiderat, vel alios rectos incedere conspicatur? nunquid paraliticus omni membrorum officio destitutus, ideò erit sanus & validus, quia inest eius memoriæ desiderium, atque scientia sanitatis? & ne multa replicem nunquid peccator quilibet, ideo non erit peccator vel impius, quoniam iustitiæ & pietatis notionem in memoria recolit? aut è contrario iustus & pius, idcircò non erit iustus & pius quia iniustitiæ & impietatis, quæ penitùs auersantur, vel cauendo vel alios prohibendo meminerunt? Parv.

Quòd enim scientia beatitudinis illic damnatis desit testatur Salomon qui ait, *Quodcunque potest manus tua facere, instanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec scientia, nec sapientia erunt apud inferos, quò tu properas.* Quod quia veritati & rationi omninò constat aduersum: fatendum est auctoritate diuinorum eloquorum in supplicio positos & miseros esse, & æternæ miseriæ addictos: præsertim cùm sicut suprà posuimus beatus Iob loca, pœnásque gehennæ describens dixerit. *Antequam vadam ad terram tenebrosam, & opertam mortis caligine; terram miseriæ, & tenebrarum, vbi nullus ordo, sed sempiternus horror * inhabitans.* Eccles. 9. v. 10. Iob 10. v. 21. * al. inhabitat

Audis *terram miseriæ & tenebrarum*, & audes damnatorum negare miseriam? Audis *vbi sempiternus horror inhabitat*, & fœlicitatem miseris polliceris? nunquid *diues* ille in *inferno sepultus* Luc.16.
petens inaniter digito Lazari in requie quiescentis refrigerari v.19.
linguam suam, ideò beatus erit, quia beatitudinem sinus Abrahæ non solùm mente voluebat, verùm etiam oculis prospectabat? Atqui aliud multò verba respondentis Abrahæ insinuant, &c.
qui dixit; *Fili recordare quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala: nunc autem hic consolatur, tu verò cruciaris.* Ecce cruciatus, vbi fœlicitas? Sicut ergò non ideò vel Abraham, vel Lazarus dicendi sunt miseri, quia miseriam diuitis, & intuebantur, & sciebant; ita nec diues fœlix beatúsve fuit, quia videbat à longè, & meminerat beatitudinem in requie positorum. Dicente Scripturâ; *Quoniam non est in morte, qui memor sit tui: in inferno autem quis confitebitur tibi.* Et item: *Nunquid narrabit aliquis in sepulchro misericordiam tuam, & veritatem tuam in perditionem? nunquid cognoscentur in tenebris mirabilia tua, & iustitia tua in terra obliuionis.* Vnde Cassiodorus in Psalmo 54. v.25. Psal. 6. v.6. Psa. 87. v.12. v. 13.

Cassiodorus in Psalmo 54.

» CASSIODORVS. Tu verò Deus *deduces eos in puteum interitus*, quia dixit de Iustis, nunc dicit de impiis, qui in gehennæ profunditate mergendi sunt. *Puteus* quidem dicitur hiatus patens in terræ finibus excauatus, aquas continens humanis vsibus attributas: sed ne hunc puteum vt talem intelligere potuisses addidit interitus, de quo alio loco legitur, *Neque aperiat super me puteus os suum*, fouea mortalis, mersura terribilis, vbi nec spatium vllum conceditur, nec ipsa miseris respiramenta præstantur, sed obscuritas tenebrosa circumdans, amæni luminis tollet aspectum: ex putei siquidem similitudine gehennæ tormenta nos admonet formidare. ℟ Augustinus in Psalmo 6. v. 24. Psa. 68. v. 16.

Avgvst. in Psalmũ 6.

» AVGVSTINVS. Confessus est in inferno ille *diues*, de quo Dominus dixit, *qui Lazarum vidit in requie, se autem in tormentis dolebat*, vsque adeò confessus, vt etiam moueri suos vellet, vt se à peccatis cohiberent propter pœnas, quæ apud inferos esse non creduntur: quamvis ergò frustrà confessus est, tamen meritò sibi illa accidisse tormenta, quando etiam suos, ne in hæc inciderent, doceri cupiebat. Quid ergò est, *in inferno autem quis confitebitur tibi*? an infernum vult intelligi, quò post iudicium præcipitabuntur impij, vbi iam propter profundiores tenebras, nullam Dei lucem videbunt: cui aliquid confiteantur. Luc.16. v.24. Psal. 6. v. 6.

℟ Si enim adest illis fœlicitas, & abest miseria, proculdubiò adest eis Dei memoria atque confessio: certum est autem nullam esse beatitudinem præter Deum: si igitur sententia districti

examinis tollentur impij, ne videant gloriam Dei, profectò nulla beatitudo, vel fœlicitas inerit, quibus tollitur copia visionis Dei. Porrò certum est in hac adhuc vita positos miseros dici testante illo Prophetico pœnitente, & salubriter suam miseriam
Psal. 37. deplorante: *Miser factus sum, & curuatus sum vsque in finem: totâ*
v. 7. *die contristatus ingrediebar:* & Apostolo: *Miser vel infelix ego ho-*
Rom 7 *mo. Quis me liberabit de corpore mortis huius*; quibus concinit
v. 24. etiam Iacobus Apostolus dicens: *Miseri estote & lugete.* Si (in-
Iacob. quam) hi, de quibus quamdiù hîc viuitur non est desperandum,
4. v. 9. quin per salubrem pœnitudinem beatitudinis gaudia nanciscantur, vocantur miseri, quis ambigat irrecuperabiliter miseros, quorum tam certa est perditio, quàm in eos districti iudicis fixa
Ps. 87. sententia? Legimus (dicente Domino) *Æstimatus sum cum de-*
v. 5. *scendentibus in lacum: factus sum, sicut homo sine adiutorio inter mortuos liber.* Quod cùm ille solus veraciter dicere potuerit, qui eâdem veritatis regulâ solus dicere potuit: *Venit enim Prin-*
Ioan. 14. v. 30 *ceps mundi huius, & in me non habet quicquam.*

Liquet nimirùm æternæ miseriæ esse mancipatos, quibus libertatis nihil relinquitur. At quæ fœlicitas absque libertate? Constat quippè fœlicitatem absque libertate infœlicitatem potiùs deputari, veluti de Anti-Christo filio iniquitatis. Salo-
Prou. monis parabolæ tantò antè prædixerunt, *Quòd sit incessurus fœ-*
30. v. *liciter.* Cui quemadmodum & omnibus membris eius transi-
29. sitoriâ fœlicitate pollentibus, atque gaudentibus, beatitudo veræ sempiternæque fœlicitatis nunquam aderit, quamuis fœnea
2. Thes. fœlicitas eò vsque arriserit, donec *se supra omne quod dicitur Deus*
2. v. 4. *aut quod colitur superbus erexerit.* De quo legitur: *Quem Do-*
v. 8. *minus Iesus interficiet Spiritu oris sui, & destruet, illustratione aduentus sui.* Audis interfectum, audis destructum, & interfecto, atque destructo fœlicitatem attribuis? sine dubio qui interficitur atque destruitur, libertate & fœlicitate carens punitur: esse autem eum naturam creatam, quia hominem quamuis plenum diabolo nullus ignorat: punitur ergò natura, cùm interficitur homo peccati, de cuius membris Pro-
Ps. 36. pheta in[illegible]tans clamat; *Iniusti punientur, & semen impiorum*
v. 28. *peribit.* Et Dominus ad Caïn; *Omnis qui occiderit Cain septu-*
Genes. 4. v. 15. *plum punietur:* Quod est omni meritarum pœnarum vltione damnabitur. Quia ergò non dubitatur puniri naturas, nequaquam debet ambigi peccatrices, & priùs peccato, & post modùm pœnâ fieri miseras.

Proindè quòd dicis te non inuenire quali iustitiâ creatrix natura punitura sit naturas, quas ipsa creauit; nunquid non Cap 16 nu.
legisti iustissimum Deum causâ inobedientiæ primos nostri ge- 16 sect. 1.

neris propagatores punisse? Nam consultis Domini eosdem increpantis verbis, quibus benignissimâ patientiâ eorumdem pœnitudinem quærebat, quâ iustitiâ puniti fuerint ostenditur. *Et vocauit* (ait Scriptura) *Dominus Deus Adam & dixit illi, vbi es, respondit Adam, vocem tuam audiui in Paradiso, & timui; quia nudus sum, & abscondi me*: hinc Augustinus in libro vndecimo de Genesi ad literam. AVGVSTINVS. Satis inquit probabile est solere Deum per creaturam tali actioni congruam in forma humana primis illis hominibus apparere, quos tamen nunquam permisit aduertere nuditatem suam, eorum intentionem in superna sustollens; Nisi cùm post peccatum pudendum in membris motum pœnali membrorum lege sensissent. Sic ergò affecti sunt vt solent affici homines sub oculis hominum. Et talis affectio de peccati pœna erat, cum latere vellet, quem latere nihil potest, & ab eo carnem occultare, qui cordis inspector est. Sed quid mirum si * superbè volentes esse sicut Dij, *Euanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum?* se quippè *dixerunt esse sapientes* in abundantia sua, & illo auertente faciem, *stulti facti sunt*, quod enim iam ipsos pudebat erga se ipsos, vnde sibi & succinctoria fecerant, multò vehementiùs ab illo etiam sic succincti videri videbantur, qui tanquam familiari temperamento ad eos videndos per creaturam visibilem velut humanos oculos afferebat: si enim propterea sic apparebat, vt homines tanquam cum homine loquerentur, quemadmodum Abraham ad Quercum Mambræ, illa ipsa propè amicitia pudore onerabat post peccatū, quæ fiduciam dabat ante peccatum: nec iam illam nuditatem audebant ostendere talibus oculis, quæ displicebat & suis.

Dominus ergò volens iam peccatores more iustitiæ interrogatos puuire ampliùs, quàm erat illa pœna, de qua iam cogebantur erubescere: *Quis nuntiauit* (inquit) *tibi, quia nudus es, nisi à ligno quod præceperam tibi tantùm, ne ex eo manducares, ab eo edisti*: hinc enim mors concepta propter Dei sententiam, qui sic fuerat cōminatus, fecit aduerti concupiscentialiter membra * vbi dicti sunt *aperti oculi*. Et secutum est quod * puderet, *Et dixit Adam: mulier quam dedisti mecum, hæc mihi dedit à ligno, & edi*. Superbia nunquid dixit peccaui! Superbia habet deformitatem confusionis, & non habet confessionis humilitatem: ad hoc ista conscripta sunt, quia & ipsæ interrogationes nimirùm ad hoc factæ sunt, vt & veraciter & vtiliter scriberentur: quia si mendaciter non vtique vtiliter, vt aduertamus quo morbo superbię laborēt homines hodiè, non nisi in creatorem conantes referre, si quid egerint mali, cùm sibi velint tribui, si quid egerint boni: *Mulier* (inquit) *quā*

Marginalia: Genes. 3. v. 16. & 17. — Gen. 3. v. 10. — AVGVST. lib. 11. de Genesi ad lit. cap. 34. — * al. superbi — Rom. 1. v. 21. — Isa. 1. v. 6. — Genes. 18. v. 1. — Cap. 35. — Genes. 3. v. 11. — * al. & ibi — * al. puderent. — v. 7. — v. 12. — d. v. 12.

dedisti mecum, id est quam dedisti vt esset mecum, hæc *mihi de-* «
dit a ligno & edi: quasi ad hoc data sit, vt non ipsa potiùs obedi- «
v. 13. ret viro, & ambo Deo. Et *dixit Dominus Deus mulieri : quid hoc* «
fecisti ? Et dixit mulier: serpens seduxit me, & manducaui; nec «
ista confitetur peccatum, sed in alterum refert, impari sexu, pari «
fastu: Ex his tamen natus est, nec eos imitatus est, sed * tamen «* al. *planè*
pluribus malis † exercitus qui * dixit & dicit vsque ad terminum «† al. *exer-*
Psal. 40. sæculi; *Ego dixi Domine miserere mei, sana animam meam, quo-* «*citatus*
v. 5. *niam peccaui tibi*. Quantò melius sic & ist ? sed adhuc ceruices «* al. *dicit*
peccatorum non conciderat Dominus, restabant labores, dolo- «
Psal. 128. res, * mortes, & omnis contritio sæculi, & gratia Dei, * quâ tem- «* al. *mortis*
v. 4. pore oportuno subuenit hominibus, quos afflictos docuit non de «* al. *quia*
se ipsis debere præsumere: *Serpens*, inquit, *seduxit me, & man-* «
d. v. 13. *ducaui*, quasi cuiusquam suasio Præcepto Dei debuerit an- «
teponi. «

Gen. 3. *Et dixit Dominus Deus serpenti: quia fecisti tu hoc, maledictus* «Cap. 36.
v. 14. *tu ab omnibus pecoribus, & ab omnibus bestiis, quæ sunt super ter-* «
ram: Super pectus tuum, & ventrem tuum ambulabis, & terram «
*edes * omnibus diebus vitæ tuæ; & inimicitias ponam inter te, & inter* «* al. *omnes*
v. 15. *mulierem, & inter semen tuũ, & semẽ eius. * Ipse tibi seruabit caput,* «*dies*
& tu seruabis eius calcaneum. Tota ista sententia figurata est, nec «* al. *ipsa*
* aliud ei debet scriptoris fides narrationisq; veritas, nisi nè illam «* al. *ali-*
d. v. 14. dictam fuisse dubitemus. Quod enim positum est, *Et dixit Do-* «*quid*
minus Deus serpenti: Verba sola scribentis sunt; Hæc exigenda «
sunt per proprietatem. Hoc ergò * verum est dictum esse serpen- «* al. *verè*
ti, iam certa verba Dei sunt, quæ libero lectoris intellectui «
relinquuntur, vtrùm propriè, an figuratè accipi debeant, sicut «
in exordio voluminis huius nostri prælocuti sumus: Proinde quòd «
serpens cur hoc fecerit non est interrogatus, potest videri, quod «
non ipse vtique * id suâ naturâ, & voluntate fecerat, sed Diabolus «* al. *in sua*
de illo, & per illum, & in illo fuerat operatus, qui iam ex pec- «
cato impietatis, ac superbiæ suæ igni destinatus fuerat sempiter- «
no: Nunc ergò quod serpenti dicitur, & ad eum qui per serpen- «
tem operatus est, vtique refertur proculdubiò figuratum est, «
nam in his verbis tentator ille describitur, qualis generi huma- «
no futurus esset: quod genus humanum propagari tunc cœpit, «
quando hæc in diabolum est, tanquam in serpentem prolata sen- «
tentia, &c. «

Gen. 3. Et *mulieri dixit multiplicãs multiplicabo tristitias tuas & gemi-* «Cap. 37.
v. 16. *tum tuum, in tristitiis paries filios, & ad virum tuum conuersio tua* «
& ipse tui dominabitur: Hæc quoque in mulierem Dei verba fi- «
guratè ac Propheticè multò commodiùs intelliguntur. Verum- «
tamen quia nondum pepererat fœmina, nec dolor & gemitus «

» parientis, nisi ex corpore mortis est, quæ illâ præcepti transf-
» gressione concepta est, animalibus quidem etiam tunc membris,
» sed si homo non peccasset, non vtique morituris & alio quodam
» statu fœliciore victuris, donec post vitam benè gestam in melius
» mutari mererentur, sicut iam suprà pluribus locis insinuauimus;
» refertur hæc pœna, & ad proprietatem literæ : Nisi quia id quod
» dictum est: *Et ad virum tuum conuersio tua, & ipse tui dominabitur,* d.v.16.
» videndum est quomodo propriè possit accipi : neque enim & antè
* al. *factū* » peccatum aliter* factam fuisse decet credere mulierem, nisi vt
» vir ei dominaretur, & ad eum ipsa seruiendo conuerteretur : sed
» rectè accipi potest hanc seruitutem significatam, quæ cuiusdam
» conditionis est potiùs, quàm dilectionis: Vt etiam ipsa satis ser-
» uitus, quâ homines hominibus postea serui esse cæperunt, de pæ-
» na peccati reperiatur exorta : Dixit quidem Apostolus; *Per cha-* Gal. 5. v. 13.
» *ritatem seruite inuicem,* sed nequaquam diceret inuicem domina-
» mini. Possunt itaque coniuges per charitatem seruire inuicem,
» sed mulierem Apostolus non permittit dominari in virum : hoc 1. Tim. 2. v. 12.
» enim viro potiùs sententia Dei detulit, & maritum habere Do-
» minum meruit mulieris non naturâ, sed culpâ : quod tamen
» nisi seruetur deprauabitur ampliùs natura, & augebitur culpa.

Ibidem cap. 38. » Dixit ergò & ad virum eius; *Quia audisti vocem mulieris tuæ,* Gen. 3.
» *& edisti de ligno, de quo præceperam tibi de eo solo non edere: Ma-* v. 13.
» *ledicta terra in operibus tuis: in tristitiis edes illam omnes dies vitæ* v. 18.
* al. *germinabit* » *tuæ, spinas & tribulos * edet tibi, & edes fœnum agri. In sudore fa-* v. 19.
» *ciei tuæ edes panem tuum, donec conuertaris in terram, ex qua*
» *sumptus es, quia terra es, & in terram ibis.*] Hoc esse in terra labo-
» res humani generis quis ignorat ? Et quia non essent si fælicitas,
» quæ in Paradiso fuerat, teneretur, non est vtique dubitandum,
» ac per hoc etiam propriè verba hæc primitùs accipere ne pi-
» geat.

PRVD. ℟. Hæc est incunctanter iustitia, quâ natura summè sempi-ternéque bona, & iusta punit naturam superbientem, suíque factoris imperium contumaciter transgredientem : quę punitio bifariàm diuiditur, & nunc in absolutione animæ à suo corpore comparatâ huius primæ præuaricationis merito, quod ab ipsa radice in omne posteritatis eius genus transfusum atque innatum est, & postmodùm in gehenna, quæ tam huius, quàm aliorum multiplicitate criminum libidinosâ peruersitate contractorũ, acquisita est dicente Salomone. *Et cuncta quæ fiunt adducet Deus in iudicium pro omni errato siue bonum siue malum sit :* Eccl. 12 v. 14. Et item : *Lætare* ergò *iuuenis in adolescentia tua, & in bono sit cor tuum in diebus iuuentutis tuæ, & ambula in viis cordis tui, & in intuitu oculorum tuorum, & scito, quòd pro omnibus his adducet te Dominus* Eccl. 11 v. 9.

in

in Iudicium. Si nulla natura punietur, quare quæso Iudicium celebrabitur? Nam si non impij in eo puniendi sunt, quâ ratione Iudicium agitandum sit, prorsùs ignoro: An propter iustos tantùm, vt præmia recipiant quę merentur? quis hoc vel demens dixerit? omnes paginæ diuinorum eloquiorum ad hoc diem iudicij præstitutum prædicant, *Vt in eo recipiat vnusquisque*, tam iustus videlicet, quàm iniustus, *prout gessit siue bonum siue malum*. Et hæc fides est Catholica; quia vera atque sincera. Quia ergò certum est futurum esse iudicium, & in eo retribui vnicuique tam pio quàm impio quod meretur. Nihilominùs certum est sicut bonos affici pręmiis, ita malos addici tormentis. At qui torquebuntur pænis interminabilibus addicti: punientur ergò, quoniam non est aliud punire, quàm pænis vel transitoriis, vel ęternis afficere: Iustum est igitur, vt creatrix natura puniat præuaricatricem naturam, quæ voluntati rectissimæ auctoris sui præposuit suam peruersissimam voluntatem: Quod si omni procul ambiguo certum est, haud secùs certum sequitur, omnes quicunque punientur miseros esse, sempiternæque miseriæ substratos, nunquam ab eius tam mentis, quàm corporis cruciatibus euasuros. Hæc est (inquam) inflexibilis iustitia terribiliter iudicantis, quam nunc te inuenire dissimulans, post paululùm experieris inuentam.

2. Cor. 5 v. 10.

Iam verò quòd adhibes sententiam sancti Augustini ex libro eius vndecimo de Genesi ad literam, quâ dicit: verum esse atque " manifestum iustitiæ ipsi esse contrarium, vt nullo præcedente me- " rito, hoc ipsum in quoque Deus damnet, quod in eo ipse crea- " uerat] quantùm veritati Catholicæ consentiat cuiuis etiam simpliciori patet: Nullum enim Deus damnare credendus est, nisi pręcedentibus malis meritis eius, quoniam hæc est iustitiæ illius retributio indeflexa in eos dumtaxat, quos pænis vltricibus irremediabiliter cruciandos Censor æquissimus tradit: De Diabolo autem (quod nullomodo in eo natura, quam Deus creauit, sed mala propria volũtas pœnâ ignis æterni plectenda sit, nec eius natura significata, cùm dictum est: *Hoc est initiũ figmenti Domini, quod fecit, vt illudatur ab Angelis eius.* Sed vel corpus aëreum, quod tali voluntati congruenter aptauit, vel ipsa ordinatio in qua eum fecit etiam nolentem vtilem bonis, vel quod præsciens eum malum futurum, fecit eum tamen non abstinens bonitatem suam in præbenda vita, atque substantia futuræ etiam noxiæ voluntati; simul præuidens quanta de illo bona esset suâ mirabili bonitate, ac potestate facturus) multa in eodem, & sequenti duodecimo libro subtilis disputator disseruit, quæ aliter ab aliis adæque Catholicis viris disserta atque enodata, competentiorem au-

Cap. 16. nu. 5. sect. 2. Avavar. de Genes. ad liter. lib. 11. cap. 21.

Ps. 103. v. 26.

KKk

ctoritati intellectum piè rectéque quærentibus exhibent, quorum saluberrimis sensibus pius quisque scrutator innutabiliter acquiescit: quorum tamen quædam retractauit, quædam sicut ipse testatur, plura quæsita quàm inuenta sunt, & eorum quæ inuenta sunt, pauciora firmata. Cætera verò ita posita, velut adhuc requirenda sint; quibus verbis Doctor humillimus dedit occasionem aliis sanctarum Scripturarum explanatoribus, vt ea, quæ auctoritati diuinæ scrupulosiùs pertractata, & lucidiùs enucleata congruerent, suis opusculis indita, tam præsentium, quàm posteriorum eruditionibus aperirent. Sed & ipse in opere de Ciuitate Dei multò meliùs atque orthodoxiùs eadem elimata disseruit, dissertáque explicuit, quæ competenti loco post si Dominus annuerit inserentur.

Constat etiam te superioribus literis tuis, satìs egisse, vt ostenderes voluntatem esse naturam: Quod si esset verum, mirum est quomodo nunc ex verbis Beati Augustini velis asserere, *non naturam, sed voluntatem esse plectendam.*] Si enim voluntas natura est (Cap 16. nu. 6. sect. 2.) & voluntas licet peruersa punitur, profectò natura punitur: Nam etsi naturæ omnes à bono auctore bonæ sunt institutæ, rationales tamen proprio vitio malæ non irrationabiliter appellantur. Itaque si voluntas peruersa punitur, & voluntas natura est, necessariò sequitur, vt natura puniri dicatur. Eò vsque autem voluntas à natura secernitur, vt Patres orthodoxi sæpenumerò eas sequestrare luce clariùs videantur, quorum memorabilis Augustinus in libro de Genesi ad literam 11. ita loquitur.

(AVGVSTIN. lib. 11. in Genesim cap. 9.) » AVGVSTINVS. At enim, inquiens, si Deus vellet, etiam isti » boni essent, quantò meliùs hoc Deus voluit, vt quod vellent es- » sent, sed boni infructuosè, mali autem impunè non essent, & in » eo ipso aliis vtiles essent? sed præsciebat * quòd eorum futura es- » set voluntas mala, præsciebat sanè, & quia falli non potest eius » præscientia, ideò non ipsius, sed eorum est voluntas mala. Cur » ergò eos creauit, quos tales futuros esse præsciebat? quia sicut » prę uidit quid mali essent facturi, sic etiam prę uidit de malis fa- » ctis eorum, quid boni esset ipse facturus: Sic enim eos fecit, vt » eis relinqueret, vnde & ipsi aliquid facerent, quo quicquid etiam » culpabiliter eligerent, illum de se laudabiliter operantem inue- » nirent. A se quippè habent voluntatem malam, ab illo autem & » naturam bonam, & * iuxta pœnam sibi † debitã locum, aliis exer- » citationis adminiculum, & timoris exemplum. Sed posset, in- » quit, etiam ipsorum voluntatem in bonum conuertere, quoniam » omnipotens est? posset planè, cur ergò non fecit, quia noluit, cur » noluerit, penes ipsum est. ℟ Idem in libro 8.

(* al. *quid eorum factura*) (* al. *iustã* † al. *debitum*)

(Idē in Genesim lib. 8 cap. 19.) » AVGVSTINVS. Locus itaque magnus, neque prætereundus

proponitur, vt intueamur quantùm possumus opus diuinæ prouidentiæ bipertitum in natura & voluntate. ℟. Vnde cum multa vtiliter, veracitérque dissereret inter cætera veraciter ait. Avgvstinvs. Naturas creans bonitate, voluntates ordinans potestate, vt in naturis nulla sit, quæ non ab illo sit, in voluntatibus autem nulla bona sit, cui non prosit, nulla mala sit, quâ benè vti non possit. ℟. Item Avgvstinvs. Qui nunquam ita punit voluntatem malam, vt naturæ perimat dignitatem. ℟. Et paulò post. Avgvstinvs. Ergò Dei prouidentia regens, atque administrans vniuersam creaturam, & naturas & voluntates, naturas vt sint, voluntates autem vt nec * infructuosè bonæ nec impunitæ malæ sint. ℟. Idem in eodem. Avgvstinvs. Deus itaque super omnia qui condidit omnia, omnes naturas bonas creat, omnes voluntates iustus ordinat. ℟. Hieronymus in expositione Isaiæ Prophetæ lib. 6.

Idē ibidem cap. 23. Idem d. cap. 23. Idem d. cap. 23. *al. infructuosæ Idem.

Hieronymvs. Deus enim omnia fecit bona, sed ab his, qui suâ voluntate sunt pessimi, * semel ortum sit malum, quod voluntate sit non naturâ. ℟. Idem in lib. 13.

Hieronymvs in Isaiæ cap. 14. vers. 21. *al. semen

Hieronymvs. Ex quo perspicuum est naturâ bonos, voluntate malos fieri. Denique infertur, homo in semetipso errauit, non naturâ, sed mentis arbitrio. ℟. Idem in libro decimo quinto.

Idē ibidem in cap. 47. in fine.

Hieronymvs. Ego enim sum, per quem habitura es Proselitos, *Ego qui creaui fabrum sufflantem in igne prunas*, hoc est Diabolum omnium malorum artificem, non necessitate naturæ, sed mentis arbitrio, qui suscitabit incendia, & proferet contra te vasa, quales fuerunt Simon & Elimas Magi, Petro & Paulo Apostolis resistentes: Ego creaui interfectorem eorum, qui increduli sunt futuri, non quò ego sim causa perditionis eorum, sed quò creatus aduersarius ad pugnandum & victis perditio, & victoribus causa sit præmiorum, omnésque, qui contra te à fabro sufflante sunt fabricati, non dirigentur, sed & præsentes pœnas sentient & futuras. ℟. Idem in 16.

Isa. 54. v. 16. Idē ibidem in cap. 54. vers. 16.

Hieronymvs. *Via eorum peruersa*, non naturâ, sed propriâ voluntate.

Act. 8. v. 13. Idē ibidem cap. 59. v. 8.

℟. Cùm igitur clareat voluntatem non esse naturam, quo pacto id quod natura non est puniri possit, minimè intueor: sed quoties voluntates peruersæ, id est peccata plecti dicuntur, metonimicòs potiùs accipiendum existimo, videlicet effectum pro efficiente, id est voluntatem pro volente, & peccatum pro peccante debere intelligi: quoniam id iustissimum duxerim, vt qui vult peruersè, id est qui peccat, ipse quod meretur recipiat; nam animo volente corpus operari certum est: operatur ergò animus

quædam per se tantummodò cogitando, quædam per corpus sibi subditum perpetrando, itaque volente animo corpus perficit. Dignum est igitur, vt sicut non dissentiunt in operando: Ita non sint dispares in patiendo: quid est enim, quod tot morbis atteritur, & morte dissolutum scatet vermibus, putrescit, fatiscit, in puluerem redigitur, & multoties in nihilum deducitur, nisi natura? Interrogemus tot sepultorum cadauera, tot animantium, volatilium, repentium, pisciumque examina, tot terræ nascentia, vel annuis, vel menstruis vel quotidianis casibus decidentia, & ipso ruinæ, corruptionisque suæ ineuitabili fine videbimus naturas puniri, naturas corrumpi, naturas dissolui, & penè ad nihilum impelli. Hinc Augustinus in homilia 39. in Euangelium Ioannis

AVGVST. in Ioan. tract. 42.

„ AVGVSTINVS. *Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.* Ioan. 8.
„ Iterum nolite attendere naturam, sed vitium. Sic sunt isti ex v. 47.
„ Deo, & non sunt ex Deo, naturâ ex Deo, vitio non ex Deo; na-
„ tura enim bona, quæ ex Deo est, peccauit voluntate credendo,
„ quod diabolus persuasit, & vitiata est; Ideò medicum quærit,
„ quia sana non est, quod ergò ait Dominus: *Qui est ex Deo, verba* d. v. 47.
„ *Dei audit: propterea, vos non auditis, quia ex Deo non estis*, non
„ naturarum merita discreuit, aut præter suam animam & carnem
„ aliquam naturam in hominibus, quæ peccato vitiata non esset, inuenit. ℞ Quódque infers.

IOANNES SCOTVS.

Cap. 16. nu. 7. sect. 2.

ϴ *Si ergò Angelica natura in diabolo iustè non sinitur puniri, quid mirum si humanam substantiam in hominibus, etiam impijssimis eadem diuina iustitia prohibeat torqueri?*

CORRECTIO.

PRVD.

℞ Satis tam auctoritatis, quàm beati Gregorij verbis ostensum est humanam substantiam, idest animam & corpus ante diem iudicij secretím, post verò pariter cruciari. Verùm ne vnius doctoris te singularitas offendat, ponamus etiam beatum Hieronymum, qui verba Isaiæ Prophetæ fideliter explanans, hanc depromit Catholicæ veritatis sententiam.

HIERON. in Isaiam cap. vlt. v. vlt.

» HIERONYMVS. *Egredientur, & videbunt cadauera virorum,* Isa. 66.
» *qui præuaricati sunt in me. Vermis eorum non morietur, & ignis* v. 24.
» *eorum non extinguetur, & erunt vsque ad satietatem visionis omni*
» *carni.* Omnis caro quæ adoratura est in conspectu Domini, vel
» in Ierusalem cœlesti, vel in omni loco, in quo leuantur mundæ
» manus, egredietur, vt videat cadauera hominum mortuorum,
» qui præuaricati fuerunt in Deum; quod vel de Iudæis intelligi
» potest, de quibus dictum est: *Filios genui, & exaltaui, ipsi au-* Isa. 1.
» *tem me spreuerunt*: Vel de omnibus, qui habentes notitiam Dei v. 2.
» in cordibus suis *Auersi sunt in vanitatem, vt adorarent creaturam*

Rom. 1. *potiùs quam creatorem.* Egredientur autem non loco, sed intelli- «
v. 25. gentiâ: neque enim cadauera mortuorum possunt intùs esse cum «
Domino. Quòd si omnis caro adoratura est Dominum, & è «
contrario cadauera virorum, qui præuaricati sunt in Domino, «
æternis tradentur ardoribus: In vtramque partem veræ carnis «
d. v. 24. erit resurrectio. *Vermis* autem qui *non morietur, & ignis* qui *non* «
extinguetur à plerisque conscientia accipitur peccatorum, quæ «
torqueat in suppliciis constitutos: quare vitio suo atque peccato * « *al. *ele-*
Psal. 31. tantò caruerint bono, iuxta illud quod dicitur. *Versatus sum in* « *ctorum.*
v. 4. *miseria, dum configitur mihi spina*, & in Prouerbiis: *Tinea ossium* «
LXX. *cor intelligens:* Et iterùm sub obelo: *Sicut tinea vestimentum &* «
Prou. 14. *vermis lignum, sic mœror excruciat cor viri:* Ita dumtaxat, vt non «
Prou. negent præuaricatorum, & Deum negantium æterna supplicia: «
25. v. dicente Domino in Euangelio: *Ite in ignem æternum, qui para-* «
20. *tus est diabolo, & Angelis eius:* Et in alio loco: *Ligate manus* «
Math. 25. v. *eius & pedes, & mittite eum in tenebras exteriores, ibi erit fletus, &* «
41. *stridor dentium;* Si manus audiuimus & pedes & tenebras exterio- «
Ibid. 22. res, quæ oculorum pœna est lumen Dei non videntium, & fletum, «
qui vtique & ipse ad oculos pertinet, & stridorem dentium. Miror «
quosdam aëreum corpus, & paulatim in auras tenues dissoluen- «
Ioan. dum post resurrectionem introducere, quia Dominus potentiâ «
20. v. maiestatis suæ ad Apostolos clausis ingressus est ianuis, qui cer- «
19. & tè, & ante resurrectionem pendulo super mare ambulauit inces- «
26. su, & hoc ipsum Apostolo præbuit Petro, vt qui fide ambulabat, «
Math. 14. v. infidelitate posteà mergeretur, cui dictum est: *Quare dubitasti* «
25. 26. & *modicæ fidei.* Ignis quoque iuxta id accipiendus, quod & ver- «
29. mis, qui tamdiù succenditur quamdiu habeat materiam, quò «
Ibid. v. vorax flamma pascatur. Si quis igitur habet in conscientia sua Zi- «
31. zania, quæ inimicus homo dormiente Patrefamilias superscmi- «
nauit, hæc ignis exuret, hæc vorabit incendium, & † omnia « †. al. *om-*
Sanctorum oculis eorum supplicia monstrabuntur, qui pro au- « *nium.*
ro & argento, & lapide pretioso ædificauerunt super fundamentum «
Domini, fœnum, ligna, stipulam ignis pabulum sempiterni. «
℟ Idem in lib. 10.

Isa 30. Hieronymus. Vox Domini, atque præceptum omnibus « Hieron. in Isaiæ c.
v. 30. nota sit, & fortitudo brachij illius cunctis patebit, quando retri- « 30. v. 30.
Ezech. butionis tempus aduenerit, flammæ & turbinis, grandinísque «
38. v. 3. magnitudine & pondere lapidum deferetur, super quo Ezechiel «
Ibid. v. in Prophetia Gog & Magog pleno sermone * describit: *Ad vo-* « * al. *scri-*
31. *cis eius imperium pauebit Assur virgâ percussus*, Omnis impius, « *bit.*
omnis imitator gentis inimicæ, non quo in die iudicij solus sit «
Ibid. v. feriēdus Assyrius, sed * propter Assyrium diabolum intelligamus. « * al. *quo*
32. Denique sequitur: *Et erit transitus virgæ fundatus, quam requies-* « *per.*

» *cere faciet Dominus super eum.* Et est sensus. Nequaquam eum
» virga percutiet, & eam rursùs leuabit ac more cedentium finem
» faciet verberandi, sed quasi fundatam, & altâ radice defixam in
» pœnis eius faciet permanere. Quòd si ita intelligitur, vbi erit
» pœnitentia diaboli? præsertim cùm dicatur peccatoribus: *Ite in* Math.
» *ignem æternum, quem præparauit Deus diabolo, & Angelis eius. In* 25. v. 41.
» *tympanis & cytharis, & in bellis præcipuis expugnabit eos:* Dæmo-
» mones, videlicet & omnes impios cum gaudio omnium Dominus
» expugnabit. *Ab heri quippè* & à præterito tempore *præparata est* Isa. 30.
» *à rege Domino Tophet,* idest lata & spatiosa gehenna, quæ eos æter- v. 33.
» nis vrat ardoribus; Nutrimentum eius & fomes ignis est, & li-
» gna multa idest flamma perpetua, & supplicia peccatorum: Et
» quoniam sicut de camino & fornace ignis ardentis Propheticus
» sermo prædixerat, seruat metaphoram, vt statu & spiritu, ac vo-
» luntate Domini hanc succendi sciamus mixto sulphure, quod
» flammas excitet, vt faciat acriora tormenta. ℟ Idem in libro 6.

Idem in Isaiæ cap. 14. v. 18. » HIERONYMVS. Igitur Nachodonosor *Quasi stirps inutilis* Isa. 14.
» *incendio* præparatus, vel sicut sanies *Pollutus, & inuolutus ijs, qui* v. 19.
» *ab eo interfecti sunt gladio & descenderunt vsque ad fundamenta la-*
» *ci,* Detrahitur in profundum, *& ne cum ijs quidem habebit consor-* v. 20.
» *tium sepultura,* quos interfecit: alterius enim pœnæ est auctor de-
» licti, & alterius qui ab auctore compulsus est. Iste est gladius
» quo vulnerati sunt plurimi & interfecti, de quo & in Psalmo legi-
» mus: *Nisi conuersi fueritis gladium suum vibrauit, arcum suum* Psal. 7.
» *tetendit, & parauit eum, & in ipso parauit vasa mortis, sagittas* v. 13.
» *suas ardentibus effecit:* His videlicet qui in suum cor ignita diabo-
» li iacula susceperunt &c. *Fundamenta autem laci* pro lapidibus
» laci interpretatus est Symmachus, vt aliis verbis profundum &
» tartarum significaret inferni: *Quasi cadauer putridum non habebis*
* al. *insepultura.* » *consortiũ, neque cum eis * sepulturam, Tu enim terram tuam disper-* Isa. 14.
» *didisti, tu populũ tuum interfecisti.* LXX: quoquomodo vestimentũ v. 21.
» sanguine non erit mundum, sic nec tu eris mundus, quia terrã meam
» perdidisti, & populum meum interfecisti, sicut cadauer putridum,
» siue (vt Aquila transtulit) conculcatum non habebis consortiũ se-
» pulturæ, nec cum his quidem quos interfecisti. Tu enim magister Luc. 12.
» es, illi fuere discipuli, & cui plus creditum est, plus exigetur ab eo. v. 48.
» *Tu enim terrã tuã disperdidisti, populum tuũ occidisti,* eos videlicet Math.
» qui tibi sunt crediti gubernandi: vnde ad saluatorem audet dicere: 4. v. 9.
» *Hæc omnia mihi tradita sunt, & dabo tibi ea, si procidens adoraueris*
» *me.* Cadauer autem diaboli putridum ob magnitudinẽ peccatorum
» dubitare non poterit, qui legerit peccatũ esse fœtidissimum, ipso
» peccatore dicente: *Computruerunt, & corrupta sunt cicatrices meæ à* Psal. 37.
» *facie insipientiæ meæ?* Iste quia terrã sibi creditam perdidit, & cõ- v. 6.

missum sibi populũ trucidauit, nequaquam eos viuos reseruãs Deo, "
sed socios suę pręparans sepulturę, propterea non erit nec vocabi- "
Isa. 14. tur æternũ.* Porrò iuxta LXX hũc habet sensũ. *O Lucifer qui mane* " *al. *semẽ pessimorũ*
v. 12. *oriebaris*, qui quando habebas opera virtutis & luminis vestimentũ "
Ps. 103. eras Dei, & de te dici poterat, *Amictus *lumen sicut vestimentum*, " *al. *lumine sicut vestimento*
v. 2. quia multos interfecisti gladio, qui descenderunt ad infernum, & "
eorum pollutus es sanguine, nequaquã vocaberis vestimentũ Dei, "
sed vestimentum cruore permixtum non maculatum, atque pol- "
lutum, vt aliquid * mundum habere videaris, sed totum sangui- " *al. *mundi*
ne cruentatum, & hoc notandum, quod ad Diabolum dicatur, "
sicut vestimentum commixtum sanguine non erit mundum, sic "
& tu non eris mundus; vbi sunt ergo qui dant Diabolo pœniten- "
tiam, & dicunt illum posse mundari? nec statim † patebimus Hæ- " † al. *patebimur hæresim*
resi, quæ diuersas asserit esse naturas, & aliam esse, quæ nun- "
quam recipiat sanitatem: non enim hoc vestimentum per se im- "
mundum est, & ita à Deo conditum, quo olim Deus vestieba- "
tur: sed quia commixtum est sanguine, & totum se polluit suo "
vitio, & malis accedentibus, non erit mundum, & propterea "
non erit mundum, *Quia terram Domini perdidit & populum eius* "
Matth. *interfecit*: Terram Iudææ, terram confessionis, & sanctos quo- "
25. v. 41 que perdens, atque interficiens: & ideò non manebit in æternum. "
Vnde & in Euangelio dicitur: *Ite in ignem æternum, qui præpa-* "
Isa. 66. *ratus est Diabolo, & Angelis eius.* "
v. 24. ℞ Philippus in Expositione beati Iob. Philippus. *Dulce-* " Philipp. in Iob lib. 2. cap. 24. sub finem.
do illius vermis; per antiphrasim dictum, quod est dulce sit "
vermibus, & ab eis infatigabiliter consumatur, sicut Euangelista "
Marc. vel sicut Isayas Propheta de præuaricatoribus dicit: *Vermis eo-* "
9. v. 43. *rum non morietur*, Et *ignis eorum non extinguetur*. Talis igitur "
& 45. dulcedo erit iniquis & odientibus Deum. ℞ Fulgentius in li- "
bro ad Petrum de fide. Fulgentius. Homines verò quia " Fulgent. de fide ad Petrum Col. 349.
rationales facti sunt, & de se, & de omnibus rebus, quas in v- "
sum vitæ præsentis acceperunt, rationem reddituri sunt Deo, & "
pro suorum actuum qualitate recipient aut pœnam, aut gloriam: "
Cor. *Omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt re-* "
5. v. 10. *cipiat vnusquisque propria corporis, prout gesserit, siue bonum, siue* "
malum. Tunc scilicet cùm secundùm ipsius nostri creatoris, ac "
Ioan. 5. Redemptoris Elogium; *Omnes qui in monumentis sunt audient* "
v. 28. *vocem eius, & procedent, qui bona fecerunt in resurrectionem vitæ,* "
v. 29. *qui verò mala egerunt, in resurrectionem Iudicij, vt scilicet qui* "
mala egerunt, eant in combustionem æternam, cum Diabolo "
semper arsuri principe omnium malorum; qui verò bona fece- "
runt eant in vitam æternam, regnaturi sine fine, cum Christo "
* Principe omnium sæculorum. ℞ In eodem. " *al. *Rege*

Idem ibid. Col. 345. » FVLGENTIVS. Singula verò corpora illis singulis suis » animabus in resurrectione reddentur, quas in maternis, vt viuere inciperent, ventribus habere cœperunt, vt scilicet animæ in illo examine iusti Iudicis in eisdem singulis corporibus suis accipiant retributionem, siue regni, siue supplicij, in quibus siue bonam, siue malam qualitatem vitæ præsentis habuerunt. Qualitas autem malæ vitæ ab infidelitate incipit, quæ ab originalis peccati reatu initium sumit, in quo quisquis ita viuere, incipit, vt antè finiat vitam, quàm ab eius obligatione soluatur, si vnius diei, vel vnius horæ spatio anima illa vixit in corpore, necesse est eam cum eodem corpore interminabilia gehennæ supplicia sustinere, vbi Diabolus cum Angelis suis in æternum arsurus est, qui & primus peccauit, & peccatum * primus hominibus persuasit, vbi cum eo etiam fornicarij, Idolis seruientes, adulteri, molles, masculorum concubitores, fures, auari, ebriosi, maledici, rapaces, & omnes, qui opera carnis agunt, de quibus beatus dicit Apostolus: *Quia regnum Dei non consequentur*, si ante huius vitæ terminum à * viis suis malis conuersi non fuerint, æternis ignibus exurentur. Omnis enim homo, qui in hoc sæculo vsque adfinem; iniquitatum * dilectione, & cordis obdurationc permanserit: sicut hic eum noxia criminum dilectio tenuit, sic eum sine fine sempiterna cruciato retinebit. Erit enim etiam iniquorum resurrectio; sed sine * mutatione, quam solis fidelibus, & ex fide iustè viuentibus daturus est Deus. Hoc est enim quod ait beatus Paulus: *Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur:* ostendens autem Iustos diuino munere commutandos ait: *Et nos immutabimur.* Habebunt ergò iniqui cum Iustis resurrectionem carnis communem, immutationis tamen gratiam non habebunt, quæ dabitur Iustis: quoniam à corporibus impiorum non auferetur corruptio, & ignobilitas, & infirmitas, in quibus seminantur: quæ ob hoc morte non extinguentur, vt illud iuge tormentum corpori, atque animæ sit mortis æternæ supplicium. ℟ Et infrà.

[Margin: * al. *primis* — * al. *vitiis* — * al. *delectatione* — * al. *delectatio* — * al. *immutatione* — Gal. 5. v. 21. — 1. Cor. 15. v. 51.]

Idē ibidem Col. 346. » FVLGENTIVS. Ideò autem hìc pœnitentia fructuosa est, quia potest hìc homo depositâ malitiâ benè viuere, & mutatâ voluntate injustâ merita simul, operáque mutare, & in timore Dei ea gerere, quæ placeant Deo: quod qui in hac vita non fecerit, habebit quidem pœnitentiam in futuro sæculo de malis suis, sed indulgentiam in conspectu Dei non inueniet: quia etsi erit ibi stimulus † pænitudinis, nulla ibi erit correctio voluntatis, à talibus enim ita culpabitur iniquitas sua, vt nullatenus ab eis possit vel diligi, vel desiderari iustitia: voluntas enim eorum talis erit, vt habeat in se semper malignitatis suæ supplicium, nunquam

[Margin: † al. *plenitudinis*]

quam tamen recipere possit bonitatis affectum. Quia sicut illi, «
qui cum Christo regnabunt, nullas in se malæ voluntatis reliquias «
habebunt, ita illi qui erunt supplicio ignis æterni cum diabolo & «
eius Angelis deputati, sicut nullam vlterius habebunt requiem, «
sic bonam nullatenùs habere poterunt voluntatem: & sicut cohæ- «
redibus Christi dabitur † perfectio gratiæ ad æternam gloriam, « † al. profectio.
sic consortibus diaboli, cumulabit ipsa malignitas pœnam, quan- «
do exterioribus deputati tenebris, nullo illustrabuntur interiori «
lumine veritatis. ℟ Cassiodorus in expositione Psalmi 6. «

v. 6. Cassiodorus: Mouere potest quare dicat: *In morte nullum* « Cassiod. in Psalm. 6.
esse memorē Dei, dùm viciná possit amplius irâ iudicis contremisci: «
sed benè perfidos dicimus immemores Dei, de quibus & Isaïas «
Isa. 38. v. 18. ait: *Non enim qui in inferno sunt laudabunt te: neque qui mortui* «
sunt, benedicent te. Nam cùm dicit Apostolus: *In nomine tuo om-* «
Phil. 2. v. 10. *ne genu flectetur: Cœlestium, terrestrium & infernorum:* Hic de solis «
infidelibus ac pertinacibus debet accipi dictum, qui nullam fidu- «
ciam confessionis suæ habere promerentur: Meritò ergò hic sibi «
festinat dimitti, quia post lucis occasum non restat, nisi sola re- «
tributio meritorum. ℟ His tantorum Patrum concinis Catho- « Prud.
licísque sententiis cuncta, quæ in sequentibus garrulâ loquacita-
te, vel loquaci garrulitate efflas, orthodoxâ animaduersione
truncata sunt: Ideóque compendiosâ breuitate attacta signanda
sunt potiùs, quàm effusiùs repetenda. Quod ergo ais.

Ioannes Scotus.

ʘ *Non enim iustè punitur, nisi quod delinquere conuincitur.* Cap. 16. n. 8. sect. 2.

Correctio.

℟ Verum est, & idcircò iustè punitur anima & corpus, quia Prud.
vtraque delinquere cognoscuntur. Sed hoc cùm de peccatoribus
Gen. 4. dicatur, non excedit regulam veritatis: verumtamen multos pu-
Math. 23. v. 35. niri & videmus, & legimus, in quibus tua sententia omninò fru-
stratur. Incipiamus quippè ab Abel protomartyre, & inueniemus
in eo iniquitatem non esse punitam, sed eum æquitatis merito in-
1. Reg. 22. v. 13. 16. &c. terfectum; Cuius iustitiam & liber Geneseos & ipse Dominus in
Euangelio commendat. Liber etiam Prophetæ Samuëlis, Achi-
2. Machab. cap. 7. melech cum cæteris sacerdotibus propter misericordiam Dauid
beneuolè impensam iniquitate Saülis necatos indicat: Et nè multa
Luc. 1. v. 15. ex veteribus reuoluam, septem fratres liber Machabæorū propter
leges Dei, quas nullis terroribus relinquere voluerunt, tantis cru-
Luc. 7. v. 28. ciatibus occisos intimat, vt horrorem legentibus, audientibúsque
incutiat. Beatus *Ioannes Baptista* in matris vtero sanctificatus, quo
Math. 14. v. 6. & v. 10. *inter natos mulierum maior non surrexit*, vnius mulierculæ saltatui
meretricio merces exponitur, & amputatione capitis, funesti re-
gis conuiuium deturpauit. Filius Dei Deus & Dominus noster

Iesus Christus, qui peccatum non fecit, nec dolus inuentus est in ore eius, tantis opprobriis affectus nouissimè crucis patibulo, clauorum affixione suspensus expirauit, nec quiescente sæuitiâ persequentium, lanceâ latus eius mundissimum aperitur. Petrus pastor vniuersalis Ecclesiæ Neronianam insaniam crucis appensione damnauit: Paulus doctor gentium Nerorianum gladium cruentauit. Sic cæteri Apostoli eorúmque sequaces omnes vsque in finem sæculi Domini nostri Iesu Christi martyres, nunquid suâ iniquitate puniti, aut iniquitas in eis vlla punita, vel punienda creditur? At si Dei filium punitum negare volueris, omnes diuinorum eloquiorum paginæ tuis vecordiis repentè vltróque obuiant, inter quas, vt vocabulo punitionis, quod tantâ delectatione persequeris, obsequamur. Liber sapientiæ ad patrem Deum super filij sui nece queritur dicens: *Eum quoque, qui non debet puniri, condemnas,* quod de ipso intelligendum beatus Gregorius in libris moralibus exponit: Et Psalmista: *Captabunt in animam iusti, & sanguinem innocentem condemnabunt.* Audis tot Sanctorum examina pro confessione veritatis, & æquitatis oppetere, & audes dicere humanam substantiam non puniri? Rursùs quod adiungis.

(1. Petr. 2. v. 22. Math. 27. v. 50. Ioan. 18. v. 30. & 34. — Sap. 12. v. 15. — Psal. 93. v. 21.)

IOANNES SCOTVS.

Cap. 16. n. 9. sect. 2.

✠ *Nullius hominis inuenitur iniquitas, nisi suæ propriæ voluntatis culpabilis peruersitas, quæ verissimè natura non est, quia ex Deo omnium creatore in nulla substantia est creata; iustè igitur punita fit misera.*

CORRECTIO.

PRVD. ℟ Si neque natura, neque substantia est creata, quomodo punitur, aut fit misera? Id quod omninò non est qualiter vel puniri potest, vel fieri miserum? aut quod beatitudinem nunquam habuit, quatenùs miseriæ subiacebit? Proinde quod ex verbis beati Augustini tuam sententiam confirmaturus adnectis, reparaturus inquientis in multis, quod ipse fecit, puniturus in multis, quod ipse non fecit, nequaquam tuæ peruersitati suffragatur; quoniam punitio vitiorum eâ potiùs regulâ, quam suprà delibauimus, debet intelligi, vt merito vitiorum puniatur amator patratórque vitiorum, non enim pœnam sentit, quod omninò non est, sed quod aliquatenùs est. Quid quæso puniebatur in transgressoribus veteris legis etiam temporaliter diuersis modis pœnarum diuinitùs indi-

AVGVST. Epistolâ ad Galat. cap. 3. v. 12.

" ctarum, nisi natura, hinc Augustinus in Epistola ad Galatas. AVGVSTINVS. *Lex* (inquiens) *non est ex fide, sed qui fecerit ea viuet in illis:* Non ait qui fecerit eam viuet in ea, vt intelligas legem in hoc loco pro ipsis operibus positam, qui autem viuebant in his operibus, timebant vtique nè si non ea fecissent, vt lapidationem

vel crucem, vel aliquid huiusmodi paterentur: Ergò *qui fecerit ea* (inquit) *viuet in illis*, ideſt habebit præmium, nè iſtâ morte puniatur. ℟ Idem in lib. 21. de ciuit. Dei. AVGVSTINVS. Niniuitæ quippè in hac vita egerunt pœnitentiam, & ideo fructuoſam velut in hoc agro ſeminantes, in quo Deus voluit cum lachrymis ſeminari, quod poſteà cum lætitia meteretur: Et tamen quis negabit quod Dominus prædixit in eis fuiſſe completum, niſi parùm aduertat, quemadmodum peccatores Deus non ſolùm iratus, verùm etiam miſeratus euertat? Euertuntur enim peccatores duobus modis; aut ſicut Sodomitæ, vt pro peccatis ſuis ipſi homines puniantur; aut ſicut Niniuitæ; vt ipſa hominum peccata pœnitendo deſtruantur. ℟ Item ſequeris.

Ionæ 3. v.5.&c. — Idem de ciuit. Dei lib. 21. cap. 24. — Gen. 19.v.24. — Ionæ 3. v. 5.

IOANNES SCOTVS.

⊖ *Cùm itaque omnium hominum vniuerſam naturam in primo homine Deus condiderit, quod in ipſa naturaliter creatum eſt, nullo modo potuit naturalem legem creatoris tranſire. Non igitur in illo peccauit quod in illo Deus creauit.*

Cap. 16. n. 10. ſect. 3.

CORRECTIO.

℟ Animam & corpus hominis Deus creauit, quæ pariter peccauerunt, anima volendo, & pomum interdictæ arboris concupiſcendo, & corpus inobedientiſſimè comedendo, quæ ſicut vtraque Deus fecit, ita vtraque peccauerunt, animus volens, & corpus iniquiſſimè obſequens: quia ſicut eſt animi velle, ita eſt corporis operari: Si enim voluntas perſeueratura non eſt, neceſſe eſt alicuius naturæ voluntas ſit. Eſt igitur animi velle, & voluntate ideſt motu ſuo vel ſe, vel corpus ſuum ad hæc vel illa mouere: quo conficitur, vt eius ſit peccaſſe cuius fuit & velle. Nunquam enim voluntas niſi in natura, & ex natura, quam Deus ſumma, & incommutabilis voluntas condidit, inuenitur: De qua re iam ſuprà ſententiam beati Auguſtini poſuimus ex libro eius Enchiridion, quâ dicit quòd ex bona hominis natura oriri voluntas & bona poteſt & mala, nec fuiſſe prorsùs, vnde primitùs oriretur voluntas mala, niſi ex Angeli & hominis natura bona.] Qui etiam in eodem hæc eſt proſecutus.

PRVD. — AVGVSTIN. Enchir. cap. 15.

AVGVSTINVS. Verùm hæc omnia mala ſunt & hominum, & Angelorum pro ſua malitia Dei iuſtitiâ damnatorum: ſed homo habet & pœnam propriam, quâ etiam corporis morte punitus eſt, mortis ei quippè ſupplicium Deus comminatus fuerat ſi peccaret: Sic enim munerans libero arbitrio, vt tamen regeret imperio, terreret exitio, atque in paradiſi fœlicitate, tanquam in vmbra vitæ, vnde iuſtitia cuſtodita in meliora conſcenderet, collocauit.

Gen. 2. v. 17. — AVGVSTIN. Enchiridij cap. 25.

» Hinc post peccatum exul effectus, stirpem quoque suam, quam
» peccando in se tanquam in radice vitiauerat, pœna mortis &
» *damnationis obstrinxit, vt quicquid prolis ex illo, & simul dam-
» natâ, per quam peccauerat, coniuge, per carnalem concupiscen-
» tiam, in qua inobedientiæ pœna similis retributa est, nasce-
» retur, traheret originale peccatum, quo traheretur per er-
» rores, doloresque diuersos ad illud extremum cum desertoribus
» Angelis, vitiatoribus, & possessoribus, & consortibus suis sine
» fine supplicium, *Sicut per vnum hominem peccatum intrauit in*
» *mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransiit,*
» *in quo omnes peccauerunt*; Mundum quippè appellauit eo loco A-
» postolus vniuersum genus humanum. Ita ergò se res habebat:
» Iacebat in malis vel etiam voluebatur, & de malis in mala præ-
» cipitabatur totius generis humani massa damnata, & adiuncta
» parti eorum, qui peccauerant Angelorum, luebat impiæ deser-
» tionis dignissimas pœnas: ad iram quippè Dei pertinet iustam
» quicquid cæcâ & indomitâ concupiscentiâ faciunt libenter mali,
» & quicquid manifestis apertisque pœnis patiuntur inuiti. ℟. De-
inde adiungis, & dicis.

*al. damnatione

Rom. 5 v. 12.

IOANNES SCOTVS.

Cap. 16. nu 11. sect. 3.

ϴ In quo *tamen* omnes peccauerunt, *ac per hoc in ipso omnes moriuntur, & consequenter omnes puniuntur, proindè rectissimè creditur: quemadmodum in illo Deus generalem humani generis creare voluit substantiam, ita & omnium hominum propriam substituit voluntatem: Si enim in vno communis omnium & corporalis, & spiritalis naturæ humanæ plenitudo sit constituta, necessariò ei inerat singulorum voluntas propria. Non itaque in eo peccauit natura generalitas, sed vniuscuiusque indiuidua voluntas.*

Rom. 5 v. 12.

CORRECTIO.

PRVD. De peccato originali.

℟ Caro quidem natura est, animam nullus naturam dubitat, voluntas quia natura non sit, satis & ratione, & auctoritate monstratum est: Non igitur voluntas filii ex voluntate parentum gignitur, sicut caro prolis, ex carne prodire genitorum minimè dubitatur: Non ergò voluntate in Adam omnes posteri peccauerunt, quam nec ab illo naturaliter traxerunt: sed tota natura propria eiusdem protoplasti voluntate vitiata, quæ non est vtique vitium, sed spontè semel vitiata, nihil prorsùs ex se nisi vitiatum gignere potuit, quicquid naturali commixtione propagauit: Vnde & Apostolus; non, inquit, per vnam vel vnius voluntatem, in omnes voluntates mors pertransiit, nec in quam omnes peccauerunt, *Sed per vnum hominem in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccauerunt*: Qui cùm nullâ necessitate naturæ, sed voluntate peccauerit, ita se, id est, naturam suam

Rom. 5 v. 12.

animam videlicet & carnem peccando vitiauit, vt nihil ex ea complexu naturali, nisi vitiatum prodire possit. Quod in motu pudendo membrorum genitalium post eorundem protoplasto-
Genes. rum inobedientiam declaratum est, qui nunquam suæ nuditatis
3. v. 7. anteà erubuisse, sibique perizomata consuisse referuntur. Natura itaque membrorum genitalium voluptuosè, ac concupiscentiabiliter mutuo sexu commixta omninò, quamuis non absque voluntate peccare conuincitur, quæ tam improbabili motu deseruire nequiter comprobatur. Audi: nunc tandem certè Pelagianum, Celestianum, imò si ita dici posit Iulianianum te esse pronuntio, qui post damnatam olim consensu mundi totius eorum hæresim, nouus (vt ita dixerim) sopitorum cinerum exsuscitator emergis, & naturale atque originale peccatum humani generis abiuras, vt gratiam gratuitam auferas. Illi enim dixerunt eâdem insaniâ, imitatione peccatum Adæ transisse in posteros, non naturâ: quemadmodum veritas in Apostolo & per Apostolum clamat: quorum tu sequacissimus voluntate, non naturâ identidem clamitare probaris: Cùm enim constet, hodiéque Euangelio Domini nostri Iesu Christi vbique gentium refulgente vix prouectioris ætatis, sed omnes penè paruulos infantilis ætatis ad Sacramenta baptismatis deportari, quid in eis peccati propriæ voluntatis diluitur, quam necdùm ætatis accessu habere valuerunt? Habet igitur inconuulsum fides Catholica, non in eis mundari priuatum, sed originale, naturale, auitúmq; peccatum, quod non propriâ cuiusuis nascentis, sed protoplastorum voluntate commissum, ita se, omnémq; ex se posteritatem concupiscentialiter processuram vitiauit, vt æternâ damnatione teneatur obstricta, nisi succurrentis gratiæ fuerit miseratione liberata: non enim diceretur naturale peccatū, si non esset etiam naturæ iam tamen vitiatę, non tantummodò voluntatis, quam non esse naturam (etiam te adnitente) iam dictum est. Itaque aut nega cum Pelagianis naturale peccatum, & euerre
Eph. 2. Apostolum dicentem: *Fuimus enim naturâ filii iræ sicut & cæteri,*
v. 3. omnésque Catholicos obrue: aut quod optamus veritatem naturalis, proindéque originalis peccati recipe, & te sinceritati fidei Christianæ adscisce.

IOANNES SCOTVS.

⊖ *Siquidem si ea natura delinqueret, cùm vna sit, tota profectò periret, sed non periit, quando medicamentu n vulneris, hoc est substantia redemptoris, in ea remansit incorruptum, præter quod omnes peccauerunt simul in homine vno: non enim ille peccauit in omnibus, sed omnes in illo: sicut enim ille habebat propriam voluntatem, ita & proprium peccatum: Et quemadmodum in illo vnusquisque potuit proprium committere delictam, in nullo quippè vindicatur iustè al-* Cap. 16. num. 12. sect. 3.
Rom. 5 v. 12.

tertius peccatum, proinde in nullo natura punitur, quia ex Deo est, & non peccat. Motus autem voluntarius libidinosè vtens natura bono, meritò punitur, quia naturæ legem transgreditur, quam proculdubiò non transgrederetur, si substantialiter a Deo crearetur. Hinc apertè colligitur in impiis supplicia non perpeti, quod Deus fecit, sed quod superbia vitiosè inuenit: libido siquidem peruersæ voluntatis cruciatur, dùm ea quæ malè, aut indignè appetit, habere non finitur.

CORRECTIO.

℟. Quamuis abundè his tuis prauitatibus responsum sit, illud
PRVD. tamen in eis primò perpendi oportet, quòd voluntatē à substantia secernere videaris, quam primis tui operis partibus essentiā obstinatissimè affirmabas. Sed si natura non est, quo pacto à Deo substitutam in homine dixeris nequaquam video: nam si natura non est, quomodo sicut natura ad omnes transiit, & de natura quidem corporis, quod in illo vno omniū hominū fuerit, nullus ambigit: Nascitur enim de carne caro, sed vtrùm & anima similiter de anima nascatur magna quæstio est, & à Patribus diù, multùmque discussa: sed absque certa definitione relicta: quapropter quicquid de voluntate (quam constat per se non esse naturam, sed naturæ, id est animæ motum spontaneum) agis, friuolum prorsùs, & veritati contrarium iudicatur: quippè cùm voluntas sicut per se non esse, ita per se velle id est moueri non possit: Et quicquid volūtate agitur, volenti proculdubiò imputetur. Vult autem animus, & cùm peruersè vult, ipsius peruersitatis merito iure punitur.

Si natura non peccat, arguis mēdacij Apostolū, qui de Deo Patre Rom. 8
dicit: *Quia misit filiū suū in similitudine carnis peccati*, qui nun- v. 3.
quam habuit carnem, quæ esset similitudo carnis peccati, id est, nostræ, si natura quod est homo, id est, anima & caro non peccat; Bifariàm igitur mentitum deprehendis Apostolum quòd & Filius Dei non habuerit *similitudinem carnis peccati*, id est veram carnē: Et quòd nulla sit, id est nostra caro peccati, quæ originaliter ac naturaliter nullū trahat peccatū. Nec aduertis, vel fortè à nemine aduerti autumas, quāta id absurditas immò impietas cōsequatur: Si enim natura non peccat: Ergò nec homo peccat, si homo non peccat: Ergò nec Dei Filius Dominus noster Iesus Christus à cæteris hominibus exceptā generationis, & natiuitatis singularitate dispescit; si hāc exceptione secretā in nullo à cæteris mortalibus dif-
fert, falsum est quod ait Propheta: *Quoniam quis in nubibus æqua-* Psa. 88.
bitur Domino, similis erit Domino in filiis Dei. Si enim natura id est v. 7.
homo non peccat, æquales sunt proprius Dei filius & adoptiui filij Dei, quod quia omnes penè blasphemias superat, fatendū est testi-
monio veracis Apostoli carnē nostrā *carnem esse peccati*, id est cum Rom. 8
peccato generatā, conceptam & editā. In cuius similitudine, id est v. 3.

veritate carnis cum peccato nec genitæ, nec conceptæ, nec editæ, miserit Deus Pater Filium suū. Et ne vsitatissimâ vobis prauitate baccheris in aliud Apostolica verba deflectẽs, audi sequentia, *vt de*
d. v. 3. *peccato (* inquit *) damnaret peccatum in carne*, hoc est, vt de carne sua quam instituerat esse hostiam pro peccato, damnaret peccatum, nostræ carni ingeneratum, à quo præter ipsam solam nulla nostra caro expers, nulla exors nunquam post protoplastorum inobedientiam, iustámque tremendi iudicis animaduersionem potuit, potest, aut poterit generari. Itaque si quid absque vlla formidatione fatendum est: Caro proprij Filij Dei similitudo fuit carnis peccati; id est non cum peccato sata, concepta, & edita, sine quo caro peccati, id est nostra, nec seri, nec concipi, nec edi valet: sequitur, vt natura quæ est caro peccati,
Ps. 88. videlicet nostra caro peccare conuincatur, *Quoniam quis in nu-*
v. 7. *bibus æquabitur Domino, similis erit Domino in Filiis Dei?* Inconcussè quippè fides Catholica tenet & prædicat Filium Dei in hoc, exceptâ Deitatis eminentiâ, à cæteris hominibus discerni, quòd nec concupiscentialiter, nec sexuum commixtione, sed solâ sancti Spiritus operatione conceptus, nullâ originalis noxæ potuerit noxiatione vitiari. Ideóque tam conceptione, quàm natiuitate, & vitæ processu omnis peccati
Psa. 87. immunis *solus liber* potuit *inter mortuos* esse, cuius naturali
v. 6. munditiâ omnes nostræ naturales effectiuæque immunditiæ tergerentur.

Peccauit itaque in primo homine naturæ generalitas, id est anima concupiscens illicitum, & corpus suæ animæ concupiscentiis obsecundans. Non enim voluntatem ex voluntate nasci, vel per traducem in propaginem diffundi rectè possumus dicere, cùm non sit natura. Sicut rectè dicimus hominem ex homine, quod est natura: ac per hoc tota perierat, quia tota deliquerat: & quia tota perierat, tota à Dei Filio veraciter misericorditérque suscepta est: tota autem suscepta est, id est, vt tota liberaretur: tota verò liberata est, quia tota, in Dei Filio passionem perpessa est: tota in eo tormentum tametsi indebitè pertulit, quia & corpus cruciatibus attritum, sepulturæque mandatum est, & anima relicto ad tempus corpore, liberrima inferos penetrauit; tota item libera est: quia citæ resurrectionis gloriâ de corruptione ad incorruptionem, de morte ad vitam, de mortalitate ad immortalitatem transiit. Non itaque in Dei Filio voluntas punita est, quæ nulli vnquam prauitati fuit obnoxia, sed natura, quam in Adam perditam in se ipso mirabili dignatione reparauit, & liberauit: sicut enim paulò ante præmisimus, nullatenùs in eo & quibusdam membris eius iniquitas est

punita, sed natura: in quo (vt diximus) ideò natura punita est, quia natura perierat, dicente ipso: *Venit enim Filius hominis quærere: & saluum facere quod perierat.* Si enim non natura perierat, sed voluntas nequaquam necessarium fuerat à Dei Filio naturam suscipi sed id tantummodò quod perierat, id est voluntatem: perierat autem anima, quæ à beatitudine extorris diutissimè exulabat, perierat & corpus quod in puluerem, vnde sumptum fuerat, fatiscebat: sed vtrumque reparatum est, quia & anima beatitudini, & corpus incorruptioni per mediatoris humilitatem ineffabilem restituitur. Ambrosius exponens in Epistola ad Corinthios Apostolum dicentem: *Mortem Domini annunciantes donec veniat.* Matth. 18. v. 11. 1. Cor. 11. v. 26

AMBROS. in 1. ad Cor. cap. 11. v. 26.

» AMBROSIVS. Quia enim, inquit, morte Domini liberati sumus, huius rei memores in edendo, & potando carnem & sanguinem, quæ pro nobis oblata sunt, significamus, nouum Testamentum in his consecuti, quod est noua lex, quæ obedientem sibi tradit cælestibus regnis: nam & *Moyses accepto sanguine vituli in patera, aspersit filios Israël dicens. Hoc est Testamentum quod disposuit Deus ad vos.* Hoc figura fuit Testamenti, quod Dominus Nouum appellauit per Prophetam, vt illud vetus sit quod Moyses tradidit. Testamentum ergò sanguine constitutum est, quia beneficij diuini Sanguis testis est, in cuius typum nos Calicem mysticum sanguinis ad tuitionem corporis, & animæ nostræ percipimus, quia Sanguis Domini sanguinem nostrum redemit. Id est totum hominem saluum fecit. Caro enim Saluatoris pro salute corporis, Sanguis verò pro anima nostra effusus est, sicut priùs præfiguratum fuerat à Moyse. Sic enim ait, *Caro,* inquit, *pro corpore vestro offertur, Sanguis verò pro anima,* ideóque non manducandum Sanguinem. Si igitur apud veteres Imago fuit veritatis, quæ nunc apparuit, & manifestata est in Saluatoris aduentu, quomodo Hæreticis contrarium videtur vetus nouo, cùm ipsa sibi inuicem testimonio sint. ℟ Beda in Expositione Genesis. Matth. 26. v. 28 Exod. 24 v. 6. 7. & 8. Hebr. 9 v. 13. &c. Leuit. 17. v. 11

BEDA.

» BEDA. Et quidem, *Ipsi sibi fecerant perizomata de foliis fici, quibus pudenda tegerent,* sed Deus fecit illis tunicas pelliceas, quibus omne corpus illorum induat, quia ipsi perditâ per præuaricationem gloriâ innocentiæ, prætendêre sibi velamen excusationis, quâ suam culpam in conditorem transfunderent, & ipse conditor illos per sententiam iusti Iudicij oblato statu vitæ immutabilis in anima simul, & carne multauit pœnâ mortalitatis. ℟ Memento quid beatus Augustinus dixerit. Gen. 3. v. 7.

AVGVSTIN. Enchirid. cap. 30. † al. *operari potest* † al. *liberatus*

» AVGVSTINVS. Quid enim boni † operatur perditus, nisi quantùm fuerit à perditione † reparatus nunquid libero voluntatis

tatis arbitrio! & hoc absit: nam libero arbitrio malè vtenet homo & se perdidit & ipsum. ℟ Idem in Epistola ad vitalem. Avgvstinvs. Et sic eripit vasa eius quæcumque prædestinauit eripere, arbitrium eorum ab eius liberans potestate, vt illo non impediente credant in istum liberâ voluntate, proindè hoc opus est gratiæ, non naturæ. Opus est (inquam) gratiæ, quam nobis attulit secundus Adam; non naturæ, quam totam perdidit in semetipso primus Adam. ℟ Se enim perdidit, id est naturam suam, quod est anima & corpus. Hoc ergò perierat, quia hoc vtique peccauerat, & quia hoc totum peccauerat, propterecà totam massam corruperat, vt nihil ex ea naturali coniunctione maris & fœminæ, nisi corruptum, ac per hoc morti subditum nasceretur, & propterecà iustè alterius, id est primi hominis peccatum in altero, id est prole illius, quæ est totum genus humanum vindicatur: quia corruptionem paternæ radicis tota naturaliter soboles traxit ex genere. Certè in paruulis nullam voluntatis, vel actionis propriæ singularitatem asserere poteris, qui tamen omnes extrà Baptismi gratiam morientes, non suo, sed protoplasti peccato perpetuâ plexione damnantur. Hinc Augustinus in libro Enchiridion.

Idem Epist. 107. ad Vital.

Prvd.

Avgvstinvs. Parentum quoque peccatis paruulos obligari non solùm primorum hominum sed etiam * filiorum, de quibus ipsi nati sunt, non improbabiliter dicitur. Illa quippè diuina sententia: *Reddam peccata patrum in filios*, tenet eos vtique, antequam per regenerationem ad Testamentum nouum incipiant pertinere, quòd Testamentum Prophetabatur, cùm diceretur per Ezechielem, non accepturos filios peccata patrum suorum, nec vlteriùs futuram in Israël parabolam illam: *Patres manducauerunt vuam acerbam, & dentes filiorum obstupuerunt.* Ideò enim quisque renascitur, vt soluatur in eo quicquid peccati est, cum quo nascitur: nam peccata quæ malè agendo postcà cōmittuntur, possunt & pœnitendo sanari, sicut etiam post Baptismū fieri videmus; ac per hoc non ob aliud est instituta regeneratio, nisi quia vitiosa est generatio, vsque adeò, vt etiam de legitimo matrimonio procreatus dicat: *In iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis mater mea me in vtero aluit.* Neque hic dixit in iniquitate vel peccato cùm & hoc rectè dici posset: sed iniquitates & peccata dicere maluit, quia & in illo vno quod in omnes homines pertransiit * quódque tam magnum est, vt in eo mutaretur & conuerteretur in necessitatem mortis humana natura. Reperiuntur (sicut suprà disserui) plura peccata, & alia parentum, quæ etsi non ita possunt mutare naturam, reatu tamen obligant filios, nisi gratuita gratia & misericordia diuina subueniat.

Avgvst. Enchirid. cap. 46.

* al. *suorum*

Exod. 34. v. 7.

Ezech. 18. v. 20

Psa. 50. 7.

Rom. 5. v. 12.

* al. *atque*

PRVD. ℟ Audis parentum peccatis paruulos obligari, & dicis in nullo vindicari iustè alteriùs peccatum? audis naturā morte punitā, & dicis in nullo naturam puniri? verissimè itaque dicitur in impiis supplicia perpeti quod Deus fecit, id est totam humanam substātiam, sed merito peccati, quod tota commisit: alia est ergò cruciatio peruersæ voluntatis, dum ea quæ malè, aut indignè appetit, habere non finitur, quod tamen ad cruciatum volentis refertur; alia cùm hìc vel postmodùm anima, & corpus manifestis atque euidentibus tormentis afficitur. Intueamur sanè cuiuscúmq; maris semen in fœmina seminantis, quod naturam esse nunquam negabis, videlicet ex natura, id est carne serentis prodiens, exceptorio vteri muliebris infusum, quæ in eo voluntas? certè inanimum esse semen masculi, quando profunditur nullus diffitetur: vbi ergò voluntas in semine? nam voluntatem animi esse, quis nesciat? cùm ergò in serenda prole constet solum semen inanime seminari, & post per interualla temporum illud à conditore vniuersitatis coagulari, coagulatum in membra propria delineari, delineatum formari, formatum solidari, solidatum spiraculo vitæ animari? nimirùm constat nequaquam sibi velle priùs inesse, quàm id videlicet animam auctoris munere consequatur, cuius propriè velle non dubitatur. Clamat tamen Propheta ingemiscens; & dicit: *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea.* Psa. 50. v. 7. Concipi autem semen nullus ignorat, quod cùm absque contradictione bonum, quia omnis creatura Dei bona, mundúmque sit: omne quippè bonum mundum, & nullum mundum non bonum: quærendum est quare se in iniquitatibus conceptum deploret? non enim in suis, quæ per propriam voluntatem adhuc nulla sunt; sed proculdubiò in primi propagatoris nostri, ex quo cum humana substantia iure damnata iniquitatem nascendo trahimus, quàm nullatenus nisi renascendo euadimus: hoc tamen ipsum semen beatus Iob immundum vocare non metuit, cùm dicit: *Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? nonne tu qui solus es?* Iob 14. v. 4. quare quæso immundum? cùm Dominus Pastori Ecclesiæ dicat, *Quod Deus mundauit, tu ne commune dixeris.* Act. 11. v. 9. Et in Euangelio: *Non ea, quæ intrant in os coïnquinant hominem, sed quæ de corde exeunt ea coïnquinant hominem:* Math. 15 v. 11. In semine verò, quod seritur nullam inesse propriam volendi possibilitatem, atque scientiam quis nesciat? vnde ergò immundum est; nunquid ex eo quod est creatura Dei? absit. Restat igitur vt ex traduce iniquitatis primigenæ immundum fateamur, quod ex dignitate primę conditionis mundum Catholica tenet & conuincit Ecclesia: patet itáque reatu paternæ

transgressionis immundum fieri, concipi, & nasci, quod puritate primæ creationis mundum factum nullus nisi expers veritatis ignorat, aut negat. Hinc Gregorius in Moral. lib. 11.

Gregorius. Is, qui per se solus est mundus, mundare præ- « Gregorius Moral. lib. 11. cap. vlt. in fine.
Iob 14. v. 4. ualet immunda. Homo enim in corruptibili carne viuens, habet « tentationum immunditias impressas in semetipso, quia nimirum « eas traxit ab origine. Ipsa quippe propter delectationem carnis « eius conceptio immunditia est: vnde & Psalmista ait, *Ecce enim in*
Psal. 50 v. 7. *iniquitatibus conceptus sum, & in delictis peperit me mater mea.* « Hinc est ergò quòd plerumque tentatur & nolens: hinc est quod « immunda quædā in mente patitur, quamuis & iudicio reluctetur, « quia conceptus de immunditia, dùm ad munditiam tendit, hoc « conatur vincere quod est. Quisquis autem occultæ tentationis « motus, atque immunditiam cogitationis euinceret, nequaquam «
Iob 14. v. 4. sibi suam munditiam tribuat, *Quia de immundo conceptum semine* « *nullus facere mundum potest, nisi is, qui mundus per semetipsum solus* « *est.* Qui ergò iam ad locum munditiæ mente peruenit, conceptio- « nis suæ viam respiciat, per quam venit, atque inde colligat, quia « ex sua virtute non habet munditiam viuendi, cui de immunditia « factum est initum subsistendi. ℞ Quódque infers. «

Ioannes Scotus. «

⊖ *Quòd si nullam naturam puniri ratio suasit, necessariò nullam na-* « Cap. 6. nu. 13. sect. 4. *turam punire suadebit. Neque enim creatrix. Neque creata punit* « *creatam: quia nulla substantia alterius substantiæ cōtraria esse potest.* «

Correctio. «

℞ Sufficit huic phantasiæ dissoluendæ veritatis Elogium, quo di- Prud.
Math. 10. v. 28 cit: *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere; sed potiùs eum timete, qui habet potestatem, & animam, &*
Math. 25. v. 41 *corpus perdere in gehenna*: Et item, *Ite in ignem æternum, qui paratus est Diabolo, & Angelis eius.* Quod vtique hominibus, id est naturis dicturus est, non per se voluntatibus, quæ per se esse non possunt, quia naturæ non sunt. Porrò de originalis peccati damnatione, cuius merito iustissima Dei sententia vniuersum genus humanum morti fecit obnoxium, quantùm Pelagianis patribus tuis faueras inpromptu est: vnde plura dicere supersedimus, quia satis supérque à patribus inde actum, terminatúmque cognouimus; substantias verò substantiis contrarias multa documento sunt. Et vt cætera prætercam perspicuum est aquam igni, ignem aquæ, lignísque, & cæteris terrestribus materiis: contrarium venenum homini, saliuam hominis diu ieiunantis serpenti, hominem homini, Diabolum homini, & cætera huiusmodi. Deum verò naturis à se creatis in tantùm non esse contrarium, in quantum ab eo creatæ sunt; in eo autem quòd ab eo superbiendo dis-

cedunt, non solum rationabilibus, verum etiam irrationabilibus adeò contrarius iustitiæ æquitate ostenditur, vt illas iure præuaricationis transgressione plectat, & has illarum merito vel perdat, vel in deterius commutet: vt in diluuio, Sodomis, & multis aliis terrarum orbis partibus factum legimus, faciendúmque in iudicio credimus, & expectamus. Dicit etiam Apostolus: *Caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersùs carnem. Hæc enim sibi inuicem aduersantur, vt non quæcunque vultis, illa faciatis:* Et item: *Video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuum me ducentem in lege peccati, quæ est in membris meis.* Gal. 5. v. 17. Rom. 7. v. 23.

IOANNES SCOTVS.

Cap. 16. nu. 14. sect. 4. ⊖ *Quæ* (inquis) *ratio hinc maximè probatur, quòd nullius peccati auctoritas, nisi mendosissimè impiissiméque ad Deum refertur, ac si peccatum esset ex natura, natura autem ex Deo, profectò peccatum ex Deo esse sequeretur.*

CORRECTIO.

PRVD. ℟ Nunquid peccata regis Manasse, quæ tam multa fuisse leguntur, rectè patri eius viro iusto, & sancto deputanda sunt? Nempè Manassem ex Ezechia natum nullus ignorat, peccata autem quæ Manasses impiissimè patrauit, nullatenùs ex Ezechia prodierunt. Falsum est igitur quod proponis, vt ideò sequatur peccatum esse ex Deo quod est ex natura, quod natura ex Deo sit: Non enim iustè Deo nostra facinora adscribuntur, ex quo nos, idest naturam nostram esse non dubitatur. Certè libertatem arbitrij Deus homini largitus est, & eâdem arbitrii libertate homo peccauit, nunquid ideò deputabitur Deo vitium liberæ voluntatis, quia donator eius, idest liberæ voluntatis certissimè creditur? Est igitur natura omnis ex Deo, vitium verò ex natura, cuius merito natura punitur. Dixerat eadem quondam Cœlestius Pelagii discipulus, qui tecum tantùm naturæ tribuebat, vt eam ab omni vitio post peccatum extorrem assereret, voluntatique soli quicquid mali fieret, attribuere nullatenùs formidaret, cui tamen à patribus responsum est: peccatum non esse vitium naturæ in primo homine, sicut eam Deus condidit, quasi in ea, & cum ea conditum: sed sicut suâ voluntate propriâ deprauata est ac vitiata: quo pacto igitur solius voluntatis peccatum esse dicitur, cùm voluntas per se substantia non sit. Si ergò natura non est, sequitur vt per se sicut non subsistere, ita nec velle boni aliquid, vel mali, nec operari possit. Est autem voluntas naturæ alicuius, vult ergò natura, vel bonum ex Deo, vel malum ex se. Est igitur peccatum naturæ vitiatæ atque deprauatæ, volentis quod vel conditor prohibuit, vel ratio & probitas dissuasit. 4. Reg. 21. v. 2. 3. &c.

Quocircà iure punitur natura, cuius est totum quod suâ propriâ

Rom. 6. v. 12. v. 13. voluntate delinquitur. Vnde & Apostolus monet. *Non regnet peccatum in vestro mortali corpore, vt obediatis concupiscentiis eius. Sed neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato, sed exhibete vos Deo tanquã ex mortuis viuentes, & membra vestra arma iustitiæ Deo.* Et rursùm: *Omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque propria corporis, prout gessit, siuè bonum, siuè malum:* Et iterùm: *Nescitis quoniam corpora vestra mẽbra Christi sunt. Tollens ergò membra Christi faciã membra meretricis? Absit: an nescitis quoniã qui adhæret meretrici, vnum corpus efficitur: Erunt enim inquit, duo in carne vna.* Et Dominus per Prophetam: *Anima quæ peccauerit ipsa morietur.* Hâc ratione syllogismus tuus non verissimus, sed mendosissimus, non piissimus, sed impiissimus, & charitatis & Catholicæ fidei non plenissimus, sed inanissimus cassatur, quem sic proposuisti.

(Margin: 2. Cor. 5. v. 10. — 1. Cor. 6. v. 15. v. 16. — Gen. 2. v. 24. — Ezech. 18. v. 4.)

Ioannes Scotus.

⊖ *Omne bonum aut Deus est, aut ex Deo factũ est, omne quod ex Deo factum est, nullum vitiũ boni efficit: omne igitur bonum nullũ vitium boni efficere potest. Et reflexìm: Nullum vitium igitur boni ex bono est: omne peccatum quia malum est, vitium boni est: omne vitiũ boni ex bono non est, omne igitur peccatũ, quia malum est, ex bono esse non potest: omnis creatura rationis particeps, magnum bonum est: ex nullo bono malum: ex nulla igitur creatura rationis participe peccatum est.* Cap. 16. n. 15. sect. 4.

Correctio.

℞ Multò antè verba beati Augustini posuimus, quibus tuus iste syllogismus mendacii deprehẽditur dicentis: Avgvstinvs. Quid " Prvd.
est autẽ malus homo nisi mala natura, quia homo natura est. Porrò " Avgvst.
si homo aliquid bonum est, quia natura est, quid est malus homo, " Enchirid.
nisi malũ bonum? tamen cùm duo ista discernimus, inuenimus, nec " cap. 13.
ideò malum quia homo est, nec ideò bonum quia iniquus est; sed "
bonũ quia homo, malũ quia iniquus. ℞ Et infrà. Avgvstinvs. Et " Idem ibid.
hæc duo contraria, ita simul sunt, vt si bonum non esset, in quo ma- " cap. 14.
lum esset, prorsùs nec malum esse potuisset, quia non modo vbi cõ- "
sisteret, sed vnde oriretur corruptio non haberet, nisi esset quod "
corrumperetur, quod nisi bonum esset, nec corrũperetur: quoniam "
nihil est aliud corruptio, quàm boni exterminatio: Ex bonis igitur "
mala orta sunt, & nisi in aliquibus bonis non sunt, nec erat aliàs vn- "
de oriretur vlla mali natura: Nam si esset in quantùm natura esset, "
profectò bona esset, & aut incorruptibilis natura magnũ esset bo- "
num, aut etiam natura corruptibilis nullomodo esset, nisi aliquod "
bonũ, quod bonũ corrũpendo posset ei nocere corruptio. Sed cùm " Cap. 15.
mala ex bonis orta esse dicimus, nõ putetur hoc Dominicæ senten- "
Math. 7. v. 18. tiæ refragari, quã dixit: *Non potest arbor bona fructus malos facere:* "
& cœtera. *Nõ potest* enim (sicut veritas ait) *colligi vua de spinis*, quia "

» non potest vua nasci de spinis: sed ex bona terra & vites nasci
» posse videmus & spinas:* Eo modo tanquam arbor mala fructus
* al. *Et eodem* » bonos, id est opera bona non potest facere voluntas mala, sed ex
» bona hominis natura oriri voluntas, & bona potest, & mala: nec
» fuit prorsus, vnde primitus oriretur voluntas mala, nisi ex Angeli, & hominis natura bona.

PRVD. ℟. Quâ sententiâ euacuatur nihilomninus quod ad probationem propositi syllogismi adhibueras dicens.

IOANNES SCOTVS.

Cap. 16. nu 16. sect. 5. ⊖ *Hinc ipsa veritas ait*: Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bona; Malus homo de malo thesauro cordis sui profert mala: *Ac si diceret omne bonum, quod ex cogitatione sua bona bonus homo profert, ex bono thesauro donatur: Id est ex eo* in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi: *Omne malum, quod cogitatione suâ malâ malus homo profert, ex malo thesauro est superbia scilicet quæ* est initium omnis peccati. Math. 12. v. 35 Col. 2. v. 3. Eccl. 10. v. 15

CORRECTIO.

PRVD. ℟ Hæreticis semper fuisse moris, vt rectitudinem sanctæ Scripturæ ad suos detorquerent errores, tùm omnes Catholici Doctores, tùm vel maximè beatus Gregorius in libris Moralibus affatìm demonstrat, quemadmodum in hac tua non expositione, sed deprauatione fecisse conuinceris: Non enim dixit ex cogitatione sua, sed *ex thesauro cordis*, vbi multitudinem bonarum cogitationum, piarúmque voluntatum sanctam congeriem voluit intimare: Et rursùm non dixit donatur à Deo, quamuis iste pius thesaurus non nisi ab illo percipiat quod haberi possit, sed *profert*, quæ personæ, & actus multùm inter se differunt: Aliud est enim & alterius proferre, aliud alteriúsq; donare. Similiter mali hominis thesaurus non vna sola cogitatione; sed multis prauarum cogitationum tumultibus comprehenditur. Nec ex sola superbia, sed aliorum complurium vitiorum struicibus agitatur atque profertur. Beda in homilia de Enceniis. Mat. 12 v. 35.

BEDA. » BEDA thesaurus cordis intentio est cogitationis, ex qua prouentum operis internus arbiter iudicat: Vndè fit plerumque, vt
» minora bona nonnulli maiori cœlestis gratiæ mercede operen- Mat. 12 v. 35.
» tur, videlicet propter intentionem cordis, quâ maiora voluerant
» patrare bona si possent, & alij maiora virtutum opera ostentantes
» ob iniuriam cordis, tepidi minora à Domino præmia sortiantur:
» Denique opus viduæ, quæ duos nummos detulit ad templum,
» innumeris diuitum donariis ab interno cordium scrutatore præ-
» fertur: *Ex abundantia enim cordis os loquitur*, humanum quidem Mat. 12 v. 34.
» iudicium sæpè fallit: quia cor proximi nescit nisi ex ore & opere
» pensare. Deus autẽ ipsũ opus & sermones nostros ex cordis radice
» perpendit, illi ergò ex abundantia cordis os loquitur, qui ex qua

intentione promanant verba non ignorat. ℟. Leo in sermone de « Leo de ieiunio 7.
ieiunio mensis septimi. «
Mat. 6. v. 21. Leo. Verissimum namque est, quod ait Dominus: *Vbi est thesaurus tuus, ibi erit & cor tuum:* Quis autem est thesaurus hominis « mensis sermo 7.
nisi quædam fructuum eius congregatio, laborumque collectio? «
Quod enim seminauerit quis, hoc & metet, & quale cuiusque opus «
talis & quæstus: Et vbi oblectatio fruendi constituitur, ibi cura «
cordis obstringitur. Sed * multa sunt genera diuitiarum, dissimi- « * al. *cùm multa sint*
lésque materiæ gaudiorum, thesaurus cuique est suæ cupiditatis «
affectus, qui si de appetitu est terrenorum, non beatos facit sui «
participatione, sed miseros. ℟. Augustinus in natali sancti «
Ioannis. «

Mat. 7. v. 17. Mat. 12 v. 35. AVGVSTINVS. Quid est: *Arbor bona bonos fructus facit, & mala arbor malos fructus facit? Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bona: Et malus homo de malo thesauro cordis sui profert mala:* Homines arbores posuit, thesauros actus posuit. « AVGVSTINVS.
Qualis homo est, tales actus habet; si bonus homo est, bonos «
actus habet; si malus homo est, malos actus habet; non potest «
bonus homo malos actus habere, nec malus homo bonos actus «
habere. ℟. Idem de scriba erudito. «

AVGVSTINVS. Quicquid homo malus de corde suo profert « Idem.
malum est, ibi enim thesaurus malus: quicquid autem homo bo- «
nus de corde suo profert bonum est. Ibi est enim thesaurus bonus. «
℟ Item quod ex verbis sancti Augustini ponis.

IOANNES SCOTVS.

⊖ *Vitium ergò animæ est quod fecit, & difficultas ex vitio pœna* « Cap. 16. nu. 17. sect. 5.
quam patitur: Et rursùm: *quid est enim dolor qui dicitur corporis,* « AVGVST. de vera Relig.
nisi corruptio repentina salutis eius rei, quàm malè vtendo anima « cap. 20. &
corruptionibus noxiauit, quid autem dolor, qui dicitur animi, nisi « cap. 12.
carere mutabilibus rebus, quibus fruebatur, aut frui se posse spera- «
bat: Hoc est totum quod dicitur malum: Id est peccatum, & pœna «
peccati: Et paulò superiùs: quod mors non sit à Deo. «

CORRECTIO.

℟. Vt hinc colligas Deum non punire quod creauerit, nec PRVD.
aliam naturam ab alia natura puniri, nec vllam pœnam à Deo fa-
ctam, neque ab eo præscitam, neque prædestinatam, Primò om- De prædest.
nium vellem te piè aduertere sanctum Augustinum, sicut ipse fa- sanct. cap.
tetur proficienter scripsisse, & multa tam ex eodem libro, cuius 4. & 21.
est titulus: De vera Religione, ex quo ista decerpseras, quam ex
aliis suis voluminibus retractasse, quorum vnum ad cætera so-
briè prouidenda posuisse sufficeret. Quod etiam antehac posuisse
me recolo. AVGVSTINVS. Alio, inquit, loco dixi nullius mortem « AVGVSTIN.
Deus quærit, quod sic accipiendum est, quia sibi homo acquisiuit « retract. lib. 1. cap. 21.

*al. recurrit ad

" mortem deferens Deum, & acquirit qui non * requirit Deum: Sap. 1.
" secundùm quod scriptum est: *Deus mortem non fecit*; sed etiam v. 13.
" illud non minùs verum est, *Vita & mors à Domino Deo est*: Vita Eccl. 11
" scilicet à donante, mors à vindicante. ℟. Idem in libro contra v. 14.
" aduersarium legis & Prophetarum. AVGVSTINVS. Sed ipse
" Dominus, inquit, per eundem Prophetam fatetur. Et dicit: *Ego
" sum Deus faciens bona, & creans mala*: Ita planè ipse est enim Isa. 45.
" Deus, de quo dicit Apostolus: *Vides ergò bonitatem & seueritatem* v. 7.
" *Dei*, hæc autem seueritas eius damnabilibus mala est, quia ma- Ro. 11. v. 22.
" lum damnationis illis importat. Nam quia iusta est alio modo re-
" peritur bona, omne enim iustum bonum est. ℟. Et infrà. AVGV-
" STINVS. Et si aliquandò cum aliqua differentia dicitur, hoc re-
" ctiùs potest interesse, quod dixi: vt facere sit quod omninò non
" erat; creare autem ex eo quod iam erat ordinando aliquid con-
" struere: Ideóque hoc loco dictum est, *Deus creans mala*; quoniam d. v. 7.
" peccantibus ea conuertit in malum dispositione seueritatis suæ,
" quæ bonitatis eius largitate bona facta sunt. Vnde dicit Aposto-
" lus Paulus: *Christi bonus odor sumus Deo in omni loco, & in his* 2. Cor. 2
" *qui salui fiunt, & in his qui pereunt; quibusdam quidem odor vitæ* v. 15.
" *in vitam, quibusdam verò odor mortis in mortem*: Sed cùm conti- v. 16.
" nuò sequatur, & dicat: *Et ad hæc quis idoneus*: Nonnè importuni d. v. 16.
" quodam modo sumus ingerere ista carnalibus, non studiosis, sed
" contentiosis, nullomodo idoneis ea capere, quæ vtinam saltem de-
" finerent carpere. ℟. Idem in libro de Ciuitate Dei 12. AVGV-
" STINVS. Sola ergò bona alicubi esse possunt, sola mala nusquam:
" quoniam etiam naturæ illæ, quæ ex malæ voluntatis * initio vi-
" tiatæ sunt, in quantum vitiatæ sunt, malæ sunt, in quantum autem
" naturæ sunt bonæ sunt; & cùm in pœnis est natura vitiosa, exce-
" pto eo quòd natura est, etiam hoc ibi bonum est, quòd impunita
" non est; hoc enim est iustum, & omne iustum proculdubiò bo-
num.

Idem contra aduers. leg. & prophet. lib. 1. cap. 23.

Idem ibidem.

Idem de Ciuit. Dei lib. 12. cap. 3.

* al. vitio

℟. Hanc tamen vesaniam, quâ nullam pœnam à Deo tantisper adstruis factam, beatus Iob mucrone veritatis recidat dicens: *Si bona suscepimus de manu Domini, mala quare non suscipiamus?* Iob. 2. v. 10.

PRVD.

" GREGORIVS bona scilicet dona Dei, vel temporalia, vel æter-
" na: mala autem flagella præsentia appellans, de quibus per Pro-
" phetam Dominus dicit: *Ego Dominus, & non est alter formans lu-* Isa. 45.
" *cem, & creans tenebras, faciens pacem, & creans mala*: Neque enim v. 7.
" mala, quæ nullâ suâ naturâ subsistunt à Domino creantur, sed
" creare se mala Dominus indicat, cùm res benè conditas nobis ma-
" lè agentibus in flagellum format, vt ea ipsa, & per dolorem, quo
" feriunt delinquentibus mala sint, & per naturam, quâ existunt bo-
" na: vnde & venenum mors quidem est homini, sed tamen vita
serpenti:

Greg. Moral. lib. 3. cap. 7.

serpenti: Amore enim præsentium ab auctoris nostri dilectione «
recessimus, & peruersa mens, dùm delectationi creaturæ se sub- «
didit, à creatoris societate disiunxit. Ex his ergò ab auctore fe- «
rienda erat, quæ errans auctori præposuerat. Vt vnde homo cul- «
pam non timuit superbus admittere: indè pœnam corrigendus «
inueniret: Et tantò citiùs resipisceret ad illa, quæ perdidit, quan- «
tò doloris plena esse conspiceret, quæ quæsiuit. Vndè & benè di- «
d. v. 7. citur, *formans lucem & creans tenebras*, quia cùm per flagella ex- «
teriùs doloris tenebræ creantur, intùs per eruditionem lux men- «
tis accenditur; *Faciens pacem & creans mala*: quia tunc nobis pax «
cum Deo redditur, cùm hæc quæ benè sunt condita, sed non be- «
nè concupita, in ea quæ nobis mala sunt flagella vertuntur: per «
culpam quippè Deo discordes extitimus: dignum ergò est, vt ad «
pacem illius per flagella redeamus; vt cùm vnaquæque res benè «
condita nobis in dolorem vertetur, correcti mens ad auctoris pa- «
cem humiliter reformetur. Hæc itaque flagella beatus Iob mala «
nominat, quia salutis & tranquillitatis bonum, quâ perturbatione «
feriant, pensat. «

℟. De difficultatibus tamen, atque peccatis, quæ dicuntur non solùm peccata, sed & pœnæ peccatorum, quod in hac interim vita, quàm maximè fiant, nec his pœnæ aliæ, vel præsentes, vel futuræ vllatenùs excludantur, plenæ sunt orthodoxorum paginæ tractatorum, quorum sanctus Augustinus in libro contra Iulianum hæreticum Pelagianum 5. ita effatus est. AVGVSTINVS. « PRVD.

AVGVSTIN. contra Iulianum lib. 5. cap. 3.

Inseris alia de libro meo verba (vt dixi) carnis inobedientiam «
inobedienti homini dignissimè retributam: quia iniustum erat, vt «
obtemperaretur à seruo suo, id est à corpore suo, ei qui non ob- «
temperauerat Domino suo, & conaris ostendere hanc inobedien- «
tiam carnis potiùs esse laudabilem, si pœna peccantis est: & tan- «
quam persona sit aliqua, quæ peccatorem scienter affligat, sic eam «
velut vltricem sceleris, & in hoc Dei ministram tāquam magnum «
aliquod bonum coturno sermonis exornas, nec cogitas posse te «
isto modo laudare Angelos malos, qui vtique non sunt nisi præua- «
ricatores, atque impij, per quos tamen Deum meritas pœnas ir- «
Psa. 77. rogare peccantibus sancta Scriptura testatur dicens: *Misit in eos* «
v. 49. *iram indignationis suæ, indignationem & iram & tribulationem,* «
immissionem per Angelos malos. Lauda etiam istos, lauda eorum «
principem Satanā, quia & ipse vindex peccati fuit, quando *ei tra-* «
1. Cor. *didit* Apostolus *hominem in interitum carnis*: Valde enim diser- «
5. v. 5. tus es contra gratiam Christi, & idoneus dicere panegyricum Sa- «
tanæ, & Angelis eius, per quos multorum Deus Iudex atque vltor «
est peccatorum, retribuens eis secundùm opera sua, eos ipsos pes- «
simos, & damnabiles spiritus puniendorum supplicia faciens, qui «

» benè iustéque vtitur & bonis & malis. Prædica igitur iniquissimas
» potestates, quia per ipsas mala retribuuntur malis, qui propterea
» concupiscentiam prędicas carnis: quia inobedientia retributa est
» inobedientiæ peccatoris. Lauda iniquum Regem Saülem, quia & Oseæ 13
» ipse fuit pœna peccantium; Domino dicente: *Dedi tibi Regem in* v. 10.
» *ira mea*; lauda dæmonium quod rex ipse patiebatur, quia & hoc 1. Reg.
» pœna fuerat peccatoris. Lauda *cæcitatem cordis, quæ ex parte in* 16. v. 14
» *Israel facta est*, nec taceatur de cæcitate Israël, quare *donec plenitudo* & 15.
» (inquit) *gentium intraret*, nisi fortè & istam pœnam negabis esse, Ro. 11.
» quam, si lucis internæ amator esses, non solùm aliquam, sed val- v. 8. & 10.
*al. at ista cæcitas » dè magnam pœnã esse clamares * ad istam cæcitatem fuit Iudęis
» grande incredulitatis malum, & grandis causa peccati, vt occide-
» rent Christum: Iam istam cæcitatem si pœnam fuisse negaueris, si-
» milem te perpeti etiam non confitens iudicabis. Si autem pœnam
» quidem fuisse, sed peccati pœnam non fuisse contendis, interim
» fateris, quòd vnum aliquid & peccatum esse possit, & pœna: Si au-
*al. hæc » tem non est * hoc pœna peccati, profectò iniqua pœna est, & iniu-
» stum facis Deum, quo iubente, vel sinente, aut infirmum quo non
*al. nocẽti » auertente infligitur * innocenti. Quòd si etiam pœnam peccati es-
*al. non deest » se concedis, nè hoc * non concedendo, tu ipse corde cæcus appa-
» reas: Vide iam quod videre nolebas, istam quam mouisti solutam
» esse quæstionem: quia sicut Diabolus atque Angeli eius, & mali
» Reges, non solùm ipsi peccatores sunt, sed per iustitiam Dei, fiunt
» etiam supplicia peccatorum: Nec ideò laude sunt digni, quia pœ-
» na ex illis iusta infligitur dignis: Sic *lex in membris repugnans legi* Rom. 7
*al. iniustè » *mentis*, non ideò ipsa iustè agit, quia eius qui egit * iniusta, pœna v. 23.
» sit iusta: Et sicut cæcitas cordis, quam solus remouet illuminator
» Deus, & peccatum est, quo in Deum non creditur, & pœna pec-
» cati, quâ cor superbum digna animaduersione punitur, & causa
†al. cùm mali aliquid » peccati, † quod cæci cordis errore committitur: Ita cõcupiscentia
» carnis aduersùs quam bonus concupiscit spiritus, & peccatum est,
» quia inest illi inobedientia contra dominatum mentis; & pœna
» peccati est: quia reddita est meritis inobedientis; & causa peccati
» est defectione consentientis, vel cõtagione nascentis: proinde om-
» nia quæ pro hac tua cæca & incõsiderata opinione dixisti, quâ car-
» nis concupiscentiam, eo ipso quòd eam pænam diximus esse pec-
» cati, non solùm non vituperandam, verùm etiam laudandam puta-
» sti, quamlibet prolixâ disputatione in eo fueris immoratus, eua-
» nuisse certissimum est. Nam quod aisti: si libido pæna peccati est,
» abiiciendam esse pudicitiam, ne rebellis in Deum castitas illatam
» ab eo dicatur eneruare sententiam, & cætera huiusmodi quæ hanc
*al. simillimo » vanitatem consequentia atque hinc religata contexis. Totidem
» verbis de cęcitate cordis errore * simili modo dici potest. Si cęcitas
» cordis pæna peccati est, abiicienda doctrina, ne rebellis in Deum

mentis illuminatio illatā ab eo dicatur eneruare sententiam: quod « si absurdissimū est dicere, quamuis sit cæcitas cordis pæna peccati; « eo modo absurdissimū est etiam quod ipse dixisti, quamuis sit libido, id est inobedientia carnis pæna peccati: quoniā cæcitati cordis debet resistere scientia, & libidini continentia. Eam verò pænam, quæ nec error est, nec libido, debet tolerare patientia. Quapropter quando Deo donante ex vera viuitur fide, ipse Deus adest « & menti illuminandæ, & concupiscentiæ superandæ, & molestiæ « perferendæ: hoc enim totum rectè fit, quando fit propter ipsum: « id est quàndo gratìs amatur ipse, qualis amor nobis esse non potest, nisi ex ipso; alioquin quando sibi homo multùm placet, & de « sua virtute confidit, si traditur in desideria superbiæ suæ, tātò amplius augetur hoc malū, quantò magìs ei cupiditates cæteræ cesserint, easque velut laudabilis, hanc vnam oblectando, compresserit. Quòd ergò in aliis opusculis meis legisse te dicis, atque id « frustrà refutare conatus es. Esse nonnulla peccata, quæ pænæ sint « etiam peccatorum, deposito vincendi studio diligenter attende, « & inuenies esse verissimum secundùm ea, quæ de cordis cæcitate « tractata sunt. Quid enim egisti, quæso te, quid egisti cōmemorando Apostolicum testimonium, quo ego illud probaui quod in alia «

Rom. 1 mea disputatione legisti: quia de quibusdā scripsit dicēs: *Tradidit* «

v. 28. *illos Deus in reprobum sensum, vt faciant quæ non conueniunt*, hoc « enim voluisti videri hyperbolicum dictum: quod fit cùm ad permouendos animos, fidem rerū qui sermocinatur excedit: vbi ergò « id Apostolus fecerit, non graueris ostendere. Cùm inueheretur, « (inquis) in impiorū crimina: pænarum ea nominibus aggrauauit, « quantùmque pectori suo virtutum omnium domicilio turpitudo « horreret, ostēdens, non tam reos, quàm damnatos sibi tales ait videri. Immò sicut ipse loquitur, non sicut eum tu loqui fingis, & « damnatos demonstrauit, & reos, nec solùm de præteritis reos, « propter quæ damnatos, sed indè etiam reos * vbi damnatos: nam « * al. *vnde etiam*

v. 25. reos ostendit vbi ait: *Et coluerunt & seruierunt creaturæ, potiùs* « *quàm creatori, qui est benedictus in secula, amen*: Deindè damnatos «

v. 26. propter istum reatū; sequitur enim: *Propter hoc tradidit illos Deus* « *in passiones ignominiæ*. Audisti: *Propter hoc*, & quæris inaniter, quomodo intelligendus sit tradere Deus, multùm laborans, vt ostendas eum tradere deserendo! Sed quomodolibet tradat, *Propter hoc* « tradidit, *propter hoc* deserüit, & vides eius traditionem quamlibet, « & quomodolibet intelligas, quæ consecuta sint: Curauit enim « Apostolus dicere quanta pæna sit à Deo tradi passionibus ignominiæ, siue deserendo, siue alio quocumque vel explicabili, vel « inexplicabili modo, quo facit hæc summè bonus, & ineffabiliter «

d. v. 26. iustus. Nam *fæminæ eorum* (inquit) *immutauerunt naturalem* «

» *vsum in eum vsum, qui est contra naturam: similiter autem & mascu-*
» *li relinquentes naturalem vsum fœminæ, exarserunt in appetitum suũ* v. 27.
» *in inuicem, masculi in masculos, deformitatem operantes, & mer-*
» *cedem mutuam, quam oportuit erroris sui in semetipsis recipientes;*
» quid hoc euidentius quid apertius, quid expressius? *mercedem*
» *mutuam* recepisse dicit vtique *damnatos*, vt tanta operarentur ma-
» la: & tamen ista damnatio etiam reatus est, quo grauius implican-
» tur. Ita & peccata sunt ista, & pœnæ præcedentium peccatorum:
» & quod est mirabiliùs etiam opportuisse dicit eos istam *mutuam*
» *mercedem* recipere. Ita se habent etiam superiora verba Aposto-
» li, quæ ipse posuisti: *Mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in* Rom. 1
» *similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & qua-* v. 23.
» *drupedũ, & serpentium: propter quod tradidit illos Deus in desideria* v. 24.
» *cordis eorum, in immunditiam*, & cætera quæ sequuntur: & hîc
» vtique vides causam propter quam traditi sunt sine vlla ambigui-
» tate monstratam. Dixit quippè quid mali antè fecissent, & ad-
» iunxit; *propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum.* d. v. 24.
» Proinde præcedentis est hęc pœna peccati, & tamen etiam ipsa
» peccatum est, quod verbis consequentibus explicat. Sed tu con-
» trà differens eomodo tibi videris istam soluisse quæstionem, quia
» desideriis suis Apostolus traditos dixit: Iam enim flagitiorum
* al. *in-quis* » *iniquis desideriis æstuabant; & adiungis ac dicis quomodo er-
» gò per potentiam tradentis deputandi sunt in talia facta cecidis-
» se? quid ergò plus factum est obsecro te, aut quid diceret? *Tra-* d. v. 24.
» *didit illos Deus in desideria cordis eorum*; si iam erant possessi quo-
» dámodo malis desideriis cordis sui: nunquid autẽ consequẽs est,
» vt si habet aliquis cordis desideria mala, iam etiam consentiat eis
» ad cõmittenda eadem mala; ac per hoc, aliud est habere mala de-
» deria cordis, aliud tradi eis: vtique, vt consentiendo eis possi-
» deatur ab eis, quod fit cum diuino Iudicio traditur eis: alioquin
» frustrà dictum est: *Post concupiscentias tuas non eas*; si iam quis- Ecclef.
» que reus est, quòd tumultuantes, & ad mala trahere nitentes 18. v. 30.
» sentit eas, nec eas sequitur, si non eis traditur, exercens aduer-
» sùs eas gloriosa certamina, si viuit in gratia; quid tibi enim vi-
» detur, qui obseruat quod scriptum est: *Si præstas animæ tuæ con-* v. 31.
» *cupiscentias eius* (quòd quid est aliud quàm desideria eius mala)
» *faciet te gaudium inimicis & inuidis tuis?* Nunquid iam iste
» reus est? habendo tales animæ concupiscentias, quas ei præ-
» stare non debet, ne in gaudium veniat Diabolo & Angelis eius,
» qui sunt inimici atque inuidi nostri. Cùm ergò dicitur ho-
» mo *tradi desideriis* suis, indè fit reus, quia desertus à Deo ce-
» dit eis, atque consentit, vincitur, capitur, trahitur, posside- 2. Petr.
» tur: *A quo enim quis deuictus est, huic & seruus addictus est*, & 2. v. 19.

fit ei peccatum consequens, præcedentis pœna peccati. An non «
Isa. 19. est peccatum & pœna peccati? vbi legitur: *Dominus enim mis-* «
v. 14. *cuit illis spiritum erroris, & seduxerunt Ægyptum in omnibus ope-* «
ribus suis sicut seducitur ebrius? non est peccatum, & pœna pecca- «
Isa. 63. ti; vbi Deo dicit Propheta, *Quid errare fecisti nos Domine à* «
v. 17. *via tua, obtudisti nostra corda: vt non timeremus te?* non est pec- «
Isa. 64. catum, & pœna peccati vbi rursus Deo dicitur: *Ecce tu ira-* «
v. 5. *tus es, & nos peccauimus: propterea errauimus, & facti sumus si-* «
v. 6. *cuti immundi omnes?* non est peccatum, & pœna peccati vbi le- «
Iosue gitur de Gentibus, quas debellauit Iesus Naue: *Quia per Dominum* «
11. v. 20 *factum est confortari cor eorum, vt obuiam irent ad bellum ad Israël,* «
vt exterminarentur? non est peccatum & pœna peccati: quod non «
audiuit Rex Roboam plebem benè monentem: quoniam sicut «
3. Reg. Scriptura loquitur: *Erat conuersio à Domino, vt statueret verbum* «
12. v. 15 *suum quod de illo locutus est in manu Ahia Prophetæ?* non est pec- «
2 Paral. catum & pœna peccati in eo quòd Scriptum est, Amasiam Re- «
25. v. 20 gem Iuda noluisse audire Ioam Regem Israël benè monentem, ne «
d. v. 20. procederet ad bellandum? sic enim legitur: *Et non audiuit Ama-* «
sias, quoniam à Deo erat, vt traderetur in manus hostium, quoniam «
quæsierat Deum Edom. Et multa alia commemorare possumus, in «
quibus liquidò appareat occulto Iudicio Dei fieri peruersitatem «
cordis, vt non audiatur quod verum dicitur, & indè peccetur, «
& sit ipsum peccatum præcedentis etiam pœna peccati: nam cre- «
dere mendacio, & non credere veritati, vtique peccatum est: ve- «
nit tamen ab ea cæcitate cordis, quæ occulto Iudicio Dei, sed ta- «
men iusto, etiam peccati pœna monstratur. Quale est etiam illud, «
2 Thess. quod ad Thessalonicenses scribit Apostolus, *Pro eo quòd dilectio-* «
v. 10. *nem veritatis non receperunt, vt salui fierent, & ideò mittet illis Deus* «
operationem erroris, vt credant mendacio. Ecce peccati pœna pecca- «
tum est. Vtrúmque claret, breuiter dictum est, apertè dictum est, «
ab eo dictum est, cuius alia verba in tuam sententiam frustrà de- «
d. v. 24 torquere conatus es. Quid est autem quod dicis cùm desideriis «
suis traditi dicuntur, relicti per diuinam patientiam intelligendi «
sunt, non per potentiam in peccata compulsi, quasi non simul * po- « * al. po-
Rom. suit hæc duo idem Apostolus & patientiam & potentiam vbi ait. « fuerit
9. v. 22. *Sic autem volens Deus ostendere iram, & demonstrare potentiam suã,* «
attulit in multa patientia vasa iræ, quæ perfecta sunt in perditionem. «
Ezech. quid horum tamen dicis esse, quod Scriptum est? *Et Propheta si* «
14. v. 9. *errauerit, & locutus fuerit, Ego Dominus seduxi Prophetam illum,* «
& extendam manum meam super eum, & exterminabo eum de me- «
dio populi mei Israël: patientia est an potentia? quodlibet eligas, «
vel vtrumque fatearis: vides tamen falsè Prophetantis pecca- «
tum esse, pœnámque peccati: An & hic dicturus es, quod ait; «

» *Ego Dominus seduxi Prophetam illum*, intelligendum esse dese- d. v. 9.
* al. *eius* » rui, vt pro * eis meritis seductus erraret. Age vt vis: tamen eo-
» modo punitus est pro peccato, vt falsum Prophetando peccaret.
» Sed illud intuere, quod *Vidit* Michæas Propheta *Dominum seden-* 3. Reg.
» *tem super thronum suum, & omnis exercitus cæli stabat circa eum* 22. v. 20.
» *à dextris eius & a sinistris eius, & dixit Dominus: quia seducet* v. 21.
* al. *ascē-* » *Achab Regem Israël, & * ascendit & cadat in Ramoth Galaad?*
det & ca- » Et *dixit iste sic, & iste sic. Et exiit spiritus, & stetit in conspectu*
det. » *Domini, & dixit ego seducam eum, & dixit Dominus ad eum. In*
» *quo? Et dixit exibo, & ero spiritus mendax in ore omnium Prophe-*
» *tarum eius. Et dixit seduces, & preualebis, exi, & fac sic.* Quid v. 22.
» ad ista dicturus es? nempè Rex ipse peccauit falsis credendo
« Prophetis: at hæc ipsa erat, & pœna peccati, Deo indicante,
» Deo mittente Angelum malum, vt apertiùs intelligeremus, quo-
» modo in Psalmo dictum sit, *Misisse iram indignationis suæ per* Ps. 77.
» *Angelos malos:* sed nunquid errando? nunquid iniustè quicquam, v. 49.
» vel temerè iudicando, siue faciendo? absit: sed non frustrà illi
» dictum est: *Iudicia tua, sicut multa abyssus.* Non frustrà Apo- Psal. 35.
» stolus: *O altitudo diuitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei, quam in-* v. 7.
» *scrutabilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius? quis enim* Rom.
» *cognouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit; aut quis* 11. v. 33.
» *prior dedit illi, vt retribuatur ei?* nullum elegit dignum, sed v. 34.
† al. *indi-* » eligendo effecit dignum, nullum tamen punit † indignè. v. 35.
gnum » Ait (inquis) Apostolus; *Bonitas Dei ad pœnitentiam te addu-* Rom.
Ibid. cap 4. » *cit*, verum esse constat; sed quem prædestinauit addudit, quam- 2. v. 4.
» uis ipse secundùm duritiam, & cor impœnitens (quantùm ad ip-
» sum attinet) *Thesaurizet sibi iram in die iræ & reuelationis iusti* v. 5.
* al. *quan-* » *Iudicij Dei; qui reddet vnicuique secundum opera eius?* * quan- v. 6.
tamlibet » túmlibet enim præbeat patientiam, nisi ipse dederit quis † habet
† al. *agit* » pœnitentiam? an oblitus es, quod idem ipse Doctor ait: *Ne fortè* 2. Tim.
» *det illis Deus pœnitentiam ad cognoscendam veritatem, & resipis-* 2. v. 25.
» *cant à Diaboli laqueis, sed iudicia eius multa abyssus.* Nos certè si Psal. 35.
» eos, in quos nobis potestas est, ante oculos nostros perpetrare sce- v. 7.
» lera permittamus, rei cum ipsis erimus. Quàm verò innumerabilia
» ille permittit fieri ante oculos suos, quæ vtique si noluisset, nullâ 2. Petr.
» ratione permitteret: & tamen iustus, & bonus est, & quòd præben- 3. v. 9.
» do patientiam, *Dat locum, pœnitentiæ, nolens aliquem perire, nouit* 2. Tim.
* al. *coope-* » *Dominus qui sunt eius.* Et *omnia * cooperantur in bonum; sed his* 2. v. 19.
ratur » *qui secundum propositum vocati sunt.* Non enim omnes qui vo- Rom.
» cati sunt, secundùm propositum sunt vocati. *Multi enim vocati,* 8. v. 28.
« *pauci verò electi.* Qui ergò electi, hi secundùm propositum voca- Math.
» ti. Vndè & alibi dicit. *Secundùm virtutem Dei saluos nos facientis,* 22. v. 14
» *& vocantis vocatione sua Sancta, non secundùm opera nostra,* 2. Tim. 1. v. 8. & 9.

ſed ſecundùm ſuum propoſitum, & gratiam, quæ data eſt nobis in «
Chriſto Ieſu ante ſæcula æterna. Denique & hîc cùm dixiſſet: *Omnia* «
Rom. *cooperantur in bonum his, qui ſecundùm propoſitum vocati ſunt*, con- «
8. v. 28. tinuò ſubdidit: *Quoniam quos ante præſciuit, & prædeſtinauit con-* «
v. 29. v. 30. *formes imaginis filij eius, vt ſit primogenitus in multis fratribus: quos* «
autem prædeſtinauit, illos & vocauit, & quos vocauit, ipſos & iuſtifi- «
cauit, quos autem iuſtificauit, ipſos & glorificauit, hi ſunt ſecūdùm «
propoſitum vocati, ipſi ergò electi, & hoc ante mundi conſtitu- «
Eph. 1. tionem ab eo, *Qui vocat ea, quæ non ſunt, tanquam ſint. Sed ele-* «
v. 11. *cti per electionem gratiæ.* Vndè dicit idem doctor & de Iſraël: *Re-* «
Rom. 14 v. 17. *liquiæ per electionem gratiæ ſaluæ factæ ſunt.* Et nè forte ante con- «
Rom. ſtitutionem mundi ex operibus præcognitis putarentur electi, «
11. v. 5. ſecutus eſt, & adiunxit; *Si autem gratia, iam non ex operibus:* «
v. 6. *alioquin gratia iam non eſt gratia.* Ex iſto numero electorum, & «
prædeſtinatorum etiam, qui peſſimam duxerint vitam per Dei «
benignitatem adducuntur ad pœnitentiam, per cuius patientiam «
non ſunt huic vitæ in ipſa ſcelerum perpetratione ſubtracti, vt «
oſtendatur & ipſis, & aliis cohæredibus eorum, de quàm profun- «
do malo poſſit Deus gratiâ liberare, ex his nemo perit, quâcun- «
que ætate * moriantur. Abſit enim, vt prædeſtinatus ad vitam « * al. mo-
ſine ſacramento mediatoris finire permittatur hanc vitam. Pro- « riatur.
Ioan. 6. pter hos Dominus ait. *Hæc eſt autem voluntas eius qui miſit me* «
v. 39. *patris, vt omne quod dedit mihi, non perdam ex eo.* Cæteri autem «
Rom. 9. v. 25. mortales qui ex iſto numero non ſunt, ex eadem quidem maſſa, «
ex qua & iſti, ſed vaſa iræ facti ſunt, ad vtilitatem naſcuntur iſto- «
rum: Non enim quemquam eorum Deus temerè ac fortuitè «
creat, aut quid de illis boni operetur ignorat: Cum & hoc * ip- « * al. ipſo.
ſum bonum operetur quod in eis humanam creat naturam, & ex «
eis ordinem ſæculi præſentis exornat. Iſtorum neminem adducit «
ad pœnitentiam ſalubrem, & ſpiritalem, quâ homo in Chriſto «
reconciliatur Deo, ſiue illis ampliorem patientiam, ſiue non im- «
Rom. 2. v. 5. parem præbeat: quamuis ergò omnes ex eadem maſſa perditio- «
nis, & damnationis ſecundùm duritiam cordis ſui & cor impœ- «
nitens (quantùm ad ipſos pertinet) *Theſauriſent ſibi iram in diem* «
iræ; quo redditur vnicuique ſecundùm opera ſua; Deus tamen alios «
inde per miſericordem bonitatem adducit ad pœnitentiam, alios «
v. 6. ſecundùm iuſtum iudicium non adducit, habet enim poteſtatem «
adducendi & trahendi, ipſo Domino dicente: *Nemo venit ad me,* «
Ioan. 6. v. 44. *niſi pater, qui miſit me traxerit eum.* Nunquid autem *Achab* re- «
3. Reg. gem ſacrilegum & impium adduxit ad pœnitentiam, aut ſaltem «
22. v. 20. per mendacem Spiritum iam ſeducto, atque decepto patientiam, «
& longanimitatem præbuit? nonnè in eo ſtatim, propter quod «
v. 34. erat ſeductus morte rapiente completum eſt? quis eum dicat non «

quæ posuisti in laude libidinis, velut consequentia sententiam «
meam, quia ego dixi: Iniustum enim erat, vt obtemperaretur à «
seruo suo hoc est à corpore suo ei, qui non obtemperauerat Do- «
mino suo: quod tu negans, & falsum esse deridens, velut osten- «
dere voluisti, quæ sequeretur absurditas tanquam vltricem pec- «
3. Reg. 22. v. 21. cati, si hoc ita est libidinem * laudas: Certè istum mendacem spi- « *al. laudans.
tum, quia impium regem sicut merebatur fallendo traxit ad «
mortem non negas iniquitatis vltorem: Ecce ego & hìc dico: In- «
iustum enim erat, vt qui non crediderat Deo vero, non decipe- «
retur à falso; lauda ergò & istius iustitiam falsitatis, & dic vt di- «
xisti in laude libidinis: quia nihil eâ potest laudabilius æstimari, «
si iniquitate * multâ commissa est, si vindicauit iniuriam Dei; & « *al. vltâ.
quia ita consortium peccati non habuit, vt officium vindicantis «
assumeret; omnia hæc secundùm tuos acutissimos sensus rectè di- «
cuntur, & in illius immundi spiritus laude. Ergò præconium * « *al. vocis.
laudis tuæ in simili causa, aut mendaci redde spiritui, aut contu- «
maci tolle libidini. Quid fugis ad obscurissimam de anima quæ- «
stionem in paradiso? ab animo quidem cœpit elatio, & ad præ- «
ceptum transgrediendum inde consensio: propter quod dictum «
Gen. 3. v. 5. est à serpente: *Eritis sicut Dij*, sed peccatum illud homo totus « De peccato originali.
impleuit, tunc est caro facta peccati, cuius vitia sanantur solâ si- «
militudine carnis peccati. Vt ergò & anima, & caro pariter « Duo modi contrahendi originalis peccati.
vtrumque puniatur nisi quod nascitur renascendo emendetur, «
profectò aut vtrumque vitiatum ex homine trahitur, aut alte- «
rum in altero tanquam in vitiato vase corrumpitur, vbi occulta «
iustitia diuinæ legis includitur: quid autem horum sit verum, li- «
bentiùs disco, quàm dico, nè audeam docere quod nescio: hoc «
tamen scio id horum esse verum quòd fides vera antiqua Catholi- «
ca, quâ creditur, & asseritur originale peccatum, non esse con- «
uicerit falsum. Ista fides non negetur, & hoc quod de anima la- «
tet, aut ex otio discitur, aut sicut alia multa in hac vita sine salu- «
tis labe nescitur. Magìs enim curandum est siue in paruulis, siue «
in grandibus, quo anima sanetur auxilio, quàm quo vitiata sit «
merito: quæ tamen si vitiata negabitur, nec sanabitur. Illud sa- «
Rom. 1 v. 21. nè cur dixeris excogitare non potui, in eo quod commemorasti «
dixisse Apostolum, *& tenebris * obtectum insipienscor eorum.* Ad- « * al. oppletum.
didisti enim notandum esse, quoniam insipientiam causam dicat «
omnium malorum, hoc quidem dixisse Apostolum non satìs con- «
stat, sed non inde contendo: tu potiùs cur hoc dixeris quæro. «
An fortè quia paruuli non rectè dicuntur insipientes, quia non- «
dùm sapientiæ possunt esse participes? Ideò nullum malum eis «
inesse vis credi, quod esse consequens arbitraris, si malorum «
omnium causa insipientia est; sed si disputatione subtilissimâ & «

» elimatissimâ opus est, vt sciamus vtrùm primos homines insipientia superbos, an insipientes superbia fecerit: Nunc propter id quod inter nos agitur, quis ignorat omnes homines quicunque sapientes fiunt, ex insipientibus fieri, nisi fortè aliqui ex præconibus mediatoris magnâ eius, multúmque insolitâ gratiâ ad sapientiam non ex insipientia, sed ex infantia transire potuerint. Quod si naturâ sine fide mediatoris fieri posse contenditis, arcanum virus panditis hæresis vestræ, nihil enim vos agere apparet tantâ defensione & laude naturæ, *Nisi vt Christus gratis mortuus sit*, cuius nos dicimus *fidem, qua per dilectionem operatur*, etiam naturâ insipientibus opitulari. Sunt enim qui tantâ cordis obtusitate nascuntur, vt similiores pecoribus, quàm hominibus esse videantur, quorum tantæ fatuitatis, quæ in illis naturalis apparet, non potestis vllum dicere meritum, qui nullum esse dicitis originale peccatum. Quis autem non quotidiè probet (testibus rebus humanis) paruulum priùs nihil sapere, deinde crescendo vana sapere, & posteà, si ad sapientium sortem pertinet, rectâ sapere, atque ita ab infantia ad sapientiam per insipientiam mediam peruenire? Quapropter humana natura, quæ iacet in paruulis, cui laudibus vestris saluatorem tanquam sana sit, inuidetis, quemadmodum priùs proferat insipientiæ, quàm sapientiæ fructum videtis, & radicis eius vitium videre non vultis, aut videtis quod peius est, & negatis.

Gal. 2. v. 21. Gal. 5. v. 6.

PRVD. ℟ Si aures intelligentiæ, & veritatis tua tibi peruicacia non obstruxerit, perspicaciter videre potes vanissimum te laborem subiisse, nequicquam triuisse, frustrà insudasse, vt diceres ad exercitium nostræ intelligentiæ Deum procurasse, & in scripturis suis, & in tractatoribus earum, vt audientes tales locutionū modos, euigilaret nostra intentio ad intelligendum, quid in eis mysticum lateat, non quid verborum simplex superficies ostendat. Videlicet, vt præscisse, & prædestinasse Deum pœnas pro non præscisse, & non prædestinasse accipere debeamus. Ecce doctor eximius sub nomine Iuliani iam inde contra te agens omni sublato locutionum fuco, quid verborum simplex superficies ostendat edocuit, non quid mystica fictio mentiretur asserüit: Dilucidè quippè perdocuit in hac mortaliter vita degentibus, peccatóque sese voluntariè inquinantibus, iusto Dei iudicio pœnam alterius peccati, vel vnius, vel plurium retribui: quibus cæcati in barathrum iure sibi debitum perducantur: nec tamen excludi eas pœnas, quibus vel hic temporaliter, vel illic æternaliter & animâ & corpore puniantur. Proindè sententia sancti Augustini ex Psalmo 7. quam suffragatricem, vt tibi videtur, tui erroris adhibes, veritati potiùs fauet, quàm cōuenit falsitati: dicit enim. AVGVSTINVS.

AVGVST. in Psalmum 7. prope finem.

Intelligamus vnicuique homini supplicium fieri de peccato suo,& "
eius iniquitatem in pœnam conuerti, nec putemus illam tranquil- "
litatem & ineffabile lumen Dei de se proferre, vndè peccata pu- "
niantur, sed ipsa peccata sic ordinare, vt quæ fuerunt delectamen- "
ta homini peccanti, sint instrumenta Domino punienti. ℟ Qui- "
bus verbis addis. IOANNES SCOTVS.

Cap. 16. n. 18. sect. 6. PRVD.

Θ *Pulchrè quidem, atque præclarè definiens, non esse alia instrumenta torquendæ impietatis, præter illam ipsam impietatem.*

CORRECTIO.

℟ Verùm hæc dicens excludere conaris etiam pœnam ignis æterni, in quo si nullus ardebit, ad quid *preparatus diabolo & Angelis eius*, impiisque hominibus à Deo fuerit, vel ad quid in eum mittendi sunt, prorsùs nescire me fateor. Sed nè de præmissa Augustini sententia tibi blandiaris, quamuis superior ad cuncta sufficeret: ponamus & alteram ipsius, quæ tuam debellet impietatem: Ait quippè in libro suo qui est de fide & operibus. AVGVSTINVS. Neque illud * hic proderit, in quo nonnulli seipsos seducunt, ignem æternum dictum non ipsam * pœnam æternam: per ignem quippè, qui æternus erit, transituros arbitrantur eos quibus propter fidem mortuam per ignem promittunt salutem. Vt videlicet ipse ignis æternus sit, combustio verò eorum, idest operatio ignis non sit in eos æterna, cùm & hoc præuidens Dominus tanquā Dominus sententiam suam ita concluserit dicēs: *Sic ibunt illi in combustionem æternam: iusti autem in vitā æternam:* Erit ergò æterna combustio, sicut ignis, & eos in illam ituros veritas dicit, quorum non fidem, sed bona opera defuisse declarauit.

Math. 25. v. 41.

Avgvst. de fide & operibus cap. 15.

* al. dici hic poterit.

* al. combustionem

Math. 25. v. 46.

PRVD.

℟ Confer has tanti Patris sententias, & eum aut veracē si contraria sibimet ipsi non dixit comproba, aut mendacij si secùs dixisse conuiceris, argue. Nè ergò cōpugnantia inter se posuisse fallaciter confingatur, dicamus vnicuique homini suppliciū fieri de peccato suo,& eius iniquitatē in pœnam conuerti: Cùm secundùm ea, quæ suprà ex verbis ipsius latiùs posuimus, peccator propter peccata præcedentia ad deterioribus traditur, quorū merito ad interitum pertrahatur, aut post hanc vitā merito peruersorum actuum perpetuis cruciatibus coarctetur. Vt hoc sit ei iniquitatem in pœnā conuerti, quod est merito iniquitatis pœnis addici: dicantùrque instrumenta Domino punienti, quia illorum compensatione iustas pœnas retribuit promerenti: vel certè, quia pœnæ perpetuæ & animabus, & corporibus pariter infliguntur, sint peccata etiam pœnæ animarum, vt eorum iugi recordatione, cassâque pœnitudine torqueantur: Ita vt à corporibus ignis æterni combustio nullatenùs auellatur. Nam illam tranquillitatem,& ineffabile lumen Dei, nequaquam de se, idest de sua substantia necesse est pro-

ferre vel gladium, vel ignem, vel aquam, vel aliquid huiusmodi, vndè peccata puniantur, quin per ipsa peccata sic pœnas ordinat, vt per ea (quemadmodum diximus) puniat cōtumaces; vndè cùm quædam superfluè disseruisses, & ad vltimum conclusisses.

IOANNES SCOTVS.

Cap. 16. nu. 19. sect. 7. ● *Meritò* (inquiens) *perniciosa hîc dulcedo libidinis, illic vertetur in amaritudinem vltionis, vt quia hîc donum diuinæ largitatis, hoc est liberum voluntatis arbitrium, quod est naturalis intelligentiæ munus, id est mentis acies, quam conditor omnibus generaliter donauit ad se quærendum, diligendum, fruendum, in vsus turpitudinis mutare superbiendo nequissimè voluerat: Illic nè omninò veritatis honestate fruatur, iustissimè perdat, & eo carcere iniquitatis propriæ, in quo hîc se ipsum incluserat, tenebras æternæ ignorantiæ inextricabiliter, pœnaliterque non euitet.*

CORRECTIO.

PRVD. ℟ Miror cur tui oblitus non videris, quod initio huius pericopes dixeris, *Fœlicitatis notionem, & scientiam, atque veritatem illic inesse miseris, proindéque abesse ab eis miseriam, vt quia natura non puniretur, non punita, non esset misera.*] Quomodo enim eis inerit fœlicitas, eiúsque scientia, & notio, si mentis aciem perdiderint, & tenebras æternæ ignorantiæ inextricabiliter, pænaliterque non euitauerint? Aut enim illic eis fælicitas, eiúsque scientia deerit, & stabit quod aisti, *Vt mentis aciem perdant, & tenebras æternæ ignorantiæ inextricabiliter, pœnalitérque non euitent.*] Aut si fælicitas eiúsque scientia illis affuerit, nec mentis aciem perdent, nec tenebras æternæ ignorantiæ inextricabiliter, pænaliterque patientur. Sed quia omnis fælicitas infælicibus substrahetur; verum est, quia tenebras æternæ ignorantiæ inextricabiliterque, pænaliterque sustinebunt; ita tamen, vt cum eis ignis æterni combustionem corpoream non euitent. Iam verò sententiæ Patrum Augustini, atque Gregorij, quas confirmationi tuæ hæreseos adhibuisti, quibus cæcitatem cordis, inclusionémque peccati veraciter docuerunt, vt per eas suppliciorum pænas excluderes, prorsùs quisquis piè aduertit, secundùm superiores eorundem sententias facillimè videbit, quia nequaquam tormenta, quæ corporibus corporaliter exhibentur, ademerint: sed pœnas quæ cæcatis mentibus iusto Dei iudicio hîc interim solent ingeri, fideliter intimauerint. Quorum Augustinus in libro de vera Religione, non vt à te mendace positum est, sed vt ab ipso sincerissimè constat editum tractasse dinoscitur.

Cap. 16. nu. 20. sect. 8.

AVGVST. de vera Religione cap. 52.

» AVGVSTINVS. Cauendi sunt ergò inferiores inferi, id est post
» hanc vitam pænæ grauiores, vbi nulla potest esse commemoratio
» veritatis, quia nulla ratiocinatio, ideò nulla ratiocinatio, quia non

Ioan. 1. eam perfundit lumen verum, *quod illuminat omnem hominem ve-*
v. 9. *nientum in hunc mundum*, quare *festinemus*, *& ambulemus cum* "
Ioa. 12. *dies præsto est, ne nos tenebræ comprehendant*, festinemus à secunda "
v. 35. Psal. 6. morte * liberati, vbi *nemo est, qui memor sit Dei*: & ab inferno, vbi " * al. *libērari*
v. 6. *nemo confitebitur Deo.* "

Sed miseri homines, quibus cognita vilescunt, & nouitatibus " Cap. 53.
libentiùs discunt, quàm norunt, cùm cognitio sit finis discendi, "
& quibus vilis est facilitas actionis, libentiùs certant quàm vincūt, "
cùm victoria sit finis certandi, & quibus vilis est corporis salus, "
malunt vesci quàm satiari, & malunt frui genitalibus membris, "
quàm nullam talem commotionem pati: inueniuntur etiam qui "
malunt dormire, quàm non dormitare; cùm omnis illius † volun- " † al. *voluptatis*
tatis finis sit non esurire, ac sitire, & non desiderare concubitum, "
& non esse corpore fatigato. Quare qui fines ipsos desiderāt priùs "
curiositate carēt, cognoscentes eam esse certam cognitionem, quæ "
intùs est, & eâ perfruentes, quantùm in hac vita queunt. Deinde "
accipiunt actionis facilitatem, peruicaciâ positâ, scientes maio- "
rem esse faciliorémque victoriam non resistere animositati cuius- "
quam, & hoc quantùm in hac vita * quærunt: sentiunt postremò " * al. *queūt*
Psa. 33. etiam quietem corporis abstinendo ab his rebus, sine quibus agi "
v. 9. hæc vita potest, ita *gustant quàm suauis est Dominus*, nec erit eis "
dubiū, quid post hanc vitam futurum sit, & perfectionis suæ fide, "
spe, & charitate nutriuntur: post hanc autem vitam & cognitio "
1. Cor. perficietur, quia *ex parte nunc scimus: Cùm autem venerit quod* "
13. v. 9. *perfectum est, non erit ex parte*, & pax omnis aderit. Nunc * enim " * al. *autem*
alia lex in membris meis repugnat legi mētis meæ: Sed liberabit nos "
Rom. 7 *de corpore mortis huius gratia Dei per Iesum Christum Dominum* "
v. 21. *nostrum*, quia ex magna parte concordamus cum aduersario, dùm "
cum illo sumus in via: Et tota sanitas, & nulla indigentia, & "
nulla fatigatio aderit corpori: quia *corruptibile hoc* tempo- "
re, atque ordine suo, quo resurrectio carnis futura est, *induetur in-* "
1. Cor. *corruptione*. Non mirum autem si hoc dabitur his, qui in cognitio- "
15. v. 13. ne solam veritatem amant, & in actione solam pacem, & in corpo- "
re solam sanittem: hoc in eis enim perficietur post hanc vitam, "
quod in hac vita plùs diligunt. "

Qui ergò malè vtuntur tanto mentis bono vt extra eam visibilia " Ibidem cap. 54.
magis appetant, quibus ad concupiscenda & diligenda intelligi- "
bilia cōmemorari debuerunt, dabuntur eis *exteriores tenebræ*; harū "
quippè initium est carnis prudentia, & sensuū corporeorū imbe- "
cillitas, & qui certaminibus delectantur, alienabuntur à pace, & "
summis difficultatibus implicabuntur: initium enim summæ dif- "
Mat. 22 ficultatis est bellum, atque contentio. Et hoc significare ar- "
v. 13. bitror quod *ligantur eis manus & pedes*, id est facilitas omnis "

» aufertur operandi, & qui sitire, & esurire volunt, & in libidinem » ardescere, & defatigari, vt libenter edant, & bibant, & concumbant, & dormiant; amant indigentiam, quod est initium » summorum dolorum; Perficietur ergò in eis quod amant, vt » ibi eis *sit ploratus, & stridor dentium*: plures enim sunt qui hæc » omnia vitia simul diligunt, & quorum vita est spectare contendere, manducare, bibere, concumbere, dormire, & in cogitatione sua nihil aliud, quàm phantasmata, quæ de tali vita colligunt amplexari, & ex eorum fallacia superstitionis, vel impietatis regulas * figere, quibus decipiuntur & quibus inhærent, » etiamsi ab illecebris carnis se abstinere conentur; quia non benè » vtuntur talento sibi commisso, id est mentis acie, quâ videntur » omnes, qui docti, aut vrbani, aut faceti nominantur, excellere; » sed habent eam *in sudario* * *obligatam* aut in terra obrutam, id » est delicatis, & superfluis rebus, aut terrenis cupiditatibus in- » uolutam & oppressam: *Ligabuntur* ergò *his manus, & pedes, &* » *mittentur in tenebras exteriores, ibi erit ploratus, & stridor dentium*, non quia ipsa dilexerunt, quis enim hoc diligat, sed quia » illa quæ dilexerunt initia istorum sunt, & necessariò dilectores » suos ad ista perducunt; qui enim magis amant ire quam redire, » aut peruenire, in longinquiora mittendi sunt, *Quoniam caro* » *sunt, & spiritus ambulans, & non reuertens.* Qui verò benè vtuntur vel ipsis quinque sensibus corporis ad credenda, & prædicanda opera Dei, & nutriendam charitatem ipsius vel actione & » cognitione ad pacificandam naturam suam & cognoscendum » Deum intrant in gaudium Domini sui. Proptereà talentum, » quod malè vtenti aufertur, illi datur, qui talentis quinque benè vsus est, non quia transferri potest acumen intelligentiæ, sed » ita significatum est, posse hoc amittere negligentes, & impios » ingeniosos, & ad eam peruenire diligentes, & pios, quamuis ingenio tardiores: non enim datum est illud talentum ei, qui acceperat duo; habet enim & hoc, qui iam in actione & in cognitione benè viuit; sed ei qui acceperat quinque. Nondùm enim » habet ad æterna contemplanda idoneam mentis aciem, qui visibilibus tantùm, id est temporalibus credit. Sed habere potest, » qui horum omnium sensibilium Deum artificem laudat, & eum » persuadet fide, & spectat spe, & quærit charitate. ℟ Gregorius autem in 11. libro beati Iob.

[Margin: Matth. 13. v. 50. — *al. *fugere* — * al. *ligatam* — Luc. 9. v. 20. — Matth. 25. v. 18. — Psa. 77. v. 39. — Mat. 25 v. 29. — Cap. 16. n. 21. sect. 8.]

» GREGORIVS. *Si incluserit hominem, nullus est, qui aperiat*: quia omnis homo per id quod malè agit, quid sibi aliud, » quàm conscientiæ suæ carcerem facit, vt hunc * anim reatus » premat, etiamsi nemo exteriùs accusat? qui cùm iudicante Deo » in malitiæ suæ cæcitate relinquitur, quasi intrà semetipsum clau-

[Margin: GREGOR. Moral. lib. 11. cap. 5. — Iob. 12. v. 14. — *al. *animi*]

ditur, nè euadendi locum inueniat, quem inuenire minimè me- «
retur. Nam sæpè nonnulli exire à prauis actibus cupiunt: sed «
quia eorumdem actuum pondere premuntur, in malæ consuetu- «
dinis carcere inclusi, à semetipsis exire non possunt, & quidem «
culpas proprias punire cupientes, hoc quòd rectè se agere æsti- «
mant, in † grauioribus peccatis vertunt, sitque modo miserabili, « * al. *grauiores culpas*
vt quod exitum putant, hoc inclusionem inueniant. Sic videlicet «
Math. 27. v. 5. reprobus Iudas, cum mortem sibi contrà peccatum intulit, ad «
æternæ mortis supplicia peruenit, & peiùs de peccato pœnituit, «
quàm peccauit. Dicatur ergò: *Si incluserit hominem, nullus est* «
qui aperiat; quia sicut nemo obsistit largitati vocantis, ita nul- « * al. *Dei est*
lus obuiat iustitiæ relinquentis: includere itaque * dicitur clausis «
Exod. 4. v. 7. non aperire: vnde & ad Moysen dicitur de Pharaone, *Ego obdu-* «
rabo cor eius: obdurare quippè per iustitiam dicitur Deus, quan- «
do cor reprobum per gratiam non emollit; recludit itaque ho- «
minem, quem in suorum operum tenebris relinquit. ℟ Mani- « Prvd.
festissimè beatus Gregorius eam inclusionem, quâ in hac vita
peccatores cæcari adsolent, præmissâ sententiâ declarauit.
Quod circumstantia eiusce sententiæ indubitanter demonstrant,
quorum clausulam adiiciendam duxi, quò euidens quid in præcedente sententia senserit, fiat.

Gregorivs. Quasi enim aperire hanc inclusionem cum « Gregorivs d. cap. 5.
Genes. 27. v. 7. v. 24. *Isaac* primogenito filio voluit, cùm hunc fratri præponere be- «
nedicendo conatus est, sed filium, quem pater voluit Dominus «
reprobauit, & quem Dominus voluit pater etiam nolendo bene- «
Genes. 25. v. 31. &c. dixit, vt qui iam primogenita fratri pro esca vendiderat, primo- «
genitorum benedictionem non acciperet, quam ex cupidine gu- «
læ reliquisset, qui terrena ambiens, fugitiua sequens, hæredita- «
re cupiens benedictionem, reprobatus est; non enim inuenit «
pœnitentiæ locum: quamquam cum lachrymis inquisisset eam: «
quia videlicet fructum non habent lamenta, quæ strident cum «
gemitu desiderare peritura. Aperire itaque Isaac nec filio po- «
tuit, quem Deus omnipotens iusto Iudicio in suæ malitiæ car- «
cere inclusit. ℟ Sed nè contentiosus obstrepere deligas; videa-
mus alteram eius sententiam ex Homelia Euangelij, quâ pœnas
corporis corporeas iudicari nullus ambigat, ait enim. Gre- Idem Homiliâ 38.
Math. 22. v. 13. gorivs. *Ligantur* tunc *pedes & manus* per districtionem sen- «
tentiæ, qui modò à prauis operibus ligari noluerunt per meliora- «
tionem vitæ. Vel certè tunc ligat pœna, quos modò à bonis «
operibus ligauit culpa, pedes enim qui visitare ægrum negli- «
gunt, manus quæ nihil indigentibus tribuunt, à bono opere «
iam ex voluntate ligatæ sunt, qui ergò nunc spontè ligantur in «
vitio, tunc in supplicio ligantur inuitè: benè autem dicitur «

» quòd *in exteriores tenebras proiiciatur:* Interiores quippè tenebras » dicimus cæcitatem cordis, exteriores verò tenebras æternam no- » ctem damnationis. Tunc ergò damnatus quisque non in interio- » res, sed in exteriores tenebras mittitur, quia illic inuitus proij- » citur in noctem damnationis, quihìc sponte cecidit in cæcitatem » cordis. *Vbi fletus* quoque *& stridor dentium* esse perhibetur, vt » illic dentes strideant, qui hìc de edacitate gaudebant: Illic oculi » defleant, qui hìc per illicitas concupiscentias versabantur in mun- » do: quatenùs singula quæque membra supplicio subjaceant, quæ » hìc singulis quibusque vitiis subiecta seruiebant ※. Idem in Moralibus lib. 12. (Iob 15. v. 20.)

(Idem Moral. lib. 12. cap. 20.) » GREGORIVS. Superbire enim minimè debuisset, etiam si » annorum suorum numerum certum habere potuisset; vt nesciens, » quantùm viueret, præsciret quando se ab elatione remoueret: » At posquam præsens vita semper incerta est, tantò semper mors » subripiens timeri debet, quantò nunquam præuideri valet: be- » nè autem superbiam impij tyrannidem vocat: propriè enim ty- » rannus dicitur qui in communi republica non iure principatur: » Sed sciendum est, quia omnis superbus iuxta modum proprium » tyrannidem exercet: Nam quòd nonnunquam alius in Republi- » ca hoc est per acceptam dignitatis potentiam, alius in Prouincia, » alius in Ciuitate, alius in domo propria, alius per latentem nequi- » tiam, hoc exercet apud se in cogitatione sua; nec intuetur Dominus » quantum quisque mali valeat facere, sed quantum velit, & cum » deest potestas foris, apud se tyrannus est, cui iniquitas domina- » tur intùs, quia etsi exteriùs non affligit proximos, intrinsecùs ta- » men habere potestatem appetit, vt affligat: & quia omnipo- » tens Deus corda pensat, iam in eius oculis impius fecit, quod co- » gitauit. Ad hoc autem conditor noster latere nos voluit finem » nostrum, vt dùm incerti sumus quando moriamur, semper ad » mortem parati *inueniri debeamus. Vndè rectè postquam di- (*al. *inueniamur*) » ctum est: *Cunctis diebus suis impius superbit*, adiungit, *& nu-* » *merus annorum incertus est tyrannidis eius.* Ac si apertè dice- (Iob 15. v. 20.) » tur. Cur quasi de certo extollitur, cuius vita sub pœna incerti- » tudinis tenetur. Sed omnipotens Deus prauè agentibus, non so- » lùm ventura supplicia reseruat, sed eorum corda hìc etiam vbi » delinquunt, pœnis implicat, vt eo ipso quo peccant, semetipsos » feriant, vt semper trepidi, sempérque suspecti mala ab aliis pati » metuant, quæ se aliis fecisse meminerint. ※ Qui tamen euiden- ter de peccatis, quæ sunt pœnæ peccatorum in Expositione Eze- chiel Prophetæ Homiliâ 11. partis primæ ita disseruit. (Idem in Ezechiel Homil. 11. post medium.)

» GREGORIVS. Sed *Etsi conuersus iustus à iustitia sua fece-* » *rit iniquitatem, ponam offendiculum coram eo. Ipse morietur, quia* (Ezech. 3. v. 20.)

non

non annunciasti ei: in peccato suo morietur, & non erunt in memoria iustitiæ eius, quas fecit. Sanguinem verò eius de manu tua requiram; Quia iusto qui in peccato ceciderit, prędicator tacuit, eius † sanguinis reus tenetur, & qui sollicitus esse non studuit in prædicatione, factus est particeps in damnatione. Sed cùm dicitur *In peccato suo morietur, & non erunt in memoria iustitiæ eius, quas fecit*; Hoc maximè nobis considerandum est: quia cùm mala committimus, sine causa ad memoriam bona nostra transacta reuocamus: quoniam in perpetratione malorum nulla debet esse fiducia bonorum præteritorum: sed quæri potest, vtrùm iusto postquam ceciderit, prædicandum sit; an & priùs, quàm cadat inuigilare prædicator debet, ne ad casum veniat; proculdubiò & priùs quàm cadat. Nam sequitur. *Si autem tu annunciaueris iusto, vt non peccet iustus, & ille non peccauerit, viuens viuet, quia annunciasti ei: Tu autem animam tuam liberasti*: Si ergò prædicator, ideò animam suam liberauit, quia iusto, ne peccaret annunciauit, cùm iustus ad peccatum prædicatore tacente ceciderit, prædicator quia tacuit, reus tenetur. Sed quis rogo nostrum ad hæc sufficiat, vt non solùm peccatores studiosè corripiat, sed etiam iustis inuigilet, ne cadant? nos enim infirmitatis nostræ conscij, cùm iustos viros conspicimus, admonere eos non præsumimus, vt iustitiæ viam teneant, quam quia tenent videmus, & tamen prædicatoris est debitum etiam iustos admonere. Vnde prædicator egregius dicebat, *sapientibus, & insipientibus debitor sum*. In his verò omnibus, quæ de iusto ad iniquitatem conuerso dicta sunt: hoc est laboriosum ad loquendum, hoc valdè pertimescendum, quod Dominus dicit: *Ponam offendiculum coram eo*: Ait enim: *Si conuersus iustus à iustitia sua fecerit iniquitatem ponam offendiculum coram eo*. Nos enim dicimus: quia si iniquitatem fecerit offendit, & verum est omninò quod dicimus, cur adhuc ei Deus omnipotens *offendiculum* ponet, quem iam impiè egisse, & cecidisse per iniquitatem, quam perpetrauit conspicit? sed districta sunt omnipotentis Dei iudicia, & qui peccatorem diù expectat, vt redeat, non redeunti, atque contemnenti ponit adhuc, vbi grauiùs impingat. Peccatum quippè, quod per pœnitentiam citiùs non deletur † aut peccatum est & causa peccati, aut peccatum & pœna peccati, aut peccatum simul causa & pœna peccati: omne enim quod priùs committitur peccatum est. Sed si citiùs pœnitendo non tergitur, iusto iudicio omnipotens Deus obligatam † peccantis mentem, etiam in culpam alteram permittit cadere, vt qui flendo, & corrigendo noluit mundare quod fecit, peccatum incipiat peccato cumulare: peccatum ergò, quod pœnitentiæ lamento non diluitur, peccatum simul est, & causa pec-

[Margin notes: v. 21. &c. — Rom. 1. v. 14. — Ezech. 3. d. v. 20. — † al. *sanguine*. — † al. *aut peccatum est, aut causa peccati simul & pœna peccati*. — † al. *peccatis*.]

» cati: quia ex illo oritur, vnde adhuc peccatoris, animus arctiùs » obligetur: peccatum verò, quod ex peccato sequitur, peccatum si- » mul est, & pœna peccati: quia excrescente cæcitate, ex retributio- » ne prioris culpæ generatur; vt quasi iam quædam sint in peccato- » re supplicia, ipsa incrementa vitiorum. Fit verò nunnunquam vt » vnum idémque peccatum, & peccatum sit, & pœna peccati, simul » & causa peccati: Ponam enim ante oculos quempiam rem proxi- » mi concupisse, quam quia apertè non valuit, furto diripuit; sed in » furti accusatione positus se hanc diripuisse iureiurando denegauit: » huic ergò concupiscentia peccatum fuit, & causa peccati, quia per » eam peruenit ad rapinam, ipsum verò furtum quo rem cõcupitam » diripuit, & peccatum ei factum est, & pœna peccati: quia ex retri- « butione iam non repressæ concupiscentiæ factum est, vt veniret ad » furtum, & culpa cordis excresceret in opere * ex vltione cæcita- » tis: sed quia furtum periurio tegere curauit, ex peccato rursùm » peccatum genuit: furtum ergò quod ex concupiscentia processit, & » periurium * protulit, peccatũ è pœna peccati factũ est, culpæ præ- » cedenti peccatum, & causa peccati culpæ subsequenti, quia de illa » natum hanc genuit. Quod benè Paulus Apostolus de quibusdam » Deum intelligentibus, sed non honorantibus insinuat dicens; *Cùm » cognouissent Deũ, non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerũt,* Rom. » *sed euanuerunt in cogitationibus suis.* Ecce est peccatũ & causa pec- 1. v. 21. » cati, ex qua causa quid sequatur adiungit; *Et obscuratum est insi- » piens cor eorum: dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt: &* d. v. 21. » *mutauerunt gloriã incorruptibilis Dei in similitudinẽ imaginis cor-* v. 22. » *ruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & serpentium.* v. 23. » Ecce est peccatum, & pœna peccati sed peccatum solummodò & » pœna peccati esset, si non adhuc ex hoc peccato, & aliud sequere- » tur. Nam post infidelitatem eorum subditur: *Propter quod tradi-* v. 24. » *dit illos: Deus in desideria cordis eorum, in immunditiam, vt contu- » meliis afficerent corpora sua in semetipsis. Quia igitur cognoscentes « Deum, non sicut Deum glorificauerunt*, ex eo peccato & causa pec- « cati, ad hoc quoque perducti sunt, vt ad cultum serpentium & vo- « lucrum laberentur. Sed quia per hanc etiam cæcitatem vsque ad « immunditiam & carnis contumelias ceciderunt. Ipsa infidelitatis « eorum cœcitas præcedenti intellectui, & peccatum est, & pœna « peccati: subsequenti verò immunditiæ peccatum * facta est, & » causa peccati: sed quia de his in libris moralibus diù tractatũ est, » nobis nunc diutiùs in eis immorandum non est. Hoc autem nobis » cum tremore considerandum est, quomodo iustus & omnipotens » Deus cùm præcedentibus peccatis irascitur, permittit, vt cœcata Gen. 15. v. 16. » mens etiã in aliis labatur: Vndè Moses ait: *Nundùm completa pec-* Psa. 68. » *cata sunt Amorrhaeorum*: Dauid quoque dicit: *Appone iniquita-* v. 28.

* al. &
* al. *pertulit.*
* al, *factum.*

Osee 4. v. 2. *tem super iniquitatem eorum, vt non intrent in tua iustitia*: Propheta etiam alius dicit: *Maledictum, & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit.* Sanguis enim sanguinem tangit, quando peccato peccatum additur, vt ante Dei oculos adiunctis iniquitatibus anima cruentetur. Paulus Apostolus ait: *Vt impleant peccata sua semper:* Ioanni quoque per Angelum dicitur: *Qui nocet, noceat adhuc, & qui in sordibus est, sordescat adhuc:* Vndè etiam Dominus dicit: *Si conuersus iustus à iustitia sua fecerit iniquitatem, ponam offendiculum coram eo.* Ac si apertè dicat, quia videre pœnitendo noluit, vbi iam impegit iusto eum iudicio deserens ponam ei, vt & alibi impingat. Quod tamen *Domini ponere*, est nequaquam ad peccandum premere; sed nolle à peccato liberare: Sicut de Pharaone dicitur: *Ego indurabo cor eius.* Non enim cor peccantis Dominus obdurat: Sed obdurare dicitur, cùm ab obduratione non liberat: Misericors enim Deus tempus nobis ad pœnitentiam relaxat: sed cùm eius gratiæ patientiam nos ad augmentum vertimus culpæ, hoc ipsum tempus, quod ad pacendum piè disposuit, districtiùs ad feriendum vertit, vt * cùm reuerti quis etiam spatio temporis accepto noluerit, per hoc mala sua ad reatum augeat, per quod ea diluere potuit, si conuerti voluisset: vndè scriptum est. *Ignoras, quoniam benignitas Dei ad pœnitentiã te adducit? Secundum duritiam autem tuam, & cor impœnitens thesaurisas tibi iram in die iræ, & reuelationis iusti iudicij Dei*: De benignitate ergò omnipotentis Dei iram sibi in die iræ reprobus thesaurizat, quia dùm ad pœnitendum tempus accipitur, & ad peccandũ exhibetur, ipsum remedium gratiæ vertit in augmentum culpæ. Vndè & omnipotens Deus, quia collata remedia conspicit ad culpæ augmentum trahi, ipsam benignitatem, quam contulit, in iudicij districtionem vertit. Vt indè * per ampliùs feriat, vndè modò ampliùs expectat: Et quia homo deserere malum non vult, vt viuat, auget vndè moriatur: Sed siue iustus in culpa, siue peccator in morte corruat, speculatori timendum est, ne hunc ex suo silentio reatus peccantium pariter inuoluat.

Marginal notes: 1. Thes. 2. v. 16. — Apoc. 22. v. 11. — Ezech. 3. v. 20. — Exod. 4. v. 21. — Rom. 2. v. 4. v. 5. — * al. quo — * al. post.

℞ Si veræ pietatis affectu Christianæ humilitati deuotus anhelas, nullâ obstante difficultate, patentissimè perspicis inclusionem ex beati Iob verbis sancto Gregorio edissertã, non pœnam significare gehennæ, sed eã, quâ reprobi in hac mortalitate suis voluptatibus lethaliter fauẽtes, iusto Dei iudicio feriuntur. Attamen Christianâ te charitate admoneo; ne verbis beati Augustini, quibus de pœnis impiorũ diuersè in opusculis suis tã multis sentire videtur, cò vsque inhæreas, vt veritati tantopere contradicas. Nam ille vir sanctus & doctus multa prioribus suę conuersionis tẽporibus scri-

Marginal notes: Prvd. — Iob 12. v. 14.

psit, quę post modũ necessariò retractanda iudicauit. Quo munere speciali cœlitùs donatus plura retractauit, quædã in posterioribus suis opusculis veraciùs scrutata dissenuit, pleraque retractanda morte præreptus dereliquit. Ac per hoc quæcumque vel retractauit, vel post elimatiùs, proindéque veraciùs exquisiuit, & scripsit, sequenda & pio amore veneranda atque tenenda pius quicunque intellector sanissimè iudicabit: qui tamen nunquam ita pœnas cordis adstruxit, vt corporis denegaret. Sed prout commodum duxit, de vtrisque pariter, aut de alterutra sigillatìm tractauit. Sicut in libro 3. de libero voluntatis arbitrio breuiter dilucidéque ostenditur vbi ait.

AVGVSTINVS de Libero Arbitrio lib. 3. cap. 20.

» AVGVSTINVS. Vt autẽ de illo primo cõjugio & cũ ignorantia, & cũ difficultate, & cum mortalitate nascamur: Quoniam illi cùm peccauissent, & in errorem, & in ærumnam, & in mortem præcipitati sunt, rerum moderatori summo Deo iustissimè placuit, vt & in ortu hominis originaliter appareret iustitia punientis, in prouectu misericordia liberantis. ✠ In eodem AVGVSTINVS.

Idem ibid. cap. 23.

» Quid est enim aliud dolor, nisi quidam sensus diuisionis, vel corruptionis impatiens; vnde luce clariùs apparet, quàm sit illa anima in sui corporis vniuersitate auida vnitatis, & tenax, quæ nec libenter, nec indifferenter, sed potiùs renitenter, & reluctanter * intendit in eam passionem corporis sui † quã eius vnitatem atque integritatem labefactari molestè accipit. ✠ Idem in libro de vera Religione.

*al. *intenditur*
† al. *per quam*

Idem de vera Religione cap. 41.

» AVGVSTINVS. Ergò mirum est * si omnis anima quæcunque ubi sit, & qualiscunque sit omni corpore est melior, dicam pulchrè ordinari, & de pœnis eius alias pulchritudines fieri, cùm ibi non sit quando misera est, vbi esse beatos decet, sed ibi sit, vbi esse miseros decet. ✠ In eodem

*al. *si hominis animã quæ vbicumque sit*

Idem d. ca. 41.

» AVGVSTINVS. Quòd si ab ea parte, cui dominari nos Deus iubet, atque vt in nostram possessionem restituamur, & hortatur & opitulatur, si ergò ab hac parte per negligentiam & impietatem vir subditus fuerit, id est mens & ratio, erit quidem homo turpis & miser, sed destinatur in hac vita, & post hanc vitam ordinatur, quò eum destinari, & vbi ordinari summus ille rector, & Dominus iudicat. ✠ In eodem AVGVSTINVS.

Idem ibid. cap. 11. in fine & cap. 12.

» Quapropter vita, quæ fructu corporis delectata, negligit Deum, inclinatur ad nihilum, & ista est nequitia: hoc autem pacto vita carnalis & terrena efficitur, & ob hoc etiam caro & terra nominatur, & quamdiù ita est, regnum Dei non possidebit, & eripitur ei, quod amat: id enim amat quod & minus est quàm vita, quia corpus est, & propter ipsum peccatum, quod * amat, fit corruptibile, vt fluendo deserat amatorem suum, quia & ille hoc amando deseruit Deum: præcepta enim eius neglexit dicentis, hoc manduca,

1. Cor. 15. v. 50.

Gen. 2. v. 16. & 17.

*al. *amatur*

& hoc noli. Trahitur ergò ad pœnas: quia diligendo inferiora in egestate voluptatum suarum, & in doloribus apud inferos ordinatur: quid est enim dolor, qui dicitur corporis nisi corruptio repentina salutis eius rei, quàm malè vtendo anima corruptioni *obnoxiauit: Quid est autem dolor, qui dicitur animi, nisi carere mutabilibus rebus, quibus fruebatur, aut frui se posse sperauerat; & hoc est totum, quod dicitur malum, id est peccatum, & pœna peccati. ℟ Idem in Psalmo *66*.

* al. *fecit obnoxiam*

AVGVSTINVS. Quis autem nostrum dicturus est non esse illam Dei benedictionem si vel agricultura ei fructum ferat, vel domus cuiusque abundet copiâ rerum temporalium, vel ipsa corporis salus aut teneatur, ne amittatur, aut amissa reparetur? fœcunditas etiam fœminarum, & casta vota filios desiderantium ad quem pertinent, nisi ad Dominum Deum. Qui enim creauit quando non erat; ipse prolis successu facit permanere quod condidit? Facit hæc Deus, donat hæc Deus, parùm est nobis dicere facit hæc Deus, donat hæc Deus; sed solus hæc facit, solus donat. Quid enim. Facit hæc Deus * sed facit hæc & aliquis non Deus: facit hæc, & solus facit, & sine causa ista petuntur vel ab hominibus, vel à dæmonibus, & quæcumque bona accipiunt inimici Dei, ab illo accipiunt, & cùm ab aliis petunt & accipiunt, nescientes ab illo accipiunt. Quomodo cùm puniuntur, & putant se ab aliis puniri, nescientes ab illo puniuntur. Sic & cùm vegetantur, implentur, saluantur, liberantur: Etsi hoc nescientes vel hominibus, vel dæmonibus, vel Angelis tribuunt; non habent nisi ab illo penes quem potestas est omnium.

Idem in Psalmo 66. in principio.

* al. *si facit hæc & aliquis non Deus facit hæc Deus*

CAPVT XVII.

CAP. XVII.

Cur Deus dicitur prædestinasse pœnas, cùm eas non faciat, nec prædestinet.

SEPTIMA Decima næniarùm tuarum habet titulum.

IOANNES SCOTVS.

● *Cur Deus dicatur prædestinasse pœnas, cùm eas non faciat, nec prædestinet, proindè ratione, atque auctoritate, quâ conficitur firmissimè tenendum, prorsus suppliciorum, quibus superba impietas æterno torquebitur cruciatu, nullomodo Deum esse auctorem, nullomodo eorum esse factorem, nullomodo prædestinatorem.* Num. 1.

CORRECTIO.

PRVD. ℟ Deum auctorem suppliciorum, vel temporalium, vel æternorum, & prædestinatorem tam auctoritate sacri eloquij, quàm Doctorum concordià satis demonstratum est: sed quia tu supplicia peccatorum nihil aliud, quàm peccata esse susurras: peccatorum auctorem Deum minimè dicimus: attamen quotiescunque vel hic vel illic peccata suis auctoribus in pœnam conuertuntur, secundùm ea, quæ præcedens hunc sermo abundanter exsequitur, non nisi Deo vindice fieri proclamamus.

IOANNES SCOTVS.

Cap. 17. nu. 2. sect. 1. ⊖ *Eâ tamen* (inquis) *ratione auctor eorum esse dicitur, & factor, & prædestinator, quia verissimè creditur totius vniuersitatis, in qua sunt factor & ordinator. Ita enim vniuersæ creaturæ suæ, antequam ipsam crearet, statum pulchritudinis prædestinauit esse futurum, vt malorum turpitudo, quam non prædestinauit, quia non eam facturus esset in vniuerso turpis non esset malitia nocentium non noceret, error errantium non erraret, miseria torquendorum fœlicitatem non turbaret electorum; nullius enim turpitudo, vel malitia, vel error, seu miseria prædestinatum ante sæcula naturalem ordinem dehonestare permittitur.*

CORRECTIO.

PRVD. ℟ Si eo modo dicitur Deus factor, & prædestinator suppliciorum quo, verissimè creditur totius vniuersitatis, in qua sunt, factor, & ordinator, veraciter nimirùm factor & prædestinator eorum dicendus est, quia veraciter factor & ordinator vniuersitatis habetur: quia verò tu supplicia non aliud quàm peccata esse contendis, non est hic nobis diutiùs immorandum, quoniam satis supérque de his tractatum in præcedentibus constat, quòdque addis.

IOANNES SCOTVS.

Cap. 17. n. 3. sect. 2. ⊖ *Cùm ergò audimus prædestinauit Deus illos vel illos ad interitum vel supplicium, vel pœnas, seu cruciatum, seu quoquomodo vocari solet miseria, quâ torquetur iniquitas à se ipsa, in seipsa, per seipsam, non aliud intelligere iubemur, quàm ipsum ante tempora præscisse, & prædestinasse, quo ordine vniuersitatis futuri sunt illi, quos occultissimo, iustissimo tamen iudicio amaritudinem peccatorum suorum sentire permisit, quia eos in damnabili origine reliquit.*

CORRECTIO.

PRVD. ℟ Licet diuersa, tibíque aduersa proferas, qui prædestinatos pro non pædestinatis adstruxeras, multùm veritati prædestinationis approprias, præter illa, quæ à veritate aliena, interseris:

Nam & veritas hoc clamat. Præordinasse Deum, quo ordine vniuersitatis futuri sunt illi, quos iustissimo suo iudicio amaritudinem peccatorum suorum sentire, non (vt mentiris) permisit, sed vt verum est iudicauit, & iudicando compellit. Nec id solùm eis pœna est, quòd eos in damnabili (vt dicis) origine reliquit, sed reddita est eis etiam pœna ignis æterni, quâ torqueantur inuiti.

IOANNES SCOTVS.

☉ *Seruatâ* (inquis) *illâ notissimâ differentia inter præscientiam, & prædestinationem, vt cùm tantùm latè pateat prædestinatio, quantùm præscientia, vnum quippè atque idem diuinam profectò substantiam significantes, prædestinatio ad ea tantùm, quæ in bono sunt pertineat, præscientia verò ad bona malàque; quæ tamen differentia non est ex natura, sed ex vsu locutionum: quemadmodum enim dicitur de Deo: vbique est præsentiâ potestatis, sed non vbique est gratiâ habitationis: Ita de eo dici possit: vbique præscientiâ, sed non vbique prædestinatione: Cum apertissimè veritas clamet de Deo: vbicúnque Deus fuerit præsentia, ibi profectò erit habitatione: Similiter vbicúnque fuerit præscientia, necessariò erit prædestinatione.* Cap 17. nu. 4. sect. 2.

CORRECTIO.

℟. Proculdubiò falsa sunt quæ exequeris, sicut superiùs abundè monstrauimus. Primò quòd prædestinatio, & præscientia Dei substantia non sunt, quia relatiua sunt, quæ non ostendunt essentiam: Deinde quòd præscientia, & prædestinatio adeò inter se differunt, vt præscientia Dei dicatur etiam in his, quæ ipse non fecit, vt sunt peccata: prædestinatio verò in his solummodò, quæ ipse facturus erat, vel in conditione, & ordinatione rerum, vel in electione gratiæ, vel in condemnatione inflexibilis iudicij, sed nunquam iniusti: ac per hoc quemadmodum rectè dicitur de Deo vbique est præsentiâ potestatis, sed non vbique est gratiâ habitationis: Ita rectè de ipso dici potest vbique est præscientiâ, sed non vbique est prædestinatione. Quoniam qui omnia præsciit, & bona & mala, id est peccata; nequaquam prædestinauit nisi bona, id est misericordiam, & iudicium: in quo sunt etiam pœnæ quæ à sensu patientium malæ vocantur, quæ omninò nullo præter ipsum auctore fiunt. * Prvd.

Postremò quod dicis *veritatem clamare de Deo vbicúnque fuerit præsentia ibi esse habitatione.*] Proindéque *vbicúnque fuerit præscientia, necessariò esse prædestinatione,*] adeò regulã veritatis, & pietatis trãsgreditur, vt apertissimis oraculorũ diuinorũ testimoniis resultare minimè dubitetur, dicente ipsâ veritate: *Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus:* Et item: *Et ego*

Ioa. 14. v. 23. Ibid. v. 16.

rogabo Patrem, & alium paracletum dabit vobis, vt maneat vobiscum in æternum: Spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere; quia non videt eum, nec scit eum: Vos autem cognoscetis eum, quia apud vos manebit, & in vobis erit.] Vndè & liber sapientiæ dicit: *Quoniam in maleuolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis:* Et Apostolus: *Vos autem in carne non estis, sed in spiritu; si tamen spiritus Dei habitat in vobis, quòd si spiritus eius, qui suscitauit Iesum à mortuis, habitat in vobis, qui suscitauit Iesum Christum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora vestra propter inhabitantem spiritum eius in vobis:* Et rursùm: *Nolite iugum ducere cum infidelibus: quæ enim participatio iustitiæ cum iniquitate, aut quæ societas luci ad tenebras? quæ autem conuentio Christi ad Belial, aut quæ pars fideli cum infideli? qui autem consensus templo Dei cum idolis? Vos enim estis Templum Dei viui: Sicut dixit Deus: quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo, & ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi populus:* Et iterùm: *An nescitis, quoniam membra vestra templum est Spiritus sancti, qui in vobis est, quem habetis à Deo.* Quibus omnibus liquet Deum nullatenùs inhabitare, nisi templum suum; templum verò eius non esse, nisi membra Christi: dicente eodem Apostolo: *Nescitis quoniam corpora vestra membra Christi sunt.* Hoc clamat veritas, hoc prædicat pietas, Deum non habitare nisi in templo suo; Templum eius non esse nisi sanctos suos. Hinc Augustinus in libro ad Dardanum de præsentia Dei.

[Margin: v.17. — Sap. 1. v. 4. — Rom. 8 v. 9. & v. 11. — 2. Cor. 6. v. 14. — v. 15. — v. 16. — Leu. 26. v. 12. — 1. Cor. 6. v. 19. — Ibid. 1. 15.]

[Margin: AVGVSTIN. Epist'â 57 ad Dardanum ante medium.]

» AVGVSTINVS. Verùm illud est multò mirabilius, quòd cum » Deus vbique sit totus, non tamen in omnibus habitat: non enim » omnibus dici potest, quòd ait Apostolus, vel quod iam dixit, » vel etiam illud: *Nescitis quia templum Dei estis, & Spiritus Dei* » *habitat in vobis?* Vndè & è contrario de quibusdam idem dicit: » *Quisquis autem Spiritum Christi non habet, hic non est eius.* Quis » porrò audeat opinari, nisi quisquis inseparabilitatem penitùs Tri- » nitatis ignorat, quod in aliquo habitare possit Pater & Filius in quo » non habitet Spiritus sanctus, aut in aliquo Spiritus sanctus in quo » nō & Pater & Filius: Vndè fatendū est vbique esse Deum per diui- » nitatis præsentiā; sed non vbique per habitationis gratiā; propter » hanc enim habitationem: vbi proculdubiò gratia dilectionis eius » agnoscitur, non dicimus Pater noster qui est vbiq;, cùm & hoc ve- » rū sit: Sed *Pater noster qui es in cœlis:* Vt templū eius potiùs in ora- » tione commemoremus, quod & nos ipsi esse debemus, & in quan- » tùm sumus, in tantùm ad eius societatem, & adoptionis fami- » liam pertinemus. Si enim populus Dei nondum factus æqualis » Angelis eius, adhuc in ista peregrinatione dicitur templum eius; » quantò magis est templum eius in cœlis, vbi est populus Angelorum,

[Margin: Rom. 8 v. 9. — d. v. 9. — Math. 6. v. 9. — 1. Cor. 3. v. 16.]

lornm, quibus agregandi, & coæquandi sumus, cùm finitâ peregrinatione, quod promissum est sumpserimus. Cùm igitur qui vbique est, non in omnibus habitet, etiam in quibus habitat, non æqualiter habitat. ℟. In eodem. Augustinus. Sicut autem nec ab illo abest in quo non habitat, & totus adest, quamuis eum ille non habeat: ita & illi in quo habitat totus est præsens, quamuis non ex toto eum capiat. ℟. In eodem. — Idē ibidem paulò post.

Augustinus. Cùm itaque proficientes, in quibus mortalitas habitat, dùm de die in diem renouantur magìs magísque iustificet, exaudiat orantes, mundet confitentes, vt exhibeat sibi templum immaculatum in æternum, meritò dicitur non habitare in eis, *qui cognoscentes Deum, non sicut Deum glorificauerunt, vel gratias egerunt:* Colendo enim, & seruiendo creaturæ, potiùs quàm creatori, non vnius veri Dei templum se esse voluerunt. ℟. In eodem. Augustinus. Quamobrem Deus qui vbique præsens est, & vbique totus non in omnibus habitat, sed in eis tantum quos efficit beatissimum templum suum, vel beatissima templa sua *eruens eos à potestate tenebrarum, & transferens in Regnum filij charitatis suæ*, quod incipit à regeneratione. ℟. Et infrà. Augustinus. Deus igitur vbique præsens est, & vbique totus præsens, nec vbique habitans, sed in templo suo, cui per gratiam benignus est & propitius. ℟. Non est igitur differentia inter præscientiam, & prædestinationem sumpta vsu locutionis, sed à natura: quia naturaliter aliud est præscire, aliud prædestinare. Sicut aliud est præsentem esse, aliud habitare. Multa quippè præsciuntur, quæ non prædestinantur; sicut multa sunt præsentia, quæ non sunt habitantia, nam sæpè in his locis, & cum his personis adsumus per præsentiam, in quibus & cum quibus nullatenùs habitamus; habitare quippè non dicitur quis, nisi in domo: esse verò etiam non in domo: Ita & Deus vbique esse dicitur, per omnipotentiam maiestatis, qui tamen non nisi in templo & in domo sua dicitur esse per gratiam habitationis.

Marginalia: Idē ibidem in medio. — Rom. 1 v. 21. — Idē ibidem post medium. — Col. 1. v. 13. — Idē ibidem propè finē. — Prvd.

Ioannes Scotvs.

Θ *Proinde* (inquis) *quemadmodum præsentia, & habitatio Dei non est, nisi in his, quæ ab eo facta sunt, ita eius præscientia & prædestinatio non nisi eorum, quæ ipse facturus esset, credenda sunt. Ac per hoc quemadmodum præsentia eius, & habitatio in his, quæ nec ab eo sunt, nec ea fecit, è contrario esse dicuntur, cùm in eis non sint: Ita præscientia eius & prædestinatio è contrario pronunciatur in illis, quæ non fecit, nec donauit, quia nihil sunt.* — Cap. 17. nu. 5. sect. 3.

Correctio.

℟. Dei præsentia vbique in sacris eloquiis prædicatur, eius habitatio non nisi in templo ipsius inuenitur. Nusquam enim vbique — Prvd.

Deum habitare, sicut vbique esse reperies, nisi in tuis, tuisque si-
milium fictionibus: Dicit enim ipse Dominus: *Cœlum & terram* Ierem.
ego impleo: Et Propheta ad eum: *Quò ibo à spiritu t●, & quò à fa-* 23. v. 24. Ps. 138.
cie tua fugiam: Si ascendero in cœlum, tu illic es: Si descendero in v. 7. &c
infernum ades: Si sumpsero pennas meas diluculo, & habitauero in v. 8.
extremis maris: Etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me v. 9.
dextera tua; & dixi forsitan tenebræ conculcabunt me, & nox illu- v. 10.
minatio in deliciis meis: quia tenebræ non obscurabuntur à te, & nox v. 11.
sicut dies illuminabitur: Sicut tenebræ eius, ita & lumen eius.] Non v. 12.
ergò à contrario (vt fatuè desipis) Deus inesse dicitur vbique,
quia non à contrario dicta sunt, quæ præmisimus, vel ab ipso, vel
à Prophetis eius: Veraciter námque dicebat idem Propheta: *Dixi* Ps. 74.
iniquis nolite iniquè agere, & delinquentibus nolite exaltare cornu; v. 5.
nolite extollere in altum cornu vestrum, nolite loqui aduersùs Deum v. 6.
iniquitatem: quia neque ab oriente, neque ab occidente, neque à de- v. 7.
sertis montibus subauditur patet via fugiendi & additur quare: v. 8.
quoniam Deus iudex est:] Itaque cùm crebrò inueniatur Deum potentiâ maiestatis vbique præsentem, nuquam præter domum suam ei habitaculum reperitur. Quamobrem sicut falsum est, quod nisus es affirmare de præsentia, & habitatione Dei; ita sine dubio falsum est, quod probare molitus es de præscientia, & prædestinatione: Vndè mirum valde est quod dicis.

Cap. 17. nu. 6. sect. 3.

IOANNES SCOTVS.

ʘ *Non incongruè tamen æstimantur esse in his, quæ vitio creaturæ orta sunt, cùm non solùm ipsam creaturam sapienter ordinet, sed etiam vitium eius suas leges excedere non sinat.*

PRVD.

CORRECTIO.

℟. Quomodo non incongruè æstimantur esse in his, id est peccatis, quæ vitio creaturæ orta sunt, cùm peccata nihil sint? aut quomodo vitio creaturæ orta dicis, cùm superiùs creaturam non peccasse, nec ex creatura peccatum prodiisse, sed ex voluntate, loquaci falsitate prosecutus sis? patet igitur non esse ex veritate quod ais: quia veritas nunquam est sibi ipsi cótraria, nunquam se se ipsa impugnat: quod te fecisse, & facere toties deprehendimus Christo propitio, & ostendere parati sumus. Iam verò similitudo domus amplissimæ magnificentissiméque dispositæ cuiuslibet patris multarum familiarum ordinantis in ea, aliter filios suos, aliter seruos, aliter sanos, aliter inopiâ (vt ais) malarum cupiditatum, quas intemperantiâ suæ libidinis traxerant cruciatos, dentibus stridentes, vermibus scatentes, diuersis perennis tristitiæ generibus laborantes, quâ conaris astruere, non eum

rectè æstimari durissimum punitorem, qui laudatur iustissimus ordinator, nihilominus veritati iudicantis non vsquequaque repugnat, neque iustitiæ illius rigorem nullatenùs eneruat, si ad intimum cerebrum veritas exculpatur: quid enim ille vniuersitatis conditor, ordinator, & iudex in hac vniuersitatis pulchritudine aliud agere rectè dicitur, quàm filios colligere per gratiam, & impios vel deserendo, vel iudicando damnare per iustitiam? Nunquid & ille, quem patrem multarum familiarum per similitudinem adhibueras, non poterat miseris in domo sua constirutis succurrere si vellet, eósque à miseria liberare? Quod quia minimè fecit, quid aliud sensisse intelligendus est, quàm eos dignæ miseriæ addictos, nunquam debere affici dignitate? qui ergò eos à miseria noluit, cùm potuerit liberare, nimirùm ipse eos damnauit, qui à miseria nunquam liberandos iudicauit. Sed quid necesse est nos in his vlteriùs hærere, cùm Deum vindicem vltorémque malorum omnium, & ratio, & auctoritas ex his, quæ præcedentibus actionibus disserta, & pertractata sunt, affatìm persuaserit: quia sicut Beatus Augustinus ait quod & tu licet in contrarium posuisti. Cap. 17. nu. 7. sect. 6.

Avgvstinvs. Animæ vitium non natura eius, sed contra naturam eius est, nihilque aliud est, quàm peccatum, & pœna peccati, vndè intelligitur nullam naturam, vel si meliùs ita dicitur nullam substantiam siue essentiam malum esse, neque de peccatis pœnisque eius animæ efficitur, vt vniuersitas vllâ deformitate turpetur, quia rationalis substantia, quæ ab omni peccato munda est, Deo subiecta, subiectis sibi cæteris dominatur: Ea verò quæ peccauit, ibi ordinata est, vbi esse tales decet, vt Deo conditore, atque rectore vniuersitatis decora sint omnia, & est pulchritudo vniuersæ creaturæ, per hæc tria inculpabilis; damnatione peccatorum, exercitatione iustorum, perfectione Beatorum. Avgvst. de vera Religione cap. 23.

℟. Vide quid dicat, quod quamuis peccatrices animæ puniantur, earum tamen punitione nullatenùs vniuersitas vllâ deformitate turpetur: Nullam quippè turpitudinem iustitia ingerit, quæ pulcherrima esse conuincitur. Omnis itaque & ordo, & iustitia Dei pulchra sunt. Ac per hoc vbicúnque, & in quibuscúnque sunt, non turpitudinem: sed pulchritudinem ingerunt. Vndè & idem Doctor in eodem libro. Prvd.

Avgvstinvs. Defectu, inquit, suo in pulchritudines corruptibiles, id est pœnarũ ordinem præcipitatur, nec miremur quòd adhuc pulchritudines nomino, nihil enim est ordinatum quod non sit pulchrum, &c. Quid ergò mirum est, si hominis animam, quæ vbicúnque sit, & qualiscúnque sit, omni corpore est melior, dicam Avgvstin. ibid. c. 41.

» pulchrè ordinari, & de pœnis eius alias pulchritudines fieri, cùm
» ibi non sit, quando misera est, vbi esse beatos decet, sed ibi sit
» vbi esse miseros decet.

PRVD. ℞ Attende quòd animam peccatricem in pœnarum ordinem præcipitari dixerit, & ibi esse, vbi talem esse deceat, procul-dubiò in loco pœnarum, id est tartaro: noli ergò dicere: *Nullâ vniuersitatis parte punitur impius, sed suâ propriâ impietate in seipso, vt prædictæ Sanctorum Patrum sententiæ testantur,*] quia veraitcer animaduersæ atque discussæ hoc dicere comprobantur, quod veritas habet, non quod falsitas adhibet. Legerant enim de Domino dictũ: *Ignis in conspectu eius exardescet, & inflammabit in circuitu inimicos eius,* Et rursùm dicente ipso: *Ignis succensus est in furore meo: & ardebit vsque ad inferni nouissima, deuorabitque terram cum* germine suo, *& montium fundamenta comburet: Congregabo super eos mala & sagittas meas complebo in eis:* Item, *Leuabo ad cœlum manum meam, & dicam viuo ego in æternum: si acuero, vt fulgur gladium meum, & arripuerit iudicium manus mea, reddam vltionem hostibus meis, & his qui oderunt me retribuam. Inebriabo sagittas meas sanguine, & gladius meus deuorabit carnes.* Psal. 49. v. 3. Deut. 32. v. 22. v. 22. v. 40. v. 41. v. 42.

* al. *fortè intermitte* Et August. de vera Relig. cap. 23.

* Intereà quæso acrimoniam tuæ viuacissimæ disputationis, vt digneris aduertere quid ex verbis tanti patris posueris, ea verò inquientis, quæ peccauit ibi ordinata est, vbi esse tales decet. Duo hîc tibi contraria posuit. Substantiam peccauisse, quod tu negas, & ibi peccantem substantiam ordinatam esse vbi esse tales decet. Nunquam enim quid absque prædestinatione ordinatur, neque absque ordine aliquid prædestinatur: quicquid itaque de prædestinatione dicitur, totum haud aliter quàm de ordinatione verissimè prædicatur: dicente Apostolo, *Quæ autem sunt à Deo ordinata sunt,* ac si aliis verbis diceret, à Deo destinata, atque disposita sunt, eâ dumtaxat discretione seruatâ, quam suprà ex verbis Augustini posuimus, vt ordinatio ipsius rei effectus, destinatio verò prior illius in consiliis dispositio habeatur, præordinatio autem nihil aliud, quàm prædestinatio teneatur. Nequaquam igitur prædestinationem impiorum denegas, quos ibi ordinatos, id est positos ac locatos legis, neque vllatenùs abnuis vbi esse miseros decet, vbi nullatenùs ordinarentur, nisi ordinandi prædestinati fuissent. His omnibus colligitur vanissimam esse disputationem tuam, quâ niteris ostendere nullam pœnam impiis irrogari, nisi propriæ impietatis conscientiam. Consequeris. Rom. 13. v. 1.

IOANNES SCOTVS.

Cap. 17. nu. 8. sect. 7. ⊙ *Vt enim Deus non ideò fecit solem, vt eius radiis inordinatè*

eum aspicientis oculorum visus refringatur, eosque in tenebris repercutiat, quas profectò non ipse, sed ipsa inordinata visio efficit, neque vt patientem oculorum grauissimam passionem torqueat; cùm illi in sua passione nihil tantùm noceat, quantùm splendor solaris, Math. *dùm ipsa passione non extrinsecùs naturam rerum contingat, sed in-* 25. v. 41 *trinsecus aliquâ corporalis sanitatis corruptione dolentem torqueat: sic mmirùm ignis ille æternus* qui præparatus est Diabolo, & Angelis eius *nullomodo ad hoc creatus. Præsertim si quartum mundi elementum sit, probabilius creditur ad vniuersitatis integritatem, quàm Deus faciendam prauidit conditus, quàm ad vrendum apostatam, cui sua superbia suffecerat ad tormentum.*

CORRECTIO.

℟ Quomodocumque se habeat combustio ignis æterni erga Diabolum, & Angelos eius, qui vtique naturâ spiritus à Deo sunt conditi, quoniam apertis iudiciis Scripturæ sacræ id minimè innuunt, eis tamen præparatum, & in eo torquendos, atque criciandos manifestè declarant, in quem eos præcipitãdos sub nomine capitis eorum Dominus ad Iob testatur dicens: *Et videntibus cunctis præcipitabitur:* nec tamen ignoramus identidem quondam dixisse Origenem & eum pro his cum cæteris suarum hæreseon damnabilibus sensis fuisse deiectum. Verum tamen quod adiungis. PRVD.

Iob 40. v. 28.

IOANNES SCOTVS.

Huic (inquiens) *rationi additur, quòd cùm in æthereo corpore primùm à Deo creatus sit in quo nihil pati potuit, corpus eius æthereum, postquam superbiâ intumuit, à supernis sedibus videlicet æthereis in hunc aerem humiditate crassum, caligine tenebrosum, perturbationibus passibilem detrusus est, vt ei inde corpus meritis suis condignum ipso nolente copularetur: ac per hoc in eo iniquitate suâ torqueretur.* Cap. 17. nu. 9. sect. 7.

CORRECTIO.

℟ Tam sunt ad explicandum difficilia, vt vnde probari valeant minimè reperiatur. Nulla quippè Propheticarũ, Apostolicarúmque literarum pagina ei corpus vel æthereum, vel äëreum ab auctore creatum refert, sed tantùm spiritum simpliciter factum, post superbissimę impietatis typhum, à cœlestibus proturbatum, iuxta beati Petri Apostoli sententiã: *In carcere huius äëris trusum, illo igni in die iudicij cruciandum:* cum omnibus suæ contumaciæ complicibus reseruari. In quo duo præter alia, quàm maximè mihi admiranda videntur, videlicet, si corpus æthereum ei primò factum est, & æther dicitur vel ignis, vel certè sedes ignis, cur non igneo corpore, magìs quàm in äëreo pœnas pati potuerit, PRVD.

1. Petri 3. v. 19.

cùm secundùm opinationem tuam ignis ille quartum elementum mundi sit, nec fuerit necesse, vt ad inferiora illo igni cruciandus propelleretur, in quo ipse constitutus, & à quo corpus habens competentiùs inibi torqueri potuerit, quàm inde ab ipso, vel in ipso cruciandus alio transportari. Et quòd aëreum corpus ei copulatum dicis, vt in eo non iam ab igni cōbureretur, sed iniquitate suâ torqueretur. Si enim cum æthereo corpore peccauit, quando contra auctorem tumuit, quid causę fuit, vt eo sublato ei aliud adderetur, in quo torqueri posset? Cùm rationi atque iustitiæ illud potiùs congruere videatur, vt in quo peccauerat, in ipso cruciaretur, & non aliud ei ad tormentum copularetur, quod nequaquam eius iniquitatis particeps fuerat? expers itaque eius impietatis corpus quâ iustitiâ ei ad puniendum additum fuerit non video; cùm sicut dicis iam haberet ex ipsa sui conditione cum quo, & in quo superbisse credatur, quæ res quoniam abstrusissima & scrupulosissima, atque ad absoluendum difficillima mihi videtur. Ad cætera in nomine, & adiutorio Domini transeamus, nec prætereundum quòd corpus hominis de terra factum animam diuinitùs inspiratam legamus: Angelos verò siue cœli prioris siue lucis primariæ vocabulo Scripturæ Geneseos fide debeamus accipere, seu quocunque alio modo vel meliùs vel apertiùs eorum conditio doceri possit, ab vniuersitatis conditione in cœlis superioribus factos omnibus patrum sensis in hoc concinentibus certissimum tenemus. Non in æthere vt somnias, sed in cœlis, id est supra hoc visibile firmamentum syderibus adornatum constitutos, & auctoris laudibus iugiter insistentes, eiúsque iussis irrefragabili obedientiâ obsequentes, qui cùm semper sint spiritus, quando tamen hominibus vt appareant mittuntur corpora vel ex æthere vel ex hoc pinguiori aëre quibuscum loqui, & conuesci queant terrigenis assumere nullatenùs dubitantur. Hinc Augustinus in libro de Ciuitate Dei 8.

AVGVST. de Ciuit. Dei lib. 8. cap. 22.

» AVGVSTINVS. Quia igitur nihil istorum quatuor eligendum est, ne in quolibet eorum de Diis tam malè sentiatur: restat vt nullomodo credendum sit, quòd Apuleius persuadere nititur, & quicumque alij sunt eiusdem sententiæ Philosophi. Ita esse medios Dæmones inter Deos & homines tanquam internuncios & interpretes, qui hinc ferant petitiones nostras, inde referant Deorum suppetias: sed esse Spiritus nocendi cupidissimos, à iustitia penitus alienos, superbiâ tumidos; inuidentiâ liuidos, fallaciâ callidos, qui in hoc quidem aëre habitant, quia de cœli superioris sublimitate deiecti, meritò irregressibilis transgressionis in hoc sibi con-

gruo velut carcere prædamnati sunt. ℟ Philippus in exposi- « Philippvs in Iob cap. 24. sub medium.
Iob 24. v. 16. tione beati Iob Philippvs. Non immeritò autem hoc loco «
de his beatus Iob ait. *Sicut in die condixerunt sibi*, quando per- «
Apoc. 12. v. 4. suadente adhuc Archangelo reliquis, de quibus dicitur: *Traxit* «
secum tertiam partem stellarum contra Deum, in cœlis facta est con- «
spiratio rebellionis. Cōlocutionem ego æstimo mobilem quandam «
voluntatem fuisse consensuum potius, quàm sonora colloquia: «
quoniam spiritus sunt & non corpora membris composita. Vndè «
fieri potest, vt similes motus per subtilitatem naturæ suæ in se «
perspexerint, & hoc dictum sit colloquium. Non enim quicquam «
affectuum suorum ab inuicem latere spiritus possunt: simplices «
enim creaturæ nullum habentes quasi obstaculum corpulentum «
perspicuæ sibi sunt: vndè arbitror quod lingua illa, quæ est eis se- «
cundùm conditionis suæ modum longè dissimilis, atque insuspi- «
cabili distinctione sine sono vocis, quæ fit verberato aëre, quod «
volunt illicò enuntient, nec sit necesse eis humano more breuissi- «
mi saltem temporis spatio loquelam à cogitatione discernere. «
℟ Attamen quod sequeris non minùs vel mirabile, vel fatuum «
iudicatur. «

Ioannes Scotvs.

Θ *Siue* (inquiens) *itaque ignis ille corporeus (vt ait Augustinus)* Cap 17. nu. 10. sect. 8.
siue incorporeus, vt Gregorio Placet, pro sui (vt opinor) subtilitate,
propterea prædestinatus, vel præparatus dicitur diabolo, quoniam in
eo fuerat ordinandus cum omnibus malitiæ consortibus puniendus:
& quemadmodum idem ignis bonus profectò, quoniam à bono factus,
non aliam ob causam malum dicatur, nisi quod in eo mali ordina-
tissimè disponantur: Ita etiam pœna non incongrè asseritur: quoniam
idem mali in eodem criminibus suis libidinosè commissis laboriosè
miserabilitèrque cruciantur. Non ergò ille ignis est pœna, neque ad
eam præparatus vel prædestinatus; sed qui fuerat prædestinatus, vt
& in vniuersitate omnium bonorum, sedes factus est impiorum.

Correctio.

℟ Primò hæc tua sententia in eo falsitatis arguitur, quod ignem Prvd.
illum ab Augustino corporeum, à Gregorio incorporeum dici
mentitur: nam vterque eum absque contradictione corporeum
confitetur, & quia super Augustino tu ipse fassus es, ipsius senten-
tiam ponere non necessarium iudicauimus: super æstimatione au-
tem Gregorij, ne cui in dubium veniat, tametsi paulò superiùs
sententiam illius de eodem igne ex libris moralibus posuerimus,
quâ eum corporeum fatetur, non ab re tamen videtur, si aliam
eius sententiam ex alio ipsius opere ad medium deducamus,
Nam sicut lib. illius qui dialogorum prænotatur refert, Petrus
Diaconus eum de memorato igni inter alia sciscitans. Ita ador-

Gregor. dialogorum lib. 4. cap. 29.

» sus est Petrvs: Et quà ratione credendum est, quia rem incor-
» poream tenere ignis corporeus possit? Gregorivs. Si vi-
» uentis hominis incorporeus spiritus tenetur in corpore; Cur non
» post mortem, cùm incorporeus sit spiritus, etiam corporeo igne
» teneatur? Petrvs. In viuente quolibet idcircò incorporeus spiri-
» tus tenetur in corpore, quia viuificat corpus Gregorivs. Si
» incorporeus spiritus (Petre) in hoc teneri potest, quod viuificat,
» quare non pœnaliter, & ibi teneatur, vbi mortificatur. Teneri
» autem per ignem spiritum dicimus, vt in tormento * ignescat
» videndo atque sentiendo. Ignem namque eo ipso patitur quod
» videt, & quia cremari se aspicit, crematur: sicque fit, vt res cor-
» porea incorpoream exurat, dum ex igni visibili ardor, ac dolor
» inuisibilis trahitur. Vt per ignem corporeum mens incorporea
« etiam * corporeâ flammâ crucietur. Quamuis colligere dictis
» Euangelicis possumus: quia incendium anima non solùm viden-
» do, sed etiam *experiendo patiatur. Veritatis etenim voce di-
» ues mortuus in inferno dicitur sepultus, cuius anima, quia in
» igne teneatur, insinuat * vox diuitis, qui Abraham deprecatur
» dicens: *Mitte lazarum, vt intinguat extremum digiti sui in*
» *aquam, & refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma*: Luc. 16. v. 24.
» Dum ergo peccatorem diuitem damnatum veritas in ignem per-
» hibet, quis sapiens reproborum animas teneri in ignibus neget?
» Petrvs. Ecce ratione ac testimonio ad credulitatem flectitur ani-
» mus: sed dimissus iterùm ad rigorem redit. Quomodo enim *
» res incorporea à re corporea teneri atque affligi possit, ignoro.
» Gregorivs. Dic, quæso te, Apostatas spiritus à cœlesti glo-
» ria * deductos esse corporeos? an incorporeos suspicaris Petrvs.
» Quis sanum sapiens esse spiritus corporeos dixerit? Grego-
» rivs. Gehennæ ignem esse incorporeum, an corporeum fateris?
» Petrvs. Ignem gehennæ corporeum esse non ambigo, in quo
» certum est corpora cruciari. Gregorivs. Certè reprobis
» veritas in fine dictura est: *Ite in ignem æternum, qui paratus est* Math. 25. v. 41.
» *diabolo, & Angelis eius*: Si igitur diabolus, eiúsque Angeli cùm
» sint incorporei, corporeo sunt igne cruciandi: quid mirum si
» animæ & antequam recipiant corpora, possunt corporea sentire
» tormenta. Petrvs. Patet ratio nec debet animus de hac vlte-
» riùs quæstione dubitare.

* al. *ignis, videndo atque sentiendo punatur.*

* al. *incorporea.*

* al. *voce.*

* al. *res corporea rem incorpoream teneat atque affligere.*

* al. *deiectos.*

Prvd. ℟ Ecce dum ignis illius corporei testimonia certa proponimus, ad omnia penè quæ in præfata tua sententia posueras, responsio verax reddita comprobatur: nam auctoritate tanti doctoris non solùm ignis ille corporeus asseueratur, verùm etiam & animas hominum, & Apostatas spiritus in eo sensibiliter cruciari probabiliter docetur, nec minùs nobis illud clarissimè illuxit, vnde nostra

nostra infirmitas aliquatenùs hæsitabat, scilicet de corporibus spirituum immundorum. Iste quippè doctor sanctissimus, & eruditissimus non corpora eis addita, non eos in corporibus quibuslibet, sed in ipsis quibus constant incorporeis spiritibus pati tormenta denuntiat. Non ergò propterea prędestinatus, vel præparatus dicitur diabolo: quoniam tantummodò in eo fuerat ordinandus, sed quia in eo vel videndo, vel experiendo, vel vtroque modo fuerat cruciandus. Nec ideò malus dictus est, quòd in eo mali ordinatissimè disponantur: Sed quia omnis pœna mala à patientibus æstimatur, qui ideò etiam pœna torquendorum congruentissimè nuncupatur. Quoniam in eo mali, non solùm animâ, sed etiam corpore sensibiliter torquebuntur: Est igitur ille ignis pœna ad hoc præparatus, factus, & prædestinatus, vt in eo non conscientiâ tantùm, verùm etiam sensu & experientiâ comburantur omnes iniqui; Nec vt sedes sit impiorum, sed vt pœna, cruciatus, tormentum, combustióque sit reproborum. Cuius rei copiosiora documenta in 16. actione congessimus: deinde non minori, immò inauditâ hactenus insaniâ de eodem igni subnectis.

Ioannes Scotus.

● *In quo* (inquiens) *proculdubiò non minùs habitabunt beati, quàm miseri; sed sicut vna eadémque lux sanis (vt diximus) oculis conuenit, impedit dolentibus: Vnus idémque cibus: vel potus faucibus languentium amarus, sanitate fruentium dulcis; illis quippè sua salutis placet integra lætitia. Istis sua corruptionis displicet pœnalis tristitia; vna eadémque aqua natantem eleuat, cadentem suffocat; Duorum in aula reguli vno eodémque loco positorum, vnus febricitat, alter gaudet: Gaudenti omnia totius aula ornamenta delectabiliter placent, laudabiliter apparent, honorabiliter concordant; febricitanti verò intra se ipsum doloribúsque suis ardenti, omnium, qua extrinsecùs videt, nihil esse delectat, nihil laudabile, quia omnia vituperat; nihil consentiens, quia omnium abhorret, meritò, quid enim bonorum illi non noceret, quando ei auctor omnium bonorum placere non poterat, aut vbi nullum bonum non nocebit, cui summo bono frui non placuit?* Cap. 17. nu. 11. sect. 8.

Correctio.

℞ O insaniam inauditam! ô vecordiam detestandam! O hebetudinem exhorrendam! O subtilitatem omni obtusione duriorem! O virulentiam omni abominatione extricrandam! Quid Prvd: Fortè execrandam.

est (ò mortalium superbissime) quod ausus es tantâ impudentiâ declamare? Ignem, quem veritas diabolo, & Angelis eius dicit ab initio præparatum, non minùs miseris, quàm beatis habitationem attribuis? certè in iudicio iudex omnium dicturum se reprobis protestatur. *Ite in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & Angelis eius:* Iustis autem: *Venite benedicti patris mei percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi.* Istis regnum paratum dicit, non ignem, gloriam, non pœnam. Illis autem ignem æternum, qui paratus sit diabolo, & Angelis eius pœnam, non gloriam. Vnde & illic dicitur. *Et ibunt hi in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternam.* Quid est hoc ò miserrime omnium terreno puluere compactorum? veritas sicut merita, ita & loca partis vtriusque discernit; & tu vnum eundémque ignem iustis, & iniustis habitationem dogmatizas? nempè aperitur quid velis, quod quamuis non apertè posueris, elucet tamen quid mente conceperis, vel quid dictis talibus etsi peruersè suadere volueris. Memini siquidem me olim, quod etiam passim iam rumor aspersit, te ipso narrante audisse, quòd vltra hoc visibile cœlum, quod firmamentum Scriptura nuncupat, quódque Apostolus velamen tabernaculi, quod erat oppansum ante oraculum interpretatur, nihil esse, & infra terram nihilominus nihil esse: Sed in hac quasi domo cœli & terræ ambitus contineri omnia, esséque quem infernum dicimus à terra vsque ad lunam, & deinde paradisum vel regnum sanctorum vsque ad firmamentum, ibíque tam Angelos sanctos, quàm Sanctorum animas, & ipsum Dominum nostrum Iesum Chrstum corpore commorari: Cùm consulta veritas atque auctoritas Catholicæ fidei aliud prædicet: Neque quisquam Ecclesiasticorum tantæ vesaniæ assertor, aut consentaneus vspiàm inueniatur, vel inueniri posse credatur, quin potiùs ex ea, cui totis viribus inniteris lectione damnabili hausisse & vomuisse virus lætiferum comprobaris.

Matth. 25. v. 41.

v. 34.

v. 45.

Heb. 6. v. 19.

Nam ille tuus capella exceptis aliis, vel maximè te in hunc labyrinthum induxisse creditur, cuius meditationi, magis quàm veritati Euangelicæ animum appulisti: Quin etiam cùm legeres beati Augustini libros, quos de ciuitate Dei aduersùs paganorum fallacissimas, falsissimáque opiniones mirabili affluentiâ digessit, inuenisti eum posuisse ac destruxisse quædam ex libris Varronis, quibus, quoniam capellæ tuo consona videbantur, potiùs assentiri, quàm veridici Augustini allegationibus, fidem adhibere delegisti. Ponit enim ita ex verbis illius. AVGVSTINVS. Dicit ergò idem Varro adhuc de naturali Theologia præloquens Deum se arbitrari esse animam

Avgvst de ciuit. Dei lib. 7. c. 6.

mundi, quem Græci vocant cosmon, & hunc ipsum mundum "
esse Deum, sed sicut hominem sapientem, cùm sit ex corpore "
& animo, tamen ab animo dici sapientem. Ita mundum Deum "
dici ab animo cùm sit ex animo & corpore. Hic videtur quo- "
dammodo vnum confiteri Deum. Sed vt plures etiam introducat, "
adiungit mundum diuidi in duas partes: Cœlum & terram, & "
cœlum bifariam in æthera & aëra, terram verò in aquam & hu- "
mum, è quibus summum esse æthera; secundum aëra; tertiam "
aquam. Infimam terram, quas omnes partes quatuor animarum "
esse plenas in æthere & aëre immortalium, in aqua & terra morta- "
lium. Ab summo autem circuitu cœli ad circulum Lunæ, æthe- "
reas animas esse astra, ac stellas, eósque cœlestes Deos non modo "
intelligi esse, sed etiam videri; inter Lunæ verò gyrum, & nim- "
borum ac ventorum cacumina aëreas esse animas, sed eas animo, "
non oculis videri. Et vocari heroas, & lares, & genios. ℟ Quod " PRVD.
quàm sit veritati aduersum auctoritate tam diuinorum eloquio-
rum, quàm patrum venerabilium largiente Domino pro captu
& viribus exequamur. Primóque aduertendum, vbi Dominus
& Saluator noster corpore, quod absque peccato sumpsit, & egit
ex Virgine incorrupta, degat: nam eò congregari Sanctos om-
Luc.17. nes testatur ipse in Euangelio dicens. *Illâ nocte erunt duo in lecto*
v.34. *vno, vnus assumetur, & alter relinquetur, duo in agro, vnus assume-*
v.37. *tur, & alter relinquetur, respondentes dicunt illi: Vbi Domine?*
qui dixit illis: vbicúmque fuerit corpus illuc congregabuntur &
aquilæ. Quod absque dubio super cœlum sydereum omnes Ca-
tholici, & orthodoxi Doctores intelligunt. Quò etiam beatum
Paulum raptum sanctus Ambrosius intelligit dicens. AMBRO- AMBROS.
2. Cor. SIVS. Quia vltra omnia mundi sydera raptus intelligitur, & " in 2. ad Cor.
12. v. 2. ideò magnificum & mirabile est quod narrat. Significat enim " cap. 12. v. 2.
supra firmamentum in tertium numero cœlum de spiritalibus "
cœlis raptum semetipsum. ℟ Quod nobis Apostolus aperit, " PRVD.
Eph. 1. qui ad Ephesios loquitur: *Vt Deus Domini nostri Iesu Christi*
v. 17. &c. *Pater claritatis det vobis spiritum sapientiæ & reuelationis in*
v. 18. *agnitione: Illuminatos habere oculos cordis vestri ad hoc, vt scia-*
tis, quæ est spes vocationis eius, quæ diuitiæ hæreditatis gloriæ eius
v. 19. *in Sanctis; Et quàm excelsa magnitudo eius in vos, qui creditis se-*
v.20. *cundùm operationem potentiæ fortitudinis eius, quam operatus est*
in Christo suscitans illum à mortuis, & collocauit ad dexteram sibi
v.21. *in cœlestibus, super omnem Principatum, & Potestatem, & Virtu-*
tem, & Dominationem, & omne nomen, quod nominatur non so-
lùm in hoc sæculo, sed in futuro.] Quam Apostoli sententiam san- AMBROS.
ctus Ambrosius ita explanat. AMBROSIVS. Exemplum salu- " ad Ephes. cap. 1. v. 19.
RRr ij

» tis credentium, & gloriæ in resurrectione Saluatoris consistere
» profitetur, vt ex ea cognoscant fideles quid eis promissum est. Si- Phil. 2. v. 5.
» mili enim modo extollentur supra cœlos futuri cum Christo, si-
» cut ipse dicit. *Pater volo vt vbi ego fuero, & hi mecum sint, & vi-* Ioan. 17. v. 24
» *deant gloriam meam*; hoc propter Incarnationem Filij Dei: vt etiã
» homo factus super omnes cœlos esse dicatur, & super cunctam
» creaturam sedens ad dexteram Dei, habens nomen Dei per natu-
» ram, non per adoptionem, vt cognoscant esse illum Filium Dei, qui
» illum crucifixerunt. Honor enim quem illi dedit Pater per gene-
» rationem, tunc manifestatus est cum natus homo passus est, & Apoc. 3 v. 21.
» victã morte resurrexit, ascendens vnde descenderat super omnes
» cœlos.

PRVD. » ℟ Item idem Apostolus in eadem Epistola, *Qui descendit,* Eph. 4.
» *ipse est, qui ascendit super omnes cœlos, vt impleret omnia*: quod v. 10.
beatus Papa Gregorius simili fide prædicans etiam intra Missarum solemnia die Pentecostes in Dei laudes deuotissimus persultans & cecinit, & canendum vsque in finem sæculi dereliquit. Qui cùm dignum & iustum, & æquum, & salutare diceret nos Deo Patri gratias agere per Christum Dominum nostrum, sub-

GREGORIVS in lib. Sacramẽt. die Pentecostes. » junxit. GREGORIVS. Qui ascendens super omnes cœlos, se-
» dénsque ad dexteram tuam promissum Spiritum Sanctum ho-
» diernâ die in filios adoptionis effudit. ℟ Idem in Homilia de
» Ascensione Domini. GREGORIVS. In veteri, inquit, testamen-
Idem Homil. 29. » to cognouimus, quòd *Helias sit raptus in cœlum*, sed aliud est cœ- 4. Reg. 2. v. 11.
» lum aëreum, aliud æthereum. Cœlum quippè aëreum terræ est
» proximum, vnde & aues cæli dicimus, quia eas volitare in aëre vi-
» demus. In cælum itaque aëreum Helias subleuatus est, vt in secre-
» tam quandam terræ regionem repentè duceretur, vbi in magna
» iam carnis & Spiritus quiete viueret, quoúsque ad finem mundi re-
» deat, & mortis debitum soluat. Ille enim mortẽ distulit, non eua-
» sit, &c. Redemptor autem noster nõ curru non Angelis subleuatus
» legitur, quia is qui fecerat omnia, nimirum super omnia suâ vir-
Idem ibid. » tute ferebatur. ℟ Et infrà. GREGORIVS. Vt veniret postmodũ qui
» nec translatus, nec subuectus cælũ æthereum suâ virtute penetra-
ret. ℟ Beda in Homilia de eadẽ festiuitate naturæ humanæ à Do-
BEDA. » mino sumptę gloriam fideliter enuntians ait. BEDA. Hanc super
» pennas ventorum euexit, cùm assumptam de terris non solùm su-
» per vniuersa aëris huius spatia, sed etiam super omnem ætheris
» altitudinem sustollens in Majestatis Paternæ dextera collocauit.
Idem. » ℟ Et infrà. BEDA. Nam & septimus ab Adam *Enoch* translatus Heb. 11. v. 5.
» de mundo, & *Helias* in cœlum subleuatus aëreum ascensuro su-
PRVD. per omnes cælos Domino testimonium præbuerunt. ℟ His veracibus fidelibúsque testimoniis præmuniti, nullius ambiguitatis

obstaculo præpedimur, quin humanam substantiam à Dei Filio
sumptam super omnes creaturas eleuatam regnantem, & consi-
stentem credamus, & fideliter conlaudemus, quò etiam secundùm
promissionem suam, & nunc (id est) ante diem Iudicij Sanctorum
animas, & post eorumdem corpora subleuanda, & glorificanda,
atque iuxta Apostolum eidem conregnatura, & consessura mini-
mè dubitamus. Vnde & beatus Gregorius in 4. Dialogorum li-
bro eloquitur, cùm eû Petrus interrogaret. PETRVS. Placet quod «
dicis, sed nosse * velim si nunc ante resurrectionem corporum in « * al. vel-
cælo recipi valeant animæ Iustorum. GREGORIVS. Hoc neque « lem
de omnibus Iustis fateri possumus, neque de omnibus negare, « GREGOR. Dialog. lib.
nam sunt quorundam Iustorum animæ, quę à cælesti regno qui- « 4. cap. 25.
busdam adhuc mansionibus differuntur, in quo dilationis damno «
quid aliud innuitur, nisi quod de perfecta iustitia aliquid minùs «
habuerunt? & tamen luce clarius constat, quia perfectorum Iu- «
storum animæ, mox vt huius carnis claustra exeunt, in *cælestibus « * al. cæle-
Luc. 17 sedibus recipiuntur, quod & ipsa veritas attestatur dicens: *Vbi-* « stis regni
v. 37. *cúmque fuerit corpus illuc congregabuntur Aquilæ:* quia vbi ipse «
Redemptor noster est corpore, illuc proculdubiò colliguntur & «
Phil. 1. animæ Iustorum. Et Paulus, * *Dissolui desiderat & cum Christo esse.* « * al. cupio
v. 23. Qui ergò Christum esse in cælo non dubitat, nec Pauli animam « dissolui
esse in cælo negat, qui etiam de * solutione sui corporis, atque in- « &c.
2. Cor. habitatione patriæ cælestis dicit. *Scimus quoniam si terrestris do-* « * al. dis-
5. v. 1. *mus nostra huius habitationis dissoluatur, quòd ædificationem habe-* « solutione
mus à Deo domum non manufactam sed æternam in cœlis. PETRVS. «
Si igitur nunc in cælo sunt animę Iustorum, quid est quòd in die «
Iudicij pro Iustitiæ suæ retributione recipient. GREGORIVS. «
Hoc eis nimirùm crescit in Iudicio, quod nunc animarum solâ, «
postmodùm verò etiam corporum beatitudine perfruentur. Vt «
in ipsa quoque carne gaudeant, in qua dolores pro Domino cru- «
ciatúsque pertulerunt: pro hac quippè geminata eorum gloria «
Isa. 61. scriptum est: *In terra sua duplicia possidebunt:* hinc etiam ante «
v. 7. Apoc. resurrectionis diem de Sanctorum animabus scriptum est: *Datæ* «
6. v. 11. *sunt illis singulæ stolæ albæ.* Et dictum est illis, *Vt requiescerent tem-* «
pus adhuc modicum donec impleatur numerus conseruorum & fra- «
trum eorum. Qui itaque nunc singulas acceperunt, binas in «
Iudicio stolas habituri sunt, quia modò animarum tan- «
tùm, tunc animarum simul & corporum gloriâ lætabun- «
tur. «

℟ Et quia tribuēte Domino de loco & gloriâ Sanctorū eius, quā- PRVD.
tùm suscepto operi cōpetens duximus satis fidelibus egimus. Nūc
de loco & ignominiâ rebroborū ipso fauēte videamus, quę sub ter-
ris esse auctoritate veridicâ perdocentur, de qua re ita beatum

Gregor. Dialog. lib. 4. c. 28.

» Gregorium percontatus est Petrus: PETRVS. inquisitioni meæ » aiens sufficienter iam video satisfactum, sed hoc est adhuc quod » quæstione animum pulsat, quia cùm superiùs dictum sit es- » se iam sanctorum animas in cœlo, restat procul-dubiò, vt » iniquorum quóque animæ esse non nisi in inferno credantur; » & quid de hac re habeat veritas ignoro: Nam humana æstimatio » non habet peccatorum animas ante iudicium posse cruciari. » GREGORIVS. Si esse sanctorum animas in cœlo sacri eloquij » satisfactione credidisti: oportet, vt per omnia esse credas, & » iniquorum animas in inferno, quia ex retributione æternæ iusti- » stitiæ, ex qua iam iusti gloriantur, necesse est per omnia vt & in- » iusti crucientur. Nam sicut electos beatitudo lætificat: Ita cre- » di necesse est, quòd à die exitus sui ignis reprobos exurat. PETRVS,

Idem cap. 42.

» sed quæso quia superior sermo de locis pœnalibus inferni versa- » batur, vbi nam esse infernum putemus super hanc terram, an * sub- » ter terris esse credendus est? GREGORIVS. Hac de re temerè » definire nihil audeo. Nonnulli namque in quadam terrarum par- » te infernum esse putauerunt. Alij verò hunc sub terra esse æsti- » mant, sed tamen hoc animum pulsat, quia si idcirco infernum di- » cimus quia inferiùs iacet, quòd terra * ad cœlum est, hoc esse in- » fernus debet * ad terram: Vnde * & puto per Psalmistam dictum, » *liberasti animam meam ex inferno inferiori*: Vt infernus superior Psal. 85 v. 13. » in terra, inferior sub terra esse videatur, & Ioannis vox in ea æsti- » matione concordat: qui cùm signatum librum septem sigillis vi- » disse se diceret, *quia nemo inuentus est dignus, neque in cœlo, neque* Apoc. 5 v. 1. » *in terra, neque subtùs terram aperire librum, & soluere signacula* v. 3. » *eius*, adiunxit: *Et ego flebam multùm*. Quem tamen postmodùm v. 4. » librum per Leonem de Tribu Iuda dicit aperiri. In quo videlicet v. 5. &c. » libro quid aliud, quàm sacra Scriptura signatur? quam solus » Redemptor noster aperuit, quia qui homo factus est moriendo, » resurgendo, ascendendo cuncta mysteria, quæ in ea fuerant clausa, » patefecit: *Et nullus in cœlo*, quia neque Angelus, *nullus in terra*, » quia neque homo viuens in corpore, *& nullus subtùs terram di-* » *gnus inuentus est*, quia neque animæ corpore exutæ aperire nobis » præter Dominum sacri eloquij secreta potuerunt: Cùm ergò ad » * soluendum librum nullus sub terra iuuentus dignus dicitur: » Quid obstet non video, vt sub terra esse infernus credatur. ℞. » Idem in Homilia Euangelij. GREGORIVS. Boni enim soli,

* al. *sub hac terra*
*al. *à cœlo*
*al. *à terra*
*al. *& fortasse per Psalmistã dicitur*
* al. *aperiendum*

Idem Homiliâ in Euangel. 38. ante medium.

» nusquam sunt nisi in cælo, & mali soli nusquam sunt nisi in infer- » no, hæc autem vita quæ inter cœlum, & infernum sita est sicut » in medio subsistit, ita vtrarúmq; partium ciues communiter reci- » pit, quos tamen sancta Ecclesia, & nunc indiscretè suscipit, & » postmodùm in egressione discernit. ℞. Idem in Moralibus lib. 13.

Gregorivs. Cùm constet, quòd apud inferos iusti non in « Idem Moral.lib.13. cap. vlt.
locis pœnalibus, sed in superiori quietis sinu tenerentur, magna «
nobis oboritur quæstio quidnam sit, quod Beatus Iob asserit di- «
Iob 17. v. 16. cens. *In profundissimum infernum descendent omnia mea*: qui etsi «
ante aduentum mediatoris Dei, & hominum infernum descen- «
surus erat, liquet tamen quia in profundissimum infernum de- «
scensurus non erat. An ipsa superiora loca inferi profundissimum »
infernum vocat, quia videlicet quantùm ad sublimitatem cœli, »
iam huius aëris spatium non immeritò dici infernus potest? Vnde »
cùm apostatæ Angeli à cœlestibus sedibus in hoc caligoso aëre »
2. Pet. 2. v. 4. sunt demersi Petrus Apostolus dicit: *Angelis peccantibus non pe-* »
percit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit in iu- »
dicio cruciandos reseruari. Si itaque ad celsitudinem cœli aër iste «
caliginosus infernus est, quantùm ad eiusdem aëris altitudinem «
terra, quæ inferiùs iacet, & infernus intelligi & profundior po- «
test: quantùm verò ad eiusdē terræ altitudinem, & illa loca inferi «
quę superiora sunt aliis receptaculis, inferni hoc loco nō incōgruè «
profundissimi appellatione signātur, quia quod aër ad cælum terra «
ad aërem, hoc ille est superior infernorū sinus ad terram. ℟. Idem «
in 12. Gregorivs. Nec tamen ita iustorum animas ad infernum « Idem Moral. lib. 12. cap. 6.
dicimus descendisse, vt in locis pœnalibus tenerentur, sed esse «
superiora inferni loca, esse alia inferiora credenda sunt, vt & in «
superioribus iusti requiescerent, & in inferioribus iniusti crucia- «
rentur: Vnde & Psalmista propter præuenientem se Dei gratiam «
Psal. 85. v. 13. dicit: *Eripuisti animam meam, ex inferno inferiori*. ℟. Hierony- «
mus in expositione Isaiæ Prophetæ lib. 5. «

Hieronymvs. *Tu autem proiectus es de sepulchro tuo quasi* « Hierony. in Isaiam cap. 14. vers. 19.
Isa. 14. v. 19. *stirps inutilis, pollutus, & obuolutus, cum his qui interfecti sunt* «
gladio, & descenderunt vsque ad fundamenta laci. Et est sensus: «
sepultis omnibus qui à te interfecti sunt, tu solus insepultus iace- «
bis; alij verò locum istum sic interpretantur: omnes animæ apud »
inferos aliquam requiem accipiunt, tu solus in extremas tenebras «
religaberis, omnium enim operieris sanguine, & vniuersorum «
cruor te perimet, simúlque discimus, quod infernus sub terra sit, «
dicente Scripturâ *vsque ad fundamenta laci*, ℟. Idem in lib. 3. « Idē ibidem cap. 7. v. 10.

Hieronymvs. Vis, inquit, vt scindatur terra, & grandi «
hiatu inferi pateant, qui in corde terræ esse dicuntur. ℟. Idem in «
Epistola ad Ephesios. Hieronymvs. Inferiora autem terræ « Idem in Epistola ad Ephes. cap. 4. v. 9.
infernus accipitur, ad quem Dominus noster Saluatórque de- «
scendit, vt sanctorum animas, quæ ibi tenebantur inclusæ, secum «
Mat. 27. v. 52. ad cœlos victor adduceret: Vnde & *post resurrectionem eius pluri-* «
ma corpora iustorum in sancta Ciuitate visa sunt: Quod autem in- «
fernus in inferiori parte terræ sit & Psalmista testatur dicens: «

» *Aperta est terra, & deglutiuit Dathan, & operuit super congrega-* Psal.
» *tionem Abyron.* Id ipsum in numerorum libro plenius explicatur: 105. v.
» alio quoque loco legimus *Veniat mors super eos, & descendant in* 17.
PHILIPPVS » *infernum viuentes.* ☧ Philippus in expositione beati Iob. Num.
in Iob cap. » PHILIPPVS. Quod autem ait: *Sub aquis Gygantes gemere,* 16. v. 31. &c.
26. in » ita inquit velut si dixisset sub terra, idest in inferioribus terræ, Psal.
principio. » vbi inferi esse perhibentur: vnde & ipsi inferi nuncupantur. Aquæ 54. v.
» ergò eius naturæ sunt, vt sine terra esse non possint: sicut ergò 16.
» inferi in profundo terrarum sunt, ita terræ in profundo aquarum.
Idem in » ☧ Idem in eodem PHILIPPVS. Ore autem angusto inferi
eodem c. » ideò appellantur, eò quòd amplum sit ad recipiendum, angu-
36. » stum ad dimittendum, quoniam mortuos intra se teneant, & eos
» ad vitam non patiantur exire. Dauid quoque sanctus similiter ait
» ad Dominum, *Libera me ex odientibus me, & de profundis aqua-* Ps. 68.
» *rum, non me demergat tempestas aquæ, neque absorbeat me profun-* v. 15.
» *dum, neque contineat super me puteus os suum.* Proinde nouerimus v. 16.
» quia loca infernalium ergastulorum secundùm fidem Scriptura-
» rum inter immensas abyssi aquas sint constituta. ☧ Idem in eo-
Idem in » dem PHILIPPVS. Quòd autem infernus in imo terrarum sit Ionæ.
Iob cap. 3. » Ionas Propheta, qui specialiter figuram habuit saluatoris in ora- 2. v. 3. &c.
» tione sua, quam in ventre piscis fudit ad Deum manifestè demon-
» strat quemque infernum abyssi aquæ circumuallant, & multis
» aliis locis Scripturæ de qualitate inferorum loquuntur. ☧ Cas-
» siodorus in Psalmo 85,
» CASSIODORVS. Sed consideremus, quia cùm dicat *infernum*
CASSIOD. » *inferius*, infernum demonstrat esse superius, Argumenta talia
in Psal. 85. » in topicis dicuntur coniugata, quæ orta ab vno nomine variè
» commutantur: vt hìc positum est *infernum inferius:* Infernum ve- v. 13.
» rò non irrationabiliter forsitan arbitramur esse sub terris, cùm in
» veteri testamento de Dathan & Abyron legitur: *Aperuit se terra,*
» *& deglutiuit eos, & viui descenderunt ad inferos* : Sed quò itinere
» illuc animæ transferantur, quoniam in auctoritate diuina non le-
» gitur, habemus incertum: infernum autem habere inferiorem par-
» tem Euangelij locus ille testatur qui dicit, cùm impium diuitem
» vltrix flamma torqueret, leuasse oculos suos, & in sinu Abrahæ Luc. 16.
» vidisse Lazarum; vnde apparet vtrosque apud inferos fuisse, vt v. 23.
» se videre valuissent, & illum ex inferiori loco ad superiora ocu-
» los eleuasse: sed licet vtrique apud inferos esse viderentur, pro
» meritorum tamen discretione superiorem locum sanctis, inferio-
» rem peccatoribus doctor Augustinus æstimat esse deputandum:
» vnde nunc gratias agens fidelis populus dicit: *Animam suam ab*
» *inferno inferiori*, idest pœnali *esse liberatam.* ☧ Verùm ne tot
patribus testimonio vnius idest Augustini præscribendum putes,
qui

qui multo aliter de inferis in 12. libro de Genesi ad literam disputauit audi quid etiam ipse dùm eundem retractaret deprompserit. Avgvstinvs. In duodecimo inquiens de inferis ma- « Avgvstin. retract. lib. 2. cap. 24.
gis mihi videor docere debuisse, quòd sub terris sint, quàm ra- «
tionem reddere; Cur sub terris esse credantur, siue dicantur. «
℞ His tantorum patrum veracibus disputationibus omnes tuæ argutiæ, omnésque fallaciæ inconuenientésque similitudines contritæ pessúmque datæ sunt, vt prorsùs nihil esse iudicentur, quibus etiam coniungitur quod in conclusione subnectis. Prvd.

Ioannes Scotvs.

ϴ *Proindè* (inquiens) *si nulla beatitudo est, Nisi vita æterna, vita autem æterna est veritatis cognitio: Nulla igitur beatitudo est nisi veritatis cognitio. Sed ne ista collectio nullo modo in mentibus nostris nutet, audiamus ipsam illam veritatem apertè clamantem*, qui diligit me diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo me ipsum illi. *Item alibi.* Hæc est autem vita æterna, vt cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti Iesvm Christvm: *Quicquid autem de beatitudine creditur, de eius defectu, idest miseria, necesse est è contrario credatur: Ita si nulla miseria est, nisi mors æterna, æterna autem mors veritatis ignorantia. Nulla igitur miseria est, nisi veritatis ignorantia. Vbi itaque ignoratur veritas, ibi nulla vita: vbi autem nulla vita, ibi necesse est continuam mortem adesse. Quæ si ita sint, quis audeat dicere Deum esse prædestinatorem pœnæ, nisi qui audet eum asserere auctorem ignorantiæ, dùm ab eo sit omnis intelligentia? Vnumquemque igitur sua punit contumacia, quæ nullo modo à Deo est, ac per hoc eius auctor nullomodo credendus est.*

(Cap. 17. nu. 12. sect. 9. — Ioan. 14. v. 21. — Ioan. 17. v. 3.)

℞ Nisi cœcasset te iniquitas tua, nullomodo tam tibi ipsi contraria protulisses; in 16. quippè periocha dixisti habere miseros fœlicitatis notionem atque scientiam. *Veritas est* (inquiens) *fœlicitas.*] Nullus ergò extra naturam suam fœlicitatis & notionem & scientiam habiturus sit. In miserorum itaque natura erit veritas, erit igitur fœlicitas. Ast quomodo illa natura misera erit, cui fœlicitas inerit, quæ est veritas, & ad vltimum conclusisti: *Nulla dehinc natura punietur: non punita non erit misera.*] Nunc verò dicis. Si nulla miseria est nisi mors «
æterna, æterna autem mors est veritatis ignorantia: Nulla igi- «
tur miseria est, nisi veritatis ignorantia. Vbi itaque ignoratur «
veritas, ibi nulla vita: vbi autem nulla vita, ibi necesse est con- «
tinuam mortem adesse.] Quid est hoc? nunc das miseris veritatis scientiam, aufers miseriam: Nunc tribuis ignorantiam veritatis, mortem, atque miseriam: si enim verum est eos habere Prvd.

veritatis scientiam, falsum est eosdem habere veritatis ignorantiam: Rursùm si verum est eos habere veritatis ignorantiam, falsum est eis inesse veritatis scientiam. Item falsum est quod dicis, *nullam esse miseriam nisi mortem æternam.*] Multis enim & peccatores, & iusti in hac vita miseriis, & calamitatibus noxiantur, à quibus Dei gratiâ aliquoties eruuntur, aliquoties eiusdem iustitiâ non liberantur. Nam si beatitudo dicitur adsequi, nullóque carere, quicquid rationabiliter volueris, cùm tanto bono priuaris, non immeritò miser diceris; cùmque tot miseriis temporalibus pios addici sæpissimè videamus, nequaquam eos ad æternam mortem credimus properare: Nec ideò eis veritatis ignorantiam ingeri, quia frequentibus videmus infœlicitatibus quamlibet temporaliter affligi, Ac per hoc si id de solis inferno traditis diceretur, nullatenus abhorreret à vero: Cùm autem generaliter nulla esse miseria, nisi mors æterna dicitur, veritatisque ignorantia, ipsâ videndi, & experiendi assiduitate falsissimum esse conuincitur, quam peruersitatem tuam beatus Iob † iugulo veritatis transfigat, qui de miseriis humanis ita deplorat. *Homo* (inquiens) *Natus de muliere, breui viuens tempore, repletus multis miseriis.* Cui sanctus Gregorius exponendo consentiens, quasnam intelligere miserias debeamus edicat.

† *fortè gladio.*

Iob 14. v. 1.

GREGOR. moral. lib. 11. cap. vlt.

» GREGORIVS. Quid in se habebit fortitudinis, *qui natus est ex infirmitate, breui viuens tempore, repletus multis miseriis?* Ecce sancti viri vocibus pœna hominis breuiter est expressa. Quia & angustatur ad vitam, & dilatatur ad miseriam: si enim subtiliter consideretur omne, quod hîc agitur, pœna & miseria est: ipsi etenim corruptioni carnis seruire ad necessaria atque concessa miseria est: vt contra frigus vestimenta, contra famem alimenta, contra æstum frigora requirantur, quòd multâ cautelâ custoditur salus corporis, quòd etiam custodita amittitur, amissa cum graui labore reparatur, & tamen reparata semper in dubio est. Quid hoc aliud, quàm mortalis vitæ miseria est? quòd amamus amicos suspecti, ne offendi valeant, formidamus inimicos, atque securi de eis non sumus, vtique quos formidamus, quòd plerúmque inimicis sic fidenter quasi amicis loquimur, & nonnunquam pura verba proximorum, & multùm nos fortassè diligentium quasi verba suscipimus inimicorum, & qui falli nunquam, vel fallere volumus, ex cautela nostra grauiùs erramus. Quid itaque hoc, nisi humanæ vitæ miseria est? quòd amissâ cœlesti patriâ repulsus homo delectatur exilio, grauatur curis, & tamen cogitare dissimulat, quàm graue sit, quia multa cogitantur, quod priuatus est interno lumine, & tamē in hac vita diù vult perpeti cœcitatē suam, quid hoc aliud, quàm de pœnâ nostra nata miseria est, sed quãuis diù hîc stare de-

fideret, ipso tamen cursu mortalis vitæ impellitur, vt egrediatur.

℟. Eodem modo nihilo feciùs confutatur quod ais. *Vbi itaque ignoratur veritas, ibi nulla vita.*] Non enim poteſt ignorari vel ſciri veritas, niſi ab aliqua vita: Erit igitur in gehenna damnatus vitâ, & animæ, & corporis, quamuis ſine vera vita quæ dixit: *Ego ſum via, veritas, & vita.* Erit (inquam) illis vita, ſed miſera: quoniam & anima ſemper viuet, vt ſemper crucietur, & corpus pœnis combuſtionéque attritum nunquam deficiet, nunquam diſſoluetur in puluerem, nunquam ita conſumetur, vt omninò non ſit. Sed æternis cruciatibus durabile permanebit. Harum omnium pœnarum Deum iuſtiſſimum iudicem eſſe irrogatorem, ac per hoc & auctorem omni propulsâ formidine confitemur, quoniam teſte Scripturâ: *Mors, & vita à Domino Deo eſt:* Et Pſalmiſtâ: *Arcum ſuum tetendit, & parauit illum.* Cassiodorus. *Arcum* itaque Scripturarum noui & veteris Teſtamenti congruenter accipimus, qui duobus quodammodo curuatis flexibus deuotorum colla complectitur: hîc fidelibus ſuaue iugum oſtenditur. Contumacibus autem arma terribibilia declarantur: *tetendit* adiectum eſt, ne eius patientia remiſſa putaretur, ad poſtremum poſuit: *parauit illum*, vt mos ipſe ſagittantium pleniſſimè videretur expreſſus, qui poſtquam tetenderint arcum, contra ſignum manum collocant in ſagittandi opere brachia præparantes. Sed videamus arcus iſte præparatus, quas ſagittas emiſerit: *Et in ipſo parauit vaſa mortis ſagittas ſuas ardentibus effecit*, hîc diſtributio diuinæ maieſtatis oſtenditur, quia per arcum, id eſt per vetus & nouum teſtamentum ſicut iam dictum eſt, & effectus mortis venit, & ſagittis ipſius vita præſtatur. Egreſſæ ſunt autem de iſto arcu, tanquam ſagittæ, id eſt Apoſtoli, qui ardentibus, hoc eſt deſiderantibus animis in modum ſagittarum præcepta ſalutaria tranſmiſerunt: vnde & impii ſauciarentur, & fidelibus efficax cura prouenirer: Effecit autem ſignificat operatus eſt.

℟. Quis verò veritatis ignorantiam damnatis in tartaro illaturus eſt, niſi iudex terribilis atque iuſtiſſimus, qui nouit quid cui, vel demat, vel tribuat; ſed de his ſatis actum eſt. Nunc in nomine & adiutorio Domini ad reliqua diuertamus.

[Margin: Prud. Cap. 17. nu. 13. ſect. 9. — Ioa. 14. v. 6. — Sap. 16 v. 13. — Pſal. 7. v. 13. — Cassiod. in Pſal. 7. v. 13. — v. 14. — Prud.]

Cap. 18.

CAPVT XVIII.

QVOD ERROR EORVM, QVI ALITER quàm Patres Sancti sentiunt de Prædestinatione, ex liberalium disciplinarum ignorantia inoleuit.

OCTAVVS decimus proteruiarum tuarum tumor ita prænotatur.

IOANNES SCOTVS.

Num. 2. sect. 1. ☉ *Quod error eorum qui aliter, quàm Patres sancti sentiunt de prædestinatione, ex liberalium disciplinarum ignorantia inoleuit. Errorem itaque sæuissimum eorum, qui venerabilium Patrum, maximéque sancti Augustini sententias confusè ac per hoc mortiferè ad suum prauissimum sensum redigunt, ex vtilium disciplinarum, quas ipsa sapientia suas comites, inuestigatricésque fieri voluit ignorantia, crediderim sumpsisse primordia.*

CORRECTIO.

PRVD. ℟. Videtur mihi vox ista illius dicto concinere, qui primus dixisse legitur: *In cælum ascendam, super sydera cæli, ponam solium meum, sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis, ero similis altissimo*, de quo ad beatum Iob Dominus loquitur: *Omne sublime videt, ipse est Rex super omnes filios superbiæ*; Neque à membris illius desciscere, de quibus Propheta pronuntiat: *Posuerunt in * cælo os suum, & lingua eorum transiuit in terra.* Verumtamen filii humilitatis & veritatis nequaquam talibus iniuriis commouentur, vt conuitia conuitiis, & contumelias contumeliis referant: quin humiliores effecti, quicquid sibi magistrâ humilitate & veritate datum gratis nouerunt, ad dantis gloriam, & honorem retorquere penitùs elaborent, cuius si magisterio vel doceri, vel vti quæsiuisses, nũquam in tantas blasphemias atque impudentias prorupisses. Nam ipsa ad destruendam mundi sapientiam, cui superbus insudas; idiotas, & piscatores, non sophistas elegit, quorum tumores cùm apud Corinthios vel maximè, & Colossenses Apostolus diuinâ auctoritate comminuerit, nauci factis omnibus, & explosis, de se suique participibus dixit: *Nihil iudicaui me scire inter vos, nisi Christum Iesum, & hunc crucifixum*: Et ipsa veritas clamat: *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos: Tollite iugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum, & humilis corde, & inuenietis requiem ani-*

[Margin: Isa. 14. v. 13. — Iob 41. v. 25. — Psa. 72. v. 9. — *al. *in cælum* — 1. Cor. 2. v. 2. — Mat. 11 v. 28.]

manibus vestris. Iugum enim meum suaue est, & onus meum leue. Ecce magistra veritas disci à se humilitatem, & mansuetudinem, non Rethoricam, & Dialecticam iubet. Et Apostolus eius ab hac
1. Tim. inflante scientia filios suos prohibens, humilitati, & veritati
6. v. 20. Euangelicæ studendum præcipit. Hinc & Isaias Propheta ait: *Vbi est literatus? Vbi verba legis ponderans? vbi Doctor par-*
Isa. 33. v. 18. *uulorum? Populum* † *imprudentem non videbis, populum alti ser-* †al. *impudentem*
v. 19. *monis, ita vt non possis intelligere disertitudinem linguæ eius in quo nulla est Sapientia.* Hinc Leo in Sermone de Passione Domini.

LEO. Hanc dilectissimi incarnationis Dominicæ fidem per « quam tota Ecclesia Corpus est Christi, inconcusso corde ser- « uantes, ab omnibus hæreticorum ieiunate mendacijs. Et ita vo- « bis credite misericordiæ opera profutura, ita fructuosè haben- « dam continentiæ puritatem, si mentes vestræ nulla prauorum o- « pionum intaminatione sordescunt. Abiicite exosa Domino mun- « danæ argumenta sapientiæ, per quam nemo ad cognitionem veri- « tatis potuit peruenire, & hoc fixum habete in animo, quod dicitis « in symbolo. LEO.

℟. Apparet igitur cuius sis filius: qui ab horum salutari institutione descifcens, illis te inseris, illis inflaris, quæ isti & reprobauerunt & flocci pendenda duxerunt. Quamuis quicquid in eis vtile salubritati, & simplicitati Christianæ fidei iudicatur, vsquequaq; nec improbetur, nec ignoretur: Ac certè si nobis horum ignorantiam inuris, nunquid moueri debet nostra humilitas, cùm videamus omnes orthodoxos Patres nostros eidem iniuriæ substratos, eâdem infamiâ denotatos: qui omnes tantâ liberalium disciplinarum eruditione coruscarunt, vt nullus eis, quos apprimè Philosophos mundus suspicit, veraciter æquiparari possit: quippè cùm ita eos in omnibus vera sapientia instruxerit, vt tantò euidentiùs nossent, quid in eis vitandum, quid esset appetendum, quantò eidem veræ sapientiæ connexiùs inhærent. Sed nunquid quia ea sciri pro tempore veritas non prohibuit, ideò mentiri iussit, siue coëgit? At in quantis mentibus sis, quisquis eâdem veritate illustratus tua legit, patenter aduertit. Ac per hoc quemadmodum donante Domino superiora indicant, tu potiùs non solùm dicta Dominica, verùm etiam Patrum sententias tantâ deprauatione tuis erroribus intorsisti, vt lector illorum, necessariam prorsùs habeat & exercitationem sedulam, & præsentissimam veritatem. Quapropter manifestum est te, ideò à veritate tantisper exorbitasse, quia innixus inflanti scientiæ, quòd verùm erat spontaneâ, proindéque superbissimâ auersione reliquisti. PRVD.

De S. FVLGENTIO. Nunquid sanctus Fulgentius vir absque hæsitatione doctissimus, ignorantiâ disciplinarum earumdem mentitus est, exponendo de prædestinatione sententiam Augustini, in cuius explanatione librum mirabili eloquentiâ & veritatis scientiâ refertissimum absoluit? quem ita vicinum temporibus eiusdem Augustini nouimus, vt vel ab ipso, vel ab auditoribus illius integritatem eius doctrinæ sinceriter addiscere potuisset. Nunquid & sanctus Prosper harum inscitiâ errauit, qui eundem propriis epistolis consulens, ab eóque rescriptis Catholicis edoctus, adeò in assertione veritatis roboratus est; vt tam propriæ eruditionis scriptis, quàm Apostolicæ Sedis decretis doctrinam tanti Patris defenderit, defendique studuerit? Nunquid beati Antistites Gregorius & Isidorus harum ignorantiâ errauerunt, quarum eis affuisse plurimam scientiam nullatenùs ignoramus? desine igitur Catholicis virísque eruditissimis hanc importare contumeliam, quos magistra veritas per suum spiritum omnem docuit veritatem. Nempè cùm tot vrbium cœnobiorúmque sancta examina memoratarum artium videam flores legere, fœtus edere, dulcissima mella componere, nunquam vni tibi singulariter deputauerim, quòd sapientia *Diues in omnes, qui inuocant illam,* Rom. 10. v. 12 passim tantâ largitatis affluentiâ dispertiri cognoscitur. Neque silentio prætereundum videtur, quod ausus es dicere, *Liberales disciplinas comites esse, inuestigatricésque sempiternæ sapientiæ.*] quas constat nimirùm inuentione hominum à Deo, & vnâ sapientiâ extorrium atque expertium repertas: si enim illæ comites inuestigatricésque creduntur sempiternæ sapientiæ, sequitur, vt inuentores earum homines æquentur ipsi sempiternæ sapientiæ, per quos sui comites, suíque inuestigatrices inuentæ prædicantur. Nulla autem creatura æternæ sapientiæ æquari debet, eáque vllatenùs valet. Falsum est igitur eas, id est inuentiones humanas, earúmque repertores comites, atque inuestigatrices esse veræ sempiternęque sapientiæ; dicente Prophetâ: *Quoniam* Psa. 88. v. 7. *quis in nubibus æquabitur Domino, similis erit Deo inter Filios Dei:* quantò minùs filios Diaboli: deinde affingis alteram ignorantiæ infamiam, quæ ad rem non pertinere nihilominùs comprobatur.

De S. PROSPERO. — De S. GREGORIO & ISIDORO.

IOANNES SCOTVS.

Cap. 18. nu. 3. sect. 1. ϴ *Insuper etiam* (inquiens) *Græcarum literarum inscitiâ in quibus prædestinationis interpretatio nullam ambiguitatis caliginem gignit, quæ si diligentiùs ab inquisitoribus veritatis, non ab assertoribus falsitatis attendantur, quotiescúmque siue de bonis vsitatè, siue de malis abusiuè prædestinatio frontis suæ sapientibus quidem notissima, inflatis verò superbiæ typho abstrusissimæ primas partes*

aperuerit, tota nimirum nulla interstante morâ piè intelligentibus eam patebit. Est igitur verbum apud Græcos ὁρῶ, quod apud Latinos tribus excipitur verbis; ὁρῶ quippè & video, & definio, & destino, interpretatur. Similiter compositum προορῶ prævideo prædefinio, prædestino.

CORRECTIO.

℟ O virum sagacissimum, qui quod in Latinis defecerit, ad Græca nos retrahit, & in Romanis sermonibus Græcas origines effingit. Quid quæso pertinent verba Latina video, definio, destino ad Græcum vocabulum, quod est ὁρῶ? nunquid ab eo vel deriuata sunt, vel denominata? nunquid saltem ipsa literarum superficies quiddam simile repręsentat. Verùm quia nobis hanc inscitiam inuris, nunquid & sanctis Patribus, non minùs Græcâ, quàm Latinâ eruditione lampantibus idem facinus obtendes? quorum (vt cæteros omittam) Ambrosium, Hieronymum, Augustinum, Gregorium, Isidorum, Fulgentium, Cassiodorum testes veritatis adhibeo, quos Græcam nouisse Linguam atque scientiam, nullus nisi nihil sciens ignorat, qui omnes alio sensu verbi eiusdem intelligentiam prosequuntur. Nam sanctus Ambrosius in eo loco vbi Apostolus ad Ephesios dicit: *Prædestinans nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum.* (Eph. 1. v. 5.) Ita exponendo subsequitur. AMBROSIVS. Hoc dicit « decreuisse Deum, vt credentes in Christum adoptarentur in filios à Deo, vt caput ipsorum sit Christus verus Filius Dei. ℟ Et infrà. AMBROSIVS. *In quo * sortiti sumus, prædestinati secundùm propositum Dei, qui vniuersa creauit, secundùm consilium voluntatis suæ. Vt simus in laudem gloriæ eius nos, qui antè sperauimus in Christo.* Hoc est quod dicit: quia dispensatio « prædicationis his decreta est à Deo, qui ex Iudæis crediderunt « in Christum: vnde nullus ex Gentibus ad Apostolatum electus « est: dignum enim erat ex his eligi Prædicatores, qui antè sperauerunt salutem, quę illis promissa erat in Christo. ℟ Hieronymus in expositione eiusdem Epistolę. «

(Ambros. ad Ephes. cap. 1. v. 5. Idem ibid. vers. 11. *al. & nos sorte constituti)

HIERONYMVS. προορίσαντες ad eos refertur qui anteà « non fuerunt, & priusquam fierent de eis cogitatum est, & posteà « substiterunt. ℟ Et infrà. HIERONYMVS. Quòd cùm prædestinet nos, siue præfiniat Deus in adoptionem filiorum per Iesum Christum. ℟ Et post Paululum. HIERONYMVS. Quæ « laus (inquiunt) gloriæ gratiæ Dei est aliis gratificari in Christō, « alios æternis pręparare suppliciis. ℟ In eadem. HIERONYMVS. « Suprà *Secundùm placitum voluntatis suæ*, nunc secundùm placitum suum voluntate detractâ προορίσας id est prædestina- «

(Hieron. ad Ephes. cap. 1. v. 5. Idem ibid. Idem ibid. vers. 6.)

» nem in adoptionem filiorum per Iesum Christum posuit;
» hic verò πρόθεσιν, id est propositionem; Inter prædestinationem
» autem & propositum, hi, qui solent inter verba discutere, hoc
» asserunt interesse, quòd prædestinatio alicuius rei multò antè in
» mente eius, qui destinet quid futurum sit, præfiguret; propo-
» situm autem cùm iam vicina sit machinatio, & penè cogitatio-
» nem sequatur effectus. ℞ Et infrà.

HIERONY. ibidem. » HIERONYMVS. Omnis dispensatio, quæ & antè mundum,
» & posteà esse cœpit in mundo, tam inuisibilium quàm visibi-
» lium creaturarum aduentum Dei Filij pollicebatur. ℞ Et post

Idem ibid. vers. 11. pauca. HIERONYMVS. Considerandum quòd & hic
προορισμὸς, καὶ πρόθεσις id est prædestinatio, & propositum simul
posita sunt, iuxta quòd *Operatur omnia Deus secundùm consi-*
« *lium voluntatis suæ.* ℞ Idem in Isaia libro tertio. HIERO-

Idem in Isaiæ cap. 9. vers. 5. » NYMVS. Quomodo enim vestis, quæ humano sanguine cruen-
» tata est, lauari non potest, sed infecta sanguine igni comburi-
» tur, vt maculę cum vestimento fœdi cruoris intereant: sic Dia-
» boli violenta prædatio, & tumultus ac turbę, quibus humanum
» sibi subiecerat genus, gehennæ ignibus deputatę sunt. ℞ Idem

Idem in Zachariæ cap. 11. v. 7. » in Zacharia Propheta. HIERONYMVS. Quòd autem secun-
» dùm LXX legimus, *Et pascam oues occisionis in terra Chanaan:*
» sic possumus intelligere, quòd populum Iudæorum, qui destina-
» tus est morti, in toto orbe dispersum, hoc est in terra Chanaan

Idem in Isaiæ cap. 24. v. 1. » atque Gentilium pascat Dominus, & nutriat ad immolandum.
» ℞ Idem in Isaia libro octauo. HIERONYMVS. Et disper-

Idem in Michææ cap. 3. v. 3. » gentur habitatores eius in diuersa loca præmiis, vel suppliciis de-
» stinati. ℞ Idem in Michæa. HIERONYMVS. Et satiaue-
» runt se carnibus, & incrassati sunt, & * sub pinguissima hostia in-

* al. *sicut*

Idem in Abdiam cap. 1. v. 16. » terfectionis & sunt suppliciis Domini præparati. ℞ Idem in Ab-
» dia. HIERONYMVS. Ita vniuersæ Gentes, vel fortitudines
» contrarię suppliciis delegatę. ℞. Ambrosius in Epistola 1. ad

AMBROS. in 1 ad Cor. cap. 2. v. 7. » Corinthios. AMBROSIVS. *Quam prædestinauit Deus ante sæ-*
» *cula in gloriam nostram:* vsque adeò vera sapientia, & cum Deo
» semper fuisse declaratur, vt ante sęcula prędestinata in gloriam
» nostram dicatur, qui credimus, pręscius enim Deus errores fu-
» turos in mundo, quem erat facturus hoc decreuit ad confusionem Sap. 5. v. 4.
» illorum, qui sibi stultitiam sapientiam facturi erant, ad nostram

Idem in Lucæ cap. 2. vers. 25. » autem gloriam, qui credituri eramus & credimus. ℞. Idem
» in expositione Euangelij beati Lucę. AMBROSIVS. Ecce & Si-
» meon prophetat in ruinam, & resurrectionem plurimorum
» venisse Dominum Iesum Christum, vt Iustorum, iniquorúm-
» que merita discernat, & pro nostrorum qualitate factorum
» iudex verus & iustus aut supplicia decernat, aut præmia.

Augu-

℟. Augustinus in libro de prædestinatione Sanctorum.

AVGVSTINVS. Quocircà predestinatio Dei, quæ in bono « AVGVST. de
est, gratiæ est præparatio. ℟. Idem in libro de dono perse- « præd. Sāct.
uerantiæ. « cap. 17.

AVGVSTINVS. Namque in sua, quæ falli mutaríque non po- « Idē de do-
test præscientia, opera sua futura disponere, id omninò, nec aliud « no Perseu.
quicquam est prædestinare. ℟. Idem de prædestinatione San- « cap. 17.
ctorum. «

Act. 4. AVGVSTINVS. Legimus in Actibus Apostolorum: *Cùm di-* « Idē de pre-
v. 23. *missi à Iudæis Apostoli venissent ad suos, & indicassent quanta eis* « dest. sanct.
v. 24. *Sacerdotes, & Seniores* * *dixerunt, leuauerunt illi vocem vnanimes* « cap. 16.
v. 25. *omnes ad Dominum, & dixerunt: Domine tu es qui fecisti cælum &* « * al. *di-*
Psal. 2. *terram, & mare & omnia, quæ in eis sunt, qui per os Patris nostri* « *xissent*
v. 1. *Dauid sancti pueri tui dixisti: Quare fremuerunt gentes, & populi* «
v. 26. *meditati sunt inania: Adstiterunt Reges terræ, & Principes conue-* «
nerunt in vnum aduersùs Dominum, & aduersùs Christum eius: «
v. 27. *Conenerunt enim in veritate in Ciuitate ista aduersùs sanctum tuum* «
puerum Iesum, quem vnxisti, Herodes, & Pilatus, & populus Israël: «
v. 28. *Facere quanta manus tua, & consilium prædestinauit fieri:*] Ecce «
Ro. 11. quod dictum est secundùm Euangelium quidem inimici propter «
v. 28. vos, tanta quippè ab inimicis Iudæis, *manus Dei, & consilium præ-* «
destinauit fieri: quanta necessaria fuerunt Euangelio propter nos. «
℟. Vbi sanctus Augustinus in testimonio Actuum Apostolorum « PRVD.
posuit *prædestinauit,* ibi nostri codices habent *decreuit.* Idem de «
Genesi ad literam lib. 9. «

AVGVSTINVS. Cur ergò coïerunt, nisi cùm exissent de Pa- « AVGVST. de
radiso: citò responderi potest, quia mox creatâ muliere, prius- « Genesi ad
quam coïrent, facta est illa transgressio, cuius merito in mortem « literam lib.
destinati, etiam de loco illius fœlicitatis exierunt. ℟. Grego- « 9. cap. 4.
rius in moralibus lib. 28. «

GREGORIVS. quod idcircò à Domino iam quasi præteritum « GREGOR.
describitur, quia quicquid foràs futurum est in opere, intùs iam « Moral. lib.
factum est in prædestinatione. ℟. Idem in libro 19. « 28. cap. 6.

GREGORIVS. *Arcum* namque *suum Dominus tetendit,* quia « Idē ibidem
cunctis peccatoribus per Scripturam sacram minas exhibuit, in « lib. 19 cap.
quo arcu scilicet vasa mortis præparat: quia secundum eloquij « vlt. sub fi-
sui sententiam eos, qui nunc corrigi negligunt, reprobos dam- « nem.
nat. ℟. Idem libro 15. «

GREGORIVS. Ante omnipotentis Dei oculos iniqui vita fa- « Idē ibidem
uilla est, quia etsi apparet ad momentum viridis, ab eius tamen iu- « lib. 15. cap.
dicio iam consumpta cernitur: quia consumptioni est æternæ de- « 30.
putata. ℟. Idem in lib. 14. «

GREGORIVS. In vtero autem proles concipipitur, quæ in hac « Idē ibidem

lib. 14. cap. 22. » vita proferatur, quid ergò vterum Dei, nisi eius consilium debemus accipere, in quo ante sæcula per prædestinationem concepti sumus; ita vt creati per sæcula producamur. ℟. Idem in Ezechiel homiliâ primâ partis extremæ.

Idem in Ezechiel homil 13. post medium. » GREGORIVS. *Et calamus mensura in manu eius.* De sancta Ecclesia per Prophetam alium Dominus pollicetur dicens. *Orietur in ea viror calami, & iunci*: Quod in loco alio exposuisse me memini: vt *per calamum* scriptores; *per iuncum* verò debeant auditores intelligi: sed quia ad humorem aquæ & iuncus, & calamus nasci solet, & ex vna eadémque aqua vtráque proficiunt, & calamus quidem ad scribendum adsumitur, cum iunco verò scribi non potest; quid in iunco & calamo accipere debemus, nisi quod vna est doctrina veritatis; quæ multos auditores irrigat, sed irrigati alij ad hoc vsque in verbo Dei proficiunt, vt etiam scriptores fiant videlicet tanquam calami: Alij verò verbũ vitæ audiunt, bonę spei & rectorum operum viriditatem tenent: Sed tamen ad scribendum proficere nullatenùs possunt; hi quid in aqua Dei, nisi quidam (vt ita dicam) iunci sunt, qui quidem viridescendo proficiunt, sed literas exprimere nequaquam valent: Redemptor igitur noster, quia verba quæ dixit, etiam per Doctorum studium scribit largitus est, in manu calamum tenuit, qui calamus mensuræ dicitur: quia * ipsâ Doctorum studia sub quadam occulti iudicij dispensatione * retinentur, vt & aliis legentibus prosint, & aliis legentibus prodesse non possint. Vnde & sancti Apostoli, cùm magistram veritatem sibi apertiùs loquentem requirerent, cur turbis in parabolis loqueretur, audierunt, *quia vobis datum est nosse mysterium Regni cœlorum, illis autem non.* Vel certè calamus mensuræ est, quia in ipso sacro eius eloquio, quod nobis conscriptum est, occultas esse dispensationes eius agnoscimus: Nam per incomprehensibile eius iudicium, & alter intra mensuram electorum mittitur, & alter foràs relinquitur, vt nullomodo ad electorum numerum pertinere mereatur. Habet ergò funiculum, habet in manu calamum mensuræ: Qui enim funiculo locum metitur, alibi funiculum trahit aliunde, retrahit, & huc ducit, quem aliunde subducit: Sic nimirùm, sic Redemptor noster in collectione hominum facit, dum alios à suis iniquitatibus educit, alios in sua iniquitate derelinquit: in his enim quos colligere dignatus est, occultæ mensuræ funiculum traxit, & ab his, quos derelinquendos esse iudicauit, quid aliud nisi funiculum retraxit? Vt & boni intra mensuram cœlestis fabricæ teneantur, & mali extra fabricam, in quibus bona, quæ † existimentur non sunt, quasi sine mensura remaneant. Hunc funiculum, & mensuræ calamum in manu sua Redemptor

Marginal notes: Isa. 35. v. 7. — * al. *in ipsa* — * al. *detinentur* — Mat. 13 v. 11. Marc. 4 v. 11. — † al. *æstimantur*

Act.16. v.9. noster tenuit, cùm Paulum Apostolum per apparentem virum «
Macedonem admonere dignatus est: Ita vt iidem Macedo vir «
d.c.16. v.6. & 17. diceret, *Transiens adiuua nos*: Et tamen * volentes Apostolos « * al. *volentibus Apostolis*
ad prædicandum ire in Asiam, non permisit Spiritus Domini. «
Quid est quod sancti Apostoli, & ibi vocantur ire vbi fortassè «
pergere non cogitabant, & illuc vbi desiderabant pergere, ire «
prohibentur? Nisi quia *occulti iudicij funiculus, & mensura calamus tenetur in manu*, Vt alij verba vitæ audiant, & alij nulla- «
tenùs audire mereantur? *Funiculus ergò mensura est*, qui alio «
tractus est, aliunde retractus; Sancto quoque Euangelio * « *al. *testãte*
Mat.8. v.19. teste didicimus, quòd venit, qui diceret: *Magister sequar te* «
quocunque ieris: Cui responsum est: *Vulpes foueas habent, &* «
v.20. *volucres cœli nidos, filius autem hominis non habet, vbi caput suum* «
v.21. *reclinet*: Venit alter qui diceret: *Magister sine me primùm ire, &* «
v.22. *sepelire patrem meum*: Cui dicitur: *Sine mortuos, sepeliant mortuos suos: Tu autem me sequere, & adnuntia Regnum Dei*.] Quid «
est, quòd ille promittit se ire, & deseritur: Iste domum vult re- «
dire, & tamen vt sequi debeat, iubetur: Ille non suscipitur, «
iste nec ad horæ momentum ab obsequio relaxatur † in terra « † al. *interno ergò occultóque iudicio*
ergò occulti iudicij funiculus, & mensuræ calamus ducitur, in «
quo & iste trahitur, & ille relinquitur, vt cœlestis fabrica non sine
pio, & iusto examine construatur.

℟. Hanc Beati Gregorij sententiam idcircò interposui, PRVD.
vt per eam cognoscatur quid de prædestinatione intellexerit, intelligíque voluerit. Nam cùm in Moralibus eundem sensum pleniùs explicuerit, quòd illi prędestinationes pluraliter, hoc in Ezechiele dispensationes, adæque pluraliter posuit, vt apertè doceret vocabulo prædestinationis dispositiones, & dispensationes, atque ordinationes Dei debere accipi: Cùm constet ea, & alia complura sub vno eodémque sensu, tam in sacris eloquiis, quàm in tractatorum expositionibus poni. Fulgentius in libro ad Monimum.

FVLGENTIVS. Neque enim est alia eius prædestinatio, ni- « FVLGENT. ad Monim. li.1.c.20. & 21.
si futurorum operum eius æterna præparatio: In qua nullius cau- «
sa mali poterit inueniri, quia ex voluntate Dei nunquam proces- «
sit origo peccati: Misericors etenim Dominus, & iustus de quo «
& alio loco scriptum est: *Misericordiam, & veritatem diligit* «
Psa.83. v.12. *Dominus Deus*: In omnibus ergò operibus eius, aut iusta ve- «
ritas custoditur, aut pia misericordia prærogatur. ℟. Et «
infrà. « Idem d. cap.21.

FVLGENTIVS. Prædestinatio enim eius, præparatio est ope- «
rum eius. ℟. Et item,

Idem ibid. cap. 23. » FVLGENTIVS. Dei enim prædestinatione, aut peccatorum præparata est pia remissio, aut peccatorum iusta punitio. Nunquam igitur Deus ad hoc hominem potuit prædestinare, quod ipse dispośuerat, & præcepto prohibere, & misericordiâ diluere, & iustitiâ punire. Iniquos itaque quos præsciuit Deus hanc vitam in peccato terminaturos, prædestinauit supplicio interminabili puniendos.

PRVD. ℟ Iste doctor, & antistes absque refragatione fidelissimus, atque eruditissimus nouerat Græcam apprimè locutionem, nouerat qualiter à beato Augustino sermo prædestinationis impiorum positus fuerat: ideóque non præuisionem, sed præparationem, & dispositionem eius prolatione intelligendam, quem si Atticæ linguæ scientiam habuisse, aut ignoras, aut negas, lege libros illius, qui Mythologiarum seu Virgilianę continentiæ inscribuntur, & inuenies ei maximam illius linguæ affuisse peritiam, quâ facillimè nosse poterat, quid sub huius vocabuli enunciatione accipi debuisset. Cassiodorus in Psalmo 7.

Cassiod. id Psalm. 7. sub finem. » CASSIODORVS. Primùm est quia iniquitas, dùm ex alto præcipitata descendit, violenter percutit, deinde potenter quomodo impij torqueantur exponit: Nam cùm suprą eos propria peccata descenderint suis malis, suis sceleribus in pœnas debitas destinantur. ℟ Idem in Psalmo 51.

Idem in Psal. 51. CASSIODORVS. Destruit Deus in hac vita prosperrimè, quos iterum ædificare decreuerit, in fine autem qui destruetur, æternis suppliciis deputatur. ℟ Idem in Psalmo 54.

Idem in Psalm. 54. CASSIODORVS. Nam omnium dies in prædestinatione noscuntur esse definiti. ℟ Idem in Psalmo 82.

Idem in Psalm. 82. CASSIODORVS. *Confundantur* autem, *& conturbentur in sæculum sæculi*, qui æternâ vltione damnandi sunt. v. 18. Sequitur *& reuereantur & pereant*. Ipse sensus est, quem superiùs dixit, quia ibi reuerendo, non proficiunt, sed pereunt, qui ad æternum supplicium destinantur. ℟ Idem in Psalmo 87.

Idem. CASSIODORVS. Frequenter emundat diuinitas, quos flagellat, vt purgatū recipiat, quem peccatis sordidum respuebat; quos verò ab emundatione dissoluit, idest remouit, hos iam & damnare decreuit. ℟ Idem in Psalmo 92.

Idem in Psalm. 92. CASSIODORVS. *Parata sedes tua Deus: parata* significat prædestinationem, quia totum illâ veritate consistit, quicquid in administratione mundi euenire contigerit.

PRVD. ℟ Sed & Primasius Africanæ Ecclesiæ antistes eruditissimus, in explanatione Apocalipseos beati Ioannis eadem sensisse reperitur, cùm ait:

PRIMASIVS. » PRIMASIVS. Præterito namque tempori tanquam anteriori promissa dispensatio Christi Domini deputatur, quæ sicut prædicta à Prophetis legitur, peracta iam perdocetur præsentis credulitatis augmenta, & Ecclesiarum conueniunt incrementa futurorum bonorum, malorúmque redemptio, quâ iustos in vitam, impios

in pœnam futuros credimus deputatos. Bonifacius Episcopus & " martyr Germaniæ. Bonifacius. Quid enim parenti proficit, " Bonifacius.
si habeat filium tormentis perpetuis deputatum, "
☩ Hanc sententiarum congeriem ad hoc necessariò ex Patrum voluminibus colligendam duxi, vt varietate vocabulorum, & vnitate sensuum, quid super nuncupatione prædestinationis senserint, facillimè perpendatur. Siquidem cùm opus esset, vt eandem causam sæpiùs intimarent, maluerunt diuersis significationibus eandem rem gratiâ vitandi fastidij ponere, quàm vni eidémque vocabulo quasi sermonum indigentiâ laborantes tœdiosiùs inseruire, ac per hoc nequaquam nos in latinis dictionibus ad Græcas debueras origines inuitare, à quibus nec deriuationem, nec denominationem certum est eas accepisse. Inter hæc notandum non incongruè fortaßis censui, quòd orator mirabilis prædefinio verbum pulchrâ nimirùm compositione nostræ ignorantiæ inuexerit, cùm multò commodiùs, honestiúsque dicere potuerit præfinio, quemadmodum etiam à sancto Hieronymo positum suprà inseruimus. Quibus omnibus liquidò refellitur, quod destinare vel prædestinare pro eo quod est videre, vel præuidere fatuâ assertione dixisti, quippè cùm à nullo eorum sub hoc sensu positum vspiam valeat reperiri. Prud.

Nec prætereundum quòd *æternæ sapientiæ comites inuestigatricésque memoratas disciplinas asserueris*] cõtra auctoritatem vtique Propheticarum Apostolicarùmque literarum: si enim comites habuit, sequitur magna absurditas, vt alicuius indiga prædicetur, quæ cùm nullius egere aut eguisse vllatenùs comprobetur, & solâ sui æternitate, atque omnipotentiâ omnia disposuerit, *attingens* videlicet *à fine vsque ad finem fortiter*, Nullâque impotentiâ vnquam potuerit infirmari, nescio penitùs quamobrem comites tuas necessarias conrogarit, quarum fulturis, ac veluti suffragiis, vel ad se inuestigandam, vel ad aliud quid opus habuerit, cùm teste Scripturâ *transferat se in animas sanctas, & inferat se cogitationibus, quæ sunt sine fictione*, quâ fit sapiens, quisquis pro munere illustrantis, vel captu accipientis fit sapiens. Omnes itaque paginas vtriusque testamenti percurrens, nunquam inuenies præceptum per has inuestigari Deum, sed *per fidem, quæ per dilectionem operatur*, munditiâ cordis, mandatorúmque Dei obedientiâ, & obseruatione quærendum fideliter & inueniendum veraciter edocui. Quid enim, nunquid omnes Prophetæ his Deum inuestigasse atque inuenisse dicendi sunt? Certè vt cæteros prætercam, *Amos* de pastoralibus ad prophetandum repentinâ inspiratione assumptus, nunquam earum eruditionem percepisse credendus est.

Cap. 18. nu. 4. lect. 1.

Sap. 8. v. 1.

Sap. 1. v. 5.

Amos 1. v. 1. Marc. 1. v. 16.

Quid beatus Petrus, & cæteri Apostoli, piscatores, & idiotæ, nunquid earum studiis eruditi æternam sapientiam inquisierunt, & perceperunt?

Aliud omninò clamat veritas, quæ dicit: *Cùm autem venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem:* Et item: *Cùm venerit spiritus paracletus, quem mittet pater in nomine meo, ipse vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia quæcunque dixero vobis:* Et iterùm: *Nemo nouit filium, nisi pater: neque patrem quis nouit, nisi filius, & cui voluerit filius reuelare.* Et iterùm: *Exultans Iesus spiritu Sancto dixit. Confiteor tibi pater Domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus, & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Ita pater, quoniam sic fuit placitum ante te.* Et ad beatum Petrum: *Beatus es Simon Barjona, quia caro, & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus, qui est in cœlis.* Et Apostolus: *Et quoniam non cognouit mundus per sapientiam Deum, placuit Deo per stultitiam prædicationis saluos facere credentes; nobis autem reuelauit Deus per spiritum suum.* Spiritum sanctum Philosophi mundi nec habuerunt, nec inuenerunt: quomodo ergò quamlibet astuti, atque acuti per earumdem disciplinarum eruditionem * Domini inuestigare potuerũt, qui nec inuestigatur veraciter, nec inuenitur nisi per spiritum Sanctum? Sequitur igitur, nec comites eas fuisse sapientiæ Dei, quæ vna, eadémque, & sola semper est, nec his inuestigari eam; sed reuelari per spiritum eius. An beatus pater Augustinus omnibus his examussim instructus earum acumine Deum, aut inuestigare, aut valuit inuenire, qui cùm per tot annos earum studiis insudaret, & tamen multis erroribus, maximéque Manichæorum insaniis impediretur, nunquam veritatem cognoscere potuit, priusquam sanctæ genitricis suæ instantiâ, oratione, & lachrymis, respectu supernæ inspirationis Deus, & beati Ambrosij prædicatione, & Deum agnoscere, & fidei gratiam percipere meruit: Vnde & ipse beatissimus Augustinus libro de ciuitate Dei octauo inquit.

[Margin: Ioan. 16. v. 13. — Ioan. 14. v. 26. — Math. 11. v. 27. — Matth. 11. v. 25. — Math. 16. v. 17. — 1. Cor. 1. v. 21. — * fortè Dominũ.]

[Margin: Avgvst. de ciuit. Dei lib. 8. cap. 11.]

» Avgvstinvs. In Timæo autem Plato, quem librum de » mundi constitutione conscripsit, Deum dicit in illo opere ter- » ram primò, ignémque iunxisse. Manifestum est autem quòd » igni tribuat cœli locum, terræ verò ipsam terram. Habet ergo » hæc sententia quandam illius similitudinem, quâ dictum est: » *In principio fecit Deus cœlum & terram:* Deinde illa duo me- » dia, quibus interpositis sibimet hæc extrema copularentur: » Aquam dicit & aërem: Vnde putatur sic intellexisse quod scri- » ptum est. *Spiritus Domini superferebatur super aquam:* parùm

[Margin: Gen. 1. v. 2. — Gen. 1. v. 1.]

parùm quippè attendens quo more soleat illa scriptura appellare Spiritum Dei, quoniam & aër spiritus dicitur, quatuor opinatus elementa loco illo commemorata videri potest. Deinde quòd Plato dicit amatorem Dei esse Philosophum, nihil sic in illis sacris literis flagrat, & maximè illud, quod & me plurimùm adducit, vt penè assentiar Platonem illorum librorum expertem non fuisse; quòd cùm ad sanctum Moysen ita verba Dei per Angelum perferantur, vt quærenti quod sit nomen eius, qui eum pergere præcipiebat ad populum Hebræum ex Ægypto liberandum respondeatur, *Ego sum qui sum. Et dices filiis Israël qui est misit me ad vos*, tanquam in eius comparatione qui verè est, quia incommutabilis est, ea, quæ mutabilia facta sunt, non sint. Vehementer hoc Plato tenuit, & diligentissimè commendauit, & nescio vtrùm hoc vspiam reperiatur in libris eorum, qui ante Platonem fuerunt, nisi vbi dictum est; *Ego sum qui sum: & dices eis qui est misit me ad vos*: sed vndecumque ista ille diceret, siue præcedentibus eum veterum libris, siue potiùs quomodo dicit Apostolus: *Quia, quod notum est Dei, manifestum est in illis: Deus enim illis manifestauit: inuisibilia enim eius a cõstitutione mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque virtus eius & Diuinitas.* Non immeritò me Platonicos Philosophos elegisse cum quibus agam, quod in ista quæstione quam modo suscepimus agitur. ℟ Vnde beatus Paulus Apostolus: *Videte nè quis vos deturpetur per Philosophiam, & inanem fallaciam secundùm traditionem hominum, secundùm elementa huius mundi, & non secundùm Christum, quia in ipso habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter.*

Exod. 3 v. 14. — Rom. 1. v. 19. — Colos. 2. v. 8. — Prvd.

Ambrosivs. Philosophiam dicit terrenam, per quam solent seduci, qui cupiunt prudentes iudicari in mundo, hęc argumentis, & subtilitate minutiarum quarundam componitur, quasi physicas inuestigauerit rationes, quædam habens admixta quæ hortamenta sint bonæ vitæ, vel documenta, aliquando de mensuris, nec non de numeris, aliquando de elementorum qualitatibus & quantitatibus ordinata: in cuius disputationibus qui inciderit, vix * raro euadet: detinetur enim verisimilibus causis, & commentitiis rebus, nihil tam verum æstimans, quàm quod conspicitur & intelligitur in elementis, & quia quæ ad præsens sunt, & cernuntur oculis, suauia & oblectabilia videntur, aliquantos seducunt, qui spiritalem rationem despiciendam, & reddendam putant, desperatione futuri, omnem vim astris assignantes, carnali rationi obnoxij, ne grauia credenda sint sustolli posse in cœlo, * vel leuia venire ad terras, aut aliquid corporeum sine rerum admixtione generari, repugnantes

Ambros. ad Colos. cap. 2. v. 8. — Sap. 13. v. 14. — Sap. 15. — Sap. 2. — Sap 13. — * al. *aut nunquam* — * al. *leue*

» Potentiæ ac Prouidentiæ Dei: sciunt enim legi in diuinis vete- Deut.
» ribus Hebræorum voluminibus multa gesta per Moysen, quæ 4.
» humana ratio non capit. Simili modo & in nouis libris facta à Abac.1.
» Domino aut per Apostolos, quæ tractatus carnalis prohibet cre- Act. 13.
» di; hanc ergò traditionem philosophiam fallacem, & inanem 1. Cor. 2.
» appellat, quia non à potentia Dei ordinata est: sed ab imbecilli-
» tate ratiocinationis humanæ, quæ potentiam Dei intra scientiam
* al. *quia* » suam coarctat, ne aliter credatur facere, quàm carnalis se con-
† al. *di-* » tinet ratio, * quam singulis elementis diuinitatis † diuersitate
uersitatem » deputant ad culturam, vt obligent animos imperitorum, ne se ad
» Deum verum extendant: quamobrem cauendam monet traditio-
» nem istam, quia mundi cultrix est, non Dei qui vnus est, nec ad Sap.13.
» Christum sed à Christo, abstrahit, in quo perfectio diuinitatis
» est.

PRVD. » ℟ Sed vt ad propositum redeamus, quia in Latinis dictionibus nobis Atticas origines importas, tot Ecclesiarum Magistris Græcitatem apprimè scientibus nunquam prædestinationem, pro præuisione positam legimus, quoniam ea per omnia differre non nescierunt. Nam licet nihil absque præuisione possit prædestinari; multa tamen absque prædestinatione possunt præuideri, quemadmodum de distantia præscientiæ & prædestinationis iam plura congessimus. Quòd si prædestinationis vocabulum huic intellectui subiacet, quid de cæteris sentiendum censes, quæ in eundem sensum posita creberrimè leguntur: veluti est deputati, delegati, parati, præparati, decreti, iudicati, damnati, addicti, dispositi, dispensati, ordinati, statuti, constituti, præfixi, definiti, præfiniti, & cętera. Quę ad eundem intellectum concurrentia, passim in diuinis paginis, Patrúmque venerabilium scriptis posita inueniuntur. Verùm quis nesciat non idem esse pręuidit, quod est præfiniuit? Ac per hoc cùm pręfinire & prædestinare sibi concinant, præuidere ab his multùm differre nulli sobrio incognitum liquet; quia sicut sæpè notatum est, multa præuidentur, quæ nullatenùs præfiniuntur! Intereà admirandum interpretem quo decet honore afficiendum video, qui nouas nobis interpretandi lineas affingens, nequiit introspicere, quòd non omnia verba Latina, quæ loco vnius vel Græci, vel Hebræi sermonis, vel cuiuslibet linguæ interpretata ponuntur, vnum semper significare necesse sit; sed pro locorum qualitatibus, nunc hoc nunc illud ostendere quemadmodum inter cęteros, vel maximè sanctus Hieronymus demonstrat, sicut est Bar, quod in nostra lingua filium, purum triticum, & spicarum fasciculum, atque electum significat. Nunquid ideò vnum, idémque dicentur significare

ficare

ficare tot Romana vocabula,quia pro vno, vel Hebræo, vel Syro sermone pro intelligentiarum varietatibus posita leguntur? Proinde quòd de prædestinatione, præuisione & præfinitione, morte, pœnis, atque suppliciis loquaci tædio garrulus magìs, quàm eloquens iteras; quoniam suprà satis abundéque confutatum, & comminutum noscitur. Ne tui exemplo eadem non necessariè repetamus, consultè transiliendum credidimus.

Attamen illud notandum censeo quod cùm mortem à Deo esse negaueris, mortem mortis æternæ vitam æternam, id est Dominum nostrum Iesum Christum dixeris, ipso per Prophetam prænuntiante: *Ero mors tua ô mors: ero morsus tuus inferne.* Si ergò, ipse se mortem pronuntiat esse mortis, quomodo negare audes mortem esse à Deo. Item quod *dicis deseri à Deo id esse interimi: Nec quod in eis ipse fecit, relinqui vel deseri: alioquin eorum naturam ad nihilum redire, Si summa essentia in eis non sit, sed quod in eis non fecit, id est superbiam sperni:* prorsus veritati reniteris, quæ Deum Iudicem iustissimum atque irreprehensibilem, id quod fecit, id est Angelos apostatas, & homines impios merito iniquitatis eorum punire prædicat. Deum quoque in ea natura, quam ad se creauit semper habitare falsò adstruis, cuius habitatio non nisi per gratiam edocetur. Proinde quòd in laudibus beati Augustini perorans, non eum eodem modo voluisse intelligi asseueras quod dixit, quos iustè prædestinauit ad pœnam, quo voluit, quod dixit: quos benignè prædestinauit ad gratiam, affatim præmissa confutant. Neque necesse est vt toties euirata, quasi formidanda superfluè inculcentur.

Cap. 18. nu. 5. sect. 5.

Osée 13. v. 14.

Cap. 18. nu. 6. sect. 5.

Cap. 18. nu. 7. sect. 5.

Cap. 18. nu. 8. sect. 6.

Quid tantoperè Dei Prouidentiam calcas, & eius dispositionibus impius obuias? certè qui Dei potentiæ dispensationísque expertes vitam duxerunt quantâlibet ingeniorum acrimoniâ præpollentem, quamuis fato fortunáque vitam humanam agi suadere conarentur, nequaquam absque prouidentia fieri prædicabant, cùm ea Diis Deabúsque adscriberent, quos propriis etiam vocabulis nuncupabant, fatum videlicet, & fortunam. Ac rursùm fati trifidam distributionem sub nominibus Mægeræ, Alecto, & Tisiphone. Quarum dispositionibus vitę humanæ ortum, procursum, finémque tribuebant. Ita vt nec fœlicitatem, nec infœlicitatem, nec fortunia, neque infortunia absque deorum suorum dearúmve ordinatione fieri posse vllatenùs affirmarent. Tu contra & veritati, & figmentis pariter contradicens, aufers veri immò solius Dei prouidentiam, dispositionem, atque iudicium, cùm Propheta Isaias de vno, & vero Deo manifestè proclamet S. Hieronymo exponente in Isaia lib. 5. Hieronymus. *Hoc consilium, quod cogitaui super omnem terram, & hæc est manus ex-*

Hieron. in Isaiæ ca. 14. v. 26.

" *tenta super vniuersas Gentes; Dominus enim Exercituum decreuit,*
" *& quis poterit infirmare, & manus eius extenta, & quis auertet eam?*
" Hoc loco quidam arbitrantur generalem esse contra omnem or-
" bem Prophetiam, & quòd vastitas Babylonis, & Assyriæ ciuita-
" tis typus sit consummationis mundi, quibus nequaquam contra-
" dicimus, dùm sciamus hìc omnem terram Assyriorum propriè
" significari, & vniuersas Gentes socias Regis Assyrij demonstra-
" tas: quicquid autem à Domino decretum est, nullius virtute
" prohibetur, & extentam manum eius, & ad percutiendum para-
Idem ibid. tam nemo poterit coërcere. ℟ Idem in eodem. HIERONYMVS.
cap. 16. vers. 13. " *Hoc verbum, quod locutus est Dominus ad Moab extunc*; ex quo
" putas tempore, videlicet ex eo quo creatus est Moab, & Domi-
" nus ait: *Moabitæ & Ammonitæ non intrabunt in Ecclesiam Dei*, Deut. 23. v. 3.
" siue ex tunc pro antiquo tempore intelligamus, quod olim diuinâ
" sententiâ ista decreta sint, non quòd præscientia Dei causam
Idem ibid. " vastitatis attulerit, sed quòd futura vastitas Dei Majestate
cap. 23. v. 9. " prænota sit. ℟ Idem in eodem. HIERONYMVS.
" *Dominus exercitium cogitauit, vt detraheret superbiam om-*
" *nis gloriæ, & ad ignominiam deduceret vniuersos inclytos terræ*, quia d. v. 8.
" suprà interrogantis more dixerat, *Quis cogitauit hoc super Tyrum*
" *quondam coronatam*, nunc ipse respondet, non fatorum (vt stulti pu-
" tant) sic fila deducta sunt, non fortunæ currit rota: sed Dei Iudicio Iac. 4. v. 6.
" & ipsius voluntate perfectum est, *Qui superbis resistit, & humi-*
" *libus dat gratiam*, & commonet arrogantes conditionis suæ, vt di-
PRVD. scant potentiam eius per miseriam, cuius clementiam per bene-
ficia sentire noluerant. ℟ Certum est omnipotentissimum Iudi-
cem auctoritate diuinæ Scripturæ, ac concinentiâ tractatorum fi-
delium non de initiis, sed de fine quemquã iudicare dicente Scri- Iob 28. v. 3.
pturâ: *Et vniuersorum finem ipse considerat*, quare quæso *vniuerso-*
rum finem ipse considerat? nunquid, vt quippiam noui, & quod
eatenùs ignorauerit addiscat? Absit: sed qui hominis *Terminos*
constituit, qui præteriri non poterunt, ad hoc vniuersorum finem con-
siderat, vt de eo vnumquemque diiudicet. Videlicet vt aut de
fine bono, bonis bona retribuat; aut de fine malo malis æquè ma-
la rependat: quid itaque contrarium, vel fidei, vel Dei iustitiæ
susurratur, si id prædestinasse fidelissimè prędicetur, quod cum vel
decreuisse, vel constituisse, vel considerare, verax Scriptura non
tacet. Terminos igitur hominis quos constituit, id est prędestina- d. v. 3.
uit atque disposuit, *Et vniuersorum finem ipse considerat*, vt ex eis
vnicuique retribuat quod meretur, hoc proculdubiò prędestina-
uit, id est ante sęcula disposuit; quia hoc pręsciuit indubitanter,
atque pręnouit: non ergò negetur immò tantâ pertinaciâ impu-
gnetur quod auctoritate & ratione veritatis lucidissimę compro-

batur. Vnde & Gregorius in Moralibus lib. 18. sic ait. «

GREGORIVS. *Tempus posuit tenebris, & vniuersorum finem* « GREGOR.
Iob. 28. *ipse considerat, ipse tempus posuit tenebris*, iniquis videlicet modum, « Moral. lib.
v. 3. quo iniqui esse desistant. Vnde eis per Apostolum dicitur, *Era-* « 18. cap. 17.
Eph. 5. *tis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino.* sicut aliis quo- «
v. 8. que Discipulis isdem Doctor egregius dicit: *Nox præcessit, dies* «
Rom. 13. v. 12. *autē appropinquauit, abijciamus ergò opera tenebrarū, & induamus* «
nos arma lucis, sicut in die honestè ambulemus: vnde & in Canticis «
Cant. 6 Canticorum Ecclesiâ veniente dicitur: *Quæ est ista quæ progredi-* «
v. 9. *tur, quasi aurora consurgens*: apertè enim Ecclesia auroræ compa- «
rata describitur, quæ per cognitionem fidei à peccatorum suo- «
rum tenebris in clara luce iustitiæ commutatur. *Tempus* ergò, «
d. v. 3. *posuit tenebris, & vniuersorum finem ipse considerat: vniuersorum* «
nomine & electos voluit, & reprobos comprehendi. Nam bona «
faciens & ordinans Deus; mala verò non faciens, sed ab iniquis «
facta, nè inordinatè eueniant ipse disponens, considerat vniuer- «
sorum finem, & patienter tolerat omnia, atque intuetur electo- «
rum terminum, quòd ex malo mutentur ad bonum: intuetur «
etiam reproborum finem, quòd de malo opere dignum retra- «
hantur ad supplicium. Vidit finem persequentis *Sauli* quo pro- «
Act. 9. stratus diceret: *Domine quid me iubes facere*: vidit finem quasi «
v. 6. obsequentis *Discipuli* quòd pro commisso scelere guttur laqueo «
Matth. stringeret, séque & peccantem puniret, & deteriùs puniendo «
27. v. 5. deciperet: vidit *Niniuitas* delinquentes, sed considerauit finem «
Ion. 1. v. 3. delinquentium pœnitentiam correctorum. Vidit quoque *So-* «
Ion. 3. *domam* delinquentem, sed considerauit finem ardoris luxuriæ «
v. 10. ignem gehennæ. Vidit Gentilitatis finem, quòd possessa iniqui- «
Gen. 18 v. 20. tatum tenebris, quandóque fidei luce clarescceret. Vidit etiam «
Ibid. 19. *Iudææ* terminum, quòd ab ea luce fidei, quam tenebat obduratæ «
v. 24. perfidiæ se tenebris cæcaret. ℟ Sanè cùm dicis.

IOANNES SCOTVS.

ϴ *Prædestinauit itaque Deus impios ad pœnam, vel interitum: hoc est circumscripsit eos legibus suis incommutabilibus, quas eorum impietas euadere non permittit.* Cap. 18. n. 9. sect. 7.

℟ Profectò veraciter definisti, porrò quod addis. PRVD.

ϴ *Ad pœnam profectò suam: Ea quippe difficultas, quâ prohibentur peruenire ad ea, quæ libidinosè appetunt, efficitur eis pœnalis interitus, & suæ miserrimæ cupidinis iustissimus cruciatus.* Cap. 18. n. 10. sect. 7.

CORRECTIO.

℟ Omninò fallaciter adseueras, vbi & illud satìs stupere nequeo, qui pridem ignorantiam veritatis & beatitudinis miseris induxeras, cuius appetitus egestate nunc eos cruciari PRVD.

definias, quibus boni cuiuspiam appetendi iam, nec scientia subierit, nec voluntas: sed & cum veraciter asseueras numerũ vtriusq; partis electorum, atque reproborum à Deo prædestinatũ, & præfinitum, quid causæ est, vt prædestinatos ad interitum neges, quorum numerum prædestinatum, & præfinitum minimè denegas? Videamus quid etiam contra te ipsum agat tua expositio. Denique cùm de Deo diceres,

IOANNES SCOTVS.

Cap. 18. nu. 11. sect. 8.

⊖ *Omnibus tribuens leges suas seruandi potestatem, si vellent, antequam omnes in vno peccarent: sed non omnibus tribuens, vt velint post peccatum, præparans electos ad beatitudinem, disponens reprobos, vt suis quamuis inuiti legibus seruiant, cùm non, vt sic sibi seruirent prædestinauit eos faciendos, sed vt ei voluntate perfectâ adhærerent. Inuiti autem ei seruiunt, non illorum naturâ, quam in eis fecit, & in eis non punit, sed malâ voluntate, quam in eis non fecit, & in eis punit; in eo enim, quòd ei inuiti seruiunt, in se ipsis sua pœna.*

PRVD. ℞ Velut explanando subnectis.

IOANNES SCOTVS.

Cap. 18. nu. 12. sect. 8.

⊖ *De qua quos iustè Deus non liberat, ad eam illos quodammodo præparat, dum eos ad eam se ipsos præparare permittat.*

PRVD. ℞. Dixisse te multò anteà legimus.

Num. 13. cap. 10. sect. 3.

⊖ *Simili modo si nihil aliud est prædestinatio, nihil eorum, quæ Deus facienda præuidit præparatio.*

℞. Et rursùm.

Nu. 14. cap. 9. sect. 6.

⊖ *Quo iure potest dici prædestinatio, id est præparatio in eo, qui nullo temporis interuallo præcessit, quo disponeret ea, quæ facturus esset, cuius operationem non præcedit præparatio.*

CORRECTIO.

PRVD. ℞. Si secundùm te nihil aliud est prædestinatio, quàm præparatio, cogimur in hac tua expositione intelligere Deum, sicut præparasse, id est impios ad pœnam, se ipsos præparare permisisse, ita prædestinasse, id est eos ad eam se ipsos prædestinare permisisse. Et consequenter euertetur, quod tantis allegationibus conaris efficere: prædestinationem, & præparationem Dei, non nisi in electis & iustis fieri: si inquam nihil aliud est prædestinatio quam præparatio: sequitur vt quemadmodum præparati, id est præparari à se ipsis ad pœnam permissi sunt: Ita proculdubiò prædestinati, id est prædestinari à se ipsis ad pœnam permissi intelligendi sint. Est autem malum, vt & ita dixerim malorum omnium pessimum præparare vel prædestinare se quemlibet ad pœnam, ad quam nullus præparatur à se, vel prædestinatur, nisi mala perpetrãdo, id est peccando: Et quid facies præclarissimæ expositioni tuæ, quã tam pertinaciter adstruere subisti prædestinationem, &

præparationem, ac præuisionem Dei, non nisi in electis poni? Nempè paulò superiùs dixeras.

Ioannes Scotvs.

☉ *Omnium igitur, quos Deus creauit prædestinatus est numerus: sed quoniam conditor præuidit ipsum numerum in primo homine generaliter periturum, excepto vulneris medicamento, quod est Christus, prædestinauit, hoc est antequam fierent definiuit & eorum numerum, quos suâ gratiâ liberaturus, & eorum quos suâ iustitiâ relicturus, in istis clementiæ suæ dona daturus, in illis naturæ numerum, quo vniuersitas perficeretur, impleturus.* Cap. 18 nu. 15. sect. 8.

Correctio.

℟. Ecce præuidit in malo positum: tantâ euidentiâ posuisti, vt negare prorsùs nullâ impudentiâ valeas. Quis enim perire, malum esse non dixerit? si ergò Deus præuidit ipsum numerum in primo homine generaliter periturum, profectò malum præuidit, & si vt iuras immò periuras, nihil est aliud prædestinare, quàm prǽuidere & præparare; colligitur tantis tuæ peruicaciæ adstructionibus, vt dicatur Deus, quemadmodum præuidisse, ita etiam prædestinasse & præparasse numerum humani generis periturum, nec stare poterunt sententiæ tuæ, quibus hactenùs tantâ pertinaciâ efficere molitus es, Deum nec præuidisse, nec prædestinasse, nec præparasse malum, peccatum, pœnas atque tormenta: perire quippè quemlibet suo vitio malum est. Pœnam sibi quemque malis actibus comparare nihilominùs malum est. Si igitur ista Deus præuidit præpararíque peccatores à se ipsis ad ea permisit, malum vtique præuidit, prædestinauit, ac præparauit. Quódque subiungis. Prvd.

Ioannes Scotvs.

☉ *Prædestinauit itaque impiis æternis suis iustissimísque legibus inuitè seruituros, eósque nullo impetu impietatis suæ in profundum malitiæ tendentis transituros, eóque modo puniendi interituros. Nulla quippè grauior pœna infligitur seruo iniquo, quàm vt cogatur seruire inuitus iusto Domino: Plùs etenim in se ipso interiùs superbæ voluntatis patitur incitamenta, quàm exteriùs in corpore durissima flagella, qui cùm Domini sui voluntatem spernere non sinitur, intrà semetipsum à se ipso cruciatur.* Cap. 18. nu. 16. sect. 9.

Correctio.

℟. Quocunque modo se habeat pœnalis ista damnatio, vtique à Deo prædestinatam asseris, à quo refrænatam, atque cohibitam pereuntium maliuolentiam, ne ad optatos procursus perueniat, dogmatizas. Si igitur Dei est ista refrænatio atque cohibitio, legúmque diuinarum circumscriptio, vt legibus eius inuiti seruiant, & hæc ipsa seruitus illis pœna efficitur, omni procul Prvd.

ambiguo ab ipso illis pœna prędestinata intelligitur, à quo inuitâ seruitus imposita ineuitabiliter prædicatur, attestante beato Iob qui dicit: *Constituisti terminos eius, qui præteriri non poterunt*; Vbi nihil aliud constitutionis nuncupatione, quàm prędestinationis significatione sobriè valet intelligi: quid enim metuerēt Catholici tractatores prædestinatos ad interitum dicere, quorum terminos constitutos à Beato Iob nouerant prædicatos, quos videlicet terminos qualiter intelligere debeamus, veracissimus explanator edoceat Gregorius, videlicet, qui in Moralibus libro 12. ita eloquitur. Iob 14. v. 5.

GREGOR. Moral. lib. 12. cap. 2.

» GREGORIVS. Nulla quæ in hoc mundo hominibus fiunt
» absque omnipotentis Dei occulto consilio veniunt: Nam cuncta
» Deus secutura præsciens, ante sæcula decreuit, qualiter per sæ-
» cula disponantur: Statutum quippè iam homini est, vel quantùm
» hunc mundi prosperitas sequatur, vel quantùm aduersitas feriat;
» ne electos eius, aut immoderata prosperitas eleuet, aut nimia ad-
» uersitas grauet. Statutum quoque est, quantùm in ipsa vita mor-
» tali temporaliter viuat, &c. Quod tamen intelligi etiam iuxta
» spiritum valet, quia nonnunquam in virtutibus proficere cona-
» mur, & quædam dona percipimus, à quibusdam verò repulsi in
» imis iacemus: Nemo enim est qui tantùm virtutis apprehendat,
» quantùm desiderat, quia omnipotens Deus interiora discernens
» ipsis spiritalibus profectibus modum ponit, vt ex hoc homo
» quod apprehendere conatur, & non valet, in illis se non eleuet,
» quæ valet: Vnde ille quoque egregius prędicator, qui raptus vs-
» que ad tertium cœlum fuerat, Paradisi arcana penetrauerat, esse
» post reuelationem tranquillus, atque intentatus † volebat: Sed 2. Cor. 12. v. 2. 7. 8. & 9.
» quia omnipotens *Deus terminos constituit* homini, *qui præteriri*
» *non poterant*, & eleuauit hunc ad cognoscenda sublimia, & redu-
» xit iterùm ad infirma toleranda, vt modi sui * mensuras aspiciens,
» dùm securitatem comprehendere conaretur & non posset, nè per
» elationem extra se iret, per humilitatem cogeretur intra suos
» semper terminos redire.

† al. *non valebat*

* al. *mensuram*

PRVD. ℟. Cætera quæ vsque ad finem huius pericopes euomis potiùs, quàm differis, quoniam fastidiosâ loquacitate sæpiùs efflata replicas, vlteriùs repetere supersedimus.

Capvt XIX.

Cap. xix.

De igne æterno.

Nona decima porrò elusionum tuarum de igne æterno disputat, quæ quamlibet sui quantitate minor cæteris videatur, impietate tamen maiores æquiparat: quippè quæ ab eis nec sensuum prauitate, nec blasphemiarum asseueratione secernitur. Ais ergò. Num. 1.

Ioannes Scotvs.

ɵ *De æterno verò igne de quo Dominus in Euangelio ait.* Ite maledicti in ignem æternum, qui præparatus est diabolo & Angelis eius, *Nulli dubitandum corporeum esse, quamuis pro subtilitate natura incorporeus esse dicatur, quemadmodum solemus dicere athereum spiritum, cùm quarta pars sit corporalis creaturæ, nec facilè crediderim alium ignem præparatum ad puniendum diabolum, cum omnibus suis membris, præter istum ipsum, qui est quartum mundi elementum: quid enim, nunquid mirum si illa impiorum corpora, quæ profectò de his quatuor corporalibus elementis sunt compacta, in eadémque resoluenda tempore quoque prædefinito, ab eisdem iterùm resurrectionis momento reuocanda, in illo igne, quo resurrectura omnium corpora maximè substantialiter constabunt, merito impietatis suæ tormenta patiantur æterna.* Cap. 19. n. 2. sect. 1.

Math. 25. v. 41.

Correctio.

℟ Corporeum esse flammeum atque visibilem mixtâ obscuritate ignem gehennæ omnes orthodoxi consentiunt: vtrùm autem ipse sit, qui quartum mundi elementum vocatur, non parua quæstio est: videtur tamen tam ex verbis sancti Gregorij, quæ suprà posuimus, quàm ex sententia Domini, alius esse: dicentis: *Ite in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & Angelis eius:* Quid enim necesse erat specialiter dici paratum cruciatui peccatorum, si ipse esset, qui omnium mortalium necessitatibus atque vtilitatibus noscitur procuratus? huc accedit quòd dicente Scripturâ: *Deuorabit eum ignis, qui non succenditur*, alius accipi debeat, quoniam iste qui nobis necessarius quotidianis vsibus exhibetur, nequaquam subsistere valet, nisi lignorum alteriúsue materiæ pabulis nutriatur, quibus gehennalem non indigere perspicuum est; vnde & *inextinguibilis* in Euangeliis prædicatur: sed & qualitas illius ab huius qualitate plurimùm distat. Iste quippè nullâ diuersitate quicquid attigerit consumit; ille cùm animas & cor- Prvd.

Math. 25. v. 41.

Iob 20. v. 26.

Marc. 9. v. 42. & 44.

pora sit crematurus, nec id agit vt omninò non sint, nec æqualiter omnia adurit, sed pro varietate, seu immanitate facinorum, hunc minùs, illum amplius cruciare non dubitatur: vt sicut in regno cœlorum diuersitatem mansionum facit disparilitas meritorum, ita inferni barathro demersis, varietatem tormentorum generet imparilitas operum iniquorum.

GREGORIVS Dialog. lib. 4. cap. 43. Hinc Petrus beatum Gregorium ita adorsùs est. PETRVS. Quæso te, inquiens, vnus esse gehennæ ignis credendus est: An quanta peccatorum diuersitas fuerit, tanta quoque existimanda sunt & ipsa incendia esse parata? GREGORIVS. Vnus quidem est gehennæ ignis, sed non vno modo omnes cruciat peccatores. * Vnusquisque enim quantum exigit culpa * tantum illic sentiet pœnam. Nam sicut in hoc mundo sub vno sole multi consistunt, nec tamen eiusdem solis ardorem æqualiter sentiunt, quia alius plùs æstuat, atque alius minùs, ita illic in vno igne non vnus est incendij modus; quia quod hic diuersitas corporum, hoc illic agit diuersitas peccatorum; vt & ignem non dissimilem habeant, & tamen eosdem singulos dissimiliter exurat.

* al. *vnius cuiusque etenim.*
* al. *tanta illic sentitur pœna.*

» PETRVS. Nunquidnam quæso te dicimus eos qui semel illic mersi fuerint, semper
» arsuros. GREGORIVS. Constat * nimìs, & incunctanter verum est, quia sicut finis non erit gaudio bonorum, ita finis non erit tormento malorum, nam cùm veritas dicat: *Ibunt impij in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternam*: quia verum est quod promisit, falsum proculdubiò non erit quod minatus est Deus. PETRVS. Quid si quis dicat, idcircò peccantibus æternam pœnam minatus est, vt eos à peccatorum perpetratione * compescat. GREGORIVS. Si falsum est quod minatus est, vt ab iniustitia corrigeret, etiam falsa est pollicitus, vt ad iustitiam prouocaret: sed quis hoc dicere vel insanus præsumat? Et si minatus est, quod non erat impleturus, dum asserere eum misericordem volumus, fallacem (quod dicere nefas est) prædicare compellimur. PETRVS. Scire vellem quomodo iustum sit, vt culpa quæ cum fine perpetrata est, sine fine puniatur. GREGORIVS. Hoc rectè diceretur si districtus iudex non corda hominum, sed facta pensaret. Iniqui enim ideò cum fine deliquerunt, quia cum fine vixerunt, nam voluissent vtique, si potuissent sine fine viuere, vt potuissent sine fine peccare: Ostendunt enim quia in peccato semper viuere cupiunt, qui nunquam desinunt peccare, dum viuunt. Ad magnam ergò iustitiam iudicantis pertinet, vt nunquam careant supplicio, qui in hac vita nunquam voluerunt carere peccato. PETRVS. Sed nullus iustus crudelitate pascitur & delinquens seruus à * suo Domino idcircò cædi præcipitur, vt à nequitia corrigatur: ad hoc ergo vapulat, vt emendare debeat:

Ibidem c. cap. 44.
* al. *nimirùm.*
Math. 25. v. 46.
* al. *compesceret.*
* al. *iusto.*

debeat: iniqui autem gehennæ ignibus traditi si ad correctionem «
non perueniunt, quo fine semper ardebunt? Gregorius. «
Omnipotens Deus quia pius est, miserorum cruciatu non pasci- «
tur, quia autem iustus est, ab iniquorum vltione in perpetuum «
non sedatur. Sed iniqui omnes æterno supplicio deputati, suâ «
quidem iniquitate puniuntur, & tamen ad aliquid ardebunt, sci- «
licet vt iusti omnes & in Deo videant gaudia, quæ percipiunt, & «
in illis perspiciant supplicia, quæ euaserunt: quatenùs tantò ma- «
gìs in æternum diuinæ gratiæ debitores se esse cognoscant, quan- «
tò in æternum mala puniri conspiciunt, quæ eius adiutorio vice- «
runt. Petrus. Et vbi est, quòd sancti sunt, si pro inimicis «
suis, quos tunc ardere viderint non orabunt, quibus vtique di- «
Luc. 6. v. 28. ctum est: *Pro inimicis vestris orate.* Gregorius. Orant «
pro inimicis suis eo tempore, quo possunt ad fructuosam pœni- «
tentiam eorum corda conuertere, atque ipsâ conuersione salua- «
re: quid enim aliud est pro inimicis orandum, nisi hoc quod «
1. Tim. 2. v. 25. Apostolus ait: *Vt det illis Deus pœnitentiam ad cognoscendam ve-* «
ritatem, & resipiscant à diaboli laqueis, à quo capti tenentur ad «
ipsius voluntatem. Petrus. Placet quod dicis. Et quomodo pro «
illis tunc * orabitur, qui iam nullatenùs possunt ad iustitiæ ope- « * al. *orabunt.*
ra ab iniquitate commutari: Gregorius: Eadem itaque cau- «
sa est, cur non oretur tunc pro hominibus æterno igne damnatis. «
Quæ nunc etiam causa est, vt non oretur pro diabolo, & Angelis «
eius æterno supplicio deputatis, quæ nunc etiam causa est, vt non «
orent sancti homines pro hominibus infidelibus impiísque defun- «
ctis, nisi quia de eis vtique quos æterno supplicio deputatos iam «
nouerunt, ante illum iudicis iusti conspectum orationis suæ meri- «
tum cassari refugiunt: quòd si nunc quoque viuentes iusti mor- «
tuis, & damnatis iniustis minimè compatiuntur, quando adhuc «
aliquid iudicabile de sua * causa sese perpeti etiam ipsi noue- « * al. *carne.*
runt; quantò districtiùs tunc iniquorum tormenta respiciunt, «
quando ab omni vitio corruptionis exuti, ipsi iam iustitiæ vici- «
niùs atque arctiùs inhærebunt. Sic quippè eorum mentes per «
hoc, quòd iustissimo iudici inhærent, vis districtionis absorbet, «
vt omninò eis non libeat, quicquid ab illius æternæ regulæ sub- «
tilitate * viderint discordare. « * al. *discdat.*

℟ Quæ omnia cùm in isto temporalibus nostris necessitatibus
commodato igni nullatenus posse fieri certú sit, conijcitur alium Prvd.
Math. 25. v. 41. debere accipi illum, *qui paratus dicitur diabolo, & Angelis eius*:
Ac per hoc non improbabiliter forsitan dicitur, alius ad crucian-
dos impios à Deo creatus, quia absque materiarum alimentis eo-
rum corpora, & animas sine sui illorúmque defectu possit exure-
re, quòd istum sine fomentis corporalibus nullatenùs valere ma-

nitestissimè comprobatur. De quibus quia temerè nihil affirmare præsumo, hoc certum teneo in illo igni, quod quartū elementum dicitur sanctorum corpora nequaquam substantialiter constatura, quia quorum vera erit gloria, & incorruptio, certè sicut aëre, & aquâ non indigebunt, ita nec ignis eos necessitatem perpeti verax ratio innuit: promittitur quippè sanctis omnibus, quod *erunt* in illa beatæ resurrectionis gloria *Æquales Angelis* Luc.
Dei. Sicut ergò sancti Angeli non habēt beatitudinis suæ gloriam 20. v.
in isto igni, quippe qui nequaquam ex elementis compacti; sed ex v. 36.
nihilo facti creduntur: ita sancti, quamuis habeant eadem corpora, quæ per mortem fuerant resoluta, perenni glorificatione immutata; Nullomodo tamen beatitudinis præmium in igne percipient; sed in contemplatione semper viuentis Dei, qui nullis elementorum creaturarúmue quarumlibet spatiis circumscribitur; quin potiùs cuncta suæ omnipotentiæ virtute circumplectitur, regit, implet, & continet.

Quia igitur quemadmodum iam probauimus, Dominus noster Iesus Christus corpore vltra omnes creaturas ascendisse & esse veraciter creditur, & fideliter prædicatur: ibi nimirùm sanctos omnes societate beatorum spirituum æterna exultatione gaudentes futuros credimus, dicente ipso: *Vbicunque fuerit corpus, illuc* Math.
congregabuntur aquilæ, non intra mundi quatuor elementa, quibus 24. v.
eos iam non egere fide infatigabili tenetur & stipulatur. Si enim 28.
sanctos Angelos intra mundi elementa suæ beatitudinis prēmium percepisse absurdissimum est æstimari, quo pacto homines sancti eorum beatitudini coæquati aliò dicantur locandi, quam illo vbi certissimè creduntur consistere, quibus æquantur, nec rationi nec auctoritati viderim conuenire. De quo adhuc continuanter. Adiungis dicens.

IOANNES SCOTVS.

Cap. 19. n. 3. sect. 2. ϴ *Vbi non incongruè credendum, quòd corpora sanctorum in æthéream mutabuntur qualitatem, quæ ab alia qualitate consumi non potest, cùm inferiorum corporum qualitates in se mutare possit, impiorum verò corpora in aëream qualitatem transitura, vt à superiore igne patiantur.*

CORRECTIO.

PRVD. ℟ Hæc fidei Catholicæ aduersa prorsùs pronuntio, dicente beato Iob: *Et rursùs circumdabor pelle meâ, & in carne mea videbo* Iob 19. v. 26.
Deum, quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius. Æther quippè non est caro, neque pelle carnea circumdatur, neque ossibus, & neruis compingitur. Quam ipse Dominus iam resurrectione glorificatus se habere manifestat, qui dixit: *Vi-* Luc.
dete manus meas, & pedes meos, quia ipse ego sum palpate, & videte 24. v. 38.

quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere: Item
Ioan. 20. v. 27. Apostolo Thomæ: *Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli esse incredulus, sed fidelis:* Ille enim dixerat: *Nisi videro in manibus eius figuram clauorum, & mittam digitum meum in locũ clauorum, & mittam manum meam in latus non credam:* Quibus palpatis respondit Thomas & dixit: *Dominus meus, & Deus meus:* Hæc in æthereo corpore posse fieri nullus vnquam orthodoxorum asseruit, nullus docuit. Tu autem in Origenis scita concedis, qui multipliciter de resurrectione disserens, resurrectionem, glorificationemque corporum multoties ingeminat, carnis verò vel omninò negat, vel subdolè vocabulo corporis palliat.

Ibid. v. 25.

v. 28.

Proinde priùs quærendum videtur, quid sit æther, vt cõsequenter cætera competentiùs pertractentur. Isidorus Æther vt (Isidorus ait) locus est in quo sydera sunt, & significat eum ignem, qui à toto mundo * in altũ separatus est. Sanè æther est ipsum elementum, æthera verò splendor ætheris, & est sermo Græcus. Aër est inanitas plurimum habens admixtum raritatis, quàm cętera elementa, hic autem partìm ad terrã, partìm ad cælestem materiam pertinet. Nam ille subtilis, vbi vẽtosi, ac procellosi motus nõ possunt existere, ad cælestem pertinet partem: Iste verò turbulentior, qui exhalationibus humidis corporascit, terræ deputatur, quique ex se multas species reddit: nam cõmotus ventos facit, vehementiùs concitatus ignes & tonitrua, contractus nubila, compissatus pluuias, congelantibus nubibus niuem, turbulentiùs cõgelantibus densioribus nubibus grandinem, distentus serenũ efficit. Nam aërem densum nubem esse constat, nubem rarefactam & solutam aërem. ℟ Beda in Genesi. Beda. Hoc enim factis syderibus ad augmentum primariæ lucis accessit, vt etiam nox luminosa procederet, vel lunæ vtique splendore, vel stellarum, vel vtroque irradiata, quæ eatenùs nihil præter tenebras nouerat antiquas. Nam etsi nobis sæpissimè nox tenebrosa videtur, & cæca, obscurato videlicet nebulosis turbinibus aëre, qui terræ proximus est; superiora tamen illa spatia, quæ ætheris nomine censentur & à turbulento hoc aëre vsque ad sydereum pertingunt cœlum, semper ob syderum circumeũntium redduntur lucida, fulgorem.

Isidor. originum. lib. 13. c. 5.

* al. *in alterum.*

Ibidem c. 7.

Beda Hexameron col. 10.

℟ Quæ cùm ita sint, si sanctorum corpora in æthereã qualitatem mutabuntur, aut erunt ignis, & amittent veritatem terreni corporis, aut erunt cœlum & sydera, & carebunt nihilominus carne, ossibus, & neruis: quod quàm sit à sinceritate
1. Cor. 15. v. 51. Christianæ fidei alienum, neminem studiosorum latet; nam cùm dicat Apostolus: *Omnes quidem resurgemus, sed non om-*

Prvd.

nes immutabimur, quænam illa immutatio credi debeat, ipſe nos doceat: *Seminatur* (inquit) *in corruptione ſurget, in incorruptione, ſeminatur in ignobilitate, ſurget in gloria. Seminatur in infirmitate, ſurget in virtute: Seminatur corpus animale, ſurget corpus ſpiritale:* Et item: *Omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur, in momento, in ictu oculi, in nouiſſima tuba: canet enim, & mortui reſurgent incorrupti, & nos immutabimur: Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem.* Ecce Apoſtolus immutationem ſanctorum, non ſubſtantiæ amiſſionem, ſed glorificationem prædicat, videlicet vt corpus, quod cum corruptione, ignobilitate, & infirmitate ſepelitur, in illa reſurrectionis beatitudine incorruptum, validum, glorioſúmque reſurgat: Ita in veritate ſuæ ſubſtantiæ & palpabile, & tractabile, & viſibile ſubſiſtens, vt gloria pro meritis ei ſit addita, non natura in naturam aliam quolibet commento mutata: vnde & ſanctus Hieronymus in Epiſtola ad Galatas.

[v. 42.] [d. v. 51.] [v. 52. &c.]

Hieront. ad Galat. 6. cap. 15.

» HIERONYMVS. Cùm enim (inquit) ſancto mundus fuerit » crucifixus, *Nequaquam eſt ei circumciſio, & præputium, non Iudæus, nec Gentilis*, ſed noua creatura, *in quam transfiguratur corpus humilitatis noſtræ conforme corporis gloriæ Chriſti: vetera* quippè *tranſierunt, ecce facta ſunt omnia noua, & quomodo alia eſt gloria Solis, alia Lunæ, alia Stellarum, ſtella quippè à ſtella differt in gloria, ſic & reſurrectio mortuorum*, de qua & Daniel pari voce concordat dicens: *Plurimi dormientium de terra puluere ſurgent, hi in vitam æternam, & hi in opprobrium, & confuſionem æternam: Et intelligentes fulgebunt, ſicut ſplendor Firmamenti*, & de iuſtis *multi ſicut ſtellæ in ſempiternum.* Neque enim in Sole & Luna, Firmamento & ſtellis circumciſio aliquid valet aut præputium, ſed eſt noua conditio ſine his partibus corporum, quæ poſſunt ſecari. Ita igitur & nos qui diligimus Deum & præparata ſunt nobis, *quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcenderunt*, cùm de corpore humilitatis transformati fuerimus in corpus gloriæ Domini Ieſu Chriſti. Illud habebimus corpus quod nec Iudæus poſſit incidere, nec cum præputio cuſtodire Gentilis, *neque aliud iuxta ſubſtantiam ſit, ſed quo iuxta gloriam ſit diuerſum. ℟. Idem in expoſitione Ionæ Prophetæ.

[Col. 5. v. 11.] [2. Cor. 5 v. 17.] [1. Cor. 15. v. 41] [Dan. 12 v. 2.] [v. 3.] [1. Cor. 2 v. 9.]

* al. non quòd

Idem in Ionam c. 2. v. 7.

» HIERONYMVS. *Et ſubleuabis de corruptione vitam meam Domine Deus meus. LXX. Et aſcendet de corruptione vita mea Domine Deus meus.* Propter ea dixit ſubleuabis, vel aſcendet de corruptione vita mea; quia ad corruptionem & ad inferna deſcenderat. Hoc eſt quod Apoſtoli interpretantur 15. Pſalmo ex perſona

[Act. 2. v. 27.]

Domini Prophetatum, *quoniam non derelinques animam meam in* «
d.v.27. *inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem*, quod Dauid «
scilicet & mortuus sit & sepultus: Saluatoris autem caro non * vi- « *al. *videbit*
det corruptionem. Alij verò interpretantur, quòd ad compara- «
Ps.102. tionem cœlestis beatitudinis & verbi Dei humanum corpus cor- «
v. 3. & 4. ruptio sit, quod seminatur in corruptione: Et in 102. Psalmo ex «
persona iusti significetur: *Qui sanat omnes infirmitates tuas, qui* «
redemit † *ex interitu vitam tuam*. Vnde & Apostolus dicat. *Miser* « †al. *de*
Rom.7 v.24. *ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius*, & appelletur «
corpus mortis vel *corpus humilitatis*. Hoc illi ad occasionem suæ «
ducant hæreseos, vt sub persona Christi mentiantur Anti-Chri- «
stum, Ecclesias teneant, vt ventrem pinguissimum nutriant, & «
carnaliter viuentes, contra carnem disputent: nos autem scimus «
de incorrupta virgine corpus adsumptum non corruptionem «
1. Cor. 15.v.44 Christi fuisse, sed Templum. Quòd si in Apostoli ad Corinthios «
sententiam trahimur, in qua corpus dicitur spiritale, ne con- «
tentiosi videamur, dicemus ipsum quidem corpus & ean- «
dem carnem resurgere, quæ sepulta est, quæ in humo condi- «
ta est, sed mutare eam gloriam, non mutare naturam. *Opor-* «
Ibid. v. 53. *tet enim corruptiuum hoc induere incorruptionem, & morta-* «
le hoc induere immortalitatem, quando dicitur hoc, quodam- «
modo duobus digitulis comprehensum corpus ostenditur, hoc «
in quo nascimur, hoc in quo morimur, hoc quod timent recipe- «
pere, qui puniendi sunt, hoc quod virginitas expectat ad præ- «
mium, adulterium formidat ad pœnam. ℟. Idem in libro contra «
Iouinianum 1.

HIERONYMVS. Qui in Christum credimus Christi secte- « Idem contra Iouinianum lib. 1. post medium.
mur exempla, etsi noueramus illum iuxta carnem, sed iam nunc «
non nouimus eum secundùm carnem. Certè in resurrectione ea- «
dem erit corporum substantia, quâ nunc vtimur, licet auctior «
gloria: Nam & Saluator in tantùm ipsum corpus habuit post in- «
Io.20. v.20.& 27. feros, in quo & crucifixus est, *Vt manus perforatas clauis & lateris* «
vulnus ostenderet: Porro si *clausis ingressus est ostiis*, quod huma- «
ibid. v. 19.&26 norum corporum natura non patitur. Ergò & *Petrum* & *Domi-* «
num negabimus vera habuisse corpora, *qui ambulauerunt super* «
Mat.14 v.25 & 29. *aquas*, quod contra naturam est. *In resurrectione mortuorum non* «
nubent, neque nubentur, sed similes erunt Angelis, quod alii posteà in «
Luc. 20 v 35. & 36. cœlis futuri sunt, hoc virgines in terra esse cœperunt. Si Angelo- «
rum nobis similitudo promittitur: inter Angelos autem non est «
sexus diuersitas, aut sine sexu erimus, quod Angeli sunt, aut «
certè quòd liquidò comprobatur, resurgentes in proprio sexu, «
sexus non fungemur officio. ℟. Augustinus in libro Enchi-
ridion.

AVGVSTIN. Enchirid. cap. 88.

» AVGVSTINVS. Non enim perit Deo terrena materies, de » qua mortalium creatur caro: sed in quemlibet puluerem cine- » remuè soluatur, in quoslibet halitus aurásque diffugiat, in quan- » cunque aliorum corporum substantiam, vel in ipsa elementa ver- » tatur, in quorumcunque animalium etiam hominum cibum ce- » dat, carnémque mutetur, illi animæ humanæ puncto temporis » redit, quæ illam primitùs vt homo fieret, cresceret, viueret, & ani- » mauit. ℟. Et post aliqua.

Idē ibidem cap. 91.

» AVGVSTINVS. Resurgent igitur sanctorum corpora sine » vllo vitio, sine vlla deformitate, sicut sine vlla corruptione, one- » re, difficultate, in quibus tanta facilitas, quanta fœlicitas erit: » propter quod & spiritalia dicta sunt, cùm proculdubiò corpora » sint futura, non spiritus: Sed sicut nunc corpus animale dicitur, » quod tamen corpus non anima est, ita tunc spiritale corpus erit: » Corpus tamen non spiritus erit. Proinde quantùm attinet ad cor- » ruptionem, quæ nunc aggrauat animam, & ad vitia, quibus *caro* » *aduersùs spiritum concupiscit*, tunc non erit caro, sed corpus; » quia & cœlestia corpora perhibentur, propter quod dictum est: » *Caro & sanguis Regnum Dei non possidebunt*, & tanquam exponens » quid dixerit: *Neque corruptio* (inquit) *incorruptionem possidebit*, » quod priùs dixit: *Caro & sanguis*, hoc posteriùs dixit, *corruptio*; & » quod priùs *Regnum Dei*, hoc posteriùs *incorruptionem*; quantùm » autem attinet ad substantiam, etiam tunc caro erit, propter quod » & post resurrectionem Corpus Christi caro † appellata est. Sed » ideò ait Apostolus: *Seminatur corpus animale* * *surget corpus spi-* » *ritale*, quoniam tanta erit tunc concordia carnis & spiritus, viui- » ficante spiritu, sine † sustentaculo alicuius indigentiæ subditam » carnem, vt nihil nobis repugnet ex nobis: sed sicut foris neminem » nec ita intùs nos ipsos patiamur inimicos. ℟. Gregorius in Mo- » ralibus libro 14.

I. Cor. 15. v. 44
Gal. 5. v. 17.
I. Cor. 15. v. 50
d. v. 50.
Luc. 24 v. 39.
† al. *appellatum*
† al. *resurget*
I. Cor. 15. v. 44
* al. *sustentaculi indigẽtia*

GREGOR. Moral. lib. 14. cap. 28. in fine.

» GREGORIVS. Sed ecce resurrectionem audio, effectum tamen » eiusdem resurrectionis exquiro: credo namque quia resurrecturus » sum, sed volo, vt audiam qualis, sciendum quippè mihi est, vtrum » in quodā alio subtili, fortassè vel aëreo, an in eo quo moriar cor- » pore resurgam. Quòd si in aëreo corpore resurrexero, iam ego » non ero, qui resurgo: Nam quomodo est vera resurrectio, si » vera esse non poterit caro: Aperta ergò ratio suggerit, quia si » vera caro non fuerit, proculdubiò resurrectio vera non erit: Ne- » que enim rectè resurrectio dici potest, vbi non resurgit, quod » cecidit. Sed has nobis beate Iob dubietatis nebulas tolle, & quia » per acceptam sancti Spiritus gratiam de spe nobis loqui nostræ » resurrectionis cœpisti, apertè iudica, si caro nostra veraciter » resurgat. Sequitur: *Et rursùm circumdabor pelle mea*, dùm

Iob 19. v. 25.
v. 26.

aperte pellis dicitur, omnis dubitatio veræ resurrectionis aufer- «
tur, quia non sicut Euticius Constantinopolitanæ vrbis Epis- «
copus scripsit, corpus nostrum in illa resurrectionis gloria erit «
impalpabile, ventis, aëreque subtilius; in illa enim resurrectio- «
nis gloria erit corpus nostrum subtile quidem per effectum spi- «
ritalis potentiæ, sed palpabile per veritatem naturæ. Vnde etiam «
Redemptor noster dubitantibus de sua resurrectione Discipulis, «
Luc. 24. v. 38 *Ostendit manus, & latus, palpanda* ossa, carnémque præbuit di- «
cens: *Palpate & videte, quia spiritus ossa & carnem non habet, si-* «
cut me videtis habere. Qui cùm Eutichio eidem in Constantino- « * al. *Euangelicæ veritatis.*
politana vrbe positus hoc *Euangelij testimonium protulissem, ait: «
idcircò hoc Dominus fecit, vt dubitationem resurrectionis suæ «
de Discipulorum cordibus amoueret: Cui (inquam) mira est «
res valdè, quam adstruis, vt indè nobis dubietas surgat, vnde «
Discipulorum corda à dubietate sanata sunt, quid enim deterius «
dici potest, quàm vt hoc nobis de eius vera carne dubium fiat, «
per quod Discipuli eius ad fidem ab omni sunt dubietate * repa- « * al. *separati*
rati? si enim hoc non habuisse adstruitur, quod ostendit, vnde «
fides Discipulis eius confirmata est, inde nostra destruitur, qui «
adiungebat etiam dicens corpus palpabile habuit, quod ostendit, «
sed post confirmata corda palpantium, omne illud in Domino, «
quod palpari, potuit in subtilitatē est aliquam redactum. Ad hęc «
Rom. 6 v. 9. ipse respondit dicens scriptum est: *Christus surgens à mortuis iam* «
non moritur, mors ei vltra non dominabitur: si quid ergò in eius «
corpore post resurrectionem potuit immutari, contra veridicam «
Pauli sententiam, post resurrectionem Domini rediit in mor- «
tem, quod quis dicere vel stultus præsumat, nisi qui veram car- «
nis eius resurrectionem denegat? tunc mihi obiecit dicens; cùm «
1. Cor. 15. v. 50 scriptum sit: *Caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt,* quâ «
ratione credendum est resurgere veraciter carnem; cui (inquam) «
in sacro eloquio, aliter caro dicitur iuxta naturam, atque aliter «
iuxta culpam vel corruptionem: caro quippè iuxta naturam sicut «
Gen. 2. v. 23. scriptum est, *Hoc nunc os de ossibus meis, & caro de carne mea:* «
Et Verbum caro factum est, & habitauit in nobis, caro verò iuxta «
Ioan. 1. v. 14. culpam sicut scriptum est; *Non permanebit in hominibus istis* «
Gen. 6. v. 3. *Spiritus meus, eò quòd sunt caro:* & sicut Psalmista ait. *Memora-* «
tus est quia caro sunt, spiritus vadens & non rediens: vnde & Di- «
Psal. 77 v. 39. scipulis Paulus dicebat, *Vos autem in carne non estis, sed in spi-* «
ritu; neque enim in carne non erant quibus Epistolas transmit- «
Rom. 8 v. 9. tebat, sed quia passiones carnalium desideriorum vicerant, iam «
1. Cor. 15. v. 50. liberi per virtutem spiritus, in carne non erant. Quod ergò Pau- «
lus Apostolus dicit: *Quia caro & sanguis règnum Dei possidere* «
non possunt; carnem vult secundùm culpam intelligi, non carnem «
secundùm naturam; vndè & mox quia carnem secundùm cul-

» pam diceret, ostendit subdens: *Neque corruptio incorruptelam* d. v. 50.
» *possidebit*. In illa ergò cœlestis regni gloria caro secundùm na-
* al. *pas-* » turam erit, sed secundùm desideria * passionis non erit, quia de-
sionis m » uicto mortis aculeo in æterna incorruptione regnabit. Qui-
» bus dictis isdem Euticius consentire se protinùs respondit. Sed
» tamen adhuc corpus palpabile resurgere posse denegabat, qui
» etiam in libello, quem de resurrectione scripserat, Pauli quoque
» Apostoli testimonium indiderat dicentis, *Tu quod seminas non* 1. Cor.
» *viuificatur, nisi priùs moriatur, & quod seminas non corpus, quod* 15. v. 36.
» *futurum est seminas, sed nudum granum*: hoc nimirùm ostendere v. 37.
» festinans: quia caro vel impalpabilis, vel ipsa non erit, dùm san-
» ctus Apostolus de resurrectionis agens gloria, *Non corpus quod*
» *futurum est seminari* dixerit. Sed ad hæc citiùs respondetur, nam d. v. 37.
» Paulus Apostolus dicens: *Non corpus quod futurum est seminas,*
» *sed nudum granum, granum* hoc insinuat quod videmus, quia
» *granum* cum culmo & foliis nascitur, quod sine culmo & foliis
» seminatur. Ille itaque in augmento gloriæ resurrectionis non
» dixit grano seminis deesse quod erat, sed adesse quod non erat.
» Iste autem dùm verum corpus resurgere denegat, nequaquam
» dicit adesse quod deerat, sed deesse quod erat. Tunc itaque hac
» de re in longa contentione perducti grauissimâ à nobis cæpimus
* al. *Eum* » simul ratione resilire *. Cùm piæ memoriæ Tyberius Constan-
» tinus Imperator secretò me & illum suscipiens, quid inter nos
» discordiæ versaretur agnouit, & vtriusque partis allegationem
» pensans eundem librum quem de resurrectione scripserat, suis
» quoque allegationibus destruens deliberauit, vt flammis crema-
» ri debuisset. A quo vt egressi sumus, me ægritudo valida, eun-
» dem verò Euticium ægritudo & mors protinùs est secuta, quo
» mortuo quia penè nullus erat, qui eius dicta sequeretur, dissimu-
* al. *per-* » laui cœpta * prosequi ne in † fabellas viderer verba iaculari. Dum
sequi » tamen adhuc viueret & ego validissimis febribus ægrotarem, qui-
† al. *fa-* » cunque noti mei ad eum salutationis gratiâ pergebant, vt eorum
uillas » relatione cognoui, ante eorum oculos pellem manus suæ tenebat
» dicens. Confiteor quia omnes in hac carne resurgemus, quod
» sicut ipsi fatebantur, omninò priùs negare consueuerat. Sed
» nos ista postponentes, in beati Iob sermonibus subtiliter exqui-
» ramus, si vera erit resurrectio, verúmque corpus in
» resurrectione. Ecce enim iam de spe resurrectionis dubita- Iob 19.
» re non possumus dùm ait. *Et in nouissimo die de terra surre-* v. 25.
» *cturus sum*: dubietatem quoque de reparatione verâ cor-
» poris abstulit qui ait: *Et rursùm circumdabor pelle mea*, qui ad- v. 26.
» huc ad auferendas ambages nostræ cogitationis subdit, *Et in*
» *carne mea videbo Deum*. Ecce resurrectionem, ecce pellem,
ecce

ecce carnem apertis vocibus fatetur; quid ergò remanet vnde «
possit mens nostra dubitare? si itaque iste vir Sanctus ante effe- «
ctum resurrectionis Dominicæ reducendam carnem in integro «
statu credidit, qui erit reatus nostræ dubitationis, si vera carnis «
resurrectio, nec post exemplum creditur Redemptoris? si enim «
post resurrectionem corpus palpabile non erit, profectò aliud «
surgit, quàm moritur, & quod dictu nefas est, credere quia ego «
morior & alius resurgit: vnde quæso te beate Iob subjunge quæ «
sentis, & huius nobis quæstionis scrupulum tolle: sequitur «
v.27. *Quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non* «
alius: si enim sicut quidam errorum sequaces arbitrantur, quia «
post resurrectionem corpus palpabile non erit: sed inuisibilis «
corporis subtilitas caro vocabitur, quamuis substantiæ carnis «
non sit, profectò alius est qui moritur, & alius qui resurgit: sed «
beatus Iob hanc in eis sententiam veridicâ voce destruit, qui ait, »
Quem visurus sum ego ipse & non alius, & oculi mei conspecturi «
sunt: nos autem beati Iob fidem sequentes, & Redemptoris nostri «
post resurrectionem corpus palpabile veraciter credentes, fate- «
mur carnem nostram post resurrectionem futuram & eandem, & «
diuersam, eandem per naturam, diuersam per gloriam: & eandem « * al. *spiritalis*
per veritatem, diuersam per potentiam. Erit itaque * subtilis, «
quia & incorruptibilis; erit palpabilis, quia non amittet essen- « † al. *veritatis*
tiam † veritatis naturæ. «

℟ Veritas vtique carnis, & ossium quantumlibet glorificando- Prvd.
rum in illa resurrectionis gloria ab omnibus concorditer prædi-
catur, & à nullo ætereæ qualitatis immutatio perdocetur. Ve-
rùm ne ex verbis Augustini nobis præiudicandum putes, qui in
libro quæstionum octoginta trium dixisse legitur Angelica cor-
pora qualia nos speramus habituros lucidissima atque æterea
esse credendum est: audi quid super hoc dicto ipse retractauerit.

Avgvstinvs. Si hoc (inquiens) sine membris, quæ nunc ha- « Avgvst. retract. lib. 1. cap. 26.
bemus & sine substantia, quamuis incorruptibilis tamen carnis «
accipiatur, erratur; multò autem melius in opere de Ciuitate Dei «
quæstio ista tractata est. ℟ Idem retractans librum suum de A- «
gone Christiano. «

Avgvstinvs. In quo, inquit, illud quod positum est, nec « Idem ibid. lib. 2. cap. 3.
eos audiamus qui carnis resurrectionem futuram negant, & com- «
1. Cor. 15. v. 50 memorant quod ait Apostolus Paulus: *Caro & sanguis regnum* «
v. 53. *Dei non possidebunt*, non intelligentes quod ipse dicit Apostolus: «
v. 54. *Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc in-* «
duere immortalitatem. Cùm enim hoc factum fuerit, iam non «
erit caro & sanguis, sed cœleste corpus: non sic accipiendum est, «
quasi carnis non sit futuræ substantia, sed carnis, & sanguinis no- «

YYy

» mine ipsam corruptionem carnis, & sanguinis intelligendus est » Apostolus nuncupasse, quæ vtique in regno illo non erit: vbi caro » incorruptibilis erit quamuis & aliter possit intelligi, vt carnem » & sanguinem, opera carnis & sanguinis dixisse accipiamus Apo- » stolum, & eos Dei regnum non possessuros, qui perseueranter ista » dilexerunt. ℞ Item in retractatione libri de Fide & Symbolo.

Idem ibid. lib. 1. ca. 17. » AVGVSTINVS. In hoc libro cùm de resurrectione carnis » ageretur, resurget (inquam) corpus secundùm Christianam fi- » dem, quæ fallere non potest, quod cui videtur incredibile, qualis » sit nunc caro attendit; qualis autem futura sit non considerat: » quia illo tempore immutationis Angelicæ non iam caro erit & » sanguis, sed tantum corpus, & cætera quæ ibi de corporum » terrestrium in corpora cœlestia mutatione disserüi. Quo- » niam dixit Apostolus cùm inde loqueretur: *Caro & sanguis re-* 1. Cor. 15. v. 50. » *gnum Dei non possidebunt*: sed quisquis ea sic accipit, vt exi- » stimet, ita corpus terrenum, quale nunc habemus, in corpus » cœleste resurrectione mutari, vt nec membra ista, nec carnis » sit futura substantia, proculdubiò corrigendus est, commo- » nitus de corpore Domini, qui post resurrectionem in eisdem » membris non solùm conspiciendus oculis, verùm etiam mani- » bus tangendus apparuit, carnémque se habere etiam sermo- » ne firmauit dicens, *Palpate, & videte, quia spiritus carnem,* Luc. 24. v. 39. » *& ossa non habet, sicut me videtis habere*. Vnde constat Aposto- » lum, non carnis substantiam negasse in Dei regno futuram, sed » aut homines qui secundùm carnem viuunt, carnis & sanguinis no- » mine nuncupasse, aut ipsam carnis corruptionem, quæ tunc vti- » que nulla erit. ℞ Idem in libro vigesimo secundo de Ciuitate » Dei.

Idem de Ciuit. Dei lib. 22. cap. 24. ad finē. » AVGVSTINVS. Quæ igitur illa sunt inquiens, si tot ac ta- » lia & tanta sunt ista? Quid dabit eis quos prædestinauit ad vi- » tam, qui hæc dedit etiam eis, quos prædestinauit ad mortem: » quæ bona in illa beata vita faciet eos sumere, pro quibus in hac » miseria vnigenitum Filium suum voluit vsque ad mortem mala » tanta perferre, vnde Apostolus de ipsis in illud regnum præde- » stinatis loquens, *Qui proprio, inquit, filio non pepercit, sed pro no-* Rom. 8 v. 32. » *bis omnibus tradidit illum quomodo non* * *& cum illo omnia nobis* » * *donabit?* Cùm hæc promissio complebitur, quid erimus? » quales erimus, quæ bona in illo regno accepturi sumus? quan- » doquidem Christo moriente pro nobis tale iam pignus accepi- » mus, qualis erit spiritus hominis, nullum omninò habens » vitium, nec sub quo iacebit, nec cui cedat, nec contra » quod saltem laudabiliter dimicet, pacatissimâ virtute perfe- » ctus. Rerum ibi omnium quanta, quàm speciosa, quàm

*al. *etiam*
*al. *donauit*

certa scientia, sine errore aliquo, vel labore, vbi Dei sapientia "
de ipso suo fonte potabitur cum summa fœlicitate sine vlla diffi- "
cultate? quale erit corpus, quod omnimodo spiritui subditum, "
& * quo sufficienter viuificatum nullis alimoniis indigebit? non " * al. eo
enim, animale sed spiritale erit, habens quidem carnis, sed sine "
vlla carnali corruptione substantiam. ☧ Idem in Homilia "
Paschæ. "

Avgvstinvs. Audi imperite contra quotidianas lectio- " Idem serm. 18. Iac. Sirmondo feria 5. post Pascha.
num voces, surde, audi, quomodo redit ad corpus quidem, "
sed non mortis huius: Non quia aliud erit corpus, sed quia *O-* "
1. Cor. 15. v. 52. *portet corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc* "
induere immortalitatem: Fratres mei quando dicebat Aposto- "
lus, *Corruptibile hoc, mortale hoc* quodammodo carnem suam vo- "
ce tangebat, non ergò aliud: non (inquit) pono corpus terrenum & "
accipio corpus aëreum, aut accipio *corpus* æthereum *ipsum* ac- "
cipio, sed iam *non mortis huius, quia oportet corruptibile*, non aliud, "
sed *hoc inducere incorruptionem, & mortale* non aliud sed *hoc indu-* "
ere immortalitatem. "

☧ Omnium itaque orthodoxorum ista resurrectionis corporum humanorum concors sententia est, vt in vera, immò eadem carne, qua dissoluta sunt, atque in putredinem, puluerémque redacta, in eisdem ossibus, in eisdem membris, eisdémque officiis resurrectura credantur, additâ omnibus immortalitate: sed solis sanctis glorificatione perpetuâ: impiis naturæ tantùm, licet ad pœnam immortalitate seruatâ: quicquid etenim de resurgentium corporibus fallaciter autumari, & mendaciter fingi poterat, euacuauit veritas carnis resurgentis Domini nostri Iesu Christi, quam palpabilem & mortalitatibus oculis visibilem, cicatricibus quoque cognoscibilem præbendo, quid de membris eius credi deberet ostendit, videlicet nequaquam in æthereo vel aëreo corpore surrectura, sed in eo, in quo dissolui potuerant quamlibet glorificato. Nec illud minùs probabile huic assertioni additur, quòd cùm in iudicio omnes etiam peccatores visuri sint Dominum Saluatorem, nullatenùs in æthereo corpore, sed in carne licet immortali eum visuri creduntur: quoniam *Videbunt in quē cōpunxerunt.* Cicatrices quippè in æthereo corpore nullæ sunt, aut esse possunt: restat ergò, vt in terrenæ substantiæ quamlibet cœlesti atque incorruptibili posthac, immò ineffabili gloriâ donato corpore videatur, in quo cicatrices plagarum videant impij; quas crudeliter, & iniquissimè inflixerunt, quas contumaciter & superbissimè contempserunt, ac deriserunt. Nisi fortè cum Marcione, eiúsque complicibus dicturus es, Dominum nostrum Iesum Christum tabernaculum, id est corpus suum PRVD.

ascendentem in cœlum in sole deposuisse, & aut sine corpore in cœlo consistere, aut aliud vel æthereum, vel quodcunque libuerit resumpsisse. Quam impietatem iam olim Ecclesiastica pietas cum sui auctoribus prædamnauit.

Certum est igitur nulla sanctorum corpora in æthereum, nulla reproborum in aeream qualitatem mutanda vel transitura, sed eadem quæ temporaliter mortua fuerant, surrectura, vt in eisdem recipiant quod merentur. Hinc etiam vel maximè tua impudentia deprehenditur: quòd immutationem damnatis attribuas, quam solis sanctis Apostolus compromittit dicens. *Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur.* Et item: *Mortui resurgent incorrupti. Et nos immutabimur.* Nec mirum si contra sequaces Apostolicæ doctrinæ, & fidei impudens obstrepas, qui contra Apostolicam sublimitatem ausus es obgannire: neque à superiore igne (vt deliras) impiorum corpora patientur, sed *in eo igne* incommutabiliter ardebunt, *qui preparatus est diabolo, & Angelis eius.* Hinc Augustinus in libro 21. de ciuitate Dei. AVGVSTINVS. Quid adhuc à nobis rerum poscuntur exempla, quibus doceamus non esse incredibile, vt hominum corpora sempiterno supplicio punitorum & igne animam non amittant, & sine detrimento ardeant, & sine interitu doleant: habebit enim tunc ista carnis substantia qualitatem ab illo inditam, qui tam miras & varias tot rebus indidit quas videmus, vt eas, quia multæ sunt non miremur. ※ In eodem.

[Margin: 1. Cor. 15. v. 51. v. 52. — Matth. 25. v. 41. — AVGVST. de ciuit. Dei lib. 21. cap. 4.]

AVGVSTINVS. Quod igitur de sempiterno supplicio damnatorum per suum Prophetam Deus dixit fiet, omninò fiet: *Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur*: Ad hoc enim vehementiùs commendandum etiam Dominus Iesus cum membra, quæ hominem scandalizant pro his omnibus poneret, quos vt sua membra dextra quisque diligit, eáque præciperet amputari. *Bonum est tibi* (inquit) *debilem introire in vitam æternam, quàm duas manus habentem mitti in gehennam* * *ignis inextinguibilis, vbi vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur*: Similiter de pede. *Bonum est tibi* (inquit) *claudum introire in vitam æternam, quàm duos pedes habentem mitti in gehennam ignis inextinguibilis: vbi vermis eorum non morietur, & ignis non extinguetur*, non aliter ait & de oculo, *bonum est tibi luscum introire in regnum Dei, quàm duos oculos habentem mitti in gehennam ignis inextinguibilis: vbi vermis eorum non morietur, & ignis non extinguetur.* Non eum piguit vno loco eadem verba ter dicere, quem non terreat ista repetitio & illius pœnæ * commendatio tam vehemens ore diuino. Vtrumque

[Margin: Idem lib. 21. cap. 9. — Isa. 66. v. 24. — Marc. 9. v. 42. v. 43. v. 44. v. 45. v. 46. v. 47. — * al. *in ignem inextinguibilem.* — * al. *comminatio.*]

autem horum, ignem scilicet, atque vermem qui volunt ad * « * al. *animæ.*
animarum pœnas non ad corporis pertinere, dicunt etiam vri «
dolore * animi serò, atque infructuosè pœnitentes eos, qui « * al. *animæ.*
fuerint à regno Dei separati, & ideò ignem pro isto dolore vren- «
tem non incongruè poni potuisse contendunt. Vnde illud Apo- «
2. Cor. 11. v. 29. stoli est, *Quis scandalizatur, & ego non vror*, eundem etiam «
vermem putant intelligendum esse. Nam scriptum est inquiunt, «
Prou. 25. v. 21. *Sicut tinea vestimentum, & vermis lignum, sic mœror excruciat cor viri:* Qui verò pœnas & * animi & corporis nullo sup- « * al. *animæ.*
plicio futuras esse non dubitant igne vri corpus, * animum au- «
tem rodi quodammodo verme mœroris affirmant. Quod & si « * al. *animam.*
credibiliùs dicitur, quia vtique absurdum est ibi dolorem aut «
corporis aut * animi defuturum. Ego tamen facilius * est, « * al. *animæ.*
vt ad corpus dicam vtrumque pertinere, quam neutrum: Et ideò «
tacitum in illis diuinæ scripturæ verbis animi dolorem, quo- « * al. *existimo.*
niam consequens esse intelligitur, etiam si non dicatur vt cor- «
pore sic dolente animus quoque sterili pœnitentiâ crucietur: le- «
Eccles. 7. v. 19. gitur quippè & in veteribus Scripturis *Vindicta carnis impij ignis & vermis* potuit breuiùs dici: vindicta impij cur ergò di- «
ctum est *carnis impij*, nisi quia vtrumque, idest & ignis & ver- «
mis pœna erit carnis: aut si vindictam carnis propterea dicere «
voluit, quia hoc in homine vindicabitur, quod secundùm car- «
nem vixerit, propter hoc enim veniet in mortem secundam, «
Rom. 8. v. 13. quam significauit Apostolus dicens: *Si enim secundùm carnem vixeritis moriemini.* Eligat quisque quod placet, aut ignem tri- «
buere corpori, animo vermem, hoc propriè, illud * non pro- « * al. *tropicè.*
priè, aut vtrumque propriè corpori: iam enim satis superiùs dis- «
putaui posse animalia etiam in ignibus viuere, in vstione sine con- «
sumptione, in dolore sine morte, per miraculum omnipotentissi- «
mi creatoris. ℟ Et paulò post. «

Avgvstinvs. Eligat ergò vnum è duobus quisque quod « Idem dicto cap. 9.
placet, vtrum & vermem ad corpus propriè, an ad animam «
translato à corporalibus ad incorporalia vocabulo existimet per- «
tinere, &c. Dum tamen nullomodo illa corpora talia futura es- «
se credamus, vt nullis ab igne afficiantur doloribus. Hic oc- «
currit quærere si non erit ignis incorporalis noxius sicut est animi «
dolor, sed corporalis tactu noxius, vt eo possint corpora cruciari, «
quomodo in eo erit etiam pœna spirituum malignorum: Idem « Ibid. cap. 10.
Matth. 25. v. 41. quippè ignis erit supplicio scilicet hominum attributus & dæmo- «
num dicente Christo: *discedite à me maledicti in ignem æternũ qui paratus est diabolo, & Angelis eius:* Nisi quia sunt quædã sua etiam «
dæmonibus corpora, sicut doctis hominibus visum est, ex isto aëre «

» crasso atque humido, cuius impulsus vento flante sentitur. Quod
» genus elementi si nihil ab igne perpeti posset, non vreret feruefactus in balneis, vt enim vrat prior, vritur, facítque * cùm patitur. (* al. *quod*)
» Si autem quisquam nulla habere corpora dæmones asseuerat, non est de hac re, aut laborandum operosâ inquisitione, aut
» contentiosâ disputatione certandum. Cur enim non dicamus
» quamuis miris, tamen veris modis etiam spiritus incorporeos
» posse pœnâ corporalis ignis affligi? Si spiritus hominum etiam
» ipsi profectò incorporei, & nunc potuerunt includi corporalibus
» membris, & tunc poterunt corporum suorum vinculis insolubiliter alligari: adhærebunt ergò si eis nulla sunt corpora spiritus
» dæmonum, immò spiritus dæmones licet incorporei corporeis
» ignibus cruciandi. Non vt ignes ipsi, quibus adhærebunt, eorum
» iuncturâ inspirentur, & animalia fiant, quæ constent spiritu &
» corpore: Sed vt dixi miris & ineffabilibus modis adhærendo accipientes ex ignibus pœnam, non dantes ignibus vitam: quia &
» iste alius modus, quo corporibus adhærent spiritus, & animalia
» fiunt, omninò mirus est, nec comprehendi ab homine potest, &
» hoc ipse homo est. Dicerem quidem sic arsuros sine vllo suo corpore spiritus, sicut ardebat apud inferos *ille diues*, quando dice- Luc. 16
» bat *Crucior in hac flamma*: Nisi conuenienter responderi cerne- v. 24.
» rem, talem fuisse illam flammam, quales oculi quos leuauit, &
» * *Eleazarum* vidit, qualis *lingua*, cui humorem exiguum desiderauit infundi, qualis *digitus Eleazari* de quo id sibi fieri postulauit, vbi tamen erant sine corporibus animæ: sic ergò incorpora- (* al. *Lazarum*)
» lis & illa flamma quæ exarsit, & illa guttula quam poposcit, qua-
» lia sunt etiam visa dormientium, siue in extasi cernentium res in-
» corporales, habentes tamen similitudinem corporum. Nam &
» ipse homo cùm spiritu non corpore sit in talibus visis, ita se tamen
» tunc similem suo corpori videt, vt discernere omninò non possit.
» At verò *gehenna* illa quod etiam, *Stagnum ignis & sulphuris* di- Apoc.
» ctum est, corporeus ignis erit, & cruciabit corpora damnatorum 20. v. 9.
» aut & hominum & dæmonum: Solida hominum, aërea dæmo-
» num, aut tantùm hominum corpora cum spiritibus, dæmones
» autem spiritus sine corporibus hærentes, sumendo pœnam, non
» impertiendo vitam corporalibus ignibus; vnus quippè vtrisque ignis erit, sicut veritas dixit. ℟. Idem in libro Enchiridion.

» AVGVSTINVS. Quicunque verò ab illa perditionis massa,
» quæ facta est per hominem primum, non liberantur per vnum (Idem Enchirid. c. 92)
» mediatorem Dei & hominum, resurgent quidem etiam ipsi vnusquisque cum sua carne, sed vt cum Diabolo & eius Angelis pu- 1. Tim.
» niantur. Vtrum sanè ipsi cum vitiis, & deformitatibus suorum 2. v. 5.

corporum resurgant,† quæcunque in eis vitiosa & deformia mem- « † al. *quicunque*
bra gestarunt, in requirendo laborare quid opus est, neque enim «
fatigare nos debet incerta eorum habitudo vel pulchritudo, quo- «
rum erit certa & sempiterna damnatio; Nec moueat quomodo «
erit in eis corpus incorruptibile si dolere poterit, aut quomodo «
corruptibile si mori non poterit: Non est enim vera vita nisi vbi «
fœliciter viuitur, nec vera incorruptio, nisi vbi salus nullo dolo- «
re corrumpitur. Vbi autem infœlix mori non finitur, vt ita dicam «
mors ipsa non moritur & vbi dolor perpetuus non interimit, sed «
affligit, ipsa corruptio non finitur, hæc in sanctis scripturis secun- «
Apoc. 2 v. 11. da mors dicitur: Nec prima tamen, quâ suum corpus anima re- «
linquere cogitur, nec secunda quâ pœnale corpus anima relinque- «
re non permittitur, homini accidisset si nemo peccasset. ℟. Satis, « Prvd.
dilucidéque monstratum est auctoritate, Patrúmque concordiâ
corpora humana resurrectionis tempore neque æthereа, neque
aërea futura, sed carnea, quæ sempiternâ immortalitate donata
pro meritis suis vel gloriam percipiant, vel ignominiam. Iam
porrò cætera quæ sequuntur cùm ex prioribus frustrata atque
ad nihilum redacta sint, ad hoc tantùm ponenda videntur, vt vomituum tuorum nauseæ cuiuis faciliùs innotescant.

Ioannes Scotvs.

☉ *Hinc est* (inquis) *quod diabolus post lapsum detrusus ab æthereo spatio, adiunctum est ei inuito aëreum corpus, in quo pœnas suæ superbiæ luat, miro atque ineffabili naturarum modo peragitur; occulto tamen iustóque iudicio, vt quod elementa mundi inter se, quasi quodam naturalis amoris vinculo complexa, inseparabilitérque coniuncta ordinatissimo motu appetunt, veritatem odientibus vertatur in supplicium. Ignea quippè qualitas superior naturali vi inferiorum elementorum qualitates in se transfundere semper appetit naturali motu, quasi quoddam sui alimentum: Cùm ergò (vt diximus) suprema omnium corporum qualitas, quæ est æthereа inferiores qualitates & intrà se ambiendo coarctat, & in se prout lex naturarum sinit, commouere non desinat, naturarum intrà se mirabile perficit gaudium, malarum verò voluntatum ineffabile tormentum, proinde impiorum omnium Angelorum videlicet, hominúmque peruersorum corpora, ita sunt supplicio ignis æterni perpessura, vt integritate eorum substantiæ nullomodo peritura, eorum pulchritudine nullomodo defutura, eorum naturali incolumitate permansura, omnibus deinde naturæ bonis ad vniuersitatis ornamentum mirabili ordine refulsuris, excepta beatitudine quâ priuabuntur, quæ non est ex natura, sed ex gratia; superioris ignis corporei cum inferioris aëris corporibus qualitate conluctante, naturali vi seruatâ, infœlicium animarum intentio de corporibus suis æternas patiatur ærumnas, ita* Cap. 19 nu. 4. sect. 2.

videlicet, vt idem ipse ignis omnibus corporibus fiat gloria, quo damnandis animabus intrinsecùs iniquitate propriâ, extrinsecùs cumulabitur pœna.

CORRECTIO.

PRVD. ℟. His tuæ peruersitatis exhalationibus responsionem breuiter perstringendam, ex abundanti non incongruum iudicaui de aëreis dæmonum corporibus, quid Patribus visum sit, sufficienter eorum dictis coniici valet: Magìs quippè vt eis visum est substantiâ propriâ, quàm in corporibus vndecúnque conrogatis atque condictis pœnas suis meritis debitas luent. Quod etiam sanctus Fulgentius ad Petrum confirmat cùm dicit.

FVLGENT. de fide ad Petrum col. 543. » FVLGENTIVS. Quosdam igitur spiritus sic Deus creauit, vt » semper essent, quosdam verò vt esse spiritus quandóque desine» rent: Illos itaque desituros, quosdam ex aqua, quosdam verò » quia sic voluit omnipotens produxit ex terra: superiores verò spi» ritus nullum cum corporeis elementis habere fecit naturale consortium.

PRVD. ℟. Si igitur auctoritati tanti Doctoris acquiescimus, neque æthera, neque aërea Angelicis spiritibus corpora commodamus.

Sanè quod de elementorum amicitia fabellas vanitatis eructas, quasi inferiora quæque, quodam amoris vinculo ita superioribus, id est igni cedant, vt eius alimentum fieri non detrectent, mirum si ille superior ignis elementis inferioribus egeat, vt non nisi eorum pabulis alatur, subsistere queat. Debueras siquidem eodem modo de cæteris tractare, cuius vnumquodque, vt subsistere possit, indigeat. Nam huius nostri ignis natura est, vt exceptis miraculis, quicquid attigerit consumat: cur ergò ille non consusumit cætera elementa, si eius sunt alimentum? Cúmque legamus, & incunctanter certissimum teneamus conspectu iudicis tremendi ignem accendendum, quo cœlum & terra, id est aër nebulosus, & terrenæ materiei superficies transeant; nescio quid necesse sit illum tantâ manifestatione, tantóque terrore ad hæc renouanda accendi, cùm possent illius ætherei, vt dicis, alimento absumi. Falsum est igitur *intrà hunc ignem æthereum cuncta ambiendo coarctari, atque intrà eum naturarum mirabile perfici gaudium, malarúmque voluntatum ineffabile tormentum:*] Quomodo enim conuenient gaudium, atque tormentum: Nullus quippè dum torquetur gaudet, præter illos qui spontè tormenta subeunt, quod vel maximè in sanctis omnibus elucet. At cum omnes pœnas corporibus amoueas, & insuper gaudium, pulchritudinem, fulgorémque omnibus impiis, Angelis atque hominibus adhibeas, voluntatésque solas tormentum pati perhibeas, quas intentio animarum infœlicium de suis corporibus patiatur ærumnas non

non video? Si enim gaudebunt, si omnem pulchritudinem habebunt eorum corpora, si refulgebunt, si gloria omnibus erit corporibus, & intrinsecùs iniquitate propriâ tantummodò damnabuntur, quæ illis extrinsecùs cumulabitur pœna? Si neque dolebunt corpora, neque pœnam sentient, quid eorum animabus extrinsecùs cumulabitur pœnæ? Si nunquam ille ignis omnibus corporibus fiet gloria, sequitur vt nulla extrinsecùs animabus cumuletur pœna: aut quâ ratione ab eis beatitudinem excipis, quibus gaudium, pulchritudinem, fulgorem, gloriámque non adimis? Quæ quàm sint friuola & ratio, & auctoritas patenter insinuat. Luctam verò superioris ignis cùm corporibus aëreis quàm ridiculè garrias, prudens quisque facilitate quâ aduertit, euertit. Verùm quomodo corpora semper arsura subiungas, cùm ea nihil perpeti tantâ peruicaciâ tantâque impudentiâ hactenùs exsecutus sis, minimè perpendere valeo, quo pacto etenim ardebit, quod & nihil patietur, & omni pulchritudine, fulgore & gloriâ decorabitur: Ais enim.

IOANNES SCOTVS.

Θ *Quod si alicui incredibile videtur corpora quidem semper arsura, & de ipsorum nihil periturum naturâ, videat illum lapidem qui in Arcadia sub monte nascitur Erimanthi, qui cùm sit ferrei nitoris tactu accensus, ab igni extingui nequit, quem Græci nomine verò asbestum, id est inextinguibilem memorant, ita vt & color ei prabeatur igneâ naturâ, & nihil minuatur de eius substantia: videat salamandram in igne viuentem.* Cap. 19. nu. 5. sect. 4.

CORRECTIO.

℟. Quæ cùm ex beati Augustini libris mutuaueris, vel potiùs compilaueris, alio penitùs sensu, quàm ab eo fuerant posita protulisti. Ille enim ad hoc de Asbesto, salamandra, & mõtibus Æthnæ similitudinem proposuit, vt Paganorum contradictionibus exemplo temporalium rerum, multisque non ignotarum occurreret, qui negabant fieri posse, vt corpora igni arderent, & consumi nullatenùs possent; ad hoc ergò his & aliis exemplis eorum infidelitati responsum est, quo docerentur impiorum corpora illo igni, & semper cremanda, & semper dolitura, sed nunquam consumenda, nunquam peritura; videlicet vt per ea integritatem substantiæ semper mansuræ fidelissimus doctor adstrueret, nec tamen eis cruciatus, doloresque perpetuos auferet, quod te facere manifestas, qui conclusionem huius prauitatis hoc fine determinas. PRVD.

IOANNES SCOTVS.

Θ *Hinc* (inquiens) *potest coniici non substantiam, neque eius qualitates gehennali flammâ torquendas, sed sensum patientis, & animum reluctantis æternâ miseriâ lucturos.* Cap 19. nu. 6. sect. 4.

CORRECTIO.

PRVD. ℟ Ecce consuetissimâ tibi contrarietate miseriam æternâ indicis; quibus paulò antè gaudiũ, pulchritudinem, fulgorem gloriámque contuleras: Sed de animo patiente audi sententiam sancti Hieronymi breuem quidem verbis, sensu tamen, & fidei veritate sublimem, qui in Epistola ad Ephesios ita huius rei legitur meminisse exponens quod ait Apostolus: *Nemo vos decipiat inanibus verbis propter hæc enim venit ira Dei in filios diffidentiæ.* Eph. 5. v. 6.

Hieronyt. ad Ephesios cap. 5. v. 6. » HIERONYMVS. Verba inquiens quæ decipiunt atque supplantant, inania sunt & vacua, quæ verò ædificant audientes, plena, cumulata, conferta: quia igitur sunt plerique, qui dicunt non futura pro peccatis esse supplicia, nec extrinsecùs adhibenda tormenta, sed ipsum peccatum, & conscientiam delicti futurum esse pro pœna, dum *vermis* in corde *non moritur*, & in animo *ignis accẽditur.* In similitudinem febris quæ non torquet extrinsecùs ægrotantem, sed corpora ipsa corripiẽs punit sine cruciatuũ forinsecùs adhibitione quod possidet; has itaque persuasiones & decipulas fraudulentas verba inania appellauit & vacua, quæ videntur * florentem quendam habere sermonem, & blandiri peccantibus, sed dum fiduciam tribuunt, magìs eos ferunt ad æterna supplicia, quia de * nullo sic irascitur Deus, quomodo si peccator superbiat, & erectus ac rigidus non flectatur in fletum, nec misericordiam postulet pro delicto. ℟. Cassiodorus in Psalmo 20.

* al. *florem quendam habere sermonem*

* al. *nulla re*

Cassiod. in Psalm. 20. » CASSIODORVS. *Pones eos vt clybanũ ignis:* Clybanus est coquendis panibus ænei vasculi deducta rotunditas, quæ sub vrentibus flammis ardet intrinsecùs: in qua similitudine meritò peccatores ponuntur, qui in futuro iudicio & mœrore animi, & pœnali excruciatione torquendi sunt, quia contra regulas Domini obstinatâ mente vixerunt. *Dominus in ira sua conturbabit eos & deuorabit eos ignis:* ordo iudicij pulcherrimâ narratione describitur, illos enim peccatores, qui se pro actuum suorũ malignitate discruciant, irâ Domini dicit esse turbãdos, quando audient, *Ite in ignem æternum,* & istâ sententiâ consequentur, vt perpetuâ flãmâ deuorentur, nam iussionem Domini nulla mora subsequitur, sed mox vt decernit impletum est, iste tamen ignis sic absumit vt seruet, sic seruat vt cruciet, dabitúrque miseris vita mortalis, & pœna seruatrix. ℟ Idem in Psalmo 48. v. 10. d. v. 10. Math. 25. v. 41

Idem in Psal. 48. » CSSIODORVS. Peccatoores enim in inferno positos mors æterna depascit. Nam sicut oues lanæ suæ amissione iugiter perseuerant, sic in illo semper sine imminutione substantiæ inuenit, quod pœna discruciet: depascit enim à iumentis tractum est, quæ herbas non radicitùs vellunt, sed abscidũt ipsas, potiùs sũmitates. ℟. Nec omittendum credidimus, quòd cùm in cæteris Origeni v. 15.

paria ſentire delegeris, in genere pœnarum ab illo multùm diuerſus abieris. Nam ille ignem & vermes impiorum conſcientias criminum propriorum & ſenſit, & docuit : tu ignem hoc quartum elementorum dogmatizans exceptâ beatitudine qua priuentur, nullam eis pœnam vllatenùs vel in anima vel in corpore adhibendam, eóſve perpeti aſſeueras. Hinc ſanctus Hierony. contra Ruffinum ſectatorem, interpretémq; Origenis ſcribens ita eloquitur.

HIERONYMVS. Quòd autem imprecaris fratribus, hoc eſt « criminatoribus tuis æternos ignes cum Diabolo, non tam fra- « tres mihi videris premere, quàm diabolum ſubleuare, cùm iſdem « quibus homines Chriſtiani ignibus puniendus ſit, ignes autem « æternos quos intelligere ſolet Origenes, puto quòd te non fu- « giat, conſcientiam videlicet peccatorum, & pœnitudinem inter- « na cordis vrentem : de qua & Iſaias loquatur ; *Vermis eorum non* « *morietur, & ignis eorum non extinguetur*: Et ad Babylonem ſcri- « ptum ſit : *Habes carbones ignis ſedebis ſuper eos : Hi erunt tibi in* « *adiutorio :* Et in Pſalmo pœnitens audiat : *Quid detur tibi, aut* « *quid apponatur tibi, ad linguam doloſam : Sagittæ potentis acutæ* « *cum carbonibus deſolatoriis*, vt linguam doloſam : ſagittæ præce- « ptorum Dei, de quibus in alio loco Propheta dicat : *Verſatus ſum* « *in miſeria dùm configitur mihi ſpina* : Vulnerent atque confo- « diant, & peccatorum in ea ſolitudinem faciant. Illud quoque te- « ſtimonium in quo Dominus loquitur : *Ignem veni mittere ſuper* « *terram, & quàm volo vt ardeat*: Sic interpretatur : Omnes cupio « agere pœnitentiam, & excoquere ſpiritu ſancto vitia, atque « peccata. Ipſe enim ſum de quo ſcribitur: *Deus ignis conſumens eſt*. « Non ergò grande eſt hoc de diabolo dicere, quod & hominibus « præparatũ eſt. Magìs debueras vt ſuſpicionem ſalutis diabolicæ « declinares dicere : *Perditio factus es, & non eris in æternum* : Et ex « perſona Domini loquentis ad Iob de diabolo : *Ecce ſpes eius fru-* « *ſtrabitur eum, & videntibus cunctis præcipitabitur : non quaſi cru-* « *delis ſuſcitabo eum : quis enim reſiſtere poterit vultui meo? quis antè* « *dedit mihi, vt reddam ei? omnia quæ ſub cœlo ſunt mea ſunt: non par-* « *cam ei, & verbis potentibus, & ad deprecandum compoſitis*.] ※ Caſ- « ſiodorus in Pſalmo 9.

Hieron. côtra Ruffinum. lib. 2. in principio.

Iſa. 66. v. 24. Iſa. 47. v. 14. Pſ. 119. v. 3. v. 4. Pſa. 31. v. 4. Luc. 12. v. 49. Deut. 4 v. 24. Ierem. 27. Iob 40 v. 28. Iob 41. v. 1. v. 2. v. 3.

CASSIODORVS. *Cognoſcetur Dominus iudicia faciens in ope-* « *ribus manuum ſuarum, comprehenſus eſt peccator*. Vera nimis & ab- « ſoluta ſententia, quoniam tunc manifeſtè cognoſcetur Dominus « iudicia faciẽs, quando peccatoribus dabit æternâ cruciatione tor- « queri: hîc enim quia ſunt eis libera ſcelera, relinqui creduntur for- « ſitan impunita: ſed vbi dies ille manifeſtationis aduenerit, & thro- « no maieſtatis ſuæ Dominus ſaluator inſederit, tunc generaliter a- « agnoſcetur operari iudicia ſua, quando humanum genus, ſiue «

v. 17. Caſsiod. in Pſ. 9.

» à sinistris, siue à dextris eius fuerit arbitrio segregatum: hoc est
» enim iudicia verè facere, vniuscuiusque merita sine aliqua confu-
» sione discernere. Sequitur sententiæ huius aperta declaratio. Di-
» cit enim *vnde cognoscitur Dominum* verè *iudicia facere*, scilicet
» quando nexuosis operibus suis peccator adstringitur, & secun-
» dùm actuum qualitatem dignam recipit vltionem. Nam sensus
» ille omninò vitandus est, qui putat peccatorem solâ delictorum
» suorum recordatione cruciandum: Nam si hoc tantùm sufficeret
» quare diceretur: *Ite in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & Angelis eius.* Et illud: *Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur.* Non enim hic loca tormentorum negat peccato-
» ribus dari, sed per qualitates operum suorum eos dicit esse tor-
» quendos. Sentiamus ergò locum peccatorum suppliciis esse præ-
» paratum, intelligamus extrinsecùs pœnale malum, quod scele-
» ratis legimus immunere: Nam vt reuerà cognoscamus beatitu-
» dinem à damnationibus quibusdam terminis esse diuidendam, re-
» cordemur diuitem oculos subleuasse, pauperémque Lazarum in
» sinu Abrahæ fuisse conspectum, se autem flammis vltricibus de-
» putatum: vnde ordo iste veritatis nullatenùs diceretur, si pecca-
» tores malorum recordatio sola torqueret: hæc sunt *occulta filij*,
» quæ titulus prædixit.

Math. 25. v. 41. Marc. 9. v. 43. 46. & 47.

Isidorvs sentent. lib. 1. cap. 28.

» Isidorvs. Duplex damnatorum pœna est in gehenna, quo-
» rum & mentem vrit tristitia, & corpus flamma, iuxta vicissitu-
» dinem, vt qui mente tractauerunt, quod perficerent corpore, si-
» mul & animo puniantur & corpore, ignem gehennæ ad aliquid
» lumen habere, ad aliquid non habere: hoc est habere lumen ad
» damnationem, vt videant impij vnde doleant; & non habere ad
» consolationem, ne videant vnde gaudeant: apta fit comparatio de
» camino trium puerorum ad exemplum ignis gehennæ: nam sicut
» ille ignis non arsit ad trium puerorum supplicium, & arsit ad com-
» burenda * ligamenta vinculorum: ita ignis gehennæ & lucebit
» miseris ad augmentum pœnarum, vt videant vnde doleant; & non
» lucebit ad consolationem, ne videant vnde gaudeant; inter huius
» vitæ & futuræ infœlicitatis miseriam multa discretio est: illic
» enim & miseria est propter * cruciationum dolorem, & tenebræ
» propter lucis auersionem, quorum vnum in hac vita, idest miseria
» est, aliud non est; in inferno autem vtrumque est. ℟ Ambrosius
» in Epistola prima ad Corinthios.

Dan. 3. v. 23. &c.

* al. *ligamina.*

* al. *cruciationem dolorum.*

Ambros. in 1. ad Corinth. cap. 15. v. 22.

» Ambrosivs: *Sicut* enim *in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur*, hoc dicit quia sicut Adam peccans mortē in-
» uenit, & omnes ex eius origine tenuit vt dissoluantur. Ita & Chri-
» stus non peccans, & per hoc vincens mortem, quia qui non peccat
» vincit mortē, quia mors ex peccato; omnibus ergo qui sunt ex eius

Rom. 5. v. 9. v. 18. &c. corpore acquisiuit vitam idest resurrectionem; quamuis ergò generalem tribuerit resurrectionem, vt sicut in Adam omnes siue iusti siue iniusti moriuntur: ita & in Christo omnes tam credentes quam diffidentes resurgant, licet ad pœnam increduli, tamen viuificari videntur, quia corpora sua recipient iam non morituri, sed passuri pœnam in eis sine fine, quod credere noluerunt. ℟ Idem in eadem Ambrosivs. *Et quòd seminas non corpus, quod futurum est seminas, sed nudum granum, vt puta tritici, aut alicuius cæterorum: Deus autē illi dat corpus prout* * *voluit, & vnicuique seminum proprium corpus.* (Idem d. c. 15. v. 37.) (* al. *vult.*) Ioa. 12. v. 25. Si ergò nudum granum seminatur, † & Dei nutu quodammodo elementorum ministerio vestitum † resurgit, multa secum habens incrementa vtilitatis humanæ: († al. *vt.*) († al. *resurgat.*) Cur non credibile sit Dei virtute mortuum posse resurgere melioratâ tantùm substantiâ, non numero multiplicatum. Quid ergò requiritur ab infideli, quo corpore resurgant mortui, cùm exempla * præcedant ad fidem hanc melioratæ resurrectionis, non amissæ substantiæ, quia proprium corpus recipiet in quo creatus Adam est iuxta exempla supradicta. (* al. *resurrectionis prædicant fidem.*) 1. Cor. 5. v. 10. Gen. 1. v. 27. Eccl. 3. Sap. 13. v. 1. & 2. *Non omnis caro eadem caro, sed alia quidem hominis, alia autem pecoris, alia caro volatilium, alia caro piscium,* (Ibidem v. 39.) cùm ex eadem massa omnis caro sit, vnde & quomodo in his tanta diuersitas est, & vna impensa, vt faceret genera diuersa? dicant nunc sophistæ mundi, & scrutatores syderum si valent comprehendere quæ extra se sunt, cùm quid intra se sit, nesciant. Col. 2. v. 8. Eccl 6. v. 6. & 7. 1. Cor. 4. v. 20. Denique omnes mundani Philosophi, quia mentem suam legi Dei humiliare, vt fidem eius susciperent noluerunt, diuersa semper & contraria asserentes, inanissimis disputationibus inuicem se confuderunt. Quia in nullo horum testificatæ veritatis signum agnitum est, quod antè positum verbis commendaret doctrinam, sicut & Deus discreuit disciplinæ nostræ, quæ non verbis probatur sed virtute, cui non possunt verba resistere: quemadmodum ergò ex vna impensa diuersa animantium caro est: Luc. 20. 2. Cor. 5. v. 10. Ita & vnius carnis homines diuersi erunt dignitate in resurrectione, vt talis vnusquisque appareat qualis fuerit meriti. ℟ Et post paululum. Ambrosivs. *Tetricis autem stellis,* & omnium nouissimus perfidorum resurrectio similis est, quia errorem secuti, stellis in errorem ducentibus comparandi sunt. (Idem d. c. 15. v. 41.) Iudæ v. 13. Sicut dicit Iudas Apostolus in Epistola sua. Infidelitas enim non potest claram resurrectionem habere; quia sicut carbo cinere suo coopertus obcæcatur, ita & si perfidiâ suâ erroris tenebris circumdati luce carebunt.

EPILOGVS.

De diuina Prædestinatione.

EPILOGVS. EPILOGVS porrò tuus vicenario tandem conclusus numero confessionem tuæ fidei continens ab omni penè Catholicorum sinceritate, & puritate secluditur: Dicendo quippè.

IOANNES SCOTVS.

Num. 1. sect. 1. ☉ *Quæ cùm ita sint. Ecce vnum Deum colo.*

CORRECTIO.

PRVD. ℟ Satis apertéque demonstras te non aliter Deum colere, nisi tot tantísque mendaciis, immò blasphemiis eum incessas, à quibus ille omnimodis noscitur alienus, ac per hoc nec veraciter colere conuinceris, quem tot phantasijs insimulare non metuis. Quódque adiungis, quem vnum Deum te colere fatearis.

IOANNES SCOTVS.

Epil. n. 2. sect. 1. ☉ *Vnum* (inquiens) *omnium principium, & sapientiam, quâ sapiens est quæcunque anima sapiens est, & ipsum munus, quo beata sunt quæcunque beata sunt.*

CORRECTIO.

PRVD. ℟ Amplectimur congratulantes veræ Catholicæque fidei, quâ sanctæ summæ atque indiuiduæ trinitatis veritatem, & vnitatem prædicari cognoscimus: si tamen nomine principij non aliud latebræ tui pectoris, quàm orthodoxæ fidei sanitas continent: non enim elucet quorum omnium vnum principium Patrem Domini nostri Iesu Christi dixeris, vtrumnam creaturarum omnium, an & filij & Spiritus Sancti, quos sapientiæ, munerísque vocabulis appellare voluisti, an etiam sui ipsius: quoniam absque vlla exceptione dicendo omnium, nihil sequestratum videris intelligi voluisse: nam omnium creaturarum non solum patrem, nec solum filium, neque solum Spiritum Sanctum, sed simul patrem & filium & Spiritum Sanctum in tribus personis, vnâque essentiâ, maiestate, potestate, voluntate, incommutabilitate, æternitate vnum solum, & verum Deum auctorem conditorémque, ac per hoc vnum principium fide infatigabili atque immutabili cõfitemur. Patrem verò filij principium eo modo dicimus non abnui quo filij genitorem, non creaturæ conditorẽ fatemur. Spiritus etiam sancti principium eâ conditione minimè obsistimus asseri, quâ ab ipso eum procedere credimus, & prædicamus: vtrùm sanè sui etiam principium dici debeat viderit quicunque talia de eo sentire velit, quæ nec diuina eloquia continent, neque ratio vllatenùs persuadet. Vnde quoniam quid *omnis* significatione senseris minimè patet,

incongruum de eo vlteriùs duximus disputandum, ne de incertis quasi certum aliquid definire reprehensibiliter iudicaremur, sed quod continuatim adiungis.

IOANNES SCOTVS.

⊖ *Et eius vnam, & solam, & veram prædestinationem profiteor, quæ est quod ipse est, quia lex eius æterna, & incommutabilis est.* Epil. nu. 3. sect. 1.

CORRECTIO.

℟ Detestabiliter execramur, quoniam relatiuum eius nunquam poterit illius esse substantiuum: aliud quippè est prædestinare, aliud esse, hoc substantiuè, illud relatiuè. Item dicendo. PRVD.

IOANNES SCOTVS.

⊖ *Quæ sicut neminem prædestinauit ad malitiam, quia bona est; ita neminem prædestinauit ad interitum, quia vita est, & reflexim: sicut nulli malo prædestinauit malitiam, quæ interitus est: ita nulli malo prædestinauit interitum, quia malitia est. Nulli námque Catholico licet credere summam bonitatem, ex qua est omne bonum, prædestinasse alicui aliquam malitiam, & summam vitam, ex qua, & in qua, & per quam, omnia viuunt, alicui prædestinasse interitum, vel pœnam: quando ne id quidem, quod se inuicem perdit, perire permittit.* Epil. nu. 4. sect. 1.

CORRECTIO.

℟ Venenorum tuorum purulentias efflas, quibus impudentissimè veritati atque auctoritati tam sacrarum literarum, quàm earundem tractatorum fidelium obstrepere nullatenùs erubescis. Dicimus itaque summam bonitatem, summámque vitam Deum nullum ad malitiam, id est peccatum prædestinasse; neque vel præsciendo, vel præuidendo, vel prædestinando compulisse, aut necessitatem cuiquam vllatenùs intulisse: sed peccatoribus pœnam, quam tu interitus, & malitiæ vocabulis denotas prædestinasse, quia iustum est: & peccatores meritis suppliciis, quia iustus est: quamuis enim pœna qualibet, vel temporalis, vel æterna æquitate omnipotentissimi Iudicis merentibus irrogata patienti cuique mala, vl malitia videatur, quia tamen à summo bono, & summè iusto est, profectò & iusta, & bona est: porrò quod adnectis. PRVD.

IOANNES SCOTVS.

⊖ *Proinde cùm audio prædicatores tuos (ô beatissima veritas vita omnium communis) dicentes, te prædestinasse impios ad interitum, aut interitum impiis, continuò video te prædestinasse, id est ante sæcula definisse intra leges tuas incommutabiles certum numerum eorum, qui in sua impietate (quam nunquam, & nusquam prædesti-* Epilog. nu. 5. sect. 2.

nasti.) interituri essent, quod alio modo dici potest. Prædestinasti Domine in tua præscientia, quæ falli mutarique non potest, numerum illorum qui sua impietatis & pœnam, & interitum præparaturi essent, non in eis quod fecisti puniturus, sed in eis, quod non fecisti, puniri relicturus.

CORRECTIO.

PRVD. ℟ Non minùs impium, quàm fatuum iudicatur: non enim prędicatores veritatis dicunt, quod eos dicere confingis, sed dicunt veraciter & fideliter Deum, sicut supplicium peccatoribus, ita peccatores suppliciis destinasse: quoniam iustitiæ illius indubitanter competit, quod & verax Scriptura clamat, *Quia tu reddes,* Math. 16. v. 27
inquiens, *vnicuique secundùm opera sua*, non dixit, tu reddi permittes, aut puniri à seipsis seipsos relinques, sed *Tu reddes vnicuique secundùm opera sua.* Ipse itaque puniet, qui reddet, non qui recipiet, qui etiam se in iudicio dicturum impiis testatur; *Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo, & Angelis eius:* non dicit relinquam vos, vt à vobis ipsis patiamini, Matth. 25. v. 41.
quod præparastis, sed iudiciariâ seueritate, & irreuocabili potestate, *Ite in ignem æternum*: nec dicit, quem præparauit, vel præparat sibi Diabolus, & Angeli eius; sed *Qui paratus est Diabolo, & Angelis eius*, si quæris à quo paratus, audi Isaiam Prophetam terribiliter intonantem: *Parata est enim ab heri à Rege* Isai. 30
Tophet: parata & dilatata: Tophet siquidem gehennam, *Regem* v. 33.
verò Deum, his verbis Propheticis designatum nullo obsistente sanctus Hieronymus explanat: & licet rectè dici soleat quemque peccatorem præparare sibi mortem, vel pœnam, quam peccando comparare consueuit, tamen qui nunquam mori, nunquam tormenta pati vellet, nequaquam ea sibi ipse vult facere, vel ingerere rectè dicitur, ad quæ nimirùm ducatur ac pertrahatur inuitus: dicente Prophetâ ad Deum: *Tu verò Deus deduces eos in* Psal. 54
puteum interitus. Nisi fortè & hîc eâdem insulsitate dicturus es, v. 24.
deduces pro deduci permittes positum, quòd è vestigio iudex districtus euertit, qui dicturum se tempore messis suis messoribus prædixit, *Ite colligite zizania, & ligate ea in fasciculos ad combu-* Matth.
rendum, & mittite ea in caminum ignis: ibi erit fletus, & stridor 13. v. 29.
dentium: Angelorum quippè sanctorum id erit officij, vt omnes & 30.
impios sententiâ iudicis acceptâ pro qualitate facinorum discriminatos, atque coniunctos flammis vltricibus mittant, tam videlicet homines, quàm Diabolum, & Angelos eius, de quo Dominus ad Iob loquitur, *Et videntibus cunctis præcipitabitur,* à quo Iob 40.
quæso, nisi districtione præcipientis iudicis, & obsecutione An- v. 28.
gelicæ seruitutis? quò verò nisi *In ignem æternum qui ei paratus est ab origine mundi.* Sicut enim iustis regnum, ita iniustis & impiis

impiis ignis paratus est ab origine mundi. Qui igitur colligunguntur, qui ligantur, qui mittuntur in caminum ignis, quo pacto relinqui à se ipsis puniri dicendi sunt, cùm ad hæc omnia inuiti, nolentésque ab aliis pertrahantur.

Dicimus itaque à Deo secundùm Scripturas eius mala, id est pœnas, atque supplicia, nè cum Colutianis Hæreticis damnemur, qui dicentes Deum non facere mala contra illud quod scriptum

Isa. 45. v. 7. est: *Ego Dominus creans mala*, ab Ecclesia damnati atque expulsi sunt. Rursùm dicimus *à Deo* secundùm Scripturas eius *non esse mala*, id est peccata vel malas naturas, nè cum Florimanis Hæreticis ab Ecclesiæ vnitate pellamur. Qui ab contrario dixerunt

Gen. 1. v. 31. Deum creasse mala, contra id quod scriptum est, *Fecit Deus omnia bona*: punit igitur Deus quod fecit, id est naturam Angelicam, & humanam quæ peccauit, non relinquit puniri in eis quod ipse non fecit, id est malam solummodò voluntatem quæ sicut natura non est, ita per se pœnam sentire non potest: sed meritò pœnam natura sentiet, quæ perperàm voluit, ac fecit. Accedat Doctor Gentium in fide & veritate, & has tuæ peruersitatis ineptias Apostolicâ auctoritate detruncet, qui cùm de hac difficillima immò indissolubili quæstione fortissimè disputaret, adiunxit, *O*

Rom. 9. v. 20. &c. *homo, tu quis es, qui respondeas Deo? nunquid dicit figmentum ei qui se finxit, quare me sic fecisti? an non habet potestatem figulus luti ex eadem massa aliud vas facere in honorem, aliud verò in contumeliam?* quid sibi vult proposita figuli similitudo facientis *ex eadem massa aliud vas in honorem, aliud in contumeliam:* nisi vt hinc ostendatur bonitas Dei, atque iustitia facientis quosdam gratuitâ misericordiâ in gloriam, alios iustitiâ inflexibili in ignominiam sempiternam? ne etenim huc illúcque more lymphatico distrahamur, & alia in verbis illius, quàm ipse dixerat effingamus: non ait relinquere, vel sinere, sed propulso totius ambiguitatis nubilo *facere*. Veniat & Coapostolus eius Petrus, & pari sententiâ tuam proturbet insaniam, qui cùm di-

2. Pet. 2. v. 9. ceret: *Nouit Dominus pios & de tentatione eripere:* subiunxit, *Impios verò igni in iudicio reseruare.* Ecce propugnator fortissimus victórque fidelissimus non dixit: nouit impios relinquere igni perpetuo in iudicio cruciandos, sed reseruare.

Properet quoque beatus Iudas Apostolus, & parilem suis Coapostolis in te ferat sententiam, qui in Epistola sua ita de

Iudæ v. 3. &c. te, tuísque similibus profatur. *Necesse habui scribere vobis, deprecans supercertari semel traditæ sanctis fidei, subintroierunt enim*

v. 4. *quidam homines, qui olim præscripti sunt in hoc iudicium im-*

v. 6. *pij, Dei nostri gratiam transferentes in luxuriam, & solum dominatorem & Deum nostrum Iesum Christum negantes: Commo-*

AAaa

nere autem vos volo, scientes semel omnia, quoniam Iesus populum de terra Ægypti saluans, secundò eos qui non crediderunt perdidit; Angelos vero, qui non seruauerunt suum principatum, sed dereliquerunt suum domicilium, in Iudicium magni Dei vinculis aeternis sub caligine reseruauit: Sicut Sodoma, & Gomorra, & finitimae ciuitates simili modo exfornicatae, & abeuntes post carnem alteram factae sunt exemplum, ignis aeterni pœnam sustinentes.] Audis *praescriptos*, & negas praedestinatos. Audis *Sodomitas* exemplum *ignis aeterni*, & dicis à se puniendos relinqui? non enim Sodomitae seipsos punierunt, aut à seipsis puniri relicti sunt, sed nefariè viuendo meruerunt flammeis atque sulphureis imbribus cœlitùs influentibus concremari: sic ergò & tartaro trusi igne ad hoc facto, & praeparato sine dubio comburentur. v. 7.

Videamus etiam quanta teipsum tuis assertionibus contrarietate impugnes: Nam tu ipse multò antè dixeras, propterea praedestinatum vel praeparatum illum ignem Diabolo dici, quoniam in eo fuerat ordinandus cum omnibus suae malitiae consortibus puniendus, & quemadmodum idem ignis bonus profectò, quoniam à bono factus, non aliam ob causam malum dicatur, nisi quòd in eo mali ordinatissimè disponantur: ita etiam pœna non incongruè asseritur, quoniam idem mali in eodē criminibus suis libidinosè commissis, laboriosè, miserabitérque crucientur. Aut igitur falsum est à Deo illum ignem, qui pœna est reproborum, factum, & verum erit quod ais: à Deo nec praedestinatam, nec praeparatam pœnam; aut certè, si verum est à Deo factum, te quoque adnitente & praeparatum: proculdubiò falsum erit à Deo nec pœnam, nec supplicium destinatum, vel praeparatum. Euidenter quippè ipse illius conditor atque irrogator se tantò antè dicturum praedixit: *Ite in ignem aeternum, qui paratus est diabolo, & Angelis eius:* Matth. 25. v. 41.
qui igitur secundùm Apostolos suos: *Potest ex eadem massa aliud vas facere in honorem, aliud verò in contumeliam: Nouitque pios de tentatione eripere, impios verò igni cruciandos reseruare*: ipse nimirùm suâ irreuocabili sententiâ pœnis à se factis, praedestinatis, praeparatis, praeordinatis, atque dispositis torquendos reprobos praescientiâ inenarrabili praedamnauit, ac iudicauit etiam antequàm conderet; qui solus praescire potuit, qualis quisque futurus, & quo fine vitam esset fœneam terminaturus. Ipse siquidem de quibusdam eorum dixit: *Qui enim non credit, iam iudicatus est*, nec dixit iudicabitur, quod tamen certissimè futurum credimus; modo superiùs satis adnotato, sed *iudicatus est*, quandò quaeso; nisi antequam factus? si ergò iam iu- Rom. 9 v. 21. 2. Pet. 2 v. 9. Ioan. 3. v. 18.

dicatus est, qui non credit: id est damnatus, quare non prædestinatus, vel præparatus eâdem diuinæ æquitatis regulâ ad pœnam verissimè dicatur: siquidem qui tantò ante in præscientia sua potuit iudicare atque damnare, vtique potuit prædestinare eidem damnationi, ac præparare.

Isa. 45. v. 7. Porrò si proponamus Deum dicentem: *Se facere mala, & creare tenebras*, téque id negantem immò inficiantem, quicumque sano cerebro fuerit, Deo potiùs, quàm tibi credulitatis assensum humillimus adhibebit: præsertim cùm nihil aliud de Dei prædestinationibus, quàm de eius iudiciis iustissimis perindéque ineuitabilibus sentiendum fides censeat orthodoxa. Si itaque causandus est Deus secundùm te, tuíque complices, quòd prædestinauerit impios pœnis, pœnásque impiis: consequenter causandus est, quare non credentes iam iudicauerit, iámque damnauerit: quòd si blasphemum, atque impium est, restat vt sinceritas Catholicæ fidei tantorum iudiciorum imperscrutabili abysso humillimè, fidelissiméque substrata, nequaquam de supernis dispositionibus causetur, verùm cum Apostolo exclamet. *O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quàm inscrutabilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius? quis enim cognouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit, aut quis prior dedit illi, & retribuetur ei: quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia, ipsi gloria in sæcula sæculorum: Amen*; audiátque terribiliter intentantem: *Noli altum sapere, sed time*: & Prophetam salubriter monitantem: *Altiora te ne quæsieris, & profundiora te ne scrutatus fueris*. Vnde & Psalmista testatur, *Terribilis in consiliis super filios hominum*: & iterùm, *Iudicia tua abyssus multa*. Tantò ergò, vt ait beatus Gregorius, necesse est vt quisque in humilitate se deprimat, quantò & si sit electus ignorat.

(Margin: Rom. 11. v. 33. Rom. 11. v. 20. Eccles. 3. v. 22. Psal. 65 v. 5. Psal. 35. v. 7.)

Quid sanè adiumenti conferat assertionibus tuis explanatio, quâ dicis, *Deum prædestinasse, id est ante sæcula definisse certum numerum eorum, qui in sua impietate interituri essent*,] minimè video, quam refragantem eis potiùs, non ignoro. Quid est prædestinasse, id est definisse numerum periturorum, nisi perituros prædestinasse, id est definisse: Si ergò prædestinauit, id est definiuit numerum periturorum, præsciuit vtique perituros: quid autem peius aut perniciosius creaturis rationalibus dici potest, quàm perire? qui ergò præsciuit perituros, malum vtique præsciuit: malum est enim & omni malo deterius perire. Si (inquam) prædestinauit, id est definiuit quot essent perituri: nullo reluctante malos, malúmque prædestinauit, id est definiuit, & vbi est adstructio tua, quâ tantopere nisus es affirmare; Deum nec præscisse, nec prædestinasse malum, quod est pœna, at- Epilog. nu. 6. sect. 2.

que supplicium? nunquam enim prædestinare, idest definire posset certum numerum periturorum, nisi præsciisset perituros. Malum igitur præsciuit, quia perire incunctanter malum est.

Epilog. n. 7. sect. 2. Quódque adnectis identidem alio modo dici posse, prędestinasse Deum numerum illorum, qui suæ impietatis & pœnam, & interitum præparaturi essent, non in eis quod ipse fecerat puniturus, sed in eis quod non fecerat puniri relicturus: verum quidem est impios sibi & pœnam & interitum peccando, idest impiè viuendo præparare; sed non minus verum est à Deo illis eandem pœnam iustissimè præparatam: Nam quod illi sibi præparant nequiter viuendo, hoc eis Deus præparat æquissimè iudicando, & iustissimè rependendo: Scriptum est enim: *Quia tu reddes vnicuique iuxta opera sua*: At nusquam scriptum est: reddet sibi vnusquisque iuxta opera sua. Item scriptum est. *Omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Dei, vt recipiat vnusquisque propria corporis prout gessit, siue bonum, siue malum.* Sed nusquam scriptum est: Dabit sibi vnusquisque propria corporis prout gessit, siue bonum, siue malum: qui enim recipit, proculdubiò alio retribuente recipit, quod meretur; non sibi tribuit, quod ex se habere non potuit. Quis verò seipsum punire vllatenùs vellet, quin punientis ineuitabilem necessitatem fugeret, si valeret? Enimverò nullus est, qui seipsum punire velit, etiam temporali morte, nedùm æternâ gehennæ cruciatione: Nam etsi legamus quosdam sibi manus, vel laqueo, vel ferro, vel veneno, vel præcipitio, vel submersione mortem consciscendo iniecisse, plures etiam Philosophorum id appetisse: vnde & Epistolæ nobilissimi secundùm suos Senecæ in huiusce laudes eloquentissimè perorare noscuntur: fides tamen, & religio Christiana summæ impietatis deputat, si quis manus sibi violenter inferat, magnæque sit gloriæ sanctos pati hilariter, mortem sibi pro nomine Domini nostri Iesu Christi allatam, non spontè subire dilatam. Vnde & præceptum ipsius acceperant dicentes. *Si vos persecuti fuerint in ciuitate ista, fugite in aliam* neque enim ipse Dominus Iesus seipsum puniuit, atque interfecit, *qui peccatum non fecit, & in cuius ore dolus inuentus non est*; sed vtique spontè subiit, ac pertulit illatam ab hostibus passionem. Quid tanta beatorum martyrum multitudo? Dicendinè sunt semetipsos punisse? qui persecutoribus tot eis tormentorum genera inuehentibus non solùm reluctati non sunt, verùm etiam fide interritâ succumbere maluerunt? quod si in hac vita absurdissimum putari certum est, quantò minùs credendum est punire se quemquam, vbi locus effugiendi nullus datur? fatendum est igitur Deum illic nullos à se ipsis puniendos relinquere, sed ip-

Marginal notes: Rom. 2. v. 6. — 2. Cor. 5. v. 10. — Math. 10. v. 23. — 1. Petri 2. v. 22.

ſum eis ineffugibili iuſtitiâ retribuere, quod merentur qui dixit:
Math. 10.v.28 *Nolite timere eos, qui occidunt corpus: animam autem non poſſunt occidere: ſed potius eum timete, qui poteſt animam, & corpus perdere in gehennam:* Non dixit relinquere, vt ſe perdat, ſed *qui poteſt animam, & corpus perdere*, qui etiam dixit: *Ego occidam:* Non
Ezech. 21. v. 3. occidi à ſeipſis permittam. *Et ego viuere faciam:* non à ſeipſis viuere relinquam: *percutiam*, non percuti à ſeipſis relinquam. *Et*
Deut. 32.v.39. *ego ſanabo*, non à ſeipſis ſanari relinquam. Et hoc quare? audi
v. 35. quare: *Et non eſt, qui de manu mea poſſit eruere:* Et item: *mea eſt*
Rom. 12.v.19. *vltio, & ego retribuam in tempore.* Et iterùm: *Mihi vindictam, ego retribuam, dicit Dominus.*

Iam verò quod ais *non in eis puniturum Deum quod ipſe fecerit, ſed in eis puniri relicturum, quod ipſe non fecerit,*] per omnia falſum eſſe conuincitur. Corpus enim, & animam ipſe fecit, quorum dum corpus ab hominibus perimi poſſe, non autem & animam dixit, à ſe verò vtrumque idest & corpus & animam perdendum cenſuit in gehenna, nimirùm quod in eis ipſe fecit ſeſe perditurum, ideſt puniturum ſatis apertéque declarauit: Relinqui à Deo, malum indubitáter eſt: ſi ergò ſecundùm te prædeſtinauit Deus, quos relinqueret perituros, malum omninò prædeſtinauit, nec iam poterit ſtare tua definitio dicentis *Deum mala nulla prædeſtinaſſe.*] Quid enim peius dici poteſt, quàm relinqui à Deo? vnde & ipſe per
Pſal. 80.v.13. Pſalmiſtam dicit. *Et dimiſit eos ſecundùm deſideria cordis eorum; Ibunt in adinuentionibus ſuis.* Hinc etiam orat quiſque deuotus cum Pſalmiſta dicens ad Deum: *Ne derelinquas me Domine Deus*
Pſal. 3. v. 22. *meus, ne diſceſſeris à me.* Si igitur relinquere Dei malum eſt, & deterius omni malo, & hoc ipſum Deus prædeſtinauit vt relinqueret, & malum & pœnam peſſimam vtique prædeſtinauit, vel præfiniuit. Vide ſaltem nunc, quid hactenùs tua effecerit diſputatio verſipellis. Deinde infers.

Epilog. nu. 8. ſect. 2.

Relinqui Deo malum peſſimum.

Ioannes Scotvs.

⊖ *Hæc eſt fides mea, ô æterna lux mentium de tua prædeſtinatione,*
Gen. 22. v. 1. *quæ tu es.*

Epilog. nu. 9. ſect. 2.

Prvd.

℟ Immò eſt infidelitas tua de Dei prædeſtinatione, quæ non ipſe
Ezech. 14. v. 9. eſt: Multa etenim de Deo relatiuè prędicantur, quæ certum eſt Deum facere, quæ tamen ipſe non eſt. Scriptum eſt quippè: *Ten-*
Pſalm. 5. v. 11. *tauit Deus Abraham*, & rurſùm *tentaturus Dominus Deus veſter:*
Pſalm. 104. v. 25. & ipſe Dominus loquitur: *Ego Dominus ſeduxi Prophetam illum,* & Pſalmiſta de illo: *Perdes omnes qui loquuntur mendacium:* Item *conuertit cor eorum, vt odirent populum eius, vt dolum facerent in*
Pſalm. 106. v. 40. *ſeruos eius:* Item: *& errare fecit eos in inuio, & non in via:* Et alius Propheta ad eum: *Excæca cor populi huius, & aures eius aggraua:*

Et Apostolus: *Tradidit illos Deus in reprobum sensum, & tradidit illos Deus in passiones ignominiæ:* & cætera, & multa alia, quæ nunc persequi, & longum est, & non necessarium iudicatur: ideóne erunt hæc omnia, quę pręmisimus, & similia Dei substantia, vt dicatur Deus esse tentatio, seductio, perditio, conuersio in malum, error, excæcatio, adgrauatio, traditio, occisio, & alia innumera, quæ passim in diuinis eloquiis de Dei iustitia veraciter, & fideliter prædicatur. Quibus omnibus nullatenùs eius substantiam demonstrari nullus nisi mente captus ignorat. Falsum est igitur Dei substantiam esse eius prædestinationem, sed ita eam de illo relatiuè pręd icari, quemadmodum creationem, operationem, factum, ordinationem, dispositionem, dispensationem, gubernationem, & plura similia, quibus illius omnipotentia, vel bonitas, vel æquitas, vel iudicia perdocentur. Tandem quasi victor subditorum contritione gratulabundus efflas virus pestiferæ exhalationis, dicens. IOANNES SCOTVS.

Rom. 1. v. 28. v. 14. & 26.

Epilog. n. 10, sect. 3.

⊖ *Ac per hoc cum omnibus orthodoxis fidelibus Anathematizo eos, qui dicunt duas prædestinationes esse, aut vnam geminam, aut bipertitam, aut duplam: si enim duæ sunt, non est vna diuina substantia: si gemina, non est indiuidua; si bipertita, non est simplex, sed partibus composita; si dupla est, complicata est: quòd si prohibemur diuinam vnitatem dicere triplam; quâ dementiâ audet hæreticus eam asserere duplam. Tali igitur monstruoso, venenoso, mortifero dogmate à cordibus nostris radicitùs exploso, credamus vnam æternam prædestinationem Dei Deum esse, & non nisi in his, quæ sunt, esse, ad ea verò quæ non sunt nullo modo pertinere.*

CORRECTIO.

PRVD.

℟ *Quis dabit* (inquit Propheta) *capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum; & plorabo vulneratos filios populi mei?* Et ipse *Dominus* perituram *videns* impiam *ciuitatem flensque super eam dixit. Quia si cognouisses & tu:* Subauditur fleres: Quę duo testimonia mihi tibíque conuenire, si piâ mente aduerteres, præcaueres: quoniã nec mihi satis tuam deflendi miseriã copia inest, nec tibi effugiendi ingruẽtis interitus pręcipitiũ cautela subest: cui cùm minimè suffecerit tantis in Deũ blasphemiis prorupisse, ad * anathemandos eius electos cũ ipso in ęterna beatitudine gloriantes, immò ipsum omniũ Deum, & Dominum impudentissimâ peruicaciâ, peruicacissimâque impudentiâ cũ bestia, quę de abysso ascendere scribitur, os aperire blasphemissimum nullatenùs formidasti, Verùm vt cętera faciliùs omnibus viribus effætentur, prima insaniæ falsitas denotetur. Ideóque falsissimum esse non dubitatur, quòd tecum omnibus orthodoxis fidelibus anathematizare blasphemas. Nullus quippè orthodoxorum fidelium in tua scita cõcedit,

Ierem. 9. v. 1. Luc. 19. v. 41. Apoc. 11. v. 7.

* Hoc verbo sæpiùs vsus est D. Augustin. Epistolâ 95. ad Innocentium & de gratia Christi cap. 2.

nullus tuis impietatibus indulget, nullus tuis insaniis acquiescit.

Sed mirum valde est, quod homo anathematus antequam natus in quemquam anathema ferre præsumpserit: Nimirùm de illorum te numero esse demonstras *qui posuerunt in cœlo os suum, & quorum lingua transiuit in terram*: Necessarióque perpendendum censeo, in quos anathema tantâ impietate protuleris: Nempè in Papam Innocentium, Zozimum, Bonifacium, Sixtum, Leonem, Cœlestinum, Gregorium, omnésque tam Romanæ vrbis Pontifices, quàm sequentium ordinum gradus & populos: In Ambrosium Episcopum cum omnibus Italis; in Augustinum, Primasium, Fulgentiúmque Episcopos cum omnibus Africanis; in Hieronymum Presbyterum cum omnibus Orientalibus, & Græcis; in Prosperum & Hilarium cum omnibus Gallis: in Isidorum cum omnibus fidelibus Hispanis, in Cassiodorum quoque cum his omnibus, in Bedam Presbyterum cum omnibus Anglis atque Britannis; in Bonifacium Episcopum cum omnibus Germanis: In ipsos insuper Apostolos, Prophétasque: Et quod his omnibus maius est in ipsum Deum Deorum, qui iudicia sua sese præstituto tempore erga probos, & reprobos ineuitabili dispositione prædestinauit. Immò quod nobis vel per tempora, vel in fine temporum futurum præuiderat, antequam conderet, statuit, intemporaliter iudicauit, atque definiuit: Quidquid enim de Dei iudiciis Prophetæ, Apostolorúmque successores, vel voce pronuntiauerunt, vel literis mandauerunt, non nisi ipso inspirante, docente, ac iubente locuti sunt: Ac per hoc quicquid in eos anathematis ingeritur, indubitanter in iniuriam in eis, & per eos loquentis refertur: qui quàm de Dei prædestinatione concorditur senserint, vnanimiter prædicarint, quoniam iam satis supérque quantùm visum est demonstrauimus, nunc repetere supersedimus.

Psal. 72. v. 9.

De anathemate.

* al. in cœlum.

Cùm quibus omnibus nequaquàm metuimus dicere prædestinationem geminam, nec eam pluraliter enuntiare formidamus, approbantes argumentationem tuam quâ dicis, si enim duæ sunt, non est vna diuina substantia: verum est quippè non esse prædestinationem diuinam substantiam, sed eius dispositionem, ordinationem atque iudicia: Similiter si gemina est, inquis, non est indiuidua, si bipertita non est simplex, si dupla est, complicata est. Quòd si prohibemur diuinam vnitatem dicere triplam quâ dementiâ audet hæreticus eam asserere duplam? Licet Dei prædestinatio non significet eius substantiam; non enim esse, sed disponere monstrat: disponere autem, sicut prædestinare ad creaturas eius relatiuè dicitur. Quemadmodum tamen in primis huius operis partibus largiente Domino dictum est. Multa de Deo es-

Epil. nu. 11; sect. 3.

sentialiter prædicantur, quæ pluraliter efferri vnitas illius essentiæ non præiudicat. Quibus nè fastidij gratiâ repetantur omissis, vnum tibi ex Euangelio proferimus, quod cæterorum confirmationi non obsit. Dominus conditor vniuersitatis atque dispositor dicit: *Ego sum resurrectio & vita*, cúmque se resurrectionem tan- Ioa. 11.
tâ euidentiâ intimauerit, alibi tamen in eodem Euangelio ait: v. 25.
Nolite mirari hoc, quia venit hora, quâ omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem eius, & procedent, qui bona fecerunt, in re- Ioan. 5.
surrectionem vitæ, qui verò mala, in resurrectionem iudicij: Secun- v. 28.
dùm hæc Domini testimonia, & Patres exponunt, & veritas edocet, duas esse resurrectiones, vnam sanctorum, alteram impiorum, quas Dominus vitæ, atque iudicii nuncupauit: iudicium autem hoc loco pro damnatione positum Patres intelligunt: Et veluti alia est resurrectio animæ, quâ relictis vitiis per Dei gratiam virtutibus viuere incipit, de qua idem Dominus dicit: *Amen, amen dico vobis, quia venit hora, & nunc est, quando mortui audient* ibid.
vocem Filij Dei, & qui audierint viuent: audient, id est, obau- v. 25.
dient atque obsequentur: Et alia est resurrectio corporum de qua quod præmisimus itidem loquitur: *quia venit hora, quando hi, qui in monumentis sunt, audient vocem eius, & procedent, qui* d. v. 25.
bona egerunt, in resurrectionem vitæ, qui verò mala, in resurrectionem iudicij. Ita alia est resurrectio, quâ iusti beatitudinem capient sempiternam, & alia, quâ iniusti mittentur in supplicium sempiternum: non quo diuerso tempore fiant, sed quo diuerso fomite gestiant. Hanc resurrectionis diuersitatem Angelus quoque Danieli Prophetæ denuntians, ita commendat, *Et multi de his, qui dormiunt in terræ puluere, euigilabunt, alij in vitam æternam, & alij in opprobrium, vt videant semper:* Quid verò sacratius, dulcius, desiderabiliúsque in Religione Christiana vocabulo potest dici resurrectionis. Et tamen tantâ diuersitate profertur, vt de ea dubitare solius dementis sit. Ipse igitur qui se resurrectionis nomine designauit, eámque primus in æternum victurus, propriâ resurgendo virtute in se victor mortis exhibuit, hoc antè sæcula se facturum prædestinauit, id est disposuit, quod in resurrectionis veritate & diuersitate, & se faciendum præsciuit, & post facturum edixit. Quia videlicet ipso auctore, ac iudice *resurgent, qui* Dan. 12.
bona fecerunt, in resurrectionem vitæ, qui verò mala, in resurrectionem iudicij, hoc se facturum prædestinauit, qui hoc se facturum v. 2.
prænouit, misericordiam videlicet, atque iudicium, quibus omnis rationalis creaturæ dispositio comprehenditur: nec extrà valet quippiam reperiri.

Et quemadmodum dispositiones, ordinationes, dispensationes, gubernationes, administrationésque diuinæ nequaquam eius

eius essentiam, sed effectum clamitantes, pluraliter efferuntur: Sic incunctanter prædestinationes ipsius liberrimâ pluralitate censentur: quas sicut ais in his (& nos dicimus) esse quæ sunt, id est in misericordia & iudicio, in gloria & ignominia, id est vita æterna, & igne æterno, quæ à Deo esse Catholicorũ ambigit nemo: ad ea verò quæ non sunt pertinere Dei prædestinationes, quis nisi qui non est, arbitretur? non enim prędestinatur atque disponitur, quod nequaquam est: est autem vita æterna, est & ignis æternus; illa ad gloriam, iste ad pœnam; illa ad Regnum, iste ad tormentum. Ad hæc prædestinationes Dei pertinere dicimus: quia esse ea nullatenùs dubitamus. Prædestinauit igitur Deus vitam ęternam bonis, prædestinauit ignem æternum malis, prædestinauit vitam æternam piis, prædestinauit pœnam ignis æterni impiis: Vndè & se dicturum in examine vltimo prædixit istis: *Ite in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & Angelis eius*: Illis, *Venite benedicti Patris mei, percipite Regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi.* Et *Regnum paratum* dixit & *ignem paratum* adæque non tacuit: A quo quęso? nisi à se ipso? quo iudice illis regnum, istis retribuitur ignis supplicium?

Epil. nu. 12 sect. 3.

Mat. 25 v. 41. v. 34.

Hæc est nostra fides: quia hæc est vera Prophetica, Apostolica, orthodoxa atque Catholica fides. Poteram quidem & ipse tibi dicere anathema, nisi expectarem, & mallem & optarem tui correctionem, quàm perditionem. Proinde nondum in te seueritatem anathematis iaculor, quoniam hortor, moneo, & totis cordis affectibus rogo, vt respectu supernæ gratiæ resipiscas, & à tam lætali veterno tandem euigiles, & quid Christiana puritas sentiat, exquiras beneuolus, humilis apprehendas, mitis acquiescas, mansuetus secteris, deuotus teneas, & fidelis in omnibus exequaris.

Relinque quadruuium vanitatis, quod sequens extorris viæ factus es veritatis: quantò meliùs, quantóque salubriùs ageres, si vni veræ sempiternæque viæ innitens quadrigâ illius humilis vehi, quàm quadruuij tui inflatus typho raptúri in diuersa deligeres? Quadriga huius viæ sunt quatuor Euangelia, vno Paradisi fonte manantia, quibus nobis via panditur salutaris: Quadriga huius viæ quatuor sunt Virtutes, prudentia, temperantia, fortitudo, iustitia, quibus omnis morum probitas venustatur: quadriga huius viæ sunt quatuor diuinorum eloquiorum species historica, ethica, allegorica, anagogica, quibus ad omnem sacrarum literarum intellectum illuminante gratiâ eius inducimur, quæ si humiliter fideliterque sectari studuisses, nunquam in tanta errorum atque abominationum, immò blasphemiarum præcipitia incidisses, verùm dùm quadruuio varicoso tantâ

pertinaciâ inhæsisti, nequaquam elogium libri Ecclesiastici
euadere valuisti, quo dicitur: *Qui sophisticè loquitur odibilis est,* Eccl. 37
omni re defraudabitur. Non enim data est illi à Domino gratia. Om- v. 23.
ni enim sapientiâ defraudatus est. Et illud: *In multiloquio non effu-* Pro. 10
gies peccatum. Quibus si expediri desideras, humilitati sublimis- v. 19.
simæ Crucifixi supplex prosternere, vt cum Apostolo dicere va- 1. Cor.
leas: *Nihil iudicaui me scire inter vos nisi Christum Iesum & hunc* 2. v. 2.
crucifixum. Et item: *Mihi autem absit gloriari nisi in cruce Do-* Gal. 6
mini nostri Iesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & v. 14.
ego mundo. His in nomine & adiutorio Dei pro captu, & viribus
meæ pusillitatis magis deuotè quàm doctè, tuæ quoque corre-
ctionis, Frater Ioannes, gratiâ exaratis, libet quàm breuiter,
quàmque succinctè Capitulatim singula adnotare, quo legentis
audientisuè intentio lecta vel audita memoriæ tenaciùs valeat
commendare.

S^TI PRVDENTII EPISCOPI TRICASSINI

DE PRÆDESTINATIONE,

CONTRA IOANNEM SCOTVM ERIGENAM.

RECAPITVLATIO TOTIVS OPERIS.

DEFINITIO I. CAP. I. T. & sect. 1.

℣. DICIS. *Quadruuio regularum quatuor totius Philosophiæ omnem quæstionem solui.* 1. Cap. 1. T. & sect. 1.

℟. RESPONDEMVS. Nec illud quadruuium, nec vllas mundanæ sapientiæ species ad omnem quæstionem dissoluendam sufficere, absque gratia Dei, *& fide, quæ per dilectionẽ operatur*, ac veraci studio, & sanctarũ sciẽtia Scripurarũ.

DEF. II. Cap. 2, sect. 2. & 6. & cap. 3. sect. 1.

℣. DICIS. *Prædestinationem, & præscientiam Dei, eius esse essentiam sicut voluntatem, sapientiam, & veritatem.* 2. Cap. 2. sect. 2. & 6. cap. 3. sect. 1.

℟. RESPONDEMVS. Sapientiam, veritatem, & voluntatem in Deo essentialiter prædicari, prædestinationem verò & præscientiam relatiuè, proindéque non esse Dei substantiam.

DEF. III. Cap. 2. sect. 2. & cap. 15. sect. 4.

℣. DICIS. *Præscientiam, & prædestinationem vnum idem esse.* 3. Cap. 2. sect. 2. & 6. cap. 15. sect. 4.

℟. RESPONDEMVS. Plurimùm differre, quoniam multa præsciuntur, quæ non prædestinantur; nulla verò prædestinantur, nisi præsciantur.

DEF. IV. Cap. 2. sect. 3.

℣. DICIS. *Hominem ad Deum, quem libero arbitrio sine labore deseruerat, sine laboris studio, & cooperantis gratiæ dono peruenire non posse.* 4. Cap. 2. sect. 3.

℟. RESPONDEMVS. Nullum nisi præuenientis Dei gratiæ adspiratione saltem laboris studium posse concipere.

DEF. V. Cap. 2. Sect. 3.

6. Cap.2.sect. 3. ☉ DICIS. *Prædestinationem in Deo secundùm substantiam esse, relatiuè autem fieri non posse.*

℟ RESPONDEMVS. Cuiuis facillimè patere prædestinationem in Deo semper relatiuè, sed nunquam secundùm substantiam dici; esse quippè ad nihil aliud refertur; prædestinare verò nunquam, nisi ad aliquid dici potest.

DEF. VI. Cap. 2. Sect. 6.

6. Cap.2.sect. 6. ☉ DICIS. *Sicut duas essentias, cæteráque omnia, quæ de Deo dicuntur, geminari, vel triplicari, vel multiplicari impium esse: ita prædestinationes duas asserentem reatu impietatis ligari.*

℟ RESPONDEMVS. Essentiam Dei nullatenùs geminandam, vel triplicandam, vel multiplicandam. Multa tamen eorum quæ de ipso substantialiter prædicantur, pluraliter efferri: neque ideò eius essentiam geminari, vel triplicari, vel multiplicari, quoniam tali pluralitate non iam eius essentia, sed effectus ipsius demonstrantur, ac per hoc non reatu impietatis ligari asserentem prædestinationes pluraliter; quia non essentia eius, sed efficientiæ ipsius tali vocabulo efferuntur.

DEF. VII. Cap. 2. Sect. 2. Cap. 3. Sect. 1.

7. Cap.2.sect. 2. Cap.3.sect. 1. ☉ DICIS. *Prædestinationem Dei vnam esse, sicut vnam diuinam operationem, sapientiam, substantiam, voluntatem.*

℟ RESPONDEMVS. Prædestinationem, & operationem diuinam relatiuè ad multa dici; sapientiam verò substantiam, & voluntatem ad naturam simplicem tantummodò, quamuis & voluntates Dei, pro efficientiis eius creberrimè legamus.

DEF. VIII. Cap. 2. Sect. 2. Cap. 3. Sect. 1.

8. Cap.2.sect. Cap.3.sect. 1. ☉ DICIS. *Quicquid de Diuina voluntate intelligitur, de prædestinatione Dei sentiri debere.*

℟ RESPONDEMVS. Quamuis nullus nisi volendo aliquid prædestinet, tamen aliud esse dicimus velle, aliud prædestinare: velle enim ad se tantùm dici, prædestinare verò referri ad alia, ac per hoc non vnum esse.

DEF. IX. Cap. 3. Sect. 5.

9. Cap. 3.sect. 5. ☉ DICIS. *Prædestinationem, vt charitatem non esse geminam, vel duplam, vel multiplicem, & pluralitate carere.*

℟ RESPONDEMVS. Prædestinationem, & charitatem à Patribus, & geminam, & bipertitam frequenter positas, & prædestinationes pluraliter prolatas.

DEF. X. Cap. 4. Sect. 1.

10. Cap. 4. sect. 1. ☉ DICIS. *Tres hæreses vnam Pelagianorum Liberi arbitrij commendatione sine gratia, alteram gratiæ solius, tertiam Gothescalcanam prædestinationibus necessitates, & vim inferentem.*

℟ RESPONDEMVS. Deteſtari nos Pelagianos aſſerentes aliquid boni per Liberum arbitrium fieri poſſe ſine adiutorio gratiæ, & eos ſi qui ſunt (quos tamen nunquam audiuimus) qui gratiam ſolam ita commendant, vt funditùs libertatem arbitrij auferant; ſed ita Liberum arbitrium vitiatum & infirmatum tranſgreſſione primorum noſtri generis, vt per ſe prorſùs ad nihil boni aſſurgere valeat: niſi præueniatur adſpirante gratiâ, & ſubſequatur auxiliante. Nec minùs, eos qui prædeſtinationibus Dei neceſſitates & vim inferri creaturis ſomniant: quamuis enim Deus cuncta præſcierit, & de omnibus creaturis ſecundùm preſcientiam ſuam prædeſtinauerit: nullum tamen eadem præſcientia, & prædeſtinatio ad aliquid impellit.

DEF. XI. Cap. 4. Sect. 6.

⊖ DICIS. *Subſtantiam hominis eſſe tria id eſt, eſſe, velle, & ſcire, & hanc peccando non amiſiſſe.* 11. Cap. 4. ſect. 6.

℟ RESPONDEMVS. Non eſſe ſubſtantiam hominis velle & ſcire: quoniam, cùm ſemper habeat homo eſſe, non ſemper habet velle, & ſcire. Nam & bonum velle, & bonum ſcire peccando amiſit, nec per ſe eadem niſi per præuenientem Dei gratiam aſſequi vllatenùs poteſt.

DEF. XII. Cap. 4. Sect. 6.

⊖ DICIS. *Nullam naturam poſſe perire.* 12.

℟ RESPONDEMVS. Rationales creaturas in totum non poſſe perire. Irrationales verò poſſe. Cap. 4. ſect. 6.

DEF. XIII. Cap. 4. Sect. 6.

⊖ DICIS. *Hominem liberam voluntatem, id eſt naturam ſuam non perdidiſſe.* 13. Cap. 4. ſect. 6.

℟ RESPONDEMVS. Naturam eius non eſſe liberam voluntatem, eam tamen ad malum ſemper habuiſſe: ad bonum verò ita perdidiſſe, vt abſque gratiæ præuentione nulla ſit.

DEF. XIV. Cap. 4. Sect. 6.

⊖ DICIS. *Libertatem homini poſt peccatum remanſiſſe, vigorem verò & poteſtatem eius perdidiſſe.* 14. Cap. 4. ſect. 6.

℟ RESPONDEMVS. Nullam eſſe libertatem, ſi careat vigore, & poteſtate: remanſiſſe autem libertatem homini ad malum tantummodò.

DEF. XV. Cap. 4. Sect. 8.

⊖ DICIS. *Velle homini à ſe per naturam eſſe, inchoare verò poſſe & perficere, non niſi per gratiam.* 15. Cap. 4. ſect. 8.

℟ RESPONDEMVS. Nec velle, nec inchoare, nec poſſe, nec perficere hominem quippiam boni, niſi præueniente, & ſubſequente gratiâ Dei.

DEF. XXI. Cap. 10. Sect. 1.

ϴ DICIS. *Dei præscire, aut prædestinare peccata, vel mortem, vel* 21.
pœnas; hominum vel Angelorum, a contrario intelligendum. Cap. 10. T.
☧ RESPONDEMVS. Deum præscire tantum peccata, mortem ve- sect. 1.
rò vel pœnas, & præsciisse, pariter & prædestinasse: neque à contrario vllatenùs sentiendum.

DEF. XXII. Cap, 10. Sect. 3.

ϴ DICIS. *Omne malum peccatum, & eius pœnam esse, & hac ni-* 22.
hil esse. Cap. 10.
☧ RESPONDEMVS. Peccatum nihil esse, at pœnam eius aliquid sect. 3.
esse: Idest creaturas Dei, quæ peccatoribus pœnales efficiuntur, exceptis eis peccatis, quæ pœnæ dicuntur præcedentium peccatorum.

DEF. XXIII. Cap. 10. Sect. 5.

● DICIS. *Mortem, miseriámque suppliciorum æternalium omni-* 23.
no nihil esse: ac per hoc nec præsciri, nec prædestinari. Cap. 10.
☧ RESPONDEMVS. mortem quidem per se non esse naturam: se- sect. 5.
parationem tamen animæ, & corporis, & pœnas gehennalium tormentorum, non nisi Deo iudice fieri, ac per hoc & præsciri ab ipso, & prædestinari.

DEF. XXIV. Cap. 11. T. & Sect. 1.

ϴ DICIS. *Non esse Dei prædestinationem, nisi de his, qui prepa-* 24.
rati sunt ad æternam fœlicitatem. Cap. 11. T.
☧ RESPONDEMVS. Si ita est: nec Dei iudicium: nisi de his esse, & sect. 1.
qui præparati sunt ad æternam fœlicitatem: omnis quippè Dei prædestinatio ad eius iustissimum iudicium pertinet.

DEF. XXV. Cap. 11. Sect. 1.

ϴ DICIS. *Abusiuè, translatéque dici præscire Deum, & præde-* 25.
stinare. Cap. 11.
☧ RESPONDEMVS. Verùm esse sed abusione, & translatione nul- sect. 1.
li, præter ipsum propriè & principaliter conuenire.

DEF. XXVI. Cap. 11. Sect. 1.

ϴ. DICIS. *Quoties dicitur Deus præscisse, & prædestinasse impios* 26.
ad interitum, vel supplicium æternum, pro non præscisse, & non præ- Cap. 11.
destinasse. sect. 1.
☧ RESPONDEMVS. Nullum Sanctorum Patrum hanc peruersitatis insaniam admisisse; sed ita omnes sancto quoque Fulgentio exponente sensisse, quemadmodum hodiéque Catholica sentit Ecclesia: quia sicut veraciter dicitur iudicasse bonos ad gloriam, malos ad pœnam. Ita veraciter dicitur. Prædestinasse bonos ad regnum, malos ad tormentum.

DEF. XXVII. Cap. 11. Sect. 1.

ϴ DICIS. *Si enim prædestinati sunt, necessariò peribunt, pœnásque* 27.
patientur ineuitabiles: quòd si ita est, quomodò iustè iudicabitur Cap. 11.
sect. 1.

mundus, quem necessitas prædestinationis cogit perire.

℟ RESPONDEMVS. Eâdem argumentatione de sanctis posse dici. Si enim prædestinati sunt, necessariò saluabuntur, regnúmque percipient ineuitabile. Quòd si ita est quomodo iustè iudicabitur mundus, quem necessitas prædestinationis cogit saluari? vbi enim necessitas infertur, vis quodammodo impenditur, non gratia prærogatur.

DEF. XXVIII. Cap. 11. Sect. 3.

28. Cap. 11. sect. 3. ⊖ DICIS. *Sanctas Scripturas præscientiam, & prædestinationem non, nisi in solis sanctis ponere.*

℟ RESPONDEMVS. Deo nos potiùs credere, quàm tibi: Ipse enim in 4. libro Regum per Isaiam Prophetam contra Sennacherib loquitur inter cætera: *Habitaculum tuum, & egressum tuum, & introitum tuum, & viam tuam ego præsciui, & furorem tuum contra me. Insanisti in me, & superbia tua ascendit in aures meas.* 4. Reg. 19. v. 27.
Item per Ieremiam *audiuimus superbiam Moab. Superbus est valde. Sublimitatem eius, & arrogantiam & superbiam & altitudinem cordis illius ego scio ait Dominus* iactantiam eius & quod non sit iuxta eam virtus eius, nec iuxta quod poterat conata sit facere. Et Apostolo. *Nos Deus elegit vltimos Apostolos, velut morti destinatos.* Ierem. 48. v. 29. 1. Cor. 4. v. 9.

DEF. XXIX. Cap. 11. Sect. 2. & cap. 12. Sect. 2.

29. Cap. 11. sect. 2. Cap. 12. sect. 2. ⊖ DICIS. *Augustinum aliquoties in reprobis prædestinationem à contrario posuisse.*

℟ RESPONDEMVS. Sancti Fulgentij veracissimæ expositioni hos assentiri, non tuæ falsissimæ deprauationi.

DEF. XXX. Cap. 12. Sect. 5. & cap. 15. Sect. 4.

30. Cap. 12. sect. 5. Cap. 15. sect. 4. ⊖ DICIS. *Omnem præscientiam Dei prædestinationem esse, & omnem prædestinationem præscientiam.*

℟ RESPONDEMVS. Falsum esse, quoniam præscit Deus peccata, quæ non prędestinat.

DEF. XXXI. Cap. 12. 1. & Sect. 4.

31. Cap. 12. sect. 4. 1. ⊖ DICIS. *Omnem prædestinationem Dei omninò esse præparationem gratiæ.*

℟ RESPONDEMVS. Et hoc falsum esse, quia prędestinauit Deus peccatoribus pœnas, quæ non ad gratiam, sed ad iustitiam illius pertinent.

DEF. XXXII. Cap. 12. Sect. 5. & 6.

32. Cap. 12. sect. 5. & 6. ⊖ DICIS. *Electos pro non electis, filios Dei pro non filiis.*

℟ RESPONDEMVS. Nunquam id Patres ita sensisse.

DEF. XXXIII. Cap. 13. Sect. 1. & 2. & cap. 15. Sect. 2.

33. Cap. 13. sect. 1. & 2. ⊖ DICIS. *Electum Iudam pro non electo, & amicum, qui nunquam non fuerit inimicus, à contrario accipi.*

℟ RESPON-

℟ RESPONDEMVS. Electum Iudam ad Apostolatus officium, & ad opus cui congruebat, quamuis non ad regnum æternum: similiter amicum quando primùm electus est, licet pòst auaritiæ pondere factus sit inimicus, téque contradicere Deo dicenti per Psalmistam. *Et si inimicus maledixisset mihi, sustinuissem vtique. Et si is qui oderat me, super me magna locutus fuisset, abscondissem me forsitan ab eo. Tu verò vnanimis, dux meus, & notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos: In domo Dei ambulauimus cum consensu.* Et item: *Etenim homo pacis meæ, in quo speraui, qui edebat panes meos, magnificauit super me supplantationem.* Cap. 15. sect. 2. Psl 54. v. 14. Psa. 40. v. 10.

DEF. XXXIV. Cap. 13. Sect. 4.

ϴ DICIS. *Peccatores relictos æterno igni plectendos.*

℟ RESPONDEMVS. Non relictos solùm, sed etiam prædestinatos, iudicatos, ac traditos æterno igni plectendos. 34. Cap. 13. sect. 4.

DEF. XXXV. Cap. 14. Sect. 1.

ϴ DICIS. *Ex verbis Augustini probari prædestinatos non nisi de iustis dici.* 35. Cap. 14. sect. 1.

℟ RESPONDEMVS. Nunquam ita sensisse Augustinum, nunquam dixisse.

DEF. XXXVI. Cap. 14. Sect. 4.

ϴ DICIS. *Contra teipsum pœnam prædestinatam peccatoribus; Ipsos verò præscitos tantùm, non prædestinatos.* 36. Cap. 14. sect. 4.

℟ RESPONDEMVS. Licet tibi contraria proferas: verumtamen dixisse pœnam prædestinatam peccatoribus, ipsósque non tantùm præscitos, verùm etiam prędestinatos.

DEF. XXXVII. Cap. 15. Sect. 8.

ϴ DICIS. *Pœnas mala esse, idéoque non à Deo, à quo non sit malum.* 37. Cap. 15. sect. 8.

Isa. 45. v. 7. ℟ RESPONDEMVS. Deum dixisse per Prophetam. *Ego Dominus formans lucem, & creans tenebras, faciens pacem, & creans mala. Ego Dominus faciens omnia hæc.*

DEF. XXXVIII. Cap. 15. Sect. 8.

ϴ DICIS. *Deum non punire quæ fecit.*

℟ RESPONDEMVS. Nihil aliud Deum punire, idest pœnis addicere, quàm quod fecit: sed merito peccati, quod ipse non fecit: non enim in beato Iob peccatum aliquod puniebatur, sed tantùm caro, quam Deus fecit: Et quod omnibus maius est. In Domino nostro Iesu Christo nihil aliud punitum est, nisi quod ipse fecerat, idest caro ipsius. 38. Cap. 15. sect. 8.

DEF. XXXIX. Cap. 15. Sect. 8.

ϴ DICIS. *Deum ab eis, quæ fecit naturalia munera non tollere.*

℟ RESPONDEMVS. Deum cæcos facere, surdos, mutos, & Claudos, & steriles, & cætera similia. 39. Cap. 15. sect. 8.

DEF. XXXX. Cap. 16. 1.

40. Cap. 16. 1. ⊖ DICIS. *Nullâ naturâ naturam puniri.*
℟ RESPONDEMVS. Nullam naturam, nisi ab alia natura puniri, videlicet creatam naturam à creatrice natura, vt ipse qui factor est naturarum creatarum, ipse sit iudex, ipse punitor, vel creatas naturas à creatis naturis.

DEF. XXXXI. Cap. 16. 1.

41. Cap. 16. 1. ⊖ DICIS. *Nihil aliud esse pœnas peccatorum, nisi peccata eorum.*
℟ RESPONDEMVS. Multa esse genera suppliciorum, vel præsentium, vel futurorum iustissimi iudicis præter peccata: nam vt de his interim taceam, quid quæso punitum est iniquitatis *in cæco* Ioan. 9.
nato? Quem cum propter peccata ita punitum Apostoli puta- v. 1.
rent, Dominum sciscitati sunt: *Rabbi quis peccauit hic, aut paren-* v. 2.
tes eius, vt cæcus nasceretur quibus ipse ait: *Neque hic peccauit, ne-* v. 3.
que parentes eius: sed vt manifestentur opera Dei in illo. Similiter Ioan.
de *Lazaro infirmato: infirmitas hæc non ad mortem, sed pro gloria* 11. v. 4.
Dei vt glorificetur filius Dei per eam. Cùm tamen legamus per plures infirmitates corporibus scelerum merito irrogari, dicente
Domino ad paralyticum sanatum: *Vade & amplius noli peccare,* Ioan.
ne deterius tibi aliquid contingat. 5. v. 14.

DEF. XXXXII. Cap. 16. Sect. 1.

42. Cap. 16. sect. 1. ⊖ DICIS. *In igne æterno nihil aliud esse pœnam, quàm beatæ fælicitatis absentiam.*
℟ RESPONDEMVS. Et hanc esse pœnam, & ignis ardorem nimium, & vermium consumptionem.

DEF. XXXXIII. Cap. 16. Sect. 4.

43. Cap. 6. sect. 4. ⊖ DICIS. *In illo igne nullum esse, qui non habeat insitam sibi naturaliter absentis beatitudis notionem, eiúsque desiderium.*
℟ RESPONDEMVS. Prophetæ nos potiùs credere dicenti: *Nun-* Psal. 87.
quid cognoscentur in tenebris mirabilia tua, & iustitia tua in terra v. 13.
obliuionis?

DEF. XXXXIV. Cap. 16. Sect. 1.

44. Cap. 16. sect. 1. ⊖ DICIS. *Habituros miseros fælicitatis, & veritatis notionem, atque scientiam, ac per hoc non esse miseros, nec puniri.*
℟ RESPONDEMVS. Dixisse Prophetam: *Introibit vsque in proge-* Psal.
nies patrum suorum, vsque in æternum non videbit lumen: Ac per hoc 48. v.
& miseros, quia ad beatitudinem nunquam assurgant, & punitos, 20.
quibus pœna nunquam desit.

DEF. XXXXV. Cap. 16. Sect. 2. & 7.

45. Cap. 16. sect. 2. & 7. ⊖ DICIS. *In diabolo, & impiis hominibus non puniri, nisi peruersitatem propriæ voluntatis.*
℟ RESPONDEMVS. Puniri in eis naturam deprauatam, & vitiatam propriâ voluntate.

DEF. XXXXVI. Cap. 16. Sect. 2.

ϴ DICIS. *Non peccasse naturam, sed voluntatem.*

℟ RESPONDEMVS. Naturam peccasse quidem, sed non fuisse vitium naturæ, sicut à Deo bono condita est: sed sicut per propriam voluntatem corrupta est: ipsum tamen peccatum non solummodò voluntati, quæ natura non est; sed eius naturæ deputandum, cuius voluntas est; ideóque naturam peccatricem iure punitam. Natura quippè, idest anima suasionem serpentis admisit, & eadem per naturam, idest per corpus suum ligni inhibiti pomum comedit. 46. Cap. 16. sect. 2.

DEF. XXXXVII. Cap. 16. Sect. 3.

ϴ DICIS. *In primo homine non peccasse naturæ generalitatem, sed vniuscuiusque indiuiduam voluntatem,* 47. Cap. 16. sect. 3.

℟ RESPONDEMVS. Peccasse in eo naturæ generalitatem, quam massam damnationis Scripturæ vocitant, ideóque totam à iusto iudice damnatam, non solam voluntatem, nec reparari posse penitùs, nisi per mediatoris humilitatem.

DEF. XXXXVIII. Cap. 16. Sect. 3.

ϴ DICIS. *Si ea natura delinqueret, cùm vna sit, tota profectò periret.* 48. Cap. 16. sect. 3.

℟ RESPONDEMVS. Totam naturam deliquisse, perindéque totam quodammodo perisse. Ac per hoc liberatore eam indigere. Non enim in paruulis voluntas peccati, quæ nulla est, sed natura damnatæ originis punitur.

DEF. XXXXIX. Cap. 16. Sect. 3.

ϴ DICIS. *Proindè in nullo naturam puniri: quia ex Deo sit, & non peccet: sed libidinem peruersæ voluntatis cruciari, dùm ea quæ malè, aut indignè appetit, habere non sinatur.* 49. Cap. 16. sect. 3.

Eph. 2. v. 3. ℟ RESPONDEMVS. Esse quidem & hanc pœnam in hac interím

Rom. 6. v. 19. vita, & ante diem iudicij; pòst autem non aliam quàm, & memoriam peccatorum, & ignem gehennæ inextinguibilem: Apostolus autem è contra clamat: *Fuimus naturâ filij iræ.* Et item *sicut exhibuistis membra vestra seruire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem; ita nunc exhibite membra vestra seruire iustitiæ*

Rom. 7. v. 23. *in sanctificationem.* Et item: *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuum me ducentem in lege peccati, quæ est in membris meis;* membra corporis vtique natura sunt, quæ cùm sint facta à Deo, non à Deo habent quod peccant, sed à se per propriam voluntatem. Ideóque iure puniuntur.

DEF. L. Cap. 16. sect. 4.

50. Cap. 16, sect. 4. ⊖ DICIS. *Ex nullo bono malum esse.*

☧ RESPONDEMVS. Nullum malum, nisi ex bono esse.

DEF. LI. Cap. Cap. 16. sect. 7.

51. Cap. 16. sect. 7. ⊖ Dicis. *Eum qui hic libero voluntatis arbitrio, quod est naturalis intelligentiæ munus, id est mentis acies in vsus turpitudinis mutet, illic ne omninò veritatis honestate fruatur, iustissimè perdere, & tenebras æternæ ignorantiæ non euitare.*

☧ RESPONDEMVS: Verum esse quidem, sed contra teipsum qui paulò ante miseris illic beatitudinis, fœlicitatis & veritatis notionem, scientiam, ac desiderium dederas: nec tamen hâc veritate excludi pœnas ignis æterni.

DEF. LII. Cap. 17. sect. 3.

52. Cap. 17. sect. 3. ⊖ DICIS. *Deum vbicumque fuerit præsentiâ, ibi esse & habitatione.*

☧ RESPONDEMVS. Scripturam dicere, *Quoniam in maleuolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis.* Sap. 1. v. 4.

DEF. LIII. Cap. 17. Sect. 4.

53. Cap. 17. sect. 4. ⊖ DICIS. *Præsentiam & habitationem Dei in his, quæ nec ab eo sunt, nec ea fecit, à contrario dici, cùm in eis non sint.*

☧ RESPONDEMVS. In diuinis eloquiis nusquam Dei habitationem in his, quæ non sunt positam; præscientiam verò eius etiam malitiæ, & peccatis nostris non abesse.

DEF. LIV. Cap. 17. Sect. 5.

54. Cap. 17. sect. 5. ⊖ DICIS. *Similitudinem domus cuiusdam patrisfamilias intra hanc domum cœli, & terræ malos in aëre, bonos in æthere constitui.*

☧ RESPONDEMVS. Malos sub terris in inferno igni perpetuo mancipari; bonos supra omne hoc visibile cœlum, quod firmamentum sanctæ Scripturæ nuncupant, sempiternâ beatitudine glorificari.

DEF. LV Cap. 17. Sect. 7.

55. Cap. 17. sect. 7. ⊖ DICIS. *Ignem æternum ad vrendum Diabolum, & Angelos eius, non homines, factum.*

☧ RESPONDEMVS. Dixisse Deum, *Si oculus tuus scandalizat te, erue eum & proiice abs te, meliùs est tibi luscum introïre in vitam æternam, quàm duos oculos habentem mitti in ignem inextinguibilem, vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur.* Similiter de manu & pede. Marc. 9. v. 42.

DEF. LVI. Cap. 17. Sect. 7.

56. Cap. 17. sect. 7. ⊖ DICIS. *Diabolo, postquam æthere detrusus sit, vbi in ethereo corpore non poterat pœnas sentire, additũ corpus aëreum, in quo ignem sentiret.*

☧ RESPONDEMVS. Id auctoritate Scripturæ Propheticæ atque Apostolicæ minimè posse probari.

DEF. LVII. Cap. 17. Sect. 8.

57. Cap. 17. sect. 8. ⊖ DICIS. *Non esse illum ignem pœnam, neque ad eam præparatum vel prædestinatum.*

℟ RESPONDEMVS. Dixisse Dominum, cùm parabolam piscium
Matth. 13. v. 49 bonorum, atque malorum pronuntiasset, *Exibunt Angeli, & separabunt malos de medio Iustorum, & mittent eos in caminum ignis, ibi erit fletus & stridor dentium.* Quod te aduersùs teipsum patenter dixisse monstratur, qui priùs eundem ignem ad vrendum diabolum, & Angelos eius factum dixeras, quo enim pacto quis vri, nisi pœnaliter queat, non video.

DEF. LVIII. Cap. 17. Sect. 8.

⊖ DICIS. *Eundem ignem sedem factum esse impiorum, in quo non minùs habitent beati, quàm miseri.* 58. Cap. 17. sect. 8.

℟ RESPONDEMVS. Non sedem suauitatis, & dignitatis, vt despisis impiorum; sed æternum esse tormentum, nec in eo habitaturos beatos, dicente Domino: *Ibunt hi in supplicium æternum,*
Mat. 25 v. 46. *Iusti autem in vitam æternam.* Nusquam autem sacrarum Literarum ille ignis vita æterna nuncupatur.

DEF. LIX. Cap. 17. Sect. 9.

⊖ DICIS. *Miseriam nullam esse, nisi mortem æternam; mortem æternam, nisi veritatis ignorantiam; nullámque miseriam esse, nisi veritatis ignorantiam; & vbi ignoretur veritas, ibi nullam vitam.* 59. Cap. 17. sect. 9.

℟ RESPONDEMVS. Peccatorem in hac vita salutariter pœnitentem dicere, *Miser factus sum, & curuatus sum vsque in finem:* &
Psal. 37 v. 7. Apostolum: *Miser ego homo*, & alterum: *Miseri estote & lugete,*
Rom. 7 v. 24. quos vtique æternę morti gratiâ Dei exemptos, nulláque veritatis
Iacob. 4. v. 9. ignorantia tenebratos liberè confitemur. Verùm repugnare tibi sensa & dictà tua quisquis non aduertit, intellectu caret: nam suprà dixeras inesse illis beatitudinis, fœlicitatis, & veritatis notionem, scientiam, & desiderium. Item vbi ignoretur veritas, ibi nullam vitam: si impij in illo igne sedem tantùm habituri, non & pœnam passuri sunt, quomodo nullam vitam habebunt: sed veritas clamat habituros illic impios vitam, sed pœnalem.

DEF. LX. Cap. 18. T. & Sect. 1.

⊖ DICIS. *Errorem prædestinationis ex liberalium disciplinarum ignorantia, & Græcarum literarum inscitia ortam esse.* 60. Cap. 18. T. & sect. 1.

℟ RESPONDEMVS. Non esse errorem, sed veritatem prædestinationis geminæ à Patribus approbatam tantoperè, ac prædicatam, eósque perfectam earumdem scientiam habuisse nullatenus dubitamus, téque potiùs tantillulâ earum scientiolâ vltra vires tuas tumuisse, atque in tantas blasphemias impiè prorupisse.

DEF. LXI. Cap. 18. Sect. 1.

⊖ DICIS. *Eas Dei sapientiam suas comites inuestrigatricésque fieri voluisse.* 61. Cap. 18. sect. 1.

℟ RESPONDEMVS. Nullo comite Dei sapientiâ indiguisse, nec per

eas se inuestigari. Sed per spiritum suum, de quo ipse promittit:
Cùm venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem, Ioa. 16.
quod absque contradictione in Prophetis pastoribus, in Aposto- v. 13.
lis piscatoribus literarum insciis comprobatur dicente Apostolo:
Nam cùm non cognouisset mundus per sapientiam Deũ, placuit Deo 1. Cor. 1
per stultitiam prædicationis saluos facere credentes. Et Euangelistâ: v. 21.
Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc Ioan. 1.
mundum. Et item Apostolo: *Euangelium, quod prædicatum est* v. 9.
à me, non est secundùm hominem, neque enim ab homine accepi illud, Gal. 1.
neque didici, sed per reuelationem Iesu Christi. v. 11.

Def. LXII. Cap. 18. sect. 3.

62. Cap. 18. sect. 3. ⊖ DICIS. *Prædestinationem, & prædefinitionem nihil aliud esse, quàm præuisionem.*

☧ RESPONDEMVS. Falsum esse. Multa quippè prçuidentur quæ nec prædestinantur, nec præfiniuntur.

Def. LXIII. cap. 18. sect. 4.

63. Cap. 18. sect. 4. ⊖ DICIS. *Deum nec præuidisse, nec prædestinasse mortem, & pœnas, quia nihil sunt.*

☧ RESPONDEMVS. Deum & præuidisse, & prædestinasse mortem, & pœnas, qui peccaturum hominem præuidens, ei ne peccaret interdixit, & si peccaret moriturum illum prædixit.

Def. LXIV. cap. 18. sect. 7.

64. Cap. 18. sect. 7. ⊖ DICIS. *Dei sapientiam prædestinasse in suis legibus modos, vltra quos impiorum malitia progredi non possit, nec sini alicuius malitiam in infinitum, prout velit, extendi diuinis legibus progrediendi modum imponentibus.*

☧ RESPONDEMVS. Verum esse dicente beato Iob: *Constituisti terminos eius qui præteriri non poterunt*, quæ sentẽtia tua no- Iob 14. v. 5.
biscum potiùs, quàm tecum agit, vis enim hanc esse pœnam peccatoribus, quando non tantùm peccare sinuntur, quantùm volunt. Si ergò hæc illis pœna est, à quo quæso est nisi ab illo, à quo prædestinati sunt modi, vltra quos impiorum malitia progredi non possit? Si inquam diuinis legibus progrediendi modum imponentibus non finitur alicuius malitia in infinitum, prout velit extendi, & hæc pœna est: à quo rogo, nisi ab illo, cuius legibus coërcetur? Fatere igitur hanc cohibitionem pœnalem illis à Deo impositam: ac per hoc absque contradictione ab ipso esse pœnam.

Def. LXV. cap. 18. sect. 7.

65. Cap. 18. sect. 7. ⊖ DICIS. *Nihil appetere impiorum omnium, & Diaboli nequitiam, nisi ab eo, qui est summa essentia recedere, intantùm, vt eorum natura, si lex diuina sineret, in nihilum rediret.*

☧ RESPONDEMVS. Mirari nos disputatorem argutissimum vt qui priùs dixeras insitum cuique naturaliter beatitudinis ap-

petitum, eámque omnes appetere. Nunc è contrario asseras nihil eos appetere, nisi ab eo qui est summa essentia recedere: Cùm summa essentia ipsa sit indubitanter beatitudo sempiterna. Item qui antè dixeras nullam naturam perire, nunc asseris naturam, si lex diuina fineret, in nihilum redire.

Def. LXVI. cap. 18. sect. 8.

⊖ DICIS. *Inuitos Deo seruire impios, non naturam, quam in eis fecit, & in eis non punit: Sed malam voluntatem, quam in eis non fecit, & in eis punit: In eo, quòd ei inuiti seruiũt, puniri in se ipsis suâ pœnâ.* 66. Cap. 18. sect. 8.
☧ RESPONDEMVS. Vtrumque & naturam scilicet, & voluntatem impiorum DEO inuitè seruire, iustéque puniri, non à se ipsis suâ pœnâ, sed ab illo, cuius est potestas iusta: Verùm te his dictis plurimùm impugnas, qui suprà nullum, vel ad bonum, vel ad malum compelli adstruxeras.

Def. LXVII. cap. 18. sect. 8.

⊖ DICIS. *De qua pœna quos iustè non liberet, ad eam illos quodammodo præparet, dùm eos ad eam se ipsos præparare permittat.* 67. Cap. 18. sect. 8.
☧ RESPONDEMVS. Id Patres nunquam tali locutione dictum sensisse, quin imò & præparare seipsos ad pœnam iniquè viuendo, & in iniquitate perseuerando; & DEUM vel præparare, vel prædestinare illos iustissimè iudicando.

Def. LXVIII. cap. 19. sect. 1.

⊖ DICIS. *Ignem æternum istum ipsum quartum mundi elementum.* 68. Cap. 19. sect. 1.
☧ RESPONDEMVS. Alium potiùs multò videri, quoniam & qualitatis diuersæ sint.

Def. LXIX. cap. 19. sect. 1.

⊖ DICIS. *In eo corpora sanctorum in etheream mutari qualitatem, impiorum verò in aëream qualitatem transitura.* 69. Cap. 19. sect. 1.
☧ RESPONDEMVS. Sanctorum corpora nequaquam vel in illo igne, vel absque ipso in æthereã mutari qualitatem, sed in veritate propriæ carnis, atque mẽbrorum quamlibet glorificatæ mansura, atque in æternum victura, impiorum verò corpora nullam omninò immutationem habitura, prǽter immortalitatem, quâ iam corrumpi per mortem, atque deficere nunquam possint.

Def. LXX. cap. 19. sect 3.

⊖ DICIS. *In eodem igni naturarum intra se mirabile perfici gaudium, malarum verò voluntatum ineffabile tormentum.* 70. Cap. 19. sect. 3.
☧ RESPONDEMVS. Nullum illic gaudium naturarum vbi testante Domino *fletus erit & stridor dentium*, téque ipsum validissimè impugnare, qui antè dixeras miseriã nullam esse nisi mortem æternam, æternam mortem veritatis ignorantiam. Et vbi ignoretur veritas, ibi nullam vitam: quod quæso gaudium illis irrogas, quibus æternam mortem, miseriam, veritatis ignorantiam, nullámque vitam inesse docueras? (Mat. 8. v. 12. &c.)

Def. LXXI. cap. 19. sect. 3.

71. Cap. 19. sect. 3. ⊖ DICIS. *Impiorum Angelorum, & hominum corpora pulchritudinem & naturalem incolumitatem habitura, & refulsura.*

℟ RESPONDEMVS. Dicere Scripturam, *Vbi nullus ordo, & sempiternus horror inhabitat.* Iob 10. v. 22.

Def. LXXII. cap. 19. sect. 3.

72. Cap. 19. sect. 3. ⊖ DICIS. *Exceptâ beatitudine, quâ priuabuntur, nullã habere pœnã.*

℟ RESPOND. Eos & animarum, & corporum æternos perpeti cruciatus. Def. LXXIII. cap. 19. sect. 3.

73. Cap. 19. sect. 3. ⊖ DICIS. *Infœlicium animarum intentionem de corporibus suis æternas pati ærumnas.*

℟ RESPOND. Nullatenùs nos videre quamobrem infœlices nomines, quibus ante gaudium contulisti; vel quas ærumnas de corporibus suis patiantur, quibus integritatem, pulchritudinem, incolumitatem, fulgorémque dedisti.

Def. LXXIV. cap. 19. sect. 3.

74. Cap. 19. sect. 3. ⊖ DICIS. *Ipsum ignem omnibus corporibus fieri gloriam.*

℟. RESPONDEMVS. Nullam prorsus fieri gloriam . . . . verùm interminabile tormentum.

Def. LXXV. Epil. sect. 2.

75. Epilog. sect. 2. ⊖ DICIS. *Prædestinasse Deum impios ad interitum, aut interitum impiis, id est ante sæcula definisse certum numerum eorum, qui in sua impietate interituri essent.*

℟ RESPONDEMVS. Id nos amplecti atque fateri, explosâ tãmen tergiuersatione tuâ, quâ aliud quàm sonet intelligis.

Def. LXXVI. Epil. sect. 2.

76. Epilog. sect. 2. ⊖ DICIS. *Non in eis Deum, quod fecerat puniturum: sed in eis quod non fecerat puniri relicturum.*

Quæ supersunt. Responsio scilicet ad hanc definitionem cum vltima definitione desunt in manuscripto Bibliothecæ Iac. Aug. Thuani, sed responsionem, vide ad Epilogum num. 6.

Definitio vltima in Hincmaro habetur de prædestinatione cap. 31. pag. 232. vndè hic reposita.

Def. LXXVII. & vlt. Epil. sect. 3.

77. Epilog. sect. 3. ⊖ DICIS. *Anathematizare te eos, qui geminam prædestinationem dicunt, aut prædestinationes pluraliter efferunt.*

℟ RESPONDEMVS. Tibi potiùs conuenire, qui veritatem iudiciorum Dei tantisper impugnas, fidem dictorum veracium negas, sensa Patrum per omnia reuerendorum fidelissima deprauas, & ea insuper nouus falsitatum inuentor enuntias, quæ nullus ante hac dixisse, vel scripsisse vllatenùs reperitur.

FINIS.

FLORI

FLORI MAGISTRI
ET
Ecclesiæ Lugdunensis
LIBER
ADVERSVS IOANNIS SCOTI
ERIGENAÆ
Erroneas definitiones.

DE FLORO MAGISTRO ET HOCCE IPSIUS LIBRO,

AD LECTOREM.

EXCERPTIS ex Ioannis Scoti libro de prædestinatione definitionibus, ad Ecclesiam Lugdunensem perlatis, & in eius celeberrimo Collegio pià & fideli attẽsione expensis & pertractatis (vt de quatuor Carisiensibus Capitulis habetur in libro de tenenda veritate Scripturæ in principio) Responsionis seù refutationis parandæ cura FLORO MAGISTRO Doctissimo illius Ecclesiæ Diacono delegata est, qui hocce libello ab eadem Ecclesia comprobato refutationem definitionum illarum auctoritate & nomine eiusdem Ecclesiæ Lugdunensis fœlicissimè ac fortissimè peregit. Ideóque libellus hic modò Ecclesiæ Lugdunensi, vt in Manuscripto Cod. Thuano: Modò ipsi Floro, vt in Manuscripto Cod. Corbiensi (qui in celeberrima sancti Germani à Pratis Bibliotheca habetur) tam in Epigraphe, quam in Ypographe tribuitur. Et prçter inscriptiones & subscriptiones manuscriptorum illorum Codicum, Librum illum Ecclesiæ Lugdunensi vendicant ipsa eius Præfationis verba in principio. Venerunt ad nos id est ad Ecclesiam Lugdunensem, &c.] Et in medio: Necessarium omninò duximus, vt studio charitatis & debito nostri loci atque ordinis eius insolentiæ auctore Deo responderemus.] quod simplici Diacono non conuenit. Florum verò eiusdem libri scriptorem fuisse communi omnium calculo comprobatur, inter reliquos Mathæi Vvestmonasteriensis in floribus historiæ ad annum 883. & hoc sæculo R. Patris Sirmondi in Notis ad Auitum Viennensem, pag. 61.

Hunc autem libellum ad vtrumque Manuscriptum Codicem Thuanum, & Corbeiensem correctum & pluribus mendis purgatum, maximè ad Corbeiensem (qui emendatior nec mutilus est)

proferimus, & ex hoc potiſſimùm quæ in impreſſis codicibus omnibus ſicut in Manuſcripto Codice Thuano plurima deſunt Capitulis 1. 2. & 16. reſtituimus. Sed & quoniam Vveſtmonaſteriensis Florum IoannisScoti ſcripta deprauando damnaſſe criminatur, in indice definitionum illarum, quem hîc lectoris ſolatio ſubiecimus, cuilibet definitioni prænotauimus & capitulum & ſectionem libri Ioannis Scoti, in quibus habentur, vt hâc calumniâ tanti viri memoria liberetur. Cuius & doctrinam & probitatem Hincmarus ipſe fatetur, vt ſuprà ex fragmentis ſermoni illius de prædeſtinatione præpoſitis patet. Nec hîc prætermitti debet elogium quod de Floro Vvalafridus Strabo Augiæ diuitis Abbas in carmine ad Agobardum Archiepiſcopum Lugdunenſem conſcripſit,

At de flore nouo, qui vos penes ortus odorem
Prodit vbique ſui, hac loca rumor alit.
Flora venit quondam, dum ſingula quaque deorum
Sunt affata iugis prata thymúmque gerens:
Huic Floro meliùs ſententia Chriſti-colarum
Attribuit quicquid dogmate & ore viret.
Nam hic Florus florem ſequitur de germine Ieſſe,
Et tradit quod amans attulit ille homini.
Quæ tam ſegnis erit donis ingrata ſupernis,
Quæ ſe hoc non ſponte nectare paſcat apes.
Floreat haud flaccens hic flos, & florea flagrans
Spiramenta ferat ſemper vbique Deo.
Donec in aſtriferas porrecta cacumina ſedes
Erigat, & fructum iam ſine fine habeat.

INDEX DEFINITIONVM IOANNIS Scoti Erigenæ, quæ hoc Libro refelluntur.

Cap. I. Definit. II.

CAPITVLO I.

Ex cap. 1. sect. 1. — I. QVADRVVIO Regularum totius Philosophiæ quatuor omnem quæstionem solui.

Sect. 4. — II. Duásque prædestinationes non esse.

Cap. II. Defin. VIII

CAP. II.

Ex cap. 2. sect. 2. — I. Prædestinationem & præscientiam Dei eius esse essentiam, sicut voluntatem, sapientiam, & veritatem.

Sect. 2. — II. Et præscientiam, & prædestinationem vnum idemque esse.

Sect. 3. — III. Hominem ad Deum, quem libero arbitrio sine labore deseruerat, sine laboris studio & cooperantis gratiæ dono peruenire non posse.

Sect. 5. — IV. Prædestinationem in Deo secundùm substantiam esse: relatiuè autem fieri non posse.

Sect. 6. — V. Sicut duas essentias, sapientias, scientias, virtutes, cateráque omnia, quæ de Deo dicuntur, geminari, vel triplicari, vel multiplicari impium est; ita prædestinationes duas asserentem reatu impietatis ligari.

Sect. 6. — VI. Vnámque esse diuinam prædestinationem, sicut vnam diuinam operationem, sapientiam, substantiam, voluntatem.

Sect. 6. — VII. Ex necessitate prædestinationis nihil compelli, sicut nec voluntate.

Sect. 6. — VIII. Et quicquid de diuina voluntate intelligitur, de prædestinatione Dei sentiri debere.

Cap. III. Definit. IV.

CAP. III.

Ex cap. 3. sect. 3. v. ca. 2. s. 7. — I. Dei prædestinationem, sicut essentiam nullum cogere, nullam necessitatem inferre.

Sect. 1. — II. Duas prædestinationes non esse.

v. ca. 1. s. 2. & ca. 2. s. 5. — III. Mortem, peccatum, miseriam à Deo non esse.

Sect. 3. Sect. 5. — IV. Prædestinationem vt charitatem non esse geminam, vel duplam, vel multiplicem, & pluralitate carere.

v. ca. 2. s. 6.

CAP. IV.

Cap. IV. Definit. V. — I. Tres hæreses, vnam Pelagianorum liberi arbitrij sine gratiæ commendatione: alteram gratiæ solius: tertiam Gotteschalcanam prædestinationibus etiam necessitates inferentem.

Ex cap. 4. sect. 2.

Sect. 6. — II. Substantiam hominis esse tria, id est, esse, velle, scire, & hanc peccando non amisisse.

arbitrium in eius libertate, siue in motu liberæ naturaliter voluntatis, siue in munere intelligentiæ.

Sect. 9. VII. Quæ tria, id est, liber, motus, intelligentia, liberum arbitrium inter se componunt, vt sicut substantia, in qua est, trina sit, est enim, & vult, & scit: ita & illud trinum fiat, liber, motus, intelligens.

CAP. IX. Definit. II. Ex cap. 9. in Tit. & sect. 1.

CAP. IX.

I. Præscientiam & prædestinationem similitudine rerum temporalium ad Deum transferri.

Sect. 6. II. Et omnem prædestinationem præscientiam esse.

CAP. X. Definit. IV. Ex Tit.

CAP. X.

I. Deum præscire aut prædestinare peccata, vel mortem, vel pœnas hominum, vel Angelorum à contrario intelligendum sit.

Sect. 3. II. Omne malum, peccatum & pœnam eius esse, & hæc nihil esse.

Sect. 4. III. Peccatum eiusque consequentias in morte atque miseria constitutas non aliud esse, quàm integræ vitæ beatæque corruptiones, itavt singula singulis opponantur: integritati quidem peccatum, vitæ mors, beatitudini miseria, illa sunt, hæc pœnitùs non sunt.

Sect. 5. IV. Omnem peruersæ voluntatis defectum, vel priuationem vel peccatum, finísque ipsius mors, miseriáque suppliciorum æternorum omninò nihil esse: ac per hoc nec præsciri, nec prædestinari.

CAP. XI. Definit. IV. Ex Tit. & sect. 1.

CAP. XI.

I. Non esse Dei prædestinationem nisi de his, qui præparati sunt ad æternam fœlicitatem.

Sect. 1. II. Abusiuè translatéque dici præscire Deum & prædestinare. A simili præsciuit quę facturus esset, à contrario præsciuit, quæ facturus non esset, pro nesciuit: similiter à simili prædestinauit quos præparauit ad gratiam, à contrario prædestinauit impios ad interitum vel supplicium æternum. Si enim prædestinati sunt, necessariò peribunt, pœnásque patientur ineuitabiles. Quod si ita est, quomodo iustè iudicabitur mundus, quem necessitas prædestinationis cogit perire.

Sect. 3. III. Sanctas Scripturas: præscientiam simul & prædestinationem, aut solam absolutam prædestinationem, non nisi in his, quos Deus elegit ad ęternam beatitudinem possidendam inueniantur posuisse.

Sect. 4. V. cap. 12. sect. 2. & c. 13. sect. 1. IV. Apostolum præscientiam & prædestinationem in solis Sanctis: Augustinum aliquoties in reprobis à contrario posuisse.

CAP. XII. Definit. IV. Ex c. 12. s. 5. V. c. 15. s. 4.

CAP. XII.

I. Omnem præscientiam Dei prædestinationem esse, & omnem prædestinationem præscientiam.

Sect. 4. II. Omnem prædestinationem Dei omninò esse præparationem gratiæ, omnémque gratiam donum: omnem igitur diuinam

prædestinationem donorum eius præparationem.

III. Pœnam impios iustè torquere, quę donum non est, alioquin si esset donum non torqueret, sed vtique liberaret. Non esse igitur prędestinationem pœnæ. Quòd si esset, non esse pœnam sed gratiam: Esse autem pœnam; non esse igitur prędestinationem eius. Proinde prędestinationem in donis diuinę largitatis semper intelligendam esse. Sect. 3.

IV. Prædestinatos ad pœnam, à contrario semper intelligi, sicut electos pro non electis, filios Dei pro non filiis. Sect. 5. & 6.

Cap. XIII.

I. Electum Iudam pro non electo, & filios Dei pro non filiis à contrario accipi: Sic idem amicus, qui nunquam non fuerat inimicus. Cap. XIII. Definit. IV. Sect. 1. & 2.

II. Frustrà quæri filios Dei pręter eius electos, frustrà putari eius electos pręter ab eo prędestinatos. Sect. 3.

III. Item impiè putari prędestinatos à Deo pręter eius electos, superuacuè ęstimari electos Dei pręter eius filios, nec esse prędestinatos, si non sint Filij Dei. Sect. 3.

IV. Prædestinatos ad pœnas, vel interitum, vel supplicium, nihil aliud sentiendum, nisi non prædestinatos: Sed à massa damnabili merito peccati originalis atque proprij non esse separatos. Ideóque impiè viuere permissos æterno igne puniendos. Sect. 4.

Cap. XIV.

I. Ex verbis Augustini probari prædestinatos, non nisi de iustis dici, dicentis: Nescientes enim quis pertineat ad prædestinatorum numerum, quis non pertineat: Et iterùm: Qui prædestinatos à non prædestinatis discernere non valemus: Item. Qui cadunt, & pereunt, in prædestinatorum numero non fuerunt. Cap. XIV. Definit. III. Sect. 1.

II. Pœnam prædestinatam peccatoribus, ipsos verò præscitos tantùm non prædestinatos. Sect. 4.

III. Hoc etiam legibus humanis coniici, quæ hominem non definiunt ad peccandum; pœnas autem peccaturis definiendo, nihil aliud appetere, quàm pronos ad peccandum, suppliciorum atrocitate territos cohibere. Ac per hoc non minus misericordiæ, quàm vindictæ transgressoribus suis efficere. Sect. 5.

Cap. XV.

I. Peccata & eorum supplicia nihil esse. Cap. XV. Definit. VI.

II. Præscisse & prædestinasse Deum peccata vel pœnas, pro non præscisse, non prædestinasse, non præparasse: Exemplo Iudæ, qui electus pro non electo, amicus pro non amico, filius pro non filio. Ex tit. & sect. 1. Sect. 1. & 2.

III. Pœnas mala esse, ideò non à Deo, à quo non fit malum: Deum non punire quæ facit, nec ab eis naturalia bona tollere. Sect. 8.

Sect. 9. IV. Dolorem eſſe ſanitatis abſentiam, tenebras lucis, ſilentium clamoris, triſtitiam gaudij, laborem quietis: ſic præſciri, vel prædeſtinari peccata vel pœnas.

Sect. 10. V. Dolendo, non ipſum dolorem, ſed ipſam ſanitatem noſci, quam non noſcet, ſi de illa notionem quandam non haberet.

VI. Recordationem ſanitatis in ſenſibus remanere, ipſam verò

Sect. 10. in illa ſubſtantia quam Deus creauit reſidere.

Cap. XVI.

Cap. XVI.

Definit. XII.

Ex tit. I. Nullâ naturâ naturam puniri.

Ex tit. II. Et nihil aliud eſſe pœnas peccatorum, niſi peccata eorum.

Sect. 1. III. In igne æterno nihil aliud eſſe pœnam, quàm beatæ fœlicitatis abſentiam.

Sect. 1. IV. In ea nullum eſſe qui non habeat inſitam ſibi naturaliter abſentis beatitudinis notionem eiúſque deſiderium, habituros miſeros fœlicitatis & veritatis notionem atque ſcientiam: ac per hoc non eſſe miſeros, nec puniri.

Sect. 2. V. In diabolo & impiis hominibus non puniri niſi peruerſitatem propriæ voluntatis: nec peccaſſe naturam, ſed voluntatem.

Sect. 3. VI. Nec in primo homine peccaſse naturæ generalitatem, ſed vniuſcuiuſque indiuiduam voluntatem.

Sect. 3. VII. Si ea natura delinqueret, cùm vna ſit, tota profectò periret.

Sect. 3. VIII. Proinde in nullo naturam puniri, quia ex Deo ſit, & non peccet, ſed motus voluntarius libidinoſus puniatur.

Sect. 4. IX. Ideóque in impiis ſupplicia non perpeti quod Deus fecit, ſed quod ſuperbia vitioſè inuenit.

Sect. 4. X. Libidinem peruerſæ voluntatis cruciari, dùm ea, quæ malè aut indignè appetit, habere non ſinatur.

Sect. 4. XI. Ex nullo bono malum eſse.

Sect. 7. XII. Eum qui hîc libero voluntatis arbitrio, quod eſt naturalis intelligentiæ munus, ideſt, mentis acies, in vſus turpitudinis mutet, illic ne omninò veritatis honeſtate fruatur, iuſtiſſimè perdat, & tenebras æternæ ignorantiæ non euitare.

Cap. XVII.

Cap. XVII.

Definit. VII.

Ex tit. & ſect. 1. I. Deum non eſse auctorem, factorem, prædeſtinatorem ſuppliciorum.

Sect. 2. II. Prædeſtinationem Dei ad ea tantùm quæ in bono ſunt; præſcientiam verò ad bona maláque. Quam differentiam non ex natura eſse, ſed ex vſu locutionum.

Sect. 3. III. Sicut & id quod dicitur Deus vbique eſse præſentiâ poteſtatis, ſed non vbique gratiâ habitationis: ita dici poſse de eo, vbique præſcientiâ, ſed non vbique prædeſtinatione: Cùm apertiſſimè veritas clamet de Deo, vbicunque fuerit Deus præſentiâ,

ibi

ibi profectò erit habitatione. Similiter vbicunque fuerit præscientiâ, necessariò erit prædestinatione.

IV. Et sicut præsentiam & habitationem Dei non nisi in his quæ ab eo facta sunt: ita eius præscientiam & prędestinationem non nisi eorum, quæ ipse facturus esset. Et sicut præsentia eius & habitatio in his, quæ nec ab eo sunt, nec ea fecit, è contrario esse dicantur, cùm in eis non sit: ita præscientiam eius & prædestinationem è contrario pronunciari in illis, quæ nec fecit, nec donauit, quia nihil sunt. Sect. 4.

V. Ignem æternum ad vrendum diabolum & Angelos eius, non homines factum, postquam æthere detrusus sit, vbi in æthereo corpore non poterat pœnas sentire, additum ei corpus aëreum, in quo ignem sentiret. Sect. 7.

VI. Non esse illum ignem pœnam, neque ad eam præparatum, vel prædestinatum: sed qui fuerat prædestinatus, vt esset in vniuersitate omnium bonorum, sedes factus est impiorum, in quo proculdubiò habitabunt non minùs beati, quàm miseri. Sect. 8.

VII. Miseriam nullam esse nisi mortem æternam, æternam mortem veritatis ignorantiam; nullámque miseriam esse, nisi veritatis ignorantiam; Et vbi ignoretur veritas, ibi nullam vitam. Sect. 9.

CAP. XVIII.

CAP. XVIII. Definit. I. Extit. & sect. I.

I. Errorem prædestinationis ex disciplinarum ignorantia, quas ipsa sapientia suas comites inuestigatricésque fieri voluit, & Græcarum literarum inscitiâ ortum.

II. Esse verbum ὁρῶ quod video & definio & destino, interpretetur, similiter compositum προορῶ præuideo, prædefinio, prædestino: Ac per hoc prædestinarionem & prædefinitionem nihil aliud esse, quàm præuisionem. Sect. 2.

III. Deum nec præuidisse nec prędestinasse mortem & pœnas, quia nihil sint. Sect. 4.

IV. Peccatores in massa originalis peccati reliquit, relictos deseruit, desertos lumine tenebras torquere, desertos vitâ mortem interimere. Sect. 5.

V. Nec quod in eis Deus fecit relinquit, vel deserit, (alioquin eorum natura ad nihilum rediret, si summa essentia in eis non esset) sed quod in eis non fecit, idest superbiam spreuit. Sect. 5.

VI. Deum in ea natura, quam ad se creauit, semper habitare. Sect. 5.

VII. Dei sapientiam prædestinasse in suis legibus modos, vltra quos impiorum malitia progredi non possit, nec finit alicuius malitiam in infinitum, prout velit, extendi, diuinis legibus progrediendi modum imponentibus, Sect. 7.

VIII. Nihilque appetere impiorum omnium, & diaboli nequi- Sect. 9.

tiam, nisi ab eo qui est summa essentia recedere : intantùm, vt eorum natura, si lex diuina fineret, in nihilum rediret. Sed quoniam eî difficultas ex æternis legibus obsistit, ne in tantum cadat, quantum vellet; ex ea difficultate laborare, laborando torqueri, puniri, cruciari, & indé fieri miseram, inanium voluptatum egestate. Eámque difficultatem, quâ prohibentur peruenire ad ea, quæ libidinosè appetunt, effici eis pœnalem interitum, & suæ miserrimæ cupidinis iustissimum cruciatum.

Sect. 8. IX. Vtriusque partis prædestinatum esse numerum.

Sect. 8. X. Inuitos Deo seruire impios, non naturam, quam in eis fecit; & in eis non punit, sed malam voluntatem, quam in eis non fecit, & in eis punit, in eóque quòd ei inuiti seruiunt, puniri in se ipsis suâ pœnâ: De qua quos iustè non liberet, ad eam illos quodammodò præparet, dum eos ad eam se ipsos præparare permittat.

Cap. xix. Definit. v. Ex cap. 19. sect. 1.

CAP. XIX.

I. Ignem æternum istum ipsum quartum mundi elementum, vbi corpora sanctorum in æthercam mutentur qualitatem; impiorum verò corpore in aëream qualitatem transitura.

Sect. 5. II. In eóque naturarum intra se mirabile perfici gaudium: malarum verò voluntatum ineffabile tormentum.

Sect. 5. III. Et ita impiorum omnium Angelorum hominúmque corpora supplicia ignis æterni perpessura, vt integritate eorum substantiæ nullomodo peritur â, eorum pulchritudine nullo modo defuturâ, eorum naturali incolumitate permansurâ, omnibus deinde naturę bonis ad vniuersitatis ornamentum mirabili ordine refulsuris, exceptâ beatitudine, quâ priuabuntur.

Sect. 5. IV. Superioris ignis corporei cum inferioris aëris corporibus qualitate conluctante, naturali vi seruatâ infœlicium animarum intentio de corporibus suis æternas patiatur ærumnas.

Sect. 5. V. Ita videlicet vt idem ipse ignis omnibus corporibus fiat gloria, quo damnandis animabus intrinsecùs iniquitate propriâ, extrinsecùs cumulabitur pœna.

FINIS.

FLORI MAGISTRI
ET
ECCLESIÆ LVGDVNENSIS,
LIBER,
ADVERSVS IOANNIS SCOTI ERIGENÆ ERRONEAS DEFINITIONES.

IN NOMINE DOMINI NOSTRI IESV Christi incipit libellus Flori aduersus cuiusdam vanissimi hominis, qui cognominatur Ioannes, Ineptias & errores de prædestinatione & præscientia diuina, & de vera humani arbitrij libertate. Libellus Flori in M.S. Cod. Corb.

PRÆFATIO.

VENERVNT ad nos, id est, *ad Ecclesiam Lugdunensem* cuiusdam vaniloqui, & garruli hominis scripta, qui velut de præscientia, & prædestinatione diuina, humanis, & vt ipse gloriatur Philosophicis argumentationibus disputans, nullâ ratione redditâ, nullâ Scripturarum, siue sanctorum Patrum auctoritate prælatâ, velut tenenda & sequenda solâ suâ præsumptione definire ausus est: Quæ à fidelibus & in doctrina sacra exercitatis lectoribus (eo quòd sint vanissima, & contra fidem, ac veritatem Dei plena mendacij, & erroris) Deo opitulante facillimè iudicantur, & respuuntur, immò etiam contemptui & risui habentur. Sed quia à multis (vt audiuimus) idem homo quasi scholasticus, & eruditus admirationi habetur, & talia garriens siue scribens, alios ad hæsitationem deducit; alios quasi magnum aliquid dicat, erroris sui sequaces efficit, omnes tamen auditores, & admiratores suos inani verbositate & ventosâ loquacitate perniciosissimè occupat, vt non diuinis Scripturis, non authoritatibus paternis se humiliter summittant, sed eius potiùs fantastica deliramenta sequantur: necessarium

omninò duximus, *vt studio charitatis, & debito nostri loci atque ordinis* eius insolentiæ, auctore Domino responderemus: vt qui-
* al. sive cunque hæc cum Dei timore, & cura salutis * suæ fideliter legere voluerint, agnoscant veraciter, quantùm necesse sit in his maximè periculosissimis & extremis temporibus, inhærere firmiter Scripturæ sanctæ immobili veritati, obedire humiliter sanctorũ orthodoxorum Patrum fundatissimæ auctoritati, claudere & obstruere auditum indisciplinatæ, & vanissimæ verbositati: Et illud Domini dictum totâ intentione pertimescere quod iam penè videmus impleri, quo ipse ait: *Putas filius hominis veniens inue-* Luc. 18
niet fidem in terra: Et quod Apostolus in quo idem Dominus lo- v. 8.
quebatur, terribiliter denuntiat dicens: *Erit enim tempus cùm sa-* 2. Tim.
nam doctrinã non sustinebunt, sed ad sua desideria coaceruabunt sibi 4. v. 4.
Magistros prurientes auribus: & à veritate quidem auditũ auertent, v. 5.
ad fabulas autem conuertentur. Vnde & alibi sub persona dilecti & electi discipuli omnem fidelem, & præcipuè ordinem pastoralem solertissimè admonet dicens: *O Timothee depositum custodi, de-* 1. Tim.
uitans profanas vocum nouitates, & oppositiones ψευδωνύμου γνώσεως, 6. v. 20.
id est, *falsi nominis scientiæ: Quam quidam promittentes circa fidem exciderunt.* Propositis igitur verbis, quæ in decem & nouem opusculi sui digessit capitulis, prout Dominus donare dignatur, non nostro sensu, sed sanctarum Scripturarum, & beatissimorum Catholicorum Patrum ita respondendum agredimur.

Cap. I.

CAPVT PRIMVM.

Defin. 1.

PRIMO namque capitulo istiusmodi proposuit definitiones.

1. 1. *Quadruuio regularum totius Philosophiæ quatuor omnem quæstionem solui.*

2. 2. *Duásque prædestinationes non esse.*

Cui fides Ecclesiæ è cõtrario respõdet, veritatem ęterni iudicij, & ordinationis Dei, quæ vocabulo prædestnatiionis exprimitur, non esse requirendam à Philosophis, sed ab Apostolis & Prophetis Dei: nec in mundanæ doctrinæ quadruuiis, sed in vna & vera via, quæ dicit de semetipsa: *Ego sum via, & veritas & vita.* Ad quam Ioa. 14.
nos B. Hieremias Propheta hortatur & inuitat dicens: *State super* v. 6.
vias & videte & interrogate de semitis antiquis, quæ sit via bona, & Hier. 6.
ambulate in ea, & inuenietis refrigerium animabus vestris. Et de v. 16.
qua Esaias Propheta, ipsi Ecclesiæ promittit dicens: *Et erit ibi* Isa. 35.
via, & via sancta vocabitur: Non erit ibi leo, & mala bestia non v. 8.
ascendet per eam: Et hæc erit nobis directa via, ita vt stulti non errent per eam. Quicumque ergò eligunt huic sæculo stulti esse propter Christum, & obedire student Apostolo dicenti, *si quis videtur* 1. Cor. 3
inter vos sapiens esse in hoc sæculo, stultus fiat, vt sit sapiens; teneant v. 18.

inceſſanter, & indeclinabiliter hanc viam veram, viam bonam, viam directam, quæ ipſe Dominus Christus eſt. Et fugiant hu-
1. Cor. 3 manæ ſapientiæ aſtutiam & deceptionem, de qua idem Apoſtolus
v. 19 dicit: *Scriptum eſt enim: Comprehendam ſapientes in aſtutia eorum:*
Pſa. 93. Et iterùm: *Dominus nouit cogitationes ſapientium quoniam vana*
v. 11. *ſunt:* Et ideò per huiuſmodi Philoſophiam, & inanem fallaciam non eſt ſoluta de diuina prædeſtinatione quæſtio, ſed potiùs confuſa & inuoluta, & diuerſis mendaciis, atque erroribus accumulata.

Prædeſtinationem autem æterni conſilij, & iudicij Dei, ſiue in remuneratione iuſtorum, ſiue in damnatione iniquorum, & propter vnam, ac ſimplicem ſcientiam diuinam, in qua ſimul atque æternaliter de omnibus prærordinatú & præfinitum eſt, vnam veraciter dicimus: Et propter duplicem eius efficientiam, quâ alij miſericorditer liberantur, alij iuſtè damnantur, duas dicere non timemus: fideliter cum Pſalmiſta ipſi iudici vniuerſorum — Refutatio 2. Defin.
Pſ. 100. dicentes: *Miſericordiam & iudicium cantabo tibi Domine.* Et
v. 1. eundem iudicem, huius prędeſtinationis myſterium apud Patrem æternaliter fuiſſe diſpoſitum, & manifeſtè in aliorum obcæcatione, & aliorum inluminatione mirabiliter expletum in Euangelio declarantem fideliter audientes, cùm in ſpiritu ſancto exultans ait: *Confitebor tibi Pater Domine cœli & terræ, quia abſcon-*
Mat. 11 *diſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis: Ita*
v. 25. *Pater, quoniam ſic fuit placitum ante te.* Quid enim apertiùs in
v. 26. vtramque partem dici potuit, quàm cùm per aduentum ſuum, & ſuperbos dicit excæcatos, & humiles inluminatos: hoc eſt enim: *Quia abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea*
v. 25. *paruulis.* Et quid firmius ac fortius de vtriuſque rei iuſta & clementi prædeſtinatione, quàm quod ſtatim congratulans ſubiunxit dicens: *Ita Pater, quoniam ſic fuit placitum ante te.* Et quia
v. 26. Pater omne iudicium dedit filio: Et ipſe cum patre in æterno conſilio vtriuſque hæc omnia ſtatuit & præfiniuit, quæ in mundo ſuis temporibus diſcernit, & iudicat, continuò de ſe adiungit:
v. 27. *Omnia mihi tradita ſunt à Patre meo.* Omnia ſcilicet & liberanda & damnanda & iuſtè excæcanda, & miſericorditer inluminanda,
Ioan. 9 ſicut & alibi ipſe dicit: *In iudicium ego in hunc mundum veni*
v. 39. *vt qui non vident videant, & qui vident cæci fiant.* Hoc iuſtum iudicium Dei, ſicut ipſe Dominus & Saluator laudat, & cum gratiarum actione ad Patris gloriam refert, ita omnis Scriptura diuina, & omnis ſancta Eccleſia Catholica in Pſalmis, & Hymnis, & Canticis ſpiritualibus, quæ Deo offerre conſueuit, tanquam iu-
Pſa. 44 ſtum, & ſanctum, & pium fideliter laudando, & gratias agendo
v. 17. concelebrat, dicendo cum Pſalmiſta: *Iuſtus Dominus in omnibus*

vnis suis, & sanctus in omnibus operibus suis: Et illud quod le-
gislator in Cantico Deuteronomij ait, *Date magnitudinem Deo* Deut.32.
nostro, Deus vera opera eius, & omnes viæ eius iudicia: Deus fide- v.3.& 4
lis, in quo non est iniquitas, iustus, & sanctus Dominus. Item in
Psalmo cùm & de electis liberandis, & de reprobis damnandis Ps. 144
generaliter dictum esset *propè est Dominus omnibus inuocantibus* v.18. &
eum in veritate: Voluntatem timentium se faciet, & deprecationem 19.
eorum exaudiet, & saluos faciet eos: Custodit Dominus omnes dili- v.20.
gentes se, & omnes peccatores disperdet. Vtriusque partis iustum iu-
dicium copiosâ & generali laudatione commendatur, cùm statim
subiungitur: *Laudationem Domini loquetur os meum, & benedi-* Ibid.21.
cat omnis caro nomini sancto eius in seculum, & in seculum seculi.
Sic & in alio Psalmo cùm præmisisset Dei laudationem, mox
vtramque partem iustum Dei iudicium in eius laudibus comme-
morans ait: *Lauda anima mea Dominum, laudabo Dominum in* Psa.145
vita mea, Psallam Deo meo quandiu fuero: Et post pauca: *Qui cu-* v. 1.
stodit veritatem in seculum, facit iudicium iniuriam patientibus, v. 7.
dat escam esurientibus, &c. vsque vbi ait: *Pupillum, & viduam su-* v. 9.
scipiet, & viam peccatorum disperdet. Vnde in Apocalypsi post
illud extremum iudicium, & remunerationis iustorum, & dam-
nationis iniquorum talis laus, & gratiarum actio de vtraque re à
sanctis Deo offertur dicente eodem libro: *Et viginti quatuor se-* Apoc.
niores, qui in conspectu Dei sedent in sedibus suis, ceciderunt in facies 11.v.16
suas, & adorauerunt Deum dicentes: Gratias agimus tibi Domine v. 17.
* al. *quia* *Deus omnipotens, qui es, & qui eras,* & qui accepisti virtutem tuam* v.18.
magnam, & regnasti: Et iratæ sunt gentes, & aduenit ira tua, & tẽpus
mortuorũ iudicari: Reddere mercedem seruis tuis Prophetis, & san-
ctis, & timentibus nomen tuũ pusillis, & magnis, & exterminandi eos
qui corruperunt terram. Et multa huiusmodi, quæ in Scripturis san-
ctis multipliciter inueniuntur, vt nihil meliùs sit homini fideli,
quàm iustum Dei iudicium in vtraque parte agnoscere, & lau-
dare fideliter dicendo: *Iustus es Domine, & rectum iudicium* Ps. 118.
tuum. v. 137.

Hoc etiam sancti Patres, & Doctores Ecclesiæ sollicitè admo-
Leo. nent esse faciendum sicut *Beatus Papa Leo* in quodam loco exhor-
» tatur dicens: Nihil nobis debet de Dei iudiciis displicere. Nam
Avgvst. » non per omnia illi gratias agere, quid est aliud quàm ex quadam
» eum parte reprehendere?] Et *Beatus Augustinus* cùm tractaret de Psal.67
verbis Psalmi ad populum vbi scriptum est, *sicut deficit fumus de-* v.3.
ficiat, sicut fluit cera à facie ignis, sic pereant peccatores à facie
» *Dei*: Quis (inquit) gloriabitur castum se habere cor, aut quis glo-
» riabitur mundum se esse à peccatis? Ac per hoc cùm scriptura di-
» cit, *Sicut fluit cera à facie ignis, sic pereant peccatores à facie Dei*:

Quis non contremiscat, quis non pauibundus exiliat? quid ergò «
faciemus? & quæ spes nobis est? neque enim hæc frustrà can- «
tantur. Aut verò cum hæc dicit Propheta, optat ea hominibus, «
ac non potiùs ventura præuidet? In verbis quidem figura optan- «
tis apparet, sed intelligitur præscientia nunciantis, sicut enim «
quædam in Scriptura Prophetarum, tanquam in præteritum fa- «
cta narrantur, cùm futura prædicantur: ita quædam tanquam «
voto dicantur optantis: sed qui rectè intelligunt, quod audiunt, «
visionem prænunciantis agnosunt. Sicut ergò in verbis præteriti «
tēporis futura facta significantur, sic in figura optantis prænūtiātis «
mens intelligenda est, sic & de Iuda Domini traditore tanquam. * « *Multa hic deerant reposita ex Cod. M.S. Corb.
optat ei Propheta quod venturum esse prædixit. Et de ipsis Iu- «
Psal. 68 dæis, *Fiat* (inquit) *mensa eorum in laqueum, & in venationem* «
v. 23. *& in scandalum*, quod de eisdem prædictum esse sine dubitatio- «
Rom. ne exponit Apostolus, sicut de Iuda, quæ sub eadem figura præ- «
11. v. 9. nuntiata sunt Apostolus Petrus commemorat: nec sine causa, & «
quæ futura sunt tanquam transacta dicuntur: Deo enim sic certa «
sunt tanquam pro factis habeantur & tanquam optans videtur di- «
cere Propheta, quod certum præuidet esse venturum: nihil aliud «
quantùm mihi videtur ostendens, nisi nobis non debere displice- «
re cognitam sententiam Dei, quam fixam, immobilémque con- «
stituit: Et ideò in actibus Apostolorum cùm quidam Propheta «
nomine Agabus prædiceret Apostolum Paulum in Hierosolyma «
Act. 21. à Iudæis multa esse passurum, & vsque ad vincula peruenturum. «
v. 10. & seqq. Cum hoc audito fratres reuocare eum, & retinere vellent, ne «
v. 13. illuc pergeret, *Quid facitis* (inquit) *conturbantes cor meum: ego* «
enim non solùm alligari, sed etiam mori paratus sum pro nomine «
Domini nostri Iesu Christi: atque ita, cum viderent fratres im- «
mobilem viri ad omnia perferenda constantiam, dixerunt *Fiat* «
v. 14. *voluntas Dei*, nunquid ergò quia dixerunt *Fiat voluntas Dei*, «
optauerunt Apostolo, vt talia pateretur: ac non potiùs mentem «
suam sublimi, & diuino statuto deuotissimè subdiderunt? sic & «
Propheta cùm dicit: *Sicut fluit cera à facie ignis, sic pereant pec-* «
catores à facie Dei: videt hoc certissimè peccatoribus imminere «
& placet ei, quod Deus statuit, ne Deo ipse displiceat.] «

Post hæc verba *beatissimus Doctor*, ne tam fixa & immobilis AVGVST.
diuini iudicij prædestinatio alicui malè agendi videretur necessi-
tatem ponere, sed potiùs salubrem terrorem incuteret, vt qui
audiunt, pœnitendo, & corrigendo fugiant à ventura ira, vt ita
possint euadere, quod permanentibus in peccatis ex impietati-
bus suis certissimum est imminere. Ita exhortatur dicens: quid «
ergò faciemus, fratres, nisi, vt dum tempus est vitam mutemus, & «
facta nostra, si qua sunt corrigamus, vt quod sine vlla dubitatio- «

tis, aliud habere & aliud esse; sed quod est ibi habere, hoc esse, & quod est esse, hoc habere. Proinde si dicamus, vt *Beatus Augustinus* ait, æternus, immortalis, incorruptibilis, immutabilis, viuus, sapiens, potens, speciosus, iustus, bonus, beatus, spiritus; horum omnium, quod nouissimum positum est, id est spiritus, quasi tantummodò videtur significare substantiam: cætera verò huius substantiæ qualitates; sed non ita est in illa ineffabili simplicique natura: quicquid enim secundùm qualitates illic dici videtur, secundùm substantiam vel essentiam est intelligẽdum. Absit autem vt spiritus secundùm substantiàm dicatur Deus, & bonus secundùm qualitatem: sed vtrumque secundùm substantiam: sic cætera omnia quæ commemorauimus.] AVGVST. « « « « « « « « « « «

Cùm ergò hæc ita sint, & ista tria, id est voluntas, sapientia, & veritas, ita sint in Deo, vt absolutè ostendant naturã Dei, qui est summa voluntas, summa sapientia, & veritas, omnem habens potestatem, omnem exsuperans intellectum, & super omnia incommutabilis manens, manifesta est Dei regula, vt substantialiter de Deo dici intelligantur. De scientia quoque manifestum est, quia in Deo essentialiter debet intelligi: quia non est illi aliud esse & aliud scire: sed quod illi est esse, hoc scire: nec aliud ei habere scientiam: nisi ipsum esse scientiam: sicut idipsum est ei sapientiam habere, quod sapientiam esse. Vtrùm verò sicut dicitur Deus substantialiter scientia, ita etiam substantialiter dici possit præscientia, iudicet secundùm rationem & regulam fidei qui potest; nobis tamen videtur quòd sicut veraciter dicitur de Deo; non est aliud illi esse & aliud scire, non ita possit dici de illo nisi vel mendaciter, vel nimis vsitatè, non est aliud illi esse, & aliud prẹscire; quod enim rectè & vsitatè possit dici Deus scientia est, sicut rectè & vsitatè dicitur Deus sapientia est: nulli est dubium. Vt autem dicatur Deus prẹscientia est, sicut iam diximus aut non est verum, aut nimis inusitatum.

Similis ratio est vel etiam durior de eo quod definiuit: *quia Deus substantialiter prædestinatio est*: quis enim vnquam de Deo dici audiuit, quòd non sit illi aliud esse, & aliud prædestinare, sed quod prædestinare hoc esse, sicut verè de eo dicitur non est illi aliud esse, & aliud nosse; sed quod esse hoc nosse. Vt etiam hoc istiusmodi vocum nouitatibus dicere compellamur. Quia sicut Deus scientia est, Deus sapientia est, Deus veritas est: ita Deus prædestinatio est. Sed nobis melius & conuenientius veræ fidei, & Ecclesiasticæ doctrinæ videtur, vt licet hæc apud nos tria esse videantur: id est scientia, præscientia, & prædestinatio; & ea quibusdam proprietatibus discernamus. Vt videlicet scientia absolutè dicatur, præscientia verò, & prædestinatio ad futu-

rorum prouidentiam referantur. Et in ipsis duobus præscientia scilicet in bonis, & in malis pręnoscendis intelligatur: Prędestinatio autem in solis bonis statuendis, atque ordinandis, quę propterea sic dici & distingui necessarium fuit, vt nobis, qui temporales & mortales sumus, & plenissima scientia in Deo, & gubernatio eius ad creaturas distinctiùs quodammodo tali distinctione vel si dici potest, distributione insinuaretur & cōmendaretur: cōmodiùs tamen hæc tria in Deo sub vno nomine scientiæ intelligamus, quia quidquid in his tribus à nobis vtcunq; intelligitur, & distinctè cognoscitur, in illa eius summa & vna & simplici scientia simul est. Scire enim eius perfectum & plenum est, nec potest minui, vel augeri, aut aliquâ rerum varietate permutari. Et ideò quod nos de scientia, à præscientiâ, & prædestinatione eius velut discernendo cognoscere conamur, in eius perfecta & incommutabili scientia non aliud & aliud, aut aliter vel aliter, sed vno atque eodem modo æternaliter est: vnde & rectâ moderatione Ecclesiasticæ disciplinæ obseruatum esse credimus, vt rectè & vsitatè dicatur esse præscientiam, & prędestinationem Dei, sicut omnium conditoris, & iudicis, ad opera sua: Rectè etiam & vsitatè dicatur esse præscientiam, & prædestinationem in Deo, idest in æterna, & perfecta, & incommutabili scientia eius: non autem inusitatè, vel non etiam rectè dicatur Deum prę-scientiam, vel prædestinationem esse. Quia videlicet scientia eius ad se dicitur; præscientia verò, & prædestinatio ad creaturas refertur. Vnde in his magis eius operatio, quæ in ipsis, vel erga ipsas creaturas agitur, quàm eius essentia, vel substantia demonstratur: Sic namque dicitur præscientia, & prædestinatio Dei, vel in Deo, sicut etiam ordinatio, vel dispositio Dei vel in Deo: Neminem tamen tam absurdè vel contentiosè locutum audiuimus; vt diceret, sicut ordinationem & dispositionem Dei esse, ita ipsum Deum ordinationem & dispositionem esse, vel ita dici & definiri debere.

Vnde autem tota hæc tam noua & contentiosa definitio occasionem sumpserit manifestum est. Timet enim ne si præscientia & prædestinatio sicut & gubernatio Dei non substantialiter de Deo accipiatur, sed ad ordinationem creaturarum eius referenda intelligatur, non possit eam dicere duplicem vel pluralis numeri esse non posse: vnde apud nos nulla contentio est, siue scilicet possint dici pluraliter prædestinationes, siue non possint: Dummodò illud fideliter & firmiter teneamus, vno atque eodem diuinæ præscientiæ, & prædestinationis iudicio, atque consilio duo quædam certissimè adimplenda; idest, & iustos æternæ glorię pręordinatos, & iniquos in impietatibus suis vsque ad mor-

tem perseuerantes ęternis suppliciis destinatos. Vtrumque enim
Act. 13. v. 48. Scriptura apertissimè dicit de iustis: *Et crediderunt quotquot erant praordinati ad vitam æternam*: De impiis iustè damnandis:
Rom. 9. v. 22. *Sustinuit Deus in multa patientia vasa iræ aptata in interitum.* Ita enim hoc vtrumque in electis, & reprobis vno eodémque diuinę prędestinationis, & iudicij effectu peragitur: sicut vno eodémque solis Radio & sani oculi vegetantur, & languidi exasperantur: sicut etiam vno eodémque igni & limus ei appositus durescit, & cera liquescit: Dignetur etiam agnoscere, ita de prędestinatione Dei, sicut de eius iustitia sentiendum, quæ cùm sit vna, & semper vno eodémque modo se habens, manifestè duplicem recipit distributionem, dum per eam vel dignis pręmia, vel indignis supplicia irrogantur.

Certè ipse asserit voluntatem Dei vel in Deo, sicut sapientiam, sicut veritatem, essentialiter dici, quod vtique verum est. Nam etsi diceret Deum substantialiter esse iustitiam, verissimè vtique diceret. Cur itaque hęc duo quę substantialiter in Deo, vel etiam substantialiter Deus esse dicuntur, idest voluntas eius, & veritas eius pluraliter dicta in Scripturis leguntur: Sicut habetur
Psal. 15. v. 3. in Psalmo, ipso Domino dicente, *Mirificauit omnes voluntates meas in eis*, & alibi: *Inueni Dauid filium Iesse virum secundùm*
Act. 13. v. 22. *cor meum, qui faciat omnes voluntates meas.* Item legimus in
Psal. 10. v. 8. Psalmo: *Iustus Dominus iustitias dilexit.* Et iterùm: *Quoniam deminutæ sunt veritates à filiis hominum:* Et alio loco: *Quoniam*
Psal. 11. v. 2. *veritates requirit Dominus.* Et cùm non sit aliud lux Dei, & veritas Dei, sed vnum simpliciter, & veraciter credatur in Deo, vt
Psal. 30. v. 24. quod est lux Dei, hoc sit veritas Dei, & quod veritas, hoc lux. Tamen cùm Psalmista dixisset: *Emitte lucem tuam, & veritatem*
Psal. 42. v. 3. *tuam*, statim plurali numero subiunxit. *Ipsa me deduxerunt, &*
Ibid. *adduxerunt in montem Sanctum tuum, & in tabernacula tua.* Cur hoc? Nisi quia voluntas, & iustitia, & veritas Dei, cùm sit in eius natura, veraciter vna & simplex; Tamen in largitione donorum eius, siue in dispositione creaturarum eius nobis efficiatur multiplex: ita vt etiam Spiritus Sanctus, qui vnius & simplicis est in Trinitate personæ, propter eandem distributionem donorum multiformis gratię Dei, & septem Spiritus nuncupatur.

† Quæ omnia idcirco replicamus, vt considerent qui hæc legunt nullum certamen, nullam contentionem esse debere de numero: siue pluraliter prædestinatio Dei dici possit, siue aliquâ veraci ratione non possit, dummodò certissimè constet duplicem esse eius effectum, vel in electis scilicet misericorditer præordinatis ad vitam: vel in reprobis, iustè præordina-

† Huc vsque quæ desunt in M. S. Cod. Thuano & in impressis Cod.

Avgvst. » tis ad pœnam. Docet *Beatus Augustinus* sicut sapientiam, ita & » prudentiam, vel scientiam Domini rectè dici, his verbis: Quis » ergò hominum potest istam sapientiam, quâ nouit Deus omnia, » comprehendere, istam (inquam) sapientiam eandem pruden- » tiam, eandémque scientiam; Quandoquidem à nobis nec nostrâ » comprehenditur:] Vbi etiam post aliqua ita subiungit: Et puta- » mus nos vtrùm Dei prouidentia eadem sit memoria & intelligen- » tia, qui non singula cogitando aspicit, sed vnâ æternâ, immuta- » bili, atque ineffabili visione complectitur cuncta, quæ nouit tantâ » mentis infirmitate posse comprehendere. In hac igitur difficul- » tate & angustiis libet exclamare ad Deum viuum. * *Mirificata* » *est scientia tua ex me, inualuit nec potero ad illam.*] Ecce doctor eximius eximiè de Deo sentiens & loquens confidenter dixit Deum esse prudentiam, confitenter dixit Deum esse scientiam: vbi autem venit ad hoc, vtrùm similiter Deus dicendus sit prouidentia, quæ vtique sic Dei est, & in Deo, vt ad gubernationem referatur creaturæ, noluit velut temere aliquid de hac re definire: sed velut in magna difficultate, & angustiis deprehensus, maluit eandem disputationem admirationis, & orationis ad Deum exclamatione finire. Quo exemplo etiam nos omnes pensare & dicere debemus quàm piè nobis de Deo sit sentiendum: quàm moderatè & disciplinatè loquendum, quàm cautè & trepidè definiendum.

* al. *Mirabilis facta*

Ps. 138. v. 6.

Refutatio 2. Defin.

Post hæc iam dictus disputator more suo velut definiendo subiungit: *Et præscientiam & prædestinationem vnum idémque esse.*] Nos autem repudiato huius nouitatis errore teneamus certissimâ, & firmissimam fidei regulam, & Deo adiuuante fideliter discernamus aliquando dici præscientiam, quæ omninò prædestinatio esse non possit: Quia omnipotens Deus sicut bona, sic etiam mala, id est peccata hominum, vel Angelorum futura præsciuit: Quæ tamen vt fierent, iustus & *sanctus prædestinare non potuit.* Prædestinatio autem eius, vel ad conditionem, & gubernationem pertinet creaturarum, quæ vtique bona & iusta est, vel præcipuè ac maximè ad opera vel iudicia eius, quæ agit siue acturus est in creatura rationali, Angelica videlicet, & humana: dùm ex eis alios per gratiam iustificat, & beatificat, alios per iustitiam deserit & condemnat: Quia & eorum bona, id est sanctorum hominum, & sanctorum Angelorum, eius sunt dona, vel præmia: Et istorum mala, id est, æterna supplicia, eius est iustè omnia disponentis iusta vindicta. Et idcircò prædestinatio eius *semper in bonis*, semper in operibus suis, quæ in creatura (vt dictum est) rationali vel misericorditer, vel iustè exercet, accipienda est, quæ ipse & prædestinando præsciuit, & præsciendo æternaliter

prædestinauit. Vndè manifestum est prædestinationem Dei sine
præscientia non esse: Præscientiam verò & cum prædestinatione
esse in bonis, & iustis operibus Dei, & sine prædestinatione in ma-
lis operibus hominum & Angelorum iniquorum.

Quod totum pręfatus pater, *Beatus* scilicet *Augustinus* breuis- « Avgvst. de
simè ita ostendit dicens: Prædestinatio est gratiæ præparatio: gra- « Præd. Sāct.
tia verò iam ipsa donatio. Quod itaque ait Apostolus: *Non ex* « cap. 10.
Eph. 2. *operibus, ne fortè quis extollatur: Ipsius enim sumus figmentum,* «
v. 9. *creati in Christo Iesu in operibus bonis*, gratia est: quod autem se- «
quitur; *Quæ præparauit Deus, vt in illis ambulemus*, prædestina- «
v. 10. tio est, quæ sine præscientia non potest esse: potest autem esse sine «
prædestinatione præscientia. Prædestinatione quippè Deus ea «
præsciuit, quæ fuerat ipse facturus: Vnde dictum est, *fecit quæ* «
L X X. *futura sunt*: Præscire autem potens est, etiam quæ ipse non facit, «
Isai. 45. sicut quæcunque peccata. Quia & si sunt quædam quæ ita pecca- «
v. 11. ta sunt, vt pœnæ sint etiam peccatorum. Vnde dictum est: *Et* «
Rom. 1 *tradidit illos Deus in reprobam mentem, vt faciant quæ non con-* «
v. 28. *ueniunt:* Non ibi peccatum Dei est, sed iudicium. Quocircà «
prædestinatio Dei quæ in bono est, gratiæ est (vt dixi) prępara- «
tio: Gratia verò est ipsius pręd estinationis effectus.] Item alio «
loco: Hæc est (inquit) prædestinatio sanctorum nihil aliud, præ- « Avgvst. de
scientia, scilicet, & præparatio beneficiorum Dei quibus certis- « dono Pers.
simè liberantur, quicunque liberantur: Cætera autem vbi nisi in « cap. 14.
massa perditionis diuino iudicio relinquuntur.] Ex quibus omni- «
bus sancti doctoris verbis clarissimè apparet, distinctè & propriè
in sanctis libris accipi debere pręscientiam, & prædestinationem:
Nec, quæ tantâ distantiâ inter se distinguuntur, vnum atque idem
esse, sicut iste definit, intelligi debere. Tamen aliquando ipsam
prædestinationem, quæ nunquam sine præscientia est, etiam no-
mine pręscientiæ significari *idem Doctor* ita ostendit dicens. Ali- « Avgvst. de
quando eadem prædestinatio significatur etiam nomine præ- « dono Pers.
Ro. 11. scientiæ, sicut ait Apostolus: *Non repulit Deus plebem suam,* « cap. 18.
v. 2. *quam præsciuit.* Hic quod ait *præsciuit*, non rectè intelligitur «
nisi prædestinauit, quod circumstantia ipsius lectionis osten- «
v. 5. dit. Loquebatur enim de reliquiis Iudæorum, quæ *saluæ factæ* «
sunt pereuntibus cęteris; ideò cùm dixisset, vnde nunc agi- «
v. 2. mus, *non repulit Deus plebem suam, quam præsciuit*, post ali- «
Ib. v. 7. qua secutus adiunxit: *Quod quærebat Israël hoc non est consecutus:* «
electio autem consecuta est, cæteri verò excæcati sunt. In hac ergò «
electione, & in his reliquiis, quę *per electionem gratiæ saluæ factæ* «
v. 5. *sunt*; voluit intelligi plebem, quam propterea Deus *non repulit,* «
quia *præsciuit*. Nullus igitur qui hęc intelligit negare, vel dubi- «
tare permittitur, vbi ait Apostolus, *non repulit Deus plebem* «

" *suam, quam præsciuit*, prædestinationem significare voluisse?
" præsciuit enim reliquias, quas secundum electionem gratiæ fue-
" rat ipse facturus: hoc est ergo prędestinauit: sine dubio enim
" præsciuit, si prędestinauit: sed prędestinasse est hoc pręscisse
" quod fuerat ipse facturus.] Ecce quid sequi debeat, qui iuxta piam sancti patris intelligentiam sanè & purè & sincerè de prę-scientia, & prędestinatione diuina sentire desiderat. Illa autem noui disputatoris definitio, quâ hęc duo tantâ discretione distincta, tantâ diligentiâ discreta vnum idemque esse definiuntur merito suę falsitatis, atque fallacię penitus abiicienda est: Siue enim hoc ille propterea taliter definire voluerit, vt ea (sicuti iam pręmiserat) substantialiter in Deo velut vnum esse ostenderet, inanis & friuola est eius assertio, siue hoc docere voluerit, quod hæc in scripturis indiscretè & confusè, atque indifferenter intelligenda sint, manifestissimi erroris est.

Refut. 3. Def. De libero arbitrio post peccatum originale.

Subiungit idem disputator & dicit. *Hominem ad Deum quem libero arbitrio sine labore deseruerat, sine laboris studio, & cooperantis gratiæ dono peruenire non posse.*] In quibus verbis quod dicit primum hominem libero arbitrio Deum deseruisse, iam vtique in deserente Deum, & deserto à Deo non erat liberum arbitrium ad bonum, illâ & naturæ bonæ à Deo conditę, & gratiæ à Deo donatę beatâ libertate, quam Apostolus commendat dicens: *vbi spiritus Domini, ibi libertas:* Sap. 2. v. 23. 2. Cor. 3. v. 17.
sed erat liberum tantummodò ad malum, & peccato dominante captiuum. De qua miserrima libertate & seruitute Apostolus conuersis fidelibus dicit: *Cum enim serui essetis peccati, liberi fuistis iustitiæ.* Rom. 6. v. 20.
Et iterum: *Nescitis quoniam cui exhibetis vos seruos ad obediendum, serui estis eius, cui obeditis, siue peccati in mortem, siue obeditionis ad iustitiam.* Ibid. v. 16.
Vnde & Dominus ait: *Omnis, qui facit peccatum, seruus est peccati.* Ioan. 8. v. 33.
Et beatus Petrus Apostolus: *A quo enim* (inquit) *quis superatur, eius & seruus est.* 2. Pet. 2. v. 19.
Sed & captiuitatem peccati beatus Paulus non tacet dicens: *Video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuum me ducentem in legem peccati, quæ est in membris meis.* Rom. 7. v. 23.
Sic itaque homo (vt dictum est) deserens Deum, & desertus à Deo, factus est *liber iustitiæ*, cui seruire noluit, *& seruus peccati in mortem*, quia noluit esse seruus obeditionis ad iustitiam; Et per hoc incipiens habere in membris suis legem repugnantem legi mentis suæ, & captiuantem se in legem peccati: amissâ ergo gratiâ veræ libertatis, quâ Deo poterat cohærere & dicere: *mihi autem Deo adhærere bonum est*, infœlici libertate voluntatis suæ adhæsit peccato, & factus est seruus captiuusque peccati. Psal. 72. v. 28.
De qua seruitute & captiuitate exire & liberari non potest, nisi per eum qui ait, *si vos filius liberauerit, tunc verè liberi eritis.* Ioan. 8. v. 36.

Et ideò quando homo deseruit Deum, manifeste tunc amisit libertatem boni, & non remansit liber, nisi ad malum. Vnde nescimus, cur talis in eo libertas debeat prædicari, ac non potiùs deleri, & caueri.

Quòd autem dicit *sine laboris studio, & cooperantis gratiæ dono hominem ad Deum peruenire non posse*,] aliter fides Catholica tenet, quæ certissimè credit iuxta Euangelicam & Apostolicam veritatem nullo bono opere, nullo bono merito præcedente, solo gratiæ diuinæ beneficio hominem saluari, & venire ad Deum,
Ioan.6. v.44. Sicut ipse Dominus dicit: *Nemo potest venire ad me, nisi pater qui misit me traxerit eum.* Et Apostolus diligentissimè inculcat
Rom. 4. v.5. fidelibus dicens: *Ei autem qui non operatur; Credenti autem in eum, qui iustificat impium, reputatur eius fides ad iustitiam.* Et
Rom.3. v.28. iterùm: *Arbitramur iustificari hominem ex fide sine operibus legis.* Et ne saltem ipsam fidem sibi deputarent, qui veniunt ad Deum, atque ita velut sui operis merito, & non gratuito Dei dono se putarent esse saluatos, Ostendit alio loco etiam ipsam fidem Dei
Eph. 2. v. 8. donum esse, cùm dicit: *Gratiâ salui facti estis per fidem:* Et continuò subiungit: *Et hoc non ex vobis, Dei donum est, non ex operi-*
Ibid. v. 9. *bus, ne quis glorietur.* Vnde etiam Deus sicut ipse Apostolus
Isa.65. v. 1. commemorat, per Prophetam dicit: *Inuentus sum à non quærentibus me: palàm apparui his, qui me non interrogabant.* Vel sicut
Rom. 10.v.20. in nostra editione legitur: *Quæsierunt me qui ante non interrogabant: Inuenerunt, qui non quæsierunt me.* Ecce manifestissima gratia sine operibus, per quam homines non quærentes Deum non solùm veniunt, sed etiam perueniunt ad Deum: sicut innumera paruulorum millia, qui vtique nihil boni operari potuerunt, solâ fide Ecclesiæ, & regenerationis gratiâ, cùm in tali ætate ex aqua & spiritu renati, & originalis peccati vinculo absoluti, atque ita fuerint defuncti, absque vlla dubitatione ad Deum perueniunt. Aliter ergo sentire, id est hominem absque laboris sui studio ad Deum peruenire non posse, non est Catholicum, sed Pelagianum. Inuenitur in libello cuius titulus est dogmatum Ecclesiasticorum, quædam talis definitio. Sed omninò, vt diximus (sicut & alia nonnulla in eodem libello) Pelagiani erroris est. Et ideò quicumque eum propter alia quædam vtilia legit, cùm huiusmodi ibi sensus inuenerit, meminerit sollicitè Apostoli dicentis: *Omnia probate, quod bonum est tenete.* Gennadij de Ecclesiast. dogmat. cap. 21.

Addit post hæc ille & dicit, *prædestinationē in Deo secundùm substātiā esse, relatiuè autē fieri nō posse.*] Sed de hoc quid nobis melius aut conuenientius videatur, iā suprà (vt potuimus) dictū est: Tamen quia hic addidit prædestinationem ad Deū relatiuè dici non posse, manifestè nō ita refertur prędestinatio ad Deū, sicut refertur infan- Refut. 4. Def.

cta Trinitate, pater ad filium, filius ad patrem, spiritus sanctus ad vtrumque, vel genitor ad genitum, genitus ad genitorem, procedens ad vtrumque. Nec sicut verbum Dei cùm intelligitur, filius refertur ad patrem, cuius est verbum. Et cùm idem filius dicitur *imago*, refertur similiter ad patrem cuius est imago. Sap. 7.
Et cum dicitur *splendor gloriæ*, refertur ad æternam lucem, ex v. 26.
qua est, & cuius splendor est. *Candor est enim lucis æternæ* (sicut Heb. 1.
Scriptura testatur) nec sicut donum Dei, cùm intelligitur pro- v. 3.
priè Spiritus sanctus refertur ad patrem, & filium, cuius est do- Sap. 7.
num. Ista namque in illa sancta & summa Trinitate sic referun- v. 26.
tur ad inuicem, vt singularia ibi sint, nec alterum de altero dici possit: vnus enim ibi est pater genitor, vnus filius genitus, vnus Spiritus sanctus procedens: vnum verbum, & imago, & splendor patris, quod est vnigenitus filius: vnum donum Dei patris & filij quod est Spiritus sanctus. Et hæc de singulis singula ita ibi intelliguntur, vt vniuscuiusque personæ proprietas ad alterum transire non possit: verbi gratiâ, vt vel pater vnquam filius dici possit, vel filius naturaliter pater intelligatur, vel Spiritus sanctus pater aut filius. Manifestum est igitur, vt diximus, quia non ita refertur prædestinatio ad Deum, sicut refertur pater ad filium, filius ad patrem, Spiritus sanctus ad patrem & filium. Neque enim prædestinatio aliqua est propriè in Trinitate personæ, vt ad alteram naturaliter referatur.

Refertur tamen omninò eadem prædestinatio ad Deum, id est ad totam simul Trinitatem, quæ tota est prædestinans quæcumque prædestinata sunt: quia absque dubio refertur prædestinatio ad prædestinantem; sicut & gubernatio ad gubernantem, & dispositio ad disponentem, & ordinatio ad ordinantem. Nec aliquis vnquam tam absurdè & importunè contentiosus fuit, vt Deum omnia disponentem diceret esse dispositionem: omnia gubernantem diceret esse gubernationem: omnia ordinantem diceret esse ordinationem: Putamus quòd nec omnia prædestinanda prædestinantem quisquam dixerit esse prædedinationem: Cùm hæc omnia, sicut iam diximus, idest dispositio, gubernatio, ordinatio, prædestinatio magis ad opera, vel ad operationem creatoris referenda intelligantur. Sed iste etiamsi nouâ contententione affirmare conetur, ita esse Deum substantialiter prædestinationem, sicut veritatem, bonitatem, iustitiam, vt per hoc velut singulari tantùm numero prædestinatio dicenda videatur: sicut singulari tantùm numero dicitur Deus, veritas, bonitas, iustitia: non tamen istâ argumentatione efficere potest, vt prædestinatio Dei etiam substantialiter Deus dici possit, non duplicem habeat effectum, & operis distributionem scilicet vel in præparatione

ratione iustorum ad vitam, vel in præordinatione impiorū ad interitum: Quia & iustitia verissimè Deus dicitur: nec cum ipsa, Deus substantialiter intelligitur, plurali numero rectè enuntiatur. Et tamen iustitia Dei, quæ etiam Deus est, sine dubio duplicem habet effectum: videlicet vel in remuneratione bonorum, vel in damnatione malorum. Cùm ergò ad prædestinantem Deum rectè dicatur relatiuè prædestinatio, sicut ad disponentem dispositio, ad gubernantem gubernatio, ad ordinantem ordinatio, ad operantem operatio, ad creantem creatio: & etiamsi aliquid ratione ostendi possit, substantialiter dici debere prædestinationem Dei, vel prædestinationem Deum: duplex tamen eius effectus Scripturæ sanctæ immobili veritate declaratus euacuari nullatenùs possit: Quid sibi vult ista tam superuacua, vel etiam mendax argumentatio? Refut. 5.

Sequitur tamen ille & dicit: *Sicut duas essentias, sapientias, scientias, virtutes, cæteráque omnia, quæ de Deo dicuntur, geminari, vel triplicari, vel multiplicari impiumest: Ita prædestinationes duas asserentem reatu impietatis ligari.*] Quibus verbis nos respondemus, verum quidem esse, quia essentia, sapientia, scientia, virtus, quando de Deo dicuntur, vel ipse Deus ita dicitur, vt ipse esse essentia, sapientia, scientia, virtus intelligatur, non sunt ista dicenda pluraliter. Quia ipsa Trinitas non tres essentiæ, sed vna essentia est, nec tres sapientiæ sed vna sapientia, nec tres scientiæ sed vna scientia: nec tres virtutes, sed vna virtus. Tamen quandò ad diuersam dispositionem, vel operationem Dei ad creaturas referuntur, manifestè quædam ex eis etiam pluraliter, & multipliciter dicuntur: sicut est illud: *Quoniam Deus scientiarum Dominus.* Et si scientiarum Dominus, vtique non alterius, sed suarum: Quomodo ergò hoc intelligendum: nisi quia ipsa scientia, quæ in illo naturaliter vna est & simplex, relata (vt dictum est) ad dispositionem vel ordinationem creaturæ, nobis efficitur multiplex: sic Deus esse virtus dicitur: Et tamen eâdem ratione dictum legimus, *narrantes laudes Domini, & virtutes eius.* Et sicut rectè Deus dicitur virtus, ita rectè dicitur idem Deus potentia: Et tamen in Psalmo canimus. *Quis loquetur potentias Domini.* Si ergò Deus vna est scientia, vna virtus, vna potentia, Et tamen iuxta veritatem, & auctoritatem Scripturæ ipsius Dei rectè dicimus numero plurali, atque multiplici *scientiarum Dominus*, & potencias Domini, & *virtutes eius*, cur hoc impium esse iste disputator dicit, quod ex veritatis & pietatis fonte procedit? si autem ista quæ verissimè substantialiter in Deo sunt, non impiè, sed piè secundùm quendam modum etiam pluraliter de Deo dicuntur: quomodo reatu impietatis ligatur, qui

Def.

1. Reg. 2. v. 3.

Psal. 148. v. 2.

Psal. 105. v. 2.

prædestinationem Dei eâdem ratione, propter duplicem eius efficientiam, pluraliter dicere voluerit? Cùm tamen hoc nos nec propter eandem prædestinationis verissimè duplicem efficientiam respuamus, nec vsquequaque necessariò dici existimemus: Cùm sicut vna Dei iustitia, ita & vna Dei prædestinatio multipliciter valere, certissimè intelligenda sit.

Refut. 6. Defin. Subiungit ille & dicit: *Vnámque esse diuinam prædestinationem, sicut vnam diuinam operationem, sapientiam, substantiam, voluntatem.*] In quibus verbis hoc agere conatur, quod & suprà: videlicet vt, sicut substantialiter Deus est sapientia, substantialiter voluntas, & ipse est summa substantia; Ita credatur idem Deus esse prædestinatio, & operatio. Sed de prædestinatione iam multipliciter ostendimus, quid nos magis sentiendum esse teneamus. De vna verò operatione Dei quam hic addit, ita (vt quantum apparet) operationem Dei ipsum Deum velit intelligi, diligenter considerandum est, quid de hac re iuxta regulam fidei sentiendum sit. Rectè enim dicimus operationem Dei vtique in creaturis, quas operatus est, & rectè dicere possumus operationem ex Deo, quoniam, sicut Apostolus dicit; *Ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia:* sed nunquid rectè dicere possumus operationem in Deo, cùm Deus in se nihil operetur: sed extra ipsum (id est) extra eius naturam sit omnis creatura, quam operatus est, & in qua vsque modò operatur. Cùm tamen alio modo etiam in ipso dici possit esse creatura: Quia vtique in eius potentia, & virtute subsistit. Vnde Apostolus ait quod iam dictum est, *quia in ipso sunt omnia.* Et in alio loco, *in ipso enim viuimus, & mouemur, & sumus.* Cùm ergò Deus in se ipso, id est in substantia sua nihil operetur, sed omnis eius operatio in creaturis, quæ non eiusdem cum eo naturæ, vel substantiæ sunt, intelligatur, quomodo rectè dici potest operatio in Deo. Et si non rectè dicitur operatio in Deo, quanto minùs rectè dici potest ipse Deus operatio? Quamquam idem omnipotens Deus, sicut apud se, & in se omnia disponit; sic apud se, & in se omnia operetur, Quia vt hæc agat, non extra se vtique egreditur, nec à se excedit, cuius velle fecisse est: sed ipsa potiùs, quæ operatur, vocat ad se: vt ex eo, qui summè est, accipiant esse singula iuxta modum suum. Et fiat quod Apostolus dicit, *qui vocat ea quæ non sunt, tanquam quæ sint.* Ergò neque aliquid extra se operatur, qui solâ & æternâ voluntate, absque vllo conatu, absque vllò labore, absque vllo artificio, omnia operatur. Nec iterùm aliquid in se operatur, qui in suæ substantiæ perfectione, & æternitate nihil efficit, nihil auget, nihil minuit, nihil mutat. Nec tamen quia eius velle fecisse est: Ideò eius velle & fecisse vnum est. Quia in hoc non crea-

Sap. 5. Act. 17. v. 28. Rom. 4. v. 17.

toris, & creaturæ significatur vnitas, sed solius creatoris potestas.

Quomodo igitur operatio in Deo, vel ipse Deus substantialiter (vt iste asserit) operatio intelligi potest? nisi fortè eo modo dicatur Deus operatio, non quod ipsum vel in ipso aliquis, sed ipse omnia operetur. Sed quia hoc nimis est inusitatum, nec de Scripturæ sanctæ authoritate sumptum, & vehementer fidei periculosum: ne fortè, cùm Deus operatio esse dicitur, iuxta impium Arrianorum errorem, qui hoc de filio, & Spiritu sancto senserunt, ab aliquo factus esse credatur: profectò cohibenda & coërcenda
1. Tim. 6. v. 20. est tantæ verbositatis præsumptio, & inter cæteras *vocum nouitates*, sicut attentissimè ammonet Apostolus, *deuitanda*. Et tamen nos, qui simpliciter diuinam operationem in operibus, & creaturis eius intelligimus, ipsam eius operationem plurali numero in Scripturis positam legimus, manifestè Apostolo dicente;
1. Cor. 12. v. 4. 5. & 6. *Diuisiones verò gratiarum sunt, idem verò spiritus: Et diuisiones ministrationum sunt, idem autem Dominus: Et diuisiones operationum sunt, idem verò Deus, qui operatur omnia in omnibus.* Cùm ergò ipsa operatio Dei tam apertè pluraliter dicatur, & multipliciter intelligatur in creaturis Dei, quid vtilitatis habet istiusmo-
2. Tim. 2. v. 14. di argumentatio *ad nihil vtilis* (sicut Apostolus ait) *nisi ad subuersionem audientium*?

Et tamen ille subiungit, & dicit: *Ex necessitate prædestinationis nihil compelli, sicut nec voluntatem.*] Quod vtrumque, id est, & prædestinatione, & voluntate Dei nihil compelli apertissimâ veritate falsum est: Quia & bonitate prædestinationis Dei frequenter diuersis flagellis, & laboribus, & tribulationibus compelluntur electi, siue vt conuertantur ad Deum, siue vt viuant secundùm Deum. Sicut compulsus est Apostolus *Paulus*, cùm
Act. 9. adhuc esset *Saulus*, cælestis vocis terrore prostratus, diuinâ percussione cæcatus, tanto terrore à suo errore, & crudelitate coërcitus, vtique, vt conuerteretur ad Deum. Et tamen iam conuersus, iam Apostolus, iam magister gentium effectus, ad-
2. Cor. 12. v. 7. huc castigatur, adhuc *colaphizatur, ne magnitudine reuelationum extollatur*: Et eiusdem diuinæ prædestinationis iudicio, & æquitate reprobi compelluntur; Et si non ad iniquè & impiè viuendum, tamen ad æternum pro ipsis iniquitatibus, & impietatibus suis supplicium luendum: Similiter & bonitate voluntatis Dei, in qua est vtique æterna prædestinatio Dei, & electi flagellantur temporaliter ad correctionem, vel probationem: Et eiusdem diuinæ voluntatis seueritate reprobi flagellantur æternaliter ad punitionem. Cùm omnipotens Deus, sicut Apostolus dicit, manifestâ misericordiâ & occulto iudicio

Refut. 7. defin. De diuina compulsione.

suo *cuius vult miseretur, & quem vult indurat.* Vtraque enim Rom. 9
sunt in Dei prædestinatione, vtraque in Dei voluntate, & boni- v. 18.
tas (scilicet) & seueritas de quibus idem dicit Apostolus; *Vi-
de ergò bonitatem & seueritatem Dei, in eos quidem qui cecide-* Ro. 11.
runt seueritatem: In te autem bonitatem, si permanseris in bo- v. 22.
nitate.

Refut. 8. defin. De voluntate Dei.

8. Sequitur ille & dicit: *Et quicquid de diuina voluntate intelligitur, de prædestinatione Dei sentiri debere.*] Hæc definitio in eo nobis placet, quia voluntatem Dei dicit prædestinationem Dei. Quid est enim aliud prædestinatio Dei, quàm æterna & incommutabilis voluntas Dei ad opera sua. Neque enim Deus necessitate, sed voluntate prædestinauit quęcunque prędestinauit. Et sicut *omnia, quæcunque voluit fecit,* sic omnia quæcunque prædestinauit impleuit, immò iam fecit: sicut de eo Propheta dicit: *Qui fecit quæ futura sunt.* Consequens ergò omninò est, vt & illud quod de Deo dicit Apostolus, *qui vult omnes homines saluos fieri & ad agnitionem veritatis venire:* Sicut est in prędestinatione Dei, ita rectissimè intelligatur esse in voluntate Dei, id est, vt quos prędestinauit Deus æternâ voluntate suâ ex omni genere humano electos, ipsos *omnes velit saluos fieri. & ad agnitionem veritatis venire,* videlicet quia prędestinatio Dei ipsa est certissimè voluntas Dei, & sicut de voluntate Dei veraciter omninò ab Apostolo dictum est, *cuius vult miseretur, & quem vult indurat:* Ita & de prædestinatione Dei certissimè teneatur: scilicet quòd æternâ prædestinatione, sicut æternâ voluntate sua *Iacob dilexit, Esaü autem odio habuit: Et ex eadem massa fecit, aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam.* Sed illud bonitate suâ, istud iusto iudicio suo: vt essent *alij vasa iræ, alij vasa misericordiæ.* Si itaque disputator iste iuxta veritatem doctrinæ Apostolicæ, & sicut ipse suâ argumentatione conclusit, hæc nobiscum fideliter & simpliciter teneat, nulla erit necessitas quæstionis, nullus exigetur labor syllogisticæ disputationis; sed sola in nobis regnabit tranquillitas pacis.

(Marginal references: Ps. 113. v. 3. — L X X. Isai. 45. v. 11. — 1. Tim. 2. v. 4. — d. v. 4. — Rom. 9 v. 18. — ib. v. 13. — v. 21. — v. 22. & 23.)

CAP. III.

CAPVT III.

Defin. 4.

TERTIO Capitulo huiusmodi definitiones posuit.

1. 1. *Dei prædestinationem sicut essentiam nullum cogere, nullam necessitatem inferre.*

2. 2. *Duas prædestinationes non esse.*

3. 3. *Mortem, peccatum, miseriam à Deo non esse.*

4. 4. *Prædestinationem, vt charitatem non esse geminam, vel duplam, vel multiplicem & pluralitate carere.*

Ex his quatuor propositionibus iam superiùs, prout Dominus dedit, tractauimus

R. 1. Id est primam qua dicit *Dei prædestinationem sicut essentiam nullum cogere, nullam necessitatem inferre.*

R. 2. Et secundam qua ait, *duas prædestinationes non esse.*

Refut. 4. Definit. Et quartam quâ definiuit, *Prædestinationem vt charitatem non esse geminam, vel duplam, vel multiplicem, & pluralitate carere.*] Excepto quòd charitatem superiùs inter exempla quæ de substantia Dei intelligi voluit, non nominauit. Et manifestè sicut

1. Io. 4
Beatus Ioannes Apostolus docet: *Deus charitas est*: Ita vt secun-
v. 16.
dùm regulam fidei veræ, rectissimè dicamus esse charitatem Dei, & esse charitatem in Deo, & esse charitatem Deum. Quæ tamen charitas quia in Deo substantia est, sicut veritas, iustitia, bonitas cùm de Deo intelligitur, non dicitur gemina, quia est in illo substantialiter vna: Et simplex: Et ideò ibi nec dupla, nec triplex dici potest, quia non duplicatur, nec triplicatur diuina substantia, id est ipsa deïtas, ipsa veritas, ipsa charitas, Deus Trinitas. Non enim minor est ibi in vno, quam in tribus; nec maior in duobus vel tribus, quàm in vno. Sed quanta est deïtas, veritas, charitas, in vna persona sanctæ Trinitatis, tanta est in duabus, tanta in tribus: Id est perfecta in singulis, perfecta in omnibus. Quia & Pater perfectus Deus, & Filius perfectus Deus, & Spiritus sanctus perfectus Deus: Et hi tres vnus perfectus Deus. In nobis verò hæc charitas, non est substantia, sed donum Dei, sicut Apostolus dicit: *Quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per*
Rom. 5 v. 5.
Spiritum sanctum, qui datus est nobis. Et ideò potest in nobis esse & gemina, & duplex, propter duo præcepta ipsius charitatis, videlicet Dei, & proximi, quæ vtique in nobis duplicem gignit
Mat. 22 v. 37. & 39.
affectum, vt *diligamus Deum ex toto corde, & proximum sicut nosmetipsos.* Et quia per ipsum donum charitatis multiplicia & innumera bona operatur Deus in sanctis suis, dicitur in Scripturis etiam multiplex. Ipsa est enim gratia Dei, de qua Beatus Pe-
1 Pet. 4 v. 10.
trus Apostolus dicit. *Vnusquisque sicut accepit gratiam in alterutrum illam administrantes sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei.* Quòd autem pluralitate careat charitas, nec plurali numero nec in Deo, nec in nobis in Scripturis dicta inueniatur, quis nesciat? De eo autem quod dicit *prædestinationem non recipere pluralem numerum sicut nec charitatem,*] iam superiùs satis dictum, nec assiduè repetendum est. Nam & illud quod in prima ex his propositione prædestinationem Dei substantiæ Dei comparat, immò substantiam Dei esse dicit, iam suprà vt potuimus tractatum est.

Refut. 1. Defin. De coactione.

Et quòd affirmat ipsam Dei *prædestinationem nullum cogere, nullam necessitatem inferre,*] si ita hoc dicit quod prædestinatione suâ omnipotens Deus neminem cogat ad malum, vt malus sit, & aliud esse non possit, rectè omninò dicit: sin autem propterea hoc suspensè & inexplicatè posuit, vt diceret ipsam prædestinationem nullum cogere, nullam necessitatem inferre, nec addidit, ad quid cogere, vel cuius rei necessitatem inferre, vt malos in sua malitia vsque in finem perseuerantes, neget iusto iudicio prędestinationis diuinæ æterno iudicio puniendos, (sicut magis ex omnibus, quæ superiùs dixit, verum esse apparet) manifestè diuinam prædestinationem in parte accipit, & in parte negat: vt eâdem Deus prædestinatione suâ iustos præparauerit ad Regnum, reprobos verò non pręordinauerit ad supplicium.

Refut. 3. Defin. Peccatum non est à Deo.

3. Restat tertia propositio quam hic posuit & definiuit, *mortem, peccatum, miseriam à Deo non esse.*] Et de peccato quidem, sicut fides vbique Catholica tenet, rectè dixit, quòd à Deo non sit; quia nec voluit, nec præcepit, nec impulit hominem ad peccandum: Immò & antequam peccaret prohibuit eum à peccato, & mortis supplicio terruit, ne peccaret: Et post peccatum quasi suæ voluntati rebellem,& contrarium iustè puniuit. Et ideò peccatum non est à Deo, *qui hominem rectum*, & sine peccato condidit: sicut Ecclesiasticus dicit: *Solummodò hoc inueni quòd fecerit Deus hominem rectum, & ipse se infinitis miscuerit quæstionibus*, sed ab illo est initium peccati qui & primus peccauit in cœlo, & posteà hominem vt peccaret decepit, & decipiendo occidit in Paradiso: Sicut beatus Ioannes Apostolus testatur, *quoniam ab initio diabolus peccat:* Et ipse Dominus docet dicens: *Ille homicida erat ab initio, & in veritate non stetit, quia veritas non est in eo.* In eo enim quòd *in veritate non stetit*, perdidit seipsum: In eo autem quòd peccatum homini propinauit occidit hominem. Et sicut primus peccator, ita & primus factus est homicida: quia *anima quæ peccauerit ipsa morietur:* Vnde & ipse in Scripturis dicitur habere *mortis imperium*: Non quòd eius potestate, sed quòd eius malignâ inuidiâ mors inuaserit & oppresserit omne genus humanum. Vnde dicit Scriptura. *Inuidiâ Diaboli mors * introiuit in orbem terrarum: Imitantur autem eum, qui sunt ex parte ipsius.* Hunc eius impium principatum Dominus suâ morte destruxit, sicut de eo Apostolus dicit, *vt per mortem destrueret eum, qui habebat mortis imperium, id est diabolum.* Ipse est enim *Agnus Dei qui abstulit peccatum mundi.* Et ideò benè dixit iste disputator peccatum non esse à Deo. Et tamen hoc ipsum superfluè posuit, cùm de prædestinatione diuina definiret: quia nemo fidelium dicit, Deum peccata prædestinasse.

Eccl. 7. v. 30. — 1. Ioa. 3 v. 8. — Ioan. 8 v. 44. — Ezech. 18. v. 4. — Heb. 2. v. 14. — Sap. 2. v. 24. — Heb. 2. v. 14. — Ioan. 1. v. 29.

* al. intrauit

Quòd autem adiunxit *mortem & miseriam similiter non esse à* Mors, & miseria quomodo à Deo.
Eccl. 11 v. 14. *Deo.*] Manifestè Scripturæ contradicit dicenti: *Bona & mala: vita & mors: paupertas & honestas à Deo sunt.* Sed quia iterùm Scri-
Sap. 1. v. 13. ptura dicit: *Deus mortem non fecit, nec lætatur in perditione viuorum*; Vigilanter nobis quærendum est, quomodo vtrumque fideliter intelligendum sit: videlicet & quòd *Deus mortem non fecit.* Et quòd *mors & vita à Deo sunt.* Ita ergò vtrumque rectè intelligi potest: Quòd *Deus mortem non fecit*, qui hominem immortalem, si non peccasset creauit. Et iterùm, *mors à Deo est:* Quia peccantem hominem iustâ morte damnauit; sicque mors non est ab illo creatione: Et tamen ab illo veraciter est vltione; sicut autem mors ista corporalis, quæ & prima intelligitur à Deo est, quia ab ipso peccanti homini iustè est inlata: Ita & mors secunda in gehenna homini permanenti in peccatis ab illo iustè est inferenda. Ideò & hæc, & illa, id est, & prima, quæ animam diuidit à corpore, & secunda, per quam (vt dictum est) & anima & corpus perditur in gehennæ, quia & vtique iusta, & iusto Dei iudicio homini, inlata vel inferenda à Deo est. Inde & alibi eadem Scriptura dicit de præsenti vtique morte corporali: *Noli metuere iu-*
Eccl. 41 v. 5. *dicium mortis, memento quæ ante te fuerunt, & quæ superuentura sunt tibi.* Hoc iudicium à Domino omni carni. Et iterùm: *Ignis,*
Ibid. 39 v. 35. *grando, fames, & mors, omnia hæc ad vindictam creata sunt.* Et quomodo fames & mors creata: non vtique aliquâ formâ, vel formatione, vt existerent condita: sed in occulto dispositionis Dei ad eius vindictam præparata: vt inde eorum in manifestum prolatio, velut quædam videatur esse creatio. Et iterùm eadem Scri-
Eccl. 40. v. 9. v. 10. ptura dicit: *Mors, sanguis, contentio, & romphæa, superueniens fames, contritio, & verbera; super iniquos creata sunt hæc omnia, & propter illos factus est cataclysmus.* Cùm ergò mors hominis ex iusta & diuina vltione veniens tam apertè dicatur, & tam veraciter intelligatur in Scripturis esse à Deo: Vnde & Beatus *Helias* pro filio viduæ apud quam hospitabatur defuncto supplicans dicebat Deo: *Domine etiamnè viduam istam, apud quam ego vt-*
3. Reg 17 v. 20 *cùmque sustentor, afflixisti, vt interficeres filium eius.* Et Dominus
Luc. 12. v. 5. in Euangelio apertè dicit: *Timete eum, qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam:* intelligatur aperta Scripturæ veritas, & conticescat vanitas.

Sicut ergò mors, quæ est vtique pœna peccati: Ita etiam omnis miseria laborum, tribulationum, & calamitatum, quæ consecuta sunt hominem post peccatum, quia diuinâ dispositione, & iudicio & inlata sunt & inferuntur, rectè Scriptura dicit esse à Deo, sicut apertè ea testimonia quę posuimus, ostendunt. Et ideò sicut verè peccatum, quod contrarium est iustitiæ Dei, non est à Deo,

ita verè pœna peccati; id est mors, & omnis illa calamitas, & miseria, quæ consecuta est, quia iusto iudicio Dei competunt, & iustâ eius vltione inferuntur, à Deo esse Scripturâ attestante rectè intelliguntur. Vbi etiamsi diabolus, & cæteri Angeli maligni aliquid agunt, ministri sunt diuinæ vltionis, atque vindictæ, non iudices, vel authores, sicut manifestè libri *Beati Iob historia* ostendit, in qua plenissimè ostenditur, quòd non solùm, vt ipsum vulnere pessimo à planta pedis, vsque ad verticem sauciaret, vel filios eius concussæ, & corruentis domus oppressione occideret, & copiosam eius familiam vel gladio inruentium prędonum, vel de cœlo veniente igne consumeret, sed nec ipsa eius peccora, & animantia contingere ausus est, nisi priùs permittente sibi Domino, & dicente. *Ecce vniuersa, quæ habet in manu tua sunt: verumtamen in eum, ne extendas manum tuam.* Et iterùm: *Ecce in manu tua est: verumtamen animam illius serua.* Vnde & ipse vir sanctus, & diuinâ sapientiâ repletus cùm illi hæc omnia accidissent, non ea deputauit diabolo, qui executor fuerat illius calamitatis, sed ad Deum & ad iustum iudicium eius omnia fideliter & humiliter cum gratiarum actione retulit dicens: *Dominus dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit ita factum est, sit nomen Domini benedictum.* Similiter & in Euangelio, cùm eijceretur ab homine, quem obsederat *legio dæmoniorum*, non habuerunt potestatem introëundi, & perdendi gregem porcorum, nisi ab illo permissi, cui dolentes trementésque dicebant, *si eijcis nos, mitte nos in gregem porcorum. Et ille dixit eis, ite.* Inde est, quòd etiam in Psalmo vbi narrantur plagæ & calamitates, quibus Ægyptus pro sua impietate Deo iustè vlciscente, & Moyse famulo suo mediante ac ministrante, percussa est, manifestè Scriptura, etiamsi ministerio Angelorum malorum aliqua horum eis inflicta sunt, omnia ad Deum referens dicit: *Conuertit in sanguinem flumina eorum, & imbres eorum, ne biberent. Misit in eos cœnomiam, & comedit eos, ranam & disperdidit eos. Et dedit ærugini fructus eorum, & labores eorum locustæ. Et occidit in grandine vineas eorum, & moros eorum in pruina. Et tradidit grandini iumenta eorum, & possessionem eorum igni. Misit in eos iram indignationis suæ, indignationem, & iram, & tribulationem, immissiones per Angelos malos.* Et in alio Psalmo cùm impetum ignium & grandinũ, tempestatum, & procellarum replicaret, quibus tot naufragia, & euersiones, & vastitates fiunt in mundo, similiter omnia referens ad Deum dixit: *Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum, quæ faciunt verbum eius.*

Iob 1. v. 12. Iob 2. v. 6. Iob 1. v. 21. Mat. 8. v. 32. Psa. 77. v. 44. v. 45. v. 46. v. 47. v. 48. v. 49. Ps. 148. v. 8.

CAPVT.

CAPVT IV. Cap. IV.

QVARTO Capitulo ponit definitiones quinque hoc ordine. Defin.

1. *Tres hæreses, vnam Pelagianorum liberi arbitrij sine gratiæ commendatione. Alteram gratiæ solius. Tertiam Gotteschalcanam prædestinationibus necessitates etiam inferentem.* 1.

2. *Substantiam hominis esse tria. Id est, esse, velle, scire. Et hanc peccando non amisisse.* 2.

3. *Nullam naturam posse perire, nec liberam voluntatem eum perdidisse, id est naturam suam.* 3.

4. *Libertatem homini post peccatum remansisse: vigorem, & potestatem eius perdidisse.* 4.

5. *Ea semper naturam inchoare posse, & perficere non nisi per gratiam.* 5.

De tribus hęresibus quas dicit, primam, id est, Pelagianorum, qui liberum arbitrium sine Dei gratia homini ad salutem posse sufficere dixerunt, benè nouit, & condemnat Ecclesia, sequens vocem Domini suam gratiam in omnibus commendantis atque dicentis: *Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum, quia sine me nihil potestis facere.* In eo enim quòd ait: *Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum*; declarat gratiæ beneficium, quam in illo manentes ex illo accipiunt vt fructificare possint Deo, *sicut palmes* accipit ex radice vitis. Quod autem subiunxit; *quia sine me nihil potestis facere*: Manifestissimè ostendit, liberum hominis arbitrium absque adiutorio eiusdem gratiæ suæ ad boni operis fructum nihil posse. Secunda hæresis quam dicit esse gratiæ solius: Quæ sit vel fuerit in Ecclesia, quæ ita prædicauerit solâ Dei gratiâ hominem saluari, vt liberum hominis negaret, vel destrueret arbitrium, nobis minimè compertum est. Nam antiquissimi, & impiissimi illi hæretici Marcion, & Valentinus, & Manichæus, qui vel duo, vel tria principia introduxerunt, & ideò duas naturas vel Angelorum, vel hominum asseruerūt, id est vnam bonam, & alteram malam, illam ita esse bonam, vt aliud esse non possit; istam è contrario ita esse malam, vt similiter aliud esse non possit, nihil omninò de gratia Dei dixerunt, sed solam naturam naturaliter vel bonam esse, vel malam stultissimè defendere conati sunt: Cùm Ecclesia Catholica legis, & Euangelij fideliter doctrinis instructa, atque munita vnam tantummodò agnoscat; & prædicet omnium creaturarum cœlestium & terrestrium, visibilium & inuisibilium esse principium, sanctam videlicet Trinitatem, Patrem, & Filium & Spiri-

[Margin notes: Refut. 1 defin. — Ioa. 15. v. 5. — Ibi. v. 4. — De fictitia hæresi gratiæ solius.]

tum sanctum, vnum Deum, ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia: Et nullam omninò naturam nisi ab eo, id est optimo conditore esse: Et ideò omnem naturam, in quantum natura est, bonam esse, nec malum naturæ naturam, sed vitium naturæ esse: Sed quia mutabilis facta est ista natura in creatura Angelica, & humana, & à bono in quo condita est, suo vitio potuit labi ad malum: Et à malo, in quo lapsa est, quantùm pertinet ad humanum genus, quod Dei miseratione saluatur, posse surgere & reformari ad bonum: Quantùm verò pertinet ad partem Angelorum malorum, & perpetuo iudicio damnatorum, sic lapsos esse superbiendo à Deo, vt nullo iam mereantur remedio instaurari, non solùm perditâ, in quâ conditi fuerant bonâ voluntate, sed terribili iudicio conditoris, etiam ipsius bonæ voluntatis possibilitate priuati.

Dæmones bonæ volũtatis possibilitate priuati.

Cùm ergò & illi (de quibus suprà dictum est) hæretici naturam tantummodò vel defenderint, quasi immutabiliter bonam, vel accusauerint quasi immutabiliter malam; & ideò de gratia, vel de libero arbitrio non appareat quomodo aliquid prædicare potuerint; & è contrario Ecclesia Dei sic teneat, sicut breuissimè commemorauimus: Quæ est ista secunda hęresis tam incognita, tam noua, & inaudita, quæ libero arbitrio denegato solius gratiæ sit prędicatrix? Nisi quia (vt nobis videtur) disputator iste, vel *Beatum Augustinum* latenter quasi hæreticum accusat, eò quòd manifestè iuxta veritatem Scripturarum solâ Dei gratiâ ostendat, & doceat hominem posse saluari, nec ad ipsam salutem æternam aliquid humanum arbitrium posse, nisi per eandem gratiam fuerit reformatum, sanatum, illuminatum ac roboratum; Aut certè eos, qui secundùm eius venerabilem, & Catholicam doctrinam nunc de gratia Dei sentiunt, & docent, quasi minùs illius dicta intelligentes, hæreticos vocat: videlicet quasi ille non ita de libero arbitrio senserit, nec isti rectè eius verba intelligãt; & ideò errent ex occasione verborũ eius, dum ea aliter intelligunt, quàm ille qui scripsit. Hâc de causâ nobis videtur, quòd callidissimè omnino, & versutissimè velut hæresim solius gratiæ posuerit, nec tamen auctorẽ, vel sectatores eius vllâ significatione manifestauerit.

Scotus S. Augustinũ latenter vt hæreticum accusat.

Quòd si ita est, quid aliud, quàm Ecclesiam nostri temporis, simul cum eis, qui illum ad talia instigant vipereâ subtilitate accusat. Et ideò si sunt tales, qui in partibus regni illius, vbi iste impugnator veritatis non solùm non arguitur, vel silentium ei imponitur, sed etiam laudi & honori maximo habetur, qui ei in talibus faueant maximè viri Ecclesiastici, Quis dignè possit dolere, & horrere istud contagij, & pestilentiæ malum, quod ab illis partibus tam effręnatè & infrunitè, tam impuden-

Irẽ Ecclesiã Catholicam accusat. Nota contra Hincmarum, &c.

ter & audacter contra cæteras partes Ecclesiæ Dei quietas inter se, & pacificas, & tranquillas exsurgit? vbi tale monstrum & prodigium iam dudum à fidelium auribus arcendum sedet, & disputat, & congerit tot mendacia erroris, tot conuicia contra fidem veritatis: & nullâ pastorum Ecclesiæ vigilantiâ, vel corrigitur à talibus, vel expellitur. Denique vt manifestè agnoscamus non eum de antiquiori aliqua hæresi dixisse, quòd solius gratiæ fuerit prædicatrix, non posuit hanc hæresim ante Pelagianam, sed posteà, id est, à temporibus sancti Augustini vsque nunc: Nec potest inueniri toto hoc tempore, quod fuit inter illum & nos, aliquam talem hæresim in Ecclesia extitisse, nisi quòd vel ipsum, vt iam diximus *beatum Augustinum*, vel nos qui eum sectamur, istius erroris accusat. Nota.

Tertiam hæresim ponit prædestinationibus necessitates & vim inferentem; Cuius vt sibi videtur auctorem non tacet, vocans eam *Gotteschalcanam* à quodam videlicet miserrimo & infœlicissimo monacho iam dudum (illic nescimus quo ordine) damnato, & annis iam plurimis carcerali ergastulo retruso nomine Gotteschalco, qui si aliquid tam grande, & periculosum contra fidem Catholicam docere præsumpsit, vt necessariò synodali iudicio tali, ac tantâ damnatione plecteretur, profectò dignum fuerat iuxta antiquum Ecclesiæ morem, vt tantus error, propter cautelæ studium, ne eo plures inficerentur, cæteris Ecclesijs in diuersis regni partibus constitutis, etsi non in initio, quando tantum malum est deprehensum, vel in fine quando tantâ est seueritate damnatum, saltem posteà per literas synodicas, & Ecclesiasticas, ad omnium fratrum & coepiscoporum notitiam perferretur. Quod si more (vt diximus) Ecclesiastico semper à Patribus obseruato factum fuisset, meliùs nunc sciremus, & paratiores essemus ad redarguenda, & conuincenda, quæ iste eum docuisse proponit, *dicens eum prædestinationibus necessitates, & vim inferentem.*] De Gotteschalco.

Quòd ergò de prædestinationibus velut pluraliter dictis eum accusat, manifestum est, sicut iam in multis superiùs demonstrauimus, quòd non ei tantùm displiceat huius nominis, id est, prædestinationis pluralis numerus, quantùm ipsius prædestinationis verè pluralis, id est duplex effectus: tam videlicet (vt frequenter diximus, & ex Scripturis sanctis ostendimus) in præparatione electorum ad vitam, quàm in præordinatione reproborum ad pœnam: Quod vt iste contra fidem Ecclesiæ denegaret, tantum & tam lacunosum laborem assumpsit, vt nouis argumentationibus nobis persuadere conetur, prædestinationem esse substantiam Dei, immò ipsum Deum esse prædestinationem, & ideò pluraliter

de ea non debere sentiri: videlicet vt in parte tantùm electorum sentienda sit prædestinatio; In parte autem reproborum minimè. Et ex hac occasione, vt iustam reproborum prædestinationem ad supplicium æternum euacuet, in tantam prorupit audaciam, vt apertissimè contra fidem, & veritatem Scripturarum asserere conaretur, quòd sicut peccatum non est à Deo, ita & eius supplicium, id est omnis miseria & mors, quæ peccantem hominem consecuta est, non sit à Deo: Cùm manifestè à Deo iustè damnante & iudicante, & miseria laborum & sudorum peccanti homini inflicta sit, & ipsa laborum omnium extrema mors, dicente Domino ad eum de miseriis vitæ laboriosæ: *Maledicta terra in opere tuo: In laboribus comedes ex ea: spinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbas terræ: In sudore vultus tui vesceris pane.* Vbi statim de extrema mortis pœna subiunxit: *Donec reuertaris in terram de qua sumptus es: quia puluis es, & in puluerem reuerteris.* Sed & mulieri quæ ante virum suum peccauit. Ipsius peccati pœnam propriam, præter illam, quæ ei cum viro communis est confestim inrogando ait: *Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos in dolore paries filios*, &c. Negando itaque in parte reproborum iustam diuini iudicij prædestinationem ad hoc deuolutus est, vt etiam omnes humanas miserias & ipsam mortem à Deo non esse, id est ad Dei iudicium non pertinere assereret: vbi si quæratur ab eo, vnde sit mors & miseria, si à Deo non est, quid aliud restat nisi vt contra omnem veritatem respondeat aut à nullo esse, aut à diabolo esse; cùm à nullo ea esse dicere insanissimum sit. Diabolus autem causas peccandi tantummodò suaserit, vltionem verò peccati non ipse, sed iustus iudex intulerit.

Gen. 3. v. 17. — v. 19. — v. 16.

Quæ vis prædestinationis in reprobo.

Quòd autem dicit præfatum Gotteschalcum *prædestinationibus necessitates & vim inferentem*: si ita hoc dicit, quasi illa prædestinatio reproborum ad interitum alicui eorum vim, & necessitatem imponat ad malum, id est, vt ineuitabiliter mali sint, & omninò aliud esse non possint, hoc omninò alienum est à fide Catholica: Quia omnipotens Deus (qui neminem vult esse malum) nimis absurdum & impium est, vt dicatur, quòd aliquem cogat, & compellat esse malum, & (de quo scriptum est: *Iustus Dominus iustitias dilexit:*) aliquem compellat esse iniustum. Sed hoc agitur in omnibus reprobis, de peccatis eorum & supplicio extremo, quod actum est in primo homine peccante iudicio primo: vt sicut ille nullâ Dei impulsione vel compulsione, aut prædestinatione compulsus est ad peccandum; sed suâ tantùm sponte peccauit; Iudicium tamen, & damnationem ipsius peccati nolens, inuitúsque suscepit, quod fuit supplicium hominis pri-

Psal. 10. v. 8.

mum: ita & omnis reproborum multitudo, quæ ex illa damnatione descendit, non Dei prædestinatione compellitur ad peccandum; cùm Deus nulla peccata prædestinauerit: sed tamen ipsius diuinæ prædestinationis iusto & æterno iudicio compellitur ad luendum supplicium; recipiens à Deo vim & necessitatem iustæ damnationis, quæ nullam habuit vim aut necessitatem perpetrandæ iniquitatis. Neque enim illi qui à sinistris stabunt in iudicio, & puniendi sunt igne æterno, volentes suscipient tale supplicium; sed vtique nolentes & inuiti, & inremediabiliter dolentes, ac trementes diuinæ maiestatis nutu, & angelico ministerio illuc præcipitabuntur: Sicut Dominus apertè in Euangelio dicit: (Math. 13. v. 40. 41. & 42.) *Sic erit in consummatione sæculi, exibunt Angeli, & separabunt malos de medio iustorum, & mittent eos in caminum ignis: illic erit fletus, & stridor dentium.* Istis namque messoribus, id est ministris Angelis, quando venerit messio, id est sæculi consummatio, ab ipso iudice dicetur: (Ibid. v. 30.) *Colligite zizania, & alligate ea in fasciculos ad comburendum; triticum autem congregate in horreum meum.* Ecce qualem vim, & necessitatem diuinæ prædestinationis erga reprobos Ecclesia Dei iuxta Euangelicam veritatem credit, id est, vim & necessitatem iudicij; non vim, & necessitatem peccati. Qui autem vim, & necessitatem peccandi Deum intulisse homini, vel inferre dicit, manifestè horribiliter in Deum blasphemat, quem ad peccata compellendo, vtique auctorem peccati esse confirmat. (Neoterici hæretici.) Hoc igitur modo nos secundùm veritatem Dei de reproborum prædestinatione sentimus: fideliter eum confitentes non peccati eorum, sed iusti supplicij auctorem: Et ideò quod iste delirat, quasi huius prædestinationis prædicatio, necessitatis ad peccandum sit inrogatio, quàm sit calumniosum, & vanum putamus, quòd ex his, quæ dicta sunt omnibus clareat.

Posthæc iste subiungit: *Substantiam hominis esse tria, id est, esse, velle, scire: Et hanc peccando non amisisse.*] (Refut. 2. Defin.) Nos autem substantiam hominis non aliud esse dicimus, nisi quam scriptura diuina in principio conditionis humanæ demonstrat dicens: (Gen. 2. v. 7.) *Formauit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ, & inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ, & factus est homo in animam viuentem.* Hæc est enim substantia hominis, quâ subsistit & viuit, sicut docti indoctique nouerunt, anima, scilicet, & corpus sibi vitaliter connexum: sed corpus de limo terræ, anima ex inspiratione Dei: His constat, & ita factus est homo in animam viuentem. Cùm ergò ita doceat diuina auctoritas, & ita teneat Catholica veritas, quid sibi vult ista superfluitas, substantiam hominis esse tria, id est, esse, velle, scire? cùm manifestum sit substantiam hominis non tria esse, sed duo quædam, id est (vt iam diximus) animam

& corpus. Sed iste prætermisso corpore, quod naturaliter ad substantiam hominis pertinet, substantiam hominis esse dicit, esse, velle, scire; quæ vtique in sola anima consistunt: Quasi substantia hominis non sit, nisi anima sola: videtur tamen ex disputationibus sancti Augustini in libris de Trinitate occasionem dicendi ista sumpsisse: sed absit vt tantus doctor tam absurdè vnquam dixerit, & imperitè, vt cùm substantia hominis sit anima & corpus, ille definierit substantiam esse hominis, esse, velle, scire. Non ergò ait (sicut manifestè intelligere poterit, qui dicta eius in eisdem libris diligentissimè legerit, & perpenderit) substantiam esse hominis hæc tria, id est, esse, scire, velle: sed in substantia esse hominis non exterioris, sed interioris, id est in mente rationali, vbi *creatus est homo ad imaginem & similitudinem Dei*. Docens ea esse in ipsa mente rationali, & intellectuali naturaliter, & substantialiter à Deo insita. Vnde & rectissimè in eisdem disputationibus dicit hæc tria vnius cum ipsa, & in ipsa mente esse substantiæ. Quia videlicet ipsa mens sicut substantialiter habet esse, ita substantialiter habet velle: Id est, substantialiter & naturaliter habet scire, posse, & velle posse.

Gen. 1. v. 26.

Magnum est vtique bonum istud naturæ ab optimo conditore benè, & mirabiliter conditæ. Sed si hoc solùm habeat mens hominis vt possit esse, possit scire, possit velle, & non habeat ex dono eiusdem conditoris sui vt possit benè, & beatè esse, possit piè & rectè de auctore suo scire, possit amando illum, cum illo esse velle, quid ei proderit habere esse, scire, velle, cùm totum hoc malo suo habeat, si illud donum creatoris sui non habeat; habebit enim esse infœliciter, scire fallaciter, velle perniciosè & nequiter: sicut etiam Angelica natura in diabolo, & Angelis eius damnata vtique habet hæc tria in substantia sua spirituali, id est, ese, scire, velle: sed tamen esse ei pœnale est: scire autem & velle totum ad errorem, totum ad malum conuersum est. Quid est ergo quòd iste gloriatur naturam humanam peccando ista non amisisse, id est, vt possit esse, scire, velle, cùm omnium horum bonum, & fœlicitatem omninò amiserit, esse incipiens misera ex beata, scire amittens diuina, & velle perdens cœlestia: nisi quantùm eam posteà adiuuit & erexit gratia conditoris, vt amissa bona recognosceret, recognita doleret, dolendo & pœnitendo diuinum auxilium imploraret: atque ita quod amiserat suo vitio, diuinâ bonitate reciperet. Propterea igitur ineffabilis misericordia conditoris non abstulit ei etiã post peccatum hæc naturalia bona sua, id est esse, scire, velle; vt haberet cui misereri potuisset: si enim post peccatũ noluisset eum esse, simul vtiq; cũ ipso & in ipso periret, & scire, & velle; voluit itaque eũ esse, vt haberet cui misereretur; voluit eum

Ex dono Dei posse benè velle.

Nota.

scire,vt haberet,quem suâ cognitione inluminaret;voluit eũ velle, vt haberet quem suo amore beatificaret. Ita & diabolus qui creaturã Dei disperdere voluit, remansit victus: & creatoris bonitas, & misericordia permansit inuicta. Sed iste cur hoc proposuerit, ex sequentibus eius propositionibus manifestiùs apparebit?

Subiunxit enim statim post istas duas propositiones sibi cohærentes & ait: *Nullam naturã posse perire, nec liberam voluntatẽ eum perdidisse, id est, naturã suam.* In quibus verbis, quòd definiuit nullam naturã posse perire: Quod vtique generaliter de omniũ rerum natura dixit, vnde didicit, aut vnde verũ esse ostendit? cùm manifestè omnis rerũ natura sicut voluntate creatoris potuit ex nihilo subsistere, vt esset, quæ antè non erat: Ita etiam si ipse velit, posit perire, & redire in nihilũ, vt non sit. Hoc nãque & Scriptura osten- Refut. 3. defin.

Iob. 11. v. 8. 9. & 10. dit dicens de magnitudine & potentia creatoris: *Excelsior cœlo est, & quid facies? profundior inferno & vnde cognosces? Longior terrâ mensura eius & latior mari: Si subuerterit omnia, vel in vnũ coarctauerit, quis resistet ei? aut quis dicere ei potest, quare ita facis?* Certè ipse omnipotens conditor cùm propter nimiã malitiam, & impietatẽ hominũ pararet delere mundum diluuio, attestante Scripturâ sic

Gen. 6. v. 7. ait: *Delebo (inquit) hominẽ, quem creaui à facie terræ, ab homine vsque ad animãtia, à reptili vsque ad volucres cœli.* Et iterùm: *Repleta*

v. 13. *est terra iniquitate à facie eorum, & ego disperdam eos cum terra.* Sicut ergò illo magno & horrendo diluuio magnâ ex parte natura mundi deleta est, & in deterius cõmutata, sicut dictum fuerat: *Et ego disperdã eos cum terra:* & omnis penè natura animalium, quæ in mundo erant, id est, tam hominũ, quàm pecorum aquis deleta est: etiamsi animę impiorum, qui tam horrendo supplicio interire meruerunt, reseruatæ sunt, & transierũt ad maius, id est, infernale supplicium: saluatis his solis qui tam exiguo numero in archa Dei misericordiâ liberati sunt: nonne (si ita vellet) delere omnẽ naturam mundi, & mundalium siue cœlestium rerum facillimè hoc posset admiranda potentia creatoris, sicut manifestè in libris Machab. Quidam sancti viri contra aduersarios suos dimicaturi dixisse le-

2. Mac. 8. v. 18. guntur: *Nos autem in omnipotenti Deo qui potest, & istos contrarios venientes, & vniuersum mundum vno nutu delere, confidimus.* Requirendum autem ab isto est in illa vltima mundi conflagratione, de qua beatus Petrus Apostolus dicit: *In qua cœli magno impetu tran-*

2. Pet. 3. v. 10. *sient: elementa verò calore soluentur:* quid sentient nunc futurum de quatuor mundi elementorum natura? Si enim sic permanebunt, vt nunc sunt, quomodo est vera Apostolica ista sententia? sin autem maximâ ex parte immutabuntur, vel peribunt, quomodo est vera ista definitio, quòd nulla posit perire natura? Certè quatuor vicissitudinum tempora quibus annus ducitur, ac

reducitur, id est, veris, æstatis, autumni, & hyemis, habent propriæ & distinctæ qualitatem naturæ suæ: sed cùm fuerit cœlum nouum, & terra noua, & cessauerit cursus iste Solis & Lunæ ac syderum, quo nunc ad refectionem, & quietem mortalium dies noctésque sibi continuatim succedunt, & idcircò etiam illæ quatuor vicissitudines temporum, quæ Solis cursu peraguntur, sicut nunc sunt, esse non poterunt, quomodo non peribit eorum natura.

Sed & hoc interrogandus est, quid credat tunc futurum innouato cœlo, & terrâ per ignem, & in aliam qualitatem, quæ immortalibus sanctorum corporibus congruat, mirabiliter translatis: Quid (inquam) tunc futurum credat de vniuersa natura volucrum, quadrupedum, reptilium, natatilium? si enim illa tam immensâ conflagratione penitùs consummanda credenda sunt, quia nihil iam mortale ille mundus innouatus recipiet, quomodo verum erit *nullam posse perire naturam?* Maximè cùm & de ipso tantæ immensitatis mari in illa tam mirabili rerum commutatione scriptum sit: *Et mare iam non est:* Si ergò dixisset iste humanam naturam non posse perire, vtcumque audiendus esset: non quia Deus non possit eam dissoluere, si velit: sed quia promissio Domini nostri irrita esse non potest, quia ipse promisit dicens: *Vestri autem & capilli capitis omnes numerati sunt.* Et alio loco; *Et capillus de capite vestro non peribit.* Cùm autem generaliter dicat, nullam naturam posse perire] Attendat quid etiam in natura rationali, id est diaboli, & Angelorum eius actum sit diuino, & terribili iudicio, qui non solùm velle bonum, sed etiam posse velle ipsum bonum perdiderunt. Postquam autem dixit nullam naturam perire posse, statìm qui hæc omnia dixerit ostendens, subiungit, *Nec liberam voluntatem hominem perdidisse, id est naturam suam.*] Videlicet quasi illâ falsâ & fallaci argumentatione suâ quâ ait: nullam naturam posse perire hoc nobis probauerit, quòd homo peccando liberam voluntatem non amiserit; eò quòd secundùm istum libera voluntas eius, ipsa sit natura eius. Nos autem iuxta fidei Catholicæ veritatem dicimus, quòd natura illius primi hominis à bono Creatore ex toto bona, & bonâ voluntate prædita condita sit, Hoc est enim *quia creauit Deus hominem rectum,* sicut Scriptura dicit; ita tamen, vt non tantùm naturali bono esset in eo voluntas bona, & libera: sed vt verè in eo quod conditus fuerat stare posset, diuinæ gratiæ indigeret, & adiuuaretur. Vnde illa vox ex persona eius intelligitur in Psalmo dicentis: *Ego autem dixi in abundantia mea non mouebor in æternum.* Vbi statìm de casu suo subiungit, & dolens dicit ad Deum: *Auertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus.* Quod enim *in a-*

Mat. 10. v. 30. Luc. 21. v. 18.

De libera primi hominis voluntate.

Eccl. 7. v. 30.

Psal. 29. v. 7. v. 8.

in abundantia erat, & bonæ voluntatis, & beatæ libertatis ante
Ps. 29. v. 8. peccatum, ex Deo illi erat; Cui & dicit: *Domine in voluntate tua præstitisti decori meo virtutem*. Quòd autem auertente Deo faciem suam ab illo, nec cum vultu suo inluminando *factus est conturbatus*, meritum ac pœna peccati fuit. Iste autem qui absque illo diuinæ gratiæ adiumento, in tantùm in eo solum naturæ bonum prædicat, vt liberam voluntatem, nec peccando illum amisisse contendat, ita vt etiam ipsam liberam voluntatem naturam eius esse dicat, manifestè Pelagiano errore inuoluitur; asserens hominem solâ naturâ, & ante peccatum liberam voluntatem habuisse, & post peccatum eandem liberam voluntatem eum non amisisse, & ipsam liberam voluntatem naturam eius esse: Cùm profectò non fuerit libera, nisi quandiù Deo piè subdita permansit bona. Vbi autem Deum contemnendo, & mandatum eius superbè transgrediendo peccauit, statìm facta sit sub iugo peccati. Quia sicut ipse Dominus dicit: *Omnis qui facit peccatum seruus*
Ioan. 8 v. 34. *est peccati*. Et ita quę antè erat libera ad bonum, post illam miserabilem ruinam, per seipsam non potuit esse libera, nisi ad malum. De quo profundissimo damnationis malo nullatenùs valet assurgere ad libertatem bonę voluntatis, nisi illo liberante qui ait:
v. 36. *Si vos filius liberauerit tunc, verè liberi eritis*.

Libera voluntas perdita per peccatum. scilicet ad bonum.

Vera voluntatis libertas.

Iste autem, qui propterea eum putat non amisisse peccando liberam voluntatem, quia cum ipsa bona & libera voluntate est conditus: Et ideò naturaliter ei inerat ipse bonæ voluntatis affectus, scire debet, quòd ideò condidit omnipotens Deus omnem rationalem creaturam & hominum, scilicet, & Angelorum, bonâ & rectâ voluntate præditam, vt quamdiù seruaret suum ordinem piè Deo subdita, & gratiâ eius adiuta, permaneret in ea dignitas sua, id est, & naturæ bonum, & ipsius gratiæ donum. Si autem contra creatorem superbiendo, & de se potiùs pręsumendo, desereret ordinem subiectionis, & obedientiæ suæ, continuò ipsius conditoris iusto iudicio, & dono gratiæ priuaretur, & natura in deterius conuerteretur. Vnde in Psalmo scriptum est:
Ps. 48. v. 13. & 21. *Homo cùm in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus & similis factus est illis*. Erat namque ante peccatum *in honore* naturæ bonæ á Deo conditæ: Erat *in honore* gratiæ sibi à Deo conlatæ: Sed hunc honorem diuinæ bonitatis & gratiæ, vnde haberet *non intellexit*, cùm deserto Creatore de se pręsumpsit, & suggestione serpentis Deo similis tanquam sub nullo Domino esse concupiuit. Vnde & ipse merito à Creatore desertus, totus in deterius commutatus est, & animâ videlicet & corpore: Animâ, quia amissâ libertate iustitiæ, amissâ libertate bonæ voluntatis, & peccato dominante depressus, ea quæ sursum sunt,

Homo post peccatũ in deterius cõmutatus anima & corpore.

quærere cessauit, & infima velut bruto, & pecudeo sensu appetiuit: Corpore verò, quia mortis conditione damnatus, vt in terram & puluerem, vnde sumptus est, more iumentorum dissolueretur, iusti iudicij sententiam excepit. Ecce ad quantum malum deuoluta est humana natura peccati merito tota in deterius commutata, libertate ad bonum amissâ, & ad solum malum appetendum liberâ, nisi eius gratiâ sanetur & redintegretur, *qui venit quærere, & saluare quod perierat.* Luc. 19 v. 10.

Angelica autem natura quantùm in Diabolo, & Angelis eius deprauata, & horribiliter in deterius commutata sit, amisso libero arbitrio ad bonum, vt non solùm ad illud vllatenùs assurgere, sed nec velle iam possint, & ad solum malum nunquam mutandâ malitiâ conuersi, quis dignè possit expauescere, quantò minùs verbis explicare? Nam & corporis natura ipsa est, & sana, & ægrota: Sed quæ valet ac viget bono sanitatis, eius amissione in deterius versa grauatur & affligitur morbo ægritudinis. Sed iste, qui liberam voluntatem, & liberum arbitrium ad bonum, non credit esse bonum humanæ mentis, sed ipsam mentem: Neque esse in mente, sed ipsam mentem, videtur occasionem sumere, sicut iam & suprà diximus, ex quibusdam verbis *Sancti Augustini* in libris de Trinitate, cùm ille veraciter omninò dicat, & mentem, & scientiam mentis, quâ seipsam nouit, & voluntatem mentis quâ seipsam vult & diligit, vnam esse naturaliter substantiam, quæ & est existendo, & seipsam agnoscit sciendo, & seipsam vult diligendo. Verè enim hoc totum, id est, & mens, & scientia, & amor sui substantialiter vnum sunt. Quæ tamen duo, id est, scientiam, & voluntatem mentis, qua se ipsam nouit & diligit, non dicit ille esse mentem hominis, sed in mente hominis: Et ideò huius disputationis manifestus est error.

AVGVST. de Trinit. l. 10. cap. 11. & 12.

De multiplici voluntate.

Quod cùm de libero arbitrio disputatur, quo libera hominis voluntate, vel bonum, vel malum appetitur, non de illa voluntate agitur, quâ mens diligit seipsam, sed de illa voluntate, quâ vel summum bonum diligit, cùm recta est, id est Deum, vel infimum bonum, cùm praua est, id est, mundum. Hæc enim voluntas cùm vna sit naturâ cum ea voluntate, quâ mens diligit seipsam, multùm tamen distat affectione: quantùm distat inter dilectionem sui, & dilectionem Dei, inter dilectionem sui, & dilectionem mundi. Illâ enim voluntate seipsam amat: Istâ voluntate vel Deum diligit super se, vel mundum infrà se: Quæ tamen voluntas vt diximus naturâ vna est, sed affectione efficitur diuersa. Et singularis est in dilectione sui, & multiplex in dilectione rerum bonarum, vel malarum, quibus trahitur, siue distrahitur. Et ideò cùm illa voluntas naturæ, de qua *Beatus Au-*

De voluntate quâ mens diligit seipsam

gustinus disputat, id est, quâ mens diligit seipsam, nihil pertineat ad liberum arbitrium & liberam voluntatem quo vel bona appetuntur, vel mala: Sed tantummodò mentis sit, & ad ipsam referatur: minùs calidè, vel nimis stultè iste adiungit ei libertatem, & vocat eam liberum arbitrium, vel liberam voluntatem. Quod Beatus Augustinus nullatenùs dicit, & absit vt diceret. Quis enim nesciat hanc mentis voluntatem, quâ seipsam vult, & diligit, omnibus hominibus naturaliter esse communem, & semper liberi arbitrij ad seipsam amandum. Quæ enim mens in hominibus est, nisi amentium, & dementium, cuius voluntas non naturaliter velit, & mentem cui inest, & seipsam, esse, viuere, incolumem permanere. Ad hoc omnium mentium voluntas est libera: Quid enim liberius tali voluntate, quę mentem, cui inest, diligit esse, diligit viuere, diligit non perire: vel quid magis superfluum, & superuacuum, vt talis voluntas appelletur libera, quæ nunquam potest esse aliud, ad diligendam se, vel mentem, cuius est: Aut vt eadem talis voluntas appelletur liberum arbitrium, cùm arbitrium esse non possit, nisi in diuersis rebus, quæ discernendæ, vel dijudicandæ, vel eligendæ, siue reprobandæ sunt: Voluntas verò mentis nihil in[illegible] seipsam diuersitatis inueniat, sed & seipsam semper æqualiter diligat, & naturali pace, atque vnitate semper sibi cohęreat.

Liberũ arbitrium, in diuersis rebus.

Desinat itaque dicere, cùm de libero arbitrio hominis agitur, quo vel bona ad salutem, vel mala ad perniciem suam diligit, talem voluntatem mentis esse naturam: Quia licet & ipsa sit mentis voluntas, quæ & seipsam, & hęc diligit; tamen aliâ affectione diligit seipsam, quæ ita naturalis est, vt nunquam mutetur: Aliâ affectione diligit ista, quę omninò variatur, & mutatur, dum vel ad bona, vel ad mala diligenda conuertitur. Nam si talis voluntas mentis, quâ non seipsam mens, sed alia vel bona vel mala diligit, quibus aut beatificetur, aut miseriâ afficiatur, natura esset hominis, sicut iste dicit, aut bona esset tantummodò, aut mala, & ex alio in aliud mutari non posset. Hæc igitur voluntas, id est, talis affectio humanæ voluntatis iuxta veritatem Scripturarum Dei, à bono Creatore bona & recta est insita homini, cùm crearetur, hęc (in illo cooperante Dei gratiâ) bona & recta permansit, quandiù Creatori piè obediuit: Sed quia & ipsa humana natura ab incommutabili Creatore mutabilis condita est, & talis affectio mentis humanæ similiter mutabilis est, stetit in bono (adiuuante Dei gratiâ) & cecidit ad malum occulto Dei iudicio, eâdem gratiâ deserta. Et (sicut sæpissimè dictum est) quæ erat libera ad bonum, amissâ illâ fœlici libertate, cœpit esse sub peccati misera seruitute.

Refut. 4. Definit.

4. Adiungit ille quasi definiendo *Libertatem homini post peccatum remansisse, vigorem & potestatem eius perdidisse.*] In quibus verbis non est diutiùs morandum: quia sicut suprà iam sępiùs diximus, qui ante peccatum erat liberæ voluntatis, & naturæ bonæ, & dono gratiæ ad summum & æternum bonum, ad quod conditus fuerat amandum, & desiderandum, quærendum, inueniendum, & contemplandum, * peccando cecidit à tanto bono, & *factus est seruus peccati*, sicut Dominus ipse testatur dicens: *Omnis qui facit peccatum seruus est peccati:* Et Beatus Petrus Apostolus dicit: *A quo enim quis superatur, eius & seruus est.* Ita amisso dono gratiæ, vitiato & corrupto & deprauato bono naturæ, sic miserabiliter à tanta fœlicitate lapsus est; vt ad illud bonum amandum, & perfruendum, cui inhærere debuerat, nullum possit habere recursum, nisi per misericordissimi reconciliatoris, & mediatoris auxilium, & sanguinis eius pretium, à quo redimimur de tanta captiuitate, vt recipere possimus pristinam libertatem, & de inimicis efficiamur amici. De quo mediatore Scriptum est: *Vnus enim Deus & Mediator Dei & hominum homo Christus Iesus, qui dedit seipsum Redemptionem pro omnibus.* Et iterùm: *Cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem filij eius.* Quicunque ergò dicit, post illam transgressionis infœlicissimam ruinam, quâ, amissâ pristinâ libertate, factus est homo seruus peccati, factus est seruus eius, à quo & superatus est, factus est inimicus Dei, & indiget vno Mediatore & reconciliatore, per quem accipiat Redemptionem à seruitute, & reconciliationem ad Deum: Post hanc (inquam) tam magnam & miserabilem ruinam, quicunque dicit eum habuisse vel habere libertatem ad verum bonum appetendum, amandum, & promerendum, nisi per gratiam veri Mediatoris redimatur, iustificetur, reconcilietur, & reformetur, omninò contra fidem Eccesiæ sentit, contra veritatem Euangelicam, & Apostolicam docet, & omninò (quantùm in se est) euacuator est Crucis Christi, euacuator est Mortis Christi. Quia si aliter homo post illud peccatum veram mentis libertatem habere, aut recuperare potuit, nisi per Redemptionem Crucis & Mortis Christi, sicut Apostolus ait ad quosdam, qui se aliter putabant posse iustificari; *Ergò Christus gratis mortuus est, & hæc est sapientia verbi, in qua euacuatur Crux Christi.* Verè enim si post illud peccatum veram libertatem homo habere potuit, non indiguit Redemptione, non indiguit redemptore, & superfluus est aduentus Christi, superflua est mors Christi.

* al. peccato

De gratiæ Christi necessitate.

Ioan. 8 v. 34.
2. Pet. 2. v. 19.
1. Tim. 2. v. 5.
Rom. 5 v. 10.
Gal. 2. v. 21.
1. Cor. 1 v. 17.

Quod autem dicit iste *peccantem hominem non amisisse libertatem, sed ipsius libertatis vigorem & potestatem,*] Non rectè dicit, quia nec rectè sentit: Non enim bonum libertatis ex parte tenuit, & ex parte amisit: Sed sicut vigorem, & potestatem libertatis; Ita ipsam perdidit libertatem, vt iam per se ad verum bonum, vnde cecidit, liber esse non possit: Remansit autem liber ad malum: Quia sicut liberâ voluntate deserüit bonum; Ita liberâ voluntate adhæsit malo. Habet itaque homo post illam damnationem liberum arbitrium, quo propriâ voluntate inclinari potest, & inclinatur ad malum, habet liberum arbitrium, quo possit assurgere ad bonum: Vt autem assurgat ad bonum non esse propriæ virtutis, sed gratiæ Dei miserentis. Habet liberum arbitrium, vt possit benè velle, vt possit benè viuere, vt possit Deo adhærere: Sed vt benè velit, vt benè viuat, vt Deo adhæreat, non est suæ virtutis, sed gratiæ Dei miserentis. Nam & qui grauiter ægrotat, potest dici posse recipere sanitatem: Sed vt recipiat sanitatem, habet necessarium medicamentum. Et qui mortuus est, potest dici posse resurgere, posse viuere, non tamen suâ virtute, sed Dei: Ita & liberum arbitrium hominis semel sauciatum, semel mortuum potest sanari, non tamen suâ virtute, sed gratiâ miserantis Dei. Et ideò rectè omnes admonentur, rectè omnibus verbum Dei prędicatur, quia habent posse credere, habent posse conuerti ad Deum, vt verbo extrinsecùs admonente, & intùs Deo suscitante, qui audiunt reuiuiscant: Vt rectè de huiusmodi homine dicatur; *Quia mortuus fuerat & reuixit; perierat & inuentus est:* De hac possibilitate humanæ naturæ, quæ tamen nihil valet absque diuinæ gratiæ largitate, ita *Beatus Augustinus* docet dicens: Posse habere fidem, sicut posse habere charitatem naturæ est hominũ: habere autem fidem, sicut habere charitatem, gratia est fidelium.] Sed cùm voluntas credendi aliis præparatur, aliis non præparatur à Domino, discernendum est quid veniat de misericordia eius, quid de iudicio. *Vniuersæ enim viæ Domini misericordia & veritas. Inuestigabiles* autem sunt *viæ ipsius.* Inuestigabiles igitur sunt, & misericordia quâ gratìs liberat: & veritas quâ iustè iudicat.

Aliud posse bonũ velle: aliud actu ipsum velle.

De possibilitate humanæ naturæ.

Luc. 15. v. 32.

Avgvst. de Præd. Sāct, cap. 5.

Psa. 24. v. 10.

Ro. 11. v. 33.

5. Iste postquam inaniter & fallaciter dixit, post peccatum homini libertatem remansisse, subiecit aliam conclusionem, & ait: *Semper naturam inchoare posse & perficere non, nisi per gratiam.*] Quod si ita dicit, quasi natura hominis per liberum arbitrium suum semper possit bonum inchoare, sed non nisi per gratiam Dei perficere, vt inchoatio totius boni semper homini deputetur; Deo autem tantummodò eius perfectio: vt primam par-

Refut. 5. Defin.

Inchoatio boni, vt & perfectio à Deo.

tem boni agendi sibi vendicet homo, secundam Deus: talis sensus omninò Pelagianus est, & contrarius Euangelicæ, & Apostolicæ veritati: Quia & ipse Dominus, vt initium boni nostri ostendat non esse ex nobis, sed ex illo ait: *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos:* Et Apostolus dicit fidelibus; *Quia qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet vsque in diem Christi Iesu.* Et iterùm: *Vobis donatum est pro Christo, non solùm vt in eum credatis, verùm etiam, vt pro illo patiamini*; Et Beatus Ioannes Apostolus dicit: *Non quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos: Et misit filium suum propitiationem pro peccatis nostris.* Et iterùm, Beatus Paulus Apostolus ait: *Per patientiam curramus ad propositum nobis certamen; Aspicientes in auctorem, & consummatorem fidei nostræ Iesum.* Si ergò verè Catholici esse cupimus, totum fideliter diuinæ gratiæ duputare debemus: Et initium videlicet boni operis nostri & finem. Quia sicut præmissis Scripturæ sanctæ testimoniis clarissimè demonstratur, Dominus eligit sanctos suos, non illi eum. Deus in suis fidelibus, & incipit opus bonum & perficit: Ab ipso donatur fidelibus, qui pro eo patiuntur, & initium fidei, & finis Martyrij. Ipse prior dilexit sanctos suos, vt & illi eum possent diligere. Et fides nostra Dominum Iesum habet auctorem, eam in nobis inchoando; Et ipsum habet consummatorem perficiendo. Hæc ergò fideliter teneamus, vt in vera fide fundati, ab errore hæretico tuti simus: Aut si istius verba alium sensum rectum & recipiendum habent, ostendat ipse qui scripsit.

Ioa. 15. v. 16. Phil. 1. v. 6. ib. v. 29. I. Io. 4. v. 10. Heb. 12. v. 1. & 2.

CAPVT V.

Cap. v.

QVINTO capitulo huiusmodi propositiones ponit.

1\. 1. *Per præscientiam, & prædestinationem Dei neminem compelli.*

2\. 2. *Præscire ea etiam quæ non esset facturus, prædestinare tantùm quæ esset facturus.*

3\. 3. *Sicut in præscientia & prædestinatione Dei causam non esse peccati, ita nec pœnæ eius, nec mortis.*

4\. 4. *Deum sicut neminem compellat peccare, ita nec benè viuere.*

5\. 5. *Si qua causa præcedat voluntatem, id est, naturam ad bona vel mala cogitanda, vel facienda, non esse naturam.*

Ex his quinque propositionibus, iam tres superiùs prout potuimus satis tractatæ sunt, & ex superfluo repetendæ non sunt: id est prima & secunda & quarta. Restant ergò duæ, quas nunc primùm posuit.

3. In tertia itaque sic dicit: *Sicut in præscientia & prædestinatione Dei causam non esse peccati, ita nec pœnæ eius, nec mortis*] quibus verbis nos respondemus. Quia si præscientia & prædestinatio Dei non est alicui causa peccati, sicut omninò verum est; Ergo eadem diuina præscientia & prædestinatio non est iniusta, nec in aliquo vituperanda: Quâ impios in sua impietate perseuerantes præsciuit & prædestinauit æternis suppliciis condemnandos: Quia suâ præscientia, & prædestinatione omnipotens Deus non eis existit causa peccati, sed iustus vltor peccati: Nec eos impellit ad peccandum, sed iustè tradit ad luendum supplicium: præscit ergò sicut verè & verus Deus hominum futura peccata; Vnde & scriptura dicit: *Deus æterne, qui occultorum es cognitor, qui nosti omnia antequam fiant:* Non vt ad peccandum suâ præscientiâ aliquem compellat, sed vt ipsos peccantes suâ æternâ prouidentiâ iustè ordinet, vel condemnet. Prædestinatione etiam suâ, quâ impios puniri decreuit, sicut iam dictum est, non vt essent impij effecit, sed vt in ipsa impietate sua perseuerantes, non essent impuniti, iustè constituit. Quod verò iste adiungit atque definit, quia sicut Deus suâ præscientiâ & prædestinatione non est alicui causa peccati: Ita nec causa sit pœnæ, & mortis, quæ peccato debetur, fideliter discernendum est: Quia videlicet homo peccando ipse sibi extitit, & existit causa pœnæ suæ, & causa mortis suæ: Et tamen quia omnipotens Deus iudex est iustus, licet non sit in eius præscientia & prædestinatione, sed in hominum meritis causa pœnarum & mortis: tamen est in eadem præscientia & prædestinatione æterna iustitia, quâ in sua impietate permanentibus & pœna inferatur & mors. Et ideò tali argumentatione, sicut iste vult, non destruitur prædestinatio Dei, quâ impiis inrogat æterna supplicia: Quia etsi non est in eius prædestinatione vlla causa pœnarum; Est tamen ibi iustitia, & iudicium iustè inferendarum pœnarum.

Refut. 3. Defin.

Dan. 13. v. 42.

Quinta propositio talis est. *Si qua causa præcedat voluntatem, id est naturam ad bona, vel mala cogitanda, vel facienda, non esse naturam:*] vbi manifestè contra veritatem loquitur. Si enim nulla causa præcedit voluntatem hominis ad bona cogitanda, vel facienda, vnde est in homine bona voluntas, id est, pia affectio, vt possit aliquid boni cogitare vel facere? Neque enim à semetipso habet homo voluntatem bonam, de qua dicitur: *Pax in terra hominibus bonæ voluntatis.* Neque à semetipso habet efficientiam boni operis de qua dicitur: *Gloria autem & honor, & pax omni operanti bonum:* Sed ab illo hæc habet: De quo Apostolus fidelibus dicit: *Deus est enim qui operatur in vobis & velle & perficere pro bona voluntate:* Ipse præuenit voluntatem hominis misericor-

Refut. 5. Defin.

De gratia præueniente.

Luc. 2. v. 14.

Rom. 2. v. 10.

Phil. 2. v. 13.

diâ suâ, sicut Psalmista dicit: *Deus meus misericordia eius præueniet me:* Ipse inspirat homini gratiam rectè cogitandi, sicut Apostolus dicit: *Non quòd sufficientes simus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.* Ipse ergò nobis est causa bonæ voluntatis: Ipse nobis est causa benè desiderandi & perficiendi: ipse nobis causa misericordiæ & gratiæ, Qua non solum benè velle, non solùm benè agere, & perficere, sed etiam benè cogitare possimus. Et non solùm in præsenti hæc agit in electis suis: sed etiam ante mundi constitutionem prædestinauit illos gratiâ suâ, vt essent sancti, & immaculati coram ipso: sicut Apostolus testatur dicens: *Sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, vt essemus sancti, & immaculati in conspectu eius in charitate.* Cùm ergò tanta & talis causa, quæ est vtique causa omnium bonorum, siue in condendis, siue in muneranndis creaturis suis, sit nobis optima & æterna causa bonæ voluntatis præcedens nos gratia sua, vt benè velle, & benè agere possimus, quomodo iste dicit, nullam causam præcedere bonam voluntatem, & bona opera nostra? Aut si præcedat hæc aliqua causa per quam fiant, ipsam causam non esse naturam: Cùm omnipotens Deus, qui bonæ voluntatis nobis est causa, ipse sit præ omnibus summa, & optima natura. Qui ergo non credit hanc summam, & efficacissimam causam, eandémque summam & optimam naturam præcedere voluntatem nostram, vt rectè velle & rectè operari possimus, manifestè resistit veritati, & Pelagiani erroris esse conuincitur. Si enim hæc fœlix causa non præcederet hominum voluntates, nulla esset prædestinatio bonorum, nulla redemptio miserorum, nulla remuneratio operum piorum.

Psal. 58. v. 11.

2. Cor. 3. v. 5.

Eph. 1. v. 4.

Ad mala: sola præcedit causa deficiens.

Ad mala autem cogitanda, vel facienda, absit vt hæc summa, & optima causa voluntatem nostram præcedat: præcedit tamen eam causa non efficiens, sed deficiens, id est summi boni desertio, & inferioris appetitio, cùm ab amore Dei anima deficit, & ea quæ sunt inferiùs concupiscit. Ad hæc ergò delapsa humanæ naturæ voluntas efficitur mala, nullam aliam habens causam, quia mala fit, nisi (vt dictum est) defectum à summo bono. Talis namque defectus voluntatis, & Angelos fecit malos deserentes Deum, & hominem similiter malum inobedientem Deo. Talis autem defectus manifestè non est aliqua natura; Est tamen ipsius vel humanæ vel Angelicæ naturæ deserens creatorem, & defluens ad seipsam, vel etiam ad infimam creaturam. Et hæc est origo totius malæ voluntatis, totius prauæ cupiditatis & operis. Sed quamuis non sit Deus causa malis voluntatibus nostris, nec vlla natura subsistens, sed creaturæ rationalis affectus ab amore

condito-

conditoris deficiens, non tamen non idcircò non est iudex, & vindex ipsarum cogitationum nostrarum, & iustæ vindictæ, ac iudicij sui prędestinator æternus: Quod iste tantis ambagibus & argumentationibus euacuare contendit. Quod verò assiduè amat dicere ipsam voluntatem esse naturam, iam & suprà admonuimus quòd ex verbis *S. Augustini* huius erroris sumpserit occasionem: Dum quod ille tractat de voluntate mentis humanæ, quâ diligit semetipsam, quæ semper vtique est bona diligendo naturam suam, nec aliud vel aliter esse potest, iste contentiosè omninò transfert ad eam voluntatem de qua agitur, cum de libero arbitrio tractatur: Quia, sicut diximus, vna eadémque voluntas mentis alia est, cùm naturaliter diligit seipsam: Alia cùm vel gratiâ adiuta diligit Deum, vel proprio vitio corrupta diligit mundum. Alia est autem & alia non naturæ sed affectionis diuersitate: Et ideò potest esse, & bona, & mala secundùm ea, quæ diligit vel benè vel malè.

CAPVT VI. CAP. VI.

SEXTÒ capitulo definit: Defin. 3.

1. *Nullum peccatum, nullámque eius pœnam aliunde nasci, nisi propriâ hominis voluntate libero malè vtentis arbitrio.* 1.

2. *Et stultissimum esse, dubitare humanam voluntatem esse secundùm naturam.* 2.

3. *Nec dubitari posse ipsam rationalem substantiam esse.* 3.

Has tres definitiones quare posuerit, & quid ex eis efficere voluerit, non satis apparet, nisi fortè quia præcipua eius intentio est in omnibus istis argumentationibus, vt vel liberum arbitrium secundùm naturam defendat, quod est vtique Pelagianum, aut prædestinationem iusti iudicij Dei quantùm in se est destruat, quod est Ciceronianum. Nam Cicero, sicut *beatus Augustinus* in libris de ciuitate Dei commemorat, & ex ipsius Ciceronis verbis ostendit, in tantum conatus est diuinæ prouidentiæ dispositionem euacuare, vt non solùm prędestinationem, sed etiam pręscientiam Dei omninò negaret, hâc quasi ratione volens defendere liberum hominis arbitrium, atque ita auditores suos, dum vult facere liberos, fecit sacrilegos, qui ita se existimarent absolutos sui arbitrij libertate, vt in nullo essent obnoxij diuinæ dispensationis prouidentię, vel prędestinationi: negantes Deo, quod summè ac propriè Dei est, id est pręscientiam omnium futurorum, & prędestinationem dispositionum suarum. Quod quid est aliud dicere, quàm Deum non esse Deum? quomodo enim verè Deus est, qui nullam habet pręscientiam futurorum,

Refu. Gen.

AVGVST. de ciuit. Dei lib. 5. c. 9.

Quod & nunc valdè timendum & cauendum est: ne per huiusce-modi contentiones & concertationes, dum in parte suscipimus & in parte negamus prædestinationem dispositionum Dei, volentes homines quasi facere liberos, faciamus sacrilegos. Quia & hoc vtique ad fidem nostram pertinet, vt prædestinationem Dei quæ vtique iusta est, in vtramque partem plenam & perfectam esse credamus. Quod quia contra fidem est, si negetur vtique sacrilegum est. Quia ergò vt diximus maxima huius intentio est, vel liberum arbitrium secundùm naturam defendere, vel prędestinationem iustitię Dei ex dimidia parte negare, potuit & has tres argumentationes velut in defensionem liberi arbitrij ponere.

Refut. 1. Defin.

Quod ergò ait, *Nullum peccatum, nullámque eius pœnam aliunde nasci, nisi propriâ hominis voluntate libero malè vtentis arbitrio,*] verum est quidem, quia hominis propriâ voluntate commissum est peccatum, & peccati merito consecuta est pœna peccati, id est mors, miseria, & supplicium. In hoc tamen plurimùm distat inter peccatum, & pœnam peccati: quòd peccatum illud solus homo fecit: peccati verò pœnam & ipse meruit, & Deus iustè iudicando inflixit. Et ideò tali argumentatione nequaquam concludit, vel ostendit iste quod vult: videlicet quasi nulla pœna peccati, nulla miseria, nullum supplicium, quæ peccantibus inrogantur, à Deo sint. Et ideò non potuisse à Deo prædestinari iniquorum æterna supplicia: quia ab ipso non sunt, sicut peccatum, ita nec supplicium: Cùm sicut iam suprà ostendimus, apertissimè contra hunc errorem Scriptura clamet: *Bona, & mala, vita, & mors, paupertas, & honestas à Deo sunt.* Non vtique illa mala, quæ homines peccando, & iniquè agendo committunt, quorum omninò author Deus non est: sed illa, quæ propter peccata hominibus iusto Dei iudicio inrogantur, sicut fames, cædes, hostilitates, vastationes, & cæteræ ærumnæ, & clades: de quibus & Amos Propheta dicit: *Si erit malum in ciuitate quod Dominus non fecit.* Et ipse Dominus per Esaiam Propheram ait: *Ego Dominus faciens pacem, & creans malum.* Vnde & de talibus malis quibusdam comminatur dicens: *Et adducam super eos mala, annum visitationis eorum.* Et iterùm: *Congregabo super eos mala: Et sagittas meas complebo in eis.* Quæ omnia Deus creare dicitur, non quasi aliquam naturam condendo: sed ea iusto suo iudicio decernendo, instituendo, & inferendo. Quomodo autem rectè distinguere, & intelligere debeamus secundùm hunc sensum, quod *Deus mortem non fecit.* Et tamen *mors à Deo est.* Clarissimè *beatus Augustinus* exponit & ostendit dicens: » Iustum Dei iudicium est, vt peccato suo quisque pereat, cum pec-

Quænam mala à Deo.

Eccl. 11. v. 14. Amos. c.3.v.6. Isa. c. 45.v.7. Ierem. 11.v.23. Deut. 32 v. 23. Sap. 1. v. 13. Eccl. 11. v. 14.

AVGVST.

catum Deus non faciat: sicut & mortem non fecit. Et tamen "
quem morte dignum censet, occidit. Vnde legitur *Deus mortem non fecit*. Et legitur: *Mors & vita à Deo est*. Quæ duo non esse inter se contraria profectò videt quisquis ab operibus diuinis iudicia diuina discernit. Quia aliud est creando non instituisse mortalem, aliud iudicando plectere peccatorem.]

Refut. 2. & 3. defin.

Quod autem subiungit iste, & dicit: *Stultissimum esse dubitare humanam voluntatem esse secundum naturam:*] Verum est quidem quòd voluntas animæ rationalis secundùm naturam, & in natura est eiusdem animæ rationalis: sed sicut sæpè iam dictum est, eadem ipsa naturalis voluntas aliter intelligenda est cùm se vult & diligit, & ad se refertur, quam nemo dubitat semper naturaliter bonam esse: aliter verò cùm vel Dominum piè diligit, vel peruersè mundum: & ad ea refertur quæ vel suprà se, vel infrà se diligit. Et ideò iam talis voluntas, non ad mentem suam cùm naturaliter inest; sed ad aliud, vel aliud, quod extra substantiam eius est relata potest esse & bona, & mala, non naturà, sed affectione: videlicet aut rectè superiora diligendo, quibus beatificatur: aut prauè appetendo inferiora, quibus corrumpitur. In qua re non iam sola est natura: sed aut virtus, aut vitium naturæ: sed virtus ex diuinæ gratiæ infusione: vitium ex propriæ voluntatis deprauatione. Et hoc est liberum humanæ mentis arbitrium, cùm ad illa, vel illa appetenda affectus hominis inclinatur. Qui affectus nec extra naturam est, quia in vtramque partem spontaneâ voluntate mouetur: Nec tamen solius naturæ est: sed vt ad bona moueatur, diuinâ excitatur, & agitur gratiâ: vt verò ad mala, propriâ cupiditate deprauatur. Quod ideò in hoc loco breuiter & diligenter prout potuimus demonstrandum putauimus, vt scienter discernatur & intelligatur, quàm absurdè & fallaciter naturalem tantummodò arbitrij libertatem iste vbique asserere conetur, propter illam scilicet humanæ mentis voluntatem, quâ naturaliter diligit seipsam: nec attendit, aut certè dissimulat, nihil ad huiusmodi voluntatem pertinere, cùm de libero arbitrio agitur: sed ad illam quæ alio modo, aliâ affectione, vel ad bona diligenda, vel ad mala appetenda, aut diuinâ gratiâ adiuta, aut suo vitio deprauata mouetur. Ac per hoc manifestum est, quòd eius tam contentiosa, & peruicax intentio, quâ liberum arbitrium naturaliter defendere conatur, manifestè cassa & irrita est. Quia licet in natura hominis, & voluntate humanæ mentis liberum consistat arbitrium, & naturaliter habeat posse bonum velle, posse rectè viuere; posse beatè esse; tamen vt ipsum bonum velit, vt rectè viuat, vt beata fiat, non habet ex

De multiplici voluntate.

Velle bonum ex gratia.

sua virtute, sed ex sola diuinæ gratiæ largitate.

Sed quia iste tali argumentatione nos coarctare vult, vt aut diuinam prædestinationem ex dimidia parte negemus: aut eandem prædestinationem perfectè asserendo liberum videamur tollere arbitrium: sicut etiam *Cicero* disputabat diuinam præscientiam impugnando, & negando, asserens quòd si verè esset Dei præscientia, non posset esse in hominibus liberum arbitrium: aut si esset in hominibus liberum arbitrium, nullam esse Dei præscientiam. Vnde & elegit ille impijssimus, & detestabilis blasphemator Dei, vt liberum hominis arbirrium defenderet, & Dei præscientiam omnimodis denegaret. Quem iste quàm magna ex parte in hac disputatione sua sequi, & imitari videatur facilè intelligit, qui diligenter aduertit. Quia qui negat Dei præscientiam, negat etiam Dei prædestinationem, quæ sine præscientia nulla est. Vt ergò manifestiùs & lucidiùs intelligamus quomodo vtrumque verissimè constet, videlicet & diuina prædestinatio, & liberum hominis arbitrium, nec omninò alterum altero destruarur, necessarium omninò & salubre existimamus in hoc loco ipsa verba *sancti Augustini* subiungere, quibus aduersus impiam *Ciceronis disputationem*, vtrumque defendit, vtrumque tenendum suauissimè docet.

Cicero cõtra præscientiam Dei.

AVGVST. De ciuit. Dei lib. 5. cap. 9.

» In has (inquit) angustias coarctat animum religiosum, vt vnum » eligat è duobus, aut esse aliquid in nostra volunrate, aur non esse » præscientiam futurorum: quoniam vtrumque arbitratur esse non » posse; sed si alterum confirmabitur, alterum tolli: Si elegerimus » præscientiam futurorum, tolli voluntatis arbitrium: si elegerimus » voluntatis arbitrium, tolli præscientiam futurorum. Ipse » itaque ex his duobus elegit liberum voluntatis arbitrium, quod » vt confirmaretur, negauit præscientiam futurorum: Atque ita » dum vult facere liberos, fecit sacrilegos. Religiosus autem animus » vtrumque eligit, vtrumque confitetur, & fide pietatis » vtrumque confirmat.] Item post aliquanta: Spiritus ergò vitæ » qui viuificat omnia, creatórque est omnis corporis & omnis » creati spiritus, ipse est Deus spiritus vtique non creatus, in eius » voluntate summa potestas est, quâ creatorum spirituum bonas » voluntates adiuuat, malas iudicat, omnes ordinat: & quibusdam » tribuit potestates, quibusdam non tribuit: Sicut enim » omnium naturarum creator est, ita omniũ potestatum dator non » voluntatum. Malæ quippè voluntates ab illo non sunt, quoniam » contra naturam sunt, quæ ab illo est.] Et post aliqua: Causa » (inquit) rerum quæ facit, nec fit, Deus est: Aliæ verò causæ &

Ibidem.

Ibidem.

faciunt, & fiunt: quomodo igitur ordo causarum, qui præscienti «
certus est Deo, id efficit, vt nihil sit in nostra voluntate? cùm in «
ipso causarum ordine magnum habeant locum nostrę voluntates.] «
Item post pauca.

Quòd verò negat (inquit) ordinem omnium causarum esse « Ibidem
certissimum, & Dei præscientiæ notissimum, plus eum quàm «
Stoïci detestamur: aut enim esse Deum negat, aut si esse confi- «
tetur Deum, quem negat præscium futurorum, etiam sic nihil «
Psa. 13. dicit aliud, quàm quòd ille *dixit insipiens in corde suo: non est* «
v.1. *Deus*: Qui enim non est prę sciens omnium futurorum, non est «
vtique Deus. Quapropter & volutates nostræ tantùm valent, «
quantùm Deus eas valere voluit, atque prę sciuit; Et ideò quicquid «
valent, certissimè valent: Et quod facturæ sunt, ipsæ omninò fa- « Ibidem. cap. 10.
cturæ sunt: quia valituras atque facturas ille præsciuit, cuius «
præscientia falli non potest: si enim necessitas nostra illa dicen- «
da est, quæ non est in nostra potestate, sed etiamsi nolumus ef- «
ficit quod potest, sicut est necessitas mortis, manifestum est vo- «
luntates nostras, quibus rectè vel perperàm viuitur, sub tali ne- «
cessitate non esse. Multa enim facimus quæ si nollemus, non vti- «
que faceremus, quò primitùs pertinet ipsum velle: nam si volu- «
mus est, si nolumus non est: Non enim vellemus si nollemus: Si «
autem illa definitur esse necessitas, secundùm quam dicimus ne- «
cesse esse, vt ita sit aliquid, vel ita fiat; nescio cur etiam timea- «
mus, ne nobis libertatem auferat voluntatis. Neque enim & vi- «
tam Dei, & præscientiam Dei sub necessitate ponimus, si dica- «
mus necesse esse Deum semper viuere, & cuncta præscire, sicut «
nec potestas eius minuitur, cùm dicitur mori, fallique non pos- «
se; sic enim hoc non potest, vt potiùs, si posset, minoris esset «
vtique potestatis. Rectè quippè omnipotens dicitur, qui tamen «
mori & falli non potest. Dicitur enim omnipotens faciendo quod «
vult, non patiendo quod non vult. Quod ei si accideret, nequa- «
quam omnipotens esset. Vnde propterea quædam non potest, «
quia omnipotens est: Sic etiam cùm dicimus, necesse esse, vt «
cùm volumus, libero velimus arbitrio, & verum proculdubiò «
dicimus; & non ideò ipsum liberum arbitrium necessitati subij- «
cimus, quæ adimit libertatem. Sunt igitur nostræ voluntates, «
quæ & ipsæ faciunt quicquid volendo facimus, quod non fieret «
si nollemus: Non ergò propterea nihil est in nostra voluntate, «
quia Deus prę sciuit quid futurum esset in nostra voluntate; non «
enim qui hoc præsciuit, nihil præsciuit. Porrò si ille qui prę sci- «
uit quid futurum esset in nostra voluntate, non vtique nihil, sed »
aliquid præsciuit; profectò & illo prę sciente est aliquid in no- «
stra voluntate. Quocircà nullo modo cogitur, aut retentâ præ- «

» scientiâ Dei tollere voluntatis arbitrium: aut retento voluntatis » arbitrio, Deum (quod nefas est) negare præscium futurorum: » sed vtrumque amplectimur, vtrumque fideliter & veraciter con- » fitemur: Illud vt benè credamus, hoc vt benè viuamus. Malè au- » tem viuitur, si de Deo non benè creditur. Vnde absit à nobis » eius negare præscientiam, vt liberè velimus, quo adiuuante su- » mus liberi vel erimus. Iustè itaque præmia bonis factis, & pecca- » tis supplicia constituta sunt: Neque enim ideò peccat homo, quia » Deus illum peccaturum esse præsciuit: Imò ideò non dubitatur » ipsum peccare, cùm peccat, quia ille cuius pręscientia falli non » potest, non fatum, non fortunam, non aliquid aliud, sed ipsum » peccaturum esse pręsciuit, qui si nolit, vtique non peccat; sed si » peccare noluerit, etiam hoc ille pręsciuit.]

Hæc ad instructionem, & confirmationem nostram contra humanæ præsumptionis & argumentationis errores beatissimus doctor lucidissimè disseruit, qui etiam alio loco de hac eadem re ita

AVGVST. » ait: Neminem Deus ad peccandum cogit, præuidet tamen eos » qui propriâ voluntate peccabunt. Cur ergò non iudicet iustus, » quæ fieri non cogit præscius: sicut enim memoriâ suâ nemo cogit » facta esse quæ præterierunt, sic Deus non cogit præscientiâ suâ facienda, » quæ futura sunt. Et sicut homo quædam quæ fecit meminit, » nec tamen omnia quæ meminit fecit: Ita Deus omnia quorum » ipse auctor est, pręsciuit: Quorum autem non est malus auctor, » iustus est vltor.] Item de immutabili ratione rerum mutabilium

Idem. in Deo, & de æterna eius ac generali prædestinatione, & præ- » scientia alio loco ita dicit: Ira Dei non perturbatio animi eius » est, sed iudicium quo inrogatur pœna peccato. Cogitatio verò » eius, & recogitatio mutandarum rerum est immutabilis ratio. » Non enim sicut hominem, ita Deum cuiusquam facti sui pœnitet, » cuius est de omnibus omninò rebus tam fixa sententia, quàm » certa præscientia.]

CAP. VII.

CAPVT VII.

Defin. 1. Refut.

SEPTIMO capitulo talem definitionem ponit.

I. *Liberum arbitrium inter media dona Dei deputandum: Ideóque eo peccari potuisse.*

Vbi hoc breuiter dicendum, & distinguendum est, quòd iste licet donum Dei dicat esse liberum arbitrium: tamen naturale illud tantummodò asserit more Pelagianorum: Cùm fides Ecclesiæ multùm distinguat inter dona naturæ, & dona gratiæ: vt

Dona naturæ.

quòd dedit omnipotens Deus homini naturaliter mentem rationalem, & intellectualem, & in eadem mente memoriam, intelligentiam, voluntatem; quòd dedit etiam naturaliter corpori

humano substantiam, formam, speciem, incolumitatem, sensum videndi, audiendi, olfaciendi, gustandi, tangendi, viuificante illud animâ, & sensificante, manifestè sint dona & munera naturæ, quæ primâ creatione Deus homini inseruit, & creando naturaliter dedit: Quòd autem dat Deus homini fidem, spem, charitatem, pietatem, bonam voluntatem, boni operis facultatem, & cętera huiusmodi dona suæ gratiæ, dona Spiritus sancti, de qui- *Dona gratiæ.*

1. Cor. 12. v. 11. bus Apostolus dicit: *Hæc autem omnia operatur vnus, atque idem spiritus diuidens singulis prout vult:* De quibus etiam in Psalmo

Eph. 4. v. 8. dictum esse exponit. *Ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus:* Vnde & ipsum liberum arbitrium *De arbitrio verè libero.*

Psa. 67. v. 19. fides Catholica, fides vera inter dona gratiæ deputat: Quia licet naturaliter illud homini Deus inseruerit, quando eum creauit vtique bonum, & bonâ voluntate prędìtum: Tamen & tunc indigebat gratiâ conditoris, vt in bono, quo creatum fuerat permaneret; & primi illius peccati merito amissâ libertate infirmatum, vitiatum, atque corruptum, & velut quadam ruinâ depressum, nullatenùs valet assurgere ad illud æternum, & summum bonum, ad quod homo conditus est, nisi Dei gratiâ sanetur, redintegretur, inluminetur, & liberetur: nec potest omninò aliter fieri liberum, nisi fuerit Dei gratiâ liberatum, per eum qui dicit, *Si vos* *Gratia cōditoris.* *Gratia Redemptoris.*

Ioan. 8 v. 36. *filius liberauerit, tunc verè liberi eritis:* Vt fiat in nobis quod Apo-

2. Cor. 3 v. 17. stolus ait: *Vbi spiritus Domini ibi libertas:* Et ideò sicut diximus, insanus & Pelagianus est error, si quis liberum arbitrium, quod in Adam perijt peccando, amisso, & dono naturæ, & dono gratiæ, aliter putat esse liberum, nisi fuerit Christi gratiâ liberatum.

Quod autem dicit iste, illud liberum arbitrium bonum & rectum, & bonâ voluntate ad superna & diuina erectum, quale in primo homine conditum fuit, ita vt esset sine vllo peccato, & posset non peccare si vellet: quod (inquam) tale & tam magnum bonum non inter summa, sed inter mediocria Dei dona esse asserit deputandum, multùm à veritate discordat. Quia sicut diximus tantum, ac tale erat in illo primo homine liberi arbitrij bonum, quale in nullo est sanctorum in pręsenti vita: In quibus licet sit liberum arbitrium iam Christi gratiâ liberatum atque sanatum, tamen tanta est illa sanitas, vt quandiù mortaliter viuunt, sine peccato esse non possint: & cum multùm velint atque desiderent *De libero arbitrio ante peccat. origin.*

Mat. 6. v. 12. non peccare, non possint tamen non peccare. Vnde & quotidie indigent supplicare, & veraciter dicere Patri cœlesti: *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.* Non ergò medium, sed summum donum erat secundùm eum modum, quo tunc homo in Paradiso viuebat, liber à peccato, &

libertatem non peccandi habens in propria voluntate, quamdiu piè Deo se subiiceret regendum atque iuuandum, licet adhuc esset perficiendum in meliùs, si in Dei obedientia permansisset, vt tantam virtutem acciperet, vt iam peccare non posset: vt autem tale, & tam liberum arbitrium in illo primo homine peccare posset, fecit hoc desertio Dei, & præsumptio sui: dùm sub Deo esse negligens, & in sua potestate esse volens, amisit donum diuinæ gratiæ, amisit bonum naturæ, & inuenit se sub damnatione miseriæ.

Cap. VIII.

CAPVT VIII.

OCTAVO capitulo has definitiones ponit.

1. 1. *Interioris hominis substantialem Trinitatem in essentia, & voluntate, & scientia contineri.*

2. 2. *Nec aliud ei esse & velle, nec aliud velle & scire, sed hæc tria vnam naturam: totámque animæ naturam voluntatem esse.*

3. 3. *Liberam voluntatem esse naturam hominis, eiusque liberum motum, ac potestatem mouendi, quod sit liberum arbitrium hoc donum Creatoris.*

4. 4. *Sicut animale corpus potuit mori, quia adhuc non erat perfectum, id est spiritale, ita voluntas libera, adhuc animalis meritò, quia mortalis, potuit peccare, quoniam adhuc non erat perfecta, quæ vtique perfectio libertatis post mandati custodiam impleretur, dum ei peccandi voluntas penitus auferretur.*

5. 5. *Hunc motum nulli animalium præter hominem concessum.*

6. 6. *Sitque talis differentia inter liberum hominis arbitrium, & eius substantiam, vt natura in voluntate rationali, liberũ verò arbitrium in eius libertate, siue in motu liberæ naturaliter voluntatis, siue in munere intelligentiæ.*

7. 7. *Quæ tria, id est liber, motus, intelligentia, liberum arbitrium inter se componunt: vt sicut substantia, in qua est, trina sit: est enim, & vult, & scit: Ita & illud trinum fiat liber, motus, intelligens.*

Refut. 1. defin. Quod ergò dicit, *interioris hominis substantialem Trinitatem in essentia & voluntate & scientia contineri.*] Ex parte ex disputationibus sancti Augustini in libris de Trinitate sumpsit: ex parte de suo excogitauit. Dicit enim B. AVGVSTINVS de sancta & summa Trinitate disputans, & de mente hominis vbi ad imaginem & similitudinem Dei conditus est, similitudinem ad Deum trahens, vt per illam imaginem Trinitatis quæ est in mente hominis subleuaret nos ad contemplandum vtcumque Trinitatem quæ Deus est. Dicit, inquam, hæc tria, id est, esse, nosse, & velle, ita in

(Avgvst. de Trinit. 9. c. 1. & seq. & lib. 15. c. 7.)

ita in mente hominis inueniri, vt & diſtinctè tria ſint, & ſub- «
ſtantiâ vnum ſint; videlicet quando mens, quæ naturaliter eſt, «
naturaliter nouit ſe, & naturaliter vult, id eſt diligit ſe, nec ad «
aliud tunc refertur eius notitia & voluntas, niſi ad ſeipſam. Tunc «
enim licet diſtinctè intelligantur, Hæc tria eſſe in mente, id eſt, «
eſſe, & noſſe ſe, & velle ſe, tamen & ipſum eſſe natura, id eſt eſ- «
ſentia mentis eſt, & omninò naturaliter nouit ſe, & naturali- «
ter vult ſe; Et tota eſt, & ſicut tota habet eſſe, ſic etiam tota «
ſe nouit, ſic tota ſe vult & diligit. Et ideò tunc quanta eſt eſſen- «
tia eius, tanta eſt & notitia eius, & voluntas eius. Et ex hac «
comparatione admonet Beatus Doctor, vt ex ſimilitudine men- «
tis noſtræ exſurgamus ad contemplandam veram Trinitatem «
quæ Deus eſt: vt ſicut hæc tria, id eſt eſſe, noſſe ſe, & velle ſe, «
ita inueniuntur in mente hominis, vt & propriè ſingula diſcer- «
nantur: Et tamen ſubſtantialiter, & naturaliter vnum ſint: Et «
quanta eſt ipſa mens, tanta tunc ſit & notitia ſui & dilectio ſui, «
quia tota ſe nouit, tota ſe diligit: Ita ex hac imagine & ſimi- «
litudine Dei ſubleuemus intellectum ad ipſam Trinitatem Do- «
mini: Et agnoſcamus in ipſa beata & ſumma Trinitate, diſtin- «
ctè, & propriè tria eſſe, id eſt Patrem, & Filium, & Spiritum «
ſanctum, & hæc tria eſſentialiter, & naturaliter vnum eſse, & «
æqualia eſse, vt quantus eſt ibi Pater, tantus agnoſcatur eſse & «
Filius, tantus & Spiritus ſanctus. Sicque velut per ſpeculum, «
& in ænigmate mentis noſtræ diſcamus intelligere ſanctam Tri- «
nitatem diſtinctam perſonis, vnitam ſubſtantiâ, æqualem naturâ, «
atque potentiâ.] «

Iſte verò cùm hæc legiſset tam vtiliter & ſalubriter ad in-luminationem noſtræ fidei dicta, non eſt contentus moderamine & pietate ſancti Doctoris, ne terminos ab eo præfixos excederet: ſed addidit de ſuo, quod hæc tria, quæ in mente hominis contemplantur, Trinitas ſit ſubſtantialis: Cùm Trinitas ſubſtantialis & ſubſtantiua, id eſt, quæ ſubſtantialiter in perſonis conſiſtat, nullatenùs inueniri poſſit, niſi vnius Dei. Vnde & idem Doctor, ne quis erret in talibus, ſollicitè admonet, & docet in eiſdem libris, quòd non homo ſit hæc tria, ſed hominis, vel in homine ſint hæc tria. Cùm è contrario in ſancta Trinitate illa tria quæ diſtinctè ibi agnoſcuntur, nullatenùs dici debeant aut poſſint in vno Deo eſse, ſed verè vnus Deus eſse: Neque enim Trinitatem dicimus eſse in Deo, ſed ipſam Trinitatem Deum:
Sic enim ipſe ſanctus Doctor dicit: Inuenimus in homine Trini- « AVGVST. de
tatem, id eſt, mentem & notitiam, quâ ſe nouit, & dilectionem « Trinit. lib.
quâ ſe diligit: Sed hæc tria ita ſunt in homine, vt non ipſa ſint « 15. cap. 6.
homo: Homo enim eſt (ſicut & veteres definierunt) animal «

» rationale mortale. Illa ergò excelllunt in homine, non ipsa sunt
» homo, & vna persona, id est, singulus quisque homo: Habet illa
» tria in mente, vel mentem: Ac per hoc illa tria non homo sunt, sed hominis sunt, vel in homine sunt, detracto etiam corpore, si sola anima cogitetur aliquid, eius mens est tanquam caput eius, vel oculus, vel facies: Sed non hæc vt corpora cogitanda sunt: Non igitur anima, sed quod excellit in anima mens vocatur: nunquid autem possumus dicere Trinitatem sic esse in Deo, vt aliquid Dei sit, nec ipsa sit Deus?

Refut. 2. Defin.

Iste verò postquam non rectè substantialem Trinitatem in mentis essentia & voluntate & scientia contineri dixit, addit adhuc aliud peius dicens: De ipsa hominis mente: *Nec aliud ei esse & velle, nec aliud velle, & scire; Totámque animæ naturam voluntatem esse; Sed hæc tria vnam naturam.*] Cùm è contrario firmissimè fides teneat, nullam creaturam esse, id est, nec Angelicam, nec humanam, quæ ita sit simplicicis naturæ, vel essentiæ, vt quod est ei esse, hoc sit intelligere: Quia videlicet potest esse, & non intelligere: Nec quod est ei esse, hoc est velle: Quia potest esse, & non velle, nec hoc illi est esse quod nosse: quia potest esse, & non nosse: nec hoc illi est esse, quod diligere: quia potest esse, & non diligere. Solius autem diuinæ naturæ est summa illa & ineffabilis simplicitas, vt quod est ei esse, hoc ei sit quicquid veraciter dicitur esse. Verbi gratiâ, quod est ei esse, hoc est intelligere: Quia non est in illo aliud essentia, & aliud intelligentia: sed quod est essentia, hoc intelligentia, & quod intelligentia, hoc essentia: Similiter non est illi aliud esse, & aliud sapientem esse: Quia non est in illo aliud essentia & aliud sapientia: Sed quod essentia, hoc sapientia, & quod sapientia, hoc essentia. De qua re idem Beatus Doctor ita loquitur dicens.

Avgvstinvs.

» Si autem queritur, quomodo multiplex, & simplex illa sit sub-
» stantia, animaduertenda est primò creatura quare sit multiplex,
» nullo autem modo verè simplex.] Et post aliqua: Etiam anima
» (inquit) cùm aliud sit artificiosum esse, aliud inertem, aliud
» acutum, aliud memorem, aliud cupiditas, aliud timor: aliud
» lætitia, aliud tristitia, possíntque alia sine aliis & alia maius, alia
» minus Innumerabilia & innumerabiliter in animæ natura inue-
» niri: manifestum est, non simplicem, sed multiplicem esse na-
» turam Nihil enim simplex mutabile est. Omnis autem creatu-
» ra mutabilis, Deus autem multipliciter quidem dicitur, magnus,
» bonus, sapiens, beatus, verus, & quicquid aliud non indignè dici
» videtur. Sed eadem magnitudo eius est, quæ sapientia. Non
» enim mole magnus, sed virtute. Et eadem bonitas quæ sapientia

& magnitudo: Et eadem veritas quæ illa omnia. Et non est ibi « aliud beatum esse, & aliud magnum, aut sapientem, aut verum, « aut bonum, aut omninò ipsum esse, nec quoniam Trinitas est, « ideò triplex putandus est. Alioquin minor erit pater solus, aut « filius solus, quàm simul pater & filius.] Item cùm de solo filio « loqueretur, ita ait de illo: vbi est prima & summa vita, cui non « est aliud viuere, aliud esse, sed idem est & esse & viuere: Et pri- « mus ac summus intellectus, cui non est aliud viuere, & aliud in- « telligere: sed id quod est intelligere, hoc viuere, hoc esse est: « vnum omnia tanquam verbum perfectum, cui non desit aliquid; « Et ars quædam omnipotentis atque sapientis Dei plena omnium « rationum viuentium incommutabilium. Et omnes vnum in ea, « sicut ipsa vnum de vno cum quo vnum.] «

Cùm ergo hæc ita sint, quomodo iste ausus est dicere de creatura humanæ mentis; *Nec aliud est ei esse & velle, nec aliud velle & scire, sed hæc tria vnam naturam totámque animæ naturam voluntatem esse?*] Cùm è contrario sanctus Doctor quem sibi sequi videtur, & cuius cautelam atque moderationem suâ leuitate, atque vanitate nimis impudenter transcendere præsumit: Inter illa tria quæ in mente humana velut quędam similitudo Trinitatis inueniuntur, id est, esse, nosse, diligere, tantam distantiam esse ostendat, vt sic de his dicat: Siue mentem dicamus in homine, « eiúsque notitiam & dilectionem; siue memoriam, intelligen- « tiam, voluntatem, nihil mentis meminimus, nisi per memoriam, « nec intelligimus, nisi per intelligentiam, nec amamus, nisi per « voluntatem.] Ecce secundùm veritatem quam sanctus vir docet, « in ipsa hominis mente quanta est distantia, & diuersitas. Inter hæc tria, quæ naturaliter in illa & illius sunt: id est, inter memoriam sui, & intelligentiam sui, & dilectionē sui, dum per solam memoriam sui meminit, per solam intelligentiam se intelligit, per solā dilectionē se diligit: Aliud ergò ibi potest memoria, aliud intelligentia, aliud dilectio: nec quod potest memoria, hoc potest intelligētia, nec quod potest intelligentia hoc memoria: nec quod potest memoria & intelligentia, hoc voluntas. Et si mentis essentia distinctè consideretur, quod potest substantialiter in his tribus, absque illis vtique non possit. Iste autem è contrario dicit, menti non aliud esse, & aliud velle: nec aliud velle & aliud scire. Quod si recipiatur, quid aliud istâ & nouâ inauditâ præsumptione asseritur, nisi vt Deus simplicis est naturę, ita & mens humana simplicis naturæ esse credatur: Si enim quod est humanæ menti esse, hoc est velle, manifestè non est ibi aliud essentia, & aliud voluntas: sed ipsa essentia voluntas: & ipsa voluntas essentia. Item si humanæ menti non est aliud velle, & aliud scire; Ergò non est ibi aliud

AVGVST. de Trinit. l. 10. cap. 11. & 12.

voluntas, & aliud ſcientia: ſed ipſa voluntas ſcientia, & ipſa ſcientia voluntas. Ex hac incredibili ratione ſequitur, vt dicatur, ſicut & iſte dicit, quòd ipſa mens ſicut tota eſt eſſentia, ſic tota ſit voluntas, tota ſcientia: Et ſicut de Deo veriſſimè creditur, vt de ipſo ſolo veraciter dicatur, quia quod habet, hoc eſt; habet enim iuſtitiam, ſed ipſe iuſtitia eſt; habet ſapientiam, ſed ipſe ſapientia eſt; habet bonitatem, ſed ipſe bonitas eſt; ſequitur (inquam) vt & de humana mente ſimiliter dicatur; Quia quod haber, hoc eſt; videlicet, quia habet voluntatem, ſed ipſa eſt voluntas; habet ſcientiam, ſed ipſa eſt ſcientia; ita vt ſicut de Deo credimus, non ſit illi aliud eſſe, & aliud habere.

Ecce ergo iſtò auctore, immò deceptore, contra omnem fidei veritatem, contra Scripturæ ſanctæ auctoritatem, contra paternorum dogmatum ſinceritatem, immò contra omnem diuinam humanámque rationem, inuenta eſt creatura, id eſt mens humana, quę ſit naturæ ſimplicis, ac per hoc incommutabilis, ſicut Deus naturæ ſimplicis, & incommutabilis, eſt. Cùm è contrario veritas clamet; Et ipſe ſanctus Auguſtinus, ſicut ſupra oſtendimus, manifeſtè affirmet, quia omnis creatura multiplex, nullo autem modo verè ſimplex. Et iterùm dicat: nihil mutabile ſimplex, omnis autem creatura mutabilis. Eligat ergo iſte alterum de duobus, ſi mentis natura, ſicut aſſerere conatur, natura ſimplex eſt, mutabilis non eſt: quia ſicut ipſe doctor dicit, & veriſſimè dicit, nihil mutabile ſimplex: ſi autem ipſa mentis natura, ſicut omnis creatura verè mutabilis eſt, ſimplex non eſt. Abſit igitur vt beatus Auguſtinus, qui omnem creaturam affirmat eſſe mutabilem, & multiplicem, nec vllo modo ſimplicem, talia ſenſerit, vel ſcripſerit de natura mentis humanæ, vt eam non tantùm ſimilem, ſed etiam æqualem Deo eſſe aſſereret, ſi eam immutabilis, & ſimplicis naturæ eſſe dixiſſet, legat qui voluerit & valuerit diligentiſſimè, & attentiſſimè perſcrutetur dicta illius de hac re in libris de Trinitate, & inueniet eum dixiſſe illa tria, quæ in mente hominis reperiuntur, de quibus ſæpè dictum eſt, propter vnitatem ſubſtantiæ mentis, cui inſunt, vnum eſſe, & vnam mentem eſſe, vnámque ſubſtantiam, inueniet eum dixiſſe, quia hæc menti ſubſtantialiter inſunt, & mentem eſſe ſubſtantiam, & notitiam ſui ſubſtantiam, & voluntatem ſui ſubſtantiam. Item inueniet eum dixiſſe, quòd mens tota ſe nouit, tota ſe vult, vel diligit: nuſquam tamen illic eum dixiſſe inueniet ipſam mentem eſſe notitiam, ipſam mentem eſſe voluntatem: Cum ſuperiùs iam ex eiuſdem verbis oſtenſum ſit, aliud ibi eſſe notitiam, per quam ſolùm ſe mens nouit, & aliud voluntatem, per quam ſolùm ſe mens diligit. Cur itaque cùm tota ſe nouit mens, non

dixit ipſam mentem eſse notitiam? Et cùm tota ſe vult, non dixit ipſam mentem eſse voluntatem? niſi quia mens ipſa creatura eſt, & ſimplex non eſt: Et aliud eſt illi eſse, aliud noſse, aliud velle. Sed ſi aliquis, vel iſte, qui hoc dixit, opponat: quomodo ergò hæc tria vnum, vna mens, vna ſubſtantia, ſi eſt ibi aliud, & aliud, agnoſcat hæc tria & ſubſtantialiter vnum poſse dici, quia vna, & in vna ſubſtantia ſunt. Et potentialiter aliud, & aliud, quia, ſicut ipſe doctor oſtendit, aliud in ipſa mente poteſt memoria, aliud intelligentia, aliud voluntas. Cùm è contrario in diuina Trinitate poſſimus dicere alius, & alius, & alius: ſed nullo modo dicere poſſimus aliud, & aliud, & aliud, propter ſummæ ſimplicem naturæ vnitatem. Ibi ergò ſumma ſimplicitas, vbi nunquam inueniri poteſt aliud, & aliud.

Inuenitur quidā antiquus diſputator, cùm de incorporea animæ tractaret natura, inter cætera ita de ea dixiſſe: Et cùm vult anima, ſi tota vult, tota volūtas eſt, vbi vtique circonſpectè & cautiſſimè ſic aſseruit ipſam animam ſecundùm quendam modum aliquotiens totam dici poſse voluntatem, cùm ſcilicet tota vult, quia manifeſtè non extra ſe, ſed in ſe, & apud ſe vult, vt nullo modo eam abſolutè definierit eſse voluntatem; ſed ſuſpensè poſuerit, ac dixerit, ſi tota vult, tota voluntas eſt: vnde indubitanter intelligendum eſt, immò vnicuique in ſeipſo naturaliter agnoſcendum, quia ſi tota non vult, tota voluntas non eſt. Poteſt namque vnum atque idem ex parte velle, & ex parte non velle, poteſt idipſum, quod tota vult, penitùs non velle. Et ideò iuxta huiuſmodi voluntatis mutabilem, & variabilem motum, non eſt dicenda abſolutè ac definitiuè animæ natura tota eſse voluntas: quia proculdubiò hoc non eſt, nec cùm ex parte vult, vel cùm omninò id quod voluerat non vult, habens ſemper in ſe naturaliter velle: ita tamen vt manente ſemper ſui naturâ, atque ſubſtantiâ, id ipſum velle ſecundùm ea, quæ appetit, ſiue reſpuit, vel maneat eodem modo, vel mutetur aut pereat. Ceſset itaque iſte dicere totam animæ naturam eſse voluntatem, id eſt ipſam animam voluntatem eſse. Quia non eſt naturæ ſimplicis, vt Deus, vt quod illi eſt eſse, hoc ſit velle, nec aliud ſit illi eſse, aliud habere voluntatem.

Quæ cùm ita ſint, Abigatur ab auribus fidelium tam impium, & profanum commentum; meminerint qui talem doctorem mirantur, & libenter audiunt, ſe eſse Chriſtianos; meminerint ſe fidem Catholicam, fidem veram ſentiendi de Deo integram ſibi, inuiolatámque ſeruandam: Meminerint depoſitum paternæ doctrinæ fideliſſimè cuſtodiendum: & impias vocum præſumptiones omni pietatis intentione vitandas: ſicut Apoſtolus vehemen-

tissimè commendat dicens: *O Timothee depositum custodi, deuitans profanas vocum nouitates, & oppositiones pseudonymæ, id est, falsi nominis scientiæ; quam quidam promittentes circa fidem exciderunt, vel circa fidem naufragauerunt.* Discamus non habere aures prurientes, id est auidas, & appetentes inanium, & anilium fabularum. De quo malo Apostolus dicit: *Erit enim tempus cùm sanam doctrinam non sustinebunt: sed ad sua desideria coacernabunt sibi magistros prurientes auribus: Et à veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur.* Quid enim restat talia dicentibus vel recipientibus, id est humanam mentem ita Deo exæquari, vt sicut Deus, ita etiam ista simplicis sit naturæ: nisi, vt sicut pessimi antiqui hæretici dixerunt, eiusdem naturæ esse blasphement Deum & animam.

1. Tim. c. 6. v. 20. v. 21.

2. Tim. c. 4. v. 3. v. 4.

Refut. 3. Defin.

Post hæc dicit iste: *Liberam voluntatem esse naturam hominis, eiusque liberum motum, ac potestatem mouendi; quòd sit liberum arbitrium hoc donum creatoris.*] Nos autem, vt iam diximus, & vt ipsa rei veritas euidenter ostendit, non dicimus hominem esse voluntatem, sed hominis esse voluntatem: Quia videlicet aliud est ei esse, aliud velle: Et ideò non homo voluntas, sed hominis est voluntas. Ostendit tamen iste quòd Pelagiano errore secundùm naturam tantùm hominis liberum arbitrium esse sentiat, & donum esse naturæ, non donum gratiæ, id est, voluntatis humanæ, vt ipse dicit, liberum motum, ac potestatem mouendi. Per quod manifestè ostendit ita se sentire, quòd voluntas humana non solùm liberum naturaliter motum habeat, vt moueatur ad appetendum bonum, vel malum, sed etiam liberam potestatem, quâ faciat ipsum bonum, vel malum; sed è contrario fides Catholica tenet contra omnes huiuscemodi errores, quòd liberum arbitrium, etsi fuit in homine naturaliter rectum, & integrum ante peccatum; tamen peccati merito deprauatum, immò amissum, nullum habeat motum id est appetitum bonæ voluntatis, nec potestatem ipsius bonæ voluntatis implendæ, nisi per occultam gratiam, donante, & inspirante illo, De quo Apostolus verissimè dicit: *Deus est enim, qui operatur in nobis, & velle, & perficere pro bona voluntate*: Habet namque, vt iam diximus, naturaliter à creatore insitum, vt possit velle, vt possit etiam posse, quod bonum est, vt autem hoc velit, vt hoc possit non habet ex se, sed ex illo tantùm, *qui operatur* in cordibus fidelium *& velle & perficere pro bona voluntate.* Inde est illa Ecclesiastica & fidelissima definitio, quam beatus Papa *Cœlestinus* ponit in decretis suis dicens: Ita Deus in cordibus hominum, atque in ipso libero operatur arbitrio, vt sancta cogitatio, pium consilium, omnísque motus bonæ voluntatis ex Deo sit: Quia per illum

De libero arbitrio ad bonum.

De appetitu & potestate bonæ voluntatis.

Phil. c. 2. v. 13. d. v. 13.

Cœlestinus Epistolâ ad Gall. Episcoposc. 9.

aliquid boni possumus, sine quo nihil possumus.] Et iterùm: Omnia studia, omnia opera, ac merita sanctorum ad Dei gloriam laudémque referenda sunt. Quia nemo aliunde ei placet, nisi ex eo quod ipse donauerit.] Ex qua Apostolica & Ecclesiastica definitione certissimè ostenditur, nihil posse in homine liberum arbitrium ad appetendum, vel peragendum bonum, nisi fuerit Christi gratiâ liberatum. Est tamen liberum ad malum, quia cùm peccat, non aliquâ necessitate cogitur, sed voluntate propriâ deprauatur. Ibidem c. 8.

Addit deinde iste & dicit: *Sicut animale corpus potuit mori, quia adhuc non erat perfectum, id est, spirituale, ita voluntas libera adhuc animalis meritò, quia mortalis, potuit peccare, quoniam adhuc non erat perfecta, quæ vtique perfectio libertatis post mandati custodiam impleretur, dum ei peccandi voluntas auferretur,*] vbi quid aliud dicendum de corpore animali & spirituali nisi quod Refut. 4. Defin.

1. Cor. 15. v. 44. v. 45. Apostolus docet dicens; *Si est corpus animale, & est spirituale, sicut Scriptum est: factus est primus homo Adam in animam viuentem: nouissimus autem in spiritum viuificantem.*] Et suprà, cùm de resurrectione mortuorum loqueretur ait: *Seminatur cor-*

d. v. 44. *pus animale, surget corpus spirituale.* In quibus verbis quomodo distinguendum est *corpus animale* & *corpus spirituale:* nisi quòd *corpus animale* per animam tantummodò mortaliter & corruptibiliter viuificatur; Quale erat corpus Adæ etiam ante peccatum: Quia & si necdum erat morti, & corruptioni destinatum, poterat tamen peccati merito corrumpi & mori: sicut vtique & in illo factum est, & in vniuersa eius progenie fit, iusto illius iudicio atque vindictâ qui ait: *Donec reuertaris in terram vnde sumptus es, quia puluis es, & in puluerem reuerteris. Spirituale* verò *corpus* dicitur, non quòd corpus esse desistat, & spiritus fiat: quia licet spirituale, verè tamen corpus ab Apostolo appellatur: sed tunc corpus spirituale erit, quando per spiritum immortaliter, & incorruptibiliter viuificabitur; Quale & in se exhibuit nouissimus Adam, id est Dominus Iesus Christus in resurrectione, per quam vtique mortale corpus, quod susceperat, in immortalitatem, & incorruptionem transtulit, & in sanctis suis per eandem De corpore animali, & spiritali.

Ibid. v. 53. incorruptionis gratiam in nouissimo die exhibebit; Cùm etiam in ipsis iuxta eundem Apostolum; *Corruptibile hoc induerit incor-*

v. 54. *ruptelam, & mortale hoc induerit immortalitatem, vt absorbeatur quod est mortale à vita; & impleatur, sicut ipse dicit, sermo qui scriptus est: Absorpta est mors à victoria: vt corpus quod nunc ani-*

d. v. 44. *male seminatur* in morte, *tunc resurgat spirituale*, nullo iam alimento sustentandum, nullâ molestiâ corrumpendum, nullâ morte dissoluendum, sed solo spiritu æternâ immortalitate viuifi-

candum. Quale erat etiam futurum corpus Adæ, nullâ intercedente morte, Deo eius obedientiam remunerante, si non peccasset.

Itaque verum quidem est, quòd adhuc animale esset corpus Adæ, nec in illam immortalitatem commutatum, quæ ei fuerat danda, si piè obediens Deo permansisset: Ita vt etsi non peccasset, posset non mori, & si peccasset posset mori, manifestum est eum ideò mori potuisse, quia necdum fuerat immortalitate donatus. Quòd autem in illo homine adhuc animalis esset voluntas, id est secundùm animæ humanæ appetitum, & non secundùm spiritum Dei viuens siue intelligens, vt nondum esset in interiori homine, id est in spiritu mentis suæ spiritalis, sed adhuc animalis, id est animaliter, non spiritaliter sentiens; de qualibus dicit Apostolus; *Animalis autem homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei:* Non ita ostendit Apostolus, qui *sacramentum* illud *magnum* quod futurum erat *in Christo, & in Ecclesia,* ab ipso dicit esse Prophetatum, quando diuino vtique repletus spiritu ait: *Propter hoc relinquet homo patrem suum, & matrem suam, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna.* Quibus verbis Apostolus exponendo subiunxit; *Sacramentum hoc magnum est: Ego autem dico in Christo & in Ecclesia:* Quomodo ergò non spiritalis erat voluntas eius ad rectè viuendum, spiritu adiuta, & inluminata, quæ erat etiam Prophetali gratiâ sublimata; potuit tamen peccare etiam spiritualis voluntas in deterius lapsa; sicut ostendit idem Apostolus etiam spiritales posse tentari, id est tentatione peccati aliquâ superari, vbi ait; *Fratres, & si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis; huiusmodi instruite in spiritu lenitatis considerans teipsum, ne & tu tenteris.* Sic ergò voluntas illius hominis etiam spiritualis poterat tentari, poterat tentatione superari; Et si peruenisset obediendo ad illam plenitudinem beatitudinis, vbi iam peccare non posset, non ab eo peccandi voluntas auferretur, vt iste dicit, quæ in eo nulla erat, sed ipsa bona voluntas, quæ illi inerat, tantâ fœlicitate perficeretur, vt ad malum mutari non posset. Triplex enim status humanæ voluntatis fideliter intelligi potest, videlicet quòd primus ille homo ita bonæ voluntatis conditus est, vt si vellet posset non peccare. Nunc autem etiam sancti homines, quia ex viciata illius propagatione nascuntur, quamuis velint, non possint non peccare. Vnde & quotidie veraciter Deo dicunt: *Dimitte nobis debita nostra;* In illa autem beatitudine, quæ eis donanda est, tantâ virtute solidandi sunt, vt iam non possint peccare, sicut tantâ incorruptionis gratiâ induendi, vt numquam possint mori.

[Margin notes: 1. Cor. 2. v. 14. — Ephes. 5. v. 31. — v. 32. — Gal. 6. v. 1. — Triplex status humanæ voluntatis. — Matth. 6. v. 12.]

Mirum

Mirum est autem cur iste subiungere voluerit & dicere: *Hunc motum, id est liberi arbitrij nulli animalium, præter hominem, concessum*] cùm omnibus manifestum sit, quod vbi nulla rationalis natura est, sicut in omnibus brutis, & inrationalibus iumentis, nulla rationalis voluntas esse possit ad appetenda bona vel mala: sed ad omnia quæ agunt solo naturali bruto & insensato appetitu ducantur. Vnde & quæcunque ab eis fiunt, quantùm ad ea pertinet, nec bona dici possunt nec mala, nec vitia nec virtutes: nisi fortè ideò sibi quodam modo comparauit humani arbitrij motum, & brutorum animantium appetitum, quòd sicut ille inrationalis appetitus solo naturæ incitamento agitur; ita & iste humani arbitrij motus solo naturæ suæ instinctu ad quod voluerit ducatur. Quòd quàm sit contrarium veritati suprà iam sæpiùs demonstratum est. Refut. 5. defin.

Et in tantum disputator iste auditorum sensibus, & auribus abuti præsumpsit, vt auderet velut quidam fabricator, & figulus mendaciorum nouam liberi arbitrij definitionem velut luteam & lutulentam fingere, & quasi magnum aliquid intuentium oculis proponere. Subiunxit enim posthæc & ait: *Sitque talis differentia inter liberum hominis arbitrium, & eius substantiam, vt natura eius sit in voluntate rationali: liberum verò arbitrium in eius libertate siue in motu liberæ naturaliter voluntatis, siue in munere intelligentiæ.*] Ecce quale liberum arbitrium docet: vtique Pelagianum non Christianum, cuius scilicet natura sit, rationalis voluntas, effectus verò in sua naturali voluntatis libertate consistat: Et ex sola, vel in sola naturali voluntate habeat libertatem, & motum, & intelligentiæ munus. Nos autem secundùm veritatem fidei, ita liberum arbitrium in homine agnoscimus, vt licet menti rationali naturaliter sit à Deo insitum, & bonum, ac rectum primâ conditione collatum: tamen peccati merito deprauatum, & naturali virtute spoliatum, nullam possit habere ad verum bonum libertatem, nullum bonæ voluntatis motum, nullum intelligentiæ lumen, nisi illius gratiâ fuerit instauratum, qui ait: *Si vos filius liberauerit, tunc verè liberi eritis:* Et qui suâ inspiratione mouet, quorum voluerit, corda ad fidem, sicut Propheta dicit: *Et mouebo omnes gentes, & veniet desideratus cunctis gentibus:* Et cui quotidiè supplicantes dicimus; *Da mihi intellectum; & discam mandata tua.* Et iterùm: *Intellectum da mihi, & viuam.* De quo etiam intellectu largitori gratias agentes dicimus: *Benedicam Domino, qui tribuit mihi intellectum.* Hoc namque est verè liberum arbitrium: non, iuxta istum Pelagiani erroris assertorem, munus naturæ, sed munus gratiæ; Et liberum, quia Christi gratiâ liberatum.

Refut. 6. Definit.

Lutea liberi arbitrij definitio.

Vera eius notio.

Ioan. 8. v. 36.

Agg. c. 2. v. 8.

Psal. 118. v. 73.

Ibid. v. 144.

Psal. 15. v. 7.

Refut. 7. Defin. Iste verò cùm nominasset illa tria, id est, arbitrij libertatem, motum, intelligentiam, Quæ omnia in sola naturæ vi constare affirmat: producit adhuc eiusdem liberi arbitrij, quod ipse confingit velut nouam quandam effigiem ex tribus partibus siue membris compactam, & dicit: *Quæ tria id est liber, motus, intelligentia, liberum arbitrium inter se componunt: vt sicut substantia, in qua est, trina sit: Est enim, & vult, & scit: ita & illud trinum fiat, id est liber, motus, intelligens:*] Quæ omnia vtique idcircò dicit, vt in his solis, id est, in ipsa natura, & his, quæ insunt ipsi naturæ, liberum arbitrium constare contendat, videlicet vt sicut menti humanæ naturaliter tria quædam insunt, idest esse, velle, scire, cùm hæc duo, id est voluntas, & scientia tantummodò sui, & non alterius rei intelligitur; Ita etiam liberum arbitrium ex ipsa mente procedens, & in ipsa consistens, non aliunde, sed ex illa habeat libertatem, motum, intelligentiam: vt sit homini naturaliter per huiuscemodi arbitrium, liber, motus, intelligens: Nec dicit mentem humanam tria illa in se habere, sed naturæ simplicis trinam esse. Et eodem modo etiam liberum arbitrium esse trinum, quis vnquam audiuit tam contentiosam erroris impietatem? Quâ ita laborat includere, & velut quibusdam terminis communire liberum arbitrium, vt omninò illud in sola humanæ naturæ virtute concludat, & ab eo penitùs Dei gratiam excludat. Quid ergò ei respondendum est, cui iam de hac re superiùs tam multa responsa sunt? Nisi vt si Christianus, vel esse, vel videri cupit, abijciat hunc insanum, & mortiferum errorem: Quem quantò subtiliùs sibi sequi, & asserere videtur, tantò infœliciùs à diabolo includitur & excæcatur, & abiectis humanarum adinuentionum falsis, & fallacibus argumentis, totum se Scripturæ sanctæ veritati, & Ecclesiasticorum Patrum auctoritati, & fidei simplicitati humiliter summittat, ne dum libertatem suam sibi committit, & à Christo alienat, verè à Christo alienari mereatur. *Maledictus* enim *homo, qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum, & a Domino recedit cor eius. Benedictus autem vir qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia eius.* Ier. cap. 17. v. 5. Ibid. v. 7.

Cap. IX.

CAPVT IX.

Defin. 1. 1. NONO capitulo has definitiones ponit.

1. *Præscientiam, & prædestinationem similitudine rerum temporalium ad Deum transferri.*

2. 2. *Et omnem prædestinationem præscientiam esse.*

Refut. 1. Defin. Si ergò ex vsu rerum temporalium, quæ trium temporum diuersitate variantur, id est præteriti, præsentis, & futuri, magis ad

temporalia pertinent, vbi tam multa futura expectantur: quia videlicet præscientia, & prædestinatio propriè rerum est futurarum: apud Deum verò sicut nihil est præteritum, ita etiam nihil futurum, in cuius æterna scientia æternaliter omnia præsentia sunt: Et idcircò hæc duo magis translatiuè, quàm propriè ad Deum dicuntur; quomodo iste superius tam frequenter definiuit, præscientiam, & prædestinationem non solùm Dei, & in Deo esse (quod etiam nos fatemur) sed etiam ipsam substantiam, & essentiam Dei esse? Quapropter si ipse in sua disputatione tam contrarius sibi est, vt quod priùs affirmat, posteà destruat, quid necesse est, vt nos eius vanitatem euacuemus, qui tam aptè seipsum euacuat. Si autem aliqua regula sophisticæ disputationis, quam ipse solam sequitur, talis est, vt licitè apud sæcularem sapientiam quod vno loco affirmatur, altero subuertatur, quis non videat, quàm sit contemnenda, & penitùs abiicienda, vbi nulla est firmitas veritatis, & tam impudens, tam procax, tam petulans libertas est falsitatis.

Non propriè in Deo præscientia.

Quòd verò ait: *Omnem prædestinationem præscientiam esse*,] ex parte verum est quidem: Quia omnis prędestinatio futurorum non sine præscientia fit, per quam ipsa futura præsciuntur. Sed si hoc ideò dictum est, quia si nihil ampliùs agat prædestinatio in rebus, vel de rebus futuris, quàm præscientia, manifestissimè falsum est: Quia præscientiâ ipsæ res futuræ tantummodò præsciuntur: prædestinatione verò etiam statuuntur, præfiniuntur, & decernuntur. Et ideò prædestinatio impiorum ad supplicium æternum non tantummodò præsciuit, sed etiam iusto, & æterno iudicio statuit, ac præfiniuit quid essent passuri.

Refut. defin. 2.

In quo differt prædestinatio à præscientia.

CAPVT X.

Cap. D. 4.

DECIMO capitulo quatuor definitiones ponit hoc modo.

1. *Deum præscire aut prædestinare peccata, vel mortem vel pœnas hominum vel Angelorum à contrario intelligendum sit.* 1.

2. *Omne malum, peccatum, & pœnam eius esse: & hæc nihil esse.* 2.

3. *Peccatum, eiúsque consequentias in morte, atque miseria constitutas non aliud esse, quàm integræ vitæ, beatæque corruptiones, ita vt singula singulis opponantur. Integritati quidem peccatum, vitæ mors, beatitudini miseria. Illa sunt, hæc penitùs non sunt.* 3.

4. *Omnem peruersæ voluntatis defectum, vel priuationem, vel peccatum finísque ipsius mors miseriáque suppliciorum æternorum omninò nihil esse; Ac per hoc nec præsciri, nec prædestinari.*] 4.

Ecce ad quid perducta est ista diabolica disputatio, vt homo qui vult videri Christianus, paganis, & diabolicis argumentationibus

Refut. 1. Defin.

omnem fidem præscientiæ & prædestinationis diuinæ, quâ impios præsciuit, & prędestinauit esse damnandos, quantùm in se est, subuertat & destruat, non solùm iustũ Dei iudicium, & æternum, atq; incõmutabile eius consilium in eorum damnatione euacuans; sed etiam peccatũ, & omnẽ pœnam ac damnationem, quæ peccatum consecuta sunt, nihil esse cõtendens. Ac per hoc, quia nihil sint, nec præsciri à Deo, nec prædestinari potuisse. Ita vt vbicunq; in Scripturis sanctis, siue in dogmatibus Patrum talia pręscisse & prędestinasse legitur, à contrario accipi debeat, id est, vt omninò ea, nec præscisse, nec prędestinasse intelligatur. Quod quid est aliud dicere, quàm apertè insanire? Quis enim vnquam fideliũ vel sentire, vel dicere præsumpsit, quia quod dixit veritas, non est veritas; Quod docuit fides, falsum est; Quod omnes credunt fideles, nihil est. Certè iste propterea hæc, id est peccatum, & omnem pœnã, ac miseriam, & calamitatem, vel temporalem, vel ęternam nihil esse cõtendit: quia non habent essentiam in semetipsis existendi, vel subsistendi sicut videmus habere substantiã existendi, vel subsistendi terram aquas, & ignes, herbas, & arbores & quæcunque eiusmodi sunt, sicut etiã nouimus & credimus substantiam existendi & subsistendi habere animas hominum, & spiritus Angelorum bonorum, siue malignorum. Et propterea affirmat diabolicæ pręsumptionis audacia, Deum solas rerum substantias & scire, & præscire, & prędestinare potuisse. Ea verò quæ ipsis substantiis contraria & pœnalia sunt, quia exsistendi substantiam non habent, nullatenùs à Deo præsciri, vel prædestinari: Ac per hoc nec sciri potuisse.

A contrario.

Ergò nec peccatum primi hominis pręsciuit, quia peccatũ substantiam exsistendi non habet; nec pœnam peccati præsciuit, id est mortem, miseriam, supplicium sempiternum: quia hæc similiter in seipsis substantialiter non exsistunt. Et vbi est quod fides firmissimè & immobiliter tenet? Omnipotentem Deũ verissimè pręscium esse futurorum omnium, vbi est quod per Prophetas suos in Scripturis sanctis tot peccata hominũ, tot pœnas, & clades, & miserias peccatorum spiritu suo venturas prædicit? Vbi etiã quod ipse vnigenitus Dei filius, qui est veritas æterna, tot persecutiones Ecclesiæ suæ, tot bellorum commotiones, & laborum, ac terrorũ pressuras, terræmotus etiam, & pestilentias, & fames vtique præsciendo prænunciat, & vt patientissimè à suis tolerentur monet? Cur tam apertum mendaciũ, immò tam inauditam & impiam blasphemiam iste impius proferre ausus est, cõtra totius sanctæ Ecclesiæ fidem, contra Scripturarum cœlestium veritatem, contra omnipotentem Dei maiestatem ore sacrilego & verbis impiis obstrependo? Quid est autem quòd intantùm consiliũ & deceptionem diaboli imitari & adiuuare conatur, vt ea quæ verissimè & certissimè impios pas-

ſuros Deus prænunciat,& comminatur id eſt,æterna ſupplicia,iſte labiis iniquis & linguâ doloſâ velut peccatoribus blandiendo affirmet nihil eſſe: ſicut ſerpens in initio,vt terrorem mortis, quam Deus comminatus fuerat, à corde hominis excluderet, & ad pec-
Gen. 3. v. 4. candi delectationem prouocaret, *nequaquam* (ait) *morte moriemini:* ita namque & iſte ſerpentis imitator, dicendo, quòd tormenta æterna, quæ Deus peccatoribus denuntiat, nihil ſunt, quid aliud agit, quàm vt terrorem ſalubrem à cordibus audientium tollat, eóſque ad peccandum infrenes, & præcipites reddat.

Et ideò conſtantiſſimâ, & immobili fide tenendum omnipotentem Deũ omnia futura præſcire,id eſt & bona, & mala, nec ſolùm naturas omnium rerum,antequam eas crearet,præſciſſe: ſed etiam quæcunque ipſis naturis poſſunt eſſe cõtraria,& pœnalia,ſimiliter præſciſſe. Non quia ſubſtantialiter exiſtunt: ſed quia ſubſtãtiis ab
Dan. 13 v. 42. eo conditis pœnaliter nocent. Hanc enim fidem Scriptura confirmat dicens: *Deus æterne qui abſconditorũ es cognitor,qui noſti omnia*
Luc. 12. v. 5. *antequam fiant:* Et ipſe Dominus in Euangelio de his fideles ſuos terret dicens: *Oſtendã vobis quẽ timeatis: Timete eũ, qui poſtquam occiderit,habet poteſtatem mittere in gehennã:ita dico vobis,hunc timete.* Iſte autem è contrario dicit,omnes pœnas ſuppliciorũ æternalium tam hominum, quàm Angelorum malorum, quæ illis cõminata,& præparata ſunt,omninò nihil eſſe.Si autem pœnæ æternæ malignorũ Angelorum, & hominum peſſimorũ prædeſtinatæ non ſunt: Quid eſt quod ipſe iuſtus iudex,& damnator ipſorum in illo
Math. 25. v. 41. iudicio ſe dicturũ prædixit, *ite maledicti in ignem æternũ,qui paratus eſt diabolo & Angelis eius?* Si paratus vtique,& prædeſtinatus. An Angelis dãnatis,& damnandis eſt prædeſtinatus:impiis autem, qui eodem æterno igni pariter puniendi ſunt, non eſt paratus, nec prædeſtinatus?ſed prædeſtinatas impiis pœnas & ſupplicia ſempiterna etiã beatum Enoch Patriarcham antiquiſſimum qui ambulauit cum Deo, & non cõparuit, quia tulit eum Dominus, ante diluuium Prophetaſſe beatus Iudas Apoſtolus loquens de impiiſſimis hæreticis, qui ipſis temporibus Apoſtolorum impugnare cœ-
Iudæ v. 14. perunt Eccleſiam Dei,ita teſtatur dicens: *Prophetauit autem & de his ſeptimus ab Adam Enoch dicens: Ecce venit Dominus in ſanctis millibus ſuis facere iudicium contra omnes,& arguere omnes impios de omnibus operibus impietatis eorũ,quibus impiè egerunt,& de omnibus duris, quæ locuti ſunt contra eum peccatores impij.* Hoc iudiciũ damnationis impiorum & iniquorum & blaſphemãtium hominum ab initio mundi tam mirabiliter prædictũ, & in finem mundi
2. Pet. 2. v. 1. veriſſimè implendum etiã beatus Petrus Apoſtolus his verbis denuntiat,dicens: *Fuerunt verò & pſeudoprophetæ in populo, ſicut & in vobis erunt magiſtri mendaces,qui introducent ſectas perditionis, &*

De præſcientia Dei.

eum qui emit eos Dominum negans superducentes sibi celerē perditionem. De quibus & paulò post adiungit: *Quibus iudicium iam olim non cessat, & perditio eorū non dormitat.* Si ergò quærimus istius iudicij ęternam apud Deum prædestinationem, audiamus vigilanter quod ait: *Quibus iam olim iudicium non cessat*: id est, non nunc primùm iudicatur: nec tunc primū quando de corpore exient ad supplicium sempiternum. Sed hoc iudicium damnationis eorum iam olim est decretū; iam olim ex ęternitate prædestinatū, & iam olim eis præparari non cessat. Si autem quærimus, quæ pœna illis inferatur tali iudicio, *& perditio* (inquit) *eorū non dormitat*, item de eisdem impiis & blasphematoribus idē Apostolus dicit: *Hi sunt fontes sine aqua, & nebulæ turbinibus exagitatæ, quibus caligo tenebrarum reseruatur:* Quomodo eis reseruatur, nisi quia ipsis ab initio est præparata, & in fine reddenda? Quod eisdem penè verbis beatus Iudas Apostolus attestatur dicens: *Hi sunt nubes sine aqua, quæ à ventis circunferuntur: Arbores autumnales, bis mortuæ eradicatæ: fluctus feri maris despumantes suas confusiones: sydera errantia, quibus procella tenebrarum in æternum seruata est.*

v. 3. d. v. 3. d. v. 3. Ibid. v. 17. Iudæ v. 12. v. 13.

Refut. 3. & 4. Defin.

Contra hæc tam horrenda, tam terribilia, quæ omnipotens Deus per prophetas & Apostolos suos impiis & peccatoribus comminatur, dicit iste: *Omne malum, peccatū, & eius pœnam non esse.*] Et iterùm asserit: *Naturæ integritatem, vitam, beatitudinē esse.* E contrario autem *peccatū, mortem, miseriā penitùs non esse.* Addidit adhuc, *omnem peruersæ voluntatis defectum vel priuationem, vel peccatum, finémque ipsius mortem, & miseriam suppliciorū æternalium omninò nihil esse: Ac per hoc nec præsciri à Deo, nec prædestinari.* De quibus omnibus si aliquid singillatim dicendū est, manifestè nouit fides, quia malum quod est contrarium bono, sicut vitium virtuti, tenebræ luci, infirmitas sanitati, substantialiter non est. Quia, sicut iam supradictum est, substantiam per se existendi & subsistendi non habet: sicut cœlum, terra, aqua, aër, ignis, & reliqua, siue corporea, siue spiritalis creatura. Sed desertio summi boni, cui vt beata esse possit, inhęrere debet creatura rationalis angelica, vel humana, hoc nomen accepit vt dicatur malum. Deserendo ergò rationalis creatura in Angelis siue in hominibus peccātibus summū bonum, defecit ab ipso bono, & priuata est bono, & hoc ei est summum malum. Siue ergò dicamus malū esse desertionem boni, vel defectum à bono, vel priuationem boni, rectissimè dicimus, sicut & vitium desertio virtutis, & tenebrę priuatio lucis, & infirmitas nihil aliud, quàm defectus est sanitatis: Similiter & peccatū manifestè nullam habet substantiā in se existendi & subsistendi. Sed desertio iustitiæ & defectus à iustitia tale nomen accepit. Ita etiam mors substantiam in se existendi & subsistēdi non habet, sed vitę amissio tale no-

Malum nō est substantialiter.

men accepit. Item quod dicitur pœna nullam in se existendi substantiam habet, sed dolor & ex dolore cruciatus tale nomen accepit: quod nihil est aliud quàm tranquilitatis & quietis naturalis perturbatio, vel amissio: Hoc namque agit pœna, vt tranquillitas & quies naturæ ipso dolore & cruciatu turbetur vel amittatur.

Sed hæc omnia, id est, malum, peccatum, pœna, mors, miseria, quæ & ipsa nihil est aliud quàm amissio fœlicitatis, licet per se & in se exsistendi, vel subsistendi nullam habeant substantiam, tamen omninò necesse est vt in aliqua, vel ex aliqua substantia fiant. Nam & desertio boni, quod dicitur malum; & desertio iustitiæ, quod appellatur peccatum, manifestè in animo fiunt vel Angelico, vel humano. Sic amissio vitæ, quæ appellatur mors, & amissio tranquillitatis, vel quietis naturalis, quæ appellatur pœna & amissio fœlicitatis, quæ vocatur miseria, in vtroque fieri inueniuntur; id est, & in anima, & in corpore. Nam & anima moritur desertione vitæ suæ, quod Deus illi est: & corpus moritur amissione vitæ suæ, quod anima illi est: & hæc duo, id est, mors animæ, & mors corporis, quid aliud in vtroque, nisi vel fœlicitatis, vel tranquillitatis amissio est? Pœna autem quæ in cruciatu, & dolore sentitur, manifestè vel in anima agitur, vel in corpore; & cùm in corpore agitur, maximè ex alio corpore inrogatur: vt cum flagellis ceditur, gladiis vulneratur, vel quibuscunque tormentis vexatur: Quod etiam in suppliciis æternis futurum est, vbi damnatorum corpora igni & sulphure torquebuntur: qui tamen omnes dolores, & cruciatus corporibus de corporibus inlati, sic fiunt in corpore, vt per corpus etiam animæ sint. Anima namque sine corpore & dolere, & cruciari potest; sicut illa damnati diuitis in inferno, anima cruciabatur qui ait, *quia crucior in hac flamma*: corpus verò sine anima dolere non potest.

Mors animæ.

Luc. 16 v. 24.

Omnipotenti itaque Deo de quo scriptum est: *Domino enim Deo antequam crearentur, omnia fuerunt agnita: sic & post perfectum respicit omnia.* Et iterùm: *A sæculo & vsque in sæculum respicit, & nihil est nouum in conspectu eius.* Et iterùm cùm de hominibus Scriptura loqueretur ait: *Et omnia opera eorum quasi Sol in conspectu Dei: non præterit illum omnis cogitatus, & non absconditur ab eo vllus sermo:* Isti, inquam, omnipotentissimo & ineffabili creatori, cui antequam crearentur in æterna scientia sua omnia fuerunt agnita, qui etiam postquam omnia perfecit, non aliter, sed sic respicit facta, sicut vidit facienda, nihil videlicet extra se, sed in se omnia cernendo: Et ideò in conspectu eius nihil est nouum, nec quando primum est creatum, quia semper fuit in eius scientia æternum: quem omnia opera hominum, sicut in

De scientia Dei.

Eccl. 23 v. 29. Ibid. 39 v. 25. Eccl. 17 v. 16.

Nihil Deo nouum.

clarissimo Sole non latent: quem nullus hominum præterit cogitatus, à quo nullus eorum sermo absconditur: iste tam mirabilis creator & gubernator, sicut omnium rerum, quæ futuræ erant, naturam, & speciem, & ordinem in sua æterna præscientia semper nouit, ita etiam ipsarum rerum statum, & siue ad meliora profectum, siue ad deteriora defectum æternaliter preuidit: & quæ ad se proficientibus præmia, quæ autem à se deficientibus supplicia deberentur, iustissimus operis sui ordinator, & præsciuit, & prædestinauit, & se impleturum prędixit. Et ideò siue malum, & peccatum in quibus est defectus à bono: siue mors, & pœna, quæ illi defectui iustè debetur, semper fuit in præscientia conditoris: Qui mensuram proficiendi, & deficiendi in creaturis suis solus veraciter agnoscit, & ipsorum profectuum, atque defectuum solus iudex iustus exsistit. Ita & mors & peccatum & omnis pœna ac miseria, quæ peccatum consequentur; quia substantiam nullam habent in se exsistendi, nihil sunt. Et quia creaturæ rationali, cuius defectus, & corruptio his nominibus significantur, nimis nocent, in eius substantia, vel corporali, vel spiritali veraciter sentiuntur. Et quæ non sunt substantiua exsistendo, sunt omnimodis perniciosa nocendo: definat ergò huiusmodi blasphemia, & omnipotens Deus sicut omnium naturarum conditor, ita & status earum verissimus agnoscatur cognitor, & iustissimus ordinator.

Cap. XI.

CAPVT XI.

Defin. 4. VNdecimo capitulo sequitur iste, & dicit.

1. I. *Non esse Dei prædestinationem, nisi de his, qui præparati sunt ad æternam fœlicitatem.*

2. 2. *Abusiuè, translatéque dici præscire Deum, & prædestinare à simili præsciuit, quæ facturus esset: à contrario præsciuit, quæ facturus non esset, pro nesciuit. Similiter à simili, prædestinauit, quos præparauit ad gratiam. A contrario prædestinauit impios ad interitum vel supplicium æternum: si enim prædestinati sunt, necessariò peribunt, pœnásque patientur ineuitabiles. Quod si ita est, quomodo iustè iudicabitur mũdus, quem necessitas prædestinationis cogit perire.*

3. 3. *Sanctas Scripturas præscientiam simul, & prædestinationem, aut solam absolutam prædestinationem, non nisi in his, quos Deus elegit ad æternam beatitudinem possidendam, inueniantur potuisse.*

4. 4. *Apostolum præscientiam, & prædestinationem in solis sanctis, Augustinum aliquoties in reprobis à contratrio posuisse.*]

Refut. 1. Defin. Imprimis quod dicit, *non esse Dei prædestinationem nisi de his qui præparati sunt ad æternam fœlicitatem.*] Siue ex suo sensu hoc

hoc dixerit, siue ab aliis audierit: Nos tamen veraciter scimus, quia iste est error moderni temporis apud plurimos, dum non putant prædestinationem Dei, nisi in parte electorum in Scripturis inueniri: Nec ipsum Beatum Paulum Apostolum in Epistolis suis, nisi de solis similiter electis prædestinationem posuisse, sicut & in sequentibus dicit. Sed adquiescendum & obediendum est humiliter veritati: & non quod semel nobis persuasum est, contentiosè defendendum, sed potiùs Scriptura sancta diligentiùs perscrutanda, non solùm Apostolica, sed etiam Prophetica, ex qua omnis Apostolica auctoritas descendit. Sicut ipse Beatus Paulus statim in principio Epistolæ ad Romanos euidenter declarat, *segregatum* se esse dicens *in Euangelium Dei, quod ante promiserat per Prophetas suos in Scripturis sanctis.* Et in fine eiusdem Epistolæ, omne mysterium Euangelicæ prędicationis, in qua est etiam profundissimum mysterium præscientiæ & prædestinationis Dei per Scripturas Propheticas confirmat esse reuelatum, ita dicens: *Ei autem qui potens est vos confirmare secundum Euangelium meum, & prædicationem Iesu Christi, secundum reuelationem mysterij æternis temporibus taciti, quod nunc patefactum est per Scripturas Prophetarum*, &c. Itémque in Actibus Apostolorum de seipso loquitur dicens: *Vsque in hodiernum diem sto testificans minori, atque maiori, nihil extra dicens, quàm ea quæ Prophetæ sunt locuti futura esse, & Moyses:* Cùm ergò ipse Apostolus ostendat, atque confirmet in illud Euangelium Dei, quod antè promisit per Prophetas suos in Scripturis sanctis se segregatum, & omne illud mysterium quod euangelizat per Scripturas Prophetarum testetur patefactum, nihilque se extra dicere, quàm quæ scripta sunt in lege & Prophetis, manifestum est huius rei, id est, diuinæ prȩscientiæ, & prȩdestinationis altitudinem non solùm in Apostolo, qui ex Scripturis Propheticis omnem suam prædicationem confirmat: sed etiam in ipsorum Prophetarum Scripturis diligentiùs inuestigandam, & quod in vtrisque manifestâ veritatis declaratione fuerit inuentum, fideliter nobis, & sine vlla controuersiarum disceptatione omnimodis sequendum.

De Præd. reprob. Error moderni temporis.

Rom. 1 v. 1.

Ro. 16, v. 25. v. 26.

Act. 26. v. 22.

Primò itaque quid ipse Apostolus, qui se nihil extrà dicere, nisi quȩ scripta sunt in lege, & Prophetis testatur, de hac re dicat audiamus, nec tam absurdi, vel contentiosi simus, vt vbi ipsa res, id est, prȩdestinationis veritas apparet, ideò negemus pro prædestinatione dictum, quia nequaquam ibi prædestinationis nomen positum inueniatur: sed siue sonet ibi expresè prædestinatio, siue ipsius prȩdestinationis veritas certissimè clarescat, vnâ & pari fide suscipiatur. Dicit itaque ipse primùm de sola prædestinatione electorum ita: *Nam quos præsciuit, & prædestinauit*

Rom. 8 v. 29.

conformes fieri imaginis filij sui, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus: Quos autem prædestinauit, hos & vocauit: Et quos vocauit, hos & iustificauit: Quos autem iustificauit, illos & magnificauit: Post quæ verba si nihil omninò dixisset de parte reproborum, etiam sic vtique è contrario intelligere debueramus, quid de eis esset sentiendum, videlicet, vt ex prædestinatione electorum ad gloriam agnosceremus etiam prędestinationem esse reproborum ad pœnam. Sicut & in symbolo tantummodò vitam æternam, quod est præmium sanctorum, videmur confiteri: Et tamen è contrario similiter indubitanter credere, & intelligere debemus mortem æternam, quod est damnatio iniquorum. Hanc enim regulam intelligendi in Scripturis ipse nos Apostolus docet, qui cùm dixisset de resurrectione disputans. *Seminatur corpus animale, surget corpus spirituale*, ne sine auctoritate Scripturæ spirituale corpus dixisse videretur, statìm quod è contrario veraciter intelligendum esset adiunxit, dicens: *Si est corpus animale est & spirituale*: Et continuò vtrumque confirmans ponit testimonium Scripturæ, & dicit, *Sicut scriptum est: factus est primus homo Adam in animam viuentem: nouissimus Adam in spiritum viuificantem*. Similiter & illud vtique intelligitur, quod cùm Deus primo homini dixisset de ligno scientiæ boni, & mali: *Ne comedas, quocunque die comederis ex eo, morte morieris*. Vtique inobedienti comminatus est mortem: sed nunquid non agnoscit fides, quid è contrario sentiendum sit? id est, quod obedienti præparauerit vitam? Item cùm loquitur Deus ad Abraham. *Masculus cuius præputij caro non fuerit circumcisa octauâ die, peribit anima illa de populis suis: Quia pactum meum irritum fecit; Manifestum est masculum istum, qui non est octauâ die circuncisus periturum de populis suis: quia pactum Dei irritum fecit*: Non vtique in vtero materno, nec in illa tam recenti infantia, quando aliquid bonum aut malum nullatenùs agere potuit, sed vtique in Paradiso, *in præuaricatione Adæ, in quo omnes* (sicut Apostolus dicit) *peccauerunt*, qui ex illa damnata origine descendunt: sicut ergò iste octauâ die minimè circuncisus, manifestè periturus denunciatur ob reatum primæ præuaricationis: Ita è contrario fideliter intelligendum est eum, qui ritè, & legitimè esset circuncisus, ab illo reatu absoluendum.

[Margin: v. 30. — 1. Cor. 15. v. 44 — d. v. 44 — v. 45. — Gen. 2. v. 17. — Gen. 17 v. 14. — Rom. 5 v. 12.]

Hæc diximus vt manifestè intelligamus, quòd etiamsi Apostolus in illa prędestinationis disputatione de reproborum parte tacuisset, debuisset tamen fides nostra, quid de eis sentiendum esset, è contrario aduertere, & intelligere: sed non tacet, cùm statim post aliqua, & electorum, & reproborum similitudinem, simul ponens in duobus geminis Isaac & Rebeccæ, ita adiungat:

Rom. 9 *Cùm enim necdum nati essent, aut aliquid egissent bonum aut ma-*
v. 11. *lum, vt secundùm electionem propositum Dei maneret; non ex ope-*
v. 12. *ribus, sed ex vocante dictum est; quia maior seruiet minori: sicut*
v. 13. *scriptum est: Iacob dilexi, Esaü autem odio habui.* Manifestè igitur
Mal. 1. v. 2. in hoc exemplo, & in *Iacob* absque vllis meritis dilecto, & electo, qui similiter tenebatur originalis peccati obnoxius, vt frater, & ex eadem veniebat massa in Adam damnatâ, declarata est prędestinatio electorum ad vitam. In *Esaü* autem solo originalis peccati reatu odio habito, prędestinatio reproborum ad interitum. Tale est, & quod post paulolum de vtraque parte subiungitur. *Ergò cuius vult miseretur, & quem vult indurat*; Et quod
Rom. 9 v. 18. deinde addit, *An non habet potestatem figulus luti ex eadem massa*
v. 21. *facere aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam*; de quibus vasis honoris & contumeliæ statim subiungit: *Quòd si vo-*
v. 22. *lens Deus ostendere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa iræ aptata in interitum: vt ostenderet*
v. 23. *diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparauit in gloriam?* &c. In quibus omnibus euidentissimè agnoscitur Apostolum non de sola electorum, quam primo loco posuit, sed in toto isto disputationis suæ contextu, de vtriusque partis prædestinatione, siue in vitam, siue in mortem, & exemplis, & testimoniis tractasse Propheticis, dum in *Iacob* proponit formam electorum, in *Esaü* verò formam reproborum: In quibus vtique duabus partibus,

De vasis iræ & misericordiæ.

d. v. 18. *cuius vult Deus miseretur, & quem vult indurat*: Sed *miseretur* misericorditer adiuuando, *indurat* iustè deserendo, & tanquam *figulus luti ex eadem massa* simul tota damnata, facit *aliud vas in*
d. v. 21. *honorem* misericorditer liberando, *aliud verò in contumeliam* iustè damnando: vt duo ex his ordines existant, quorum alij sint vas iræ, & alij vas misericordiæ: Illa *aptata in interitum*, ista *in gloriam præparata.* Sed *aptata in interitum* & suo merito, & Dei iusto iudicio: *Præparata* autem *in gloriam* nullo suo merito, sed solo diuinæ gratiæ beneficio. Cùm ergò tam apertè dicat Apostolus, *Et vasa iræ aptata in interitum, & vasa misericordiæ præ-*
v. 22. *parata in gloriam, & ex eadem massa aliud vas fieri in honorem,*
v. 23. *aliud verò in contumeliam,* Quis non intelligat in his verbis vtriusque partis diuinam prędestinationem manifestissimè ostensam, dum & electi nullo suo merito, sed solâ Dei bonitate prædestinantur ad vitam: Et reprobi nullo Dei præiudicio, sed solo suo vel originali vel actuali merito prædestinantur ad interitum, nec eis diuina prędestinatio necessitatem pereundi imponit, sicut nec necessitatem peccandi, sed necessitatem tantummodò iusta supplicia patiendi: vt qui voluntate permanent in peccatis, necessitate crucientur in pœnis.

Electi nullo merito.

Ita etiamsi tanta illa Apostoli de hac re disputatio ex hoc loco vsque ad finem vbi ait: (*Conclusit enim Deus omnia in incredulitate, vt omnium misereatur:*) diligenter, & fideliter consideretur, Ro. 11. v. 32. de vtriusque partis prædestinatione, siue in vno populo Iudæorum in his, qui excæcati, & in his qui secundùm electionem gratiæ saluari meruerunt, siue in vtroque, id est, Iudæorum & Gentium, dum illi tanquam naturales rami fracti sunt, & isti tanquam *oleaster in bonam oliuam inserti*, indubitanter eum inueniet & suis Ibid. v. 17. verbis, & maximè testimoniis Propheticis disputantem. In quibus tamen Propheticis testimoniis, quæ nobis Beatus Apostolus tantâ auctoritate proposuit, vt nihil omninò de huius rei, id est, diuinæ in vtramque partem prædestinationis profunditate, & obscuritate, nisi ex eorum firmitate, & euidenti attestatione docere voluerit. Illud pręcipuè omni pietatis consideratione attendendum est, quòd cùm nusquam in eis expressè, & propriè verbum prædestinationis sonet; tamen quia ipsæ res ad vtramque prædestinationem pertinentes manifestissimæ apparent, & euidentissimæ declarantur, confidentissimè Apostolus ad tantæ rei confirmationem, atque doctrinam ea assumpsit, & ita tenenda atque intelligenda Ecclesiæ tradidit: suâ scilicet auctoritate, & exemplo nos informans, & instruens, vt non contentiosè & superuacuè de ipso verbo prædestinationis in sanctorum Prophetarum eloquiis inter nos disceptemus, vel (quod absit) etiam rixemur: sed pacificâ, & piâ intelligentiâ vbicunque res ipsa manifestissimè declaratur, indubitanter omninò diuinam prędestinationem & agnoscere, & asserere debeamus.

Primum namque testimonium Propheticum, quod de hac re posuit, illud ex Genesi est; De quo ita ait: *Promissionis enim verbum hoc est, secundùm hoc tempus veniam, & erit Saræ filius*: Vbi Rom. 9 v. 9. licet non videatur sonare prædestinatio, sonat tamen apertè promissio, quæ non aliter rectè intelligitur, nisi ipsa promissio fideliter prædestinatio accipiatur electi seminis Abrahæ: id est, eorum, qui filij Dei deputantur, & à filiis carnis diuinâ gratiâ discreti sunt. Sicut ipse Apostolus in eodem loco exponit dicens: *Non qui filij carnis, hi filij sunt Dei; sed qui filij sunt promissionis* v. 8. *æstimantur in semine*. Secundo loco illud iterum ex Genesi testimonium posuit: *De duobus geminis Isaac & Rebecca* quo *dictum* v. 13. *fuerat: quia maior seruiet minori*: Vbi licet prędestinatio minimè Gen. 25 v. 23. sonare videatur, tamen res ipsius prædestinationis tam profundè, & granditer ibi demonstrata est, vt moneat nos, & solerter excitet Apostolus in toto illo oraculo, quod tunc Rebecæ de eisdem geminis diuinitùs responsum est, hoc vigilanter, & fideliter intendere, & considerare debere, quòd nec damnati erant ex vte-

rò materno, *nec dum aliquid egerant bonum aut malum* in vita propria, & vtique ex vno erant concubitu procreati: & tamen tant. distantiâ omnipotens Deus inter vtrumque discreuit, vt nullis eorum præcedentibus vel bonis, vel malis meritis, solâ bonitate, & iudicio suo vnum ex eis præferret, & alterum seruituti subiugaret.

Et ne hoc parùm esse existimaremus, quod quasi de humanis & inhumanis rebus dictum esse videbatur, *quia maior seruiet minori*: videlicet quasi hoc tantummodò in rerum temporalium statu in eis esset implendum, dum in eorum posteris vnus regno sublimatus, alteri sibi subdito, & seruienti dominatur: erigit adhuc Apostolus intelligentiam nostram ad maioris rei considerationem adiuncto testimonio ex Malachia Propheta, in quo de eisdem geminis non temporaliter, sed æternaliter discretis, neque in rebus tantùm temporalibus, sed etiam æternalibus magnâ distantiâ separatis, ipse Deus loquitur dicens: *Iacob dilexi, Esaü autem odio habui.* Vnde non aliter rectè intelligitur hoc testimonium Propheticum, nisi fideliter illi quod ex Genesi sumptum est testimonio coniungatur, vt scilicet, sicut illud quod ibi dictum est, *quia maior seruiet minori*: ita etiam istud quod in Propheta Deus loquitur: *Iacob dilexi, Esaü autem odio habui,* antequam nati essent, & antequam aliquid egissent bonum aut malum. In diuino vtique iusto iudicio vtrumque præcessisse accipiatur, id est, & dilectio Dei in Iacob, & odium Dei in Esaü. Et cùm hæc duo, id est, in alterum dilectio, & in alterum odium Dei, & natiuitatem eorum, & omne meritum vitæ eorum iuxta verum & Apostolicum sensum præcesserint, cùm nec isti possent imputari mala aliqua quæ necdum fecerat, nec illi bona aliqua, quæ nulla perpetrauerat, ita solummodò iustè facta intelliguntur, vt omnipotens Deus, qui æternaliter ista in suo iudicio, & de vnius electione, & de alterius reprobatione statuerat, ac præfinierat, originalem in eis reatum ex præuaricatione Adæ venientem, cui vtique ambo æqualiter tenebantur obnoxij, futurum præuiderit, vnde vnum misericorditer diligendo liberaret, alterum iustè odiendo reprobaret atque damnaret: Quatinùs ex hoc fideliter intelligamus profundiorem, & occultiorem diuini iudicij dispositionem, & illam generalem in Adam totius humani generis damnationem inluminante nos sensu Apostolico altiùs perspiciamus: Ex qua omnipotens Deus, & quos voluerit solâ suâ gratiâ liberat: Et quos noluerit æternâ suâ æqultate condemnat. Et licet in hoc Prophetico testimonio, quod Deus dicit: *Iacob dilexi, Esaü autem odio habui*, non sonet verbum prædestinationis: ipsa tamen rei veritas ita euidenter apparet, in

Gen. 25 v. 23.

Mal. 1. v. 2.

Electio Iacob ante merita.

Mal. 1. v. 2.

vtriusque partis electionem, vel reprobationem, vt nihil fortius & expressius dici potuerit, quàm vt ex forma istorũ geminorum alios omnipotens Deus æternâ misericordiâ suâ dilexisse, alios æterno suo iudicio odisse, suâ attestatione manifestetur.

Huic testimonio Prophetico & sensui Apostolico, videlicet, quo & dilectio & odium Dei in duobus geminis adhuc in vtero materno positis ex misericordia & iudicio Dei intelligitur, etiam illud de Esaia Propheta mirabiliter consonat & concordat: vbi omnipotens Deus, & electi populi ab vtero auxiliator: & è contrario reprobi populi similiter tanquam ex vtero trangressoris condemnator ostenditur, dicente eodem Propheta imprimis ad populum electum. *Hæc dicit Dominus faciens, & formans te ab* Isai. 44
vtero auxiliator tuus. Deinde post aliqua ad populum reprobum v. 21.
ex persona Dei subiungens: *Et transgressorem ex ventre vocaui te:* Isa. 43.
Vt certissimè quod in illorum geminorum forma demonstratum v. 3.
declarat Apostolus, hoc in duplici genere hominum, electorum scilicet, & reproborum lucidissimè tenendum appareat. Dum & isti diuino iudicio ex ventre transgressores arguuntur: Et illis similiter Deus ex vtero auxiliator ostenditur, quatinùs *ex eadem massa* originaliter tota *damnata in vtero materno fiant alia* Rom. 9
vasa in honorem, & alia in contumeliam. Similiter in tertio testi- v. 21.
monio prophetico quod ita posuit, *Moysi enim dicit miserebor* Rom. 9 v. 15.
cui miserebor, & misericordiam præstabo cuius miserebor: manifestè Exod.
verbum prędestinationis non sonat. Res tamen ita manifesta est, 33. v. 19
vt de ea nullatenùs dubitari possit. Cùm omnipotens Deus omnibus æqualiter ex prima illa transgressione damnatis, non vtique vllis pręcedentibus bonis meritis, sed solâ gratiâ suâ misereatur cui miseretur, & misericors fiat, cui misericordiam præstiterit; manifestè cęteris, quibus hanc gratiam conferre noluerit, iusto, & æterno suo iudicio odio habitis atque damnatis.

Post hæc quartum testimonium Propheticum sicut & tertium
de Exodo posuit, ita subiungens: *Dicit enim Scriptura Pharao-* Rom. 9 v. 17.
ni: Quia in hoc ipsum excitaui te, vt ostendam in te virtutem meam, Exod. 9
& annuncietur nomen meum in vniuersa terra. Vbi licet nomen v. 16.
prædestinationis expressè non sonet; tamen ipsa prędestinatio malorum merito iniquitatis suæ ad interitum sempiternum, tam apertè ostenditur, vt qui hęc fideliter audit, & intelligit, de ea dubitare non possit: dùm ille impius, & durus, & indomabilis Rex Ægyptiorum, diuino iudicio, siue ex massa damnatæ originis, siue ad potestatem Regij honoris, in hoc tantummodò excitatus est, vt qui ex semetipso, & in semetipso dignus erat interitu æterno, apponente * Deo iniquitatem super iniquitatem, eius au- * al. eo
geret contemptum in Dominum, quo tantis, ac talibus plagis

admirabili potentiâ Dei mereretur flagellari, & ad vltimum cum omni similiter impio populo suo æternâ summersione, & perditione deleri: vt & illi iustissimè reciperent quod merebantur: & omnipotens Dei virtus siue in flagello, siue in perditione eorum magnificentiùs omnibus innotesceret, & ex vnius pœna plures ad cognitionem Dei, & salutem suam proficerent.

Sicut de hac re *Beatus Ambrosius* euidentissimè tractans, ita « dicit: Iustus Dominus in periculis, iustus in damnis, iustus in « S. Ambr.
vltionibus est, non solùm, quia vnusquisque iustè culpæ suæ pre- «
tium luit: verùm etiam, quia dum vnus punitur, plurimi corri- «
Act. 5. guntur. *Ananias* in Actibus Apostolorum fraudati pretij, quod «
v. 1. &c. de agri venditione perceperat, crimen admisit, qui potuerat ni- «
hil offerre, & crimen euadere. Verùm ne quis impunè circunscri- «
bendos Apostolos arbitraretur, aut misericordiæ suæ munus «
fraude contaminare perfidiæ, morti addictus æternæ, vniuersos «
ad fidei studium iusto terrore composuit. Pharao cum populo «
suo fluctibus mersus mundanę conuersationis exemplum est, ne «
quis Dei populum persequatur. Denique potuit Deus eum vo- «
luntati suæ facere obedientem, sed eius pœnâ omnes voluit emen- «
Rom. 9 dari. Ideóque dicit ad eum Dominus: *Quia ad hoc ipsum te su-* «
v. 17. *scitaui, vt ostendam in te virtutem meam, & annuncietur nomen* «
meum in vniuersa terra. Non vtique Dominus suæ laudis, sed «
nostræ correctionis incrementa quærebat.] Hæc beatus Am- «
brosius.

Apostolus verò pręmissis duobus testimoniis, quorum vnum ad misericordiam, quæ electis confertur: Alterum ad iudicium, quod reprobis inrogatur, pertinet: Et velut vtrumque conclu-
v. 18. dens, & vtrumque clementi, & iustâ voluntate Dei fieri docens subiungit: *Ergò cuius vult miseretur, & quem vult indurat.* Deinde aduersus audaciam, & præsumptionem hominum, qui non recognoscentes fragilitatem suam, nec propria merita attendentes, diuina potiùs iudicia, quæ non intelligunt, reprehendere
Isa. 45. non pertimescunt: Proponit quintum testimonium ex Esaia Pro-
v. 9. pheta ita dicens: *O homo tu quis es, qui respondeas Deo? nunquid*
v. 20. *dicit figmentum ei qui se finxit, quid me fecisti sic?* Vbi & verbum prædestinationis minimè sonat: & tamen ipsa in vtramque partem prædestinationis iustitia tam clarè & perfectè defenditur, vt omninò compellat fideliter audientem verissimè cognoscere, quia ille omnipotens creator verus est figulus, & omnes homines de limo terræ ab eo conditi, eius figmentum. Et ideò iustissimâ ratione non posse iudicare figmentum de figulo suo, sed potiùs figulum de figmento suo: Qui solus nouit æterno consilio suo vnumquodque vas tam magni figmenti sui benignè formare, &

ad quos vsus ei placuerit vtique iustos, & debitos, ordinare, atque disponere.

Quod vt adhuc appertiùs insinuet, adiungit sextum testimonium ex Hieremia Propheta, & dicit; *An non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam?* Ibi namque, id est, in Hieremia Propheta legimus dixisse Dominum ad eum, *Surge, descende in domum figuli, & ibi audies verba mea.* Cúmque ingressus fuisset Propheta; Ecce figulus faciebat opus è luto manibus suis, & subitò dissipatum est opus quod faciebat: statímque conuersus fecit illud vas alterum, sicut placuerat in oculis eius. Tunc Propheta iussus est ire, & clamare ad populum ex persona Dei: *Nunquid sicut figulus iste non potero facere vobis domus Israël? Ait Dominus: Ecce sicut lutum in manu figuli, sic vos in manu mea,* &c. Quâ lectione Propheticâ manifestè Deus ostendit, & se esse figulum, & omne humanum genus in manu ipsius quasi lutum in manu figuli, vt ex eo faciat vasa diuersa, sicut placuerit in oculis eius: Ex vna videlicet massa, & tota in Adam æqualiter damnata, efficiens vasa suo iudicio distincta atque diuersa, dum aliud ex eis fit in honorem, aliud verò in contumeliam: Et illud etiam vas quod suo merito, & diuino iudicio fingitur in interitum, si subitò per pœnitentiam figuli inter manus dissipetur, vt iam non sit aptatum in interitum, continuò per sapientiam & bonitatem figuli formatur & efficitur vas alterum, vt sit in honorem, vt placeat oculis conditoris: Cúmque in omnibus his verbis non inueniatur propriè expressa prædestinatio, ipsa tamen prædestinationis virtus, & veritas in vtramque partem, & electorum videlicet, & reproborum, & vasorum in honorem, & vasorum in contumeliam, tantâ luce manifestatur, tantâ discretione distinguitur, vt nihil certius, vel manifestius inueniri possit. Quæ omnia idcircò tam sollicitâ, & diligenti consideratione legentibus proponenda existimauimus, vt iuxta hanc formam sensus Apostolici in omnibus Scripturis Propheticis non multùm laboremus de verbo prædestinationis, cùm omninò ipsa veritas rerum ad diuinam prædestinanationem pertinentium tam clarè, & multipliciter ibi proponatur, vt vix ea omnia inuenire, vel capere sufficiat humana fragilitas. De quibus hìc aliqua exempli gratiâ subiungere, maximè, quæ planiora & euidentiora sunt, necessariò studuimus, vt ex his & pacificè, ac fideliter audientes, faciliùs informentur, & contentiosi, si veritatem suscipere non renuerint, citiùs corrigantur.

Nec de illa nunc electorum prædestinatione aliquid dicimus, cùm

Margin notes: Rom. 9. v. 21. — Ier. 18. v. 2. &c. — Ier. 18. v. 6. — De massa in Adam æqualiter damnata.

cùm ad eam intelligendam, ac fideliter credendam & plenissimè omninò sufficiant Prophetica testimonia, ab Apostolo (sicut ostendimus) lucidissimè prolata: Nec de ea, Domino largiente, aliquis nostrum dubitet; sed tantùm de illa iusti iusticij prædestinatione, quâ impios ad interitum præordinauit, ac prædestinauit; de qua inter multos multa hæsitatio est, pauca ex multis, & manifesta testimonia replicamus. Legimus itaque in libro Genesis, quòd omnipotens Deus totius humani generis interitum, (pręter eos, qui misericordiâ ipsius in archa erant saluandi) propter nimias iniquitates, & impietates ipsorum, vt generaliter & in præsenti perirent, pœnâ diluuij deleti, & in futuro æternâ damnatione puniti longè antè prædixerit, ad sanctum Patriarcham De prædestinatione ad interitum.
Gen. 6. *Noë* ita loquens: *finis vniuersæ carnis venit coram me: Repleta est*
v. 13. *terra iniquitate à facie eorum, & ego disperdam eos cum terra.* De qua etiam generali omnium perditione paulò superiùs eadem
v. 3. Scriptura dicit: *Dixítque Deus: non permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro est. Eruntque dies illius centum &*
v. 5. *viginti annorum:* Et post pauca: *Videns autem Deus quòd multa malitia hominum esset in terra, & cuncta cogitatio humani cordis*
v. 6. *intenta esset ad malum omni tempore; pœnituit eum, quòd hominem*
v. 7. *fecisset in terra:* Vbi & paulò post subditur: *Delebo* (inquit) *hominem, quem creaui à facie terra ab homine vsque ad animantia, à reptili vsque ad volucres cæli. Pœnitet enim me fecisse ea* Quid euidentius tali prædictione & prædestinatione de generali omnium impiorum, quibus tunc mundus plenus erat, interitu: Quam & sancto & electo Patriarchæ longè antè Deus annunciare voluit, & apud se in æterna & internâ consilij sui dispositione statuit, ac pręfiniuit; dum non per Angelum, nec per Prophetam aliquem illius temporis, sed apud semetipsum hæc statuisse, & præfinisse ostenditur. Et tamen benignissimus iudex, & conditor etiam illos, quos merito iniquitatum, & impietatum eorum ad tam horrendum exitium, atque interitum prædestinauerat, non sine misericordiæ suæ bonitate, & pietate reliquit, tribuens eis tempus & spatium pœnitendi, vt intra centum & viginti annos, aut dignè pœnitendo Deo satisfacerent, aut si secundùm duritiam suam, & cor impœnitens thesaurizarent sibi iram in die iræ, inexcusabiliter perirent. Ita illos & merito impietatis suæ ad interitum prædestinauit, nec tamen prędestinatione ad peccandum vllatenùs compulit, quos tot annis ad pœnitentiam expectauit. Dei bonitas erga reprobos.

Dę istorum infœlici contumacia, & damnatione terribili etiam liber Ecclesiasticus, adiuncto eorum interitu, qui educti ex Ægypto per Moysen terram repromissionis propter incredulitatem suam intrare non potuerunt, sed eorum cadauera pro-

strata sunt in deserto, ita dolenter & lamentabiliter loquitur di-
cens: *Non exorauerunt pro peccatis suis antiqui Gygantes, qui de-* Eccl. 16
struxerunt confidentes suæ virtuti: Et non pepercit peregrinationi il- v. 8.
lorum, & exsecratus est illos præ superbia illorum: Non misertus est v. 9.
illis Gentem totam perdens, & extollentem se in suis peccatis: Et si- v. 10.
cut sexcēta millia peditum, qui congregati sunt in duritia cordis sui: v. 11.
Et si vnus fuisset ceruicatus, mirum si fuisset immunis. Miseri- v. 12.
cordia enim, & ira est cum illo, potens exoratio, & effundens iram.
Secundùm misericordiam suam, sic correptio illius, hominem secun- v. 13.
dùm opera sua iudicat.

Talis est illa prędictio atque prædestinatio Dei loquentis ad Abraham de futura oppressione atque afflictione, & ereptione seminis eius, & è contrario damnatione, & perditione oppressorum illius, cùm ei ita dixit: *Scito prænoscens quòd peregrinum futurum* Gen. 15
sit semen tuum in terra non sua, & subijcient eos seruituti, & affli- v. 13.
gent quadringentis annis: Verumtamen gentem, cui seruituri sunt, v. 14.
ego iudicabo: Et post hæc egredientur cum magna substantia: Tu au- v. 15.
tem ibis ad Patres tuos in pace sepultus in senectute bona: Generatione v. 16.
autem quartâ reuertentur huc: Necdum enim completæ sunt ini-
quitates Amorrhæorum vsque in præsens tempus. Quid hâc prædestinatione manifestius? quâ & semen Abrahæ tot annorum curriculis prædicitur in terra aliena pregrinaturum, & seruituti subijciendum, atque affligendum, & ex ipsa afflictione gloriossimè liberandum, & prefinito tempore, id est, quartâ generatione ad terram patribus repromissam reuersurum, ipsúmque beatissimum Patriarcham in pace, & senectute bona patribus sociãdum: è contrario autem gentem, & Regem Ægyptiorum, qui eos oppressuri erant, ęterno Dei iudicio perditioni perpetuæ destinatos. Similis est, aut etiam multò euidentior illa prænunciatio, ac prędestinatio de interitu Amorrhæorum, immò septem gentium pessimarum, quas tantò antè omnipotens Deus merito impietatis ipsorũ se disperditurum, ac deleturum statuisse, ac præfinisse, ad Abraham loquens manifestissimè declarauit, cùm dixit: *Necdum enim comple-* d. v. 16.
tæ sunt iniquitates Amorrhæorum vsque in præsens tempus: Promiserat namq; eidem sãctissimo Patriarchæ, quòd illis deletis regna & terras eorum semini eius in possessionem traderet. Nec tamen hoc iudex iustus, & misericors, velut personarũ, quod absit, acceptor, propter solam bonitatem, & promissionem suam ad Abrahã facere voluit: sed *secũdùm diuitias bonitatis, & patiẽtiæ & longanimitatis suæ* tot sæculis expectauit & distulit, & spatiũ pœnitentiæ dedit, vt illarũ gentiũ multitudo si in suis impietatibus perseuraret, & peccatorũ suorũ cumulũ ad impleret, in plenitudine iniquitatum suarũ iustissimè puniretur; eiúsq; loco semen Abrahæ, quod

Deo erat seruiturum, non personæ acceptione, non iustitiæ, & æquitatis suæ merito, sed solâ diuinâ bonitate succederet. Cúmque iam tempus appropinquaret, & perditionis earúmdem gentium propter iniquitates suas, & introductionis seminis Abrahæ in terras earum per misericordiam Dei, ita de earum peccatis, & instanti iusta perditione ad ipsum semen Abrahæ, id est ad popu-
Leu.18. lum Israël Deus loquitur, dicens: *Ne polluamini in omnibus his,*
v. 24. *quibus contaminatæ sunt vniuersæ gentes, quas ego eijciam ante con-*
v. 25. *spectum vestrum, & quibus polluta est terra, cuius ego scelera visi-*
v. 27. *tabo, vt euomat habitatores suos.* Et post pauca: *Omnes enim ex-*
secrationes istas fecerunt accolæ terræ, qui fuerunt ante vos, & pollue-
v. 28. *runt eam. Cauete ergò ne & vos similiter euomat, cùm paria feceri-*
tis, sicut euomuit gentem, quæ fuit ante vos.

Iam verò de extrema earumdem gentium perditione, quâ & in præsenti, & in futuro sæculo proculdubio perierunt, ita gene-
Iosue. raliter Scriptura loquitur, dicens: *Domini enim sententia fuerat,*
11.v.20. *vt indurarentur corda eorum, & pugnarent contra Israël, & cade-*
rent, & non mererentur vllam clementiam, ac perirent, sicut præ-
ceperat Dominus Moysi. Quid apertius inueniri potest de prædestinatione impiorum ad interitum sempiternum, quàm quod omnipotens Deus, qui hoc futurum in occulto iudicio suo statuerat, tantò antè, & Abrahæ ista prædixerat, & ipse posteà mediis temporibus frequentissimè comminatus est, & ad extremum eius sententiæ id est consilij atque iudicij fuisse Scriptura confirmat, vt non mererentur vllam clementiam, sed in sua impietate atque contemptu funditùs & æternaliter perirent. De his diuinis iudiciis etiam liber Sapientiæ ita ad Deum loquitur dicens:
Sap.12. *Quis enim dicet tibi quid fecisti? aut quis stabit contra iudicium*
v. 12. *tuum? aut quis in conspectu tuo veniet vindex iniquorum homi-*
num? aut quis tibi imputabit, si perierint nationes, quas tu fecisti?
v. 13. *Nec enim est alius Deus quàm tu, cui cura est de omnibus: vt*
v. 14. *ostendas quoniam non iniustè iudicas iudicium: neque Rex, neque*
Tyrannus in conspectu tuo inquirent de his quos perdidisti; Cùm sis
v. 15. *ergò iustus, iustè omnia disponis.* Item cùm eadem Scriptura distantiam faceret diuinæ bonitatis erga populum suum, & iustæ seueritatis erga inimicos ipsorum, Ægyptios videlicet, quos
Sap.11. æternæ perditioni destinauerat ita dicit. *Ostendens quemadmo-*
v. 9. *dum tuos exaltares, & aduersarios illorum necares. Cùm enim ten-*
v. 10. *tati sunt, & quidem cum misericordia disciplinam acceperunt, scie-*
runt quemadmodum cum ira iudicati impij tormenta paterentur:
v. 11. *Hos quidem tanquam pater monens probasti: Illos autem tanquam*
Sap.16. *rex durus interrogans condemnasti.* Et iterùm: *Oportebat enim illis*
v. 4. *quidem sine excusatione superuenire interitum exercentibus tyranni-*

dem: His autem tantùm ostendere, quemadmodum inimici illorum exterminabantur. Et iterùm: *Tetigit autem tunc & iustos tentatio mortis, & commotio in Heremo facta est multitudinis, sed non* Sap. 18. v. 20.
diu permansit ira tua: Erat enim sola tentatio iræ sufficiens: impiis v. vlt.
autem vsque in nouissimum sine misericordia ira superuenit. Et paulò post de æterno eorúmdem Ægyptiorum in mari rubro interitu, ita dicit: cap. 19. v. 1.
Adhuc enim inter manus habentes luctum, & deplo- v. 3.
rantes ad monumenta mortuorum, aliam sibi assumpserunt cogitationem insciencia, & quos rogantes proiecerant, hos tanquam fugitiuos persequebantur: Ducebat enim illos ad hunc finem digna neces- v. 4.
sitas, & eorum, quæ acciderant, commemorationem amittebant: vt quæ deerant tormentis, repleret punitio; & populus quidem tuus mi- v. 5.
rabiliter transiret; illi autem nouam mortem inuenirent.

Similiter & in libro Danielis Prophetæ quatuor futurorum magnorum & cardinalium regnorum, & ordo, & tempora, & æterna destructio iuxta diuinæ prædestinationis iudicium, siue sub specie quatuor metallorum *in statua à Rege* in somnis visa; siue sub diuersitate quatuor bestiarum de mari ascendentium; siue apertâ prænunciatione regum, atque bellorum vsque ad tempora, & interfectionem, atque interitum ipsius Antichristi, & aduentum Christi ad iudicium admirabili Dei præscientiâ, & dispositione manifestantur. Quæ vtique regna, adiuncto regno Antichristi, quanta & quàm horrenda mala in vniuerso mundo exercuerint, & inquantum maximè Ecclesiam Dei oppresserint, & impugnauerint, quis dignè æstimare sufficiat? Et tamen vt omnia hæc æterno præscientiæ, & prędestinationis diuinæ iudicio facta, vel futura esse intelligantur, tam mirabiliter (vt diximus) suo ordine prædicta, suis temporibus distincta, suis terminis finienda, tantò antè Propheticâ reuelatione & agnita, & descripta sunt. Dan. 2. 32.

Quòd si etiam ipsum nomen prædestinationis, quod nihil est aliud, quàm decretum, & præfinitio diuini iudicij in verbis Propheticis inuenire cupimus, est locus mirabilis, & memorabilis apud Esaiam Prophetam, vbi historicè de regni Babylonii, & Assyrii destructione, mysticè autem de totius ciuitatis diaboli in fine sæculi perditione loquitur, & omnipotentem Deum iurantem, id est, immobili veritate sua verba firmantem inducit, & ait: *Iurauit Dominus exercituum dicens, si non, vt putaui, ita* Isa. 14.
erit: Et quomodo mente tractaui, sic eueniet. Et paulò post: *Hoc* v. 24.
consilium, quod cogitaui super omnem terram: & hæc est manus ex- v. 26.
tenta super vniuersas gentes: Dominus enim Deus exercituum de- v. 27.
creuit: Et quis poterit infirmare, & manus eius extenta, & quis auertet eam? Ecce manifestè prædestinatio interitus reprobo-

rum, id eſt, omnium gentium populo Dei aduerſantium, & inimicarum per diuinæ mentis tractatum, & conſilium, atque decretum, & per manus extenſionem, per quam omnia opere implenda, & perficienda ſignificantur ſub iuriſiurandi teſtificatione, id eſt, diuini conſilij immobili firmitate apertiſſimè declaratur.

In illa quoque *viſione arboris magnæ*, cuius aſpectus erat vſque ad fines terræ, quam Rex vidit in ſomnis Deo iubente abſcidi, per quam ſignificabatur altitudo mundanæ potentiæ, quæ ſuperbiæ merito frequenter diuino iudicio ſubuertitur, & diſſipatur: diuini conſilij prędeſtinatione, & decreto, atque ſententiâ per Angelorum Sanctorum miniſteria hæc fieri demonſtrentur. Sic
Dan. 4. ipſe Rex in eiuſdem ſomni narratione ait: *Videbam in viſione*
v. 10. *capitis mei ſuper ſtratum meum: Et ecce vigil, & ſanctus de cœlo*
v. 11. *deſcendit; Clamauit fortiter, & ſic ait: ſuccidite arborem, & præcidite ramos eius, excutite folia eius, & diſpergite fructum eius,*
v. 14. *&c.* & poſt pauca: *In ſententia vigilum decretum eſt & ſermo Sanctorum, & petitio, donec cognoſcant viuentes, quòd dominetur excelſus in regno hominum, & cuicumque voluerit, dabit illud:* Non enim hæc propter ſolum Nabuchodonoſor geſta ſunt; ſed ad terrorem, & humiliationem omnium mundialium poteſtatum, qui legunt iſta vel audiunt, vt omnes contremiſcant, omnes cognoſcant quòd dominetur excelſus in regno hominum: Cuius poteſtate atque iudicio regnandi potentia aliis, atque aliis tribuatur. Quod quia per Angelica miniſteria diſponitur atque peragitur, etiam in ſententia vigilum decretum eſſe, & ſermo Sanctorum, & petitio in talibus impleri dicitur. Quam tamen vigilum ſententiam Propheta in ſequentibus ſententiam altiſſimi
v. 21. eſſe teſtatur dicens: *Hæc eſt interpretatio ſententiæ altiſſimi, quæ peruenit ſuper Dominum meum Regem.* Iſta itaque iudicij diuini ſententia, quâ, vt talia gerantur in mundo, decretum & præfinitum eſt apud Deum, & altiſſimi eſt, & Angelorum ſanctorum: ſed altiſſimi iudicando, & iubendo: ſanctorum verò Angelorum, qui ſub illo, & ſecundùm illum omnia inferiora iudicant, obediendo, & exequendo. Inde accipiunt poteſtatem, vt ſit ſermo eorum in talibus tanquam iubentium. Et tamen petitio adiungitur, vt quæcunque in mundo per eos exercenda ſunt, apud Deum orando obtineantur.

Hæc prædeſtinatio & præfinitio diuini iudicij etiam apud Ezechielem Prophetam breuiter oſtenditur, vbi in perſona totius regni & ſacerdotij Iudaïci merito impietatis ſuæ in nouiſſimis tem-
Ezech. 21. v. 26. poribus, Chriſto Domino adueniente, deſtruendi ad reprobum regem dicitur: *Tu autem prophane, impie dux Iſraël, cuius venit*

dies in tempore iniquitatis præfinita. Hæc dicit Dominus: Aufer cidarim tolle coronam: Coronam enim regni esse & cidarim sacerdotum manifestum est: Quod vtrumque Christo Domino aduueniente ab illo populo sublatum esse videmus & hoc quando aduenit eis dies in tempore iniquitatis præfinita. Tale est & illud apud eundem Prophetam, quod Dominus ad gladium exacutum atque limatum ad cædem & perditionem impiorum, ita dicit: *Vt dareris super colla vulneratorum impiorum; quorum venit dies in tempore iniquitatis præfinita.* Sic igitur vtramque prædestinationem, & Apostolus in Epistolis suis, & Prophetæ in Scripturis antiquis manifestissimè ostendunt: per quam nihil iniustè, nihil inordinatè, sed totum iustitiâ & ratione disponitur. v. 29.

Refut. 2. Defin. Quam auctoritatem Apostolicam, atque Propheticam *Beatus Augustinus* fideliter sequens, in iustis Dei iudiciis & dispositionibus non timuit prædestinationem verissimè dicere, non, sicut iste dicit, fallaciter simulare, qui nobis duas, nescio quas mendacissimas, & fallacissimas regulas tradere conatur, id est, à simili, & à contrario, vt quod per vnam, quasi veraciter affirmatur, per alteram, quasi falsum sit, penitùs destruatur. Ita vult, vt quicquid, vel in Scripturis sanctis, vel in dogmatibus Patrum de hac prædestinatione, quæ ad partem reproborum pertinet, simpliciter, & veraciter dicitur, licenter velut à contrario ita intelligatur. Vt factum pro non facto, & dictum pro non dicto positum intelligatur. Quis vnquam talem audiuit insaniam? nunquid non procul ab auribus omnium repellendus est, qui tam apertum, & impium mendacium contra veritatem Scripturarum, contra puritatem paternæ doctrinæ audet sentire, audet etiam scribere? Et cùm tanta fallacissimis argumentationibus suis dixerit, atque conscripserit, hîc penè in extremo, velut per somnium, recordatus est Scripturarum sanctarum, & Apostoli, & Augustini.

Refut. 3. & 4. Defin. Et tamen quod per Scripturas sanctas & Apostolum definit, nihil de prædestinatione malorum ad supplicium æternum dici, quàm apertum mendacium sit, suprà sufficienter putamus ostensum. Dicit de Deo secundùm ridiculam & omnibus conspuendam regulam suam: *Præsciuit, quæ facturus non esset, pro nesciuit.*] Quis audiuit vnquam tale? vt vbi legimus quòd Deus aliquid præsciuit, intelligamus, nesciuit. Quod vtique vtrumque falsum est, vt aut præsciuit intelligatur, nesciuit, aut quod Deus facturus non esset, dicatur quia nesciuit: Qui verè, & æternâ scientiâ suâ, sicut præsciuit quæcunque erat facturus; sic etiam præsciuit quæcunque non erat facturus. Verbi gratiâ, præsciuit quòd Lazarum esset resuscitaturus, & fecit: Præsciuit quod Iu-

dam non esset suscitaturus, nec fecit; iste autem dicit, prædestinauit impios ad interitum vel supplicium æternum pro non prædestinauit, id est vt vbi legimus prędestinauit, inauditâ insaniâ intelligamus non prędestinauit. Proponit etiam quæstionem: *Quomodo iustè iudicabitur mundus, quem necessitas prædestinationis cogit perire,*] quod absit vt aliquis nostrum dicat: Quia apertissimæ blasphemię est, vt Deus prædestinationis suæ præiudicio aliquem cogat peccare, & peccando perire. Sed prædestinationis suæ iusto iudicio, quos perseuerantes in peccatis punire decreuit, reuocat potiùs à peccatis, & salubrem terrorem incutit audientibus, vt timentes corrigantur, & correcti minimè damnentur.

CAPVT XII.

Cap. XII. D. 4.

DVODECIMO capitulo huiusmodi definitiones ponit.

1. *Omnem præscientiam Dei prædestinationem esse, & omnem prædestinationem præscientiam.* 1.

2. *Omnem prædestinationem Dei omninò esse præparationem gratiæ: omnémque gratiam, donum. Omnem igitur diuinam prædestinationem donorum eius præparationem.* 2.

3. *Pœnam impios iustè torquere, quæ donum non est: Alioquin si esset donum non torqueret, sed vtique liberaret. Non esse igitur prædestinationem pœnæ: Quòd si esset, non esse pœnam, sed gratiam: Esse autem pœnam: non esse igitur prædestinationem eius. Proinde prædestinationem in donis diuinæ largitatis semper intelligendam esse.* 3.

4. *Prædestinatos ad pœnam à contrario semper intelligi, sicut electos pro non electis: filios Dei pro non filijs.* 4.

Has quatuor propositiones longissimas & vanissimas, & velut syllogismorum artificio contextas facilè diiudicare, & destruere potest, qui ea quæ superiùs iuxta regulam fidei Domino largiente diximus, studiosè legerit, & fideliter intellexerit: Quis enim non intelligat quàm blasphemum, & impium sit, quod hic primo loco posuit dicens: *Omnem præscientiam Dei prædestinationem esse:*] Cùm manifestè fides teneat omnipotentem Deum præscire omnia, id est, bona & mala: & quæ facturus ipse sit, & quæ facturus non sit: prædestinare autem non nisi sola bona, quæ ipse facturus sit, vel misericorditer liberando, & remunerando electos, vel iustè reprobos condemnando: Quia quod iustum est, vtique bonum est. Si ergò iuxta istius definitionem omnis præscientiam Dei, prædestinatio est; Ergò omnia quæ præsciuit etiam mala prędestinauit se esse facturum, quod absit: Quia mala tantummodò præsciuit, nec ea vllo modo prædestinauit, quia

Refut. 1. defin.

nec ipse ea erat facturus, sicut omnia quæ prædestinauit, neque vt fierent ipse statuit, aut præfiniuit.

Refut. 2. Defin. Similiter secundæ propositionis caput à falsitate incipit; Et ideò etiam falsitate finitur. Dicit enim: *Omnem prædestinationem Dei, omninò esse præparationem gratiæ:*] Quod non ita esse superiùs Apostolicis, & Propheticis testimoniis satìs ostensum est, vbi apertè inuenimus, & demonstrauimus prædestinationem Dei dupliciter debere intelligi, id est aut in bonis misericorditer remunerandis, aut in malis iustè damnandis. Et ideo sicut verba beati Augustini, quæ suprà posuimus, manifestissimè docent, prædestinatio Dei quando in bono accipitur, tunc tantùm intelligenda est gratiæ præparatio.

Refut. 3. defin. Tertia propositione, similiter falsissimum est, quod affirmare conatur, videlicet *non esse vllam prædestinationem pœnæ.*] Si enim pœnâ Diabolo, & Angelis eius, & omnibus reprobis, qui cum eis puniendi sunt, non esset prædestinata, nullatenùs veritas diceret; *Ite in ignem æternum, qui paratus est Diabolo, & Angelis eius.* Math. 25. v. 41. Et quod in fine huius tertiæ propositionis ponit, *Prædestinationem in donis diuinæ largitatis semper intelligendam esse,*] similiter falsum est: Inuenitur enim, & veraciter intelligitur, non solùm in donis diuinæ largitatis, sed etiam in iudiciis iustæ damnationis.

Refut. 4. Definit. Quarta eius propositio, quæ ita se habet: *Prædestinatos ad pœnam à contrario semper intelligi*] ad illam insaniam pertinet, de qua superiùs satìs diximus, qui vult, vt intelligamus prædestinatos, id est, non prædestinatos. Quod autem, velut exempli gratia, subiunxit: *Sicut electos, pro non electis, filios Dei pro non filijs,*] meliùs in sequenti capitulo tractabitur, vbi de his quid ipse sentiat latiùs exponit. Recordandum tamen, & recognoscendum est beatum Augustinum, sicut superiùs posita eius verba demonstrant, dixisse aliquando in Scripturis præscientiam Dei prædestinationem significare. Ex quibus verbis iste velut occasionem suæ argumentationis assumens contra eius veracissimum dictum, quod ille aliquando, ita docuit debere intelligi, iste addidit omnem, & tulit aliquandò. Atque ita fecit definitionem falsissimam, dicendo: *Omnem præscientiam Dei, prædestinationem esse.*] Item quia B. Augustinus sicut suprà posuimus definiuit prędestinationem Dei, præparationem gratiæ esse, quod tantummodò iuxta illius sensum in parte electorum intelligitur: Iste addidit *omnem*, & fecit definitionem falsissimam, dicendo: *Omnem prædestinationem Dei, omninò esse præparationem gratiæ.*

AVGVST. de dono perſ. cap. 18.

AVGVST. de prædeſt. Sanct. cap. 10.

CAPVT.

CAPVT XIII.

Cap. XIII. Definit. 4.

TERTIO decimo capitulo ita dicit.

1. *Electum Iudam pro non electo, & filios Dei pro non filijs à contrario accipi: Sic idem amicus, qui nunquam non fuerat inimicus.* 1.

2. *Frustrà quæri filios Dei præter eius electos: frustrà putari eius electos præter ab eo prædestinatos.* 2.

3. *Item impiè putari prædestinatos à Deo præter eius electos, superuacuè æstimari electos Dei præter eius filios, nec esse prædestinatos, si non sint filij Dei.* 3.

4. *Prædestinatos ad pœnas, vel interitum, vel supplicium nihil aliud sentiendum, nisi non prædestinatos: sed à massa damnabili merito peccati originalis, atque proprij non esse separatos: Ideóque impiè viuere permissos æterno igne puniendos.* 4.

In his verbis quod ita intelligit Iudam inter electos Apostolos (Refut. 1. defin.) Ioan. 6. v. 71. à Domino connumeratum vbi ait: *Nonne duodecim vos ego elegi*; vt cæteri intelligantur verè electi; Ille verò velut à contrario id est per ironiam ita sit appellatus; melius est si ita accipiatur, vt veritas verum dixisse agnoscatur: vt omnes duodecim, electi à Domino esse intelligantur, sed aliter cæteri, aliter Iudas, id est, (De electione Iudæ.) illi æternaliter ad regnum, iste temporaliter ad ministerium. Electus namque ad tempus inter cæteros ad Apostolicum ministerium, missus ad prædicationis officium: Accepit etiam forsitan gratiam miraculorum; Vnde & beatus Petrus in Actib. Act. 1. v. 17. Apostolorum sic de eo loquitur: *Quandoquidem connumeratus erat in nobis, & sortitus est sortem ministerij huius.* Et cùm statuissent duos, & orarent vt Deus ostenderet quis ex eis in locum, quem ipse præuaricando amiserat, constitui deberet ita supplicantes v. 24. v. 25. dixerunt: *Tu Deus, qui corda nosti hominum, ostende quem elegeris ex his duobus accipere sortem ministerij huius & Apostolatus, de quo preuaricatus est Iudas, vt abiret in locum suum.* Ita ergò electus erat à Domino, vt temporali quâdam dispensatione coniungeretur Apostolis, & sortiretur cum eis sortem ministerij, & Apostolatus: ita vt de ipso gradu Apostolico dicatur esse præuaricatus; quod tamen Dominus non fecit, quasi ignarus futurorum, qui semper nouerat in æterna sua præscientia, & cæterorum Apostolorum perseuerantissimam fidem, & illius casum, & ruinam futuram: sicut beatus Ioannes Euangelista dicens Ioan. 6. v. 65. testatur: *Sciebat enim ab initio Iesus, qui essent credentes, & quis traditurus esset eum.* Vnde & ipse Dominus, cùm dixisset illud, quod suprà commemoratum est: *Nonne duodecim vos elegi*, tan-

quam verè præscius futurorum, statim subiunxit: *Et vnus ex vobis diabolus est.* Quod Euangelista exponens de quo dixerit addidit continuò. *Dicebat autem Iudam Simonis Iscarioten: hic enim erat traditurus eum, cùm esset vnus ex duodecim:* Nouerat etiam locum damnationis eius in suppliciis sempiternis, qui merito impietatis suæ fuerat destinatus, & prædestinatus. Vnde & ab Apostolis dictum est, *Vt abiret in locum suum.* Et ipse Dominus ait, *Væ homini illi, per quem filius hominis tradetur: bonum erat ei si natus non fuisset homo ille.* Et tamen voluit eum (vt dictum est) ad tempus ministerium, & locum Apostolatus accipere, vt cùm ille malè abusus fuisset tantâ Domini bonitate; Dominus è contrario benè vteretur magno eius malo ad nostrum magnum bonum.

v. 71. Ibid. v. 72. d. v. 25. Math. 26. v. 24.

Quid indè doceatur.

Docens tali exemplo futuros in Ecclesia sua malos admixtos, sicut & iste in illa tunc societate Apostolorum ad tempus mixtus est: & communicaturos cum Ecclesia non solùm sacramenta, & ministeria diuina, sed etiam locum regiminis: atque ita monstraret suis exemplum patientiæ, quam patienter scilicet toleraret malos, sicut ipse istum & verissimè nouerat, & mirâ patientiâ tolerabat: ne putarent veri fideles talium societate se pollui, vel eorum ministeria, quę secundùm Deum sunt, respuenda: Sicut nec beati Apostoli illius fictâ societate polluebantur: nec eius ministerium, in quantum secundùm Deum fiebat, est improbatum: cúmque vsque ad proditionis malum eius infœlicitas peruenisset, tam magnum vnius hominum malum conuertit in totius mundi bonum, dum per hoc *ipse verus immolatus est agnus, qui abstulit peccatum mundi:* Atque ita in tantum benè bonus Dominus eum elegit ad bonum, & vt bona sua illi concederet, & mala illius in nostrum bonum commutaret. Quia quòd preuaricatus est, quòd periit, suæ malitiæ fuit: Quòd autem inter bonos electus est, bonitatis Domini: Si permansisset in bonitate, sicut Apostolus ait: *Vide ergò bonitatem, & seueritatem Dei, in eos quidem qui ceciderunt, seueritatem: in te autem bonitatem, si permanseris in bonitate.* Quantùm ergò ad temporale Apostolatus ministerium adtinet, de quo Dominus tunc loquebatur, cùm diceret: *Nonne duodecim vos elegi:* Benè potest dici & iste inter cæteros electus. Quantùm verò ad æternam beatitudinis electionem illi tantummodò electi erant, de quibus cùm inter istum & illos faceret distinctionem, ait: *Non de omnibus vobis dico, ego scio quos elegerim.*

Rom. 11. v. 22. Ioan. 6. v. 71. Ioa. 13. v. 18.

Atque ita benè & verè potest intelligi dictum & adiuncto Iuda: *Nonne duodecim vos elegi,* & illo segregato tanquam reprobo: *Ego scio quos elegerim.* Nec necesse est è contrario accipi. Quod d. v. 18.

vtrumque verum euidenti ratione monstratur. Sic namque etiam
de Saule Scriptum est, cùm esset eligendus ad regnum, cui in mul-
tis vtilis erat futurus quod etiam sorte electus accepit dicente
1. Reg. Scripturâ: *Erat vir de tribu Benjamin vocabulo Saül electus & bo-*
9. v. 2. *nus, & non erat de filijs Israël melior illo*: Qui tamen posteà infœ-
licissimè reprobatus, & abiectus periit: Et tamen ad tempus be-
nè ad temporalem quandam regni vtilitatem electus dicitur:
Qui & mysticâ vnctione, & sortis electione, per Prophetam san-
ctum Dei populo prælatus. Vbi autem Scriptura Euangelica spe-
cialiter filium nominet *Iudam*, nos minimè legimus. Quod enim An Iudas inter filios.
Luc. 5. Dominus de Apostolis ait, *Non possunt filij sponsi ieiunare, quan-*
v. 34. *diù cum ipsis est sponsus*: Nulla necessitas cogit, vt non etiam Iu-
dâ excepto possit de cæteris tantummodò dictum rectè intelligi.
Ad quos vtique solos (illo iam perdito) illud pertinet quod Do-
v. 35. minus subiungit dicens: *Venient autem dies cùm auferetur ab eis*
sponsus, & tùm ieiunabunt in illis diebus. Sed si quis etiam ipsum
Iudam in his verbis Domini inter filios vult intelligi deputatum,
manifestè hoc propter aliquam fidem illius in Dominum, & sacra- Quo sensu amicus dictus.
mentorum societatem, quâ sanctis Apostolis iungebatur, non à
contrario sed benè, & consequenter ita potuit appellari. Sic &
cùm Dominum iam tradenti, & eum osculo designanti ipse Do-
Math. minus ait: *Amice ad quid venisti?* benè potest intelligi, non quod
26. v. tunc gerebatur, sed quod dudùm fuerat ei exprobratum: vt cùm
50. fuisset aliquando secundùm quendam modum discipulus & ami-
cus, in tam crudelem, & impium inimicum repentè esset mutatus.
Sed etsi hoc per Ironiam dictum intelligatur, sicut & intellectum
est à quibusdam, non propterea aliquid valebit huius noui, & in-
sulsi disputatoris regula: Quia aliud est more humano aliquid per
ironiam significare, quod verum est, sicut cùm malo homini indi-
gnantes, vel increpantes dicimus, bonus homo es: vel malè agen-
ti, benè agis, & inimico, amice: & multa similiter: aliud iuxta dia-
bolicam istius regulam apertâ falsitate negare, quod verum est, vt
cùm aliquis merito impietatis suæ diuino iudicio veraciter dici-
tur prædestinatus ad supplicium: iste nouâ insaniâ fallaciter do-
ceat dictum, prædestinatus non prædestinatus: quo peruersissimo
& falsissimo sensu nunquam in rebus ad fidem pertinentibus
(quod absit) Scriptura loquitur, nunquam aliquis doctor Eccle-
siasticus, numquam aliquis vir verax loquutus est.

Si autem non ad peccandum, quod absit, sed ad luendum pro Prædestinatio ad malā pœnæ non culpæ.
Act. 1. peccatis supplicium nemo iusto Dei iudicio est prædestinatus,
v. 25. quid est quod Apostoli in *oratione sua ad Dominum* de Iuda dixe-
Prou. runt: *De quo præuaricatus est Iudas, vt abiret in locum suum?* Quid
16. v. 4. est quod Salomon ait: *Vniuersa propter semetipsum operatus est*

Dominus, impium quoque ad diem malum. Quid est quod in libro Iob legitur: *Quia in diem perditionis seruatur malus, & ad diem furoris ducitur.* Cur de Ægyptijs in mari rubro & æternaliter delendis atque perituris scriptura dicit: *Ducebat enim eos ad hunc finem digna necessitas:* Vbi apertè ostenditur, quia & ducebat eos diuini Iudicij necessitas ad interitum; & tamen digna pro meritis impietatis, & contemptus eorum. Quid est etiam illud quod alibi Scriptum est: *Et qui transgreditur à iustitia ad peccatum, Deus parauit illum ad Rompheam.* Qui etiam de Antichristo adhuc in fine sæculi reuelando & extinguendo; dixit Angelus ad beatum Ioannem in Apocalypsi: *Bestia, quam vidisti, fuit, & non est, & ascensura est de abysso, & in interitum vadit.* Si hoc non est prædestinatum apud Deum, quomodo idem Angelus dicit: *Hæc verba fidelissima, & vera Dei sunt.* Si idem Antichristus *Homo peccati filius perditionis*, cum omnibus sequacibus suis, non est ad iudicium æternæ damnationis prædestinatus, Quomodo tam apertè de eo dicit Apostolus; *Quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione aduentus sui?* Et de omnibus qui ab eo seducendi, & cum eo in æternum perituri sunt: post pauca subiungit: *Eò quòd charitatem veritatis non receperunt, vt salui fierent: Ideò mittet illis Deus operationem erroris vt credant mendacio: & iudicentur omnes, qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati.* Quomodo dicitur apud Ezechielem Prophetam: ad gladium exacutum & limatum ad cædem & interitum impiorum, *Vt dareris super colla vulneratorum impiorum, quorum venit dies, in tempore iniquitatis præfinita?* Cur etiam idem Propheta de Iudæis & regnum & sacerdotium amissuris, & in sua infidelitate perituris sub persona impij regis dicit? *Tu autem Prophane, impie, dux Israël, cuius venit dies in tempore iniquitatis præfinita: Hæc dicit Dominus: Aufer cydarim, tolle coronam.* Coronam quippè esse regni, Cydarim verò sacerdotij, vt suprà iam diximus, manifestum est.

(Iob. 21. v. 30. — Sap. 19. v. 4. — Eccl. 26. v. 27. — Apoc. 17. v. 8. — Apoc. 21. v. 5. — 2. Thessal. 2. v. 3. — 2. Thessal. 2. v. 8. v. 10. v. 11. — Ezech. 21. v. 29. — Ibid. v. 25. v. 26.)

Idem præfinitio quod prædestinatio.

Quod si quis opponat in his duobus Propheticis exemplis non esse positam prædestinationem, sed præfinitionem, cognoscat veraciter nihil esse aliud prædestinationem, quàm rei futuræ præfinitionem: Quod apertè Apostolus ostendit dicens: *Secundùm præfinitionem sæculorum, quam fecit in Christo Iesu Domino nostro.* Vbi enim hîc in Latino legimus præfinitionem, in Græco habet πρόθεσιν, quod propriè in Latinum propositum interpretatur. Qui sermo etiam in Epistola ad Romanos illo loco est positus, vbi idem Apostolus dicit: *Scimus autem quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum his, qui secundùm*

(Eph. 3. v. 11. — Rom. 8. v. 28.)

propositum vocati sunt: Propositum autem Dei non esse aliud quàm prædestinationem Dei ipse Apostolus velut exponit; qui cùm dixisset, *His qui secundùm propositum vocati sunt*, sta-
v. 29. tim subiunxit, *Nam quos præsciuit, & prædestinauit conformes fieri imagini filij sui:* Vt ex his omnibus rectissimè intelligamus vnum, atque idem esse, & propositum Dei, & prædestinationem Dei, & præfinitionem Dei; Quæ præfinitio, id est, prædestinatio manifestissimè, & in his verbis Apostoli ponitur in bono, & in illis verbis Prophetæ, quæ suprà memorauimus, ponitur in malo, dum hîc designat prærordinatos ad vitam; ibi ve- Sic & propositum.
Rom. 9. v. 22. rò prærordinatos ad interitum. Tales namque sunt *vasa iræ*, sicut ipse Apostolus ait, *aptata in interitum:* siue vt alij transtulerunt, *perfecta in interitum.* Et suo videlicet merito, & iusto diuino iudicio.

De quibus cùm iste dicat, *Quod in massa damnata ex originalis peccati merito sint derelicti & malè viuere permissi, & ad extremum æterno igne plectendi.*] Etiam nolens & contradicens nihil aliud dicit, quàm diuino eos iudicio æterno igni prædestinatos. Nam si massa illa tota damnata est, vtique iusto Dei iudicio est condemnata: Et condemnata sine dubio ad æternam perditionem, atque supplicium: Quod quid est aliud quam hanc eandem massam diuino iudicio damnatam esse ad interitum sempiternum. Ita dum veritati resistere conatur, ipsam veritatem etiam nolens, ac nesciens inuictâ ratione confiteri compellitur. Refut. 4. Defin.

CAPVT XIV. Cap. XIV.

QVARTO decimo capitulo ita dicit.

1. *Ex verbis Augustini probari prædestinatos non nisi de iustis dici, dicentis: Nescientes enim quis pertineat ad prædestinatorum numerum, quis non pertineat. Et iterùm: Qui prædestinatos à non prædestinatis discernere non valemus. Item: qui cadunt & pereunt in prædestinatorum numero non fuerunt.* Defin. 3. 1.

2. *Pœnam prædestinatam peccatoribus: ipsos verò præscitos tantùm, non prædestinatos.* 2.

3. *Hoc etiam legibus humanis conniici, quæ hominem non definiunt ad peccandum: pœnas autem peccaturis definiendo, nihil aliud appetere, quàm pronos ad peccandum suppliciorum atrocitate territos cohibere; Ac per hoc non minùs misericordia, quàm vindicta transgressoribus suis efficere.* 3. Refut. 1. Defin.

His verbis nos respondemus, immò ex verbis beati Augustini probari prædestinatos etiam de iniustis dici: Qui cum de- Avgvst. de præd. sanct. cap. 10.

» finiret quid sit prædestinatio, ita ait: prædestinatio Dei quæ
» in bono est, gratiæ est præparatio.] Vbi sine dubio nullatenus
AVGVST. de præd. sanct. cap. 16. adiungeret in bono, nisi sciret prædestinationem esse etiam in
» malo: sicut apertè ex libro Actuum Apostolorum ipse demon-
» strat, ponens illud testimonium vbi dicitur: *Conuenerunt enim* Act. 4. v. 27.
» *in veritate in ciuitate ista aduersùs sanctum puerum tuum Ie-*
» *sum, quem vnxisti, Herodes & & Pilatus, & populus Israël*
» *facere quanta manus tua, & consilium prædestinauit fieri:* Vbi v. 28.
» & subdidit: Tanta quippè ab inimicis Iudæis manus Dei &
» consilium prædestinauit fieri, quanta necessaria fuerant Euan-
» gelio propter nos.] Manifestè igitur & ex verbis libri diuini, & ex verbis sancti Augustini approbatur, prædestinationem quæ hic legitur non fuisse in bonum illis, qui tanta & talia passionis tempore in Dominum exercuerunt, sed in magnum & mortiferum malum: quamuis Deus illud nobis verterit in bonum. Si quis autem putat beatum Augustinum velut vitiosè ex iam dicto libro istud testimonium posuisse, quia apud nos legitur: *Quæ manus tua & consilium decreuerunt fieri:* Sciat potiùs verè & expressè, & propriè, sicut in Græco habetur, ab eo positum, ipse enim sermo id. Προώρισε etiam hic legitur in Græco, vbi ille posuit: *Quæ manus tua, & consilium prædestinauit fieri*; Qui etiam in Epistola ad Romanos Græcè inuenitur, vbi Apostolus ait, *Quos autem prædestinauit, hos & vocauit.* Ex quo manifestum est, eundem Græcum sermonem propriè in Latinum interpretari prædestinauit, posse autem interpretari ad sensum etiam decreuit, siue præfiniuit, vt certissimè intelligamus, prædestinatum nihil esse aliud quàm decretum & definitum. Sicut & ex verbis Esaiæ Prophetæ quibus ait: *Dominus enim Deus exercituum decreuit.* Et ex illis verbis libri Daniëlis: *In sententia vigilum decretum est*, iam suprà euidentissimè est demonstratum.

v. 28. Rom. 8. v. 30.

Quid sit prædestinare.

Dan. 4. v. 14.

Quid ergò isti prodest, quòd tantâ intentione, & contentione mentitur, *Beatum Augustinum* definisse omnem prædestinationem gratiæ præparationem esse: Cùm ille nequaquam dixerit *omnem*, sed prędestinationem tantummodò, quæ in bono est, ita definierit, & quasi ipse dixerit, prædestinatos non nisi iustos dicendos: Cùm ille hoc nusquam dixisse inueniatur. Sed verba quæ ille de sola iustorum prędestinatione posuit, quâ alij sunt vtique prædestinati, alij non prædestinati: Alij pertinent ad numerum prędestinatorum, alij non; Iste minùs peruicaciter, & impudenter posuit: Quasi ille sanctus Doctor semper de vtraque prædestinatione; id est, bonorum & malorum simul loqui debuisset: aut consequens sit, vt cùm de sola bonorum prędestina-

tione diſputat, ſtatim prædeſtinationem malorum negare videatur: Quia in illo apertiſſimè in multis locis commemorat, & oſtendit: De quibus hic exempli gratiâ vnum teſtimonium ponimus, vbi ait: Populum quendam Pſalmus ille culpat, in quo *nec* " AVGVST. de Perfect. iuſt. cap. 13.
Pſal. 13. *vnus erat, qui faceret bonum*, dum volunt manere filij hominum, "
v. 3. & non eſſe filij Dei, cuius gratiâ homo fit bonus, *vt faciat bonum.* "
De illo enim *bono* dictum hic debemus accipere, quod ibi ait: "
v. 2. *Deus de cœlo reſpexit ſuper filios hominum, vt videat ſi eſt intelligens* "
requirens Deum. Hoc ergò *bonum* quod eſt requirere Deum, *non* "
d. v. 3. *erat qui faceret, non erat vſque ad vnum*, ſed in eo genere hominum quod prædeſtinatum eſt ad interitum: ſuper hos enim reſpexit Dei præſcientia protulitque ſententiam.] Sed quid prodeſt hoc exemplum de Dei prędeſtinatione malorum, contra iſtum proponere: cùm ſolitâ inſaniâ paratus ſit dicere auditoribus ſuis: vt cùm audiunt in verbis huius ſancti Doctoris dictum, genus hominum prædeſtinatum ad interitum: à contrario intelligant non prædeſtinatum, ſic inludantur, qui veritatem non in Scriptura veritatis, ſed in mendacij fabricatoribus quærunt.

2. Addit adhuc & dicit: *Pœnam prædeſtinatam peccatoribus, ipſos verò præſcitos tantùm, non prædeſtinatos.*] De qua re & in iſto, & in præcedenti capitulo ſatis diximus, multis teſtimoniis manifeſtè oſtendentes peccatores, qui in peccatis ſuis permanſerint, iuſto Dei iudicio pœnis prædeſtinatos. Mirum eſt autem quo ſenſu, vel quâ ratione poſſit intelligi, vt Deus peccatoribus prædeſtinauerit pœnas, & peccatores non prędeſtinauerit pœnis: Neque enim quando eis pœnas prædeſtinauit & præparauit, ignorabat, qui eis puniendi, & eruciandi eſſent. Quod etiam iſte confitetur dicens eſſe præſcitos. Si ergò certiſſimè præſciebat, qui illis pœnis iuſtè puniendi & excruciandi eſſent, quid aliud fecit cùm certiſſimis quibuſque certiſsimas pœnas præparauit: niſi quòd eos certiſsimè pœnis prædeſtinauit? Omninò enim illi ſoli eas patientur, quos ille paſſuros præſciuit. Quid ergò; eſt immutabili præſcientiâ pręſciſſe illos ad pœnas, quàm immutabiliter eos pœnis prædeſtinaſſe. Neque enim timendum erat, vt quod certiſsimè præſciebat iuſtè futurum, non prædeſtinaret ſe iuſtè facturum.

Refut. 2. Defin.

Vt pœnæ prædeſtinatæ malis, ſic mali pœnis.

3. Alia eſt autem legum humanarum conditio, quæ ſic ſtatuunt peccantibus certa ſupplicia, vt tamen qui ita peccaturi ſint, vt illis vel illis ſuppliciis iuſtè excruciētur, penitùs ignorēt. Et ideò pœnis peccatoribus præparare, & prædeſtinare poſſunt, quas iuſtas eſſe nouerunt: Ipſos tamen peccatores, quos prorſus ignorant, pœnis prædeſtinare non poſſunt. Quod ſi ſcirent certiſsimè perſonas, quæ illis ſuppliciis dignæ eſſent, poſſent omninò iuſtiſsi-

Refut. 3. Defin. Nota.

mè, sicut peccatoribus pœnas statuere: ita & ipsos peccatores certâ & iustâ definitione pœnis prædestinare, sicut in ipsa iam iudicij examinatione, quos certissimè comprobauerint capitalis criminis reos, mortem eis statutam atque decretam ex legibus recitant, & manifestâ sententiâ ipsos morti adiudicant. Quod eis vtique præstat iudicij certa cognitio: vt sicut peccatoribus pœnas, ita & ipsos peccatores pœnis prædestinare audeant. Si ergò vtrumque hoc rectè, & iustè in humano iudicio certis cognitionibus informato, atque formato potest fieri, vt & pœnæ peccatoribus, & peccatores pœnis iusto & inreprehensibili iudicio decernantur; nec tamen aliquis talium reorum, vel per ipsas leges, vel per ipsos iudices ad peccandum cogitur, sed tantùm, quià peccauit, iustè punitur: quantò incomparabiliter, & ineffabiliter in diuino iudicio fieri omninò credendum est: vt quoniam & ipsas pœnas, quæ peccatoribus iustè debentur, & ipsos peccatores, quibus debentur, æternâ scientiâ nouit? Cùm nulli sit ipse auctor vel causa peccati, iustissimè tamen & pœnas peccatoribus, quas iustissimas nouit, & peccatores nunquam sibi ignotos, sed æternâ veritate notissimos æternis prædestinat pœnis. Neque enim aliquis nostrum dicit: Quod iste tam frequenter obicit; quòd Deus prædestinatione suâ aliquem cogat ad peccandum, sed tantummodò pro his, quæ peccauit, ad luendum supplicium: sicut nec leges ipsæ decernendo supplicium, compellunt ad peccatum: sed tantummodò quod spontaneè & voluntariè peccatum est, iustâ damnationis vltione non relinquunt impunitum.

Prædestinatio non cogit ad peccādum.

Cap. XV.

CAPVT XV.

Defin. 6.

QVinto decimo capitulo tales definitiones ponit.

1\. *Peccata, & eorum supplicia nihil esse.*

1\. 2. *Præsciisse, & prædestinasse Deum peccata, vel pœnas; pro non præsciisse, non prædestinasse, non præparasse: Exemplo Iudæ, qui electus pro non electo, amicus pro non amico, filius pro non filio.*

2\.

3\. 3. *Pœnas malas esse ideò non à Deo, à quo non fit malum, Deum non punire quæ facit, nec ab eis naturalia munera tollere.*

4\. 4. *Dolorem esse sanitatis absentiam, tenebras lucis, silentium clamoris, tristitiam gaudij, laborem quietis, sic præsciri, vel prædestinari peccata vel pœnas.*

5\. 5. *Dolendo non ipsum dolorem, sed ipsam sanitatem nosci, quam non nosset si de illa notionem quamdam non haberet.*

6\. 6. *Recordationem sanitatis in sensibus remanere: ipsam verò in illa substantia, quam Deus creauit residere.*

In

In istis sex propositionibus illud quod primo loco posuit, id est, *peccata & supplicia nihil esse*] iam superiùs prout potuimus est tractatum: Quia & si nihil dici possunt peccata, eò quòd nullam habeant substantiam in se existendi, vel subsistendi: Tamen iustitiam deserere, quòd est peccare, nō potest fieri, nisi in aliqua & per aliquam substantiam, vel spiritalem, vel corporalem; spiritalem cùm in ipso animo deseritur veritas, iustitia, bonitas, & subintrant his contraria, id est, mendacium, iniquitas, malitia, quæ licet nullam habeant subsistendi naturam, sunt tamen magna vitia, vel languores naturæ, id est ipsius animi, cui dominantur, & cuius sanitatem, atque integritatem violant: Ita vt ipse animus his incuruatus & depressus ex libero seruilis, & ex sano infirmus
Ioan. 8 efficiatur: dicente Domino in Euangelio: *Quia omnis qui facit*
v. 34. *peccatum, seruus est peccati.* Et Psalmistâ dolenter & miserabili-
Psa. 40. ter implorante: *Ego dixi Domine miserere mei, sana animam*
v. 5. *meam, quoniam peccaui tibi.* Sed quia hæc mala sic incipiunt in animo, vt maximè tamen per corpus exerceantur, transit malum spiritualis naturæ, id est animi, in malum corporalis naturæ, id est, ipsum corpus: Et ita velut quædam pestis totum simul commaculat & corrumpit, vt peccato dominanti anima seruiens redigat in eandem seruitutem corpus suum: Et fiant *membra corporis* ipsius, *arma iniquitatis peccato*, quibus ipsa iniquitas & peccatum fortiùs, & violentiùs in vtroque dominetur. Vnde
Rom. 6 Apostolus fidelibus dicit: *Et ne exhibeatis membra vestra arma*
v. 13. *iniquitatis peccato; sed exhibete vos Deo tanquam ex mortuis viuentes; & membra vestra arma iustitiæ Deo.* Huic tanto & tam mortifero languori totum hominem sibi vindicanti, & saucianti, solus ille vnus & verus medicus potest adhibere medelam, & sa-
Mat. 9. nitatem conferre, qui de seipso ait; *non est opus sanis medico, sed*
v. 12. *malè habentibus,* & de quo scriptum est: *Ipse enim saluum faciet*
Mat. 1. *populum suum à peccatis eorum:* De quo etiam Apostolus ait: *Fi-*
v. 21. 1. Tim. *delis sermo, & omni acceptione dignus, quia Christus Iesus venit in*
1. v. 15. *hunc mundum peccatores saluos facere.*

Refut. 2. Defin.

Peccatū vt pestis animæ & corpori.

Iste ergò qui tam assiduè dicit, & *repetit peccata nihil esse,*] Quid aliud conatur agere diabolo instigante, nisi vt ea quasi leuiget in cordibus auditorum, vt non doleant, non agnoscant
Psal. quanto malo teneantur: nec curent dicere cum Psalmista; *Mise-*
50. v. 2. *rere mei Deus secundùm magnam misericordiam tuam: & secun-*
v. 3. *dùm multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam.*
v. 4. *Ampliùs laua me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me.*
v. 5. *Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper.* Abijciatur ergò deceptor iste ab auribus, & cordibus fidelium, & contra tam magnam miseriam implore-

Non satis cautè dicitur peccatum nihil esse.

QQqq

tur dolenter, & simpliciter magna Dei misericordia, contra multitudinem tantarum miseriarum quæratur multitudo miserationum, vt deleatur iniquitas, lauetur homo ab ipsa iniquitate, mundetur à peccato, quo erat sordidus, & immundus effectus: Cognoscat iniquitatem suam, & peccatum suum non putet esse nihil, nec ponat illud post dorsum suum: sed ante oculos semper habens imploret illum qui dixit. *Deleui vt nubem iniquitates* Isa. 44.
tuas, & quasi nebulam peccata tua: Similiter & supplicia, quæ v. 22.
peccatis debentur, ita extenuare, sic leuigare & annullare contendit, vt ea semper nihil esse confirmet; Quæ licet in se substantiam nullam habeant existendi: tamen per corporales naturas, id est, ignem æternum, & stagnum sulphuris, & vermes nunquam deficientes damnatorum, & corporibus, & animis inferuntur: dum & animas, & corpora simul excruciant. Et ideò licet non sint substantialiter; sunt tamen semper pœnaliter, & infœliciter in eorum animis, & corporibus, quos sine fine excruciant.

De malo diuite.

Quocircà non nos delectet audire ab isto misero seductore *peccatorum supplicia nihil esse.*] Sed potiùs audiamus quod verissimè veritas dicit: *Mortuus est autem & diues, & sepultus est in* Luc. 16. v. 22.
inferno: Eleuans autem oculos suos cùm esset in tormentis, vidit A- v. 23.
braham à longè, & Lazarum in sinu eius; & ipse clamans dixit:
Pater Abraham miserere mei, & mitte Lazarum, vt intingat ex- v. 24.
tremum digiti sui in aqua, & refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Et paulò post, cùm pro fratribus suis supplicaret,
ait: *Vt testetur illis, ne ipsi veniant in hunc locum tormentorum.* Ec- v. 28.
ce infelix & infelicissimè damnatus diues, statim, vt mortuus est corpore, animâ sepultus est in inferno, vbi tenebatur ipsa anima in tormentis, & ibi ampliùs cruciabatur, vnde ampliùs peccauerat, id est, in lingua; & cruciabatur in flamma vndique adurente & concremante. Et sicut ipse micas mensæ suæ non dederat Lazaro mendico & vlceribus pleno iacenti ad ianuam suam: Ita & ipse stillam aquæ de digito eius, quâ aliquantulùm refrigeraretur, non meruit impetrare. Et pro fratribus rogat, ne & ipsi veniant in illum locum tormentorum. Si ergò iuxta vocem veritatis, infernus locus est tormentorum, & animæ miserorum exutæ corporibus, statìm illic sepeliuntur, & sunt in tormentis, & per quæ
peccauerunt, per hæc & torquentur, vt *iudicium sit illis sine mise-* Iac. 2.
ricordia, quia non fecerunt misericordiam. v. 13.

Hæc audiat fidelis quisque & timeat, & dum tempus est fugiat ab ira ventura de qua beatus Ioannes Baptista, ait: *Quis vobis demonstrauit fugere à futura ira. Facite ergò fructus dignos pœ-* Luc. 3.
nitentiæ; Hunc locum tormentorum ipse Dominus frequenter v. 7. & 8

Mat. 25 appellat *tenebras exteriores & caminum ignis, & ignem æternum*
v. 41. *Diabolo & omnibus impiis preparatum, vbi erit dolor* sine fine, &
ex dolore sempiternus *fletus* oculorum, & *stridor dentium*. De ta-
Isa. 66. li pœna infœlicium damnatorum & Esaïas Propheta dicit; *Ver-*
v. 24. *mis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur: Et erunt*
Iob. 10. *vsque ad satietatem visionis omni carni*; Sed & beatus Iob lacri-
v. 20. mabiliter Deum implorat dicens: *Numquid non paucitas dierum*
meorum finietur breui? Dimitte ergò me, vt plangam paululùm do-
v. 21. *lorem meum; antequam vadam, & non reuertar ad terram tenebro-*
v. 22. *sam, & opertam mortis caligine; terram miseriæ & tenebrarum,*
vbi vmbra mortis, & nullus ordo, & sempiternus horror inhabitans.
Apo. 20 Et beatus Ioannes in Apocalypsi. *Missi sunt* (inquit) *in stagno ar-*
v. 14. *denti igne & sulphure: quod est mors secunda, & cruciabuntur die*
ac nocte in sæcula sæculorum. Et sicut alibi ait: *Fumus tormentorum*
Apo. 14 v. 11. *eorum ascendet in sæcula sæculorum.* Hæc fideliter credamus, vera-
citer timeamus, & hunc vaniloquum, & seductorem penitùs ab
1. Cor. auribus repellamus: Quia, sicut ait Apostolus *corrumpunt bonos*
15. v. 33. *mores conloquia mala.* Vnde & alia Scriptura admonet dicens: *Sepi*
Eccl. 28 *aures tuas spinis, & noli audire linguam nequam.*
v. 28.

2. Statim namque post hæc illâ suâ regulâ impiâ, & furiosâ, quâ persuadere conatur, vt cùm audimus aliquid factum, intelligamus non factum, cùm aliquid dictum, intelligamus non dictum, adiungit & dicit: *Præscisse, & prædestinasse Deum peccata vel pœnas, pro non præscisse, non prædestinasse, non præparasse.* Quod apertissimè fidei & veritati contrarium est. Si enim non præsciuit Deus Angelorum, vel hominum omnia futura peccata, non est præscius futurorum. Et quid iam aliud præstat, nisi vt *dicat iste* (Psal. 13 v. 1.) *insipiens in corde suo, non est Deus*, si non præsciuit pœnas, quæ peccantibus iustè debentur, quomodo eas, & in Euangeliis, & in cæteris Scripturis, tam assiduè, tam grauiter, tam terribiliter comminatur: sed dicit iste, *Quia peccata vel pœnæ nihil sunt, eò quòd substantiam per se existendi non habeant. Et ideò quod nihil est Deum nec scire nec præscire potuisse.*] Quasi Deo ignotum sit quicquid non est, & quod ipse essentialiter & naturaliter esse non fecit: Cùm ille omnipotenti scientiâ & præscientiâ suâ sicut nouit omnia quæ fecit, sic etiam nouerit, quæ non fecit: Et sicut nouit, quæ esset facturus: Ita semper nouerit, quæ non esset facturus. Ita namque & quæ vellet esse, & quæ nollet esse, nullatenùs potuit ignorare: Et quod noluit habere naturam, vel substantiam existendi; Nouit sine dubio magnum malum esse naturæ subsistendi Angelicæ, vel humanæ, cùm peccato in deteriùs commutatur, & pœnali supplicio sine fine cruciatur

[Right margin: Refut. 2. Defin. — De scientia Dei.]

d. Refut. 2. Quod autem dicit, *Deum non prædestinasse pœnas vel peccata.*] De peccatis vtique verum est, quia non prędestinauit, nisi quæ fuerat ipse facturus. Quæ vtique omnia & bona, & iusta sunt. De pœnis autem manifestè falsissimum est, quas non solùm prędestinauit, sed etiam præparauit. Sicut ipse Dominus in Euangelio dicit: *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & Angelis eius.* Mat. 25 v. 41. Adiungit exemplum *Iudæ* satis absurdè & incongruè, sicut suprà ostensum est.

Refut. 3. Defin. Quodnam malum à Deo. Et statim subiungit dicens: *Pœnas mala esse ideóque non à Deo, à quo malum non sit.*] Contra illud quod ipse Deus per Prophetam testatur dicens: *Ego Dominus faciens pacem & creans malum.* Isa. 45. v. 7. Vnde & alibi scriptum est: *Si erit malum in ciuitate quod Dominus non fecit.* Amos 3 v. 6. Et iterùm: *Bona & mala, vita & mors, paupertas & honestas à Deo sunt:* Eccl. 11 v. 14. Et ideò fideliter discernendum, aliud esse malum, id est vitium, contrarium bono, quod vtique non est à Deo, sed vel à Diabolo inuentum, vel ab homine commissum: aliud verò esse malum, quod significat aliquam afflictionem vel temporalem, vel ęternam: vt sunt fames, pestilentia, hostilitates, vastationes, mors, & ipsa quæ appellantur æterna supplicia: Quæ vtique omnia à Deo sunt: Quia non nisi iustâ eius dispositione, & iusto eius iudicio præparantur, vel inferuntur. Iste autem, qui pœnas illas æternas à Deo non esse confirmat, compellandus est, vt dicat à quo eas esse putet, vtrùm à Diabolo, cui sunt pręparatę: An ab hominibus, qui ibi pariter cruciandi sunt: An à nullo, vt sine aliquo auctore coęternæ Deo existant.

d. defin. 3. Subiungit post hæc dicens: *Deum non punire quæ fecit, nec ab eis naturalia munera tollere.*] Quod vt diligentiùs consideretur, manifestum est illa quæ Deus fecit in creatura rationali Angelica, vel humana, esse in Angelis spiritus sine corpore, esse in hominibus animam, & corpus: Naturalia verò munera, quæ istis rationalibus creaturis naturaliter Deus dedit, illa vult iste intelligi, de quibus superiùs multa loquutus est, id est, quod habeat in se naturaliter mens humana, siue Angelica, memoriam, intelligentiam, voluntatem, esse, nosse, velle, vt naturaliter meminerit sui, intelligat se, diligat se, naturaliter habeat esse, vt existat, nosse, vt agnoscat se, velle vt amet se. Liberum etiam arbitrium naturale tantummodò donum creatoris afferit iste, sicut suprà satis suis verbis ostendit. Dicit itaque Deum non punire quæ fecit: id est: nec spiritum angelicum in angelis malignis: nec spiritum, & corpus in hominibus damnandis. Et quomodo *ignem æternum* dicit *paratum esse Diabolo & Angelis eius*, si illo igne spiritus Angelici puniendi non sunt? Quomodo etiam alibi hominibus, & de hominibus dicit: *Sed potiùs eum timete, qui potest & animam &* Mat. 10 v. 28.

corpus perdere in gehennam, si illo cruciatu gehennæ nec anima, nec
corpus, quæ vtraque Deus fecit, punientur? Sed verè punientur, &
spiritus, & corpora in gehenna, sicut vera fides credit, sicut ipsa
veritas testatur: non quia ea Deus fecit, sed quia ipsa fecerunt,
quæ Deus non fecit, & quæ Deus odit, & quæ impunita esse non
sinit, id est, peccata: Quæ sine auctoribus suis neque esse, neque
puniri possunt: neque enim per se subsistunt, vt in seipsis puniantur,
sed insunt mentibus deprauatis Angelicis, siue humanis ab
ipsis cōmissa, ipsis adhęrētia, & cum ipsis atque in ipsis damdanda.

Ita & illud verum est, quod in Dei laudibus Scriptura dicit.
Diligis enim omnia quæ sunt, & nihil odisti eorum, quæ fecisti. Et
d.v.28. quod Dominus ait: *Qui potest & animam, & corpus perdere in gehennam.* Diligit enim creaturam suam, in quantùm natura est, & — De amore & odio Dei.
ab eo condita est: Et odit eam in quantum viciata est. Vnde scri-
Psal.5. ptum est, *odisti omnes, qui operantur iniquitatem, perdes omnes, qui*
v.7. *loquuntur mendacium: Virum sanguinum & dolosum abominabi-*
v.8. *tur Dominus.* Vnde & de quibusdam dicit Propheta, *Et facti sunt*
Oseæ 9 *abominabiles, sicut ea, quæ dilexerunt*; Et iterùm: *Similiter autem*
v.10. *& odio sunt Deo impius & impietas eius.* Ita ergò diligit omnia
Sap.14 quæ sunt, & nihil odit eorum quæ fecit; vt tamen hęc in creatura
v.9. rationali viciata, deprauata atque corrupta, impunita & inordinata
esse non finat: iustè enim ordinatur & punitur in pœnis natura,
quæ non sub Deo & ex Deo voluit esse beata, sed in se, & per se,
velut libera esse concupiuit: vt quæ noluit subijci volens, subijciatur
nolens; & quæ illic potuit esse semper beata, hic sine fine mi-
Tob.13 sera efficiatur. Quia *manum Dei* (sicut ipsa Scriptura dicit) *effu-*
v.2. *gere impossibile est*, cui necesse est, vt quæ noluit voluntate, necessitate
subdatur.

Quid autem ipsis naturis rationalibus proderit, si in illa æterna
damnatione constitutis, naturalia illa, vt iste dicit, munera — De naturalibus muneribus in damnatis.
non erunt sublata? Cùm ad nullum beatitudinis fructum, sed ad
solum tormentorum cumulum in eis relinquenda esse manifestè
intelligantur? vt meminerint sui, ad æternum dolorem malæ
conscientiæ: Intelligant se semper miseras, semper esse damnatas:
Diligant se: vt magis doleant, sine fine perire quod amant.
Liberum verò arbitrium quomodo aut quale in illis erit, quorum — De libero arbitrio.
voluntas nec iniquitatem suam poterit iam deserere, nec bonum
aliquid vlterius operari? sicut Scriptura dicit; *Quodcumque potest*
Eccl.9. *manus tua facere, instanter operare: Quia nec opus, nec ratio, nec sa-*
v.10. *pientia, nec scientia erunt apud inferos, quò tu properas.* Quid illis
proderit semper esse infeliciter, scire damnationem suā, velle, nec
posse euadere pœnam suam? Omnia ergò, quæ hic data sunt
ad vsum benè agendi, ad gratiam Domini promerendam, ibi

quantulacumque eorum vestigia remanserint, ad supplicium *valebit, non ad solatium. Si autem rationalis creaturæ memoria, intelligentia, voluntas, non ad se, sed ad conditorem referantur: Quid iam illis penitùs à Deo desertis, & ab æterno illo & vero lumine separatis, quid in illis (inquam) aget memoria, vbi nemo dicere poterit, *Memor fui Dei, & delectatus sum?* & vbi implebitur quod scriptum est: *Quoniam non est in morte, qui memor sit tui.* Nulla erit intelligentiæ inluminatio, quâ Deus agnoscatur, quæratur, inueniatur. Nulla dilectionis pietas, quâ Deus ametur, desideretur, fruatur. Ipsæ enim erunt tenebræ exteriores extra illud lumen iam positis, cuius nullâ inluminatione perfruentur: Et illa nox horrenda, de qua ipsum verum lumen Dominus noster dicit: *Quandiù in mundo sum, lux sum mundi. Venit nox quando nemo potest operari.* Quandiù ergò in mundo est per inluminantem gratiam, lux est mundi à suis tenebris liberati. Cùm autem hanc suæ inluminationis gratiam subtraxerit æternâ cæcitate damnatis, quid eis aliud remanebit nisi nox horrenda, nox perpetua, in qua nemo possit operari?

* Forti valebunt.

Psal. 76. v. 4. Psal. 6. v. 6.

Ioan. 9. v. 4. & 5.

De sensibus corporis.

Si autem etiam de sensibus corporis, qui & ipsi sunt vtique naturalia munera conditoris, tale aliquid consideretur; Quid ibi proderit visus, vbi nullus erit lucis aspectus? Aut si ad horam fuerit, non ad consolationem, sed ad vehementiorem dolorem valebit: vt scilicet videant boni aliquid, quod iam habere aut promereri non possint. Sicut & diues ille eisdem infernalibus pœnis damnatus, Abraham & Lazarum ad horam videre potuit, sed ad augmentum doloris, non ad solatium ereptionis. Licet hoc ante vltimum illud iudicium iuxta occultam dispositionem conditoris fieri credendum sit: Posteà verò nihil tale futurum legatur. Quid ibi aget auditus, vbi semper horrendus fragor, & tristis atque innumerabilis audietur gemitus? Quid olfactus, vbi, iuxta quod Deus per Prophetam comminatur, *Erit semper pro suaui odore fœtor?* Quid gustus, vbi æterna erit fames & sitis? Sicut de ciuitate diaboli, id est de tota illa multitudine damnatorum apertè in Apocalypsi scriptum est; *Quia in vna die venient plaga eius, & mors & luctus, & fames: quia fortis est Deus, qui iudicauit illam.* De siti autem & lingua semper ardente, in damnatione illius diuitis apertè Euangelium declarat. Quid totius corporis tactus: vbi nulla eius poterit esse iucunditas, nulla suauitas: sed sempiternus sentietur dolor, æterna exustio, æterna excruciatio? Quid ergò prodest quod iste dicit, velut ad consolationem stultorum, *Deum non punire quæ fecit, nec ab eis naturalia munera tollere:*] Cùm & puniat æternaliter naturam vitiatam

Luc. 16. v. 23.

Isa. 3. v. 24.

Apoc. 18. v. 8.

pro his, quæ malè gessit: Et si aliquid naturalium munerum in illa damnatione eam habere permittet, totum valeat ad supplicij augmentum, non ad consolationis solatium.

Quid est autem quod addit, *Dolorem esse sanitatis absentiam, tenebras lucis, silentium clamoris, tristitiam gaudij, laborem quietis. Sic præsciri vel prædestinari peccata vel pœnas.*] Si enim in his verbis hoc persuadere voluit, quod sicut nos per sanitatis absentiam cognoscimus in nobis dolorem, & per absentiam lucis cognoscimus tenebras, & per absentiam vocis cognoscimus silentium, & per absentiam gaudij sentimus tristitiam, per absentiam quietis sentimus laborem: sic Deus præscierit peccata, vel prædestinauerit pœnas, vt & peccata non nisi priuatione iustitiæ scire, aut præscire potuerit: Et pœnas, nisi priuatione beatitudinis non agnouerit, vel prædestinauerit: Si (inquam) ita senfit, ita persuadere voluit quid tali sensu horribilius, quo diuina virtus humanæ infirmitati adæquatur? Dei etenim virtus semper eodem modo se habens, omnia nouit in se, nec indiget, vt aliquid nouerit extra se: nec aliter nouit facta, aliter non facta, quia nec illa nouit per eorum præsentiam, nec ista per aliarum rerum absentiam: sed æternâ, & incommutabili scientiâ suâ æqualiter videt quid voluerit esse, & quid esse noluerit: nec priuatione iustitiæ cognoscit peccata, sed cùm sit ipse summa iustitia, in * ipsa incommutabiliter videt, quid ab ea dissonet vel discordet. Similiter non per absentiam beatitudinis pœnas cognoscit, sed cùm sit ipse summa beatitudo, in semetipso incommutabiliter videt in quantam pœnarum profunditatem mergendi sunt, qui ab eius tranquillitate discedunt. Atque ita non priuatione iustitiæ, sed in ipsa iustitia videt, quicquid ab ea dissentit: nec priuatione beatitudinis agnoscit pœnas: Sed in ipsa beatitudine videt, quid doloris, & laboris incurrat, qui ab eius tranquillitate separatur.

Refut. 4. Defin.

De scientia Dei incommutabili.

* al. *ipso.*

Adhuc addit & dicit *Dolendo non ipsum dolorem, sed ipsam sanitatem nosci, quam non nosset, si de illa notionem quandam non haberet.*] In quibus verbis affirmare videtur dolorem illum æternarum pœnarum non posse nosci, id est, agnosci ab animo patientis, eò quòd ipse dolor nullam habeat substantiam in se existendi, vel subsistendi. Et ideò cùm substantialiter nihil sit, non ipse agnoscatur ab illo, qui dolet, sed potiùs ex eius comparatione sanitas agnoscitur, quæ in corpore naturaliter aliquid est, & quæ ipsi dolori contraria est. Quam sanitatem nullatenùs nosset, qui totus dolet in pœnis, nisi eius notitia in memoria remaneret.

Refut. 5. Defin.

Et vt hæc tam absurda, & stulta velut ratione quâdam redditâ

Refut. 6. Defin.

confirmare videatur, subiungit & dicit: *Recordationem sanitatis in sensibus remanere, ipsam verò in illa substantia, quam Deus creauit residere.*]Per quod fortassis hoc intelligi, vult quòd in sensibus in illa damnatione semper dolentis, velut ex commonitione ipsius doloris, fiat recordatio sanitatis in sensibus videlicet, quibus vel corpus, vel anima ipsos dolores sentiet: Ipsam verò sanitatem in illa damnatione ita posse intelligi, quia substantia hominis, quem Deus creauit, & in animæ & in corporis perpetuitate non consumitur, non deletur, sed velut quâdam suæ plenitudinis sanitate æternaliter durat. Quæ omnia idcircò dicere videtur, vt per illum sempiternum pœnarum dolorem, nec cognitionem sanitatis, nec eius recordationem, nec ipsam sanitatem in eis, qui torquendi sunt, afferat perire. Cùm è contrario omnia ista id est, & cognitio & memoria sanitatis in animo semper dolentis, & conseruatio illa naturæ nunquam delendæ, non proficiant ad aliquam gratiam, & iucunditatem salutis, sed potiùs ad cumulum doloris: vt non solùm sensu & corporis, & animæ doleat ita damnatus: sed etiam dùm recordatur, & agnoscit bonum sanitatis, quod funditùs amisit, in ipsa memoria & notitia puniatur. Dicat ergò insanus, esse in æternis, & omnimodis doloribus sanitatem, dum quæ ibi existimat, dum quæ ibi putat remanere ad indicium sanitatis, non aliud quàm materia sint doloris: vt dum nunquam finitur qui torquetur, nec tormenta ipsa finiantur.

CAP. XVI.

CAPVT XVI.

D. 12. SExto decimo capitulo duodecim definitiones proponit ita dicens.

1. 1. *Nullâ naturâ naturam puniri.*

2. 2. *Et nihil aliud esse pœnas peccatorum, nisi peccata eorum.*

3. 3. *In igne æterno nihil aliud esse pœnam, quàm beatæ fœlicitatis absentiam.*

4. 4. *In ea nullum esse qui non habeat insitam sibi naturaliter absentis beatitudinis notionem, eiúsque desiderium: habituros miseros fœlicitatis & veritatis notionem atque scientiam: Ac per hoc non esse miseros nec puniri.*

5. 5. *In diabolo, & impijs hominibus non puniri, nisi peruersitatem propriæ voluntatis: nec peccasse naturam, sed voluntatem.*

6. 6. *Nec in primo homine peccasse naturæ generalitatem, sed vniuscuiusque indiuiduam voluntatem.*

7. 7. *Si ea natura delinqueret, cùm vna sit, tota profectò periret.*

8. 8. *Proinde in nullo naturam puniri, quia ex Deo sit, & non peccet, sed motus voluntarius libidinosus puniatur.*

9. *Ideóque*

9. *Ideóque in impiis supplicia non perpeti quod Deus fecit, sed quod superbia vitiosè inuenit.*

10. *Libidinem peruersæ voluntatis cruciari, dùm ea, quæ malè, aut indignè appetit habere non sinatur.*

11. *Ex nullo bono malum esse.*

12. *Eum qui hìc libero voluntatis arbitrio, quod est naturalis intelligentiæ munus, id est, mentis acies in vsus turpitudinis mutet, illic ne omninò veritatis honestate fruatur, iustissimè perdat & tenebras æternæ ignorantiæ non euitare.*

In his verbis illud quod primo loco posuit *nullâ naturâ naturam puniri*] ideò dixisse, videtur; quia omnis vtique natura à bono auctore Deo condita in quantum natura est, bona est, vt verbi gratiâ, natura animæ siue corporis bona est: & natura ignis, inquantum natura est, similiter bona est: Cùm ergò vtraque naturaliter bona sint, rectè sibi iste videtur dicere, & definire, quòd nulla natura aliâ puniatur naturâ: Quia videlicet duo bona secundùm eius sensum non possunt sibi esse contraria: ne naturæ bonæ altera bona natura possit esse pœna. Atque huiuscemodi argumentationis manifestissimâ fallaciâ cupit subuertere in cordibus audientium firmissimam fidei veritatem, quâ omnes fideles indubitanter credunt, & confitentur in vna, & per vnam æterni ignis naturam, & naturam spirituum malignorum, & naturam hominum perditorum, id est, animas, & corpora eorum sine fine damnandas, puniendas, atque torquendas per eius iustum & æternum iudicium, *Qui potest & animam & corpus perdere in gehennam, & qui postquam occiderit habet potestatem mittere in gehennam.* Refut. 1. Defin. Math. 10. v. 28.

Nec solùm de illis æternis suppliciis quibus natura Angelica, & humana vtique natura ignis æterni torquebitur, vt ignis, qui bonitate conditoris hìc homini datus est ad solatium, ibi iustâ seueritate iudicis vertatur ei in supplicium, Non de illis (inquam) solis certa est fides ita esse futurum; sed etiam in communi hominum sensu certissimum esse constat, nunquam naturam nisi naturâ puniri. Sicut natura corporis, aut ex semetipsa punitur, velut cùm deficit à sanitate, & succumbit infirmitati atque languori: dum & bonum sanitatis in eo minuitur, & malum languoris ex seipso patitur, aut ex alterius naturæ subtractione, quæ illi ad sustentationem, vel aliud solatium valet: velut si ei pœnaliter subtrahatur natura cibi, aut potus, aut etiam lucis, vel vestimenti, & quicquid eiusmodi est: dum ex hoc & fame ac siti tabescit, ac deficit, & tenebrarum horrore affligitur, aut frigoris ærumnâ cruciatur; Aut certè ex alterius rei natura ipsum corpus hominis punitur: sicut corpora latronum

RRrr

vtique puniuutur vi flagellorum, & gladiorum, ac multiplicium tormentorum, quæ vtique ipsorum naturæ ex aliis naturis pœnaliter inferuntur. Cùm ergò hæc ita sint, & nunquam natura nisi aut ex se ipsa, in seipsa puniatur, vel alterius naturæ vtilitate subtractâ, vel violentiâ inlatâ, quâ ratione iste dicit nullam naturam naturâ puniri? vt ex hoc quantum in se est, veritatem æternorum destruat suppliciorum: vbi & natura spirituum, & natura corporum iuxta Euangelicam, & Apostolicam veritatem *Naturâ ignis æterni cruciabitur die ac nocte in sæcula sæculorum.* Apoc. 14. v. 10.

Si autem proptereà hoc dicit quia naturæ non nocent inuicem, nisi suis qualitatibus, vt, verbi gratiâ, ignis & aqua, quorum propriæ qualitates sunt, vt & aqua sit naturaliter humida, & ignis naturaliter aridus; Et ideò potest & aquæ humore ignis extingui, & ignis ariditate ignitâ humor aquæ exsiccari, vt non sibi videantur ista aduersari, ex eo quòd naturæ sunt, sed ex eo quòd qualitatibus suis sibi contrariæ sunt. Si proptereà (inquam) hoc dicit, sciat in fide nostra nullam esse distantiam vtrùm naturæ naturis puniri dicantur, an ipsæ naturæ suis naturalibus qualitatibus sibi inuicem pœnales existant; quia vtrumque vnus conditor creauit, id est & naturam, & qualitatem insitam naturæ. Et ideò vtrumque simul rectissimè vna dicitur natura, & à sapientissimo conditore alia ab alia propriâ qualitate distincta. Deinde quia & si immortalis est natura Angelici, siue humani spiritus, tamen potestate conditoris, & iusti vltoris Dei sic illi igni corporeo, & æterno pœnaliter, & æternaliter alligabitur, sicut & hìc eâdem potestate summi conditoris conligatur humanus spiritus terreno corpori: Nec solui potest, nisi illius voluntate & iudicio qui conligauit. Natura quoque humani corporis in illo æterno igne damnatorum ita erit pœnaliter immortalis, vt ad sustinenda æterna supplicia nunquam morte soluatur: Ita passibilis & incorruptibilis, vt omni genere dolorum, cruciatuum, atque pœnarum sine fine affligatur. Hanc enim pœnam omni intentione cauendam terribiliter Scriptura denunciat, dicens: *Humilia spiritum tuum valde, quia vindicta carnis impij ignis & vermes.* Et iterùm: *Dominus enim omnipotens vindicabit in eis, in die iudicij visitabit illos: Dabit in carnes eorum ignem & vermes, vt vrantur, & sentiant vsque in sempiternum.* Eccl. c. 7. v. 19. Iudith. c. 16. v. 20. & v. 21.

Proposuit quidam antiquitùs similem de naturarum inter se contrarietate quæstionem: Quæ qualiter ab illo sit proposita & à *Beato Augustino* euidentissimâ ratione destructa necessarium existimamus ad commonitionem, & confirmationem legentium

hic breuiter inserere: maximè quia ille qui eam proposuit, aut ipse Pelagius fuit, aut aliquis Pelagianus sicut & iste est. Ita ergò eandem quæstionem Beatus Augustinus commemorat dicens: Quid est quod interrogat, qui fecit hominis spiritum, & respondet sibi sine dubio, Deus: Et item interrogat; Carnem quis creauit? Itémque respondet; item credo Deus. Interrogat tertiò: bonus est qui vtrumque creauit Deus? Respondet, nulli dubium est. Adhuc interrogat. Et vtrumque quod bonus auctor creauit bonum est? Et ad hoc respondet confitendum est. Deinde concludit, si igitur, & spiritus bonus, & caro bona, vt à bono auctore condita; Quî fieri potest, vt duo bona possint sibi esse contraria?] Post hæc idem Beatus Augustinus subiungit è contrario responsionem suam, ita dicens: Omitto dicere quia tota huius ratiocinatio turbaretur, si quis ab eo quæreret, æstus, & frigus quis fecit? Responderet enim sine dubio Deus. Non ego multa interrogo, ipse concludat vtrum, aut ista possint dici non bona, aut non appareant inter se esse contraria? Hic fortè dicit: Qualitates sunt istæ substantiarum, non substantiæ. Ita est, verum est. Sed qualitates naturales, & ad Dei creaturam sine dubio pertinentes. Substantiæ quippè non per seipsas, sed per suas qualitates, sicut aqua, & ignis dicuntur, sibi esse contrariæ] &c. Quæ ad conuincendam & destruendam improbi hominis insaniam sanctus doctor exsequitur. — Avgvst.

Cùm itaque terror, & veritas æternorum suppliciorum, tam apertè & multipliciter nostræ fidei commendetur ad incutiendum saluberrimum timorem, & excitandum ad continuam emendationem, quomodo iste subiungere, & dicere ausus est *& nihil aliud esse pœnas peccatorum nisi peccata eorum.*] Cùm certissimè fides teneat alias esse pœnas peccatorum, quas animæ in præsenti ex ipso peccatorum suorum merito patiuntur desertæ à Deo, desertæ à luce iustitiæ, à contemplatione veritatis, ab inluminatione charitatis; & aliquando traditę etiam in reprobum sensum. Has enim pœnas peccatoribus, & carnalium voluptatum amatoribus diuina Scriptura in pręsenti inferri manifestissimè testatur, dùm de quibusdam Deus dicit: *Non permanebit spiritus meus in hominibus istis in æternum, quia caro sunt:* Dum impij in fine dolentes ac gementes dicent: *Et iustitiæ lumen non luxit nobis, & sol non est ortus nobis.* Dum de eisdem impiis Scriptura dicit: *Excæcauit enim illos malitia ipsorum.* Et generaliter de his qui fratres oderunt: *Omnis qui odit fratrem suum, in tenebris est, & in tenebris ambulat & nescit quò eat: quoniam tenebræ obcæcauerunt oculos eius.* Et de quibusdam Scriptum est: *Sicut non probauerunt Deum habere in notitiam, tradidit illos Deus in*

Refut. 2. defin.

De pœnis peccatorum in hoc sæculo.

Gen. 6. v. 3.

Sap. c. 5. v. 6.

Sap. ca. 2. v. 21.

1. Ioan. 2. v. 11.

Rom. 1. v. 28.

reprobum sensum, vt faciant quæ non conueniunt. Sunt pœnæ peccantium animarum ipsa peccata: quia eis & ipsarum animarum sanitas corrumpitur, & violatur, & conscientia misera, perturbata, & anxietatibus plena efficitur. Ita ergò, & peccantium pœnæ fiunt ipsa peccata iusto & terribili Dei iudicio: Et tamen pro eisdem peccatis alię statim in pręsenti grauissimę pœnæ inroguntur, sicut superiùs ostensum est. De quibus omnibus præsentibus pœnis quibus peccantium animæ continuò feriuntur, atque puniuntur beatus Moyses in Deuteronomio apertissimè testatur, dicens de omnipotenti Deo: *Faciens misericordiam in millia diligentibus se; & reddens odientibus se statim, ita vt disperdat eos, & vltra non differat, protinùs eis restituens quod merentur.* Sunt itaque & in præsenti grauissimæ animarum pœnæ ipsa peccata sua: sunt grauissimæ animarum pœnæ, ipsa desertio Dei, & damnatio, quæ peccatorum meritis continuò restituuntur, sed restant illæ in futurum æternorum suppliciorum pœnæ, de quibus Scriptum est dicente Domino: *Mortuus est autem & diues, & sepultus est in inferno.* Et iterùm: *Ne fortè tradat te aduersarius iudici, & iudex tradat te ministro, & in carcerem mittaris. Amen dico tibi non exies inde, donec reddas nouissimum quadrantem.* Et alio loco cùm de seruo nequam loqueretur, qui noluit debitum conseruo suo dimittere, sicut & sibi dimissum est ait: *Tunc iratus Dominus eius tradidit eum tortoribus, quoad vsque redderet vniuersum debitum.*

[Margin: Deut. 5. v. 10. cap. 7. v. 10. — In futuro. — Luc. 16. v. 13. — Mat. 5. v. 25. v. 26. — Math. 18. v. 34.]

Has pœnas peccatorum, siue in ipsis peccatis eorum, siue in desertione Dei, pro merito ipsorum peccatorum, quæ statim in pręsenti inferuntur: siue etiã in exterioribus pœnis multiplicium flagellorum, quæ peccantibus ad pręsens diuinitùs inferuntur: siue in damnatione æternorum suppliciorum, quæ post hæc omnia in fine seruantur, cùm tam apertè Scriptura testetur, tam indubitanter Ecclesiæ fides teneat, audiant quicumque huiusmodi fallaciis, atque præstigiis, per hunc vanissimum hominem inluduntur, illud, quod Apostolus terribiliter omnibus fidelibus denunciat dicens: *Nemo vos decipiat inanibus verbis, propter hæc enim venit ira Dei in filios diffidentiæ.* Quibus verbis Apostoli B. Hieronymus exponendo subiungit dicens: Verba quę decipiunt atque supplantant, inania sunt & vacua: Quę verò ædificant audientes, plena, cumulata, conferta. Quia igitur sunt plerique qui dicunt non futura pro peccatis esse supplicia, nec extrinsecùs adhibenda tormenta: sed ipsum peccatum & conscientiam delicti esse pro pœna, dum vermis in corde non moritur, & in animo ignis accenditur in similitudinem febris, quę non torquet extrinsecùs ægrotantem, sed corpora ipsa corripiens punit sine cruciatus forin-

[Margin: Hieron. — Eph. 5. v. 6.]

secùs adhitione, quæ possidet. Has itaque persuasiones & decipu- «
las fraudulentas, verba inania appellauit & vacua, quæ videntur «
florem quendam habere sermonum, & blandiri peccantibus. Sed «
dum fiduciam tribuunt, magìs eos ferũt ad æterna supplicia. Quia «
de nulla re sic irascitur Deus, quomodo si peccator superbiat, & «
erectus & rigidus non flectatur in fletum, nec misericordiam po- «
stulet pro delicto.] Hæc sanctus doctor, & antiquorum hæreti- «
corum errorem super hac re redarguens, & istius fraudulenta mendacia, atque commenta, Apostolicâ veritate subuertens.

Refut. 3. Defin.

Audet tamen iste adhuc maiora, & detestabiliora, & subiungit dicens: *In igne æterno, nihil aliud esse pœnam, quàm beatæ felicitatis absentiam.*] Vbi rectè ab eo quęritur cur & Angeli maligni, & homines iniqui mittendi sunt in ignem æternum, si ex ipso igne nulla supplicia, nulla tormenta passuri sunt? An propterea tantummodò, vt qui nunc vel in aëre, vel in terra conuersantur, incipiant in igne habere nouum habitaculum: vbi sicut de sanctis tribus pueris in *fornaci Babylonia* damnatis scriptum est, nullam potestatem habeat ignis in corporibus eorum, & capillus capitis eorum non aduratur, & odor ignis non transeat per eos: Et quid iam restat, nisi vt sicut de illis Scriptura dicit: *Quia Angelus Do-*
Dan. 3. *mini descendit cum Azaria, & sociis eius in fornacem, & excussit*
v. 49. *flammam ignis de fornace; & fecit medium fornacis, quasi ventum roris flantem, & non tetigit eos omninò ignis, neque contristauit, nec*
v. 50. *quicquam molestiæ intulit*: Ita & de istis mirabili insaniâ affirmare contendat. Quòd si ita esset, quod vnquam tale miraculum esse potuit, inter magnalia, & prodigia, quæ diuinitùs facta sunt, vt tam innumera multitudo apostatarum Angelorum, & hominum perditorum esset in medio immensarum, & æstuantium flammarum, & non tangeret eos omninò ignis, sed vim virtutis suæ obliuisceretur, vt diabolus, & eius Angeli custodirentur inlæsi. Quis audiuit vnquam tale? aut quis sufferre possit tantæ impietatis insaniam? Si enim nulla erit pœna in æterno igne damnatorum: Consequenter nulla erit etiam gloria in æterna remuneratione iustorum. Qui enim verissimè promisit hanc gloriam dicendo:
Mat. 25 *Venite benedicti Patris mei, percipite Regnum, quod vobis paratum*
v. 34. *est à constitutione mundi.* Ipse verissimè comminatus est illam pœnam dicendo: *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui pa-*
v. 41. *ratus est Diabolo & Angelis eius*; ipse etiam de vtroque immobili
v. 46. veritate subiũxit: *Tunc ibunt hi in supplicium æternum: Iusti autem in vitam æternam.* Si ergò quærimus quid sit illud regnum, quod à constitutione mundi iustis est pręparatum, audiamus fideliter esse vitam æternam. Si quęrimus quid credere debeamus illum, in quem & homines impij & Angeli mittendi sunt *ignem æternum*?

Audiamus nihilominus fideliter esse supplicium sempiternum. Nec maior esse potest gloria, quàm vita æterna. Nec maior pœna, quàm supplicium sempiternum: Illud in regno positorum, istud in æterno igne damnatorum. De quo supplicio ignis æterni apertè B. Ioannes in Apocalypsi testatur, dicens: *Missi sunt in stagnum ignis & sulphuris, & cruciabuntur die ac nocte in secula seculorum.* Apoc. 20. v. 10. Et alio loco: *Et fumus tormentorum eorum ascendet in secula seculorum.* Apoc. 19. v. 3. Non ergò in igne æterno Angeli vel homines damnati poterunt vnquam esse quieti & immunes à pœnis; Qui, vt veritas dicit, *Cruciabuntur die ac nocte in secula seculorum*: Et quorum *fumus tormentorum ascendet in secula seculorum*: qualis etiam nunc pœna & illos consequitur. d. v. 10. d. v. 3. De quibus ad similitudinem illius purpurati & damnati diuitis, Scriptura dicit: *Ducunt in bono dies suos, & in puncto ad inferna descendunt*: Iob 21. v. 13. Vt & ipsi, sicut de illo legitur, statim incipiant esse in tormentis & cruciari in flamma, & deputari in loco æternalium tormentorum: solet iste dicere (sicut audiuimus) cùm aliquis ei de talibus iuxta fidei veritatem obsistere cœperit sermocinando: Quid vis? Ratio te vincit: Quæ ergò est hæc ratio omni ratione vacua, omni veritate aliena, & spiritu impiissimi erroris lymphatica, atque phanatica: Qui vult vt homines veritatem Christi deserant, & suas phantasticas & dæmonicas vmbras sequantur.

Refut. 4. Defin. Sed cùm dixisset in æterno igne damnatos nullam aliam sentire pœnam, nisi beatæ fœlicitatis absentiam, subiungit tamen velut quandam eorum beatitudinem & dicit, *In ea* (id est, in beatæ felicitatis absentia) *nullum esse, qui non habeat insitam sibi naturaliter absentis beatitudinis notionem, ciúsque desiderium*] Vbi & addit: *habituros miseros felicitatis, & veritatis notionem atque scientiam, ac per hoc non esse miseros nec puniri.*]Quibus verbis manifestè vtique affirmare conatur omnes qui futuri sunt in illa damnatione, quam iste non aliam putat, nisi absentiam beatitudinis, quâ sancti perfruuntur, habituri sunt naturaliter insitam ipsius beatitudinis, cuius participes non erunt, cognitionem, atque desiderium. Quod adhuc repetens, & inculcans, dicit, *habituros veritatis & beatitudinis notitiam atque scientiam: Ac per hoc miseros, non esse miseros, neque puniri.*] Vt per hoc quod iuxta istius sensum habituri sunt cognitionem, scientiam, & desiderium beatitudinis & veritatis, cuius absentiâ erunt damnati, quodammodo miseri non sint miseri, & puniti non sint puniti. Quia ex eo quòd erunt in absentia beatitudinis & felicitatis, possint dici & miseri, & damnati: Ex eo autem quòd illius beatitudinis & veritatis quæ illis absens erit, habebunt notitiam, scientiam & desiderium, possint dici non esse miseri, nec damnati. Sed fides Ecclesiæ veraciter nouit, nul-

Iam esse rationalis creaturæ maiorem damnationem, quàm à Deo separari, & nullâ eius inluminatione inlustrari, nullâ eius gratiâ visitari, nullâ liberatione saluari, nullâ eius visione & comtemplatione beatificari. Maxima naturæ rationalis damnatio.

Angeli ergò, & homines tantâ infelicitate damnati, & penitùs à beatitudinis & veritatis possessione exclusi, etiamsi nullam extrinsecùs pœnam, nullum tormentum sentirent, quid eis prodesset habere cognitionem, & notitiam, & desiderium, sicut iste eis promittit, & beatitudinis & veritatis? Cùm hoc eis magìs ad tormentum proficeret habere quantulamcumque notitiam veritatis: sed nunquam eius præscientiam promereri: Habere qualecumque desiderium æternæ beatitudinis, nec vnquam tamen eius possessione lætari. Et ideò absit, vt credantur, non esse misererimi à Deo penitùs separati: aut dicantur non esse puniti ab ęterna beatitudine funditùs exclusi. Verè ergò miseri, & verè in æternum damnati erunt, qui semper veritatis & beatitudinis exules erunt, nullâ veritatis luce inluminati, nullâ beatitudinis iucunditate cōsolati. Et tamen exceptâ hâc plenâ & summâ miseriâ, aderit eis sine fine etiam exterior pœna, vt & intùs torqueantur infœlicitate conscientiæ, & foris igne gehennæ. Quod vtrumque Psalmista breuiter ostendit, dicens ad ipsum iudicem viuorum & mortuorū.

Psal. 20 v. 9. *Inueniatur manus tua omnibus inimicis tuis: dextera tua inueniat omnes, qui te oderunt. Pones eos vt clybanum ignis in tempore vultus*
v. 10. *tui: Dominus in ira sua conturbabit eos, & deuorabit eos ignis.*
Quod B. Augustinus breuissimè & plenissimè his verbis exponit « Avgvst.
dicens: Constitues (inquit) eos ardentes intrinsecùs conscientiâ «
impietatis suæ in tempore manifestationis tuæ. Deinde contur- «
bati vindictâ Domini, post accusationem conscientiæ, dabuntur «
igni æterno deuorandi.]

Quæ cùm ita sint, quærendum nobis est sollicitè, quid secundùm regulam veræ fidei de eis qui illa æterna damnatione fuerint puniti sentire debeamus, vt ex eorum statu, qui illic æternaliter erunt damnati, intelligamus, quantum Dominus donare dignatur, cur ibi nulla iam possit esse emendatio, & cur inde nulla possit fieri liberatio. Cur in inferno positis nulla emendatio, nec liberatio. Primò igitur illud considerandum est, quod fides Catholica firmissimè tenet, nullum hominem per mortem de corpore exeuntem aliquod sibi bonum posse comparare meritum, quo aut iniquitatem suam, in qua mortuus est, possit deserere, aut ipse in melius commutari. Quia & si sunt aliqui qui, vt ipsius fidei pietas nouit, & indulgentiam peccatorum accipiant post mortem orationibus, & oblationibus, & eleemosynis Ecclesiæ adiuti, & quibusdam purgatorijs pœnis expiati ęternæ beatitudini sociari mereantur: Non tamen hoc eis præstat aliquod De pœnis Purgatoriis.

bonum meritum post mortem additum, sed potius ante mortem adquisitum. Quia videlicet tale fuit meritum vitę ipsorum in corpore, vt etiam post mortem talibus remediis adiuuari mereantur. Quod Apostolus manifestè ostendit. Vbi ait: *Omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque propria corporis prout gessit, siue bonum, siue malum*, propria namque corporis sunt, siue bona siue mala quæ anima gessit dum esset in corpore: Quia sicut nec ante corpus aliquod bonum aut malum gerere potuit, quæ nondum erat, ita nec post depositionem corporis aliquod bonum aut malum agere potest, quæ tempus agendi & operandi cum corporis morte finiuit. Nam & illi qui solo originalis peccati reatu obstringuntur, & sic absque remedio salutari de corpore exeunt, secundùm propria corporis mala damnantur: Quia in corpore vtique & cum corpore illud originale debitum contraxerunt vnde in ęternum damnari mererentur. *Omnes itaque manifestari oportet* (sicut Apostolus dicit) *ante Tribunal Christi, vt referat & reportet vnusquisque propria corporis*, id est, quæ in corpore gessit, siue contraxit: quia vtique nec ante corpus aliquid gerere potuit, nec post corpus gerere potest, cùm iam vnicuique non est tempus agendi, sed pro actibus tantummodò recipiendi. Et ideò certum esse debet fidei nostræ neminem eorum, qui in die iudicij æternâ damnatione puniendi sunt, tale aliquod meritum ex hac vita secum tulisse, per quod iustè ab illo ęterno interitu liberaretur. Si enim quisquam eorum tale meritum in præsenti vitâ sibi pręparasset, nunquam profectò ab illo iusto iudice ęternæ damnationi traderetur. Sed quicunque illâ damnatione puniendi sunt, sine dubio tale meritum hinc secum tulerunt, vt iusto iudicio nunquam inde absolui, nunquam liberari mereantur.

[Margin: 1. Cor. 5. v. 10.]
[Margin: De damnatis ex solo originali peccato.]
[Margin: d. v. 10]

Sed vt illa damnatio sicut iusta, sic etiam æterna esse mereatur, ea causa erit, quia nulla iam suppetere poterit emendatio præteritorum, nulla promereri poterit melioratio futurorũ: Erit namque ibi de pręteritis malis pœnitentia, erit etiam liberationis & ereptionis desiderium; quod tamen nullum habebit effectum. Vbi ergò tunc erit misericordia Dei, qui nec tantâ, & tam longâ pœnitentiâ flecti poterit ad indulgendum, nec vllis damnatorum desideriis, vel etiam rogantium gemitibus mouebitur ad liberandum. Et quomodo iustus qui ista contemnet? qui tantum dolorem conscientiæ, tantam afflictionem creaturæ suæ non respiciet? Quæ, inquam, causa erit, vt nihil ibi salubre, nihil acceptabile fieri possit? Si enim posset, nunquam à tanta misericordia, nunquam à tanta iustitia repudiaretur. Cur itaque non potest? nisi quia recedente ab eis penitùs Deo, nulla in eis esse poterit gratia

[Margin: Cur nihil salubre in inferno.]

specialis

specialis, per quam eis donetur pietas fidei, spei & charitatis; vt tali pietate pœniteant de præteritis, tali pietate desiderent de futuris, id est, piè credendo, piè sperando & diligendo. Et quia iam, vt dictum est, funditùs à Deo separati, & solâ omnipotentiæ eius virtute ad æterna supplicia seruati, nunquam poterunt esse participes Spiritus sancti, etiamsi fuerit ibi aliqua fides, siue ex memoria præteritorum, quæ hîc audierunt, vel didiscerunt: siue ex terrore & manifestatione præsentium, quæ tunc apparebunt: manifestatâ scilicet omnibus Dei & Christi eius virtute & potestate, tam in maiestate, quæ in eius iudicio apparebit, quàm in æterna remuneratione iustorum, & æterna damnatione iniquorum: Quæ vtique nulli poterunt esse ignota, nulli non confessa, nulli non vel ipsius terroris necessitate adorata. Tunc enim generaliter subiectâ omni creaturâ creatori, siue pietate vt in sanctis Angelis, & sanctis hominibus, siue necessitate, vt in Angelis malignis, & hominibus impiis, implebitur perfectè quod Apostolus per Prophetam Scriptum esse commemorat dicens: *Viuo ego, dicit Dominus*
Ro.14. v.11. *Deus, quia mihi curuabunt omnia genu, & omnis lingua confitebitur Domino.*

Vnde etiam illud manifestè in eodem iudicio fiet, quod Scriptu-
Sap. 5. ra de impiis futurum prædixit, *dicens inter se pœnitentiam agentes,*
v. 3. *& præ angustia spiritus dolentes: hi sunt quos aliquando habuimus*
v. 4. *in derisum & in similitudinem improperij. Nos insensati vitam il-*
v. 5. *lorum æstimabamus insaniam, & finem illorum sine honore; quomodo ergò computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos sors illorum*
v. 6. *est? Ergò errauimus à via veritatis, & iustitiæ lumen non luxit nobis, & Sol non est ortus nobis*, & cætera quæ multiplici dolore plena illo die dicturi sunt. Si ergò ex tanta diuinæ virtutis, & Christi Domini manifestatione, & terrore tam magni, & tam manifesti æterni iudicis fuerit aliqua fides, vel eorũ, qui aliquando crediderunt: vel etiam infidelium qui tam præsenti maiestate & terrore credere compellentur, ita vt in illa sua lamentatione, sicut iam commemorauimus, dicant: *Errauimus à via veritatis,*
d. v. 6. *& iustitiæ lumen non luxit nobis, & Sol non est ortus nobis.* Iam tamen talis fides in illis qui, vt sæpius dictum est, penitùs à Deo deserti, nec vllâ eius gratiâ inlustrati erunt, profectò non erit ex pietate amoris, sed ex necessitate terroris: qualẽ & in dæmonibus esse fidem beatus Iacobus Apostolus testatur dicens: *Et dæmones*
Iac. 2. *credunt, & contremiscunt.* Talis ergò fides non eis valebit ad salu-
v. 19. tem, sed ad confusionem, vt quemadmodum in Psalmo scriptum
Psa. 82. est: *Erubescant, & conturbentur in sæculum sæculi, & confundantur,*
v. 18. *& pereant.* Spes verò nulla iam in eis esse poterit æternâ sententiâ condemnatis, & de liberatione sua penitùs desperatis: similiter

SSss

& charitas, quâ & piè Deum diligant, & proximum secundùm Deum, vel in Deo, aut propter Deum, nulla eis inesse poterit, cùm deseruerit eos ipse Deus charitas, nec affuerit eis illa gratia spiritus, de qua Apostolus dicit: *Quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis*, & simul ab eis recesserit, & gratia Domini nostri Iesu Christi, & charitas Dei, & communicatio Spiritus sancti. Nam & si diues ille iam apud inferos condemnatus fratres suos, quos in carne reliquerat, velut secundùm Deú dilexisse videtur, pro quibus, ne in illum locum tormentorum venirent, anxius satagebat, & deprecabatur; non tamen verè secundùm Deum fiebat, quod non instinctu diuinæ charitatis, sed vel terrore præsentis damnationis, vel amore humanæ affectionis ab eo extorquebatur. Quia ergò nulla iam in eis esse poterit per inluminationem Dei & donum Spiritus sancti, pietas fidei, & charitatis, nulla bonæ spei expectatio; ideò nulla eorum pœnitentia de preteritis, nullum desiderium de futuris à iusto & misericordi iudice suscipietur, quia hæc tunc non erunt ex pietate, & amore diuinæ gratiæ: sed tantùm ex necessitate tribulationis, & angustiæ. Tunc itaque subtracto à se penitùs diuinæ inlustrationis lumine, & ab illo gaudio, quod bono & fideli seruo promittitur dicente Domino: *intra in gaudium Domini tui*, penitùs exclusis & alienatis remanebunt extra lumen Dei: Et hoc *erit eis mitti in tenebras exteriores*, & in illam noctem horrendam de qua Dominus ait: *Venit nox quando nemo potest operari*. Et alio loco misericorditer admonet dicens: *Ambulate dum lucem habetis, ne tenebræ vos comprehendant*. Et ideò qui in talibus tenebris atque in tali nocte erunt, nihil iam poterunt piè, & fructuosè operari, quod vel à iusto iudice possit suscipi, vel vnde ipsi mereantur ab illa æterna damnatione liberari. Et quia nulla poterit esse pia pœnitentia, nulla erit delicti indulgentia: consequenter nec vllus finis supplicij. Et quęcumque in eis esse potuerit recordatio veritatis, siue beatitudinis, tanta erit quanta humano sensu vel tenuiter potest attingi, non qualis per Dei gratiam solet inspirari. Tunc enim implebitur: quod terribiliter vnicuique Scriptura dicit. Et tantummodò *sola vexatio intellectum dabit auditui*. Et iterùm: *Quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos quo tu properas*. Nullum namque ibi erit opus bonum aliquod meritum adquirendi, nulla ratio, vel iustè excusandi, vel dignè satisfaciendi, nulla sapientia ex inlustratione veritatis, nulla scientia in exercitio alicuius virtutis: Quomodo ergò iuxta istum habebunt cognitionem & notitiam veritatis, cuius & inluminatione & contemplatione ęternaliter priuati erunt?

Marginalia: Rom. 5 v. 5. — De malo diuitę. — Luc. 16 v. 27. — Qualis in inferno dilectio & pœnitentia. — Mat. 25 v. 21. — Ioan. 9 v. 4. — Ioa. 12. v. 35. — Isa. 28. v. 19. — Eccl. 9. v. 10.

Quomodo habebunt eiusdem veritatis & beatitudinis desiderium, in quibus nullus erit amor pietatis quo aut veritas verè diligatur, aut vera beatitudo veraciter desideretur? Poterunt fortasse habere quandam scientiam veritatis in eo, quod se agnoscent dignos talibus esse suppliciis, Quod se agnoscent iusto iudicio condemnatos, nec vnquam ab æterno & iusto * iudicio liberandos: Sed totum hoc eis proficiet ad tormentum, non ad consolationis solatium. Sic etiam poterunt habere desiderium cuiusdam beatitudinis suæ, vt ab illis tormentis erui, & aliqua pace vel quiete refrigerari mereantur. — *Quale desiderum.* — *Qualis scientia.* — * al. *iudice.*

Ipsam autem veritatem Dei, ipsam beatitudinem Dei nosse & desiderare donum est piorum, & Dei spiritu inluminatorum, non impiorum perpetuâ cæcitate atque infœlicitate damnatorum; Quia & si fuerint ibi aliqui fortassis, qui ex his qui aliquando crediderant & cognouerant, meminerint aliquatenùs ipsius veritatis, vel beatitudinis, ad hoc tantùm eis valebit ipsa memoria, vt magìs doleant, magìs pœniteant, magìs iustè damnatos se esse cognoscant. Desiderantes quidem habere tempus emendandi, vt possent euadere supplicium: nec tamen habentes pietatem ipsius desiderij, quâ promereantur Deum. Cesset itaque iste eos qui à Deo non inluminabuntur, & alienati à vita Dei nullâ veritatis, & beatitudinis dulcedine consolabuntur, dicere, non esse miseros, nec damnatos. Quia hæc est vera & æterna miseria alienari à beata vita. Et nulla maior potest esse damnatio quam penitus excludi, & repelli à Deo, & nullam spem, nullum recursum iam habere posse ad Deum. Vnde consideret fidelis quisque quàm vanum, & insanum sit, quod iste conatur; vt qui de Deo beati esse, nunquam poterunt, ex se ipsis beatos esse posse contendat: id est, non aliquâ Dei gratiâ, sed quibusdam, vt ipse putat bonis naturæ: Quæ etiamsi omnipotens Deus in illis relinquat, erit ei ad testimonium suæ bonitatis, erit ei illis ad testimonium iustæ damnationis: vt ipsi etiam possint cognoscere veritatem iusti iudicij in se expletam, atque ita suo etiam iudicio condemnentur. — *Ad quid memoria.* — *Summa miseria.*

Hanc horribiliter ineffabilem, & ineffabiliter horribilem iniquorum & impiorum damnationem absque vlla consolatione diuinæ miserationis, absque vlla illuminatione veritatis, *Beatus Augustinus* breuiter ita inculcat, & omnimodis cauendam præmonet dicens. Cauendi sunt inferiores inferi, id est, post hanc " vitam pœnæ grauiores, vbi nulla potest esse commemoratio ve- " ritatis, & quia nulla ratiocinatio, ideo nulla rationis actio, " quia non illam perfundit: *Lumen verum, quod illuminat omnem* " *hominem venientem in hunc mundum*; Quare festinemus, & am- " — *Multa deerant hîc reposita ex MS. Cod. Corb.* — AVGVST. — Ioan. 1. v. 9.

SSff ij

» bulemus cùm dies præsto est, ne nos tenebræ comprehendant, fe-
» stinemus à secunda morte liberari, vbi nemo est qui memor sit
Avgvst. in Psal. 6. » Dei, & ab inferno, vbi nemo confitebitur Deo.] Item cùm expo-
» neret verba Psalmi vbi dictum est: *In inferno autem quis confite-*
» *bitur tibi*. Confessus est (inquit) in inferno ille diues, de quo Do-
» minus dicit. *Quod Lazarum vidit in requie, se autem in tormentis* Psal. 6. v. 6.
» *dolebat*, vsque adeò confessus, vt etiam moneri suos vellet, vt se Luc. 16.
» à peccatis cohiberent, propter pœnas, quas apud inferos esse non v. 23.
» credunt. Quamuis ergò frustrà confessus est, tam sibi meritò illa
» accidisse tormenta, quandò etiam suos, ne in hæc inciderent, do-
» ceri cupiebat. Quid ergo est: *In inferno autem quis confitebitur ti-* d. v. 6.
» *bi?* An in inferno vult intelligi, quò post iudicium præcipita-
» buntur impij, vbi iam, propter profundiores tenebras, nullam
» Dei lucem videbunt, cui aliquid confiteantur. Nam iste adhuc
» eleuatis oculis quamuis immani profundo interposito, potuit ta-
» men videre Lazarum in requie constitutum, ex cuius compa-
» ratione ad confessionem coactus est meritorum suorum.] In his verbis sancti Doctoris non est fortasse necessarium, vt duo inferi intelligantur, vnus quò nunc præcipitantur animæ damnatorum, & alius, quò post iudicium præcipitabuntur etiam cum suis corporibus illæ ipsæ animæ punitorum: sed vnus atque idem infernus potest intelligi, nunc aliquantò mitior in cruciatibus animarum; post iudicium verò atrocior & horribilior in cruciatibus animarum simul & corporum. Nam & Dominus noster vtramque inferni pœnam, & præsentis videlicet sæculi, & futuram vno gehennnæ nomine in Euangeliis significare videtur. Cùm & de præsenti supplicio dicit. *Timete eum, qui post quàm occiderit,* Luc. 12. v. 5.
habet potestatem mittere in gehennam: Et de futuro. *Sed potiùs*, in- Math.
quit, *eum timete, qui potest & animam & corpus perdere in gehen-* 10. v.
nam. Et sancti Patres Ecclesiæ frequenter inueniuntur, eundem 28.
ignem æternum, & ante iudicium, & post iudicium damnatis impiis inferendum sensisse. Sed præfatus Doctor tantam intra vtramque damnationem significat esse distantiam, vt nunc per quasdam visiones, & manifestationes diuinitùs procuratas possit illic aliquatenùs lux Dei sentiri, per quam damnati saltem ad confessionem suorum scelerum compellantur, vt dum aliquid diuinæ lucis intuentur, habeant ex ipso indultæ visionis respectu, cui confiteantur. Tunc autem maioribus iam & irremediabilibus tenebris oppressi, nihil tale mereantur aspicere, per quod possint ad confessionem aliquam prouocari, vt verissimè de eis scriptum intelligatur. *Quoniam non est in morte qui memor sit tui: In inferno* Psal. 6.
autem quis confitebitur tibi. Vnde & Propheta Esaias hanc irre- v. 6.
mediabilem damnationem præuidens, & præuidendam, atque

præcauendam attentissimè commonens, vbi iam nullus erit locus Deum inueniendi, nulla gratia Deum inuocandi: *Quærite* (inquit) *Deum, dum inueniri potest, inuocate eum dum prope est.* Manifestè ostendens eum nequaquam in illa iam damnatione posse inueniri, nec à miseris damnatis tanquam longè positum, & à se penitùs alienatum vllâ inuocatione, vllâ supplicatione placandum. *

Isa. 55. 6. v.

* Hæc vsque omissa in MS. Cod. Thu. Refut. 5. Defin.

Addit adhuc iste & dicit; *In diabolo, & impiis hominibus non puniri, nisi peruersitatem propriæ voluntatis, nec peccasse naturam, sed voluntatem.*] Ecce iterùm rem nouam & inauditam. Quod iste dicit; in diabolo & impiis hominibus æternâ perditione damnatis non esse puniendam à Deo naturam ipsorum, sed tantummodò peruersam voluntatem eorum: Eò quòd iuxta istius sensum non peccauerit natura eorum, sed voluntas: fides autem Ecclesiæ veraciter nouit, & firmissimè tenet, quia natura rationalis siue in Angelis, siue in hominibus, sicut naturalem habet à Deo insitam rationem: ita naturalem habeat à Deo insitam voluntatem: Et hoc totum, id est, naturam cum ratione sua, vel naturam cum voluntate sua simul vnam esse naturam: Ita vt nec natura ista rationalis possit esse absque voluntate, nec voluntas absque natura. Quicquid ergò ista natura vult, non potest alienum esse ab ipsa natura, vt ad solam voluntatem referatur: quia quando aliquid vult ista natura, non vtique in parte sui vult, & in parte non vult, sed tota vtique vult. Siue itaque ad bonum moueatur, ipsâ voluntate tota hoc agit: siue è contrario ad malum, similiter tota hoc agit. Et ideò siue ad bonum, siue ad malum moueatur, tota vtique mouetur: Sed cùm mouetur ad bonum virtus est; cùm mouetur ad malum, vitium eius est. Et ideò sicut per virtutem tota melior efficitur, cùm mouetur ad bonum: sic per vitium tota deterior fit, cùm mouetur ad malum. Non ergò solâ voluntate melioratur ex virtute, sed tota melioratur: Nec solâ voluntate deterioratur ex vitio, sed tota deterioratur, ita vt & per virtutem non sola voluntas, sed tota ipsa natura efficiatur bona: Et è contrario per vitiū non sola voluntas, sed tota ipsa natura efficiatur mala, non amittendo bonum substantiæ suæ, sed corrupta, & deprauata vitio voluntatis suæ. Cùm ergò natura hæc rectè agit: tota agit, quia tota hoc vult. Et cùm peruersè agit, similiter tota agit, quia tota hoc vult. Et ideò iustum est apud Deum, vt & pro benè gestis tota glorificetur; Et è contrario pro malè gestis tota damnetur. Nam si in Angelis malignis & hominibus impiis non peccauit natura, sed voluntas.

Ergò & in Angeliis sanctis, & in hominibus piis non aliquid rectè egit, vel aliquid boni meruit eorum natura, sed sola volūtas. Et si in ipsis Angelis malignis, & hominibus impiis non tota na.

tura, sed sola voluntas damnabitur; Ergo & in istis, id est, sanctis Angelis, & hominibus non tota natura, sed sola voluntas glorificabitur, Sed certissimum est, & indubitanter fides tenet, quia & Angelorum sanctorum tota natura iam beatificata, & glorificata est: similiter & sanctorum hominum tota natura & beatificanda est & glorificanda. Ita ergo è contrario absque vlla dubitatione tenendum est; quia & in Angelis malignis, & in hominibus impiis non sola voluntas, sed tota natura damnabitur, quia tota peccauit. Iste autem contra omnem fidem, & veritatem Dei, ideo tale argumentum introduxit, vt scilicet Angelos, & homines malos in sola dicat voluntate damnandos, vt habeat locum eius insana fallacia, & possit dicere, sicut superiùs iam dixit, in igne æterno nullam aliam futuram esse pœnam, nisi absentiam beatitudinis: vt & nullam ibi pœnam extrinsecùs patiatur natura Angelica, vel humana; quia iuxta huius sensum non peccauit; & sola intrinsecùs in conscientia puniatur voluntas, quia, vt iste dicit, sola peccauit: Et puniatur non aliquo tormento pœnæ exterioris, sed solâ absentiâ beatitudinis, quam non habebit, & prohibitione praui desiderij sui, quod ei explere non licebit. Quæ omnia quàm sint contraria fidei, & veritati, & quantùm faueant voluntati diaboli adulando hominibus, ne aut veraciter se peccasse recognoscant, dum eorum natura non peccasse defenditur, nec veraciter se esse puniendos, dum non eorum natura, sed sola voluntas dicitur condemnanda, manifestissimè omnibus patet, qui salutis suæ curam gerunt, qui hæretica figmenta, & deliramenta longè à se reijciunt, & Euangelicam, atque Apostolicam veritatem fideliter sequuntur.

Sed vt de his, quæ contra eius vesanam, & impiam definitionem diximus, certiùs & firmiùs qui hæc legerit instruatur, subiungimus hic verba *B. Augustini*, quibus de hac re clarissimè & AVGVST.
» plenissimè docet dicens: Nullum est quod dicitur malum, si nul-
» lum sit bonum: sed bonum omni malo carens integrum bonum
» est: Cùm verò inest malum, vitiatum, vel vitiosum bonum est;
» Nec malum vnquam potest esse vllum, vbi est bonum nullum: vn-
» de res mira conficitur, vt quia omnis natura, inquantum natura
» est, bonum est, nihil aliud dici videatur, cùm vitiosa natura ma-
» la esse natura dicitur, nisi malum esse quod bonum est, nec ma-
» lum esse, nisi quod bonum est, nec res aliqua mala esset, si res
» ipsa quæ mala est natura non esset.] Et paulò post dicit: Cauen-
» dum est, ne incidamus in illam sententiam Propheticam vbi le-
» gitur: *Væ his qui dicunt quod bonum est, malum: Et quod malum* Isa. 5.
» *est, bonum: Qui dicunt tenebras lucem, & lucem tenebras: Qui* v. 20.
» *dicunt dulce amarum, & amarum dulce*, Et tamen Dominus ait: Matth. v. 35.

Malus homo de malo thesauro cordis sui profert mala. Quid est au- "
tem *malus homo*, nisi mala natura: quia homo natura est. Porrò "
si homo aliquod bonum est quia natura est, quid est *malus homo*, "
nisi malum bonum? Tamen cùm duo ista discernimus, inuenimus "
nec ideò malum, quia homo est; nec ideò bonum, quia iniquus "
est. Sed bonum, quia homo; malum quia iniquus. Quisquis er- "
gò dicit, malum est hominem esse, aut bonum est iniquum esse, "
Isa. 5. v. 20. ipse incidit in Propheticam illam sententiam: *Væ his qui dicunt* "
quod bonum est, malum, & quod malum est, bonum. Opus enim "
Dei culpat, quod est homo, & vitium hominis laudat, quod est "
iniquitas. Omnis itaque natura etiamsi vitiosa est, in quantum "
natura est, bona est; inquantum vitiosa est mala est.] "

Ecce venerabilis Doctor non dicit solam vitiatam, vel vitiosam voluntatem hominis malam esse, sed vitiosam hominis naturam, malam esse naturam: & rem quæ mala est naturam esse confirmat; Et malum hominem dicit malam esse naturam. Ita enim ait: quid est autem malus homo, nisi mala natura?] Non dixit quod malus homo tantummodò mala voluntas sit, sed mala natura. Videlicet, quia cum malus est homo, non solâ voluntate, sed totâ suâ naturâ malus est. Docet tamen fideliter discernendum, cùm dicimus, malus homo inter opus Dei & vitium ipsius hominis: quia videlicet, hominem esse opus Dei est: iniquum esse vitium hominis est. Atque ita naturam etiamsi vitiosa est, inquantum natura est, bonam esse: inquantum vitiosa est, malam esse. In omnibus ergò his, non solam, vt iste asserit voluntatem, sed ipsam naturam dicit esse bonam, inquantum natura est: ipsam naturam dicit esse malam, inquantum vitiosa est. Hoc itaque fideliter sequendum, Catholicè sapiendum, firmissimè retinendum est, vt certissimè cognoscamus nec maligni Angeli, nec mali hominis voluntatem solam, sed totam eorum naturam malam esse cùm peccant, & totam eorum naturam mala æterna perpessuram esse cùm damnabuntur.

Addit iste adhuc & dicit: *Nec in primo homine peccasse natura generalitatem, sed vniuscuiusque indiuiduam voluntatem. Si ea natura delinqueret cùm vna sit, tota profectò periret.*] In his verbis apertissimè affirmare conatur non solùm in cæteris hominibus non peccare naturam, sed solummodò voluntatem, sed etiam in primo homine similiter non peccasse naturam, sed solam voluntatem. Et ideò non peccasse in eo generaliter humani generis naturam, quia nec eius peccauit natura, sed peccasse in eo tantummodò specialem, & propriam vniuscuiusque voluntatem. Quia & ipse iuxta huius sensum solâ tantummodò voluntate peccauit. Refut. 6. Defin. Refut. 7. Defin.

Et affirmat quòd *Si tota hominis natura peccasset, tota profectò pe-*

riret. Nunc autem quia sola voluntas peccauit, sola vitiata est, natura inlæsa permansit.] Quid ergò dicemus ad hæc tam exquisita, & inaudita phantasmata? nisi vt opponamus è contrario testimonia Scripturarũ Dei, quibus verissimè cognoscamus, & fidelissimè teneamus, totam in illo homine naturã peccasse, totam periisse, totam ad posteros eius peccato, & perditioni obnoxiam transmissam esse: sicut Apostolus manifestissimè docet dicẽs. *Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransijt, in quo omnes peccauerunt:* Non ait per vnius hominis voluntatem peccatum intrauit in mundum, sed *per vnum hominem*. Nec ait: & ita in omnium voluntates pertransiit; sed *ita in omnes homines pertransijt.* Nec subiunxit: in quo omniũ voluntates peccauerunt: sed *in quo omnes peccauerunt.* Per vnũ ergò hominem peccatum intrauit in mundum, per totam scilicet & plenã, quâ homo constat, naturam. Et sicut in ipso tota est vitiata peccato, ita in omnes homines tota pertransiit vitiata peccato, vt ex illa origine tota peccatrice traheretur omnium hominum natura tota peccatrix: Quia in toto illo homine peccante tota omniũ natura peccauit. Vnde *& omnes*, sicut idẽ Apostolus dicit effecti sunt non voluntate, sed *naturâ filij iræ.* Ita namque ait: *Et eramus naturâ filij iræ, sicut & cæteri.* Verè *enim naturâ* efficiuntur *filij iræ omnes,* qui ex illa vitiata radice nascuntur, non qualis ipsa natura à Deo condita est, sed qualis per illum peccando effecta est. Ex quorum omniũ persona Psalmista ait: *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea.* Ecce natura peccatrix in iniquitatibus cõcepta, in peccatis procreata. Hanc naturã, quæ in Adam tota periit, & ad eius posteros tota perdita trãsmissa est, *Venit Dominus noster Iesus Christus quærere, & saluare* nõ ex parte, id est, in sola voluntate, sed omninò totã. Sicut ipse dicit: *Venit enim filius hominis quærere & saluum facere quod perierat.* Et quia tota perierat, & totam ille venit saluam facere. Ideò totam eam suscepit, id est, & animã, & corpus hominis, vt ex toto eam suâ morte & resurrectione saluaret: animam à peccatis iustificando, & corpus à mortuis suscitando. Sicut Apostolus ait: *Quia mortuus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram.* Quicũque ergò naturam humanã non totã periisse dicit, quid aliud quàm sacramentũ diuinæ incarnationis, quantum in se est, euacuare contendit? Sine causa enim Dominus totã eã suâ incarnatione suscepit, si non tota indigebat salute, si nõ tota indigebat saluatore. Mirũ est autẽ quomodo iste dicat in primo illo homine vniuscuiusq; nostrum proprias volũtates peccasse, quæ omninò necdũ erant: Et naturam omnium nostrum non peccasse, quę vtique in illo erat. Quod autem dicit, *Quia si tota illius hominis natura peccasset, tota profectò periret:*]

De peccato originali.

Rom. 5. v. 12.

Eph. 2. v. 3.

Psal. 50. v. 7.

Luc. 19. v. 10.

Rom. 4. v. 25.

ret:] Ergò consequens est secundùm illius sensum, vt si sola in illo voluntas peccauit, sola vtique perierit, & si periit profectò indiget liberante, saluante, & reformante, vt sana, & libera esse possit per eum qui dicit: *Si vos Filius liberauerit, verè liberi eritis.* Et quomodo iste in tota ista vanissima disputatione sua liberum arbitrium ex virtute naturæ, & non ex dono gratiæ defendit? Et si iuxta eum sola periit voluntas, & natura salua remansit; Ergò veritas, quod absit, non verum dixit, vbi de se ait: *Quia totum hominem sanum feci in sabbatho.*

Ioan. 8. v. 36.

Ioan. 7. v. 27.

8. Subjungit iste & dicit: *Proinde in nullo naturam puniri, quia ex Deo sit & non peccet, sed motus voluntarius libidinosus puniatur.*] *Ideòque in impiis supplicia non perpeti quod Deus fecit, sed quod superbia vitiosè inuenit: Libidinem peruersæ voluntatis cruciari, dum ea quæ malè aut indignè appetit, habere non sinatur.*] Quod ergò ait: *In nullo naturam puniri quia à Deo sit, & non peccet,*] dupliciter est contrarium fidei, & veritati: Quia & natura Angelica, siue humana peccatrix, sicut superiùs multipliciter ostensum est, iusto Dei iudicio, & æternâ damnatione punitur: Cùm enim non possit, nec debeat impunitum esse malum, necesse est, vt ibi puniatur vbi inuenitur & à quo perpetratur, id est, in ipsis naturis, à quibus peccata commissa sunt, & quæ peccando corruptæ, & deprauatæ sunt: & ideò pro his iustè damnantur. Et ipsa Angelica, vel humana natura; licet ex Deo sit non generatione, sed creatione; non natiuitate, sed origine; Tamen & peccare potest, & peccat, vtrumque ergò fides Catholica confitetur, quia vtrumque verum nouit: id est & veraciter propter peccatum puniri naturam, Et è contrario vtrumque iste negat, dum nec naturam puniri, nec naturam peccare confirmat. Itaque secundùm eius assertionem inuenta est natura à Deo condita, quæ non peccet, sicut nec illa natura, quæ sola à Deo est genita. Fides autem vera firmissimè tenet omnem rationalem naturam, & Angelicam, & humanam, quantùm in se est, posse peccare: sicut manifestè peccauit, & in Angelis refugis, & in hominibus per mandati transgressionē lapsis. Quòd autem in electis Angelis eadē natura non peccat diuinæ est gratiæ, diuinæ est bonitatis, vt & boni sint ex natura & boni perseuerent ex gratia. Sola autem illa natura peccare nunquam possit, quæ sic est ex Deo, vt hoc sit quod Deus, non ex nihilo condita, sed ex ipso genita, vel procedens, quod est sine dubio vnigenitus Dei Filius, & Spiritus Sanctus. Vnde iste qui nullam aliam naturam dicit non peccare, manifestissimâ blasphemiâ creaturam creatori conatur exæquare. Et quid aliud ei restat, nisi vt eiusdem naturæ esse dicat Angelicùm, vel humanum spiritum, cuius & Deus est: sicut impij antiqui hæretici di-

Refut. 8. Definit.

Rationalis Natura ex se peccare potest.

xerunt: Et cùm illi duas naturas separatim inter se contrarias introduxerint, vnam bonam, quæ mala esse non possit, & alteram malam: quæ bona esse non possit; iste nouo & inaudito genere erroris, immò eodem Angelico, vel humano spiritu, & naturam dicit non peccare, id est malam esse non posse: & voluntatem peccare, id est malam esse posse. Et ideò cùm dixisset, naturam non peccare, nec puniri, vt solam voluntatem hominis peccare confirmet statim subdidit: sed motus voluntarius libidinosus puniatur.

Refut. 9. defin. 9. Et hoc ipsum repetens & inculcans subjunxit, atque ait: *In impiis supplicia non perpeti, quod Deus fecit, sed quod superbia vitiose inuenit:*] Quibus vtique verbis, sicut & superiùs naturam Angelorum, siue hominum impiorum numquam pœnas passuram esse confirmat, sed quod superba voluntas vitiosè admisit, hoc in sola voluntate puniendum esse.

Refut. 10. Def. 10. Et quasi ab eo quæreremus quæ esset pœna futura ipsius vitiosæ voluntatis, velut exponendo addidit: *Libidinem peruersæ voluntatis cruciari, dum ea, quæ malè, aut indignè appetit habere non sinatur:*] Ecce qualem cruciatum futurum dicit malæ voluntatis in Angelis, & hominibus impiis, id est, non ignis æterni, non alicuius exterioris supplicij, sed ex eo tantummodò, quia quod malè cupiunt oppressæ, & coërcitæ implere non possunt, ita fit vt non solùm naturam Angelorum, vel hominum malorum nunquam peccare, nunquam puniendam esse, sed etiam ipsam voluntatem, quam in eis peccare concedit, nullam pœnam sensuram, nullum supplicium passuram esse confirmet, nisi quale & in hac vita omnes praui homines patiuntur, dum ea quæ prauè cupiunt, vel diuino iudicio obsistente, vel aliâ quâlibet necessitate cogente, implere minimè permittuntur; vnde manifestum est omnem pœnam, omnem cruciatum, omne tormentum futuræ damnationis, quod omnipotens Deus tam frequenter, & tam terribiliter comminatur, eum penitùs denegare: Et ideò tanquam fidei nostræ contrarium & veritatis inimicum procul ab auribus, procul à cordibus fidelium repellendum.

Refut. 11. Def. 11. His tantis & talibus subjungit breuissimam definitionem, & dicit: *Ex nullo bono malum esse.*] Quod vt vigilanter intelligere possimus illud imprimis considerandum est, quia potest aliquod bonum esse malum: sicut ipsa natura Angelica, vel humana vtique in suo modo, & in suo genere bonum est: sed hoc naturæ bonum potest vitio fieri malum, vt & in quantum natura est, bonum esse permaneat, & in quantum vitiatum est, malum esse incipiat: Atque ita bonum malum esse non dubitetur; vt autem hoc fiat, id est, bonum malum esse incipiat, nullam habet præceden-

tem causam, vnde hoc velut consequenter fiat. Nam si verbi gratiâ quæratur, quæ causa sit, vt illa vel illa natura sit aliquod bonum inuenitur vtique summum bonum Deum esse, & ab ipso summo bono omne bonum esse; si quæratur vnde ille vel ille sapiens sit & iustus: inuenitur similiter summam sapientiam, summam iustitiam Deum esse: Et ideò ipsum esse summam & certissimam causam, vnde omnis, qui verè est sapiens, sit sapiens: Et vnde omnis, qui verè est iustus, sit iustus: vt ergò sit aliquis bonus, sapiens, iustus, est causa præcedens & efficiens ipsa summa sapientia, summa iustitia; sed numquid eodem modo dicere possumus, si quæratur à nobis, vnde bonum malum esse incipiat, vt respondeamus aliquod summum malum esse extra omnem naturam Angelicam vel humanam, & ex ipso summo malo fieri quicquid in ipsis creaturis est malum; vt Angelus malus, & homo malus quasi inde habeant causam præcedentem, & efficientẽ malitiæ suæ, quâ ex bono mali efficiuntur. Nam etiã Angelus, sicut & homo vtiq; bonus fuit, & malus esse cœpit. Vnde ergò habuit causã præcedentem, quâ fieret malus? nũquid Deus bonus potuit esse causa, quâ effectus sit Angelus malus? absit; quia summè bon⁹ mali causa esse non potuit: similiter absit, vt dicamus esse aliquod summum malum, & ipsum esse præcedentem causam, quâ bonus Angelus fieret malus: Quia si hoc dicimus manifestè contra fidei veritatem duo principia introducimus, id est, sicut principium boni, ita & principium mali: sed hoc absit, vt diximus: quia nulla est omninò mali natura, nec exsistit substantialiter, vt alicuius rei principium esse possit, sed defectus à bono, appellatur malum: sicut defectus lucis, tenebræ, & defectus sanitatis, languor.

Omne bonum à summo bono.

Causa præcedens & efficiens.

Mali nulla causa præcedens.

Malum defectus à bono.

Iste igitur defectus à bono, quod appellatur malũ, vnde factus est in diabolo, qui primus peccauit? Ex Deo non est factus: quia Deus auctor mali nõ est: Ex aliqua mali substãtia nõ est factus, quia nulla mali substãtia est: Si autẽ quis dicat propriâ ipsius volũtate hoc factũ esse, vt ex bono fieret malus; Quærẽdũ est vtrũ illa voluntas, quæ hoc in illo fecit, bona fuerit, an mala: Si bona, quomodo bona voluntas causa esse potuit malæ voluntatis? sin autẽ mala voluntas hoc in illo fecit, vt ex bono fieret malus, ipsam malã voluntatẽ, quâ hoc factum est, quis fecit? Quod cùm inueniri nullatenùs possit, verè confitendum est, nullam præcessisse causam efficientem illius voluntatis malæ, quâ bonus Angelus factus est malus: sed potiùs causam esse deficientem, quia defectus à bono, vt dictum est, appellatur malum; similiter & in homine peccante, vt ex bono fieret malus, nec Dei vtique voluntas causa esse potuit, nec natura mali, quam nullam esse constat; nec bona voluntas ipsius homi-

nis, quæ mali causa esse non potuit; nec mala eius voluntas, cuius auctor si quæratur, nullus inueniri potest: si enim dicatur, quòd mala diaboli voluntas fecerit hominis voluntatem malam, sicut potuit adquiescere malè suadenti, ita potuit & non adquiescere. Cùm ergò esset vtrumque in sua potestate, nemo eum impulit, nemo eum coëgit, nemo etiam suadendo præualere potuit, nisi quia intùs apud se voluntatio defectu lapsus, à bono factus est malus: Hoc etiam & in cæteris hominibus agitur; vnde manifestum est ipsum bonum, id est naturam bonam ex Deo esse; vt autem istud naturæ bonum efficiatur vitio malum, ex nullo esse; quia nullum habet auctorem efficientem, sed casum deficientem.

Hoc ergò totum rectè de rationali Angelica, siue humana natura sentitur, & dicitur; vt in eis ex nullo auctore ipsum naturæ bonum malum fieri, vel malum esse intelligatur. Quia, vt sæpiùs dictum est, malum istud rationalis creaturæ nec ex Deo, nec ex mali aliquo auctore, sed ex proprio defectu à bono esse cœpit. Sed iste, qui nec Angelicam: nec humanam naturam asserit peccare, sed solam ipsius naturæ voluntatem, ideò talem definitionem posuisse videtur, vt sic velit ostendere ipsum voluntatis bonum, malum fieri, vel malum esse; vt tamen ipsam naturam defendat ab hoc malo alienam esse: Eò quòd non potuerit auctor esse mali suæ voluntati, quæ ex bono in malum mutata est. Quia bonum, vt incipiat esse malum, ex nullo est: Ex nullo auctore habet causam efficientem; sed potius defectum à bono, hoc ibi malum esse: vt hoc intelligatur iuxta eius sensum in eo, quod dictum est, *ex nullo bono malum esse*,] quia vel Angelicæ, vel humanæ voluntatis bonum, vt esset malum, non fuit auctor eorum natura: & ideò remansit immunis à culpa. Quia videlicet, vt voluntatis eius bonum inciperet esse malum, ex nullo factum est, & ideo nec ex ipsa. Huius autem fraudulentissimæ argumentationis occasionem ex verbis *sancti Augustini* accepit in Libris de Ciuitate Dei: Et quod ille ad ædificationem fidei, & destructionem hæreticorum, maximè Manichæorum salubriter disputauit; iste callidè ad impugnationem ipsius fidei conuertit, & in omnibus quàm maximè ita agit, vt ex subtilissimis eius sancti Patris disputationibus, quod ille dixit ad confirmationem pietatis, iste furetur, & vsurpet ad confirmationem sui erroris.

AVGVST. de Ciuit. Dei,

12. Adjungit adhuc & dicit: *Eum, qui hic libero voluntatis arbitrio, quod est naturalis intelligentiæ munus, id est, mentis acies in vsus turpitudinis mutet, illic nè omninò veritatis honestate fruatur, iustissimè perdere, & tenebras æternæ ignorantiæ non euitare.*] In his

Refut. 12. def.

verbis non de ipsa natura Angelica, vel humana, nec de eius voluntate, vt solet, sed potiùs de ipsius intelligentia dicit, vt quia tria considerantur in mente rationali, id est esse, scire, velle. Et iam de duobus, id est esse & velle vtriusque naturæ satis sibi disputasse videtur; nunc etiam de scire, id est, de ipsa intelligentia aliquid ponat: vnde saluâ naturâ, & ab omnibus pœnis iuxta eius sensum liberâ, non solùm voluntas ipsius naturæ, sed etiam intelligentia in damnatione futura punienda intelligatur: non tamen aliquo supplicio, vel tormento exteriori, sed tantùm interiori damno. Dicit enim quòd quicumque modò per liberum voluntatis arbitrium, naturalis intelligentiæ munus, quod habere debuit ad exercitium quærendæ, inueniendæ, & contemplandæ veritatis, commutauerit in alios vsus, id est, vt ipsam intelligentiæ aciem potiùs in rebus vanis, & inutilibus, vel etiam noxiis occupet, in illa tunc damnatione ipsa voluntas hominis libera, quæ hîc malè vsa est bono intelligentiæ, etiam hoc modo punietur, vt veritatis luce minimè perfruatur; sed & ipsum bonum intelligentiæ iustissimè perdat, & æternæ ignorantiæ tenebras incurrat. Quod si ita est, magna est iam ista humanæ voluntatis pœna: vt quæ in hac vita suo libero arbitrio malè abusa est intelligentiæ bono, in illa tunc damnatione, & ipsum bonum intelligentiæ perdat, & nullâ veritatis luce fruatur, & æternæ ignorantiæ tenebris condemnetur. Et hæc pœna peruersæ humanæ voluntatis intelligentiæ lumen amittentis, tantum erit pœnale ipsi intelligentiæ, vt iustè amittenda esse videatur, & loco eius æternæ ignorantiæ tenebræ succedant. Hæc pœna humanę mentis in illa damnatione futura, etiam à nobis non respuitur: Quia vt in Euangelio legimus, quando seruus inutilis condemnabitur, qui vnum talentum intelligentiæ, quod acceperat, noluit vtiliter exercere, & exercendo duplicare: sed vel in sudario illud ligauit, vel in terra abscondit, id est, delicatè viuendo, & terrenis curis se inmergendo infructuosum reddidit: Quando, inquam, ille inutilis seruus condemnabitur, sicut ipsa Euangelica veritas manifestat, primùm dicetur *auferte ab eo talentum*. Et tunc subiungetur: *& inutilem seruum proycite in tenebras exteriores, illic erit fletus & stridor dentium.* Vnde nulla pœna ista fideli homini formidanda est sicut ista, id est, in illa damnatione spoliati lumine intelligentię Dei, & proijci in tenebras exteriores, vbi ęternâ cæcitate damnatis nulla erit illuminatio, nulla contemplatio veritatis. Cùm ergò hæc ita sint, quomodo eis qui in tantâ, & tam graui damnatione ęternæ cæcitatis futuri sunt, & absentiam veritatis, & beatitudinis semper passuri, promisit iste superiùs notitiam & scientiam ipsius beatitudinis, & veritatis: Ita vt propter hanc cognitionem, & miseros

Dono intelligentiæ priuantur damnati.

Math. 25. v. 24

De Seruo inutili.

v. 28.

& 30.

non esse miseros & damnatos non damnatos esse firmauerit; hoc ergò teneat quod hîc vtcumque veraciter dixit & abijciat illud quod ibi superuacuè, & inaniter posuit.

XVII. CAPIT. XVII.

SEPTIMO decimo Capitulo septem definitiones ponit hoc modo.

1. 1. *Deum non esse auctorem, factorem, prædestinatorem suppliciorum.*

2. 2. *Prædestinationem Dei ad ea tantum, quæ in bono sunt: præscientiam verò ad bona malàque. Quam differentiam non ex natura esse, sed ex vsu locutionum.*

3. 3. *Sicut & id quod dicitur Deus, vbique esse præsentiâ potestatis, sed non vbique gratiâ habitationis: ita dici posse de eo vbique præscientiâ, sed non vbique prædestinatione: cùm apertissimè veritas clamet de Deo vbicumque fuerit Deus præsentia, ibi profectò erit habitatione: similiter vbicumque fuerit præscientia, necessariò erit prædestinatione.*

4. 4. *Et sicut præsentiam, & habitationem Dei non nisi in his, quæ ab eo facta sunt. Ita eius præscientiam, & prædestinationem non nisi eorum quæ ipse facturus esset: Et sicut præsentia eius, & habitatio in his, quæ nec ab eo sunt, nec ea fecit, è contrario esse dicantur, cùm in eis non sit; ita præscientiam eius, & prædestinationem, è contrario pronunciari in illis, quæ nec fecit nec donauit, quia nihil sunt.*

5. 5. *Ignem æternum ad vrendum diabolum, & Angelos eius, non homines factum, postquam æthere detrusus sit: vbi in æthereo corpore non poterat pœnas sentire, additum ei corpus aereum, in quo ignem sentiret.*

6. 6. *Non esse illum ignem pœnam, neque ad eam preparatum, vel prædestinatum: sed qui fuerat prædestinatus, vt esset in vniuersitate omnium bonorum, sedes factus est impiorum: in quo proculdubiò habitabunt non minùs beati, quàm miseri.*

7. 7. *Miseriam nullam esse, nisi mortem æternam: Æternam mortem veritatis ignorantiam: nullamque miseriam esse, nisi veritatis ignorantiam: & vbi ignoretur veritas, ibi nullam vitam.*

Refut. 1. Defin.

Quod ergò primo loco posuit: *Deum non esse auctorem, factorem, prædestinatorem suppliciorum.*] Manifestè contra fidem dixit, sicut suprà iam frequenter ostendimus. Non enim injusta sunt illa supplicia, quæ in æterna damnatione diabolo, & Angelis eius, & omnibus impiis hominibus inferentur: Quia vnumquemque eorum qui ibi damnantur, secundùm meritum suum, & secundùm mensuram iniquitatis suæ torquent, & cruciant, implente eis iusto & æterno iudice, quod de eo in Psalmo scriptum

Gehenna iuxta mensuram.

Psal. 61 v. 13. est: *Quia reddet vnicuique secundùm opera sua.* Ita & vnus est ignis gehennæ, & tamen diuerso modo sibi traditos cruciat: sicut & vnus est calor Solis, & tamen non æqualiter ab omnibus, sed ab aliis & ab aliis diuerso modo pro sui corporis temperatione sentitur. Ideò autē supplicia ipsa nunquam finiuntur; Quia iustum est apud Deum, vt qui nūquam sibi voluerunt ponere finē peccatorū, nunquam finem habeant tormentorum. Et qui ei noluerunt subditi esse pietate, omnes ei subdantur necessitate, ne creatura vlla suo remaneat auctori contraria. Et quicumque hîc non adquieuerunt veritati, sed crediderunt iniquitati, ibi omninò & ab iniquitate coërceantur, & manifestam veritatem diuini iudicij, diuinæ majestatis, & potestatis Deī, & Christi eius negare non possint. Ita vt ipsi impij, qui alieni semper extiterunt à cultu Dei, cogantur ipsam veritatem fateri. Et serò gementes ac pœnitentes dicant: *Ergò errauimus à via veritatis, & iustitiæ lumen non luxit nobis, & sol non est ortus nobis.* Vnde & ipse omnipotens Deus cùm per Prophetas suos horrenda, & æterna supplicia comminatur, frequenter in fine comminationis suæ subjungit dicens: *Et scient, quia ego Dominus*: id est, necessitate dicent, ad confusionem suam, quod nunquam pietate & deuotione scire voluerunt ad salutem suam. Ipse quoque totius malitiæ auctor & instigator diabolus, cum omnibus satellitibus suis Angelis immundis, atque damnatis ibi finem accipiet suæ tyrannidis, quam aduersus Deum, & contra totius humani generis salutem ab initio exercere non cessat, cùm, sicut Scriptum est; *Videntibus cunctis præcipitabitur.* Propter hæc namque omnia, & alia, quæ in secretis Dei latent, in Scripturis Sanctis etiam *vtilis* appellatur *infernus*: sicut vtilis est pœna etiam humanarum legum per quam noxij puniuntur, vt cæteri in pace viuant. Ait namque Scriptura cùm de lingua mala loqueretur: *Et vtilis potius infernus quàm illa.*

Cur æterna.

Sap. 5. v. 6.

Confessio damnatorum.

Exod. 29 v. 46

Iob 40. v. 28.

Vtilis infernus.

Eccl. 28 v. 25.

Cùm ergò tam iusta & tam ordinata sint illa æterna supplicia Angelorum, siue hominum damnatorum, cur non sit Deus auctor eorum? non quòd ipse sit causa tantorum malorum, sed quòd ipse sit iustus ordinator & iudex iustorum tormentorum. Aut quomodo non est auctor illorum suppliciorum, de quo manifestè in Euangelio dicitur, *Qui potest & animam & corpus perdere in gehennam*, Et *qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam*: Et qui dicturus est in ipso iudicio: *Discedite à me maledicti in ignem æternum.* Quòd si illa supplicia, & locus tormentorum in aliqua parte rerum creatarum, id est in aliqua parte mundi esse credenda sunt, quis alius esse potuit factor est omnium. De quo Scriptura manifestè dicit: *Qui viuit in æternum creauit omnia simul.*

Quomodo Deus auctor suppliciorum.

Luc 12. v. 5.

Mat. 10 v. 28.

Mat. 25 v. 41.

Eccl. 18 v. 1.

Cùm enim verè creatura sit ille ignis æternus: neque enim credendus est esse Deo coæternus, & sic hæc creatura in iustos visus, & rectos condita, quicumque vel illam, vel aliam quamlibet creaturam non à Deo dicit esse vno, & solo totius creaturæ auctore, sed ab alio nescio quo, manifestè hereticà impietate, vel Manichæorũ, vel aliorum pessimorum hæreticorum inuoluitur. Et ideo cùm verè inter creaturas ignis ille æternus connumerãdus sit, ipsum sine dubio habet auctorem & factorem, quem & omnis cætera creatura: De quo etiam Scriptum est: *Sex enim diebus fecit Deus cœlum, & terram, & mare, & omnia quæ in eis sunt, & in septimo requieuit*: Dicat ergò iste in qua parte rerum putet esse infernum, id est, locum illum æternalium tormentorum, vtrùm in cœlo, an in terra, an in mari, vel in cæteris, quæ in eis sunt: vbicumque eum esse putauerit, necesse est vt ab eo factus sit, *Qui fecit cœlum, & terram, & mare & omnia quæ in eis sunt.* Exod. 20. v. 11 d. v. 11.

Quæ cùm ita sint, cur ipse omnipotens Deus, qui est auctor, & factor omnium rerũ, non rectè & veraciter intelligatur, siue credatur etiam prædestinator, tam iustorum, & tam ordinatorũ suppliciorũ: Licet enim patientibus, & sustinentibus illa supplicia videantur esse mala, apud illum tamen æternũ iudicem non sunt mala; quia iusta, & nihil iustum potest dici malum. Ipse ergò & prædestinauit, & præparauit illum æternũ ignem, de quo ipsa veritas ait: *qui paratus est diabolo, & Angelis eius*: Et de quo Salomon dicit: *Parata sunt derisoribus iudicia, & mallei percutientes stultorum corporibus*. Si enim hæc supplicia impiis, & iniquis à Deo iusto iudice prædestinata nõ sunt, quomodo de eis adhuc vtique futuris, atque venturis per beatum Ioannem in Apocalypsi dicitur, *Et cruciabuntur die ac nocte in sæcula sæculorum*. Et iterùm: *Et fumus tormentorum eorum ascendet in sæcula sæculorum*. Quomodo etiam beatus Petrus de quibusdam pessimis dicit: *Quibus caligo tenebrarum in æternum reseruatur*. Et B. Iudas Apostolus de eisdem similiter: *Quibus procella*, inquit, *tenebrarum in æternum seruata est*. Certè omnes consonanter fatemur Deum prædestinasse omnia, quæ ipse esset facturus, & vtique tam magna, tam iusta & æterna iudicia nemo præter ipsum facturus est. Si ergò ad eius opera pertinent, nec ab alio fieri possunt; certum est omnino, nec dubitari debet, quod ipsum habent prædestinatorem, quem auctorem atque factorem. Math. 25. v. 41 Prou. 19. v. 29 Apoc. 20. v. 10 Apoc. 14. v. 11. 2 Pet. 2. v. 17. Iudæ v. 13.

Quod si iste propterea dicit, non esse Deum auctorem, factorem suppliciorum, quia, vt dicere solet, supplicium nihil est, quia substantiam, & naturam per se exsistendi, & subsistendi non habet, sicut nec malum, nec peccatum, nec mors, & ideò non potuisse à Deo prædestinari ea, quæ substantialiter non existunt: contradicendum ei constanter ipsâ rei

rei euidentissimâ veritate, quia videlicet istud verbum quod dicitur supplicium non significet aliquam rem, vel naturam subsistentem, sicut significant cùm dicimus; Cœlum, terra, mare: hæc enim continuo quasdam rerum naturas suâ significatione demonstrant. Licet ergò hoc, quod dicitur supplicium, non significet isto modo aliquam rem per se subsistentem, tamen significat aliquod grande malum, quod per subsistentes agitur naturas rerum: Ita cùm nullam sui habeat substantiam, significat tamen illud quod non nisi per res & substantias exsistentes efficitur; sicut & ipsa mors cùm dicitur, vtique nullam sui substantiam significat; quia naturam per se subsistendi non habet, hoc tamen nomine significatur & intelligitur grauissimum malum, quod in substantiarum, id est, animæ & corporis diuisione cognoscitur. Ita omnipotens Deus supplicium, quod non prædestinauit, vt existeret in natura sui, prædestinauit tamen in naturis, & substantiis verè exsistentibus, quibus tantum malum, quod illo nomine significatur, & intelligitur, verè & substantialiter exhibetur.

2. Dicit post hæc: *Prædestinationem Dei ad ea tantùm quæ in bono sunt, præscientiam verò ad bona malàque: Quam differentiam non ex natura esse, sed ex vsu locutionum*,] Hanc differentiam præscientiæ, & prædestinationis Dei, quia, vt Patres sancti eam tradiderunt, & ipsa veritas veracem esse demonstrat, vtique tenemus, & amplectimur. Quod videlicet Deus præscius omnium futurorum, omnia æternaliter præscierit, quæ erant futura, id est, & bona & mala: prædestinauerit verò æternaliter sola bona, quæ ipse erat facturus, siue gratuitâ misericordiâ suâ, siue iusto iudicio suo: Et ideò rectissimè præscientiam Dei, & in bonis, & in malis intelligi; prædestinationem verò in solis bonis, & iustis, quæ ipse non solùm præsciuit, sed etiam statuit, præfiniuit, atque decreuit futura. Iste tamen hanc differentiam proptereà commemorat, vt Deum mala præscire potuisse; prædestinare autem non potuisse contendat, non intelligens illam differentiam mali, quam iam superiùs commendauimus, quod scilicet, aliud sit, malum contrarium bono, quod est vtique vitium, nec habet auctorem Deum: Aliud verò esse malum, quod est contrarium paci, quieti, vel sanitati, quod nunquam accidit nisi Deo auctore & iudice; sicut ipse loquitur per Prophetam: *Ego Dominus faciens pacem & creans malum*. Vnde & illud est apud alium Prophetam: *Si erit malum in ciuitate, quod Dominus non fecerit*. Et iterùm: *Bona & mala, vita & mors, paupertas & honestas, à Deo sunt*. Illius itaque mali, quod intelligitur in vitio vel peccato, nō est prędestinator Deus, quia nec auctor: huius autem mali, quod intelligitur in aliqua afflictione, tormento, atque supplicio vel tempora-

Refut. 2. Defin.

Mali differentia.

Isa. 45. v. 7.
Amos. 3. v. 6.
Ecclef. 11. v. 14

li vel æterno, quia hæc, sicut Scriptura docet, ab ipso sunt, & eius iudicio disponuntur, atque inferuntur, manifestè & auctor est & & prædestinator: quia & præsciuit ea futura, & prædestinauit iustè facienda. Quæ cùm ita sint, nihil egit istam differentiam ad medium deducendo, nisi vt veritatem negaret, & suam imperitiam demonstraret.

Quod verò ait, *Hanc differentiam diuinæ præscientiæ, & prædestinationis non esse ex natura, sed ex vsu locutionum*:] nobis meliùs & veriùs videtur, quod ex natura & secundùm naturam sit: quia & si in Dei natura, *Nulla est transmutatio, vel vicissitudinis obũbratio*, vt Iac. 1. aliud sit ei scire, aliud præscire, aliud prædestinare, sed vnâ & sim- v. 17. plici & æternâ scientiâ suâ totum simul & æqualiter continet, quod in rebus temporalibus diuerso modo agitur, & exhibetur: Tamen cùm hæc, id est, præscientia & prædestinatio Dei verissimè ad creaturarum eius statum, & dispositionem referantur, differentiam aliquam in Dei æterna & incommutabili scientia non habent, quia totam ibi vna, & simplex scientia est, nec temporibus variata, nec rerum diuersitate mutata: habet tamen eam, id est, differentiam in rebus temporaliter transeuntibus, dum in eis alia sunt præsentia, vel præterita, vbi humanus sensus propriè agnoscit scientiam: Alia verò futura, quibus propriè præscientiam, vel prædestinationem intelligit conuenire. Et quia in ipsis futuris alia occurrit diuersitas, vt quædam sint bona, quædam verò mala; Rursum alia occurrit differentia, vt scilicet prædestinatio agnoscatur in solis bonis, pręscientia verò in vtrisq; intelligatur, id est, bonis & malis; ita hæc differentia præscientiæ & prædestinationis & si non est ex natura vel secundùm naturam incommutabilis deitatis; est tamen, & agnoscitur esse ex natura & secundùm naturam administrandæ, & disponendæ creaturæ mutabilis. De qua re etiam superiùs, id est, in secundo huius disputationis capitulo pleniùs diximus, & ideo nullatenus patimur ista, quæ tam rectè, & veraciter suis proprietatibus sunt distincta, & ita nobis à Patribus tradita, vllius nouâ præsumptione turbari, atque confundi: vt indiscretè, & confusè aliquis pręsumat dicere, sicut iste dicit, omnem præscientiam prædestinationem esse, quod est apertissimè blasphemum, vt cùm præscire possit Deus etiam mala, ea, quod absit, prædestinasse dicatur. Quamuis prædestinatio, quia non est sine præscientia, non absurdè possit dici etiam præscientia.

De scientia Dei.

Prædestinatio dici potest præscientia.

Refut. 3. Defin.

3. Iste tamen vt non ex rerum veritate, & proprietate, sed tantummodo ex vsu locutionis nostræ hanc differentiam venire contendat, subjungit exemplum suæ assertioni contrarium & dicit: *Sicut & id, quod dicitur Deus vbique esse præsentiâ potestatis, sed non vbique gratiâ habitationis: ita dici posse de eo vbique præscientiâ, sed*

non vbique prædestinatione: cùm apertissime veritas clamet de Deo vbicumque Deus fuerit præsentiâ, ibi profectò erit habitatione Similiter vbicūque fuerit præscientia, necessariò erit prædestinatione. [Ecce affirmat, quod hæc religiosa locutio Ecclesiasticæ disciplinæ, vt distinguatur & discernatur, & dicatur à nobis, quia Deus vbique est per præsentiam maiestatis, sed non vbique per præsentiam habitationis, non sit ex rerum proprietate, sed tantùm ex vsu locutionis humanæ, vt destruat saluberrimum sensum totius Scripturæ diuinæ, vbi omnipotens Deus aliter commendatur nobis vsquam esse generaliter, per præsentiā majestatis; aliter verò specialiter per gratiā inhabitationis. De generalis namque suæ majestatis
Ps. 138. præsentia ipse dicit: *Cœlum & terram ego impleo.* Et Propheta ad
v. 8. ipsum: *Si ascendero in cœlum, tu illic es, si descendero ad infernum, a-*
v. 9. *des: si sumpsero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis ma-*
v. 10. *ris. Etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua.* De
gratia verò inhabitationis eius, quâ non vbique est, sed in templo suo id est, in sancta & rationali creatura Angelica, vel humana, quæ sola est capax eius cognitionis, & intelligentiæ inluminationis, & gratiæ, aliquando cœlorum significatione, per quam intelligitur cœlestis vita Angelorum, siue hominum sanctorum: aliquando verò ipsius specialis templi commemoratione. Ita lo-

De Gratia inhabitationis.

Psal. 2. quitur Scriptura vt dicat: *Qui habitat in cœlis irridebit eos; & ad*
v. 4. *te leuaui oculos meos, qui habitas in cœlis.* Et *respice de Sanctuario*
Ps. 122. *tuo, de excelso cœlorum habitaculo.* Et *Pater noster qui es in cœlis.*
v. 1. Deut. Et illud quod Apostolis ait: *Nescitis quia templum Dei estis & spi-*
26 v. 15 *ritus sanctus habitat in vobis.* Et iterùm, *Vos enim estis templum*
Mat. 6. *Dei viui, sicut dicit Deus, quoniam inhabitabo in illis, & inambu-*
v. 9. *labo, & ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi populus.*
1. Cor. Cùm ergò veraciter, & omninò secundùm rerum naturam tanta
3. v. 16 2. Cor. sit distantia, & differentia inter præsentiam diuinæ majestatis, quæ
6. v. 16. generaliter & potētialiter omni creaturæ exhibetur, & gratiam ha-
Leuit. bitationis, quæ specialiter, & misericorditer tantummodò rationa-
26. v. 12 li, & electæ creaturæ, quæ eius potest capere inluminationem, & intelligentiam, & suauitatē conceditur: quare hunc tam diuinū sensū, & tamen necessarium fidei, & saluti nostræ suâ temeritate in tantum euacuare conatur, vt ipsam veritatem clamare dicat, quod vbicumque Deus est præsentiâ, ibi sit & habitatione? Cùm è contrario hæc veritas Scripturæ Dei tam diligenter discernat semper, atque distinguat, vt habitationem Dei tantummodo in templo suo, vel cœlesti, vel etiam adhuc in terris posito per bonitatem gratiæ eius commendet. Dicitur quidem & in templo aliquo manufacto, & religiosâ pietate suo nomini consecrato propter ipsius consecrationis gratiam, & familiariorem suæ majestatis cultum,

& celebriorem supplicationis, & exauditionis effectum, aliquando inhabitare: sicut ipse Dominus in Euangelio ostendit dicens: *Et qui iurat in templum, iurat in illud, & in eum qui habitat in ipso.* Et tamen apertè Scriptura dicit: *Quia non excelsus in manufactis habitat*, vnde & Salomon de ipso templo quod ei ædificauerat, & consecrabat, in oratione sua dicit: *Si cælum, & cæli cælorum te capere non possunt, quantò magis domus hæc, quam ædificaui:* Vnde & intelligimus, quòd in huiusmodi templo manufacto, & suo nomini dicato, atque sacrato rectè, & inhabitare Deus dici possit quâdam gratiæ dignatione, & Sacramentorum cœlestium sanctificatione: Et non inhabitare majestatis immensitate, & illius gratiæ, quam soli electæ & rationali creaturæ exhibet, largitate. Dicit quidam sanctus & gloriosus martyr de illo: Cuius templum totus est mundus: in quibus verbis si simpliciter totum mundum qui constat è cœlo, & terra intelligi voluit, ita hoc rectè intelligitur dixisse: quia in toto mundo vbique potest religiosè coli, vbique adorari; dum *veri adoratores* non iam in Hierosolymis cum Iudæis, nec in monte illo cum Samaritanis, sed *vbique adorant Patrem in spiritu, & veritate*: Si autem illo modo intelligi voluit cuius templum totus est mundus, vt totum mundum iuxta consuetudinem Scripturarum, totum genus humanum appellauerit, manifestè templum Dei totus est mundus: In illis scilicet, qui ex toto mundo, id est, ex vniuerso genere humano, conuertuntur & colliguntur ad Deum, » & templum eius fiunt. Vnde & idem beatissimus martyr postquam » dixit: cuius templum totus est mundus, subjunxit atque ait: in » nostra dedicandus est mente, in nostro consecrandus est pe» ctore.]

[Margin: Math. 23. v. 21. — Act. 7. v. 48. — 2. Par. 2. v. 6. — De habitatione Dei in templo. — Templum Dei totus mundus. — Ioan. 4 v. 3. — Infidelibus ex mundo collectis.]

Quapropter non ex vsu tantummodo locutionum, sed ex ipsa veritate, & proprietate rerum omnipotens Deus, vbique esse dicitur per præsentiam majestatis, & non vbique per gratiam inhabitationis, dum & generaliter vniuersæ creaturæ exhibet præsentiam majestatis, & tantummodo electæ rationali creaturæ largitur gratiam suæ inhabitationis. Quid autem est, quod asserit dici posse: *De Deo vbique præscientiâ, sed non vbique prædestinatione: & vbicumque fuerit præscientiâ, necessariò erit prædestinatione.*] Quis vnquam ita locutus est, vt diceret Deum vbique esse præscientiâ? Cùm præscientiâ suâ tantummodò apud se sit, cui soli cognita est. Aut quid necesse est dicere, vbique eum esse prædestinatione, cùm prædestinatione suâ tantummodò apud se sit, quia ipsi soli cognita habetur. Similiter ergò vanum est quod ait: *Vbicumque fuerit præscientiâ, necessariò erit prædestinatione:*] Quia & hoc nemo dicit; sed sicut quidam Pa-

[Margin: Deus quomodo vbique.]

trum antiquorum dixerunt, nouitas est vocis, & aliud nihil: Dicimus namque Deum vbique esse majestate, vbique esse potentiâ, vbique esse virtute; quia hoc totum, id est, majestas, potentia, virtus, ipse est, qui vbique est. Vt autem dicamus vbique eum esse præscientiâ, vbique prædestinatione, nulla ratio est. Quia nusquam legitur Deus vel præscientiâ vel prædestinatione esse.

Ergò & illud quod dicit, ***Præscientiam & prædestinationem Dei, non nisi eorum, quæ ipse facturus esset***, apertè mendacium est: Quia præscientia eius etiam in malis esse potest, quæ ipse facturus non erat. Deinde quod ponit, & dicit: ***Sicut præsentia eius, & habitatio in his, quæ nec ab eo sunt, nec ea fecit,***] similiter vanissimum est. Vbi enim vnquam legit? vbi à fidelibus dictum audiuit, vt Deus in his, quæ nec ab eo sunt, nec ea fecit, præsentiam, & habitationem habere diceretur? Quæ autem sunt ista, quæ vt ipse scribit, nec ab eo sunt, nec ipse fecit? si enim sunt aliqua talia, est ergò aliqua creatura, quæ nec à Deo est,
Ioan. 1. v. 3. nec Deus eam fecit? Quòd vtique non est Christianum, sed Manichæum; quia non potest mentiri Euangelium, vbi scriptum est. ***Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil***

4. Tale est etiam illud, quod continuò subjunxit: ***Præscientiam Dei, & prædestinationem è contrario pronunciari in illis quæ nec fecit, nec donauit.***] E contrario enim pronunciari dicit, vt iuxta suam illam, & nouam regulam, & insanam, quod pronunciatur non verè pronuntiari intelligatur: mendacium ergò est quod affirmare conatur, illa æterna supplicia nihil esse, nec adeò facta esse, quia in vtroque veritati contradicit, & ideo verè à Deo præscita sunt futura, verè à Deo eis, qui meruerunt inferenda: Et cum hæc tam apertè in Scripturis & facta, & præscita, & prædestinata esse inueniantur, conteratur potiùs, & pereat talis regula, quâ facta pro non factis intelligi debere insanissimè affirmatur. Refut. 4. Defin.

5. Subjungit adhuc dicens: ***Ignem æternum ad vrendum diabolum & Angelos eius, non homines, factum:***] hoc propterea iste, & alij fortassis vel quærentes, vel affirmantes dicere videntur: id est, quòd ille ignis æternus non ad pœnam hominum, sed tantummodò ad supplicium Angelorum malignorum paratus sit: quia non ait Dominus in illo iudicio illis, qui ad sinistram eius erunt, se esse dicturum: ***Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est*** vobis, sed qui paratus ***est diabolo & Angelis eius***, vt ex eo quod non ait, qui paratus est vobis: sed ait, ***Qui paratus est diabolo, & Angelis eius***, malignis tantummodo Refut. 5. Defin. Mat. 25. v. 41.

ſpiritibus : Id eſt, ipſi diabolo & Angelis eius paratus eſſe videatur : vnde quorundam opinio fuiſſe deprehenditur, quòd alius ſit iſte ignis, quo nunc apud inferos damnatorum animæ cruciantur: & alius ille ignis æternus, in quem tunc tantummodo homines mittentur, quando cum corporibus ſuis reſuſcitati ſimul cum diabolo & Angelis eius in eundem ignem æternum ire compellentur. Sed ſiue vnus ſit ignis, quo & nunc ſolæ animæ, & tunc receptis etiam corporibus ſuis torquebuntur, ſiue alius ſit iſte, ſiue alius ille, nos credamus Scripturæ veraci, quia & illud ſupplicium ignis æterni, & tenebræ exteriores, quæ ibi ſine dubio ſunt futuræ, non ſolùm Angelis, qui non ſeruauerunt ſuum principatum, ſed dereliquerunt ſuum domicilium, quos etiam ruentes de cœleſtibus tradidit Deus in iudicium cruciandos, reſeruari: ſed etiam hominibus impiis ſunt præparata, & reſeruata. Vnde ſicut iam commemorauimus, Beatus Petrus Apoſtolus ait de quibuſdam impiis, & illâ vltimâ perditione damnandis, *Quibus caligo tenebrarum in æternum reſeruatur.* Et B. Iudas Apoſtolus de eiſdem ſimiliter dicit : *Quibus procella tenebrarum in æternum reſeruata eſt.* Sicut ergo *caligo* illa *& procella* æternarum tenebrarum hominibus impiis & peſſimis eſt præparata & reſeruata : Ita etiam ipſe ignis æternus, qui ſine dubio ſimul intelligendus eſt, etiam ipſis eſt præpaparatus, & reſeruatus. Et ideo quod Dominus ait de eodem igni æterno, *Qui paratus eſt diabolo & Angelis eius.* Ita fideliter intelligamus, vt quod principaliter de illo, hoc eſt de diabolo dictum eſt, hoc ipſum conſequenter & de eius corpore intelligatur, de quibus Scriptura dicit : *Imitantur autem eum, qui ſunt ex parte illius.* Vt ſupplicium: quod illi principaliter eſt præparatum, etiam iſtis conſequenter accipiatur & præparatum, & reſeruatum: ſicut ſuperiùs memorata verba Apoſtolica apertiſſimè demonſtrant.

[Margin: 2. Pet. 2. v. 17. Iudæ. v. 12. d. v. 41. Sap. 2. v. 25.]

[Margin: d. Def. 5.] 5. Subjungit iſte & dicit : *Poſtquam ab æthere detruſus ſit, vbi in æthereo corpore non poterat pœnas ſentire, additum ei corpus aëreum, in quo ignem ſentiret.*] De hac re non iſtius importunam, & inconſideratam definitionem, ſed potiùs *Beati Auguſtini* dicta piè moderata, & cautiſſima, & magis quærentis quam definientis audiamus : Superior, inquit, pars aëris, propter puram tranquillitatem cœlo, cui conlimitatur, communi pace conjungitur, & eius vocabulo connuncupatur. In qua fortaſſis parte, ſi fuerunt ante tranſgreſſionem ſuam tranſgreſſores Angeli cum principe ſuo, nunc diabolo, tunc Archangelo (nam nonnulli noſtri, non eos putant cæleſtes, vel ſupercœleſtes Angelos fuiſſe) non mirum ſi poſt peccatum in iſtam ſunt detruſi caliginem, vbi tamen & aër ſit, & humore tenui contexatur : ſi autem tranſgreſ-

[Margin: Auguſt.]

fores illi antequam transgrederentur, cœlestia corpora gerebant, neque hoc mirum est, si conuersa sunt ex pœna in aëream qualitatem, vt iam possint ab igne, id est ab elemento naturæ superioris aliquid pati, nec aëris saltem spatia superiora atque puriora, sed ista caliginosa tenere permissi sunt; Qui eis pro suo genere quidam quasi carcer est, vsque ad tempus iudicij. Etsi quid de his transgressoribus Angelis diligentiùs requirendum est.]

Ecce doctor pietatis nihil temerè præsumens, sed de singulis cautè, & humiliter tractans; dicit Angelos transgressores cum suo principe nunc diabolo, tunc Archangelo vel in superiore parte aëris huius, id est, cœlo æthereo fuisse antequam peccarent: aut fortasè in cœlestibus conuersatos, si cum cæteris cœlestes, vel supercœlestes Angeli fuerunt. Et si in cœlo æthereo tantummodò fuerunt, ex illa pura, & semper serena tranquillitate dejectos esse, atque detrusos post peccatum in istam inferiorem & caliginosam partem aëris: similiter si ante transgressionem suam, sicut cæteri Angeli cœlestia corpora gerebant, conuerti ea potuisse vel conuersa esse ex pœna illius damnationis in aëriam qualitatem, vt iam possint ab igne pœnam quæ eis debetur pati. Non ergò definiuit hic sanctus doctor vtrùm in cœlo æthereo, an etiam in cœlo sydereo ante transgressionem suam fuerint conuersati, sed vtrumque fieri potuisse non contradicit. Vndecumque autem post transgressionem, siue scilicet ex superiore, siue inferiore cœlo corruerint, etiamsi cœlestia corpora ante gerebant, conuersa esse ex pœna in aëream qualitatem: non alia eis ex ipso aëre, id est, aërea corpora addita, non inconueniens esse existimat. Non ergò definit, sicut iste, quod ex ęthere in aërem diabolus sit detrusus, quia potuit & ex cœlestibus ruere, nec definit æthereum, siue cœleste eum corpus habuisse, sed si habuit, ex pœna in deterius commutatum esse: nec additum ei corpus aëreum, vel quasi duplici corpore vno cœlesti vel æthereo, altero autem aëreo vestiretur: sed ipsum eius cœleste corpus (si fuit), conuersum esse ex pœna in aëream qualitatem, vt iam non cœleste vel æthereum, sed aëreum corpus esset, vbi ignis pœnam, & supplicium sentire possit.

Item alibi de eadem retractans, & cautissimè ac suspensè deliberans, ita dicit: Si non erit ignis incorporalis, sed corporalis tactu noxius, vt eo possint corpora cruciari, quomodo in eo erit etiam pœna spirituum malignorum, nisi quia sunt quædam sua etiam dęmonibus corpora, sicut doctis hominibus visum est, ex isto aëre crasso, atque humido, cuius impulsus vento flante sentitur. Quod genus elementi si nihil ab igne perpeti posset, non vreret feruefa- AVGVST.

» ctus in balneis: vt enim vrat, prior vritur, faciꝫque cùm patitur.
» Si autem quisquam nulla habere corpora dæmones asseuerat, non
» est de hac re, aut laborandum operosâ inquisitione, aut conten-
» tiosâ disputatione certandum. Cur enim non dicamus quamuis
» miris, tamen veris modis, etiam spiritus incorporeos posse pœnâ
» corporalis ignis affligi? si spiritus hominum etiam ipsi profectò
» incorporei & nunc potuerunt includi corporalibus membris, &
» tunc poterunt suorum corporum vinculis insolubiliter alligari. Ad-
» hærebunt ergò spiritus dæmonum, immo spiritus dæmones licet
» incorporei corporeis ignibus cruciandi, accipientes ex ignibus pœ-
» nam; & cet. quæ de hac re prolixius disputat,] hâc ergò cautelâ quam beatus doctor in suis inquisitionibus ostendit, de talibus rebus sentiendum atque tractandum, & non improbè, vel mendaciter aliquid definiendum.

Refut. 6. Definit. 6. Sequitur iste, & dicit: *Non esse illum ignem pœnam, neque ad eam præparatum vel prædestinatum: sed qui fuerat prædestinatus, vt esset in vniuersitate omnium bonorum, sedes factus est impiorum, in quo proculdubio non minus habitabunt beati, quàm miseri.*] In his verbis cùm dicit illum ignem æternum non esse pœnam, manifestè ipsi veritati, id est, iudici viuorum, & mortuorũ contradicit, qui se in illo iudicio dicturum prædixit: *discedite à me maledicti in ignem æternum.* Et vt Math. 25. v. 41
ipsum ignem æternum intelligamus esse pœnam & suppliciũ sempiternũ, statim post pauca, de miseris, qui ibi æternaliter damnandi, & torquẽdi sunt, subjungit, dicens: *Tunc ibũt hi in supplicium æternũ.* ibid. v. 46.
Contradicit & B. Paulo Apostolo dicenti: *In reuelatione Domini nostri IesuChristi de cœlo cũ Angelis virtutis eius: dãtis vindictam in flammam ignis, his, qui non nouerunt Deum, & qui non obedierunt Euangelio Domini nostri Iesu Christi; qui pœnas dabunt in interitu æternas à facie Domini, & à gloria majestatis eius.* 2Thess. 1. v. 7. v. 8. v. 9.
Contradicit & B. Apostolo Ioanni de eodem stagno ignis & sulphuris in Apocalypsi dicenti: *Et cruciabuntur die ac nocte in sæcula sæculorum*, & iterum, Apoc. 20. v. 10
& fumus tormentorum eorum ascendet in sæcula sæculorum. •Et Scripturæ quæ ait: *Dabit in carnes eorum ignem, & vermes, vt vrantur, & sentiant vsque in sempiternum.* Et iterum: *Humilia spiritum tuum valdè, quia vindicta carnis impij ignis, & vermes.* ibid. 14 v. 10. Iudith 16. v. 21. Eccl. 7. v. 19.
Quæ cùm ita sint & fideliter ad terrorem atque emendationem assiduam tenenda sint, quomodo iste audet, vel cur tam impiam, & multis noxiã permittitur habere libertatem, vt in Ecclesia dicat ad subuersionem audientium, & securitatem mortiferam nutriendam, non esse illum ignem æternum pœnam? cùm Dominus eum testetur esse supplicium sempiternum: Et veritas Apostolicæ doctrinæ, *Ignem & flammam vindictæ, & pœnas in interitu æternas, & cruciatum diei ac noctis, & fumum tormentorum ascendentem in sæcula sæculorum*, apertissimè eum esse denunciet.

Et

Et ideò omninò indubitanter, & verissimè nobis ista credenda sunt, vt tali terrore coërceatur, & mortificetur in nobis delectatio peccandi, & excitetur ac roboretur sollicitudo benè agendi, & Deo placendi. Hoc namque nobis præcipuè necessarium esse ipse Dominus ostendit, dicens: *Ostendam vobis, quem timeatis, timete eum qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam:* Et iterùm: *Sed potiùs eum timete, qui potest & animam & corpus perdere in gehennam.* Vnde & alibi Scriptura vtilitatem huius timoris, & è contrario malum securitatis ostendens, dicit: *Timor Domini expellit peccatum:* nam qui sine timore est, non potest iustificari.

Luc. 12 v. 5. Mat. 10 v. 28. Eccl. 1. v. 27.

Quòd autem iste dicit: *eundem ignem æternum non esse ab initio præparatum, & prædestinatum ad pœnam, sed tantùm, vt in vniuersitate creaturarum, quæ à bono creatore bona condita sunt, & ipse quasi locum suum teneret.*] Fidei nostræ nequaquam est recipiendum: Sed hoc potiùs tenendum, quia omnipotens Deus, qui omnia quęcunque ab initio creauit, certis vtique ex causis, & ad certos, & necessarios vsus condidit, & nihil inaniter, aut superuacuè constituit, sed vnamquamque rem suâ omnipotentiâ conditam proprium officium, siue vtilitatem habere voluit: sicut lucem ad vsum diei, & tenebras ad quietem noctis, & firmamentum cœli ad sedem luminarium, & aquarum super cœlos separationem ad temperationem astrorum, & herbas atque arbusta ad sustentationem animantium, & luminare maius, vt præesset diei, & luminare minus, vt præesset nocti, cum stellis: & cætera in hunc modum: sicut ergò omnia hæc ab initio condita & ordinata, statìm proprijs officijs, & ministerijs, atque vsibus deputauit; Ita & illum ignem ęternum ab initio inter cæteras creaturas non inaniter conditum suâ iustâ prouidentiâ, & prouidâ iustitiâ statìm ad eos vsus credendus est præparasse, & prædestinasse, ad quos Dominus eum præparatum esse ostendit, cùm impiis & damnatis hominibus dicit: *Ite in ignem æternum:* Et subiungit, *qui paratus est diabolo, & Angelis eius:* Id est, ad vtriusque creaturæ, tam Angelicæ, quàm humanæ supplicium sempiternum: quia & ex ipsis verbis quibus dicturus est: *Venite benedicti Patris mei, percipite Regnum, quod vobis paratum est à constitutione mundi.* E contrario rectè intelligere possumus, etiam ipsum *ignem æternum* ad æternum supplicium Angelorum, siue hominum impiorum similiter à constitutione mundi esse præparatum, nec tamen est vlla iniquitas apud Deum, quòd ipsum ignem supplicij sempiterni tantæ multitudini impiorum, tam longè antequam peccarent, antequam nascerentur, & antequam omninò essent pręparauit, & pręstestinauit: quia & in nouo ciuitatis ędificio, si statìm

Mat. 25 v. 41. Mat. 25 v. 34.

cum ipsa simul ciuitate domus carceris horrenda, & terribilis extruatur, non potest dici iniquitas, sed potiùs prouisio misericordiæ, & iustitiæ : vt videntes qui in ciuitate habitant pœnale, & triste ergastulum damnationis, aut deterreantur misericorditer à peccando, aut si nec peccata vitauerint, iustè & inexcusabiliter puniantur. Sic ergò & ille ignis ad æternum creatus supplicium, & misericorditer, & iustè credi debet, dum aut eius terrore homines corrigantur, aut si corrigi noluerint, iustiùs puniantur.

De cuius ignis æterni creatione, quam vtique in illis operibus Dei intelligere debemus, cùm *sex diebus fecit cœlũ, & terram, & mare, & omnia quæ in eis sunt, & in septimo cessauit ab omni opere quod patrarat.* Ita sanctus Papa Gregorius exponens verba libri beati Iob, vbi scriptum est de impio : *Deuorabit eum ignis qui non succenditur* ita ait, miro valdè modo paucis verbis expressus est *ignis gehennæ*; ignis namque corporeus, vt esse ignis valeat corporeis indiget fomentis, qui cùm necesse est vt seruetur, per congesta ligna proculdubiò nutritur, nec valet nisi succensus esse, & nisi refotus subsistere. At contrà gehennæ ignis cùm sit corporeus, & in se missos reprobos corporaliter exurat, nec studio humano succenditur, nec lignis nutritur, sed creatus semel durat inextinguibilis, & succensione non indiget, & ardore non caret.] Exponens adhuc idem beatissimus Doctor verba sequentia quibus de eodem impio dicitur, *affligetur relictus in tabernaculo suo*: quid de pœnis æterni ipsius ignis fideliter sentiendum sit, ita subiungit: iniqui enim tabernaculum caro est, quia ipsam lætus inhabitat, & si sit possibile, optat vt eam nunquam relinquat: Quam videlicet carnem cùm in resurrectione receperit, cum ea gehennæ ignibus traditus ardebit : Tunc ab ea educi appetet, tunc incipit velle vitare quod amauit : sed quia eandem carnem Deo præposuit, iudicante Deo agitur, vt ex ea ampliùs igne crucietur. Ad augmentum itaque tormenti, & hîc de corpore nolens educitur, & illic in corpore tenetur inuitus.] Item cùm verba eiusdem libri exponeret, in quibus de eodem impio Scriptum est : luet, *quæ fecit, omnia, nec tamen consumetur iuxta multitudinem adinuentionum suarum, sic & sustinebit*, ita dicit : persoluit enim in tormentis ea, quæ hîc inlicita seruauit desideria : & flammis vltricibus traditus semper moritur, quia semper in morte seruatur : nec in tormentis consumitur, quia si consumeretur vita morientis, cum vita etiam pœna finiretur : Et qui multa inuenit ad culpam, nouis inuentionibus cruciatur in pœna.]

Hæc sanctus Doctor terribilia terribiliter, & vera veraciter loquitur, vt audientium animos ad terrorem excitet, ad emendationem stimulet, à mortifera securitate ad curam salutis suæ, ve-

Marginal notes: Exod. 20. v. 11 — S. Greg. Moral. — Iob 20. v. 26. — Ibid. v. 26. — Iob 20. v. 18.

lut vigilare compellat. Iste autem adhuc inania inaniter, & falsa fallaciter loquens: dicit quòd *ipse ignis æternus, qui ad hoc tantùm fuerat creatus sicut ipse vult, vt esset in vniuersitate omnium bonorum, sedes factus est impiorum.*] Non dixit tormentum, aut pœna, vel supplicium factus est impiorum, sed *sedes*, inquit, *factus est impiorum*: vt iuxta eius sensum, sicut vnicuique sedes est, domus sua, vbi quietus residet, & inhabitat: sic & impiis ille ignis non sit tormentum damnationis, sed tranquilla sedes habitationes. Vnde adhuc de eodem igne subiungit, dicens: *in quo proculdubiò non minùs habitabunt beati, quàm miseri:*] Et hic namque habitabunt in illo igne dixit, non cruciabuntur, non punientur, aut tale aliquid, negans omninò, (vt solet) pœnas verissimas æternalium tormentorum, quas tota Scriptura tanto terrore denuntiat, tantâ attentione commendat. Quod autem dicit, *in quo proculdubiò habitabunt non minus beati quàm miseri.*] Manifestè vtrosque, id est, & beatos, & miseros in vno igne æterno post resurrectionē habitaturos affirmare contendit: sequens, videlicet stultâ, & vanissimâ persuasione opiniones secularium Philosophorum, qui putant animas piorum post dissolutionem corporis, vel in cœlo æthereo, vel in illo circulo, quem lacteum vocant, vel in globis sydẽrũ habitaturas. Quæ iste omnia, & ipsum cœlum æthereũ & firmamentũ cœli, in quo lacteus ille circulus apparet, & ipsa sydera æternum ignem appellat: sicut & illum ignem gehennæ. Quia omnia hęc, quæ super tria mundi elementa, id est, terram, aquam, & aërem constituta sunt, ex quarto elemento
Mat.25 ignis putat exsistere, vt idipsum quartum mundi elementum, &
v. 41. apud inferos sit ignis æternus, *qui paratus est Diabolo & Angelis eius*, & omnibus impiis hominibus: & in cœlestibus spatiis sit ignis æternus vbi sit post resurrectionem habitatio beatorum.

Ecce qualem beatitudinem promittit sanctis, & electis Dei: vt qui habitauerunt cùm adhuc essent mortales in primo mundi elemento; id est in terra, habitent iam immortales effecti in quarto & superiori mundi elemento, sicut ipse dicit igni ęterno. Et hæc sit eorum remuneratio habitare in quolibet quamuis lucido, quamuis tranquillo, & puro tamen elemento. Dominus
Col. 3. autem non in elementis mundi æternam beatitudinem suis pro-
v. 1. mittit, sed in cælestibus, & super cælestibus bonis, *Vbi Christus*
Rom. 8 *est in dextra Dei sedens, exaltatus super omnes cœlos, & interpellans*
v. 34. *pro nobis.* De cuius sublimitate beatitudinis Apostolus dicit: *Non*
Heb. 9. *enim in manufactis sancta introiuit Iesus exemplaria verorum, sed*
v. 24. *in ipsum cælum, vt appareat nunc vultui Dei pro nobis.* Ad quam
Ioa. 17. habitationem, vt sancti eius valeant peruenire, ipse in Euange-
v. 24. lio Patrem exorat dicens: *Pater, quos dedisti mihi volo, vt vbi ego*

sum, & illi sint mecum, vt videant claritatem meam, quam dedisti mihi: De qua beata & Angelica habitatione sanctorum ipse iterùm dicit Apostolus: *Scimus autem quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quòd ædificationem ex Deo habemus domum non manufactam æternam in cælis:* Vnde & ipse dicebat: *Cupio dissolui & cum Christo esse.* Et de omnibus generaliter electis post resurrectionem promittit dicens: *Rapiemur in nubibus obuiam Christo in aera.* Et sic semper cum Domino erimus. De qua gloriosa & fœlicissima habitatione iustorum Psalmista dicit: *habitabunt recti cum vultu tuo.* Hæc ergò habitatio quæratur, hæc desideretur, non in elementis mundi, sed in vultu Dei, in visione claritatis Christi, in societate beatorum, & supercœlestium Angelorum quando *erunt sancti* (sicut ipsa veritas promittit) *æquales Angelis Dei in cælis.* 2. Cor 5. v. 1. Phil. 1. v. 23. 1. Thess. 4. v. 16. Ps. 139. v. 14. Luc. 20 v. 36.

Non ergò in vno mundi elemento igneo erit beatorum habitatio, vel potiùs contrusio, nec ita ibi includentur sicut impij in igne æterno, sed habebunt omnia mundi elementa in potestate, tantâ fœlicitate & facilitate sibi subdita, & sic suæ immortali habitudini congruentia, vt vbicunque eorum voluerint, & sicut voluerint continuò esse possint, & videant atque habeant hæc omnia non tam ad præmium beatitudinis, quàm ad cumulum fœlicitatis, & laudem, & gloriam conditoris. Hanc namque eis potestatem & gloriam Scriptura Prophetica promittit, dicens: *Regnum autem, & potestas, &, magnitudo Regni, quæ est subter omne cælum detur populo sanctorum altissimi: cuius Regnum, Regnum sempiternum est, & omnes Reges seruient ei, & obedient.* Dan. 7. v. 27.

Refut. 7. Defin. 7. Adiungit post hæc iste, & dicit: *Miseriam nullam esse nisi mortem æternam: Æternam mortem veritatis ignorantiam, nullámque miseriam esse, nisi veritatis ignorantiam: Et vbi ignoretur veritas, ibi nullam vitam.*] Hoc quidem, quod in his verbis dicitur, poterat esse bonum, si non ipsum bonum malè, id est, malo sensu diceretur. Verum namque est, quia homini iusto & sapienti omnis labor, omnis aduersitas, omnis miseria, quæ potest in ista mortali vita accidere, si non eum frangat, & in deterius mutet, sed infatigabiliter exerceat, non potest ei esse miseria, quæ eum miserum non facit, sed potiùs purgat, & probat, & velut in fornace aurum puriorem reddit, nec vllam sibi deputat talis vir miseriam, nisi veritatis ignorantiam, in quantum adhuc ab eius contemplatione retardatur, & quodammodo ipsâ suâ infirmitate repellitur; Mortem verò non istam exteriorem corporis, sed illam interiorem animæ timet: Quæ omninò est ipsa summæ veritatis ignorantia, quâ vtique mortui sunt omnes infideles, qui nec

credunt, nec agnoscunt Dei veritatem. De quibus & Dominus
Mat. 8. v. 22. dicit. *Dimitte mortuos sepelire mortuos suos.* Et Apostolus: *Alienati*, inquit, *à vita Dei per ignorantiam, quæ est in illis.* Fidelium
Eph. 4. v. 18. autem vita vtique ipsa cognitio veritatis est; quam & hic cognoscunt per fidem, & in futuro cognituri sunt per speciem. Quia & hic accipiunt vitam per fidem veritatis, sicut scriptum est, *quia*
Rom. 1 v. 17. *iustus ex fide viuit*, & ibi habebunt vitam æternam ex cognitione, & visione eiusdem veritatis; dicente Domino: *Hac est autem vita*
Ioa. 17. v. 3. *æterna vt cognoscant te vnum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum.* Quicunque ergò peruenerint ad istam cognitionem per veram fidem, & æternam contemplationem erit eis sine dubio vita æterna ipsa visio æternæ veritatis. Qui autem ab ea siue per infidelitatem, siue per vltimam damnationem fuerint separati, quid eis erit aliud talis separatio, & talis ignorantia veritatis, nisi mors æterna?

Vita æterna cognitio veritatis.

Secundùm hunc ergò sensum hoc in Doctoribus dictum legit: Sed quod ab eis benè legit dictum, ipse conuertit in prauum, & peruersum, vt coaptet illud (quantum in se est) suo errori atque mendaciis: propter nihil enim aliud hæc dicit, nisi vt tali argumentatione tam violenter, & nequiter ex bono ad malum vsurpatâ, quasi ostendere & confirmare videatur, nullam aliam futuram esse miseriam, vel Angelorum malignorum, vel hominum perditorum in æterno igni damnatorum, nisi ignorantiam, &, sicut iam suprà dixit, absentiam ipsius veritatis. Et hanc ignorantiam atque absentiam veritatis solam eis esse æternam miseriam, solam eis esse æternam mortem: vt eos hoc modo ab omni miseria suppliciorum, & tormentorum quæ extrinsecùs adhibetur, & ab omni morte pœnalis damnationis alienos futuros esse contendat: Sed quantumcunque iste contendat, &
Apoc. 20. v 10 & 14. contradicere conetur, exceptâ illâ morte, quam incurrunt
Iudith. 16. v. 21 intrinsecùs ex ignorantia, & absentia veritatis, *Patientur* etiam extrinsecùs (sicut Apocalypsis dicit) *stagnum ignis, & sulphuris, quod est mors secunda:* Patientur verè æternam miseriam, cùm Deus iudex iustus, & fortis *dabit in carnes eorum ignem, & vermes, vt vrantur & sentiant vsque in sempiternum:* Semper namque erunt in morte, quos & immanitas suppliciorum compellet mori, & diuini iudicij seueritas nunquam permittet extingui.

CAP. XVIII

CAPVT XVIII.

Defin. x. OCtauo decimo capitulo ita dicit.

1. 1. *Errorem prædestinationis ex disciplinarum ignorantia, quas ipsa sapientia suas comites, inuestigatricésque fieri voluit, & Græcarum literarum inscitiâ ortum.*

2. 2. *Esse verbum* ὁρῶ *quod video & definio & destino interpretetur: Similiter compositum* προορῶ *præuideo, prædefinio, prædestino: ac per hoc prædestinationem, & prædefinitionem nihil aliud esse, quàm præuisionem.*

3. 3. *Deum nec præuidisse, nec prædestinasse mortem, & pœnas; quia nihil sint.*

4. 4. *Peccatores in massa originalis peccati reliquit, relictos deseruit, desertos lumine tenebras torquere, desertos vitâ mortem interimere.*

5. 5. *Nec quod in eis Deus fecit relinquit, vel deserit (Alioquin eorum natura ad nihilum rediret, si summa essentia in eis non esset) Sed quod in eis non fecit, id est, superbiam spreuit.*

6. 9. *Deum in ea natura quam ad se creauit semper habitare.*

7. 7. *Dei sapientiam prædestinasse in suis legibus modos, vltra quos impiorum malitia progredi non possit: nec sinit alicuius malitiam in infinitum, prout velit, extendi, diuinis legibus progrediendi modum imponentibus.*

8. 8. *Nihílque appetere impiorum omnium, & Diaboli nequitiam, nisi ab eo, qui est summa essentia recedere: Intantùm, vt eorum natura, si lex diuinà sineret, in nihilum rediret. Sed quoniam ei difficultas ex æternis legibus obsistit, ne in tantum cadat, quantùm vellet, ex ea difficultate laborare, laborando torqueri, puniri, cruciari, & inde fieri miseram inanium voluptatum egestate. Eámque difficultatem, quâ prohibentur peruenire ad ea, quæ libidinosè appetunt, effici eis pœnalem interitum, & suæ miserrimæ cupidinis iustissimum cruciatum.*

9. 9. *Vtriusque partis prædestinatum esse numerum.*

10. 10. *Inuitos Deo seruire impios: Non naturam, quam in eis fecit, & in eis non punit, sed malam voluntatem, quam in eis non fecit, & in eis punit, in eóque quòd ei inuiti seruiunt, puniri in seipsis suâ pœnâ: De qua quos iustè non liberet, ad eam illos quodammodo præparet, dum eos ad eam seipsos præparare permittat.*

Refut. 1. Defin. In his verbis cùm dicit: *Errorem prædestinationis ex disciplinarum ignorantia (quas ipsa sapientia suas comites inuestigatricésque fieri voluit) & Græcarum literarum inscitiâ ortum.*] Auditores suos vtique commonet, vt ab eo, tanquam viro eruditissimo, & Philo-

ſophico, liberalium diſciplinarũ diſcant ſcientiam: fortaſſis etiam vt ab eo ſimiliter diſcant Græcarum literarum peritiam: affirmat namque quòd ipſa ſapientia, quaſi comites & ſodales ſibi coniunctas habeat, eaſdem liberalium artium doctrinas: ita vt, qui ad eius cognitionem volüerit peruenire, neceſſarias omninò habeat ipſas liberales diſciplinas, vt per eas, quod verum eſt, poſſit inueſtigare; ſi ergò apud cæteros de veritate diuinæ prædeſtinationis, errorem fecit ignorantia ſæcularium literarum, quid iſte, qui earum ſe iactat peritum, de hac re per eas inueſtigauit? quid veritatis inuenit? quid firmiſſimâ ratione fultũ, & omni acceptione dignum in tam prolixo ſuo ſermone diſputauit? Vbi nihil inuenitur aliud, niſi ſuperfluus labor vanitatis, & implicatio infiniti erroris, & apertiſſima impugnatio veritatis, dum Scripturas veritatis contemnens, & ipſas quoque hiſtorias diuinorum eloquiorum incognitas habens, non in eis meditatur die ac nocte, nec ad earum regulam fidem ſuam corrigere, dirigere, atque informare ſtudet: ſed dies & noctes in humanarum vanitatum lectione conſumit, & *porcorum ſiliquis ventrem ſuum* implere cupit, nec inde aliquam refectionem capit: ſed miſerrimâ fame contabeſcit & perit, nequiſſimo principe ſibi dominante, *qui miſit eum in villam ſuam, vt paſceret porcos.* Reuertatur itaque in ſeipſum, ſurgat & veniat ad patrem, vt intùs panes inueniat, qui foris fame peribat: ibi paſcatur epulis vituli ſaginati, & pro mundi ſalute immolati; ibi audiat *ſymphoniam & chorum*, id eſt admirandam conſonantiam cæleſtium Scripturarum, & dulcem concordiam fidelium: Qui omnes idem ſapientes, & in eodem ſenſu atque ſententia firmati vnanimes vno ore honorificant Deum & Patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti. In hac itaque domo per Dei miſericordiam, & fidei gratiam poſiti, audiamus & teneamus fideliter, quod diſpenſator panis æterni, id eſt, verbi diuini, nobis inſinuat, dicens: *Si quis videtur inter vos ſapiens eſſe in hoc ſæculo, ſtultus fiat vt ſit ſapiens. Sapientia enim huius mundi, ſtultitia eſt apud Deũ: Scriptum eſt enim; comprehendam ſapientes in aſtutia eorum: Et Dominus cognouit cogitationes ſapientium, quoniam vanæ ſunt.* Audiamus & illum ſapientiſſimum virum, qui dicit: *Stultiſſimus ſum virorum, & ſapientia hominum* non eſt mecum: non didici ſapientiam, & noui ſanctorum ſcientiam.

[Margin: Regula fidei. — Filius Prodigus, humanarum vanitatum lectioni intentus. — Luc. 15. v. 16. v. 15. v. 25. — 1. Cor. 3. v. 18. v. 19. v. 20. — Pro. 30. v. 2. v. 3.]

Quod non ideò dicimus, quaſi nihil in illis literis etiam humanis inueniatur veritatis, aut illæ diſciplinæ non habeant aliquam vtilitatem ad indagandam veritatem: ſed quia omni fideli homini primùm vigilantiſſimè diſcenda eſt veritas fidei ex auctoritate Scripturarum Dei: vt ſi quid poſteà de eiſdem humanis literis legere, aut ſcire neceſſe fuerit, totum ex illa diuina auctoritate, &

[Margin: De literis humanis.]

fidei veritate dijudicetur: vt si quid ibi ab eius regula non discordat, absque periculo recipiatur: quicquid autem ab ea dissonare inuenitur, quasi mortiferum respuatur. Quisquis autem putat se absque veræ fidei cognitione, absque Scripturæ sanctæ fidelissima auctoritate, absque paternæ doctrinæ studiosissima institutione solis humanis literis, & disciplinis indagare posse veritatem Dei, & fidei integritatem, proculdubiò seipsum inludit, & decipit: Et dum vult videri quasi inuentor veritatis, magister erroris efficitur.

De libris veteris Testamenti.

Qui ordo pietatis tantâ est attentione seruandus, vt nec ipsæ sacræ literæ in libris legis, & Prophetarum vllatenùs possint esse vtiles, & salubres legentibus, nisi aut fides Christi præcedat in corde legentis, per quem veraciter intelliguntur, aut ipsa fides Christi in eis fideliter quęratur, & Deo inluminante inueniatur. Inde est quòd fidelem & dilectum Discipulum Apostolus commonens, & informans dicit: *Et quia ab infantia sacras literas nosti, quæ te possunt instruere ad salutē, per fidem, quæ est in Christo Iesu:* Quod quid est aliud dicere, quàm *per fidem, quæ est in Christo Iesu* ipsas sacras literas instruere posse hominem ad salutem: quia absque eius fide nulla ibi inueniri possit instructio salutaris. 2. Tim. 3. v. 15.

Propterea ergò & iste in tantis errauit, tanta falsa, & fallacia sensit, & scripsit, quia Scripturas sanctas ignorauit, quia veritatem fidei non eis humiliter, & fideliter inquisiuit: sed superbè, & vanissimè humanis, & ineptis argumentationibus eam inuenire posse se credidit: & ideo non illam inuenit: sed eam potiùs infideliter, & infeliciter impugnauit. Qui ergò cupit de veritate diuinæ prædestinationis humanum errorem effugere, & quid secundùm veritatem tenere debeat, inuenire, legat (vt iam diximus) diligenter, & fideliter Propheticas, & Euangelicas, & Apostolicas literas, nec contra eas suum sensum defendere audeat, sed earum se auctoritati, & veritati humiliter summittat, ne in perniciē suam contra stimulum calcitrare conetur. Ex quibus diuinis literis, quia multa iam de hac re suprà posuimus, ne legentibus tædium faciamus, vnum tantummodo hoc loco breuiter memoramus, ex Epistola beati Iudæ Apostoli, vbi cùm de impiissimis hęreticis, qui Ecclesiam Domini ab ipsis Apostolicis temporibus vsque ad finem sæculi, & impugnauerunt, & impugnaturi sunt, loqueretur: vt ostenderet eos ęterno, & iusto Dei iudicio in reprobum sensum traditos, vt tanta ac talia contra Deum loqui auderent, & ad vltimum eodem diuino iudicio æternâ perditione damnandos, ita dicit: *Subintroiërunt enim quidam homines, qui olim prescripti sunt in hoc iudicium, impij, Domini nostri Iesu Christi gratiam transferentes in luxuriam, & solùm dominatorem Dominū nostrum Iesum Christum negantes;* vbi etiam quàm olim, & quàm multis anteà sæculis hoc Iudæ v. 4.

Nota.

de eis

de eis fuerat prænuntiatum & Prophetatum ostendens, post multa
subiungit: *Prophetauit autem & de his septimus ab Adam Enoch,*
v.14. *dicens: Ecce venit Dominus in sanctis militibus suis facere iudicium*
v.15. *contra omnes, & arguere omnes impios de omnibus operibus impietatis eorum, & de omnibus duris, quæ locuti sunt contra eum peccatores impij.* De quorum etiam æterna damnatione, & pœna horribili
eis præparata, & reseruata manifestimè adiungit, dicens: *Sydera*
v.13. *errantia, quibus procella tenebrarum in æternum seruata est.*

Quid enim euidentius de prædestinatione impiorum ad æterni
iudicij damnationem, quàm quòd hi homines impij tanto olim,
v.4. & tantis anteà sęculis, & diuino iudicio, & Prophetico vaticinio
præscripti sint *in hoc iudicium*? Nec tantæ absurditatis esse debemus vt quia hoc beatissimus Patriarcha & Propheta Enoch septimâ ab Adam generatione Prophetauit, putemus, quòd tunc Deus omnipotens aliquid statuerit, ac prædestinauerit, quod in eius æterno iudicio atque consilio antè non fuerit: Cùm omninò in illius incommutabili æternitate nulla possit esse noua voluntas, nulla recens dispositio: sed quod apud illum erat præfinitum æternaliter, hoc congruentissimo ordine, & prophetari, & impleri voluit temporaliter: Ad illorum quidem iudicium, & damnationem, qui talia erant ausuri atque facturi: Ad probationem verò, & exercitium Ecclesiæ suæ, quam etiam per talium contradictiones, & impugnationes, & diligentiùs erudiri, & excellentiùs disposuit cla-
1. Cor. rificari: Sicut & Apostolus dicit: *Nam oportet & hæreses esse, vt*
11. v.19 *& qui probati sunt, manifesti fiant in vobis.*

Si ergò quærimus iustam & ęternam Dei prædestinationem in malis ad iudicium damnationis, audiamus quia *homines quidam præscripti sunt in hoc iudicium impij*: Et *præscripti* non tam temporaliter sermone Prophetico, quàm omninò æternaliter diuino iudicio: Quia vtique, quod erat apud Deum æternaliter præfixum, hoc per Prophetam temporaliter est prędictum, atque præscriptum. Si quærimus, vtrùm eis æterno Dei iudicio pœna, & supplicium sit præparatum, audiamus quod de ipsis
Iudæ dicitur: *Quibus procella tenebrarum in æternum seruata est*: atque
v.13. ita diuinæ veritati fideliter acquiescentes, nec impios pœnis, nec pœnas impiis diuinitùs præparatas vllatenùs dubitare poterimus. Hoc namque ad terrorem omnium, & errantium videlicet, vt damnationis suæ ruinam indubitanter agnoscant; & stantium in fide, vt talium pœnam cum metu & tremore præcaueant, sequentibus Epistolæ suæ verbis idem Beatus Apostolus Iudas vehementiùs inculcat, dum istiusmodi impios homi-
v.4. nes, quos dixerat *iam olim in hoc iudicium præscriptos eisque procellam tenebrarum in æternum seruatam* iam nunc an-

tequam extremæ damnationis, vbi talem exitum sortituri sunt, tempus adueniat, diuinæ vtique prædestinationis iudicio asserit *iudicatos*, cùm fidelibus dicit: *Vos autem cariſſimi superædificantes vosmetipsos sanctiſſimæ vestræ fidei in Spiritu sancto* v. 20.
orantes, ipsos vos in dilectione Dei seruate: Et hos quidem argui- v. 21.
te iudicatos, illos autem saluate de igne rapientes: Alijs autem mi- v. 23.
seremini in timore. Non enim ait: hos quidem arguite iudican- v. 21.
dos, sed *arguite iudicatos*; vt scilicet quod in sua impietate perdurantibus venturum erat suo tempore, iam nunc eis diuini, & æterni iudicij (vt dictum est) prædestinatione terribiliter superuenisse demonstret, & futurâ vtique punitione damnandis, & præsenti iam sententiâ diuinitùs condemnatis.

Refut. 2. defin.. Post hæc ad illud necessariò conuertimur, quod iste vt aliquid etiã ex Græcæ linguæ peritiâ docere videatur, addit & dicit: *Esse Græcum verbum* ὁρῶ, *quod video, & definio, & destino interpretatur: similiter compositum* προορῶ *præuideo, prædefinio, prædestino. Ac per hoc prædestinationem, & prædefinitionem nihil aliud esse, quàm præuisionem.*] In quibus verbis benè quidem ait, quod ὁρῶ possit latinè dici video, sed quomodo istud video intelligi debeat, vtrùm simpliciter tantummodò, sicut multa videmus velut transeunter, & vltrò se nostris aspectibus ingerentia: An certo aliquo, & defixo intuitu, quo rem aliquam, aut certiſſimè esse cognoscamus, aut tantâ illuc intentione noster dirigatur aspectus, vt quasi signum ad sagittam eundem nostrum aspectum actio consequatur. Sicut & Scriptura dicit de fabro ferrario, vel cuiuslibet alterius metalli: quia ad similitudinem vasis, quod fabricatur, est oculus illius, cùm tantâ illud intentione oculi attendit, vt velut ad regulam, vel ad lineam sui obtutus nihil in eo aliter, quàm ipse disposuit esse patiatur. Ita ergò magìs ille sermo ὁρῶ id est, video intelligendus est, vt talis ibi visio designetur, quæ ita ad certum dirigitur intuitum, vt ad ipsum, vel cursus intuentis, vel iaculatio, vel fabricatio, vel aliud eiusmodi rectiſſimè, & indeclinabiliter dirigatur.

Ex hoc namque verbo, quod dicitur ὁρῶ deriuatur ὅραμα, quod est Latinè visio. Quam visionem (verbi gratiâ) somnij, aut alicuius reuelationis ita antiqui definierunt; quia visio est, cùm id quis videt, quod eodem modo, quo apparuerat eueniet. Vnde maximè in Scripturis visionem cuiuslibet diuinæ reuelationis, quæ vtique ita videtur in spiritu, vt omninò aliter euenire non possit, Græcè in ὁράματι ostendi siue videri legitur. Et ideò iuxta hanc euidentiſſimam rationem cùm isto modo dicitur video, certiſſimè intelligitur, definio, vel destino, sicut & iste rectè posuit, vt cùm componitur ille sermo additâ præpositione, &

dicitur προορῶ, rectissimè intelligatur præfinio, vel prædestino, quod vtrumque vnius significationis est, potest etiam interpretari prouideo: Quæ prouidentia cùm ad Deum refertur, omninò certissima est, & omninò, sicut ille prouiderit futurum. Vnde & ex hoc verbo, quod est ὁρῶ, deriuari Græcè videtur ὁρισμός, quod est destinatio, & præpositione addita προορισμὸς, id est, prædestinatio. Quæ duo verba nemo vnquam visionem, vel præuisionem interpretari ausus est, sed (vt diximus) destinationem, & prædestinationem.

Similiter ex eodem verbo ὁρῶ deriuari videtur ὥρισεν, quod est, destinauit, & præpositione addita προώρισεν, id est, prædestinauit: potest autem προορῶ (vt supra iam diximus) interpretari etiam prouideo. Sicut in Psalmo vbi nos Latinè dicimus:
Psal.15. v. 8. *Prouidebam Dominum in conspectu meo semper*; in Græco legitur προωρώμην τὸν κύριον, quæ prouidentia vtique certum aliquid, & d. v. 8. præfinitum ostendit. Quod *Beatus Hieronymus* in editione sua Hieron. ita posuit; *Proposui Dominum in conspectu meo semper:* Quod vtique manifestiùs ad destinatum pertinet. Quòd autem destinatum hoc sit propriè, quod ad certum intuitum, siue consilium dirigitur. Phil.3. v.14. Ostendit nobis Scriptura quæ dicit: *Aut sicut sagitta in locum emissa destinatum*. Et Apostolus vbi de se ipso ait: *Ad destinatum persequor, ad brauium supernæ vocationis Dei, &c.* Quod Hieron. *Beatus Hieronymus* exponens ait; Dicit se nec dum comprehendisse & nequaquam esse perfectum: sed instar sagittarij ad propositum & ad signum iacula dirigere, quæ significanter Græci σκόπον nominant: ne sagitta ad partem declinans alteram, imperitum ostendat sagittarium.] Non ergò iste inludat nostræ ignorantiæ, ex Græcis verbis aliquid inmutans nouâ interpretatione, & eorum vim (quantùm in se est) euacuans: vt quod omnes antiqui in Scripturis sanctis, vel prædestinationem interpretati sunt, vel præfinitionem, aut prouidentiam, siue propositum: Nunc iste velit dicere, inusitato & absurdo nomine, præuidentiam. Quæ & ipsa, quamuis in Deo, sicut etiam præscientia, certissima sit: Tamen ex huius nouitate sermonis nullatenùs patimur extenuari, vel destrui sensum prædestinationis: quia præuideri, & præsciri à Deo possunt etiam illa, quæ ipse facturus non est; prædestinari autem ab eo non alia intelliguntur, nisi ea quæ ipse facturus est, vel misericordiâ, vel iudicio suo. Ac per hoc absit omninò à nobis, quod iste dixit, & quasi definiuit prædestinationem, & præfinitionem Dei, nihil aliud esse, quàm præuisionem: Quia iste sensus manifestè impius est, vt quasi tantummodò præuiderit Deus, quid quisque esset facturus, vel quid pro factis suis passurus, & nihil de illo, qui vel benè vel malè

erat acturus, in suo ęterno iudicio prędestinauerit, vel pręfinierit.

Refut. 3. Defin. Addit iste adhuc, & dicit: *Deum nec praescisse, nec prædestinasse mortem, & pœnas, quia nihil sint.*] Quod quàm sit vanum, & veritati contrarium, iam suprà satis, vt putamus, & sæpiùs ostensum est.

Refut. 4. Defin. Deinde subiungit iste loquens de Deo: *Peccatores in massa originalis peccati reliquit, relictos deseruit; desertos lumine tenebras torquere; Desertos vitâ mortem interimere. Nec quod in eis Deus fecit, relinquit vel deserit: Alioquin eorum natura ad nihilum rediret, si summa essentia in eis non esset: sed quod in eis non fecit, id est, superbiam spreuit.*] Quod ergò dicit de Deo: *Quia peccatores in massa originalis peccati reliquit,*] si dixisset reprobos, aut puniendos, siue damnandos, profectò verum esset. Ipsi enim, id est, reprobi puniendi, atque damnandi remanent in massa illa Rom. 9. v. 21.

Reprobi remanent in massa damnata.

ex Adam generaliter damnata. Quia non eos inde discreuit *figulus* ille omnipotens, *Qui ex vna eadémque massa facit aliud vas in honorem, alind vero in contumeliam.* Nunc verò quòd dicit: *Quòd Deus peccatores in massa originalis peccati reliquit,*] Non omninò potest esse verum: quia vtique peccatores inde discre- Marc. 2. v. 17. uit, ac liberauit ille, qui dicit: *Non veni vocare iustos, sed peccatores:* Et de quo Apostolus ait: *Fidelis sermo, & omni acce-* 1. Tim. 1. v. 15. *ptione dignus, quia Christus Iesus venit in hunc mundum peccatores saluos facere:* Veruntamen, quia non dixit omnes peccatores in massa illa reliquit: Quod vtique apertissimè falsum esset, sed dixit indefinitè, peccatores in massa illa reliquit. Quod potest intelligi & ex parte, stet vtcunque quod dictum est, Quod autem subiungit de eisdem relictis in massa peccati: *Relictos deseruit, desertos lumine tenebras torquere, desertos vitâ mortem interimere;*] Ita eos vult intelligi à Deo relictos, & relinquendo desertos, vt quia deserti sunt à vero lumine, tenebris cæcitatis suæ torqueantur in mente: Et quia deserti sunt à vera vita, morte speciali in anima perimantur. Et hæc sit tantummodò eorum pœna, atque supplicium in illa æterna damnatione, vt nullo extrinsecùs tormento adhibito, solâ mentis cæcitate, solâ animę morte puniãtur, sicut & suprà multipliciter asserere conatus est: Et vt in illa dãnatione remanere eis aliquod magnum bonum, ostendere videatur.]

Refut. 5. Defin. Dicit adhuc de ipsis: *Nec quod in eis Deus fecit relinquit vel deserit: Alioquin eorum natura ad nihilum rediret, si summa essentia in eis non esset, sed quod in eis non fecit, id est, superbiam spreuit.*] Ecce quale bonum eis prædicat remansisse, quale etiam insensibilibus elementis Deus exhibere dignatur, vt omnipotenti virtute essentiæ suæ det eis esse, & vt esse permaneant, nec eorum natura ad nihilum redigatur, eâdem virtute ea sustentat & per-

manere facit. Sed ista, id est, elementa mundi in quantum sunt, in naturali sua substantia conseruantur, permanent vtique ad laudem creatoris, & ad vsum siue honorem rationalis creaturæ: Illorum verò damnatorum, & perditorum natura, & omnipotenti Dei virtute seruatur, ne pereat, & iusto Dei iudicio ad pœnam ei tantummodò proficit quod seruatur, ne vnquam eius supplicium finiatur. Licet etiam mihi laudandus sit creator, qui bonum naturæ, quod condidit, non omnimodo deleri voluit.

Quod verò ait: *Alioquin eorum natura ad nihilum rediret, si summa essentia in eis non esset,*] Si dixisset, eorum natura ad nihilum rediret, si eis summa essentia esse non concederet, vel esse non conseruaret; esset vtique verum. Quia omnia, quæcumque habent esse, ab illa summa, & diuina essentia acceperunt, vt essent: nunc autem cùm dixerit *nisi summa essentia in eis esset,*] tantum eis attribuere videtur qui erunt in illa perditione damnati, vt etiam templum Dei esse videantur: Si enim summa essentia in eis erit, quia summa essentia Deus est, qui de seipso dicit: *Ego sum qui sum:* Ergò Deus in eis erit, & templum Dei dici poterunt: Ita vt de ipsis dicat Deus, *Et inhabitabo in illis*: Immò & ampliùs quàm templum erunt, si summa essentia in eis erit, vt quodammodo essentiali quâdam copulatione Deo vniri videantur. Quod de vno & solo mediatore Dei, & hominum, homine Christo Iesu singulariter est credendum: Quem sibi verbum Dei, & verbum Deus essentiali & naturali coniunctione vniuit. Id est, in vnitatem personæ suæ suscepit. Quòd si dixerit quòd summa substantia in eis erit, virtute operationis suæ agendo, ne eorum substantia aboleatur, & pereat, non per aliquam inhabitationis gratiam, quâ aliquo bono in illo, & ex illo perfruantur; mutet ergo inusitatam, & insolentem locutionem, nec dicat in hominibus impiis æternâ perditione damnatis summam essentiam esse, sed potiùs summam eis essentiam adesse, virtute operantis, non dignatione inhabitantis. Est autem magna quæstio, & fideli pietate quantùm diuina gratia largitur indaganda, quomodo omnipotens Deus credendus sit in vniuersitate creaturæ semper vbique esse vel adesse, & aliquando etiam inesse vel inhabitare, quam tamen hoc in loco magis quærendam, quam exponendam proponimus, vt à piis & fidelibus piè, & fideliter huius rei veritas quęratur, vt eodem Deo adiuuante veraciter inueniatur.

Exod. 3. v. 14.

Iste enim & Ecclesiasticæ locutionis, & Christianę pietatis minùs expertus adiungit, adhuc propter eosdem impios damnatos & dicit: *Deum in ea natura, quam ad se creauit semper habitare.* In quibus nimirùm verbis naturam, quàm Deus ad se creauit, humanam vult intelligi, quam in mente rationali ad imaginem & Refut. 6. Defin.

similitudinem suam Deus fecit, & dicit in hac natura mentis rationalis semper Deum habitare, & in præsenti videlicet sæculo, & in futuro, & in credentibus, qui eius fideles sunt, & in incredulis ac Paganis, qui ipsâ suâ infidelitate ab eo alieni sunt, & in electis, quos templum suum fecit, & in reprobis quos æternâ perditione dânauit: quod vtique contratrium est fidei & veritati: Quia si hoc verum esse posset, etiam in infidelissimis Iudæis, & Paganis, qui quantùm ad naturam bonam, & à Deo conditam pertinet, ad imaginem & similitudinem Dei facti sunt, rectè diceretur habitare Deus pater, habitare Christus, habitare etiam Spiritus sanctus. Et similiter de illis æternâ damnatione perditis quòd etiam in ipsis habitaturus sit Deus pater, habitaturus Christus, habitaturus Spiritus sanctus. Quo sensu impio, & detestando quid horribilius dici aut cogitari potest? istam namque absurditatem etiam illud sequitur, vt si Angeli, qui sunt vtique principaliter rationalis creatura, rectè creduntur ad imaginem & similitudinem Dei conditi: neque enim minùs aliquid hominibus in sua natura acceperunt; etiam in diabolo, & Angelis eius, qui vnius naturæ cum sanctis Angelis exsistunt, & Deus pater, quod absit, & Christus eius, & Spiritus sanctus habitare dicendus sit: Cùm hoc donum beatæ, & benignæ habitationis suæ soli electæ, & fideli rationali creaturæ, (sicut suprà ex Scripturis ostendimus) largiri credendus sit. Pijs námque, & fidelibus Dominus promittit dicens: *Ego; & pater ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus:* Quibus & de Spiritus sancti habitatione similiter repromittit dicens: *Et ego rogabo patrem, & alium paraclytum dabit vobis qui maneat vobiscum in æternum.* De quo etiam paulo post subiungit: *Vos autem cognoscetis eum, quia apud vos manebit, & in vobis erit.* De talibus ipse Deus dicit: *Et inhabitabo & inambulabo in illis.* Et Psalmista ait: *In æternum exultabunt, & habitabis in eis*: Qui etiam alibi dicunt; *Nisi quia Dominus erat in nobis dicat nunc Israël, nisi quia Dominus erat in nobis.* Vnde & beatus Ioannes Apostolus distinguens inter habitatorem piorum Deum, & habitatorem impiorum diabolum dicit fidelibus: *Vos ex Deo estis filioli, & vicistis eos, quoniam maior est, qui in vobis est, quàm qui in mundo.* Hæc iste si corrigi desiderat, fideliter ex Scripturis discat, & non humanis & vanis argumentationibus contra veritatem Dei litiget, sed se illi miti pietate summittat.

[Margin: De diuina inhabitatione. — In solis fidelibus. — Ioan. 14. v. 23. — Ioan. 14. 16. v. 17. — 2. Cor. 6. v. 16. — Psal. 5. v. 12. — Psal. 123. v. 1. — 1. Ioan. 4. v. 4.]

Sed quia totum hoc quod de illis, qui in massa originalis peccati relicti sunt, dicit, non ob aliud replicat, nisi vt eos tantùmmodo peccati originalis vinculo obstrictos, nullo Dei iudicio asserat ad pœnam prædestinatos, quærendum ab eo est, & à cæte-

ris, qui ita sentiunt, vtrùm aliquo Dei iudicio factum sit, vt tanta multitudo generis humani illi peccato originali fieret obnoxia, ac per hoc etiam æternæ morti debita, an non? Si enim nullo Dei iudicio, sed tantummodò naturali cursu vitiatæ originis hoc factum est, Ergò sic peccatum tantummodò in eos naturaliter ex illo primo homine transfusum est, vt nulla peccati eius damnatio in eos transfunderetur, & cucurrit in eos ex Adam sola origo peccati, non etiam iusta pœna peccati, sed manifestè Apostolus dicit: quòd *per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransijt.* Verè ergò ex vno, & per vnum hominem non solùm *peccatum*, sed etiam pœna peccati mors *intrauit in mundum*. Cuius iudicio, nisi illius, qui homini prædixerat *quâcunque die comederis ex eo, morte morieris*: Quia comedere ex illo ligno vetito hoc fuit vtique peccatum, pœna verò peccati hoc, quod consequenter adiunctum est *morte morieris*: Quod vtique non de sola ista prima morte corporis ei comminatus est Deus; sed & de illa, quæ peccando facta est in anima: quia *anima, quæ peccauerit, ipsa morietur*: Et de secunda etiam morte, quæ erit in damnatione æterna, ad quam reatus illius primi peccati omninò omnem hominem trahit, nisi Christi gratiâ liberetur.

De peccato originali.

Rom. 5. v. 12.

Gen. 2. v. 17.

Ezech. 18. v. 4.

Cùm ergò hæc Deus dixit non solummodò terrorem audienti incutere voluit, sed quod iustum æterno iudicio suo statuit, illâ comminatione manifestauit, vt videlicet iusto & æterno eius iudicio, si homo illud peccatum admitteret, primò animæ mortem incurreret, secundò etiam corporis morte dissolueretur, tertiò etiam secundâ morte damnaretur. Et hæc tota damnatio & in anima, scilicet, & in corpore, & post corpus cum ipso peccato in omnes posteros transfunderetur. Et ideò iudicium æterni consilij, & iustitiæ suę, quod in illo primo & vno homine inchoandum iudicauit, in omnem eius progeniem transmisit: vt illo iusto eius iudicio quicunque ex illa in Adam massa damnata Christi gratiâ non fuisset discretus, primâ illâ diuini iudicij sententiâ æternæ damnationi teneretur prædestinatus. Et ideò reprobos non reliquit tantummodò in massa originalis peccati, quasi nihil de eis statuens, atque definiens, sed etiam iudicauit, vt æternum & iustum eius iudicium, quod præcessit in radice, sequeretur in germine: Et quod cœpit in parente, necessariò impleretur in sobole. Nam nulla omninò apud fideles dubitatio est, quòd omnipotens Deus antequam peccaret homo, præsciuit eũ vtique peccaturum: Et sicut præsciuit peccatum, ita etiã prædestinauit quid iusto eius iudicio esset passurus: & quod in illo iustè iudicãdo cœpit in tota illius progenie eâdem pręscientiâ, eâdem prædestinatione iudicij

ne libello Hypognosticon. eâdem iustitiâ damnationis impleuit. Sed hæc verba nullâ ratio-
ne fulta, quòd Deus reprobos in massa illa damnationis reliquerit, nec aliquid de eorũ prędestinauerit dãnatione, *ex libello* quem *Græci hypognosticon* appellant, quem etiam ex falso titulo plerique *Sancti Augustini*, esse putant, assumpsisse videtur. Quem libellum non esse eiusdem sancti Augustini, & stilus ipse demonstrat, & sensus: non solùm S. Augustini scriptis, sed etiã fidei contrarius, & testimonia ex noua ista editione, quâ nos vtimur assumpta, cũ ille contra hæreticos disputãs, & de causis fidei agens continuè ex antiqua editione conuincat cõtradicentes, & ex ipsa instruat fideles.

Refut. 7. & & 8. defin. Addit adhuc & dicit: *Dei sapientiam prædestinasse in suis legibus modos vltra quos impiorum malitia progredi non possit, &c.* vsque vbi dicit, *cupidinis iustissimum cruciatum.*] In his verbis quædam vera præmissa sunt, vt ex eis falsa conclusio concinnaretur. Nam quod Dei sapientia in occultis legibus suæ dispositionis prædestinauerit, atque præfixerit modum, atque mensuram malitiæ impiorum, vel Angelorum, vel hominum, ne scilicet, in tantum possit procedere, & extendi eorum malitia, quantùm ipsi desiderant, si sub occultis Dei legibus certâ mensurâ, & terminis coërceantur, manifestè verum est: Quia & diabolus & homines maligni semper vtique habent malè agendi, vel nocendi voluntatem sed non semper habent potestatem, nisi quantùm, & quando à Deo permittuntur. Nam & diabolo malitiosè, & nequiter beato *Iob* nocere cupienti, modum imposuit: nec quantùm voluit, sed quantùm permissus est, nocere præualuit: Et de impiis hominibus maligna & praua conantibus, & tamen Deo modum eis imponente, nequaquam perficere valentibus, apertè Scriptu- Psal. 20.
ra dicit: *Cogitauerunt consilia, quæ non potuerunt stabilire.* Et ite- v. 12.
rùm: *Qui dissipat cogitationes malignorum, ne possint implere ma-* Iob. 5.
nus eorum, quod cœperant. Et quod subiungit iste & dicit: *Nihil* v. 12.
appetere malitiam diaboli, & omnium impiorum, nisi, vt peccando & iniquè agendo, à Deo, qui summa essentia est, recedant:] Manifestè verum est: Quia, vt dictum est, peccando, & iniquè agendo, quid aliud agunt, nisi vt à Deo recedant? & longè ab eo
fiant, & pereant. Sicut de eis Scriptum est, *Quoniam qui elongant* Psa. 72.
se à te, peribunt. v. 27.

Refut. 8. Defin. Et quod subiungit iste adhuc dicens: *Quòd in tantum & diaboli, & hominum impiorum iniquus appetitus pronus, & auidus sit ad malum, vt si eos diuina potestas permitteret, tantùm se peccatis immergerent, vt in eis etiam ipsa natura meritò deleri pos-
sit*] nimis quidem coactum, sed forsitan non ex toto falsum d. R. 8.
est: Similiter quod adiungit: *Quia ex ea difficultate, & impossibilitate, quâ in eis diuina potentia & prouidentia imponit,*

ne

ne in tantam ruant voraginem malitiæ quantam deſiderant, fit in animo eorum.] Id eſt, & malignorum ſpirituum & hominum peſſimorum labor conandi, & cruciatus multipliciter cogitandi, quod implere non poſſunt. Et talis labor fit vtique animis eorum tormentum, punitio, cruciatus: vt ipsâ ſuâ malignâ voluntate torqueantur & puniantur: Quòd verò poſt hæc omnia ſubiungit, & dicit: *Videlicet ex hoc interno cruciatu & punitione animi, dum cupiditates ſuas Deo obſiſtente implere non poteſt, fiat anima miſera, ſuſtinens inanium voluptatum ſuarum egeſtatem.*] Verum quidem eſt, quod hæc peruerſa animi cupiditas,& cùm expletur, & cùm expleri non permittitur, miſerum eundem animum facit. Sed multò eſt miſerior animus, cùm ad talia permittitur, quàm cùm à talibus diuinâ poteſtate prohibetur. Infœliciùs námque mala poſſit, quàm velit tantummodo, nec poſſit. Vnde & ſecularis Philoſophi vera eſt illa ſententia de quodam: *O miſerum cui peccare licebat.* Verum namque dixit, qui hoc dixit: Quia ſi prohiberetur peccare ille, de quo hoc dictum eſt,minùs vtique miſer eſſet ſolâ voluntate peccandi: Cùm autem ei peccare licebat infœliciſſimâ licentiâ,multo miſerior erat,& appetitu malæ voluntatis, & affectu?

Quòd verò iſte aperiens & exponens, cur omnia iſta præmiſerit,ſubiungit in fine & dicit, *quòd ea difficultas & impoſſibilitas, quâ impij Angeli vel homines Deo obſiſtente prohibentur peruenire ad ea, quæ cupidè & peruersè appetunt, hæc eis tantummodò fiat in illa æterna damnatione pœnalis interitus & miſerrimæ cupiditatis iuſtiſſimus cruciatus, vt hunc tantummodò ibi patiantur in animo ſuo interitum & cruciatum: quia iam quod peruersè deſiderauerant, implere non ſinantur, nec vllum eis extrinſecùs ex illo igni æterno adhibeatur ſupplicium, & tormentum:*] Manifeſtiſſimum mendacium eſt, fidei, ac veritati contrarium, ſicut iam ſuprà frequenter oſtenſum eſt.

10. Poſt hæc ſubiungit, & dicit: *Inuitos Deo ſeruire impios: non naturam, quam in eis fecit, & in eis non punit: ſed malam voluntatem, quam in eis non fecit, & in eis punit: Ideóque quòd ei inuiti ſeruiunt, puniri in ſe ipſis ſuâ pœnâ. De qua quos iuſtè non liberet, ad eam illos quodammodo præparet, dum eos ad eam ſcipſos præparare permittat.*] Similis eſt & in his verbis eius intentio: Dicit namque quod omnes impij, id eſt, & Angeli & homines maligni in illa ſubiectione,quâ ſubiicientur poteſtati, & iudicio Dei in æternum damnati, inuiti ſeruient diuinæ diſpoſitioni: Et hoc ſecundùm eius ſenſum, vt videlicet inuiti ſubiiciantur Deo, non natura in eis faciet, quam Deus fecit, & (ſicut iſte contendit) nunquam punit; ſed mala volũtas, quam in eis non fecit,& quam Refut. 10. Defin.

solam in eis punit. Et ex eo, quòd inuiti seruient diuino iudicio, puniendos eos esse non extrinsecus aliquo tormento adhibito, sed tantummodò intrinsecùs in ipsa voluntate, dum in eis voluntas fit sua pœna sibi ipsi: dum & esse cupiet malè libera. Et tamen diuinâ potestate ab illa peruersa libertate coercetur inuita. Hanc itaque solam dicit esse pœnam, & Angelorum, & hominum impiorum, vt hoc modo cupiendo habere, nec valendo assequi pessimam malitiæ libertatem, in sola, & ex sola tali voluntate crucientur. Natura verò eorum qua subsistunt, in spiritu vel corpore, quia à Deo facta est, & secundùm istum nunquam peccat, nunquam punietur, nunquam aliqua tormenta patietur.

De quibus omnibus iam suprà, prout Dominus dedit, satìs responsum est, vnum tantummodò hîc proponimus omnibus considerandum, immò etiam execrandum, quomodo iste contra humanum sensum, & contra Apostolicam veritatem dicat *non peccare naturam, sed solam voluntatem naturæ:*] Quis enim vnquam hominum fuit, aut est, qui dicat, quòd cùm aliquis adulterium, aut commessationem, vel ebrietatem perpetrat, sola in illo peccet voluntas, & nihil ibi peccet anima, nihil peccet corpus? cùm è contrario secundùm fidei Catholicæ veritatem, propterea adducendæ sint omnes animæ cum corporibus suis ad iudicium omnipotentis Dei, vt sicut in vtroque & ex vtroque peccauerunt, ita in vtroque iudicentur, atque puniantur. Nam si natura corporis impiorum omninò immunis est à peccatis, quid necesse est, vt resurgat, quæ nullam damnationem meretur? aut quomodo iustè cum anima sua condemnabitur, quæ cum ea nullum peccandi consortium habuit, nullum peccati meritum contraxit? nam si hoc ita esset, sufficiebat solam animam in iudicio præsentari, & malam voluntatem, quia in ipsa inhabitat, quam iste dicit solam peccare, in ea puniri? Ita huiusmodi impietatis assertio non solùm fidem veritatis, sed etiam fidem resurrectionis impugnat. Apostolus dicit: *Non ergò regnet peccatum in vestro mortali corpore, vt obediatis desideriis eius: sed neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato? Sed exhibete vos Deo, tanquam ex mortuis viuentes, & membra vestra arma iustitiæ Deo.* Si ergò iuxta hæc verba loquentis in Apostolo Christi regnat peccatum in nostro mortali corpore, & tunc Regnum ibi obtinet, cum obedimus desideriis eius: ita vt efficiantur membra nostra arma iniquitatis peccato, quibus animam nostram debellet & occidat, quomodo non corpus peccat, nec peccatum ad ipsum pertinet, in quo & peccati regnum inhabitat, & peccati militia exercetur?

Rom. 6 v. 12. v. 13.

CAPVT XIX.

CAP. XIX.

NOno decimo, id est, extremo capitulo, ita dicit. Defin. 5.

1. *Ignem æternum istum ipsum quartum mundi elementum, vbi corpora sanctorum in æthercam mutentur qualitatem: impiorum verò corpora in aëream qualitatem transitura.* 1.

2. *In eóque naturarum intra se mirabile perfici gaudium, malarum verò voluntatum ineffabile tormentum.* 2.

3. *Et ita impiorum omnium Angelorum, hominúmque corpora supplicia ignis æterni perpessura, vt integritate eorum substantia nullo modo peritura, eorum pulchritudine nullo modo defutura, eorum naturali incolumitate permansura, omnibus deinde natura bonis ad vniuersitatis ornamentum mirabili ordine refulsuris, exceptâ beatitudine, quâ priuabuntur.* 3.

4. *Superioris ignis corporei cum inferioris aëris corporibus qualitate conluctante, naturali vi seruata: infelicium animarum intentio de corporibus suis æternas patiatur ærumnas.* 4.

5. *Ita videlicet, vt idem ipse ignis omnibus corporibus fiat gloria, quo damnandis animabus intrinsecùs iniquitate propria, extrinsecùs cumulabitur pœna.*] 5.

Refut. 1. Defin.

In his verbis phantasticis, & omni insaniæ deliramento plenis prætermissâ simplicitate fidei, & confessionis Apostolicæ, quâ omnis Ecclesia credit, & confitetur Dominum nostrum Iesum Christum, die tertiâ à mortuis resurrexisse, & ascendisse ad cœlos, & sedere ad dexteram Patris; Et inde venturum esse ad iudicandum viuos & mortuos, atque in eius aduentu futuram carnis resurrectionem, & donandam sanctis vitam æternam. Prætermissâ, inquam, istâ simplicissimâ & purissimâ confessione pietatis, nusquam nominans Christi aduentum de cœlis, nusquam commemorans resurrectionem ex mortuis, ita omnia confundit, & quibusdam adinuentionibus obscurare conatur, vt nec veritatem resurrectionis, nec veritatem diuini iudicij & æterni supplicij, nec mentionem aliquam futuræ vitæ sanctorum in eius literis possimus agnoscere. Dicit námque quòd *in illo igni æterno, quem istud quartum mundi elementum putat, naturali ordine super terram, & aquas, & aërem constitutum ibi, id est in igni æterno mundi igneo elemento corpora sanctorum mutabuntur in æthercam qualitatem, vbi etiam impiorum corpora in aëriam qualitatem sint transitura.*] Dissentiens manifestissimè, & dissonans Apostolicæ doctrinæ, quæ non in quarto mundi elemento, neque in igneo quodam conflatorio, sed in isto habitaculo terreno, vbi & vixerunt, & mortua sunt, tam iustorum corpora,

Vbi & qualis futura corporum resurrectio.

quàm iniquorum futuram dicit omnium *resurrectionem*, & sanctorum immutationem mirabili, & ineffabili celeritate, id est, sicut ipse Apostolus dicit *in momento, in ictu oculi*, quo vtique nihil est celerius in motibus corporalibus. Ita namque ait, *Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur: in momento, in ictu oculi, in nouissima tuba, canet enim tuba, & mortui resurgent incorrupti, & nos immutabimur.* In quibus verbis manifestè omnium generalem resurrectionem describit. 1. Cor. 15. v. 52. v. 51. v. 52.

Sed hanc ipsam omnium generalem resurrectionem quâdam certâ proprietate distinguit, dum dicit quia *omnes resurgemus, sed non omnes immutabimur*: Et cùm subiungit: *Et mortui resurgent incorrupti, & nos immutabimur*: Ostendens videlicet, quia omnes resurgent receptione corporum, sed non omnes immutabũtur glorificatione iustorum. Iniqui enim resurgent tãtummodo incorrupti, non etiã glorificati: Et incorrupti in eo tantummodò quod iam non poterunt morte dissolui: ad pœnas autẽ, & ad cruciatus æternos sentiendos, atq; perferẽdos ita omninò corruptibiles erũt, & ita ipsis suppliciis sine fine corrumpentur, vt omninò, sicut Scriptura dicit: *Dentur in carnes eorum ignis & vermes, vt vrantur & sentiant vsque in sempiternum.* Iusti autem, ex quorũ persona Apostolus dicit, *& nos immutabimur*, & incorrupti resurgent, vt nulla vlteriùs morte soluantur; & hoc speciale habebunt, quod corpora eorum immutabuntur in melius, dicente eodem Apostolo, & apertè qualis futura sit ipsa commutatio exponente. *Oportet enim*, inquit, *corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem*: Scilicet vt hoc ipsum corpus quod nunc à sanctis corruptubile & mortale gestatur, illâ resurrectionis virtute fiat incorruptibile, & immortale, id est, incorruptione, & immortalitate induatur. Quæ incorruptio sanctorum tanta, ac talis erit, vt nullo iam dolore, nullo labore, nullâ molestiâ, nullâ indigentiâ, tangi possit: Et ita per illam immortalitatem quæ eis dabitur, absorbebitur mors in corporibus eorum, vt non solùm ipsa mors ibi quodammodò deleatur, sed etiam causa mortis, id est, *peccati stimulus*, cuius punctione mors ab initio facta est, penitùs conteratur. Qui vtique peccati stimulus in corporibus damnatorum nunquam euacuabitur; Et ideo nunquam verè à morte liberi erunt. De hac itaque fœlicissima immutatione iustorum subiungit Apostololus, & dicit: *Cùm autem mortale hoc induerit immortalitatem: Tunc fiet sermo qui scriptus est: absorpta est mors in victoria: vbi est mors victoria tua, vbi est mors stimulus tuus? Stimulus autem mortis peccatum est: Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrum Iesum Christum*: Non ergò priùs resurgent cor-

Marginalia: d. v. 52. — Iudith 16. v. 21. — 1. Cor. 15. v. 53. — De stimulo peccati. — v. 54. — v. 55. — v. 56. — v. 57.

pora iustorum, & posteà, sicut iste dicit, in elemento igneo, velutin conflatorio immutabuntur: sed *in* ipso *momento* & *ictu oculi* in quo resurgent, diuinâ virtute immutata, incorruptionis, & immortalitatis gloriâ vestientur.

De immutatione autem iniquorum, & æternis suppliciis damnatorum, quorum *iste corpora* nouo & inaudito genere erroris, *commutanda dicit in aëream qualitatem*] Nihil omninò Apostolus loquitur: Et ideo etiam nos talem phantasiam contemnere potiùs, quàm audire debemus: Ne simus *prurientes auribus, & à veritate auditum auertentes, ad fabulas autem conuertentes.* Quomodo enim iuxta ipsum transibunt in aëream qualitatem? nam si de terrenis aërea fient, non erit vera resurrectio: quia non eadem corpora resurgent, quæ per mortem ceciderunt, illa enim terrestria erant, ista aerea erunt: si autem ipsa natura terrenorum corporum permanebit, & tamen qualitatem aëris accipiet, vt, videlicet, ipsius aëris, & ventorum subtilitate immutetur: Hanc nouitatem fides Ecclesiæ non recipit: Quia sicut iam dictum est, de immutatione impiorum nihil Apostolus dicit: Quod autem dicit: *Corpora sanctorum immutanda in ætheream qualitatem*] Si istam immutationem manente ipsorum corporum naturâ futuram credit, vt scilicet, ipsa corpora, quæ ceciderunt in morte, quæ suscitata sunt in resurrectione, glorificentur cælesti claritate, & de obscuris lucida fiant, sufficit nobis de hac eorum mira clarificatione illud tenere, quod Dominus in eis futurum dicit: *Tunc iusti fulgebunt, sicut Sol in*
Mat. 13 v. 43. *Regno Patris eorum.* Si autem ita dicit eadem corpora in ætheream qualitatem immutanda, vt amittant naturam suam, & pro terrenis cælestia fiant, manifestè veritati resurrectionis contradicit, & ideo nullatenùs audiendus est. Quicunque autem desiderat simpliciter, & purè ac verè de sanctorum resurrectione, & spiritualium corporum natura sentire, audiat & teneat fideliter quod Beatus AVGVSTINVS de his sincerissimè « AVGVST.
docet, dicens: Egestas edendi ac bibendi talibus corporibus «
auferetur, vnde & spiritualia erunt; non quia corpora esse desistent, sed quia spiritu viuificante subsistent. Nam sicut ista, «
quæ habent animam viuentem, nondum spiritum vificantem, «
animalia dicuntur corpora, nec tamen animæ sunt, sed corpora, «
ita illa spiritalia vocantur corpora: Absit tamen vt spiritus ea « Quomodo
credamus futura, sed corpora, carnis habitura substantiam, « spiritalia
sed nullam tarditatem, corruptionémque carnalem spiritu viui- « corpora.
ficante passura. Tunc iam non terrenus, sed cælestis homo erit: «
Non quia corpus, quod de terra factum est, non ipsum erit; «

» Sed quia dono cœlesti iam tale erit, vt etiam cœlo incolendo » non amissâ naturâ, sed mutatâ qualitate conueniat. Proinde » cùm hoc corpus iam non animale, sed futurâ commutatione spi» rituale anima receperit Angelis adæquata, perfectum habe» bit naturæ suæ modum, obediens & imperans, viuificata & » viuificans tam ineffabilili facilitate, vt sit ei gloriæ quod sarcinæ fuit.

Refut. 2. defin.

Subiungit iste & dicit: *In eoque naturarum intra se mirabile perfici gaudium, malarum verò voluntatum ineffabile tormentum:*] Id est, vt iuxta eius sensum loquamur, naturarum ibi tantummodò mirabile perficiatur gaudium, quæ secundùm istum minimè peccauerunt. Vt hoc sit gaudium naturarum, quod natura terreni corporis, sicut iste purat, in impiis transitura est in aëream qualitatem, in sanctis verò adhuc in excelsiorem gloriam, id est, in ætheream qualitatem: Malarum verò voluntatum, quas solas dicit peccasse, tunc futurum ineffabile tormentum, cùm ex ipsa sua mala conscientia torquebuntur. Sed hoc totum quàm vanum, & falsum sit, iam satis est demonstratum.

Refut. 3. defin.

3. Addit post ista, & dicit: *Et ita impiorum omnium Angelorum, hominùmque corpora supplicia ignis æterni perpessura, vt integritate illorum substantiæ nullo modo peritura, eorum pulchritudine nullo modo modo defutura, eorum naturali incolumitate permansura, omnibus deinde naturæ bonis ad vniuersitatis ornamentum mirabili ordine fulsuris. Exceptâ beatitudine qua priuabuntur.*] Mirandum est nimis in his verbis quomodò dicat: *Omnium impiorum & Angelorum, & hominum corpora æterni ignis supplicium perpessura:*] Quod superiùs tam apertè, & multipliciter vbique negauit: Quod vtique in hoc loco aut fictè, & dolosè confessus est, & abominabilis est Deo, qui de fide eius in corde tenet mendacium, & in ore vult quasi præferre veritatem: sicut scriptum est: *Perdes omnes qui loquuntur mendacium: virum sanguinum, & dolosum abominabitur Dominus.* Aut si verè ipsâ Psal. 5.
rei veritate, & timore offensionis Ecclesiæ superatus, ne om- v. 7.
ninò infidelis iudicaretur, hoc confessus est, vacua est omninò v. 8.
& cassa talis confessio, quam superiùs tanta & tam multiplex præcessit negatio. Nobis autem non licet in rebus ad fidem Dei pertinentibus aliud modò, aliud posteà dicere: sed quod semel ex ipso ore Domini, & Apostolorum eius accepit Ecclesia credendum, & confitendum; ita inuiolabili & immutabili veritate retinere, vt fiat in nobis verissimè quod Dominus præcepit, dicens: Mat. 5.
Sit autem sermo vester, est, est: non, non: videlicet vt immobili ve- v. 37.
ritate, & veritas nostrâ confessione confirmetur; & falsitas nostrâ confessione respuatur.

In rebus fidei non variandum.

Et tamen iste quàm fideliter de æterni ignis suppliciis credat, in sequentibus manifestè aperit: postquam enim dixit: *Ita impiorum Angelorum hominúmque corpora supplicia ignis æterni perpessura*] vt intelligeremus modum, quo id credit esse futurum, subiunxit statim. *Quòd hoc ita fiet, vt integritas substantiæ eorum id est Angelorum, & hominum malignorum nullo modo sit peritura, vt pulchritudo eis nullo modo sit defutura, vt naturalis incolumitas sit in ipsis permansura.*] Ecce quæ bona eis tribuit in suppliciis ignis æterni: videlicet integritatem naturæ, pulchritudinem, incolumitatem: vt integritatem naturæ suæ habeant, quia tota eorum natura in anima & corpore perpetuò permanebit: pulchritudinem verò vbi, aut quomodo habere possint, fidelis quisque consideret: pulchritudo namque aut animæ est, aut corporis. Quis autem fidelium credat vllam ibi esse posse pulchritudinem animarum, vbi erit amissio omnium virtutum, & fœditas omnium vitiorum? Anima enim aut virtute pulchra est, aut vitio deformis: Quæ autem ibi esse poterit pulchritudo corporum, vbi æterno horrore tristitiæ, & æternâ ignis exustione, æternâ vermium laceratione offuscabitur & tenebrabitur? Quæ etiam in damnatis illis Angelis, & hominibus, sicut iste dicit, poterit, esse naturalis incolumitas, cùm natura ad hoc eis integra tantummodò seruetur, & nunquam à sua naturali compage soluatur, vt pleniùs tota sine fine crucietur. Sed iste non contentus tantâ ineptiâ & absurditate deprauati sensus sui, addit in fine apertissimum hæreticæ impietatis errorem, vt quod corde gestabat ad impugnationem veritatis, & subuersionem audientium, etiam ore euomeret.

Addit namque statim de eisdem dæmonum & hominum damnatorum naturis; quòd *deinde* (idest, post illa æterni ignis supplicia) *omnibus naturæ bonis mirabili ordine refulgebunt:*] id est, vt & in anima sint præditi & inlustrati naturalibus bonis memoriæ, intelligentiæ, & liberæ voluntatis; & in corpore clareant, atque præpolleant, & quinque naturalium sensuum viuacitate & formæ perfectæ pulchritudine. Dicitque eos propterea exemptos suppliciis, & exornatos omnes omnibus naturalibus bonis, vt tantâ pulchritudine refulgentes proficiant ad vniuersitatis ornatum: videlicet vt inter cæteras mundi creaturas terrestres siue cælestes, etiam ipsi permanentes sint in ornamento mundi qui fuerant in damnatione supplicij. Et post hæc ne ex toto videretur venire contra Ecclesiæ fidem & Euangelicam atque Apostolicam veritatem subiunxit dicens: exceptâ beatitudine quâ priuabuntur, id est, quod sic fulgebunt omnibus naturalibus bonis & dæmones & homines suppliciis exuti, vt *exceptâ beatitudine*

visionis Dei quæ eis sola denegabitur nihil boni eis deesse videatur. Ecce quid audet sentire, quid audet dicere, quid audet etiam scribere homo, qui vult videri Christianus, & nihil aliud laborat, nisi vt Christianæ veritati aduersetur, & hæreticorum dogmata, quibus ipse infœliciter coniunctus est, sinceritati Ecclesiæ intromittat. Nam Ecclesia Christi vtrumque negat, vtrumque detestatur, quia vtrumque est hæreticum & omnimodis contrarium veritati, id est, & liberationem dæmonum, atque hominum ex illis suppliciis sempiternis, & aliquem medium locum esse, vbi ita sint ipsi dæmones, & homines in requie, & bonorum omnium copia, & claritate, vt nec in damnatione ignis æterni sint cum diabolo, neque in beatitudine cum Deo. Et omninò certissimè tenet neminem esse posse post illud vniuersale iudicium, nisi aut in beatitudine æterna, aut è contrario in miseria sempiterna. Qui enim semel fuerint in illo iudicio, vel in pœnam missi, vel in vitæ æternę gaudium intromissi, nunquam vlterius alibi vel aliter esse poterunt. Sicut Dominus certissimè ostendit de vtraque parte, id est, & damnatorum, qui erunt à sinistris, & beatorum, qui erunt à dextris irreuocabilem sententiam proferens, cùm dicit. *Tunc ibunt hi in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternam.* Si enim erit finis aliquando illi pœnæ æternæ, erit etiam aliquando (quod absit) finis vitæ æternæ. Si autem vita æterna nullum omninò habebit finem, proculdubiò & pœna illa, id est supplicium æternum nullum vnquam habere finem poterit. Non ergò erunt aliqui vt iste delirat ita in medio positi, vt nec beati sint, nec miseri, & tamen extra domum patris aliquam requiem habituri. Dominus enim manifestè Dicit: *In domo patris mei multæ sunt mansiones.* Ostendens quia extra domum patris sui, id est, extra societatem sanctorum Angelorum, & hominum electorum, quam ipse in æternum inhabitat, nullum esse locum, nullam mansionem quietis. Quia omnis illa multitudo, & multiplicitas mansionum non est, nisi in domo paterna, vbi sicut in vno cælo stella ab stella differt in claritate, sic in vna eadémque domo erit diuersitas mansionum pro diuersitate meritorum.

[Margin: Nullus tertius locus.]

[Margin: Mat. 25. v. 46.]

[Margin: Ioan. 14. v. 2.]

[Margin: Inæqualitas beatitudinis contra hæreticos.]

[Margin: Refut. 4. Defin.]

Post hæc addit iste, & dicit: *Superioris ignis corporei cum inferioris aëris corporibus qualitate conluctante, naturali vi seruatâ, infœlicium animarum intentio de corporibus suis æternas patiatur ærumnas.*] Ecce quomodo credit, si tamen credit, supplicia ignis æterni exercenda: videlicet quòd ignis ille, qui est huiusmodi superius elementum corpora dæmonum, quæ putat esse aërea, & corpora hominum impiorum, quæ superiùs dixit transitura in aëream qualitatem, nunc autem apertè dicit aërea, sicut

ſicut & ipſorum dæmonum, dum vtriuſque elementi natura, id eſt, & ignis, quem putat eſſe ignem æternum in ſuppliciis damnatorum, & aëris, quem credit eſſe in corporibus dæmonum, & hominum perditorum, in illo damnationis ergaſtulo inter ſe conluctantur atque compugnant, efficiat infœlicibus animabus & hominum, & dæmonum de corporibus ſuis aëreis æternas pœnarum ærumnas: Quia ſcilicet etiam in illo camino ignis æterni naturalem vim ſeruabunt hæc duo elementa ignis,& aëris; vt ſicut in hoc mundo ardore ignis ſuperioris per calorem ſolis, iſte aër, qui eſt inferior, ita vaporatur & feruet, vt ſuo vapore atque feruore corpora noſtra grauiter afficiat; ita in illo vt dictum eſt camino ignis ſupplicij ſempiterni, dum ignis naturali vi inflammat corpora aerea dæmonum, atque hominum ex ipſo feruore atque ardore corporum ſuorum, animæ, quæ in eis ſunt, ſentiant, & patiantur æternas afflictionis ærumnas. Dicat nunc ipſe, qui hoc ſentit, & ſcribit, quomodo infœlices animæ vtriuſque creaturę Angelicæ, & humanę aliquando illis ſuppliciis erunt ereptę, & omnibus naturę bonis, ſicut ipſe dicit, refulſuræ, ſi per vim illius ignis corporibus ſuis aereis atrociter inflammatis æternas patientur ærumnas? Si enim liberabuntur illis ſuppliciis, carebunt vtique ærumnis: ſi autem in ſempiternis erunt ærumnis, nunquam liberationem merebuntur.

Sed exponens iſte adhuc modum qualiter illud tam fictum & tanto labore concinnatum futurum putet eſſe ſupplicium, adiungit & dicit. *Ita videlicet, vt idem ipſe ignis omnibus corporibus fiat gloria, quo damnandis animabus intrinſecùs iniquitate propria, extrinſecùs cumulabitur pœna.*] In quibus verbis hoc videtur aſſerere, quòd idem ipſe ignis æternus, & animabus intrinſecùs ex conſcientia ſua propriâ iniquitate damnatis, & exteriùs earum corpora inflammando & feruefaciendo accumulet pœnam, vt ſcilicet non ſolùm interiùs torqueantur conſcientiâ, ſed etiam exteriùs affligantur pœnâ ignitâ: Et tamen eorum corporibus aëreis idem ignis quandam gloriam conferat: putamus quia ſicut iſte ignis, qui lucet in ſyderibus, obſcuram, & caliginoſam huius aëris naturam ſuâ infuſione inluminat, ſuo fulgore lucidam reddit, qui eſt vtique naturaliter tenebroſus, niſi aut in die radijs ſolis, aut in nocte radiis lunę, & ſyderum inluſtretur: ita iſte exiſtimat illa aërea dæmonum, & hominum corpora æterni illius ignis fulgore inluſtranda, & clarificanda; ſicut etiam nigredo ferri calore fornacis in lucidam vertitur qualitatem: quomodo ergò ſuperiùs dixit: *Angelorum, hominúmque corpora aerea ſupplicia ignis æterni perpeſſura?*] Si enim ſupplicium eis erit ille ignis æternus, non erit vtique glo- Refut. 5. defin..

tia: si autem gloria eis fuerit, non erit pœna.

Abigentes itaque & procul repellentes huiusmodi tortuosas, & vipereas ambages, & amfractus laboriosissimos, ac perniciosos, teneamus fidei simplicitatem: vera damnatorum hominum corpora, id est, terrena credentes, & in eis vera & æterna supplicia, qui in illa fuerint damnatione passuros: Quia verissimus est sermo veritatis quæ in Euangelio dicit: *Quia veniet hora quando omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem filij Dei; & procedent qui bona fecerunt in resurrectionem vitæ: qui verò mala egerunt, in resurrectionem iudicij.* Ad illam namque vocem filij Dei omnes *qui in monumentis sunt procedent*: Quia eadem corpora, quæ in monumentis erant posita recipient, & in eisdem resurgent in eisdem habituri vel resurrectionem vitæ, vel resurrectionem iudicij: vt aut in ipsis possideant vitam æternam, aut in ipsis mortem patiantur æternam: bonum est nobis & omninò saluti nostræ ante omnia necessarium, vt in fidei veritate & simplicitate fundati timeamus, & Domino auxiliante caueamus illud malum quod Apostolus Ecclesiæ Christo desponsatę, & castâ fidei virginitate præditæ timere se denuntiat, dicens: *Despondi enim vos vni viro virginem castam exhibere Christo. Timeo autem ne sicut serpens Euam seduxit astutiâ suâ, ita corrumpantur sensus vestri, & excidant à simplicitate, quæ est in Christo.* Vnde & alibi admonet dicens: *Ineptas autem, & aniles fabulas deuita.* Et iterùm: *Profana autem, & inaniloquia deuita: multùm enim proficient ad impietatem, & sermo eorum vt cancer serpit.* Vnde & B. Petrus Apostolus eâdem pietate, eâdem sollicitudine fideles ammonet, dicens: *Vos igitur fratres præscientes custodite vosmetipsos, ne insipientium errore traducti excidatis à propria firmitate: Crescite verò in gratia, & cognitione Domini nostri Iesu Christi, & saluatoris.*

Ioan. 5. v. 28. v. 29. 1. Cor. 11. v. 2. & 3. 1. Tim. 4. v. 7. 2. Tim. 2. v. 17. 2. Pet. 3. v. 17. v. 18.

Non nobis efficiantur ista velut iocosa & ludo similia, quia & ludum Ismahelis cum Isaac persecutionem vocat Apostolus. Et ideo vbicumque talia agnoscimus, zelo fidei contra hæc excitari debemus. Illo nos informante & adiuuante qui in Psalmo dicit: *Zelus Domus tuæ comedit me:* Qui etiam *flagello de funiculis facto violatores domus* Dei cum suis mercibus eiecit: *Eò quòd eandem domum paternam fecerint speluncam latronum.* Verè enim domum Domini, quæ est *Ecclesia Dei viui columna, & firmamentum veritatis* in speluncam latronum vertunt, & verè latrones sunt, qui sub prætextu Christiani nominis velut in Ecclesia constituti infidelitatem suam occultare conantur: Et insidiosis etiam, ac malitiosis disputationibus vitæ fidelium insidiantur, Et quia iste (cuius verbis auxiliante Domino vtcum-

Psal. 68. v. 10. Ioan. 2. v. 15. Luc. 19. v. 46. 1. Tim. 3. v. 15.

De Philosophicis regulis. HILARIVS.

que respondimus) in Philosophicis regulis & syllogisticis argumentationibus gloriatur, audiamus in fine fideliter & obedienter beatissimum Christi antistitem & confessorem *Hilarium ita* istiusmodi homines redarguentem atque dicentem: Oportuerat homines religiosam diuinarum rerum scientiam præferentes, vbi Euangelicæ, atque Apostolicæ prædicationis veritas præferebat, callidè Philosophiæ tortuosas quæstiones abijcere, & sectari potiùs fidem, quæ in Deo est: Quia sensum infirmum facilè fidei suæ præsidio Sophisma Syllogisticæ interrogationis exueret: cùm captiosa propositio responsionem simplicem, sibique secundùm interrogationem rerum obsecundantem, ad vltimum iam sensus sui interrogatione spoliaret: vt quod professione amisisset, id iam conscientia non teneret.] Item idem gloriosus confessor cùm verba Apostoli
Coloss. 2. v. 8. exponeret dicentis: *Videte ne quis vos spoliet per Philosophiam, & inanem fallaciam, secundùm traditionem hominum, secundùm elementa mundi, & non secundùm Christum:* Cauendum, inquit, aduersus Philosophiam est, & humanarum traditionum non tam euitanda sunt studia, quàm refutanda. Neque enim his ita concedendum est, quasi vincant, potiùs quàm fallant. Quia
1. Cor. 1. v. 24. nos *Christum Dei virtutem, & Dei sapientiam prædicantes* æquum est humanas doctrinas non tam defugere, quàm refellere. Et simpliciores, ne ab his spolientur, & obstruere & instruere. Nam cùm possit omnia, & ea ipsa omnia Deus possit sapienter, & nec virtuti eius ratio, nec rationi virtus obsistat; Oportet eos qui Christum prædicant mundo, inreligiosis mundi imperfectisque doctrinis per scientiam sapientis omnipotentiæ contraire.] Hæc B. Hilarius.

Quanta autem pœna, & damnatio non solùm auctores, sed etiam fautores mendacij maneat, & quantâ pietatis intentione à talibus recedendum sit, vt vnusquisque fidelium ablutus, & mundus fidei puritate mereatur hebere consortium in ligno vitæ: Audiamus ipsum Dominum nostrum tam terribiliter, quàm dulciter in Apocalypsi comminantem pariter, & polli-
Apoc. centem: *Qui vicerit possidebit hæc, & ero illi Deus, & ille erit*
21. v. 7. *mihi filius: Timidis autem, & incredulis, & execratis & om-*
v. 8. *nibus mendacibus, pars illorum erit in stagno ardenti igni, &*
v. 25. *sulphure, quod est mors secunda.* Et iterùm, *& portæ eius non*
v. 26. *claudentur per diem, nox enim non erit illic: Et afferent gloriam,*
v. 27. *& honorem gentium in illam; nec intrabit in eam aliquid coinquinatum, & faciens abominationem, & mendacium.* Et ite-
Apoc. 22. v. 14. rùm: *Beati qui lauant stolas suas, vt sit potestas eorum in ligno*
v. 15. *vitæ, & per portas intrent in ciuitatem. Foris canes & venefici,*

& impudici, & homicidæ, & idolis seruientes, & omnis, qui amat, & facit mendacium. Ego Iesus misi Angelum meum testificari vobis hæc in Ecclesijs. v. 16.

FINIS RESPONSIONIS LVGDVNENSIS ECCLESIÆ.

Explicit libellus Flori in MS. Cod. Corb.

IN LIBRVM ECCLESIÆ LVGDVNENSIS ADVERSVS IOANNEM SCOTVM.

NOTÆ DV-VALLII DOCTORIS SORBONICI, & Regij in Academia Parisiensi Theologiæ Professoris.

ADVERTENDVM imprimis Ecclesiam Lugdunensem disputatione suâ pręcipuè inuehi in modum loquendi Ioannis Erigenæ, qui Pelagianis fauere maximè videbatur, itavt indoctiores quilibet, eo facilè decipi, & in hęresim labi possent. Quod isto in limine proponere operæpretium duxi, vt videant nostri sęculi nouatores quantùm veteres non solum dogmatum, sed etiam nominum ipsorum nouitatem horruerint, scientes quod olim scripsit Hieronym. apud Magistrum in 4. dist. 13. in fine, ex verbis inordinatè prolatis incurri hæresim, itemque lib. aduersus errores Ioannis Hierosolymitani, verborum ambiguitates non esse in Ecclesia admittendas, qui purè, inquit, credit purè loquatur.

Quis autem fuerit ille Erigena accipe ex Matthæo Vvestmonasteriensi ad annum 883. Eodem anno venit in Angliam Magister Ioannes natione Scotus, vir perspicacis ingenij & facundiæ singularis: hic dudum relicta patria, ad partes Gallicanas transiens Carolum Caluum adiit, atque in magna ab eo dignatione susceptus indiuiduus comes ei fuerat mensæ & cubiculi. Et post aliqua de illius ingenij fœlicitate recensita subdit: Rogatu eiusdem Regis Hierachiam Dionysij Areopagitæ de Græco in Latinum transtulit, & alium librum edidit quem περὶ φύσιος μερισμοῦ, id est, de naturæ diuisione inticulauit, esse quem vtilissimum ait ad varias

quæstiones ferè insolubiles enodandas. Si tamen ei in quibusdam ignoscatur in quibus à Latinorum tramite deuiauit, cùm in Græcos acriter oculos intendit: vnde & hæreticus à quibusdam putatus est; scripsit enim contra eum Florus quidam (qualis ille fuerit ignoratur) qui & eius scripta deprauando damnauit. Sunt enim reuerà in prædicto libro perplurima quæ nisi diligenter discutiantur, aliena à fide Catholica iudicantur. Et statim subdit Epistolam Pontificis Romani Nicolai ad Carolum Caluum: Relatum est Apostolatui nostro, quod opus Dionysij Areopagitæ quod de diuinis nominibus & de cœlestibus ordinibus Græco descripsit eloquio, quidam vir Ioannes natione Scotus nuper transtulit in Latinum, quod iuxta morem Ecclesiæ nobis mitti & nostro iudicio debuit approbari; præsertim, cùm idem Ioannes licet multæ scientiæ esse prædicetur olim, non sanè sapere in quibusdam frequenti rumore dicatur. Propter hanc infamiam idem Ioannes Franciam relinquens venit in Angliam, vbi post aliquot annos à pueris quos docebat graphiis perforatus, animam exhalauit tormento graui & acerbo. Iacuit autem aliquandiù in humili sepultura in Beati Laurentij basilica: sed vbi diuinitùs cecidit super eam sepulturam radius ignis cælestis, Monachi de talibus animati reuelationibus, in maiorem transtulerunt Ecclesiam, & ad sinistram altaris partem honorabiliter locauerunt. Hæc VVestmonasteriensis. His omnibus addit Epitaphium Guillelmus Malmesburiensis, cuius versus scabri quidem, & moderni temporis limâ carentes, sed ab antiquo non adeò deformes.

Marini fortè.

Lib. 2. cap. 4.

Clauditur hoc tumulo Sanctus Sophista Ioannes
Qui ditatus erat iam viuens dogmate miro,
Martyrio tandem Christi conscendere regnum
Quo meruit sancti regnant per sæcula cuncti.

Baronius ad annum 883. dicit à nullo causam prodi cur ea passus sit, vt Martyr dici possit: Genebrardus tamen in Lithurgiam D. Dionysij Gallico idiomate, affirmat pueros propter Sacramentariorum errorem in eum ita sæuiisse, quæ si vera sint, cùm in Martyribus magis causa, quàm pœna attendi debeat, in album Martyrum non erit recensendus, maximè cum Lanfrancus, lib. de veritate Corporis & Sanguinis Christi, eum inter Sacramentarios numeret, eiúsque libellum de Sacramento altaris in Concilio Vercellensi damnatum dicat. Lectoris prudentiæ omnia discutienda relinquimus: suspectum certè mihi est Genebrardi additamentum nullo authore & teste munitum.

Quod ad Scripturæ versionem quâ Ecclesia Lugdunensis vtitur, incertum est cuiusnam sit; certum tamen est multùm à vul-

gata discrepare, cùm nullum proferat testimonium quod ab ea non discrepet; fortè propriam sibi versionem fabricauerat illa Ecclesia, vt-potè viris apprimè doctis refertissima, quia iuxta Augustinum * Græci traductores numerari possunt, Latini verò minimè, vt enim cuique veniebat in manus Græcus codex, & aliquantulum sibimet facultatis vtriusque linguæ habere visus est, ausus est etiam interpretari.

* Lib. 2. de Doctrina Christiana, cap. 11. & Isidorus de Ecclesiast. Officiis lib. 1. cap. 12.

Pag. 586. *Duas prædestinationes non esse.*] contra Scotum contendit præcipuè Ecclesia Lugdunensis, duas esse prædestinationes, vnam bonorum alteram verò malorum, dummodò hæc non sit causa malorum culpæ, sed tantùm pœna aut præparatio malitiæ sicuti illa bonorum est causa & præparatio gratiæ.

Pag. 587. *Sicut*] ad certitudinem prophetiæ futurum tanquam præteritum narratur, & ad tollendam mali animi suspicionem in ipsis Prophetis, quæ futura ab iis prædicuntur & annuntiantur tanquam optata recensentur, non quod reipsa cuiquam peccatum aut æternam damnationem optauerint; hoc enim cum charitate quâ ipsi pollebant pugnat, sed tantum quod illud longè ante præmonstrauerint, vel quod cum decretum iustitiæ diuinæ pro eorum punitione viderent, eorum desiderium, non tam in illorum perditionem quàm in decretum diuinæ iustitiæ ferebatur, & sic innumera apud Isaïam & Prophetam regium testimonia exponuntur.

Pag. 594. *Ecce Doctor eximius.*] Maluit August. Deum scientiam quàm prouidentiam dicere: rationes Augustini non proferuntur, hæ tamen sunt; vel quia prouidentia respectum ad res gubernatas complectitur vbi scientia simplex est rerum omnium cognitio; vel quia prouidentia in actu spectata tantùm est in tempore, scientia verò ab æterno; vel quia prouidentia quæ ad prædestinationem genus esse dicitur est præparatio mediorum ad finem debitum siue naturalem siue supernaturalem obtinendum: quamuis absolutè loquendo propter maximam attributorum diuinorum simplicitatem & identitatem, non minùs Deus dici possit prouidentia quàm scientia; hinc est quòd veteres Deum θεὸν πρόνοιαν communiter appellarunt.

Ibidem. *Quæ tamen vt fierent.*] Legant & relegant Caluinistæ apertam sui condemnationem, dum impiâ & intolerabili blasphemiâ peccatorum omnium caussalitatem Deo audent affingere: Iniquitatem, quam rectissima veritas improbat damnare potest non facere August. Epistolâ 105, ad Xistum.

Pag. 595. *Prædestinatio gratiæ præparatio.*] Omnium ni fallor primus ita prædestinationem definiuit August. vt videre licet de prædestinatione Sanctorum cap. 10, codémque recidit quod scribit lib. de

bono perseuerantiæ, cap. 14. Vt sit, Præparatio beneficiorum Dei, quâ certissimè liberantur quicunque liberantur, & de hac perpetuò loquitur August. quoties prædestinationem ex præuisis meritis factam negat. Ex quo liquidò constat eum ab aliis patribus minimè dissentire asserentibus nos ex operum Præuisione prędestinatos; agunt enim de prædestinatione ad gloriam, vbi Augustinus de prędestinatione ad gratiam loquitur, Vasquez in quæstione 23. 1. partis D. Thomæ, Suarez, opusculo de prædestinatione.

Quod autem dicit.] Cum Pelagianis tollebat Erigena gratiam præuenientem, & solam cooperantem gratiam statuere videbatur, quod acriter refellit August. vt docet Bellarminus, lib. 6. cap. 15. conclusione 4. Pag. 597.

Godescalcanam heresim.] Quis fuerit Godescalcus accipe ex Pithœo in annalibus, & Trithemio in Chronico Hirsaugiensi, & Flodoardo, lib. 3. cap. 13. seu potiùs Hincmaro Rhemensi Archiepiscopo, qui tunc viuebat, & eundem Godescalcum sæpiùs vidit & audiuit, cuius hæc verba sunt, ad Nicolaum I. Vobis, ait, pauca aperire desidero quomodo antequam Episcopus ordinatus fuissem, iste Godescalcus Monachus Monasterij Ecclesiæ Metropolitanæ Rhemensis dicti Orbei Diœcesis Suessionensis, vt huius Abbas & Monachi cum quibus versabatur testantur, homo animo elatus, quietis impatiens, nouorum verborum cupidus, insatiabili honoris ambitione incensus, proteruus & tumultuosus: vt inani animi ostentatione famam adipisceretur, certos articulos omnium falsarum doctrinarum elegit & collegit. (& posteà:) Idem Godescalcus ordini Sacerdotali à Decano Rhemensi initiatus (hęc autem promotio constitutionibus Ecclesiasticis reluctabatur) contra suam regulam Monasterio egressus, disiunctissimas terras peragrauit vt virus suæ falsæ doctrinæ euomeret. Narrat Ecclesia Lugdunensis quo pacto in vltimos fines Germaniæ se contulerit Euangelicæ prędicationis gratiâ, & suarum concionum exordium sumpserit ab ineffabili prędestinationis mysterio, coactus redire in Galliam, ab Episcopis in Concilio Moguntinensi damnatus est, & ex illorum decreto flagellis violenter cæsus tandem in Monasterio Rhemensis Diœcesis tanquam in carcere ex eiusdem Concilij decreto reclusus est. Pag. 607.

Articuli in prædicto Concilio damnati recensentur ab Hincmaro, id est, quod sicut Deus quosdam prędestinauerat ad vitam ęternam, ita alios ad mortem æternam prædestinauerit (intellige absque vlla malorum operum præuisione) quòd Deus non vult omnes homines saluos fieri, sed eos dumtaxat qui saluantur, quòd Iesus Christus Dominus non fuerit Crucifixus, neque

mortuus pro redemptione totius mundi, sed tantùm pro his qui saluantur, quòd nullum ad se diabolus possit rapere pro quo sanguinem suum Iesus Christus Dominus fudit. Hi sunt præcipui inter multos alios à Concilio Moguntinensi damnatos, legendus est Serrarius, lib. 1. cap. 33. historiæ Moguntinensis.

Pag. 609. *Nec potuit inuenire.*] Affirmat nullos docuisse nos per gratiam solam absque libero arbitrio saluari, quia si qui fuerint, ab Ecclesia tanquam hæretici perpetuò sunt habiti, itavt particula illa (nulli) excludat Catholicos, non autem quos Ecclesia condemnauit aut saltem, quia expresè nullus vnquam ita docuit, sed solum liberum arbitrium de medio sustulerunt, vt Simon Magus ex Clemente, lib. 3. recognitionum, Bardesanes ex Augustin. cap. 33. lib. de hæresibus, Manes centum annis post Bardesanem à quo Manichæi ex eodem, cap 70. vt videant nouatores nostri peruersum suum dogma de salute per solam gratiam absque libero arbitrij concursu, & cooperatione omnibus retrò sæculis inauditum fuisse.

Pag. 617. *Nam si talis voluntas.*] Non assequitur mentem Ioannis Erigenæ Ecclesia Lugdunensis quantùm ipse possum conijcere. Nec enim dicit primò Erigena voluntatem & animam eiusdem esse naturæ, sed solùm voluntatem ipsius mentis & animæ in dilectione suipsius agere vt naturam, non autem vt liberam. Secundò piè pariter & Catholicè sentit Erigena cùm dicit libertatem in homine post peccatum remansisse, vigorem tamen & potestatem illius amisisse, arguit autem eum Ecclesia Lugdunensis, quòd accipiat libertatem, vt seruituti peccati opponitur iuxta illud Ioann. 8. qui facit peccatum seruus est peccati, Erigena tamen eam pro facultate ad vtrumlibet, tàm ad bonum quàm ad malum accipit, quam in homine post peccatū remanere ex Augustino certum est, itavt disputatio hoc loco videatur esse de nomine, Bellarminus, lib. 5. de gratia, & lib. arb. varijs capitibus.

Pag. 621. *Præsciuit Deus.*] Cùm ait voluntatem illud esse facturam quod Deus præsciuit non vult præscientiam imponere voluntati necessitatem, cùm hoc hæreticum sit, sed tantùm infallibiter esse facturam, & indubitanter euenturum, posito quod Deus ita præscierit cùm eius præscientia minimè fallatur.

Pag. 628. *Liberum arbitrium.*] Arguitur Erigena quòd liberum arbitrium inter media Dei dona recenseat, inter naturam scilicet, & gratiam. Sic enim viam ad Pelagianismum sternit; si enim libertas sit medium quoddam donum suprà naturam, sequitur auxilia gratiæ ad resurgendum à peccato, aut ad piè operandum non esse necessaria; verùm si per liberum arbitrium intelligat Erigena actiones liberas, nonnihil potest excusari, cùm illæ à D. Thom. 1.

part,

part. quæst. 57. art. 4. medij ordinis inter naturales & supernaturales esse dicantur, ac propterea ait ab Angelis naturaliter non posse cognosci.

Bonum rectum.] Accipitur in vniuersa disputatione liberum arbitrium, aut pro actuali conuersione ad bonum, aut pro libertate à seruitute peccati, & sic vbique docetur illud esse bonum rectum & bona voluntate ad superna & diuina erectum; ideoque non esse mirum si asserat esse dumtaxat gratiæ donum, & omnino perijsse in Adamo, cum tamen si vt potentia sumatur, aut habito respectu ad actiones ciuiles & humanas donum naturæ debeat appellari. Pag. 619.

Non posse non peccare.] Cum dicit optimos quosque in statu naturæ lapsæ, non posse non peccare, intelligendum est collectiuè, non distributiuè, id est, etiamsi nullum sit peccatum singulariter acceptum quod vitare non possint, nihilominus propter carentiam gratiæ valde specialis,& naturæ corruptionem ex peccato profectam, non possunt non incidere in aliquod peccatum, ita D. Thom. 1. 2. q. 109. art. 8. Ibidem.

Ecce ergo.] Meminerunt huius erroris Hieronymus Epistola ad Marcellinum & Anapsichiam, & Augustin. Epist. 28. ad eundem Hieronymum, in quem inciderunt tum Philosophi, tum Gnostici ex August. hæres. 6. Cerdon ex Theodoreto lib. 2. hæreticarum fabularum, & Manichæi ex August. contra Fortunatum, itemque Priscillianus ex Concilio Braccarensi 1. Can. 5. hi enim omnes non aliam in homine ponebant animam præter eam totius mundi, aut saltem partem illius, quomodo animam hominis esse Deum vel partem illius fateri cogebantur. Refelluntur ab August. & Hieron. locis citatis, itemque à D. Thom. 1. part. quæst. 9. art. 1. Pag. 654.

Ecce quale liberum.] Non est quod in hac re Erigena arguatur, cum præclari Theologi libertatem in voluntate & ratione posuerint, Duran. in 2. dist. 24. vbi facultatem voluntatis & rationis esse docet, magis tamen rationis. Pag. 659.

Voluntatis libertate.] Hæc secundum potentiam ordinariam intelligenda sunt. Sic enim Deus in pœnam peccati ipsorum damnatorum statuit se non amplius cum ijs speciali auxilio concursurum: per extraordinariam autem certum est illa non esse priuatos; nec enim implicat Deum eos auxilijs sufficientibus & efficacibus per quæ infallibiliter à damnatione & peccato liberarentur præmunire posse, ita D. Thomas vt reliqui doctores..... Ibidem.

Et eo sensu pariter exponendum est quod inferius habet nempe dæmones simulque damnatos omnes per peccatum perdidisse velle bonum. Quod quamuis ad omnes peccatores adhuc superstites

in hac vita extendere videatur, diuersa tamen est ratio eorum & damnatorum, quia cum illis Deus vult adhuc concurrere & illos auxiliis sufficientibus iuuare.

Ibidem. *Liberum Arbitrium.*] Cum dicit voluntatem non remansisse liberam post peccatum, intelligendum non est de libertate quæ necessitati opponitur, vel de potentia ipsa libera: semper enim eam retinet, vt passim docet August. lib. de Sp. & litera, cap. 33. sed de libertate quæ seruituti peccati opponitur: hanc enim certum est per peccatum amitti cum serui fiamus ipsius peccati, ita vt ab eo per se & ex propriis viribus non possimus resurgere, aut opera pietatis exercere, sed indigeamus gratia illius de quo dictum est: Si filius vos liberauerit verè liberi eritis. & in hunc sensum vulgatum illud Augustini elogium, cap. 30. Enchiridij, debet intelligi: Abutens homo Libero Arbitrio perdidit & ipsum non secundum essentiam, sed iuxta eam quam ante peccatum sortiebatur perfectionem, ita Bellarminus lib. 5. de gratia & Libero Arbitrio per totum.

Pag. 640. *Mentem, scientiam & voluntatem.*] Hoc sensu dixerunt non ignobiles Scholastici inter quos est Scotus in 2. dist. 18. qu. 1. & ibidem Maior: mentem, id est animam: scientiam, id est intellectum & voluntatem, realiter à se inuicem minimè distingui, quamuis contrarium sit probabilius ex D. Thoma quæst. 77. art. 1. & 3.

Elementa.] Non consumentur elementa quoad substantiam & qualitates eis proprias. Sunt enim sic partes quædam præcipuæ ipsius mundi qui tunc potius perficietur, sed quoad qualitates eis permixtas, tunc enim pura omnino reddentur & futuro statui beatorum conuenientia. Sicque quando dicit D. Petrus 2. cap. 3. cœlos transituros esse & elementa calore soluenda, non est primò istud intelligendum de corporibus illis cœlestibus ad quæ certum est conflagrationis ignem non peruenturum, sed de cœlo aëreo, hoc est toto spatio aëris. Deinde dicitur illud esse transiturum propter renouationem & perfectionem maiorem, sicut & elementa calore soluenda, id est repurganda. August. lib. 20. de ciuit. cap. *6.* & 18.

Voluntas seipsam.] Affirmat voluntatem seipsam liberè non diligere, quod de libertate contrarietatis vt vocant, ita vt seipsam odisse non possit est intelligendum. Nemo enim carnem suam, id est, seipsum odio vnquam habuit, libertate tamen contradictionis certum est seipsam liberè diligere, cum actum dilectionis erga se possit suspendere, vt cuiuis facile constat; & eo sensu dixit Augustinus voluntatem sui comparatione non se habere vt liberam sed vt naturam.

Nono capitulo.] Integro illo capite sugillat Erigenam quod pestilentissimum errorem introducat, qui effrenâ licentiâ omnibus vitiis & sceleribus habenas laxet. Quem latius multo hocce miserrimo seculo introducunt sectarij nostri, qui quamlibet legis obligationem à fidelium ceruicibus arcent, quæ libertas est carnis non spiritus, filiorum diaboli non Dei, ἀθαξία denique quauis seruitute miserior. Pag. 640.

Peccatum mortem æternam nihil esse.] Hanc hæresim isto nostro sæculo ab inferis denuò suscitarunt Quintinus & Copinus Sutores Flandri, à Catholicis propterea Libertini dicti, id est, quod peccatum nihil esse dicerent præter inanem & falsam opinionem: deinde non debere reprehendi eos qui occidunt, mœchantur, furantur: Tertiò Christum nihil esse nisi aliquid compositum ex spiritu Dei & opinione: 4. Angelos dæmones & animas nihil esse: quos etiamsi detestari se dicat Caluinus, editis libellis aduersus eos, ex eius tamen schola tanquam ex equo Troiano certum est prodijsse. Bella. lib. 2. de amissione gratiæ cap. 1. Pag. 642.

Æterna damnatione.] Grauis est quæstio à paucis exagitata & à paucioribus soluta. Negantem partem suadet locus, 1. Petri 3. Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, iustus pro iniustis vt nos offerret Deo mortificatus quidem carne, viuificatus autem spiritu. In quo his qui in carcere erant spiritibus veniens prædicauit, qui increduli fuerant aliquando expectabant Dei patientiam in diebus Noe. Cui alius subiungitur cap. 4. Ideo & mortuis prædicatum est Euangelium vt iudicentur quidem secundum hominem in carne, viuant autem secundum Deum. Ex quibus colligitur non omnes qui in diluuio perierunt esse in æternùm damnatos. Accedit quod saltem infantes quibus per remedium legis naturæ peccatum originale remissum fuit in æternum minimè perierint. Affirmantem tamen hoc loco tuetur Ecclesia Lugdunensis, fortè quia cum omnis caro viam suam corrupisset, vt habetur Genesis 9. & monitionibus Noe aurem præbere nollet; quinimo videbatur ei quasi ludens loqui: repente super eos venit diluuium cum ad pœnitentiam eos centum & viginti annis Deus expectasset. Rem totam optimè meo iudicio explicat Bellarm. lib. 4. de Christo cap. 13. Dico, inquit, Christum prædicasse in inferno omnibus bonis spiritibus, sed nominatim fuisse expressos illos qui fuerant in diebus Noe increduli, quia de illis maius erat dubium an essent salui necne, cum puniti fuerunt à Deo, & submersi aquis diluuij. Indicat ergo hîc Petrus etiam ex illis incredulis fuisse aliquos qui etiam in fine vitæ pœnitentiam egerunt: & licet quantum ad corpus perierint, tamen quantum ad animam salui fuerunt. Quod etiam Hieronymus docet quæstio- Pag. 655.

nibus Hebraicis in Genesim tractans illud cap. 6. Non permanebit spiritus meus in homine, vbi dicit Deum multos eorum temporaliter aquis diluuij puniuisse, nec deberet eos in gehenna in æternum punire. Et hunc etiam sensum videntur facere illa verba cap. 4. Ideo mortuis prædicatum est Euangelium vt iudicentur quidem secundum homines in carne; viuant autem secundum Deum spiritu, id est, vt secundum homines exterius iudicentur, & existimentur damnati, quia corpora eorum necata sunt; viuant tamen spiritu secundum Deum, id est, eorum animæ saluæ sint. Hactenus Bellarminus. Ex quibus sequitur malè Ecclesiam Lugdunensem omnes illos ita submersos æternaliter damnare, nisi velimus pro maiori tantum parte omnium denominationem fecisse, vel saltem conclusionem illam non esse de fide, vnde Augustinus Epistola 99. ad Euodium maluit aliter locum D. Petri exponere, quàm ipsorum hominum conuersionem & Christi in inferis prædicationem admittere: lege Bellarmin. loc. cit.

Pag. 665. *Filium fuisse.*] Docet Iudam filium fuisse propter aliqualem fidem in Christum Dominum, & eandem sacramentorum participationem, ex quo duæ Nouatorum hæreses refelluntur, prior qua dicunt Ecclesiam ex solis prædestinatis constare, posterior verò qua dicunt improbos non recipere corpus & sanguinem Christi Domini, contrarium enim eo loci apertè colligitur, eo quod sacramenti illius in cœna Iudas fuit particeps.

Pag. 666. Πρόθεσις.] Ait præfinitionem in sacris literis idem esse ac prædestinationem, quia cum Græcè vocetur πρόθεσις, quæ propositum significat, non ita potest ad præscientiam referri, vt ad decretum diuinæ voluntatis quod prædestinatio includit.

Refellit quod Ioannes Erigena obijcere solebat. Si Deus malos ad pœnas prædestinauerit, debere prædestinationem cogere & inducere homines ad peccatum: quod attentè consulant nouatores nostri qui tam impiè & crudeliter Deo peccatorum causalitatem affingunt.

Pag. 673. Cum dicit Deum æquè certò nosse quid non esset facturus, ac quid esset facturus, & quæ euentura non erant ac quæ erant, satis superque arguit vbi de Dei cognitione sermo est, nullam illi coniecturalem esse attribuendam, quia licet sit vehemens & vt dicunt Iurisconsulti violentissima, incertitudinem tamen omni ex parte non potest excludere; quo fit vt respectu futurorum conditionatorum in Deo potius scientiam mediam & conditionatam debeamus admittere, Fonseca, Molina, Suares, Mascaregnas disputationibus & opusculis de ipsa scientia.

Pag. 688. *Liberum vero.*] Liberum Arbitrium affirmat in damnatis non

esse, eodem sensu quo antea docuit in peccatoribus & in statu naturæ lapsæ non reperiri.

Quid ibi proderit.] Insinuat sensum videndi non operaturum in damnatis, fortè quia inferni locus ita est tenebricosus vt species ad ipsorum oculos deferri non possint; docet enim D. Basilius Deum ab igne inferni lucem abstulisse & solam vim vrendi in eo reliquisse: probabile tamen est damnatos conspecturos esse dæmones & alios pœnarum socios, eorum enim intuitu acerbius grauiusque percellentur. Ideóque cum eos videndi sensu destituit Ecclesia Lugdunensis, illud de visione grata & delectabili est intelligendum. Ibidem 6.

Per vnam & in vna.] Confirmat sententiam illam Doctorum qui animas damnatorum ita igne inferni cruciari asserunt, vt non tantum per detentionem sed etiam per veram & realem ipsius actionem crucientur; & obiter carpit Erigenam quod nullam aliam damnatorum pœnam quam priuationem visionis diuinæ statueret.

Attendant nouatores nostri sæculi ibi purgatorium, nec non suffragia pro mortuis in Ecclesia obfirmari & obsigillari. Pag. 685.

Quia in corpore vtique.] Peccatum originale in corpore videtur reponere, quod nonnulli inter Scholasticos fecerunt, Durandus & Magister in 2. dist. 30. & 31. vbi dicit per peccatum primi parentis, fuisse primò infectum corpus per semen, & à semine rursum infici corpus seminatum, & tunc animam ex corpore infici, sicut liquor pretiosus cum inquinato vasi infunditur. Quæ quamuis iam temeraria iudicentur, non pugnant tamen expressè contra fidem: ideoque malumus asserere Ecclesiam Lugdunensem duntaxat voluisse horum sententiam damnare, qui animam ante vnionem cum copore maculam originalem contrahere contendebant. Pag. 686.

Fuerit aliqua fides.] Docet fidem aliqualem in damnatis remansuram, quod non de fide theologica, sed de humana & acquisita debet intelligi, & sic qui ex Christianis damnantur multorum mysteriorum fidem retinent, iuxta illud Iacobi, Dæmones credunt & contremiscunt. Pag. 687.

Quomodo ergo.] Ait damnatos non ferri desiderio in beatitudinem, sed seipsum postea exponit: Non habent, inquit, desiderium, id est, pietatem desiderij, quia ex amore sui inordinato, nullo habito respectu ad Deum ipsam desiderant.

Cesset itaque.] Accedebat Erigena ad hæresim Pelagij volens damnatos frui beatitudine naturali. Imò peius multo quam Pelagius sentiebat, quia quod tantum de paruulis decedentibus absque Baptismo statuerat, ipse de peccatoribus adultis

contendebat. Bellarm. lib. 1. de purgatorio cap. 9.

Quicquid ergo.] Agit contra Erigenam ad hominem, qui voluntatem solam peccasse & non naturam tenebat, quasi voluntas agat aliquid quod non agat homo, & in hoc Erigenam delirare, & insanire merito asserit.

Damnatur liber hypognosticon, seu de Ecclesiasticis dogmatibus, qui certè non est Augustini, sed alterius, eiusdémque Pelagiani, & ita à Cœlestino Papa Epistola ad Episcopos Galliæ est definitum.

Pag. 705. Aduertant nouatores Deum in templis locisque consecratis speciali modo inhabitare, vt contra Anomeos luculenter ostendit Chrysost.

Sedem.] Reprehensio ista solum est in nomine. Nam nolebat Erigena ignem inferni fore quietem & sedem tranquillam, atque placidissimam ipsorum damnatorum.

Sedem.] Perfectius Deus vnitur cum damnatis quàm cum templis, si actionum vitæ ratio habeatur, si vero beneficiorum singularium quæ hominibus in templo orantibus conferuntur, magis est in templis, quàm in inferis, seu cum damnatis.

Non negat Trinitatem esse in damnatis, quià Deus vbique est per essentiam, præsentiam, & potentiam, ideoque tantum vult non esse in illis per gratiam inhabitantem, sed tantum per ostensionem suæ iustitiæ.

FINIS.

INDEX.

Præcipuarum rerum & verborum, quæ in hac parte continentur.

Christus

D.

nisi

N.

Non

T.

Laus Deo per Christum.

Errata primæ Partis.

Pag. 2. en la marge *gratuita* l. gratuitas. v. marg. *libelo* l. libello. 9. l. 17. *in* l. in te. 13. l. 13. *in* l. in l. 17 *inuentus* l. inuentus, 19. l. 22. *diuinæ* l. diulnæ, 18. l. 16. *diceritis* l. diceretis, 19. l. 20. *aurem* l. autem, l. 21 *ommes* l. omnes, 35. l. 10 *idolatria* l. idololatriæ, 38. l. 11. *repellatur* l. repellatur, l. 38. *nubilas* l. nubila, 44. l. 33. *diuinitatis* l. diuinitatis, 63. l. 33 *prædestinauits* l. prædestinauit, 64. l. 17. *pradestinationem* l. prædestinationem, 67. l. 27. *hommes* l. homines, *condamnationem* l. condemnationum, 72. l. 2. *præstinauit* l. prædestinauit, 74. l. 21 *percatoris* l. peccatoris, 78. l. 25. *vnumquod* l. vnũquodque, 90. l. 26. *gesturi* l. gesturi. 91. l. 1. *superbiret* l. superbitet, 106. l. 34. *Nicolia* l. Nicolai, 101. l. 25. ΑΠΟΛΙΚΤΙΚΗ l. ΑΠΟΔΕΙΚΤΙΚΗ, 112. l. 34. *exhortenter* l. exhortẽtur, 118. l. 27 *assentionis* l. ascensionis, 136. l. 9. *minimma* l. minima, 140. l. 41 *pecatum* l. peccatum, 150. l. 39 *letifer* l. lethifer, 160. l. 37. *dubtarent* l. dubitarent, l. pen *puchro* l. pulchro, 172. l. 17. *substantiam* l. substantia, 175. l. 4 *penitus* l. penitus, l. 20. *egestate* l. egestate, 176. l. pen. *appertant* l. appetant. 177. l. 27. *euertens* l. reuertens, 180. l. 26. *animæ Vitium* l. . Animæ vitium, l. 31. *rationationalis* l. rationalis, 184. l. 28. *Caro* l. Ero, 194 l. 3. *Guebiloni* l. Gueniloni, 198. l. 7. *difinitiuam* l. definitiuam, 200. l. 37 *comeditis* l. comedetis, 202. l. 4 *fategerunt* l. fatagerunt, l. 32. *rethorica* l. rhetoricæ, 203. l. 9. *eloqui* l. eloquij, l. 30 *plebicula* l. plebecula, 205. l. 37. *nominis* l. nomina, l. 3. *nultatenus* l. nullatenus, 221. l. 6 *nos* l. non, l. 17 *mutlò* l. multò. 223. l. 32. *est est* l. est, 238. l. 14 *sunt mea* l. sunt ossa mea, l 24 *additus* l. addictus, 254. l. 34 *intellgerem* l. intelligerem, 266. l. 15. *dantur* l. datur, l. 26. *tantorumqum* l. tantorumque, 269. l. 19. *famis* l fames, 269. l. 8. *Holia* l. homilia, 276. l. 39 *formite* l. fomite, 280. l. 36. *petinet* l. pertinet, 282. l. 3 *coneptionis* l. conceptionis, l. 8. *volentes* l. nolentes, 283. l. 20 *fuerit* l. fuderit, l. 21. *Irael* l. Israel, 286. l. 38. *flagiosam* l. flagitiosam, 287. l 23. *vtramqua* l. vtramque 291. l. 1. *qmomodo* l. quomodo, 294 l. 2 *omnnis* l omnis, 295. l. 18. *retrocinatione* l. ratiocinatione, 300. l 30. *innuentis* l. inuentis, 305 l. 29 *similitudis* l. similitudinis, 306. l. 16 *signacalo* l. signaculo, 307. l. 6. *penerante* l. penetrante, 313. l 7. *diuinma* l. diuina, 314. l. 17. *perninet* l. pertinet, 321 l. 22. *dilixi* l. dilexi, 323. l. 38 *ex oro* l ex ore, 324. l. 39. *pracipisse* l. præcepisse, 326. l. 42 *nihili* l nihilo, 335. l. 26. *ignrare* l. ignorare, 339. l. 10. *tineamus* l. teneamus, l. 38. *rentento* l. retento, 347. l. 34. *viuat* l. viuat, 350. l. 36 *pectoribus* l. peccatoribus, 355. l. 34. *mea fortè* l. meam, 356. l. vlt. *malitiosima* l. malitiosissima, 363. l. 30. *differe* l. differre, 366. l. 14. *dispusionum* l. disputationum, 367. l. 29 *præscientia* l. prædestinatio, 368. l. 7. dele *no*, 371. l. 27. *corquet* l. torquet, *prooul* l. procul, 372. l. 31. *perparare* l. præparare, 374. l. 8. *delectâ* l. deletâ, 380. l. 28. *gratia* l grata, 385. l. 39. *mimine* l. minimè, 402. l. 6. *supersedererem* l. supersederem, 409. l. 30. *menimerint* l. meminerint, 424 l 14. *vlto* l. vltio, l. 30 *apertasunt* l apertæ sunt, 435. l. 38. *eloquorum* l. eloquiorum, 436. l. 26. *os sum* l. os suum, l. 33. *moueri* l. moneri, 439. l. 12. *afficlos* l. afflictos, 442. l. 10 *ernditionibus* l. eruditionibus, 446. l. 17. *Nachodonosor* l. Nabuchodonosor, 447. l. 3. *hnc* l. hunc, 448. l. 21. *crucsato* l. cruciatio, 451. l. 37. *sic enim* l. sic eum, 457. l 1. *vtenet* l. vtens, 465. l 32. *coturno* l. cothurno, 470. l. 25. *addudit* l. adducit, 477 l. 34 *sanittem* l. sanitatem, 483. l. 18 *pacendum* l. parcendum, 490. l. 18 *nuquam* l. nunquam, 498. l 37. *falsissimáque* l. falsissimásque, 500. l. 36 *sumputa* l. sumptæ, 501. l. 41 *rebroborum* l. reproborum, 511. l. vlt. *prædestina* l. prædestinatio, 514. l. 21 *scribit* l. scribi, 523 l. 23. *puuiret* l. puniret, 526. l. 29. *poterant* l. poterunt, 528. l. vlt *emendare* l. emendari, 531. l 24. *compissatus* l. conspissatus, 540. l. 40. *sus* l suis, 546. l. 10. *conferfa* l. conferta, 548. l. 15. *immunere* l imminere, 549. l. 36 *nonissimus* l. nouissimis, 551. 32. *vl* l. vel. 559 l. 28. *concorditur* l. concorditer, 566. l. 1. *compellat* l compellit, 570. l. 28. *votionem* l. notionem, 572. l. 36. *obari* l. probari, 576 l. 4 *attensione* l. attentione, 579. l. 40. *auferetur* l. auferretur, 586. 30 *prædestinatsionis* l. prædestinationis, 588. l. 39. *deficiat* l. deficiant, 589. l. 9. *agnosunt* l. agnoscunt, 590. l 7. *sincerissime* l sincerissimè, 598. l. 33. *pradedinationē* l. prædestinationem, 617. l. 4. *caluse* l. callidè, 619. l. 2 *libertarem* l. libertatem, 632. l. 16. *simplicicis* l. simplicis, 655. l. 4. *iustitij* l. iudicij, 661. l 40 *præscientiam* l. præscientia, 662. l. 18. *esus* l. eius, 668. l. 41. *vraque* l. vtraque, 670. l. 20. *obicit* l obijcit, 673. l. 6. *fasietatem* l. satietatem, 687. l. 7. *didisserunt* l. didicerunt, 689. l. 38. *incultat* l. inculcat, 706. l. 17. *in* l. in, l. 22 *prapaparatus* l. præparatus, 710. l. 1. *vistur* l. vtitur, 711 l. vlt *prestestinauit* l. prædestinauit, 720. l. 2. *asseserit* l asserit, 732. l. 22. *modo modo* l. modo, l. 33. *suparatus* l. superatus, 737. l. 32. *bebere* l. habere, 740. l. 34. *θιν* l. τὴν.